Vallesij
comment.
In hippocr.

Ex Libris Joannis Garnier Regis Consil. Medici.

Sum Francisci Fuinerij medici

FRANCISCI VALLESII COVARRVVIENSIS, IN COMPLVTENSI ACADEMIA PRIMARII MEDICI PROFESSORIS,

IN

APHORISMOS HIPPOCRATIS Commentarij VII.

PRÆTEREA

Eiusdem COMMENTARII *omnes, qui hactenus ab ipso fuerunt in Hippocratem sigillatim publicati: quorum Catalogum sequens pagina demonstrat.*

NVNC ITERVM

IOAN. PETRI AVROLDI MARCELLINI operâ & industriâ fideliùs elegantiúsque editi.

Cum INDICE *locupletissimo.*

COLONIAE

IOANNIS BAPTISTÆ CIOTTI Senensis ære.

CIƆ IƆ XXCIX.

INDEX COMMENTARIORVM.

IN Lib. Hippocr. Aphorismorum, Commentarij VII.

In Lib. Hippocr. de Alimento, Comment. I.

In Lib. Prænotionum, Comment. III.

In Lib. Hippocr. de Ratione victus in morbis acutis, Comment. IV.

IOAN. PETRI AYROLDI MARCELLINI, PHILOSOPHI AC MEDICI PRAEFATIO IN

Francisci Vallesii Couarruuiani Commentaria in Hippocratem.

PLVRIMÆ res inueniuntur, quę quamuis corpore minimæ sint, maximis tamen rebus proculdubio anteponuntur, & multò preciosiores esse iudicatur. Hoc cùm satis per se dilucidum sit, ex eo fieri potest dilucidius, si smaragdos, pyropos, adamantes, vniones, chrysolithos, cæterasq; huius generis gemmas paulò diligentiùs atque intimè considerare velimus: quæ quamuis admodum paruæ sint, precio tamen atq; æstimatione longè saxa ingentia antecellunt. Quid pyropo minutius? quid & adamante, & hiacyntho breuius? & nihil tamen his preciosius nobiliúsve reperitur. Homines etiam, qui nimis magni sunt corpore, tum hebetiores, tum tardiores, & ignauia quadã pressos existere, & quouis modico labore frangi: contrà verò paruo corpore decoratos, dies ac noctes stimulis cõcitari, nec vlla mole, vel vi labefactari, ille philosophorum corypheus Aristoteles, ac omnes physiognomi exemplis memorabilibus, maximeq; admirandis comprobant. Quamuis autem pluribus testimoniis non opus est, quis id nõ vel legit, vel audiuit quod de Xanthippo Lacedæmonio memoriæ proditum est? qui breui statura erat:

Exiguis vigor, admirabile, membris
Viuidus, & magnos nisu qui vinceret artus.

Quod de Tydeo Diomedis patre? qui quamuis paruus admodum esset corpore, robur tamen immensum, & vires amplissimæ in eo concerni poterant; vnde scitè & decenter in sermonibus quotidianis de eo Papinius frequentissimè dicere solebat:

Maior in exiguo regnabat corpore virtus.

De quo etiam nõn minùs verè quàm disertè cecinit Homerus eloquentiæ parens. Verùm persæpe mihi quidem cogitanti de singulis rebus in

quibus versamur, solet in mentem venire, omnia virtute potius quàm magnitudine æstimanda esse, ac metienda: neq; exactissime perpendendum, quantus sit quisq;: neq; quàm procerus, sed quàm probus, quàm prouidus, quàm sagax, quàm acer, ac eruditus. Nemo nostrûm est (vt opinor) vel modicè mediusfidius in bonarum literarum studiis exercitatus, vt librũ vnquam eam ob causam quòd magnus foret, & copiosus, laudibus extulerit, si nihil in eo fuerit, vel venustatis, vel elegãtiæ, vel emolumenti: orationem duxerit esse luculentam propterea quòd maximè verbosa esset & prolixa: poema, si arte careat, ob magnitudinem vbertatemq; celebrauerit vnquam. imò omnes contrà libros laconicè elucubratos, qui nõnihil & elegantiæ, & eruditionis in se habent, nemini contemptui esse debere, & maximis voluminibus in quibus nulla sit eruditio, nullus verborum splendor, nulla sententiarũ grauitas, certè quidem asseuerant præferendos esse. Plurimi sunt huius rei locupletissimi testes, sed inprimis quęcunque ab Hippocrate elucubrata sunt, amplissimum quotidiè omnibus testimonium exhibent: in quo sæpenumero admirari soleo Hominis grauitatem, & iustitiam in ponderandis omnibus, & sapientiam, qui quò breuior est in præceptis tradendis, eò est elegantior, quantò minus habet ponderis, tantò plus habet auctoritatis. Doctissimus etiam, & medicorum omnium sapientissimus Galenus fidelissimus Hippocratis interpres, quem nunquam ipse nisi honorificentissimè appello. quem plurimi facio. cuius lectione familiarissimè vtor, ac mirum in modum delector, cui deniq; omnia mea qualiacunq; sunt libẽtissimè fero accepta, mirè breuis est in Arte medicinali, in lib. de Constitutione artis, in aureis libellis, ac verè gemmeis de Morbis & symptomatis, & tamen si quis hos omnes libellos rectè perceperit, & memorię mandarit, plus, meo quidem iudicio, ad artis medicę cognitionẽ proderunt (pace omnium dicam quod sentio) quàm si quis decẽ annos Auicennæ, Rasi, Aliabbati, Paulo, Aetio, cæteris & Mauris, & Latinis, & Græcis medicæ artis scriptoribus operam dederit. neq; eam ob causam hoc à me dictũ aliquis putet, quòd hi ingenio & doctrina careant, sed quòd si cum duobus his antesignanis Hippocrate & Galeno conferantur, vix posteriores ferunt, nec immeritò. nam & breuitate scribendi, & sententiarum grauitate, & verborũ pondere, & vrbanitate medica nullis postponendi esse videntur. Nec credat quis Galenum nostrũ breuitatis vnquam limites esse transgressum, quamuis, vt omnes medicæ artis partes ordine conscriberet & absolueret, copiosos confecerit commentarios, in quibus antiquorũ insectatur vitia, fontes carpit, præceptis legentium animos sanctissimis format & imbuit, quia licet generatim præcepta tradat, latius tamen illa eadem explicat, & nihil inculcat quod ad artem non pertineat. neque potuit tam benè artem veram & firmam constituere,

ſtituere, niſi multis demonſtrationibus fulciens Hippocratis decreta, & aliarum ſectarum, quæ tum erant in precio, refellens opiniones. Sed hac de cauſa puto à nonnullis, qui ſummo cum animi liuore, non aliter atque viperæ, modò in hunc, modò in illum acerbitatis virus euomere non deſiſtunt, pronunciatum eſſe, Galenum non obſeruaſſe breuitatis legem, quoniam ſæpe diſputationes contra ſectas interponit; falluntur autem hi; quia huiuſmodi breuitas non conuenit artes conſcribentibus, ſed artes iam conſcriptas in compendium redigentibus, qua in re admirabilis fuit Galenus in paruo illo quidem à me nuper citato libello, qui Ars medica inſcribitur, & nullo ferè cum alio eiuſdem auctoris magnitudine comparando, ſed ita præclaro, vt nihil ſit hoc in genere, quod vlla ex parte cum eo conferri poſſe videatur. cuius, inquam, tanta eſt operis breuitas, vt appareat id diligenter ſeruaſſe Galenum, quod iis qui præcipiunt, ſeruandum eſſe cenſet Horatius in Arte poëtica, quando ait:

Quicquid præcipies, eſto breuis, vt citò dicta
Percipiant animi dociles, teneantq́ fideles:
Omne ſuperuacuum pleno de pectore manat.

Sed quò hæc ſpectant? vt intelligant viri ſtudioſiſſimi, naturâ comparatum eſſe, vt precioſiſſima quæque paruo corpore contenta ſint. & vt lapillos, gemmas, pyropos, vniones, chryſolithos, adamantes, margaritas prætermittam, quæ nullo alio nomine precioſæ ſunt, niſi quòd eas homines ſoleant admirari; & quàm puſillæ ſint, omnes intelligunt. Quid in arte medica, aphoriſtica dicendi breuitate vtilius? in qua, vt facilius ac breuius ea omnia explicentur, quæ ab aliis prolixè declarari ſolent, notari debent hæ proprietates, vt ſit communis ſententia, vera, breuis, grauis, & ſeparata. à Græco verbo ἀφορίζω, quod duo ſignificat, ſeparo ſcilicet, & definio, ac breuiter rem concludo & explico. Neq; enim in eo tantùm conſiſtit ratio Aphoriſmi, vt ſit ſententia diſtincta & ſeparata, ſed in eo potius, vt breuiter proprietates rei definiat & circumſcribat. quare Galenus aphoriſmum rectè definit eſſe, cùm rei totam naturam breui oratione concludimus. nos verò pariter, cùm dictum breue argutum, ſententiis præditum, refertum ac ornatum eſſe dicimus. vt in Acutis morbis ſanguinem detrahes, ſi vehemens morbus fuerit, ſi floreat ætas, & vires valeant. eorum autem, quos in hoc genere præſtantes cognouimus (vt ad eum reuertamur, à quo noſtra primùm defluxit oratio) ſine controuerſia primum locum obtinuit vir eximius, omni laude cumulatus, & omnium quotquot ante ſe fuerunt medicorum dignitate facilè princeps, vetuſtiſſimus Hippocrates, genitus in Co inſula & clariſſima & potentiſſima, Heraclidæ, Phaneretesq; filius, cuius adoranda ingenij monumenta non vetuſtas, non obliuio delere potuit vl- Hippoc. 4. de Rat. victus morb. acut. 19.

la: vt ex tot Regum triumphis haud multò clarior tota Græcia, totusque orbis terrarum, quàm ex vnius hominis doctrina, atque ingenio Co sit futura. cui non fauor principum nomen conciliauit. sed ingenium diuinum, eximiæque virtutes gratiam principum & populi compararerunt. Qui hoc solus assecutus est, vt appellatione Diuini medici Hippocrates apud omnes nationes intelligatur. est enim Medicus proculdubiò incomparabilis, & quem cæteri omnes longo interuallo subsequatur. Hic est ille, quem omnes scriptores certatim extollunt, summis laudibus decorant. Consensus eruditorum est, vel ipsius Platonis, nullum Hippocrati summo comparandum esse, nedum æquiparandum: quare maxima cum ratione à Galeno omnium primus, ab aliis Maximus, præclarissimus, & optimus appellatur. etenim multarum rerum est inuentor, plurimarum corrector, ac vindex, omniũ illustrator, & totam medicinam sua illa antiqua dicendi breuitate adeo expoliuit, venustauit, decentissimo ordine distinxit, vt quasi canon fuerit posterioribus scriptoribus medicinæ præcepta petentibus ab eo velut à lege quadam. quo vno Galenus præcipuè est vsus archetypo, & vt irreprehensibilem magistrum perpetuò veneratur, obseruat, imitatur. cuius exemplo nos quoq; commoti & impulsi quotidie magis illum admirãtes in eorum cognitione, quæ ab ipso de arte medica scripta sunt, cupimus acquiescere. ad eumque, magnis defatigati laboribus, & molestiis, tanquam ad iucundissimum diuersorium properamus. quò si quis peruenerit, vel potius cùm peruenerit, (cur enim humanam ipse cupiditatem ominibus optimis nõ prosequar?) tum ille quidem multò faciliùs vnam semper agnoscet medicinam veram & genuinam, ratione inprimis stabiliter nixam, tum deinde experimento suffultam; præterea in rebus dubiis ad extremum inuenta veritate, bona dogmata vel tuebitur, vel etiam illustrabit. Quare veluti DEVS quidam non modò sibi, sed patriæ, parentibus, liberis, propinquis, amicis, & communi denique hominum generi bonus ac salutaris, bene & beatè viuet: id enim propositum est, & fuit semper sapientibus, hic finis est, hæc meta, hic portus & tanquam sedes beatorum, in qua, qui scientiarũ cursu, & quasi nauigatione iactati, defessi sunt tandem conquiescunt. cumque ea sit vis virtutis, vt eam adepti, & omni animi perturbatione vacent, & in ocio ignaui esse non possint, præclari semper aliquid agunt, & meditantur, & vel Rebuspublicis adsunt quasi architecti, vt si illæ stent, eas muniant, si labantur, erigant, vel à Regibus aduocentur, quasi oracula ciuitatum, quasi moderatores populorum. huius rei exemplum magnificum Hippocrates hic noster posteritati reliquit, cui omnis Grecia tantũ tribuit, vt quicquid ipse statueret, de communi sententia statutum existimaret. neq; vllus fuit illo vnquam aliqua in re gratior senatui, carior principibus ciuitatum Grecarum, iucundior

populo,

populo, ciuibus suis vniuersis amabilior, quos à mortifera & dira pestilentia tunc temporis crudeliter sæuiente, ac totam illam prouinciã grassante promptè peroportuneque conseruauit ac tutatus est: nullum vnquam periculum adire pertimescens, nullum laborem recusans, hac vna re magna & excelsa animo sibi proposita, patriam suam, vnde ortum duxerat, ab immanissimis perniciosissimisque morbis liberandam. neque ab aduersis, neque à prosperis rebus à stabilitate mentis atque animi firmitudine dimoueri à quoquã potuit, quamuis ab Artaxerxe Persarum rege ex Thessalia accerseretur, quantum vellet auri & argenti accepturus, eoque honoris gradu, quo Persarum optimates illic habendus. Vix credibile est, quot ab eo doctè & eleganter scripta volumina amiserimus, ea quoq; quæ restant compositissima aphoristica decantata breuitate exarata tam multa sunt, vt neque ferro, neque igni absumi potuerint, vndique Gothorum, Vandalorum, sæuiente barbarie. Plura mihi in Hippocrate celebrando dicenda proposueram, totaque verborum plaustra profundenda. sed superuacaneum omnino existimaui in eo laudando operam sumere, quem omnes vno consensu admirantur, ad cælum ferendum esse censent, & vno ore prædicant, ne mihi aliquis fortasse dictum illud Antalcidæ succinat. qui, cùm Sophista quidam, eo præsente, Herculis encomium recitare vellet, quis (inquit) illum vituperat? Cæterùm quemadmodum Hippocrates quidem primus omnium medicinam scripsit, eamque à philosophia separauit & excoluit, affectuum omnium notas præscribens, & futurorum morborum prouidentiam & cognitionem, tum illa ipsa insinuans, quæ curationem indicare possint, ostendens quinetiam quæ sit materia, quam tractat, & in qua versatur medicus, & viam earum rerum rationemq; quas cupit cognoscere, Græci μέθοδον vocant. vt facilè sumptis generibus & per proprias differentias in species diuisis, demum in aliquod incidat indiuiduũ, quod non ampliùs suscipiat diuisionem, vnde prædicens apud ægrotantes præsentia, præterita & futura, expleat omnem expectationem summi astantium desiderij, afficiantur animi, vt eos affici vellet, credaturque ægrotantium res cognoscere, quod caput esse arbitror optimi Medici, vt & ipsis ægri familiaribus apud quos agit, talis, qualem seipse optat, videatur. ita ceu primus inuentor nec debitum omnibus ordinem dedit, nec cuiusque indicationis dignitatem ad vnguem finiuit, prætereà de complicatis affectibus paucissima omnino præcepit; quare magnas sæpe tenebras, & obscuritatem lectoribus offundit, atque, vt vno verbo concludam, siue res quas tractat, siue locutionem, siue rerum varietatem spectemus, magna est in eo difficultas, magna obscuritas, adeò vt vestigia, ingressumque vix videamus, tanquam in aliquam locupletem, ac refertam domum venerimus, non explicata veste, neque proposito

argento, neque tabulis & signis propalàm collocatis, sed his omnibus multis, magnificisque rebus constructis ac reconditis. Quare immortales agendæ sunt gratiæ Galeno nostro, & posterioribus, quicunque illius scripta intellexerunt. qui Hippocratis diuitias, atque ornamenta eius ingenij per quædam inuolucra, atque integumenta quasi reposita prospicientes eam copiam ornamentorum, quam constructam vno in loco, quasi per transennam prætereuntes strictim aspicimus, in lucem proferunt, & suo quidque loco collocant. quæque Hippocrates aphoristica doctrina coarctauit, & peranguste refersit in oratione sua, tam apertè, tam facilè dilatant nobis, atque explicant, vt etiam artis medicæ penitus rudes, si modò diligenter attendere voluerint, omnia possint intelligere. Inter hos omnes autem nostrorum temporum vnus citra cõttouersiam eminet FRANCISCVS VALLESIVS Couarruuianus, vir cùm in reliquis omnibus, quæ ad artem spectant, perquàm doctus, tùm quantum methodo artem medicam exercere oporteat, nulli post magnum Galenum peritia secundus. hic enim formam totius negotij opinione maiorem, melioremque videns quam vnusquisq; vehementer probare debet, exædificare opus à multis tentatum quidem, sed non assecutum, nec cessat nec grauatur. eamque lautam supellectilem & innumerabilem & immensam copiam rerum, quam pauci in Hippocratis lectione vident, facilè commõstrat & declarat. neque vlla est via tam ardua, aspera, vel lutosa, vel lapidibus sentibúsve impedita, vel periculosè prona, vel feris obsessa, vel propter magnitudinem fluminum inuia, quæ eum ab optato gloriæ cursu reuocare possit: Cùm eam viam æquè bene per mitiora loca deflectere valeat, complanare, lapidibus sternere, aut editis aggestionibus exaltare, exossare & expurgare, transferre ac per habitata ducere, pontibus iungere. imò (quod gloriosius est, & VALLESIVM vt multis aliis in rebus elegantem hominem, & ornatũ, præcipuè in hoc ferendum & laudandum puto) in explicando Hippocratẽ quæ trita atque vulgata in promptuque sunt omnibus, neque ea interpretatione, aut ornatius explicari, aut planius exprimi possunt, cõniuentibus oculis prætermittit, & quæ perrecondita sunt, aut valdè difficilia, aut magnifica, aut grauia, & non ita multis intellecta, ad interpretãdum sumit, si modò pulchra sint, magnamque legentibus vtilitatem allatura. Quis enim per publicam viam (quod aiunt) nescit ambulare? quis à plurimis iam impressa vestigia, sequi nescit? tentanda via est, per quam non anseres, non corui, non graculi, sed tantùm & doctissimorum hominum, & eruditissimorum aues volare possint. Vtinam quidem hæc, quæ debuisset, in tractandis veterum monumentis & seruata esset à superioribus, & hodiè seruaretur religio: simpliciora haud dubiè omnia, & integriora legerentur: atque sic perfectam artem haberemus, magis

magnam,

magnam, atq; vberem, quàm difficilem & obscuram. nunc dum quisque, pro suo arbitratu, addit, delet, immutat, glossas affert, & noua alia dogmata ab eruditis, vel in dubium vocata, vel prorsus explosa, à veritate aliena, abhorrentia, & noxia, idque ambitione, aut ingenij errore, & praua dispositione ductus, confingit, fiunt ex non integerrimis voluminibus manuscriptis impressa vitiosissima, legitimus auctoris sensus peruertitur, & omnis disciplina contaminatur, perturbatur, labefactatur. præterea (dicam vt se res habet, & simili vtar aptissimo) tot nouis rebus fractum studium scribendi, nihil dignum auribus, aut probabile potest afferre. quemadmodum scalarũ gradus si alios tollas, alios incidas, nonnullos malè hærentes relinquas, ruinæ periculum struas, non ascensum pares. neque verò improbo, magnopere etiam laudo, qui modestè iudicium faciunt, & coniecturas suas proponũt. cæterùm audaciam, & noua dogmata quæ inuehunt, non approbo. Nam quis ferat, partium nostri corporis similarium materiæ, & formæ morbos? vera delirantium figmenta: quos Hippocrates & Galenus, cæterique antiqui probati Medici ne per somnium quidem cõmenti sunt: agnoscentes intemperiem duntaxat simplicem aut compositam, eamque vel solam, vel cum quopiam humore flatúve coniunctam. præterea quis, tam constanti stomacho, tolleret, putredinem esse morbum totius substantiæ? morbum nõ esse omnibus numeris à Galeno definitum? non per actionem, sed per facultatem læsam esse definiendum? dari in morbis causam continentem? cùm tamen inter admirãda Galeni dogmata illud sit præcipuum, nullam in morbis esse causam continentem. Inæqualem intemperiem esse compositã ex duabus intemperaturis? sexdecim morbos partium similarium ex intemperie, quos constituit Galenus, nõ esse morbos, sed morborum causas? postremò quis non videat, in maximis erroribus versari, qui de sanguinis missione speculantur, dum de veris mittendi sanguinem scopis inter se ipsos discrepant? nemini ex illis eadem stat sententia, & quod multò grauius est, neq; ab ipsis de propria hactenus sententia quicquam certi constitutum est. (qua nota Erasistrati commilitones, discipulosque Chrysippi Cnidij olim inussit Galenus.) Nam alij quidem eorum asserunt, in sola syndrome plethorica seruari venæ sectionem, alij verò plenitudinem mittendi sanguinis certum ac legitimum scopum statuunt, alij vehementiam, peccatum alij in sanguine. sunt & alij qui affirmant, sanguinem solum in corpore modum excedentem indicare. Quæ omnia quanquam credibilia alicui appareant, sunt tamen reuera falsa, indignaque quibus adhiberi fides debeat, cùm primi, principesque mittendi sanguinis scopi sint, morbi magnitudo, laborantis robur, & ætas florens. Sed in his constituendis cùm multi errant, qui neque verba, neque Hippocratis & Galeni

Gal. de ven. sect. adver. Erasist. cap. 2.

mentem assequuntur, tum verò maximè peccat, cùm scopum nonnulli pro indicatione, alij indicationem pro scopo accipiant. Hic non omittam quoddam genus hominum, qui non modo agendi rationem vllam habent, sed ne cogitandi quidem; nullum in medicina facienda reconditum remedium afferunt; nihil expectatione dignum, nihil aut inauditum aut cuiquam nouum familiaribus, & iis quidem, qui ægro iucundissimi sunt, vere & benignè polliceri possunt. quos tamen quotidiè audias (vt se in adstantium consuetudinem insinuent, mulierculis satisfaciant, & certè omneis vias persequantur, quibus, putent ad id, quod volunt, peruenire posse) temerè proferentes, non esse præstantissimo & sapientissimo Medico dignum, neque ad eius grauitatem & altitudinem animi pertinere, valde de mensura cibi sollicitum esse: constareque eam medicinæ partem, quæ tota est in præbitione cibi, & diæteticam vocant, aut nihil esse, aut non eorum esse, qui rerum agendarum in studio versantur. quorum in altero mihi videntur, cùm homines sint, eorum consuetudinem imitari, qui tantùm ea, quæ pedibus teruntur, quæque adsunt, intuentur: in altero actiones medicas copulatas velle seiungere. Non me præterit, cibum ad animalis conseruationem esse pernecessarium, verùm si nihil ægrotantis salutem, rationem præbendi cibum dicam adiuuare, nec accommodari ad exercitationem medicam, mentiar. habet enim ratio victus non solùm in morbis acutis, sed in quolibet affectu, quædam quasi ad commonendum medicum, quò quidque referat, & quò intuens, ab eo, quodcunque sibi proposuerit operari, minùs aberret: & hoc obseruatione & experientia primò, deinde longo vsu & exercitatione comprobatum est. rectè, inquam, definiendum cibi exhibendi tempus: in principio quādo sine noxa datur: quando morbum facit: quando paulò deterior suauior tamen, præferendus: deterior cibus quis dicatur: quando parū & crebrò offerendus, & quando multum & crebrò: præterea, quibus naturis maximè aduersa res sit inedia: quos ante accessionem cibandos: quos in ipsa, idque vel inclinare iam incipiente, vel etiam in ipso summo vigore: quæ omnia non minùs sunt necessaria ad pristinæ saluti restituendum miserum ægrotantem, & omnem præter naturam affectum tollendum, quàm ad cognoscendum non illiberalia. Licet enim morbus nullum cibum expetat quantum in ipso agitur, vel potiùs per se cibum omnino prohibeat: quia non pura corpora, quantò magis nutriuntur, tantò læduntur magis, attamen facultatis gratia vtimur cibo, quæ si per totum morbum sine cibo durare posset, nullo prorsum vteremur. At verò nec vires (quæ vt viuamus, vnam sui custodiam perpetuò indicant) sine cibo conseruari, nec remedium aliquod, puta sectio venæ, & purgatio sine viribus ritè administrari potest. Virtus omnium prima

Hippoc. 2. Aphor. 10.

ma (inquit Galenus) custodienda hominibus est. à virium indicatione proxima est quæ ab affectibus, quos curare proponimus, datur: postea deinceps reliquæ. quicquid igitur indicationi quam vires præbent, aduersatur, id secundi est loci, ac posterioris iis, quæ illæ præcipiunt. Verùm proh deploranda nostrorum temporum calamitas, hodie non desunt medici, præsertim qui assentationibus sese potius quàm eruditione vendere student, quique auro magis quàm saluti ægri inhiat, qui nunquam ægro cibum exhibeant, nisi quo maximè delectatur, & vt auram popularem captent, mulierum voluntati applaudant, consensumque omnium habeant, cibos præscribunt vel vsq; ad satietatem, nulla habita distinctione principij, augmenti, status, aut declinationis, neque febris ob copiam, vel obstructionem, vel phlegmonem, vel (vt semel dicam) humoris alicuius putredinem ortę, cui maximo malo est cibus. & tali febri conflictatos nec quidem in inclinatione febris citra noxam nutrias, nedum ipsa accessione inuadente, vel (vt isti faciunt) de tribus horis in tres horas: Hippocratis & Galeni sententia abutentes, in qua hortatur & obsecrant, vt quantò magis accedit facultas ad vigorem morbi, tantò minùs cibum præbeamus, quia tantò est impeditior, & quantò longiùs à summo vigore abest, tantò magis præbeamus, quia tantò maior morbi pars restat ferenda. Sed nescio quomodo plerique errare malunt: eamq; sententiam quam adamauerunt, pugnacissimè defendere: quã sine pertinacia, quid constantissimè dicatur, exquirere. proferunt enim multos, quibus cibus copiosus præter naturam ingestus non obstitit, quominùs sanitatem, quam volebãt, rectissimè acceperint; quasi verò sit eadem omnium hominũ natura, & quod vni aliqua in causa contigerit, id cuilibet omnibus in causis posse contingere credibile sit. incidit aliquis in febrem, aut in alium periculosissimum morbum, non curatur & conualescit. tollimus igitur medicinam, quoniã sunt, qui sine eius ope sanantur? nihil minùs, nisi ea, quæ in casu sita sunt, anteponimus iis, quæ ratio gubernat. Age verò rursus, circa tertium instrumentum pharmaceuticum, quando consideratur, quo morbi tempore ægrotantium corpora purgauerint Hippocrates & Galenus, quàm temerè, quàm insolenter, quàm contumeliosè multi multa dicunt? qui dum inconstantiæ alios damnare videntur, & omnem eis auctoritatem adimere, vt inde sibi magnam ingenij gloriam comparent: præterquam quòd pugnantia se loqui non vident, errorem, temeritatem, ignorantiam, opinionem, atque malitiam suam ostentant, & vno nomine omnia, quæ sunt aliena firmę & constantis assensionis, à virtute sapientiaq; remouent. Nonnulli sunt, quibus, etsi quædam est inter nos parua dissensio, ego potiùs assentior, quàm aliis mox dicendis, qui contendant, omnino nunquam licere expurgans medicamentũ propinare, ante concoctionẽ extra turgentiã,

9. Meth. cap. 13.

Galen. 10. Meth. c. 5.

1. Aphoris. 10.

neq; reuulſionis gratia. quoniam dicunt vniuerſalis aſſertionis vim habere ſententiam Hippocratis, qua edixit: Concocta medicandum, non mouendum cruda. quod tam multis in locis ab Hippocrate & Galeno breuiter ſanè, minimeque obſcurè expoſitum eſt: vt hinc proculdubio videatur conſtare hanc fuiſſe illorum ſententiam. Alij verò contra blanda quadam purgatione, quam recentiores, minus Latino verbo inaudito & nouo, minoratiuam appellant, eos ſemper vſos eſſe arbitrantur, & acerbius contendunt. multaque ita dicunt, quaſi non gaudeant (quòd mirifica eſt improbitas in quibuſdam) ſi quis veritatē potius quàm opinionem perquirat, in quam recto tramite tendat. & quod multò grauius eſt, ita ſuis ſcriptis omnia tenebris circunfundunt, in profundū veritatem demergunt, vt nihil certi ab ipſis cognoſci, nihil percipi, nihil ſciri, aut intelligi poſſit. cumque videant Hippocratem & Galenum vetuſtiores medicinæ auctores, viros quidem & oratione ſuaues, & ita moderatos in proferendis propriis opinionibus, vt præ ſe probitatem quandam & ingenuitatem ferant, quique in artis operibus ſe plurimùm exercuerant, rarum ante morbi coctionem purgantis medicamēti vſum fore, literis tradidiſſe, ne ab illis diſcrepare videatur, verbis tenus idipſum fatentur, re autem frangunt quodammodo veteris medicinæ auctoritatem, ſpoliant naturam benè operari volentem ſuo decore, imbecillamq; reddunt ſuis electiuè trahentibus (ita enim dicunt) medicamentis, quibus vtuntur in omnibus cùm diuturnis, tùm acutis morbis; & ipſorum quidam non ſolùm in eorum principiis, ſed in incrementis, ac ſummis morborum vigoribus. timentes, opinor, ſi coctionem expectarent, & natura morbum ſuperaret & expelleret, ne minus laudis ac vtilitatis ſibi accederet. quodque negant, in ſola bene operante natura poſitum eſſe ſanitatem acquirere, nonnullas diſtinctiones fingunt, quibus cum antiquorum dicta operibus ſuis accommodare videantur. neque facilè ab ea opinione omnino ſemoueri poſſunt. qui cùm maximè neceſſariam partem philoſophiæ, quæ poſita eſt in veritate cognoſcēda reliquerint: ſeque totos ad inueſtigationem eorum quæ propriam ſententiam confirmare videatur, contulerint: in ea ipſa plurimùm diſcedūt ab Hippocratis & Galeni ita mirificè veritatem amplexantiū, vt in ea quiddam diuinum eſſe dicerent, decretis. Aduerſus quos quotidiana reclamat experientia, haud quaquam decere citra maximā conſiderationem medicamentum purgans porrigere, atque ſi corpus ad purgationes imparatum ſit, non tantùm in morborum principiis, ſed nunquam purgari debere: nec ſufficere humores coctos & à natura euictos iam eſſe, vt commodè à corpore expellantur, ſed egere adhuc præparatione quadam vlteriori, vt faciliori negotio id fieri poſſit: Præhumectare (inquit Hippocrates) antea corpus ipſius oportet per fomenta, quò magis pharma-

1. Aphoriſ. 22.

Lib. de Internis affectibus.

pharmacis obediat, at verò statim curam adhibere oportet. Præstaret igitur, ne purgatio tormina & rosiones crearet, animiq; deliquia, cum eo quòd nec notatu dignum quid educeret, cùm ægrotantium corpora sese nobis offerunt purgāda, relictis istis, quæ variè nos afficiunt, morosis disquisitionibus, inprimis vberiùs considerare, qualis morbus sit, ex perturbata materia an quieta, acutus an diuturnus, num febris sola affligat, an alteri morbo coniuncta: nunquid ad purgationes parata sint corpora, an secus. cum his omnibus humorum quietem & motum diligenter perpendere. à motu enim, quamuis humores crudi sint, purgationes conceduntur. à quiete autem quandoque, sed non semper. præterea purgationem, quibus conueniat, & quibus non: quo morbi tempore: quo diei tempore, quo non: cur in morbi principio rarò conueniat, sed plerunque mala sit & periculosa, adeo vt mihi semper atriserit præclara illa Hippocratis sententia, quæ talis est: Bonum enim aliquando medicamentum est, etiam nullum adhibere medicamentum. Postremò satius esset adhibere necessariam distinctionem, quando alteratione sola, & quando vacuatione vtendum, & quando vtraque simul: propterea ꝙ intemperies sæpe nascuntur ab animi affectibus, à quibus etiā fouentur: & cutis stipatio dum ꝓhibetur, febres succendit diarias, ac sæpe synochas sine putredine, quę potius rarefactione, quā euacuatione curatur. suboritur etiā calor ex obstructione ob crassitudinē & viscositatem: cui remedio sunt citra euacuatione incidentia & extenuātia: quod videre licet in exquisita tertiana, cui vel Galeni testimonio medetur magis alteratio quàm euacuatio. Quæ omnia, spinosiora quidem, sed necessaria cognitu, si diligentiùs sæpiusq; considerarentur, & ab omni lapsu contineretur temeritas: quæ tum est insignis, cùm aut falsa, aut incognita res approbatur: faciliùs earum rerum quæ secundùm naturam sunt, & euacuationum quæ impediunt concoctiones, haberemus delectum. quia non valet consequentia, nō esse vtendum euacuatione ante concoctionem, quòd euacuatio impediat concoctionem: alioquin ista ratione omnem etiam alimentorum præbitionem sustuleris: omnia enim retardant concoctionem. Nam quod magis vrget, subuertit nunquam non legitimam curationem. impedit frigidæ potus concoctionem, tamen tam ardens potest esse febris, vt ad illam propinandam cogamur. Atqui recentiores isti nouorum dogmatum auctores, dum contra omnium vetustissimorum & probatissimorum medicorū nullius philosophię partis ignarorum sententias dies iam plerosque deducunt, facilè quidem ab vtraq; parte assertio sustinetur, quia in eadem re paria contrariis in partibus momenta rationum inueniuntur: ceterùm in scriptis suis nihil affirmatur. & in vtranq; partem cùm multa disserantur. de omnibus quæratur. nihil certi dicitur, statuitur. quia cognitioni

Gal. 4. de Tuenda sanitate.

Lib. de Articulis.

(quo nihil quicquam turpius) & perceptioni assertionem approbationemq; præcurrere volunt, sicq;, ne pauca scisse videantur, opinionibus & institutis omnia teneri: nihil veritati relinqui. Hisce ego rebus plura exempla adiungerem, hæcque omnia validissimis rationibus infringerem, solidissimè confutarem, & veluti irrita esse demonstrarem: vt Galeno aduersantia, & à bonis theorematibus & ab omni ratione abhorrentia, nisi apud eos, qui Hippocratem & Galenum sibi duces, quos castè & purè sequantur, proponunt, hæc haberetur oratio. nunc (vt complectar quod proposui, breui) iuniores omnes, quibus ignea vis est in pectore, quos illecebris suis ipsa virtus trahit ad verum decus, hortor, & obsecro, atq; obtestor, vt prompto, atq; alacri animo FRANCISCVM VALLESIVM amplectantur, ament, colant. quo duce, medicorum, & philosophorum difficultates & controuersias, atq; (vt ita dicam) labyrinthos & Mæandros facilè transibunt. Hic enim dum aperit sensum Hippocratis obscurũ, & implicita explicat, singulos nodos enodat, & inprimis quæ ab aliis omissa sunt, vel parum diligenter interpretata enarrare conatur, ea ponit omnia ante oculos, collocat in vsu quotidiano in theorica atq; in praxi, quæ non ita multis literis, aut voluminibus magnis continentur, quæq; à scriptoribus scripta sunt sępius & dispersa, cogit, (licet enim vel passim carpentem & colligẽtem vndiq; repleri iusta & legitima medicæ artis scientia.) Accedit verò, quò facilius percipi, cognoscíq; omnia possint, mira quædam in explicando suauitas & delectatio. vnde si hunc felicissimum commentatorem rectè intellexeritis, reliqui omnes longè faciliores vobis postea videbuntur. Hoc VALLESIO in animo est velle prodesse, vobis sit velle proficere, Dij faxint, vt vtrique vtrunque propositum implere possitis.

AVIA-

Aviani Salvii carmen,

AD IO. PETRVM AYROLDVM MARCELLINVM, ARTIVM ET MEDICINAE DOCTOREM PRAESTANTISSIMVM.

Ornauit Natura parens ditissima rerum,
Singula diuersis ingeniosa bonis.
Ast tibi larga dedit soli, quæ munera multis
Præbuit, & variis te dedit esse parem.
Nanque Poetarum numeros, cantusq́ sonoros,
Quæq́ docent magni Rhetores, ipse tenes.
Ardua tu sophiæ penetras iam limina sacræ
Sensibus; & quicquid pulpita grande sonant.
Alternos rerum casus, quos noscere paucis
Est data facultas, relligione capis.
Cumq́ tuam decorent cœlesti munere vitam
Doctrina, eloquium, candor, & integritas.
Niteris his igitur cunctis prodesse, nec vnquam
Res vlla à recto flectere te potuit.
Per te quæ summo sunt lucubrata labore,
Obsita multa diu, iam monumenta vigent.
Per te VALLESII, *quæ iam fœdata iacebant*
Turpi victa situ, scripta diserta nitent.
Queîs modò Pæoniæ poterit Podalirius artis
Ægroto facilem tradere promptus opem.
Huc igitur studiosa cohors, si noscere causas
Morborum exoptas, te properare decet.
Nanque locos omnes Coi Hippocratisq́ recessus,
Hoc tibi, si spectes, nobile pandet opus.
Et grates dignas AYROLDO *redde merenti,*
Qui voluit rebus consuluisse tuis.

COMMENTARIA IN APHORISMOS HIPPOCRATIS FRANCISCI VALLESII COVARRVBIANI, PHILIPPI II. HISPANIARVM REGIS CVBICVLARII MEDICI.

SECTIO PRIMA.

APHORISMVS I.

Ὁ βίος βραχὺς, ἡ δὲ τέχνη μακρὴ, ὁ δὲ καιρὸς ὀξὺς, ἡ δὲ πεῖρα σφαλερὴ, ἡ δὲ κρίσις χαλεπή. δεῖ δὲ οὐ μόνον ἑωυτὸν παρέχειν τὰ δέοντα ποιέοντα, ἀλλὰ καὶ τὸν νοσέοντα, καὶ τοὺς παρεόντας, καὶ τὰ ἔξωθεν.

VITA breuis, ars longa, occasio praeceps, experimentum periculosum, iudicium difficile. Oportet autem non solùm seipsum praestare facientem quae expedit, sed & aegrotum, & qui ei adsunt, & externa.

HIPPOCRATES variis operibus varias Medicinæ partes scripsit. Totam verò complexus est vnico hoc opere; nullam particulam omittens, quam non attigerit: idque fecit methodo aphoristica, quia ea methodus est maximè idonea, ad docendum multa breui, & ad tenendum memoria facilè. Nam aphorismi sunt sententiæ concisæ, breues, & separatæ, & quæ nullum habent perpetuum ductum, sed continent distinctè omnes rei articulos. Itaque hæc est ratio aphoristica docendi: qua qui vtuntur, non curant ordinem dicendorum, vt qui vtuntor ordine compositionis, aut diuisionis, aut definitionis: sed curant, vt optimi quique articuli disciplinæ illius, quàm maximè fieri possit, breui & apertè dicantur. Nam hæc omnia significat Græcis verbum ἀφορίζω, separo, & distinguo, & distinctè eloquor. Vt Latinis verbum distinguere est separare, & analogia quadam, est apertè dicere. Hæc ambo quadrát maximè huic operi: nam omnes illius sententiæ continent breuissimis verbis magna sensa. Esse verò separatè conscriptas, passim patebit legenti. Nam etsi nonnulli aphorismi alicubi videntur fortè fortuna in eadem sententia persistere, tamen plerunque sine omni nexu proximi aphorismi ad diuersas Medicinæ partes referuntur. Itaque frustra sese excruciant neotericorum quidam dispntantes, an aphorismus dictus sit quasi separata, an quasi breuis & dilucida
A sententia: certè ratio aphoristica scribendi vtrunque horũ habere debet, & nomen significat vtrunque. Multi cùm in medicina, tum etiam in aliis artibus conati sunt hanc scribendi rationem imitari, tamẽ nullus est assecutus hunc aphorismorum nitorem: summam hanc breuitatem, & sententiarum grauitatem. Quantum ego intelligo, Hippocrates toto vitæ tempore dum alia multa opera scriberet, sententias, quæ occurrebant, dignæ vt in omnium studiosorum ore essent, vtpore verissimæ, & cum
B ratione, tum etiam experimento confirmatissimæ, in quacunque medicinæ parte essent, excipiebat, exceptasque omnes in hoc opus aphorismorum congessit: quas ego proinde memoriter discere Discipulis meis suadeo. Nam ita nulla in parte præceptorum Medicinæ erunt inopes. Scripsit Hippocrates in initio huius operis procœmium hoc, cùm alioqui soleat à procœmiis abstinere, vt hac ratione illud nobis commendaret. Differuit verò de tota arte in procœmio, quia liber hic totam artem conti-
C net. Vita (inquit) breuis est, ars longa. Hîc non erat quòd Hippocrates deploraret vitæ breuitatem, sed illam cũ arte conferens dicit esse breuem. Quasi dicat, breuis est vita præ artis longitudine. Occasio, vt aliis omnibus in rebus est præceps, & momentanea, atque facillimè elabitur, ita vel maximè in vsu medicinalium auxiliorum: quia occasio est in nostri corporis dispositione, quæ nunquam non fluit. Experimentum omne est periculosum. Nam experiri, est id quod nondum constat opere tenta-
D re, quod non potest carere ambiguitate euentus, & periculo. Hinc orta est Latinis phrasis, periculum facere, pro experiri aliquid. Auget verò periculum dignitas materiæ. Quare cùm Medici circa hominum vitam experimenta captent, nõ minus quàm mortis periculum sæpe est in experimẽto. Vbi Hippocrates dicit iudicium difficile, Galenus intelligit nomine iudicij rationem, quasi velit Hippoc. quod in initio dixerat, artem esse longam præ vita & difficilem, confirmare, dicens. Nam aut experimento
E constat, aut ratione, vtrunque verò horum est difficile: experimentum enim est periculo plenum, & ratio difficilis. Itaque dicit difficile esse, artem medicam ratione & methodo cõparare. Quod verum

esse apertè intelliges, considerás, ex tam multis scri A
ptoribus, quos longa secula tulerunt, quàm pauci
sint, qui magnũ operæprecium fecerint: & ex tam
multis, qui studio medicæ artis incumbunt, quàm
pauci euadant satis periti, etiamsi Compluti & sub
optimis præceptoribus id agant. Verùm ego aliud
ab Hippocrate hoc loco dici intelligo, quanquam
id Galeno placet minùs. Puta, iudicium ferre de re-
bus difficile est. Nam cùm dixisset, periculosum est
experiri aliquid, addidit, & cùm expertus sis, est
difficile, iudicium ferre. Iudicium ferre est, cùm ali- B
quid ægrotanti euenerit, qua ex causa euenerit iu-
dicare: vt si sanguis missus est ægrotãti, & subleua-
tus est paulò post, dicere verè, an subleuatus sit,
quia sanguis est missus, an quia ita contigit. Itaq; ad
iudicium pertio et cognitio causarum, & præsensio
futurorum circa ægrotantem: hæc omnia difficili-
ma sunt, & eruditis videntur difficiliora. Quia im-
periti facilè enunciant. Mirũ est quàm facilè, quàm
iucunctanter vulgares Medici de causa valetudinis
rogati, etiamsi annua, aut etiam longior sit, respon- C
deant, hinc hoc, illinc illud initium cepit. Certè fa-
ciliùs affirmant quæ nesciunt, quàm quæ sciunt. E-
ruditi verò cunctanter & multa rogantes ab ægro-
tantibus, tandem respõdent multò pauciora: quia
sciunt iudicium esse difficile. Acquiesco magis in
hac explicatione, quàm in priori: inter cætera, quia
nomen hoc κρίσις, quo Hippocr. vtitur, iudicium si-
gnificat: ratio enim λόγος dicitur. Sequentia verba
huius aphorismi multi enarratorum separabant à
prioribus, censentes duos esse aphorismos, quia vi- D
deantur de re alia esse. Videtur enim hactenus diffi-
cultatẽ artis edixisse, deinceps ita consulere: Opor-
tet non solùm Medicum ipsum agere quæ expedit,
sed & ægrotum ipsum, & ministros, & res externas.
Alij aliter putant, partem esse procemij hác quoq;
verùm Hippocratẽ his verbis dicere quasi in excu-
sationem Medicorum, fieri posse, vt citra omnem
culpam Medici æger non bene curetur, aut culpa
ægroti ipsius, aut ministrorum, aut rerum externa-
rum. Galenus censet non hoc voluisse Hippocratẽ, E
siquidem non esset boni Rhetoris in initio libri a-
perire hanc artis debilitatem. Quid enim esset hoc
aliud, quàm studiosos deterrere? Proinde Galenus
intelligit, ac si ita diceretur: Vt aliquis posit, quæ
hoc opere dicentur, re ipsa probare, curare debet
non solùm seipsum prębere sine culpa, sed & ægro-
tum ipsum, & eos q ei adsunt, & res externas. Hæc
Gal. Ego verò intelligo Hippocratem persistere in
eodem instituto, quod à principio suscepit, indica-
re videlicet difficultatem artis. Docet itaque artem F
medicam difficilem esse, & ad inueniendum, & ad
addiscendum, vsqueadeò, vt ad neutrum horũ vita
videatur esse satis: & insuper ad vtendum. Hoc est
quod continuit illa propositio: Vita breuis, ars lon
ga. Quod deinceps ita confirmat. Artis huius inuen
tió ab experimento fluxit, neq; quisquã potest sine
experimentis, quantumuis laboret, perfectus eua-
dere. Experimenta obseruare est difficilimum, quia
experimentum, medicum potissimùm, est pericu-
losum, nec rectè captatur, nisi quadam occasione; G
quadã opportunitate (occasio enim est idoneum
ad rem quamuis tempus) ea verò effluit: neq; ex-
perimentum potest quippiam conferre, nisi adhi-
bito iudicio, iudicium verò est difficile. Ergo diffi-
cillima est hæc ars & ad inuentionem, & ad perfe-

A ctionem. Iam verò vsus eius his ipsis causis est diffi-
cillimus, & quia non solùm oportet Medicum, sed
& ægrotum, & ministros, & externa nihil errare.
Certè nihil est in morborum curationibus diffici-
lius, neque quicquam est aliud magnæ artis, quàm
occasionis obseruatio. Non enim vt barbari omnes
Medici hodie vulgò suadent, praxis medica est, in
copia medicamentorum: neque ea debet esse cura,
vt multa fiant, sed vt id tantùm, quod necessarium
est, opportuuè fiat. Si ergo occasionis obseruatio
B habet in curatione maximum momentum, & oc-
casio est momentanea, difficilis profectò est medi-
ca praxis. Cogitur etiam, qui medicinam exercet,
sæpe res nouas experiri, quod non potest vacare
periculo. Iam verò iudicium est, quod omnium ma
ximè in praxi medica desideratur, & ad agnoscen-
dum corporis affectus, & eorum causas, & quæ æ-
grotanti sunt euentura. Alia profectò vis est iudi-
cium ab ingenio. Scimus nonnullos, qui videban-
tur ingeniosi, præceptis onustos, præ inopia tamen
C iudicij factos esse ad morborum curationem inuti-
les. Cæterùm illud est maximæ difficultatis, & pe-
riculi in medica praxi, quòd non est satis, si Medi-
cus sit peritissimus & diligentissimus, atq; omnia
agat vt expedit, si quippiam deest aut circa ægro-
tum ipsum, aut ministros, aut externa. Hæc enim
omnia oportet moderari. Quod Hippoc. ipse libro
de iis quæ in Medicatrina fiunt, his verbis scripsit;
Medicus, ægrotus, ministri, lumen, vbi, quando, lo-
cus, tempus. Itaque toto hoc aphorismo Hippocra-
D tes artis difficultatem indicat. Sed dices, Quorsum
hæc? an vult studiosos ab studiis medicinæ deter-
rere, ponens ob oculos in ipso limine tantam diffi-
cultatem? at hoc nõ est præceptoris officium. Qui-
dam enarratorum intelligunt, eum causam redde-
re (ita vt fit à plerisque autoribus in procemio) quã
commotus aggressus est scribere. Alij addunt, qua
aphorismos scribat. Alij dicunt hortari, ne omnes
medicinæ studium aggrediantur: sed illi solùm,
quibus suppetit valetudo, ætas, & ingenium. Alij
E dicunt esse exhortationem ad laborem. Ego verò
quod de sententiis Hippocratis dicere soleo, hîc in
principio dicam modò, quandoquidem ita scriptæ
sunt, vt possint multa, earumq; omnia vtilissimè si-
gnificare: non esse eas in vnicum sensum, etsi is sit
optimus, trahendas, sed intelligenda omnia, quæ
vera & vtilia cùm sint, illis verbis possint aptè signi
ficari. Nam ita minùs errabimus ab autoris mente:
quòd si quid errabimus, tamẽ addentes, haudqua-
quam detrahentes præceptis antiquorum. Quod
F dico, præsentis sententiolæ exemplo facilè intelli-
ges. Si cui daretur procemiolum hoc dilatandum
verbis, profectò causas illas omnes, quę à variis ex-
planatoribus reddebantur, sermone complectere-
tur. Cur ergo non putetur Hippoc. eas omnes asse-
cutus, cùm in oraculum hoc prorupit: Vita breuis,
ars longa? Ego certè ita intelligo, ac si Hippoc. di-
xisset, Breuis est vita ad artis medicę inuentionem,
proinde opus est, vt homines propria experimen-
ta, & quæ per se ipsos inuenerint, scriptis mandata
G posteris tradant: quò illi accepta per manus au-
geant, quæ per se non possent præ vitæ breuitate
inuenire, & augere. Profectò longitudini artium
in tanta vitæ breuitate homines non possunt alia
ratione meliùs prospicere. Scimus Deum Opt.
Max. hac ratione prospexisse, qui mundo recèns fa-

cto homines multò longiori vita frui voluit, multorum bonorum causa, sed non in postremis ad artium inuentiones. Vixerunt enim primi illi homines diutissimè, cœpitque deinceps mortalium vita contrahi: nō certè, vt stultè putant nonnulli, naturâ ipsa, sed Dei voluntate. Nam mundo naturâ sua nullæ ætates sunt: siquidem natura neque ortum, neque interitum habet, sed vt hæc habet, ita habet ætates, vtrunque voluntate Dei. Neque verò locus est putandi (vt hoc quoque dicam obiter) homines illos non fuisse longioris vitæ posteris, sed fuisse aliam rationem computandi. Nam præterquàm quòd scimus Deum, inter cætera quæ gigantum seculo fecit, vitam quoque breuiorem effecisse, quam rursum elapsa illa totius terræ inundatione produxit vsque ad seculum Iacob: qua ratione decem hominum series, qui soli numerantur ab Adamo ad Noe, aut rursum totidem ab hoc ad Abrahamum, possent hominibus replere terram, nisi singuli tandiu vixissent, vt possent plures biscentum filios singuli procreare? Præterea vix agi potuissent ab Adamo ad Abrahamum anni quingenti: tamen non mirum, si in Græcorum scriptis res celebrentur antiquiores. Non est ergo dubium, Dei voluntate in mundi primordiis, antequam artes inuentæ essent, fuisse homines viuaciores: atque ita per vitas longiores, artes inuenisse. Longa etiam est ars, vt per tam breuem vitam ediscatur vsque ad perfectionem: expedit ergo vt per aphorismos tradatur, hæc enim est omnium breuissima methodus ad discendum. Expedit præterea, vt non quiuis illotis manibus medicam artem ingrediatur: neque vt hodie fit, nō sine magno omnium malo, Tonsores, Pharmacopolæ, Amethodi, Chirurgi, quin & Veterinarij repentè Medici fiant: sed illi solùm, qui in ætate idonea & cum ingenio mediocri priores artes edocti sunt. Huic malo vt mederetur nostra Respublica, Protomedicos creauit, qui eos, qui sine his adiumentis Medicinam exercent, cohibere possent. Tamen res contrà euenit: tanta indulgentia hi (ne quid dicam grauius) superioribus annis vsi sunt, vt nihil aliud facerent, quàm vt criminibus daretur autoritas. Sed hæc Deus vertat in melius. Quid aliud contineant verba illa Hippocratis, Vita breuis, ars lōga, dicamus. Certè continent exhortationem ad laborem. Nimirum si vita breuis est præ longitudine artis, expedit vt totis viribus labori incumbant Studiosi, idque satis multis annis, neque studendi intermissione facta: non vt fit singulis annis in patriam remeantes, literarum curam tres aut quatuor menses deponant: & de exiguo illo annorum numero, qui in scholis statutus est vsq; ad baccalaureatum, si qua fraude possunt, vnum aut alterum falsis fortasse testimoniis suffurentur: aut si minus id possunt, ad alias scholas confugiant, quas non pudet hanc in sese notam refundere, quod ignauorum & indoctorum sint veluti asylum. Quandoquidem nihil est in his facilius, quàm in arte quauis, ea neque salutata à limine, lauream impetrare. Profectò laus hæc Scholæ Complutensis est, non in Hispania solùm, sed in vniuerso terrarum orbe, nullibi gentium tam seuerè ac rigidè laureas decerni: scimus tamen non paucos in hac etiam Schola laureatos, non esse ad vtendum arte medica satis idoneos, nedum in aliis. Difficilis etiam est hæc ars ad

A vtendum, quia occasiones sunt præcipites: & experimenta periculosa, & iudicium difficile, & non solùm desideratur officium Medici, sed & ægroti, & ministrorum, & vt externa bene habeant. Quid ergo hæc nos admonent? Certè, vt Medicus occasiones obseruet, neq; obseruatas dimittat præ desidia, & vt experimenta nunquam tentet, nisi cùm summa necessitas cogit. Nam stultum est, cùm potest iuuare ratio, temeritate vti. Et vt iudicia ferat cunctanter, & cum præmeditatione. Præterea æ-
B grotantem ipsum, si quid præ ignorantia peccat, admoneat: si præ animi aliquo affectu aut minus obediat, aut malè habeat iratus, aut timidus, aut mœstus: verbis suadeat, vtaturque rhetoricis præceptis, vt placet, animet, aut consoletur. Curet etiam, ne quispiā adsit ægroto, qui præ stultitia, aut præ immanitate, aut præ mollitie animi, aut alia quapiam ratione illi possit nocere. Arceat ergo ministros stultos, aut immanes, & molles mulierculas, aut imperitos homines, quia solent ægrotan-
C tium animos lachrymis frangere: hi enim partim non agunt quæ Medicus imperat, partim agunt quæ prohibet. Rerum externarum quædam positæ sunt in consilio, quædam in fortuna solùm. Vt ægrotum hoc, aut illo cubiculo decumbere, prope fenestram, aut longè à fenestra, in splendido loco aut obscuro: vt hi habeantur sermones coram illo, qui iocunditatem, aut qui dolorem afferant, & similia: in consilio hominum est, debetque Medicus omnium horum curam habere, præcipereque vt
D ita aut aliter agantur, vt res exiget. Verùm multa alia sunt in externis, quæ cùm sæpe noceant, nullatenus tamen sunt in hominum consilio, aut potestate sita. Quæ non alia ratione deuitare possumus, quàm Deum deprecando vt auertat. Vt vel hac ratione constet, ad corporum curationem feliciter peragendam nihil magis conferre, quàm vt iuxta sanctorum Patrum decreta non antea ægroti cuiuspiam curationē aggrediamur, quàm ille peccatorum confessione numinis gratiam procuret.

E

Aphorismvs II.

Ἐν τῇσι ταραχῇσι τῆς κοιλίης, καὶ τοῖς ἐμέτοισι τοῖσιν αὐτομάτως γινομένοισιν, ἢν μὲν οἷα δεῖ καθαίρεσθαι, καθαίρωνται, ξυμφέρει τε καὶ εὐφόρως φέρουσιν. ἢν δὲ μὴ, τοὐναντίον. οὕτω δὲ καὶ κενεαγγείη, ἢν μὲν οἷα δεῖ γίνεσθαι γίγνοιτο, ξυμφέρει τε καὶ εὐφόρως ἔχουσιν. ἢν δὲ μὴ, τοὐναντίον. ἐπιβλέπειν
F οὖν δεῖ καὶ χώρην, καὶ ὥρην, καὶ ἡλικίην, καὶ νούσους ἐν ᾗσι δεῖ, ἢ οὔ.

In perturbationibus ventris, & vomitibus sponte factis, si talia purgentur, qualia purgari oportet, confert quidem, & facilè ferunt: sin minùs, contrà. Ita & inanitio vasorum, si qualis fieri debet fit, confert, & facilè ferunt: sin minùs, contrà. Inspicere ergo oportet & regionem, & tempus, & ætatem, & morbos, in
G *quibus expedit, aut non.*

Sponte facta solet semper Hippocrates appellare, quæ fiunt sine causa manifesta. Ita fluxus ventris, & vomitiones sponte fieri dicuntur, cùm sine medicamento, atque omnino sine Medici opera

fiunt. Perturbationes ventris vocat hîc deiectiones ex ventre inferno. Nam nomen hoc κοιλία inferum ventrem significat, vt γαστὴρ plerunque supernum. Hic aphorismus, quanquam plerique aliter intelligunt, nihil continet quod ad prognosticam pertineat: neque quicquam hîc docet minùs Hippocrates quàm agnoscere, quæ euacuationes bonę sint, aut malæ. Sed totus hic aphorismus pertinet ad partem therapeuticam, eam maximè, quæ docet expurgare. Docet enim Hippocrates Medicum, cùm expurgationem aggreditur, debere curare quàm maximè, vt euacuet succum eum, qui lædit; non pro eo reliquos. Itaque si pituita lædit hominem, pituitam: si bilis, bilem: quandoquidem hac ratione quàm maximè iuuabit hominem, & quàm minimè molestia afficiet, qui scopus propositus debet esse Medico. Id verò ita futurum, si non alium succum expurges, quàm noxium, exemplo earum euacuationum, quæ sponte fiunt, constat. Hæc enim tunc prosunt sine molestia; cùm humor qui nocebat, euacuatur: cùm alius, contrà. C Id ergo agendum Medico est, cùm euacuationem molitur, vt agnoscat qui succus lædat hominem. Agnoscet verò id, consideratis signis omnibus singulorum succorum. Quæ ex triplici rerum genere capiuntur, non naturalium, naturalium, & præter naturam. Omnia hæc genera significauit Hippocrates exemplis. Nomine enim regionis, & temporis, intelligi debent res aliæ omnes non naturales, vt ars, aut institutum hominis, & cibi, & potus, quibus vsus est, ac denique totus victus. D Nomine ætatis, intelligi debet temperamentum quoque, & alia omnia, quæ sunt secundùm hominis naturam. Nomine morbi, symptomata quoque intelliguntur: quare & color etiam faciei, & linguę, & exeuntium. Itaque Hippocrates nihil omisit eorum, quæ possunt præstare notitiam succi, qui redundat. Sed est ei familiare hoc (vt aliis locis sæpe diximus) rerum genera, & vniuersalia pręcepta exemplis innuere. Dixit ergo, Inspicere oportet regionem, & tempus, & E ætatem, & morbos. Acsi dixisset, vt agnoscas qui succus redundet, & hunc euacuans sine molestia iuues, considera res non naturales, & præter naturam. Nam ex his omnibus capi possunt succorum indicia. Et intelliges in quibus morbis expedit, aut non. Ne tamen intellige morbos in quibus expedit expurgare, aut non expedit. Sed in quibus succum quemuis oportet expurgare, aut non expedit, sed alium. Nam est in quouis auxilio prima consultatio, an debeat fieri, an non. Post hanc succedit alia, quomodo fieri debeat. F Hîc verò totus erat Hippocrates in hac consultatione, qui succus expurgari debeat: præter rem ergo, ac mutato instituto dixisset, an expediat purgare, an non. Ex dictis satis constat, toto hoc aphorismo agi de qualitate expurgationis, non de quantitate, aut tempore, aut re alia. Nam nomina illa, Si qualia oportet purgari purgentur, qualitatem significant: & illa, Vasorum inanitio si talis fiat, qualis fieri debet. Verum scire oportet, Medicis qualitatem succorum G nõ significare solam qualitatem, sed speciem etiam succi. Vt euacuari talia, qualia oportet, sit euacuari eum, q. lædit, siue significes speciem quandam succi, siue qualitatem. Vt si dicas homini esse pituitam partim dulcem, partim salsam: aut bilem partim integram, partim putrescentem. Si euacuatur pi-

A tuita salsa, aut bilis putrescens, euacuantur qualia oportet: si verò pituita dulcis, aut bilis integra, non euacuantur qualia oportet, quia salsa pituita, aut putrescens bilis læsionem faciunt. Si per morbum etiã pituitosum, pituita, per biliosum bilis euacuatur; talia euacuantur, qualia debẽt: aut ea euacuantur, quæ euacuari debent, si exactiùs loqui lubet: sed vt monui, Medici nomen qualitatis, speciei etiam tribuunt. Significat hîc nomen illud, Vasorum inanitio, expurgationem, quæ arte fit. Nam B euacuationem, vocat ab effectu vasorum inanitionem. Et nomen hoc tribui hîc expurgationi, quæ fit arte, institutum ipsum indicat: quodq; eam euacuationem cum spontanea expurgatione incipit conferre aliis verbis. Sed de his satis.

APHORISMVS III.

Ἐν τοῖσι γυμναστικοῖσιν αἱ ἐπ' ἄκρον εὐεξίαι σφαλεραί, ἢν ἐν τῷ ἐσχάτῳ ἔωσιν. οὐ γὰρ δύνανται μένειν ἐν τῷ αὐτέῳ, οὔτε ἀτρεμέειν. ἐπεὶ δὲ οὐκ C ἀτρεμέουσι, οὐκ ἔτι δύνανται ἐπὶ τὸ βέλτιον ἐπιδιδόναι, λείπεται οὖν ἐπὶ τὸ χεῖρον. τουτέων οὖν εἵνεκα τὴν εὐεξίην λύειν ξυμφέρει μὴ βραδέως, ἵνα πάλιν ἀρχὴν ἀναθρέψιος λάβῃ τὸ σῶμα. μηδὲ τὰς ξυμπτώσιας ἐς τὸ ἔσχατον ἄγειν. σφαλερὸν γάρ. ἀλλ' ὁκοίη ἂν ἡ φύσις ᾖ τοῦ μέλλοντος ὑπομένειν, ἐς τοῦτο ἄγειν. ὡσαύτως δὲ καὶ αἱ κενώσιες αἱ ἐς τὸ ἔσχατον ἄγουσαι, σφαλεραί. καὶ πάλιν αἱ ἀναθρέ-D ψιες αἱ ἐν τῷ ἐσχάτῳ ἐοῦσαι, σφαλεραί.

Summè boni habitus exercitatorum, periculosi, si extremum attigerint. Non enim possunt in eodem statu manere, neq; quiescere. Cùm autem non quiescant, neq; ampliùs possunt in melius progredi, superest ergo, vt in deterius. Horum causa optimum habitum soluere confert non cunctanter, vt rursum initium refectionis E *accipiat corpus. Neque compressiones ad extremum ducere (periculosum enim) sed qualis fuerit natura eius, qui id sit perpessurus, ad hoc ducere. Eodem autem modo & euacuationes ad summum ducta, periculosa: & rursum refectiones summa, periculosa.*

De quantitate euacuationis, & refectionis disputat hoc aphorismo Hippocrates: Estque summum caput, Neque refectiones, neque extenuationes, F neq; euacuationes debere esse omnino maximas, sed mediocres: quandoquidem omne nimium est inimicum naturæ. Vituperat inprimis habitum corporis, qualis erat in athletis. Hæc est crassities nimia corporis cum multa succorũ copia, etsi succi optimi sint; & partes omnes bene temperatæ. Tales fieri solebant athletæ multo cibo, & multa exercitatione, & frictione, & inunctione. Tales etiam fiunt alij nonnunquam aliis occasionibus, vt cùm transferuntur ad vitam iocundiorem & lautiores G cibos, & maiorem desidiam. Vituperat hunc habitum Hippocrates, non quòd sanus non sit. Nam, vt diximus, sine omni intemperie, & sine omni vitio succorum accidit: imò verò vocat habitum hunc summè bonum, quia per hunc plùs, meliusque solito nutriuntur corpora. Est tamẽ periculosus, nam

qui eo sunt habitu, etsi optimè interim valent, ta-
men solent repentè in grauissimos morbos, & ma-
xima pericula incidere: vsqueadeò, vt vulgus mi-
retur, suspiceturque causas quasdam superstitiosas
fascinationis, vt alio loco diximus. Quæ fabula de
puerulis narratur sæpissimè: quia illi ob multitu-
dinem calidi innati, & humidam substantiam, atq;
magnam voracitatem, sæpissimè comparant sum-
mam crassitiem. Causam, quia corpora hæc cum pe-
riculo sunt, dixit Hippoc. subobscuriùs. Nã, inquit,
B summum bonitatis iam habent, nõ possunt autem
nostra corpora manere in eodẽ statu, semper enim
commutationes accipiunt. Superest ergo vt deci-
dant in deterius. Verùm ego causam hanc apertiùs
eloquar. Qui summè crassi sunt, non possunt non
abundare multis succis (nam multo cibo vtuntur)
multitudo succorum, etsi sint optimi, nõ potest diu
durare sine vitio. Putrescunt enim statim, quæ mul
ta, & inculcata sunt: & cum putrere cœperint, non
potest in tam multa copia non esse multa putredo.
C Accedit, quòd in his corporibus non potest nõ esse
angustia omnium viarum, & totius corporis densi-
tas; quia singulis partibus est sua propria caro, vt
venæ, & arteriæ, & nerui, substantia quædam mol-
lior interiecta inter fibras, quæ faciliùs & absumi-
tur, & crescit. Atque proinde vt cùm extenuantur
corpora, plus absumitur huius, q̃ fibrarum: ita cùm
reficiuntur, augescit plus. Crescente verò carne ve-
næ (eadẽ ratio arteriæ & nerui) non tam crescit ve-
næ ipsius cauum, q̃ corporatura tunicarum. Ea ve-
D rò crassities tunicarũ, detrahit amplitudini cauo-
rum. Fiunt ergo tantò strictiora caua vasorũ, quan-
tò crassiores tunicæ: maximè, cùm is habitus fieri
incipit in viris iam consistentibus, quorum partes
fibreæ, ac verè solidæ ab omni incremento destite-
runt. In his enim nulla tunica comparat dilatatio-
nem, & addita caro facit angustiam. Et fit in eo cor-
poris statu, eò minor vasorum amplitudo: quò ma-
iori, vtpote redundãti magis succo, erat opus. Præ-
ter exiguitatem hanc viarum, quæ sunt conspicuæ,
E accedit etiam compressio pororum omnium, qui
non sentiuntur. Hanc enim facit multæ carnis con
gestio. Quid ergo mali nõ debet timeri in tanta suc-
corum copia, cum tanta totius corporis densitate?
Certè meritò accidunt magnæ putredines, ventila-
tione impedita, eæq; malignæ: calido innato suffo-
cato & extincto, quòd spiritus non possint facilè p
corpus moueri, atque impetum omnem in partem
omni ex parte facere. Quin & ad apoplecticas affe-
ctiones, & omnem interceptionem venarum, extin
F ctionem calidi, concretionem sanguinis sunt para-
tissimi. Alia etiam causa cum periculo magno sunt,
qui eum habent habitum. Nimirum quæcunq; ex-
terna causa accedat, citò & grauiter lædũtur. Nam
si perfrigerãtur, suffocatur eorum calidum, cohibi-
ta expiratione insensibili. Si calefiunt, multus san-
guis fusus p constipata corpora strangulat. Exerci-
tatio pleno corpori periculosa est, otium quoq; : a-
liorum est eadem ratio: vt dispositio hæc periculo-
sa sit, quia nihil est in ea nõ periculosum. Meritò er-
G go Celsus scripsit: Qui nitidiores solito sunt, suspe-
cta bona sua habere debent. Consulit igitur Hippo
crates hũc habitum statim soluere, curareq; vt cor-
pus gracilescat, quò rursum nutriri incipiat sine pe
riculo, nec tamẽ compressiones (extenuationes vo
cat compressiones) ad extremum ducendæ sunt:

A periculosum enim etiã est, sine modo & quantũ-
cunque corpora extenuare, sed qualis fuerit natu-
rã hominis, in id ducere oportet. His verbis nihil a-
liud intelligũt dici enarratores omnes, q̃ rationem
facultatis & roboris habendam esse, vt in aliis om-
nibus Medici operibus. Ego verò aliud dici intelli-
go. Hippocrates ipse lib. de Alimento ita inquit; A-
thletica dispositio non est à natura. Quod nihil a-
liud est dictu, q̃ athleticam dispositionem non esse
vtilem, neq; alicui à suo ortu datã à natura, sed com
B paratam deinceps ratione aliqua victus. Monet er-
go Hippoc. modò, cùm paramus extenuare homi-
nem nimis crassum, non esse agendum incautè, sed
considerandum in primis q̃ crassus homo fuerit,
antequã hunc habitum comparauit: eatenus enim
modò extenuãdus est, quia illud erat temperamen
to ei innato congruens. Atq; si hominem extenua-
remus, plus etiam q̃ antea esset, non possemus non
plurimum debilitare: semper enim curandum est,
cùm dispositionem aliquam aduẽtitiam conamur
C demoliri, id, quod est à natura, conseruare. Conclu-
dit Hippoc. hunc aphorismum, dicens, eodem mo-
do neque euacuationes, neq; refectiones extremas
esse debere: periculosum enim esse vtrunq;. Meritò
quidem, quia omne nimium est aduersum naturæ,
vt ab eodem Hippoc. alio aphorismo dicitur. Eua-
cuationes nimiæ deiiciunt vires, refectiones nimiæ
afferũt omnia pericula, quæ diximus, & alia etiam
multa. Quod de extenuationibus dixit priùs, & de
euacuationibus dicit modò, non est repetitio: non
D enim idem est extenuatio & euacuatio: hæc enim
est succorum, illa partium. Intelligunt quidem, vt
Gal. monet, his vltimis verbis aphorismi non vitu-
perari euacuationes, & refectiones, sed euacuatio-
nes solùm: quod verò de refectionibus dicitur, esse
confirmationem priorum. Quasi ita dicatur, Eua-
cuationes extremæ periculosæ sunt, nam post ex-
tremas euacuationes periculosæ sunt refectiones
extremæ, factæ statim ab euacuationibus: quæ ta-
men nõ possunt deuitari, si extremæ euacuationes
E factæ sint. Quę sententia vera est profectò, si quæ a-
lia. Nam refectio facta statim post euacuationem,
distributionis intempestiuæ causa est: est ergo pe-
riculosa. Si tamen quis euacuet extremè, causa fa-
cultatis labentis cogetur reficere extremè, idq; sta-
tim ab euacuatione extrema: ergo inter cætera, vel
hac occasione est periculosa extrema euacuatio.
Cæterùm quanquã vera alioqui sententia sit: non
esse hanc, quam Hippocrates hoc loco significauit,
sed eam quam explicui ego, ex verbis ipsis intelli-
F go: quin & Galenus eodem modo intelligit.

APHORISMVS IV.

Αἱ λεπταὶ, καὶ ἀκριβέες δίαιται, καὶ ἐν τοῖσι μακροῖ-
σιν αἰεὶ πάθεσι, καὶ ἐν τοῖσιν ὀξέσιν, οὗ μὴ ἐπιδέχεται,
σφαλεραί. καὶ πάλιν αἱ ἐς τὸ ἔσχατον λεπτότητος
ἀφιγμέναι δίαιται, χαλεπαί. καὶ γὰρ αἱ πληρώσιες
αἱ ἐς τὸ ἔσχατον ἀφιγμέναι, χαλεπαί.

Victus tenuis & exquisitus, & in morbis lon-
G *gis, semper: & in acutis, in quibus non conuenit,*
periculosus. Et rursus summè tenuis victus, diffi-
cilis: nam & extremæ refectiones difficiles sunt.

Iam hinc incipit Hippocrates agere de victu æ-
grotantium, agitq; de eo in multis sequẽtium apho

risimorum. Victus, est ratio vtendi cibo, & potu. Considerari circa victum potest quantitas, qualitas, tempus & modus. In quantitate cibi, est crassities, tenuitas, & mediocritas victus. In qualitate, est victus humidus, aut siccus, calidus, aut frigidus, astringens, aut laxans, aut tale aliud habens. In tempore, sunt hæc tria, qua hora diei, & qua hora peculiaris accessionis, & quo tempore vniuersali morbi accipi debeat cibus, aut nō debeat. In modo est, an simul totus, an per partes accipi debeat cibus: & an addendo, an subtrahendo, procedendum per morbum sit. Has omnes considerationes absoluit Hippocrates hac particula. Primus hic aphorismus est de victus quantitate. Multis in locis definit Galenus victum tenuem, & crassum, & tenuium multos gradus: distinguēs tenuem à tenui exactè, & hunc à tenuissimo, atq; hunc rursus ab exactè tenuissimo: sed non satis scio, an alicubi exactè definiat. Nam tenuem simpliciter dicit esse oua sorbilia, & carnes piscium saxatilium, & totam ptisanam: exactè tenuem, cremorem ptisanæ: tenuissimum, aquam mulsam, aut oxymeli: exactè tenuissimum, nihil dare. Verùm nō possunt tenuis victus species definiri exactè exemplis. Quare sine artificio videtur hoc definitum. Primùm omnium, quia etsi oxymeli, mulsa, & cremor ptisanæ, & tota ptisana, & omnia huiusmodi sint: non tamen ea solùm, sed alia multa, quæ æquè atq; hæc tenuia sunt, quibus nos vti plerunq; solemus loco horum. Non enim si nos cremore amygdalarum pro cremore ptisanæ, aut cocta lactuca, aut beta, aut recentium pullorū carnibus, vel gallinæ iure, pro ptisana tota vtimur: non perinde atque Galenum & Hippocratem facere, continuò existimare oportet. Licet enim mihi vti aliis cibis, seruata eadem arte, ne scilicet tenuius aut crassius detur, quàm res exigat. Non enim profectò Deus tria illa, aut quatuor solùm alimenta creauit ægrotantibus idonea. Præterea cùm cibus tenuis, aut crassus dicatur ad moderatum: neque moderatus omnibus hominibus idem cibus esse possit: profectò neq; immoderati sint iidem. Nam cibus, qui vni erat tenuis, alteri possit esse crassus. At dices, ad communem hominum naturam, aut ad temperatam & mediocrem, possunt quidam victus dici crassi, aut tenues. Rectè profectò dicis. Atque huc respiciens Galenus, gradus tenuium nominauit. Sed non est vnica omnium & communis natura, neque temperati sunt nisi perpauci hominum. Aliter ergo oportet victum tenuem, & crassum definire. Considerare oportet, si ægrotantem priùs noueris per teipsum: sin minùs, percontari, quanto cibo vti homo soleat per bonam valetudinem citra noxam, atque ita putare eum victum esse illi homini mediocrem, quia ille est secundùm peculiarem naturam, & consuetudinem: deinceps, addendo, aut detrahendo illi, crassum, aut tenuem facere, plùs aut minùs, vt plus addis aut detrahis. Potest verò fieri victus crassus aut tenuis ex moderato, addendo aut detrahendo quantitatem, aut substantiæ modum. Nam si quis vtebatur per bonam valetudinem duabus libris carnium arietinarum, bifariam potest victum extenuare, aut vtens carnium gallinacearum eadem quantitate, aut carnium earundem libra vna. Additio contrario modo fit. Manifestum est ex dictis, posse eundem victum huic esse mediocrem, illi tenuem, atque ita

A huic tenuem, illi tenuissimum. Vt, quò cibum tenuem, aut tenuissimum, idque exactè aut non exactè nominare possis, quantum recedat à mediocri, non quantus, aut quis sit, considerare debeas: atque ita considerans, quatuor recessus perpendens, dices tenuem simpliciter, & tenuem exactè, & tenuissimum, atque tenuissimum exactè. Alio modo definiri possunt hi victus ab effectu. hoc scilicet: Moderatus est, qui seruat integrè robur corporis, & molem: crassus, qui auget: tenuis, cum

B quo debilitatur facultas. Cum tenui simpliciter, debilitatur parùm: cum exactè tenui, debilitatur conspicuè: tum tenuissimo, multùm. Cùm ergo facultas sit, qua valetudo recuperatur, & seruatur vita: constat, semper esse hoc periculi in victu tenui, quòd facultas languescit. Id verò periculum tantò erit grauius, quantò morbus erit longior: quia quò plus temporis pugnandum est cum morbo, tantò plùs oportet conseruationi facultatis studere, quare tantò minùs licet debilitare. Itaque

C vt qui iter ingreditur, tantò plus viatici debet accipere, quantò longius iter est facturus: ita qui in morbū incidit, tantò pleniori cibo vti debet, quantò morbus futurus est longior. Meritò igitur Hippocrates dicit, victum tenuem & exquisitum, id est exquisitè tenuem, in morbis longis semper esse periculosum. Addit verò, Et in acutis, in quibus non conuenit. Quod videtur frustra dictum: quis enim nescit, in quibus non conuenit, non conuenire? Sed Hippocrates hac phrasi, Et in acutis in

D quibus non conuenit, nihil aliud significat, quàm ne in acutis quidem omnibus conuenire. Itaque perinde est, ac si diceret, Victus tenuis exquisitè in omnibus morbis longis est periculosus, in acutis verò non omnibus, sed in quibusdam. Atque est quidem hoc verissimum, quia etsi causa breuitatis videtur semper expedire in acutis morbis tenuis victus, tamen ipsa breuitas non est acutis morbis eadem. Sed acuti morbi non exactè, finiuntur viginti diebus: acuti exactè, quatuordecim: acu-

E tissimi, septē: acutissimi exactè, quatuor aut quinque. Quare non omnis victus tenuis quocunque in morbo acuto, caret periculo: sed hîc quoque habenda est ratio, vt acuto tenuis, acutissimo tenuissimus iniungatur. Accedit, quòd etsi morbus sit acutissimus, causa alia fieri possit, vt ne tenuem quidem victum pati possit ægrotans, vt si febris sit acutissima, cum ea tamen syncope coniuncta sit, cogemur victum mediocrem concedere. Itaq; victus exactè tenuis, in morbis longis semper: in acutis

F nonnunquam est periculosus. Acuti tamen hac ratione qua acuti, tenuem victum exigunt, nisi quid accedat aliud, quod mediocrē exigat. Sed satis constat, quanquam hæc de acutis dicantur, intelligi tamen de omnibus morbis breuibus, etsi nō sint acuti: cuiusmodi est diaria febris, & alij morbi, qui etsi breues sint, sed quia periculo carent, non sunt acuti. Nam acuti, neq; acutiei neq; periculi causa amāt tenuem victum, sed causa breuitatis. Breues igitur omnes exigunt tenuem victum, etsi neq; id quidē

G omnes, neq; omnes æqualiter, sed vt dictum est. His dictis addit Hippocrates: Rursus summè tenuis victus difficilis, nam & extremæ refectiones difficiles sunt. Quæ verba videntur inanem omnino sententiam continere. Nam cùm dictum sit, exactè tenuē victum esse periculosum in omnibus longis, & in multis

multis breuibus morbis: quorsum addit, quasi maius aliquid dicẽs, Rursum & summè tenuis victus difficilis? Sūmè enim tenuis victus, tenuior est quā exactè tenuis: & difficile multò minus discriminis significat, quā periculosum. Si igitur exactè tenuis est periculosus, summè tenuis erit maiori ratione etiam maximè periculosus, nedum difficilis. Perinde est ergo ac si dixisset, homo debilis languidè incedit, quin etiam & qui debilissimus sit. Qui sermo ridiculus est. Non igitur censendum, cùm Hippocrates scripsit, Rursum summè tenuis victus difficilis, respexisse priora verba huius aphorismi (non enim congruūt verba) sed vltima illa proximi aphorismi. Dixit enim illic, Euacuationes ad summū ductæ periculosæ, & refectiones summæ, periculosæ: addit modò, Rursum & summè tenuis victus, difficilis. Nimirum inedia aut tenuis victus est euacuatio insensibilis ex accidenti facta. Inaniuntur enim vasa per famem. Quod ergo dixerat de euacuationibus sensibilibus, hoc idem dicit modò de hac insensibili: dicens, vtrunq; excessum (repletionis dico & euacuationis) cùm ad summum attingit, periculosum esse: siue euacuatio missione sanguinis, siue expurgatione, siue fame, siue aliter fit. Nimirū vt nuper diximus, omne nimiū est naturæ aduersum. Proinde addidit, Nā & refectiones summæ periculosæ: persistẽs hac in parte in sententia proximi aphor.

Aphorismvs V.

Ἐν τῇσι λεπτῇσι διαίτῃσιν ἁμαρτάνουσιν οἱ νοσέοντες, διὸ μᾶλλον βλάπτονται· πᾶν γὰρ τὸ ἁμάρτημα ὃ ἂν γίνηται, μέγα γίνεται μᾶλλον ἐν τῇσι λεπτῇσι, ἢ ἐν τῇσιν ὀλίγον ἁδροτέρῃσι διαίτῃσιν. διὰ τοῦτο καὶ τοῖσιν ὑγιαίνουσι σφαλεραὶ αἱ πάνυ λεπταὶ καὶ καθεστηκυῖαι, καὶ ἀκριβέες δίαιται, ὅτι τὰ ἁμαρτανόμενα χαλεπώτερον φέρουσι. διὰ τοῦτο οὖν αἱ λεπταὶ καὶ ἀκριβέες δίαιται σφαλεραὶ, ἐς τὰ πλεῖστα τῶν σμικρὸν ἁδροτέρων.

In tenui victu ægri delinquunt: quo fit, vt magis lædantur. Quicunq; enim error committitur, maior in hoc fit, quàm in paulò pleniori victu. Propterea etiā sanis periculosus est valde tenuis, & constitutus, & exquisitus victus: quoniam errores grauiùs ferunt. Hac de causa, tenuis victus atq; admodū exquisitus, eo, qui sit paulò plenior, magis periculosus.

Frigidè admodū interpretatur Galenus sententiam hanc Hippocratis, alioqui difficilem. Alij verò interpretes satis multis verbis agunt, sed non satis sunt verum loci sensum assecuti. Videtur Hippocr. vituperare victum tenuem magis, quàm paulò pleniorem. Quasi dicat, Si errandum est ab optimo victu, tamen deterius esse, tenuiorẽ quàm pleniorem instituere. Cui sententiæ videtur aduersum, quod ab eodem Hippocrate dictū est. 2. de Ratione vict. in morbis acutis, his verbis: Ciborū adiectioni intendendum multò minus, subtrahere verò sæpenumero oportet. Hac de causa quidam ita dicunt, in morbis diuturnis deteriorem esse tenuem victum crasso: in acutis cōtrà, crassum tenui. Itaq; cùm Hippocrates tenuem vituperat magis, quàm plenum, de morbis diuturnis esse sermonem: cùm crassum, de breuibus. Alij dicunt, in morborum initiis dete-

A. riorem esse cibum iusto tenuiorẽ, quàm iusto crassiorem: in vigore, aut prope illum contrà, esse deteriorem eum, qui sit iusto crassior. Itaq; Hippocratẽ vituperare tenuẽ, plusquam crassum, in principiis morborum. Mihi omnes hæ interpretationes displicent: tum quia nulla earum videtur verbis quadrare, sed comparatę videntur solùm ad argumentorū dilutiones, & ad fugam. Tum etiam quia alia consideratio est, quo morbi tempore victus debeat esse crassior, & quo tenuior: alia in quibus morbis tenu-
B ior esse debeat cibus, in acutis, an in longis: alia ab his diuersa, cùm ab optimi victus institutione erratur, qui erret grauiùs, qui tenuiorẽ, an qui pleniorẽ instituit. Vt aliud multò dictu est, victus tenuis deterior est in vigore morbi, quā in initio: aut in morbis longis, quàm in breuibus: aut quàm crassus. Nā vltima hæc collatio, solùm est tenuis cū crasso. Duę priores sunt tenuis cum tenui in diuersis temporibus, aut morbis. Cōstat verò in hoc aphorismo conferri tenuem cum crasso. Nam ita dicitur: Quicun-
C que enim error, grauior fit in hoc, quàm in paulò pleniore. Et rursum tenuis victus, eo, qui sit paulò plenior, magis periculosus. Ergo Hippocrates hîc nullam priorum considerationem absoluit: quare nulla earum enarrationū est ad rem. Primam considerationẽ absoluit aphorismo decimo dicens: Quibus igitur statim morbus consistit, iis statim tenuis victus adhibendus est: quibus verò posteriùs, iis & in ipso consistendi tempore, & parùm ante illum, cibus subtrahendus, priùs verò vberiùs agendum. Se-
D cundam considerationem iam absoluit aphorismo proximo dicens, tenuem victum in diuturnis morbis semper, in acutis non semper periculosum. Hîc ergo aut tertiam considerationem absoluit, Vter error grauior sit; qui ad tenuẽ, an qui ad crassum inclinat: aut nullam illarū absoluit, sed aliam rem agit. Certè si eam considerationẽ absoluit, omnino contrà ac Galenus 2. de Ratione vict. in acutis, absoluit. Nam ille dixit, deterius esse inclinare ad crassum victum: hic verò, ad tenuem dicit esse magis periculo-
E sum, si modò de hac re disputat. Proinde ego nulla tenus puto hîc eum de erratis agere: sed illud præcipere, ne quis per morbos vtatur tenui, exquisitoq; victu, quia à quocunq; errato lædetur grauissimè, qui eo victu vtetur. Quid ergo? Ne medicus cōtentus sit eo cibo, cū quo tantùm videatur durare posse ęgrotans, idq; vix, sed paulò pleniorem instituat, addens aliquid, propter errata. Constat verò hanc sententiam nihil habere aduersum Galeni sententiæ, quam secundo de Ratione victus scripsit. Quid
F de ea quęstione, qua quęritur, vter error grauior sit, sentiendum sit, diximus cap. 1. lib. 8. Controuersiarum Medicarum. Modò illud dicimus, docere hîc Hippocr. esseq; id verissimum, ne exponatur periculo ęgrotans, non esse vtendum exquisitè tenui victu, hoc est eo, cum quo durare tantùm possit vsq; ad finem morbi, sed paulò pleniore propter errata. Dices fortasse, hoc præceptū non posse semper obseruari, quandoquidẽ nihil omnino aliquibus dandum sit. Tamen quibus nihil datur, nihil dari ob er-
G rata. Certè nullus est omnino continendus sine cibo, nisi qui tantum roboris habet, vt eo tempore & morbum, & errata nonnulla etiam sine cibo possit sustinere: id verò si habet, perinde est ac si plenior cibus ob errata esset datus. Confirmat id quod diximus, Hippocr. exemplo bene valentium. Nam non

aliter ac ægrotantes in magno periculo sunt, cùm tenui exquisitè victu vtuntur, quia errores grauiùs ferunt: benevalētes, qui tenui victu assiduè, aut admodū constituto vtuntur, periculo sese exponunt; quia errores nullos possunt sostinere, qui tamen sæpe & per morbos, & per bonam valetudinem non possunt deuitari. Multi profectò sunt, qui tantò meliori victu se vti putant, quantò vtuntur tenuiori, atq; proinde quidam à cœnis omnino abstinent: alij tenuissimis vtuntur, alij vtuntur semper simplicissimo cibo, ac modico. Multi etiam sunt, qui adeò constitutum & accuratum obseruant victum, tam religiosè, vt ne tantillum euarient: sed id ipsum omnino hodie agāt, quod heri, & nudiustertius. Vtriq; tamen horum falluntur, exponuntq; sese periculo: qui tenui vtūtur victu, quia debilitant facultatem, quia corpus regitur: qui statuto, quia cùm illi victui adeò assueuerint, nihil potest eis accidere, quod nō lædat. Ergo qui sani sunt, & mediocriter robusti, ne incautè tenui victui assuescant, & statoto: sed liberiùs aliquantò agant, & bona cibi copia vtantur, ne in tanto periculo sint. Hoc est quod Hippocr. alibi dixit, Oportet ad insueta transire. Hoc quoq; est, quod Celsus his verbis dixit: Sanus homo, & qui suæ spontis est, nullis obligare se legibus debet: neque medico, neq; iatralipta egere. Hunc oportet varium habere vitæ genus. Itaq; & per morbos, & per bonam valetudinem, hac de causa tenuis victus, atque admodum exquisitus, eo qui sit paulò plenior, magis periculosus.

APHORISMVS VI.

Ἐς δὲ ἔσχατα νοσήματα αἱ ἔσχαται θεραπεῖαι ἐς ἀκριβείην κράτισται.

Ad morbos summos, summæ exactè curationes optimæ.

Asserit Hippocrates omnem curationem summam, & exactam, tentandam esse, vt de summè tenui victu hoc intelligatur. Quod hic aphorismus habet, hoc vnum est, Remedia rara & exquisita tentanda esse, cùm morbi sunt summi, & acutissimi exactè: melius est enim cùm tantus morbi impetus sit, remedium quoduis cum periculo etiam, tentare, quàm ægrotum in desperatione destituere. Debentur enim morbis omnibus, vt alio loco mōstrauimus, remedia æqualia, paruis parua, mediocribus mediocria, magnis ac summis magna ac summa.

APHORISMVS VII.

Ὅκου μὲν οὖν κατοξὺ τὸ νόσημα, αὐτίκα τοὺς ἐσχάτους πόνους ἔχει, καὶ τῇ ἐσχάτως λεπτοτάτῃ διαίτῃ χρέεσθαι ἀναγκαῖον. ὅκου δὲ μή, ἀλλ' ἐνδέχεται ἁδροτέρως διαιτᾷν, τοσοῦτον ὑποκαταβαίνειν, ὁκόσον ἂν ἡ νοῦσος μαλθακωτέρη τῶν ἐσχάτων ᾖ.

Vbi vtiq; morbus peracutus est, statim habet summos labores, & summè tenui victu vti necesse est. Cùm autem non, sed licet pleniorem victum adhibere, tantum à tenui victu declinandum, quantò morbus mollior summis fuerit.

Proximus aphorismus cum præsenti ita coniungitur. Ad summos morbos summa debet esse omnis curatio, quare & victus tenuitas debet esse exactè summa. Est verò morbus summus aut peracu-

A tus (eundem enim vocat modò peracutum, quem priùs summum, hoc est exactè acutissimū) qui statim, id est, primis tribus aut quatuor diebus habet summos labores, hoc est symptomata maxima, & vrgentissima. Ergo in eo morbo, qui statim habet summos labores, necesse est vti summè tenui victu, hoc est, aut nihil dare, aut tenuissimū cibum. Cùm autem non est acutissimus exactè morbus, neque necessitas talis victus est, sed quia morbus est minùs acutus, licet vti cibo pleniori: tunc tantò cras-
B siori vtendū erit, quantò morbus erit mollior summis, id est minùs acutus, quàm qui sunt acutissimi. Nimirum indicatione sumpta à morbo, tantò tenuior debet esse cibus, quantò morbus acutior, vt in comment. 3. aphorismi ego dixi. Neque aliud est, quod Hippocrates dicit modò. Meritò profectò summos labores, summi morbi signa esse dixit Hippocrates. Nam vt symptomata propria significant morborum species, & eorū magnitudo morbi magnitudinem, ita eorundē motus significat motum
C morbi, an scilicet breuis, an longus sit. Nam morbus magnus est, cui ea signa, quæ pathognomonica appellātur, magna sunt: acutus, cùm acutè mouentur, & crebrò, instanter, ac per breuia interualla vrgent. Optimè itaq; Hippocrates dixit, acutissimū exactè morbum, statim habere summos labores.

APHORISMVS IIX.

Ὁκόταν δὲ ἀκμάζῃ τὸ νόσημα, τότε τῇ λεπτοτάτῃ
D διαίτῃ ἀναγκαῖον χρέεσθαι.

Cùm morbus in suo vigore fuerit, tūc tenuissimo victu necesse est vti.

Iam hinc incipit absoluere considerationem de tempore vtendi cibo, ac primùm de tempore vniuersali morbi, deinceps de accessione. Sed hic aphorismus enarrabitur cum decimo, quia eadē est amborum sententia.

APHORISMVS IX.

E Συντεκμαίρεσθαι δὲ χρὴ καὶ τὸν νοσέοντα, εἰ ἐξαρκέσει τῇ διαίτῃ πρὸς τὴν ἀκμὴν τῆς νούσου, καὶ πότερον ἐκεῖνος ἀπαυδήσει πρότερον, καὶ οὐκ ἐξαρκέσει τῇ διαίτῃ, ἢ ἡ νοῦσος πρότερον ἀπαυδήσει, καὶ ἀμβλυνεῖται.

Coniectari autē oportet, num æger possit cum victu sufficere vsque ad vigorem morbi, an ille priùs deficiat, neque sufficiat cum illo victu, an
F *priùs morbus deficiat, & retundatur.*

Morbus nullum cibum expetit, quantum in ipso agitur, imò verò per se cibū omnino prohibet: quia non pura corpora, quantò magis nutriuntur, tantò læduntur magis. Sed facultatis gratia vtimur cibo, facultas enim est exposcens cibum per se: si enim facultas durare posset per totum morbum sine cibo, nullo prorsum vteremur. Sed causa facultatis cauere debemus, ne demus minus, quàm vt
G possit cum eo facultas durare vsq; ad finem morbi. Ne facultas deficiat, antequàm morbus possit vsq; ad finem summi vigoris venire, atque ita moriatur homo præ debilitate. Atque hoc est, quod Hippocrates modò monet cauere. Nec tamen dari debet is cibus, qui sufficiens solùm sit seruare facultatem

vsque

vsque ad finem morbi, sed aliquantò plenior ob errata, vt monuimus.

APHORISMVS X.

Ὁκόσοισι μὲν οὖν αὐτίκα ἡ ἀκμὴ, αὐτίκα λεπτῶς διαιτᾷν· ὁκόσοισι δὲ ἐς ὕστερον ἡ ἀκμὴ, ἐς ἐκεῖνο, καὶ πρὸ ἐκείνου, μικρὸν ἀφαιρετέον. ἔμπροσθεν δὲ πιοτέρως διαιτᾷν, ὡς ἂν ἐξαρκέσῃ ὁ νοσέων.

Quibus igitur statim vigor est, statim cibare tenuiter: quibus autem postea vigor futurus est, & in ipso vigore, & paulò antè subtrahendum: priùs autem pleniùs cibandum, vt sufficiat ægrotans.

Vt in morbi temporibus, tenuissimus debet esse cibus in summo vigore. In principio crassissimus, & à principio ad summum vigorem est detrahendum paulatim, vt morbus ipse accedit ad vigorem. Nam in summo vigore est facultas maximè impedita, quia congreditur summo certamine cum morbo. Ergo quantò magis accedit facultas ad vigorem morbi, tantò minùs potest cibum ferre, quia tantò est impeditior: & quantò longiùs à summo vigore abest, tantò magis cibo indiget, quia tantò maior morbi pars restat ferenda. Igitur quantò morbus longiùs ab est à principio, tantò cibus debet esse tenuior. Dictum est autem à me, id debere intelligi, vt in morbi temporibus. Quia possunt accedere aliæ causæ, quæ contrà omnino facere cogant, vt in inflammationibus, & vlceribus recentibus, in quibus à tenuissimo cibo incipiêtes deinde addimus: id tamen facimus neque causa morbi ipsius, neque temporum, sed fluxionis. Itasi febre aliqua increscente inciperet ægrotus pati syncopem, gratia accidentis cibum augeremus. Nihilominus sententia Hippocratis vera est, quæ explicat quod morbi ipsius & temporum causa agi debet.

APHORISMVS XI.

Ἐν τοῖσι παροξυσμοῖσιν ὑποστέλλεσθαι χρή. τὸ προστιθέναι γὰρ βλάβη, καὶ ὁκόσοι κατὰ περιόδους παροξύνονται, ἐν τοῖσι παροξυσμοῖσιν ὑποστέλλεσθαι χρή.

In accessionibus abstinere oportet. Nam apponere noxium est, & in iis, qui per circuitus accessiones habent, in ipsis paroxysmis abstinere oportet.

Hora accipiendi cibum, si nihil aliud obstet, est ea, qua homo accipere consueuit per bonam valetudinem: verùm caueri debent accessiones, vsque adeò, vt cauendi accessionem causa, hora consueta capiendi cibum commutanda sit. Accessio siue paroxysmus est pars morbi vehementissima: ea, inquam, qua exacerbatur: vt in tertianis, tertio quoque die: in quotidianis, singulis diebus. Fit accessio, facultate expultrice insurgente in causam morbi, ac tentante expulsionem. Ergo eo tempore impeditissima est facultas, committens pugnam cum morbo, quare lædetur oblato cibo: maximè in initio accessionis, quum rigor, aut horror, aut frigus hominem premit. Nam præterquam quod facultas aggreditur tunc primùm morbum, est calidum innatum compressum, subitque periculum suffo-

A catinnis. Itaque caueri debet ad accipiendum cibum tota accessio, darique debet cibus tempore intermissionis, si febris est intermittens: tempore remissionis, si est perpetua. Si verò interualla paroxysmorum breuiora sint, quam vt sint satis ad capiendum, & coquendum cibum ante nouam accessionem, saltem dari debet cibus in inclinatione paroxysmi. Ita enim Hippocrates ipse docet in de Ratione vict. in morb. acut. cont. vltimo his verbis: Tempus dandæ sorbitionis, tum per initia, tum per omnem morbi decursum, hoc maximè seruare oportet.
B Nam si pedes frigidi fuerint, non à sorbitione modò, verùm etiam, ac maximè à potu temperandum. At quum calor ad pedes descenderit, tunc dare expedit. In hac sententia describens initium & declinationem paroxysmorum, dicit abstinendum esse à cibo in principio, dandum verò in inclinatione. Nam initium est, cum pedes ac omnes extremæ partes frigent: inclinatio est, qûum calor sedato feruore viscerum videtur ad pedes descendisse. Quod
C si febris adeo anticipat, vt non sit inclinationis tempus satis ad primam concoctionê cibi ante initium accessionis sequentis, dabitur ante inclinationem: sed in initio ne detur. Itaque si fieri potest, longissimè ab initio vtriusque accessionis detur cibus: sin minùs, longissimè à principio posterioris. Nam non tam lædet statim ab elapso accessionis principio cibû dare, quàm quum citò expectatur initium aliud. Deterrimum enim est, per initium accessionis, crudo cibo plenum esse ventriculum. Atque i-
D ta, vt grauius est cibum dare in paroxysmo, quàm in intermissione: ita in paroxysmi initio grauius, quàm in incremento, & summo vigore. Verùm hoc intelligi debet, quantum agitur in ipsis accessionis temporibus: nam sumptis aliunde indicationibus, sæpe non solùm licet, sed etiam necessarium est, cibum dare in accessionis principio. Vt in iis qui febricitant ex fame, & quibus alioqui os ventriculi est languidum, & morbus à syncera bile pendet: ii enim qui præ fame febricitare incipiunt, cibo in-
E gesto in ipsa accessione iuuantur, quia fluxio excrementorum, quæ defectu cibi concitabatur, cibo sistitur. Quibus verò sine penuria alimenti febris biliosa est orta, cum debilitate ventriculi maximè, nô debet dari multum cibi, ne obruat copia & angeat morbi causam: tamen debet dari in ipsa accessione, aut parùm ante illam aliquid quod non grauet, sed constringat, corroboretque ventriculum, ne fluxio syncopem faciat: vt panis modicum ex vino aut
F austero aut mali granati succo. Hæc itaque est ratio dandi cibum, quæ accipitur ab accessione: atque hoc est quod Hippocrates dicit, In accessionibus abstinere oportet, nam cibum dare noxium est. Sed quorsum quum hoc dixisset, addidit, Et in iis qui per circuitus accessiones habent, in ipsis paroxysmis abstinere oportet? videtur nanque hæc esse repetitio inutilis. Quidam dicunt, accessionem primo loco significare principium, incrementum, & summum vigorem febrium continentium: secundo loco, paroxysmos febrium non continentium:
G atque ita non esse repetitionem, quia non est sermo de eadem re. Sed hi nugantur: nam nomen hoc Paroxysmus, nunquam Hippocrati aut Galeno significat, quod illi commenti sunt, sed solùm quod in principio diximus, particulares exacerbationes morborum quibusdam temporibus factas. Profe-

runt locum ex Comment. Galeni in proximum aphorismum duodecimum numero. Quo ita dicit: A Per accesſionem autem, te non oportet intelligere deterius tempus totius circuitus, quod eſt à primo inſultu vſque ad tempus conſiſtendi, ſicut reliquum inclinationis tempus eſt melius. Hæc Galenus. Tamen nihil minùs dicit, quàm quod illi intelligunt. Sed ſcire licet, Galenum ſæpe nomine inclinationis particularis, cum loquitur de periodis febrium, intelligere inclinationem, ſimul & interuallum: ſæpe ſolam inclinationem. Atque ita diuidit nonnunquam totum morbum in paroxyſmos, & interualla: atque intelligens cum interuallo inclinationem particularem, tria tempora particularia ſolùm, principium videlicet, & incrementum, & vigorem, vocat paroxyſmum. Itaq; illi fingunt ſibi nominis ſignificationem. Accedit, quòd ſi aliquando poſſet nomen ſignificare quod illi dicunt, hîc minimè ſignificaret. Nam de indicatione victus à temporibus vniuerſalibus, dictum erat priùs. Alij dicunt in principio aphoriſmi loqui Hippocratem de paroxyſmis febrium continuarum, in fine de paroxyſmis intermittentium. Sed huic declarationi non magis aſtipulantur ipſa verba, quàm ſi quis diceret, in principio loqui de quartanis, in fine de reliquis: quod confictum ad reſpondendum tantùm eſſet. Quare ego magis probo, quod Galenus in Comment. 19. huius particulæ declarat: intelligere Hippocratem his verbis, Qui per circuitus acceſsiones habet, febres quibus cum quodam ordine per periodos accidunt paroxyſmi. D Non enim omnibus accidunt ita, ſed quibuſdam ſine omni ordine. Itaque in principio dicit vniuerſim loquens, In acceſsionibus abſtinere oportet: deinde particulatim de ordinatis acceſsionib. hoc idem affirmat. Hoc autem non eſt repetitio; imò verò methodus auctoribus omnibus familiaris: quod vniuerſim propoſitum eſt, ſpeciatim in vno exemplo declarare.

Aphorismvs XII. E

Τοὺς δὲ παροξυσμοὺς, καὶ τὰς καταστάσιας δηλώσουσι αἱ νοῦσοι, καὶ αἱ ὧραι τοῦ ἔτεος, καὶ αἱ τῶν περιόδων πρὸς ἀλλήλας ἐπιδόσιες, ἤν τε καθ᾽ ἡμέρην, ἤν τε παρ᾽ ἡμέρην, ἤν τε καὶ διὰ πλείονος χρόνου γίγνωνται. ἀτὰρ καὶ τοῖσιν ἐπιφαινομένοισιν, οἷον ἐν πλευριτικοῖσι πτύελον, ἢν αὐτίκα ἐπιφαίνηται ἀρχομένου, βραχύνει. ἢν δ᾽ ὕστερον ἐπιφαίνηται, μηκύνει. καὶ οὖρα, καὶ ὑποχωρήματα, καὶ F ἱδρῶτες, καὶ δύσκριτα, καὶ εὔκριτα, καὶ βραχέα, καὶ μακρὰ τὰ νοσήματα ἐπιφαινόμενα δηλοῖ.

Paroxyſmos autem & conſtitutiones, indicabunt morbi, & tempora anni, & circuituum ad ſeſe mutuò incrementa, ſiue quotidie, ſiue alternis diebus, ſiue ex longiori tempore fiunt. Tamen & ex iis quæ mox apparent, vt in pleuriticis, ſputum, ſi ſtatim ac incipit morbus apparet, G *contrahit: ſi autem poſterius apparet, producit. Et vrinæ, & deiectiones, & ſudores, cùm apparent, indicant morbos & difficilis iudicij & facilis, & breues & longos.*

Dictum eſt, dari debere tantò plus cibi, quantò morbus futurus ſit longior: atque ad capiendum cibum, caueri debere paroxyſmum. Nullus ergo poteſt victum inſtituere, niſi prænoſcat, quo tempore ſit futurus paroxyſmus, & quanto tempore morbus duratur? ſit. Hoc verò eſt prænoſcere paroxyſmos, & conſtitutiones: nam paroxyſmus eſt quod nuper diximus: cõſtitutio, eſt proportio temporum vniuerſalium morbi. Hac enim conſtat totum morbi tempus. Itaque ad inſtitutionem victus, oportet prænoſcere paroxyſmos, & conſtitutiones morborum. Quare non intempeſtiuè Hippocrates modò docet, qua arte hæc duo poſsimus agnoſcere. Pertinet verò hic aphoriſmus ad partem prognoſticam: nam agnitione conſtitutionis vtimur ad prænoſcendum, quantum temporis ſit morbus duraturus. Significat verò in primis morbi celeritatem aut tarditatem, ipſa morbi ſpecies. Nam morbus quiuis eſt naturâ ſua aut chronicus, aut acutus: atq; cuiuis morbo eſt ſua propria conſtitutio, quam plerunque habere ſolet. Vt pleuritis ſolet quatuordecim dies durare, & febris ardens tantundem, & angina quatuor dies, tertiana exquiſita ſeptem circuitus, tetanus quatuor, quotidiana febris ſexaginta dies, quartana annum integrum. Itaque ſpecies morbi ſignificat conſtitutionem: cæterùm quia ſpecies non poteſt exactè ſignificare quantum temporis ſit morbus duraturus, quum nullus morbus habeat tam conſtitutum tempus, vt non poſsit modò longior modò breuior fieri, addit Hippocr. alia ſigna conſtitutionis. Anni tempora etiam ſignificant conſtitutiones: nam iidem morbi temporibus calidioribus breuiores fiunt, frigidioribus longiores. Quale eſt illud quod Hippocrates ipſe dicit de quartana: Æſtiuæ quartanæ breues, autumnales longæ, maximè quæ hyemem attingunt. Eodem modo poſſunt conſtitutionem indicare regiones. Nam vt calidioribus temporibus breuiores fiunt iidem morbi, ita & calidioribus regionibus. Quanquam hoc tacuit Hippocr. quia qui ſcribit aphoriſticè, nunquam percurrit omnia, ſed ex iis quæ dicit, ſuppleri debent ea quorum eſt eadem ratio. Sed nec tempora & regiones, indicant exactè conſtitutionem. Quare conſiderare oportet periodos. Nam horum ad ſe mutuò crementum aut decrementum, ſignificat celerem motum, aut tardum: neque profectò immeritò, nam ij ipſi reditus ſunt ipſe morbi motus. Verba hæc, Et circuitum ad ſeſe mutuò incrementa, ſiue quotidie, ſiue alternis diebus, ſiue ex longiori interuallo fiant, enarrantur à Galeno. 1. de Criſibus capit. 2. hoc modo: agnoſci, an morbus venerit ad incrementum, an adhuc in principio, vel in ſummo vigore iam, an declinare iam cœperit, ex magnitudine acceſsionum ſequentium ad priores, & ex anticipatione, aut tarditate. Nam anticipare paroxyſmos conſuetam horam præter proportionē, ſignum eſt incrementi vniuerſalis: niſi tamen vt anticipat, ita fiat minor paroxyſmus. Creſcere enim paroxyſmos indicat morbum etiam creſcere. Quare quum vtrunque accidit, vt ſcilicet & febris anticipet, & maior fiat, haud dubiè eſt incrementum morbi: cùm contraria, inclinatio. Quum verò anticipans ſit minor, aut maior tardans, conſiderandum eſt, vtrum accidat magis: nam illius conditionem putandum eſt morbum ſequi creſcendo aut decreſcendo: ſi æquè accidunt,

accidunt, aut est adhuc in principio, ant iam stat. Itaque inquit Galenus, his duabus rationibus indicare accessiones morbi constitutionem: quum enim indicent tempora vniuersalia, & horum proportione constet constitutio, constitutionem quoque indicabunt. Intelligit ergo Galenus, quum dicitur, Et circuitnum incrementa, innuere Hippocratem magnitudinem paroxysmorum, an scilicet sequentes paroxysmi prioribus fiant maiores, an non: vbi dicitur, An ex longiori tempore, intelligi an interuallum factum sit longius, an non, quod ad anticipationem aut contrarium pertinet. Ego verò probo quod à Galeno de hac re dicitur, si quidè verisimum est: enarrationem tamen verborũ non probo. Nam ipse contextus indicat, vbi dicit Hippocrates, An ex longiori tempore, non esse sermonem de anticipatione aut tarditate horę, sed de modo periodi: quod non pertinet ad morbi constitutionem, sed ad speciem. Inquit enim, Siue singulis, siue alternis diebus fiant, siue ex longiori tempore, id est, siue quarto quoque die. Nam constat illud siue, notam diuisionis esse: diuisio verò semper est per opposita. Sed esse febrem anticipantem, aut tardantem, nullatenus est oppositum quotidianæ, aut tertianæ febris formæ: imò vtrique illarum potest accidere. Ergo si Hippocrates id significasset, quod Galenus intelligit, perinde esset ac si ita diceretur: Animal omne mouetur, siue rationabile sit, siue irrationabile, siue bipes. Itaque ego ita explico verba illa, Et circuitum ad sese, mutuò incrementa, continere vtranque significationem, & eam quæ capitur ex magnitudine paroxysmorum, & eam quæ ex longitudine interualli. Nam periodus siue circuitus, non est idem quod paroxysmus, siue accessio. Sed circuitus constat paroxysmo, & interuallo. Quare circuitus incrementum, significare potest vtriusque, interualli dico & paroxysmi, productionem. Itaque tota dictio est, hæ accessiones & constitutiones significantur ab incremento, aut decremento circuituum, aut interualli, aut paroxysmi, ad sese. Siue accidant quotidie, siue tertio, siue etiam quarto quoque die. Est verò quod ab Hippocrate dicitur, & verisimum & vtilissimũ. Nam constitutiones significantur, vt diximus: accessiones verò multò clarius. Nam agnoscere solemus qua hora diei futura sit accessio, coniectantes ex accessionibus quæ præterierunt. Nam eadem ipsa hora, qua priores accessiones corripuerunt hominem, expectabo hodiernam accessionem. Nisi cognouerim febrem esse naturâ anticipantem, aut tardantem. Nam si hoc cognouerim, tantò priùs aut posteriùs fore coniectabo, quantùm solet anticipare, aut tardare. Præter dicta, ex signis quæ mox apparent: maxima significatio constitutionis accipitur. Mox apparentia signa vocat, quæ neque simol inuadunt cum morbo, vt quæ sunt propria, neque in extremo iam morbo, sed aliquanto post morbi initium apparent: cuiusmodi sunt in primis signa concoctionis, aut contraria. Neutra enim horum possunt apparere in morbi principio, sed principio elapso. Quare quò priùs apparent, eò breuius est principium: & quum constitutio morborũ in quadam temporum proportione sit, constat, quantò ea apparebunt citiùs (id est, paucioribus diebus elapsis à prima incursione morbi) tantò breuiorem morbum futurum esse. Meritò ergo Hippocr. alibi

A bi dixit, concoctiones celeritatem iudicij significare. Atque meritò modò dicit, sputum in pleuriticis quum cito apparet, morbum breuem: cùm seriùs, longiorem significare. Nam sputum significat elapsum esse pleuritidis principium: quandoquidem qui in pleuritidis principio sunt, nihil spuunt, atque ea est principij nota. Sunt verò notæ concoctionis vt in sputo, ita & in deiectione, & vrina, & sudore. Quare ex quocunque horum accipi potest indicium breuitatis, aut longitudinis morbi, & facilis, aut dif
B ficilis iudicij. Neque verò idem est dictũ, longus aut breuis morbus, & facilis aut difficilis iudicij. Nam difficilis iudicij morbus est, non solùm qui tardi iudicij, & longus, sed & qui malè iudicatur, aut non tutò, sed cum recidiua: facilis iudicij, qui citò, & benè, ac tutò iudicatur. Itaque plus aliquid dicitur, cùm facilis aut difficilis iudicij dicitur, quàm cùm longus aut breuis morbus. Quæ consideranda sunt in sputo, sudore, vrina, & deiectione, primò & secundo prog. dicitur ab ipso Hippocrate, & multis se
C quentium aphorismorum.

Aphorismus XIII.

Γέροντες εὐφορώτατα νηστείην φέρουσι, δεύτερον οἱ καθεστηκότες, ἥκιστα μειράκια, πάντων δὲ μάλιστα παιδία. τούτων δὲ αὐτῶν, ἃ ἂν τύχῃ αὐτὰ ἑωυτῶν προθυμότερα ἐόντα.

Senes facillimè ferunt ieiunium, secundo lo-
D *co consistentes, minimè adolescentes, omniũ præcipuè pueruli: horum autem ipsorum, quos inter illos ipsos contigerit esse alacriores.*

Indicat modò quibus ætatibus maximè lædantur homines à ieiunio, quibus minimè, vt indicationem cibandi possimus ab ætate capere: edocti iam hinc, iis qui maximè ieiunio læduntur, minimè id iniungere: iis verò, qui læduntur minimè, maximè dare. Quatuor ætatum mentionem facit hic
E Hippocrates, etsi aliis locis meminit quinque, & coniunxit hic iuuentutem cum adolescentia. Consistentes ætate dicuntur, quorum calor iam deferuere incipit, & corpora in summa solidorum membrorum mole consistunt: Hi sunt qui agunt ętatem mediam inter iuuentam & senectutem: hanc vocat Hippocrates aliis locis primam senectutem, aut crudam. Pueritia pertingit vsque ad quatuordecimum annum, adolescentia vsque ad vigesimum quintum, iuuentus vsque ad trigesimum quin-
E tum, consistentia vsque ad quinquagesimum, reliqua est senectus. Quanquam nihil in his finibus est exactum, neque enim hominibus omnibus æquales ætates sunt: sed hæc ita dicta intelligantur, quasi in nullis hominibus multùm à veris ætatum finibus euarient. Senes facillimè ferunt ieiunium, pueri difficillimè: secundo loco à senibus, consistentes: postea iuuenes, & adolescentes. Inter pueros minimè ferre possunt ieiunium, qui sunt alacriores, id est, ad actiones omnes promp-
G tiores. Ergo omnium maximè licebit tenuem victum dare senibus, pueris minimè, aliis mediocriter; atque consistentibus plusquàm iunenibus & adolescentibus. Causæ horum aperientur sequenti aphorismo.

Aphorismvs XIV.

Τὰ αὐξανόμενα πλεῖστον ἔχει τὸ ἔμφυτον θερμὸν, πλείστης οὖν δεῖται τροφῆς· εἰ δὲ μὴ, τὸ σῶμα ἀναλίσκεται. γέρουσι δὲ ὀλίγον τὸ θερμὸν, διὰ τοῦτο ἄρα ὀλίγων ὑπεκκαυμάτων δέονται. ὑπὸ πολλῶν γὰρ ἀποσβέννυται. διὰ τοῦτο καὶ οἱ πυρετοὶ τοῖσι γέρουσιν οὐχ ὁμοίως ὀξέες, ψυχρὸν γὰρ τὸ σῶμα.

Quæ crescunt, plurimum habent innati calidi: plurimo ergo indigent alimento, aliter corpus absumitur. Senibus verò exiguum calidum: idcircò exiguis indigent fomitibus, nam sub multis extinguitur. Hac de causa & febres senibus non similiter acutæ, frigidum enim corpus.

Dicit corpora quæ crescunt, vt puerilia, plurimo alimento indigere: quia alioqui, cùm habeant multum innati calidi, absumentur. Quid ergo? an calidum iuuatum absumet corpora? Non certè: monstratum enim à me est, calidum iunatū seruare corporum substantiam, non demoliri. Qui fiet ergo, vt quò plus est innati calidi quod corpora conseruat, eò plus illa absumantur deficiente alimento? Monstratum est à me 1. cap. 4. Meteorū, calidum proprium non esse accideus, sed partem substantiæ nostræ, atq; eam substantiam esse calidam & humidā: & caloris gratiā, dici calidū proprium aut naturale: gratia humoris, hanc ipsam dici humidum proprium, seu, vt alij loquuntur, radicale. Non est tamen quoduis naturale calidum, innatū. Naturale enim est, quodcunq; nostræ substantiæ est pars, & præter naturam nō exorbitat. Innatum verò illud solùm, quod à primo ortu est, ex materia nostri ortus, semine inquam & menstruo sanguine, factum. Reliquū enim calidum (quod, inquam, processu temporis ex cibis fit) naturale est, sed aduentitium. Atqui nostra corpora à principio ortus vsq; ad naturale interitum siccescunt (nam sequens ætas semper est q̄ proxima siccior) & quò corpora sunt ortui propiora, eò sunt humidiora. Nimirum calidum naturale quò plus habet natiui, eò humidius est. Sed res quæuis quò humidior, eò est euaporabilior: ergo quò corpus aliquod habet plus innati calidi, eò faciliùs dissipabitur, quare eò pluri refectione indiget: maximè si non id solùm sit accepturum, quod nutriendo, sed & quod augendo corpori satisfacturum sit. Hæc est causa qua, vt proximo aphorism. dictum est, omnium difficilimè ferunt ieiunium pueri, quia scilicet omnium maximè abundāt innato calido. Sed in ipsis pueris, difficiliùs aliis ferūt, qui sunt alacriores. Hi enim sunt calidiores aliis; & maiori exercitatione vtuntur, atq; vtrāq; causa plus cibi absumūt. Non tamen vtrāq; causa cùm priuantur cibo, absumentur faciliùs. Nam calor naturalis nunquam facit ad celerem consumptionem, nisi fortè per accideus, quia per cibi penuriam à maiori calore magis vruntur excrementa, quæ vsta vrunt membrorum substantiam. Sed præter hæc, promptitudo ad omnem exercitationem, dissipari facit vehementer illorum corpora. Sed quid est, quod de senibus dicitur? Senibus, inquit, exiguum est calidum, idcircò exiguis indigent fomitibus, nam sub multis extinguitur. Certè calidum nostrum ad cibos rationem habet, quā ignis ad ligna: ergo vt exiguus ignis non potest multa ligna ferre quia extinguitur; ita exi-

A guum calidum extinguetur à multis cibis. Errant ergo multùm vulgares omnes Medici, senibus roboris causa ad cibos multos suadentes: cùm vtendum eis sit tantò pauciori, quantò sunt facti languidiores, nam quod plus erit, non ferent. Permittendum enim est senibus sensim suo tempore mori: aliter faciemus eos magnis cum cruciatibus, aut sæua apoplexia intercipi. Sed nondum dicta est causa, qua senes facillimè ferunt ieiunium: nō enim est idem, lædi à multis cibis, quod modò dicimus, &
B non lædi à ieiunio: quare opus est, vt hoc quoq; dicatur modò. Certè cùm corpora senū, & tota illorū substantia aridissima sint, lentè dissipantur: ergo quanquam contineantur sine cibo, haud multum lęduntur. Verùm meritò Galenus excipi censet decrepitos. Nam quanquam in his minor quàm in aliis dissipatio fiat, tamen quia in tanta exiguitate calidi, vel minima illius dissipatio sit magna noxa, plurimùm læduntur per inediam. Quid ergo miseris decrepitis agendum, qui neq; possunt ferre mediā,
C neq; cibos? Capiendum exiguum admodum facillimi concoctu, atq; optimi præparati cibi, crebrò tamen, ne exiguum illud deficiat. His dictis, Hippocrates in fine aphoris. obiter per digressiunculam addidit, febres senum nō solere esse acutas, quia frigidum habent corpus. Febres senum non solere esse ardentes, atq; proinde febres alioqui exiguas, haberi tamē debere in senibus magnas, expertissimū est Medicis omnibus. Causam verò reddit Hippoc. dicens: Frigidum enim eorum corpus. Nimirū seni-
D le corpus frigidum est, quia calorem iuuenilem amisit, factumq; est ineptum ad retinendum calorē: Corpora verò quæcunq; ad retinendū sunt, ad accipiendum quoq; calorem sunt inepta. Ergo senum corpora cùm frigida iam naturâ sint, nō poterunt per febres impensè ardere: nam frigida & sicca, & crassarum partium corpora, densaq;, nō sunt apta ardere, sed cum maximè lento igne vri.

Aphorismvs XV.

E Αἱ κοιλίαι χειμῶνος καὶ ἦρος θερμόταται φύσει, καὶ ὕπνοι μακρότατοι. ἐν ταύτῃσιν οὖν τῇσιν ὥρῃσι καὶ τὰ προσάρματα πλείω δοτέον. καὶ γὰρ τὸ ἔμφυτον θερμὸν πλεῖον ἔχουσι, τροφῆς οὖν πλείονος δέονται. σημεῖον αἱ ἡλικίαι, καὶ οἱ ἀθληταί.

Ventres hyeme & vere naturâ calidissimi sunt, & somni longissimi. In his ergo temporibus dandum plura alimenta. Etenim innati calidi
F *plus habent, igitur pluri cibo egent: argumento sunt ætates, & athletæ.*

De victu bene valentium videtur Hippocrates differere magis, quàm ægrotantium. Nam tempora anni quàm minimè indicant quantitatem ciborū, qui offeruntur ægrotis, sed si quid, qualitatem potiùs. Sed quod in aphoris. dicitur, est; bene valentes vti debere pluri cibo hyeme, & vere, quàm æstate, & autumno. Quia eo tempore plus est calidi innati in internis corporis partibus: has enim omnes vocat
G hîc ventres, vt multis aliis in locis, non solùm ventriculum & intestina. Sed videri possit alicui falsū, calidiores esse has partes per hyemem: cùm per æstatem soleant homines bilem crebrò vomere, siti cruciari, & ardentibus febribus corripi, quæ caloris vrentis in visceribus indicia sunt: contra per hye-

menem vomere pituitam, & sine siti esse, quæ videtur frigori imputãda. Certè hac de causa non dixit Hippocr. vtcunq; calidissimi, sed, naturâ calidissimi sunt. Calore enim igneo, & vrente, magis afficiuntur corpora per æstatẽ: tamen naturali, & bono, ac coquente, abundant magis per hyemem, quia calidi innati plus habent. Vocatur hîc calidum innatum, non vt paulò antè pars calida & humida nostræ substãtiæ, quam ex semine & sanguine accepimus (hæc enim non potest esse hyeme copiosior, quàm in superiore æstate) sed spiritus, & sanguis arteriarum. Huius B verò calidi est plus per hyemem in visceribus: quia refugiens occursum frigidi aeris, ad viscera sese confert, seruaturq; ibi copiosum, minimam dissipationem accipiens. Verùm hoc non in omnibus hominibus vsuuenit, sed in iis, qui per se non sunt admodùm debili calore. Nam hi per hyemem solent deterius habere magis refrigerati: atq; vt illi per hyemem crassescunt, ita hi sentiuntur gracilescere: qui rursum æstate solent veluti reuiuiscentes molẽ accipere, quum alij extenuantur. Ex dictis satis con- C stat, hoc aphor. non quãcunq; veris partem intelligi, sed primam, quæ ab hyemis natura nondum est valde diuersa. Sed cur si calidum innatum abũdat eo tempore, plurimo alimento vtendũ est, Hippoc. similibus exemplis probat, dicens: Argumẽto sunt ætates, & athletæ. Quasi diceret, pueri vtuntur multo cibo, quia abundant multo calido: athletæ quoque, & quia multum habent calidi, & quia id quod habent, exercitatione augẽt: ergo quo tempore plurimum est innati calidi, plurimo alimentu vtẽdum D est. Verùm huius rei causa est, quòd vt paruo igni non debent imponi multa ligna, ita neq; pauca magno: ille enim suffocatur, hic arescit. Quare vt exiguo calido non debent dari multi cibi, ita neq; magno pauci: sed cibi debent calidi rationem seruare. Multum enim calidũ multos cibos poterit coquere, & multis frui: maximè quum ob temporis commoditatem (longitudinem inquam noctium) longissimus est somnus, quo nihil est, quod concoctionem magis iuuet: itaq; meritò videtur vtendũ mul- E tis cibis per hyemem. Sed contrà est, quòd per hyemem videtur esse minor corporũ dissipatio, quàm per æstatẽ. Nam frigus aeris maximè impedit eam euacuationẽ, quæ insensibiliter agitur, & cibus accipitur ad reponendum id quod effluit: ergo cum effluit minus, minus debet accipi. Accedit, per æstatẽ non tantùm excrementa expirare, sed substantiam ipsam, externus enim aer omnia dissipat: per hyemem si quid euacuatur, excrementum est, nam in- F ternus calor nunquam substantiam corporis dissipat: cibus verò accipitur pro expirante substantia, non pro excremento. Sed etsi hoc ita habeat (habet enim ita) non proinde non debet accipi multus cibus per hyemem: nõ quòd multa dissipatio fiat, sed quòd calidum innatũ facultates naturales omnes auget: quare & multi cibi appetentiam facit, & integram elaborationem: ventriculi quidem appetentia à calore præter naturam tollitur, tamen à naturali augetur, est enim animalis, ac cum sensu, qui calore naturali acutior fit. Venæ & arteriæ multum è G ventre fugunt, quia membra ipsa multum rapiunt, & affigunt, ac commutant. Vt ergo quò strenuior est artifex, eò plus materiæ desiderat, quia plus insumit: ita vigente calido, plus appetunt membra omnia, & plus commutant, quanquam minor sub- A stantiæ dissipatio fiat: quo fit, vt corpora eo tempore non talia seruentur, qualia à principio sunt, sed augescant crassescantque. Verùm roges, Si hoc ita habet, cur abundant homines per hyemem succis crudis? Certè ob voracitatem, vt pueris accidit alioqui calidissimis, & ob euacuationes consuetas, quas frigus supprimit, & ob frigus aeris quem inspirant.

Aphorismvs XVI.

B Αἱ ὑγραὶ δίαιται πᾶσι τοῖσι πυρεταίνουσι ξυμφέρουσι, μάλιστα δὲ παιδίοισι, καὶ τοῖς ἄλλοισι, τοῖσιν οὕτως εἰθισμένοισι διαιτᾶσθαι.

Victus humidus febricitantibus omnibus confert, maximè autem pueris, & aliis, qui tali victui assueuerunt.

In quibusdam codicibus legitur: ὑγρὰ πᾶσα δίαιτα πᾶσι πυρεταίνουσι ξυμφέρουσιν, id est, victus omnis humidus, iis qui febricitant, confert. Sed nihil interest, C nam idem est sensus: nimirum febricitantes, quatenus febricitant, indigere victu humido. Quia febris quum sit igneus calor, est naturâ siccans: quod malum ne serpat, humectatione semper opus est, quantum in ipsa febre agitur. Nam si affectus alius humidus maioris indicationis cum febre coniungatur, vt hydrops, vtemur siccatione: id tamẽ non febris causa, sed alterius affectus. Quũ verò febris causa vtendum sit semper humectatione, in pueris maximè, D & aliis omnibus qui tali victui assueuerunt. Quia naturę, & consuetudini dari debent per morbos similia semper: & puerilis natura humida est, & humidis cibis vti semper solet.

Aphorismvs XVII.

Καὶ οἷσιν ἅπαξ ἢ δὶς, καὶ πλείω ἢ ἐλάσσω, καὶ κατὰ μέρος. δοτέον δέ τι καὶ τῷ ἔθει, καὶ τῇ ὥρῃ, καὶ τῇ χώρῃ, καὶ τῇ ἡλικίῃ.

E *Et quibus semel, aut bis, & plura, an pauciora, & per partes. Dandum autem aliquid consuetudini, tempori, regioni, & ætati.*

De modis cibandi modò differit, consulens considerare, quibus sit dandus cibus semel, aut bis, an pluries. Nam verba illa, An plura, an pauciora, non dicuntur de multis, aut paucis cibis, sed, vt sequentia illa verba, Et per partes, quæ dicta sunt in declarationem, ostendunt, de cibationibus pluribus, aut F paucioribus. Itaq; consultandum est, quum ægrotanti victũ instituimus, an dari debeat cibus semel in die, an bis, an pluries. In qua consultatione maximæ indicationes sunt morbi, & facultatis: aliæ non contemnendæ, consuetudinis, temporis, regionis, & ætatis. Facultas potest esse debilis, aut robusta, aut mediocris: affectio cũ abundantia alimenti, aut cum defectu. Defectus verò fit bifariam, aut ob penuriam omnium succorum: aut ob penuriã bonorum, & qui nutrire possint, cum abundantia malo- G rum. Quum facultas est debilis, & penuria alimenti, siue ob corruptionẽ, siue ob vacuitatẽ sanguinis fiat, dandum est parũ, & crebrò: si cũ penuria facultas est fortis, multum & crebrò. Facultati forti accidere potest sanguinis vacuitas, post recentẽ euacuationem. Corruptionẽ verò tantam vt alimentũ in

venis desit, non puto posse cum virium robore con- A iungi: & si qua ratione coniungeretur, dandũ esset multum, & sępe. Vtcunq; tamen sit tanta sanguinis corruptio, vtendum est euacuatione per epicrasim, id est, attemperationem, quod fit paulatim, & alternatim factis refectionibus, & euacuationib. Si abundantia alimenti est, siue facultas sit debilis, siue fortis, dandum est per morbos parum, & rarò: sed per facultatem debilem exiguitas raritatẽ debet superare: per fortem, raritas debet esse maior quàm exi- B guitas. Fortis enim facultas nõ potest bene coquere cibum omnino exiguũ. Vsq; adeò, vt per bonam valetudinem si quispiam robusta virtute sit cũ plethorico affectu, accipere debeat multũ, & valde rarò: multũ, ne malè coquat: valde rarò, ne plùs etiã repleatur. Hæ sunt præcipuæ indicationes. Consuetudini dandum est omnib. in rebus q̃ multum per morbos, quare & in modo dandi cibũ. Quod Hippocr. docet. 2. de Rat. vict. in mor. acut. referens noxas, quæ mutata vtcunq; consuetudine eueniunt: C siue qui semel consueuit accipere, accipiat bis, siue qui bis, accipiat semel. Idque docet his verbis: Qui prandere non consueuerunt, & prandent, statim ęgrè habent: toto corpore graues redduntur, & parùm valentes, & desides. Quod si supercœnauerint, acidũ eructant: alios verò alui lenitas exercet. Nempe ventriculus præter consuetudinem grauatur, superficcescere consuetus, nõ bis tumescere, neq; bis cibos coquere. Præterea, qui bis die cibum sumere consueuerũt, ij nisi pransi fuerint, ægrè habent, pa- D rùm valent, timidiq; ad quæuis opus fiunt, & cardialgia laborant. Ætati etiam (vt de hac priùs dicã) dandum est in hac cõsultatione multũ. Pueri enim accipere debent multũ, & crebrò, quia quæ crescũt corpora, multis cibis indigent. Decrepiti parũ, & sępe, dicta priùs causa. Senes rarò, & parũ, quia facilimè ferunt ieiunium. Iuuenes multũ, & rarò: multo enim cibo indigent, quũ sint calidissimi: sed nõ crebrò, quum sint iam firmiores, neq; exolutu faciles. Quod de tempore, & regione dicitur, aphor. sequẽ- E ti declarabitur. Indicationẽ aliam præter dictas accipit Galenus in Arte medicinali ad hanc consultationem, à formatione hominis. Nam is qui exiguũ habet ventriculum præ aliis partibus, parum & sæpe debet accipere: contrà qui magnum, multum & rarò. Quando enim est quod prohibeat tantum accipere, quanto corpus indigeat, crebritate: quũ est quod cogat, plus quàm pro corporis indigentia accipere, raritate pensandum est.

Aphorismvs XIIX.

Θέρεος καὶ φθινοπώρου σιτία δυσφορώτατα φέρουσι, χειμῶνος ῥήϊστα, ἦρος δεύτερον.

Aestate, & autumno cibos difficillimè ferũt, hyeme facillimè, vere secundo loco.

Difficilè ferre cibos, est nõ posse eos coquere, sed grauari, obruiq; ab illis. Quod accidit, cùm naturalis facultas, & calidum innatum languorem habẽt: vt per æstatem ob temporis intemperiem maximã, & interni calidi ab externo calore dissipationẽ; per F autumnũ, & quia succedit æstati, & quia per se est tempestas inæqualis, & aduersa omnibus facultatibus. Meritò ergo homines difficilimè ferunt cibos per hæc tempora: hyeme facilimè, quia ventres hyeme calidissimi sunt naturâ: vere, secũdò ab hyeme, G

A quia est tempestas temperata. Sed non est idem, difficillimè ferre cibos, & paucis indigere. Imò verò corpora per æstatem, etsi ferunt eos difficilimè, indigent tamen multis, gratia maximæ dissipationis substantiæ; quæ eo tempore agitur. Proinde æstate dandum est parum, & sæpe: ita enim vtriq; indicationi satisfit. Hyeme opus est multis, quia multum est calidi innati, & hac ipsa causa facilimè ferunt: ergo dandum est multum, & sæpe. Vere facilè ferũt, & non indigent tam multis: nam neq; tanta dissipa-

B tio agitur, quanta æstate, neq; tantũ calidi in visceribus est, quantum hyeme: dandum ergo est multum, & rarò. Autumno facultas est languida, & corpora paucos succos eosq; vitiatos habẽt, causa prioris æstatis: ergo dandum est, vt in æstate, pauca, & crebrò. Ita explicatur particula illa proximi aphorismi, dandum aliquid tempori. Regionis eadem ratio est, quæ temporis: nam in calida, agẽdum est, vt in æstate: in frigida, vt in hyeme: in temperata, vt in vere. Ex dictis apertè constat, q̃ sapienter, vt alia o-

C mnia, illud quoq; ab Ecclesia statutũ sit, vt longum ieiunium, & esus piscium ac leguminum & olerũ, vere medio potiùs q̃ alio tẽpore singulis annis repetat. Eo enim tempore q̃ minimũ officit valetudini, imò verò q̃ multis etiam est sanitatis causa. Quid enim aliud agimus ieiunantes, quàm q; multum & rarò cibũ capimus? quod indicatione ab ipso tempore accepta, agendum esse Hippocratis præceptis confirmauimus. Iam verò q; vsus pisciũ, & leguminum, & fructuum, eo tempore minùs q̃ alio obsit,

D constat: quũ illa omnia cum multa copia nutriant exiguũ. Atq; opus sit eo tempore cibis vti, quorum maior copia ingeratur, vt magno calori satisfiat, & nutritio nõ magna proueniat: quia eo tempore periclitantur corpora præ multitudine. Malignè itaq; Leonardus Fuchsius contẽdit, cap. 17. sui Compendioli, contra veterum Medicorũ præcepta illud institutum esse. Sed de re tam seria non erat iudicium ferendũ Medico grammatico, & ignaro omnis philosophiæ.

E

Aphorismvs XIX.

Τοῖσι ἐν τῇσι περιόδοισι παροξυνομένοισι μηδὲν διδόναι, μηδ' ἀναγκάζειν, ἀλλ' ἀφαιρέειν τῶν προσθεσίων πρὸ τῶν κρισίων.

Iis, qui per circuitus habent accessiones, nihil dare, neq; cogere, verũ adiectioni detrahere ante iudicationem.

F Indicationes à tempore particulari (accessione inquam) & vniuersali coniungens, dicit modò, iis, qui accessiones habent per circuitus, id est, quibusdam interuallis, nihil dandũ cibi in ipsis accessionibus, neq; cogendum vt accipiant: quandoquidẽ, vt dictum priùs est, in accessionibus abstinere oportet. Et ante iudicationem totius morbi, detrahendum esse cibum, qui dabatur: quia crises agũtur in summis vigoribus, in quibus summè tenuissimo victu vtendum est. Hactenus de ratione victus.

G

Aphorismvs XX.

Τὰ κρινόμενα, καὶ τὰ κεκριμένα ἀρτίως, μὴ κινέειν, μηδὲ νεωτεροποιέειν, μήτε φαρμακείῃσι, μήτ' ἄλλοισιν ἐρεθισμοῖσιν, ἀλλ' ἐᾶν.

Quæ iudicantur, & quæ iudicata sunt integrè,

grè, neq; mouere, neq; nouare, neque pharmacis, neq; aliis irritamentis, sed sinere.

Ad rem longè aliam transgreßionem facit Hippocrates, ad medicamentorum vsum. Videtur hîc monendum, quod sæpe dicere soleo, non minoris artis esse, imò verò multò maioris, scire quo tempore nihil agendũ circa ęgrotantes sit, q̃ quo tempore agendum. Quod Hippocrates verbis illis 6. Epid. insinuauit: Ex adbibitione contraria adhibere, & quiescere. Docet ergo Hippocrates modò quandã temporis occasionẽ, qua nihil est agendum, sed totum est permittendũ naturæ: videlicet quũ fit iudicium, aut factum est integrè: neq; verò solũ hoc verum est, sed & quũ iudiciũ instat, abstinendũ est ab omni medica opera. Itaq; neq; quum iudicium imminet, neq; quum fit, neq; quum factum est, tentandum est quicquam agere. Nisi iudicium agatur, aut actum sit imperfectè: tunc enim quod natura deliquit, suppleri debet arte. Cur quum iudiciũ imminet, nõ sit agendum quicquã, dicetur Cõment. 29. 2. part. Quum iudicatur integrè, quia aut impedies euacuationẽ, aut facies nimiam. Cùm iudicatũ iam integrè est, quia nõ est opus medicis auxiliis: abstinendum verò ab eis semper est, cùm necessitas iis nõ cogit vti. Nam nullũ est medicũ auxilium quantumuis vtile, quod nõ aliquo modo facultatem lædat: cùm ergo auxilio nõ est opus, frustra læsionem afferemus. Integrũ iudiciũ est, quo morbus soluitur perfectè, ac tutò: vt scilicet, neq; quicquã illius restet, neq; repetat. Agnoscitur iudicium perfectũ, dum agitur, his signis: fit die decretorio cum signis concoctionis, indicatum, per regionem conuenientem, & cum bona tolerantia. Cùm verò iam actum est, multò meliùs agnoscitur, & illis ipsis signis, & q; sedata omnino videatur febris, & nihil interiùs maneat. Aliquid interiùs manere agnoscimus, vt Hippocrates docet 6. Epid. ex siti intus relicta, oris siccitate, insuauitate, fastidio, & similibus symptomatis, quæ manere solent, si non est corpus plenè purgatum. Ergo si nihil tale manet, nihil intus manere agnoscimus, sed esse morbum integrè iudicatum. Quorsum ergo agat Medicus quicquam?

APHORISMVS XXI.

Ἃ δεῖ ἄγειν, ὅκου ἂν μάλιστα ῥέπῃ ἡ φύσις, ταύτῃ ἄγειν, διὰ τῶν ξυμφερόντων χωρίων.

Quæ educere oportet, quò maximè natura vergit, eò ducere, per conferentia loca.

Quę euacuare oporteat, & quæ minùs, aliis locis docet Hippocrates. Hîc illud vnum: quum euacuare oportet, ea via euacuandũ esse, in quã succus ipse naturâ cœpit inclinare. Nam si natura in partem quampiã inclinat, & tu in aliam vocas, natura nihil proficiet, quia tu ei obsistes: neq; tu, quia natura nõ adminiculabitur. Quare morbo nihil imminuto, facultas debilitabitur. Debet ergo Medicus curare agnoscere signis, quò versus cœperint impetum succi: deinde cogitare, an in regionẽ conuenientẽ inclinent, atq; vbi id agnouerit, eò ducere, si tamẽ ducere oportet. Oportebit verò, si multa alia quę aliis locis scribũtur ab Hippocrate, adsint, & natura nõ videatur satis magnũ cepisse impetum ad expurgandum per sese totum succum. Nam si hunc cepit, dictum priùs est, quæ iudicantur, aut iudicari parant,

A aut iudicata sunt integrè, nõ esse à Medico mouenda. Si verò videatur inclinare succus in regionẽ nõ conuenientẽ, non oportet impetũ iuuare, sed reuellere, auocareq;. Vt idẽ Hippoc. 6. Epid. dicit, his verbis: Reuellere, si quò nõ oportet, vergat: si autẽ quò oportet, aperire, vt singula vergũt. Quod hîc vocat conuenientẽ regionẽ, illic, quò oportet. Quò inclinet succus, agnoscimus, quũ iam imminet crisis, ex symptomatis criticis: vt lachrymæ inuoluntariæ, & suffusio, & pruritus nasi, fluxũ sanguinis de narib.

B anxietas ventriculi, & tremor labij vomitũ indicãt. Sed cùm hęc signa apparẽt, raro est mouendũ quicquam, sed expectandũ quid facultas poßit: q; si languidè videatur incipere, prouoca vsq; dũ incipiat: postquã cœperit, si languidè tunc quoq; procedit, iuuabis naturæ motũ, ea ipsa via, cui natura insistit. Sed & ante hæc tempora, toto morbi decursu solemus agnoscere, quò vergant succi, & ex iis quæ adsunt, & ex iis quæ nõ adsunt. Vt si diebus contẽplatione dignis, quib. solẽt morbi mutationes insignes

C facere, & aliis etiam diebus, videtur natura aggredi deiectionẽ, aut sudorẽ, & interim alię euacuationes supprimuntur, apertè intelligimus, quò vergat malum. Vt si sentit ægrotus crebras irritationes intestinorum, & vrina supprimitur, neq; exudat, aut alia via euacuatur quicquã, in imũ ventrẽ vergit. Itaque nõ est admodũ obscura ratio cognoscẽdi, quò repat malũ. Regio conueniens esse potest, simpliciter, aut ad morbũ. Sunt enim regiones quædã naturâ aliis magis idoneę: & quędã regiones quibusdã morbis,

D magis q̃ morbis aliis conuenientes. Semper est melius, euacuationẽ extra corpus agi, q̃ abscessum ad partẽ quampiã. Sed & ipsorum abscessuum, qui ad partes inferas fiũt, q̃ qui ad superas: & qui ad externas, q̃ qui ad internas: & qui ad ignobiles, q̃ qui ad nobiles partes, minus mali sunt. Quare si abscessus fiat ad partes inferas, & adenosas, non est tentandũ repellere, sed vocare quò natura vergit: nam nõ est illa abscessui incommoda pars. Si verò videtur succus in principem, aut internam partẽ irruere, reuel-

E lendus, auocandusq; est. Euacuationib. idoneæ viæ sunt, quæ à natura destinatæ sunt eis, vt venter superior, aut inferior, vterus, vesica, & cutis: aut per quas sæpe solẽt morbi non inutiliter iudicari, vt nasus fluxui sanguinis est via conueniẽs. Ad morbum est conueniẽs euacuatio, quæ tales morbos solet iudicare vtiliter. Non enim omnes euacuationes morbis omnib. æquè sunt vtiles, sed cuiq; suæ propriæ. Nascitur commoditas euacuationis ad morbũ; ex vicinia vię, per quã euacuatio fit, cum parte malè af-

F fecta: & ex rectitudine partis cùm parte, & ex natura succi, à quo morbus pendet. Omnes enim morbi iudicantur meliùs per partes vicinas, & habẽtes rectitudinem, q̃ per longinquas, aut auersas: & morbi omnes pendẽtes ex tenuibus succis, hac ratione iudicantur meliùs exudatione, q̃ alij. Quare si per febrem ardentem videris succum ad cutem inclinare, nec tamẽ satis magno impetu, prouocabis sudorem, quia est regio simpliciter, & ad morbum cõueniens. Si inflammata gibba hepatis parte, in vesicã

G inclinat, tantundem ages: si verò inflammato liene, vesica videatur irritari ad mictum, haud multùm laborabis iuuare, nõ enim habet vesica cum liene cõmunes vias. Mitto referre exempla omnia, quia alibi locum hunc latißimè pertractaui.

Aphorismus XXII.

Πέπονα φαρμακεύειν καὶ κινέειν, μὴ ὠμὰ, μηδὲ ἐν ἀρχῇσιν, ἢν μὴ ὀργᾷ. τὰ δὲ πλεῖστα οὐκ ὀργᾷ.

Cocta medicari oportet & mouere, non cruda, nec in principiis, nisi turgeant: plerunq; tamen non turgent.

Devsu medicamenti expurgantis disputat: atq; verbũ illud medicari, Græcè φαρμακεύειν de sola expurgatione intelligitur. Docet ergo Hippocr. nunquam esse vtendum medicamento expurganti, antequàm succus expurgandus concoctus sit, nisi forte turgeat. Turgere est de parte in partem agi, nulláq; in parte hærere. Huius sententiæ causas aliis locis reddidit Hippocr. 4. de Rat. vict. in morb. acut. cont. 44. ita inquit: Ventrẽ ab initio clystere duces, sed medicamenta purgantia non adhibebis. Nam si ventrem moueris, vrina nõ maturabitur, febrisq; citra sudorem, & iudicationẽ in longum protrahetur. His verbis docet, expurgationem succis nõ coctis facere longiores morbos, & maiorem cruditatem, & impedire iudicationes. Causa, qua hæc mala eueniunt, est, quã ipse Hippocr. reddidit satis disertè eodem libro cont. 22. ita dicens: Quicunq; ea, quæ inflammata sunt, morborum inter initia medicamento soluere conantur, ij non solùm ab intẽta, inflammatáq; parte nihil adimunt, cùm non cedat affectio cruda, verùm & quę morbo aduersa, & sana sunt, absumunt, contabefaciuntq; : ductóq; ad imbecillitatem corpore, morbus superior euadit, qui vbi corpus vicerit, remedium non habet. Hæc illo loco Hippocr. Causa, qua affectio cruda non cedit, est: quòd tempore cruditatis intenta est natura recoctioni, quare qui expurgat, contrarium motum molitur ei, quem amat natura. Cùm succi turgent, nõ est ratio eadem: turgent enim, quia nulla in parte retinentur, sed omnium membrorũ natura conspirat ad illos expellendum: cõspirabit ergo etiam cũ pharmaco, quare expurgatio optimè cedet. Sed quod modò dicimus, satis cõstat intelligi de expurgatione succorum, quorum expectari potest concoctio: nam si non potest, frustra expectetur. Non potest expectari, neq; debet concoctio succorum ferè similium: quia hi, vt alio loco monstratum est, non possunt coqui: neq; eorum, qui etsi coqui possint, sed in hac affectione non possunt, vt bilis in morbo regio qui est sine febre, aut melancholia in nigro ictero. Nam cùm in his morbis non putrescant hi succi, non coquentur: quare in his malis solùm expectabitur præparatio viarum ad expurgandum. Sed & succorum, qui sunt aut in primis venis, aut viis ductus, vt ventriculo, & intestinis, licet expurgationem aggredi non expectata cõcoctione, quia commoditas loci facit educi facilè etiam cruda. Sed talium succorum causa, non est opus forti medicamento vti, sed aut expurgante primi ordinis, aut leniente solùm. Succorum autem, qui in penitiorib. venis sunt nõ turgentes, reuulsionis gratia licet nõ, nunquam expurgationem agere in morborũ principiis. Quod Hippocrates ipse, quarto de Ratione vict. in morb. acut. cont. 64. docet his verbis: Hos si ab initio purgare volueris, id ante diem quintum facito. Verùm euacuationis gratia nunquam debet agi expurgatio ante concoctionẽ. Nisi fortè aliquando, quum nullatenus videtur facultas posse dura-

A re, donec morbus concoquatur, aut ob multitudinem succorum, aut ineptitudinem ad coquendum. Sed tunc quoq; est dubium admodum, & periculo plenum experimentum, quodque ego nunquam tentarem, nisi aliunde certa mors mihi videretur obiecta.

Aphorismus XXIII.

Τὰ χωρέοντα μὴ τῷ πλήθει τεκμαίρεσθαι, ἀλλ' ὡς ἂν χωρέῃ οἷα δεῖ, καὶ φέρῃ εὐφόρως: καὶ ὅκου δεῖ B μέχρι λειποθυμίης ἄγειν, καὶ τοῦτο ποιέειν, ἢν ἐξαρκέσῃ ὁ νοσέων.

Quæ prodeunt, non sunt æstimanda multitudine, sed vt prodeant qualia oportet, & ferat facilè. Et quum expedit vsq; ad animi deliquium ducere, hoc quoq; faciendum, si possit ferre æger.

Monet Hippocr. ad probandum aut vituperandum euacuationem, non esse curandũ (id quod so- C lùm vulgus curat) quantum euacuatũ sit, sed quale, & quantacunq; tolerantia: hęc enim est artificiosa consideratio. Nec tamen hoc ita dicit Hippocr. quasi velit omnino non esse quantitatem considerandam, sed quasi minùs considerãda sit, quàm reliqua. Oportet enim quò euacuatio habeatur optima, vt sit satis copiosa pro magnitudine morbi, & vt euacuentur talia, qualia oportet, & vt æger facilè ferat, vt explicatum est aphor. 2. huius part. Verùm non tam refert, copiam euacuationis respon- D dere magnitudini morbi, quàm duo alia adesse. Nã enacuetur quantumlibet, si non est quod erat noxium, aut non adest bona tolerantia, euacuatio certè lædit. Verùm si euacuatur succus, qui est morbi causa, cum bona tolerantia, certè non lædit: siue parum, siue multum videatur euacuatum. Nam si minus euacuatum est, prodest minùs, prodest tamen: si plus, certè dum exit quale oportet cum bona tolerantia, nondum est nimium. Neque terreri debet multitudine Medicus, quin potiùs cùm expedit af- E fectus gratia, & æger ferre potest, vel vsque ad deliquium animi ducere oportet euacuationem. Hæc continet hic aphorismus. Qui vt apertior euadat, illud moneo dum in primis duco: quod Hippoc. præcipit, de ratione distinguendi bonas euacuationes à malis, de omnibus euacuationibus intelligi, de expurgatione inquam, & emissione sanguinis, & sudore, & aliis, siue sponte, siue arte fiant: nam iudicij in his omnibus eadem ratio est. De spõte factis scripsit Hippocr. 2. aphorismo dicens: In perturbatio- F nibus ventris & vomitibus sponte factis, si talia purgentur, qualia purgari oportet, confert, & facilè ferunt. De factis arte, eodem aphor. hoc idem dixit, statim subiungens: Ita & vasorum inanitio, si talis fiat qualis fieri debet, confert, & facilè ferunt. Verùm videtur ille aphor. de euacuationibus è ventre esse solùm: constat tamen & quum sanguis è naso sponte fluit, oportere vt talis exeat, qualis erat morbum afferens: in causo tenuis, & flauus: in quartana crassus, & niger. Cùm secta vena sanguinem ali- G cui mittimus, dicimus meritò malè actam esse scissionem, quum per putridam febrem integer, ac optimus sanguis eductus est: bene, quum putris, & qualem esse coniectamus eum, à quo febris pendet. Iam verò in omni euacuatione desiderari bonã tolerantiã, notius est q̃ vt probari debeat. Sudor quoque,

que,

que, quem promouemus, aut sponte fluit, optamus vt sit quale morbus exigit, vt flauis per regiũ morbum, & vt fit cum bona tolerãtia. Itaq; quod in prima aphorismi parte dicitur, de omni euacuationis genere intelligi debet. Quod verò dicitur de euacuatione vsq; ad animi deliquium, de sanguinis missione solùm intelligi debet: nam solam hanc euacuationem possumus sistere cùm lubet. In aliis verò in quibus nõ possumus, nõ carebit multo periculo vsque ad deliquium animi ducere. Itaq; missione sanguinis solùm tentandum est ducere vsq; ad animi deliquium, id scilicet, quod leue est, & facile, quod lipothymiã Græci vocant: nõ graue, quod syncopẽ. Atq; dicimus ducere euacuatione vsq; ad id animi deliquium, quod euacuatione fit. Nam ad deliquia aliis causis facta, vt metu, non solùm ducere, sed liquente animo euacuare ampliùs licet. Atq; quum quispiam præ euacuatione animi deliquiũ pati cœpit, desistendum statim ab euacuatione est. Eos autem, qui aliis causis deliquium patiuntur, vacuare licet, vt apoplecticos & comprehẽsos. Affectiones, quæ sanguinis missionẽ vsq; ad animi deliquiũ expetunt, sunt febres ardentissimæ, quacunq; ex causa fiunt ardentissimę: & grauissimi dolores, qui ex calida recẽti, ac magna fluxione pendent. Nam febriũ ardentissimarum causa, intra venas & arterias feruet: quare scissione venæ euacuari potest: & dolores quales dicti sunt, maxima ac celerrima reuulsione calidorũ succorum indigẽt. Iam verò animi deliquium affert toti corpori refrigerationẽ, & sensum tollit: quare recreat facultates membrorum per febres ardẽtes, vt aquæ frigidę potus: & tollit dolorẽ, vt stupefaciẽtia medicamẽta solẽt. Itaq; animi deliquium confert per se, & vt refrigerans, & vt stupefaciens. Quòd si quis nobis obtrudat tertium aphor. huius sect. quo dicitur, Euacuationes ad summum ductas periculosas esse, atq; proinde à tali sanguinis missione contẽdat abstinendum: respõdebimus, cũ facultas in temperie membrorũ solidorũ seruatur, atq; est robusta, non esse hanc euacuationem adeò extremã, vt nunquam tentanda sit, sed esse earum quæ tentandæ sunt, extremam Debentur tamẽ extremis morbis extrema remedia, vt alio aphor. dicitur. Sed quoniam de hac re disputatum diffusè est. 7. lib. Cont. liceat modò breui præterire.

Aphorismvs XXIV.

Ἐν τοῖσιν ὀξέσι πάθεσι ὀλιγάκις, καὶ ἐν ἀρχῇσι τῇσι φαρμακείῃσι χρέεσθαι. καὶ τοῦτο προεξευκρινήσαντας ποιέειν.

In acutis passionibus rarò, & inter initia medicamentis expurgantib. vtendum: atq; hoc cum præmeditatione faciendum.

Passiones vocat, morbos. Videtur plerisque hic aphur. eandem sententiam continere, quã ille, Cococta medicari & mouere, nõ cruda, nisi turgeant. Plerunq; verò nõ turgent. Quoniã enim turgentia in fulis acutis fit, & in iis rarò, cùm plerunq; nõ turgeant: dicunt colligi, in acutis passionib. rarò inter initia expurgandum, atq; id cum præmeditatione, an turgeãt succi an nõ, faciendũ. Mihi tamẽ in lõgè aliam sententiam videtur Hippocr. modò ferri: eamq; quantum ego censeo, verissimam, & cuius ignorantiã grauissimè peccant hoc tempore medici. Nimirum, in morbis acutis rarò esse vtendũ medicamentis expurgãtibus, quia talium medicamẽtorũ vsus febribus perpetuis, & magnis (has .n. vocat modò acutos morbos) est aduersissimus. Hippocr. ipse lib. de Expurgãtibus medicamẽtis, ita reliquit scriptum: Quicunq; igitur à febribus fortib. corripiuntur, bis medicamenta pũrgãtia dare non oportet, donec remiserit febris. Sin minùs, saltem non intra quatuordecim dies. Caroes enim ipsorũ, & ventres, cùm calidi sint, medicamẽtum assumũt, & nihil expurgantur, & febris maior fit, & color euertitur, & morbi regij speciem præseferunt. Commota enim bile, & non purgata, non vult sorbêre ęger, neq; bibere, sed omnia abominatur, & plerunq; perit. His verbis apertè docet Hippoc. in magnis febribus dari non debere medicamenta, antequã febris soluta sit (tũc enim si quid intus manet, expurgandum est, ne fiat recidiua) aut saltem antequã inclinare cœperit (Hoc enim innuit dicens, non intra 14. dies: acutos quippe morbos intra 14. dies habere summum vigorem alio aphor. docet) quia cùm calor sit tractionis causa, & per tales febres ardeant membra, trahunt ad sese medicamẽta, impediturq; expurgatio: quare febris fit maior, quia medicamẽta expurgãtia omnia, quæ verè expurgãtia sunt, calida sunt, & sicca: augẽbũt ergo febrem per corpus diducta. Dixi, quæ verè expurgãtia sunt: quia sunt quædam quæ citra calorem videntur expurgare, vt serum lactis, rosa, & viola, & casia, ac mãna, & tamarindi, & quædã alia: quæ tamen non sunt tam verè expurgãtia, quàm lenientia, aut extergentia, aut sine nutrimento acria, atq; his de causis deiectionem facientia. De quibus Hippocr. in initio citati libelli ita scripsit: Nam & cibos non alentes, medicamenta esse, putandum est, verùm, minùs quàm illa. Homines enim qui his rectè in cibo vtuntur, sani sunt: qui non rectè, ægrotãt: qui verò modum excedũt, purgãtur quidem, velut à synceris medicamẽtis, verùm minùs, & tardiùs. Hæc in initio libelli, docens non omnia quæ expurgãt, esse expurgãtia propriè. Verùm redeo ad priora verba. Colorem quoq; verti in speciem morbi regij dicit, dato pharmaco in febre ardente. Causa huius est, medicamentum ductum, quod in bilem transiens eam auget. Præterea fastidium quoq; cibi & potus dicit accidere (hoc enim est quod his verbis dicit, Non vult sorbêre æger, neq; bibere: sorbitione enim nutriebat febricitantes acutis febribus Hippocr.) quia medicamentum, etsi non expurget, commouet tamen bilem, quæ commota fastidium affert. Atque his de causis inquit Hippoc. qui in febre magna expurgãtur, plerunq; pereunt. Neq; certè Hippoc. mihi videtur mala omnia retulisse, quæ in ardentib. febribus medicamenta solẽt afferre: omisit enim dicere, quòd pleriq; desiccati, exustiq; nimis, in marasmo dem febre delabuntur. Detestandus ergo est medicamentorũ expurgantium vsus in magnis febribus. Neq; profectò immeritò: quanta enim obsecro temeritas est, tam multa mala, quæ pharmacũ per se affert, experiri, causa vtilitatis cuiusdam, quam ex accidenti euenturam imaginaris? Per febres longas nõ est tantum periculi in expurgatione. Quia in eis non ardent carnes, & membra vsq; adeò. Quid ergo agendum in acutis febribus, si euacuatione per vẽtrem videtur esse opus? Certè quod Hippocr. monet in eodem libello his verbis: Verùm si alicui opus fuerit, infusum per clysterem adhibere potes, quoties

cunq; volueris:hoc enim minoris periculi est. Eadē ratione, qua Hippocr. permittit infusum per clysterém, potes tu vti medicamentis mitisśimè purgantibus, quæ non esse verè expurgantia dixi. Verùm quanquàm hæc ita babeant vt diximus, non omninonnunquam est expurgandum in acutis febribus, sed raro. Sunt enim occasiones quædam in eis expurgandi, etsi perpaucæ. Illæ verò sunt, aut elapso summo vigore, vt dicebat Hippocr. libello citato, aut in initio, quòd hoc loco dicit, In acutis rarò, & inter initia: & 4. de Ratione vict. in acutis, bis verbis: Hos si ab initio purgare volueris, id ante diem quintum facito. Nam licet expurgare solùm, vt suprà dictum est, aut reunsionis gratia, aut quia succi turgent. Horum autem vtrunq; fit in principio, qūn nondum succi firmati sunt in parte quapiam, sed mouentur adhuc. Constat igitur & ex iis quæ modò dicimus, & ex iis quæ priùs dicta sunt, duobus modis differre hac in parte inter morbos acutos, & longos: & quòd rariùs multò vtendum est expurgatione in acutis, quàm in longis (indicatum enim est, plus in eis periculi habere) & quòd occasiones expurgandi in acutis, initiis accidunt, non incrementis, aut vigoribus. In longis verò cùm liceat expurgare crebriùs, tamen in initiis cauēdum quàm maximè est. Nam aut rarisśimè, aut omnino nunquam turgent eorum succi: & est eo tempore

A summa cruditas. Ambos hos modos, quibus morbi differunt, sermone hoc attigit Hippocr. dicens, In acutis paśsionibus raro, & inter initia, expurgandum. In longis enim crebriùs, sed minimè inter initia. Addidit verò, Atq; hoc cum præmeditatione faciendum: quò rursum declararet, quantum reformidet expurgantium vsum in acutis. Itaq; si in acutis expurgandum est, inter initia certè est agēdum, atq; tunc quidem cum diligenti præmeditatione, an succi turgeant an non, an sint expurgationi idoB nei an non, an sit robur quod posśit sustinere an non, an sit corpus fluxum, an non: & an sit affectus aliquis, qui expurgationem fieri prohibeat, vt inflāmatio in hypochondriis, an nullus talis sit. Nam cùm res sit adeò periculosa, diligēti præmeditatione est opus.

Aphorismvs XXV.

Ἢν οἷα δεῖ καθαίρεσθαι, καθαίρωνται, ξυμφέρει τὲ καὶ εὐφόρως φέρουσι. τὰ δ' ἐναντία, δυσχερῶς.

C *Si qualia oportet purgari, purgentur, cōfert, & facilè ferunt: sin minus, difficulter.*

Hoc quod de qualitate eorum quæ euacuantur, & facili tolerantia, & conferentia dicitur, sæpe repetit Hippocrates: hac ratione indicans, quanti faciat.

MAGNI HIPPOCRATIS COI APHORISMORVM SECTIO SECVNDA.

Aphorismvs I.

Ἐν ᾧ νοσήματι ὕπνος πόνον ποιέει, θανάσιμον, ἢν δὲ ὕπνος ὠφελέῃ, οὐ θανάσιμον.

IN quo morbo somnus laborem facit, mortale: si autem somnus iuuerit, non mortale.

NON in quocūq; morbo haberi debet lethale, somnum lædere: neq; in omni tempore. Quędam enim morborū genera sunt, in quibus semper lædit, vt in lethargo, & aliis soporosis affectionibus: & in coryza, & aliis fluxionibus, nisi satis parcus somnus sit. Sunt etiam quędā tempora, in quibus semper somnus lædit, etsi morbus nihil videatur habere periculi, vt in accesśionū initiis. Incidunt etiam nonnullæ causæ, quibus somnus lædit sine morbi periculo: vt si quis à magno intempestiuóq; potu frigidæ, statim dormire incipiat: aut statim ab ingesto cibo, cùm nondum eum vētriculus prehenderit. Verùm hæc omnia præscindi debent ab hoc aphorismo prognostico. Itaq; somnum laborem facere, nisi id in natura morbi, aut temporis sit, aut ex causa manifesta, lethale signum est. Nec tñ lethalis est, his etiā exceptis, quæuis ex somno læsio. Non enim si cui ex somno febris videtur facta maior, aut caput dolere cœpit, aut aucta est amaritudo oris, aut sitis, lethale est statim. (Quanquā hæc partim significāt copiā crassorū, partim biliosorum succorum, partim magnitudinē febris, quorū quiduis malū est, nullum tñ per se iam est lethale) Sed cùm læsio magna fit ex somno, vt magnū deliriū, aut ex

E delirio mitiori furor, aut conuulsio, aut pulsus concidens, aut intermisśio, aut extremus languor, aut frigus extremorum, & anhelitus, cum exustione viscerum, lethale est. Nullum enim horum fit nisi in malign orum succorum abundantia, & magna inflammatione interna, aut summa innati calidi ad succos debilitate, aut quum iam iam instat conuulsio ex febre ardente. Hi autem omnes sunt lethales affectus. Itaque læsiones ex somno, exceptis iis quę in principio excepimus, omnes sunt malæ: si leues sunt læsiones, malæ solùm: si graues, etiam letha-

F les. Videtur tamen mihi Hippocr. illis verbis πόνον ποιέει, id est, laborem facit, vsus: vt significaret graues læsiones facere. Intelligo enim hac phrasi idem significari quod in prognostico dicit, Perturbationem affert. Significatur verò vtraque phrasi læsio magna, & vt videatur homo in periculo positus: tunc etiam & ille dicitur in labore positus, & tam ipsum quàm circunstantes conturbatio arripit. Hinc itaque est, quod dicitur: In quo morbo somnus laborem facit, id est grauiter lædit, lethale. Non tamen si hoc est lethale, somnū iuuare est salutare ad-

G modū. Nam si somnus lædit, vt explicuimus, meritò coniectamus hominē laborare lethali morbo: non tamen si somnus iuuat, quum solet iuuare, coniecta re posśimus hominem salutari morbo affectū esse. Nam etsi hoc signum non sit malum, imò verò etsi sit bonū, potest morbus habere alia signa lethalia.

Non

Non enim vni ſigno bono fidendum eſt, ſed omnia conſideranda. Hoc vt innueret Hippocrates, dixit Si verò iuuat, non lethale. Potuit certè dicere, bonum: nam iuuari à ſomno, non eſt omnino ambiguum ſignum, ſed bonum. Quod Hippocrates ſtatim indicat vno exemplo, dicens: Vbi ſomnus delirium ſedauerit, bonum. Verùm quia non potuit verum contrarium dictioni lethale obiicere dicēs ſalutare admodum, dixit negatione nō lethale. Atque quò non eſſe omnino ambiguum (etſi cum negatione eſſet dictum) intelligeres, ſcripſit ſtatim exemplum, dixitque bonum.

Aphorismvs II.

Ὅκου παραφροσύνην ὕπνος παύει, ἀγαθόν.

Vbi ſomnus delirium ſedauerit, bonum.

Exemplum enim eſt hoc prioris ſententiæ. Quod vnum ſcripſit Hippocrates, vt intelligantur omnia ſimilia, & contraria. Vt ſi ſomnus febrem ſedauerit, aut dolorem, aut ſitim, aut anxietates, bonum. Contrà, ſi delirium auget ſomnus, aut febrem, aut dolorem, aut ſitim, aut anxietates, malum.

Aphorismvs III.

Ὕπνος, ἀγρυπνίη, ἀμφότερα τοῦ μετρίου μᾶλλον γινόμενα, κακόν.

Somnus, vigilia, vtraque ſupra mediocritatem fieri, malum.

Somnus & vigilia, vtrunque horum poteſt eſſe naturale, aut præter naturam. Somnus naturalis D propriè dicitur Græcis ὕπνος, Latinis ſomnus: eſtque requies facultatis animalis, quæ fit obſtructo leuiter, humectatoque cerebro à vaporibus ſuauibus boni moderatique cibi. Somnus præter naturam dicitur Græcis κῶμα, Latinis ſopor. Eſt nō tam ſomnus, & facultatis requies, quàm impotentia vigilandi, grauis, ac difficilè excitabilis, facta aut ab obſtructione magna, aut refrigeratione cerebri, aut extrema diſſolutione ſpirituum animalium. Vigilia naturalis dicitur Græcis ἐγρήγορσις, Latinis vigilia: eſt exercitatio, aut conſpicuus motus animalis facultatis, qui deobſtructo cerebro ſuo tempore fit. Vigilia præter naturam, Græcis dicitur ἀγρυπνία, Latinis peruigilium: eſt impotentia dormiendi. Fit ex acribus fuliginibus, atque mordacibus, aut ex intemperie calida & ſicca cerebri. Hippocrates hoc loco vtitur his nominibus, ὕπνος, & ἀγρυπνίη. Quo factum eſt, vt quidam refutantes hanc ſententiam dixerint, ſomnum non poſſe eſſe nimium. Siquidem cùm nimius eſt, iam non ſomnus, ſed ſopor eſt. Neque vigiliam poſſe eſſe moderatam, F quidem ἀγρυπνίη, id eſt peruigilium, ſemper eſt præter naturam: quod verò præter naturam eſt, immoderatum eſt. Galenus his reſpondet: ſomnum etſi qualitate naturalis ſit, poſſe tamen longitudine fieri noxium, & aduerſum naturæ: vigiliam verò dici moderatam, vt febris dicitur moderata; ad aliam ſcilicet deteriorem. Itaque concedit vigiliam per ſe ſemper eſſe nimiam. Ego verò ἀγρυπνίην non accipi pro peruigilio, ſed pro vigilia exiſtimo, atque ita non eſſe per ſe immoderatam omnem vigiliam, ſed tunc ſolùm, cùm producitur multò plus quàm ſolet. Tunc enim immoderatam fieri, ac noxiam affirmo: vt & ſomnum, cùm plus ſatis producitur. Ambo enim hæc ſuſcepta mediocriter, vtilia A ſunt hominibus: ſomnus ad coquendum, & reparandum vires animales, & euacuandum inſenſibiliter: vigilia ad diſtributionē ciborum, & euacuationes, quæ operâ facultatis animalis indigent, & ad exercitationem animalium membrorum, & ad munia vitæ neceſſaria obeundum. Cùm verò modum excedunt, producunturque nimium, ambo ſunt mala, & vt cauſæ, & vt ſigna. Nam & multa mala afferunt, & prauæ affectionis ſunt indicia. Noxas, quas faciunt, complecti voluit Hippocrates ſen B tentia vlt. 2. de Rat. vict. in mor. acut. his verbis: Fortis vigilia cibos crudos, & incoctos reddit: ea verò quę in contrariam fit mutatio, membrorum laxitatem, excoctionem, & capitis grauitatem facit. Nec tamē his verbis complexus eſt omnes noxas, quas facere ſolent. Vigilia enim præter dicta, etiam debilitat facultatem animalem, & extenuat corpora, & deſiccat cerebrum, & deliria aut affert, aut auget. Somnus longus præter dicta, etiam facit extinctionem innati calidi, & multas fluxiones, & memoriā C minuit: & multa alia facit. Vt ſigna quoque, mala ſunt. Nam vtrunque, ſignificat malè affectum eſſe cerebrū: ſomnus obſtructionibus, & fluxionibus, aut repletione multorum vaporum craſſorum, & frigidorum: vigilia, calore, & ſiccitate, aut inanitione, aut fluxione biliofa, aut acrium fuliginū redundantia. Quæ omnia mala ſunt per ſe, maximè in membro omnium nobiliſsimo.

Aphorismvs IV.

Οὐ πλησμονὴ, οὐ λιμὸς, οὐδ' ἄλλο οὐδὲν ἀγαθὸν ὅ,τι ἂν μᾶλλον τῆς φύσιος ᾖ.

Non ſatietas, non fames, neque aliud quicquam bonū eſt, quod plus eſt quàm pro natura.

Alio exemplo ſatietatis & famis, docet modò, quod nuper exemplo ſomni & vigiliæ, videlicet omne nimium eſſe naturæ aduerſum. Proinde dixit, non ſatietas, non fames: addidit, neque aliud quicquam, quod plus eſt quàm pro natura, bonum E eſt. Neque, vt nuper dixit, ſomnus, aut vigilia ſupra mediocritatem: eadem ratione, neque motus, neque quies, neque venus, neque abſtinentia à venere, neque denique aliud quicquam debet eſſe immoderatum: ſed vt Hippocrates dixit, labor, cibus, ſomnus, venus, omnia mediocria. Nomen hoc fames, Græcè λιμὸς, tria ſignificare ſolet. Primùm caritatem annonæ: ita enim dicitur 2. Epidem. In oppido Aeno iis qui ob famem leguminibus veſcebantur, crura debilitata ſunt. Significat etiam ciborum appetẽtiam, vt illo aphoriſmo, Famem meri potio ſoluit. Significat quoque inanitionem, aut indigentiam cibi, vt illo aphoriſmo; Vbi fames, laborandum non eſt. Satietas Latinis tot modis dicitur, quot fames, ſignificatque contraria. Abundantiam alimentorum, faſtidium, & plenitudinem repletionemque inanitioni contrariam. Primo ſignificato, dixit Salluſtius: Ex frumenti graui inopia, ſatietas facta. Secundo ſignificato, Cicero: Studiorum omnium ſatietas facit vitæ ſatietatem. Tertio ſignificato, Medicis ſolùm conſuetum id nomē G eſt. Verùm Græcis non eſt vnum nomen, quo propriè tria hæc ſignificentur: ſed abundantia dicitur πλησμονία, faſtidium ἄση, repletio πλησμονή. Vſus eſt hîc Hippocr. his nominibus, πλησμονὴ & λιμὸς: quare videtur ſententia intelligi de ſatietate in tertio ſi

gnificato solùm. Atq; de fame in tertio etiam significato: quia etsi nomen λιμὸς posit significare tria, tamẽ obiicitur vt contrarium satietati. Proinde Galeons ita explicat, neque satietatem, id est abundantiam pluris cibi, quàm facultas ferre posit, neque contrarinm bonum esse: quandoquidem vt dicitur aphorismo alio huius particulæ, vbi cibus plusquã pro natura ingestus est, morbum facit: & rursum alio apborismo, morbos ex repletione sanat inanitio, & ex ioanitione repletio. Quare si vtruoq; eorum morbos affert, vtrunque eorum malum est. B Itaqoe hîc sermo erit de causis morborum. Sed videtur mihi aphorismus posse ad partem tuendæ valetudinis & ad partem prognosticam referri, seruata sententiæ integritate, ac veritate: ad illam, si ita intelligatnr, neque bonum est ad tuendum valetudinem cibos accipere vsque ad satietatem, neq; semper esurire, sed mediocriter cibis vti: ad hanc, si ita, neque fastidium magnum, neque magna cibi appetentia per morbos bonum signum est, sed vtrunq;, si mnltò plùs solito est, malum signnm est. C Nam etsi dictum est, nomẽ πλησμονὴ propriè significare plenitudinem, tameo quia pleoitndo fastidium facit, potuit id oomen vsurpari pro fastidio: ita enim significat Latinis satietas fastidium, ab effectu scilicet. Itaque dictio potest vtronque sensum ferre. Atqni est vterq; sensus verissimus. Mala, quæ multos cibos multotiẽ sve accipere, & quæ paucos ac rariùs, facit, docet Hippocrates 2. de Rat. vict. in mor. acut. Qui plura accipit, quàm debet, congerit mul- D ta excrementa, patiturque cruditates: qui pauciora, fluxiones ventriculi & morsus, ac cardialgias, & vertigines: maximè, si superna ventriculi parte sint picrocholi: & extenuantur toto corpore, fiuntque debiles, & ad omnes actiones timidi. Itaq; ad tuendam valetudinem, mediocriter oportet cibis vti, satietatem & famem deuitando. Videbitur fortasse cootrarium docere Celsus cap. 1. lib. 1. vbi instituẽs victum bene valenti, ita dicit: Modò plus iusto assumere (paucis ioterpositis) & semper quâm plurimum, dummodo hoc coocoquat. E Tamen oon docet. Nam cùm dicit, modò plus iusto assumere, non instituit quaotitatem cibi beoe valenti, sed præcipit, ne consuetudioi cuipiam se nimis religiosè astringat. Iotellige, qui perfectè sanus est: eritque id quod docet, verissimum, quia omnis consuetudo affert imbecillitatem, impoteotiamque agendi contrarium. Itaque illic de re alia loquebatur Celsus, à victu legitimo. Cùm dicit, Semper plurimum, bene addidit, Modò hnoc concoquat: quod non est præcipere satietatem, sed interdicere famem. F Nam accipere quantum posis coquere, non est ad satietatem, sed ad mediocritatẽ. Sed quod sit optimum præceptũ mediocritatis capiendi cibum? Respondent quidam, manere semper cum reliquiis famis: alij, nihil accipere vltra id quod appetitur. Sed vtrique falluntur. Nam si pituitosus accipit quãtum appetit, accipiet nimium: biliosus non accipiet satis, nisi accipiat plus quàm appetit. Melius ergo est, vt temperati solùm accipiaot, quantum appetunt: G reliqui qnantum posint coquere: quod ex natura & consuetudine hominis agnoscatur. Constat ex his, nõ omnino exactè defioiuisse victum salnbrem Hippocratem (si modò autor Hippocrates est) sexto Epidem. 5. vbi ita scripsit: Salubris exercitatio, nõ saturari cibis, & esse impigrũ ad labores. Quan-

A qnam docuit victum plerisque hominibus vtilem, solis enim illis, qui biliosi admodùm sunt, posit ille victus non esse vtilis. Sed de his satis. Tertius quoque huius sententiæ seosns verus est, puta, fastidium & famem per morbos esse mala signa. Nam fastidium magnum, significat prauorũ succorum abundantiam, aut sensus in ore ventriculi corruptionem: appeteotia nimia significat redundantiam frigidorum succorum, aut nimiam corporis disipationem.

B

Aphorismvs V.

Κόποι αὐτομάτοι φράζουσι νόσους.

Lassitudines sponte natæ prænunciãt morbos.

Lassitudinum simpliciũ triplex est genus: quædam quæ sensum facit punctionis, diciturq; proinde vlcerosa: alia qua habent membra omnia sensum tentionis, ac proinde dicitur tensiua: alia, qua musculi omnes patiuntur quiddam phlegmoni simile, C tumorem scilicet, tentionem, & punctionem, atque ideò phlegmonodes dicitur. Componi possunt hi affectus qnatuor modis. Nascuntur affectus hi nonnunquam ex manifestis cansis, vt vlcerosa ex longa mora in Sole, aut intempestiua exercitatione, aut esu potúve acrium, vt potn vini meracioris, esu allij, porri, cepæ, aut condimenti ex pipere, & aliis aromatis. Tensiua, ex exercitatione nimia, quę tensionem membrorum effecit, phlegmonodes ex vtrisque. Nonnnnquam fiunt sine causa aliqna manifesta, sed sua sponte, quas proinde sponte factas D vocat Hippocrates, quas constat nasci ex cansis similihus illis, quas manifestæ causę solent corporibns afferre. Vt vlcerosa sponte facta, significat redundantiam sncorum biliosorum, aut crudorum: tensina, multitudinẽ distendeotein vasa: phlegmonodes vtrunqne. Meritò ergo lassitudines sponte factæ, dicuntur prænnnciare morhos. Nam snnt dispositiones nentræ: quæ verò tales sunt, morborum sunt initia. Accedit, nasci has lassitudines ex E cacochymia, aut plethora, aut vtrisqne, qnas constat maximæ morborum partis causas esse. Sed hic aphorismus non exigit plura. De lassitudinibus multa sunt à me dispntata lib. 6. Cont.

Aphorismvs VI.

Ὁκόσοι πονέοντές τι τοῦ σώματος, τὰ πολλὰ τῶν πόνων οὐκ αἰσθάνονται, τουτέοισιν ἡ γνώμη νοσέει.

F *Quicunque laborãtes parte aliqua corporis, plurimos laborum nõ sentiunt, iis mens ægrotat.*

Laborat Galenus, quem sequuti multi alij sunt, ostendere, nomen laboris nonounquam vsurpari ab Hippocrate, noo pro dolore ipso, sed pro affectione, quę dolorem facit, atque ita modò vsurpari. Nam aliter pugnaotia diceret, dolentes dolorem non sentiunt. Quandoquidem qui noo sentit, non dolet. Nam ipse dolor sensus tristis est. Ergo inquit intelligi, Qui habentes parte aliqua affectiones do- G lorificas, tamen noo dolent, ij mente laborant, delirantq;. Producit Galenus locum Hippocratis ex 6. Epidem. quo probet doloris nomen de causa doloris dici solere. Habet locus hoc modo, ἐν Κρανῶνι αἱ μὲν παλαιαὶ ὀδύναι ψυχραί, αἱ δὲ νεαραὶ θερμαί: id est, in Cranône antiqni dolores frigidi, recentes verò calidi.

Hoc

A Hoc loco, inquit, doloris nomen de causa dolendi dicitur, non de dolore ipso: nam dolor non potest esse calidus, aut frigidus. Verùm Galenus videtur mihi frustrà laborare. Nam Hippocrates hîc non vtitur nomine ὀδύνη, quo vtitur 6. Epid. quodq; significat dolorem: sed hoc nomine πόνος, quod significat nõ tam dolorem, quàm laborem. Quod palàm faciunt verba illa Hippocratis in Prognostico, ὑπὸ γὰρ ὀδύνης τε καὶ πόνων ἀγρυπνεῖν: id est, à dolore enim & laboribus peruigilium. Nõ enim Hippocrates cùm dixisset ὑπὸ ὀδύνης, addidisset καὶ πόνων, si eadem res esset B ὀδύνη & πόνος. Proinde ego transtuli, non vt alij, Dolentes parte aliqua corporis, dolorem non sentiunt: sed, Laborantes parte aliqua plurimos laborum non sentiunt. Nam ita nullum nomen accipit impropriè: labor enim significat propriè affectum, qui dolorē afferre potest. Accidit, quòd malè Hippocrates diceret, vtereturque in primis impropriè nomine, deinde vteretur vulgari phrasi, dicens, dolorem non sentiunt. Nam dolor non est sensibilis, sed est ipse sensus. Atq; fortasse barbarorum multi C decepti hoc aphorismo, statuerūt dolorem esse accidens sensibile, alij commune, alij tangibile. Vsq; adeò non rarò falsa dogmata nasci solent ex malis autorum versionibus: ego proinde in hac bonam laboris partem mihi reponédam semper existimaui. Accedit dictis, Galenum falsò dicere 6 Epid. loco citato, laboris nomen nõ dici de dolore, quia frigidus dicitur. Nam nomen illic de vero dolore dicitur: attributum illud calidus, aut frigidus, non propriè, sed à causa. Certè Grammatici docent, sæ- D pè per figuram attributa causarum, effectis tribui. Itaq; perinde est, ac si Hippoc. dixisset, in Cranône dolores antiqui refecabatur à frigore, recentes à calore. Tamen in hac dictione nomē doloris propriè dicitur de dolore: itaq; videtur hic incautè nominaexplicuisse Galenus. Nos nihil aliud docet Hippocrates, quàm phrenitidē significari, si cùm quis laboret parte aliqua (id est patiatur affectiones, quę dolorem facere & solent, & possunt) tamen maximam partem illius laboris non sentit. Constat ex E his: si qui magnam partem laboris non sentit, delirat, moltò magis delirare eum, qui omnino nihil laboris sentit. Non tamen proinde rectè censet Philotheus illud τὰ πολλὰ, id est, maxima ex parte, accipi pro ἅπαν, id est omnino. Nam præterquā quòd nomina hæc moltum disisdent significationibus, res ipsa indicat dicendum esse magna ex parte, aut plurimos laborum. Siquidem non solùm is delirat, qui omnino nihil dolet ex affectione, quæ multum corrumpit naturam, sed etiam qui minus dolet, q̃ F pro affectionis magnitudine. Nam etsi hic minus, tameo hic quoque habet mentis alienationem, quę facit quominus labor sentiatur. Causam, quo hoc accidit, facilè intelliget, qui legerit cap. vlt. 4. Cont. quo monstratum à me est, sensus omnes etiam singulares agi posse cum anima auersione, aut cum auersione animi. Ergo qui delirant, conuertunt animum, quò eos sua deliria rapiunt: & ab iis quæ patiuntur, auertunt. Quo fit, vt quæ patiuntur, non sentiant, aut multò remissiùs. G

APHORISMVS VII.

Τὰ ἐν πολλῷ χρόνῳ λεπτυνόμενα σώματα, νωθρῶς ἐπανατρέφειν δεῖ, τὰ ἐν ὀλίγῳ, ὀλίγως.

Quæ longo tempore extenuata sunt corpora, lentè reficere oportet: quæ verò breui, breuiter.

Morbi breues etsi magni sint, dispositiones sunt, & morbi fientes, factique habentes quàm minimum: qui verò multùm producuntur, nõ possunt non comparare aliquid facti, atq; eò plùs, quò plùs producuntur. Nam omnis dispositio, diuturnitatē in habitum transit. Intemperies quæ adhuc fiunt, si magnæ fiont, vitiant actiones: quare extenuare possunt, non minùs quàm longæ, tamen debilitatem in essentia facultatibus non afferunt. Quia facultatum essentia in temperamento, quod radicale vocant, est, quod per morbos fientes tantùm integrum manet. Ergo morbus breuis etsi extenuationem magnam attulerit, tamen debilitatem in essentia facultatibus naturalibus solidorū non magnam attulit. Longus vt extenuationē attulit, ita temperamentum partium radicitùs euertit. Ergo qui ex longo tempore extenuatus est, non potest refici celeriter. Non enim potest frui nisi exiguo cibo, sensim aucto: reficit verò, non quod ingeritur, sed quo corpus fruitur. Quare si quis extenuatū longo tempore tentet reficere breui plus dabit, & coquere ille posit: grauabit ergo, atque hac causa extenuabit plùs. Nam vt dicetur aphorismo sequenti, qui multum cibi capiunt, non corroborantur. Verùm qui breui erit extenuatus, poterit copiosiori cibo frui, quare & celeriter refici, id verò bonum est: quare cùm fieri potest, fieri debet. Neq; tamen quæ diximus ita intellige, quasi nulla breuis intēperies possit facta esse, & in habitu (monstratum enim aliubi est, posse vel à principio oriri hectica) sed quòd semper ferè breues fientes sint, & longæ habent aliquid facti. Constat tamen non in hoc rerum genere solùm, sed in alio quouis posse, etsi id raro, vnicam dispositionem habitum facere. Si igitur ex morbo breui videbitur tibi membrorū temperies radicitùs euersa, aut omnino, aut partim: vt si ex ardente febre supersit hectica, lentè refice, vt conualescentes ex longis morbis. Nam quorum ratio est par, idem est præceptum.

APHORISMVS VIII.

Ἢν ἐκ νόσου τροφὴν λαμβάνων τις μὴ ἰσχύῃ, σημαίνει ὅτι πλείονι τροφῇ τὸ σῶμα χρέεται. ἢν δὲ τροφὴν μὴ λαμβάνοντος, τοῦτο γίγνηται, χρὴ εἰδέναι, ὅτι κενώσιος δέεται.

Si à morbo cibum accipiens quis, nõ corroboratur, significat, pluri cibo corpus vti: si cibum non capienti hoc accidat, scire oportet, indigere euacuatione.

Cibum accipere dicitur, qui appetit cibos, & accipit non parum. Non accipere, nõ quicunque nõ accipit quacunq; causa, sed quia nõ appetit. Ergò si quis appetēs cibos accipiensq;, non corroboratur, potest esse in causa morbus, nam multi per morbos appetunt: sed si à morbo, id est soluto iam morbo, etsi accipit, non corroboratur, constat eum non posse coquere. Nam si acciperet, & coqueret, morbo potissimùm finito, cur nõ corroboraretur? Accipit ergo plus quàm potest coquere: debet ergo Medicus cibi quātitati detrahere. Verùm hoc intelligi velim, nisi malis cibis vtatur. Nã si qs à morbo

appeteret, vtereturque multa beta, aut brassica, aut multis cucumeribus, nihil mirum, si non corroboraretur: neque causa esset tunc temporis in quantitate, sed potiùs in qualitate ciborum. Ergo intelligendum est, si quis à morbo appetens satis, accipiensq; cibos non prauos, sed nutrire idoneos, non corroboratur, eum pluri cibo vti, quàm opus sit. Si verò soluto iam morbo, fastidio laborat homo, opus est expurgatione: quia, vt dicitur 6. Epid. sitis & fastidiũ intus manere causam morbi significant, itaque corpus manet impurum: quare opus est expurgare statim. Quia si neq; purgas, neque nutris, nunquam reficies: si missa purgatione nutris, magis lædes, quia vt dicitur sequenti aphorismo, non pura corpora quantò plùs nutries, tantò magis lædes. Nimirum quæ ingeruntur, ab excremẽtis quæ interiùs sunt, corrupta, augent malum. Quid ergo agendum? Certè expurgãdum prius, nutriendum deinde.

APHORISMVS IX.

Τὰ μὴ καθαρὰ τῶν σωμάτων, ὁκόσῳ ἂν θρέψῃς, μᾶλλον βλάψεις.

Non pura corpora, quantò plùs nutriueris, tantò plùs lædes.

Dictum prius est, cibum ingestum augere cacochymiam. Quid ergo, an quę impura sunt corpora, nullo cibo vti debent? Certè cacochymiæ causa nihil datur, sed virtutis: quæ nos aliquando cogit cacochymiæ curam adeò deponere, vt iis, q omnium succorum corruptione laborant, cibos sæpe offeramus, vt in Comment. 17. primæ part. docuimus.

APHORISMVS X.

Τὰ σώματα χρὴ, ὅκου ἄν τις βούληται καθαίρειν, εὔροα ποιέειν.

Corpora vbi quispiam purgare voluerit, oportet fluxa facere.

Qui non facta prius præparatione, corpus purgare aggreditur, multorũ malorum causa fit. Nam aut leui pharmaco vtens, mouet, & nihil euacuat: aut vtens vehementi, extorquet cum magna noxa corporis, & symptomatis grauissimis. Ergo quò cũ mediocri pharmaco expurgatio bene cedat, expedit magna præparatione vti. Perpetuum enim est in rebus omnibus: nõ minùs facere dispositionem eius quod accipit, quàm potẽtiam efficientis. Semper ergo vtendum præparatione est ante expurgationem. Nisi expurgationis necessitas adeò instet, vt non expectet præparationis tempus, vt in quibusdam succorum, qui turgent. Pręparatio duplex est necessaria, altera corporis, altera succorũ. Quod ad corporis præparationem attinet, quacunq; via euacuatio agẽda sit, opus est meatus aperire. Quod 6 Epid. part. 2. docet his verbis: Transitus aperiri, vt nares, & alia quibus opus est, & vt conuenit, & qualia, & vbi, & quando, & quantum oportet, vt sudores, & alia planè omnia. Siue expurgatio agenda sit per superna, siue p inferna, oportet aperire vias, & laxare, tollereque obstructiones: tum eas, quæ per vniuersum corpus sunt, tum vel maximè eas, quæ in hypochondriis, quia per hæc eorũ quæ expurganda sunt, via est. Expedit etiam ad omnẽ expurgationem corpus esse humidum, maximè verò
A ad eam, quæ p superna agenda est. Nimirum arido
corpori expurgatio adfert desiccationis extremæ
periculum: vomitio præter hoc, affert periculum
dirumpendi vas aliquod circa thoracem. Nam quæ
humida, ac mollia, laxaq; sunt, minùs dirumpi solent,
q̃ quæ sicca, aut intenta. Hæc ergo oportet agi
circa corpus expurgandũ. Aguntur quiete, cibo, &
balneo. Quietis, & cibi mentionem fecit Hippoc. 4.
part. aphor. dicens: Ad helleboros qui nõ facilè suprá
purgantur, eorum corpora pluri cibo & quiete
B humectanda sunt. Balnei meminit 6. Epidem. 5. dicens:
Veratrum epotum, si celeriùs purgare vis, lauare,
aut sumere cibum oportet. Nomine cibi, hîc
nõ cibus quiuis intelligendus venit, sed medicinalis,
cuiusmodi sunt serapia, quibus vtimur. Nam falsum
est prorsum, expedire eum, qui expurgandus
est, vti multis cibis. Quî enim laxentur viæ, & tollantur
obstructiones? Quanquã ei, qui vomiturus
est, licèt lautiùs vti cibis, q̃ ei qui per imum expurgandus.
Sed vtendum est multo potu humectãte,
C & vim habente agendi reliqua, quæ diximus. Multorum
serapiorum potum hac de causa ego amo, vt
acrium pharmacorum magnas doses reformido.
Continẽdus etiam est homo ante expurgationem
in quiete, & quia humectat quies, & quia iuuat ad
concoctionẽ, & eo tempore exercitatio faceret distributionem
crudorum, augeretq; obstructiones.
Lauandum etiam est, id est, vtendũ embrochis vocatis,
& irrigationibus ex oleis, aut decoctis humectantibus
simul, & incidẽtibus, aperientibusq;. Ma-
D ximè ad hypochondria, cùm in illis obstructiones
sentiuntur, aut scirrhi. Idq; agendũ, euacuata, vt solet,
bona parte multitudinis, sanguinis missione,
aut inedia, & clysteribus, aut alia ratione. Hæc est
ratio præparandi corpus. Præparationẽ succorum
debere esse semper incisionem ad expurgandum p
ventrem, monstratum est à me lib. 7. Cont.

APHORISMVS XI.

Ῥᾷον πληροῦσθαι ποτοῦ, ἢ σιτίου.

E *Faciliùs est repleri potu, quàm cibo.*
Verbum repleri non dicitur hîc de repletione,
qua fit distentio vasorum, sed de refectione. Neque
nomen potus dicitur de eo, qui est tantùm potus.
Nam qui talis est, non nutrit, tantùm abest vt faciliùs
nutriat, quàm cibus. Sed dicitur de eo, qui est
simul cibus, & potus. Hoc est, de succo aut de cibo,
qui forma potui apta accipitur. Talem potum inquit,
faciliùs nutrire, quàm cibum, quàm cibum scilicet
solidum. Itaque tota sententia sic intelligenda
F venit, cibus potui aptus faciliùs nutrit, quàm solidus,
& qui esui est aptus: atque idem cibus liquatus
faciliùs nutrit, quàm si ingeratur solidus. Faciliùs
nutrire multò aliud est, quàm meliùs, aut quã
plùs nutrire. Plùs enim nutrit, quod plùs nutrimenti
præstat corpori: meliùs, quod melioris est
succi: faciliùs, quod citiùs. Constat ergo citiùs præstiturum
corpori nutrimentũ, quod solutum in iure,
aut alia ratione liquatum ingeritur, quàm quod
solidum, quia habet ferè iam factum, id quod ven-
G triculus solet cibis præstare. Maxima enim pars eius
actionis quę à ventriculo expectatur, est liquatio:
facilior ergo concoctu erit liquatus cibus: distribueturque
statim, atque minimam commutationem
perpessus membra reficiet. In hanc sententiam
dictum est ab eodem Hippocrate libro de Alimento:

mento: Quicunque celerrima egent adiectione, liquidum medicamen ad recuperandas vires optimum est. Quę sententia, illo loco est à me enarrata.

APHORISMVS XII.

Τὰ ἐγκαταλιμπανόμενα ἐν τῇσι νούσοισι μετὰ κρίσιν ὑποστροφὰς ποιέειν εἴωθεν.

Quæ relinquuntur in morbis post iudicationem, recidiuas facere consueuerunt.

Hoc etiam aphorismo videtur reddita causa eius, quod paulò antè dixit: Si quis à morbo non appetens cibum, non corroboretur, expurgatione esse opus. Quia scilicet, fastidium indicat, bonam partem causæ morbi interiùs manere. Sed quæ relinquuntur in morbis post iudicationes, hoc est, solutiones, recidiuas facere consueuerunt. Ergo ne recidiua fiat, opus est expurgatione vti. Sed quod in aphorismo dicitur, apertum est: nam si succus, qui morbum faciebat, interiùs manet, neque à natura, vt fit sæpe, paulatim expellitur, neq; à Medico expurgatur, quid aliud facere potest, q̃ recidiuam.

APHORISMVS XIII.

Ὁκόσοισι ἡ κρίσις γίνεται, τουτέοισιν ἡ νὺξ δύσφορος ἡ πρὸ τοῦ παροξυσμοῦ. ἡ δὲ ἐπιοῦσα, εὐφορωτέρη, ὡς ἐπὶ τὸ πολύ.

Quibus iudicium fit, iis nox difficilis, quæ fit ante accessionem. Quæ verò subsequitur, magna ex parte facilior est.

Iudicinm est suhita mutatio morbi, quæ aut ad salutem aut mortem, & ad melius saltem aut deterius fit. Fit autem, cùm natura congreditur summo certamine cum morho, nonnunquam morbo, nonnunquam vincente natura, idque aut omnino, aut per partem. Quanquam enim per crisim in totum morbum insurgit natura semper, tameu non semper potest totnm pellere, etsi partem possit. Sed videbitur alicui, præter rem facta hîc iudicij mentio. Nam non solùm in iis qui iudicantnr, sed & in omnibus qui laborant febribus repetentibus per circuitus, nox quæ antecedit accessionem, est difficilior, quàm qnæ accessioni succedit. Quia cùm instat accessio, membra in quibus est mali radix, grauata iam sunt excrementis, quæ interualli tempore congessernnt: cùm verò nuper exacta est accessio, nuper snnt expurgata. Quorsum ergo si perpetuum est hoc in omnibus, iis accidere qui iudicantur, monet? Certè Hippocrates in longè aliam sententiam fertur. Hæc est, in iis qui iudicantur, tempus quod euacuationem antecedit, esse difficile: quod consequitur, plerunque facilius. Nam quòd uoctis meminit, nihil moror. Perinde accidet dies grauis, si noctu futura est accessio: vt nox fit grauis, si accessio est futura diu. Sed illud in phrasi est. Ita dicimus, tertianæ febres repetunt tertio quoque die: intelligitur tamen, aut nocte. Multæ enim habent accessiones noctu. Sed quod dicitur hoc est: Crisis habet duas partes, anxietatem magnam, quæ antecedit, & enacuationem, qnæ subsequitur. Causa huins rei est, qnia cùm natura paret expellere noxios succos, excernit priùs illos à bonis, uam aliter malos cum bonis membra pellerent. Dum agitûr secretio, non possunt non in-

A grauescere dolores omnes, & angi ægroti. Nam dum secernuntur, mouentur excrementa, & fiunt synceriora: motus facit copiam maiorem vaporum eleuari in caput & cor; & interim excrementa facinnt dolores maiores. Nam cæteris paribns, quod mouetur, maiorem dolorē facit, quàm quod quietum est: excrementum etiam quod syncerum, maiorem quàm quod cum bonis succis permistum est. Hoc est itaque, quod Hippocrates dicere vult. Sed quorsum dicit, Nox ante accessiouem diffici- B lis: cùm videatur debuisse dicere, nox ante euacuationem? Certè vt hoc quoque obiter insinuet, euacuationes decretorias semper solere incidere in accessiones. Dicitque, ante accessionem, quasi dicat ante euacuationem criticam, quæ in accessione fit. Fit verò vt crisis incidat semper ferè in accessionē, non immeritò. Nam cùm crisis & accessio sint motus similes (vtraque enim fit natura conante expellere, accessio partem succi, crisis totum succum) meritò fit, vt crisis accessionem, aut accessio crisim C rapiat, incidántque proinde in idem tempus. Addit Hippocrates, Quæ verò succedit, magna ex parte leuior existit: quia enacuato iam succo corpus meliùs habet. Sed cur nō dicit, semper? Certè quia non omnis crisis bona est: à mala autem deteriùs habent homines. Dixit magna ex parte, qnia magna ex parte fiunt bonæ crises. Pluries enim liberantur à morbis homines, quàm intereunt. Hoc ergo est, quòd dicitnr: Quihus crisis fit, iis nox ante accessionem difficilis: quæ verò succedit, magna D ex parte facilior est. Cni parti potiùs dari debeat nomen crisis, tempori perturbationis, an euacuationis, dicere mitto, quòd ad doctrinam nihil faciat: satis sit scire, duo hæc accidere iis, qui iudicantur. Neqne verò cnro, cur talis mutatio vocata sit antiquis crisis: illud constat, inualnisse vsum vt ita appellaretur. Quomodo excretio succorum in nostris corporibus agatur, libro 2. Cont. diximus. Sed maioris claritatis gratia, opus est vt quædam addamus modò. Secretio non potest agi vnico venæ E motu: nam vtcunque veua dilatetur, aut contrahatur, secretio non agitnr, sed aut pelluntur, aut trahuntur quædam. Qno ergo modo secretio agitur? Num dæmon aliquis per arterias & venas permeans, secernit hæc ab illis sine earum motu? aut anima ipsa hæc agit, sine corporeo instrumento? Certè nullum horum est verisimile: sed quod illo loco diximus, actionum aliarum concursu secretionem agi. Nam omnia excernuntur, aut quia in partes diuersas pelluntur, ant trahuntur, hæc huc, F illa illuc: aut quia alia retinentur, aliis illinc tractis, aut pulsis. Nam quo alio modo separentur? In nostris venis non poterit agi secretio sola expulsione. Nam pellēs arteria nihil aliud agit, qnàm quòd sese contrahit. Contractione verò omnia, quæ in venis snnt, huc aut illuc, aut simul huc & illuc, facit regurgitare, confusa tamen & permista, non secreta. Potest tamen secretio in nostris venis agi, aliis succis detentis, aliis pulsis, aut aliis tractis, aliis pulsis. Atque hoc agi, non est inopinabile. Nam tra- G ctrix & retentrix, quæ in venis & arteriis sunt vt simplicibus, sine ipsarum partinm motu operantur: sed vt trahit retinetque ferrum magnes, omnino non motus. Qnare vena temperamento, & substantiæ modo retinet bonū succum, compressione pellit malum, atq; ita malus secernitur à bono. Sed

dices: Si ita fit secretio, simul agitur cum expulsione: non ergo illam antecedit, vt in aphorismo dicebatur. Sanè secretio, vt monstratum est, non agitur sine quadam excretione: tamen ante illam, quæ è corpore iam succos egerit, semper ferè fit. Nã cùm vena plena bonis malisq; succis simul, sese contrahit, etsi temperamento retinet bonos, constrictione tamen cogitur illorum aliquid deponere. Sed quia retinet, deponit minus bonorum, quàm malorum. Pellunt verò primùm particulæ in particulas, & aliæ in alias: & quæ expulêre, reuocant rursum bonos succos, quos expulerant, missis malis. Comprimuntque sese rursum, atque ita aliæ in alias pellentes, & aliæ ab aliis reuocantes, sæpiusque ac veluti circulo quodam agentes, multos motus reciprocos cient, vsq; dum quasi agitarentur in cribro, secernuntur excrementa. Secreta irritant denuo, grauiusque; coguntque membra nouum magnumque impetum capere, ac extra corpus pellere. Constat ex dictis, meritò tempus excretionis magnam anxietatem afferre.

Aphorismvs XIV.

Ἐν τῇσι τῆς κοιλίης ῥύσεσιν αἱ μεταβολαὶ τῶν διαχωρημάτων ὠφελέουσιν, ἢν μὴ ἐς τὰ πονηρὰ μεταβάλλῃ.

In ventris profluuiis mutationes excrementorum iuuant, nisi in praua mutatio fiat.

Bonum esse aut malum, dici potest de signo & de causa. Tamen iuuat aut lædit, de causa solùm dicitur, non etiam de signo. Itaque hic aphorismus non pertinet ad partem prognosticam, sed ad agnosticam. Continet enim quoddã indicium euacuationis vtilis, nimirum mutationem excrementorum. Atqui quod dicitur, tale est. Cùm venter alicui profluit, siue sponte, siue à medicamento, bonũ est commutari excremẽta: hoc est, deiectiones non semper similes fluere, sed diuersas & modò substantiæ & colore. Nã meliùs perpurgatur corpus cùm euacuantur multiformia, quã omnino similia. Perrarum enim est, aut fortasse omnino fieri non potest, vt quispiam vnius generis solùm exquisiteque congerat excrementum per morbum aliquẽ. Nam si nihil aliud, materiæ cõmunes multæ congeruntur præter propriam morbi. Hinc fit, vt quemadmodum cùm siue euacuatione aut cùm exigua soluitur morbus, paulò pòst fit recidiua: ita cùm, etsi facta sit euacuatio satis magna, sed nullatenus diuersa, paulò pòst morbus alius diuersus genere à priori fiat: vt pro tertiana quotidiana, aut pro hac, quartana. Igitur vt corpus perpurgetur, nõ parùm iuuat mutatio excrementorum. Atqui verum est hoc quoq;, siue diuersa excrementa prodeant seorsum, siue simul. Nimirum vtcunque euacuentur multa variaq; excremẽta, facit ad perpurgationem. Tamen interest multùm. Nam si priùs prodeant, gratia exempli, alba, deinde flaua, aut contrà, bonũ est, & confert, siue sponte, siue à pharmaco (intellige quantum agitur in hac mutatione excrementorum: nam euacuationes & spõtaneæ & quæ à pharmaco fiunt, multis aliis causis solent esse noxiæ, sed illæ dicantur suis locis) tamen fieri euacuationes diuersas substantia aut variegatas coloribus toto euacuationis tempore, vt signum malum est: significat enim à multis variisque excrementis pendere

A mala. Quare si lethales erunt colores, mortem: sin minùs, longitudinem morbi significãt, vt diximus in Prognostico. Atqui hoc quod dicitur de variegatis, multò veriùs est in sponte factis excretionibus, q̃ à pharmaco: quod dicetur 4. part. aphor. 21. Nam malitia quæ est vt in signo, amittitur, accepto pharmaco: siquidem signa omnia, cùm adsunt manifestæ causæ, amittunt vires. Ergo gaudebit meritò Medicus, videns fieri post iustam succi alicuius euacuationem, mutationem excrementorum (siue euacuatio fit à pharmaco, siue sponte) multò plùs quàm videns semper fluere euacuationes variegatas, quia hoc maioris redundantiæ multorum excremẽtorum signum est, & ad perpurgationem non adeò facit. Quare, vt signum, est deterius & vt causa, minùs bonum. Sed amabit etiam plùs variegatas excretiones Medicus ab accepto pharmaco, q̃ sponte: quia signi vis languescit, præsentia manifestæ causæ. Sed animaduertendum hîc est, non esse quod dicimus, de omni mutatione excremẽtorum

C intelligendum; sed nisi in mala mutatio fiat. Mala verò hîc dicit, quæ in prognostico retulit, nigra, liuida, cruenta, opima, & fœtida. Hæc quoque retulit 4. aphoris. 47. Nam cùm euacuatio mutatur in huiusmodi, nihil habet boni: nam vt signum, est lethalis, & vt causa, facit ad mortẽ celeriorem. Nam hoc ferè est, quod faciunt euacuationes omnes per morbos lethales, dissoluendo virtutẽ. Videtur mihi addendum etiam sententiæ, nisi mutatio excrementorum sit superpurgationis initium. Nam quę

D dato pharmaco expelluntur, & quia pharmacum trahit, & quia natura iuuata à pharmaco insurgit in ea quę sibi molesta sunt, atque ita si potest, perpurgat corpus, mirum in modum prosunt. Verùm fit nonnunquam mutatio excrementorum, non hac ratione, sed per impotentiam naturæ. Quia scilicet vexata plùs satis à pharmaco & irritationem nõ ferens, deponit etiam quæ erant vtilia. Estque hæc non perpurgatio, sed etiam superpurgatio, quam constat non posse iuuare. Neque verò cùm fit hæc,

E necesse est (si hoc fortè velit quispiam dicere) ad mala fieri mutationem, nisi fortè tũc tandem, cùm res ad extremum venerit. Nam dum euacuabitur vtilis pituita, aut bilis, neque nigra, neque liuida, neque pinguia necesse est euacuentur. Meritò ergo nos adiecimus, nisi sit superpurgatio. Rogabis, quę ergo ratio est dignoscendi mutationem, quæ fit ob superpurgationem? Ex tolerantia & conferentia: hæc enim semper aberit à superpurgatione. Probetur ergo mutatio excrementorum, quæ non fit ad

F mala, quamq; conferẽtia & tolerãtia prosequũtur.

Aphorismvs XV.

Ὁκȣ φάρυγξ νοσέει, ἢ φύματα ἐν τῷ σώματι ἐκφύεται, τὰς ἐκκρίσιας σκέπτεσθαι χρή. ἢν μὲν γὰρ χολώδεες ἔωσι, τὸ σῶμα ξυννοσέει. ἢν δὲ ὅμοιαι τοῖς ὑγιαίνουσι γίγνωνται, ἀσφαλὲς τὸ σῶμα τρέφειν.

Cùm fauces ægrotant, aut tubercula in corpore nascuntur, excretiones considerare oportet. G *Si enim biliosæ fuerint, corpus vnà ægrotat. Sin sanis similes fiant, tutum est corpus nutrire.*

Fauces sunt, oris extremæ partes, quæ inter gulam & laryngã iacent. Hæ solent sæpe laborare vlcusculis & inflammatiunculis: quia expositæ sunt fluxioni-

fluxionibus, & ex capite, & ex ventre, & ex pulmone. Nomen tuberculi hîc accipitur pro omnibus externis tumoribus: etsi aliis locis pro quibusdam solùm, in partibus laxis obortis, accipi soleat. Verùm quod in præsentia exemplo morborum faucium, & tuberculorum dicitur; de omnibus cutis morbis intellige, siue sint vlcera, siue pustulæ, siue tumores. Itaque de omni scabie, & de maculis omnibus, & de exanthematis idem est præceptum: inspicere scilicet excrementa, vrinas, & alui deiectiones, & sputa: hæc enim declarabunt, an interius sit redundantia aliqua, aut cacochymia, an hæc plenè perpurgata iam sint, & in cute solùm sit malum. Si enim illud sit, cura debet haberi totius corporis, instituendusque est victus, & euacuandum vt in ægrotantibus. Sin hoc, tutum est corpus nutrire moderatè, & localibus auxiliis ad solam curem vti. Biliosæ hoc loco dicuntur excretiones, nō solùm quæ bilis redundantiam significāt, sed quę cuiusuis succi putredinem. Non enim solùm cura corporis est habenda cùm biliosum est, sed & cùm pituita salsa, aut melancholia redundat. Aliis etiam in locis est Hippocrates vsus nomine bilis, hoc modo, vt vbi dicit: Si febris non ex bile habeat. Itaque cùm excrementa malè habere corpus, vtcunque significant, illius cura haberi debet in primis. Errant enim vehementer quicunque in huiusmodi malis ante totius corporis curā inunctionibus vtuntur. Si enim hæc repercutiendi vim habēt, malam luem in corpus altum retrudunt: sin extergētia & siccantia sine repercusione, nihil iuuant: tantundem enim aliis particulis suppullulat. Errant quoque vulgares Medici, qui, cùm exanthemata cœperunt erumpere, à missione sanguinis suadent abstinere, etsi excrementa multitudinē aut cacochymiam indicēt. Quasi verò semper excernátur decretoriè, aut quasi decretoriè & perfectè. Quòd si cùm cœperunt apparere exanthemata, non euacuant, ne motū impediant, quem cepit natura, cur euacuabant paulò priùs, etsi exanthemata velle erumpere multis signis cognouissent? Quasi verò minùs cauendum sit, ne impediamus motum, quem natura parat, q̄ quem iam est exorsa. Verùm monstratum est in Comment. 20. 1. part. neque quę iudicata sunt, neq; quæ iudicantur integrè, neque quorum iudicium citò fore expectatur, mouenda esse. Itaq; missis horum perditissimis sententiis, agendum est vt Hippocrates hoc loco suadet.

APHORISMVS XVI.

Ὅκου λιμὸς, οὐ δεῖ πονέειν.

Vbi fames, non oportet laborare.

Nomen fames, tria significare priùs monuimus. Hîc significat indigentiam aut penuriam alimenti, quacunq; ex causa fiat. Laborare, significat non vtcunq; moueri, aut exerceri solùm mediocriter, sed vehementiùs adhuc exerceri. Quod igitur habet hæc sententia, est, eum qui habet cibi indigentiam non debere laborare. Nam penuria cibi siccat extenuatque corpora, & dissoluit vires: labor agit hoc ipsum: sit ergo laborem labori addere. Accidetque ita agenti, vt cuidam Prodico, quē vituperat Hippocrates 6 Epidem. quasi laboribus & inedia conficientem ægrotos. In hunc inuehitur Hippoc. his verbis: Prodicus febricitantes interficiebat cursi- A bus, luctis, fomentis calidis. Malum febrile inimicum fami, circuitibus multis, cursibus, frictioni, laborem, labore ipsis. Hęc Hippoc. Itaq; errabat Prodicus, quòd fami laborem adderet: cùm tamen ei, qui aut febris gratia, aut qui fastidio laborat, à cibo abstinet, otium agendum sit. Ita enim magis citra noxam famem feret: nimirum otium contraria fami facit. Eadem ratione, si cui est laborandō, ei non est vtendum tenui victu, neq; modico, sed multo & crasso, vt multum reponatur, taleque, vt non facilè B dissipetur. Messores itaque & fossores, & qui iter agunt, pedites maximè, multum & crebrò crassimque accipiant, alioqui in ipso opere deficient præ languore, aut animam agent. Nam qua ratione vbi fames, non est laborandum: eâdem, cùm laborandum, non est abstinendum à cibo. Nec tamē proinde cibus accipi debet ante quotidianum laborem, eum inquam, qui exercitationis gratia suscipitur, quin potiùs hic labor debet cibū antecedere. Sed hic non est nimius, neq; defatigationem facit, vt ille C de quo sententiam hāc intelligi diximus, sed alacritatem præstat corpori, & excremēta euacuari facit.

APHORISMVS XVII.

Ὅκου ἂν τροφὴ πλείων παρὰ φύσιν ἐσέλθῃ, τοῦτο νόσον ποιέει, δηλοῖ δὲ ἡ ἴησις.

Cùm cibus multus præter naturam ingestus est, morbum facit, indicat autem curatio.

Quidam intelligebāt, Hippocratem hoc loco di- D cere, cibum multum & malum morbum facere. Atqui malum cibum significari dictione illa, præter naturam: quasi secundùm naturam sit, qui est bonus cibus. Sed mihi videtur, ad faciendum morbum non opus esse multo & malo: alterutrū enim sufficit. Multus enim etsi nō sit malus, & malus etsi nō sit multus, morbum potest parere. Quanquam enarratores quidam affirmabant, cibos qualitate non nocere per se, sed cum quadam quantitate adiuncta. Quandoquidē nihil adeò malum sit, quod E vt lædat, quantitate quadam non indigeat. Sed hi delirant. Nam eodem argumento efficietur, ignem non vrere calore per se, quia nō sine quadam quantitate vrere potest. Itaque qualitas cibi per se potest morbum facere: id verò non est, quod ab Hippocrate hoc loco dicitur. Sed illud vnum, cibum multum, & præter naturā morbos facere. Sed quid sit illud, præter naturam, audi. Qui multo cibo vtitur, in multos morbos solet incidere. Nam ex multo cibo multi crudi succi, & multa excrēmenta col- F liguntur. At Milo multo cibo vtebatur, & sanus agebat: athletæ omnes eodem modo. Certè vtebantur hi multo, tamen multus cibus non erat præter illorum naturas. Quin potiùs illorum naturæ amabant multum cibum: multum enim coquere poterant, & multo frui. Multum accipere, non est sanitati aduersum, si multū coqui potest. Quin potiùs, vt Celsus docet, salutare. Cùm verò accipitur plus quàm vt possit coqui, præter naturam est, & morbum facit. Non omnes homines vtî debent eâdem G cibi mensura, sed alij maiori, alij minorî, pro ratione naturæ hominis, quæ est in temperamenti specie, & corporis mole, & formatione, & robore virtutis. Itaque quod vni hominum est nimium, alteri est mediocre. Sed cuiuis facit morbum id, quod præter suam naturā est. Intellige tamen, nō quan-

tulumcunque, ſed ita vt notatu dignũ iam ſit. Paruus enim exceſſus lædet parùm, morbũ faciet qui maior erit. Hoc autem ita habere, curatio indicat. Nam ſi quis ex multa cibi ingeſtione ægrotare cœpit, inedia ſolet optimè curari. Atqui hæc ipſa ratio curationis, vtpote ingeſtioni multi cibi contraria, indicat cauſam morbi fuiſſe multum cibum. Hæc ſignificatio cauſæ morbi eſt, quam Galenus vocat à iuuantibus & nocentibus: ad quam confugimus, cùm alia omnia nõ ſunt ſatis. Hac arte vſus eſt Hippocrates ipſe 2. de Ratione victus in acutis, præcipiens, in dolore lateris fomentis tentare, an à frigore dolor ſit.

APHORISMVS XIIX.

Τῶν τρεφόντων ἀθρόως καὶ ταχέως, ταχεῖαι καὶ αἱ διαχωρήσιες γίνονται.

Eorum quæ confertim & celeriter alunt, excretiones quoq; celeres fiunt.

Quæ omne alimentum quod præſtare poſſunt ſimul citoq; præſtant, confertim & celeriter alunt. Talia verò tenuia ſunt, & facilè coquuntur (hac enim cauſa citò alunt) quare & deiectiones è ventre ex huiuſmodi cibis citò fiunt, & ea ſubſtãtia quam præſtant corpori, citò diſsipatur, haud durans diu. Deiectiones, quia cùm citò coquantur, & citò excrementa ſeparantur. Diſsipatur ſubſtantia, quia ex tenui cibo tenuis & diſsipatu facilis prouenit. Hæc itaque ambo intelligi puto verbis illis, Excretiones quoque celeres fiunt. Maximè verò diſsipationem facilem. Videtur enim hæc ſentẽtia eadem eſſe, atque illa quam libro de Alimento ſcripſit: Cibus qui citò coquitur, citò diſsipatur. Sed & de deiectionibus etiam intelligi poteſt. Neque vt intelligatur, opus eſt limitatione, quam adhibet Galenus, dicens: Niſi ſit acrimonia aliqua, aut lentor in cibo, cuius gratia citius deſcendat, quàm pro ſua tenuitate. Nam ſi hoc accederet, cibus qui citò deſcenderet, non citò coqueretur. Non tamen qui citò coqueretur, tardè deſcenderet. Quod ſolum eſſet huic ſententiæ aduerſum. In qua nihil eſt iam difficile. Illud velim ſtudioſos hoc loco animaduertere, quantùm interſit, cibum dare multum aut paucũ, bonum aut malum, ſolidum aut fluxile præbens alimentum, atque celeriter aut tardè. Etſi qui cibus celeriter præſtat, fluxile præſtat: q tardè, ſolidum. Multum autem aut paucum, bonum aut malum, & quod citò, & quod tardiùs, præſtare poteſt.

APHORISMVS XIX.

Τῶν ὀξέων νοσημάτων οὐ πάμπαν ἀσφαλέες αἱ προαγορεύσιες, οὔτε τοῦ θανάτου, οὔτε ὑγιείης.

Acutorum morborum nõ omnino tuta ſunt prædictiones, neq; ſalutis, neq; mortis.

Quanquam in acutis morbis ſæpius prædictione vtimur, quàm in longis, & faciliùs, vt in Prognoſtico ipſe docet: tamen prædictiones non ſunt tam certæ. Nam ſigna concoctionis aut contraria, quæ certiſsima eſſe ſolent, in his morbis poſſunt nos decipere magis, quàm in longis. Nam cùm pendeant ex ſuccis maximè mobilibus (ex calidis enim & tenuibus) fieri poſsit, vt qui coqui cœperant, tamen in principem partem facientes impetum, hominem interimant. Et nonnullis accidiſſe ſcimus, vt qui
A cœperant malignè putreſcere, præter Medici expectationem, huc & illuc agitati, in viam exitus incumbentes, liberent. Quod accidiſſe Metoni dicũt. In longis non eſt hæc præſagij incertitudo, cùm ex craſsis ac difficilè mobilibus ſuccis pendeat. Quare & cùm lethales ſunt, habent minus ſpei, & cùm ſalutares, minus ambiguitatis.

APHORISMVS XX.

B *Ὁκόσοισι νέοισιν ἐοῦσιν αἱ κοιλίαι ὑγραί εἰσι, τουτέοισιν ἀπογηράσκουσι ξηραίνονται. ὁκόσοισι δὲ νέοισιν ἐοῦσιν αἱ κοιλίαι ξηραί εἰσι, τουτέοισι πρεσβυτέροισι γινομένοισιν ὑγραίνονται.*

Quibus iuuenibus adhuc ventres humidi ſunt, his ſeneſcentibus ſiccantur: quibus verò iuuenibus adhuc ventres ſicci ſunt, his ſeneſcentibus humectantur.

Non omnis ars prædicendi verſatur circa ægro-
C tantes, ſed quædam etiam prænotio eſt, quæ ſpectat ad ſanos, cuiuſmodi eſt quod modò Hippocrates docet. Si enim alicui adſtricta eſt aluus per iuuentutem, poſſumus laxitatem ventris ad ſenectutem polliceri: Atque meliorem ſpem præbere homini, qui p iuuentutem deteriùs degit. Nam quòd hîc dicit humidos ventres, nihil eſt aliud, quàm laxa fluxaque aluus: contrà, ſicci ventres, eſt adſtricta aluus. Hæc ſententia habet duas partes, tamen nulla earum eſt perpetuò, ſed magna ex parte vera.
D Nimirum plerunque aluus laxa iuuentutis, adſtringitur in ſenectute: & adſtricta laxatur. Neutrum tamen perpetuò fit. Quia cùm ſint multæ cauſæ adſtrictionis alui & laxitatis, ex pleriſque fit commutatio, non tamen ex omnibus. Id quod perpendenti cauſas omnes vtriuſque mali, apertum fiet. Quas ego quàm potero breui ac diſtinctè percurram: interim ſententiæ præſentis cauſas reddens. Laxa aluus eſſe ſolet, aut quia plus accipitur cibi, quàm pro indigentia, aut quia non diſtribuitur, aut ob
E redundantiam bilis, aut ob debilitatem retentricis facultatis. Atque cauſæ quæ frequentiſsimè laxam aluum faciunt in iuuenibus, ſunt eſus nimius (ſolent enim eſſe iuuenes voraces) & redundantia bilis: bilioſa enim eſt iuuenilis ætas. Non rarò etiam fit ob debilitatem retentricis, rariſsimè ob defectum diſtributionis. Nam debilitas retentricis, ſemper ferè fit ob humidum temperamentum inteſtinorum: defectus diſtributionis ob frigus hepatis: maxima enim diſtributio à ventre fit in hepar.
F Tractio verò agitur calore, vt retentio ſiccitate moderata, & expulſio moderata humiditate. Conſtat verò vt rarius ſit aliquantò, hepar iuuenum frigidum admodùm eſſe, niſi fortè per morbum, quàm inteſtina humida. Harum cauſarum pleræque, & quæ creberrimæ ſunt, commutantur ad ſenectutem. Nam qui per iuuentutem voraces ſunt, deinceps minus appetunt. Vigor enim innati calidi voraces facit, ſeneſcentibus autem decreſcit. Bilis copia ſemper ſeneſcentibus minuitur. Inteſtinorum
G humida intemperies corrigitur ſeneſcente corpore, ſiccantur enim omnia. Tamen ſi ob frigus hepatis agitur minor diſtributio, non emendatur, imò creſcit noxa: hanc autem diximus rariſsimam eſſe huius laxitatis per iuuentutem extra morbos cauſam. Secunda pars aphoriſticæ ſententiæ, ſimilem

habet

habet monstrationem. Adstrictio ventris contrariis de causis fit frequentissimè in iouenibus, quia minus accipitur cibi quàm pro indigentia, aut quia nimia distributio agitur. Nam calor oris ventriculi inappetentiam facit, picrocbolis maximè, & calor hepatis facit nimiam distributionē. Hæc verò sunt sæpe in iuuenibus, rariùs ob debilitatem expultricis, rarissimè nb defectum bilis: hæc enim iuuenibus nisi per morbns nunquam desit, aut rarissimè. Constat verò duas causas priores, quas creberrimas etiam esse diximus, ad senectutem commutari. Nam, cùm refrigescat totum cnrpus, ardor ventriculi & hepatis extinguitur. Reliquæ tamen causæ non semper cnmmutantur, imn penuria bilis nunquā commutatur: nam quî fiat vt bilis crescat homine eunte ad senectutem? Debilitas expultricis rarissimè cnmmutatur. Nam debilitas expultricis fit ab immn dica siccitate: amat enim expultrix humiditatem mediocrem. Siccitas verò semper crescit senescentibus. Verum est quod à Galeno dicitur: tantùm posse crescere siccitatem, vt etiam debilitet retentricem: Quia omnis immodica intemperies deiicit actum cuiusq; facultatis. Tamen hoc non fiet, nisi cùm summa iam est siccitas, cuiusmodi in extremo senio & in vicinis morti. Igitur monstratum iam est, vtramq; sententiæ partem esse plerunque veram, perpetuò tamē neutram. At magna ex parte, se quoque intelligere, Hippocrates ipse declarabit aphorismo penultimo huius particulæ. Galenus addit nescio quæ, ad nbscuritatem facientia (quātum intelligo) magis quàm ad doctrinam. Nam quod dicit, aluos nonnunquam esse laxas nb robur expultricis, non omnino probo. Cnnsentaneum enim magis est, illud semper in debilitatem retentricis reiici. Sed dicta sufficiunt de hac re.

APHORISMVS XXI.

Λιμὸν θώρηξις λύει.

Famem vini potio soluit.

Hic aphorismus, & qni prnximè huic succedit, ad partem curatiuam spectant. Dicitur hîc famis nomen, de appetitu cibi non mediocri, sed vocato canino. Qun qui laborant, torquentur fame, & noo satiantur cibis: quin potiùs esu videtur illorum fames plerunqne crescere. Nascitur ex duplici causa, aut dissipatione nimia, aut frigida intemperie nris ventriculi cum succo frigido & crasso, acido potissimùm. Nam hic corrugans os veotris, similem passionem facit ei, quæ per naturalem famem accidit. Medemur his, datis olen & aliis rebus pinguibus, gratia symptomatis, hoc est ad sedandum illum appetitum nimium: hebetatur enim buiusmodi rebus: & laxatur os ventriculi, tolluntúrque rugæ. Atqui hæc curatio communis est omnibus his, siue ex dissipatiooe, siue ex frigidis succis contraxerint malum. Reliqua tamē curatio euariat. Nam qui dissipatione laborant, nntritione cnpiosa, & cibis dissipatu difficilibus egent. Qui vern succorum frigidorum abundantia, gratia causæ indigent extergeotibus, & enacuantibus tales succos è ventriculo: & intemperiei causa, indigent calfactu, qui fit medicamentis calidis, & vioo mero & antiquo. Igitur neque de omni fame canina intelligi potest quod hîc dicitur, sed de ea solùm, quæ fit à frigidis succis: nam iis qui dissipatione laborant, non pnsA set sine magnn periculo mernm dari. Fame tamen frigida laborantes, bonum est mero vti: aqua enim hos plurimùm læderet. Quia vt dicit Hippocrates ipse 6. Epid. aqua vorax. Scilicet refrigerat os ventriculi: frigida verò intemperies sitim rollit, & facit famem. Calida contrà facit sitim, famem tollens. Quare meri potio calfactu, fami nimiæ ex frigore medetnr. Quamquam θώρηξις oomen, non puto significare vini meri potum, vt Galenus affirmat, sed solùm vini potnm. Id enim ex eodem loco, quem B Galenus producit in coofirmationem suæ sententiæ, ex 2. de Natnra hominis, apertè constat. Est enim illic ita scriptum: Φανερὸν γὰρ ἤδη, ὅτι τὰ διαιτήματα ἑκάστῳ ἡμῶν, οὐκ αἴτιά ἐστιν ὅτι ἅπτεται πάντων ἡ νόσος ἑξῆς, καὶ τῶν νεωτέρων, καὶ τῶν πρεσβυτέρων, καὶ γυναικῶν, καὶ ἀνδρῶν ὁμοίως, καὶ τῶν θωρησσομένων, καὶ τῶν ὑδροποτεόντων. id est, Manifestum enim iam, victum cuiusque nostrûm nnn esse causam. Quandoquidem morbus apprehendit omnes simul, tam iuuenes quàm senes, tā fœminas quàm virns, & tam vini potores (θωρησσομένων inquit) quàm C aquæ potnres. Constat in hac dictinne, θωρησσομένους, vocari eos, qui nō snnt ὑδροποτέοντες, id est, abstemii. At verò nnn statim ác non est aliquis abstemius, est potnr vini meri: nam oeque qui dilutum vinum bibunt, sunt abstemij. Igitur nomen θώρηξις, apud Hippocratem solùm significat vini potum. Merom tamen magis curabit famem, quàm dilutum vinum, si mndò à ventriculo vinci potest.

APHORISMVS XXII.

D *Ἀπὸ πλησμονῆς ὁκόσα ἂν νοσήματα γένηται, κένωσις ἰῆται· καὶ ὁκόσα ἀπὸ κενώσεως, πλησμονή, καὶ τῶν ἄλλων ἡ ὑπεναντίωσις.*

Quoscunq; morbos, qui ex repletione fiunt, euacuatio curat: & qui ex euacuatione, repletio & aliorum contrarietas.

Hæc ipsa sententia scripta est in initio 2. de Natura humana. Videtur scripta aduersus npinionē E vnlgi: cui fauent etiam vulgares Medici, putantes per nmnes morbos vtendum esse tenui victu, atq; tantò meliùs ægrotantes omnes curari, quantò in tenuiori victu continentur. Cùm tamen multi sint ægrotātium, quorū summa curatio est refectin: illi scilicet, qui ex euacuatiooe cœperunt ægrotare. Facit enim pleraq; mala repletio, sed facit etiam multa euacuatin. Nam vt Hippocrates ipse dicit, si menstrua multa fiant, accidunt mnrbi: & si non fiant, ex vtero morbi contingunt. Itaque & inanitio & F repletio solet conuulsinnem facere, & retentin euacuationis cnnsuetę, & euacuatin nimia solet hydropem facere, vt aliis locis ab eodem dicitur: & vt paulò antè dixi, famem caninam nonnunquam inanitio, & fames solet febres facere, vt alibi mnnstrauimus. Hnrum nmnium curatio agi debet, non tam euacuatione, quàm refectinne. Nam omnibus malis occurrendum obiectu contrariorum: cansis primùm, deinde ipsis morbis per se, nonnunquam etiam symptomatis. Vernn curatio legitima à subG latione causæ incipit: quare causæ in primis sunt danda contraria, vt euacuationi refectio, & satietati aut repletioni (ambo enim significat hæc dictio πλησμονή) euacuatio. Constat verò in hoc aphorismo nomen illud repletio, cùm bis scriptum sit, non accipi eodem modo vtrubiqne: sed primo lo-

A co pro nimia repletione: secundo, pro refectione. Nam nimia repletio ad nullos morbos curandos est vtilis.

APHORISMVS XXIII.

Τῶν ἑπτὰ ἡ τετάρτη ἐπίδηλος, ἑτέρης ἑβδομάδος ἡ ὀγδόη ἀρχή. θεωρητὴ δὲ ἡ ἑνδεκάτη. αὕτη γάρ ἐστι τετάρτη τῆς ἑτέρης ἑβδομάδος. θεωρητὴ δὲ πάλιν ἡ ἑπτακαιδεκάτη. αὕτη γάρ ἐστι τετάρτη μὲν B ἀπὸ τῆς τεσσαρεσκαιδεκάτης, ἑβδόμη δὲ ἀπὸ τῆς ἑνδεκάτης.

Septenorum quartus est index. Alterius septimanæ octauus principium. Contemplabilis autem vndecimus: ipse enim est quartus alterius septimanæ. Contemplabilis rursus & decimus septimus: ipse enim est quartus à quatuordecimo, septimus verò ab vndecimo.

C Refert hîc Hippocrates dies decretorios, qui crebrò & tutò solent iudicare. Horum vis maxima est intra vigesimũ diem. Quia hic est terminus acutorum, qui solent iudicari: longi enim lentè soluuntur. Talium dierum non est dignitas par. Sed primi ordinis iudicatium sunt 7. & 14. & 20. Secundi, 4. 11. & 17. Tertij, qui inter hos sunt impares. Vltimi, qui pares. Nam plùs aut minùs omnes sunt decretorij, quia nullo die non possunt homines benè & malè iudicari: etsi his quàm illis rariùs, ac minùs tutò. Sunt in his diebus alij a- D ligorum indices: bona enim crisis semper indicatur aliquantò priùs quàm fiat. Videtur verò Hippocrates hîc indices aliorum dierum vocare contemplabiles, hoc est, contemplatione dignos, neque sine animaduersione prætereundos. Quare constat ex hac sententia verissimum esse, ac sententiæ Hippocratis consentaneum, quod libro 10. Contr. docuimus: intra vigesimum diem, proximos quaternarios sequẽtium quaternariorum esse indices. Nam si quartus indicat septimum, & decimus septimus E vigesimum, vndecimus indicat quatuordecimum, & quatuordecimus decimumseptimum, & septimus vndecimum. Hæc obseruatione multorum Medicorum ex multis seculis constat. Ratio tamen est dictu difficillima: de qua non agam modò multis, quia aliis locis scriptum satis est à me. Illud tamen non prætereo, videri hîc Hippocratem Pythagoricorum doctrinam, de numerorum virtute respexisse. Nam faciebant illi magni quaternarium & septenarium numerũ. Quaternarium, quia est pri- F mus numerus perfectus & æquilater. Nam binarius cùm sit principiũ diuisionis, habetur omnium imperfectissimus: quẽ proinde Plato contulit materię. Ternarius est primus perfectorum, tamen est linearis: non enim constat numeris, sed vnitatibus. Quartus est perfectus & æquilater: constat enim ex bis duob⁹. Septenarij perfectio illa habetur maxima, quòd constet duobus primis perfectis, ternario & quaternario. Itaque his de causis quaternarius & septenarius habentur perfectissimi. Hippo- G crates verò huic numerorum perfectioni videtur dierũ decretoriorum vim tribuere. Siquidem cùm dixisset, Contemplabilis autem vndecimus: quasi causam reddens, dicit: Ipse enim est quartus alterius septimanæ. Atque mox, Contemplabilis rursum & decimus septimus, quia (inquit) est quartus à quatuordecimo, & septimus ab vndecimo. Sed indicauimus nos in Comment. Prognostici, nõ idcircò mutationes morborũ incidere in quartos & septimos dies, quòd quarti & septimi sint, sed quòd aspectus quidam Lunę in quartos & septimos dies incidant. Quo luco multa alia, quæ ad hunc aphorismum etiam spectant, declarauimus. Sed illud vnum oportet vt dicatur modò. Si secundæ septimanæ octauus est principium, & septimus finis primæ, videtur fieri vt quatuordecimus sit finis secundæ septimanæ, & decimus quintus principium tertiæ. Quare decimus septimus non erit quartus à quatuordecimo. Aut si hic est quartus à decimo quarto, numerato ipso quartuordecimo, vndecimus erit quintus à septimo, numerato scilicet ipso septimo. Verùm Hippocr. attentè admodùm monuit, octauum esse principium alterius septimanæ: quia secunda septimana cum prima nullo die communicat, cum tertia communicat die quatuordecimo, qui est vltimus secũdæ & primus tertiæ. Non quidem quòd non sint reuerà quatuor septimanæ quatuor partes æquales mensis, distinctæ quatuor aspectibus Lunę, qui quatuor æqualibus spatiis distincti sunt, quartis nempe circuli: sed quia aspectus tetragonus incidit in primam partem vigesimi primi: atque astra antequàm in aspectus ipsius punctum veniant, solẽt comparare vires. Quo fit, vt crisis illa semper ferè soleat partẽ vigesimam & vigesimi primi occupare. Fuit verò magis consentaneum, criticum appellare diẽ à quo incipit, q̃ quo finitur. Atque cùm vigesimus appellandus esset decretorius, & finis tertiæ septimanæ per dies integros, non potuit aliter cõputatio fieri, q̃ bis capto quatuordecimo. Sed in horum quæ modò dicimus plenam intelligentiam, legantur quæ dictu loco scripsimus.

APHORISMVS XXIV.

Τὰ ὀξέα τῶν νοσημάτων κρίνεται ἐν τεσσαρεσκαίδεκα ἡμέρῃσι.

Acuti morbi iudicantur quatuordecim diebus.

Morbi acuti coniunctam habent semper breuitatem. Medicis igitur nõ dicuntur exactè acuti, qui quatuordecimum diem superant, etsi non exactè acuti etiam dicãtur, qui attingunt vigesimum. Sed intra quatuordecimũ sunt alij aliis acutiores. Nam & vndecimo & nono, & septimo & quinto, quarto ac tertio finiri multi morbi acuti possunt.

APHORISMVS XXV.

Οἱ θερινοὶ τεταρταῖοι τὰ πολλὰ γίνονται βραχέες, οἱ δὲ φθινοπωρινοὶ, μακροί. καὶ μάλιστα οἱ πρὸς τὸν χειμῶνα συνάπτοντες.

Aestiuæ quartanæ plerunque fiunt breues, autumnales verò longæ, maximeq́ quæ hyemem attingunt.

Morbi omnes calidis temporib⁹ breuiores sunt, q̃ frigidis, vt in Comm. aphor. 11. part. 1. docuimus. Quod Hippoc. ducet modò, exẽplo quartanæ, morbi natura sua longissimi. Vt, si hunc calida tempestas potest breuem facere, alium quemuis intelligatur posse breuem facere. Itaq. quicunq. morbus calido

calido tempore factus, breuior est q̃ factus tempore frigido. Tamen hoc non est perpetuum, sed magna ex parte verum. Nam fieri potest, vt aliquando prehendat hominem quartana longa æstatis tempore, & per hyeme breuis: si hæc forte fortuna ab exigua succi copia, illa à multa principium accepit. Fiet tamen hæc assertio vera perpetuò, si addas, cæteris paribus quod attinet ad naturam, & ætatem hominis, & regionem, & victum, & copiam succi. Nam ita quò calidius erit anni tempus, eò morbus quiuis à succis factus breuior erit.

APHORISMVS XXVI.

Πυρετὸν ἐπὶ σπασμῷ βέλτιον γίνεσθαι, ἢ σπασμὸν ἐπὶ πυρετῷ.

Febrem post conuulsionem fieri melius est, quàm conuulsionem post febrem.

Conuulsio post febrem censetur esse ex inanitione, quæ incurabilis affectio est. Quòd si quãdo fiat post febrem ex repletione, tamen nullatenus prodest, sed omni ratione noxia est. Tamen conuulsio, cui febris succedit, ex repletione censetur esse: quæ q̃ ex inanitione, minus periculi habet. Et huic succedere solet febris non inutilis, sed quæ, vt dicitur aphor. 57. 4. part. conuulsionem soluit. Non tamẽ proinde excitari debere febrem operâ Medici per conuulsionẽ & paralysim, & huiusmodi humidos affectus 8. lib. Cont. diximus, vbi de hac re disputatum est.

APHORISMVS XXVII.

Τοῖσι μὴ κατὰ λόγον κουφίζουσιν, οὐ δεῖ πιστεύειν, οὐδὲ φοβεῖσθαι λίην τὰ μοχθηρὰ γινόμενα παρὰ λόγον· τὰ γὰρ πολλὰ τῶν τοιούτων ἐστὶν ἀβέβαια, καὶ οὐ πάνυ τι διαμένειν, οὐδὲ χρονίζειν εἴωθεν.

Iis quæ nõ secundum rationẽ subleuant, non oportet fidere: neq; terreri multùm ob mala, quæ præter rationẽ fiunt. Pleraq; enim horũ sunt infirma, neq; diu manere atq; durare consueuerũt.

Plerisque, cùm vicini admodum sunt morti, solet accidere fallax quædam morbi remissio, videturq; eis facta maior quædã tranquillitas, & promptitudo ad actiones. Et plerisque eorum, qui iam iam sunt per crisim à morbo liberandi, accidit anxietas quædam noua, & difficilia symptomata, vt aphor. 13 diximus. Ergo qui more vulgarium quibusuis signis bonis fidet, & quibusuis malis terrebitur, parùm curans an secundùm rationem fiant, plerisque morientium præbebit salutis spem, & plerisque eorum qui bene iudicantur, prædicet mortem. Oportet ergo neque malis terreri, neq; bonis incautè fidere, sed vtrisque tunc solùm permoueri, cùm secundùm rationem fiunt: quod ex aliis signis cognoscetur, quæ indicando salutẽ & mortẽ sunt firmissima, cuiusmodi vrina, & pulsus, & respiratio, & quædã alia: quę omnia in Prognost. pecurrimus.

APHORISMVS XXIIX.

Τῶν πυρεσσόντων μὴ παντάπασιν ἐπιπολαίως τὸ διαμένειν, καὶ μηδὲν ἐνδιδόναι τὸ σῶμα, ἢ καὶ συντήκεσθαι μᾶλλον τοῦ κατὰ λόγον, μοχθηρόν· τὸ μὲν γὰρ μῆκος νόσου σημαίνει, τὸ δὲ ἀσθένειαν.

A *Febricitantium nõ omnino leuiter, manere & nihil comminui corpus, aut extenuari plus q̃ pro ratione, prauũ. Alterum enim longitudinem morbi significat, alterum autem imbecillitatem.*

Plus aut minus quàm pro ratione extenuatum esse corpus dicimus, cùm consideratà ea crassitie, quę erat homini naturalis, plus amisit crassitiei, aut minus, q̃ pro causa extenuationis. Est causa extenuationis, morbi magnitudo, & temporis, quo ho-
B minem afflixit longitudo, & omnes externæ causę. Si his omnibus consideratis, videbitur homo plus naturalis crassitiei amisisse, quàm pro causarũ magnitudine, multùm esse extenuatum, & plùs etiam quàm pro ratione dicemus: sin minùs, parùm. Si extenuationis modus videtur causarum vehementiæ respondere, mediocriter atq; secundùm rationem dicemus extenuatum. Vtrumq; autem dictorum malum signum est. Nam minus extenuari q̃ ratio postulet, longum fore morbum significat: ex-
C tenuari plùs, significat imbecillitatem. Nam tunc temporis, plus satis perseuerat moles corporis, cũ cutis est densa, & corpus crassis ac dissipatu difficilimis succis est refertum: quæ longitudinis morbi & difficilis iudicationis causę sunt. Labascit verò nimis carnium moles, cùm facultates, quibus nostræ partes seruantur, & innatum calidum debilitatem habent. Quod dicitur, plùs q̃ pro ratione, nõ opus est bis resumi, vt putat Gal. vt ita dicatur, Manere non comminutum, plùs quàm ratio postulet, aut
D extenuari plùs quàm ratio postulet. Nam ita frustrà diceret, Febricitantium non omnino leuiter. Quorsum enim? Certè si illud febricitãtium non omnino leuiter, ferretur in duo reliqua, ineptè esset dictum. Nam ineptum est dicere, febricitãtium non omnino leuiter corpus extenuari multùm, malum est. Nam multò deterius esset, extenuari multùm corpora febricitantium omnino leuiter: nam esset magis præter rationem. Si fertur solùm in primum membrũ, frustrà repetetur illud, plùs quàm
E pro ratione. Nam vt extenuatur corpus plùs quàm pro ratione, cùm non est causa extenuationis, & extenuatur: ita perseuerat plùs quàm pro ratione, cùm est causa extenuationis, & nõ extenuatur. Est verò causa extenuationis in febricitãtibus nõ omnino leuiter: nam si omnino leuiter febricitarent, non esset cur extenuarentur. Igitur perinde est dixisse, febricitantium non omnino leuiter manere corpus, ac si dixisset, præter rationẽ manere. Quare non debet bis repeti.

F

APHORISMVS XXIX.

Ἀρχομένων τῶν νούσων ἤν τι δοκέῃ κινεῖν, κίνει· ἀκμαζουσῶν δὲ, ἡσυχίην ἔχειν βέλτιόν ἐστι.

Cùm morbi incipiunt, si quid videtur mouendum, moue. Cùm verò vigent, quietem agere melius est.

Mouere, est vtcunque aliquid circa ægrotantem
G moliri. In morbis acutis (nam de his est hæc sententia) duplex occasio est vtendi auxiliis Medicis, inter initia, & cùm iam declinant. De expurgatione dictum est in Comment. 22. 1. part. De aliis omnibus auxiliis hoc idem docet modò. Nã cùm morbi vigent, melius est quietem agere. Siquidem in

summis vigoribus & propè illos, acutorum morborum expectanda crisis est: in illis autem quibus A crisis instat, nihil moliendum esse, in superiori particula docuimus. Exacto verò summo vigore, si debiliter admodùm natura crisim exequuta est, arte suppleri debet in declinatione: ne quæ relinquuntur, recidiuam faciat. In initio, quippe in quo nondum succi firmati sunt in particulis, sed agitantur, mouere licet aut missione sanguinis, aut expurgatione, aut aliter. Hoc ergo est quod dicit: Cùm morbi incipiunt, moue. Sed quoniam prior consultatio est, an oporteat aliquid mouere, an non, quàm B quo tempore oporteat mouere, dixit, Si quid videtur mouendum. Quæ sint, ex quibus videri debeat, aut-nō debeat mouere, ex aliis locis petendum est. Neque dicit, circa initia si quid videtur, moue: cùm verò consistunt, age quietem: quasi inter initia & vigore nihil intersit (interest enim incremētum.) Sed quòd vt cōtraria extremè initium & vigorem nominare velit.

C

Aphorismvs XXX.

Περὶ δὲ τὰς ἀρχὰς καὶ τὰ τέλη, πάντα ἀσθενέστερα, περὶ δὲ τὰς ἀκμὰς, ἰσχυρότερα.

Circa initia autem & fines, omnia sunt leuißima: circa vigores autem vehementißima.

Particula illa, autem, continuatina est: quare aperte indicat aliquid contineri hac sententia, quod sit cum superiori coniungendum. Quod dicitur, D est huiusmodi: Circa initia & fines morborū, omnia quæ sunt præter naturam, sunt leuissima, in vigoribus vehementissima: nam res naturales contrario modo habent: in principio enim & fine sunt firmiores, quàm in vigore. Præter naturam sunt, causæ, intemperies, & symptomata. Secundùm naturam, robur facultatis, & naturales actiones, & boni succi. In vigore intemperies maxima est, & succus summam putredinem comparant: est enim hæc summa putrescentia morbi salutaris, quam & E summam concoctionem appellamus, vt aliis locis docuimus. Symptomata etiam propria, maxima sunt eo tempore: nam hæc cum morbo crescunt & decrescunt. Dixi verò propria, ob accidentia quædam communia, quæ incipientibus morbis solent vexare ægrotos: anxietas scilicet quædam, quæ nō tam fit ob ipsum morbum, quàm ob agitationem succi nondum firmati: hæc cùm in morbi cremento sedari soleat, perturbauit multos Medicos, coegitque multiplicia morborum tempora, quasi mul- F tiplices eiusdem animalis ætates, rem monstro simile excogitare. In principio & declinatione morbi vis minor est, & morbus languidior, & temperamentum melius. In principio, quia nondum facultas debilitata est, neque morbus auctus, neque temperamentum labefactatum: in declinatione, quia morbus iam minuitur, & facultas ac temperamentum recuperari incipiunt. Sed quomodo hæc cum superiori sententia hærent? Certè si in summo vigore morbus magnus & facultas debilis est, non G debet facultati Medicus eo tempore negotium facessere auxiliis. Sed si quando, circa initia & fines, cùm facultas maior & morbus minor est. Poterit enim tunc molestiam auxiliorum ferre, & illis frui.

Aphorismvs XXXI.

Τῷ ἐξ ἀῤῥωστίης σιτέοντι μηδὲν ἐπιδιδόναι τὸ σῶμα, μοχθηρόν.

Ei qui à morbo cibum bene capit, nihil augeri corpus, malum.

Cibum capere, est & appetere & accipere, vt 8. aphor. huius part. declarauimus. Si quis ergo solutam febre cibum appetit, & accipit, non tamen corroboratur secundùm rationem, plus accipit, q̃ coquit. Nam si bene acciperet, & bene coqueret, corroboraretur. Ergo qui accipit, & non corroboratur, malè coquit. Huius rei duplex solùm causa esse potest: aut enim multum accipit, aut relicta est ex priori morbo intemperies in ventriculo, quæ potest concoctionem tollere, nō tamen appetentiam, cuiusmodi est frigida. Quare si quis nobis occurrit, qui soluta iam febre cibum capiens non corroboretur, detrahere debemus primùm quantitati ciborum: sin ea detracta, nihil proficiat, calorem ventriculo & concoctionem cibis procurare. Ita enim occurritur duabus illis causis, quæ cùm ambæ malæ sint, constat & casum hunc semper esse malum.

Aphorismvs XXXII.

Ὡς τὰ πολλὰ πάντες οἱ φαύλως ἔχοντες, κατ᾽ ἀρχὰς μὲν σιτέοντες, καὶ μηδὲν ἐπιδιδόντες, πρὸς τῷ τέλει πάλιν ἀσιτέουσιν. οἱ δὲ κατ᾽ ἀρχὰς μὲν ἀσιτέοντες ἰσχυρῶς, ὕστερον δὲ σιτέοντες, βέλτιον ἀπαλλάσσουσιν.

Magna ex parte omnes, qui malè se habent, initio cibum capientes, neque quicquam proficientes, in fine rursus non accipiunt. Qui verò principio vehementer fastidiunt cibos, posteà autem benè appetunt, meliùs euadunt.

Hîc etiam est idem cibum capere, quod appetere. Et hæc est sententia proculdubio de conualescentibus. Nam etsi verba illa, Qui malè se habent, videntur de ægrotantibus dici: tamen constat in morbis ante tempus conualescentiæ nō esse curandum reficere, neque expectandam corporum refectionem. Quòd verò melior exitus maneat eos, qui in principio conualescētiæ fastidientes cibos, deinceps recuperant paulatim appetentiam, quàm eos, qui appetentes capientesq; in principio, non corroborantur, constat. Nam hi accipiunt plus quàm coquunt: quare denuo congerunt excrementa, atque denuo redditis corporibus impuris, & appetētiam amittunt, & recidunt in morbos: illi verò cùm accipiunt minus, conficiunt excrementa, expurgántque paulatim sua corpora, & euadunt.

Aphorismvs XXXIII.

Ἐν πάσῃ νόσῳ τὸ ἐῤῥῶσθαι τὴν διάνοιαν, καὶ εὖ ἔχειν πρὸς τὰς προσφορὰς, ἀγαθόν. τὸ δὲ ἐναντίον, κακόν.

In omni morbo firmam esse mentem, & bene se habere ad ea quæ offeruntur, bonum. Contrarium autem, malum.

Firmam esse mentem, est sapere. Bene se habere ad ea quæ offerūtur, est mediocriter cibos accipere.

Contraria

Contraria sunt, delirare, & fastidio laborare. Dicit illa esse booa, & hæc mala. Vt signa, intellige: nam ad prognosticam partem pertinet hic aphor. Nec tamen puto Hippocratem monuisse illa esse bona, ꝙ cuiqoam possit illud esse dubium (Quis enim non videt, melius esse sapere quàm delirare; & cibos capere qnàm fastidire?) sed vt doceret, quo gradu essent bona. Quod significauit dictione illa, bonum. Non enim dixit, admodū bonom, aut valde salutare, vt solet: sed, bonum. Quò scilicet intelligas, hæc booa esse: tamen non esse eis fidendum multū, nisi eis attestentur alia, q̃ firmioris significationis sunt. Contraria, dicit mala. Sed certò scias, omnia signa mala habere plus malitiæ, quàm contraria habent bonitatis: quod in Com. Prognostici probauimus. Illnd, bene se habere ad ea quæ offeruntnr, de medicamentorū receptione intelligi etiā potest, tametsi Galen. de cibis solùm intelligit. Et quidā alij dicnnt fauētes interpretationi Galeni, non esse malum signnm abborrere à serapiis & catapotiis & aliis huiusmodi, quandoqnidē pleriq; bene valentium ab eis abhorrent: quare de cibis solùm intelligi aphor. Cæterùm si addas, deteriùs se habere ad oblata quā soleat, aut quā pro hominis propria natura, potest etiam de medicamentis intelligi. Non enim minùs malum signum est, eum qui soleat (cuiusmodi mnlti sunt) facilè serapia & alia medicamēta vorare, modò neq; olfacere quidem posse: qnàm enm qui solet cibos appetere, modò fastidire. Id verò ita intelligi debere vt diximns, & de eibis, manifestum est. Qui enim etiam cùm bene valet, solet qnàm minimū appetere: minùs nos terrebit cūm fastidio laborabit. Nimirū bona aut mala signa omnia, ex iis quæ sunt homini familiaria per salntem, agnoscuntur. Igitur bene se babere ad cibos & medicamenta quæ offeruntur, bonnm est: fastidire tamen magis quàm secundū rationem, malum est. Accedit verò huic bono qnod est vt in signo, aliud quod est vt in causa. Nimirū qui facilè accipit qnæ illi offerūtur, præstat sese oportunū curationi: q̃ verò anersatur, nō p̄stat.

Aphorismvs XXXIV.

Ἐν τῇσι νούσοισιν ἧσσον κινδυνεύουσιν, οἷς ἂν οἰκείη τῆς φύσιος, καὶ τῆς ἡλικίης, καὶ τῆς ἕξιος, καὶ τῆς ὥρης ἡ νοῦσος ᾖ μᾶλλον, ἢ οἷσιν ἂν μὴ οἰκείη κατά τι τουτέων.

In morbis minùs periclitātur, quorū naturæ, & habitui, & ætati, & regioni magis congruit, q̃ quibus secundùm nihil horum congruit.

Morbi congruentes naturę, habitui, ętati, aut regieni dicūtnr, qui snnt similes, & in quos bomines illius natnræ, babitus & ætatis & regionis faciliùs incidunt: non congruentes, sunt contrarij. Docet ergo Hippoc. in quouis morbo minùs periclitari eū cui is morbus congruat secundū naturam, habitū, ætatem, & regionem, q̃ eum cui secundū nihil horū congruat. Nam is cui congroit, ex leuiori causa cœpit ęgrotare: quare cùm curationis maxima pars sit in sublatione causæ, faciliùs curabitur. Nec tamen ex bac sentētia fit, vt quiuis morbns non congruēs periculosior sit quouis congruente: sed vt idē morbns habeat plns periculi in eo cui cōgrnit, quàm in eo cni non congruit. Vt febris ardens periculosior est in natura frigida, quàm in calida; tamen non est A in natura calida periculosior, quàm coryza. Qua ratione ab Hippoc. scriptnm est, Naturę, habitui, ætati, & regioni: potes tu supplere, & tempori anni, & victui, & arti, & moribus. Nam vt faciliùs calidus & gracilis & iuuenis ad meridiem, incidet in febrem: q̃ frigidus, & obesus, & senex ad septentrionem: ita & per æstatem qni iter agens, aut faber ferrarius, & qni irascitur intemperanter, faciliùs: quàm per hyemem, in ocio degens, ant piscator & tēperatissimus homo. Sed animaduertendum est, non solū minùs B periculosum esse morbnm illi, cuius naturæ, & babitui, & ætati, & regioni congruit, quàm illi cui secundùm nihil borum, vt videtur Hippocr. docere: sed etiam minùs periculosnm esse, quibus secundū tria aut duo aut vnum etiam congruit, quàm quib. secundū nihil borū. Proinde videtur debuisse Hippocr. dicere non copulatè, sed deiunctè, quorū naturæ, ant habitui, ant ætati, ant regioni cōgruit. Sed potest ita legi, vt post quamcnnq; particulam repetator illud, quàm quibns secundū nihil hornm. Ita, C quorum naturę congruit, quàm quibus secundùm nihil horum: & qnorū babitui congruit, qnàm quibus secundùm nihil horum: & ætati, & regioni, eodem modo. Itaq; quibnscunq; harum rerū aut cuicnnq; morbus congruat, minus periculi babet, quā quum secundū nihil congruit. Tamen fit non rarò, vt secundùm borum qnędam congruat, secundùm alia non congruat: vt febris ardens per hyemem in biliosa natura. Atqni quum ita fit, pensandum est periculum ex dignitate eorum secundùm quæ con D gruit, & secundùm quæ non congruit. Quæ in hac sententia controuersa sunt, lib. 10. cap. vltim. Cont. diximꝰ: ꝙ oportet te hoc loco legere, ne egn repetā.

Aphorismvs XXXV.

Ἐν πάσῃσι τῇσι νούσοισι τὰ περὶ τὸν ὀμφαλὸν καὶ τὸ ἦτρον πάχος ἔχειν βέλτιόν ἐστι. τὸ δὲ σφόδρα λεπτὸν καὶ ἐκτετηκὸς, μοχθηρόν. ἐπισφαλὲς δὲ τὸ τοιοῦτον, καὶ πρὸς τὰς κάτω καθάρσιας.

E *In omnibus morbis, quod circa vmbilicum & infrà est, crassum esse melius est: nam admodùm extenuatum & tabidum, prauum. Minùs autē tutum est hoc, & ad expurgationes infernas.*

Totam eam regionem quæ est infra hypocbondrium intelligit, dicens, Quod circa vmbilicum & infrà est. Qua in parte crassities aut gracilitas quæ conspicua esse potest, in mnsculis vētris & in omento est. Nam crassities aut tenuitas rennm, aut tuni F carum intestini aut vesicę, non sentietur oculis aut manu. Hanc regionem in morbis omnibus crassam esse, melius esse quàm extenuatam nimis, dicit. Nō quidem conferens, quantum ego intelligo, crassitiem nimiam & præter natnrā cum nimia extenuatione, sed mediocrem crassitiem. Nam reddens causam, dicit extenuationem illius partis ad expurgationes infernas non esse tutam: verū ad tales expurgationes nnn est tutius, partem esse tumefactā pręter natnram. Est tamē tutum, esse mediocriter cras G sam: nā musculi meliꝰ sese comprīment ad euacuandnm è ventre. Sed dices. Videtur stultè dictū, Partem illam mediocriter crassam esse melius est, quā admndū extenuatam & tabidam. Nam cui posset hoc esse dnbinm? Videtur certè perinde esse ac si diceres, melius est hominem bene habere, quàm ex-

tenuatum esse. Sed animaduerte, non eò dictũ hoc esse ab Hippocrate, sed commendatam mediocrem partis illius crassitiem, quò te attentum faciat: doceatq; magnum momentum habere mediocrẽ crassitiem illius partis ad salutem, debereque semper à Medico cõsiderari: extenuationem verò magnam, noxiam admodũ esse, quum ad multa alia, tum ad euacuationes infernas, eas (inquam) quæ aguntur ex vesica & intestino. Nimirum omentum & musculi cum mediocri crassitie iuuant concoctionem & fomenta, & iuuant strenuè ad dictas euacuationes. Illis verò extenuatis, neq; concoctio neq; euacuatio dicta bene agitur. Itaq; optimũ est, & quod magni momenti à Medico fieri debet in omni morbo, crassam esse mediocriter illam partẽ. Sed quando de particulæ cuiusdam crassitie hîc mentio fit, ad vniuersalem regulam debet redigi; qua dicebatur, neque corpora omnino manere integra, neque multũ extenuari, bonum esse. Ita hic quoq; probari debet, non tumor ventris, neq; omnino nihil extenuatum esse; sed non esse extenuatum multũ. At cur Hippocr. modò de hypochondrio dicere omisit? Quoniam, arbitror, musculorum gracilitas ad inanem ventris partem solet esse maximè conspicua. De ipsis visceribus, aliis locis dixit. Cur ad purgationes infernas dixit non esse tutum, imum ventrem gracilem esse? An ad purgationes supernas est tutum? Non certè; sed vt musculi ventris ad deiectiones iuuant præcipuè, & ad vomitiones etiam quodammodo: ita eorum vitia deiectiones vitiant præcipuè, nonnihil etiam vomitiones. Meritò itaque dixit, ad purgationes infernas non esse tutum, quandoquidem ad has est magis noxium. Quanquam Galen. proinde purgationes infernas dixisse putat, quòd ad supernas malum esse, nemo posset dubitare. Sed nemo, qui quæ dicta sunt intelliget, illius sententiam probabit.

APHORISMVS XXXVI.

Οἱ ὑγιεινῶς ἔχοντες τὰ σώματα, ἐν τῇσι φαρμακείῃσι καθαιρόμενοι ἐκλύονται ταχέως, καὶ οἱ πονηρῇ τροφῇ χρεόμενοι.

Qui sanis sunt corporibus, pharmacis purgati celeriter exoluuntur, & qui prauo vtuntur alimento.

Neque qui sani admodũ sunt, neque qui prauo vtuntur alimento, expurgationem ferre possunt. Dixi, admodũ sani: nam qui apparatum habent ad morbum, etsi nondum ægrotent; expurgari tamen possunt non inutiliter præcautionis gratia. Si tamen qui talem apparatum non habet, pharmacum expurgans (id præcipuè quod efficax sit & verè expurgás) accipiat, exoluetur: id est, gracilescet & debilitabitur plurimũ. Faciet enim pharmacum euacuari succos bonos, quum mali non sint: & liquefaciet partes, intemperabitq;, & spiritus multos dissoluet. Sed quorsum hoc dicit Hippocr. Qui sanus, si mente quoq; sanus est, vtetur expurganti pharmaco? Certè dixit hoc Hippocr. quò nos moneret, ne incautè vtamur expurgatione præcautoria, neque ob leuem quamuis suspicionem: sed tunc solũ, quum manifesta indicia sunt imminentis iam morbi. Prauo vti cibo dicuntur hoc aphor. qui tantam habent succorum corruptelam, vt præ succi boni

A penuria prauo nutriantur eorum membra. Qui verò tales sunt, non aliter exoluuntur quàm qui succorum penuriam habent: habent enim penuriam bonorum. Hac ipsa causa dictum est prima particula, huiusmodi homines non posse tenuem victum ferre. Quid ergo agendum his erit, qui quum impura habeant corpora, neq; tenuem victum, neq; expurgationem ferre possunt? Certè est eis epicrasi vtendum, hoc est, exigua & crebrò repetita expurgatione, interiectis refectione & attemperatione.
B Hoc aphor. vbi dicitur, Et qui prauo vtuntur cibo, non oportet intelligi de cibo qui exteriùs ingeritur, quicquid Galenus dicat, sed vt explicui. Nam nisi externi cibi succorum bonorũ penuriam iam pepererint, non prohibent expurgationem: si pepererint, cacochymia illa iam est in causa, vt exolutionem subeat, qui expurgatur, non cibi externi.

APHORISMVS XXXVII.

C Οἱ εὖ τὰ σώματα ἔχοντες, φαρμακεύεσθαι ἐργώδεες.

Eos qui bene se habent corpore, purgare laboriosum.

Nõ videtur hic aphor. indigere noua enarratione, neq; confirmatione. Nam si qui sani sunt quum purgantur, celeriter exoluuntur, certè eos purgare laboriosum erit. Videtur tamen dictio illa ἐργώδεες seu laboriosum, significare aliud quiddam, quàm exolutionem. Laborem scilicet, tormina intestino-
D rum, cardialgiam, & capitis dolores, & vertigines; quæ omnia solent accidere iis, qui nulla vrgente necessitate expurgantur.

APHORISMVS XXXIIX.

Τὸ σμικρῷ χεῖρον καὶ πόμα καὶ σιτίον, ἥδιον δὲ, τῶν βελτιόνων μὲν, ἀηδεστέρων δὲ, μᾶλλον αἱρετέον.

Paulò deterior potus & cibus, suauior tamen,
E *melioribus, insuauiorib. tamẽ, magis expetẽdus.*

Duplici ratione peccare solent Medici in victu ægrotantium. Alij omnia quæ ægrotantes petunt, concedentes: alij negantes omnia. Vtriq; verò lædunt magnopere. Nam illi ægrotantibus, quibus semper morem gerunt, plerunq; malè prospiciũt: hi ægrotantes quibus nihil indulgent, reddunt curationis impatientes, faciuntq; quominus Medicis obtemperare velint. Hippocr. neutrum horum agi vult, sed suauiorem cibum dari, etsi sit deterior: nõ
F tamen quantumuis deterior, sed paulò deterior. Faciendum esse nonnunquam quod ægrotantib. gratum sit, 6 Epid. his verbis docuit: Laborãtibus gratiæ: vt mundè parare poculenta & esculenta, quæ videt molliter, & quæcunq; tangit: aliæ non valde lædunt, aut noxa non inemendabili. Hæc illo loco: hîc verò apertiùs dicit, cibum etsi sit deterior, modò sit suauior, dari debere. Dicitur cibus deterior, qui deterioris succi, aut modo substantiæ & qualitatibus minùs hominis, cui datur, ventriculo con-
G gruens. Sed hic qua ratione dari debet? An gratia suauitatis detur, qui deteriorem succum pariat, & ægrotantem lædat? At hoc assentatoris magis est, quàm Medici: Medicus non videtur tantam voluptatis quàm vtilitatis rationem habere. Verùm animaduerti hoc loco debet, quum suauior etsi dete-

rior

rior cibus datur, non suauitatis solùm gratia dari [A] (nam hanc non adeò curat Medicus) sed vtilitatis: quandoquidem qui deterior per se est, suauitate fit vtilior. Nimirum suauem cibum meliùs amplectitur ventriculus: quem meliùs amplectitur, meliùs coquit, & magis emendat. Quare deterior, emendatione euadet melior. Verùm, quandoquidem non quamcunque malitiam potest melior amplexus emendare, non quantumuis deterior etsi suauior dari debet, sed paulò deterior: tantò scilicet, vt verisimile sit, fore vt emendetur præ bono ventriculi amplexu. [B] Id verò iotelligemus perpendentes, quantò cibus quem æger petit, eo quem nos offerebamus sit deterior: & rogantes, quantò ei sit futurus suauior. Nam neq; exigua suauitas nos multū permouebit: nec malitia exigua multū terrebit, ad indulgendum. His ita pensitatis, omnia quæ non cogit ars denegare, concedemus: ne molestiæ alioqui magnæ, quæ deuitari non potest per curationes, quicquam sponte addamus. [C]

APHORISMVS XXXIX.

Οἱ πρεσβῦται τῶν νέων τὰ μὲν πολλὰ νοσέουσιν ἧσσον· ὁκόσα δ' ἂν αὐτέοισι χρόνια νοσήματα γένηται, τὰ πολλὰ ξυναποθνήσκει.

Senes iuuenibus magna ex parte ægrotant minus. Quicunque verò morbi iis accidunt diuturni, plerunq; commoriuntur.

Hippocr. ipse lib. de Victus ratione, ita scriptum [D] reliquit: Maximè morbosi, qui maximè senes. Quin & experimento videtur id confirmatissimum, & rationi maximè consentaneum, quum sint debilissimi. Quare videtur quod hoc loco dicitur, & Hippocrati ipsi & rationi & experimento aduersissimum. Quod Galenus videns, in Com. ad senum prudentiam & moderatum victum confugit, hæc ita componens: reuerà & quantum in ipsa ætate agitur, sæpiùs ægrotaturos senes, tamen ob illorum prudentiam fieri vt meliori victu vtantur, atq; proinde salubriùs degant. Verùm ego aliquid aliud quod in ipsa ætate sit, non in victu, dictum hîc puto. Nam [E] si meliori vtuntur victu, non senes solùm, sed quamcunq; aliam agentes ætatem, salubriùs aliis qui vtantur deteriori, degent. Neq; senes omnes vtuntur meliori victu: neq; multum interest monere, eos si meliori victu vtuntur, salubriùs degere. Sed quid Hippocr. velit, audi. Iuuenes sanguinis & bilis copia solent crebrò redundare, quorum succorum redundantia morbos acutos solet crebrò parere. Et [F] præ robore facultatis, vt crebrò in acutos morbos incidunt, ita crebrò liberantur. Quòd enim crebrò incidant, succus calidus quo abundant, causa est: quòd crebrò liberentur, facultatis robur. Quum frigescit iam corpus, calidi succi copia minuitur: quare in acutos morbos non incidunt, vt 14. aphor. 1. part. dicebatur. Si quando in acutum morbum cadunt, nō solent ab eo euadere: quare aut semel ægrotantes grauiter statim moriuntur, aut sine morbis acutis transigunt: haudquaquam vt iuuenes crebrò & ægrotant & indicantur. [G] Hac itaq; ratione, præstat senectus iuuentuti. Quo nihil magis expertum est, in mulieribus maximè. Hæ enim toto iuuentutis tempore multis morbis vexantur crebrò: qui tunc temporis cessare solent, quum præ senectute illis menstrua deficiunt. Sed alia ratione præstat iuuentus senectuti. Nimirum iuuenes incidunt in calidos & acutos morbos, in eosq; crebrò: sed dum valent, valent meliùs. Nam senes, quum acutis morbis non corripiantur, tamen vbi semel frigidis quibusdam & lentis morbis, vt podagra, & omni fluxionis frigidæ genere, corripi cœperunt (corripiuntur verò illis ob frigida excrementa quæ congerunt) nunquā liberantur: sed cum illis degunt insalubriter (viget enim morbi lentè) toto vitæ tempore. Huc respiciens dixit Hippocr. maximè morbosum senum ætatem: tamen respiciens crebras & acutas iuuenum ægritudines, senes ægrotare minùs, dicit modò. Neque verò hoc dicit semper, sed magna ex parte. Quidam enim quum essent per iuuentutem robustissimi & calidissimi, tantum euacuatione insensibili valebant, vt sine morbis transigerent: qui quum senescere incipiunt, quum tantum retineant caloris vt possint multum sanguinis congerere, non tamē vt possint iam insensibiliter euacuare, incipiunt morbis acutis corripi.

APHORISMVS XL.

Βράγχοι καὶ κόρυζαι τοῖσι σφόδρα πρεσβύτῃσι οὐ πεπαίνονται.

Raucedines & grauedines, in valde senibus non coquuntur.

Quod vltima parte proximi aphoris. dixerat, exemplo raucedinis & grauedinis declarat: quæ quū fluxiones sint, cerebro refrigerato & humectato cū succo, non coquuntur in valde senibus: quippe qui congerunt quotidie excrementa pituitosa, & frigidissimi ac debilissimi sunt. Sed dices, grauedo & raucedo sunt morbi senectuti congruentes: quare ex nuper dictis fit, vt minùs sint periculosi quàm in iuuenibus: quare, vt & melius coquantur. Certè congruentia hæc morbi, subleuaret periculum ex grauedine in quauis alia ætate. Cæterùm extrema senectus, nulla in re cum alia quapiam ætate venit conferenda.

APHORISMVS XLI.

Οἱ ἐκλυόμενοι πολλάκις καὶ ἰσχυρῶς, ἄνευ φανερῆς προφάσιος, ἐξαπίνης τελευτῶσι.

Qui crebrò & multùm citra manifestam causam exoluuntur, repente moriuntur.

Exolutionem vocat hîc, lipothymiam: quæ cùm passio cordis sit, est lenior multò quàm syncope. Cæterùm significat vitalis facultatis debilitatē. Maximè si sit magna & crebra, & sine manifesta causa. Nam exigua admodū, & rara, haud habent magnā vim iudicando, quia non habent magnam causam: quare non sunt magni momenti. Causam antè manifestam, vim detrahere præsagiis omnibus, sæpe diximus. Meritò ergo timebimus, ne qui multū & crebrò & sine causa exoluuntur, aliquando correpti syncope repente moriantur. Quare debet Medicus talibus hominib. statim victum edicere, quo vitali facultate maximè roborentur.

APHORISMVS XLII.

Λύειν ἀποπληξίην ἰσχυρὴν μὲν ἀδύνατον, ἀσθενέα δὲ οὐ ῥηΐδιον.

Soluere apoplexiam, fortem quidem impossibile, debilem verò non facile.

Quum cœpisset Hippocr. dicere de iis qui moriuntur repente, dixit superiori aphor. de syncope, in hoc dicit de apoplexia, in sequenti dicet de iis qui strangulantur: tot enim videntur esse modi repentinæ mortis. Facit verò Hippocr. duplicem apoplexiæ speciem, grauissimā scilicet & leuis. Dignoscuntur hæ duæ, læsione maiori aut minori respiratus, quandoquidem nullus alius motus per hanc ægritudinem seruatur. Igitur grauissima apoplexia est, quæ omnino priuat respiratu: sed etiam grauis, per quā seruatur difficilis, interruptus, ac deficiens, & cum stertore. Facilis respiratus per nullam apoplexiam seruatur, nam hac ratione à caro differt. Illa verò per quam etsi difficilis, seruatur tamen, non admodū inæqualis & interruptus, leuis est. Sed hæc etiam est maximi periculi, illa verò omnino curari non potest. Neq; certè obscura causa est tanti periculi in hoc morbo. Indiget enim celerrima dissolutione, quia respiratum prohibet, non tamen potest celeriter dissolui, cùm sit obstructio maxima à crassis succis in angustis locis: auget quàm maxime periculum, partis malè affectæ magna dignitas. Sed ad huius aphor. explanationem, hæc sunt satis. De apoplexia multa alia diximus in Scholiis, quæ in libros de Locis patientibus scripsimus.

APHORISMVS XLIII.

Τῶν ἀπαγχομένων καὶ καταλυομένων, μηδέπω δὲ τεθνηκότων, οὐκ ἀναφέρουσιν, οἷσιν ἂν ἀφρὸς ᾖ περὶ τὸ στόμα.

Qui strangulantur & moriuntur, nondum tamen mortui sunt, non redeunt ad vitam, quibus spuma fuerit circa os.

Non quæcunq; spuma in iis qui suspendūtur laqueo, apparens, significat non posse iam hominem viuere, etsi soluantur laqueo. Nam quædam spuma fit multis facilè, & ex ipsis faucib. & palato: sed quæ multa est, referens iam spumam pulmonis. Erumpit enim hæc in os præ feruore maximo thoracis, vt præ ignis ardore erumpit à feruente olla. Quum verò iam hæc ob os apparet, maximam violentiā perpessum est cor & totum pectus, estq; iam tota aspera arteria plena spumante sanguine. Quare nō possunt iam recreari, etsi soluantur: est enim via spiritus multitudine iam obturata. Neq; verò est similis ratio spumæ, quæ in epilepticis ob os apparet. Hæc enim non tam ex pulmone, quàm ex capite est: neque tam facta feruore thoracis, quàm capitis concussione.

APHORISMVS XLIV.

Οἱ παχέες σφόδρα κατὰ φύσιν, ταχυθάνατοι γίνονται μᾶλλον τῶν ἰσχνῶν.

Admodum crassi naturâ, celerius moriuntur quàm graciles.

Non mediocriter crassi, sed admodum crassi: neque ex victu tales facti, sed naturâ: cōferuntur cum gracilibus, neq; cum quibusuis gracilibus, sed cum iis qui quum carne sint graciles, habent latas venas & arterias. Suntq; ita cōparatione facta hi viuacio-

A res illis. Nam qui naturâ sunt admodum crassi, frigidi sunt & humidi, alioqui non congererent multam pinguedinem: si naturâ frigidi, statim sunt strictis venis: non enim potuit exiguus calor multum dilatare. Habent ergo exiguum calidum, idq; paratissimum ad suffocandum, quum habeant & multum humorem qui obruat, & angustas vias, quibus ventilatio fiat. Graciles carnibus & lati venis contraria habent, calidi scilicet multum, & ventilationem facilem, quare diutius durant. Id quod gracilibus, & angustis viis non euenit: sunt enim frigidi & sicci naturâ.

APHORISMVS XLV.

Τῶν ἐπιληπτικῶν τοῖσι νέοισιν ἀπαλλαγὴν αἱ μεταβολαὶ μάλιστα τῆς ἡλικίης, καὶ τῶν χωρέων, καὶ τῶν βίων ποιέουσι.

Pueros comitiali morbo laborantes commutationes ætatis maximè, & locorum, & victus, liberant.

C Comitialis morbus pueris sæpe accidit, atq; infantibus sæpius quàm grandioribus, ob temperamentum homidum illius ætatis: sed quoniam morbus illorum ætati congruens est, hi ab eo morbo sæpe liberantur. Qui verò ingressi iam iuuentutem eo corripiuntur, aut quibus à tenera ætate vsq; ad iuuentutem durat, rarissimè liberantur: sed vt dicetur aphor. 7. part. 5. magna ex parte commoriuntur. D Minores natu correpti eo morbo, sola mutatione ætatis liberari solent: viri quum emittere semen incipiunt, mulieres quum eis incipiunt profluere menstrua: nimirum siccescunt tum temporis eorum corpora. Multi tamen nec in hac ætate mutationem accipiunt, nonnulli eorum, quia naturâ humidissimi sunt, vt neq; ætatis mutatio satis sit ad curationem: plerįq; tamē, quia prauo vsi sunt victu, per paucos enim arbitror eorum, qui semper vsi sunt victu bono, mutatione ætatis non liberari. E Est boni victus pars magna, electio loci, qui sit ita laborantibus expediens. Nam aere nihil est, quod magis afficiat nostra corpora: afficit enim continenter, cerebrum maximè, in quod semper inspiratus trahitur. Igitur quum puer quispiam epilepsia laborat, expectanda ætatis mutatio est: interim tamen, si locus quo degit, humidi & crassi aeris est, cum alio sicci & tenuis est commutandus: & reliquus victus est instituendus, vt oportet. Nam ita quum ætas mutabitur ad cicciorem, morbus soluetur. F Mutationes soli in ægritudinibus longis, Hippocr. vsqueadeò commendauit, vt solum etiam patrium mutare consuluerit. 6. Epid. Qui victus pueris epilepticis expediens sit, Galenus docuit libello cui titulum fecit de Puero epileptico: quem tamen libellum attentè legi consulo, non enim omnino probo. Victus tamen dictis pueris esto siccus, & minimè replens caput.

APHORISMVS XLVI.

G Δύο πόνων ἅμα γινομένων, μὴ κατὰ τὸν αὐτὸν τόπον, ὁ σφοδρότερος ἀμαυροῖ τὸν ἕτερον.

Si duo dolores simul, non in eâdem parte fiunt, vehementior alterum obscurat.

Galenus putat nō posse duos dolores esse in ea-

dem

dem particula exactè. Quod si tamen Hippocr. dicit, Si duo dolores non in eadem particula fiant, insinuans posse esse duos dolores in eadem parte: intelligi non exactè, sed vt in eodem brachio aut in eodem crure, non tamen exactè in eadem brachij aut cruris particula: duos dolores non in eadē parte esse (inquit) vt si alter in brachio, alter in crure sit: quod si fiat, à vehementiore alterum obscurari, distractione mentis. Sed si dolor brachij vehementior obscurare potest minorem dolorem cruris, cur dolor huius partis cruris, alterius cruris partis dolorem non obscurabit? An quia non absunt à seipsis longè, dolentes particulæ? At videtur facilius posse facultas à vicina particula, quàm à longinqua reuocari. Proinde ego aliter censeo, posse scilicet duos dolores in eadem particula exactè esse. Quid enim prohibet? Si quispiam gladio ignito sentientem partem alicui secet, eadem profectò particula vretur & secabitur: atque vtrunque sentiet simul, & vtrunque cùm tristitia sensus, vtrunque enim corrumpit naturam affatim ac repente. Adeò ergo differet illorum sensus, quàm differunt vstio & sectio: nam diuersorum obiectorum non sit idem sensus. Quare quum sensus tristis sit ipse dolor, non erit vtriusque illorum idem dolor, sed in eadem particula erunt dolores duo: neque certè hic alter alterum tollet. Nam quum eadem sit particula vtroque dolore dolens, quiuis illorum vocabit mentem ad dolentem particulam: quare nullus auocabit. Vt, quum duæ particulæ singulis doloribus laborant, accidere solet.

APHORISMVS XLVII.

Περὶ τὰς γενέσιας τοῦ πύου, οἱ πόνοι καὶ οἱ πυρετοὶ ξυμβαίνουσι μᾶλλον, ἢ γενομένου.

Cùm pus fit, dolores & febres accidunt magis, quàm eo iam facto.

Vt ignis ardet quum vruntur ligna, extinguitur autem quum iam abierunt in cineres: ita (inquit Galenus) febres & dolores accidunt quum sanguis in pus mutatur, remittuntur autem vehementiâ cùm iam mutatus est. Verùm videtur mihi puris generatio nulla ratione similis vstioni lignorum: est enim concoctio quædam. Sed quum inflammatio aliqua abit in pus, computrescunt carnes & fibræ venarum & arteriarum & neruulorum, exeduntur que: quod vomica quæ in parte inflammata fit, apertè declarat. Igitur perinde dolebit particula, & febris crescet, quum pus gignitur, atque si admoto medicamento caustico vlcus canum fieret: facto verò iam pure & collecto in vomicam, fiet ea, tante exesione pro mordaci dolore hebes dolor alieni ponderis. Non enim iam corrumpuntur partes, sed corruptæ sunt: dolores verò fiunt, quum corrumpitur natura.

APHORISMVS XLIIX.

Ἐν πάσῃ κινήσει τοῦ σώματος, ὁκόταν ἄρχηται πονέειν, τὸ διαναπαύειν εὐθὺς, ἄκοπον.

In omni motu corporis, quum cœperit laborare, cessare statim, acopum (id est, sine lassitudine) est.

Hic aphor. non ad partem artis curatiuā, vt quidam censent, sed ad partē tuendæ valetudinis pertinet: non enim docet curare lassitudinem, sed præscribit modum exercitationis salutaris. Consulit que, exercitationem non esse producendam vsque ad defatigationem, sed cùm primùm laborare incipiunt cessandum. Nam exercitatio ad hanc vsque metam producta, ἄκοπος est, id est, sine lassitudine. Non enim solùm lassitudinem non facit, sed lassitudines si quæ sunt in corpore, tollit, nisi ex multa copia lassitudines pendeant: tunc enim vacuatione erit opus ante exercitationem. Hanc sententiam Galenus in Arte medicinali vsurpauit.

APHORISMVS XLIX.

Οἱ εἰθισμένοι τοὺς συνήθεας πόνους φέρειν, κἂν ὦσιν ἀσθενέες, ἢ γέροντες, τῶν ἀσυνήθων ἰσχυρῶν τε καὶ νέων ῥᾷον φέρουσι.

Assueti solitos labores ferre, etsi sint debiles aut senes, faciliùs ferunt quā fortes & iuuenes.

Plus facere ad laborum tolerantiam consuetudinem quàm robur, dicit Hippocr. Quare non tota causa tolerantiæ facilis quæ nascitur à consuetudine, in robur membrorum quod ipsa consuetudo facit, reiici debet, vt Galenus statuit: sed vt à me 8. lib. Cont. dictum est, alia quædam est causa. Nimirum fibræ ad eam figuram quam acceperunt sæpe, facilè trahuntur, ad alias difficulter. Quare ad eam figuram, quam per consuetos labores comparat, minori opera & à minori facultate trahuntur. Igitur & à debilioribus assuetis, quàm à robustis insuetis, & à senibus quàm à iuuenibus, mouebuntur illo modo faciliùs. Neque tamen quantulacunque consuetudo facit magis ad laborum tolerantiam, quàm robur quantumcunque: sed consuetudo magna, quàm robur aliquantò maius. Potest verò in homine aliquo esse consuetudo vtcunque laborandi maior quā in alio, aut consuetudo hoc vel illo modo laborandi. Vtcunque hoc fiat, cōsuetudo facit ad labores consuetos magnam promptitudinem, dicta de causa: vt illo loco fusiùs demonstrauimus.

APHORISMVS L.

Τὰ ἐκ πολλοῦ χρόνου συνήθεα, κἂν ᾖ χείρω, τῶν ἀσυνήθων ἧσσον ἐνοχλέειν εἴωθε. δεῖ δὲ καὶ ἐς τὰ ἀσυνήθεα μεταβάλλειν.

Ex multo tempore consueta, etsi deteriora, insuetis minùs molesta esse consueuerunt. Expedit igitur ad insueta permutari.

Hoc quoque est præceptum seruandi valetudinē. Docet enim, quando quidē consueta ex multo tempore etsi sint deteriora, minùs molesta esse solent, quàm insueta etsi sint meliora: nō assuescere victui alicui nimis, sed permutari ad insueta. Quod quidem cōsuetudo molestiam tollat, vsque adeò vt quæ molesta priùs erāt, vsu fiant suauia, res est expertissima. Idque vsu uenit & in cibis ac potionibus, & in omniū medicamentorum vsu, & in omni laboris genere. Causam reddidimus 8. lib. Cont. percurrentes omnia, in quibus vsu comparatur consuetudo. Modò satis sit, etsi non apponatur demonstratio, experimento affirmare, consueta minus molestiæ facere quàm insueta. Quod de cibis & potionib. 2. de Ra-

tione victus dixit apertissime ipsemet Hippoc. Neque tamen quæcunq; molestia, quacunq; consuetudine tollitur. Nemo enim merum absinthium aut aloem potest vsu facere suauem; quanquam hæc quoq; faciet minus molesta, suauia tamen nõdum. Itaque quæ parum molesta sunt per se, possunt vsu omnem molestiam deponere: quæ admodum molesta, minus molesta fiūt insuetis, quæ per se minus molesta sint. Nam quod hic dicitur, deteriora, nihil aliud est quàm per se magis molesta. Opponitur enim vt contrarium contrario, illud, minus molesta esse consueuerunt. Videbitur fortasse alicui consuetudo cibi & potus molestiā augere, non solùm non minuere: quia solēt homines fastidire cibos, quibus sæpe vsi sunt. Verùm hoc alia ratione contingit, q̃ consuetudinis. Nimirum, cùm ventriculus bene omnino valet, nullam ex cibis consuetis molestiam capit: sed cùm congessit ex illorum vsu excremeta, contraria incipit appetere, vt morbi remedia. Accedit dictis, quod cõsuetudo vt in molestis tollit molestiam, ita in voluptuosis tollit voluptatem: quia tam voluptas quàm dolor, fit à passione repente facta. Tollit vero consuetudo omnem passionē: quare meritò in molestis subleuat molestiam, & in iocundis voluptatem. Atqui in aphor. non dicitur, omnia consueta iocundiora esse incõsuetis, sed quæ aliôqui molesta sunt, cõnsuetudine fieri minus molesta. Vnde colligit Hippocr. oportet ergo ad insueta permutari. Quod de ægrotātibus nullatenus intelligi potest. Nam per morbos seruāda semper consuetudo est, quantum fieri potest, vt res aliæ omnes quę secundùm naturam sunt. Sed per bonam valetudinem, nulli victui debent homines assuescere, sed vario semper vti: aut si cui victui assuescere cœperint, permutari ad insueta, tentareq; omne vict9 genus; ne quid accidat casu quod magnopere lædat, & vt cùm ægritudine correpti fuerint, quiduis pati possint. Neq; tamē hoc omnibus qui sani sunt consuluerim, sed illis tantùm qui firma valetudine sunt: tales enim solùm ferre possunt variū victum. Qui debiles sunt, ferant conditionem suæ naturæ, vtentes semper præscripto victū. Neq; illi quidem qui robusti sunt, tam sint à legib. soluti, vt nihil non faciant. Prudenter enim viuere, omnib. mortalibus debet esse antiquum. erit aūt prudentis viri, si robustus est, nullis legibus sese nimiū astringere, sed neque quicquam quod apertè valdeq; noxium sit, facere. Multi enim intemperanter viuentes, firmissimas naturas corruperunt.

APHORISMVS LI.

Πάντα κατὰ λόγον ποιέοντι, καὶ μὴ γινομένων τῶν κατὰ λόγον, μὴ μεταβαίνειν ἐφ᾽ ἕτερον, μένοντος τοῦ δόξαντος ἐξ ἀρχῆς.

Omnia secundū rationem facienti, si non succedat secundū rationem, non est transeundū ad aliud, manente eo quod à principio visum est.

Ei qui sine ratione medetur, tentans auxiliis veram morborum casu oblatam curationem inuenire, tentanda sunt multa & varia: atqui quamprimū hac via non succedit, aliā est insistendum. Ei tamen qui secundū rationem omnia facit, vt oportet peritum medicū, & nihil temere: nõ statim ac non videtur secundùm expectationem succedere, mutandū

A consiliū est, si manet id quod à principio visum est: Id est, dum de affectus essentia, & causę specie & reliqua indicatione, eadem videtur quæ à principio. Nam si aliis argumentis sentit, se esse in dignotione morbi & causarū deceptum, non est q̃ proterue insistat in eadem curatione. Nam quiuis mutat sentētiam, quū illud videtur aliter habere, quo persuasus in eam sententiam venit. Atqui Medicus vulgaris, qui nõ alia cõiectura ductus, q̃ q̃ ægrotans ipse aut aliquis familiariū retulit dolorē à frigore nasci, iussit

B calida apponi: quamprimū ille contrarium referet, iubebit apponi frigida. Sed qui nõ leuiter neq; ex sentētia vulgi, sed post diligentē animaduersionem cognito affectu & illius causa, decreuit, perstat constanter in sentētia: quā tunc solùm mutat, cùm nõ manet id qđ à principio visum est: id est, quum morbus ipse aliū sese exhibet, q̃ à principio videretur. Quid ergo? Si non succedit secundū rationem, id est, quod iuuare debuit, nõ iuuat, aperto indicio est, Medicum malè à principio censuisse de affectu

C & causa. Nam si rectè censuisset, hæc ratio curationis iuuaret: sed non iuuat, ergo non rectè censuit. Atq; hoc argumēto, cùm primū non succedet secūdùm rationē, censebit aliter de affectu Medicus, atque aliter censens transibit ad aliud. Pleriq; ita interpretantur illud, nõ succedit secundū rationē, id est, nõ statim, nõ citò, non cùm vellet ipse Medicus. Atqui dicūt, ne trāseat ad aliud, sed expectet vsquedum succedat: nõ enim repēte operantur medicamenta, sed iusto tēpore indigēt ad operandū. Vera

D quidem sentētia, sed nõ est præter rationē, medicamentum, etsi bonū sit, non iuuare ante iustū tēpus. Quare nõ succedere secundū rationē, ést, quod iuuare deberet, nõ iuuare, ne iusto quidē tēpore. Sed ne tunc quidē est statim mutāda ratio curationis, si manet quod à principio visum est. Possunt enim esse causæ multæ quibus nõ succedit, etsi Medicus in agnoscendo morbū deceptus nõ sit. Potest interiùs latere aliquid, quod impediat medicamēta aliôqui idonea. Potest etiā ex volūtate Dei morbus pendê-

E re, quæ vt morbū fecit, ita faciet quominus curatio secundū rationē procedat. Potest etiā fieri, vt quanquam tali medicamēto ad huiusmodi curationem opus sit, quale apponitur, tamē illud quod apponitur, inutile sit, ob naturalē quandā antipathiā, quæ inter hunc hominē & hanc medicamēti substantiā intercedit: aut quia vsu iam hoc naturæ cœpit esse contemptui, quo casu mutandū quidē est medicamentum non mutata curandi ratione. Commutandum scilicet est cum alio, quod substantia sit diuer-

F sum & temperamēto tale: itaq; mutāda est substantiā, nõ qualitas temperamenti. Igitur si id medicamentum, quod à principio censuisti esse expedientissimū, nõ videtur iuxta tuā expectationē iuuare, ne statim cõmuta: sed attentiùs tua memoria repete signa omnia, consideraq; quæ denuo adsunt, ne fortè deceptus sis. Magna enim suspicio est, te esse deceptum, cùm nõ succedat: maximè si non solùm nõ iuuant, sed nocēt etiā quæ iuuare debuerūt. Verùm si diligentissimè re perspecta denuò, idē vide-

G tur quod à principio visum est, persiste in eadē curatione, quin etiam vires medicamentorū auge. Atque commuta medicamēta cum aliis similibus, ne aut antipathia quā ignores, aut vsus iam obstet. Curaque omni ratione, vt ægrotus reconciliatus Deo, eum placet sacrificiis, ne quid in morbo diuinum

sit

sit quod impediat; quousq; enim hoc feceris, sæpissimè experiere, nihil bene ac secundùm rationem in curatiooibus succedere.

APHORISMVS LII.

Τὸ κατὰ πολὺ καὶ ἐξαπίνης κενοῦν, ἢ πληροῦν, ἢ θερμαίνειν, ἢ ψύχειν, ἢ ἄλλως ὁπωσοῦν τὸ σῶμα κινεῖν, σφαλερόν. καὶ πᾶν τὸ πολὺ τῇ φύσει πολέμιον. τὸ δὲ κατ᾽ ὀλίγον, ἀσφαλές. καὶ ἄλλως ἢν τις ἐξ ἑτέρου ἐφ᾽ ἕτερον μεταβαίνει.

Plurimùm & repente euacuare, aut replere, aut calfacere, aut refrigerare, vel vtcunq; aliter corpus mouere, periculosum. Et omne nimium, naturæ inimicum. Quod verò paulatim fit, tutum. Præsertim vbi quis ex altero in alterum progreditur.

Non solùm est periculosum, plurimùm & repente euacuare, aut replere, aut alterare, aut aliud quid uis circa ægrotantes moliri: sed quodcunq; illorum est seorsum periculosum, plurimùm scilicet aliqoid facere, aut repente: quanquam meritò habet plus periculi plurimùm & repente. Verùm tam nimia potest esse euacuatio, vt quantumuis paulatim fiat, hominem iugulet: atq; tam repeotina potest esse, vt etsi alioqui non sit nimia: magnopere lædat. Nam omne nimium est aduersum naturę: quę in mediocritate principiorum, ex quibus constamus, habet essentiam. Et natura non fert repetinas passiooes: atqui quum omne medicum auxilium negotium facessat naturę, repentinus occursus passionem auget & molestiam. Maximè verò quum id ad quod transgressio fit, est inconsuetū: tunc enim duæ molestiæ causæ conueniunt, & repentina alteratio, & inconsueti occursus. Proinde quod paulatim fit, tutum est. Præsertim verò id obseruandum est, vt paulatim fiat, vbi quis ab altero in alterū progreditur, id est, ab insuetis ad consueta. Nec tamē si Hippoc. vetat plurimū euacuare, oullus debet euacoari vsqoe ad deliquium animi. Neq; si dicit, quod paulatim fit tutum est, semper est partitis euacuationib9 vtendum. Neq; eoim eadem euacuationis mensura, est nimia omnibus: sed quod voi nimium, alteri est mediocre. Neq; omnia sunt eâdem cum festinatiooe in omnibus ægrotantibus agenda. Vituperat autem Hippoc. nou qnamcunq; magnitudioem auxilij, neq; quamcuoq; festinationem, sed maiorem quàm res exigat. Quam festinationem res exigat, ex methodo curandi petendum est.

APHORISMVS LIII.

Ὁκόσοι τὰς κοιλίας ὑγρὰς ἔχουσιν, νέοι μὲν ὄντες, βέλτιον ἀπαλλάσσουσι τῶν τὰς ξηρὰς ἐχόντων. ἐς δὲ τὸ γῆρας, χεῖρον ἀπαλλάσσουσι. ξηραίνονται γὰρ ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ τοῖσιν ἀπογηράσκουσι.

Quicunq; aluos humidas habent, dum iuuenes sunt meliùs degunt, quàm qui habent siccas. In senectute autem deteriùs degunt: siccantur enim magna ex parte iis qui senescunt.

Aluos humidas habere, meliꝰ esse pntat Hippoc. semper qnâm siccas. Neq; immeritò: oam plerique morbi nascuntur ex retentione excrementorū, pauci quidàm ex oimio effluxu. Ad pleraq; ergo meliùs habent, qui sunt aluo humida. Ergo qui aluos humidas habent, dum sunt iuuenes, meliùs deguut q̄ qui siccas. Verùm bi ipsi qui per iuuentutem habebant aluos humidas; in senectute deteriùs degunt, quàm qui in iuuentute habebát aluos siccas. Qoia magna ex parte siccaotur quum senescunt iis; qui habebant per iuueotutem humidas. Causam reddidimus suprâ.

APHORISMVS LIV.

Μεγέθει δὲ σώματος ἐννεάσαι μὲν ἐλευθέριον, καὶ οὐκ ἀειδές. ἐγγηράσαι δὲ, δύσχρηστον, καὶ χεῖρον τῶν ἐλασσόνων.

Proceritas corporis, iuuentuti quidem liberalis, neq; indecens: senectuti verò inutilis, deteriorq; quàm breuitas.

Corporis magnitudo magnopere facit ad oruatum: estq; liberalis admodū ac deceus. Sed quū languescit per senectutem facultas, curuantur grandia corpora, & contrahunt magnum gibbnm: estq; iam proceritas nulli ornamento, & magno ponderi.

MAGNI HIPPOCRATIS COI APHORISMORVM SECTIO TERTIA.

APHORISMVS I.

Αἱ μεταβολαὶ τῶν ὡρέων μάλιστα τίκτουσι νοσήματα, καὶ ἐν τῇσιν ὥρῃσιν αἱ μεγάλαι μεταλλαγαὶ ἢ ψύξιος, ἢ θάλψιος, καὶ τ᾽ ἄλλα κατὰ λόγον οὕτως.

MVtationes temporum maximè pariūt morbos. Et ita in ipsis temporib. magnæ mutationes frigoris aut æstus, & alia secundū rationē.

QVIDAM ante Galenū, mutatiooes temporum dici intelligebát hoc apbor. successiones quatuor partium anni. At verò Galen. refutat hanc expositionem, quia adiectum est illud, Maximè. Nam, inquit, quāquam mutatio temporum facit morbos, non tamē id facit maximè. Tam enim facit mutatio temporū ad solutiooes multotum morborum, quâm ad gigoeodū morbos. Proinde censet mutatiooes morborum dici, ioęqnalitatem temporis quod ad aeris temperameotum attinet, & varias mutatiooes quę solent accidere casu factæ, oon consequentes naturam temporis. Itaq; periode esse, ac si dictum esset ab Hippocr. varium tempus & inæqualis temperamenti, morbos affert. Sed si hoc sibi velleot illa verba, mutationes temporum maximè pariunt morbos, nou video quomodo non essent superflua reliqua omnia aphorismi verba. Quid eoim uoui con-

tinerent. Accedit, quòd vt successiones temporum anni quosdam morbos faciunt, & quosdam soluũt: ita & mutatio aeris nondũ mutata anni parte, quosdam morbos affert, quosdam soluit: Si enim aer humidior & frigidior fit, qui lethargo laborat, habet deteriùs: qui phrenitide, meliùs. Quare nec si hæc sit aphorismi significatio, videtur adiiciendum illud, maximè. Ergo verus atq; genuinus sensus aphorismi hic est: Mutationes temporum, id est, successiones naturales partiũ anni, maximè pariunt morbos. Nam alios morbos affert ver, alios æstas, autumnus alios, alios hyems. Quos quæ tempestas, hac ipsa particula dicet sigillatim. Ergo variæ anni tempestates varios morbos pariunt. Dixit verò Maximè, nõ quòd nihil faciant magis quàm morbos parere, nam soluunt etiam: sed quòd mutatio temporum sit maxima causa morborum. Itaq; perinde est ac si dixisset, inter omnes causas morborum, temporis mutatio maximè illos parit. Id verò est verissimum: nam maxima pars morborum refertur in tempus. Neq; id sine magna causa: nam aer continenter & maximè nostra corpora alterat, non ambiens solùm, sed etiam respiratu & pulsu ea penetrans. Soluit etiam mutatio temporis morbos: atq; vtruoq; facit maximè. Nam res omnes non naturales, morbos nunc faciunt nunc soluunt, vt accidit. Aer verò est in causis quæ maximè nostra corpora alterant. Itaque prima pars aphor. est, Mutationes temporum anni, maximè inter causas omnes morbos faciunt. Addit, Et in ipsis temporibus, id est, & in quouis illorum temporum, mutationes frigoris aut caloris, humoris aut siccitatis, flatus aut tranquillitatis, & si quæ sunt aliæ, ita faciunt, id est, pariunt morbos. Non enim solòm mutationes temporum anni pariunt morbos, sed etiam mutationes aeris singulis temporibus contingentes. Imò verò hæ multò magis morbos pariunt, quia sunt mutationes non secundùm rationem factæ; sed repente, quas malè fert natura: estque insalubre tempus, quia non tempestiuè tempestiua redduntur, vt sequenti sermone dicetur.

APHORISMVS II.

Τῶν φύσεων αἱ μὲν πρὸς θέρος, αἱ δὲ πρὸς χειμῶνα εὖ ἢ κακῶς πεφύκασι.

Naturæ, hæ quidem æstate, hæ autem hyeme, bene aut malè habere natæ sunt.

Naturæ sunt, natiua corporum temperamenta. Quæ quum multiplicia sint, non omnia ad quoduis tempus habent eodem modo: sed quædam naturæ ad quædam tempora meliùs, quædam deteriùs. Vt temperata corpora, bene habent in temperatis temporibus: in aliis malè. Intemperata malè habent in temporibus similibus suæ intemperiei, crebrò enim ægrotant: in contrariis bene, quia minùs parata ægrotare. Eadem ratio est & locorum, & totius victus, id est, rerum omnium non naturalium. Nam qui malè habent in æstate: & in regione calida, & in exercitatione multa, & in longa vigilia, & in iracundia, & in inedia, siti, aut calido cibo & potu malè habent. Qui in hyeme periclitantur: & in regione frigida, & ocio, & longo somno, & nimia mansuetudine, & multo cibo & potu, frigido maximè, perinde patiũtur. Vsque adeò verum est, quod Hippoc. lib. de Alimento dixit, nihil esse simpliciter

A (id est, omnibus hominibus) bonum aut malũ: sed ad aliquid omnia bona & mala.

APHORISMVS III.

Τῶν νόσων ἄλλαι πρὸς ἄλλας εὖ ἢ κακῶς πεφύκασι. καὶ ἡλικίαι τινὲς πρὸς ὥρας, καὶ χώρας, καὶ διαίτας.

Morbi, alij ad alios bene vel malè habent. Et ætates quædã, ad tempora, & regiones, & victus.

B Inordinato loquendi modo vsum esse hoc loco Hippoc. censet Galenus, fuisse enim ita dicendum: Morbi & ætates, alij ad alia tempora, & loca & victus genera, bene vel malè habent. Ego vero si hoc voluit Hippocr. docere quod Galen intellexit, non solùm inordinato sed inepto etiam sermone vsum esse affirmo. Sunt enim illios verba hæc: Τῶν νόσων ἄλλαι πρὸς ἄλλας εὖ ἢ κακῶς πεφύκασι· καὶ ἡλικίαι τινὲς πρὸς ὥρας, καὶ χώρας καὶ διαίτας. Id est, morborum alij ad alios, bene vel malè habent: & ætates quædam ad tempora
C & loca & victus. Constat vero, hanc orationem ineptissimam esse ad significandum, morbos quosdã ad quædam loca & tempora. Quare in longè alium sensum Hippocratem ferri puto. Scilicet, morborũ quosdam ad alios morbos bene, ad alios malè habere: & ætates omnes, ad quædam tempora & loca & victus genera, habere bene, ad quædam alia malè. Dices: Videntur duæ istæ sententiæ (quas duas aphoris. partes esse facis) longè dissidere, atq; proinde non texendæ simul in eodem aphorismo. Nam
D quantò aliud est, morbum cum morbo, aut ætatem cum loco & tempore & victu componere? Certè satis diuersæ sententiæ sunt: sed non proinde putandum est, non esse assertas ab Hippocr. quum verba nullum alium sensum ferant. Maximè quum is qui aphorismos scribit, nulli ordini adstrictus sit. Melius ergo fuerit, examinare ambas aphorismi particulas, quid dignum Hippocrate contineant, & quàm veræ sint. Nam quid sibi velit, morbos ad alios morbos bene aut malè habere? Certè est, morbos mor-
E bis vtiliter aut inutiliter succedere. Nam fiunt morbi quidam ex aliis quibusdam cum magno malo ægrotantium, alij ex aliis vtiliter. Hoc ergo est quod dicit: Morbi, alij ad alios bene vel malè habent. Bene quidem, quale est illud: qui atra bile vexatur, hæmorrhoidibus superuenientibus liberatur: & illud, qui conuulsione tenetur, superueniente febre liberatur. Malè autem, quale est illud: à febre ardente habito tumore non apparente in faucibus, si strangulatio repente superueniat, lethale. Et illud, si à fe-
F bre habito collum peruertitur & vix potest deuorare sine vllo tumore, lethale. Et illud, ex glandularum tumoribus febres omnes malæ, præter diarias. Et multa alia huiusmodi, quæ Hippocr. scripsit, cùm in aphorismis tum aliis in locis. Hanc ipsam sententiam insinuauit 6. Epid. parte 6. vltimo cont. his verbis: Pro quibus qui morbi. Atq; Galenus in Comm. locum hunc disertè admodùm pertractauit, vt non sit opus, de hac re plura à me dici modò. Aliud etiam est, quod verba illa possunt significare:
G Τῶν νόσων ἄλλαι πρὸς ἄλλας εὖ ἢ κακῶς πεφύκασι. Scilicet, morborum alij ad alios bene aut malè nati sunt fieri. Hoc enim meliùs videtur significari verbo illo, πεφύκασι. Itaque erit sensus, morborum quidam, quibusdam aliis facilè atque sæpe: quidam difficilè & rarò succedunt. Quem locum tractat ipse Hippocr.

multis

multis aliis in locis, maximè tamen lib. de Morbis, non longè à principio. Quo in loco ita scriptum est: Transitus autem in his fit, ex pleuritide in causum, ex phrenitide in peripneumoniam. Verum ex peripneumonia febris ardens non fit. Ad dysenteriam tinesmus accedit, & à dysenteria lienteria sequitur: ex lienteria in aquam intercutem transitus fit, & ex leucophlegmatia in aquam intercutem, & ex peripneumonia & pleuritide in pectoris suppurationem. Mala porrò supra mala fieri necesse est, vt si rigor corripuerit, ardor igneus superueniet: & si ner-
B uus dissectus fuerit, conuulsionem facit. Hęc & alia multa illo loco ad hoc institutum pertinentia scripsit. Multa etiā aliis locis, & in his aphorismis, nunc docens, qui morbi post quos morbos crebrò fiant, nunc qui post quos non fiant. Quale est illud: Quibus febres longæ, iis tubercula, vel dolores in articulis fiunt. Et illud: Lumborum dolor, qui neque medicamēto neq; aliter soluitur, in hydropem siccam firmatur. Et illud: Acidum eructantes, pleuritici non admodùm fiunt. Et alia multa huiusmodi.
C Quæ omnia, breuissimæ huius sententiæ parte prima comprehendit, dicens: Morborum alij ad alios bene aut malè nati, aut parati, aut procliues sunt. In secunda parte dicit illud idem de ætatibus, quod de naturis paulò antè dixerat: scilicet, ætates quasdam ad quædam tempora & loca & victus bene, ad quędam malè habere. Verùm quod indistinctè vtrobique dicit Hippocrates, non debet in ætatibus eodem modo distingui, atq; in naturis. Nam de naturis illud vnum diximus, præter temperatā,
D omnes habere bene ad contrarium victum, malè ad similem. De ætatibus autem non possumus hoc idem dicere. Nam præter adolescentiam quæ temperata est, infantia etiam quæ est calida & humida, gaudet victu simili: lacte scilicet & melle, & frigidum ac siccum non sine periculo posset ferre. Quia etsi temperata non est hæc ætas, tamen illius immoderantia est vtilissima ad corporis incrementum, & ad alia multa. Iuuenilis & senilis ætas, non aliter ac intemperatæ naturæ, gaudent contrariis. Seni-
E lis scilicet calidis & humidis, iuuenilis frigidis & humidis per bonam valetudinem. Nam per morbos omnia quæ sunt secundùm naturam, seruanda sunt similium vsu.

Aphorismus IV.

Ἐν τῇσι ὥρῃσιν, ὅταν τῆς αὐτῆς ἡμέρης ὅτε μὲν θάλπος, ὅτε δὲ ψύχος γένηται, φθινοπωρινὰ τὰ νοσήματα προσδέχεσθαι χρή.

In temporibus, quando eodem die modò quidem calor, modò frigus fit, morbos autumnales expectare oportet.

Non mirum est, morbos autumnales fieri in eo tempore, quo autumnalis temperies est. Morbi autumnales sunt, vt dicetur aphor. 9. acutissimi, & exitiosissimi, quin etiam difficilis iudicij. Acutissimi, ob anteceedentem æstatem: exitiosissimi, ob debilitatem facultatis, quæ duplici ex causa nascitur, & ex antecedente æstate, & ex inæqualitate caloris. Difficilis iudicij, quia nullis euacuationibus opportunum tēpus est: euacuationes enim omnes quas promouet calor, frigus cohibet. Vnde manifestum fit, morbos qui accident, quum non in ipso autum-

A no, sed alia anni parte casu fiet tempus, quo eodem die modò calor modò frigus fiat, similes fore morbis autumni, difficultate iudicij magis quàm malo more, atq; hoc etiam magis quàm acutie. Nam tūc altera causa adest, inæqualitas scilicet, cui adscribebatur difficultas iudicij maximè, acuties minimè: altera deest, tempestas scilicet antecedens, in qua acuties reiiciebatur maximè, difficultas iudicij minimè.

Aphorismus V.

Νότοι βαρήκοοι, ἀχλυώδεες, καρηβαρικοὶ, νωθροὶ, διαλυτικοί· ὁκόταν οὗτος δυναστεύῃ, τοιαῦτα ἐν τῇσιν ἀῤῥωστίῃσι πάσχουσιν. ἢν δὲ βόρειον ᾖ, βῆχες, φάρυγγες, κοιλίαι σκληραὶ, δυσουρίαι φρικώδεες, ὀδύναι πλευρέων, στηθέων. ὁκόταν οὗτος δυναστεύῃ, τοιαῦτα ἐν τῇσιν ἀῤῥωστίῃσι προσδέχεσθαι χρή.

C *Austri auditum hebetantes, caliginosi, caput grauantes, pigritiem afferentes, dissoluētes. Quando ita præualuerit, huiusmodi in morbis patiuntur. Si autem Boreale tempus fit, tusses, fauces, ventres duri, difficultates vrinæ, horrores, dolores laterum & pectoris. Cùm ita præualuerit, huiusmodi in morbis expectare oportet.*

In iis quę tempori mutationes magnas afferunt,
D & Medico maximè considerādas, sunt venti. Quorum differentias tenere nos oportet, non tot, quot agricolæ, aut nautæ considerant. Nam ad nauigationem opus est multas ventorū differētias nosse, ad dirigendum nauigia quoquouersus. Tamen ad medicos vsus, satis est nosse quatuor: Eurum, qui flat ab oriente: Zephyrum, qui ab occidente: Boream, qui à septentrione: Austrū, qui à meridie. Quin & duorum tantùm videtur mihi Hippocr. semper meminisse, Austri, & Boreæ. Quia, arbitror, horum
E naturæ extremæ sunt, Boreas frigidus & siccus, Auster calidus & humidus. Alij duo vt medium loci habent, ita & temperamenti. Horum nomina & loca, quin & Austri & Boreæ temperamenta disertè admodùm explicuit Ouidius illis carminibus:

Eurus ad auroram, Nabatæaq; regna recessit.
Vesper, & occiduo quæ littora sole tepescunt,
Proxima sunt Zephyro. Scythiam, septemq; triones,
Horrifer inuasit Boreas. Contraria tellus,
Nubibus assiduis, humidoq; madescit ab Austro.

F Sed causam, qua Boreas est horrifer frigidus & siccus, Auster humidus, non video qui dicat, neq; facile dictu est. Causam tamen esse dico, quòd exhalatio (exhalationem enim & fumum, esse ventorum materiam Aristot. monstrauit) quæ è Septentrionali plaga oritur, occurrit statim magno frigori: quare statim repercussa, humiliùs prope terrā flat & vehementiùs: quare cum vaporibus, nubium materia, non permiscetur, venitq; proinde siccus. Frigidus verò ipse est subiecto, vt omnis fumus: igni-
G tionem verò omnem deponit perfrigeratus, [illegible] quem percurrit. Venit ergo frigidus & siccus, [illegible] tincti cineres, & refrigeratus fumus. In me[illegible] plaga fumus ascendit à terra, multùm elatu[illegible] turq; cum vaporibus, repercutiturq; minùs, [illegible] lentiùs flat, elatior tamen quàm Boreas, & vapore-

sus: calorem verò contrahit per regiones calidas quas percurrit. Meritò ergo Austri auditum hebetant, & caliginem oculorum faciunt, & caput grauant, & pigritiem afferunt, & quasi dissolutos reddunt homines. Nam hæc omnia contingunt humectatis cerebro & neruis auditoriis, & aliis, ac reliquo corpore. Boreas verò facit tusses, & faucium asperitates, refrigerans siccansq; & exasperans partes has. Facit etiam dolores laterum & pectoris: nimirũ instrumenta respirationis maximè lędit, quia illis maximè occurrit, respiratione tractus. Neq; verò solùm facit falsas pleuritides ex flatu & refrigeratione, sed veras etiã, si corpus multo sanguine abundat. Dolor enim sanguinem conuocat, & frigus cuti occurrens effluxum detinet. Facere etiam solet cruentas excreationes, frigus frangens venas. Proinde quum hic ventus flat, oportet thoraci timere. Ventres quoq; duros, & difficultatem reddendi vrinam facit. Quia facultas intestinorum & vesicæ, refrigeratione magnopere læditur: & subeũte multo flatu in ea (penetrat enim multùm Boreas) intenta sunt, neq; possunt sese circa ea quæ cõtinent comprimere. Accedit, q̃ ad ventris siccitatem magnopere facit, habitum corporis siccari, atq; proinde carnes ex ventribus multùm sugere, reddiq; ita fæces aridas. Sed quorsum Hippoc. bis repetit, quum hęc tempestas pręualuerit, huiusmodi in morbis expectare oportet? Non certè quò significetur aliquid noui, sed quò nos admoneat, quò tendant hæc. Nimirum eò tendunt, vt ex vento qui flat, discas, quæ debeas in morbis expectare: vt præsentiens præcaueas, & quum euenerint, minùs te deterreant.

Aphorismvs VI.

Ὁκόταν θέρος γένηται ἦρι ὅμοιον, ἱδρῶτας ἐν τοῖσι πυρετοῖσι πολλοὺς προσδέχεσθαι χρή.

Quando Aestas fuerit Veri similis, sudores in febribus multos expectare oportet.

Hyems minori calore est quàm vt sudorem promoueat: æstiuus in insensilem halitum abire facit: vernus calor potest ad cutem euocare, & nondum insensibiliter dissoluit. Facit ergo sudores. Neq; tamen toties in ipso vere paulò post hyemem, quàm in æstiuis mensibus, cùm ea temperies perseuêrat. Quia multò magis fusi sunt iam & extenuati succi, dissipati tamen nondum.

Aphorismvs VII.

Ἐν τοῖσιν αὐχμοῖσι πυρετοὶ ὀξέες γίνονται. καὶ ἢν μὲν ἐπὶ πλέον ᾖ τὸ ἔτος τοιοῦτον ἐὸν, οἵην τὴν κατάστασιν ἐποίησεν, ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ καὶ τὰ νοσήματα τοιαῦτα δεῖ προσδέχεσθαι.

In siccitatibus febres acutæ fiunt. Atq; si quidem magna ex parte annus talis fuerit, qualem constitutionem fecerit, tales etiam morbos oportet expectare magna ex parte.

In temporibus siccis, sicci succi generantur, qua[illegible] biliosi. Morbi verò qui ab his fiũt, acutiores sunt [illegible]ui ex humidis succis. Ergo annus sicc⁹ acu[illegible]orbos afferet quàm humidus. Atq; si ma[illegible]rte annus fuerit huiusmodi, tales etiã mor[illegible]ectare oportet magna ex parte, qualem fe[illegible]onstitutionem, id est, quales exigit constitutio. Est constitutio anni nihil aliud, quàm ea temperies quæ per tẽpora anni decurrit, & is modus quo decurrit. Itaque siue siccus siue humidus decurret annus secundùm partem magnam, illi intemperiei respondentes morbos expectare oportet. Sed ne tunc quidem omnes, sed magna ex parte: nam vt dicetur alio aphoris. morbi omnes quouis tempore possunt accidere, fiunt verò quidam in quibusdam plerunque.

Aphorismvs IIX.

Ἐν τοῖσι καθεστῶσι καιροῖσιν, ἢν ὡραίως τὰ ὡραῖα ἀποδιδῶσιν, εὐσταθέες καὶ εὐκρινέες αἱ νοῦσοι γίνονται. ἐν δὲ τοῖσιν ἀκαταστάτοισιν, ἀκατάστατοι καὶ δύσκριτοι.

In temporibus moderatis, quum tempestiua fiunt tempestiuè, morbi stabiles & boni iudicij accidunt. In immoderatis autem instabiles & mali iudicij.

Moderata tempora vocat, non quæ mediocria temperie, sed quæ talia sunt qualia solent, idq; non nimis. Quum annus talis est, non erunt multi morbi (saluberrima enim est hæc constitutio) atq; illi erunt quouis tempore, quales quoduis tempus solet afferre. Atq; illi omnes erunt stabiles, id est, habentes constitutionem temporum vniuersalium legitimam: sunt quoq; boni iudicij, id est, iudicantur facilè: si quidem ad mortem, sine grauibus symptomatis, si verò ad salutem, sine recidiuis. Contrarij in contrariis.

Aphorismvs IX.

Ἐν φθινοπώρῳ ὀξύταται αἱ νοῦσοι, καὶ θανατωδέσταται τὸ ἐπίπαν. ἦρ δὲ ὑγιεινότατον, καὶ ἥκιστα θανατῶδες.

In Autumno morbi acutissimi, & exitiosissimi omnino accidunt. Ver autem saluberrimum, & minimè morbis exitiosis obnoxium.

Non omnes autumnales morbi sunt acutissimi, sed horum multi, & multi alij acuti. Nam vt dicetur 22. aphor. autumno multi morbi æstiui fiunt, & febres quartanæ, & erraticæ, & lienes. Acuti verò causa antecedentis æstatis autumno accidunt, quæ vssit extenuauitq; succos. Exitiosissimi fiunt ob malum morem: hic verò ob debilitatem facultatis quã ęstus antecedens reliquit, & pręsentis temporis inæqualitas facit. Ver est saluberrimum, non quidem quòd non soleant eo tempore multi morbi accidere (nam multos refert Hippocr. ipse aphor. 20. tempestate illa accidere solitos) sed quòd veris temperies nullos per se afferat morbos; vtpote mediocris & moderata. Nam morbi illi ex multitudine succorum aut excrementorum quæ hyeme congesta sunt, fusa tamen vere, soluto frigore fieri solent: qui tamen non fient, si præcautionis gratia vtimur euacuatione, quam tamen etsi quis negligat, morbi minimè exitiosi contingunt. Constat enim eo tempore maximè facultas: quæ proinde facilè sese expedit à morbis. Causa itaq; qua vere, tempore aliôqui saluberrimo, multos morbos videmus accidere, est negligentia vtendi eo tempore necessaria præcautione.

Apho-

Aphorismvs X.

Τὸ φθινόπωρον τοῖσι φθίνουσι κακόν.

Autumnus tabidis malus.

Autumnus res omnes trahit ad mæreorē: in herbis & fructibus & foliis fruticibusq́; apertè id experimnr. Hnius causa est, quòd antecedens æstus omnia siccauit, priuauitq́; alimento: reliqnitq́; calidū debile in exiguo bumido, & corpora indigentia nutritione: quā tamen autumnus non solùm non iuuat, sed etiam multis nominibns prohibet. Siccus
B enim est, inæqualis: infertq́ue iam frigus hyemale. Siccatio est nutritioni contraria. Inæqualitas cum siccitate debilitat vires, frigus occurrens extinguit calidum innatum, quod aliôqui erat iam modicū. Meritò ergo & hominum corpora quacūq; de causa marcescere cœperint, aduentante autumno periclitantur omnino extingui, antequam hyems horrida venerit.

Aphorismvs XI.

Περὶ δὲ τῶν ὡρέων, ἢν μὲν ὁ χειμὼν αὐχμηρὸς καὶ βόρειος γένηται, τὸ δὲ ἔαρ ἔπομβρον καὶ νότιον, ἀνάγκη τοῦ θέρεος πυρετοὺς ὀξέας, καὶ ὀφθαλμίας, καὶ δυσεντερίας γίνεσθαι, μάλιστα τῇσι γυναιξὶ, καὶ ἀνδράσι τοῖσιν ὑγροῖσι τὰς φύσιας.

In anni autem temporibus si Hyems sicca & borealis fuerit, Ver autem pluuiosum & australe, necesse est Aestate febres acutas, & ophthalmias, & dysenterias fieri. Maximè mulieribus, & viris humidis naturis.

Si vt in ea constitutione quæ hîc describitur, ver pluuiosum ponitur & australe, hyems quoq; humida poneretur: certè febres acutæ, opbthalmiæ, & dysenteriȩ nō essent expectādȩ in ȩstate, sed in ipso vere fierent, antequam veniret æstas. Quum verò hyems fuerit sicca, ver humidū: primùm emendat siccitatem quā hyems fecit, deinde ad contraria facit apparatū. Humectat scilicet cùm venas & arterias oēs, tum etiam partes ad ventrē pertinentes, atq; adeò cerebrum, aut hȩc omnia in eodē homine, aut horum aliquod, quodcunq; est in bomine paratissimum pati. Ergo æstatis calore bumori veris succedente, excrementorū copia putrescit, atq; adeò putredine mala, acciduntq́; febres acutæ. Aut succi in cerebro mouētnr liquati, influuntq́; crebrò io oculos afferentes ophthalmias: nonnnnquā in fauces, aut post aures, aut pulmonem. Qnibnsdā fit fluxio ad intestina, quæ primùm omniū lienterias, deinde duratione & multorum excrementorum confluxu dysenterias facit. Maximè tamē accidūt hȩc mulieribus, & viris humidis, quales sunt pituitosi: atq; vt ipsemet Hippocr. lib. de Aere, locis & aquis inquit, pneris etiam: quia cùm humida causa sit horom malorum, humidos natnrā magis lædet quàm siccos. Neq; tamē si hyems fuisset australis & pluuiosa, ver temperatum vt solet, æstas afferret hæc ipsa mala. Nam maxima læsionis causa est, calorē repeute succedere recenti humectationi. De huius senteutiæ causā, Aristot. quoq;, 1. Prob. 8. scripsit.

Aphorismvs XII.

Ἢν δὲ νότιος ὁ χειμὼν καὶ ἔπομβρος, καὶ εὔδιος γένηται, τὸ δὲ ἔαρ αὐχμηρὸν καὶ βόρειον, αἱ μὲν γυναῖκες ἦσιν
A οἱ τόκοι πρὸς τὸ ἦρ, ἐκ πάσης προφάσιος ἐκτιτρώσκουσιν. αἳ δ᾽ ἂν τίκωσιν, ἀκρατέα καὶ νοσώδεα τὰ παιδία τίκτουσιν, ὥστε ἢ παραυτίκα ἀπόλλυσθαι, ἢ λεπτὰ καὶ νοσώδεα ζῆν ἐόντα. τοῖσι δὲ ἄλλοισι δυσεντερίαι καὶ ὀφθαλμίαι ξηραὶ γίνονται. τοῖσι δὲ πρεσβυτέροισι κατάρροι συντόμως ἀπολλύντες.

Si verò hyems australis, & humida, & clemēs fuerit, ver aūt siccum & boreale: mulieres qui-
B *dem quibus vere partus imminent, ex quacunq; occasione abortiunt. Quæ autem pepererint, imbecilles ac morbosos infantes edēt, vt statim pereant, aut tenues & morbosi supersint: Aliis verò dysenteriæ, & ophthalmiæ siccæ fiunt. Senioribus autem, fluxiones breui interimentes.*

Quidam enarratornm vulgarium certant, an legi debeat, Et clemens: an ea dictio expungenda sit. Sed certant de vmbra asini, aut lana caprina. Nam
C siue legatur siue expungatur, nihil detrahitur sententiæ: est enim illa particula, &, declaratiua. Nam hyems quæ austrina & pluuiosa est, est statim tepida & clemens. Quare non intelligo, qnid quorundam animis insederit, putantium, expungendā esse dictionem καὶ εὔδιος, cùm ea in omnibus ferè Græcis codicibus scripta inueniatur. Non in hoc aphor. solùm, sed etiam in lib. de Aere, locis & aquis. Quo loco non solùm scripta hæc ipsa sententia est, sed etiam per eundem auctorem enarrata, & reddita cau-
D sā: quam Aristot. quoq; lib. 1. Prob. 9. reddit, ex Hippocr. acceptam. Quare ego Hippocratis verba ex illo locò huc transferam: Si verò hyems australis fiat & pluuiosa & clemens, ver aūt boreale & siccum & tempestuosum, primùm quidē mulieres quæ vtero gerūt, quibus partus ad ver instat, abortus facturas esse verisimile est. Qnæ verò etiam pepererint, debiles ac morbosos pueros parere: ita vt aūt statim pereant, aut tenues & debiles ac morbosi viuāt. Atque hȩc quidem mulieribus: reliqnis verò dysente-
E rias & lippitudines siccas, & aliquibus defluxiones à capite in pulmonem Pituitosis igitur dysenterias fieri verisimile est, & mulieribus, pituita de cerebro defluente propter naturæ humiditatem: biliosis verò lippitudines siccas, propter carnis calorē ac siccitatem. Valde autem senibus, fluxiones propter raritatem ac eliquationem venarum, adeò vt aliqui quidem repente pereant, aliqui verò semisyderati aut dextra aut sinistra parte fiāt. Cùm enim hyems sit anstralis, & pluuiosa, ac calida, & corpus nō ad-
F stringatur, neq; venæ: vere accedente boreali & sicco ac frigido, cerebrū postquā ipsum dissolui ac purgari contigit, à grauedine ac raucedine, tuuc simul cum vere stabilitur, ac constringitur. Quare repente accedente æstate & ardore, ac mutatione contingente, hi morbi incidūt, & intestinorum leuitates, & aqua intercus ferè reliquis morbis desinentibus superueniunt, cùm non queant facilè ventriculi à concepta humiditate exiccari. Hæc Hippoc. illo loco. Ex quo Aristot. etiam accipit causam, quam lo-
G co citato reddidit. Nimirū cùm per clementiā hyemis mollia, laxa raraq́; corpora sirit, repēte occurrēs Boreas penetrat, læditq́; vterū, qui dolore irritatus insurgit ad expellendū intempestiuè fœtus ipse est malè nutritus, quia nō est vt solet per hyemem, innatum calidum intra viscera collectum, sed per cor

poris habitum effusum. Acetabula quoq; sunt rara & fungosa atq; nimis bumida: talia verò per se sunt diruptu facilia, tum etiam frigoris occursu concrescunt finduntur q; facilè. Quare aut fœtus ante tempus emittentur mortui, aut morientur paulò post æditũ, aut viuent debiles: debiles enim geniti sunt, & eorum properatus æditus. Aliis accident dysenterię ab humectato per hyemem cerebro, & frigore per ver compresso vt manibus, excitata fluxione ad iotestina: quæ fluxio etsi pituitosa, Boreę admistione comparanit acrimoniã, qua & aliis excrementis quæ secnm verret dysenterias faciet. Aliis fient fluxiones ad oculos: est enim rectitudinis & viciniæ gratia facilis consensus cum cerebro: succus occurrente Borea qui cutem durabit, non exudabit, neq; expurgabitur. Quare accidẽt lippitudines siccæ. Senioribus apoplexiæ: quia ab omni causa magnæ fluxionis periclitantur, in apoplexiam agi ob naturalem impotẽtiam, & redundantiam excrementorũ. Vocare hîc Hippocratẽ fluxiones breui interimentes, non alias q̃ apoplexias, cõstat ex iis quæ scripsimus ex lib. de Aere, locis & aquis. Adeò vt aliqni quidẽ repente pereãt, aliqui verò semisyderati ant dextra aut sinistra parte fiant. Nam semisyderatio, hoc est paralysis, est dimidiata apoplexia, quare q̃ causa quibusdam bominnm affert paralysim, bęc ipsa affert aliis apoplexiam, & repente iotereunt.

APHORISMVS XIII.

Ἢν δὲ τὸ θέρος αὐχμηρὸν καὶ βόρειον γένηται, τὸ δὲ φθινόπωρον ἔπομβρον καὶ νότιον, κεφαλαλγίαι ἐς τὸν χειμῶνα γίνονται, καὶ βῆχες, καὶ βράγχοι, καὶ κόρυζαι, ἐνίοισι δὲ καὶ φθίσιες.

Si æstas sicca & aquilonia fuerit, autumnus verò pluuius admodùm & austrinus, dolores capitis byeme fiunt, & tusses, raucedines, atq; grauedines, nonnulis etiam tabes.

Ex intemperiebns æstatis & autumni, morbi expectantur nõ ad ipsum autumnnm sed ad byemẽ: quia cùm æstate antecesserit temperies contraria ei quę autumno accidit, maior antumni pars vixdnm corrigit: cõtrarius lapsus vltima autumni parte aut non ante byemẽ fit. Sed cur cùm hæ ipsæ intemperies; & hoc ipso ordioe hyeme & vere sibi succedentes, descriptæ siot apbor. II. quales bîc æstate & autumno: nõ tamen iidem morbi expectantur illic æstate, quales hîc hyeme? An quia illic multo humori succedit calor magnus, hîc frigus magnum? Nam frigus hyemis succos ex autnmno congestos concrescere facit in capite: vnde dolores grauantes capitis oriuntur. Plerisq; etiam frigus comprimendo exprimens tenuem pituitæ partem, fluxiones in palatum, nasum & caput asperę arterię & pulmonem excitat: vnde tusses & grauedines. Paratis etiam ad tabẽ, cuiusmodi qui elatis humeris & arcto thorace sunt, tabes fiunt: nam talibus omnis assidua fluxio in pulmonem, tabis est occasio.

APHORISMVS XIV.

Ἢν δὲ βόρειον ᾖ καὶ ἄνυδρον, τοῖσι μὲν ὑγροῖσιν ἐοῦσι τὰς φύσιας, καὶ τῇσι γυναιξὶ ξύμφορον. τοῖσι δὲ λοιποῖσιν ὀφθαλμίαι ἔσονται ξηραὶ, καὶ πυρετοὶ ὀξέες, καὶ πολυχρόνιοι. ἐνίοισι δὲ καὶ μελαγχολίαι.

Si verò Autumnus borealis & siccus fuerit, A *iis qui naturâ humidi sunt, & mulieribus confert. Reliquis verò lippitudines siccæ accident, et acutæ febres, et lõgæ: nõnullis verò et melãcholiæ.*

Vbi dicitur, Et longæ: legendum est, Et grauedines longæ. Ita enim scriptum est lib. de Aere locis & aquis. Constat ex ipsis verbis, continuatnm esse hunc sermonem cum aphoris. proximo, intelligendumq;, si verò non æstas solùm, sed etiam autnmnns borealis & siccus fuerit. Cur hnmidi naturâ & B mulieres iuuentur sicca aeris temperie, non est opus dicere. Sed cur duo tempora ambo sicca non lædunt, transferentia in contrarium lapsum? An quia illis satis obsistitur natura bumida, & successione proximæ hyemis, quæ humida est. Reliquis verò, id est, biliosis, siccatur plus satis bilis: accidũtq́ue proinde lippitudines siccæ. Quia Boreas mordet oculos: mordacitas illa facit oculorum pruritũ, & fluxionem sncci biliosi: duraturq; palpebrarum cntis. Febres etiam acutæ, quia sicci & biliosi succi C his temporibus augentur, qui talibus febribus materiam præstant. Coryzæ fiunt, frigore exprimente tenuem succum, quod densata cute capitis tota hyeme durat. Hæc verò coryza non pendebit ex multo succo, sed ex panco & tenui: durabit autem ob dictam cutis densitatem. Iis verò qui nonnihil parati snnt ad melancholiam; hoc tempore accidet, siue melancholia solùm, siue etiam atra bile vexari soleant. Quia Boreas consumit tenues serosasq; partes, & sanguinis & bilis: quare relinquitur fæx sanD guinis aut bilis. Facitq́; sanguinis fæx melancboliam: bilis, furorem. Quia bilis atra absumptione ichôris siccata, fit syncerior & acrior, quia sero dulcescebat aliquatenus. Quò mihi videtur Aristot. 1. Prob. respexisse, dicens, dulcem partem bilis & sanguinis tali tempestate absumi.

APHORISMVS XV.

Τῶν δὲ καταστάσεων τοῦ ἐνιαυτοῦ, τὸ μὲν ὅλον οἱ αὐχμοὶ τῶν ἐπομβρίων εἰσὶν ὑγιεινότεροι, καὶ ἧσσον E θανατώδεες.

In anni constitutionibus in summa, siccitates imbribus sunt salubriores, & minùs lethales.

Cûm Hippocr. cœpisset docere præsagia ex temporis constitutionibus, & videretur longissimum, referre omnes cõstitutiones quæ accidere possunt, retulit eas quas distingui ex obseruatione vidit maximè referre. Modò verò vniuersalia quædam docet, qnibus constat metbodus cognoscendi quos F morbos afferant constitutiones omnes, illæ etiam quæ non hîc referuntur. Dicit ergo primum, per se quos morbos faciat qnæuis intemperies, deinde quos quæuis tempestas anni per se: quò tu coniungens quamuis intemperiem cum quauis temporis natnra, coniecturâ assequaris, quæuis constitutio quos morbos faciat. Neq; verò de omni tẽperie disputat, sed de bumida & sicca, & de boreali & de australi (non enim omnes siccitatis & humoris causæ snnt in Austro & Aquilone, sed & in serenitate & G pluuia) quia obseruatione cõpererat, has differẽtias temporũ maximè afferre differentiã morborũ. Ergo inquit siccas cõstitutiones humidis salubriores esse, id est, pauciores morbos afferẽtes, & minùs lethales. Quia oẽs fere morbi ex abundantia excremẽtorũ pendẽt, q̃ imbres augẽt, siccitates minuũt.

Atque hoc, quouis tempore anni, & omni regione: non tamen omnibus naturis (nam valde siccis, siccæ cnnstituriones morbosiores sunt) sed mediocribus, atque adeò plerisque hominibus: omnibus enim præter valde siccos.

APHORISMVS XVI.

Νοσήματα δὲ ἐν μὲν τῇσιν ἐπομβρίῃσιν ὡς τὰ πολλὰ γίνεται πυρετοί τε μακροὶ, καὶ κοιλίης ῥύσιες, καὶ σηπεδόνες, καὶ ἐπίληπτοι, καὶ ἀπόπληκτοι, καὶ κυνάγχαι: ἐν δὲ τῇσιν αὐχμοῖσι φθινώδεες, ὀφθαλμίαι, ἀρθρίτιδες, στραγγουρίαι, καὶ δυσεντερίαι.

Morbi per assiduos imbres, magna ex parte fiunt febres longæ, alui deiectiones, putredines, epilepsiæ, apoplexiæ, & anginæ. Per siccitates autem tabes, lippitudines, articulorum dolores, stillicidia vrinæ, & dysenteriæ.

Longi imbres excrementa pituitosa magnopere augent, hæc verò est longarum febrium materia. Humescúntque inter cætera imbribus alui, & deiectiones, humectationeque intestinorum debilitatur retinendi vis. Humor etiam redundans, omne genus putredinis auget, & in venis & arteriis, & in vlceribus & tumoribus præter naturam, & in cutis affectionibus. Epilepsiæ etiam meritò repetent crebriis, quo tempore excrementa colligantur citiùs: apoplexiam verò epilepsiæ causa, aucta facit. Anginæ accident, exquisitæ quidem, & ex sanguine non nullis, sed iis solùm, quorũ talis est natura. Tamen tumores pituitosos ad partes colli & sub mento multi patientur, mittente cerebro. Itaque quæ de imbribus dicit, satis aperta sunt. Sed quæ de siccitatibus, sunt aliquantò difficiliora: non tamẽ adeò debuissent Galenum terrere. Qui mihi videtur hoc loco ea quæ Hippocrates scripsit, non satis intelligens, factus consilij inops, ad friuolas enarrationes confugisse. Tabes, inquit, fiunt per siccitates. Non arbitror eas quæ ab vlcere pulmonis, sed quæ aliis occasionibus accidunt extenuationes ariditatesq́;. Constat verò, vt si febris aliqua parata sit in marasmum migrare, per siccitates potiùs sit migratura: nimirum siccitas siccitatem facit & auget. Quare qua ratione autumnus tabidis malus, eadem ratione tempestas sicca. Neque verò ariditates corporis, quæ ex putrescentia pulmonis ortum trahunt, iuuantur per se à siccitate aeris (nam qui posit siccitas siccitatem curare) sed ex accidenti, occurrendo causæ quæ in pulmone est. Itaque sicca tempestas auget plerasque ariditates, idque per se, nonnullas curat ex accidenti, tum quoque augens per se ariditatem corporis. Cùm lippitudines fieri per siccitates dicit, aridas intellige. Nam mordentur oculi à Borea, vt nuper diximus, & exasperantur siccatæ palpebræ, scalpunturq́; quia pruriunt, & excitantur fluxiones, nõ copiosæ, neque fluentes extrà, sed mordaces. Articulorum dolores nonnunquam accidunt à multa fluxione, nonnunquã exiguo succo penetrante inter ossicula articulorum, distinguuntur tumore partium. Nam tumet membra cùm excitatur magna fluxio: cùm non tument, constat aut nullam aut exiguam omnino fluxionem esse, sed exiguum aliquid quò dixi penetrare. Quod verò illic conclusum continebitur, quantò

A siccius, dnrius & magis asperum erit, tantò maiores dolores afferet. Igitur illi articulorum dnlores fient magis per imbres, hi verò per siccitates: nimirum semper est in articulis succi pituitosi aliquid motu tractum, & ad ossium mobilitatem vtile. Id per sicca tempora siccescens, dolorum sine tumoribus membrorum occasio fit. De his igitur doloribus hîc Hippocrates scripsit. Stillicidia, vrinæ, & dysenteriæ, communi quadam ratione fiunt. Sunt enim affectus omnino similes, ille vesicæ, hic inte-

B stinorum: fiunt à causa eâdem. Nimirum siccis temporibus sicci succi augescunt, sicci verò statim sunt biliosi, tennes & acres. Hi descendentes cum lotio in vesicam, stillicidium: in intestina cum fæcibus, dysenterias nati sunt facere.

APHORISMVS XVII.

Αἱ δὲ καθ' ἡμέρην καταστάσιες, αἱ μὲν βόρειοι τάτε σώματα ξυνιστῶσι, καὶ εὔτονα, καὶ εὐκίνητα, καὶ

C εὔχροα, καὶ εὐηκοώτερα ποιέουσι, καὶ τὰς κοιλίας ξηραίνουσι, καὶ τὰ ὄμματα δάκνουσι, καὶ περὶ τὸν θώρακα ἄλγημα, ἤν τι προϋπάρχει, μᾶλλον πονέουσιν. αἱ δὲ νότιοι διαλύουσι τὰ σώματα, καὶ ὑγραίνουσιν, καὶ βαρυηκοΐας, καὶ καρηβαρίας, καὶ ἰλίγγους ποιέουσιν. ἐν δὲ τοῖσιν ὀφθαλμοῖσιν καὶ τοῖσι σώμασι δυσκινησίην, καὶ τὰς κοιλίας ὑγραίνουσι.

Constitutionum quæ quotid. fiunt, Aquiloniæ quidem corpora cogunt, facilè sese continen-

D tia & mouentia, & bene colorata, & bene audientia reddunt. Et aluos siccant, & oculos mordent: & si thoracis dolor aliquis præcedit, magis irritatur. Austrinæ autem dissoluunt corpora, & humectant, difficilem auditum, capitis grauitatem & vertiginem afferunt. In oculis autem & corporibus, difficilem motum faciunt, & aluos humectant.

E Totus hic aphor. enarratus est cũ 5. huius part. præter pauca quædam. Dixit, constitutionum quæ quotidie fiunt, innuens se nõ de temporũ anni constitutionibus hîc agere. Oculi mordentur à Borea, qa frigidũ tenue maximè mordet vlcera & oculos, vt Hipp. ipse aliis locis docet. Atqui oculi & guttur ab iisdẽ nmnino mordentur & irritãtnr. Ita oleum dolores oculorũ facit, & tusses. Boreas eodẽ mndo mordicatiões oculorũ, & tusses, & dolores pectoris.

F APHORISMVS XIIX.

Κατὰ δὲ τὰς ὥρας, τοῦ μὲν ἦρος καὶ ἄκρου τοῦ θέρεος οἱ παῖδες, καὶ οἱ τουτέων ἐχόμενοι τῇσιν ἡλικίῃσιν ἄριστά τε διάγουσι, καὶ ὑγιαίνουσι μάλιστα. τοῦ δὲ θέρεος καὶ τοῦ φθινοπώρου μέχρι μέν τινος οἱ γέροντες. τὸ δὲ λοιπὸν τοῦ χειμῶνος οἱ μέσοι τῇσιν ἡλικίῃσι.

Per tempora verò anni, vere quidem & principio æstatis pueri, & qui eis ætate proximi sunt,

G optimè degũt, & maximè valent. Aestate verò, & autumno aliquantisper, senes. Reliquũ verò, & hyeme, qui medij inter hos ætatibus sunt.

Hucusque docuit, quas constitutiones temporũ qui morbi sequantur. Modò docere tentat, quiuis homo quo tempore meliùs & quo deteriùs agat:

nam hoc quoque debet Medicus scire. Constat verò hæc doctrina considerati naturis hominum, & temporibus anni, & cuiuscunq; naturæ cum quonis homine facta collatione. Naturæ hominū sunt in eorum temperamentis, cùm insitis, tum aduentitiis ex commutatione ætatum. Hippocrates modò ætatum differentias persequitur, docēs, earum quæuis quo tēpore optimè degat: id est, salubriùs, & cum minori periculo ægrotandi. Tamen facile fuerit, considerata ratione, supplere quæ desunt: scilicet quæuis ætas quo tempore deterrimè & quo mediocriter agat: atq; hoc idem per temperamenta insita docendo persequi. Ætates duæ conseruatione indigent, pueritia & adolescentia: hæc quia temperata est, illa quia eius intemperies humida & calida vtilissima est ad vitæ productionem, vt non ita pridem diximus. Reliquæ corrigi & emendari præcautione quadam debent: reduci enim ætates nequaq̄ possunt. Conseruatio agitur, similium vsu: hæc emēdatio, cōtrariorū. Meritò ergo frigidissimi senes æstate media & initio autumni, ea scilicet autūni parte, qua nondū cœpit aer frigescere, meliùs habēt. Meritò etiam iuuenes & consistētes, q̄ nondum manifestè ad senii inclināt, ad quadragesimū ferè annum (hos enim intelligit, dicens, qui medij inter hos ætatibus sunt) optimè habent, vltima parte autumni & hyeme. Pueri verò & adolescentes optimè habent vere & prima parte æstatis. Adolescentes, quia temperati sunt, ver verò etiam temperatum. Pueri, non quòd similis illorum temperies temperiei veris (nō enim est, cùm ver sit temperatum, & pueritia calida & humida) sed quòd cùm nulla tempestas sit omnino similis pueritiæ (nulla enim est calida & humida) nulla tamen est, quæ minùs dissideat ab ea, q̄ temperies veris. Nam mediocre temperamentum minùs dissidet ab extremis, q̄ extrema alia: hac de causa pueri vere habent optimè. Non enim profectò probo quod Galenus dicit, fuisse ita scribendum, vt distinctus sermo euaderet: Vere quidem adolescentes, & in principio æstatis pueri. Quasi pueri meliùs habeant in principio æstatis, q̄ in vere. Nam est hoc aperte falsum. Nihil enim adeò seruari in pueris debet, q̄ humor, neq; à causa quapiam deteriùs afficiuntur, q̄ à sicca & calida causa: quia ob naturalem mollitiem & raritatem partium, facillimè dissoluuntur. Quare meliùs habent medio vere, q̄ initio æstatis. Nam etsi hæc æstatis pars non dum venit ad maximā siccitatem & inflammationem, vt æstas vltima, tamen deflexit iam à mediocritate versus siccum & calidum, quod pueri ferunt molestissimè. Melius ergo est ita legi, vt scriptum reperimus: Pueri & adolescentes vere & principio æstatis. Nimirum semper prima pars sequentis tempestatis commutat corpora, vt quæ eam antecedit: quia mutationes temporum non aguntur repentè. Sed hic aphorismus non indiget pluribus.

Aphorismvs XIX.

Νοσήματα δὲ πάντα μὲν ἐν πάσῃσι τῇσιν ὥρῃσι γίνεται. μᾶλλον δ' ἔνια κατ' ἐνίας αὐτέων καὶ γίνεται, καὶ παροξύνεται.

Morbi quidem omnes in omnibus temporibus fiunt, præcipuè autem quidam quibusdam illorum & fiunt, & exacerbantur.

Si, vt dictum est in Commen. 1. aphor. huius particulæ, maxima causa differentiæ morborum est in temporum differentia, non tamen in ea solùm, sed in aliis quibusdam, vt varia hominum natura, & aliarum rerum nō naturalium vario vsu, causæ eius differentiæ sunt: fit certè vt quouis tempore sint quidam morbi plerunque contingentes, sed nondum semper. Erunt enim illi familiares, quippe quos causa omnium maxima affert: sed nō proprij, cùm sint aliæ causæ, quæ possint afferre alios.

Aphorismvs XX.

Τοῦ μὲν ἦρος τὰ μανικὰ, καὶ τὰ μελαγχολικὰ, καὶ τὰ ἐπιληπτικὰ, καὶ αἵματος ῥύσιες, καὶ κυνάγχαι, καὶ κόρυζαι, καὶ βράγχοι, καὶ λέπραι, καὶ βῆχες, καὶ λειχῆνες, καὶ ἀλφοὶ, καὶ ἐξανθήσιες ἑλκώδεες πλεῖσται, καὶ φύματα, καὶ ἀρθριτικά.

Vere enim furores, melancholiæ, epilepsiæ, sanguinis fluxiones, & anginæ, & grauedines, & raucedines, & lepræ, & tusses, & impetigines, & vitiligines, & papulæ vlcerosæ multæ, & tubercula, & vlcerosi morbi.

Qua ratione ver sit saluberrimum, cùm tam multos morbos afferre soleat, Comm. 9. explicatū est. Quo loco diximus, qđ modò memoria teneri multùm refert, ver per se atq; sua temperie nullos morbos afferre, sed ex succis aliis temporibus genitis, in hominibus paratis morbos omnes fieri solere per ver, nisi præcautionibus homines vtantur. Quia scilicet quæcunque excrementa in corpore congesta sunt, soluto hyemis frigore moueri incipiunt, & facultas fortior reddita, expurgare corpus volēs, mouet. Mota ergo nocent, quæ quieta aut nō nocerēt, aut nocerēt minùs. Hinc fit, vt vere dissidentes admodùm fieri morbos dicat: scilicet in bene temperatis hominibus nulli morbi vere fiunt, quia nullos affert ver p se, tamen omnes fieri solent, singuli in iis hominibus, qui ad eos parati sunt. Lepræ & impetigines, docente eodem Hippoc. lib. 2. Prædict. in calce libri, ex morbis ab atra bile factis procedunt. Sunt morbi cutis: differunt verò, q̄ lepræ tantò grauiores sunt impetiginibus, & tantò altiùs serpunt, quantò elephas q̄ lepræ. Elephas enim etiam est in hoc morborū genere. Vitiligines, sunt maculæ cutis albæ, quæ ex crudis succis fiunt, & empyemati succedere solēt. Papulæ vlcerosæ & multæ, ex salsa pituita aut bile fieri consueuerunt, frequētior quædam scabies. Neq; tamen solùm bi morbi solent exacerbari vere, sed multi alij, vt cum epilepsia, hemiplexia quoq;, & apoplexia, & hemicrania, & cephalæa. Cum raucedine & grauedine etiam catarrhus: cum angina etiam pleuritides & bubones, & continētes febres: cum lepra, impetigine & vitiligine, & arthritide, etiā morbus Gallicus. Nisi fortè morbus Gallicus, hi ipsi morbi authorum aliquis aut duo trésve illorum sint, aut horū aliquis cum alopecia (multis enim modis affectos videmus eos, quos Gallico morbo laborare dicimus) hac vnica re addita, q̄ ex putrefacto semine ortum malum trahat.

Aphorismvs XXI.

Τοῦ δὲ θέρεος ἔνιά τε τουτέων, καὶ πυρετοὶ ξυνεχέες, καὶ καῦσοι, καὶ τριταῖοι πλεῖστοι, καὶ τεταρταῖοι, καὶ ἔμετοι, καὶ

καὶ διάῤῥοιαι, καὶ ὀφθαλμίαι, καὶ ὤτων πόνοι, καὶ στομάτων ἑλκώσιες, καὶ σηπεδόνες αἰδοίων, καὶ ἵδρωα.

Aestate autem aliqui horum, & febres continuae, & causi, & tertianae plurimae & quartanae, vomitiones, alui profluuia, lippitudines, aurium dolores, oris exulcerationes, genitalium putredines, & sudamina accidunt.

Meritò dicit aliquos eorum qui vere, æstate accidere. Nam furores, & anginæ, & fluxiones sanguinis, æstate etiam fiunt: imo verò magis etiam quàm vere. Bilis, quæ æstate abundat, facit febres ardentes, & tertianas, & vomitiones crebras, & alui profluuia in biliosis naturis: hoc, tendens ad intestina, illud, tendens ad ventriculum. Lippitudines etiam facit, tendens ad oculos. Cæterùm illæ aridæ erunt cum mordicatione magis & prurítu & ardore, quàm succi effluxione. Calor ingens facit reliquas febres continuas, putrefaciens succos: & aurium dolores, inflammato poro auditorio. Oris exulcerationes facit ipsa saliua, quæ eo tempore est biliosa aut salsa. Genitalium putredines & sudamina, hoc est, exudationes & excoriationes fiût, quia tam humidæ & excrementosæ partes, tam calido tempore paratæ sunt putrêre. Quartanæ non fiunt plurimæ, neque illæ longæ, sed vt priùs dictum est, breues: fiunt tamen quibus crassus est sanguis, calore enim crassior redditur. Nam sanguis est res pertinens ad aquam & terram, vt Aristoteles etiam docet, crassescitque proinde calore, & crassior redditus, plus ha D bet fæcis, quæ quartanæ solet esse causa.

APHORISMVS XXII.

Τοῦ δὲ φθινοπώρου καὶ τῶν θερινῶν τὰ πολλὰ, καὶ πυρετοὶ τεταρταῖοι, καὶ πλανῆτες, καὶ σπλῆνες, καὶ ὕδρωπες, καὶ φθίσιες, καὶ στραγγουρίαι, καὶ λειεντερίαι, καὶ δυσεντερίαι, καὶ ἰσχιάδες, καὶ κυνάγχαι, καὶ ἄσθματα, καὶ εἰλεοὶ, καὶ ἐπιληψίαι, καὶ τὰ μανικὰ, καὶ τὰ μελαγχολικά.

E *Autumno verò multi aestiui morbi, & febres quartanae, & erraticae, & splenes, & hydropes, & tabes, & vrinae stillicidia, leuitates & difficultates intestinorum, coxae dolores, anginae, asthmata, ilei, morbi comitiales, furores & melancholiae.*

Semper sequentis temporis pars prima, habet morbos prioris temporis. Proinde autumno multi F æstiui morbi fiunt: sed id enarratum est aphor. 9. Quartanæ, & lienis inflationes, & tumores, melancholiæ redundantiam consequuntur, quæ eius temporis propria est. Quibus morbis solet succedere hydrops, debilitato hepate. Vt quartanæ solent succedere erraticis, quæ eo tempore fiunt, ob diuersitatem motuum, quam affert diuersitas temporis. Furores etiam & melancholiæ, fiunt ex melancholiæ motu: si vstione facta est, furores: si minus, melancholiæ. Eâdem de causa morbi comitia G les, illi nimirû de quibus dictum est ab eodem Hippocrate 6 Epid. Comitiales plerunq; fiunt melancholici, & melancholici comitiales: nimirum comitiales morbi ex melâcholia. Tabidis esse malum autumnum, 10. etiam aphor. priùs dixerat. Stillicidia

A vrinæ, & dysenteriæ fieri possunt hoc tempore, reliquiis biliosorum excrementorum, quæ æstas genuit, expurgatis: quæ si cum vrina prodeant, stillicidia: si cum fæcibus ventris, dysenterias, aut saltem lienterias afferent. Ileos facit multus flatus frigidus & siccus, qui per autumnum totum solet flare (nihil enim magis obseruatum, quàm autumnum flatuosum esse, & borealem) nam Boream fæces aridas reddere, aphor. 17. diximus. Flatuosos etiam facit esse hominû ventres. Flatus sursum deorsumq; B actus, fæces aridas facit impingere in intestina gracilia, idque affert ileum. Hic quoque facit multos dolores coxæ, in iis qui en morbo solent ex flatu laborare: atque nonnullis etiam bilis ex æstate relicta, nunc frigoris occursu in altum acta, eos dolores facit. Qui necessus frigoris in aliis q. ad asthmata parati sunt, confluxiones facit ad pulmonem, asthmataque. Anginæ quoque hac ipsa causa fient: tamen eas non suspicor esse autumno tam familiares, quàm alios morbos: sed in iis qui sint admo C dùm parati, contingere.

APHORISMVS XXIII.

Τοῦ δὲ χειμῶνος πλευρίτιδες, περιπλευμονίαι, λήθαργοι, κόρυζαι, βράγχοι, βῆχες, πόνοι στηθέων, πλευρέων, ὀσφύος, κεφαλαλγίαι, ἴλιγγοι, ἀποπληξίαι.

Hyeme autem pleuritides, pulmonis inflammationes, lethergi, grauedines, raucitates, tus- D *ses, dolores pectoris, laterum, lumborum, & capitis vertigines, & apoplexiae.*

Dolnres pectoris & laterum vocat eos, qui sine partium interna inflammatione fiût, ex frigore aut flatu, aut crudis succis. Nam eos qui cum inflammatione sunt, vocauerat pleuritides. Nulla autê pars est, quæ promptius laboret ob frigus aeris, quàm thorax, & cerebrum: quia in ambas has partes inspiratus trahitur. Facit ergo primùm dolores laterum: qui si plenum corpus est, conuocantes fluxio E nes, pleuritides faciunt: quæ eò faciliùs fiunt, quòd euacuatio sanguinis per cutem cohibetur ab ipso aeris circunsiti frigore. Pulmonis inflammationes, & lethargi œdematodes ac pituitosæ inflammationes sunt: vt & grauedines ac raucitates & tusses ex pituitosa fluxione sunt plerunque. & vertigines & apoplexiæ, cerebro pituita repleto. Hoc autem frigidissimo & humidissimo tempori familiare esse, satis constat. Lumborum regio, quam inanem etiam F solemus nominare, â frigore læditur facilè, quia flatum facilè capit, & partium quæ sunt inter inguina & alas, est frigidissima, & à calidissimis membris (corde dico & hepate) remotissima.

APHORISMVS XXIV.

Ἐν δὲ τῇσιν ἡλικίῃσι τοιάδε συμβαίνει. τοῖσι μὲν σμικροῖσι καὶ νεογνοῖσι παιδίοισιν ἄφθαι, ἔμετοι, βῆχες, ἀγρυπνίαι, φόβοι, ὀμφαλοῦ φλεγμοναὶ, ὤτων ὑγρότητες.

G *Per aetates haec accidunt: paruis quidem & recens natis pueris, aphthae, vomitiones, tusses, vigiliae, timores, vmbilici inflammationes, aurium humiditates.*

Initium vitæ ab ortu vsque ad tempus dentitio-

nis describit. Nascuntur iis aphthæ, id est oris vlcera, ob detersionem, quam serum lactis facit, & ob crebram linguæ palati & totius oris confricationem emulsione factam, & ob cutis mollitiem, ac teneritudinem. Hæret quoque semper in iis partibus aliquid casei, quod putrescês magnopere malitiam vlcusculorum auget. Vocatur hoc malum vulgò apud nostros Hispanos Oslin. Malum in pueris nô contemnendum: nam si per incuriam nutricis vires cœperit, exesiones solet facere inemendabiles. Meritò euomunt recèns nati crebrò, cùm pro amplitudine ventriculi vtantur multo lacte, & quum ventriculus insolens cibum continere facillimè grauetur, & irritetur. Nam hucusque per vmbilicum capiebat infantulus alimentum. Tusses non admodùm accidunt his, quia non babent satis firma latera ad extussiendum, sed priùs his accidit ex magna fluxione suffocari. Quare aut suppositiam puto hanc dictionem, aut non de omnino tenerrimis, sed de vicinis iam dentitioni intelligendam. Vigilias nô tam intelligo hîc vocari, vigiliam longam (hi enim semper ferè dormiunt) quàm crebram excitationem cum pauore. Nam ob vitiatum aut crudum, aut in grumos versum lac in ventriculo, solent crebrò cum quodam motu conuulsiuo & quadam concusione repentè exclamantes, more eorum qui territi sunt, excitari. Neq; enim fortasse verus timor fuerit, sed conuulsio & dolor: nam neque ad somniandum videntur satis multas rerum imagines concepisse. Vmbilicus ob præcisionem nuperrimè factam, periclitatur inflammari: maximè, si obstetrix tutò secandi satis perita non fit. Ab auribus etiam solent his quædam erudis succis similia manare, ob nimiam cerebri humiditatem. Haud satis scio, cur epilepsiam modò Hippocrates miserit. Non enim videtur satis in sequentibus infantię partibus conuulsiones nominare, cùm intra quadraginta dies, & tribus quatuórve primis mensibus, multus hoc malo correptos, & nô paucos extinctos esse experimento didicerimus: cui non minimùm ratio quoq; subscribit. Quin & ante septimum diem multos pueros conuulsione mori solitos, Aristoteles docet 7. de Historia animalium, Vnde, inquit, fluxisse consnetudinem imponendi pueris nomina octauo die, quàm etiam scimus fuisse apud Hebræos.

APHORISMVS XXV.

Πρὸς δὲ τὸ ὀδοντοφυεῖν προσάγουσιν οὔλων ὀδαξισμοί, πυρετοί, σπασμοί, διάῤῥοιαι, καὶ μάλιστα ὅταν ἀνάγωσι τοὺς κυνόδοντας, καὶ τοῖσι παχυτάτοισι τῶν παιδίων, καὶ τοῖσι τὰς κοιλίας σκληρὰς ἔχουσι.

Iis qui ad tempus dentitionis accedunt, gingiuarum pruritus, febres, conuulsiones, alui profluuia, maximè cùm edunt dentes caninos, & crassissimis puerorum, & iis qui duras aluos habent.

Vt Aristoteles monet eo libro, quem nuperrimè citauimus, alia animâtia cum dentibus nascuntur, pueris verò post ortum fiunt. Cuius rei causa est, in ossium raritate & mollitie: quæ in hominum nascentium corporibus tanta est, vt non potuerint in ipsis fieri dentes, & firmari. Nasci incipere septimo

A mense à puerorum ortu, docet ibidem Aristoteles. Hoc tamen ne vt perpetuum intelligatur, sed vt quod plerunque fit: scimus enim multis ne octauo quidem solere incipere. Causam qua quidam maturiùs, quidam tardiùs dentire incipiunt, in qualitate alimêti esse putat illo ipso loco, & 5. de Gener. animal. Nimirum, inquit, eos qui vtuntur calidiori lacte, citiùs: qui frigidiori, tardiùs dentes edere. Verùm bona pars causæ etiam erit in firmitudine facultatis naturalis, & soliditate ossium, puerorum. B Pruritus gingiuarum, manifestum est cur fiat, cùm erumpunt dentes. Febres, ob inflammationes gingiuarum. Alui profluuia, quia & accipitur plus alimenti quàm coquitur eo tempore, & succi omnes in puerulis bilescunt, mouent què biliosas deiectiones. Accipiunt plus lactis, quàm expedit, quia cùm multùm clament vagiantque præ dolore, compescuntur crebrò mammis & lacte. Bilescunt ob febres & inflammationes: experimur enim ad ignem facillimè amarescere omnia dulcia & tenuia, quaC les lactentium succi sunt: febris verò igni non est dissimilis. Conuulsiones quouis tempore corripere solent puerorû corpora, quia humidissima sunt, quare repletionibus exposita. Sunt eadem ob mollitiem dissipatu facillima, quare etiam enacuationibus exposita sunt. Nerui verò illorum, cuius noxæ patent ob debilitatem. Omnes dentitionis noxæ, quæ dictæ sunt, tunc lædunt maximè, cùm canini dentes prodeût, quia hi sunt teretes. Nam molares etsi superna parte sunt lati, inferna tamen qua D sunt infixi, sunt angustiores, & ex latiori rarioriq; osse prodeunt. Crassi etiam pueri magis expositi sunt dictis malis, quia sunt pleniores succis. Quæ ipsa causa facit, vt qui duras aluos babent, læsiones illas magis accipiant. Nimirum dura aluo cùm euacuetur minus, repletur magis corpus. Neque verò adstrictis succedent solùm alia quæ diximus, sed & alui proflnuia maiora, vbi semel fluere cœperint. Nimirum babent plus quod bilescat, & influens in intestina proflunia moueat.

E

APHORISMVS XXVI.

Πρεσβυτέροισι δὲ γινομένοισι παρίσθμια, σπονδύλου τοῦ κατὰ τὸ ἰνίον εἴσω ὤσιες, ἄσθματα, λιθιάσιες, ἕλμινθες στρογγύλαι, ἀσκαρίδες, ἀκροχορδόνες, σατυριασμοί, χοιράδες, καὶ τ' ἄλλα φύματα, μάλιστα δὲ τὰ προειρημένα.

*Vbi ætate paulùm processerint, tonsilla, vertebræ quæ in occipitio est ad anteriora luxatio*F *nes, asthmata, calculi, lumbrici rotundi, & ascarides, verrucæ pensiles, satyriasmi, strumæ, & alia tubercula, præcipuè verò prædicta.*

Hæc est tertia pars pueritiæ. In qua tonsillæ, id est glandulæ, quæ in radicibus linguæ adiacent, inflammantur ob magnum calorem, & multum humorem. Vertebrarum colli ad interna reuulsio facit speciem quandam anginæ, quam grassatam esse quadam tempestate Hippocrates ipse 2. Epid. narG rat. Reuulsionem illam vertebrarum facit affectio quædam ligamentorum conuulsioni similis. Quæ, eâdem causa qua reliquæ conuulsiones in pueris contingunt frequentiùs, quàm in adultis Dicit vertebram, quę in occipitio est, quam vertebram dicat, non explicans: sed in primis duabus colli vertebris

id

id fit crebrò, in iis quæ sunt infra dentiformem rarò, & cũ molto minori periculo, vt loco citato ipse Hippocrates dicit. Quia duæ primæ maiores sunt sequentibus: quare magis comprimunt ennlsæ, & mobiliores sunt. Nam super illis monetur caput, super prima in anteriorem & posteriorem partem, super secunda in gyrũ, quare citiùs euelluntur. Lumbricorum est triplex genus: duo tamen genera nominauit Hippocrates solùm, quia lati vermes rarò fiunt. Horum differentiam & loca qnibus gignnntur, alibi diximus. Causa ex qua vt materia fiunt, sunt quæ semicocta ex ventriculo cùm venerint, in intestinis mediocriter putrescunt. Pueri ergo cùm multo crudo succo abundent, ob voracitatem, materiæ habent multum, quæ in corporibns calidis & humidis facilè putrescunt: ea verò putredo non est maligna, qnia calidum innatom, quo pneri abundant, nũquã deponit oẽm concoquendi vim. Verrucarum est etiam aliud geous, quod formicam vocant, quæ non minùs in pueris fieri solent, q̃ acrocbordones, id est pensiles. Libuit tamen bas nominare, vt aliæ etiam intelligerentnr. Vtrunque horum genus, & strumæ (ita vocátur quæ ab aliis scrophulæ, scirrhi quidam in collo) & alia tubercula cruda, ex redundantia crudorum succorum fiunt. Quin & asthmata quoque, pleno pnlmone crudis succis. Satyriasmi hoc loco dicũtur tubercola post aures oborta, quæ aliis tuberculis ortum & causam similem habent. Nam id significasse antiquis hoc nomen, autor est Galeous libro de Antiquis nominibus. Elephantem, aut intentionem pudendi, aut eminentiam ossium temporum, aut aliquid aliud eorum quæ id nomen significare solet, non est consentanenm hîc intelligi. Calculi fiunt pueris in vesica, vt adultioribus in renibus. Quia cùm descendant multa cruda & crassa cum vrina, in renibus tamen non hærent, quia multus in illis calor, quæ aquea tantùm sunt liquat, liquataque elabi facit: reliqua non liqnata, sed per molles laxosque ob humorem & calorem renes elabuntur, quę contrariis de causis in senum renibus hærent. Verùm illa ipsa in vesica, ob maiorem moram quam in amplo cauo contrahunt, congestione lapides fiunt: atque si quid in iis est terreum, aut partim terreum, partim aqueũ, calore & congestione concrescunt. In quam sententiam, ab eodem Hippocrate dictum est: Post mictum concretio in pueris, an quoniam calidiores? Miror cur Hippocrates, referens morbos pueriles, exanthematum oblitus sit, quæ illis ferè solis, iisque ferè omnibns solita sunt euenire: eaque duplicis generis, alia variolę, alia morbilli á Latinis dicnntur. Ex reliquiis menstrui sanguinis, ebullitione ad cutem excretis fieri plerunque, probabiliter coniectant quidam: & quia malitiam succi præ se semper ferunt, & quia in pueris plerunque fiunt. Sed quando in adultis etiam nonnunqnam fiunt, fient certè nonnunqnam non ex dicta causa, sed ex alia illi analogia quadam respondenti, maligno inqnam sanguine. Sed quoniam hæc omisit, & ego alio loco dixi, hactenus modò. In aliquibus codicibns legitur, & stranguriæ. Neque mirum: nam accidit etiam id malum pueris ob debilitatem musculi claudentis os vesicæ.

Aphorismus XXVII.

Παισὶ δ' ἔτι πρεσβυτέροισι, καὶ πρὸς τὴν ἥβην A προσάγουσι, τουτέων τε τὰ πολλὰ, καὶ πυρετοὶ χρόνιοι μᾶλλον, καὶ ἐκ ῥινῶν αἵματος ῥύσιες.

Grandioribus adhuc, & ad pubem accedentibus, horum quidem multa, & febres chronicæ magis, & ex naribus sanguinis fluxiones.

Non est intellectu facile, de quibus loqnatur hîc Hippocrates. Nam illnd nomẽ, ad pubertatem accedentibus, nõ tam videtur quadrare iis, qui in adolescentia iam sunt, quâm vltimę pueritiæ parti, quę B adolescentiæ est proxima, à septimo ad decimum quartum annum. Tamen sequẽti aphorismo nonnulli morbi solunntur, cùm ad pubertatem accedunt. Quo loco eâdem prorsum dictione vtitur, qna hîc: tamen illnd nullatenus de vltima pueritię parte ante pubertatem intelligi potest. Nam morbi, de quibus illic loquitur, non iudicátur, nisi cùm menstrua iam eruperunt, aut semen viris: id quod intra ipsam adolescentiam est. Atque adeò solui solent quanis adolescentię parte, aliis priùs, posteriùs C aliis. Atq; adeò vltimus solutionis termin⁹, quémque si morbi excesserint, solent consenescere, est vigesimusquintus annus, vt 7. aphoris. 5. part. idem Hippocrates dicit. Ergo non de pueris nondum ingressis adolescentiam dicit modò, ad pubem accedentibus, sed de pubescentibus: pubescunt verò adolescentes ipsi in prima adolescentiæ parte. Atq; ita videtur mihi Hippocrates non omisisse adolescentiæ ætatem, vt Galenus Comment. 29. aphorismi affirmat. Nam si hîc agit de vltima pueritia & D initio pubescendi, & adolescentiam reliquam omisit, profectò aphor. 29. quo ita dicitur, In iuuenibus sputa sanguinis & tabes & epilepsiæ, est de iuuenibus inter vigesimum quintnm & trigesimum quintum annum constitutis. Et 30. quo ita dicitur, Iis verò qui hanc ætatem excesserunt, asthmata, pleuritides, peripneumooiæ, lethargi, pbrenitides, causi, diarrhœæ longæ, choleræ, dysenteriæ, lienteriæ, & hæmorrboides: est de consisteotibus ætate qui trigesimumquintnm annũm iam exeesserũt. Sed cur E iuuenibus aecidant spnta sanguinis & tabes? aut cur consistentibus qnorum iam corpora frigescũt, phrenitides, causi, & choleræ? Certè Galenus ipse adeò bæret in causis horum, vt vel hac solùm re admonitus deberet intelligere, nõ obsernare hîc Hippocratem commnnem illam ætatnm partitionem, in pueritiam, adolescentiam, & iuuentutem, & consistendi tempus, & senectutem, vt aliis locis ipse idem Hippocrates solet obseruare: sed aliam partitionem, quam iam explico. Coniungit semper Hip- F pocrates in his aphorismis, atque in idem caput redigit, ætatis prioris finem cum initio posterioris: ita vt à medio prioris ætatis, ad medium posterioris compntationem faciat: haudquaquam singulas ætatum p se se & iotegras referat. Vt 24. aphorismus, sit de recèns natis vsque ad septimum mensem, aut panlò plus, tũc enim dentire incipiunt: vigesimus qnintns, de iis qni sunt inter mensem septimum, & quartum circiter annum: vigesimus sextus, ab hoc anno vsque ad vndecimum aut duodecimum. Hic G aphorismus est de iis, qui sunt inter vndecimũ aut duodecimum, & decimum septimũ, aut decimum octauum. Qui hunc seqnetur vno interposito, 29. de iis qui sunt inter decimum octauom & vigesimum octauum. Trigesimus, de iis, q mox sequuntur vsque ad finem consistentiæ. Hoc ita habere a-

pertè intelliges, perpendens quàm aptè quadrent cum hac enarratione quæ Hippocrates docet, & nomina quibus vtitur, & quàm difficilè se explicet Galenus, qui aliam partitionem putauit Hippocratem hîc sequutum esse. Vel illud nomen, quo Hippocrates hîc vtitur, quì ad pubertatem accedunt, manifestum est dici, non de tota adolescentia. Neque verò de iis, qui non dũ ingressi sunt adolescentiam, sed de dicta ætate: quam qui agunt, multos morbos patiuntur eorum, qui prioribus ætatibus familiares esse dicebantur. Et febres chronicæ magis: sunt enim primis pueris acutiores & celeriores iudicationis morbi, ob magnã illam euacuationẽ, quam insitam habent, ob mollitiem corporis, & robur expultricis facultatis. Fluxiones etiam solent accidere his ex naribus, eâdem certè ratione, qua fœminis solét eo tempore incipere menstruæ fluxiones. Nimirum concoctione multa adhuc durante, cessante verò dissipatione illa magna, fit maior sanguinis congestio, quæ cum robore facultatis fluxionum sanguinis causa sit.

Aphorismvs XXIIX.

Τὰ δὲ πλεῖστα τοῖσι παιδίοισι πάθεα κρίνεται, τὰ μὲν ἐν τεσσαράκοντα ἡμέρῃσι, τὰ δὲ ἐν ἑπτὰ μησὶ, τὰ δὲ ἐν ἑπτὰ ἔτεσι, τὰ δὲ πρὸς τὴν ἥβην προσάγουσιν. ὅσα δ' ἂν διαμείνῃ τοῖσι παιδίοισι, καὶ μὴ ἀπολυθῇ περὶ τὸ ἡβάσκειν, ἢ τῇσι θήλεσι περὶ τὰς τῶν καταμηνίων ῥήξιας, χρονίζειν εἴωθεν.

D *Plurimi verò morbi pueris iudicantur, alij quidem quadraginta diebus, alij septem mensibus, alij septem annis, alij autem ad pubertatem accedentibus. Qui autem pueris perdurauerint, & non fuerint finiti circa pubescentiam, aut fœminis cùm menstrua erumpunt, diuturni fieri consueuerunt.*

Hieremias intelligit verbum illud, iudicantur, hîc non dici, quasi finiuntur, aut soluũtur, sed quasi dixisset, mutãtur morborum genera. Quando quidem, inquit, nõ accidunt pueris tam diuturni morbi, vt septimo mense expectanda solutio sit, ac multò minùs septimo anno. Sed lapsum esse illum, apertè indicant verba illa, Alij ad pubertatem accedentibus: qui autem perdurauerint, & non fuerint finiti, diuturni fieri consueuerũt. Nam illud, perdurauerint, & non fuerint finiti, opponitur verbo, iudicantur, vt contrarium cõtrario. Sed illud, non fuerint finiti, idem est ac si dixisset, non fuerint soluti. Nam addit, diuturni fiunt: hoc verò est, non solui, sed produci in longum tempus: ergo illud iudicantur, idem est dictũ atque soluuntur. Fallitur ergo ille: nam verbum iudicatur, hîc vt aliis etiam locis dicitur de solutione morborum. Nec tamen proinde puto significari hîc, morbos puerorum durare quadraginta dies & septem menses, & septem annos, aut quatuordecim, sed longos morbos qui illis fiunt, his temporibus finiri solere: & eos qui solent crebrò accidere, his ipsis temporibꝰ solere cessare: ita vt non repetant, quadraginta nempe diebus, aut septem mensibus, aut annis, non à tempore quo morbus incepit, sed à pueri ortu. Non enim minùs expectanda epilepsiæ iudicatio est in adolescentia, siue cœperit tertio aut quarto ætatis anno, siue statim ab ipso pueri ortu. Hoc verò est expertissimum, neque sine causa: nam hi temporum articuli, afferunt corporibus insignes mutationes. Quadraginta diebus, vt Hippocrates docet libro de Partu octomestri, soluitur defatigatio ex labore partus. Hinc fit, vt post diem septimum (hic enim omnium primus) quadragesimus arguere soleat fœtus, qui non exeunt vitales. Quicquid ergo mali ex labore exitus contraxerũt, intra dictos dies soluitur, nisi priùs moriantur infantes. Septimo mense ex parte incipiunt dentire. Septem annis, & dentitio & dentium commutatio perfecta fit. Ineunte adolescẽtia fœminis profluunt menstrua, maribus semen, & ex naribus sanguis, quibusdam per hæmorrhoidas: quæ magnum momentum habere ad morborum iudicationes, apertũ est. Quin & priores mutationes insignes cùm sint, quod prædictis notis ipsa natura declarat, faciunt ad morborum iudicationes. Siue ergo paralyses partium aliquarum, siue epilepsiæ à principio, siue multorum vermium copiosa & frequens generatio, siue strumæ, siue multa & diuturna scabies, siue aliud quippiam tale adsit, hæ mutationes expectandæ sunt. Quæ omnes si nõ suffecerint, exigua salutis hominis spes superest, diuturni enim fieri consueuerũt: quod alibi dicit, commoriuntur, scilicet durare consueuerunt vsque ad mortem.

Aphorismvs XXIX.

Τοῖσι δὲ νεανίσκοισιν αἵματος πτύσιες, φθίσιες, πυρετοὶ ὀξέες, ἐπιληψίαι, καὶ τ' ἄλλα νοσήματα, μάλιστα δὲ τὰ προειρημένα.

Iunioribus sanguinis sputitiones, tabes, febres acutæ, morbi comitiales, & alij morbi, maximè autem priùs dicti.

Iuniores qui dicantur hîc, priùs diximus: ij scilicet qui à decimoseptimo ad octauo sunt, ad vigesimum septimũ, aut octauum, aut circiter hæc (nam nihil in his potest esse exactum.) Qui meritò sputitione sanguinis crebrò laborant. Nam cùm hæc ex ruptione aut corrosione, aut laxitate vasis semper fiat, ruptio verò missis manifestis causis à plethora, corrosio à qualitate sanguinis mordaci, laxitas per calorem & humorem: ad omnes has causas est dicta ætas paratissima. Namà calore & humore partim nondum abest longè. Multitudinem sanguinis habet, cùm sit ipsius adolescentiæ pars: atque bilescere iam incipit, atque mordax fieri, cùm iuuentutis quoq; bonam partem accipiat. Itaque tota dicta ætate, sputa sanguinis fiunt: in prima eius parte, ex multitudine, non perseuerante etiamdum suauitate: in secunda, ex acrimonia, multitudine nondum consumpta. His accedunt vehementes motus huius ætatis, quibus sæpe in thorace rumpuntur vasa: accedunt quoque alia errata, quæ iuuenes minùs solent cauere. Sputo sanguinis statim solent tabes succedere. Febres acutæ, ex sanguine aut bile fieri solent: abundat verò satis vtroque succo ætas hæc. Sed quod de morbo comitiali scripsit, est longè difficilius: quodque Galenus non tam explicat, quàm reprehendit. Sed quid Hippocrate dignum possit significare, iam dico. Non solùm enumerationem facit Hippocrates, cùm tempora & ætates percurrit morborum, qui iis temporibus aut ætatibus

tibus fiunt, sed eorum qui exacerbantur. Nam ita A
per propositionem dixit Hippocrates ipse: Morbi quidem omnes omnibus temporibus fiunt, præcipuè autem quidam quibusdam illorum & fiunt, & exacerbantur. Quod ille de temporibus dixit, ego de ætatibus etiam intelligo. Ergo comitiales morbi etsi in iuuentute rarò fiunt, tamen qui à pueritia veniunt, neque mutatione ætatis soluti sunt, per iuuentutem exacerbátur. Et q in iuuentute fiunt, dum durat iuuentus, acerbiùs vrgent, & crebriùs repetunt, quàm iuuentute iam elapsa. Nam comi- B
tiales morbi, qui ex pituitosis solùm excrementis pendent, mutata ætate ad iuuentutem soluuntur. Ergo qui fiunt in iuuentute, aut antè facti iuuentute non curantur, plerunque fiunt ex bile: cuiusmodi accidere solent picrocholis per consensum ventriculi, vt Grammatico cuidam accidisse Galenus refert. Illi verò non solùm non soluuntur iuuentute, sed exacerbantur, redundante calore & bile: repetet ergo crebriùs. Alios etiam morbos fieri in hac ætate, meritò dixit: perpaucos enim eo- C
rum qui accidunt, nominauit.

APHORISMVS XXX.

Τοῖσι δὲ ὑπὲρ τὴν ἡλικίην ταύτην, ἄσθματα, πλευρίτιδες, περιπνευμονίαι, λήθαργοι, φρενίτιδες, καῦσοι, διάῤῥοιαι χρόνιαι, χολέραι, δυσεντερίαι, λειεντερίαι, αἱμοῤῥοΐδες.

Iis qui hanc ætatem excesserunt, asthmata, pleuritides, peripneumoniæ, lethargi, phrenitides, causi, diarrhϾ diuturnæ, choleræ, dysenteriæ, lienteriæ, hæmorrhoides. D

Hic aphorismus apertiùs etiam quàm priores, declarat, Hippocratem hîc sequi eam quã dixi partitionem ætatum, quia singulæ ex duabus partibus conflatæ sunt. Nam referuntur hîc morbi quidam iuuentuti familiarissimi, cuiusmodi phrenitides, causi, & choleræ: hi enim ex magno ardore & multa bile habent ortum. Referuntur alij familiares E
consistentiæ, vt asthmata, peripneumoniæ, lethargi, diarrhϾ, & lienteriæ, & multò magis hæmorrhoides. Nam ex melancholia nascuntur hæmorrhoides, quæ in consistendi tempore redundat. Quare & melancholia morbus, & quartana, & mor bi alij melancholici subaudiri debent. Reliqui dictorum morborum fiunt, quia non minùs appetunt consistentes, quàm iuuenes, & insumũt in nutritionem minùs, quia duriores iam & densiores fa F
cti, minùs dissipantur: & hac ipsa de causa, & quia sunt frigidiores, minùs rapiunt, distrahuntque. Ergo multò plus succorum in visceribus illis colligitur: quod si pulmo paratus est accipere, fit peripneumonia, aut asthma, illud calidioribus, hoc frigidioribus: si cerebrum, lethargus: si nullum horum, humectatur nimis venter, fiuntque diarrhϾ aut lienteriæ. Pleuritides videntur vtrique parti huius ætatis familiares, posseque in hanc aut illam partem inclinare. Nimirum frigidioribus naturis fient pleuritides, si quando in ipsa iuuentute: calidioribus in consistendi tempore. Nam talibus neque feruor sanguinis est adeò extinctus, vt nõ possit fluere in eam partem, neque tanta iam dissipatio vt abeat insensibiliter effluxio.

APHORISMVS XXXI.

Τοῖσι δὲ πρεσβύτῃσι δύσπνοιαι, κατάῤῥοι βηχώδεες, στραγγουρίαι, δυσουρίαι, ἄρθρων πόνοι, νεφρίτιδες, ἴλιγγοι, ἀποπληξίαι, καχεξίαι, ξυσμοὶ τοῦ σώματος ὅλου, ἀγρυπνίαι, κοιλίης καὶ ὀφθαλμῶν καὶ ῥινῶν ὑγρότητες, ἀμβλυωπίαι, γλαυκώσιες, βαρυηκοΐαι.

Senibus accidunt difficultates spirandi, destillationes tussim afferẽtes, stillicidia vrinæ, difficultates vrinæ, articulorum dolores, renum mala, vertigines, apoplexiæ, mali habitus, pruritus totius corporis, vigiliæ, ventris & oculorum & narium humiditates, hebetudines oculorum, glaucedines, difficiles auditus.

Senibus accidunt difficultates spirandi, ob debilitatem facultatis animalis, qua spiramus, & duritiam instrumentorum, & viarum oppletionem à crassis excremẽtis & pituitosis, quibus redundant. Quæ ipsa redundantia facit destillationes cum tussi, articulorum dolores, renum mala, vertigines, apoplexias, ventris, oculorum & narium humiditates. Iuuantibus ad eorum morborum ortus, singularum partium debilitate, & viarum angustia. Habent seues stillicidia vrinæ, resoluto musculo, qui claudit vesicam: resolutionem enim patiuntur sæpe ob pituitam, quam congerunt. Difficultates vrinæ, quia & fibræ vesicæ & musculi abdominis ob siccitatem iam difficilè flectuntur. Mali habitus eis fiunt, quia malo succo nutriuntur eorum membra, malum enim gignunt. Pruritus fiunt, quia quæcunque in eis aut per putredinem, aut aciditatem mordacia fiunt, retinentur, vtpote cute iam crustæ modo durata. Vigiliæ eis familiares sunt, ob cerebri siccitatem. Quin & cùm ob excrementa pituitosa veternoso malo corripiuntur, somnus eis accidit difficilis & interruptus. Difficultates videndi & audiendi, quin & vtcunque aliter sentiendi eis accidunt, propriis sensuum instrumentis admodùm iam intemperatis. Glaucedines fiunt, exiccato absumptoque humore crystallino, & reliquo etiam oculo patiente iam tabem. Hæcque omnia eò magis eueniunt, quò homo morti propior fit.

MAGNI HIPPOCRATIS COI APHORISMORVM

SECTIO QVARTA.

APHORISMVS I.

ΤΑΣ κυέσας φαρμακεύειν ἢν ὀργᾷ, τετράμηνα καὶ ἄχρι ἑπτὰ μηνῶν, ἧσσον δὲ ταύτας. τὰ δὲ νήπια καὶ πρεσβύτερα εὐλαβέεσθαι χρή.

VTero gerentes medicari, quadrimestres, & vsq; ad septimum mensem, sed has minùs. Recentiora verò & antiquiora, cauere oportet.

IN vtero gerentibus non solùm expurgatio, sed etiá quoduis aliud auxilium quod magnum sit, tentatur cum periculo abortus. Ná omne auxilium magnum, debilitat facultatem. Expurgatiò tamé peculiari quadam ratione nocet: nam debilitat fœtum, qui debilitatus fit vt pondus alienũ, atq; pondere rumpit acetabula. Accedit irritatio vteri & ipsius fœtus: quam duplici ratione facit medicamentum, primùm qualitate deleteria, deinde & extractione succorum. Irritatur enim vis expultrix vteri, vt & aliorũ omnium membrorum, cùm fit eorum quæ retinentur extorsio. Facit etiam medicamentum expurgans aborsum, vt Auerroes dicit, prouocans menstrua: est enim omne expurgans diureticum etiam, atqui quod diureticum est, menstrua ciet, omnia verò mouentia menstrua abortus faciunt. Itaq; multis magnisq; de causis periculosum est expurgare gerentes vtero, quouis fœtationis tempore. Magis tamen primis & vltimis mensibus q̃ mediis, quia facultas retentrix primis mensibus nondum satis firmiter apprehendit, vltimis verò iam incipit expultrici cedere: quare his temporibus minor irritatio faciet vt deponat. Accedit q; Galenus dicit, primis mensibus esse acetabula molliora, vltimis aridiora iam q̃ vt satis firma esse possint: primis enim facilè ruptilia, vltimis fragilia sint. Neque verò mediis mensibus permittit Hipp. expurgare vtcunq; habeat morbus, sed si materia turget. Tũc enim faciliùs agitur expurgatio, quare & cum minori corporis commotione, & cum minori violentia. Antiquiora & recentiora dictis de causis caueri vult Hipp. Contendunt enarratores hoc luco de omnibus aphorismi partibus, atq; in singulis in diuersas sentẽtias distributi sunt. Primùm an quarto mense permittat Hippoc. expurgare, an non, sed post quartum. Deinde an septimo, an non, sed ante septimum. Deinde an illud cauere, sit nequaquam expurgare, an cautè & rarò expurgare: nam verbũ videtur vtrunque significare posse. Ego de singulis breui dicam, quod sentio. Hippoc. haud dubiè excipit ab expurgatione tres primos & tres vltimos menses, per[illegible]tens eá quartu, quintu & sextu: nam id apertè declarát verba illa, quadrimestres & vsq; ad septimum. Accedit, quòd ratio ipsa indicat septimum excipiendũ esse: quo enim mense maius abortus periculum sit, q̃ quo sponte & vterus & infans solent tentare partum? Respondent qui aliter putát, hac causa additũ esse ab Hippoc. sed has minùs, quasi diceret, sed eas q̃ in septimo mense iam sunt, A minùs quàm quæ quarto, quinto & sexto. Sed profectò non fuisset satis dixisse, sed has minùs, nisi septimestres omnino excepisset ab expurgatione. Non enim solùm paratiores sunt ad abortũ septimo q̃ sexto, sed etiam q̃ tertio mense, quem tamen exceperat. Illud ergo, sed has minùs, fortasse dixit de iis quæ in sexto mense sunt, conferés cum quarto & quinto. Sed quod de eius dictionis enarratione probatissimũ puto, statim dicam. Quidam tam rigidè intelligunt hanc sententiam Hippocratis, & B illi hærent, vt ita statuant: primis & vltimis mensibus nihil expurgás his esse dandum, sed cùm summa vrget necessitas, casia aut manna esse vtendum. Mediis mensibus, si materia turget, licere verè expurgantibus vti: sin minùs, ne tunc quidem. Alij dicunt, etiá citra turgentiam tentari aliquando vsum rhabarbari & agarici, & talium, quæ non sint potentissima, sine magno periculo: idq; dicunt se experimento habere exploratũ. Ego de re ita statuo, Hippocratem hîc docere, quod priores illi intelligunt, C expurgare solùm mediis mensibus, atqui ne illis quidem, nisi turgeát succi: cæterùm (quod sæpe dicere soleò) præceptum nullum quod practicum sit esse perpetuum, sed doctrinale. Nihil enim tam ex inuiolabilibus præceptis procedit, q̃ ex prudentia Medici periti & circunspecti: qui cũ omnia facienda cauendaque norit, & quid in singulis vtile, quid noxium sit, & indicationes omnes cóponit, singularum vires animaduertit, operaturq; semper p ratione potentioris, aliis nó omnino prætermissis. Er D go ita quoq; hoc præceptũ, cùm practicum sit, obseruari debet. Nimirum rarò in vtero gerétibus tentandum est expurgare, atq; adeò rariùs multò primis & vltimis mensibus. Quanquá ne tunc quidem adeò, ac si non gererent vtero: est enim tunc quoq; indicatio fœtationis purgationi aduersa. Atq; hoc est quod dixit, sed has minùs: id est, sed gerentes vtero etiam à quarto vsq; ad septimum & turgente materia, minùs purgabis, q̃ si non gererent vtero eâdem passione laborantes. Non mirum tamen, si summa te adigẽte necessitate mediis mensibus rha E barbarum, aut agaricum, aut aliquid tale des. Nam dicit etiam Gal. ante 14. annum nó esse mittendum sanguinem: sed quia præceptũ practicum est, intelligi debet vt doctrinale: possis enim vel ante quartum aliquando, Galeno non repugnans venam secare. Quin etiam non mirer neq; vituperem, si quis perspecto in gerente vtero multo robore, atq; magna vrgente necessitate, aliquantò ante quartũ tale pharmacum propinet: quanquam hoc perrarò tentabit Medicus cordatus, sed cum lenientibus transi F get. Itaq; in omnibus practicis præceptis locus magnus relictus est prudentiæ Medici: alioquin non adeò præstaret Medicus prudens imprudenti. Occurrit hoc loco quæstio, si affectio indiget medicamento vehementi, & alioquin non est spes posse id citra aborsum sustineri, quid agendum? Dicunt quidam, dandum esse medicamentum, quia satius est abortum fieri, quàm matrem cum fœtu perire.

Tamen

Tamen à nostris Theologis accepimus, si omnino aperta coniectura sit aborsum fore, abstinendum esse à pharmaco, vtcunque periclitetur prægnans. Non enim agenda sunt mala, vt eueniant bona, neque pro vita hominis tentandum est quiduis, sed quod licet solùm.

Aphorismvs II.

Ἐν τῇσι φαρμακίῃσι τοιαῦτα ἄγειν ἐκ τοῦ σώματος, ὁκόσα καὶ αὐτόματα ἰόντα χρήσιμα. τὰ δὲ ἐναντίως ἰόντα, παύειν.

In expurgationibus talia educere è corpore, qualia si sponte prodirent, vtilia essent. Quæ verò contra exeunt, cohibere.

Hic aphor. in 2. Aph. 1. part. continetur, estq; illic enarratus. Illud vnum hîc monebo, dixisse Hippocratem, Cùm non fluunt qualia oportet, cohibendam esse expurgationem: nó quòd omnis euacuatio, quę est symptoma, sit cohibenda, sed quòd omnis quæ qualitate est præter naturam, cuiusmodi ea quæ hîc describitur, nocet, estq; mala causa, quare cohibenda est.

Aphorismvs III.

Ἢν μὲν οἷα δεῖ καθαίρεσθαι, καθαίρωνται, ξυμφέρει τε καὶ εὐφόρως φέρουσι. τὰ δὲ ἐναντία, δυσχερῶς.

Si talia purgētur, qualia purgari oportet, confert, & facilè ferūt. Contraria autē difficulter.

Hic aphor. in fine 1. part. scriptus & enarratus est.

Aphorismvs IV.

Φαρμακεύειν θέρεος μὲν, μᾶλλον τὰς ἄνω, χειμῶνος δὲ τὰς κάτω.

Expurgare æstate superna magis, hyeme inferna.

Quòd quidē superna expurgare, vomitu expurgare: inferna, deiectione vocet, ex sequētibus aphorismis palàm fit. Sunt enim 6. 7. 8. 9. & 4. in eadem disputatione; in consideratione an p superna, an p inferna expurgare expediat. Atq; hoc 4. aph. ex nō naturalibus rebus, nominatis tēporibus anni: in 6. & 7. ex naturalibus, nominato habitu corporis: in reliquis ex rebus præter naturam, nominatis quibusdam affectionibus, id inuestigat. Ergo inquit æstate per superna, hyeme per inferna. Quia scilicet hyeme crasi, & qui deorsum repunt, succi redundant: æstate tenues, & q facilè sursum regurgitant. Expurgationes verò curādum est vt minima cum violentia, quoad fieri possit, agantur. Ergo neq; hîc quoq; erit hoc perpetuū, vt æstate omnes purgentur p superna, sed qui abundant bile: nam si quis eo tempore pituitoso morbo laboret, est aliter agendum. Neq; verò huic loco putandū est contrarium esse alium, in lib. de Salub. vict. rat. quo ita scriptum est: Sex hybernis mensibus vomere vtile est, nam & pituitæ plus & capitis grauitas subest: in æstate verò clysmatum sit vsus. Nam cōsulit Hippoc. hoc loco æstate per superna, hyeme per inferna expurgare, cùm est animus totius corporis, aut multarū partium expurgationes moliri: illic tamen monet aliud, quod est longè vtilissimum, nimirum expurgare ipsum ventriculum à pituita per hyemem, &

A ipsa intestina à bile per æstatem. Quia in ventriculo congeritur pituita multa, & in intestina descendit è sua vesica bilis.

Aphorismvs V.

Ὑπὸ κύνα, καὶ πρὸ κυνὸς, ἐργώδεες αἱ φαρμακίαι.

Sub Cane & ante Canem difficiles sunt expurgationes.

B Quidam intelligunt dici hîc ab Hippoc. sub cane & ante canem, id est post canem & ante canem: atq; dicunt eum dixisse, parùm ante & parùm post caniculam difficiles esse expurgationes: quasi bis dictis, & ipsum caniculæ tempus intelligeretur. Alij intelligūt, sub cane & ante canem: quasi diceretur, eo tempore quo viget canicula, & tēpore omnino aduerso, hoc est in media hyeme, difficiles sūt expurgationes. Verùm hæ enarrationes, etsi non ferant præ sese falsas sententias, non satis quadrant
C cum litera. Nam hæc phrasis sub cane, nihil aliud significat, quàm vigente cane: vt hæc sub Philippo Rege, significat regnante Philippo. Hæc verò, ante canem, significat antequàm canis oriatur: vt ante Philippum Regem, significat antequàm Philippus regnare cœpisset. Nomine canis non omnes videntur vti eodem modo. Nam Gal. eam stellam quam vulgò vocant Caniculam, vocat 1. Epid. Sirium & Procyon: Canem verò non nisi per abusionem appellari posse dicit. Astrologi eam quidem Sirium, à
D verbo σειριᾶν, hoc est siccare vocāt: Procyon verò, id est Antecanem, non nisi aliam stellam, quam dicunt Canem minorem. Hinc capiunt quidam occasionem altercandi de canis nomine, contenduntq; Astrologos hoc tempore ab vsu antiquorum recessisse. Mihi verò certum est, rem ipsam vt habet enarrare: hæc enim vsum nominum & hunc aphor. declarabit. Est sydus quoddam multis stellis constās, quod à figura cœperūt homines canem appellare. Hic habet in maxilla insignem quandam stellam,
E quam & Gal. & Astrologi Sirium vocant: hæc est quā vulgò vocant Caniculam, & Astrologi Canem maiorem. Sunt cani illi in humero tres stellæ insignes, quas Astrologi animaduertūt, Gal. verò non animaduertit. Hanc vocant Astrologi Canem minorem, conferentes cum Sirio, & Procyon, id est ante canem: quod nomen Gal. dedit Sirio, conferens eum cum toto Cane. Sirios seu canis oritur cosmicè, id est simul cum Sole, in media æstate, appellanturque dies illi, quibus ita oritur, Canicula-
F res, qui ferè sunt 40. Oriri incipit neque quauis in regione, neq; quouis tempore eadem die. Nam hîc Compluti incipit hoc seculo apparere cum Sole 19. Iulij, Hispali priùs, Burgis posteriùs. Nam cùm Canicula oriatur vltra Solem, inclinaus ad Meridiem, iis q citra æquinoctialem sumus versus Antarcticum polum, tantò tardiùs apparet, quantò ad polum magis accedimus, ob sphæræ obliquitatem maiorem. Eadem de causa signū illud trium stella-
G rum, qđ in humero totius Canis est, oritur aliquot dies ante Sirium, omnibus q sunt citra æquinoctialem: quia scilicet vergit id signū magis ad Septentrionē, q̄ Sirius. Qua causa vocatū est id signū Procyon, id est, Antecanis; atq; dies ab ortu Antecane vsq; ad ortum Canem, appellātur Prodromi, id est, præcurrentes: qui ferè sunt decem, ex quibus & re-

liquis fiunt ferè quinquaginta. Quò respiciens Hippocrates ipse libro de Medicamentis expurgantibus, ita scripsit: Tempore æstatis à Canis ortu dies quinquaginta vitare oportet, & non dare pharmacum. Hæc illo in loco. Nimirum illis diebus, quibus hęc signa oriuntur cosmicè cum Sole, maximè viget calor, ardetque tutus aer. Quò fit, vt expurgationes sint difficiles, & quia facultates per tantam temporis intemperiem languēt, & quia epoto pharmaco facilè viscera erysipelas contrahunt: & calor aëris distrahens pharmacum, facit ne expurgatio succedat. Hoc ergò est quod Hippocrates dicit, Expurgationes sunt δύσκολοι, id est, difficiles & laboriosæ, laborem & periculum afferentes ægrotanti: sub Cane, hoc est orto iam Cane: & ante Canem, hoc est in Prodromis, & orto Autecane. Sed constat, si causa omnis in aëris calorem meritò reiicitur, perinde intelligi debere atque si esset scriptũ, Cùm maximus calor est, difficiles sunt expurgationes. Constat autem Hippocratem id significasse, dicétem sub Cane, quia Canis oritur cum Sole, cùm Sol est in Leone: quo tempore in hac mundi parte viget maximè calor. Atqui fortassè melius fuerit ita dici, Vigēte calore aeris, difficiles sunt expurgationes. Nam cùm, vt parùm antè dictum est, non omnibus seculis oriatur Canicula eisdem diebus (id quod motus proprius octauę & nonæ sphæræ facit) futurum aliquando est, vt Canicula oriatur in medio vere: quod cùm tulerint secula, non erunt sub Cane difficiles expurgationes. Sed apud me illi dies sunt sub Cane, quo est maximus calor, quocunque die fiat.

Aphorismvs VI.

Τοὺς ἰσχνοὺς καὶ εὐημέας ἄνω φαρμακεύειν, ὑποστελλομένους χειμῶνα.

Graciles, & ad vomendum faciles, per superna purgare, cauendo hyemem.

Qui gracilis est ex morbo, non debet vomere. Nã ita nulli profectò magis q̃ tabidi deberent, quus tamen statim dicet nunquam esse ducendos ad vomitum. Sed verè à Celso dictum est lib. 1. cap. 3. Vomitus inutilis est gracilibus, ex morbo scilicet. Neque verò vtile est vomere gracilibus omnibus, etiam iis qui citra morbum extenuati fuerunt, nisi graciles sint natura sua, & à primo ortu. Nam quid vetat hominem obesum naturâ, extennatum esse modò causa aliqua, & tamen nulla ratione erit ad vomendum facilis. Is ergo gracilis, qui à principio talis est: sed neque is omnis, sed qui non ob siccitatem, aut solam, aut frigori coniunctam, gracilis est. Nam talis melancholicus esse consueuit: melancholicos verò per inferna purgandos, paulò pòst audies. Superest ergò, eos qui ob calidum & siccum temperamentum sunt graciles naturâ, esse purgãdos p superna: non q graciles, sed q biliosi sint. Esse autem biliosos, indicat gracilitas coniuncta cum amplitudine venarum & arteriarum: nam frigidis hæ quoq; graciles sunt. Itaq; intelligitur prima pars aphorismi, graciles naturâ cum amplitudine venarũ & arteriarum, p superna purgãbis, quia sunt biliosi, tales verò facilè purgantur p superna. Sed si hi quia facilè purgantur per superna, omnes etiam qui aut ob naturam aut consuetudinem facilè vomunt, erunt purgandi per superna. Nimirum facilitas facit tolerantiam, quæ in omni auxilio est maximè expetenda. Addidit, cauendo hyemem: quia, vt nuper dixerat, hyeme per inferna purgare oportet. Non tamen id dixit, q byeme nunquam vomendum sit, nisi homo sit gracilis, & ad vomendum facilis, vtcunq laboret, sed quòd hyems contrà indicet, ac gracilitas & facilitas vomendi. Quare per hyemem aut non est gracilibus & consuetis vomendum, aut minùs est vomendum q̃ per æstatem: recordãtibus nobis semper illius præcepti, O perãdum pro ratione potentioris, altero non neglecto. Itaq; cùm gracilitas & byems contrariæ indicationes sint, dandum est pharmacum quod suprà aut quod infrà expurget, vt hæc illi, aut illa huic prævaluerit. Agnoscetur verò, in qua earum indicationum acquiescendum sit magis, quando quidem ambæ sunt indicationes p accidens, considerando quæ illarum magis affecerit corpus, ea affectione quæ indicat p se. Vt hyems petit deiectionem, non quia est hyems, sed quia generat multam pituitam: habitus gracilis petit vomitum, non quia talis, sed quia bilem congerit. Videndum verò vtra plus effecerit, gracilitas bilis, an hyems pituitæ: illique primùm faciendum satis, altera indicatione nõ neglecta. Quare gracilis in hyeme pituitosũ morbo correptus, p inferna: hic idem hoc ipso tempore morbo bilioso laborans, per superna. Accedit alia consideratio. Cùm gracilitas & hyems indicent, hæc deiectionem, illa vomitum, p accidens: facilitas ad hanc aut illam, indicat per se: quare hæc indicatio magnopere iuuat, eam cui accedit. Gracilis ergo in hyeme & facilis ad vomendum, per superna, cæteris babentibus mediocriter. Quòd si indicationes omnes fingãtor omui ex parte æquales, nihil iutererit vtrâ parte euacues.

Aphorismvs VII.

Τοὺς δὲ δυσημέας, καὶ μέσως εὐσάρκους, κάτω, ὑποστελλομένους θέρος.

Difficiles verò ad vomẽdum, & mediocriter carnosos, per inferna, cauendo æstatem.

Hic non tam est aphorismus, quàm pars prioris aphorismi, atque ex prima parte facilè hæc intelligitur. Quod mediocriter carnosos dicimus, Hippocrates scripsit μέσως εὐσάρκους. Significat verũ Græcis nomẽ hoc εὔσαρκος, bene carnosus, nunc mediocriter carnosum, nunc valde carnosum. Est enim phrasis hæc cõsueta Græcis, & Latinis, & Hispanis. Omnes hi bene tale vocant, & quod mediocriter, & quod valde tale est. Primo modo vsus est hoc nomine Galenus in Comment. aphor. 44. part. 2. Alio modo vtitur eo hîc Hippocrates, scilicet pro plus satis, & vltra mediocritatem carnoso. Nam habitus optimus non expetit expurgationem per inferna, magis quàm per superna: sed qui crassus est. Neque verò omnis crassus, sed qui cum multa carnis & pinguedinis mole, angustis venis, neque plenis admodum, sunt: tales enim sunt pituitosi. Qui verò non solùm crassi sunt habitu, sed pleni sanguine calido, sunt athletæ, qui nulla expurgatione indigent, sed missione sanguinis. Ne ergo intelligerentur hi, qui & crassi & pleni sunt, addidit illud mediocriter, dicés, mediocriter carnosi. Reliquæ huius aphor. partes, ex prioris enarratione facilè intelliguntur.

Aphor.

Aphorismvs IIX.

Τὺς δὲ φθινώδεας ὑποστελλόμενος, ἐπὶ τὰς ἄνω φαρμακείας οὐδέποτ' ἄξεις.

Tabidos verò cauendo, ad supernas purgationes nunquam ducas.

Neq; qui tabe vocata laborant, neq; quorum natura ad tabem vergit, cogendi aliquando ad vomitum sunt. Nam his periculum est ne vas aliquod rumpatur in thorace, & vlcus fiat: illis, ne id vlcus quod habent, amplius fiat. Illud verò considerandum est, Hippoc. non solùm dixisse, cauere tabidos ad supernas purgationes ducere, sed cauendo nunquam ducere. Significauit his verbis, quanti faciat hanc considerationem, quæ à tabe procedit. Nimirum non solùm cauendum est crebrò hos homines ad vomitum cogere, sed ita cauendum, vt cogamus nunquam. Nam quæcunq; vomitionis necessitas incidat, tutius erit deiectione, etsi aliquantò deterius, expurgare, q̃ dicto piculo homines exponere.

Aphorismvs IX.

Τὺς δὲ μελαγχολικὺς ἁδροτέρως τὰς κάτω, τῷ αὐτῷ λογισμῷ τἀναντία προστιθείς.

Melancholicos autem vehementiùs per inferna purgabis, eâdem ratione contraria apponẽs.

Melancholicos, tam eos qui naturâ sunt melancholici, q̃ qui morbo ex melancholia laborant, consulit purgare p inferna, quia succus hic crassus est. Quanquam videbitur fortasse alicui melancholia p superna expurgari debere, quia à liene via ad ventriculum est, non ad intestina. Tamen hîc non est disputatio de peculiari ventriculi aut lienis expurgatione, sed de vniuersali totius corporis. Atqui nec lien quidem expurgetur meliùs per superna: quia ea via quę à liene venit, nõ inseritur in os ventriculi, sed nõ longè à fundo: & vt paulatim ad fundum venit, ita paulatim versus pylôrum repit, & intestina. Itaq; melancholici per inferna purgandi sunt. Vehementiùs inquit: non quasi diceret, vehementiùs per inferna, q̃ per superna (nam hic succus per inferna petit expurgationem simpliciter) sed obiter docet Hippocrates ad extrahendum melancholiam semper esse vtendum expurgatione vehementi, quia est contumax, & tractu difficilis. Constat verò hoc idẽ intelligi debere de succis omnib9 crassis: nam tales omnes p inferna grauitatis causa expurgantur, & tarditatis causa vehemẽtiori expurgatione indigent. Addidit, eâdem ratione contraria apponens: quasi diceret, eâdem methodo, contraria reddens contrariis. Nimirum vt crassi succi per inferna & vehementiùs expurgandi sunt, ita tenues per superna, & leuiùs.

Aphorismvs X.

Φαρμακεύειν ἐν τοῖσι λίην ὀξέσιν, ἢν ὀργᾷ, αὐθήμερον. χρονίζειν γὰρ ἐν τοῖσι τοιούτοισι κακόν.

Medicari in valde acutis, si est turgentia, eâdem die: cunctari enim in talibus, malum.

Cùm turget materia, nequaq̃ debet expurgatio differri: cùm quia quę turgent, maximè sunt opportuna euacuationi, cùm nullibi hæreant: tũ vel maximè quia est magnũ periculum in mora. Quia potest succus huc & illuc pulsus, in partem aliquã in-

A cumbere, in qua magnopere lædat. Sed quantò morb9 acutior est, tantò plus periculi mora habet: nam tantò succus est agilior & deterior. Proinde in valde acutis, illis scilicet q intra septimum finiuntur, eâdem die purgare consulit Hipp. si turgentia est. Quanquam profectò lib. 4. de Rat. vict. in acut. edisserẽs de expurgatione in acutis morbis, ita scripsit: Hos si ab initio purgare volueris, id ante diem quintum facito, vbi venter murmurauerit. Et paulò infrà: Veruntamen medicamentum expurgans
B quarto die dabis. Sed illo in loco partim disputat de morbo aliquantò longiori q̃ hîc, qui ad quatuordecimum protrahatur: partim de succo nõ turgente, sed qui in particulam vnicam vndecunq; fluit, vt p pleuritidem. Constat verò, non esse tantum periculi in differẽda expurgatione cùm succus ita influit, quàm cùm turget. Quare nihil mirum hîc, vbi morbum valde acutum, & succum turgentem ponit, eâdem die expurgationem suadere.

C
Aphorismvs XI.

Ὁκόσοισι στρόφοι, καὶ περὶ τὸν ὀμφαλὸν πόνοι, καὶ ὀσφύος ἄλγημα μὴ λυόμενον, μήτε ὑπὸ φαρμακίης, μήτ' ἄλλως, εἰς ὕδρωπα ξηρὸν ἱδρύεται.

Quibus tormina, & circa vmbilicũ dolores, & lumborum dolor, qui nõ soluitur, neq; expurgatione, neq; aliter, in hydrôpem siccã firmatur.

Dolores excitari solent crebrò, & in intestinis, & in lumborum regione, multo flatu ea parte redun-
D dante. Qui nonnunquam fiunt, quia pituita crassa illic hæret, materiam flatui præbens: nonnunquam præ intemperie frigida. Pituitam expurgatio clysteribus facta, aut saltem p os ingesto pharmaco solet tollere: intemperiem frigidam, calfactus p fomenta, nisi omnino facta sit intemperies & rebellis, & à nulla causa pendens. Quòd si dolor nullis auxiliis cedit, timendum est: atq; statim hydrôpem siccam, id est tympanitem, timere oportet. Nam flatuosus ille dolor initium tympanitidis est. De speciebus
E hydrôpis, & quæ earum sit deterior, & an possit hepate non refrigerato oriri, quod hîc disputatur à quibusdam, alio loco diximus.

Aphorismvs XII.

Ὁκόσοισι κοιλίαι λειεντεριώδεες, χειμῶνος φαρμακεύειν ἄνω, κακόν.

Quorum alui leuitate intestinorum laborãt, hos hyeme per superna purgare, malum.

F Nõ omnis lienteria expurgatione curatur. Nam quæ fit ob cicatrices in intestinis ex dysenteria relictas, aut quæ debilitata facultate retinendi p nudam intemperiem, qua ratione expetat expurgationem? Sæpe tamẽ curatur lienteria expurgatione, eâdem prorsum ratione, qua vomitum vomitu curari Hippoc. ipse docuit. Nimirum cùm, redundante toto in corpore multa pituita, quæ influens in ventrem debilitat retentricẽ, aut multa bile, quę influens in ventrem irritat intempestiuè expultri-
G cem, fit, facta copiosa eius succi euacuatione affatim, curari potest. Nã tametsi hoc videri possit euacuationem augere, est tamen ex accidenti euacuata causa, magis minuere. Vt enim multa aqua affatim & semel in lapidem incidens, illum nulla parte excauat, sed cùm guttatim incidit: ita totus ille suc-

cus vno die extractus nullũ insigne malum affert, aut quod facilè emendari nõ possit: paulatim vero multo tempore influens, magni mali causa fit. Neq; huic sententiæ aduersum est, quod Gal. 1. de Curandi ratione ad Glauc. scripsit, cùm alui fluxus coniungitur cum febre, abstinendum esse ab alia euacuatione: nam illo loco disseritur de curatione febris, hîc de curatione ipsius fluxus ventris. Itaque quædam lienteriæ species expurgatione curantur. De illis ergo hic aphor. intelligitur: non de omnibus, cùm non omnes curentur expurgatione. Ergo inquit Hippoc. cùm aliquis lienteria laborans, hyberno tempore indiget expurgatione, nõ debet expurgari per superna, sed per inferna. Non profectò purgari debet per inferna, quia laborat lienteria, idq; hyeme, vt vtraque causa per se iuuet (nam lienteria potiùs videtur expurgationem per superna amare, ne succus trahatur per totum ventrem q male affectus est, sed reuellatur potiùs, q̃ minimè lædens patientem partem) sed quia etsi laboraret homo lienteria, si tamen hyeme, per inferna purgari debet. Dices, quid si hyeme laboret homo lienteria ob bilem? Galenus respondet in Comment. tũc quoq; debere agi per inferna, quia etsi succus ille amet expurgationem contrariam, hyems tamẽ hanc petit. Verùm ego hoc non possum probare: nam hyems non indicat per se expurgationẽ infernam, sed quia facit congeri pituitam. Si ergo bilis congesta est, cessat indicatio hyemis. Ego proinde concesserim, si quis lienteria ob bilem hyeme laboret, eum esse vomitione expurgandum: sed eõ dictum esse, lienteria laborantem in hyeme per inferna, q a in hyeme verisimile est semper aut rarò nõ fieri ex pituita, quæ per inferna expurganda venit. Non enim tunc tanti momẽti est indicatio illa ab affectu intestinorum, vt expurgatio supern agatur, quanti indicatio ab humore, vt agatur infernè. Nam reuerà passio illa nõ est intestinorum solùm, sed ventriculi quoq;, cùm deiiciantur incommutata paulò pòst ac ingesta sunt. Quare non potest deuitari vtcunque agatur expurgatio, quin trahantur succi ad patientem partem. Sed vt paulò antè monstratum est, non adeò graue est repentè ac semel etiam per patientem partem euacuari: maximè cùm tam lata & expedita via sit, locus ipse laborans.

Aphorismvs XIII.

Πρὸς τοὺς ἐλλεβόρους τοῖσι μὴ ῥηϊδίως ἄνω καθαιρομένοισι πρὸ τῆς πόσιος, προϋγραίνειν τὰ σώματα πλείονι τροφῇ καὶ ἀναπαύσει.

Qui accepto helleboro non facilè suprà purgantur, ijs ante potionem corpora præhumectare expedit multo cibo & quiete.

Vt aphorismo 10. 2. part disputatum est de præparatione ad omnem expurgationem, ita hîc peculiariter de præparatione ad vomitum disputatur. Nam etsi humectatio corporum ad omnem expurgationem est necessaria, peculiari tamen causa ad vomitionem. Nam vtcunq; siccum corpus expurgetur, periculũ est nimiæ ariditatis, & ex ea singultus ac conuulsionis. Tamen in vomitione præter hoc, est periculum diruptionis, nisi omnia vasa & vincula omnia sint laxa & mollia: laxitatem mollities, mollitiem humectatio facit. Meritò ergo præ-
A cipit Hippoc. quos p superna expurgare velis, humectare, idq; multo cibo & quiete. Sexto Epidem. hanc ipsam sententiam proferens, quietem tacuit, dixit lotionem. Ita ambobus locis, multo cibo & quiete & lotione vti iubet. Nimirum cibus semper humectat solidas partes nutritione, quies q a exercitatio siccat, lotio per sese humectat vt balneum. Sed videtur præter artem, ei quem expurgare velis, multum cibi dare: cùm victus tenuis magis conferat ad laxitatem & apertionem venarum. Verùm
B quod res habet, dicam apertè: prodibitq; inde germanus loci sensus. Multum cibi medicinalis, cuiusmodi serapia scindentia & aperientia sunt, dari debet ante quancunq; expurgationem: neque quicq̃ est quod magis hac in re probari debeat. Quanquam video vulgus Medicorum, qui perdita quadam methodo hodie vtuntur, rarò supra tres serapiorum potiones dare, raroq; in singulis vltra quatuor vncias & semissem. Sed de hac vulgari methodo, aliquãdo fortasse scribam, vt ea detecta moueat
C omnib⁹ risum, vt cornicula. Interim omnibus suadeo, vt à probatissimorum autorum lectione nunquam desistentes, bonis præceptis assuescant, amethodamque praxim missam faciant. Cibi qui cibus tantùm sint, ante nullam expurgationem debent copiosè dari, ad multam refectionem. Licet tamen eos qui vomitu expurgandi sunt, vomitui aliquot antè diebus assuefacere multa ingestione ciborũ, non qui retineantur, sed qui euomantur: atq; quod eorum manebit interiùs, siccationẽ corporis prohi
D beat. Itaq; quod de pluri cibo dicitur, ita venit intelligendum. Quod de balneo dicitur 6. Epid. non de totius corporis balneo intelligi velim: nam tale balneum impuro corpori, quale necesse est esse quod expurgatione indiget, noxium est: sed de lotionibus peculiaribus, quales sunt emollientes & aperientes, quibus ad obstructa aut scirrho affecta hypochõdria sæpe vtimur. Qui affectus nisi soluatur, expurgationi magno impedimento est. Ne tamen temerè his irrigationibus vtaris, sed cùm misso san-
E guine multitudinem minueris. Hæc est præparatio, quam Hippocr. suadet ad expurgandum vomitum. Meminit verò veratri, quia est illi hæc consuetudo docendi in exemplis. Helleborus verò est potentissimum pharmacum, & antiquis consuetum: cuius sunt duo genera, nigrum & album: nigrũ est violentissimum. Non satis constat an hodiernus helleborus sit, quo veteres vtebantur: vtcunq; hoc habeat, nostro helleboro per se nulli vti suadeo, sed aut raphano intra quẽ macerata sit hellebori pars
F in oxymelite, aut cotoneum assum, cui helleborus inter assandum infixus sit, expuncto tamẽ toto helleboro. Sed hæc sunt alterius loci. Aphorismus nõ indiget pluribus.

Aphorismvs XIV.

Ἐπὴν πίῃ τις ἐλλέβορον, πρὸς μὲν τὰς κινήσιας τῶν σωμάτων μᾶλλον ἄγειν, πρὸς δὲ τοὺς ὕπνους καὶ μὴ κινήσιας, ἧσσον. δηλοῖ δὲ καὶ ἡ ναυτιλία, ὅτι κίνησις
G τὰ σώματα ταράσσει.

Postquam biberit quis helleborum, ad motiones quidem corporum magis aget, ad somnos verò & non motiones minùs. Indicat autem nauigatio, motionem turbare corpora.

Somnus

Somnus euacuationes omnes, quæ opera facultatis animalis aguntur, impedit: quia motnm & sensnm cessare facit. Motio contnrbando totum corpus, vomitiones & deiectiones anget, quod nauigatio indicat: ergo somnns ab epoto pharmaco euacuationem impedit, motio promouet. Qnare meritò Hippocr. dicit, ab epoto helleboro non esse dormiendum sed monendum (qnod de belleboro dixit, de quouis pharmaco intelligi vult.) Neq; tamé Hippoc. dixit omnino non dormiendum, neq; omninn mouendum: sed mouendum magis: dormiendum minùs. Nimirum nonnihil dormire statim ab ingesto pbarmaco, cùm & ex substantia & quantitate ipsius pharmaci & viribus hominis Medicus coniectat fnre difficilem pbarmaci commutationem, non est à ratione alienum: nam somnus vt euacuationes impedit, ita commutationes innat. Neq; verò Hippocr. dixit, quauis hora ab epoto pharmaco somno esse indulgédum minùs quá motioni: nam statim ac acceptum est pharmacum, multò inutilius esset mnnere corpns, quàm dormire. Siquidem motio faceret incommutati pharmaci vomitionem, q; somnns & qnies faciunt retineri & commutari: enacuationes verò nondum impediút, nondum enim euacuationum tempus venit. Quid ergo est quod Hippocr. dicit, ad somnos & non motiones minùs? Id est, ad somnos ita agere, vt hora mouendi nó moueas, minùs debes. Sed quando & quatenus dormire liceat, aut non, lib. 7. Contr. Medic. cap. proprio diximus.

Aphorismvs XV.

Ἐπὴν βούλῃ μᾶλλον ἄγειν τὸν ἐλλέβορον, κίνει τὸ σῶμα. ἐπὴν δὲ παῦσαι, ὕπνον ποίει, καὶ μὴ κίνει.

Cùm volueris magis ducere helleborum, moue corpus: cùm autem sistere, somnum concilia & ne moueas.

Hic quoq; qnod de hellebnro dicitur, de nmni pharmaco dictum puta. Nimirum cùm videtur segniùs succedere expurgatio, quàm expedit, mouere oportet corpus. Aut præcipiendo vt deambulet si potest, sin minùs concutiatur corpus lecto pensili, aut vehatur curru aut lectica. Si verò contrà videtur imminere periculú superpurgationis, sistere oportet, cótinendo corpus in quiete & somno. Causæ horum dictæ priùs sunt.

Aphorismvs XVI.

Ἐλλέβορος ἐπικίνδυνος τοῖσι σάρκας ὑγιέας ἔχουσι. σπασμὸν γὰρ ἐμποιέει.

Helleborus iis qui sanas habent carnes, periculosus: conuulsionem enim facit.

Omnis expurgatio quacunq; parte agatur, sano corpori est periculosa: quod generatim dictum est. 36. apbor. 2. qnia facit dissolntionem. Hoc idem modò exemplo hellebori docet Hippocr. aliam tamen causam adbibens: nimirum illic dixit, quia dissolutionem facit: hìc, quia connulsionem facit. Causa huius rei est, quòd cùm quæuis expurgatio possit sano corpori vtrunq; malum afferre, dissolutionem inqnam & conuulsionem, tamen expurgatio vomitu facta maiori quadam ac peculiari ratione potest conuulsionem facere: nb læsionem oris ventriculi, cui consentit statim totum neruorum genus. Quo- A niam ergo helleborus vomitu expurgat, dixit, Helleborus iis qui sanas habét carnes, periculosus, quia conuulsionem facit. Quantum verò periculi sit in illa connulsione, alio aphoris. dicet: Connulsio ex helleboro lethalis.

Aphorismvs XVII.

Ἀπυρέτῳ ἐόντι ἀποσιτίη, καὶ καρδιωγμὸς, καὶ σκοτόδινος, καὶ στόμα ἐκπικρούμενον, ἄνω φαρμα- B κίης δεῖσθαι σημαίνει.

Si cui sine febre fastidium, & morsus oris ventriculi, & vertigo sit, & os amarum, purgatione per superna indigere significant.

Multis per febrem accidit fastidinm, & morsus ventricnli, & vertigo, & oris amaritndo, qui tamen nnlla expurgatione indigent. Vt si biliosus quispiá ex ira corripiatur simplici febre, nihil mirum si hæc patiatur: qui tamen nulla re minùs indiget quàm C expurgatione. Qui verò citra febrem bæc habet, semper indiget expurgatinne. Nam si est fastidiú, est pasio oris ventriculi, & ea quidem calida: atqui si simnl est morsus oris ventriculi, cú humoris redundantia est ea pasio, non nuda. Atqui is succus qui mordet, non sit frigidus: sitim enim potiùs tolleret & famem excitaret, quàm contrà: est ergo succus calidus & mordens in ventriculi os vergens. His accedens vertigo, magnopere banc conie ctură iuuat: qnanquam per se sola non admodùm face- D ret, si quidem ex multis aliis causis nasci potest. Nascitur verò & ex hac sæpe, ascendente fumo copioso ex ventriculo in capnt. Amaritndo etiam oris hanc coniecturam confirmat. Nam is sapor qui sentitur in lingua, prodit apertè succum qui in toto corpore redúdat, nb insitum gustandi sensum: maximè verò eos qui sunt in ventriculo, ob viciniam & rectitudinem & continnitatem membranæ internæ. Itaque quatuor hæc significant bilem rednndare, & ad os ventriculi decumbere, maximè cùm E sine febre acciduut. Nam cum febre multo minnr causa suffecerit, vt fiant. Proinde dixit, si sine febre accidunt bæc, opus est expurgatione per superna: quia si febris non adest, semper agnoscitur redundare multa bilis decúbereq; ad os ventriculi, quare semper est opus illa expurgatione. Non tamé proinde si febris accedit, non est expurgandum: sed nó semper cùm febris illis accedit, est expnrgandum: qnanqnam semper si nulla febris cum illis est, est expurgandum. Qnædam aliæ huius aphor. enarra- F tiones circunferuntur, quæ mihi omnino displicét.

Aphorismvs XIIX.

Τὰ ὑπὲρ τῶν φρενῶν ὀδυνήματα, ὁκόσα καθάρσεως δέονται, ἄνω φαρμακείας σημαίνει δεῖσθαι. ὁκόσα δὲ κάτω, κάτω.

Dolores supra septum transuersum, qui purgatione egent, medicamento quod per superiora G purgat, opus esse significant: qui verò infra, per inferiora.

Quia non omnes dolores pnrgatione curantur, sed multi aliter, dixit, dolores qui purgatione egét. Tales igitur, si supra septum transuersum sunt, purgatione per superna curari debét: si infra, per infer-

na. Quia in euacuationibus quæ per morbos fiunt, à parte societatem membrorum habente & vicina fieri debet: quia faciliùs deriuantur ſucci per vicinã partem, quàm reuelluntur per contrariam. Societas autem & rectitudo eſt ſuperiorum cum ſuperioribus, inferiorũ cum inferioribus. Sed videtur nullatenus hoc præceptum obſeruari poſſe, aut debere. Nam laborante capite ſæpe iofunduntur clyſteres, & dantur quæ aluum ſubducant vtiliter: & in morbo renum & coli, vtiliter dantur vomitoria: ſcilicet hac ratione reuellitur humor, auocaturq́ne à parte laborante. Contrà ſi laborante capite prouocetur vomitus, moltis de cauſis læſio fiet: & quia humores capiunt impetum verſus laborantem partẽ, & quia caput inter vomendum maximè coocutitur. Iam verò ſi thoracis pars aliqua eſt quæ dolet, multò minùs videtur vomitus mouẽdus, cùm thorax vomitu lancinari ſoleat. Quare cùm thorax & caput ſolùm ſint ſupra ſeptum tráſuerſum, nullius partis ſupra ſeptum dolor videtnr vomitioõe amare. His argumentis coacti, quantùm intelligo, quidam ita enarrant hunc aphor. Dolores qui ſupra ſeptum tranſuerſum, id eſt in ore ventriculi ſunt, per ſuperna: qui infra, id eſt, in fundo ventris, per inferna purgari oportet. Nimirum dolor oris ventriculi, ſignificat ſuccũ eò vergere: dolor fundi, eò quoque: quare eò ducere oportet. Certè ſenſus hic verus eſt, ſed verbis aphoriſmi non ſatis congruit. Nã generatim atq; de omni parte eſſe prolata, indicat aphoriſ.20. qui eſt veluti exemplum quoddam huius ſententiæ. Proinde ego aliter enarro. Videlicet, dolores ſupra ſeptũ tranſuerſum qui expurgatione indigent, indicatione ſumpta à parte, expurgationem quæ curationis propriè vocatæ gratia ſuſcipitur, non reuulſionis ſolùm, per ſuperna petere: eos verò qui infra, p inferna. Dixi, indicatione ſumpta à parte: nam ſi quis doleat collo aut humero ob pituitam, & ad vomendum difficilis ſit, meliùs expurgabitur per ioferna, ob humorem ſcilicet & peculiare natoram, oon ob partem. Tamẽ ſi hæc ab ſint, & dolor ſupra ſeptum tranſuerſum ſit, vt in capite ſi placet, antecedentibus clyſteribus & deiectionibus, q̃ reuulſionis & præcautionis gratia agũtur, & vt præeat cura totius corporis vt oportet, curationis propriæ gratia ad deriuationem vomitu factam veniendũ eſt: ac deinde ad errhina & ſternutatoria & maſticatoria. Præuacuato enim corpore, ſine omni periculo cedit his euacuationibus, humor impactus in parte. Nam ſuccum qui in ipſo capite eſt, clyſtere, aut qui in renibus ipſis, vomitu euacuare nemo ſperauerit.

APHORISMVS XIX.

Ὁκόσοι ἐν τῇσι φαρμακοποσίῃσιν μὴ διψῶσι καθαιρόμενοι, οὐ παύονται, πρὶν ἢ διψήσωσιν.

Qui in pharmacorum potionibus purgati nõ ſitiunt, non ceſſant, antequàm ſitiant.

Quidam legunt, non ceſſeot: ſed nihil refert, ceſſant aut ceſſeot, dicere. Nam nihil euariat ſententiam, ſiue dicas, qui poſt epotum medicameotum nõ ſitiunt, non ceſſaot: id eſt, non ceſſant expurgari, q̃a noodum ſunt perfectè expurgati, vſq; dum ſitiunt: ſiue dicas, ne ceſſent ab expurgatione, ſed aut ducatur magis expurgatio, aut repetatur, quia nondum ſunt perfectè expurgati. Nimirum expurgatio per-

A acta perfectè, non poteſt non ſiccare os ventriculi & corpus vniuerſnm, atq; ita ſitim facere. Si enim tantnm humoris intus manet, vt ſitim tollat, nondum eſt plenè facta expurgatio: ſi verò magnopere ventriculus ſiccatus eſt, nulla poteſt eſſe tanta ſenſus hebetudo, cum qna non ſentiatur ſitis. Itaq; ſi is qui expurgatur nondũ ſitit, nondum ſatis expurgatus eſt. Non tamen ſi ab epoto pharmaco iam ſitit, ſatis iam expurgatus eſt: poteſt enim vel ob acrimoniam pharmaci, vel ob confluxũ bilis, vel cauſam a-
B liam his ſimilem, nondum plenè purgatus, ſitire.

APHORISMVS XX.

Ἀπυρέτοισιν ἐοῦσιν ἢν γίνηται στρόφος, καὶ γονάτων βάρος, καὶ ὀσφύος ἄλγημα, κάτω φαρμακείης δεῖσθαι σημαίνει.

Si tormina fiunt iis qui febre carẽt, & genuũ grauitas, & lumborum dolor, per inferna purgatione indigere ſignificant.

C Hic aphor. videtur eſſe pars 17. quo ita dicebatur: Si ſine febre faſtidiũ, & morſus oris vẽtriculi, & vertigo ſit, & os amarum, purgatione per ſuperna indigere ſignificat. Nam vt illic ſcripſit ſigna multæ bilis vergentis ad os ventriculi, ita hîc ſcripſit ſigna craſſorum humorum decumbentiũ ad infernas partes. Nam dolores oẽs ſignificant, ſuccos oẽs vergere ad inferna: grauitas ſignificat, ſuccos eſſe craſſos & graues. Dixit, iis qui febre carent, non q; ſi cum fe-
D bre hæc ſint, nõ ſit expurgandũ: ſed q; non ſemper ſi adeſt febris, eſt expurgandũ. Nã accedente febre, multò minor cauſa poteſt ſymptomata hæc facere, quàm ſine febre. Quare non ſi cauſa quæ ſine febre hæc facit, ſemper expetit expnrgationem, & cauſa quæ facit cum febre, expetet.

APHORISMVS XXI.

Ὑποχωρήματα μέλανα οἷον αἷμα μέλαν ἀπὸ αὐτομάτου ἰόντα, καὶ ξὺν πυρετῷ καὶ ἄνευ πυρετοῦ,
E κάκιστα. καὶ ὁκόσῳ ἂν τὰ χρώματα πλείω πονηρότερα ᾖ, μᾶλλον κακόν. σὺν φαρμάκῳ δὲ ἄμεινον, καὶ ὁκόσῳ ἂν πλείω χρώματα, οὐ πονηρά.

Deiectiones nigræ, qualis ſanguis niger, ſponte procedentes, & cum febre & ſine febre peſſimæ: & quò plures colores deteriores fuerint, magis malum. Cum medicamento autẽ melius, & quò plures fuerint colores non mali.

F Non vituperat hîc Hippoc. deiectionem ſanguinis oigri, ſed deiectiões ſimiles ſanguini nigro, quæ ſunt melancholicæ. Nam deiici per inferna ſanguinem, paulò pòſt dicet eſſe bonũ. Poteſt verò nigreſcere ſanguis in ipſa via exiẽs ab hepate, quod nihil mali habet: deiectiones tamẽ quæ non ſunt reuerà ſanguinis, ſed atræ bilis aut melancholiæ, ſanguini nigro ſimiles, peſſimæ ſunt. Diſtinguuntur melancholicæ excretiones à ſanguine, concretione: nimirum ſanguis ſtatim concreſcit in grumos, melãcho-
G lia aot bilis atra non ita. Deiectiones nigras eſſe in peſſimis 2. Prognoſtici docet idem Hippocr. his verbis: Exitioſior verò eſt ſi nigra, aut liuida, aut ærugi noſa, aut opima, aut fœtida eſt. Nimirnm nigræ deiectiones, aut vſtione aut extinctione caloris ſiunt, & per magnnm prouentũ melancholiæ aut atræ bilis,

lis, quorum ſuccorum redundantia non poteſt nõ eſſe corpori pericnloſa. Quare tales & cum febre & ſine febre peſsimæ ſunt, vt ſigna ſcilicet, quia à peſſimis cauſis naſcuntur. Quo fit, vt multò deteriores ſint cùm ſponte fiunt, quàm cùm fiunt cum medicamento: quia ſigna omnia ſunt certiora cùm abeſt omnis cauſa manifeſta, q̃ cùm aliqua adeſt. Nec tamen omnes excretiones nigræ, vtcunq; & quouis tempore appareant, peſsimæ ſunt: ſed cùm procedunt, id eſt, durant, ſi ſine febre exeunt, aut à principio morbi longéve à ſummo vigore apparentes, p̃cedunt cùm morbo, ſi cum febre exeunt. Nam ſine febre vnica ingeſtio nigri cibi aut potus, poteſt nigram excretionẽ facere ſine omni malo, ſed ea non procedet. Et febre iam cõſiſtente, exactis ſignis concoctionis, poteſt excretio nigra decretoriè fieri, etiã cum bono magno ita ægrotãtis. Sed alio aphor. huius ſectionis dicet ipſemet Hippoc. ipſas etiã excretiones quæ peſsimæ ſunt, cùm bene exeunt, eſſe bonas. Dicuntur bene exire, cùm poſt ſigna cõcoctionis euacuãtur qualia oportet. Itaq; meritò hîc dicitur, nigras procedentes, ſpõte factas, & cum febre & ſine ea eſſe peſsimas. Addit, & quò plures colores deteriores fuerint, magis malum. Id eſt, quò plures colores deiectionũ fuerint, ſi oẽs ſint peſsimi, eò eſt magis malum ſignum, ſi ſponte procedũt: vt deterius eſt fieri deiectiones partim nigras, partim liuidas, partim virides, & opimas, q̃ totas nigras. Quod 2. etiam Prognoſtici dicitur, his verbis: Si verò varicolor eſt, diuturnior quidem, ſed nihilominùs exitialis eſt. Nimirum deterius eſt, multas easq; peſsimas affectiones eſſe in viſceribus, q̃ vnam peſsimã. Addit, cùm medicamento aũt melius. Hoc eſt, cum medicamento aũt minùs malum, nigras aũt varicolores deiectiones prodire, q̃ ſpõte. Bonum enim vt ſignum non eſt, talia exire, etſi cum pharmaco exeant, adhuc enim ſignificant prauos in corpore ſuccos contineri: ſed eſt vt cauſa bonum, expurgatur enim bene corpus: vt ſignum minùs malum q̃ ſi talia ſponte prodirent. In vltima parte aphor. legitur in quibuſdam codicibus, & quò plures fuerint colores, nõ malum: in aliis, nõ mali. Poteſtq; vtraq; lectio ferre ſenſum ſatis idoneum. Nimirũ ſi legitur non malũ, eſt ſenſus, etſi plures colores deiectionũ ſint, modò cum medicamento fiant, nõ eſt malum. Si legitur nõ mali, eſt ſenſus, quò plures colores fuerint in deiectione, modò colores non ſint mali, eò melius eſt q̃ eſſe nigras. Nam deterius eſt vnicam, ſed eam peſsimam, eſſe excrementorum corruptionem, quàm multas ſed mediocres.

Aphorismvs XXII.

Νοσημάτων ὁκόσων ἀρχομένων, ἢν χολὴ μέλαινα, ἢ ἄνω ἢ κάτω ἐπέλθῃ, θανάσιμον.

Morbis quibuſlibet incipientibus, ſi atra bilis ſuprà aut infrà exierit, lethale.

Atra bilis eſt ſuccus acer, niger, vſtione genitus, aut ex ſanguine, aut ex melãcholia naturali, aut ex flaua bile. Euacuatio nigra ſi non per bonam iudicationẽ excernatur, lethalis eſt: bene aũt decernentia nõ poſſunt mox apparêre, vt dicitur. 2. Epid. par. 1. Ergo ſi atra bilis incipiẽte morbo, aut non poſt ſigna cõcoctionis, exierit, lethale eſt. Quæ decretoriè excernũtur, potentiã facultatis indicãt: ita quę ſymptomaticè, ſignificãt impotentiam & debilitatem.

A

Aphorismvs XXIII.

Ὁκόσοισιν ἐκ νοσημάτων ὀξέων, ἢ ἐκ πολυχρονίων, ἢ ἐκ τρωμάτων, ἢ ἄλλως πῶς λεπτυνομένοις χολὴ μέλαινα, ἢ ὁκοῖον αἷμα μέλαν ἐπέλθῃ, τῇ ὑστεραίῃ ἀποθνήσκουσι.

Quibuſcunq; ex morbis acutis, aut ex diuturnis, aut ex vlceribus, aut alio quouis modo extenuatis, bilis nigra aut qualis ſanguis niger effluxerit, poſtridie moriuntur.

B

Atræ bilis aut ſucci ſanguini nigro ſimilis deiectiones, magnum malum ſignificare dicit. Magna extenuatio, ſiue ex acuto ſiue diuturno morbo ſiue vlcere ſiue vtcunq; aliter (præter cauſas procatarcticas intelligo) magnam debilitatẽ indicat. Magnitudinem morbi cum magna debilitate, ſignificare mortem, & eam quidem citò futuram, haud eſt intellectu difficile. Nam omnis motus celeritas, naſcitur à proportione vincentis ad id quod vincitur: ac tantò citiùs finitur in quencunq; finem ferat, quantò ea proportio eſt maior. Ergo conſtat eum quem Hippoc. deſcribit, moriturum citò: poſtridie moriturũ, hac ratione perſuaſus, & proprio experimento cognouit.

C

Aphorismvs XXIV.

Δυσεντερίη ἢν ἀπὸ χολῆς μελαίνης ἄρξηται, θανάσιμον.

D

Dyſenteria ſi ab atra bile inceperit, lethale.

Cùm dyſenteria ſit inteſtinorum exulceratio, ſi ab atra bile exulcerari cœperunt, ſint profectò vlcera, cancri vlcerati; qui in inteſtinis non poſsint non eſſe lethales. Nam omnia vlcera inteſtinorum, niſi ſint minima & ſimplicisſima, ſunt difficilima curatu: nedum vlcera ex atra bile, quæ in carnoſis etiam partibus ſolent ferro & igne indigere. Verùm hoc ita intelligatur, niſi atra bilis aliunde influat, ſuccedatq; dyſenteria permutatione alterius morbi melancholici. Nam ita fieri poſsit ſalubriter, vt aphor. 5. part. 7. declarabitur.

E

Aphorismvs XXV.

Αἷμα ἄνωθεν μὲν ὁκοῖον ἂν ᾖ, κακόν, κάτω δὲ ἀγαθόν, καὶ τὰ μέλανα ὑποχωρέοντα, κακόν.

Sanguis quidem ſuprà, qualiſcunq; fuerit, malum: infrà verò, bonũ: & nigra ſubeuntia, malũ.

F

Galenus aliam lectionem ſequitur, ſed ego hanc magis probo. In quibuſdam codicibus habetur, κάτω δὲ ἀγαθὸν τὰ μέλανα ὑποχωρέοντα: id eſt, infrà verò bonum, nigra ſubeuntia. Quam lectionem Galen. ſequitur, atq; ita interpretatur, nigra verò infrà ſubire bonum. Sed cùm paulò antè dictum ſit, deiectiones nigras & cum febre & ſine febre peſsimas, nõ ſatis videtur verus hic ſenſus: etſi intelligatur vt intelligit Galen. bonum, id eſt, minùs malum. Quorſum

G

enim boni nomine abuteretur modò de ea re, q̃ peſſimã nuper appellauerat. Proinde ego magis probaui eam lectionẽ, quæ in antiquiſsimis codicibus eſt, hãc ſcilicet, κάτω δὲ ἀγαθόν, καὶ τὰ μέλανα ὑποχωρέοντα, κακόν: i. infrà aũt, bonum: & nigra ſubeuntia, malũ. Vocat modò ὑποχωρέοντα, q̃ nuper ὑποχωρήματα, i. deiectiones.

Itaq; inquit, deiectiones nigras fieri, malum: sanguinem verò infrà exire, bonum. Nam sanguis per imũ ventrem vtiliter excernitur, neq; ea excretio malæ admodùm affectionis signũ est: si verè sanguis sit, ac non potiùs fæx sanguinis, aut atra bilis. Significat enim interiùs esse redundantiam sanguinis, succi omnium optimi ac mitissimi. Itaq; sensus aphor. est, Sanguinem suprà ac per os emitti, malum, qualiscunq; sit sanguis, siue ruber siue niger: infrà verò & per anum, bonum: & deiectiones nigræ, malum. Id est, infrà verò emitti sanguinem, bonum est: nisi sint deiectiones nigræ, quæ vt nuper dictũ est, sunt malæ. Quidam, quin & Galenus ipse, feruntur in alium sensum, declarantes per sanguinẽ infrà exeuntem, hæmorrhoidas. Sed mihi videtur, si illud suprà, intelligitur quasi dicatur per os: & illud infrà intelligi, quasi dicatur per anum. Atq; si infrà intelligitur de quacunq; via inferna, & illud suprà, intelligi debere de quacunq; superna. At verò constat, non omnem sanguinis excretionem per supernam viam, esse deteriorem quacunque per infernã facta: nam melior est fluxus sanguinis è naribus, quàm è ventre. Ergo illud suprà, significat per os: & illud infrà, per infernum ventrem, vt in omnibus ferè aphorismis huius part. significarunt. Prętereà quum ita dicatur, sanguis suprà qualiscunq;, malum, infrà verò, bonum: intelligitur profectò, infrà verò qualiscunq;, bonum. Et illud, nigra subeuntia malum, est vt exceptio: quasi dicatur, infrà qualiscunq; bonus, nisi sit nigra deiectio. Tamen non esset per hæmorrhoidas qualiscunq; bonus: nam purum tenuemq; sanguinem per hæmorrhoidas fluere, non est bonũ. Atq; falsum etiam sit dictu, Per hæmorrhoidas qualemcunq; sanguinem exire bonum, nisi sit niger: imò verò nigrum per hæmorrhoidas exire, est melius. Ineptum etiam dictu sit, Per hæmorrhoidas autem exire qualemcunq; sanguinem, nisi sint deiectiones nigræ, bonum. Itaq; multò facilior ac magis idoneus sensus hic est, Sanguinem qualemcunq; per os emitti, malum est: nam rupturam, aut corrosionem, aut laxitatem venarum significat, in thorace aut ventriculo. Per ventrem autem infernum, sanguinem exire, nisi sint nigræ deiectiones, quas malas esse monstrauimus, bonum est. Nam si est in hepate & vena caua multum sanguinis, meliꝰ est id in imum ventrem mitti (vtpote partem vilissimam, & ad sordes excipiendas naturâ comparatam) quàm in ventriculum regurgitare, vbi in grumos conuersus ac putrescens, deliquia animi afferat, & concoctionem vitiet. Neq; tamen malus sit sanguis, si denigratus in via sit, sed illæ solùm excretiones, quas nigras Hippocratem nuper appellasse diximus, malæ sunt.

Aphorismvs XXVI.

Ἢν ὑπὸ δυσεντερίης ἐχομένῳ, ὁκοῖαι αἱ σάρκες ὑποχωρήσωσι, θανάσιμον.

A dysenteria habito, si veluti carnes deiiciantur, lethale.

Cùm ramenta ex dysenteria tantæ magnitudinis & corpulentię deiiciuntur, vt videantur esse carnes, apertum est magna esse iam vlcera: vlcera verò nisi exigua sint, in intestinis insanabilia esse, priùs etiam diximus. Atqui verbũ illud, ὑπὸ δυσεντερίης ἐχομένῳ, id est, à dysenteria habito, significat ab antiqua firmataq; dysenteria.

Aphorismvs XXVII.

Ὁκόσοισιν ἐν τοῖσι πυρετοῖσιν αἱμοῤῥαγέει πλῆθος ὁκοθενοῦν, ἐν τῇσιν ἀναλήψεσι, τουτέοισιν αἱ κοιλίαι καθυγραίνονται.

Quibus in febribus sanguinis fluxerit multitudo quacunq; ex parte, in refectionibus, his ventres humectantur.

Tertio Prorrh. ita scripsit Hippocr. ipse: Quibus sanguinis eruptio multa fuerit, procedente tempore aluus malè afficitur, si vrina concocta non fuerit. Quæ sententia, ipse hic aphorismus est, prætereà quòd illic non dicitur in febribus: & quod dicitur hîc in refectionibus, illic procedente tempore: & quod hîc ventres humectantur, illic aluus malè afficitur: additurq; illic nisi vrina concocta fuerit, qđ hîc deest. Est verò vtriusq; loci sensus, nimium sanguinis fluxum, solere facere tempore refectionis laxitatem ventris. Nimirum per nimiam sanguinis effusionem, minuitur naturalis calor, & languescit facultas naturalis coquendi, & inaniuntur magnoperè venæ. Quo fit, vt accipiant homines plus cibi, cũ refici iam parant, quàm coquere possint: ea verò est promptissima causa diarrhœæ. Neq; verò hoc solũ accidere solet ex multa sanguinis effusiõe, sed multa alia mala. Quare meritò cùm hîc vnicam tantùm noxam earum, quas solet id effluuium facere, retulerit, illic scripsit, Aluus malè afficitur: intelligens scilicet multa mala, vt laxitatem ventris, flatum, ructus acidos, & cruditates. Quin etiã alia multa mala corpori nata sunt accidere, quæ ex malis ventris initium capiunt, vt hydrôpis omnis species. Refrigeratur enim in primis hepar, & malus totius corporis habitus fit, & multæ obstructiones. Nam distribuuntur multa cruda, aut etiam vitiata in concoctionis officina: constat verò hęc non fieri quia hinc aut illinc euacuatur, sed quia vndecunque euacuetur, multus sanguis fluxit. Meritò ergo Hippocr. dixit, quacunq; ex parte, nam nihil interest, ex naribus, an ex ore, an ex ano, an ex vtero fluxerit, sed si nimiꝰ fluxit. Neq; verò interest, an sponte fluxerit, an arte medica extractus sit: quid enim interest ex naribus, an ex brachio fluxerit, si nimius fluxit? Quare hæc oportet medicos omnes perpendere hoc loco, ne plus quàm expedit, incauteq; sanguinem mittant: fiet enim vt diarrhœam faciant, & apepsiam, & hydrôpem fortasse, aut cachexiam, nisi tamẽ breui fuerit æger iugulatus. Quanquam nollem hoc in loco plurimûm morari, quia video hoc seculo multò plures Medicorum esse hęmophobos, quàm pręcipites in hoc auxilij genus: monendum tamen illud semper est, Ne quid nimis. Neq; certè ea mala fieri nata sunt, tunc solùm cùm febricitat is cui effluxit sanguis, sed etsi nõ febricitet: extinguitur enim nihilominus naturalis calor. Dixit tamen hîc, in febribus; non alia causa, quàm quòd iudicationes in febribus fieri solent. Cùm hîc monstratum sit, hæc mala nata esse ex nimio fluxu sanguinis fieri, cõstat non quantulumcunq; supra indigentiam euacuatum sit aut effluxerit, mala omnia euentura, neque æqualia omnibus. Sed alius plùs, alius minùs lædetur, vt plùs aut minùs euacuãdo à mediocritate excesserit. Atq; alius fortasse, etsi plùs iusto nonnihil

vacuatos sit, non lædetur manifestè: alius lædetur, sed quod recuperari possit: alius lędetur, ita vt nunquam recuperetur, sed reliquum vitę miserè viuat. An magnopere læsus sit, an non adeò, an nihil, manifestè ex vrina cognosces: hæc enim apertè indicat, quatenus debilitatus sit naturalis calor, & an non sit debilitatus. Proinde Hippoc. loco citato addidit, nisi vrina concocta sit.

APHORISMVS XXIIX.

Ὁκόσοισι χολώδεα τὰ διαχωρήματα, κωφώσιος γινομένης παύεται· καὶ ὁκόσοισι κώφωσις, χολωδέων γινομένων παύεται.

Quibus biliosæ deiectiones, facta surditate cessant: & quibus surditas, biliosis deiectionibus factis cessat.

A biliosis deiectionibus, & in biliosis febribus, surditas facta, signum imminentis phrenitidis est, nam apertè indicat raptum bilis in caput, vt Hippocr. ipse lib. de Iudicatione morborum scripsit his verbis: Quibus in febribus aures surdescunt, ij necessariò febre non discussa delirant. Sed si ei cui bilis per ventrem fluit, fit raptus in caput, nihil mirũ deiectiones biliosas cessare: vt solet scilicet fieri vrina alba delirantibus, rapta in caput bile: & eâdem ratione quibus surditas talis est, id est, ex bile, superuenientibus deiectionibus biliosis cessat surditas, & periculum phrenitidis quod ex bile in capite imminebat. Atqui ea euacuatio est maximè probãda, nam est euacuatio simul & reuulsio facta à natura. Sed non semper hæc solutio solet huic malo succedere, sed nonnunquam fluxus sanguinis de naribus solet à surditate & phrenitide simul liberare, quę euacuatio cum deriuatione est. Aliquando fit sine euacuatione permutatio: quæ probanda tamen est, quia est maioris mali cum minori permutatio, vt cũ cessat surditas superueniente dolore coxæ aut genuũ. Quas omnes surditatis iudicationes, Hippocr. ipse loco citato recensuit. Neq; tamen biliosæ deiectiones quamcũq; surditatem solent tollere, sed biliosam: biliosa surditas esse agnoscitur ex bilis signis, in quibus in primis est febris biliosa. Proinde in hoc aphor. (enarrante ipso Hippoc. loco illo quẽ citaui, ex lib. de Iudicatione morborum) subaudiri velim, in febribus: atq; ita dici, quibus verò in febribus surditas, biliosis deiectionib. factis cessat. Agnoscetur etiam postmodùm ex bile fuisse surditas, quòd fluentibus deiectionib. biliosis tolli ea incipiat. Sed de aphorismo hæc sunt satis.

APHORISMVS XXIX.

Ὁκόσοισιν ἐν τοῖσι πυρετοῖσιν ἑκταίοισιν ἐοῦσι ῥίγεα γίνονται, δύσκριτα.

Quibus in febribus sexto die rigores fiunt, difficile habent iudicium.

In febribus non intermittentibus intellige: nam in intermittentibus fit rigor vt initium accessionis, estq; in figura propria febrium, quare nihil significat. In ardentibus autem febribus, speciem quandã crisis esse rigorem, dicetur aphor. 58. huius part. qui ita habet: A causo habito, superueniente rigore solutio. Quare accidit rigori, quod aliis iudicationum generibus: scilicet diebus decretoriis vtiliter; diebus non decretoriis inutiliter fieri. Atq; dies decre-A torij crebriùs & tutiùs iudicant, scilicet, crebriùs iudicant, atque crebriùs liberant, & sine recidiuis: atque si quando tollunt homines, mitiùs tamen id faciunt. Contrà non decretorij dies rariùs iudicant, pauciores liberant, eosq; non tutò, sed cum multis recidiuis: reliquos cum magnis cruciatibus interimunt. Idque euenit in vtrisq;, quacunq; iudicationis specie iudicent, siue fluxu aliquo sanguinis, siue sudore, siue vomitione, siue rigore, siue aliter. Nam quod modò dicimus, non est in crisis genere, sed in B diei natura. Dierum omnium decretoriorum vilissimus atque pernitiosissimus, est 6. dies, vt ex innumeris Hippocratis locis, cùm in Epidemiis, tum etiam in Aphor. & aliis operibus constat. Meritò ergo in febribus. 6. die rigores significabunt difficile iudicium: mortem scilicet, aut solutionem non tutam, sed cum multis recidiuis. Nam quouis alio die non iudicatorio, fiunt iudicationes difficiles, nedũ hoc die qui est vilissimus. Sed cùm hoc non tam sit in rigore ipso (nam rigorem satis bonam iudicatio-C nem esse solere in febribus ardentibus, aphor. citato dicetur) quàm in diei natura, constat non rigorẽ solòm in hoc die afferre iudicium difficile, sed eâdẽ ratione & sudorem, & regium morbum, & indicationem aliam quamcunq;.

APHORISMVS XXX.

Ὁκόσοισι παροξυσμοὶ γίνονται, ἣν αὖ ὥρην ἀφῇ ὁ πυρετὸς, ἐς τὴν αὔριον τὴν αὐτὴν ὥρην ἢν λάβῃ, D δύσκριτα.

Quibus accessiones fiunt, quacunq; hora dimiserit febris, si sequenti die eâdem hora inuaserit, difficilis iudicationis est malum.

Videtur prima facie hic aphoris. significare, malũ esse difficilis iudicij, si cras inuaserit febris eâdẽ hora qua hodie dimisit. Tamen hoc omni ratione caret, neq; experimento confirmatum esse puto. Sed quod dicitur tale est, Febres eas esse rebelles & so-E lutu difficiles (hoc enim est quod verbum, difficilis iudicij, hoc loco significat) quarum paroxysmi eâdem semper hora repetunt, idque quacunque hora dimittant. Quod non ideo additur, quòd nihil intersit qua hora dimittat febris, ad morbi longitudinem aut breuitatem: sed quòd hæc ipsa repetitio statuta, atq; ordine confirmata, qua à sua hora paroxysmus nihil deerrat, vtcũq; habeant reliqua, per se significat difficilem solutionem. Quia ordo in rebus omnibus significat fixionem causarum, quare F & difficilem solutionem. Constat verò ex his, non solòm significare hanc difficultatem, si eâdem hora semper accidit paroxysmus, sed etiam si paribus semper horis, eademq; proportione anticipet, aut tardet: vt si hodie hora prima, sequenti die, secunda, tertio die, tertia; quarto quarta, atque ita deinceps inuadat. Nam in his non est minor ordo quàm in illis, neque paroxysmi aberrant magis à sua hora. Interualla enim habent omnino æqualia, repetuntque totidem horis hodie, quot heri, & nudius G tertius.

APHORISMVS XXXI.

Τοῖς κοπώδεσιν ἐν τοῖσι πυρετοῖσιν ἐς ἄρθρα, καὶ παρὰ τὰς γνάθους μάλιστα, ἀποστάσιες γίνονται.

In febribus cũ laßitudine, in articulos & circa buccas maximè abſceſſus fiunt.

Laſsitudo cum febre coniuncta, abſceſſum expectare inbet. Nam raro quibus tanta ad vires multitudo ſuccorum eſt, vt per totam febrem ſentiant notatu dignam laſsitudinem, liberari poſſnnt ſine abſeeſsibus. Quòd in articulis fient, agnoſcimus ex partis natura. Nam vt dictum eſt ab eodem Hippocrate innumeris in locis, maximè in Prognoſtico &. 2. Epid. & in multis aphoriſmis, in quibus ſunt 44. & 45. & 74. articuli paratiſsimi ſunt ad recipiendos abſceſſus: cauſa eſt in oſsium laxitate, & motu. Fore circa buccas, boc eſt, aut in buccis ipſis, aut in partibus colli, aut poſt aures circa buccas, intelligimus ex morbi natura. Nam ſermo eſt de febribns perpetuis, quæ ſemper ferè habent affectam ſedem in capite, thorace, aut hypochondriis: quibus ſedibus, cum partib. circa buccas eſt magna rectitudo.

APHORISMVS XXXII.

Ὁκόσοισιν ἀνιστημένοισιν ἐκ τῶν νούσων τι πονέσῃ, ἐνταῦθα αἱ ἀποστάσιες γίνονται.

Quibus conualeſcentibus ex morbis aliquid laborauerit, illic abſceſſus fiunt.

Nondum ex dictis indiciis eſt ſatis aperta coniectura, in quam partem incnmbet abſceſſus, niſi peculiaria ſigna ſint in ipſa parte, quæ eſt acceptura. Vt ſi quis per totum morbum, qnem veriſimile ſit ex aliis ſignis, iudicandum per abſceſſum, parte aliqua doluit, is illa ipſa parte cùm cõualeſcet ex morbo, habebit abſceſſnm. Dolor enim ille apertè iam ſignificabat, & partem eſſe debilem, & in illam ſnccos decumbere. Nec verò dolor ſolus poteſt ſignificare abſceſſnm in parte aliqua futurum, ſed & quodcunq; particnlare ſignum eorum, quæ ſignificare poſſunt debilitatem aut morbnm partis: vt ſi pars aliqua pecnliari laborabat intemperie per totum morbum, aut ſndabat ſola. Qnin etiam citra hæc omnia, ſi aliunde intellexeris bomini eſſe partem aliquam debilem præ cæteris, in illam fore abſceſſum expectabis: vt ſi quis eſt claudns, in crus: ſi quis ſolet coxa laborare, in illam: ſi cui ex vlcere quod accepit brachinm debilitatum eſt, aut etiam pars alia, hac aut ſimili alia occaſione, quæ poſsit partem debilem reddere, in partem debilem. Itaq; intelligendum eſt, nõ quibus laborauerit pars cùm conualeſcnnt, ſed cùm conualeſcũt, fiunt ea in parte abſceſſus, qna laborauerunt per morbos.

APHORISMVS XXXIII.

Ἀτὰρ ἢν καὶ προπεπονηκός τι ᾖ πρὸ τοῦ νοσέειν, ἐνταῦθα στηρίζει ἡ νοῦσος.

Sed et ſi quid ante morbum doluerit, illic morbus firmatur.

Vt cùm per morbum dolet pars aliqna, in ea parte debet expectari abſceſſus: ita cùm ante morbum doluit aliqna pars, timeri debet ne morbus in ea firmetur. Vt ſi homini cui multis antè diebus doluit capnt, febris ſuperuenit, ſtatim debet timeri phrenitis: ſi dolnit latus, pleuritis: ſi renes doluerunt, eorum inflammatio.

A

APHORISMVS XXXIV.

Ἢν ὑπὸ πυρετοῦ ἐχομένῳ οἰδήματος μὴ ἐόντος, ἐν τῇ φάρυγγι πνὶξ ἐξαίφνης ἐπιστῇ, θανάσιμον.

Si ei quem febris habet, tumore non exiſtente in faucibus, ſtrangulatio repente euenerit, lethale.

Quod vertimus, tumore non exiſtente, Hippoc. B dicit οἰδήματος μὴ ἐόντος. Conſtat tamen œdematis nomine hìc, vt pleriſq; in locis apud hnnc auctorẽ, tumorem intelligi: non eum tantùm, qui à pituita fit, ſed generatim. Dictum etiá priùs eſt, banc phraſim, ei quem febris babet, aut à febre habito, maius quiddam ſignificare quàm ſi ſimpliciter diceretur, febricitanti: ſignificat nimirum, ei qui magna febre laborat. Itaq; affirmat, ſi cui laboranti magna febre, nullo tumore apparente in faucibus, repente ſuperuenerit ſtrangulatio, lethale malnm eſſe. Conſtat C verò ſyndromen hanc ſignorum, ſignificare acerbiſsimam anginæ ſpeciem, quam Græcorum multi ab aliis ſpeciebus ſeparantes appellabant cynanchen: ea verò eſt inflammatio aſperæ arteriæ. De qua & in Prognoſtico idem ferè quod hoc loco, ſcriptum eſt his verbis: Angina periculoſiſsima eſt, & celeriter enecat, vbi neq; in faucibus neq; in ceruice quicquam apparet, doloresq; vehementes fuerint, & ſpiritns non niſi recta ceruice trahitnr. Hæc enim eodem die ſtrangulat, & interdnm ſecundo, D ant tertio, aut quarto. Quod in boc aphoriſmo dicitur, tumore non exiſtente in fancibus, dicitur in Prognoſtico, neq; in faucibus neq; in ceruice: qd hîc quoq; ſuppleri debet. Nam ſi tumor apparens in faucibus, hoc eſt, in interna oris parte quę eſt inter gulam & caput aſperæ arteriæ, anginæ periculũ ſubleuat, mnltò profectò magis ſubleuabit tumor in ceruicis apparens externa parte. Quod in Prognoſtico dicitur, & ſpiritus non niſi recta ceruice trahitur, dicitur hîc, ſtrangulatio repente ſnperue- E nerit: multò profectò ſignificantiùs. Nam nomen hoc ſtrangulatio, nõ de omni reſpirationis difficultate dicitur, etſi ea magna ſit, ſed de ea ſolùm qua iugulum videtur compreſſum. Si quis enim aſthma patitur, aut ob debilitatem facultatis ſublime reſpirat, dicitur diſpnœá pati, ſed nõ ſtrangulari. Strangulatio verò repente facta, inflammationem in gutture ſignificat. Nam ſi aut ob incidentẽ flnxionem, aut tale quippiam ſtrangulatio fieret, non fieret repente: aut ſi repente fingas reſolutos eſſe muſculos F aperientes laryngẽ, omnino non fiet ſtrangulatio cum magna febre. Igitur magna febris cum ſtrangulatione repente facta, inflammationem ſignificat in aliqua earum partium, quæ poſſunt ſtrangulare: quòd ſi nnllus tumor apparet in fancibns, neq; omnino in tota ceruice, in interno guttnre erit proculdubio inflammatio. In Prognoſtico vt huius ipſins morbi deſcriptionem faceret, quia ſtrangulationis non meminit, ſed rectæ ſpirationis quæ remiſsiùs ſignificat, dolorum vebementium in ceruicis par- G tibus meminit. Itaq; non omnino eodem modo, bene antem vtrobiq;, atq; omnino idem affectus ſignificatur, hîc & loco citato in Prognoſtico. Quẽ morbum tam periculoſum eſſe Hippocr. cenſet, vt nonnunquam eodem die, aut ſecundo, atq; ſemper ferè intra quartum necare dicat. Maxima periculi cauſa

eſt,

est,quòd non expectat curationem. Nam affectus, gratiâ febris & feruoris maximi, experit mulrū aeris frigidi: & inflāmatio non permittit subire in thoracem,nisi minimum, & eum quidem calidum.

APHORISMVS XXXV.

Ἤν ὑπὸ πυρετοῦ ἐχομένῳ ὁ τράχηλος ἐξαίφνης ἐπιστραφῆται, καὶ μόγις καταπίνειν δύνηται, οἰδήματος μὴ ἐόντος, θανάσιμον.

Si ei quem febris tenet, ceruix repente peruertitur, & vix potest deglutire, tumore non existente, lethale.

Pernersio ceruicis, vertebrarum luxationes significat,de quibus lib.3.com.26.loquuti sumus. Illæ pernersiones si ad anteriora fiunt, deglntionem impediunt: nam spinæ à parte interna gula affixa est. Neq; verò illam solùm,sed & respiratione: nam vt gula spinæ, ita gulæ aspera arteria hæret. Igitur peruersio colli,cùm tam impedita deglutione,apertè significat euersas vertebras versus anteriora: quod verò id repente factum est, significat inflammationem aliquam factam esse in musculis ceruicis: atq; multò magis id significatur, accedēte magna febre. Quo tumore non existente, id est, non apparente, aut non existente in loco conspicuo, cōstat esse internam inflammationem cum strangulatione: qui casus eâdem prorsus causa quia prior, erit lethalis.

APHORISMVS XXXVI.

Ἱδρῶτες πυρεταίνουσιν ἢν ἄρξωνται, ἀγαθοὶ τριταῖοι, καὶ πεμπταῖοι, καὶ ἑβδομαῖοι, καὶ ἐνναταῖοι, καὶ ἑνδεκαταῖοι, καὶ τεσσαρεσκαιδεκαταῖοι, καὶ ἑπτακαιδεκαταῖοι, καὶ μιῇ καὶ εἰκοστῇ, καὶ ἑβδόμῃ καὶ εἰκοστῇ, καὶ τριακοστῇ πρώτῃ, καὶ τριακοστῇ τετάρτῃ. οὗτοι γὰρ οἱ ἱδρῶτες νούσους κρίνουσιν. οἱ δὲ μὴ οὕτως γινόμενοι, πόνον σημαίνουσι, καὶ μῆκος νόσου, καὶ ὑποτροπιασμούς.

Sudores febricitātibus si euenerint, boni sunt tertio die, & quinto, & septimo, & nono, & vndecimo, & decimoquarto, & decimoseptimo, & vigesimoprimo, & vigesimoseptimo, & trigesimoprimo, & trigesimoquarto. Nam hi sudores morbum iudicant. Qui verò non ita fiunt, laborem significant, & longitudinem morbi, & recidiuas.

Quod in Prognostico dixit, Sudores optimi sunt in omnib. morbis acutis, quicunq; in diebus iudicatoriis fiunt: hoc idem dicit modò, per enumerationem dierum decretoriorū. Itaq; enarratore Hippocrate ipso, hic nomine febricitantiū intelliguntur, qui laborat febribus acutis: tales enim sunt que solent iudicari. Euenit itaq; sudoribus, quod & aliis omnib. indicationum generibus, scilicet diebus decretoriis bene fieri, aliis diebus (quantum agitur in diei natura) malè. Hæc enim est vis dierum decretoriorum, vt bene, perfectè & tutò iudicēt, hoc est, ad salutem plerunq;, integrè & sine recidiua. Sudores ergo diebus decretoriis prouenientes, ita faciunt. Qui verò nō ita fiunt, id est, qui diebus nō decretoriis fiunt, significant laborē & longitudinem morbi, id est magnum & longū morbum: si scilicet mor

A bum nō tollūt. Nam vt Hippoc. ipse paulò infra dicet, febricitanti sudor superueniēs febre nō deficiēte, malum: prorogatur enim morbus, humiditateq; multam significat. Si tollūt febres, significāt recidiuas. In quā sententiā dicet rursum, nisi dieb⁹ imparibus febris reliquerit, solet redire. In ea enumeratione dierū quā facit, sunt quædā notatu digna. Primum cur tacuerit quartū, cùm sit iudicatorius ferè inter primos. An quia etsi qnantū agitur in diei natura quartus est decretorius, tamē iudicat rarò ad- B modùm, quia accessio diei tertij aut quinti surripit crisim. Sed cur nō etiam 13. & 15. surripiūt quatuordecimo: aut si surripiūt, cur quatuordecimū nominauit, tacēs quartū. An quia quò acutior est morb⁹, tantò accessio quæ imparibus diebus fit, maiorem vim habet: atq; proinde accessiones eorū qui quatuordecimū possunt attingere, minùs violētæ cùm sint, non tam crebrò arripiunt crisim, quàm eorum qui quintum diem nō excedunt. In quibusdā codicibus legitur, vigesimo & trigesimo. Tamen in ple- C risq;, & in eorū optimis legitur, vigesimoprimo, & trigesimoprimo. Me hoc nihil mouet: nam etsi vigesimus dies haberi soleat iudicatorius, explicuimus nos in com.22. aphor.2. par. crisim vigesimi semper produci ad bonā partem vigesimiprimi. Quare nō mirū, imò verò admodū consentaneū est, Hippocr. nunc vigesimū, nunc vigesimumprimū vt decretorium nominare. Post trigesimumquartū, trigesimū septimum & quadragesimum posset Hippoc. adiicere: nam nisi quadragesimum diem superent mor- D bi, noudum habentur simpliciter diuturni. Sed fortasse omisit, vt rariùs iudicantes quàm priores.

APHORISMVS XXXVII.

Οἱ ψυχροὶ ἱδρῶτες σὺν μὲν ὀξεῖ πυρετῷ γινόμενοι, θάνατον σημαίνουσι. ξὺν δὲ πρηϋτέρῳ, μῆκος νούσου.

Frigidi sudores cum acuta febre facti, mortem significant: cum mitiori, longitudinem morbi.

E Hæcquoq; sententia in Prognostico scripta est his verbis: Pessimi autem frigidi sudores, & solùm circa caput facti, & faciem, & collum: hi enim cum acuta quidem febre, mortem prænunciant: cū mitiori autem, morbi longitudinē. Et qui toto corpore similiter, ac qui circa caput fiunt. In enarratione illius loci, reddidimus causas frigidi sudoris, & cur ita contingat vt ab Hippocr. dicitur. Modò illud vnum lnbet dicere, sudorem frigidum, vt cum febre quæ plurimùm vrget (hæc enim vocatur hic acuta) F mortem, ita & cum debili facultate, qualiscunq; febris sit, significare: & vt cum febre quæ non adeo vrget, longitudinem, ita & cum facultate forti. Itaque sudor frigidus (nam & causæ cuiuscunq; magnitudinem morbi & multitudinē causæ significanti, id vsu venit) cum forti facultate, longitudinē: cum debili, mortē significat. Nam vt febris quæ vrget, non expectat, donec contumax succus cōquatur, ita neque debilis facultas. Et vt febris mitior expectat, ita & virtus fortis. Succus verò q exudat frigidus, non G nisi longo tempore coqni potest.

APHORISMVS XXXIIX.

Καὶ ἔχει ἐν τῷ σώματος ἱδρώς, ἐνταῦθα φράζει τὴν νοῦσον.

Qua parte corporis sudor est, ibi morbum indicat.

Sudor nō semel neq; ex manifesta causa, sed semper fluens sine manifesta causa, peculiarem in parte redundantiā significat, si ex parte: vt in toto corpore, si ex toto fluit.

APHORISMVS XXXIX.

Καὶ ὅκου ἐν τοῦ σώματος ψυχρὸν ἢ θερμὸν, ἐνταῦθα ἡ νοῦσος.

Et qua parte corporis calor aut frigus est, ibi morbus est.

Nam calor aut frigus morbus est, si scilicet non leuiter, sed insigniter & cum perseuerantia, & non ob manifestam causam fit.

APHORISMVS XL.

Καὶ ὅκου ἐν ὅλῳ τῷ σώματι μεταβολαὶ, καὶ ἢν τὸ σῶμα καταψύχηται, ἢ αὖθις θερμαίνηται, ἢ χρῶμα ἕτερον ἐξ ἑτέρου γίνηται, μῆκος νόσου σημαίνει.

Et vbi in vniuerso corpore mutationes, & nunc corpus refrigeratur, nunc incalescit, aut color alter ex altero fit, longitudinem morbi significant.

Duæ hæ mutationes, scilicet corpus alternatim & refrigerari & incalescere, & colorem alterum ex altero fieri, significant multos variosq; succus: qui non possunt nisi longo tempore coqui. Quare talia signa, constante facultate, longitudinem morbi significant (nam si non constiterit, significabūt mortem, citam aut tardam, vt facultas plùs minúsve durare puterit) quod 1. Epid. par. 2. exemplo satis indicatum est. Describit Hippoc. tempestatē, qua grassabantur continuæ febres, quibus cùm nunquā intermitterent, rigores inordinati & errantes fiebāt. Itaque fiebat illis modò calor, modò frigus: de quibus ita inquit, Octogesimo quum breuissimè iudicabantur.

APHORISMVS XLI.

Ἱδρὼς πολὺς ἐξ ὕπνου ἄνευ τινὸς αἰτίης ἑτέρης γινόμενος, τὸ σῶμα σημαίνει ὅτι πλείονι τροφῇ χρέεται. ἢν δὲ τροφὴν μὴ λαμβάνοντι τοῦτο γίγνηται, σημαίνει ὅτι κενώσιος δέεται.

Sudor multus à somno, sine causa alia factus, corpus copiosiore cibo vti significat: si verò cibū non capienti hæc passio accidat, significat euacuationem esse opus.

In quibusdam codicibus legitur, ἄνευ φανερῆς αἰτίης, id est, sine causa manifesta: in aliis, ἄνευ τινὸς αἰτίης ἑτέρης, id est, sine causa aliqua alia. Quam lectionē magis probaui, quia cibus etiam est manifesta causa. Quare non satis aptus videtur sermo esse, si sudor multus à somno sine causa manifesta fit, à cibo fit. Melius est dicere, si sine alia causa fit, à cibo fit: quod si sine cibo etiā, significat euacuatione esse opus. Atqui poterat ita dici, essetq; idem omnino sermo, Si sine causa manifesta sudor multus à somno fit, euacuatione esse opus significat. Nam nomine causæ manifestæ, excluditur etiam cibus: libuit tamē Hip-

A pocrati cibum seorsum excipere, quia frequentissimè solet esse talis sudoris causa, atq; vt te id moneret. Nomine cibi, constat intelligi debere etiam potum: nam copiosus potus non minùs, imò magis etiam quàm cibus, potest esse causa multi sudoris à somno. Itaq; inquit, si sine alia causa, manifesta scilicet (qualis esse posset decubitus in loco calido, aut epotum medicamentum quod sudorem prouocaret) sudor multus à somno fit, corpus pluri quàm opus sit cibo vti significatur: hæc enim solet esse cre-
B berrima causa. Si verò neq; hæc causa sit vt homo sudet, constat eum laborare redundantia: quare cū contrariorum sint contraria remedia, euacuatione erit opus. An expurgatione, an missione sanguinis, an solū tenui victu, & frictione, ex aliis discito. Sed obiicies, docere Hippocratem in Prognostico, sudorem fieri aut ob igneam inflammationem, vt in colliquantibus febribus, aut ob corporum dissolutionem, vt in virtutis deliquiis: ex quibus causis (earū autem nulla habetur in manifestis) si quis sudet, ni-
C hil possit esse magis pernitiosum, quàm euacuatione vti. Ceterùm proinde puto ego, Hippocratem dixisse nō simpliciter, sudor sine causa manifesta, sed sudor multus ex somno factus. Nimirum sudor fieri potest ex debilitate facultatis cōtentricis, aut ex corporis colliquatione ab igneo calore: tamen ille neque copiosus & abundè ex toto corpore fluens (hunc enim intelligo magnum vocari) neque post somnum magis fiet. Imò verò qui præ debilitate fit, non multus, sed raris guttulis, granis milij simi-
D libus, prodit: qui per colliquationem, non copiosus & fluens, sed crassus, pinguis, non adeò multus. Vterq; somno magis sistitur, quàm promouetur: somnus enim facultates naturales roborat, & membra reficit. Igitur qui multus & ex somno, sine multo cibo aut potu, aut alia manifesta causa fit, non potest nō nasci à multitudine, atq; indigere euacuatione.

APHORISMVS XLII.

Ἱδρὼς πολὺς ψυχρὸς, ἢ θερμὸς, ἀεὶ ῥέων, ὁ ψυ-
E χρὸς μείζω, ὁ δὲ θερμὸς ἐλάσσω νοῦσον σημαίνει.

Sudor multus frigidus aut calidus, semper fluens, frigidus maiorem, calidus minorem significat morbum.

Vtcunq; sudor multus fluat, semper per totum morbum, aut sæpe repetat, significat morbum, id est, significat multam morbi causam, estq; proinde malum signum. Frigidus verò & semper fluens, maiorem morbum significat, estque deterius signum
F quàm calidus semper fluens. Nam quum vterque significet multitudinem succorum, frigidus valde contumaces ad coquendum, aut debilitatem innati calidi significat. Itaq; hîc quoque, quum scilicet multus sudor & semper fluēs maximè frigidus est, timor imminet, ne non possit durare facultas, donec morbus coquatur.

APHORISMVS XLIII.

Οἱ πυρετοὶ ὁκόσοι μὴ διαλείποντες διὰ τρίτης
G ἰσχυρότεροι γίνονται, ἐπικίνδυνοι. ὅτῳ δ' ἂν τρόπῳ διαλείπωσι, σημαίνουσιν, ὅτι ἀκίνδυνοι.

Quæcunq; febres non intermittētes, tertio die fortiores fiunt, periculosæ. Quocunq; autem modo intermiserint, significant periculum abesse.

Febrium perpetuarum, quæ tertio quoq; die ingrauescunt, duplex est genus: alterum simplex, cuiusmodi tertiana continua, quam causum exquisitum esse alio luco monstrauimus: alterum compositum, cuiusmodi est semitertiana, & cocursu quotidianæ & tertianæ, cùm ambæ aut altera continua est, cōflatur. Vtrunq; genus morbi est lethale. Nam de semitertianis. 1. Epid. part. 3. ita scripsit idem Hippocrates: In febre quam semitertianam vocāt, cùm morbi eueniunt acuti, tum præter cæteras hæc est lethalis. Ardentes febres periculosas esse, magis cōstat quàm vt monstratione opus sit. Constat ergo, futilem esse quæstionem inter quosdam enarratorum, de quibus febrib⁹ sit hic aphorismus, an de semitertianis, an de ardentib. Nam si vtreq; sunt non intermittentes, & tertio die ingrauescentes, & vtreque sunt periculosæ, de vtrisque profectò intelligetur. Maximè cùm vniuersim ab Hippocrate scriptū sit, quæcunq; febres non intermittentes, tertio die fortiores fiunt, periculosæ. Atqui quanquam tertio die ingrauescentes, sunt præ cæteris periculosæ, tamen febres nullæ earum quæ nunquam intermittunt, sunt omnino sine periculo. Nam ab ipso Hippocr. 1. Epid. par. 3 ita scriptum est: Sunt autem acutissimi, maximi, grauissimi morbi, ac præ cæteris omnibus lethales, in continua febre. Quo loco nullā continuæ febris speciem nominauit, sed de continuis generatim dixit, eas esse periculosas. Qd' hic de omnibus non dixit apertè, sed de tertianis continuis apertè in prima parte aphorismi: de aliis febribus per insinuationem in secunda, dicens, Quæ verò quocunq; modo intermittunt, periculo carent: quasi quæ nullo modo intermittunt, non careāt periculo. Nam iis quæ quouis modo intermittūt, contrariæ sunt quæ nullo modo intermittunt: hæ sunt continuæ. Quare non valde probo enarrationem Galeni, putantis hanc etiam secundam partē aphorismi esse de solis tertianis, atque perinde esse atque si ita diceretur: Quæ verò tertianæ intermittunt, quouis modo intermittant, id est, siue multis siue paucis horis intermittant, periculo carent. Nam etsi tertianæ intermittentes sunt tutæ, non tamen illæ solùm sed & aliæ omnes intermittentes, vtcunq; intermittant: siue inquam singulis diebus, siue vno, siue duobus interiectis. Quare illud, quæ verò quocunque modo intermittit, de febribus generatim intelligitur, non de tertianis solùm. Nam præter dicta, ratio securitatis quā Galenus reddit, non est propria tertianis, sed cōmunis omnibus intermittentibus: nimirum in omnibus perpetuis facultas perpetuo affligitur labore, nunquam remittente, & putredo contingit in venis & arteriis magnis. In intermittentibus autem putrescunt succi extra vasa, & facultas potest in intermisionibus febris recreari. Igitur cùm ratio sit omnibus communis, de omnibus quæ intermittunt debet intelligi hic sermo. Quod Galenus etiam intellexit (etsi hic seuti aliter) vt constat ex comm. 5. tertiæ part. 1. Epid. quo ita scriptum reliquit: Febrium verò ad integritatem venientium, lethalem esse nullam, in aphorismis clarè docuit his verbis: Febres quæ non intermittentes, tertio die ingrauescunt, sunt periculosæ: quocunq; autem modo intermiserint, periculū abesse significatur. Igitur quod tota hæc sententia continet, est, febres omnes intermittentes esse siue periculo: quę nullo modo intermittunt, nunquam sine periculo esse: in eis verò maximè periculosas esse, quæ tertio die ingrauescunt, siue causi, siue semitertianæ sint. Neq; certè cōtrariū huic enarrationi est, q Hippocr. quintanā pessimā vocet. Nō enim eam simpliciter dixit perimere, sed cū tabescētibus, aut iam tabidis superueñit. Hoc verò non est febrē esse per se lethalem, sed aliis intermittentib. deteriorē.

APHORISMVS XLIV.

Οκόσοισι πυρετοὶ μακροὶ, τουτέοισι ἢ φύματα, ἢ ἐς ἄρθρα πόνοι γίνονται.

Quibus febres diuturnæ, iis vel tubercula vel dolores in articulos fiunt.

Ex diuturnis febribus crebriùs fiunt abscessus, q̃ ex acutis. Atq; ex iis, quæ quamuis à principio fierent acutæ, prorogātur, saluè affecto homine, vt in Prognostico dicitur, abscessus fiunt. Fieri verò abscessus in articulos sæpissimè, probatum priùs est. Hi abscessus faciunt dolores in articulis, aut obortis simul tuberculis circa illos, aut sine tuberculis: vel faciunt tubercula sine articulorum doloribus. Tot enim modis potest abscedere humor in articulos, aut in partes circa articulos.

APHORISMVS XLV.

Οκόσοισι φύματα, ἢ πόνοι ἐς τὰ ἄρθρα ἐκ πυρετῶν μακρῶν γίνονται, οὗτοι σιτίοισι πλείοσι χρέονται.

Quibus tubercula, vel dolores in articulos fiunt, hi multis cibis vtuntur.

In quibusdam codicibus legitur ἐκ πυρετῶν μακρῶν γίγνονται: id est, ex longis febribus, aut post longas febres fiunt: in aliis legitur solùm, ἐκ πυρετῶν, id est, ex febribus, aut post febres. Multò verò magis probaui hanc lectionem, qua nihil tale habetur: quia reuerà sunt verba illa ineptè hìc interiecta. Nam q febres longæ anteceſſerint, non solùm non auget suspicionem, ex multis cibis tubercula esse, sed etiam minuit. Nam si post febres longas tubercula fiunt, non est quòd suspiceris cibum multum esse in causa; cùm febres diuturnæ soleant tubercula afferre. Quin potiùs si ita diceretur, Si post febres non diuturnas tubercula fiunt, cibus est in causa, meliùs diceretur: malè ergo dicitur, ex diuturnis febrib⁹. Ferre meliùs possem vt diceretur, solùm post febres: sed consentaneum esse magis puto, vt illa verba excludantur. Docet enim Hippoc. modò, nihil aliud, quàm multis, quibus febres quæ præcesserūt perfectè iudicatæ sunt, vt nullos abscessus afferrent, fieri tamē abscessus ob cibos multos. Cognosces tubercula non sequi iudicationem morbi, sed malum victum: non vt Galenus inuuit in cōmentario, si cōnualescentibus iam ex febribus fiunt (nam aphor. 32. dixit ipsemet Hippocr. Conualescentib. fiūt abscessus etiam sine errato veniētes) sed si febre perfectè iudicata, aut declināte iam optimè, & elapso tēpore quo solent ex febribus abscessus fieri, vtētibus præcipuè multo cibo, fiunt. Quare si hoc accidat, detrahemus quantitati ciborū, iam hinc scientes, eos esse abscessuū causam: atq; curabimus semper, ne in declinationibus febriū multo cibo vtātur cōualescentes, ne abscessus fiant. Quòd verò fieri soleat abscessus ex multis cibis, nō est quòd mirēre, cùm & recidiuas facere soleat nimia cibi copia.

Aphorismvs XLVI.

Ἢν ῥῖγος ἐπιπίπτῃ πυρετοῦ μὴ διαλείποντος, ἤδη ἀσθενεῖ ἐόντι, θανάσιμον.

Si rigor superuenit febre non deficiente, ægro iam debili, lethale.

Ego vellem subaudiri, vbi dicitur febre uon deficiente, aut magnopere subleuata. Non euim si in ardente febre rigor fit succeditq; sudor, qui febrẽ multùm remittere fecit, quia uuu extinxit peuitùs, lethale iam est. Sed si rigor neq; tollit neq; subleuat febrem, maguitudinem morbi, tautam vt nou possit à facultate sustineri, iudicat: qnod cum forti virtute, difficile iudicium & longitudinẽ significaret: sed debili iam ægro, mortem significat.

Aphorismvs XLVII.

Αἱ ἀποχρέμψιες αἱ ἐν τοῖσι πυρετοῖσι τοῖσι μὴ διαλείπουσιν αἱ πελιδναί, καὶ αἱματώδεες, καὶ δυσώδεες, καὶ χολώδεες, πᾶσαι κακαί. ἀποχωροῦσαι δὲ καλῶς, ἀγαθαί, καὶ κατὰ τὰς διαχωρήσιας, καὶ κατὰ τὰ οὖρα. ἢν δὲ μή τι τῶν συμφερόντων ἐκκρίνηται διὰ τῶν τόπων τούτων, κακόν.

Excreationes in febribus non intermittentibus, liuidæ, cruentæ, fætidæ, & biliosæ omnes malæ. Si verò bene excernuntur, bonæ, & per deiectiones, & per vrinam. Si autem non euacuatur aliquid conferentium ex his locis, malum.

Mentione facta trium euacuatiouum, excreationis, & deiectionis, & vrinæ, docet (quod de omni euacuationis geuere intelligeudum venit) euacuationes quæ per se soleut esse malæ, fieri tamen cùm beue exeunt in febribus non intermittentibus, bonas. Enumerationem etiam fecit liuidæ, cruẽtæ, fœtidæ, & biliosę excreatiouis. Quę omuia genera excreatiouis mala esse, in Prognostico docuit (intelligit enim cruentam & biliosam synceras, & fœtidã admodùm, vt ioiecta in carboues grauiter oleat) quin & iu deiectionibus sunt hæ lethales, liuidę iuqnam, cruentæ, fœtidæ, biliosæ. Neq; hæ solùm, sed etiam qnæ bis ipsis coloribus variegatæ suut, & opimæ. Variegatæ cum his iutelliguntur. Opimæ uon possunt bene exire: uam beue exire nihil aliud est quàm decreturiè excerni, post sigua coucoctiouis satis copiosè, & cum bona tolerantia: eritq; hoc idẽ melius multò, si in die decretorio fiat. Pinguedinẽ verò constat uuuquã exire decretoriè. Hac de causa dixit Hippocr. iu febribus nou iutermittentibus, qnia scilicet in his expectautur iudicanoues. Dicit in secunda parte aphorismi, Si autem nou euacuetur aliquid conferentium ex his locis, malnm. Id est, si autem uon euacuatur quod euacuari confert, malum: quod dixit, vt opponens contrarium ei qđ dixerat, si bene excernuntur. Sed cur nou dixit, si verò malè excernatur? Vt intelligeremus, si ante signa concoctiouis, & iu die nõ decretorio, sine conferentia & tolerantia, ac deniq; uon qualia euacuari oportet. Siquidem coutraria his iutelligebamus dici, si beue excernuutur: sed satis fuit hoc vuum dici, si non quod oportet euacuetur. Nou enim si omnia illa opurtet accidere, vt bona excretio sit: omnia etiam abesse oportet, vt sit mala. Quia bonum quacuuq; in re, fit ex perfecta causa, malum ex im-

A perfecta. Satis est ergo, quò mala euacuatio sit, si aliquid illorũ absit: maximè, si non euacuetur qnale oportet. Monstratum enim à me alibi est, euacuatiouem qualitate præter natnram, vtcunq; habeat iu reliquis, esse malam. Galenns dicit, in quibusdã codicibus legi, Si aliquid eorum quæ iuuant, id est, vtilia suut homini, exceruatur, malum. Ille putat lectiouem primam esse meliorem, ego puto nihil iuteresse. Nam si non excernitur aliquid eorum quæ oportet euacuari, & omuino euacuatio aliqua fit,
B certè excernitur aliquid eorum quæ oportuit retineri.

Aphorismvs XLIIX.

Ἐν τοῖσι μὴ διαλείπουσι πυρετοῖσιν, ἢν τὰ μὲν ἔξω ψυχρὰ ᾖ, τὰ δὲ ἔνδον καίηται, καὶ δίψαν ἔχῃ, θανάσιμον.

In febribus non intermittentibus, si externa frigida fuerint, interna verò vrantur, & sitim
C *habeant, lethale.*

In Proguostico, iu hanc ipsam sententiã ita scripsit: Si caput, manus, ac pedes frigidi sint, ventre costisq; calentibus, malum est. Quo loco apertè dicit Hippoc. quæ vocet hìc externa, & quæ iuterna: exterua scilicet, caput, manus, ac pedes: iuterna, ventrem, & costas. Atq; quod illic dixit aliquãtò remissiùs, calentibus: hìc dicit, vrautur & sitim habeant: Qui casus non potest iu febribus perpetuis nõ esse lethalis. Dixit, in febribus perpetuis, quia iu inter-
D mitteutibus per initia accessionũ fit sine magno periculo. Sed iu perpetuis est quoddam genus, quod lypiria febris nuncupatur, cui hoc accideus est pathognomonicũ, quia bahet cũ maligoa putredine inflammationem internam, eamq; magnam. Prȩter hanc nulli est proprium: fit tamen quibusdam acutarum febrium superueniens mortis signũ, ob iunati calidi extinctionem, cùm vicini iam morti sunt. Vtroq; modo externum frigus est siguum lethale. Nam cùm est superueniẽs, significat mortem: cùm
E pathognomonicum, significat lethalem pasiouẽ: nam lypiria lethalis morbus est.

Aphorismvs XLIX.

Ἐν μὴ διαλείποντι πυρετῷ ἢν χεῖλος, ἢ ὀφρὺς, ἢ ὀφθαλμὸς, ἢ ῥὶς διαστραφῇ, ἢν μὴ βλέπῃ, ἢν μὴ ἀκούῃ, ἤδη ἀσθενέος ἐόντος τοῦ σώματος, ὅτι ἂν τουτέων γένηται, ἐγγὺς ὁ θάνατος.

F *Si in febre non intermittente, labrum, aut supercilium, aut oculus, aut nasus peruertatur, si non videat, aut non audiat, iam debili corpore: quodcunq; horum factum fuerit, propè est mors.*

Hæc etiam sentẽtia scripta est ab Hippoc. in Prognostico, his verbis: Si aũt peruersa fiat, aut linida, aut pallida palpebra, vel labrum, vel uasus cum aliqno aliorum signorum, scire oportet morti proximum esse. Quod hìc dicit, Si nõ videat aut nou au-
G diat iam debili corpore, dixit in Prognostico, Cum aliquo aliornm signorum. Nam bæc maguopere augeut fidem priorum, illis addita. Nam peruersio labri, supercilij, aut oculi, aut palpebræ, aut deniqne partis alterius cuiuspiam, conuulsionem significat. Quòd quidem in febribus perpetuis fiat, ex inanitione

tione esse indicat: quòd in facie fit, quæ cerebro vicina est, læsionem iam cerebri ostendit. Maximè si simul eum peruersione non videt, aut nõ audit. Igitur quodcunq; illorum factũ fuerit, id est, quæcũq; dictarum partium peruertatur, simul non vidente aut audiente homine, lethale est, quare debili iam ægro vicinam mortem indicabit.

APHORISMVS L.

Ὅκου ἐν πυρετῷ μὴ διαλείποντι δύσπνοια γένηται, καὶ παραφροσύνη, θανάσιμον.

Quando in febre non intermittente, difficultas spirandi fit & delirium, lethale.

De delirio perpetuo eum loqui intelligo: ná etsi vtcunq; delirare malũ est, quia mente constare bonum, non tamen statim lethale; si delirium perpetuum non est. Sed neq; perpetuum sine febre perpetua, quale per melancholiam aut maniá accidit, est lethale. Perpetuũ verò cũ febre perpetua phrenitis est: quæ respirationem habet, aut magnam & raram, estq; exquisitè nuncupata phrenitis: aut paruam & crebram, atq; inæqualem, estq; ex inflammatione septi transuersi: atq; vtraq; harum affectionũ lethalis est. Nunquam ergo cum febre perpetua & difficultate respirationis fit delirium perpetuum, sine mortis periculo.

APHORISMVS LI.

Ἐν τοῖσι πυρετοῖσιν ἀποστήματα μὴ λυόμενα πρὸς τὰς πρώτας κρίσιας, μῆκος νόσου σημαίνει.

In febribus abscessus, in primis iudicationibus non soluentes, longitudinem morbi significant.

Galen. tam putat esse facilem hunc aphor. vt neque commentatione illum velit prosequi: mihi verò videtur prioribus esse nihilo facilior. Nam difficile est intellectu, quas vocet primas iudicationes. Deinde, an iudicationes intelligat abscessuum ipsorum, an febrium. Præterea, vbi legimus non soluentia, Græcè habetur μὴ λυόμενα: quod verbum potest significare, aut quæ non soluunt, aut quæ non soluuntur. Vtrum verò magis congruat, non est facile. Ego missis controuersiis, quid hoc aphor. sibi velit Hippoc. breui dicam: Si febris abscessum facit, is verò abscessus in prima iudicatione, hoc est quũ primùm erumpit (nam ipsa abscessus eruptio est quædam febris iudicatio) non soluit febrem, longitudinem morbi significat. Vbi Hippocr. dicit, non soluit, ego semper velim suppleri, aut magnopere sedat. Itaq; si per febrem abscessus fit, febre neq; soluta neq; magnopere sedata, manifestum fit morbum fore longum. Quod experimento est Medicis omnibus compertissimũ: & est perspicua causa. Nam abscessum fieri ardore perseuerante, quid aliud est, quàm facultatem nõ posse ferre multitudinem excrementorum, nihil proficere tamen?

APHORISMVS LII.

Ὁκόσοι ἐν τοῖσι πυρετοῖσιν ἢ ἐν τῇσιν ἄλλῃσιν ἀρρωστίῃσι κατὰ προαίρεσιν δακρύουσιν, οὐδὲν ἄτοπον. ὁκόσοι δὲ μὴ κατὰ προαίρεσιν, ἀτοπώτερον.

Qui in febribus, aut in aliis infirmitatibus volentes illachrymant, nihil absurdum: qui verò non volentes, magis absurdum.

A Quòd cùm in prima parte dixisset, nihil absurdum, in secunda quasi comparatione facta dixit magis absurdum, nihil curo. Nam ita solemus loqui, nisi cùm ad nimis exactum volumus sermonem ducere. Sed quod ad sententiam attinet, hoc idem est scriptum in Prognostico ab Hippocr. & à me ibidẽ in commentariis enarratum. Lachrymę voluntarię nihil mali indicát, quia ex causa manifesta illachrymant: quare neq; si quis ex fumo, aut vento, aut acri aliquo vapore illachrymat, quicquam mali est. Sed B si sine omni procatarctica causa fit, magis absurdũ. Sed hîc quoq; Galen. intelligi vult, nisi ex peculiari oculorũ malo, aut ophthalmiá, aut vlcere fiát: ego intelligi etiam velim, nisi sint decretoria signa, talia enim si signa concoctionis antecesserunt, nihil mali indicant. Sed præter hæc, contentricis in mẽbris debilitatẽ significát tales lachrymę, suntq; lethales.

APHORISMVS LIII.

Ὁκόσοισι ἐπὶ τῶν ὀδόντων ἐν τοῖσι πυρετοῖσι περιγλισχρα C γίνεται, ἰσχυρότεροι γίνονται οἱ πυρετοί.

Quibus circa dentes in febribus lentores nascuntur, vehementiores fiunt febres.

Ex vaporibus qui à ventre & thorace ascendũt, & iis quæ de capite destillant, & succis qui naturâ in ore coguntur, ardore siccatis, fiunt lenta quædam circa dentes. Itaq; hæc ingentem febrem significant. Quare meritò Medici per febres contẽplantur ęgrotantium ora: multa enim febris signa illinc D capiuntur, vt linguæ ariditas, asperitas, color, & sitis, & lentores circa dentes.

APHORISMVS LIV.

Ὁκόσοισιν ἐπιπολὺ βῆχες ξηραὶ βραχέα ἐρεθίζουσαι ἐν πυρετοῖσι καυσώδεσιν, οὐ πάνυ διψώδεές εἰσιν.

Quibus diu in febribus ardentibus tusses siccæ leuiter irritantes, non valde siticulosæ sunt.
E
Hippocr. ipse 6. Epid. par. 2. apertè explicuit hãc sententiam: quare satius fuerit illius verba referre, quàm enarrationem quærere aliunde. Tusses (inquit) aridæ parũ irritantes, in febribus ardentibus, non secũdũ rationem siticulosæ, neq; linguæ valde torrefactæ, non à maligno, sed ab aere. Constat autem: quando enim loquuntur, aut os hiat; tunc tussiunt: quando non loquuntur, neq; hiant, non tussiunt. Hæc illo loco. Ex quibus satis constat, qđ F hîc dicitur, non valde siticulosæ, idem esse quod nõ secundũm proportionem. Quasi diceret, qui in febribus ardentibus habent tussim aridam leuiter irritantem, minus sitiunt quàm pro magnitudine febris, etsi sitiant nonnihil: non enim possunt omnino non sitire, nisi casu quodam lethali, qui ardente febre laborant. Constat quoq;, Hippoc. hîc non loqui de tussi omni arida & leuiter irritante: nam si fit à destillatione biliosa & tenui (hæc enim potest esse etiam arida) non est cur tollat sitim, neque si ab G inflammatione in initio consistente fit, vt à pleuritide. Loquitur tamen Hippocr. de ea quæ non fit à maligno, id est, à malo succo aut inflammatiõe, sed à vento, hoc est, ab intemperie frigida sine succo, quæ hausto frigido vẽto excitari solet. Cuius signũ est, quòd cùm loquuntur aut os aperiunt, tussiunt:

aliter non tussiunt. Si hæc tussis cum febre coniuncta est, multò minor tussis fit, quàm per febres ardentes solet: quia intemperies ipsa quæ tussim affert, sitim sedat & tussis ipsa leuiter irritans: idq; si diu durat, humorem conuocat ad linguam. Tussis verò quæ multùm irritat, deficcat & exasperat magis: quæ parùm durat, vtcunq; irritet, non potest sitim ardentis febris tollere.

Aphorismvs LV.

Οἱ ἐπὶ βουβῶσι πυρετοὶ, πάντες κακοὶ, πλὴν τῶν ἐφημέρων.

Febres in adenũ tumoribus omnes malæ, præter diarias,

Diariæ febres fieri solent ex bubonibus, quæ nihil grauius significant, quàm bubones ipsi, eorum enim accidentia sunt. Tamen putridæ febres fieri possunt cum bubonibus trifariam, aut bubone ante febrem orto, aut orta febre ante bubonẽ, aut his simul ortis. Vtcunq; hoc fiat, timeri debet ea febris, quæ cùm non sit diaria, cum bubone vexat. Nam bubones fiunt natura expurgante viscera, emittenteq; sua excremẽta ad partes laxas, eas maximè quę visceri qđ expurgatur vicinæ sunt: vt ex hypochondriis ad inguina, ex thorace ad alas, ex capite ad collum. Si igitur facta per bubonem expurgatiõ, non potuit impedire quominus febris putrida superueniret, argumento est magnæ in visceribus redundantiæ excrementorum. Quòd si iam febricitante homine fit bubo, febre neq; cessante neq; magnopere sedata, aut simul cum bubone febris oritur non diaria, euidenter constat praua & multa esse in principibus membris excrementa. Quare tales febres haberi debent malignæ.

Aphorismvs LVI.

Πυρέσσοντι ἱδρὼς ἐπιγενόμενος, μὴ ἐκλείποντος τοῦ πυρετοῦ, κακόν. μηκύνει γὰρ ἡ νοῦσος, καὶ ὑγρασίην πλείω σημαίνει.

Febricitanti sudor superueniens, si febris non soluitur, malum: prorogatur enim morbus, & multum humorem significat.

Semper vbi ab Hippoc. dicitur, non soluitur, egu ant nõ magnopere sedatur intelligo. Nam & sudorem qui febrẽ mitigat, cõmendauit Hippoc. in Prognostico. Sed qui neutrũ facit, multo succo refertũ esse corpus significat: quia nõ tam fit natura volente expellere, quàm non potente retinere. Ergo si facultas interim non deficit, morbus erit longus.

Aphorismvs LVII.

Ὑπὸ σπασμοῦ ἢ τετάνου ἐνοχλουμένῳ, πυρετὸς ἐπιγενόμενος λύει νόσημα.

Si ei qui à conuulsione aut distentione tenetur, febris superuenit, morbum soluit.

Non quamcunq; conuulsionẽ potest febris tollere, sed eam quæ à repletione fit. Hic conuulsionis nomine intelligere voluit Hippocrates eas conuulsionum species, quibus membra trahuntur præter naturam extra figuram naturalem, vt per contractionem & detractionem, quas Greci ἐμπροσθότονον & ὀπισθότονον: Distentionem verò, quam τέτανον vocant, voluit nominare seorsum, atq; proprio nomine: qa cùm non mutet naturalem figuram, est obscurior quædam conuulsionis forma. Sed hic aphor. enarratus iam est cum. 26. secundæ.

Aphorismvs LIIX.

Ὑπὸ καύσου ἐχομένῳ, ἐπιγενομένου ῥίγεος, λύσις.

Ei qui à febre tenetur, superueniente rigore, solutio.

Dictum priùs est, si rigor superuenit febri nõ deficienti. Non ergo omnis rigor superueniens febri perpetuę (nam de hac est sermo) eam soluit: sed qui fit concocto iam morbo, & indicata priùs crisi, & in die decretorio. Nam priùs etiam dictum est, quibus in febribus sexto die rigores fiunt, difficile est iudicium. Sed cùm illa omnia quæ dixi, adsunt, rigor perfectè iudicat: quare superueniente sudore, aut vomitu, aut deiectione, morbum soluit.

Aphorismvs LIX.

Τριταῖος ἀκριβὴς κρίνεται ἐν ἑπτὰ περιόδοισι, τὸ μακρότατον.

Tertiana exquisita iudicatur septem periodis, cùm tardissimè.

Galenus finiens exquisitam tertianã, inquit: Exquisita terriana erit, quæ naturam suam puram synceramq; seruat. Seruat autem, vbi flauam bilem habet redundantem, & motam, & præterea tempus æstiuum, & locum tempori similem, calidum videlicet ac siccum, & hominis ętatem & temperiem similem. Ego verò nollem in definitione exquisitæ tertianæ mentionẽ fieri temporis, aut regionis, aut temperamenti, sed solùm symptomatum: quæ vt cùm non sunt exquisita, morbum non exquisitum, ita cùm exquisita, exquisitum significant. Nimirũ tertiana febris est, quæ repetit tertio quoq; die: hæc solet incipere à rigore, solet finiri breui, venireq; ad summum feruorem: tuncq; maximos, celerrimos creberrimosq; habere solet pulsus prę aliis febrib9, minùs tamen inæquales quàm illę. Solent etiam finiri ad puriorem intermissionem quàm aliæ. Quibus hæc accident exquisitè, erunt exquisitæ tertianæ: quæ scilicet à rigore magno incipiẽtes, citò plurimum comparabunt ardoris, neq; vltra duodecim horas prorogabuntur, finienturq; perfectiùs quàm alię etiam eiusdẽ generis. Hæ ex syncera bile erunt, accidentq; plerunq; iuuenib. biliosis per æstatem. Possunt tamen fieri & per alia tẽpora, & in aliis naturis, & locis. Frustrà enim Hippocr. monuisset, in morbis minùs periclitari, quorum naturę, ętati aut tempori morbus congruit, quàm quibus secundũ nihil borum, si non possent fieri morbi non congruentes: falsoq; dixisset priùs, morbos omnes omnib9 temporibus fieri posse. Certè videmus nonnunquã non tertianas solùm, sed causos etiã exquisitos extra æstatẽ: miramurq; tunc multò magis, & deteriorem esse morbũ putamus. Tertiana itaq; febris est, quã dixi: quã non vltra septem periodos (periodus est tempus quod cõstat vnico paroxysmo & interuallo) prorogari, quanquã tribus aut quatuor aut quinq; finiatur sæpe, experimento cognouit Hippoc. ac post illum alij omnes. Rationi tamen nõ est aduersum, esse eã breuissimã, cùm ex succo calidissimo & tenuissimo procedat. Quẽ morbũ, celeritate acutũ esse dico, etsi simpliciter nõ sit, qa vacat periculo.

culo. Manifestũ etiã est, eum qui septẽ periodis integrè soluitur, quarto aũt quinto habere summum vigorem. Ita enim Hippoc.ipse 1.Epid.const.2. describens tertianas exquisitas, dicit: Bono ordine omnibus his à prima prehensione quatuor periodos, in septem autem perfectè iudicabantur.

APHORISMVS LX.

Οκόσοισιν αὖ ἐν τοῖσι πυρετοῖσι τὰ ὦτα κωφωθῇ, αἷμα ἐκ ῥινῶν ῥυὲν, ἢ κοιλίη ἐκταραχθεῖσα, λύει τὸ νόσημα.

Quibus in febribus aures obsurduerunt, sanguis ex naribus fluens, aut aluus turbata, morbum soluit.

Hic aphoris.cum 28. huius particulæ explicatus est. Nam quod illic dixit, biliosas deiectiones, hîc dicit aluum turbatam. Sanguinis è naribus illic non meminit, tamen meminit lib. de Morb.iudic. loco quodam, quem ego illic produxi, & explicui.

APHORISMVS LXI.

Πυρέσσοντα ἢν μὴ ἐν περισσῇσι ἡμέρῃσιν ἀφῇ ὁ πυρετὸς, ὑποτροπιάζειν εἴωθεν.

Febricitantem nisi diebus imparibus reliquerit febris, reuerti solet.

Fides dierum decretoriorum hæc est, quòd timorem tollit recidiuæ. Quanquam multò certius est, nisi iudicatorio die febris reliquerit hominem, fore recidiuam, quàm si die iudicatorio reliquerit, non fore. Etsi enim hoc quoque pollicetur dies oatora, tamẽ multa alia possunt facere, vt quanquam die decretorio febris soluta sit, repetat. Cautè ergo satis dixit Hippocrates, nisi diebus decretoriis (hos enim intelligit nomine imparium) febris reliquerit, solet reuerti. Illud, solet reuerti, non significat non posse non reuerti, sed reuerti plerunq;. Sed cor decretorios intelligens, impares nominauerit, lib. 10. Contr. cap. 3. explicuimus.

APHORISMVS LXII.

Οκόσοισι ἐν τοῖσι πυρετοῖσιν ἴκτεροι ἐπιγίνονται πρὸ τῶν ἑπτὰ ἡμερῶν, κακόν.

Quibus in febribus morbi regij fiunt ante septem dies, malum.

APHORISMVS LXIV.

Οκόσοισι ἐν τοῖσι πυρετοῖσιν τῇ ἑβδόμῃ, ἢ τῇ ἐνάτῃ, ἢ ἑνδεκάτῃ, ἢ τῇ τεσσαρεσκαιδεκάτῃ, ἴκτεροι ἐπιγίνονται, ἀγαθὸν, ἢν μὴ τὸ δεξιὸν ὑποχόνδριον σκληρὸν ᾖ. ἢν δὲ μὴ, οὐκ ἀγαθόν.

Quibus in febribus septimo, vel nono, vel vndecimo, vel quatuordecimo morbi regij fiunt, bonum: nisi dextrum hypochondrium durum fuerit: si autem non, non bonum.

Censui coniungendos hos duos aphorismos, qũa eadem est amborum sententia. Multi, quod Hippocrates dicit hoc loco malum, nescio qua ratione ita acceperunt, ac si dixisset mortale, ant valde mortale. Atque proinde factum est, vt multi tentauerint hac in parte contradicere Hippocrati, dicẽtes, multos eorum, quibus hoc signũ affuerit, non esse mor-

A tuos. Quasi verò uõ dicat Hippocrates ipse 1. Epid. partic. 2. multos eorum, qui cũ febribus ardentibus laborarẽt, morbos regios sexta die habuerunt, sudore aut vrina, aut deiectiõe liberatos esse. Quid ergo est qnod modò dicit? Certè quod explicuimus 10. Contr. cap. 9. morbnm regium, qui fit ante diem iudicatorium morbi, quocunque die iudicandus sit, esse malum: cùm verò qui fit die iudicatorio morbi, bonũ esse. Id verò non est regio morbo proprium, sed commune etiam cum omnibus B abscessibus. Nominauit verò septimum loco exempli, vt decretoriorum præstantissimum, quò illius nomine intelligeretur dies decretorius. Itaque si in morbo exactè acutissimo, die quioto fieret morbus regius, non esset hac causa malus. Addit, Quibus septimo, vel nono, vel vndecimo, vel quatuordecimo (hæc qooque sunt exempla dierum decretoriorum) id est, quibus verò in die decretorio mor bi fiunt, bonũ. Nisi, inquit, dextrum hypochondrium durũm fuerit. Si enim aliquo tali die fit mor C bus regius, coniectamus eum esse decretorium: cui coniecturæ detrahit durities dextri hypochondrij, quia ea durities significat subesse obstructionẽ hepatis. Obstructo tamen hepate, sine omui iudicatione fieri posfit bilis distribntio. Addit, si autẽ nõn (id est, si autem non fit septimo, nono, vndecimo, aut decimoquarto) non booum: oon enim censetur esse ex iudicatione, sed ex malo. Alia quę ad horum enarrationem faciunt, loco citato ex Controuersiarum libro inuenies.

D

APHORISMVS LXIII.

Οκόσοισι ἐν τοῖσι πυρετοῖσι καθ᾽ ἡμέρην ῥίγεα γίνηται, καθ᾽ ἡμέρην οἱ πυρετοὶ λύονται.

Quibus in febribus quotidie rigores fiunt, quotidie febres soluuntur.

Rigoris nomẽ, proculdubiò hîc dicitur latiusculè, de rigore scilicet, horrore, & frigore: non enim omnes iutermittẽtes febres à rigore incipiunt, sed E quædam ab horrore, aliæ à frigore solùm. Atque vt dicitur, Quibus in febribus rigores fiunt, quotidie febres soluuntur, ita intelligi debet: quibus tertio, aut quarto quoq; fiunt, tertio aut quarto quoque die solnuntur. Denique illæ, quibus ex quibusuis interuallis ordine quodam, qui morbi motum proprium seqnitur (hoc dico ob rigores quosdam inordinatos, qui in quibusdam etiam febrium continuarum fieri solent) rigores fiunt, intermittentes sunt, intermittunt que toties, quoties rigo F res fiunt: quare si quotidie fiunt, quotidie intermittunt. Quanquam non necesse est, eodem die quo à rigore incipit, febrem intermittere: fieri enim potest, vt adeo producatur paroxysmi singuli, vt quæ hodie incepit, cras soluatur. Soluetur tamen quotidie: hodie, quæ incepit heri: cras, quæ hodie: nudius tertius, quæ cras. Neque verò proinde opus est, vt quotidie fiat homo sine febre. Nam fieri potest, vt febris quotidiana sit in genere earum, quæ subintrantes appellantur: id est, adeò pductæ fiunt, G vt secunda ingruat, anteq̃ prima finita sit. Potest etiam febris intermittẽs cũ alia perpetua esse complicata, vt in hemitriteo vsu euenit. Atq; vtrumuis horũ fiat, homo nunq̃ sine febre fiet, etsi ex quibusdam interuallis rigore corripiatur. Sed soluetur nihilominus, quoties rigor fiet, ea febris, quæ cum rigore

præhendit, etsi maneat alia cum qua erat complicata, aut quæ anticipauit apprehendere. Itaq; hinc cognoscas, febrem intermittentem esse naturâ, etsi homo nunquam sine febre sit, quòd scilicet cum rigore, aut horrore, aut frigore ex quibusdam iotervallis redit. De causis quibus fiunt intermitteotes febres, & cur hæ ex his, illæ ex illis interuallis fiant, lib. 5. Contr. diffusè satis scripsi.

APHORISMVS LXV.

B Ἐν τοῖσι πυρετοῖσι περὶ τὴν κοιλίην καῦμα ἰσχυρὸν, καὶ καρδιωγμὸς, κακόν.

In febribus circa ventrem vstio fortis, & morsus oris ventriculi, malum.

Quanquam morsus oris ventriculi in eo qui febre vacat, cum inappetentia & oris amaritudine & vertigine, maiorem copiam bilis confluêtis ad ventriculum significet, quàm per febres, vt dictum est Comment. 17. huius particulæ: tamen cum forti vstione circa ventrem nô potest nisi in febribus non C intermittentibus fieri, significatq; multam bilem, eamque acerrimam circa ventriculum, & interni erysipelatis aut erysipelatôdis phlegmônis metum facit: proinde malum est. Potest in acutis febribus fieri morsus oris ventriculi, signum decretorium: significabitq; vomitum instantem, non periculum aut mortem, vt dicitur in Prognostico. Tamen tûc non aderit illi vstio fortis, sed dolor capitis & suffusio, idque per febrem non exitiosam, id est antecedentibus signis concoctionis. Ergo cû accidit mor- D sus oris ventriculi cum forti vstione, timeri debet morbi exitus. Videturque illud, in febribus, p leo nasmum dictum, quia non potest is casus nisi in febribus fieri.

APHORISMVS LXVI.

Ἐν τοῖσι πυρετοῖσι ὀξέσι οἱ σπασμοὶ, καὶ οἱ περὶ τὰ σπλάγχνα πόνοι ἰσχυροὶ, κακόν.

In febribus acutis conuulsiones, & circa viscera dolores fortes, malum.

Accidere possunt febricitâtibus febre perpetua, conuulsio, & dolor viscerum, aut alterutrum seorsum, aut ambo simul. Alterutrum fiat, est malum, quio & valde malum: ambo multò magis. Nam conuulsionem talem esse in febre, diximus in Commentario illius sententiæ, Melius est febrem in conuulsione fieri, quàm conuulsionem in febre. Dolor viscerum, aut ob ingentes in illis inflammationes F fiet, aut ob solam intemperiem. Intemperies quæ citra tumores possit dolores, eósque fortes facere, & in visceribus quæ non sunt magno sensu prædita (viscera enim sunt interna partes, euiusmodi cor, pulmo, hepar, lien, & renes) non potest nô esse maxima. De inflammationibus viscerum in Prognostico scripsit, in hypochondriis tumores duros & dolentes esse pessimos. Verisimiè ergo dictum est ab Hippocrate hoc loco, in febribus acutis conuulsiones, & circa viscera dolores fortes, malum portendere. Sed non video cur Galenus de solis febribus, quæ febres morbi sunt, neque cum inflammationibus sunt, intelligi velit hane sententiam. Nônne & in phrenitide est malum, conuulsiones fieri, & in omni alia inflammatione? Non (inquit Ga-

A lenus) antiqui vocabât febres eas, quæ cum inflammationibus sunt. Cur ergo Galenus ipse 7. aphorismo, Comment. 42. inter febres ab antiquis vocatas refert lypiriam, quam constat esse cum interna inflammatione? Sed non oportet bic hærere. Explicuimus aphorismum.

APHORISMVS LXVII.

Ἐν τοῖσι πυρετοῖσι οἱ ἐκ τῶν ὕπνων φόβοι, ἢ σπασμοὶ, κακόν.

In febribus ex somnis timores, aut conuulsiones, malum.

Dictum priùs est, vbi somnus laborem facit, lethale. Constat verò, vt timores & conuulsiones facere, quædam eorum quæ in illa sententia intelliguntur sint: non tamen proinde dicit hîc Hippocr. malum esse in febribus ex somnis terreri, & à conuulsione tentari, quòd deterius sit quàm hæc eadem sine somno pati. Hoc enim multò grauius esset: quandoquidem motus is, quem succi & vapores capiunt ad interna, facit vt terreatur mens, & nerui tententur. Quare nihil mirum, si is apparatus ad conuulsionem, qui per vigiliam non appareat, appareat p somnum. Nam & citra febres, multi eorum, qui iusto plus cibi ingesserunt, pueri maximè, terrentur, & conuelluntur per somnum. Sed dixit hæc esse mala in somno, quò te moneret, vt hæc in eo obseruares: arguitur enim somno apparatus ad conuulsiones, qui per vigiliam nondum apparet. Neque verò hoc in omnibus febris tempo ribus par periculum affert: sed in febris exacerbatione, minus: cùm ea est maximè sedata, maius.

APHORISMVS LXIIX.

Ἐν τοῖσι πυρετοῖσι τὸ πνεῦμα προσκόπτον, κακόν. σπασμὸν γὰρ σημαίνει.

In febribus spiritus offendês, malum: conuul- E sionem enim significat.

Nam si neque lugenti, neq; cogitabundo (nam hæc solent id facere) spiritus offendens sit, non aliter fit, quàm musculis thoracis patiêtibus motum conuulsiuum, qui via est ad conuulsionem.

APHORISMVS LXIX.

Ὁκόσοισιν οὖρα παχέα, θρομβώδεα, ὀλίγα, οὐκ ἀπυρέτοισι, πλῆθος ἐπελθὸν ἐκ τουτέων λεπτὸν ὠφελέει. μάλιστα δὲ τὰ τοιαῦτα ἔρχεται, τοῖσιν ἐξ ἀρχῆς, ἢ διὰ ταχέων ὑπόστασιν ἴσχει.

Quibus vrinæ crassæ, grumosæ, paucæ, non sine febre, multitudo veniens ex his tenuis iuuat. Maximè autem tales veniunt, quibus à principio aut celeriter sedimentum habent.

Crassæ vrinæ sunt, quæ extremè sunt tales: has semper esse perturbatas, alibi diximus. Grumosæ sunt, quæ multos continent grumos. Tales vrinæ fiunt, incipientibus febribus pituitosis: nam crassities ex multitudine crassorum succorum cum lotio descendentium fit. Grumi fiunt, frustulis quibusdam pituitæ, calore febris siccatis: hæ tunc temporis paucæ fiunt, quia natura eo tempore est conuersa ad retinêdum. Cùm verò iam coctus est suc-

cus,

ctus, vrina apparet facta tenuior, cessante videlicet perturbatione. Proditque iam multa, natura conuersa ad euacuandum: iuuatque tantò plùs, quantò copiosiùs prodit: id quod in aliis omnibus criticis euacuationibus vsuuenit. Itaq; hoc loco tenuis vrina dicitur, non quæ reuerà talis est, ea enim non iuuat, sed quæ conturbationem concoctione deposuit. Hæc maximè fiunt in pituitosis febribus: in quibus etiā solent vrinæ in principio (id est, primo etiam die) aut celeriter (id est, paulò pòst, sed intra principium vniuersale) habere sedimentum quoddam fallax, quod non fit concoctione, sed descendentibus succis crudis. Hoc sedimentum imponere solet tyronibus & imperitis Medicis: dignoscitur verò modo substantiæ, & ordine quo generatur, & ex aliis accidentibus: scilicet bonū sedimentum est leuius, & magis vnitum, compactumque, & pendens: fallax illud, asperū, dissolutū, hærens matulæ, ac residens. Fit etiam bonum, quia à natura, ordine quodam, ac suo tempore, scilicet post appendiculum, vt hoc post nubeculam, hæcq;, emendata aliquatenus ipsa vrinæ fusura, secundùm substantiam & colorem. Atque cùm tale sedimentum fit, reliqua omnia signa indicant morbum ad summum vigorem peruenisse. Quare si sedimētum apparet, citiùs quàm vt posit morbus ad summum vigorem peruenisse, aut antequàm nubes aut appendiculum, nullatenusque emendata fusura, denique aliis omnibus signis indicantibus morbum adhuc in principio esse, constat id sedimentum esse fallax. Hoc loco mirè se exercent Antonius Musa, & Leonhartus Fuchsius, in diluenda quadam obiectione. Videtur enim (dicunt) Hippocrates contrarium prorsum iis, quæ modò dicuntur, scripsisse libro de Iudiciis, vbi hæc scripsit: εἰ ἐκ παχέων παντελῶς λεπτὰ γίνεται οὖρα, δύσκριτα καὶ ἀβέβαια τὰ τοιαῦτα. id est, si ex crassis omnino tenues fiant vrinę, difficilis & inconstantis sunt iudicij. Vituperat itaque (dicunt) Hippocrates tenues vrinas post crassas: quas hîc dicit iuuare. Quærunt deinceps multas dilutiones, certantque de dilutionibus. Mihi verò illud vnum dicendū modò est, illos certare de vmbra asini. Nam Hippocrates nihil tale dicit, quale illi referunt: sed ipsi ei imponunt, detrahentes verba. Hic enim est totus Hippocratis locus: ἢν ἀρχόμενα οὖρα μὴ ὅμοια ᾖ, ἀλλὰ γίνηται παχέα ἐκ λεπτῶν, καὶ παντελῶς λεπτὰ, δύσκριτα: id est, si incipientes vrinę non æquales sint, sed fiant crassæ ex tenuibus, aut omnino tenues, difficilis iudicij. Vides, quàm longè alia, & aliorsum scripta sint hæc, ac illi referunt: vtque illi de nulla re contendant, sed de contradictione fictitia.

APHORISMVS LXX.

Ὁκόσοισι δὲ ἐν πυρετοῖσι τὰ οὖρα ἀνατεταραγμένα οἷον ὑποζυγίων, τουτέοισι κεφαλαλγίαι ἢ πάρεισιν, ἢ παρέσονται.

Quibus in febribus vrinæ perturbatæ vt subiugalium, iis dolores capitis aut adsunt, aut aderunt.

Quò valdè perturbatas vrinas significet, dicit, perturbatas vt subiugalium. Hæ multis in febribus solent fieri per vniuersale principium, suntque notæ concoctionis cœptę fieri, nondum tamen manifestæ. Verùm cùm nimiùm prorogatur perturbatio, magis, inquam, quàm vt principij vniuersalis

A sit signum, aut cùm finito iam principio intempestiuè apparet, aut aliquot diebus antequàm febricitet homo perturbata prodit, non iam principij, sed passionis nota fit: doloris, inquam, capitis, qui aut iam adest, aut aderit: flatu nimirū, qui vrinam perturbat, tentante caput. Sed hinc iam constat satis, etsi hæc causa dolorem capitis semper ferè afferre soleat, non tamen dolorem capitis ab ea semper nasci. Sunt enim aliæ multæ causæ illius doloris, aut proprij in capite, aut per consensum cum alio B membro, quæ non perturbant vrinas. Quare si talis vrina, vt diximus, fiat, timere debes dolorem capitis, nisi iam adsit. Non tamen si adsit dolor, possis sine temeritate affirmare talem fore vrinam: neque si alius quiuis capitis morbus adsit, vt lethargus, vertigo, aut epilepsia.

APHORISMVS LXXI.

Ὁκόσοισιν ἑβδομαῖα κρίνεται, τουτέοισιν ἐπινεφέλον ἴσχει τὸ οὖρον τῇ τετάρτῃ ἐρυθρὸν, καὶ τ' ἄλλα C κατὰ λόγον.

Quibus septimo die iudicium fit, iis nubeculam habet vrina quarto die rubeam, & alia ex ratione.

Non si quarto die fiūt in vrina signa concoctionis, necesse est iudicationem fieri in septimo: nam potest aut nono aut vndecimo fieri, aut etiam decimoquarto. Siquidem potest multis modis fieri motus illegitimus. Tamen si legitimus est, indicatum D à me est alibi, tantum superesse ab eo die, quo primùm apparent signa manifestæ concoctionis, vsq; ad diem indicationis, quantū à primo die ad illum vsq; transactum est. Cùm ergo à primo vsq; ad quartum diem tres transacti sint, si in quarto signa concoctionis primùm apparent, tres erunt à quarto transigendi vsq; ad tempus iudicationis, quare septimo iudicatio fiet. Scripsit verò nubeculam rubeam, non quòd in omni febre incipiant signa concoctionis ab ea nubecula, sed quòd sæpe ab ea inci- E piant. Sed meritò Hippocrates cùm dixerat, nubeculam habet quarto die rubeam, addidit, & alia ex ratione. Quia scilicet, etsi signa concoctionis quarto apparuerint, nisi reliqua euenerint ex ratione: id est, secundùm eam celeritatem, qua morbus incepit, fiet motus diuersus, & constitutio illegitima, tardabitque fortassè multò plus iudicatio.

APHORISMVS LXXII.

Ὁκόσοισιν οὖρα διαφανέα, λευκὰ, πονηρά. μά- F λιστα δὲ ἐν τοῖσι φρενιτικοῖσιν ἢν ἐπιφαίνηται.

Quibus vrinæ perspicuæ & albæ sunt, malæ: maximè in phreniticis si apparuerint.

Albæ & perspicuæ, aqueæ sunt, & valde tenues: nam quæ cum crassitie albæ sunt, vt lacti aut puri similes, nō sunt perspicuæ. Hæ indicant nullam accipere interiùs succos commutationē (nam obstructionem solam non facere veram tenuitatem, alibi monstratū est) id quod fit aqua statim ac epota est, G micta, vt per diabeten: aut non ita, sed satis multò post potum. Vtrunq; censet Gal. 12. cap. 1. de Crisibus, significare cruditatem: illud verò esse grauius, quandoquidem simul cum noxa commutantis facultatis, eius etiam quæ retinet, debilitatē indicat. Alij verò aliter censent: grauius enim esse putant,

A post retentionẽ satis longam emitti incocta, quàm cùm facta non est retentio. Nam quæ non retinentur, non possunt coqui, ne si facultas commutans habeat bene. Qui certè, vt alibi memini me scripsisse, apertè probant, vrinam quæ sine læsione retentionis mingitur tenuis, grauius signum esse, quàm si non retenta talis prodiret. Nisi tamen hęc post illam fiat, nam ita mutationem in deterius significaret: vt si q. sine diabete emittebat albam & perspicuam, incipiat modò talem cum diabete emittere, certè grauiùs iam habet. Nam eousq; processit debilitas, vt supra concoctionem retentio etiam læsa sit. Ita q; Galenus vrinam statim mictam, aquosam, grauiorem esse quàm si non statim mingeretur, falsò dixit: aut tunc solùm intellexit, cùm aquosa statim micta, aquosæ non statim mictæ succedit. Vtcunque albæ & perspicuæ, malæ sunt: deteriores autem in pueris, quàm in adultis, vt in Comment. Prognostici docuimus. Quod ad morbos attinet, maximè malæ sunt in phreniticis, cùm in iis apparent: nam significant magnum raptum bilis ad caput. In aliis codicibus legitur, maximè in phreniticis apparent. Perperam tamen: nam magis apparet in hydrope, & diabete, & omnibus valde crudis morbis, quàm in phrenitide. Sed est vrina alba & perspicua, nota non phrenitidis, sed magnitudinis morbi, si in phrenitide fit.

APHORISMVS LXXIII.

Ὁκόσοισιν ὑποχόνδρια μετέωρα διαβορβορύζοντα, ὀσφύος ἀλγήματος ἐπιγενομένου, αἱ κοιλίαι τουτέοισι καθυγραίνονται, ἢν μὴ φῦσαι καταῤῥαγέωσιν, ἢ οὔρου πλῆθος ἐπέλθῃ· ἐν πυρετοῖσι δὲ ταῦτα.

Quibus hypochondria elata murmurant, dolore lumborum succedente, alui his humectantur: nisi flatus erumpant, aut vrinæ multitudo procedat. In febribus autem hæc.

Cùm regio hypocbondriorum intumescit, murmuratque, constat succum cum flatu eò loci redundare: qui, si dolor lumborum succedit, deorsum repit. Ergo aut erumpet per ventrem succus cum flatu, fientque deiectiones humidæ: aut flatus erumpet per ventrem, humorque descendet per vias vrinæ, fietque multitudo vrinæ, & crepitus ventris: id quod in febribus fieri solet maximè. Quia febris succos crassos liquat & extenuat, flatusque dissoluit, & ita soluit dolorem omnem hypochondriorum citra inflammationem, vt aphoris. 40. sect. 6. dicetur.

APHORISMVS LXXIV.

Ὁκόσοισιν ἐλπὶς ἐς ἄρθρα ἀφίστασθαι, ῥύεται τῆς ἀποστάσιος οὖρον πολὺ, καὶ παχὺ, καὶ λευκὸν γινόμενον, οἷον ἐν τοῖσι κοπώδεσι πυρετοῖσι τεταρταίοισιν ἄρχεται ἐνίοισι γίνεσθαι. ἢν δὲ καὶ ἐκ τῶν ῥινῶν αἱμοῤῥαγήσῃ, καὶ πάνυ ταχέως λύεται.

G *Quibus spes est ad articulos abscessum fore, liberat ab abscessu vrina multa, & crassa, & alba facta: vt in febribus cum lassitudine quarto die incipit quibusdam fieri. Si autem & ex naribus sanguis profluat, & admodùm citò soluitur.*

In aliquibus codicibus legitur, λίην παχὺ, id est valde crassa: in aliis, καὶ παχὺ, id est, & crassa. Sed nihil refert: nam vtcunque legatur sermo hic, intelligi debet nõ de crassa mediocriter, sed de valde crassa. Quibus in febribus expectari debeat abscessus ad articulos, dictum est ab Hippocrate aphorismis 39. & 44. huius particulæ, sed nunc quoque repetetur. Febres diuturnæ, & febres cum lassitudine etsi acutissimæ sint, solent abscessus facere: qui hæ nascuntur ex multis & crassis succis, quales solent
B facere abscessus. Febres habere possunt cõiunctam lassitudinem, aut sponte factam, aut factam nimia exercitatione. Vtcunque lassitudo adsit febri, expectari debet abscessus: atque vtcunque debeat expectari, si nulla alia partis indicatio adsit, expectari debet ad articulos. Maximè tamen cùm labor antecessit lassitudinis sensum: quia articuli laborauerunt. Ergo, inquit, in iis febribus, in quibus spes est fore abscessum (nam quod addit, ad articnlos, non eò dicit, quòd vrina crassa liberet ab abscessu ad ar-
C ticulos factò magis, quàm ad alias partes: sed quòd abscessus ad articulos fieri soleant) vrina multa & crassa (aut valde crassa) & alba facta, liberat ab abscessu: id est, soluit morbũ sine abscessu. Nam crassa & alba fit à succis crassis: tales verò sunt qui pariũt abscessus. Multa autem: quia omnis critica euacuatio, quò imperfecta non sit, multa esse debet. Tales vrinæ in diuturnis febribus, exactò principio, prorogatàque febre fiunt: tamen in febribus cum lassitudine, ex multo & crasso sanguine (hoc genus so-
D let esse continẽtium) quarto die nonnunquam fieri incipiunt, tolluntque ita quoque abscessus. Si tamen in his simul fluat de naribus sanguis, citò admodùm perfectéque malum soluitur, atq; sine omni abscessu. Quia scilicet vrinâ euacuantur succi, & cum sanguine permisti illum reddebant crassum & grauem, vt lassitudinem pareret: per nares euacuatur sanguinis copia. Hinc apertè constat, non intelligi hoc loco alternm horum, vrinam, inquam, crassam, aut fluxum sanguinis liberare ab abscessu: sed
E ambo hæc perfectè liberare: quod in febribus acutis cum lassitudine, desideratur: nam in diuturnis parùm refert sanguinem fluere è naribus. Locum hunc declarat alius ex 6. Epidem. part. 4. quo ita est scriptum: Vrina crassa alba, qualis Amphigenis, in laboriosis, qnarto die eſt cùm incipit, & liberat ab abscessu. Si verò & supra bæc fluat sanguis è naribus, manifestè, & valde. Quidam transferunt quartanis, enarrantque Hippocratem dicere, hæc in qnartanis febribus fieri. Tamen illud verbum,
F incipit, quo in aphor. vtitur, declarat eum non de quartanis, sed de quarto die dicere. Qnorsum enim diceret, vt in quibusdam febribus quartanis cũ lassitudine incipit fieri: ac non potiùs, fit? illud enim incipit, de quodam tempore dicitur.

APHORISMVS LXXV.

Ἢν αἷμα ἢ πῦον οὐρέῃ, τῶν νεφρῶν, ἢ τῆς κύστιος ἕλκωσιν σημαίνει.

Si sanguinem aut pus mingat, renum aut vesicæ exulcerationem significat.

Non est simpliciter necesse, si sanguis aut pus mingitur, renum aut vesicæ exulcerationẽ esse, sed quibusdam exceptionibus adhibitis. Neque hoc eò dicit Hippocrates, quòd nõ possint bæc aliter mingi, sed

gi, sed quòd prima coniectura ab exeuntibus sem-per fert ad partem ipsam vnde exeunt: te verò opor-tet necessarias distinctiones supplere. Potest san-guis mingi nulla parte exulcerata, sed aut ob laxi-tatem viarum, aut debilitate retentricis in renibus, aut ob redundantiam sanguinis toto corpore, aut ob vlcus in ipso cole. His exceptis, renum aut vesi-cæ aut vreterum (nam has intelligi etiam censeo) significatur exulceratio. Cognoscitur redundantia propriis notis, & insuper si retenta est euacuatio a-lia consueta, vt menstrua, aut hæmorrhoides. Laxi-tas venæ ab vlcere separatur, indolentia: vlcus enim semper comitatur dolor: quare vlcus in ipso cole, dolor etiam loci illius indicat. Pus prodire potest aut ex vlcere colis, aut ex abscessu aliquo supra re-nes rupto, vt in gibba hepatis, aut pulmone: his ex-ceptis, ex vlcere renum aut vesicæ prodit. Vlcus in cole, ex dolore eius loci apparere dixi: quin & ex modo quo pus exit, exit enim purum, ac per se ante vrinam. Abscessus in hepate aut pulmone ruptus, non potest latere: nam suppurationem antecedit inflammatio, inflammationum in illis visceribus, sunt propriæ notæ. Exceptis ergo iis quæ diximus, sanguinis, vel puris mictus, significat renum aut ve-sicæ vlcus. An renum, an vesicæ vlcus sit, locus do-lens significabit, & modus permistionis: nam quò ex altiori loco prodit, eò magis miscetur vrinæ pus aut sanguis.

APHORISMVS LXXVI.

Ὁκόσοισι ἐν τῷ οὔρῳ παχεῖ ἐόντι σαρκία σμι-κρά, ἢ ὥσπερ τρίχες συνεξέρχονται, τούτοισιν ἀπὸ τῶν νεφρῶν ἐκκρίνεται.

Quibus in vrina crassa paruæ carunculæ, & quædam vt capilli exeunt, his ex renibus ex-cernuntur.

In Græcis codicibus legitur, paruæ carunculæ vt capilli: tamen meritò Galenus non probat eam lectionem, quia carunculæ nullæ sunt capillis simi-les. Sed de duplici contentorum in vrinis genere hic loquitur Hippocrates, quorum aliud frustulis quibusdam rubris caruncularum simile est, aliud capillis. Fieri possunt carunculis similia, aut exesio-ne præcisis carunculis è renibus, aut vstione sangui-nis genitis grumis, carúculis similibus, descenden-tibusque cum vrinis. Ea sanguinis vstio, aut in to-tis venis & arteriis fieri potest, aut in renibus. Ve-rùm ita dignoscetur, an ex peculiari renum, an to-tius corporis affectu procedant: si vrina cocta bene est, corpus totum bene valet: quare si cum tali vri-na hæc exeunt, malum peculiare renum est. Proin-de ergo dixit Hippocrates, quibus in vrina crassa hæc exeunt, ex renibus exire. Intelligit nimirū no-mine crassæ, coctam: hæc enim est Hippocratica phrasis. Non tamē si quæ cum vrina crassa exeunt, à renibus exeunt, statim quæ cum vrina tenui exe-unt, non exeunt à renibus. Nam potest tenuis fla-ua vrina, corrodens carnes renum, id facere. Neque verò est quod mireris, hāc corruptionem renes pa-ti: sunt enim glandulæ, quæ inter primum & secun-dum ventriculum renum sunt, admodum exposi-tæ corrosioni. Contigit mihi videre canis cuiusdā, quem dissecari feci, renem adeò corruptum, vt loco renis sola ea tunica quæ illum ambit, plena nigra

A quadam sanie, in qua tota caro resoluta erat, inue-niretur: cùm tamen nihil notatu dignum canis pa-ti priùs videretur. Quod Galen. in Com. huius sen-tentiæ, negat se eum renum affectum vidisse, nihil miror, nam 1. de Locis patient. fieri posse concedit. Capilli ex lento succo, quem calor facit concresce-re, nascuntur. Hos Galenus hoc loco in renibus ge-nerari docet: quanquam 6. de Locis patient. in re-nibus generari posse negat, sed in venis. Sed ego ita intelligo. Lentos hos succos in solis renibus eam fi-

B guram comparare posse, ipsa illorum figura negat: tamen gigni possunt aut in venis aliis, aut in iis quę veniunt à caua ad renes, quas cum instrumentis v-rinæ numeramus. Atque hi, qui à viis vrinæ figu-ram trahunt, possunt vstione concrescere in reni-bus. Ergo hîc quoque, si cocta vrina est, peculiare malum est renum aut viarū vrinæ (hæc enim om-nia intelligi vellem nomine renum.) Si cocta non est, sine omni renum malo posit id fieri, ob totius corporis malum.

C

APHORISMVS LXXVII.

Ὁκόσοισιν ἐν τῷ οὔρῳ παχεῖ ἐόντι πιτυρώδεα συνεξουρέεται, τούτοισιν ἡ κύστις ψωριᾷ.

Quibus in vrina crassa furfuracea simul minguntur, his vesica laborat scabie.

Furfuris similia si ex toto corpore prodeunt, ca-riei, quæ iam repit in partes solidas, indicium est:

D sed cùm citra id corporis malum prodeunt, sunt ex vesica, quæ affectum simile intestinorum dysente-riæ patitur. Sed satis constat, si ex toto corpore sit absumens calor, nō posse vrinam esse coctam: si er-go cocta est, ex vesica sunt furfures. De hoc conten-ti genere in Comment. Prognost. latius disputaui.

APHORISMVS LXXIIX.

Ὁκόσοι ἀπὸ ταὐτομάτου αἷμα οὐρέουσι, τούτοισιν ἀπὸ τῶν νεφρῶν φλεβίου ῥῆξιν σημαίνει.

Quicunque sponte mingunt sanguinem, his in

E *renibus venulæ ruptionem significat.*

Cùm nuper dixerit Hipp. si quis sanguinē min-gat, renū aut vesicę exulceratione significari, modò distinguit vlcus renum & vesicæ. Quanquam id non sa-tis exactè videbitur fortasse facere: nam ex vesica e-tiam videtur sanguis posse spōte fluere, rupta vena. ἀπὸ ταὐτομάτου enim apud Hipp. id est sponte, idem solet significare quod sine causa manifesta. Sed rectè

F censet hîc Gal. intelligi hoc debere de copioso fluxu repente facto: etsi id nomine αὐτομάτου significari, nō est quod dicat. Ego etiā intelligo, nomine causæ mani-festæ hîc intelligi non externas solùm, vt casum, i-ctum, aut saltū, aut potū cantharidum, sed etiā sup-pressionem euacuationis consuetæ & necessariæ, atque crisim, si quādo hæc sanguinis mictu fiat. Qui-bus positis, constat, si mingitur sanguis, aut in reni-bus, aut vesica, aut aliis vrinæ instrumentis esse vl-cus, aut laxitate. Verùm nisi in renibus sit, nulla ha-

G rum causa facere posit copiosum repentinumque mictum sanguinis: vesicæ enim venæ paulò plus quàm capillares sunt. Sed neque in renibus laxitas sola, nisi ob suppressam aliam euacuationem aut crisim, faciet sanguinis euacuatione confertam. Non enim retentrix facultas adeò laxari feret, nisi expultrix

vehementius moueatur. Igitur si repentè affatim- A que & sponte vt explicuimus, sanguis mingitur, ruptio est in renibus.

APHORISMVS LXXIX.

Ὁκόσοισι ἐν τῷ οὔρῳ ψαμμώδεα ὑφίσταται, τουτέοισιν ἡ κύστις λιθιᾷ.

Quibus in vrina arenosa subsistunt, his vesica laborat calculo.

Arenæ calculum indicant: nam ex eadem materia fiunt arenæ & calculi. Non tamē necesse est adesse calculum, mingentibus arenas: sed aut est calculi periculum, aut est iam calculus, aut fuit nuper, B estque in arenam dissolutus. Sed calculus non in vesica solùm, vt Hippocrates hîc videtur innuere, sed in renibus etiam potest generari. Proinde oportet te, cùm arenulæ apparent, adhibere alias distinctiones, quò intelligas vbi calculus sit, in renibus an in vesica (nam aliis in locis aut non potest lapis C gigni, aut non mingentur arenæ ab eo decisæ.) Inter alias illa quoque erit non minima, quam Hippocrates innuit, si arenulę per totum diffusæ non statim subsidētes exeunt, in renibus est: si verò statim excernuntur crassę, multę & subsistentes, in vesica.

APHORISMVS LXXX.

Ἢν αἷμα οὐρέῃ, καὶ θρόμβους, καὶ στραγγουρίην ἔχῃ, καὶ ὀδύνη ἐμπίπτῃ ἐς τὸ ὑπογάστριον, καὶ ἐς τὸν D κτένα, καὶ τὸν περίναιον, τὰ περὶ τὴν κύστιν πονεῖ.

Si sanguinem mingit, & grumos, & stranguriam habeat, & dolor incidat in hypogastrium, & in pubem, & interfæmineum, ea quæ circa vesicam sunt, laborant.

In quibusdam codicibus legitur, non περίναιον, id est interfœmineum, sed περιτόναιον, desideraturque nomen illud κτένα, id est pubem. Tamen sunt corrupti: nam nomen pubis nō inutiliter additur. Pe- E ritonæum verò nominatur præter rem: non enim magis continet vesicam quàm hypochondria. Hypogastrium est regio inter vmbilicum & pubem. Interfœmineum est inter podicē & membrum venereum. Vesica est sita in hypogastrio. Ad pubem oritur illius collum, quod tortuosum procedit per interfœmineum. Igitur si quis vesica aut eius collo vlceratus est, dolorem sentiet in hypogastrio, aut pene, aut interfœmineo. Si vlcus in ipsa vesica est, in hypogastrio: si in ceruicis exortu, in pube: si in F ipsa ceruicis productione, in interfœmineo. Si per totam vesicā & ceruicem veluti excoriatio est protensa, in his omnibus locis. Itaque Hippocrates hîc dicens, quæ circa vesicam sunt, vesicā ipsam & eius ceruicem intelligit. Non tamen vt Galenus intelligit, renes etiam & vrinarios meatus: non enim possunt hæc omnia quæ præsenti aphorismo dicuntur, significare vlcera renum, sed vesicæ solius. Atqui etsi verbo illo, laborant, vsus est, quod omne genus mali significat, tamē vlcerationem intelligit, vt ipsa G signa indicant. Nam si quis mingit sanguinem, renum aut vesicæ exulcerationem habere, priùs dixit, Grumi tamen, iique magni (nam grumulos caruncuiis similes prodire ex renib9, priùs diximus) ex vesica magis fiunt: siquidem ex vicino loco prodeunt, non dissoluti, neque permisti. Sed etsi sanguis & grumi etiam ex renibus fieri possunt, tamen stranguria vesicæ malum est, quod accedens aliis vlceris signis, vlcerationi vesicæ imputandum est. Nimirum exulcerata vesica mordetur adeò, vt non possit copiam vrinæ expectare, quare guttatim demittit. Id verò multò clariùs significat, dolor si accedat dictis in locis: renum enim dolor, in lumborum posteriori parte magis sentitur: vreterum, in ilibus obliquè. Itaque docet hîc Hippocrates a- B gnoscere patientem locum & morbum, ab excuntibus, sanguine & grumis: à proprio accidēte, stranguria scilicet: à dolore: à situ, hypogastrio, pube, & interfœmineo.

APHORISMVS LXXXI.

Ἢν αἷμα καὶ πῦον οὐρέῃ, καὶ λεπίδας, καὶ ὀσμὴ βαρέη ᾖ, τῆς κύστιος ἕλκωσιν σημαίνει.

Si sanguinem & pus minxerit, & squamu- C *las, & grauis odor sit, vesicæ vlcus significat.*

Hîc quoque scribit signa vlceris vesicæ, & sordidi etiam vlceris. Sanguinis & puris mictui squamulæ & grauis odor accedēs (præterquàm quòd & ex modo exeundi cognoscitur) aut eorum alterum, significat vlcus vesicę. Squamulæ, ex substantiæ proprietate: sunt nempe partes vesicæ ipsius. Odor grauis cum pure, significat vlcus esse sordidum. Fœtet verò multò magis pus, ex sordido vlcere vesicæ, quàm aliorum instrumentorum vrinæ: quia vrina suapte natura abundat semper sorditis excrementis, estque vicina recto intestino.

APHORISMVS LXXXII.

Ὁκόσοισιν ἐν τῇ οὐρήθρῃ φύματα γίνεται, τουτέοισι διαπυήσαντος καὶ ἐκραγέντος, λύσις.

Quibus in vrinaria fistula tubercula nascuntur, his suppuratione et excretione facta, solutio.

E Tuberculi nomen hîc non de crudo tuberculo solùm dicitur, sed generatim de tumore omni, qui possit suppurari. Neq; verò putandum est hîc Hippocratem dicere, solui tumorem in fistula vrinaria, si suppuret & excernatur pus: nam id clarius est quàm vt dici deberet. Neque solùm, si suppuret tumor, excernaturque pus, solui stranguriam, aut ischuriam, si hanc facit: nam hoc quoque est apertum. Quid ergo? Monet Chirurgum, vt quàm citissimè tuberculi eo loci oborti curet suppurationem, & F ruptionem, ne per longiorē discussionem periclitetur homo ab vrinæ suppressione. Accedit humiditas loci, quæ ad putrescentiam puris est accommodatior, quàm ad dissipationem. Nec tamen contrarium est huic sententiæ, quod ab Hippocrate ipso dicitur nono capite Prognostici, his verbis: Oedemata in ventre minùs faciunt abscessus, quàm quæ in hypochondriis, minimè verò quæ infra vmbilicum. Nam eo loco explicuimus, non eò dici minimè suppurari, quòd crebriùs resoluantur: G sed quòd crebriùs quàm supra vmbilicum, soleant indissoluti manere tumores. Cùm ergo in hac fistula properè curandum sit tumorem dissoluere, præproperè erit incumbendum suppurationi.

APHORISMVS LXXXIII.

Οὔρησις νύκτωρ πολλὴ γινομένη, σμικρὴν τὴν ὑποχώρησιν σημαίνει.

Vrina noctu multa facta, exiguā deiectionem significat.

Multa vrina, multum humoris traxisse hepar ab A intestinis indicat: quod cùm fit, exiguum relictum est in intestinis: durescet ergo aluus. Id verò noctu fieri solet: quia per somnum ventre neque sentiente, neque ad deiectionem irritato, hepar trahere pōtest multum succi, arefacereque. Eâdem ratione multa deiectio facit exiguam vrinam.

MAGNI HIPPOCRATIS COI APHORISMORVM

SECTIO QVINTA.

APHORISMVS I.

Σπασμὸς ἐξ ἐλλεβόρου, θανάσιμον.

Conuulsio ex helleboro, lethalis.

EX epoto pharmaco (non enim hoc de solo helleboro dicitur) non solùm ea conuulsio fieri solet, quæ ex repletione aut inanitione fit (quamque propriè conuulsionem appellari alibi diximus) sed etiam atque adeò multò magis, ea quæ ex irritatione. Irritatis videlicet neruis, à fumis acribus medicamenti aut succorum, patientibusq; per consensum cum ore ventriculi: Ex repletione, non est verisimile conuulsionem fieri post pharmacum. Si ex inanitione fit, casus est lethalis. Si ex irritatione solùm, certè non sit letbalis, nisi maxima prorsum sit: ex qua veram iam conuulsionem timebimus. Nam si degustato pipere, solent qui acri sensu sunt, singultire, & epoto vino meraciori, conuulsione tentari, quæ paulò post soluitur sine magno malo: certè neque mirum est, neque lethale, à pharmaco instigatum ventriculum singultire, neque à fumis irritatos neruos alioqui excarnes & acris sensus, conuulsiuè moueri. Quanquam possit ab irritatione incipere conuulsio, esseque lethalis, quòd pharmacum nō irritet leuiter, sed siccans simul, producaturque noxa plurimùm. Nimirum, vt quod à causa procatarctica fit, nunquā solet graue esse, nisi ea causa ob apparatum, quem inuenit, grauem aliquem fecerit affectum (nam ita nihil mirum est, procatarcticā causam lethalem morbum peperisse) ita conuulsio à pharmaco non fit lethalis, nisi pharmacum magnam prorsum læsionem in neruorum genere fecerit. Quod agnosces, vt Hippocrates ipse in Prognostico de talibus causis disputans dicit, ita scribens: Iudicantur verò talia per diem & noctem, si ob has causas euenerint. Itaque si conuulsio illa, qua tentatur, qui pharmacum accepit, ob irritationem solùm fiat, atq; pharmacum interim nihil aliud grauius effecerit, intra diem & noctem cessabit conuulsio, conquiescēte expurgatione. Si verò conuulsio magna fiat, maximè si expurgatio magna facta sit, & dicto tempore non conquiescat, neq; conquiescere incipiat, procul dubiò est lethalis passio.

APHORISMVS II.

Ἐπὶ τραύματι σπασμὸς ἐπιγινόμενος, θανάσιμον.

Ex vlcere conuulsio superueniens, lethale.

B Duplici de causa potest conuulsio succedere vlceri (etsi Gal. vnicam dixit.) Altera, cùm fit oborto phlegmône circa vlcus, cùm in neruum incidit: statim enim ac neruus inflammatur, ob acrimoniam sensus, totus neruus ad radicem vsq; inflammationem contrahit, & conuellitur. Quare timendum statim est, ne cerebrū trahatur ad compassionem, moriaturq; homo conuulsus. Altera, cùm fit conuulsio aut nullo tumore circa vlcus orto, aut eo q ortus erat, euanescente. Atqui plerique eorum, qui C post vlcus conuelluntur, hac causa id patiuntur: Nam vt 65. aphor. dicetur, quibus tumores in vlceribus apparent, rarò conuelluntur. Nihilominus etsi rarò conuelluntur, conuelluntur tamen lethaliter etiam cum tumore, cùm is in neruum decumbit: sed sine tumore crebriùs, aut euanescente tumore, ac maiori cum periculo, succis scilicet ad interna recurrentibus: qui cùm in neruorum radices impingūt, conuulsionis, & mortis causa fiunt. Qua ratione Hippocrates ipse hòc libro dicit: Si in vulD neribus prauis & magnis tumores non apparent, ingens est malum. Nimirum si à tergo sunt, conuulsiones accidunt: si in anterioribus, maniæ, aut dolores acuti lateris. Itaque conuulsio vtcunque ex vlcere fiat, siue tumore apparente, siue non, lethalis est. Quare Hippocrates ipse lib. de Vulnerib. capitis, in signis eorum qui morituri sunt, refert conuulsiones, quæ contrario in latere fiunt: si dextra pars capitis vulnerata est, sinistra corporis conuellitur: si sinistra, dextra. Quod de ea conuulsione intelligo, quæ euanescente è vulnere tumore, commeanE teque succo in contrarium latus fit. Nam si præ inflammatione neruorum prope vlcus fiet, profectò vulneratum latus conuelletur. Sed hoc illius loci est: ad præsentem illud vnum satis sit, quacunq; ex causa fiat conuulsio post vulnus, minari magnum mortis periculum. Quare satis indoctè quidā ignorantes dictas causas, quibus conuulsio vulneri succedens lethalis fit, dicunt intelligi de vulnere à quo tantum sanguinis funditur, vt conuulsio ex inanitione fiat. Nā præter dicta, de fluxu sanguinis seorF sum edisserit sequenti aphoris. quo ita est scriptum,

APHORISMVS III.

Αἵματος πολλοῦ ῥυέντος, σπασμὸς ἢ λυγμὸς ἐπιγινόμενος, κακόν.

Sanguine multo fluente, conuulsio aut singultus superueniens, malum.

Siue sanguis sponte profluat, siue ex vulnere, verum est, conuulsionem aut singultū succedentem

esse malum. Nam tametsi causa procatartica ad curationem nihil facit, tamen ad dignotioné affectus facit: vt si multus sanguinis fluxus conuulsionem fecit, agnoscimus conuulsionem ex inanitione esse, quæ nunquam sine periculo magno est. Singultus & conuulsio, vt alio aphor. ab ipso Hippoc. dicetur, similes passiones sunt, atq; à similibus causis fiunt: nam eodem modo mouetur ventriculus per singultum, quo nerui motus & musculi per conuulsionem. Atque hac sola causa singultus non est conuulsio, quòd nô est instrumenti voluntarij motus: sed quod ad causas attinet, nihil differt.

APHORISMVS IV.

Ἐπὶ ὑπερκαθάρσει σπασμὸς, ἢ λυγμὸς ἐπιγενόμενος, κακόν.

Ex superpurgatione conuulsio aut singultus succedens, malum.

Hîc duplex iam causa fit, qua conuulsio fiat, & irritatio quam facit pharmacum, & superpurgatio. Quare multò clarius iam est, eam conuulsioné fieri non ex irritatione solùm, sed etiam ex inanitione: quare grauissima erit. Superpurgatio est expurgatio profusa, qua non solùm succi familiares pharmaco euacuantur, sed alij etiam, depositi à facultate ob nimiam irritationem.

APHORISMVS V.

Ἢν μεθύων ἐξαίφνης ἄφωνός τις γένηται, σπασθεὶς ἀποθνήσκει, ἢν μὴ πυρετὸς ἐπιλάβῃ, ἢ ἐς τὴν ὥρην ἐλθὼν, καθ᾽ ἣν αἱ κραιπάλαι λύονται, φθέγξηται.

Si ebrius quispiã repentè fiat mutus, conuulsus moritur, nisi eum febris corripiat, aut ad eam horã veniens, qua solet solui crapula, loquatur.

Non video cur Gal. hîc intelligat, mutos appellari solùm eos, qui fiunt apoplectici: ne q; cur alij intelligat catochos, alij vtros q;. Nam etsi his morbis, & epilepsiæ, & caro, & syncopi, & præfocationi vteri commune symptoma est obmutescentia, atq; hos significans morbos dixit Hippoc. 4. de Rat. vict. in morb. acut. fieri sine voce repentè, venarum interceptionem significat, tamé hîc de re longè alia disserit. Quod vel ipsa autoris verba palam faciunt: nam illic dicit, si sine alia magna causa fiat, excludens causas manifestas: hîc verò de obmutescentia ex ebrietate loquitur. Itaque mihi videtur ad huius sententiæ enarrationé, de nominari quidem debere illas passiones: sed nosse, vinum magnopere solere tentare neruos, quia fumi illius tenues & acres, & irritant, & penetrat neruos. Nonnunquam vapores irritant solùm, ne quaquam penetrantes, aut etsi penetrent, sunt tamen tenues, eni q; facilè discutiuntur, faciunt q; tunc solùm motus tremulos, & conuulsiones: nonnunq; multi penetrant, ii q; crassi, qui cùm discuti non possint, veras conuulsiones faciunt. In neruis, qui citissimè noxam quam à vino accipiunt, produnt, sunt, qui motum linguæ deferunt, quia ex ipsa cerebri substantia procedût cum septimo pari: ac proinde mouentium nulli sunt, q; cum tanta mollitie habeant tam conspicuum motum (oculorũ enim motus nô est tam conspicuus) atq; ita fit, vt ebrij semper quidem balbutiant, non-

A nunquam verò conseq; procedat balbuties, vt ne loqui quidem iam possint: nô quidem solùm facti apoplectici, sed etiam videntes audientesq; & mouentes corpora. His si ex vaporibus solùm, iisq; nô crassissimis obmutescétia pendet, vox redibit, qua hora solet solui crapula: si non redit, constat maiorem noxam esse, atq; aut crassissimos vapores, aut ipsum etiam vinum in neruos assumi: quare conuulsione facta morientur. Nisi tamé febris fiat: nam dictum est priùs ab ipso Hippocr. à conuulsione aut **B** distentione habito, febris succedês soluit morbum. Neq; verò hoc dictum intellige, q; succedens febris semper à conuulsione liberet, sed q; possit liberare.

APHORISMVS VI.

Ὁκόσοι ὑπὸ τετάνου ἁλίσκονται, ἐν τέσσαρσιν ἡμέρῃσιν ἀπόλλυνται, ἢν δὲ ταύτας διαφύγωσιν, ὑγιέες γίνονται.

Quicunq, à distentione capiuntur, quatuor **C** *diebus pereunt: si verò hos effugerint, sani fiunt.*

Non omnis distentio, tetanus vocata Græcis, videtur mihi esse acuta, & periculosa: multæ enim producuntur in plures dies, atq; salubriter finiuntur. Sed distentiones quæ aut febri ardenti succedunt, (hæ enim, vt aliæ oés conuulsiones, lethales sunt) aut prorsus sunt maximæ, vt cerebrũ etiam metus sit ne statim afficiant (huiusmodi sunt, quibus non ceruix sola, sed tota spina riget, est q; inflexilis) aut **D** quæ cum magnis inflammationibus musculorum omnium adducétium & abducentiũ caput. Tunc enim & respiratio fit difficilior, & multò maior illius vsus: vt per anginam. Igitur si distentio violentissima est; intra quatuor dies iugulabit, aut declinare incipiet: si non declinans non iugulat, lentior est, ac minimè lethalis. Qualis ex catarrhis fieri solet, & causis aliis non lethalibus.

APHORISMVS VII.

E *Τὰ ἐπιληπτικὰ ὁκόσοισι πρὸ τῆς ἥβης γίνεται, μετάστασιν ἴσχει. ὁκόσοισι δὲ πέντε καὶ εἴκοσιν ἐτέων γίνεται, τουτέοισι τὰ πολλὰ ξυναποθνήσκει.*

Epilepsiæ, quibus ante pubertatem fiunt, mutationẽ accipiunt. Quibus autẽ vigesimoquinto anno fiunt, his magna ex parte commoriuntur.

Epilepsiæ ante pubertatem fiunt creberrimè, ob humiditatem cerebri: elapsa iuuentute rarò fiunt, **F** & periculosiores sunt, quia cum ætate minùs congruunt. Quare quæ ante pubertatem fiunt, mutatione ætatis sua sponte soluuntur, aliis citiùs, aliis tardiùs: omnibus tamen qui nô vtuntur prauo victu, per adolescentiam, quæ à decimoquarto incipiens, vsque ad vigesimumquintum producitur. Si verò aut priùs facta epilepsia intra vigesimum quintum nô soluitur, aut post vigesimũquintum fit, durat cum homine vsque ad mortem: illa, quia tanta est, vt mutatione ætatis solui non potuerit: **G** hæc, quia ætati est minimè congruens. Nec tamen hoc semper fit, sed magna ex parte. Nam quædam epilepsiæ sunt, quæ in iuuentute accedentes, inclinante ætate sedari possunt: vt quæ picrocholis ex bile, consentiente cerebro cum ventriculo fit, vt 3. sect. Comment. 29. dixi.

APHO-

Aphorismus IIX.

Ὁκόσοι πλευριτικοὶ γενόμενοι οὐκ ἀνακαθαίρονται ἐν τεσσαρεσκαίδεκα ἡμέρῃσι, τούτοισιν ἐς ἐμπύημα μεθίσταται.

Quicunq; pleuritici facti, in quatuordecim diebus non ſuprà purgantur, iis in ſuppurationem mutatio fit.

Illud verbum, ſuprà purgantur, nõ ſignificat hîc vomitionem, vt in ſuperioribus ſententiis, ſed excreationem: nam excreatione purgantur thoracis partes. Pleuritidis exquiſitæ conſtitutio eſt 14. dierum, vt & aliorum morborum acutorum ſimpliciter. Cùm ergo morbi omnes qui prorogãtur, id eſt, vltra terminum ſuæ conſtitutionis producuntur, ſaluè affecto homine, vt alibi ab ipſo Hippocrate dicitur, abſceſſus ſtatim expectandus eſt: ita ſi inflammatio ſuo tempore non ſoluitur cum reſolutione, neq; tamen hominem interimit, ſuppuratio expectanda. Quare à pleuritide nõ ſuo tempore perpurgata, expectanda eſt ea, q̃ antonomaticè à Medicis ſuppuratio vocatur: per quam ſcilicet effunditur pus in thoracem. Hæc itaque eſt aphoriſticę ſententiæ ratio. Non tamen perpetuò pleuritis eſt 14. dierum: eſt enim non rarò 7. atque nonnunquam 20. crebriùs tamen 14. Anaxion profectò cùm pleuritide laboraret, decimoſeptimo cœpit pauca & concocta expuere, tamen liberatus eſt trigeſimoquarto ſine ſuppuratione. Sed rariùs adeò producitur pleuritis: quod fortaſſe illi cõtigit, quia vt ſigna indicabant, pituitoſa tenebatur pleuritide.

Aphorismus IX.

Φθίσις γίνεται μάλιστα ἡλικίῃσι τῇσιν ἀπὸ ὀκτωκαίδεκα ἐτέων μέχρι πέντε καὶ τριήκοντα.

Tabes fit maximè his ætatibus, à decimo octauo vſq; ad trigeſimum quintum.

Dictum eſt ab eodẽ Hipp. priùs, iunioribus ſanguinis ſpuitiones & tabes. Quo loco nos indicauimus, eum iuniorũ nomine intelligere adoleſcẽtes, q̃ ſecundam illius ætatis partem agunt, & iuuenes. Quod hoc loco fit multò apertiùs, cũ numerum finiens autor ipſe dicat, tabes fiunt à 18. ad 35. Cùm enim iuuentus à 25. incipiat, cõſtat inter 18. & 35. iuuentutẽ & bonã adoleſcentiæ partẽ contineri. Atqui meritò hæ ætates patiuntur tabes, eas ſcilicet q̃ ex pulmonis vlcere fiunt: adoleſcentes enim præ plethora ſæpe patiuntur rupturam vaſis in thorace: iuuenes præ bilis copia, bilioſas deſtillationes, & corroſionem. Igitur vtriq; patiuntur crebrò tabes, adoleſcentes ex ruptura, iuuenes ex corroſione. Neq; tamẽ omnes tabis cauſę his maximè fiunt, ſed quæ dictæ ſunt modò. Nam tabes ex ſuppuratione, illis fient maximè, quibus maximè fiunt ſuppurationes: iis ſcilicet, qui trigeſimum quintũ annum ſupergreſſi iam ſunt. Nam Hippoc. in Prognoſtico ita dicit: Magis autem oportet expectare fluxum ſanguinis in iunioribus, q̃ triginta quinque annorum: in ſenioribus autem ſuppurationem.

Aphorismus X.

Ὁκόσοι κυνάγχην διαφεύγουσι, ἐς τὸν πνεύμονα τούτοισι τρέπεται, καὶ ἐν ἑπτὰ ἡμέρῃσιν ἀποθνήσκουσιν. ἢν δὲ ταύτας διαφύγωσιν, ἔμπυοι γίνονται.

A *Quicunq; anginam effugiunt, his in pulmonem vertitur, & ſeptem diebus moriuntur. Si verò hos effugiant, ſuppurati fiunt.*

Quod dicitur, anginam effugiunt, ne intellige de iis qui liberantur: ſed de iis, quibus, vt alio loco dicitur, euaneſcunt abſceſſus, & retrocedunt, ſputo non excreato. Quibus ita accidit, anginam præter rationem euaneſcere, alium in locum conſtat raptum eſſe ſuccum: qui ex loco etſi poſsit aliò rapi,
B tamen crebriùs rapitur in pulmonem ob rectitudinem & viciniam, quam cum gutture habet pulmo. Rapto ſucco in pulmonem fit peripneumonia, quę breuioris conſtitutionis eſt, quàm pleuritis: quia etſi à frigidiori ſucco plerunque fit, in loco tamen valde calidiori, & cordi propiori, & per arterias & venas magnas continuato. Proinde, vt nuper dixerat, pleuriticum qui quatuordecim diebus nõ perpurgatur, in ſuppurationem verti: ita modò dicit, peripneumonicum, niſi ſeptem diebus intereat, fie
C ri ſuppuratum. Nimirum peripneumonia duplo acutior eſt, quàm pleuritis. Sed, quia vt eſt acutior, ita eſt pericoloſior, & magis lethalis: illic dixit, ſi quatuordecim diebus non purgantur ſuprà: hîc, ſi non moriuntur. Inſinuans videlicet, pleuriticos plures liberari, quàm perire: peripneumonicos contrà perire plures, & eos quidem qui liberantur, per ſuppurationem liberari. Etſi poſsit nonnunquam, perrarò tamen, fieri, vt peripneumonicus breui, ac ſine ſuppuratione liberetur.

D

Aphorismus XI.

Τοῖσιν ὑπὸ τῶν φθισίων ἐνοχλουμένοισιν, ἢν τὸ πτύσμα ὅπερ ἂν ἀποβήσσωσι, βαρὺ ὄζῃ ἐπὶ τοὺς ἄνθρακας ἐπιχεόμενον, καὶ αἱ τρίχες ἀπὸ τῆς κεφαλῆς ῥέωσι, θανατῶδες.

Iis qui à tabe infeſtantur, ſi ſputum quod extuſsiũt, grauiter oleat, in carbones iniectum,
E *& capilli à capite defluant, lethale.*

Quòd iniectum in carbones oléat grauiter, peſſimi fœtoris indicium eſt: nam mediocrem fœtorem ignis ſolet extinguere. Peſsimus fœtor ſputi in tabe, malignam putredinem carnis pulmonis indicat. Quòd ſi vlcus malignum in externa parte, non aliter quàm ferro & igni curatur, qui poſsit curari in pulmone, parte adeò humida, & parata ad putreſcendum, & adeò interna, vt vix aliquid medicamenti, fracti viribus, poſsit in illam perue-
F nire? Capilli à capite defluunt, aut facta nimia pororum amplitudine præ penuria alimenti, aut putreſcentibus radicibus. Vtrunq; horum in phthiſi eſt lethale: alterũ enim ſummam iam extenuationem, alterum putredinẽ malignam ſignificat, quæ in totum corpus iam ſerpit.

Aphorismus XII.

Ὁκόσοισι φθισιῶσιν αἱ τρίχες ἀπὸ τῆς κεφαλῆς
G ῥέωσιν, οὗτοι διαῤῥοίης ἐπιγινομένης, ἀποθνήσκουσιν.

Quibus phthiſicis capilli à capite defluunt, diarrhæa ſuperueniente, moriuntur.

Dixit nuper, fœtorem ſputi & defluuium capillorum fieri, lethale: modò verò dicit, defluuium ca-

pillorum superueniente diarrhœa, non quidem lethale, sed moriuntur. Insinuans videlicet, profluuium ventris in his, non solùm significare, sed facere etiam mortem. Significat, quia ex debilitate nascitur: facit, quia debilitatem eousq; auget, vt cum profluuio moriantur. Atqui reliqua signa, sunt futuræ mortis: profluuium verò ventris post reliqua, imminentis iam iam.

APHORISMVS XIII.

Ὁκόσοι αἷμα ἀφρῶδες ἀναπτύουσι, τουτέοισιν ἐκ τοῦ πνεύμονος ἡ τοιαύτη ἀναγωγὴ γίνεται.

Quicunq; spumosum sanguinem spuunt, his ex pulmone ea ipsa eductio fit.

Spuma plenus est semper pulmo, quia humidus est, & ingrediente ac egrediente aere semper agitatur. Sanguis quoque quo abundat, est spumosus: quin & ipse pulmo velut ex spumoso sanguine concrescente factus. Meritò ergo cùm spuitur sanguis spumosus, ducto argumento ab exeuntibus, coniectamus pulmonem malè affectum esse. Atque cùm sint alia signa, quibus dignoscimus cruentum sputum, an è capite, an è pulmone, an è ventriculo veniat, nullum est hoc præstantius. Neque certè aliud, quod per pleuritidem, aut morbum alium talem, maiorem metum mali serpentis in pulmonem faciat.

APHORISMVS XIV.

Ὑπὸ φθίσιος ἐχομένῳ διάῤῥοια ἐπιγινομένη, θανατῶδες.

A tabe habito, diarrhœa superueniens, lethale.

Non tam breui imminentem mortem significat diarrhœa, nisi profluuiũ capitis præcesserit. Proinde paulò antè dixit, moriũtur: modò dicit, lethale.

APHORISMVS XV.

Ὁκόσοι ἐκ πλευρίτιδος ἔμπυοι γίνονται, ἢν ἀνακαθαρθῶσιν ἐν τεσσαράκοντα ἡμέρῃσιν, ἀφ' ἧς ἂν ἡ ῥῆξις γένηται, παύονται. ἢν δὲ μὴ, ἐς φθίσιν μεθίστανται.

Quicunque ex pleuritide supperati fiunt, si suprà purgentur in quadraginta diebus, à qua ruptio fit, cessant: sin minùs, in tabem mutãtur.

Dictum priùs est, Pleuritidem nisi quadraginta diebus soluatur, suppurari: modò dicit, Rupta vomica, & effuso pure, nisi quadraginta diebus expurgetur, fieri tabem. Est verò expectandum tempus ruptionis, à tempore incipiẽtis suppurationis. Neque id tempus est in omnibus inflammationibus æquale: nam quibusdam (vt ipsemet in Prognostico docet) rumpuntur vigesimo, quibusdam trigesimo, quibusdam quadragesimo, quibusdam etiam sexagesimo. Quòd citiùs aut tardiùs rumpantur, duplex causa est, acuties maior, & locus. Acuties, vt pleuritis in quibusdam citiùs, in quibusdã tardiùs, resoluitur, suppuratur, rumpitur, & expurgatur: locus, vt plerunque pleuritis tardiùs quàm pulmonia has mutationes recipit. Nam dictum priùs est, pleuritidẽ quatuordecim, pulmoniam septem diebus, ad suppurationem mutationis initium cape-

A re. Ita meritò in pleuritide ruptio expectabitur quadraginta, in pulmonia viginti diebus. Nam ipsa eadem temperies pulmonis, quæ facit ad celeriorem resolutionem, faciet ad celeriorẽ suppurationem. Atqui si quadraginta diebus à facta ruptione potest sine tabe pleuritis expurgari, pulmonia solis viginti possit: non quòd effuso iam pure temperies illa faciat ad celeriorem expurgationem, sed quòd prior exulceratio, quæ ex vomica superfuit, faciat ad celeriorem putrescẽtiam pulmonis. Hinc B satis constat, centum ferè dies posse pleuriticum transigere sine tabe: si post quatuordecim incipit suppurari, & post quadraginta à die quo cœpit suppurari, rumpitur, & p alios quadraginta, à die quo ruptio fit, expurgatur sine tabe. Initium suppurationis, & dies ruptionis quibus signis agnoscantur, docuit Hippoc. & ego explicui in Prognostico.

APHORISMVS XVI.

Τὸ θερμὸν βλάπτει ταῦτα τοῖσι πλεονάκις χρεωμένοισι, σαρκῶν ἐκθήλυνσιν, νεύρων ἀκράτειαν, γνώμης νάρκωσιν, αἱμοῤῥαγίας, λειποθυμίας. ταῦτα οἷσι θάνατος.

C *Calidum hæc mala affert iis, qui nimis eo vtuntur, carnium effœminationem, neruorũ debilitatem, mentis stuporem, fluxiones sanguinis, deliquia animi: hæc, quibus mors.*

D Calidi nomen hoc loco non de quouis calido dici, neq; quatenus calidum, cõstat: quando quidem ignis contraria mala facit, non hæc. Sed Hippocrates ipse enarrator est, qui libello de Vsu humidorũ, de aqua calida hæc dici declarauit. Itaq; docet, balnei calidi nimium vsum facere carnium effœminationem, hoc est, debilitatem, laxitatẽ, & mollitiem, (tales enim sunt mulierum carnes) & neruorũ imbecillitatem, & stuporem mentis. Hæc omnia facit laxando, dissoluendo, & humectando carnes, neruos, & ipsum cerebrũ. Nam scimus adstrictionem E omnibus membris præstare robur: quare laxatio omnibus præstat debilitatem. Durities quædam est ad firmitudinem motus, neruis mouẽtibus necessaria: ergo mollities facit impotentiam mouendi. Cerebri intemperies humida fatuitatem facit: igitur balneum calidum, si quis eo nimis vtatur, facit carnes molles, neruos debiles, sensus stupiditatem: atqui his crescentibus, paralysim. Sed præter hæc, facit fluxiones profusas sanguinis: facit enim laxitatem osculorum in venis, ac fortasse fusis suc-F cis, rupturam quoque, ant in naso, aut palato, aut thorace, aut renibus, aut alibi. Animi deliquia potest balneum facere, aut per fluxiones nimias sanguinis, aut etiam sine his, dissipatis spiritibus, & laxato corpore. Quòd dicitur, qui eo nimis vtuntur, bifariam videtur posse intelligi: aut cùm balneum nimis calidum est, aut cùm in balneo moderato nimium morantur, aut illud sæpiùs repetunt. Vtrouis horum modorum, faciet balneũ dictas noxas. Etsi videtur Galen. huic enarrationi repugnare, ac G docere, aquam nimis calidam non laxare, neq; humectare, sed vrere. Siquidem 3. de Tuenda valetudine, ita scripsit de calidæ perfusionibus: Quòd si iustò calidiores fiant, calida quidem vis, sed non perinde humida: quippe horrere & densari eorum meatus cogunt, ita vt neque madescere ab humore

extrà accedente possit. Cæterùm si Galenus intelligit, nô humectare aquam feruentissimam, ea quæ continet, sibi ipsi repngnat, qni aquam vim refrigerandi posse deponere, humectandi non posse, & elixa humida fieri, t. de Simpl. med. facult. affirmat. Si quid enim infunditur in feruentem aquam, elixatur: non ergo vritur, aut siccescit, sed bumescit, & laxnm fit. Neq; verò est quòd dicat Galen. calorem anteuertere actionem humoris, ac proinde aquam feruentem, etsi bumida sit, ex accidenti tamen siccare vrendo: nam ea pásio quam aqua facit, elixatio est, non assatio, aut frixio, aut vstio. Neque certè aqna potest vrendi vim concipere, vt oleum: aliter frigerentur res in aqua, vt in oleo, essetq; passio similis, siue res in aqna feruente, siue in oleo versarentur: nô est tamen. Igitur aqua etsi feruentissima sit, neque vstionem, neq; adstrictionem facere potest: nisi medicamêtosa aliqna aqna sit, vt lixiuium, aut aluminosa, aut salsa. Neq; tamen tam æqualiter laxat & hnmectat feruentissima aqua, q̃ qnæ mitiùs feruet. Non quòd aqua ipsa in seipsa vim igneam concipiat (id enim olei est) sed quòd exhalatio aliqua ignea per aquam permeet, partes quasdam vrens. Hinc fit, vt aqua, quæ lento igne calet, meliùs æqnaliusq; elixet, q̃ qnę vehementi: cæterùm vtraque elixat. Quare omne balneum calidum, nisi moderatè eo vtaris, si iam vrat præ calore, elixabit, sed inæqualiùs. Verùm nullns in tam feruenté aqnam descendit, vt iam vrat. Quòd si violenter immitteretur, elixatns moreretur. Non est itaqne qnòd hîc interpreteris, calidum, id est tepidum.

APHORISMVS XVII.

Τὸ δὲ ψυχρὸν σπασμοὺς, τετάνους, μελασμοὺς, καὶ ῥίγεα πυρετώδεα.

Frigidum conuulsiones, distentiones, denigrationes, & rigores febriles.

Frigidum conuulsiones facit: non nndum frigus, sed vt explicatú est, frigidæ infusio: bæc enim replet frigidis succis, prohibetque dissipari, contrà ac calida. Frigus nudum concretiones facit, conuulsiones ex accidenti, probibens excrementa pituitosa dissolui. Distentiones cônuulsiones etiá sunt: referuntnr autem per se, dicta priùs causa. Denigrationes facit frigidum, extinguens partium naturalem calorem. Rigores facit frigus, mordens externas partes, & fugans calidum ad internas. Vocat hos rigores febriles, nô quòd semper fiant post eos rigores febres, sed quòd tales sint, quales solent fieri per initia febrium. Nam nonnunquàm post rigorem, q ex frigido balneo fit, succedit febris, cùm scilicet erat apparatus in corpore: nonnunqnam sine febre soluitur rigor. Non enim ego putô vt Galenus, latuisse Hippocratem fieri posse rigorem, cui nnlla febris snccedat.

APHORISMVS XIIX.

Τὸ ψυχρὸν πολέμιον ὀστέοισιν, ὀδοῦσι, νεύροις, ἐγκεφάλῳ, νωτιαίῳ μυελῷ· τὸ δὲ θερμὸν, ὠφέλιμον.

Frigidum inimicum ossibus, dentibus, neruis, cerebro, spinali medullæ: calidum autem vtile.

Membris omnibus exanguibus & frigidis, docet frigiduin esse inimicum, & calidum amicum. Vide-
A tur tamen contrà babere: nam si de conseruatione sanitatis vis intelligi hanc sententiam, cùm conseruatio similibus agatur, frigidum frigidis amicú esse videtur, nô aduersum. Si de curatione morborum, cùm calidiora calidioribus, & frigidiora frigidioribns remediis indigere in Arte medicinali Galenus doceat, videntur exanguia membra amare medicamenta frigida. Quòd si qna ratione dicas, frigidum inimicum esse his membris, tamé videtur calidum nulla ratione esse vtile & amicum. Nam si memoria
B repetas mala quæ à frigido; & quæ à calido fieri dixit aphor. 16. & 17. vix possis iudicare vtra sint grauiora. Videtur itaque sententia hæc aphoristica habere probabiles obiectiones: tamen ita intelligitur. Membra hæc cùm frigida sint, familiares babent frigidos morbns: quare à frigidis causis plerunque lædentnr, & à calidis plerunque curabuntur: frigidis enim morbis plerunque ægrotát, calidis raro. Hinc fit, vt cùm bene valent bæc membra, à frigidis q̃ à calidis cansis citiùs ægrotare incipiát: atq; cùm iam
C ægrotant, si quis in frigidorum vsu eum modum, quem natura partis & morbus exigit, excedat, citiùs transferátur ad contrarium lapsum, q̃ si in vsu calidorum perinde peccet. Tot ergo modis, frigidis membris frigida inimica sunt, & calida amica. Etsi profectò si ad æqualem frigoris gradum præter naturam, borum aliquod, & pars sanguinea peruenisset, minùs calido ad eam medicamento, vtpote naturâ frigidiorem vteremur. His accedit, q quia borum pleraq; prædita sunt acri sensu, nô possunt fer-
D re primum occursum actu frigidorum, vtpote mordacem: quare etsi affectus exigat medicamenta frigida; actu tamen ne frigida admoneantur. Videbitur fortasse cùm dixerit ossa, frustrà dentes repetisse: ossa enim snnt dentes. Tamen non fecit frustrà: dentes enim peculiares noxas accipiunt à frigido, stuporem scilicet, & dolorem. Quia soli dentes inter omnia ossa sentinnt, ob neruulos, quos cnm venulis & arteriola per radices accipiunt, instar vnguium. Nerui nomen hîc, de omni neruo & liga-
E mento, & exangui membrana dicitur, etsi multò plùs, insigniterque lædatur neruus sensus.

APHORISMVS XIX.

Ὁκόσα κατέψυκται, ἐκθερμαίνειν δεῖ, πλὴν ὁκόσα αἱμοῤῥαγέει, ἢ μέλλει.

Quæ refrigerata sunt, calfacere oportet: præter ea ex quibus sangis fluit, aut est fluxurus.

F Cùm quispiam simplici pasione molestatur, ei sunt offerenda contraria: tamen si duplici, ac diuersa, ei quæ magis vrget subueniendum primô est, qnamuis interim ab alia parte aliquam læsioné fieri patiamnr. Velut si cnipiam ex refrigerata parte fluit sanguis multus, sanguinis fluxio magis vrgere solet. Quare etsi refrigeratis solùm partibus calida admouenda snnt, tamé si fluxio sanguinis accedit, quia vt aphor. 23. dicetur, frigidis sistitur, frigidis vtendnm erit, vsque dum sistatur, etsi interim parti-
G culę intemperies crescat. Neq; solùm cùm fluit iam, sed cùm fluxus instat: nam quę curationis facimus, præcautionis etiam gratia facere licet.

APHORISMVS XX.

Ἕλκεσι τὸ μὲν ψυχρὸν δακνῶδες, δέρμα πε-

εἰς σκληρύνει, ὀδύνην ἀνεκπύητον ποιέει, μελαίνει, ῥίγεα πυρετώδεα ποιεῖ, σπασμοὺς καὶ τετάνους.

Vlceribus frigidum mordax, cutem obdurat, dolorem insuppurabilem facit, denigrat, rigores febriles facit, conuulsiones, & distentiones.

Occursus refrigerantis aeris, aut aquæ, aut medicamenti, mordax est: quia frigidum constringendo per partes, mordicus diuellit. Atq; vt frigus maximum sanas etiam partes mordet, ita quod moderatius, mordet exulceratas: hæ enim mordentur facilius ob acriorē sensum, & nudatos neruulos. Acrimoniam atq; mordacitatem medicamentorum, argui citissimè in exulceratis particulis, docuit ipsemet Hippoc. lib. de Alimento, his verbis: Dulce nō dulce: dulce ad potentiam, velut aqua: dulce ad gustum, velut mel. Signa vtrorumque, vlcera, oculi, & gustus. Itaq; vlceribus non sunt imponenda medicamenta valde frigida actu, quia mordēt. Frigidum etiam cutem duram facit, & dolorem facit insuppurabilem: id est, affectum qui dolorem facit, siue sit inflammatio, siue vlcus (non enim dolor ipse suppurabilis, aut insuppurabilis est) facit crudiorem, duriorem, & scirrhosum, atq; ineptum suppurari. Nam cùm suppuratio & resolutio calore agantur, meritò frigus facit contrarium. Hinc fit, vt nimio vsu repercutientium medicamentorum, nisi quis tempestiuè se transferat ad resoluentia aut suppurantia, ex inflammatione scirrhus fiat, & ex erysipelate maculæ indelebiles in cute fiant. Nam denigrat etiam refrigeratio partes, extincto earum calore, aut concrescente sanguine. Rigores etiam facit vsus frigidi febriles: id est, similes eis qui solent ante febres fieri, vt nuper erat dictum: maximè autem fiūt, cùm in vlcera infunditur. Conuulsiones quoque ac distentiones facere, priùs est dictum.

Aphorismvs XXI.

Ἔστι δὲ ὅκου ἐπὶ τετάνου ἄνευ ἕλκεος νέῳ εὐσάρκῳ, θέρεος μέσου, ψυχροῦ πολλοῦ κατάχυσις ἐπανάκλησιν θέρμης ποιέεται. θέρμη δὲ ταῦτα ῥύεται.

Est cùm in distentione sine vlcere, in iuuene bene carnoso, in æstate media, frigidæ infusio reuocationem caloris facit: calor autem hæc sanat.

Nihil magis aduersum per se est conuulsioni ex repletione (nam de hac disserit) q̃ frigidæ infusio: est enim ea passio frigida. Tamē est nonnunquam, cùm eam sanat ex accidenti: non aliter q̃ frigus hyemis facit, cōcoctiones in ventre copiosiores vt sint, etsi frigus concoctionem impedit per se. Cæterùm causa, quæ per accidens aliquid facit, semper refertur ad alias causas p se: vt frigus aeris, effluuium calidi vaporis cohibens, calidum copiosius esse interiùs facit. Ita infusio frigidæ, facit vt calidum refugiens interna petat: quod deinceps passiones frigidas, quæ interiùs sunt, sanat, idq; p se. Vnde manifestum fit, nō satis firmam esse semper rationē illam agnoscendi speciem morbi & causam, à iuuantibus & nocentibus, nisi quis sciat distinguere actiones p accidens, ab actionibus per se: nam fit nonnunquā, vt morbus frigidus ab auxilio frigido, & calidus à calido tollatur, aut subleuetur. Quo pacto distinguantur, docet Galen. 1. de Simpl. med. facult. Sed nos explicemus aphorismum. Non potest infusio

A frigidæ conuulsionem sanare, quæ cum vlcere sit: nam cùm vlcera mordeat, faciet rigores, & augebit motus conuulsiuos. Neque verò in sene aut puero: nam senex frigidior, puer humidior & mollior est, q̃ vt possit aquæ infusionē sine noxa sustinere. Neq; in gracilibus admodum, neq; in obesis: nam gracilium neruis occurrit citò ipsa aqua, obesorum corpora sunt frigida. Igitur si quando infusio frigidæ conuulsionē soluet, id certè erit in distentione sine vlcere, in iuuene bene carnoso, id est, mediocris mo-
B lis: neq; in hoc quidem, quouis in tempore tentandum est, sed in calidissimo, vt æstate media. Nā cùm tunc temporis multo calore æstuet corpus, potest impetum frigidi sustinere: aliis temporibus nō potest sine periculo suffocationis, aut extinctionis.

Aphorismvs XXII.

Τὸ θερμὸν ἐκπυητικὸν, οὐκ ἐπὶ παντὶ ἕλκει, μέγιστον σημεῖον ἐς ἀσφαλείην, δέρμα μαλάσσει, ἰσχναίνει, ἀνώδυνον, ῥιγέων, σπασμῶν, τετάνων
C παρηγορικόν. τὴν δὲ ἐν κεφαλῇ καρηβαρίην λύει. πλεῖστον δὲ διαφέρει ὀστέων κατήγμασι, μάλιστα δὲ τοῖσιν ἐψιλωμένοισι. τουτέων δὲ μάλιστα τοῖσιν ἐν κεφαλῇ ἕλκεα ἔχουσι, καὶ ὁκόσα ὑπὸ ψύχεος θνήσκει, ἢ ἑλκοῦται. καὶ ἕρπησιν ἐσθιομένοισιν, ἕδρῃ, αἰδοίῳ, ὑστέρῃ, κύστει, τουτέοισι τὸ θερμὸν φίλιον, καὶ κρῖνον. τὸ δὲ ψυχρὸν, πολέμιον, καὶ κτεῖνον.

Calidum suppurationem faciens, nō in omni
D *vlcere, maximum signum est ad securitatem, cutem emollit, extenuat, dolorem mitigat: rigores, conuulsiones, distentiones sedat: eorum autē quæ in capite, grauitatem soluit. Plurimùm autē confert ossium fracturis, maximè iis, quæ nudata sunt: horum verò maximè habentibus vlcera in capite: & quæcūq; à frigore moriuntur, aut exulcerantur: & herpetibus exedentibus, sedi, pudendo, vtero, vesicæ. His calidum amicum, & iudi-*
E *cans: frigidum verò inimicum, & interimens.*

Calida aqua suppurandi vim habet, quæ scilicet modicè est calida: habet enim cum calore modico coniunctam humiditatem: atqui pus infusione aquæ moueri bonum, magnū in vlceribus est signū securitatis. Nam vbi ea quæ suppurari oportet, suppurantur celeriter ac bene, nihil malè succedere potest. Non tamen id in omni vlcere tentari debet, aut probari: sed in illis solùm quæ oportet suppu-
F rare, cuiusmodi quæ contusa, aut diuulsa, dissectáve sunt, ac veluti comminuta. Nam vt in his est curandum, vt quàm citissimè suppurent: ita in vlceribus simplicibus, & quæ sine contusione, aut tumore apto suppurati sunt, abstinendum est à suppurantibus, vtendumque extergentibus, & siccantibus. Atqui suppurationem cùm celerrimè vis facere, & sorditiem minùs times, oleo: cùm aut non tam celeriter, aut sorditiē simul times, aqua tepida, aut mulsa facies. Aqua calida cutem etiam sanam e-
G mollit, & extenuat: cùm laxet, humectet, & dissoluat, si quid durum aut concretū est. His ipsis de causis; & quia calidum est nostræ naturæ suauius, est aquæ infusio anodyna; & dolorem mitigans. Rigores & conuulsiones sedat, præmissa cura totius corporis. Soluit capitis grauitates, in caput infusæ

nisi

nisi in corpore sit multitudo excrementorum, quæ A tracta possint replere, aut aliter malè caput afficere: sed & præter suppurationem, ad abluendũ sordes & grumos sanguinis, & si quid tale in vlceribus hæsit, confert. Vlcera quæ in carnosis partib⁹ sunt, vino: tamen quæ in capite, aut articulis, aut fracturis ossium detectorũ sunt, aqua tepida sunt abluenda. Nam in his vinum rigores facit, & cõuulsiones: aqua contrà ab omni dolore & mordicatione liberat. In hanc sententiam Hippocr. lib. de Vlcerib. ita scripsit: Vlcera vniuersa nisi vino humectanda nõ B sunt, si non in articulo fuerit vlcus. Ita hic dicit: Aqua calida plurimum confert ossium fracturis, maximè iis quæ nudata sunt: horum verò maximè habentibus vlcera in capite. Itaque ex ambobus locis colliges, in articulis & capite & omni osse nudato, abstinendũ à vino esse, atq; abluendũ aqua (nisi tamen vulneratus neruus sit, in his enim aquę calidę infusionem meritò timet Galen.) deinde si res ipsa cogat, suppurationẽ moliri: sin minùs, siccare multùm & sine mordacitate. Partibus etiam quæ à fri- C gore denigratæ aut exulceratę sunt, conducit aqua calida: quare ad perniones aut fissuras à frigore factas, nulla commodior curatio est. Herpetibus etiã exedentibus confert fotus aquæ, quia ex bile syncera habent ortum, ac proinde dulcedinẽ afferente lauacro indigent. Sedi præterea, vtero, & pudendo, ac vesicæ frigidum est inimicum, calidum amicũ: nam & omnibus membris exanguibus. Quare indicatione sumpta à parte, etsi his membris frigidũ quodpiam medicamentum admoueri debeat, actu D verò frigidum ne admoueatur.

APHORISMVS XXIII.

Ἐν τουτέοισι δὲ δεῖ τῷ ψυχρῷ χρέεσθαι, ὁκόθεν αἱμοῤῥαγέει, ἢ μέλλει, μὴ ἐπ' αὐτά, ἀλλὰ περὶ αὐτά, ὁκόθεν ἐπιῤῥεῖ. καὶ ὁκόσαι φλεγμοναί, ἢ ἐπιφλογίσματα ἐς τὸ ἐρυθρόν, καὶ ὕφαιμον ῥέποντα νεαρῷ αἵματι ἐπὶ ταῦτα· ἐπεὶ τάγε παλαιὰ μελαίνει καὶ ἐρυσίπελας τὸ μὴ ἑλκούμενον, ἐπεὶ τόγε ἑλκούμενον E βλάπτει.

In iis frigido uti oportet, vnde sanguis fluit, aut fluxurus sit: non tamen super ipsa, sed circa ipsa vnde fluit: & omnes inflammationes, aut ardores, ad rubrum aut subcruentum tendentes ex recenti sanguine, super has: nam super antiquas, nigrities facit: & erysipelas non vlceratum, nam super vlceratum, lędit.

F Frigidæ inspersio, fluxum sanguinis restinguit: quia repercutit, & tardioris motus facit sanguinẽ. Non tamen debet inspergi in partem ipsam vnde fluit, maximè si exulcerata sit, sed circa illam: vt si ex naribus fluit, in fronte & sub mento: si ex vteri ore, non quidẽ super ipso vtero (nam si id fiat, periculum præfocationis vteri imminet) sed prope inguina, & in cruribus. Confert etiam aqua frigida alia ratione, faciens scilicet rigorẽ aut horrorẽ quendam. Quare refugit innatum calidum, quod est spi- G ritus & sanguis, ad viscera: atq; ita sistitur fluxus sanguinis vndecunq; fluat. Quo fit, vt immissis crurib⁹ & brachiis repente in frigidã, fluxus è naribus sistatur: atq; proinde repẽte atq; ignaro eo qui laborat, inspersa aqua, ad sistendũ sanguinẽ multùm facit.

A Atq; frigida super inflãmationes, & ardores rubros, hoc est, erysipelata, infusa iuuat, dum adhuc ex recenti sanguine sunt: hoc est, inter initia, id enim est tẽpus vtendi repercutientib⁹. Nam super antiquas inflãmationes aut erysipelata, hæc medicamẽta lędunt. Nam qui nimius est in vsu repercutientium, neq; tẽpestiuè ab illis desistit, inflãmationes reddit insuppurabiles, & ex erysipelate nigrities, & indelebiles maculas facit. Atqui qđ de erysipelate refrigerãdo aquâ dicimus, de nõ vlcerato intelligatur: nã B vlceratũ frigida læditur, qua parte exulceratũ est.

APHORISMVS XXIV.

Τὰ ψυχρά, οἷον χιὼν, καὶ κρύσταλλος, τῷ στήθει πολέμια, βηχέων κινητικά, αἱμοῤῥαγικά, καὶ καταῤῥοϊκά.

Frigida velut nix & glacies, pectori inimica, tusses mouentia, sanguinem fluere facientia, & destillationes afferentia.

C Vsus potionis nimis frigidæ, aut balnei, aut medicamentorũ, cùm multa alia mala afferat (nã ventriculo, vtero, vesicæ, & partib. aliis exanguibus nocet) pectori tamen insigniter aduersus est. Tusses facit inanes, intemperie frigida lęsa via spiritus. Nonnunquã etiã facit hæmoptoicã passionẽ, hoc est cruentum sputum: nam vt alio aphorismo dicetur, frigidum frangit venas. Destillationes etiam è capite commouet, crudis succis pleno cerebro, & crebra tussi destillationem conuocante. Hinc palàm fit, q̃ D stultè faciant, qui niue aut glacie curant semper refrigerandum potũ, aut nitro, aut aliter: qui, nisi consuetudo inueterata ipsis auxilio esset, non possent has & noxas alias innumeras effugere.

APHORISMVS XXV.

Τὰ δὲ ἐν ἄρθροισιν οἰδήματα καὶ ἀλγήματα ἄτερ ἕλκεος, καὶ ποδαγρικά, καὶ σπάσματα, τουτέων τὰ πλεῖστα ψυχρὸν πολὺ καταχεόμενον ῥηΐζει τε καὶ ἰσχναίνει, E καὶ ὀδύνην λύει· νάρκη δὲ μετρίη ὀδύνης λυτική.

Tumores articulorum, & dolores sine vlcere, & podagricos dolores, & cõuulsiones, horum plurima frigida multa suffusa leuat & minuit, & dolorem soluit: stupor autem mediocris dolorem soluit.

Quod quidẽ nõ loquatur de curatione legitima, sed de eo quod aliquando ob vrgentiã fit, vt nuper F aphor. 21. loquut⁹ est, palàm faciũt illa vltima aphorismi verba: Stupor aũt mediocris dolorẽ soluit. Videlicet non vtitur aqua hic per se ad refrigerãdum (omnes enim enumeratę passiones sunt plerũq; frigidæ, etsi nonnunqnã calidæ esse possint) sed vt refrigeratione stuporem afferat, atq; stupore indolentiam. Id quod nunquã tentandũ esse, nisi cùm facultas nõ videtur posse doloris vehemẽtiã ferre, vsquedum ea curatione legitima soluitur, ne tunc quidẽ vehementissimè sed moderatè stupefaciendũ esse, G apertè declarauit dicens: Stupor mediocris dolorẽ soluit. Quorsum enim dicit, mediocris? nónne maximus stupor maiorẽ indolentiã facit? Facit certè, sed vt significet, nunquam nisi moderato esse vtendum. Proinde ego philonio vti censeo, qđ cum mediocri stupore scio esse frigoris moderati. Nam si frĩ

gida pasſio eſt quę dolorem affert, proculdubio refrigeratione læditur: ea verò læſio nõ niſi cùm deuitari nõ poteſt, ferenda eſt. Maximus ſtupnr nihil aliud facit, q̃ pro acerba plenaq; doloris, affert blandam ae ſine dolore mortẽ. Igitur ſi paſsiones hæ à dolore naſcentnr, atq; cum maximo dolore, citiùs, audaciuſq; accedemus ad ſtupefaciẽtia: ſi verò à frigore vt plerunq; ſolent, tunc quoq; aliquando accedemns, quum dolor ipſe & cruciatus videbitur per ſeſe vires diſſoluere. Perinde facies in cõlico, aut cœliaco dolore, aut renum, aut deniq; alio quocunq; acerbiſsimo. Tumores ergo dixit articulorũ, & dolores, & podagricos dolores: quia dolores arthritici nonnunquam cum tumore, nonnunquam ſine tumore fiunt. Cur dicat ſine vlcere, ſcis, niſi oblitus es morderi vlcera à frigido.

APHORISMVS XXVI.

Ὕδωρ τὸ ταχέως θερμαινόμενον, καὶ ταχέως ψυχόμενον, κουφότατον.

Aqua quæ citò caleſcit, & citò frigeſcit, leuiſsima eſt.

Aqua quę citò caleſcit, & calfacta citò frigeſcit, leuiſsima etiam eſt, & minimum habet põderis. Atq; hæc tenuiſsima eſt: nam quia eſt tenuium partium, citò commutatur: atq; tenuium partiũ eſt, quia minimum habet terreæ naturę admiſtum: quare fit vt etiã ſit leuiſsima, quæ tenuiſsima. Hæc minùs moratur in hypochõdriis, minùs grauat, celeriùs enim diſtribuitur, abitq; per ſudorem, aut vrinam. Neq; verò ſi tenuiſsima, ſtatim optima, niſi accedãt alia, vt ſcilicet omnis odoris & ſaporis ſit expers. Qua cauſa puto aquam pluuialem non ad omnia eſſe nptimam, ſed ad quædam: nam etſi tenuiſsima plerunq; eſt, nam ex vaporibus recèns concreta, tamẽ admiſtione exhalationum quarundam, & quia ex marina maxima ex parte ortum trahit, habet nonnihil admiſtum vis ſalſæ, & extergentis. Ad quædã ergo erit optima, non tamen ad quotidianũ vſum, cùm ſit medicamentoſa.

APHORISMVS XXVII.

Ὁκόσοισι δὲ πιεῖν ὀρέξιες νύκτωρ, τοῖσι πάνυ διψῶσιν, ἢν ἐπικοιμηθῶσιν, ἀγαθόν.

Qui noctu bibere appetunt, iis admodùm ſitientibus, ſi ſuperdormierint, bonum.

Somnus humectando viſcera, ſitim tollit. Si tamen ea omnino ſit maxima, neq; dormire ſinit, neque aliter quàm potu frigidæ ſedari poteſt. Quare qnod dicit admodùm ſitientibus, intellige ac ſi dixiſſet, non omnino leuiter ſitientibus.

APHORISMVS XXIIX.

Γυναικείων ἀγωγὸν ἡ ἐν ἀρώμασι πυρίη. πολλαχοῦ δὲ καὶ ἐς ἄλλα χρησίμη ἂν ἦν, εἰ μὴ καρηβαρίας ἐνεποίεε.

Suffitus aromatum, muliebria ducit: ad multa aũt vtilis eſſet, niſi grauitatem capitis faceret.

Suffitus aromatum muliebrem fluxum commnuet, cùm ob obſtructionem oſculorum, aut ſuccorũm craſsitiem cohibitus eſt. Sed cõſideratione dignum eſt, Cur ſi ſuffitus mouet menſtrua, cũ quippiam odoriferum ſupponitur, tamẽ naribus occur-

A rens ſuauis odor, eas quæ præfocatione vteri laborant, ſuffocat magis? atq; cur ſi grat⁹ odor ſuffocat, ingratus ſuffocationẽ tollit? An vterus ſenſu quodam odorũ præditus eſt, quo poteſt iocundos proſequi, & iniucũdos auerſari, vt videtur Platonis ſententiæ conſentaneum? An odor ſuppoſitus deſubter, liquando, ſoluit vteri retractionem: deſuper verò liquans ad inferna maiorem fluxionem commouet? An præ voluptate, tollit cerebro & neruis contentionem: vt contrà odor ingratus irritat cerebrũ,
B quod concutiens neruos, excutit à ventre ſemẽ aut ſanguinem, aut quicquid hæret, atq; cauſam præfocationis diſſoluit? Certè quęcũq; cauſa ſit, ſuppreſſis mẽſtruis ſupponi debet aromata effumãtia, non vtcũq; admoueri. Neq; ad hoc ſolùm, ſed ad multa alia ſuffitu vteremur (quicq̃d enim oporteret aperire, ſecare, & ſiccare) niſi grauitas capitis q̃ ſtatim facit, q̃a multa fumorũ copia intra cerebrũ inſpiratione tracta, illud replet, nos ab illi⁹ vſu deterreret.

C
APHORISMVS XXIX.

Τὰς κυούσας φαρμακεύειν, ἢν ὀργᾷ, τετράμηνα, καὶ ἄχρι ἑπτὰ μηνῶν ἧσσον δὲ ταύτας. τὰ δὲ νήπια καὶ πρεσβύτερα εὐλαβέεσθαι.

Vtero gerentes expurgare, ſi turget quarto menſe & vſq; ad ſeptimum: minùs verò has. Iuniora verò & ſeniora, cauere oportet.

Neſcio an caſu, an conſilio hic aphor. repetatur, cùm ſit ſcriptus primus in quarta particula: ſed vt-
D cunq; id habeat, non cenſeo iternm enarrandum.

APHORISMVS XXX.

Γυναικὶ ἐν γαστρὶ ἐχούσῃ ὑπό τινος τῶν ὀξέων νοσημάτων ληφθῆναι, θανάσιμον.

Mulieri grauidæ, à morbo aliquo acuto corripi, lethale.

Proximo aphoriſmo dictum eſt, non poſſe gerenti vtero ſine magno periculo expnrgationem fieri:
E dicetur ſequenti, neq; miſsionẽ ſanguinis. Ex quib. apertè fit, non poſſe eam acuto morbo ſine mortis magno periculo laborare: nullus enim acutus morbus aliter, quàm his auxiliis curari poteſt.

APHORISMVS XXXI.

Γυνὴ ἐν γαστρὶ ἔχουσα φλεβοτομηθεῖσα ἐκτιτρώσκει, καὶ μᾶλλον, εἰ μεῖζον εἴη τὸ ἔμβρυον.

Mulier grauida, ſanguine miſſo ex vena, abortit: & magis, ſi fœtus ſit maior.

F
Abortit mulier miſſo ſanguine, quia fœtus priuatur alimẽto: cõſtat verò tãtò magis priuatũ iri, quãtò erit maior, nã eò indigebit pluri. Itaq; nullo tempore nõ debem⁹ vereri mittere ſanguinẽ gerentib⁹ vtero: ſed tãtò magis, quãtò erit maior fœtus. Verũ hinc cõſtat, Hippocr. non hoc ita dicere, quaſi omnino nunquam ſit prægnãti mittendus ſanguis, ſed quaſi à miſsione ſanguinis, cauſa prægnationis cauendũ ſit. Nam ſi omnino nunquã eſſet mittendus
G ſanguis, nunquã eſſet plùs aut minùs cauendũ, ſed ſemper omnino. At verò ſi magis facit abortũ, cùm fœtus eſt maior, magis eſt abſtinendum à miſsione ſanguinis, cùm fœtus eſt maior: ergo minùs, cũ fœtus eſt minor. Nõ ergo ſemper omnino. Sed vt hũc aphor. apertiùs intelligas, lege cap. 7. lib. 7. Cont.

Aphorismvs XXXII.

Γυναικὶ αἷμα ἐμεούσῃ τῶν καταμηνίων ῥαγέντων, λύσις.

Mulieri sanguinem euomenti, menstruis erumpentibus solutio.

Plerunq; fit mulierib. sanguinis vomitus, ob suppressas menstruas euacuationes: quare meritò profluentibus menstruis soluitur. Sed & quacunq; ex causa fit vomitus concitatus, est admodũ expediẽs reuulsio, & qua optima rectitudo seruatur, atq; per regionem maximè conuenientem.

Aphorismvs XXXIII.

Γυναικὶ τῶν καταμηνίων ἐκλειπόντων αἷμα ἐκ τῶν ῥινῶν ῥυῆναι, ἀγαθόν.

Mulieri, deficientibus menstruis, sanguinem à naribus fluere, bonum.

Mulieri cùm suppressa sunt menstrua, vndecunque fluere copiosè sanguinem, bonũ est: nam præseruat ab iis malis, quæ ex suppressione impendebant. Tamen ego mallem, ex hæmorrhoidibus fluere aut ventre: nam hæ euacuationes, declinante aut deriuato ad latera sanguine fiunt, illa retractoiam in partem contrariam. Nihilominus sanguinẽ à naribus fluere, ob periculum præsens bonum est, quo elapso licebit Medico vti idoneis auxiliis, vt sequenti mense meliùs profluant. Meminitq;, vt arbitror, Hippoc. fluxus sanguinis è naribus hac in parte, nõ vt optimi, sed vt maximè consueti florentibus ætate: nam de his est sermo. In iis enim quibus senectus iam vicina menstrua abstulit, neq; est quòd inolia ris, neq; quòd expectes aliam euacuationem.

Aphorismvs XXXIV.

Γυναικὶ ἐν γαστρὶ ἐχούσῃ, ἢν ἡ κοιλίη πολλὰ ῥυῇ, κίνδυνος ἐκτρῶσαι.

Mulieri grauidæ, si aluus nimium profluat, periculum abortus est.

Vtcunq; mulier grauida euacuetur nimiùm, siue hàc, siue illac, siue arte, siue sponte, priuatur alimento fœtus, estq; periculum abortus.

Aphorismvs XXXV.

Γυναικὶ ὑπὸ ὑστερικῶν ἐνοχλουμένῃ, ἢ δυστοκούσῃ, πταρμὸς ἐπιγενόμενος, ἀγαθόν.

Mulieri quæ hystericis tenetur, aut difficulter parit, superueniens sternutamẽtum, bonum.

Antonomasticè dicuntur hystericæ, quæ laborãt vteri præfocatione: quæ mulieres, non aliter ac difficulter parientes, siue mortuum iam fœtũ, ant imbecillem non possint emittere, siue secundinas, iuuantur magnopere sternutamentis: quæ si veniant sponte, bona signa & causæ sunt: si arte, bonæ causæ. Concutitur enim vterus cum cerebro, & cõcussione excutit fœtum, ac secundinas, aut semen, aut sanguinem cobibitum, aut discutit flatum. Eodem modo & nausea ventriculi, ad præfocatione, & partum difficilem iuuant, & sternutatio tollit singultum. Nimirùm cerebrum, vẽtriculus, & vterus, colligantiam magnam habent, concutiunturq; simul: quæ colligãtia est maximè in sexto pari neruorum cerebri. Cerebri cum ventriculo, omnibus nota est: colligãtiam cerebri cum vasis seminariis, atq; adeò vtero, Andreas Vesalius nuper indicauit.

Aphorismvs XXXVI.

Γυναικὶ τὰ καταμήνια ἄχροα, καὶ μὴ κατὰ τὰ αὐτὰ αἰεὶ γινόμενα, καθάρσιος δεῖσθαι σημαίνει.

Mulieri menses decolores, neq; eodem tempore semp veniẽtes, purgatione indigere significat.

Rubrum oportet esse, vt alium etiam sanguinẽ, ita & eum qui singulis mensibus fluit mulieribus: In quo duplex indicium est, quo agnoscimus purgatione esse opus: primũ, si decolores menses sunt, nam talia in corpore excrementa redundare intelligimus qualis chlorillorum est: alterum, si nõ eodem tempore fluunt, nam hoc variam irritationẽ, quæ à variis excrementis fit, indicat. Neq; tamẽ vtcunq; erret à cõsueto tempore ea euacuatio, expurgandum est, sed cùm ob excrementorũ redundantiam, ac prauos succos accidit: id quod agnosces, si simul vt non eodem tempore, ita decolores fluant. Itaq; coniunctim legi hæc signa censeo. Nam si ob obstructiones à tempore deerrent, mittendum erit sanguinem & aperiendum, expurgandum autem minimè.

Aphorismvs XXXVII.

Γυναικὶ ἐν γαστρὶ ἐχούσῃ ἢν ἐξαίφνης οἱ μαστοὶ ἰσχνοὶ γένωνται, ἐκτιτρώσκει.

Mulieri grauidæ, si repente mammæ graciles fiunt, abortit.

Vterum & mammas communi sanguine vti ad nutritionem, indicat anatome. Ergo gracilescentes sine causa mammæ, significant fœtũ priuari alimento: Quare faciet abortũ mulier, eâdem ratione, qua misso sanguine.

Aphorismvs XXXVIII.

Γυναικὶ ἐν γαστρὶ ἐχούσῃ ἢν ὁ ἕτερος μαστὸς ἰσχνὸς γένηται, δίδυμα ἐχούσῃ, θάτερον ἐκτιτρώσκει· καὶ ἢν μὲν ὁ δεξιὸς ἰσχνὸς γένηται, τὸ ἄρσεν· ἢν δὲ ὁ ἀριστερὸς, τὸ θῆλυ.

Mulieri grauidæ geminos habenti, si altera mamma gracilis fit, alterũ abortit: atq; si quidẽ dextra extenuatur, marem: si sinistra, fœminã.

Partes eiusdem lateris, omnes habent inuicẽ magnam rectitudinem, vt alio loco docuimus: ergo & dextra mamma cum dextra vteri parte, sinistra cũ sinistra. Generantur verò, vt alio aphorismo dicetur, mares plerunque in dextra, fœminæ in sinistra parte. Igitur si mulier geminos fert marem & fœminam, & mãma dextra extenuatur, mari: si sinistra, fœminæ alimentũ deesse significatur. Sed quia causa quædam horum fiant, sequentibus commẽtariis explicabitur.

Aphorismvs XXXIX.

Ἢν γυνὴ μὴ κύουσα, μηδὲ τετοκυῖα γάλα ἔχῃ, ταύτῃ τὰ καταμήνια ἐκλέλοιπε.

Si mulier neq; prægnans neq; enixa lac habet, huic menstrua defecerunt.

Lac fit in mammis ex sanguine: nam reuerà est

nutrimentum proprium mammarum: ergo quum A alimentum in mammis redundat, lac colligitur vt enim geri posit. Proinde in lactantibus, quia suctu puer trahit multum sanguinis, & in prægnantibus iam aliquot menses, quia ex suppressionibus menstruorum collectus est multus sanguis, lac fit. Si ergo ob redundantiã sanguinis in mammis prægnantes lac habet, & cùm sine grauitate vteri sanguis ad mammas regurgitauerit, vt cùm aliis necasionibus menstrua supprimũtur, lac fiet: neq; his solùm, sed & viris nonnunquam crassioribus & plenioribus B solet fieri.

Aphorismvs XL.

Γυναιξὶν ὁκόσῃσιν ἐς τοὺς τιτθοὺς αἷμα συστρέφεται, μανίην σημαίνει.

Mulieribus quibus in mammis sanguis colligitur, furorem indicat.

Si mammæ intumescunt mulieri, & pro lacte sanguis emulgetur, furor timeri debet: nisi fortè (nam hoc addi vellem) intemperies quæpiam vim naturalem ipsarum mammarum debilitauerit. Nam si C vis commutandi in mammis debilis non est, tamen ex multo sanguine lac non fit, constat ineptum esse sanguinem ad commutãdum, & vt lac fiat. Maximè verò incommutabilis est, qui atrabiliarius est: hic enim habet crassam, terream, & nigram substãtiam, substantiæ lactis longè cõtrariam. Nam pituitosus non adeò ineptus est: biliosus tenue & biliosum lac facit, nou tamen incommutatum sanguinem. Ex ra D ptu bilis atræ versus caput, meritò timetur furor.

Aphorismvs XLI.

Γυναῖκα ἢν θέλῃς εἰδέναι εἰ κύῃ, ἐπὴν μέλλῃ καθεύδειν, ἄδειπνον ἐοῦσῃ μελίκρητον διδοὺ πιεῖν. καὶ ἢν μὲν στρόφος αὐτὴν ἔχῃ περὶ τὴν γαστέρα, κύει. ἢν δὲ μὴ, οὐ κύει.

Si velis scire an conceperit mulier, cùm dormitura est, non incœni mulsam bibendam da. At si tormina illam corripuerint circa ventrẽ, concepit: si autem non, non concepit.

Mulsam crudam intelligi, meritò monet Galenus. nam cocta non est flatuosa. Et causa qua tormina bis mulieribus fiunt, sunt flatus, qui fiunt ex mulsa, cruda maximè: cùm ex cœna plenus venter est, neque dissipatur, quia ab omni motu abstinet mulier cùm in lecto iacet, neq; erumpit paulatim ob comF pressionem recti intestini, quam facit vteri tumor. Nam etsi recens fœtus est, tamen vterus secundùm os compressus, aliis partibus, vicina membra comprimit. Verùm ego nõ censeo tam firmum esse hoc indicium, si quis affirmando argumentetur, quàm si negando. Non enim (arbitror) si mulier post cœnam cùm cubitum tendit, cruda mulsa ingesta, tormina sentit, statim gerit vtero (nam multis etiam vi ris satis fit mulsa cruda ita pota ad tormina, maximè si alioqui solent lumborum aut intestinorũ do- G lore laborare, aut aliter imbecilles sunt) sed si mulier quę crudam mulsam hoc modo bibit, nulla sentit tormina, non concepit. Quæ enim mulier posset pleno vtero, ex hoc potu, flatus non sentire?

Aphorismvs XLII.

Γυνὴ ἔγκυος, εἰ μὲν ἄρρεν κύει, εὔχρους ἐστίν. ἢν δὲ θῆλυ, δύσχρους.

Mulier quæ concepit, si marem concepit, bono colore est: si autem fœminam, malo.

Verisimile est eam quæ marem concepit, minùs excrementosam & calidiorem membris genitalib⁹ esse, aliòqui fœminam concepisset. Ergo minùs maculata erit, & viuido colore, cùm facie, tum oculis.

Aphorismvs XLIII.

Ἢν γυναικὶ κυούσῃ ἐρυσίπελας ἐν τῇ ὑστέρῃ γένηται, θανατῶδες.

Si mulieri grauidæ in vtero erysipelas fiat, lethale.

Si monstratum priùs est, omnem morbum acutum esse in grauidis lethalem, profectò multò magis lethalis sit morbus vteri acutus, cuiusmodi est erysipelas.

Aphorismvs XLIV.

Ὁκόσαι παρὰ φύσιν λεπταὶ ἐοῦσαι ἐν γαστρὶ ἔχουσιν, ἐκτιτρώσκουσι δίμηνα, πρὶν ἢ παχυνθῆναι.

Quæcunq; præter naturam tenues cùm sint, in vtero habent, abortiunt secundo mense, priùs quàm crassescant.

Quæ nimis tenues concipiunt, vix possunt retinere duos menses fœtum, neq; retinentes possunt crassescere: quare priùs abortiunt. Nimirum minus alimenti habent, quàm vt posit illis & fœtui sufficere. Illarum ergo membra id sanguinis quod est, quoad possunt, retinentia, faciunt ne fœtus gignatur commodè: & fœtus trahens, ne mulieris membra crassescant.

Aphorismvs XLV.

E Ὁκόσαι δὲ μετρίως τὸ σῶμα ἔχουσαι ἐκτιτρώσκουσι δίμηνα καὶ τρίμηνα ἄτερ προφάσιος φανερῆς, ταύτῃσιν αἱ κοτυληδόνες μύξης μεσταί εἰσι, καὶ οὐ δύνανται κρατεῖν ὑπὸ τοῦ βάρους τὸ ἔμβρυον, ἀλλ' ἀπορρήγνυνται.

Quæcunq; mediocriter corpore habentes, secundo aut tertio mense abortiunt sine manifesta causa, his accetabula plena mucoris sunt, neque possunt præ pondere fœtum continere, sed rumpuntur.

Quæ vltimis mensibus abortiunt, à siccitate acetabulorum solent periclitari, tam lõgè abest vt præ illorum mollitie abortiant: mediis mensibus acetabula sunt firmissima. Ergo eæ solùm quæ primis mensibus abortiunt, possunt id ob eam mollitie pati. Quam causam esse censeo, nisi tamen gracilis nimis aut obesa sit mulier: nam vterq; habitus posset id facere (de gracili modò dixerat, de obeso dicet statim) aut causa aliqua manifesta fecerit, vt casus, saltus, aut pharmacum, aut vehemẽs animi motus.

Aphorismvs XLVI.

Ὁκόσαι παρὰ φύσιν παχεῖαι ἐοῦσαι μὴ ξυλλαμβάνουσιν

βάνουσιν ἐν γαστρὶ, ταύτῃσι τὸ ἐπίπλοον τὸ στόμα τῶν ὑστερέων ἀποπιέζει, καὶ πρὶν ἢ λεπτυνθῆναι, οὐ κύουσιν.

Quæcunq; præter naturam crassæ, non concipiunt in vtero, his omẽtum os vteri comprimit: & priùs quàm extenuentur, non concipiunt.

Libello de Sterilibus, multas causas sterilitatis refert Hippoc. inter quas hanc quoq;, quòd scilicet nimia omenti crassities comprimit os vteri. Oportet vt extenuentur, quò concipiant.

APHORISMVS XLVII.

Ἢν ὑστέρη ἐν τῷ ἰσχίῳ ἐγκειμένη διαπυήσῃ, ἀνάγκη ἔμμοτον γενέσθαι.

Si vterus qua parte coxæ adiacet, suppuratur, necesse est linamentum fieri.

Vterus nonnunquam suppurationem patitur, quæ extrorsum rumpitur ad coxam, illi enim adiacet atq; est ligatus. Vlcus ergo quod ex suppuratione eo loci supererit, medicamento quod excerpto lino excipiatur, curari debet. Hoc etenim ad vlcera caua est idoneum, vt cauum filis repleatur: maximè in loco declini, vt ita minùs decidat medicamẽtũ. Docet hoc ipsemet Hippocr. lib. de Medicatr. & Chirurgi omnes vsu exploratum habent.

APHORISMVS XLIIX.

Ἔμβρυα, τὰ μὲν ἄρσενα ἐν τοῖσι δεξιοῖσι, τὰ δὲ θήλεα ἐν τοῖσι ἀριστεροῖσι μᾶλλον.

Fœtus, mares quidem in dextris, fœmina verò in sinistris magis.

Latus dextrum sinistro calidius est, in locis supra septum transuersum: quia arteria quæ in dextrum latus ex aorta secatur, duplo latior est, quàm quæ in sinistrum. In locis infra septum, quia hepar est in hypochõdrio dextro, & ren dexter calidior sinistro, quia altior & hepati vicinior. Testiculus quoq; dexter est calidior, quia minus serosum sanguinem trahit vas seminarium dextrum, quod ex vena ipsa caua nascitur, quàm sinistrum quod ex vretere. Ergo & dextra vteri pars, sinistrâ calidior est: meritò ergo in ea mares concipiuntur.

APHORISMVS XLIX.

Ὑστέρων ἐκπτώσιας, πταρμικὸν ἐπιθεὶς, ἐπιλαμβάνειν τοὺς μυκτῆρας, καὶ τὸ στόμα.

Vt secundæ procidant, sternutatoriũ naribus apponens, nares & os apprehendere.

Explicatum prius est, qua causa, concusso cerebro vterus excutiat quod continet.

APHORISMVS L.

Γυναικὶ τὰ καταμήνια ἢν βούλῃ ἐπισχεῖν, σικύην ὡς μεγίστην πρὸς τοὺς τιτθοὺς πρόσβαλλε.

Si mulieri menstrua sistere volueris, cucurbitulam maximam sub mammis defige.

Nulla ex parte fieri potest reuulsio secundũ maiorem rectitudinem, quàm ex mammis, ne in vterũ influat. Quare ego non vnam eamq; maximam solùm cucurbitulam affigi facio, sed duas etiam sub duabus mammis. Sed si quid impedit sub mammis

A affigi, hypochondriis affigo, nam hæc habẽt parem cum infernis & supernis rectitudinem.

APHORISMVS LI.

Ὁκόσαι ἐν γαστρὶ ἔχουσι, τουτέων τὸ στόμα τῶν ὑστερέων συμμέμυκεν.

Quæ in vtero habent, his os vteri constrictum est.

Facultas retinendi constringit os vteri, post con-
B ceptum. Atqui hęc est apertissima nota conceptus: cuius cognoscendæ oportet obstetricem esse peritissimam.

APHORISMVS LII.

Γυναικὶ ἢν ἐν γαστρὶ ἐχούσῃ γάλα πολὺ ἐκ τῶν μαζῶν ῥυῇ, ἀσθενὲς τὸ ἔμβρυον σημαίνει. ἢν δὲ στερεοὶ οἱ μαστοὶ ἔωσιν, ὑγιεινότερον τὸ ἔμβρυον σημαίνει.

C *Si mulieri in vtero habenti lac multum ex mammis fluat, debilem esse fœtum significat: si verò solidæ mammæ fuerint, magis sanum esse significat.*

Si plus lactis effluit è mammis, quàm pro affectu & natura mulieris, constat debilem esse fœtum, ac languidè trahere. Nam aliter non adeò redundaret in mammis alimentum.

APHORISMVS LIII.

D Ὁκόσαι διαφθείρειν μέλλουσι τὰ ἔμβρυα, ταύτῃσιν οἱ τιτθοὶ ἰσχνοὶ γίνονται. ἢν δὲ πάλιν σκληροὶ γένωνται, ὀδύνη ἔσται, ἢ ἐν τοῖσι τιτθοῖσιν, ἢ ἐν τοῖσιν ἰσχίοισιν, ἢ ἐν τοῖσι γούνασιν, ἢ ἐν τοῖσιν ὀφθαλμοῖσι, καὶ οὐ διαφθείρουσιν.

Quæcunq; corrupturæ sunt fœtus, his mammæ tenues fiunt: si verò rursum duræ fiant, dolor erit vel in mammis vel in coxis, vel in genu-
E *bus, vel in oculis, & non corrumpent.*

Opponuntur vt contrariis durę mammę tenuibus: quia quæ tenues sunt, statim sunt laxæ & molles. Dictio illa rursum, duobus modis videtur posse accipi: vel vt significet rursum fieri duras eidẽ mulieri, cui prius sint factæ tenues: vel vt significet, vt ei quæ abortum factura est, fiunt tenues, ita contrà duras fieri ei, quæ illos dolores sine abortu est perpessura. Secundum hunc sensum videtur secutus Galenus, quem ego proinde primum enarrabo. Di-
F xerat prius, Quibus graciles mammæ fiunt, abortũ faciunt: hic dicit, Quæ abortũ sunt facturæ, his graciles prius mammæ fiunt. Neq; verò refert parum, vtro dicatur modo. Hoc enim vltimum significat, omnibus ante abortum fieri mammas graciles: id quod experimento verum esse, sciunt mulieres omnes: neq; solùm ante abortum, sed etiam ante naturales partus. Nimirum quæcunq; causa fecerit abortum, vndecunq; confluunt, cùm iam partus imminet, succi ad vterum: à mammis verò descendũt
G multò magis. Igitur iis quæ abortum facturæ sunt, fiunt mammæ graciles: contrà duræ fiunt & pleniores quàm pro affectu, quibus est futurus dolor in partem aliquam, vt oculos, coxas, genua, non autẽ abortus. Nam ex abundantia alimenti rariùs abortiunt: crebriùs ea redundantia decumbit ad coxas

aut genua, cùm quia articuli iiq; magni & laxi & in imis partibus sunt, tum etiam quia coxis alligatus est vterus, & genua coxis supposita & secundum rectitudinem vicina sunt. Oculos etiam ob viciniam mammarũ, fluxio & multus vapor molestat. Hunc sensum est sequutus Galenus. Videtur tamen alter quoq; esse verus, & verbis satis congruens. Nimirũ ei quę abortum factura est, dictis de causis mammę gracilescunt. Si verò postquàm graciles factæ erát, & cùm abortum timeremus, rursum fiunt è gracilibus duræ, liberabitur ab abortu, tamen patietur dolores illos: atq; tantò maior erit dolorũ causa, quantò magis est redundãtia illa repente facta in vacnis mammis, aut recursus humorum versus mammas. Tantò enim minùs ferre potest membrum quodcunq; pondus, quantò magis repente oneratur.

APHORISMVS LIV.

Ὁκόσῃσι τὸ στόμα τῶν ὑστερέων σκληρόν ἐστι, ταύτῃσιν ἀνάγκη, τὸ στόμα τῶν ὑστερέων ξυμμύειν.

Quibus os vteri durum est, his necesse est os vteri conniuere.

In præcipuis causis sterilitatis naturalis, est durities naturalis oris vteri: facit enim cõniuere ac constringi illud, vt non posit accipere semẽ virile: quare non concipit. Docet idem Hippocrates libro de Sterilibus.

APHORISMVS LV.

Ὁκόσαι ἐν γαστρὶ ἔχουσαι ὑπὸ πυρετῶν λαμβάνονται, καὶ ἰσχυρῶς ἰσχναίνονται ἄνευ προφάσιος φανερῆς, τίκτουσι χαλεπῶς καὶ ἐπικινδύνως, ἢ ἐκτιτρώσκουσαι κινδυνεύουσιν.

Quæcunq; mulieres grauidæ à febribus capiuntur, & vehementer sine manifesta causa extenuantur, difficulter pariunt & cum periculo, aut abortum facientes periclitantur.

In aliquibus codicibus legitur, pro extenuantur, calefiunt. Galenus priorẽ lectionem sequitur: quã ego propterea versionem sum prosecutus. Sed prior quoq; potest satis idoneum sensum reddere, hũc scilicet: Mulieres grauidæ, quæ capiuntur à febrib. ardentibus, si ad legitimum pariendi tempus venerint, parient cum periculo: sin minus, cum periculo abortient, quia scilicet omnis acutus morbus in vtero gerente est lethalis. Est verò periphrasis, quã febris putrida ardens significatur, febris per quã vehementer sine causa manifesta ardent. Nimirũ per febrem diariam vehementer calefiunt febricitãtes, sed ex causa manifesta: igitur quæ sine causa manifesta vehementer ardentes febres fiunt, in genere earum quæ propriè appellantur ardẽtes, sunt. Sed oportet vt aphorismum enarremus, vt scripsimus. Quod dicitur, à febribus capiũtur, ne intellige à solis ardentibus, sed à quibusuis. Sed quod dicitur, sine manifesta causa, intellige ac si diceretur, plus q̃ ratio postulat. Nam à quacũq; febre, plus quàm ratio postulat, extenuari, semper significat debilitatẽ, vt alio aphorismo dicebatur: debilis verò mulier cum periculo pariet, atq; multò magis abortiet.

APHORISMVS LVI.

Ἐπὶ ῥόῳ γυναικείῳ σπασμὸς καὶ λειποθυμίη ἢν ἐπιγένηται, κακόν.

A profluuio muliebri, si conuulsio, & animi deliquium superueniat, malum.

Aphorismo 4. dicebatur, Sanguine copioso fluẽte, conuulsio aut singultus superueniens, malũ. Ergo à profluuio muliebri, conuulsio mala, nedũ conuulsio cum animi deliquio.

APHORISMVS LVII.

Καταμηνίων γινομένων πλειόνων, νοῦσοι ξυμβαίνουσι· καὶ μὴ γινομένων, ἀπὸ τῆς ὑστέρης γίνονται νοῦσοι.

Si menstrua multùm fluant, morbi accidunt: si non fluunt, ex vtero morbi contingunt.

Omnes euacuationes naturales, & aliæ etiã quę consuetæ iam sunt, vtroq; modo afferunt periculũ, & cùm non fluunt, & cùm immodicè fluunt. Quin etiam iidem vtroq; modo morbi nonnunquam fiunt, velut à retentis aut fluentibus nimiùm menstruis aut hæmorrhoidibus, hydrops fit: quia suppresio suffocando, euacuatio dissipando, calorem hepatis debilitat.

APHORISMVS LIIX.

Ἐπὶ ἀρχῷ φλεγμαίνοντι, καὶ ὑστέρῃ φλεγμαινούσῃ, καὶ ἐπὶ νεφροῖσιν ἐμπύοισι, στραγγουρίη ἐπιγίνεται. ἐπὶ δὲ ἥπατι φλεγμαίνοντι, λὺγξ ἐπιγίνεται.

Recto intestino inflammato, & vtero inflammato, & renibus suppuratis, stillicidium vrinæ superuenit: ab inflammato verò hepate, singultus superuenit.

Non vt signa pathognomonica scribit hæc, stillicidium inflãmationis vteri, & intestini recti, & suppurationis in renibus: singultum, inflammationis hepatis: sed vt superuenientia. Non enim q̃ semper superueniant, sed quòd soleant superuenire. Scilicet, non si in intestino recto, aut vtero est inflammatio, aut suppuratio in renibus, erit necessariò stillicidium vrinæ: sed si superuenit stillicidium his passionibus, malum est. Ita si inflãmationi hepatis, singultus, malum est, vt aphor. 17. septimæ dicetur; quo loco huius secundæ partis causam reddam. Inflammatio recti intestini aut vteri oris, maximè cũ est magna, comprimit os vesicę: quo fit, vt non posit nisi guttatim vrinam emittere. Pus è renibus descendens, cùm acre & malignum est, irritationẽ facit stillicidiũ, simile ei quod succedit ardori vrinæ.

APHORISMVS LIX.

Γυνὴ ἢν μὴ λαμβάνῃ ἐν γαστρὶ, βούλῃ δὲ εἰδέναι εἰ λήψεται, περικαλύψας ἱματίοισι, θυμία κάτω· κἢν μὲν προϊέναι δοκέῃ ἡ ὀδμὴ διὰ τοῦ σώματος ἐς τὰς ῥῖνας, καὶ ἐς τὸ στόμα, γίνωσκε ὅτι αὐτὴ οὐ δι' ἑωυτὴν ἄγονός ἐστιν.

Si mulier non concipiat, velis autem scire, an conceptura sit, obuoluens vestibus, suffias desubter: atque si videbitur tibi odor penetrare per corpus in os & nares, scias illam non per seipsam sterilem esse.

Similem quandam causam explorãdi, an mulier per seipsam sterilis sit, scripsit Hippocrates libro de Steri-

Sterilibus, dicẽs: Caput allij integrum, depurgatũ, ac derasum ad vterum apponat, & postridie videat, an per os oleat: si oluerit, concipiet: sin minùs, non. Huius causa est, quia penetrans odor, vterum neq; durum, neq; densum, sed satis rarum & perspirabilem esse indicat.

APHORISMVS LX.

Ἢν γυναικὶ ἐν γαστρὶ ἐχούσῃ αἱ καθάρσιες πορεύωνται, ἀδύνατον τὸ ἔμβρυον ὑγιαίνειν.

Si mulieri vterò gerenti purgationes fluunt, non potest fœtus esse sanus.

Non simpliciter dixit, debilem esse fœtum si purgationes fluxerint: sed, si fluunt, vt ita significetur fluere satis copiosè, & ordinatim suis temporibus. Nimirum, vtcunq;, fluere possunt sine magna noxa: tamen si copiosè fluunt, debilissimus est fœtus, atq; ob debilitatem non trahit, vt cùm multum lac effluit ex prægnante, diximus accidere.

APHORISMVS LXI.

Ἢν γυναικὶ καθάρσιες μὴ πορεύωνται, μήτε φρίκης, μήτε πυρετοῦ ἐπιγινομένου, ἄσαι δὲ αὐτῇ προσπίπτωσι, λόγιζε ταύτην ἐν γαστρὶ ἔχειν.

Si mulieri purgationes non fluunt, neq; horrore neque febre superueniente, fastidia autem illi accidunt, intellige hanc in vtero habere.

Non possunt cessare purgationes menstruæ, nisi morbi aut conceptus gratia: sed si neq; horror neq; febris superuenit, non videtur ob morbum cessare: quare eo intelligere possis, mulierẽ concepisse. Maximè si cum suppressione menstruorum, non alio malo torqueatur quã fastidiis ac nauseis: hæc enim conceptus solius soboles est.

APHORISMVS LXII.

Ὁκόσαι ψυχρὰς καὶ πυκνὰς τὰς μήτρας ἔχουσιν, οὐ κυΐσκουσι. καὶ ὁκόσαι καθύγρους ἔχουσι τὰς μήτρας, οὐ κυΐσκουσιν. ἀποσβέννυται γὰρ αὐτῇσι ὁ γόνος. καὶ ὁκόσαι ξηρὰς μᾶλλον, καὶ περικαέας, ἐνδείῃ γὰρ τῆς τροφῆς φθείρεται τὸ σπέρμα. ὁκόσαι δὲ ἐξ ἀμφοτέρων τὴν κρᾶσιν ἔχουσι σύμμετρον, αἱ τοιαῦται ἐπίτεκνοι γίνονται.

Quæcunque frigidos & densos habẽt vteros, non concipiunt. Et quæcunque præhumidos habent vteros, non concipiunt: extinguitur enim ipsis semen. Et quæcunque siccos magis, & vrentes: penuria enim alimenti corrumpitur semen. Quæcunque verò ex vtrisque temperiẽ habent mediocrem, hæ fœcundæ sunt.

Multæ causæ sterilitatis muliebris sunt, quędam in mala compositione vteri, quædam in mala temperie: de quibus hoc aphor. differit Hippoc. docẽs, omnem intemperiem magnam afferre mulieri sterilitatem. Siue enim calida, siue frigida, siue humida, siue sicca mulier est, idq; siue toto corpore, siue vtero solùm, quodcunq; horum vehementer est, sterilis est: atq; multò magis, si horum duo habet, calorem dico aut frigus cum humore aut siccitate. Nã quæ ex vtrisque coniugiis qualitatum, caloris inquam aut frigoris, atq; humoris aut siccitatis, habẽt mediocrem temperiem, sunt fœcundæ. Non quòd temperatæ solùm, atque exactè mediocres, fœcundæ sint: sed quòd illæ solùm, quæ nullam intemperiem habent summam. Atqui etsi omnes intemperies eandem passionem faciunt, puta sterilitatem, non tamen omnes eodem modo. Quare non tantù per enumerationem dixit Hippocr. omnes intemperies facere sterilitatem, sed etiam explicat quibus modis singulæ faciat. Quæ frigidos & densos ha-
B beot vteros, non concipiunt. Nimirum frigidus vterus non potest oon esse densus, quare est ineptus ad conceptum. Etsi non hac ratione solùm, frigus conceptum impedit, sed etiam per se: nimirum impedit omnes cõcoctiones, & naturales ortus. Quęcuoque præhumidos habent vteros, oon concipiuot, quia extioguitur in eis semen, vt frumentum in palustri agro suffocatur: redundãs enim humor, bonam elaborationem impedit, & putrescentiam facit. Accedit his, quòd multus succi humor facit,
C vt semen non retineatur sed effluat. Et quæcunque siccos magis & vrentes, penoria enim (inquit) alimenti semen corrumpitur. Non quidem hîc conjunctè dixit siccos & vrẽtes, quasi de composita intemperie, sicca & calida, dicat: non etiam de simplicibus, calida solùm, & sicca solùm: sed quia ambas intemperies putat eodem modo sterilitatem afferre, puta per penuriam alimenti. Nam quum vterus est nimis siccus, ac multò magis si tota mulier etiã est, non potest suggerere satis multum alimentum
D fœtui. Calidus etiam vterus vrens, absumit semen, & alimentum. Sed cur non hîc simpliciter dixit calidos, vt frigidos dixerat, sed vrentes? Certè vt vno nomine intemperiem significaret, & modum quo ea lędit: nimirum calor vteri facit sterilem, vre odo. Nam si moderatior calor fit, vt non vrat, atq; is vteri peculiaris sit, non facit sterilem, sed etiam valde fœcundam mulierem. Dixi, atq; is vteri peculiaris sit, quia calor totius corporis, citiùs potest sterilem facere, per vehementem dissipationem humorum
E (quod in quibusdam viraginibus vsuuenit) quàm peculiaris vteri, qui non facit, nisi iam vrat. Sed videtur, si tot sunt sterilitatis causæ, decepisse nos Hippocrates nuper, cum diceret: Si odor penetrat per corpus in os & nares, scias illã non per seipsam sterilem esse. Nam etsi frigus & densitas possint impedire odorem, quominus penetret, tamen calor non videtur posse id facere. Certè satis ostendimus, raro calore fieri mulierem sterilem, frigore verò frequẽter. Non ergo malè fecit Hippocrates, qui id quod
F semper ferè fit, sequutus est: nam ita procedunt artes.

APHORISMVS LXIII.

Παραπλησίως δὲ καὶ ἐπὶ τῶν ἀρρένων. ἢ γὰρ δι' ἀραιότητα τοῦ σώματος τὸ πνεῦμα ἔξω φέρεται, πρὸς τὸ μὴ παραπέμπειν τὸ σπέρμα· ἢ διὰ τὴν πυκνότητα τὸ ὑγρὸν οὐ διαχωρέει ἔξω· ἢ διὰ τὴν ψυχρότητα οὐκ ἐκπυροῦται, ὥστε ἀθροίζεσθαι πρὸς τὸν τόπον
G τοῦτον· ἢ διὰ θερμασίην τὸ αὐτὸ τοῦτο γίνεται.

Similiter autem & in viris: aut enim ob raritatem corporis, spiritus extrà fertur, vt non possit emitti semen: aut ob densitatem, humidũ non excernitur extrà: aut ob frigus, non incalescit,

vt colligi poßit in hoc loco: aut ob calorem hoc idem fit.

Multa scribit Galenus contra hanc sententiam, quam non legitimam Hippocr. esse, sed adulterinã, ac supposititiam putat. Prima obiectio est. Quandoquidem hîc auctor dicit, Similiter autem & in viris, debuisset statim referre easdem infœcunditatis causas in viris, quas in fœminis retulerat. Quod tamen non facit: nam ob raritatem corporis non dixerat mulieres fieri aliquando steriles, ignorauit ergo propriam vocem. Deinde, ita scribens, Ob corporis raritatem spiritus extra fertur, vt non possit emitti semen: apertè (inquit) innuit semen emitti non à facultate naturali expellendi, sed impulsum ab spiritu: id verò est falsum. Præterea, Ob densitatem corporis humidum non excernitur: si de alio humore dicit, sermo (ait) delirus est: si de semine, non debuit causari totius corporis densitatem, sed viarum seminis angustiã. Præterea, cùm dicit, Ob frigus non incalescit: vt colligi possit in hoc loco: debuisset explicare, quem locum dicat. Est vltima obiectio. Ob frigus, dicit, non incalescit, vt colligi possit in hoc loco: & addit, ob calorem hoc idem fit: ergo affirmat ob calorem non incalescere, quod est maximè absurdum. His obiectionibus videtur sibi Galen. probasse orationem hanc partim nõ esse concinnam, partim esse deliram, partim absurdam, atque proinde non esse Hippoc. Ego verò & obiectiones has posse dilui facilè puto, & sententiam posse pro Hippocratis dignitate declarari. Nam cur illud, Similiter & in viris, ita declaretur: eisdem de causis viri fiunt infœcundi, quibus fœminæ: potiùs quàm ita, similiter accidit viros affici sterilitate ac mulieres? Certè non video, cur non putetur hoc verbis illis significare: quibus ita enarratis, tenetur auctor causas reddere virilis sterilitatis, non tamẽ easdem quas fœmineæ. Reddit ergo causas vtrobique, vt solet Hippoc. non omnes, sed quæ solent esse frequentissimæ omnium. Atqui plerunque non eisdem de causis solent viri & mulieres steriles fieri: sed hæ, causis quas nuper retulit: illi, iis quas modò refert. Quanquam profectò possint ab omnibus causis vtrique pati: sequitur verò semper Hippoc. id quod est frequẽs. Quod vt intelligas, considera, virorum qui impotes generandi sunt, quosdam omnino coire non posse, quòd ne erigat quidem: quosdam qui cùm exerint, tamen cùm iam iam ad mulierẽ accedunt, tumorem deponunt antequam semẽ emittant: alios posse quidem coire, vtpote erigentes, tamen nunquam semen demittere, neque tumorem nisi tardissimè deponere. Primos constat frigidos esse: secundos dicit vulgus hominũ ligatos aut maleficiatos, putans ex superstitiosa causa fieri (id tamen fit, quòd vix genitalium membrorum laxæ sint, aut spiritus tenuissimi, vt illis expirantibus an sequatum semen erumpat, tumor membri subsidat, & illud non erumpat) tertios censeo habere aut semen crassius, aut vias angustiores, vt non possit erumpere. Igitur hos oportebit curare aperientibus & extenuantibus, secũdos crassitudinem inducentibus & adstrictione, primos calidis. Nam vt conceptio fiat, oportet semen calidũ esse: atque cùm animal irritatur ad coitum, venit spiritus copia ad viri le membrum, quo intumescit, vt ita viæ feminis ampliores fiant: sunt enim per sese maximè angustæ,

A & semen nõ posset per eas exire. Si igitur aut omninò non intumescat, aut detumescat intempestiuè, viæ constringentur, & semẽ non erumpet. Non tamen proinde fit (vt Galen. argumentabatur) vt semen impulsu spiritus expellatur, vt quod reiicitur tussi: ac nõ potiùs constrictione, vt quod mingitur. Iam verò quòd dixit, ob densitatem humor nõ expellitur, minùs fuit arguendus. Non enim dicit ob corporis densitatem, sed ob densitatem: intellige tu, viarum seminis. Quòd si illam dictionem, corporis, repeti
B Galen. vult, tamẽ meminerit, iuxta placita Hippocratis semẽ de toto corpore decidi: quare id quoque erat Hippocratis placitis consentaneum. Quod dicit, vt colligi possit in illo loco, nõ explicuit quo loco, tamen apertum erat intelligi quo loco colligi solet, in vtero scilicet. Multò minùs, si dicit, ob calorẽ hoc idem fit, debere colligere ob calorem nõ incalescit, sed ob calorẽ infœcundi fiunt. Calor enim aliter facit viros infœcundos, ac frigus: scilicet, non aliter ac fœminas, vrens absumensque semen. Igitur ex
C dictis constat fortasse, sententiam hanc esse Hippocrate dignam & obiectiones indignas Galeno.

Aphorismvs LXIV.

Γάλα διδόναι κεφαλαλγέουσι, κακόν. κακὸν δὲ καὶ πυρεταίνουσι, καὶ οἷσιν ὑποχόνδρια μετέωρα διαβορβορύζοντα, καὶ τοῖσι διψώδεσι. κακὸν δὲ καὶ οἷσι χολώδεες αἱ διαχωρήσιες ἐν ὀξέσι πυρετοῖσιν ἐοῦσι, καὶ οἷσιν αἵματος πολλοῦ διαχώρησις γέγονεν. ἁρμόζει
D δὲ τοῖσι φθινώδεσι, μὴ λίην πολλῷ πυρέσσουσι διδόναι, καὶ ἐν πυρετοῖσι μακροῖσι, βληχροῖσι, μηδενὸς τῶν προειρημένων σημείων παρεόντος, παρὰ λόγον δὲ ἐκτετηκόσιν.

Lac dare quibus caput dolet, malum. Malum autem & febricitantibus, & quibus hypochondria sublimia murmurant, & sitientibus. Malum verò & quibus biliosa deiectiones in febri-
E *bus biliosis sunt: & quibus multi sanguinis deiectio facta est. Verùm confert tabidis, non valde admodum febricitantibus. Dare autem & in febribus longis debilibus, nullo dictorum signorum apparente, præter rationem verò extenuatis.*

Lac est concoctionis non omnino facilis, & corruptionis facilis, tam ad putredinem nidorosam quàm ad aciditatem, est etiam flatuosum: tamen cùm co-
F ctum est, bene satisque multùm nutrit, nam boni succi est & humidũ. Seri participatione est extergens, & aluum modicè subducens. Hinc fit, vt quibusdã malis expediens sit, quibusdam aduersum: quæ omnia ferè vnico hoc aphorismo Hippocrates colligit. Nam quia flatuosum est, caput replet, & tumorem hypochondriis præstat: quia facilè putrescit, febres putridas auget: quia facilè acescit frigidis, epotum nocet. Ergo non immeritò putetur lędere eos, quibus dolet caput: nam si iis, quibus nõ dolet, dolorem capitis replendo solet facere, augebit profe-
G ctò iis, quibus dolet. Maximè verò quibus dolorem fluxio fecit. Nam si ex calida & sicca intemperie sine humore quis doleat, non multùm lędetur lacte: nisi dolor tantus iam sit vt fluxionẽ moneat, & dolori pristino causam nouam addat. Febricitantibus quoque est malum, febre scilicet putrida: nam hecti-cis

cis expediens esse, statim dicet. Hypocbnndria elata & intumescentia, læsnm iri flatuoso cibo, non est dubiũ. Neq; minns constat malũ esse, si hypochondria murmurẽt: nam murmur fit, aut à flatu, ant ab humore permisto cum flatn. Malum etiam est lac sitientibus, non vtcunq;, sed valde sitientibus: nam tales ant admodùm biliosi sunt, aut magna tenẽtnr febre. Bilescit enim lac citò per febres, biliosas maximè: quare quibus in febribus biliosis bilinsæ deiectiones fiunt, admodũ lædet. Dixit Hippoc. & quibus biliosæ deiectiones in febribus biliosis: quia in deiectinnibus biliosis, quę sine febre putrida dysenteriam minantur, sæpe confert lactis vsus: non aliter qnàm iuuare snlet eos qui vrinę ardnre laborát, attemperando scilicet succos, & mitiores faciendo. Quod addit, & quibus multi sanguinis facta est deiectin, Galen. non attigit cnmmentatione: fortasse nõ habebatur in antiquis codicibus. Sed vtcunque hoc habeat, hãc potest habere rationem: Multi sanguinis effusio refrigerat, refrigeratis acescit lac statim. Ennmeratis iis quibus nocet lac, ad eos affectꝰ quibus prodest, se transfert Hippoc. dicens, lac cnnferre tabidis omnibus, maximè verò iis, qui ex pulmone capiũt initium tabis. Hos enim innuit dicẽs, cõfert tabidis: antonomaticè enim ita appellari ex pulmone arescentes, priùs monnimus. Cāusa verò qua tantopere his conuenit, hæc est. Cũm duæ passiones in his corporibus conueniát, vlcus, & tabes, videtur admodùm difficile rationem illas curandi inuenire, quandoquidẽ vlcus petit siccantia, tabes humectantia. Lac tamẽ videtur citra noxá, vtrunq; malum pnsse curare, vlcus detersione, tabem nutritione & humectatione. Quòd si hnmectatio vlcus lædere potest, id perexiguũ: qnia cũm vlcerata pars valde humida sit, minùs siccantibus indiget: & id quidem potest emendari, aut cibo quo vtuntur pecudes, aut mulier, aut infusinne herbæ alicuius siccioris, vt thymi, aut pnlegij. Ad alia etiam vlcera vtimur lacte, vt ad vlcera vesicæ, nisi sint snrdida admndũm: nam vlcera modicè extergit, & acrimnniá excrementorum retundit. Ad oculos quoq; inflammatos aut palpebras benefacit, ob partis illius acrẽ sensum. Sed hæc, occasione eius tabis quæ à pnlmone incipit, commemnrauimus. Dicit: Confert tabidis, nnn valde admodũ febricitanrib. Qnind fortasse videbitur superuacuũ: nam tabidi omnes hectici fnnt, & hectica semper est exigua quædam febris: quare nulli tabidi possint valde admodũ febricitare. Cerrè qni tabidus sit, nñ potest admndũ febrire, nisi cum febre hectica putridá quoq; coniunctá habeat: sed quia cõiungi purrida cum hectica potest, & ea ita coniuncta vsns lactis erit noxios, dixir, tabidis non valde admodũ febricitátibus. Quod dixit, valde admodũ, nõ est qund te moretur: perinde est ae si, valde, aut admodum dixisset: illa est verborũ copia, & vbertas sermonis. Hecticis omnibus etiam sine pulmonis vlcere vtile esse lac, his verbis dixit: Dare autem nportet in febribus longis debilibus, & præter rationem extenuatis: nam febrium hecticarum est descriptio hæc: longæ enim fnnt, nnn magnæ. Et extennantur ægrntantes præter rationem, id est, plũs quàm prn febris magnitudine: nam per febres lentas, non becticas tamen, lentè etiam secũdùm febris rationem extenuantur corpora. Quod addit, nullo dictorum signnrum apparente (id est, si neq; caput dolet, neq; elata sunt hypocbondria,

A neq; mnrmurant, neq; valde sitinnt) censet Galen. superfluè esse additum, cùm priũs dictnm esset, illis omnibus lac nocere. Tamen mihi videtur, necessarium fuisse illud addere. Nam dictum quidem erat, in capitis dolore lac esse noxium, in hectica esse vtile: tamen non erat dictum, cùm ambo hæc accidẽt, dolor & hectica, an dandum lac sit. Hoc igitur modò addidit, nec per hecticam febrem esse lac dandum, si quod illnrum quæ dicta sunt, cũm febre coniungarur.

B

APHORISMVS LXV.

Ὀκόσοισιν οἰδήματα ἐφ' ἕλκεσι φαίνεται, οὐ μάλα σπῶνται, οὐδὲ μαίνονται· τουτέων δὲ ἀφανισθέντων ἐξαίφνης, τοῖσι μὲν ὄπισθεν, σπασμοί, τέτανοι. τοῖσι δὲ ἔμπροσθεν, μανίαι, ἢ ὀδύναι πλευροῦ ὀξεῖαι, ἢ ἐμπύησις, ἢ δυσεντερίη, ἢν ἐρυθρὰ ᾖ τὰ οἰδήματα.

Quibuscunq; ex vlceribus tumores apparẽt,
C *nõn valde conuelluntur neq; insaniunt: his aũt euanescentibus repentè, quibus à parte posteriori conuulsiones, & distentiones: quibus verò ab anteriori, furor, aut dolores lateris acuti, aut suppuratio, aut dysenteria, si rubri fuerint tumores.*

Si in magnis vlceribus tumores fiunt, nihil mirum; nam vlcera sunt manifestę causæ tumorũ. Sed si non fiunt, aut postqnàm facti fuerint, euanescũt repente, timeri debet recursus succorum in partem
D aliqnam internam: at qui ex quacũq; parte timetur recursus in eam, cum qua habet rectitudinem. Partes posteriores omnes babent cum spinali medulla & occipite rectitudinem: anteriores, cum ipso cerebrn & cnm thorace & vẽtre. Igirur ex vulnere in aliqua partium posteriorum timeri debet cõuulsio, hnc est enim symptoma motus: ex vulnere in anteriori, mania quæ passio mentis est, aut pleuritis aut suppuratio, quæ sunt thoracis passiones, nisi sanguis recurrat ad ventrem & fiat dysenteria crnẽta.
E Id quod maximè sperandum est, cùm tumores qui euanuerant, erant rubri & ex sanguine.

APHORISMVS LXVI.

Ἢν τραυμάτων πονηρῶν, καὶ ἰσχυρῶν ἐόντων οἰδήματα μὴ φαίνηται, μέγα κακόν.

Si vulneribus prauis & fortibus tumores nõ superueniunt, magnum malum.

Magnitudo aut paruitas vlceris, longè alind est
F à malitia aut contrario. Nam potest vlcus exiguum esse prauũ, vt quod in neruo aut articulo acceptũ est, aut alibi habet mala signa. Magnum etiá potest esse vlcus, sine nmni malitia. Tamẽ vtrunq;, magnitudo inquam & malitia, causa est concitandi fluxionem & tumorem. Igitur si magnum & malũ vlcus fuerit, & nulli tumores superueniant, admodũ prgter rationem est, quare magnum malum.

APHORISMVS LXVII.

G Τὰ χαῦνα χρηστά, τὰ δὲ ὠμὰ κακά.

Molles boni, crudi verò mali.

Tumores intelligit molles esse bonos in vlcerib. crudos verò malos. Sed quorsum mollibus oppnnit crudos, ac non potiùs duros: aut cur crudis mol

les, ae non potiùs cnctos? Certè cùm erudos dicit, cnctu difficiles intelligit: molles verò etsi cru di esse posint, tamen contumaces, & in coctiles non sunt, vt scirrbosi Atqui quo incoctiles dicimus, ne in suppurabiles solùm intellige, sed insuperabiles quacunq; ratione: nam scirrhi ob duritiem suppurationẽ respuunt, & ob succorum crassitiem, respuunt resolutinnem. Atqui morbi quicunq; à natura vinci non possunt, incoctiles appellãtur. Opposuit ergo molles crudis, innuens molles faciliùs quàm duros superari, ac proinde meliores esse. Aut certè nomen illud, molles, hîc non accipitur propriè pro eo qnod cedit digitis, sed metaphoricè vt solet, pro en quod noo est contumax. Ita dicimus mollem morbum, eum qui cedit curationi: durum, contumacem, etsi ad tactum non pertineat. Erit ergo sensus, tumores qui curationi facilè cedunt, boni: crudi verò, id est, insuperabiles, mali: eritq; opns deinde distinguere, qui sint faciles, qui difficiles solutu.

APHORISMVS LXIIX.

Τῷ ὄπισθεν τῆς κεφαλῆς ὀδυνωμένῳ, ἡ ἐν μετώπῳ ὀρθὴ φλὲψ τμηθεῖσα, ὠφελέει.

Dolenti parte posteriori capitis, recta vena in fronte secta, prodest.

Quæ rectitudo obseruãda sit in missione sanguinis, atq; eam nõ esse, vt quidam statuunt, fibrarum, lib. 7. Contr. diffusè satis docnimus, vt non opus sit modò repetere quę illic sunt pertractata. Dictũ ibidem est contrarietatem aliquam loci esse obseruandam, nisi cũ iam volumus ex ipsamet parte euacuare. Atq; cùm locorum contrarietates quatnor sint, suprà & infrà, dextrum & sinistrũ, antè & retro, intro & extrà, reliquarum vsus in omnibus corporis partibus est: tamen eius contrarietatis quæ est antè & retro, in solo capite occurrit. Siquidẽ pręter brachia & crura, in partibus capitis solùm secatur vena commodè. Sed in capite obseruatur hæc cõtrarietas, velut in hoc exemplo. si dolor in occipite est, vena secta in fronte: si in syncipite, scarificato occipite. Neq; verò hîc dicit, si occiput dolet, secandam semper esse venam in fronte: nam multi dolores necipitis nulla sanguinis missione egent. Sed quid est quod dicit, vena recta in fronte secta? an est in fronte quædam recta, quædam nõ recta, cum occipite? Certè si dolor inclinat ad dextram aut sinistrã occipitis partes, ad dextrum aut sinistrũ tempus secanda vena est, quò dolor inclinauerit: si verò medium tenet occiput, in media fronte: atq; hoc est rectam in fronte secare venam. Multa ad hanc partem spectantia, loco citato reperies.

APHORISMVS LXIX.

Ῥίγεα ἄρχεται γυναιξὶ μὲν ἐξ ὀσφύος μᾶλλον, καὶ διὰ νώτου ἐς κεφαλήν· ἀνδράσι δὲ μᾶλλον ὄπισθεν, ἢ ἔμπροσθεν τοῦ σώματος, οἷον πηχέων, καὶ μηρῶν. ἀτὰρ καὶ τὸ δέρμα ἀραιόν. δηλοῖ δὲ τοῦτο ἡ θρίξ.

Rigores incipiunt, mulieribus quidem à lumbis magis, & per spinalem medullã in caput: viris autem, à posteriori parte magis quàm ab anteriori corporis, velut à cubitis et femoribus. Sed cutis rara: indicat autem hoc pilus.

A Nihil est quntidiano experimento magis confirmatum, quàm quod hîc Hippocr. docet: videlicet mulieres solere sentire rigores, velut iocipiẽtes à lumbis, & ascendentes per spinalem mednllam versus occipnt: viros verò in cubitis & femoribꝰ sentire frigus ex rigore ante alias partes, & à parte corporis posteriori priùs quàm ab anteriori. Causa verò est hæc. Cùm articuli extremorũ membrorũ, & ipsa extrema membra absint longiùs à visceribus, frigidiora sunt reliquis partibꝰ. Eadem ratione, regio lumbo-
B rum frigidior est thorace & ventre. Pars posterior tnta frigidior est anteriori, qnia magnis ossibus à visceribus dissita est: spinalis medulla & eius propagines cùm exangues sint, non possunt non esse frigidę. Frigidis membris frigidum esse inimicum, dictũ priùs est. Porrò rigor passio est frigida, nam est fuga innati calidi: igitur inter alia mala, hoc qunque partes hæ patientur, quòd rigorẽ ante alias sentiẽt, ante alias refrigeratę. Lumborum regio cùm in omnibus hominibus frigida sit, tamẽ in mulierib. mul-
C tò citiùs frigus sentit, ob vterum qui eo loco est, & frigidis passionibus tentatur sæpe Quod dicit, à posterinri parte magis quàm ab anteriori, velut à cubitis & femoribus, ne ita intelligas, ac si cubitum & femur, partium posteriorũ exempla faciat: non enim sunt posteriores, sed extremæ. Verum ita intellige ac si dicatur, velut ab exterioribus, vt cubitis & femoribus, citiùs incipit rignr qnàm ab ioterioribus: ita à posterioribus, quàm ab anterioribꝰ. Interpres est ipsemet Hippocr. qui 6 de Morb. popularib. ita
D hanc ipsam sententiam scripsit: Rigores incipiunt, mulieribus quidẽ magis à lumbis & per dorsum & tunc ad caput. Sed & viris posteriore corporis parte magis, quàm anteriore: horremꝰ enim magis exterioribus quàm interioribus corporis partibus, velut cubitis & femoribus. Igitur sermo Hippocratis ita decurrit, Quandoquidem exteriora citiùs frigẽt ex rigore, quàm interiora, posteriora quoq; rigebunt plùs quàm anteriora. Nam quòd exterinra ita afficiantur, non alia causa est, qnàm quòd sunt interioribꝰ
E frigidiora. Sed posteriora etiam sunt frigidiora anterioribus: quod ex cutis raritate cõstat, quæ in anterioribus partibns maior qnàm pnsterioribus est. Id rnrsum indicat pilus: non enim alia de causa pilus abundat magis anterioribus hominis partibus, quàm quòd anteriorum cntis rarior est. Sed entis raritas est caloris soboles: calor enim laxat, frigus constringit. Igitur posteriora anterinribus frigidiora sunt: quare citiùs rigebunt.

F

APHORISMVS LXX.

Οἱ ὑπὸ τεταρταίων ἁλισκόμενοι, οὐ πάνυ τι ὑπὸ σπασμοῦ ἁλίσκονται· ἢν δὲ ἁλίσκωνται πρότερον, εἶτα ἐπιγένηται τεταρταῖος, παύονται.

Qui quartanis laborant, non admodùm laborant conuulsione: si autem laborauerint priùs & deinde succedat, cessant.

Cùm conuulsionem dicit, epilepsiam intelligit:
G causa verò quã id qund dicitur in hoc aphor. cõtingit, hæc est. Epilepsia sæpe est ex melancholia, vt ab Hippocr. ipso in Epid. dictũ est, vbi ita scripsit: Comitiales plerunq; fiunt melancholici. Si ergo epileptici fiunt plerunq; melancholici, plerunq; etiam liberabuntur superueniẽte quartana: in hanc .n. insumptis

A sumptis melancholicis succis soluuntur alij omnes morbi melancholici. Si verò ex pituita epilepsia fit, non succedet quartana: ex pituita enim, vt alicubi monstrauimus, non potest melancholia fieri. Igitur qui cùm laboraret epilepsia, quartana correptus est, liberabitur ab epilepsia: non quòd necessario liberabitur (fortasse enim ne quartana quidē sufficiet) sed quòd ita sperandum sit. Qui quartanis laborát, pituitosa epilepsia non video cur non corripi possint, tamen ex melancholia non corripiētur, quare B non admodùm corripientur. Nam quæ adultis superueniunt epilepsiæ, non admodùm sunt ex pituita, sed ex melancholia plerúq;. Nescio quam aliam reddit Galen. causam, frigidam tamen & obscurá.

APHORISMVS LXXI.

Ὁκόσοισι δέρματα περιτείνεται καρφαλέα, καὶ σκληρὰ, ἄνευ ἱδρῶτος τελευτῶσιν. ὁκόσοισι δὲ χαλαρὰ, καὶ ἀραιὰ, σὺν ἱδρῶτι τελευτῶσιν.

Quibus cutis obtenditur arida & dura, sine sudore moriuntur: quibus autem laxa & rara, cum sudore moriuntur.

Non si cui est cutis intēta & arida & dura, aut laxa & rara, statim morietur: sed si morituro est arida, sine sudore: si laxa & rara, cum sudore morietur.

APHORISMVS LXXII.

Οἱ ἰκτεριώδεες οὐ πάνυ τι πνευματώδεες εἰσίν.

Icterici, non admodùm flatuosi sunt.

Bilis & flatus à contrariis causis fiunt: raro ergo in eundem hominem incident ambo.

MAGNI HIPPOCRATIS COI APHORISMORVM

SECTIO SEXTA.

APHORISMVS I.

Ἐν τῇσι χρονίῃσι λειεντερίῃσιν ὀξυρεγμίη ἐπιγινομένη, πρότερον μὴ γινομένη, σημεῖον ἀγαθόν.

IN diuturnis leuitatibus intestinorum, superueniens acidus ructus qui prius non erat, signum bonum.

RVCTVS acidus homini sano succedens, frigoris signum est: tamē succedens ei qui longa lienteria laborauit, significat incipientem iam calorem, quia per talem lienteriam erat adeò debilitatum iam calidum, vt ne aggrederetur quidem cōmutare. Quare flatus, etsi acidos, eleuare, minoris perfrigerationis iam est, quàm omnino facere nihil.

APHORISMVS II.

E Οἷσι ῥῖνες ὑγρότεραι φύσει, καὶ ἡ γονὴ ὑγροτέρη, ὑγιαίνουσι νοσηρότερον· οἷσι δὲ τἀναντία, ὑγιεινότερον.

Quibus nares humidiores naturâ, & semen humidius, valetudinem habent morbosiorē: quibus verò contraria, salubriorem.

Illa dictio, quibus verò contraria, aut quibus verò contrariū accidit, videtur dici ad illas, humidiores & humidius: vt sit sensus, quibus verò nares F sicciores, & semen siccius. Atqui illud quod de naribus & semine dicitur, nota esse videtur temperamenti humidi: nō enim quòd nares & semē humida sint, erit morbosus homo, sed quia cui talia sunt, humidus est. Igitur & illud, quibus verò cōtraria, erit nota tēperamenti sicci. Itaq; erit sensus, humidos temperamēto naturali, magis morbosos esse quàm siccos. Galenus intelligit, atq; addit, humidos insalubriores esse, quia ad catarrhū & alias fluxiones huiusmodi, paratiores sunt quàm sicci. Videtur tamē G vt humidos ad huiusmodi morbos, ita siccos ad ardentes febres, & choleras, & phrenitides paratiores esse: quare non video, cur probetur magis eorum conditio. Proinde ego duorum alterum intelligo, aut humidiores dici hîc excrementosos, siccos non excrementosos (qui non summè sicci profectò, sed bene temperati sunt) aut illam dictionem, quib. verò contraria, non opponi dictioni, humidiores, sed dictioni, naturam. Eritque sensus, Iis quibus nares D humidiores, id est, fluētes (ita dicebamus aluos humidas) & semen humidius, cùm bene valēt, maius periculum habent ægrotandi, quàm si hæc non haberent, neque adeò excrementosi forent. Quibus verò contrà non per salutem sed post morbum aliquem hæc accidunt, non solùm non est malum, sed etiā salubre, nam omnes euacuationes idoneæ post morbos, salubres sunt. Itaque ante morbum est signum futuri morbi, post morbum est signum bene soluendi. Hunc sensum puto esse genuinum loci: vtpote quem Hippocr. ipse 6. Epid. part. 6. expres-E sit his verbis, quæ Græcè referam, quia à plerisque enarratoribus corrupta citantur: οἷσι ῥῖνες ὑγρόταται φύσει, καὶ ἡ γονὴ ὑγροτέρη, καὶ πλήθει, ὑγιαίνουσιν ἔτι νοσηρότερον. τοῖσι πλείστοισι δὲ οἷσιν ὑπὸ νόσου, τἀναντία. Id est, quibus nares humidiores naturâ, & semen humidius, & plus, hi sanitatem habent morbosiorem: plurimis autē quibus post morbum, contraria. Quibus verbis cōstat contineri dictum sensum.

APHORISMVS III.

F Ἐν τῇσι μακρῇσι δυσεντερίῃσιν αἱ ἀποσιτίαι, κακὸν, καὶ σὺν πυρετῷ, κάκιον.

In diuturnis difficultatibus intestinorum, fastidia cibi, malum: si autem cum febre, deterius.

Si statim ac dysenteria incipit, fit fastidium, imputari debet alicui bili in ventriculum incidenti: si tamen cùm à principio factum non sit, post diuturnam dysenteriā incipit, timeri iam debet ne ex ma-G xima facultatis debilitate, aut sensus corruptione fit: quare malum est. Malum quoq; est febrem fieri in dysenteria, nam indicat inflammationes in vlceribus: atque proinde deterius est, fastidium & fe-

brem fieri à diuturna dysenteria, quàm solnm fasti A
dium, quia tunc est malum solutu difficilius. Nam
quod in ventriculo est, consensus est, & non alinnde eius sublatio incipere debet, quàm à curatione
eius affectionis quæ in intestinis primaria est: quæ
cùm consistit cum ioflammationibus, difficiliùs cu
rabitur, vt aliis etiam vlceribus vsuuenit. Sed etsi
hæc vera sunt quàm maximè: non tamen proinde
fastidinm ipsum per se grauius est signum cnm febre, quàm sine febre: imò etiam leuius, nam minor
causa (quæcunqoe ea sit) valebit cum febre fastidi- B
um facere, quàm sine febre. Sed moltò alind dictu
est, fastidium cum febre grauius signnm est, quàm
fastidium sine febre: aut fastidium & febrem esse,
multò est graoius, quàm fastidinm solum. Atq; hoc
secundum est, qnod hoc aphor. dici intelligo.

APHORISMVS IV.

Τὰ περιμάδηρα ἕλκεα, κακοήθεα.

Vlcera circunglabra, maligna.

C

Quia malignns succos in particulam veniens,
corrumpit pilorum radices, hic verò etiam cicatricem obdoci impediet.

APHORISMVS V.

Τῶν ὀδυνέων καὶ ἐν πλευρῇσι, καὶ ἐν στήθεσι, καὶ
ἐν τοῖσιν ἄλλοισι μέλεσιν, ἢν μέγα διαφέρωσι, καταμαθητέον.

D *Dolorum qui in costis & thorace & aliis partibus sunt, si valde differant, considerandum.*

Considerandnm, inquit, an dolores valde differant. Non quidem specie ant magnitudine, vt Galenns intelligit, id est, an punctorius, perforans, tendens, granans, pulsans, aut mordens, vel an in quouis genere magnns an paruus: sed an valde differát
secundûm partes temporis. Vocat enim dolores
qui non differunt, eos qui vnicum tonum babent,
aut saltem non habent per periodos exacerbatio- E
nes: differentes verò vocat eos qui paroxysmos habent & alternas exacerbationes, aut remissiones.
Quod magnopere refert considerari: nam aliter cũ
sæpe pleuritis per periodos accidat, vsque adeò vt
nonnnnquam integras intermissiones faciat dolor
diebus quietis, atque aliæ omnes fluxiones eodem
modo, putabis affirmabisq; iam hominem venisse
ad declinationem, & dolor exacerbabitur denuo,
ac fortasse etiam grauiùs. Hanc esse legitimam hu-
ins loci sententiam, intelliges ex alio Hippocratis F
loco 6. Epid. quo ita est scriptum: τῶν ὀδυνέων καὶ ἐν
πλευρῇσι καὶ στήθει καὶ τοῖσιν ἄλλοισι τὰς ὥρας, ἢν μέγα διαφέρωσι
καταμαθητέον. ὅτι ὅταν βέλτιον ἴσχωσιν, αὖθις χεῖρον ἴσχουσιν, οὐχ
ἁμαρτάνοντες. Id est, dolorum qui in costis & thorace
& aliis partibus sunt, tempora si valde differũt considerandum: quòd cùm meliùs habeant, statim deteriùs habebunt, non errantes. Certè hæc, descriptio pulchra paroxysmorum consequentium proprium morbi motum, est: cùm meliùs babeant, statim deteriùs habebnnt, nihil errantes. Nam ob er- G
ratom in victu aut curatione, potest morbus rursum ingrauescere, etiam in vniuersali declinatione:
tamen sine omoi errore, nõ nisi cùm proprius morbi motus talis est, diuersus scilicet & cum repetitionibns per periodos.

A

APHORISMVS VI.

Τὰ νεφριτικὰ, καὶ ὁκόσα κατὰ τὴν κύστιν ἀλγήματα, ἐργωδῶς ὑγιάζεται τοῖσι πρεσβυτέροισι.

Vitia renum, & omnes circa vesicam dolores, difficilè sanantur senioribus.

Hæc mala difficilè sanantur senibus: atq; eò difficiliùs, quò sunt seniores: ratione quadam communi, ea nimirnm qua omnia alia mala, ob debilitaté
inquam facultatum omnium, quæ ea ætate accidit.
B Sed & propria quadá ratione: nimirũ renes & quæ
circa vesicam sunt partes, & vesica ipsa, plerunq; laborant redundátia succorum crassorum & obstructionibns: quæ quàm maximè auget senium, qnia
& succi crassiores frigidioresq; fiũt, & viæ angustiores & duriores: qnorũ illnd facit vt citiùs obstruantur, hoc vt difficiliùs laxentur, atq; aperiátnr. Quòd
si vesica vlcerationé patiatur, vt solet, longè difficillimè curetur, ob soliditatem membri & duritié accedenté ex ætate, cum debilitate facultatis nutrien
C di, qua ad vlcerum curationem in primis opus est.

APHORISMVS VII.

Τὰ ἀλγήματα καὶ οἰδήματα τὰ κατὰ τὴν κοιλίην γινόμενα, τὰ μὲν μετέωρα κουφότερα, τὰ δὲ μὴ μετέωρα ἰσχυρότερα.

Dolores & tumores circa ventrem facti, sublimes leuiores, non sublimes aũt vehementiores.

Sublimes vocat extimos & snperficiem attiogen
D tes, nõ sublimes intimos: leuiores dicit mitiores &
debiliores, siquidem his opponit vebemẽtiores. Est
verò hoc omnibus tomoribus & dolorificis passionibus cõmune, eò esse minùs periculosos, quò sint
exteriores.

APHORISMVS IIX.

Τοῖσιν ὑδρωπικοῖσι τὰ γινόμενα ἕλκεα ἐν τῷ σώματι, οὐ ῥηϊδίως ὑγιάζεται.

E *Hydropicis, vlcera facta in corpore non facilè sanantur.*

Hydropicis vlcera in corpore fieri solent, ruptis
papulis, quæ ad cutem emergunt: snntq; in hoc ma
lo prauum signum, nam multam redundantiá indi
cant. Snnt præterea curatu difficilia, quia aqua ipsa
quæ vlcera facit, curari prohibet, & qualitate, qnia
est salsa & mordens, & substantia, quia vlcera indigent siccitate. Præterea partes ipsæ infeliciter nutriuntnr, vt hac etiam cansa sanari non possint.

F

APHORISMVS IX.

Τὰ πλατέα ἐξανθήματα, οὐ πάνυ τι κνησμώδεα.

Lata exanthemata, non valde pruriunt.

Hæc exanthemata habuisse quendam Simonem
nomine, sine multo pruritu. 6. Epid. dicit. Vocanturq; Græcis exanthemata, vt alio loco explicui, q̃
in cute efflorescunt, vt maculæ, & pustulæ, & tnmo
res quidá perexigui, qui ob exiguitatem tubercula
G nõ vocantur: cuiusmodi sunt vocati morbilli, & variolæ. In his tumoribus, qui magis in acumen ducti
sunt, magis pruriũt: qui lati, minùs. Quia hi à frigidiori ac crassiori materia fiunt, ac proinde minùs
mordente: & quia partes circa cuté minùs in acutũ
secát. Neq; tamẽ iidẽ tumores qui minùs pruriunt,
sunt

sunt etiā faciliöris curationis: imò verò magis contumaces, & concoctu difficiliores: talis enim est sueus à quo fiunt. Hinc fit, vt variolæ minùs mordaces sint, q̄ morbilli, et si tardiùs dissipentur: & inter ipsas variolas, quæ latiores sunt, q̄ quæ acutiores.

Aphorismvs X.

Κεφαλῆν πονέουσι, καὶ περιωδυνέουσι, πύον, ἢ ὕδωρ, ἢ αἷμα ῥυὲν κατὰ τὰς ῥῖνας, ἢ κατὰ τὸ στόμα, ἢ κατὰ τὰ ὦτα, λύει τὸ νόσημα.

Dolenti capite, & valde dolenti, pus, aut aqua, aut sanguis fluens per nares, aut per os, aut per aures, soluit morbum.

Maximi capitis dolores fiunt ex inflammatione, aut multa sanguinis vel crudorū succorum redundantia. Ex intemperie sola, & ex flatu, fiunt dolores quidā, sed mitiores. Inflammatio si in suppurationem mutata sit, euacuato pure: sin minùs, euacuato sanguine soluitur. Sanguinis etiā effusio, sanguinis redundantiam tollit, vt effusio aquæ redundantiam succorum crudorū. Fiunt verò commodè hæ euacuationes p os, nares, aut aures: quia tria hæc emunctoria dedit natura cerebro. Igitur si illa p has regiones effluant, euacuabuntur qualia oportet, p conuenientes regiones: quare morbi solutio fiet.

Aphorismvs XI.

Τοῖσι μελαγχολικοῖσι, καὶ τοῖσι νεφριτικοῖσιν αἱμοῤῥοΐδες ἐπιγινόμεναι, ἀγαθόν.

Melancholicis & renum malis, hæmorrhoidas superuenire, bonum.

Renum mala plerunq; ex crasso sanguine illuc repentè fiunt, qualis etiam effunditur per hæmorrhoidas: melancholia enim per has euacuatur ferè semper: meritò ergo censetur ea euacuationis species melancholicis, & renum malis congruēs. Quidam vertunt, melancholicis & phreniticis: habent fortasse in suis codicibus, pro νεφριτικοῖσιν, φρενιτικοῖσιν. Neq; mirer Hippoc. ita scripsisse: nam ille plerunq; vtitur nomine phrenitidis, pro omni insania. Eritq; hæc eadem sententia cū vigesima prima huius particulæ, qua ita dicit: Maniacis, varicibus aut hæmorrhoidibus succedentibus, insaniæ solutio.

Aphorismvs XII.

Αἱμοῤῥοΐδας ἰηθέντι χρονίας, ἢν μὴ μία διαφυλαχθῇ, κίνδυνος ὕδρωπα ἐπιγενέσθαι, ἢ φθίσιν.

Ei qui ab hæmorrhoidibus sanatur diuturnis, si nō seruetur vna, periculum est ne hydrops aut tabes superueniat.

Qui recèns fluentibus hæmorrhoidibus laborat, tutò potest ab omnibus curari, facta per artem alia euacuatione pro hac, & emendato victu. Tamen si diuturnæ iam sunt, constat melancholicam esse homini naturam, aut ab ortu contractam, aut comparatam malo victu. Quare non poterit aliter curari, quàm emendata ea natura, translataq́ue ad potiorem. Vt ergo reductio non nisi paulatim ac multo tempore fieri potest, aut debet, ita hæmorrhoidarum curatio, non affatim omniumq; simul, sed per partes fieri debet, vna saltem seruata (nam

A oportebit nonnunquam duas etiam seruare aliquandiu) vsquedum expurgatum iam corpus alia ratione sit, & emendata temperies: vt tunc temporis tutò, & etiam quæ seruabatur curari possit, (nō enim tota vita illam vnicam seruari iubet Hippocrates.) Nam aliter si corpore adhuc sanguine melancholico pleno, aut adhuc generāte multum, omnes hæ morrhoides supprimantur, regurgitabit in hepar, & suffocando calidum, hydrôpem afferet: aut in pulmonem, afferetque tabem. Neque tamen
B hæc afferet necessario, sed aut hæc, aut grauissima alia, vt furores, epilepsias, aut lepram. Eâdem ratione qua hæmorrhoides, neque abscessus, aut fistulæ, quibus diu iam corpus expurgari consueuit, curari debent: nisi fortè multo antè tempore habita cura corporis, ac mutato victu. Quod Hippocrates ipse libro 6. Epidem. his verbis testatur: Hæmorrhoidas habentes, neque pleuritide, neque peripneumonia, neque phagedæna, neque dothienis, neque terebinthis laborant: fortasse autem neque
C lepris, fortasse neque aliis. Curati autem intempestiuè quidam, bis non tardè capti sunt: & lethalia ita, & alij omnes abscessus, vt fistulæ, aliorum medela sunt. Huius orationis partes singulas, suo loco (Deo concedente) declarabimus. Sinistram quandam enarrationem huius aphorismi, quam Aetius docet, libro 8. Controu. refutauimus, docuimusque alia multa ad hunc locum facientia, quæ inde petent studiosi.

D

Aphorismvs XIII.

Ὑπὸ λυγμοῦ ἐχομένῳ πταρμοὶ ἐπιγινόμενοι, λύουσι τὸν λυγμόν.

Singultienti si sternutamēta superuenerint, tollunt singultum.

Dictum est suprà, tam esse alligatos ventriculum & vterum cerebro, vt hoc concusso simul concutiantur, atque concussione excutiant, si quid illis molestum hæret. Qua de causa vterus præfocatio-
E ne laborans, sternutatione iuuatur: & ventriculus laborans singultu, non minùs: nimirum vterq; excutit id quod sibi molestum est. Hoc consilium secutus Plato in Conuiuio, nomine Erisymachi Medici, singultum retento spiritu, aut collutione multa faucium, aut si his non cedat, sternutatione curari dicit. Nimirū si ob intemperiem frigidam singultit, cohibito spiritu: si ob mordentem acrimoniam, collutione faucium: si ob repletionē quampiam, sternutatione curabitur: ob inanitionem ra-
F rò fit, & curationem non admittit.

Aphorismvs XIV.

Ὑπὸ ὕδρωπος ἐχομένῳ τοῦ κατὰ τὰς φλέβας ἐς τὴν κοιλίην ὕδατος ῥυέντος, λύσις.

Ei qui ab hydrôpe tenetur, aqua quæ in venis est in ventrem fluente, solutio.

Per omnia hydrôpis genera, est sanguis per omnes venas & arterias serosus: totus enim sanguis ta-
G lis generatur in hepate per ea mala. Confluente ergo aqua in ventrem, hoc est, intestina, & factis aquosis deiectionibus, fiet solutio. Nam cùm membrorum natura valebit serum, quod in venis est, p intestina excernere, bonā quoq; partem eius quod inter ea & peritonæum est, excernere poterit. Itaq;

hæc iudicationis species (deiectiones inquam aquæ) hydropi est expedientissima: atq; imitatione naturæ facta, erit optima ratio curationis, pharmacum dare, quod aquam extrahat.

APHORISMVS XV.

Ὑπὸ διαῤῥοίης ἐχομένῳ μακρῆς, ἀπὸ ταὐτομάτου ἔμετος ἐπιγενόμενος λύει τὴν διάῤῥοιαν.

Longo alui profluuio laboranti, sponte superueniens vomitus, soluit ventris profluuium.

Vt Medicus facit eorum quę in partem aliquam fluunt, retractionem: ita natura facit cùm præualere incipit, repulsionem. Vt cùm ex surditate facit deiectiones biliosas: ita etiam ex profluuio ventris, vomitum. Nimirum cùm intestina laborarent fluxione, potentis naturæ indicium est, id quod intestina malè affecturum influebat, aliam in partē repellere. Quare expediens quoque erit in iis mali curatione: siquidem in iis quæ rectè fiunt sponte, natura imitanda est, vomitum mouere.

APHORISMVS XVI.

Ὑπὸ πλευρίτιδος, ἢ ὑπὸ περιπνευμονίας ἐχομένῳ, διάῤῥοια ἐπιγενομένη, κακόν.

Et qui à pleuritide aut peripneumonia tenetur, alui profluuium succedere, malum.

A pleuritide aut peripneumonia teneri dicit, nō pleuriticum quemcunq;, aut peripneumonicū: sed eum cuius pleuritis aut peripneumonia, eousque iam progressa est, vt per suppurationem tabidi facti sint. Nam tales, vt 12. aphor. superioris sectionis dictum est, superueniente profluuio ventris moriuntur. Pleuritidis aut peripneumoniæ nondum superatæ, non video cur nō possit esse profluuium ventris iudicatorium: siquidem lippitudo, quæ inflammatio multò remotior ab intestinis est, profluuio ventris tollitur.

APHORISMVS XVII.

Ὀφθαλμιῶντα ὑπὸ διαῤῥοίης ληφθῆναι, ἀγαθόν.

Ophthalmia laborantem, profluuio ventris corripi, bonum.

Ophthalmia, est inflammatio oculi & palpebrarum. Fit confluentibus biliosis succis sursum: qui in infernas partes, vtpote ignobiliores & ad euacuationem comparatas, vtiliter repelluntur à natura ipsa: qui & ab arte vtiliter retrahentur.

APHORISMVS XIIX.

Κύστιν διακοπέντι, ἢ ἐγκέφαλον, ἢ καρδίην, ἢ φρένας, ἢ τῶν ἐντέρων τι τῶν λεπτῶν, ἢ κοιλίην, ἢ ἧπαρ, θανατῶδες.

Vesicam incisam esse, aut cerebrum, aut cor, aut septū transuersum, aut aliquod intestinum tenue, aut ventriculum, aut iecur, lethale.

Ratio quædam cōmunis est, qua pleraq; horum magnum periculum afferunt vlcerata, quam proximo aphoris. quarundam partium exemplo exprimet: q scilicet partes solidæ non coalescunt: nam vesica, cerebrum, & intestina, & ventriculus, sunt

A in partibus solidis. Sed & præter hanc, sunt peculiares quædam rationes. Vesica præter quàm q est exanguis & dura, est semper excremento plena, qđ curationem vlceris omnino impedit. Sed cùm in ipso collo, aut non longè scissa est, curationem solet recipere, quia ea parte mollior, & carnosa magis est: quare tunc est intelligendum lethale esse, incisam esse vesicā, cùm longè à collo incisa est. Cerebrum nunquā vulneratur sine periculo, ob principatum magnū in eius partis. Vsq; ad ventriculos vtriusq;
B lateris vulnerari, omnino est desperatus casus. Altera parte hoc modo vulneratum, semel vidisse se iuuenem sanatum esse in Smyrna Ioniæ Galenus narrat, atq; rem fuisse monstro similem. Cordis dignitas vulnus non fert: sed si penetrās est, repentè interimit: si non penetrat, non repentè, sed excitata inflammatione. Septum transuersum diruptum curari non potest, præter causam dictam, ob assiduum etiā motum. Neq; verò expectare potest ita affectum animal: priuatur enim respiratione, quia
C thorax q̄ minimum trahit, vt dirupti folles. Intestina tenuia: quia præ omnibus difficulter curantur vulnerata: quia densoria sunt aliis, ac minus habent carnis, & synceræ bilis fluxionem magis patiuntur. Ventriculo dirupto, potum & cibum extra ferri, & in locum præter naturam impingere est necesse, reliquumque neq; retineri, neque coqui. Iecore vulnerato neq; omnino leuiter, neq; quàm minimum, necesse est fluxum sanguinis magnum inter peritonæum & intestina fieri. Quare hæc omnia vulne-
D rata, meritò habentur lethalia.

APHORISMVS XIX.

Ἐπὴν διακοπῇ ὀστέον, ἢ χόνδρος, ἢ νεῦρον, ἢ γνάθου λεπτὸν, ἢ ἀκροποσθίη, οὔτε αὔξεται, οὔτε ξυμφύεται.

Cùm os præcisum fuerit, aut cartilago, aut neruus, aut bucca tenue, aut præputium, neque augetur, neque coalescit.

E Nullæ partes solidæ, cùm ab eis præcisum quippiam est, augetur: aut cùm decisæ sunt, coalescunt. Quod Hippocrates docet modò, faciens omnium earum enumerationem: eæ enim sunt, ossa, cartilagines, nerui, ligamenta, & membranæ omnes. Modò ergo nomine nerui, vt multis aliis in locis, intelligit neruum, ligamenta, tendones, & membranas. Buccæ partes tenues, quæ ad labia sunt, cùm ad internam vsque partem secantur, non coalescunt: quia non carne solùm, sed membranis quibusdam
F ex tendonibus constant. Præputium quoque eodem modo. De causa qua exangues partes non augentur, aut coalescunt, disputatum est à me libro 2. Contr. satis diffusè: modò satis sit hanc sententiam explicare. Coalescere possunt res, aut nulla substantia intercedente, sed per sese: aut intercedente alia substantia. Vt cera coalescit cū cera, aut plumbum cum plumbo, nulla alia substantia intercedente, quæ conglutinet, sed illis ipsis fusis & concrescentibus simul: ligna duo coalescunt, non ita, sed
G agglutinata colla, aut re alia læta. Primo modo nullæ res duræ possunt coalescere, sed secundo hoc lapides etiam coalescere videmus. Igitur & in nostris partibus meritò ita fit. Molles scilicet verè ac per se coalescunt: solidæ non ita, sed genita inter partes substantia alia, vt ossa per vocatum callum, cartila-

cartilagines & membranæ per aliud quiddam callo respondens proportione. Quòd ergo Hippocrates negat eas partes scissas coalescere, primo modo intellige: nam secundo modo, vel fracta ossa firmari sæpe vidimus, nedum membranas. Sed illud quoque constat, cùm in duritie causam huius rei collocauerimus, neque in omnibus partibus, neq; in omni natura, neque in omni ætate esse parem difficultatem coalescendi. Nam neq; oẽs partes vocatæ solidæ, sunt æquè duræ, neque in omni natura & ætate. Sed ossa semper cartilagine, & hæc ligamentis, hæcque neruis doriora sunt: atq; hæc omnia in senibus quàm iunenibus, & his quàm adolescentibus & pueris. Vsque adeò vt in senibus vix horum quippiam ratione aliqua possit coalescere, in pueris ne ossa quidem propriè coalescere mirum sit: neq; enim in vulnerum curatione solùm, sed etiam naturaliter, crescunt & coalescunt ossa pueris. Crescunt quidem omnia, coalescunt verò quædam, vt partes cranei, quę plures & maiores habent commissuras in pueris, quę procedente ætate, coalitu ossium, euanescunt.

APHORISMVS XX.

Ην ἐς τὴν κοιλίην αἷμα ἐκχυθῇ παρὰ φύσιν, ἀνάγκη ἐμπυηθῆναι.

Si in ventrem præter naturam sanguis excidat, necesse est suppurari:

Neq; nomen ventris hìc dicitur de eo solùm, cui hanc appellationem peculiariter tribuere consueuimus: neq; verbum suppurari, de sola suppuratione. Sed ventrem vocat quodcunque cauum: vt hac appellatione, vesica & vterus, & thorax vẽtres sint, quin & ipsa arteriarum & venarum caua ventres sunt. Atque suppurari vocat modò, vtcunque corrumpi. Itaque perinde debes intelligere, ac si diceretur, si sanguis excidat in caua, quę illi sunt præter naturam, necesse est putrescere. Nimirum sunt sanguini ventres quidam secundùm naturam: cuiusmodi venæ & arteriæ, & ventriculi cordis, & sinus quidam in meningibus cerebri: in his conseruatur optimè, manetq; integer. Sed cùm primùm extra hæc naturalia vasa funditur, si bonus erat sanguis, concrescit, ac concretus putrescit: sin erat sanisiosus, sine concretione putrescit. Itaque vtcunq; extra naturalia vasa contineatur, corrumpitur.

APHORISMVS XXI.

Τοῖσι μαινομένοισι, κιρσῶν ἢ αἱμοῤῥοΐδων ἐπιγινομένων, τῆς μανίης λύσις.

Furẽtibus, varicibus aut hæmorrhoidibus succedentibus, furoris solutio.

Melancholicis omnibus, bonũ esse hæmorrhoidas fieri, priùs docuit: furentes ex melancholia etiam fiunt, cum vstione tamen: ergo his quoq; hæ morrhoides bonæ fuerint. Varicum est eadem ratio: nimirum vt hæmorrhoides crassi & fæculenti sanguinis euacuatio est, ita varices ad crura abscessus. Quare vtrâque ratione liberatur à melancholicis passionibus cerebrum.

APHORISMVS XXII.

Ὁκόσα ῥήγματα ἐκ τοῦ νώτου ἐς τοὺς ἀγκῶνας

A καταβαίνει, φλεβοτομία λύει.

Quæcunque rupta ex dorso in cubitum descendunt, sectio venæ soluit.

Dorsum Grecis νῶτον, est ea pars, qua inter spatulas spina cõtinetur. Cubiti nomine, ad multa vtuntur Latini. Nam & eam partem brachij, quæ est inter brachium & brachiale, vocãt cubitum: & posterius illius partis os (est enim ea parte geminum) vlnam scilicet: & præter hæc articulum cubiti, & pro-

B cessum posteriorem vlnæ, qui se in hunc articulum inserit. Tamen Græcis non est idem nomen, quo significentur hæc omnia: sed vocant πῆχυν, aut partem brachij, aut vlnam: cubiti verò articulum aut processum vlnæ, ἀγκῶνα, quo nomine hic Hippocrates vtitur. Itaque cubitus hìc solùm, medium totius brachij articolum significat. Rupta dicuntur, quæ continuitatem amiserunt: præterquàm quòd in quibusdam partibus peculiaria nomina habent, vt in osse fracta, in carne aut aliis rupta. Sed ruptio nõ

C videtur ex dorso ad cubitũ posse descendere: quid ergo est quod dicitur? & quod venæ sectio sanat? Certè duorum alterum, aut nomẽ illud dicitur de dolore per analogiam quandam: quasi ita dicatur, Si dolet dorsum, vtruptũ aliquid illius esse videatur, & dolor in cubitum descendat: aut ita intelligi debet, Si quippiam reuerà in dorso ruptum sit, & ex ea ruptura dolor in cubitum descendat. Atque vtcunque intelligatur, sententia erit vera: soluetur scilicet sectione venæ, non ruptio, sed dolor. Causa

D verò est huiusmodi: Sanguis qui in dolente parte redundat, aut ad dolentem partem conuocatur, inclinat ad cubitum per brachium: quare eo loco secta vena optimè euacuabitur. Non enim ita intelligendum est, venæ sectionem quacunque parte factam, soluere dolorem: sed in ipsius cubiti venis. Nam quid interest in cubitum descẽdere dolorem, ant non, vt sectione venæ fit opus, nisi ex hac parte, in quam inclinat multitudo, facienda est? Sed hoc quoque videtur falsum: siquidem Galenus bra

E chio aut crure laborante, nunquam ex eadem parte permittit sanguinem mitti: sed altero crurum laborante, ex reliquo: laborante brachio, ex crure. Quo ergo pacto nunc dicimus, descendente dolore ad cubitum, ex eodem cubito mittendum sanguinem? Certè quod Galenus dixit, intelligi debet de inflammationibus: hic autem dolor, de quo hìc fit mentio, nõ ex inflammatione musculorum, sed ex plenitudine vasorum procedit. Atqui etsi ex inflammata particula nõ debet sanguis mitti, tamen

F ex plena mitti nihil prohibet.

APHORISMVS XXIII.

Ην φόβος, καὶ δυσθυμίη πολὺν χρόνον διατελέῃ, μελαγχολικὸν τὸ τοιοῦτον.

Si mœtus & mœstitia multo tempore perseuêrent, melancholicum est hoc.

Metus & mœstitia vtcunque perseuêrent multò tempore, est melancholicũ: si sine causa manifesta

G perseuêrant, est signum melancholiæ: si cum causa manifesta, tamẽ est melancholiæ causa. Nam si quis mœret & timet sine omni occasione, hic proculdubiò morbo melancholia laborat. Si ex manifesta occasione incepit timere & esse tristis, tamẽ neque animũ, neq; solatium tempestiuè recipit, cum

diuturnitate passionum animus imbecillitatē comparat, vt leuissimis de causis semper mœreat & timeat: atq; vt facultates omnes naturales langueāt, & multi crassi fucci congerantur, & multæ obstructiones fiant, & multi turbulenti flatus, q̄ animum perturbent. Itaque vtcunque metum & mœstitiam perseuerare, est melancholicum, aut signum, aut causa. Cur melancholia metum & mœstitiam faciat, 5. lib. Contr. diximus.

APHORISMVS XXIV.

Ἐντέρων ἢν διακοπῇ τῶν λεπτῶν τι, οὐ ξυμφύεται.

Si quod ex tenuioribus intestinis præcisum fuerit, non coalescit.

Hic aphorismus pars est 18. & 19.

APHORISMVS XXV.

Ἐρυσίπελας ἔξωθεν καταχεόμενον, ἔσω τρέπεσθαι, οὐκ ἀγαθὸν, ἔσωθεν δὲ ἔξω, ἀγαθόν.

Erysipelas exteriùs effusum, intrò verti nō est bonum: ab interioribus verò foras, bonum.

Non erysipelas solùm, sed tumorem quemcunq; præter naturam, ab externis intro verti, malum est: ab internis verò foras, bonum: quantò minus malum est, externas partes quàm internas malè affici. Nimirum internæ nobiliores sunt externis: & quæ interiùs sunt, minùs curationem admittunt, quàm quæ exteriùs. In hanc sententiam multa in Prognostico Hippocrates & Galenus scribunt.

APHORISMVS XXVI.

Ὁκόσοισιν ἐν τοῖσι καύσοισι τρόμοι γίνονται, παρακοπὴ λύει.

Quibus in ardentibus febribus tremores fiūt, insania soluit.

Si ardentibus febribus laborantes, tremore corripiuntur, cùm nō anteà tremerent, profectò in neruos & eorum principium mali permutationē pati incipiunt. Non enim tremunt vt senes, neq; vt alij, præ naturali debilitate: sed vt qui paralysi tentari incipiūt, tremere solent, debilitatis artubus. Quòd si fucci in radicem neruorum impetū capiunt, & radix neruorum sensuum internorū sedes prima est, meritò tremor prænunciat insaniam in febribus ardentibus. Quòd dicit, insania soluit, non satis propriè dicit, sed quasi ita diceret, tremor cessat succedente insania.

APHORISMVS XXVII.

Ὁκόσοι ἔμπυοι, ἢ ὑδρωπικοὶ καίονται, ἢ τέμνονται, ἐκρυέντος τοῦ πύου, ἢ τοῦ ὕδατος ἀθρόου, πάντως ἀπόλλυνται.

Quicunq; suppurati aut hydropici vruntur, aut secantur, fluente affatim pure, aut aqua, omnino intereunt.

Suppurati & hydropici, cùm tentatis aliis auxiliis, nulla alia ratio curationis bene cedit, igne aut ferro secandi sunt, quò pus aut aqua effluat. Non tamen id temerè faciendum, nec ita aperiendum; vt effluat affatim totus humor: nō enim possunt diuturno iam malo debilitati, nisi exiguam, ac paulatim factam euacuationem tolerare. Nam etsi noxij

A succi est vtraque euacuatio, tamen ex thorace & ea regione quæ intra peritonæum est, non potest non copiosus spiritus expirare. Danda ergo est opera, vt ita sectio aut vstio fiat, vt paulatim fluat, non repentè euacuetur. Quod ita fit, cùm sectio non magna, neq; secundùm omnes partes, quæ peritonæo superpositæ sunt, eadem figura facta est, sed in musculis omnibus, secundùm suarum fibrarum rectitudinem: ita vt sectione exterioris nihil interiorlæ

B datur, sed sectione alia ꝑpria, quæ exteriori sectioni obliquè aptata sit. Itaq; obliquè secto abdomine, effluit aqua, idq; paulatim. Vstio ne penetrans fiat, sed fistula quædam nō penetrās, et si res exigat plures fistulas, plures etiā fiant. Ex hoc loco argumentum capit Celsus, ad suadēdum, copiosam euacuationem cum periculo fieri: fatius est enim (inquit) primùm leuare ægrū, deinde perpurgare, q̄ simul omni vi effusa fortasse præcipitare. Quòd si in cura quoque aquæ, quæ inter cutem est, ita respondet, quantò magis necesse est in sanguine respondeat.

C,

APHORISMVS XXIIX.

Εὐνοῦχοι οὐ ποδαγριῶσιν, οὐδὲ φαλακροὶ γίνονται.

Eunuchi neque podagra laborant, neque calui fiunt.

Eunuchi non sunt iidem qui spadones. Nam spadones sunt, quibus viæ seminis adeò inuersæ atque inflexæ sunt, vt nō possint illud emittere: eunuchi

D sunt, quibus secti, aut compressi attritiq; sunt testiculi. Hi quia venere non vtuntur, minùs tentantur podagra, q̄ reliqui homines. Nam etsi multæ aliæ causæ podagræ esse possunt, tamen creberrimè fit ex immodica venere, quia venus laxat articulos, & innatum calidum debilitat: quare succos crudos congeri facit. & articulos ad fluxionē paratos. Non ergo hoc dictum ab Hippocr. est, quòd eunuchi pódagra laborare non possint, sed quòd rariùs laborent q̄ reliqui. Possunt enim laborare podagra, si

E eam habent hæreditariam, aut si multum cibi & potus ingerunt: tamen quia reliqui ex his causis, & ex venere etiam, laborant crebriùs q̄ hi. Quòd calui non fiant, Aristot. etiam dixit 5. de Animal. gener. his verbis: Et eunuchus non fit caluus. & in fœminam mutetur. Itaq; inquit, eâdem ratione id accidere eunuchis, qua mulieribus. Nimirum eorū corpora sunt humida, caluities verò accidit ob siccitatem, deficiente humore quo pili nutriantur, & durescente siccataque cute in syncipite in modum ci-

F catricum: meritò ergo eunuchi calui non fiunt.

APHORISMVS XXIX.

Γυνὴ οὐ ποδαγριᾷ, ἢν μὴ τὰ καταμήνια αὐτῇ ἐκλείπῃ.

Mulier podagra non laborat, nisi menstrua deficiant.

Mulieres à plerisque malis liberat menstrua illa euacuatio, ab iis maximè, quæ ex redundantia initium accipiunt, cuiusmodi podagra, aut chiragra,

G (nomine enim podagræ, in his sententiis omnem articularem morbū intelligi velim.) Igitur si menstrua deficiant, aut non satis copiosè fluunt, nihilo minùs quàm viri eo morbo laborábūt: imò verò magis etiam, q pluribus abundant excrementis: tamen

tamen dum fluent copiosè, liberæ erunt ab eo malo. Qnare vbi dicitur, nisi menstrua deficiant, intellige, aut minùs q̃ expedit, floant: nam non omnino deficientibus, vidimus mulieres podagricas quasdam, quòd incontinẽter cibis & potu vtãtur, quasdam quòd id malum habeant hæreditarium.

APHORISMVS XXX.

Παῖς οὐ ποδαγριᾷ, πρὸ τοῦ ἀφροδισιασμοῦ.

Puer podagra nõ laborat ante vsum veneris.

Multi Monachi laborant podagra, qui venere nunquam vsi sunt. Quare quod dicitur, ante vsum veneris, intellige, ante id tempus quo solent homines vti venere: nam ab eo tempore incipiunt multi fieri podagrici, etsi non vtantur venere: quanquam multò magis, si ea vtantur immodicè. Sed non eò solùm, pueri podagra non tentantur, quòd venere non vtuntur: sed etiam quòd insitam habent illam insensilem euacuationem, quę nõ minùs eos à morbis liberat, quàm menstrua mulieres. Itaque dnas illas causas, quarum alteram in eunuchis, alteram in mnlieribus esse dicebamus, pneri coniunxerũt, abstinentiam à venere, & euacnationẽ naturalem. Exacta pueritia, si veneri sese dedunt, vtraque deficit: sin minùs, deficit altera, euacuatio scilicet insensibilis. Quare ne ita quidem ernnt adeò liberi à podagra, quàm per pueritiam: minùs tamen ea tentabuntur, quàm si vterentur venere: atqui ne tentabuntur quidem fortasse, nisi hæreditariam habeãt, aut sint voraces, vel vinosi.

APHORISMVS XXXI.

Ὀδύνας ὀφθαλμῶν ἀκρητοποσίη, ἢ λουτρὸν, ἢ πυρίη, ἢ φλεβοτομίη, ἢ φαρμακίη λύει.

Dolores oculorum meri potio, aut balneum, aut fomentum, aut vena sectio, aut pharmacum soluit.

Plerisq; doloribus oculorum est meri potio aduersissima: fit tamen qnibusdam etiam vtilis. Atq; singula eorum quæ hîc Hippoc. commẽdat, eodem modo habent: nunc scilicet sunt vtilia, nunc adnersa: quare non dicit, ad omnes dolores hæc omnia esse vtilia, sed ad quosdam hoc, ad quosdam illud, ad alios aliud vtile esse. Nam aut dolorem excitat intemperies nuda, aut succus aliquis. Si intemperies, opus est fomento: calido, si frigus: frigido, si calor ea intemperies est. Si succus, aut is fluit adbuc corpore, aut cessauit iam fluere, toto corpore euacuato; si fluit adhuc, sanguinis missione aut pharmaco est opus, pro humoris natura. Si cessauit fluere, & totùm corpus euacuatũ iam est: aut id quod hæret particulæ est crassum, atque iuuat potus vini: aut tenue & mordax, iuuatque balneum. Quare nullus dolor oculorũ sit, qui modo aliquo tali non curetur: tamen hæc omnia nullus amat. Atque potu vini, non nisi eireunspecta planè causa dolendi, atq; cautè admodùm, vti suadeo.

APHORISMVS XXXII.

Τραυλοὶ ὑπὸ διαῤῥοίης μάλιστα ἁλίσκονται μακρῆς.

Balbi diarrhæa longa maximè capiuntur.

Duplex est balbutientium genus: quidam nihil nisi cunctanter proferre possunt: possunt tamẽ proferre elementa omnia: alij quæ difficilia prolatu sunt, cuiusmodi r, non possunt, sed alia pro aliis elementa proferunt, vt l, pro r. Vtrique horum fieri possnnt vitio compositionis: primi, quia ligata est lingua palato inferno plùs satis: alij ob linguæ breuitatem, vt vix inter loquẽdum posit in palato firmari. Sed & sine vitio cõpositionis possunt vtriq; fieri: cunctabundi fiunt plerunq; biliosi & sicci, qui celeriùs mouentur animo & mente, q̃ lingua. Balbi fiunt, quibus musculi lingnæ sunt laxi & infirmi; qnare molles & humidi. Humidis verò humida est alnus plerunqne, ac sæpe fit præter naturam humida, & profluuio laborans: nimirum influxus multi humoris alunm mouet, & intestinis facultas retinendi, præ humore erebrò debilitatnr.

APHORISMVS XXXIII.

Οἱ ὀξυρεγμιώδεες οὐ πάνυ τι πλευριτικοὶ γίνονται.

Qui acidum eructant, non admodùm fiunt pleuritici.

Ructus acidi, ex frigore ventris nascnntur: quare ij, qnibus erebrò fiunt, succos generant frigidos & crassos: Ad tales ergo morbos parati sunt, quales ex talibus succis fiũt, vt ad colicos dolores. In pleuriticos raro incidunt: nimirum neque frigidi succi inflammationes facere, neq; crassi, in tenuem membranam costarum imbibi possunt.

APHORISMVS XXXIV.

Ὁκόσοι φαλακροὶ, τουτέοισι κιρσοὶ μεγάλοι οὐ γίνονται. ὁκόσοισι δὲ φαλακροῖσιν ἐοῦσι κιρσοὶ ἐπιγίνωνται, πάλιν οὗτοι γίνονται δασέες.

Quicunq; calui fiunt, ijs magnæ varices non fiunt: quibus verò caluis iam factis varices superuenerint, rursum hi fiunt capillati.

Quatnor nomina sunt defluuij capillorum, φαλάκρωσις, id est, caluities: μαδάρωσις, id est, effluuium palpebrarum: ἀλωπεκία, id est, defluuium ex capite & mento: ὀφίασις, id est, per surculos similes serpentis vestigiis, defluuium capillorum. Atqni cùm hæc diuersa dicto modo sint nomina, tamen est quum quoduis illorum pro aliis accipitur: velut in hac oratione, in qua calui dicuntur, non qui propriè tales sunt, sed quibus præter naturam capilli vndecunque effluunt, ob morbum aliquẽ, cuius id symptoma proprium sit. Nam succedit effluuium capillorum multis morbis, quibns neq; proprium, neq; familiare est: sed ob nimiam extenuationẽ, & profusam succorum euacuationem, laxatis nimiùm poris, & deficiente alimento capillorum. Propria tamen aut familiaris illis solùm morbis est decidentia capillorum, qni ex maligna cacochymia fiunt; vt Gallicus morbus, & alopecia: putrescunt enim in his radices capillorum, ac proinde illi effluunt. His magnæ varices rarò fient, quia per eos morbos excrementa repunt ad capnt, & sublimes partes, pilosas scilicet: varices verò fiunt per contrarium eorum impetum. Quare si cui ita laboranti, varices magnæ fient, renascentur capilli: quia facto excrementorum magno abscessu ad crura, pilosæ partes expurgabuntur.

APHORISMVS XXXV.

Τοῖσιν ὑδρωπικοῖσι βὴξ ἐπιγινομένη, κακόν.

Hydropicis tußim superuenire, malum.

Plerique hydropicorum moriuntur suffocati, cùm aqua eatenus abũdat, vt septum transuersum iam comprimat, neque moueri permittat. Tussis verò hydrôpi superueniens, ad hũc exitum via est, quia fit resudante iam per septum transuersum aqua in vias spiritus.

APHORISMVS XXXVI.

Δυσουρίην φλεβοτομίη λύει· τέμνειν δὲ τὰς εἴσω.

Difficultatem vrinæ, venæ sectio soluit: secare autem internas.

Non ad omnem difficultatem vrinæ opus est secare venas, neque hoc Hippocrates dicit, sed aliud quiddam: videlicet, nonnunquam ea difficultas curatur sectione venæ, vt cùm ex inflammatione, aut inflammationi simili affectu in collo vesicæ nascitur. Atque tunc quidem secare oportet, non externas solùm venulas, scarificata cute, sed internas aliquas & maiores venas. Non enim opus est eo casu, tenuem & serosum sanguinem, aut omnino modicè extrahere, sed crassum & satis copiosè: quare, nõ scarificata cute, sed sectis venis magnis, quo loco expedit, in talis scilicet. Itaque quod Hippocrates dicit, secare interiores, eò dixit, ne tu scarificatione cutis esses contentus: quod non intelligens Galenus, negauit facilè aphorismum esse Hippocratis.

APHORISMVS XXXVII.

Ὑπὸ κυνάγχης ἐχομένῳ, οἴδημα γενέσθαι ἐν τῷ τραχήλῳ, ἀγαθόν.

Ei qui ab angina tenetur, tumorem fieri in ceruice, bonum.

Hippocrates ipse in Prognostico differẽs de anginæ speciebus, ita scripsit: Angina grauißima est, ac celerrimè interimit, quæcunque nec in ceruice, nec in faucibus conspicuum aliquid efficit. Plurimùm verò doloris infert, ac spirationis difficultatẽ, quæ nõ nisi recta ceruice trahitur: hæc enim & eodem die, & secundo, & tertio, & quarto strangulat. Quæcunque verò dolorem alioqui similem infert, attollitur verò, ac ruborem in faucibus efficit: admodùm exitiosa, sed paulò longior quàm superior est, si rubor fuerit magnus. Si quibus fauces rubẽt, & ceruix, hęc diuturnior est: maximè verò ex ea seruantur, si ceruix ac pectus traxit ruborem. Hæc ille. Quibus apertè docet, saluberrimam anginam esse, per quam tumor & rubor est in ceruice. Atque reddens causam dictis addit, nec erysipelas intrò recurrit: nimirùm cùm in ceruice tumor fit, extrorsum erumpit malum: quod, vt 25. huius sect. dixit, bonum est.

APHORISMVS XXXIIX.

Ὁκόσοισι κρυπτοὶ καρκίνοι γίνονται, μὴ θεραπεύειν βέλτιον. θεραπευόμενοι γὰρ ἀπόλλυνται ταχέως, μὴ θεραπευόμενοι δὲ, πολὺν χρόνον διατελοῦσι.

Quibus occulti cancri fiunt, eos non curare A *præstat: nam curati moriuntur citò, non curati autem in longum tempus protrahuntur:*

Cùm melancholia feruens in partem aliquã incidit, cancrum facit. Ea cùm moderatiùs feruet, facit tumorem: cùm vehementer, facit vlcus: atq; fit ita duplex species cancri, vlcerati & non vlcerati. Non vlceratus est tumor durus, niger, cum dolore vehementi, feruore non adeò magno: atque in carbunculo sunt circa tumorem venæ quædam nigrę, B tumidæ in modum varicũ, similes cruribus & brachiis cancri fluuialis, vnde nomen cancri accepit. Vlcus serpit multùm, exeditq; profundiùs, carnem exesam, nunc nigram, nunc albam reddit. Incidere potest cancer in partes omnes, tam internas q̃ externas, sed in quasdam incidit sæpiùs: vt, inter externas, in mammas mulierum, in pudenda, in os, & buccas: inter internas, in vterum, & nonnunquam intestina, & vesicam. Hippocrates modò nõ explicat, quos dicat occultos cancros, & quos manife- C stos: sed duplex videtur esse posse enarratio. Aut vocat occultos cancros partium internarum, manifestos externarum, siue exulcerati sint, siue sine vlcere: aut vocat occultos non vlceratos, manifestos vlceratos, siue internarum siue externarum partium sint. Quibusdam placet illa enarratio, quibusdam hæc: atq; ita feruntur in varias sententias de curatione cancrorum. Dicunt alij, cancros externarum partium qualescunq; sint curari debere, cancros verò internarum nunquam curari, sed placari solùm D debere: alij dicunt, nullos internos neq; externos non vlceratos curari debere. Chirurgorum quidam sunt tam audaces, vt cancros omnes temerè extrahere, secare, & vrere tentent: alij adeò timidi, vt ab omnibus, hac vnica causa q̃ cancri sint, abstineant, nisi sint vlcera: nam hæc omnes igni & ferro curant, idq; meritò. Ego quod de re ipsa, & legitima aphorismi enarratione sentio, breui dicã. Duplex esse potest ratio curationis: aut enim extrema adhibetur opera, vt radicitùs extirpetur morbus: E aut ea solùm cura adhibetur, vt morbus non ingrauescat, & interim aliquantò mitior fiat. Hæc præseruatio quædam potiùs est, q̃ curatio: illa est curatio propriè. Nullus est cancer, cuius causa omnino nihil agendum sit: nam ad internos etiam & externos omnes, instituendus saltem victus est, vt q̃ minimè sit melancholicus: & quibusdam temporib⁹, ineunte inquã vere & autumno, euacuandum corpus missione sanguinis & expurgatione est, nisi q̃d aliud potẽtius obstet. Ad partẽ etiam vtendum est F medicamentis mollibus, & dolorẽ sedantibus: itaque agendum aliquid est ad omnes cancros. Tamẽ ad internos, quos vocari occultos bĩ intellig., hoc solùm agendum, radicitùs curandum minimè. Ad externos, si exulcerati sunt, curatione vtendũ est, sectione & vstione, idq; præproperè: si sine vlcere, nõ semper vtendum curatione est, sed aliquando. Neq; verò proinde putandum est, hoc esse in occultis, q̃ non curentur semper: imò verò putandum esse in manifestis, q̃ curentur aliquando: nam can- G cros occultos nunquam curandos, docet Hippocrates. Cancrorum non vlceratorum, qui neq; ferro, neq; igne, neq; fortibus medicamẽtis tangẽdi sunt, duplex est genus. Quidam enim quia nõ poterunt extrahi sine manifesto periculo mortis: alij, quia sine medicamentis acerrimis & sine ferro solui poterunt,

runt,ferro aut igne curâdi nõ sunt. Illi igitur solùm A sunt ita cutandi, quos nõ est spes sola curatione totius corporis,& succo solani,& simillbus aliis solutum iri: quosq; extrahere poterimus integrè ac radicitùs,haudquaquã sectis tam amplis vasis,vt nulla deinceps ratione sanguinis fluxus sisti posit.

Aphorismvs XXXIX.

Σπασμὸς γίνεται, ἢ ὑπὸ πληρώσιος, ἢ κενώσιος. οὕτω δὲ καὶ λυγμός.

B *Conuulsio fit vel ex repletione, vel inanitione: ita autem & singultus.*

Conuulsio est contractio musculorũ, & neruorum motus,à causa præter naturam: similis ei contractioni, quæ fit ꝑ voluntatem,aut à facultate partis. Hinc manifestum fit,non aliter posse conuelli,q̃ per magnam repletionem,aut inanitionẽ,quæ contrahat. Nam si ob irritationem aliquam sese membrum contrahit,aut concutit, ea certè non est conuulsio propriè,siquidem à facultate fit,sed conuul- C sioni similis pasio. Singultus est pasio eadem in ventriculi ore, quæ conuulsio in instrumentis motus,atq; à simillibus causis fit. Quare cùm ventriculus nõ se concutit ob irritationem aliquam, singultit, quia repletus aut exinanitus est.

Aphorismvs XL.

Ὁκόσοισι περὶ τὸ ὑποχόνδριον πόνος γίνεται, ἄτερ φλεγμονῆς, τουτέοισι πυρετὸς ἐπιγινόμενος λύει τὸν πόνον.

Quibus dolor circa hypochondrium fit, sine phlegmone, ijs febris succedens soluit dolorem. D

Nomine phlegmonis hîc intelligitur omnis tumor ab humore calido, atque etiam ardor omnis, quem phlogosin vocant. Si ergo citra hãc,in hypochondrio dolor fit, certè is fit à frigidis succis aut flatu. Hæc ambo febris tollit, aut liquatis humoribus,vt per vrinæ vias fluant,aut fugato & extenuato flatu, vt erumpat è ventre cum crepitu; atq; ita E soluit dolorẽ,vt aphor.73.part 4.qui in hanc ipsam sententiam scriptus est, dixerat Hippocrates.

Aphorismvs XLI.

Ὁκόσοισι διάπυόν τι ἐὸν ἐν τῷ σώματι μὴ ἀποσημαίνει, τουτέοισι διὰ παχύτητα τοῦ πύου, ἢ τοῦ τόπου, οὐκ ἀποσημαίνει.

Quibus suppuratio aliqua cùm sit in corpore,non innotescit,ijs ob crasitudinem vel puris, F vel loci, non innotescit.

Duabus de causis dicit fieri, vt, etsi factum pus sit in tumore aliquo, tamen non agnoscatur à Chirurgo: aut quia cutis particula densior est,atq; proinde sensum tactus fallit: aut quia succus, qui in pus est mutatus, crassus est, atque proinde parùm emersit ad extimam partem. Oportet ergo Chirurgum duo hæc animaduertere, quò minus fallatur in puris agnitione.

Aphorismvs XLII.

Ἐν τοῖσιν ἰκτεριώδεσι τὸ ἧπαρ σκληρὸν γίνεσθαι, πονηρόν.

Ictericis hepar durum fieri, malum.

Inflammatio hepatis, in morbis lethalibus est. Durities verò eius visceris, coniuncta cum morbo regio, significat inflammationem: nam durities significat tumorem in hepate esse: morbus regius significat redundantiam succorum calidorum. Ergò ambo hæc significant tumorem hepatis ex succis calidis: ea verò est inflammatio.

Aphorismvs XLIII.

Ὁκόσοι σπληνώδεες ὑπὸ δυσεντερίης ἁλίσκονται, τουτέοισιν ἐπιγινομένης μακρῆς δυσεντερίης, ἢ ὕδρωψ ἐπιγίνεται, ἢ λειεντερίη, καὶ ἀπόλλυνται.

Quicunq; lienosi à dysenteria corripiuntur, iis longa dysenteria facta, aut hydrops, aut leuitas intestinorum succedit, & moriuntur.

Lienosi sunt, qui lienis duritie & obstructione magna ex longo tempore laborant. Illis si dysenteria succedat, neq; maxima, neq; longisima, sed quę quantitari succorum morbum facientium respondere posit, & citò cesser: bona esse solet, & morbũ soluere, euacuata causa: id quod aphor.48. huius sectionis audies. Si tamẽ dysenteria longa fiat, ea iam non tantùm euacuationis mali succi erit soboles, sed exulcerationis iam maximæ & debilitatis intestinorum: atq; per longam euacuationem, & pmalum pristinum, non poterit non debilitari natiuus calor in hepate. Quare fiet hydrops, aut lienteria, aut vtrunq; : quæ non est verisimile, facultatem alioqui iam per morbum longum defatigatam, superaturam, sed magis futurum, vt homo moriatur. Itaque si cui lienoso dysenteriam videmus superuenire, inter spem & metum sumus: nam vtrunque euentum afferre solet, solutionem aut mortem.

Aphorismvs XLIV.

Ὁκόσοισιν ἐκ στραγγουρίης εἰλεὸς ἐπιγίνεται, ἐν ἑπτὰ ἡμέρῃσιν ἀπόλλυνται, ἢν μὴ πυρετοῦ ἐπιγινομένου ἅλις τὸ οὖρον ῥυῇ.

Quibus ab stillicidio vrinæ voluulus superuenit, intra septem dies moriuntur: nisi febre superueniente, vrina satis effluat.

Tam stillicidium vrinæ q̃ voluulus, fieri potest ex inflammatione, aut ex aliis rebus, vt succis crassis, fæcibus duris, & arenis obstruentibus. Si ex inflammatione fiunt, nequaquã accedente febre possunt curari, neq; febris mouebit admodũ vrinam. Sed cũ stillicidium euenit ob crassos & lentos succos, redundantibus plurimùm talibus succis, aut in toto corpore, aut in officinis concoctionum, fieri solet etiam voluulus. Verùm cùm vterque dolor ꝑ se sit grauisimus, & vesicæ, & intestinorum gracilium, nulla facultas adeò constãs erit, vt ambos dolores ferre posit vltra septem dies: quare intra id tempus morietur, qui ita laborabit. Nisi febris superueniat: nam febris extenuare, ac liquare poterit succos, & copiosè mouebit vrinam: quare soluere G poterit eos morbos, non sine ratione. Quare nõ video, cur Gal. tantam huius aphor. difficultatem esse putet, vt quid sibi velit Hippoc. nescire fateatur.

Aphorismvs XLV.

Ἕλκεα ὁκόσα ἐνιαύσια γίνεται, ἢ μακρότερον

χρόνον ἴσχουσιν, ἀνάγκη ὀστέον ἀφίστασθαι, καὶ τὰς οὐλὰς κοίλας γίνεσθαι.

Vlcera quacunque annua sunt, aut longiore tempore durant, ijs abscedere os est necesse, & cicatrices cauas fieri.

Cùm primũ vlcera diuturna esse incipiunt, corruptionis subiectarum partium suspicionem faciunt: vsq; adeò, vt cùm annua iam sint, ossa soleant esse putredine correpta. Quare cũ primùm annum attigerint, Chirurgi debent ossa nudare, & explorare quo modo habeant: si quod ossiculum extrahi oportet, facere: sin minùs, deradere quod liuescere ac nigrescere cœperit. Quod cùm factum fuerit, constat vlcus cũ caua cicatrice curatum iri: nam os, aut frustulum ossis quod deest, non potest, vt priùs dictum est, crescere. Neque verò multa caro, cùm ossi imponi debeant medicamenta siccissima, pullulabit. Quòd quidẽ quantò vlcera diuturniora sunt, tantò subiectarũ partium exesio magis debeat timeri, aperta ratione confirmatur: nimirum malignitas succorum est, quæ fouet vlcera, & durare facit. Quòd verò vno anno ossium caries fieri soleat, experimentum cum ratione confirmat, estque sententia doctrinalis: nam priùs quibusdam, seriùs aliis fiet.

Aphorismvs XLVI.

Ὁκόσοι ὑβοὶ ἐξ ἄσθματος, ἢ βηχὸς γίνονται πρὸ τῆς ἥβης, ἀπόλλυνται.

Quicunque gibbi ex asthmate aut tussi fiunt ante pubertatem, intereunt.

Non est legendum, ante pubertatem intereunt, qui gibbi fiunt ex asthmate aut tussi. Nam vt Gal. docet 4. de Loc. patient. qui gibbi admodùm sunt, non solent esse longæui: ita tamen vt quadragesimum annum soleant attingere, ac nonnunquam excedere. Quare legendum censeo, vt Gal. etiam legit, qui ante pubertatem fiunt gibbi ex asthmate aut tussi, intereunt: id est, breuis vitæ sunt, non viuunt legitimum tempus, neq; vsq; ad senectutem. Gibbi possunt bifariam fieri, aut ad externã partem inflexa spina dorsi, aut ad intimam, quod genus gibbi, repanditas vocatur. Vtrumuis horũ contingat, angustus thorax fit: qua causa difficilem habent illi homines respirationem, & breuis vitæ sunt. Sed si ante pubertatem fit, thorax cessat ab incremento: nihil enim magis expertum est, q̃ eorum ossa, qui hanc spinæ læsionem patiuntur, ad thoracem q̃ minimùm crescere: atq; interim, cùm pubertatem homo agat, pulmo & cor crescunt. Quare comparant angustiam summam thoracis: atq; adeo maiorem multò, qui ante pubertatem ita læduntur, quã qui ea lapsa: ac proinde citò intereunt. Sed neque hi quidem tam citò interibunt, si ex ictu, aut casu, læsionem cõtraxerint, q̃ si ex asthmate aut tussi. Nam asthma & tussis, tunc solùm afferre possunt gibberum, cùm fiunt, asthma à tuberculis crudis & magnis, ortis ad ligamenta vertebrarum, & iuxta vias spiritus: tussis ab iis ipsis, non crudis omnino & duris, sed ex quibus resudet aliquid, quod in pus mutari posit. Nam tubercula illa retrahunt introrsum vertebras, & comprimunt vias spiritus: quare simul faciunt, & asthma & gibberum. Si in medio thoracis sunt oborta, lordosim faciunt: si in partibus subli-

A mi & humili, gibberũ. Igitur si ex asthmate fuit contracta ea læsio, angustiæ quam ipse gibberus facit, accedit ea quam sua mole faciunt tubercula: quare est maius periculum, q̃ si ex manifesta externaque causa cœpisset malum. Si ex tussi, hæc ipsa pericula habet, quæ ex asthmate: atq; insuper solent suppurari tubercula; (quippe q̃ minùs dura sunt) ac cum suppuratione & tabe celerrimam afferre mortem.

Aphorismvs XLVII.

B Ὁκόσοισι φλεβοτομίη, ἢ φαρμακίη ξυμφέρει, τουτέους τοῦ ἦρος προσήκει φλεβοτομέειν, ἢ φαρμακεύειν χρή.

Quibus vena sectio aut expurgatio confert, his verno tempore aut venam secare, aut expurgans medicamentum dare oportet.

Millies ab Hippocrate & à Galeno, & aliis omnibus Medicis dicitur, vernũ tempus curationi cor-
C porum maximè esse opportunũ: atq; in primis eua cuationibus magnis. Nam cùm id tempus sit temperie moderatissimum, & facultates in eo vigeant maximè, neque vires deficiet, neq; externa lædet corpus, aut alia ratione curationem interturbabit. Constat tamen, non eò ab Hippocr. hoc dici, quòd aliis temporibus hæc agenda non sint, si necessitas exigat, sed quòd hoc optimè fiant, quare crebriùs & audaciùs. Atq; si quis, aut sine morbo insaluber est, vt præcautione quibusdam temporibus indi-
D geat, non curatione: aut ægrotat adeo lentè, vt possit commoditatem temporis expectare, is vernum tempus expectet ad mittendum sanguinem, & expurgandum corpus.

Aphorismvs XLIIX.

Τοῖσι σπληνώδεσι δυσεντερίη ἐπιγινομένη, ἀγαθόν.

Lienosis difficultatem intestinorum superue-
E *nire, bonum.*

Hic aphorismus cum quadragesimo tertio enarratus est.

Aphorismvs XLIX.

Ὁκόσοι ποδαγρικὰ νοσήματα γίνεται, ταῦτα ἀποφλεγμήναντα, ἐν τεσσαράκοντα ἡμέρῃσιν ἀποκαθίσταται.

Quicunque podagrici morbi fiunt, hi seda-
F *ta inflammatione, in quadraginta diebus conquiescunt.*

Quod de podagricis morbis dicitur, de doloribus omnium articulorum dictum intellige. Qui plerunque fiunt cum magno ardore, & dolore, & partium circunstantium tumore, itaque cum inflammatione. Quæ tamẽ inflammatio non decumbit in neruos & musculos, sed in ligamenta ossium: id quod duplici ratione cognosces. Primò quòd do-
G lor ipsorum articulorũ esse videtur: deinde q̃ conuulsio illi malo nunquam succedit, quæ tamen si nerui aut musculi eo loci inflamarentur tanto cum dolore, creberrimè succederet. Igitur ligamentorum & membranarum, quæ hærent ossibus, est ea inflammatio, in quibus partibus, quæ semel impa-
cta

cta sunt, difficilè dissipantur. Igitur ille affectus per se, vtpote inflammatio, acutus fit, & gratia loci chronicus: quæ cùm conueniant ambo, prodit morbus, acutus, non simpliciter, sed ex decidentia. Talium verò morborum terminus vltimus, est quadragesimus dies: intra hos ergo soluetur inflammatio podagrica: non quadraginta diebus exactè, sed intra quadraginta. Idque quantum agitur in ipsa morbi & loci natura, si neque Medicus, neque ægrotans quicquam delinquat, aut externorum quippiam obstet.

Aphorismvs L.

Ὁκόσοισιν ἂν ὁ ἐγκέφαλος διακοπῇ, τουτέοισιν ἀνάγκη πυρετὸν, καὶ χολῆς ἔμετον ἐπιγίνεσθαι.

Quibus cerebrum vulneratur, his necesse est febrem, & bilis vomitum superuenire.

Vulnerato cerebro, concitatur statim in eo inflammatio, atque consentiente corde per communes arterias, excitatur febris. Vomitus fit, consentiente ore ventriculi per communes neruos sextæ coniugationis: bilis quidē, quia ea vtpote tenuior, ante alios succos ad os illud confluit. Atqui vomitus solet statim ab accepto vulnere fieri, si ictus fuit magnus: febris rarò statim, sed quarto aut septimo die. Neque verò solùm vulnus substantiæ cerebri potest hæc facere, sed & vulnus membranarū: quia membranæ multis neruis sunt alligatæ cerebro: & vt neruosum fibræ ex cerebro veniunt, ita indumenta, veniunt ex meningibus.

Aphorismvs LI.

Ὁκόσοισιν ὑγιαίνουσιν ὀδύναι γίνονται ἐξαίφνης ἐν τῇ κεφαλῇ, καὶ παραχρῆμα ἄφωνοι γίνονται, καὶ ῥέγχουσιν, ἀπόλλυνται ἐν ἑπτὰ ἡμέρῃσιν, ἢν μὴ πυρετὸς ἐπιλάβῃ.

Quibus bene valentibus dolores capitis repentè accidunt, & statim sine voce fiunt, & stertunt, septem diebus intereunt: nisi eos febris apprehendat.

Quod dicitur, repente, intellige, non paulatim, neque ex manifesta causa. Quare si non paulatim dolor fit, non certè ex nuda intemperie fit: si non ex procatarctica causa, ex confluxu aliquo in caput concitato fit. Cui si statim obmutescentia succedit, constat neruorum radices iam apprehendere. Igitur si post hæc stertor fiet, apoplexia est hic affectus, eaque non leuis: igitur intra terminum acutissimorum hominem interimet. Nisi (inquit) eos febris apprehendat: nam si apprehenderit, fortasse soluet apoplexiam, dissipato flatu, & extenuata pituita. Neque verò puto febrem adeò multùm posse in tam graui affectu, vt suscitata febre statim confidendum sit de salute hominis: sed vt minùs desperandum, quàm si nulla esset febris.

Aphorismvs LII.

Σκοπεῖν δὲ χρὴ καὶ τὰς ὑποφάσιας τῶν ὀφθαλμῶν ἐν τοῖσιν ὕπνοισιν. ἢν γάρ τι ὑποφαίνηται ξυμβαλλομένων τῶν βλεφάρων τοῦ λευκοῦ, μὴ ἐκ διαῤῥοίης ἐόντι, ἢ ἐκ φαρμακοποσίης, φλαυρὸν

A *τὸ σημεῖον, καὶ θανατῶδες σφόδρα.*

Considerare autem oportet & suspectiones oculorum, in somnis. Si enim candidi aliquid videtur commissis palpebris, non ex profluuio ventris, aut expurgatione, prauum est signum, & lethale admodùm.

Hæc ipsa sententia, eisdem verbis scripta est ab eodē Hippocrate in Prognostico, non longè à principio: quo loco enarrata satis est à me, vt non sit hîc

B opus enarratione noua.

Aphorismvs LIII.

Αἱ παραφροσύναι αἱ μετὰ γέλωτος γινόμεναι, ἀσφαλέστεραι, αἱ δὲ μετὰ σπουδῆς, ἐπισφαλέστεραι.

Desipientiæ, quæ cum risu fiunt, securiores: quæ verò cum solicitudine, periculosiores.

Species desipientiæ, significat speciem passionis

C quæ in cerebro est, & succi qui eam facit: vt cum risu phrenitis, meram inflammationem ex sanguine moderatissimo: cum solicitudine, ex melancholico sanguine. Quare mitior & securior desipientia ex risu est, vt sanguis etiā aliis succis est benignior.

Aphorismvs LIV.

Ἐν τοῖσιν ὀξέσι πάθεσι τοῖσι μετὰ πυρετοῦ αἱ κλαυθμώδεες ἀναπνοαὶ, κακαί.

In acutis passionibus quæ cum febre sunt, su-

D *spiria luctuosa, praua.*

In acutis passionibus, quæ cum febre sunt, idem est dictu, atque in febribus acutis. Suspiria luctuosa, sunt quædam suspiria quæ pueris lugentibus solent accidere, cùm volunt fletum sistere, neq; possunt. Quod genus suspirij, est motus quidam conuulsiuus musculorum, qui mouent thoracem: talis verò motus, est conuulsionis initium. Quare in acutis febribus, maximè si delirare etiam ægrotantes cœperint, metum facit, ne homo cum conuul-

E sione moriatur.

Aphorismvs LV.

Τὰ ποδαγρικὰ τοῦ ἦρος, καὶ τοῦ φθινοπώρου κινέεται ὡς ἐπὶ τὸ πολύ.

Podagrica vere & autumno mouentur plerunque.

Ver & autumnus semper excipiunt corpora ple-

F na malis succis: hic bile, illud pituita: nam hyems semper generat multum pituitæ, æstas bilis. Atqui etsi hyems pituitam congeri faciat, tamen frigore continentis aeris moueri prohibet: & æstas quamuis bilem gignat, sed per corporis habitum, extenuando, facit expirare. Ver accipit cacochymiam hyemis, & concretionem soluens motum ciet: autumnus excipit cacochymiam æstatis, & dissipationem cohibens, in internum corpus ciet motum. Meritò ergo vtraque tempestate accidunt dolores

G podagrici, iis qui ad eos parati sunt: vere tamē fieor ex pituita aut sanguine, autumno ex bile. Neque est quòd videatur aduersum huic sententiæ, quod libro 1. de Natura hominis dicitur, Morborum qui vere fient, autumno solutionē expectari debere: & eorū qui autūno fiunt, expectari solutionē vere. Nā

nihil repugnat, idem morbi genus contrariis temporibus oriri: siquidem ex contrariis naturâ succis oriri possunt. Nihilominus morbus qui quouis tempore cœperit, ad contrarium mutata aeris temperie soluetur.

Aphorismvs LVI.

Τοῖσι μελαγχολικοῖσι νουσήμασιν ἐς τάδε ἐπικίνδυνοι αἱ ἀποσκήψιες, ἢ ἀποπληξίην τοῦ σώματος, ἢ σπασμὸν, ἢ μανίην, ἢ τύφλωσιν σημαίνει.

Melancholicis morbis in hæc periculosi decubitus, aut apoplexiam corporis, aut conuulsionem, aut maniam, aut cæcitatem significant.

Videtur verborum contextus non satis aptus. Quidam illud relatiuum, in hæc, dicunt referre tempora, scilicet ver & autumnum: vt sensus sit, per hæc tempora, aut his temporibus periculosi decubitus sunt morbis melácholicis, in apoplexiã, & cætera. Sed primùm videtur illud, in hæc, longè C aliud esse ac, per hæc: deinde neq; ita est quod verbo illi, significant, suppositum reddat, vt dicunt Grammatici. Proinde ego censeo, suppleri quædam, & ita explicari, vt prima illa pars, morbis melancholicis in hæc periculosi decubitus, sit propositio dicendorum. Itaque illud, hæc, refert sequentia: estque hic sensus, Ex melancholicis morbis periculosi decubitus fiunt in hæc, quæ dicam. Nimirum morbi melancholici significant aut apoplexiam, aut epilepsiam (nam nomine conuulsionis, D vniuersalem intelligit) aut maniam, aut cæcitatẽ. Quia scilicet ex melancholia fieri solet apoplexia, cùm adeò crescit in cerebro melancholicus succus, vt illud obstruat totum: epilepsia, cùm nõ eatenus crescit, sed vt repleat cerebri ventriculos: mania, cùm melancholia vritur: cæcitas, cùm neq; totum cerebrum, neque eius ventres, sed opticos neruos replet solùm. Ita etiam facere posit surditatem, si obturet auditorium porum: nam hæ omnes obstru E ctiones sunt. Vbi dicit, melancholicis morbis, ne intelligas omnes morbos, qui ex melancholia succo fiunt, sed eum solùm qui vocatur melancholia morbus: nam ex quartana non solùm fieri non soleat hæc, sed & cùm facta sint, solui, vt priùs Hippocrates ipse dixit.

Aphorismvs LVII.

Ἀπόπληκτοι δὲ μάλιστα γίνονται ἡλικίῃ τῇ ἀπὸ τεσσαράκοντα ἐτέων ἄχρις ἑξήκοντα.

Apoplectici autem maximè fiunt, ea ætate, quæ est à quadragesimo ad sexagesimũ annum.

Non quicunque apoplectici fiunt hac ætate maximè (nam apoplexiam familiarem esse extremæ senectuti lib. 3. dixit) sed ij q ex melancholia fiunt, à quadragesimo ad sexagesimum fiunt maximè: vt qui ex pituita, sequentibus annis. Nam hæc ætas à quadragesimo ad sexagesimum constat fine consistentiæ & principio senectutis, quibus temporibus maximè est consentaneũ, melancholiam morbum in grauiores alios mutari. Quia vrgere incipit melancholia à principio consistentiæ, veniet ergo ad A tantum incremẽtum, vt grauiora mala iam pariat, non ante finem consistentiæ, & senectutis initium.

Aphorismvs LIIX.

Ἢν ἐπίπλοον ἐκπέσῃ, ἀνάγκη ἀποσαπῆναι.

Si omentum exciderit, necesse est putrescere.

Si vlcerata ventris parte, excidunt intestina, aut aliquod aliud subiectorum corporum, reponi potest tutò. Tamen si omenti pars excidit, non repo B ni, sed secari debet: quia ob naturalem pinguedinem, statim ac occurrit aeri, concrescit, ac frigescit. Quibus verò innatum calidum extinguitur, putrescunt facilè.

Aphorismvs LIX.

Ὁκόσοισιν ὑπὸ ἰσχιάδος ἐνοχλουμένοισι χρονίης ἐξίσταται τὸ ἰσχίον, καὶ πάλιν ἐμπίπτει, τουτέοισι μύξαι ἐγγίνονται.

C *Quibus ischiade laborantibus excidit coxa, & rursum incidit, his muci generantur.*

Pulcherrimè hoc aphorismo & sequenti, docet passionis cuiusdam causam, & symptomata, & curationem. Cùm coxam decidere dicit, os femoris ex suo articulo decidere intelligit. Constat verò id os excidere, id est, luxari, & rursum incidere, id est, reponi, laxitate articuli indicium esse: ea non nisi ex laxitate ligamentorum fieri potest. Igitur patiun D tur ligamenta passionem quandam similem paralysi neruorum: emollitionem scilicet à mucis, seu pituitosis, & muco similibus succis. Itaque cùm alicui post dolorẽ coxæ fit laxitas, indicio aperto est, dolorem cœpisse à pituitæ fluxione: quæ cùm creuerit, facit ligamentorum laxitatem.

Aphorismvs LX.

Ὁκόσοισιν ὑπὸ ἰσχιάδος ἐνοχλουμένοισι χρο- E νίης τὸ ἰσχίον ἐξίσταται, τουτέοισι τήκεται τὸ σκέλος καὶ χωλοῦνται, ἢν μὴ καυθῶσιν.

Quibus diuturnâ ischiade laborantibus, coxa excidit, ijs extenuatur crus, & claudicant, nisi vrantur.

Ij quibus longus coxę dolor, & luxatio, aut laxitas saltẽ, deinde fit, succedit extenuatio cruris: quia exercitatione priuata languidior fit pars. Et claudicitas, ob infirmitudinem motus: infirmus est enim F motus eorum, quæ aut omnino auulsa sunt, aut in laxissimo cardine versantur. Nisi (inqnit) vrantur. Quibus verbis insinuat curationem: nimirum hæc passio curatur vstione partiũ circa articulum, quia vstio absumit mucores, & cõtrahit cutem, quæ contracta, constringit ossa. Tamen hæc vstio nõ debet agi, antequam totius corporis habita cura sit: neq; tunc quidem acuto, sed plano obtusoque ferro, vt cutem solam contrahat, ligamẽta siccet solùm. Neque verò hæc de coxa sola debes intelligere, sed il G lius exemplo, & de quouis alio articulo, pręhumore laxo, quod ex Hippocrate ipso libro de Articulis intelliges.

MAGNI

MAGNI HIPPOCRATIS COI APHORISMORVM

SECTIO SEPTIMA.

APHORISMVS I.

Ἐν τοῖσιν ὀξέσι νοσήμασι ψύξις ἀκρωτηρίων, κακόν.

In acutis morbis refrigeratio extremorum, malum.

HIc aphorismus cum 48. quartæ particulæ enarratus est.

APHORISMVS II.

Ἐπὶ ὀστέῳ νοσέοντι σὰρξ πελιδνή, κακόν.

In osse ægrotante caro liuida, malum.

Cũ læso osse liuescere incipit caro, timeri debet gangrena: quia extinctionis calidi, soboles est liuor.

APHORISMVS III.

Ἐπὶ ἐμέτῳ λύγξ, καὶ ὀφθαλμοὶ ἐρυθροί, κακόν.

A vomitu singultus, & oculi rubri, malum.

Singultus potest fieri, ex repletione, ant inanitione, aut irritatione oris vẽtriculi. Si ex repletione fit, aut irritatione, vomitu curatur: nisi impacta admodũ sint quæ mordent, aut irritant, vt cùm particula aliqua inflammata est. Si igitur post vomitum fit, inflammationẽ oris ventriculi significat, aut inanitionem. Si ex inanitione, lethalis nihilo minùs q̃ ex inflammatione est: sed accedente oculorum rubore, inflammatio significatur: quia ventriculo aut cerebro inflammatis, statim rubent oculi.

APHORISMVS IV.

Ἐπὶ ἱδρῶτι φρίκη, οὐ χρηστόν.

A sudore horror, non bonum.

Malum etiam posset dicere: non solùm, non bonum. Nam sudor horrorem solet soluere, concalfacto æqualiter corpore, & euacuato excremento: si ergo malum quod solet curare, sudor facit, malum est. Proculdubiò si à sudore homo horrere incipit, exudatum est quod erat vtile: mordax excrementum non exudatum, sed agitatum solùm.

APHORISMVS V.

Ἐπὶ μανίῃ δυσεντερίη, ἢ ὕδρωψ, ἢ ἔκστασις, ἀγαθόν.

A furore dysenteria, vel hydrops, vel alienatio maxima mentis, bonum.

A furore dysenteria bona, non quæcunque, sed quæ fiet euacuata bile atra. Hydrops fit, abscedente atra bile à cerebro ad hypochondria, ibiq; calore suffocato. Alienatio maxima fit, cùm vehementer monetur atra bilis, cui motui succedere solet, hâc aut illac euacuatio: non aliter ac alij morbi, cùm iudicantur, ingrauescere videntur, deinde soluuntur succedente euacuatione. Sed obiicies, nõ posse esse dysenteriam, quæ à bile atra fit, bonam: siquidem 24. sect. 4. dictum est esse lethalem. Sed scire licet, atram bilẽ duobus modis posse partis alicuius exulcerationem facere, aut in ipsa parte impactam, aut per partẽ aliunde perlabentem. Primo modo om-

A nis exulceratio ab atra bile cancer est, q in intestinis, est dysenteria lethalis. Secundo, non est, sed dysenteria quædam, quæ morbis melancholicis salubriter succedit: vt atræ bili, quod modò docet: & duritiei splenis, quod 48. part. 6. docuit.

APHORISMVS VI.

Ἐπὶ νούσῳ πολυχρονίῃ, ἀποσιτίη, καὶ ἄκρητοι ὑποχωρήσιες, κακόν.

In morbo longo, cibi fastidium, & syncera de-
B *iectiones, malum.*

Cibi fastidium, non quodcunq; intelligit, sed maximum: quod in morbo acuto, ex calore & bile in ventriculo fieri potest: tamen in longo, q semper fit à frigidis succis, non nisi ex sensus extrema corruptione, aut maligna succorum putredine. Ergo, vt signum, deterius est fastidium in longo, q̃ in acuto morbo: sed & vt causa, quia per maximũ fastidium, ne prudentissimi quidem homines possunt cibum
C capere, inedia verò aut valde tenuis victus, in longis semper est periculosus. Deiectiones synceræ, semper sunt malæ: sed in longo morbo grauiores, quia à morbi longi cõditione longiùs absunt: nam longi fiunt ex succis variis. Variæ ergo deiectiones, sunt illis familiares: synceræ, aduersæ.

APHORISMVS VII.

Ἐκ πολυποσίης ῥῖγος, καὶ παραφροσύνη, κακόν.

D *Ex multo potu rigor & desipientia, malum.*

Desipientia ex multo vini potu (hunc enim potum intelligit) crebrò fieri solet, dicunturq; ita affecti ebrij. Sed si cum ebrietate rigor fit, metus est ne non resipiscant, sed moriantur conuulsi: quia vinũ iam ingruere in neruos agnoscitur, vtpote quos mordet. Quòd si hîc nomine rigoris, frigus solùm externorum intelligatur, vt pleriq; intelligunt, tũc quoq; metus est ne homo moriatur, suffocato calido
E innato. Nam quòd extrema refrigerata sint epoto multo vino, innati calidi oppressionem indicat.

APHORISMVS IIX.

Ἐπὶ φύματος ἔσω ῥήξιος, ἔκλυσις, ἔμετος, καὶ λειποψυχίη γίνεται.

A tuberculi intrò ruptione, exolutio, vomitus, & deliquium animi eueniunt.

Quanquam intrò dicit, in ventriculum tamẽ in-
F telligit, vt indicát sequẽtia. Vomitus scilicet fit passione propria ventriculi: exolutio, aut deliquium animi, consentiente corde. Exolutio est initium deliquij animi: nostri Hispani vocant ahilamiento.

APHORISMVS IX.

Ἐπὶ αἵματος ῥύσει, παραφροσύνη, ἢ καὶ σπασμός, κακόν.

A fluxione sanguinis, deliriũ, aut etiam conuulsio, malum.

Conuulsionem lethalem esse à fluxu sanguinis, docuit 3. aphor. 5. sect. Sed & delirium dicit accidere modò, quod est aliquantò difficilius. Verùm duob⁹ modis videtur posse ob profluuium sanguinis fieri delirium. Primùm, facultate sentiendi per debilitate vacillante. Hoc deliriũ timet hominũ vulgus ex missione sanguinis à vena cephalica: neq; verò est is timor omninò à ratione alienus, si aut intempestiuè, aut omnino nimia euacuatio fiat. Alius modus est, cùm atra bilis, quæ abundantia sanguinis attemperata erat, eius effusione facta est syncerior. Vt in iis, q cum cerebri siccitate, sunt ad atrã bilẽ parati, qui nulla re indigebãt minùs q euacuatione: humectatione enim & nutritione curantur & seruantur.

Aphorismvs X.

Ἐπὶ εἰλεῷ ἔμετ☉, ἢ λύγξ, ἢ σπασμὸς, ἢ παραφροσύνη, κακόν.

Ab ileo vomitus, aut singultus, aut conuulsio, aut insania, malum.

Cùm volulus non est leuis, vomitus citò succedit: singultus deinde: ingrauescente ampliùs morbo, insania & conuulsio. Vomitus & singultus, consentiente ore ventriculi cum intestinis gracilibus: conuulsio, consentientibus neruis cum ore ventriculi: desipientia, cerebro consentiẽte cum hoc ipso ore ventriculi, aut cum affecto intestino: quod tũc fit maximè, cum inflammatio est quæ obstruit intestinum. Itaq; cùm quatuor hæc signa sunt superuenientia ileo, non sunt æqualis periculi.

Aphorismvs XI.

Ἐπὶ πλευρίτιδι περιπνευμονίη, κακόν.

A pleuritide pulmonia, malum.

Tota ferè hac particula edisserit Hipp. de superuenire solitis, morbis aliis: atq; magna ex parte, cũ morbi ad malum tendunt. Quale hoc est, à pleuritide pulmonia malum. Neq; enim hic de permutatione disputat, dicens malum esse, p pleuritide fieri pulmoniam, vt cessanti pleuritidi pulmonia succedat, sed de superuenienti. Nimirũ malum est, enim, qui sola pleuritide laborabat, incipere pulmonia etiam laborare. Dices, malum etiam esse eum q laborabat sola pulmonia, modò fieri etiã pleuriticum, quantò est grauius duplici q simplici morbo laborare: quare vt dixit, à pleuritide pulmonia malum, potuisse contrà dicere, à pulmonia pleuritis malũ: quare videri vanã sententiam. Galenus respondet, non posse ex pulmonia pleuritidẽ fieri: quia cùm pulmonia teneat spiritus viam, si tanta fluxio erit, vt pulmone non capiatur, priùs suffocabit, q latera apprehendat. Ego his addo, etsi, vtcunq; fiant pulmonia simul cum pleuritide, grauius sit alterutro malo, tamen Hippoc. facere modò quod solet semper: coniungere, inquam, obseruationem cum ratione, docereq; ea quę fieri solita obseruauerat. Nimirum pleuritis lethalis est plerunq; interimit accessione pulmonię: pulmonia verò nõ accessione pleuritidis, sed aut obturata via spiritus, aut succedente angina, aut pleuritide, aut succedente tabe.

Aphorismvs XII.

Ἐπὶ περιπνευμονίῃ φρενῖτις, κακόν.

A pulmonia phrenitis, malum.

Pulmonia, cùm sit inflammatio pulmonis, emittere solet, cùm est maximè aut maligna, multam fumorum copiam in cerebrũ: qui tentant mentẽ, efferuntq; delirium. Quin etiã aliquando regurgitãte succorum fluxione in cerebrum, inflammatio in eo excitatur, fitq; phrenitis propriè vocata (quanquã hæc rariùs ob pulmoniæ naturam) aut lethargus, hicq; crebrò. Vnde constat, hoc loco nomen phrenitidis non dici de propriè vocata, sed vt apud Hippocratem solet, de omni morbo cum delirio: nam lethargicos etiam vocat phreniticos in Epidemiis.

Aphorismvs XIII.

Ἐπὶ καύμασιν ἰσχυροῖσι, σπασμὸς, ἢ τέτανος, κακόν.

Ex fortibus vstionibus, conuulsio, aut tetanus, malum.

Sine vstiones fortes sint externę, à sole, pharmaco, aut igne: siue sint febres, aut inflammationes, conuulsio inde orta agnoscitur esse ex inanitione, quia tales causæ longè absunt à replentibus & humectantibus.

Aphorismvs XIV.

Ἐπὶ πληγῇ ἐς τὴν κεφαλὴν ἔκπληξις, ἢ παραφροσύνη, κακόν.

Ex ictu capitis stupor aut desipiẽtia, malum.

Si quis est ictus capite vtcunq;, sine in quã cum vlcere, siue cum sola cõtusione, magnus metus est, si stupor aut delirium succedit: quia ambo hæc læsi interius cerebri, signa sunt. Lædi autem potest, vel fracto craneo vsq; ad cerebrum, ac penetrante vulnere (quod fit non rarò cute sana, aut non admodùm vulnerata) vel etiã sine fractura, ob solum capitis ictum, conuocatã ad caput fluxione, factoque affectu pleuritidi simili. Quod non est inopinabile fieri, in homine alioqui ad eum affectum parato. Nam si talis solus calor solis, aut potus vini, solet eius affectus esse causa, quid mirũ, ictum & dolorem capitis hoc idem facere? Quare non semper puto, si quis ictus capite obiit, compertum iam esse, fracturam internam fuisse.

Aphorismvs XV.

Ἐπὶ αἵματ☉ πτύσει, πύου πτύσις, κακόν.

Ex sanguinis sputo puris sputum, malum.

Si, q multo iam tempore spuit sanguinẽ, pus incipit spuere, constat putrescere iam in pulmone vlcus: propterareq; hæmoptoicã vocatã passionem, ad eum exitũ quẽ solet habere, ad tabem inquam.

Aphorismvs XVI.

Ἐπὶ πύου πτύσει φθίσις, καὶ ῥύσις· ἐπὴν δὲ τὸ πτύαλον ἴσχεται, ἀποθνήσκουσιν.

A puris sputo, tabes & fluxus: cùm verò sputum retinetur, moriuntur.

Modum quo solet decurrere hæmoptoica passio, in iis qui ex ea moriuntur, persequitur Hippocrates. Ex sputo sanguinis, solet fieri sputum puris, ex hoc tabes: primùm cum multo fluxu, hoc est, cum multa puris excreatione: deinde hæc quoque excreatio

excreatio præ debilitate retinetur, & moriũtur. Galenus fluxus nomine, intelligit aut defluuiũ capillorum, aut fluxũ ventris: quia (arbitror) Hippoc. 12. quintæ dixerat, Quib. phthisicis capilli à capite defluũt, diarrhœa superueniẽte moriũtur. Sed illic fluxũ ventris, extremũ signũ esse dixit: hîc verò nõ dicit fluxũ vt extremũ, sed vt cui aliud deterius, retentio inquã sputi, superueniat. Defluuiũ capillorũ nõ satis ꝓpriè dicitur, tantùm ῥύσις: ꝓinde ex ipso contextu cõiecto, fluxũ dici sputionẽ copiosam, vtpote cui velut contrarium opponitur sputi retentio.

Aphorismvs XVII.

Ἐπὶ φλεγμονῇ τοῦ ἥπατος λύγξ, κακόν.

A iecoris inflammatione singultus, malum.

Si causa inflammationis quę in hepate est, singultus accidit, graue malum significatur: vtpote quod potuit per cõsensum in ore ventriculi, conuulsiuũ motũ facere. Possit tamen cum hepatis inflãmatione, aliã ob causam homo singultire: vt si quid ingessit acre, aut mordax: aut flatus aliquis, vel pars cibi in ore ventriculi hæsit. Quas causas oportet cautè animaduertere, ne quid deterius quàm par sit, incautę cogitemus, vel dicamus. Sed ex inflãmatione esse, singultus perseuerantiã cognosces: aliæ enim causæ prætereunt facilè.

Aphorismvs XIIX.

Ἐπὶ ἀγρυπνίῃ σπασμὸς, ἢ παραφροσύνη, κακόν.

Ex vigilia conuulsio aut insania, malum.

Nulla ex re cõuulsio aut insania est bona. Sed ex vigilia nimia nasci solere hæc mala intellige, atque adeò conuulsionẽ ex vigilia esse malã: quia cùm ex siccãte causa nascatur, cõstat ex siccitate esse. Dices, deterior esset conuulsio, si sine vigilia & omni alia causa manifesta fieret: quia causæ manifestæ tollũt vim præsagiis. Certè si conuulsio ex inanitione, fieret sine manifesta causa, periculosior esset: tamen si conuulsio simpliciter sine vigilia fieret, nõ adeò magnum timorẽ faceret, quia verisimiliter putaretur ex repletione esse, qui morbus per se est multò leuior. Sed ad hanc rem pertinentia multa diximus lib. 5. Insania ex vigilia fit, siccato nimis cerebro, in iis qui sunt ad atram bilem parati: aut vsta bile flaua, in paratis ad phrenitidem.

Aphorismvs XIX.

Ἐπὶ ὀστέου ψιλώσει, ἐρυσίπελας.

Ab ossis nudatione, erysipelas.

Raro nudato osse fit in circumstante carne erysipelas: sed quantò rarius, tantò deterius haberi debet cùm fit. Quare hîc subaudiri debet, malum: etsi in codicibus Græcis non sit scriptum.

Aphorismvs XX.

Ἐπὶ ἐρυσιπέλατι σηπεδὼν, ἢ ἐκπύησις.

Ab erysipelate, putredo, aut suppuratio.

Suppuratio apud Hippoc. multis in locis significat, nõ boni puris generationẽ, sed putrescentiam, velut in illo aphorismo: Si sanguis in ventre præter naturã effunditur, necesse est suppurari. Hîc quoq; nomen ita accipitur: nam erysipelas neq; solet, neq; verò potest, bene suppurari: sed nonnunquã com-putrescẽtibus carnib. profert quoddã virus. Quod ergo dicit, putredo aut suppuratio, eadẽ res est, etsi putredo auget significationem. Suppleri hîc quoq; debet, malum: quia hęc est via ad gangrænam membri, cùm nudato osse successit carnium erysipelas, & erysipelati putredo.

Aphorismvs XXI.

Ἐπὶ ἰσχυρῷ σφυγμῷ ἐν τοῖσιν ἕλκεσιν, αἱμοῤῥαγίη.

A forti pulsu in vlcerib⁹, fluxus sanguinis.

Malè hîc quidam legũt, malũ. Nam hîc nõ refert malum superueniens, sed signum decretoriũ: nimirum pulsum magnũ in vlceribus, dicit significare, fore fluxum sanguinis alicunde. Haudquaquam dicit, an bonus an malus futurus fluxus sit: bonum tamen fore ex ipsa ratione intelligas. Eum solùm, qui maximus conspicuusq; sit, solet Hippoc. pulsum appellare: nunc verò etiam adiecit, fortè. Quòd in particula aliqua vlcerata, in qua nõ sentiebatur, sentiatur modò pulsus, duplici causa fit: & ꝙ pulsus est maior factus, & ꝙ partes circa vlcus magnã inflammationem habent. Pulsus factus maior, significat naturam moliri euacuationẽ (nam ante crises solet talis pulsus fieri) inflammatio partium significat, eam euacuationẽ fore sanguinis. Meritò ergo, cùm circa vlceratam particulam sentitur pulsus, expectatur fluxus sanguinis de naribus, aut aliunde. Quem fluxum constat plerunq; fore bonum, vtpote affectui congruentem.

Aphorismvs XXII.

Ἐπὶ ὀδύνῃ πολυχρονίῃ τῶν περὶ τὴν κοιλίην, ἐκπύησις.

A dolore multi temporis partium circa ventrem, suppuratio.

Dolores ventris ex intemperie aliqua aut flatu, appositis idoneis medicamẽtis solui solent. Quare si talibus medicamentis vsi simus, & dolor producatur, suspicio est, subesse tumorem aliquem pręter naturam, qui curationem impediat: atq; eum non aptum ad resolutionem, (nam qui apti sunt, etiam sunt breues.) Suppuratio ergo expectatur meritò, cùm dolor præter rationem producitur.

Aphorismvs XXIII.

Ἐπὶ ἀκρήτῳ ὑποχωρήσει, δυσεντερίη.

A deiectione syncera, dysenteria.

Quidam hîc addunt, malum: errant tamen, nam neq; in Græcis codicibus habetur, neq; id sentẽtia desiderat. Nõ enim tam malum est fieri dysenterias post synceras deiectiones, quàm crebrò accidit: nimirum à biliosis atrabiliariis aut salsis pituitosis, quã abraduntur exulceranturq; intestina.

Aphorismvs XXIV.

Ἐπὶ ὀστέου διακοπῇ παραφροσύνη, ἢν κενεὸν λάβῃ.

Ab ossis præcisione desipientia, si vacuum apprehenderit.

Capitis intelligit: & internum capitis, vacuũ vocat. Et meritò quidem, quia cauum quoddã amplũ intra craneum est, non omnino plenũ: maius enim

est cauum, q pro magnitudine cerebri, vt posit cerebrum liberè respirare, dilatatũ & constrictũ. Ergo inquit Hippoc. præcisioni cranei succedere desipientiam, si præcisio, interna capitis attigerit: itaq; desipientia succedens, indicium est penetrãtis præcisionis. Atq; ne hoc & multa alia mala fiant, quæ læsis meningibus, & cerebro, fieri solent, vtuntur chirurgi meningophylace, cùm craneum secant.

Aphorismvs XXV.

Ἐκ φαρμακοποσίης σπασμὸς, θανατῶδες.

Ex medicamenti potione conuulsio, lethale.

Medicamentum & medicari, apud Hippoc. dici antonomaticè de expurgatiõe, in multis superiorũ sententiarum animaduertimus. Est igitur hæc sententia eadem, quæ prima quinti libri erat.

Aphorismvs XXVI.

Ἐπὶ ὀδύνῃ ἰσχυρῇ τῶν περὶ τὴν κοιλίην ἀκρωτηρίων ψύξις, κακόν.

A dolore forti circa ventrem, extremorum frigus, malum.

Si cum dolore circa ventrem est etiam ardor maximus, nõ malũ solùm est, sed lethale etiã: est enim febris lypiria, nascitur q; ex maxima inflammatione interna. Sed vtcunq; cũ dolore forti, sit extremorũ frigus, est malũ: properandũq; est, dolorẽ demoliri. Quia nõ poterit homo diu ferre dolorẽ, q adeò debilitat facultatẽ, & tam fortiter conuocat spiritus.

Aphorismvs XXVII.

Γυναικὶ ἐν γαστρὶ ἐχούσῃ τεινεσμὸς ἐπιγενόμενος, ἐκτρῶσαι ποιέει.

Mulieri vtero gerenti, si tenasmus succedat, facit abortum.

Asiduus conatus ad deiiciendũ, abortũ facit, nõ immeritò: quia iidẽ octo musculi abdominis, quib. vtimur ad exonerandũ ventrem, comprimũt vesicam & vterũ, vtpote eodẽ loco locata membra: vterus enim est inter intestinum & vesicã. Quare qua ratione plerunq;, cùm desidemus ad deonerandũ ventrem, mingimus: eâdem, asidua compresio ad cacandum, facit abortum.

Aphorismvs XXIIX.

Ὅτι ἂν ὀστέον, ἢ χόνδρος, ἢ νεῦρον ἀποκοπῇ ἐν τῷ σώματι, οὔτε αὔξεται, οὔτε συμφύεται.

Cùm os aut cartilago aut neruus præscinditur in corpore, neq; crescit, neq; coalescit.

Osis, cartilaginis & nerui facta mentione, membrum quodcunq; solidum intelligit. Præscindi vocat, siue pars aliqua talis integrè amputetur, siue scindatur: non crescere dicit, quòd neque semel amputata renascitur, neque detractione facta minor, crescit. Estque hoc omninò verum, partes solidas neque renasci, neque rursum crescere, neque verè coalescere. Soli dentes & vngues excipi debent: quorum hi semper ferè, illi verò ineunte pueritia solùm renascuntur. Sed de dentium & vnguiũ nutritione, dicta sunt aliis locis satis multa, & de natura eorum. Alia omnia quæ hæc enarratio desiderat, aphorismus 19. superioris particulæ præripuit.

Aphorismvs XXIX.

Ἢν ὑπὸ λευκοῦ φλέγματος ἐχομένῳ διάῤῥοια ἐπιγένηται ἰσχυρή, λύει τὴν νοῦσον.

Si ei qui ab alba pituita tenetur, profluuium ventris superuenit forte, soluit morbum.

Alba pituita vocatur, aut leucophlegmatia, tertia hydropis species, qua totus corporis habitus est pituitosus. Huic diarrhœa, congruens admodũ euacuatio est: fit enim laxata aluo à multa pituita, quæ ex toto corporis habitu confluxit. Ergo non sine ratione solet in eo affectu conferre, atq; illũ soluere.

Aphorismvs XXX.

Ὁκόσοισιν ἀφρώδεα τὰ διαχωρήματα ἐν τῇσι διαῤῥοίῃσι, τουτέοισιν ἀπὸ τῆς κεφαλῆς ταῦτα καταῤῥέει.

Quibus in diarrhæis spumosæ deiectiones fiunt, iis ex capite hæc fluunt.

Duo membra sunt omnium maximè parata ad generandã spumam, pulmo, & cerebrum: quia ambo habent multũ humoris, & multum flatus introrsum & extrorsum agitari, ob communẽ respirationem. Habent etiam multũ calorem: pulmo, ob viciniam cordis: cerebrũ, ob magnas arterias, quas accipit: ambo, ob asiduũ motum. Cùm ergo spumosæ deiectiones fiunt, ex modo exeuntiũ coniectamus, à pulmone, aut capite in ventrem venisse. Sed pulmoni non est ad ventrem via, superest, à capite fieri. Dices, nõ omnes destillationes à capite sunt spumosæ. Cõcedo, sed neq; id affirmat Hippòc: sed spumosas esse à capite. Addes, possunt aliunde spumosæ fieri Nõ nego, sed erit id perrarũ, à capite plerunque tales fient. Quare cõstat, & sententiã aphoristicam esse verã, & Galenũ eam immeritò vituperasse.

Aphorismvs XXXI.

Ὁκόσοισι πυρέσσουσιν ἐν τοῖσιν οὔροισι κριμνώδεες αἱ ὑποστάσιες γίνονται, μακρὴν τὴν ἀῤῥωστίην σημαίνουσιν.

Quibus febricitantibus, in vrinis farinaceæ subsidentiæ fiunt, longam infirmitatẽ significant.

Farinaceã subsidentiã, in Prognostico annumerauit lethalibus: quomodo ergo nunc longitudinis morbi signũ esse dicit? Certè signa omnia quę significant longitudinẽ morbi, cùm coniunguntur cum morbo alioquin acuto, aut cũ facultate debili, fiunt lethalia. Meritò ergo signũ, quod hoc loco dicitur longitudinis morbi, in Prognostico, quod de morbis acutis solùm est, dicitur lethale. Proinde rectè monet Galen. hoc sedimentũ esse morbi longi, nisi contingat citò mori ægrum: vt Silenũ, qui decimo tertio cum tali vrina obiit. Nimirũ significant signa omnia longitudinis, ægrum non liberandum citò, sed longo tẽpore, nisi tamẽ moriatur. Verùm hinc facilè intelligitur, farinaceum sedimentũ non semper fieri colliquatione aut vstione, sed nonnunquã crassorum multitudine. Infirmitatem vocat, ægritudinem.

Aphorismvs XXXII.

Ὁκόσοισι δὲ χολώδεες αἱ ὑποστάσιες, ἄνωθεν δὲ λεπταί, ὀξεῖαν ἀῤῥωστίην σημαίνουσιν.

Quibus

Quibuscunq; autē biliosa subsidentiæ, superna autem tenues, acutam infirmitatem significant.

Galenus intelligit hac sententia dici, sedimenta biliosa supra vrinam aquosam, significare acutum morbum. Nam quia in vrina aquosa, non videntur posse fieri biliosa sedimenta, cùm tam cōtrariis caussis fiant (aquosa scilicet vrina à magna cruditate & frigore, biliosa omnia ab vstione) & aquosa vrina, nō videtur posse significare acutum morbum: censet, illud suprà (ἄνω Græcè) significare non locū, sed tempus: vt significetur, si aquosæ vrinæ succedant sedimēta biliosa. Tamen vt multa alia taceam, fallitur Galenus, putans illam dictionem, tenues, dici de vrinis: nam aphorismus ita habet: ὁκόσοισι δὲ χολώδεες αἱ ὑποστάσιες, ἄνωθεν δὲ λεπταὶ. In qua oratione constat, dictionem λεπταὶ, referre illam ὑποστάσιες, non οὖρα: alioquin dixisset λεπτὰ. Significat ergo, quibus verò supernæ subsidentiæ tenues sunt. Vnde rursum constat, nomen ὑπόστασις hîc non dici de eo solùm quod in fundo pendet, sed de omni eo quod cōtinetur in vrina: non enim aliter possent esse subsidentię, & supernæ. Itaq; sententia est, quibus ea quæ continētur in vrina, biliosa sunt, colore scilicet bilem flauā referentia, non autē in fundo, sed superna & tenuia, acutum morbum significant. Quod constat esse verissimum: nam valde biliosi morbi est ea vrina, in qua pendet nubecula tenuis, colore bilem referens: valde autem biliosi morbi, sunt etiam acuti.

APHORISMVS XXXIII.

Ὁκόσοισι διεστηκότα τὰ οὖρα γίνεται, τούτοισι ταραχὴ ἰσχυρὴ ἐν τῷ σώματί ἐστιν.

Quibus dissidentes vrinæ fiunt, his turbatio fortis in corpore est.

Dissidentes vrinæ dicuntur, variæ, aut secundū partes, aut secundùm tempus. Secundùm partes, vt si fusura aquea cum bilioso contento, aut hoc pituitosum in flaua fusura sit: secundùm tempus, vt si hodie candida, cras rubra, perendie flaua, si ita fors ferat, sit. Significat hæc varietas fortem turbationē, eâdem ratione qua variegatæ deiectiones malæ habentur: nimirum significat multos variosque morbos. Sit verò inæqualitas magna: nā mediocris non est vituperanda.

APHORISMVS XXXIV.

Ὁκόσοισιν ἐν τοῖσιν οὔροισιν ἐφίστανται πομφόλυγες νεφριτικὰ σημαίνουσι, καὶ μακρὴν ἀῤῥωστίην ἔσεσθαι.

Quibus in vrinis innatant spumæ, renum dolores & longam infirmitatem significant fore.

Spumæ innatātes in vrina, & multæ, ex renibus veniunt. Nam vndecunq; venirēt, si renes bene haberent, in ipsis dissoluerētur, tum ob calorem illorum, tum ob angustiam. Quæ enim ampullæ nō dissoluantur, vrina percolāda à primo renum sinu in secundū? Certè nullæ, aut si quæ superrerunt, erunt exiguę quædam, non insidentes, sed volitantes per vrinam. Ergo significant intemperiem in renibus, eamq; flatuosam & frigidam: quare metus est, diu duraturum malum, siquidem est frigidum.

APHORISMVS XXXV.

Ὁκόσοισι δὲ λιπαρὴ ἡ ἐπίστασις, καὶ ἀθρόη, τού-
A τοισι νεφριτικὰ, καὶ ὀξέα σημαίνει.

Quibus autē pingue insidens & aceruatum, his renum mala, & ea acuta significat.

Non dicit insidens, quòd possit subsidere, sed quòd hoc sit pinguis in vrina contenti attributum. Per se colliquationem significat: sed quod à toto corpore fluens febris colliquantis soboles est, nō aceruatim effluit, sed paulatim: quod ergo aceruatim, à renibus venire putandum est, maximè adiuncta considera-
B tione, eorum quæ adsunt & nō adsunt. Vt si nō adest febris, aut ea quæ non censeri possit colliquare, & adsit, adfueritq; peculiaris renum dolor & calor, & hac parte nimis laboratum sit. His adiunctis certa coniectura iam est, in renibus esse intemperiem, & eam quidem calidam, quare acutum malum.

APHORISMVS XXXVI.

Ὁκόσοισι δὲ νεφριτικοῖσιν ἐοῦσι τὰ προειρημένα συμβαίνει σημεῖα, πόνοι τε περὶ τοὺς μύας τοὺς ῥαχι-
C αίους γίνονται· ἢν μὲν περὶ τοὺς ἔξω τόπους γίνωνται, ἀπόστημα προσδέχου ἐσόμενον ἔξω. ἢν δὲ μᾶλλον οἱ πόνοι περὶ τοὺς ἔσω τόπους γίνωνται, καὶ τὸ ἀπόστημα προσδέχου ἐσόμενον μᾶλλον ἔσω.

Quibus renum morbo laborantibus, prædicta accidunt signa, doloresq; circa musculos spinæ fiunt: si circa externa loca fiant, abscessum exterius futurum expecta: si autem dolores magis
D *ad interna loca fiant, & abscessum interius futurum expecta.*

Si ex renum morbo abscessus expectādus est, ea parte expectandus est quæ dolet, interna, aut externa. Nam dictū est .32. quartæ: Quibus conualescentibus ex morbis aliquid laborauerit, illis fiunt abscessus. Expectari verò debet abscessus, cùm prorogatur plurimùm malum renum, & musculi spinæ, dolent cum illis.

E APHORISMVS XXXVII.

Ὁκόσοι αἷμα ἐμέουσιν, ἢν μὲν ἄνευ πυρετοῦ, σωτήριον· εἰ δὲ ξὺν πυρετῷ, κακόν. θεραπεύειν δὲ τοῖσι στυπτικοῖσι, καὶ τοῖσι ψυκτικοῖσι.

Quicunq; sanguinem vomunt, siquidem sine febre, salutare: si verò cum febre, malum. Curare autem frigidis & adstringentibus.

Dictum est aphor. 25. quartę particulæ, sanguinē vtcunq; per os ferri, deterius esse q̄ per ventrē. Non
F tamen proinde, omnis vomitus sanguinis est lethalis: sed qui sine febre accidit salutaris, quia ex ruptura, aut laxitate venarū est, tamen citra inflammationem. Vlcera verò talia in ventriculo, facilè curātur frigidis & adstringentibus, cibis & potionibus: vt repercussio sanguinis, & agglutinatio osculorū venarum fiat. Eritq; horum vsus in cibis etiā ipsis, vt sit medicamentū in alimento. Si verò cum vomitu sanguinis sit febris, ita inquam, vt eadē caussa videatur vomitum & febrē peperisse, inflammatio in vl-
G cusculis ventris significatur. Qui affectus certè timeri magnopere debet, & ob propriam magnitudinem ac malitiam, & ob difficultatem curationis: inflammationibus impedientibus curationem vlcerum, & vomitu vrgēte. Quòd si sine febre vomitus sit, est facilis ea ratio curationis quā diximus, frigi-

disinquam & adstringentibus. Ceterùm quoniam A hæc localibus auxiliis fit, constat debere præmitti totius corporis curationē, euacuata alia via copia, si quæ est: sin minùs, tamen facta frictionibus, ligaturis, & cucurbitulis, retractione sanguinis. Deinde scindi debent etiam grumi, si qui iam sint facti in ventriculo.

Aphorismus XXXIIX.

Κατάῤῥοι ἐς τὴν ἄνω κοιλίην, ἐκπυΐσκονται ἐν ἡμέρῃσιν εἴκοσιν. B

Fluxiones in ventrem supernum, suppurantur viginti diebus.

Superoum ventrem vocat thoracem: fluxiones, inflammationes quæ ex fluxionibus fiunt, siue eæ ex capite, siue aliunde veniant. Suppurantur illæ omnes, id est, suppurari incipiūt, intra viginti dies, si in suppurationem sunt commutandæ. Nam cùm primùm inflammationes propriam cōstitutionem superāt, homine salue affecto, vt dicebatur in Prognostico, id est, non affecto lethaliter, scire oportet C suppurationem fieri. Inflammationes autem thoracis omnes sunt acutæ, ac nonnullæ acutissimæ etiam. Quare nonnullæ earum quatuor aut quinq; diebus, aliæ septem, plures quatuordecim, omnes intra viginti dies suppurari incipiunt.

Aphorismus XXXIX.

Ἢν οὐρέῃ αἷμα καὶ θρόμβους, καὶ στραγγουρίην ἔχῃ, καὶ ὀδύνη ἐμπίπτῃ ἐς τὸ περίναιον, καὶ τὸ ὑπογάστριον, D καὶ τὸν κτένα, τὰ περὶ τὴν κύστιν νοσέειν σημαίνει.

Si mingat quis sanguinem, & grumos, & stillicidiū vrinæ habeat, & dolor incidat in femen, & pubem, partes circa vesicā laborare significat.

Hic aphor. est octogesimus particulæ quartæ.

Aphorismus XL.

Ἢν ἡ γλῶσσα ἐξαίφνης ἀκρατὴς γένηται, ἢ ἀπόπληκτόν τι τοῦ σώματος, μελαγχολικὸν τὸ τοιοῦτον. E

Si lingua repente incontinens fiat, aut pars aliqua corporis stupida, melancholicum est huiusmodi.

Quibus ob pituitam lingua fit incontinens, aut pars alia stupida, non quidem repente fit, sed paulatim, multò antè tentatis membris, quàm noxa fit manifesta. Quia pituitosæ passiones, sunt neruorū naturæ congruentes, ac proinde antequàm ad eam magnitudinem peruenerint, lædere incipiūt. Sunt F etiam homines quibus lingua, aut alia pars ex pituita resoluitur, naturâ pituitosi, candidi, molles, & balbi: quare his talia mala non insperatò accidunt. Quibus verò nullus talis habitus est, neq; tali passione priùs tentatis, repente & insperatò hæc accidunt, ex melancholia fiunt: nam ex crassis omninò succis fiant, necesse est.

Aphorismus XLI.

Ἢν ὑπερκαθαιρομένων τῶν πρεσβυτέρων λύγξ G ἐπιγένηται, οὐκ ἀγαθόν.

Si superpurgatis senibus singultus succedat, non bonum.

Hic idem aphorismus, fuit scriptus quartus quintæ sectionis: præterquam quod illic generatim, hic de senibus dicitur: & quod illic malum, hic dicitur non bonum. Sed est operæprecium cōsiderare, cur senum ætati datus sit proprius aphorismus, cùm sit omnibus communis. An quia singultus ex siccitate, qualis ex superpurgatione factus censetur esse, periculosior est in senibus? At videtur esse minùs periculosus his, quia est eorum ætati siccitas congruens. Respondet Galenus, hoc non esse singultui ex siccitate proprium, vt deterior sit in senibus, sed morbis omnibus commune, ob virium omniū imbecillitatem. Sed constat, hoc de extremè senibus esse intelligendū: prioribus enim multi morbi sunt leuiores quàm iuuenibus. Verùm his singultus ex superpurgatione, si non est periculosior, est tamen familiarior quàm aliis ætatibus. Atq; proinde oportuit eum seorsum meminisse, quia in iis talis singultus crebriùs fit: atq; si extremū iam senium attigerint, maiori cum periculo.

Aphorismus XLII.

Ἢν πυρετὸς μὴ ἀπὸ χολῆς ἔχῃ, ὕδατος πολλοῦ καὶ θερμοῦ κατὰ χεομένου κατὰ τῆς κεφαλῆς, λύσις τοῦ πυρετοῦ γίνεται.

Si febris non ex bile habeat, aqua multa & calida capiti superinfusa, solutio febris fit.

Cùm dicitur febris non ex bile, febris diaria per periphrasim significatur: quia succi omnes putrescentes, bilis communi appellatione vocantur aliquando. Febres verò fientes intelliguntur, quia nonnunquam Hippocr. eos solùm qui cum dolore fiūt, solet vocare morbos: velut cùm dicit, Omnis morbus est vlcus. Itaq; febris non ex bile, perinde est ac si dicatur, febris fiens sine putredine. Cuius remedium summum, est in balneo aquæ calidæ, nunc vniuersali, nunc capitis: neq; verò quacūq; hora, sed exactò iam primo die, & febre inclinante.

Aphorismus XLIII.

Γυνὴ ἀμφιδέξιος οὐ γίνεται.

Mulier ambidextera non fit.

Quòd dextrum brachium firmius sit & calidius, facit amplitudo arteriæ quę in illud venit, quę multò maior est quàm in sinistro. Ergo vt ambidexter homo sit, facit aut formatio, si scilicet habet tam latas venas sinistro, quàm dextro latere: aut exercitatio magna vtriusque: aut magnus calor naturalis temperamenti, & firmitudo artuum. Atqui omnes hæ causę reducuntur in calidam naturam: nam amplitudo vasorum inconsueta, caloris soboles est: & vt ambidexter fiat, nulla exercitatio, nisi in calidissimo homine, erit satis. Itaque neq; viri omnes possunt ambidextri fieri, sed calidissimi solùm. Mulieres verò, etsi nonnunquam fiant non frigidiores multis viris, tamen vt calidissimi, non fiunt.

COMMENTARIA IN HIPPOCRATIS LIBRVM DE ALIMENTO, AVTHORE FRANCISCO VALLESIO COVARRVVIANO,

PRIMARIO FACVLTATIS MEDICÆ IN ACADEMIA COMPLVTENSI PROFESSORE.

PROOEMIVM.

SI nullum vnquam feci operæprecium, si nulla vnquam in re vtilis fui Medicinæ Studiosis, hac tamen non videbor fuisse inutilis, quòd libellum Hippocratis de Alimento, nulli ferè iam cognitum, sub ignorantiæ tenebris delitescentem, commentariis illustrauerim, & in lucem eruerim. Est enim liber ad multa artis opera vtilissimus, & eruditione refertissimus: quem quidem ego, ob sententiarum dignitatem, & stylum, Hippocratis esse censeo. Verùm siue sit, siue secus, nihil curo: mihi satis sit, Hippocrate esse dignissimum. Hunc Galenus sine commentariis reliquit: quo consilio, nescio: scio tamen, eum commentaria scripsisse in alios libros minus continentes frugis, & quos Hippocratis esse, ipsemet negauit. Sed ego hac causa, mihi persuasi; ad me pertinere huius commentationem: ne Studiosi omni ope, ad lectionem, quam adeò probarem, essent destituti. En ergo prodit libellus, qui hactenus nihil aliud fuit, quàm Studiosorum terriculum, apertus & facilis: quanquam non sine meo magno labore. Tu mihi pro meo affectu illud vnum præsta, vt legas, & relegas, & tibi facias familiarissimum.

ΤΡοφὴ καὶ τροφῆς εἶδος, μία καὶ πολλαὶ· μία μὲν, ᾗ γένος ἓν· εἶδος δὲ ὑγρότητι καὶ ξηρότητι· καὶ ἐν τουτέοισιν ἰδέαι, καὶ πόσον ἐστὶ, καὶ ἐς τίνα, καὶ ἐς τοσαῦτα.

ALimentum & alimenti species, vnum & multa: vnum quidem, vt vnum genus: species autem, humore & siccitate: & in his, species, & quantū est, & ad quædam, & ad tanta.

ALIMENTVM est vno nomine, atq; vt genus vnum, quod alit nostra corpora: atq; hac ratione vnū est, est enim genus. Verùm illius sunt species multæ: primæ duæ sunt, in siccitate & humore. Quia alimentum, aut est cibus, aut potus: nam multa liquida, & potui apta, sunt alimenta. Huius differentiæ meminit in Aphoris. dicens: Facilius est repleri potu, quàm cibo. Rursum in vtroq; horū, potest considerari species, & quantitas, & ad quæ, & ad quot. Nam cibus, aut est bonus, aut est malus, id est, boni succi, aut mali, & multùm nutriens, aut parum: & ad quædā vtilis: & ad quædam inutilis: & ad plura, aut ad pauciora, vtilis, aut inutilis Dicta quatuor spectari possunt in vero alimēto, & in eo quod est quasi alimentum, & in futuro alimento. Sed hæc paolò pòst dicemus. Spectari etiam possunt in iis, quæ sunt ali-

A menta solū, & in alimentis & medicamentis simul.

Αὔξει δὲ καὶ ῥώννυσι, καὶ σαρκοῖ, καὶ ὁμοιοῖ, καὶ ἀνομοιοῖ τὰ ἐν ἑκάστοισι, κατὰ φύσιν τὴν ἑκάστου, καὶ τὴν ἐξ ἀρχῆς δύναμιν.

Auget autem, & roborat, & carnem generat, & similia facit, & dissimilia: quæ in singulis sunt, iuxta singulorum naturā, & eam vim quæ ex principio est.

B Eadem est materia nostræ generationis, quæ & nostræ nutritionis: atq; ex eadem substantia nutrimur, & generamur. Atqui, generamur in primis ex semine vtroq;, materno inquam, & paterno: deinde, & ex menstruo sanguine. Ex illo fiunt membrorum quæ vocantur solida, quædam velut delineationes: ex hoc fiunt etiam quasi exordia viscerum & carnis. Quo fit, vt in primis, totus fœtus, quoddā veluti carnis frustulum, membris non satis distinctum sit, & mole minimum, & debile omnibus modis. Accedens verò alimentum, auget fœtum, & roborat, & carnem generat inter fibras illas membrorum solidorum, & distinguit partes à partibus, & singulas augēs: quædam facit similia, vt carnes carnibus, neruos neruis, singula deniq; sui similia: quædam dissimilia, vt neruos carnibus, & has ossibus. Scilicet, singula deducit ad propriam illorum naturam, & vim: quæ in singulis à principio erat po-

C

A tentiâ, actu verũ nondum. Nam à principio nulla pars retinet suam formam, nec vim, nisi potentiâ.

Ὁμοιοῖ δὲ ἐς δύναμιν, ὁκόταν κρατέῃ μὲν ἡ ἐπεισιοῦσα, ἐπικρατέῃ δὲ ἡ προϋπάρχουσα.

Similia autem facit valenter, cùm abundat quidem id quod accidit, præualet autẽ id quod præerat.

Tunc valenter cibus facit quod dictum est (similia scilicet, & dissimilia) quum id quod accidit (alimentum scilicet) abũdat, & id quod præerat (membrorum scilicet substantia) pręualet. Id est, alimentum abundat, & bene à membris superatur. Vtrunuis horum desit, siue inquam alimentum desit, siue non vincatur à membris, nec fœtus generatur feliciter, nec natus iam homo feliciter nutriri potest. Proinde duobus modis fit exile corpus, & cùm deficit alimentum, & cùm adeo abundat, vt vincat partes: quod statim dicit.

C Γίνεται δὲ ἐξίτηλος, ὅτε μὲν ἡ προτέρη ἐν χρόνῳ ἀπολυθεῖσα, ἢ ἐπιπροστεθεῖσα· ὅτε δὲ ἡ ὑστέρη ἐν χρόνῳ ἀπολυθεῖσα ἢ ἐπιπροστεθεῖσα.

Fit autem exile (siue euanescit) nunc quidem prius, in tempore dimissum vel adhuc appositum: nunc autem posterius, in tempore dimissum, vel adhuc appositum.

D Prius alimentum hîc dicitur, substãtia membrorum solidorum: posterius, substantia reliquorum, vt carnis & pinguedinis. Vtrunq; horum (id est, vtraq; harum substantiarum) fit gracile, aut cibo, in tẽpore ipso quo ingeritur, dimisso, aut expulso: aut consumpto, postquàm iam affixum est. Nimirum quæuis pars, duplici ratione gracilescit: aut quia cibum nõ accipit (estq; is affectus atrophia) aut quia multùm dissoluitur, dissipaturq;.

E Ἀμαυροῖ δὲ ἑκατέρας ἐν χρόνῳ, καὶ μετὰ χρόνον, ἡ ἔξωθεν συνεχὴς ἐπισκεληθεῖσα, καὶ ἐπὶ πολλὸν χρόνον στερεμνίως πᾶσι τοῖσι μέλεσι διαπλακεῖσα· καὶ τὴν μὲν ἰδίην ἰδέην ἐξεβλάστησε, τὴν δὲ προτέρην, ἔστιν ὅτε καὶ τὰς προτέρας, ἐξημαύρωσε.

Destruit autem vtrunq;, in tempore & post tempus, id quod extrinsecùs assiduè superingestũ
F *est; & per multum tempus solidè implicatũ est: & propriam quidem formam producit, priorem autem, aut etiam priores, destruit.*

Vtrunque alimentum (partes scilicet solidas, & partes molles) destruit sæpe cibus, qui assiduè superingestus est, & affixus: facitq; vt partes accipiant suam formam, & propriam propriásve deponant. Id verò fieri solet, tam in tempore quo corpus generatur aut crescit, quàm post illud etiam. Nimirũ membra omnia, vsu nimio cibi alicuius, fiunt talia, qua-
G lis cibus ipse est. Ita membra lactentium, molliora & albidiora sunt, referentia nempe naturam lactis: adultorum quorum cibus est solidior, solidiora. Ita si quis piscibus multo tempore vtatur, tandem euadet tota carne pisci similis: & quicunq; cibus nimia quantitate ingeratur, quia non satis vincitur, manet semicommutatus. Quo fit, vt partes nutriendę illius formam aliquatenus accipiant.

Δύναμις δὲ τροφῆς ἀφικνέεται καὶ ἐς ὀστέον, καὶ πάντα τὰ μέρεα αὐτοῦ, καὶ ἐς νεῦρον, καὶ ἐς φλέβα, καὶ ἐς ἀρτηρίην, καὶ ἐς μῦν, καὶ ἐς ὑμένα, καὶ σάρκα, καὶ πιμελήν, καὶ αἷμα, καὶ φλέγμα, καὶ μυελόν, καὶ ἐγκέφαλον, καὶ νωτιαῖον, καὶ τὰ ἐντοσθίδια, καὶ πάντα τὰ μέρεα αὐτῶν.

Vis alimenti peruenit vsq; ad os, & omnes illius partes, & in neruum, & in venam, & in arteriam, & in musculum, & in membranam, & carnem, & pinguedinem, & sanguinem, & pituitam, & medullam, & cerebrum, & spinæ medullam, & in viscera, & omnes illorum partes.

Ad ea vsq; dicitur ab Hippoc. vis alimenti peruenire, quæ ex cibis generantur, non vt excrementa, sed vt vtiles partes: aut, si non sunt animantis partes, at certè substantiæ quædam animanti necessariæ, & nullatenus excremẽtitię. Facit ergo Hippoc. enumerationem partium omnium, quę verè nutriuntur: nam cũ osse intelligitur cartilago, cum neruo ligamentum, cum musculo tendo. Refert etiam sanguinem, & pituitam, & medullam ossium, quanquam hæ partes corporis non sunt, sed aliměta potiùs: quia hæ substantiæ nullatenus sunt excrementitiæ, vt bilis vtraq;, & muci, & lotium, & alia excrementa: quę partim nullatenus, partim nisi cum aliis misceantur, nutrire non possunt. Bilis ergo flaua & nigra, quatenus succi naturales sunt, in sanguine sunt: quare sanguinis nomine intelliguntur. Cũ his succis quos refert, intelligi etiam debet ros, qui per membra omnia sparsus est, & lac, & semẽ. Nam ad hæc etiam vis alimenti peruenit: augescũt enim cum alimento, & id quidem quia alimẽtum est: nõ enim generantur per redundantiam, vt excrementa. Pilorum, & vnguium, & cuticulæ, seu cutis extremæ non meminit, quia ea tantùm cœpit enumerare, quæ generantur & augescunt alimentis: illa verũ excrementorum congestione fiunt. Sed paulò infrà disserens de alimento, nõ tam propriè, sed vtcunq; dicto, mentionem eorum faciet.

Καὶ δὴ καὶ ἐς θερμασίην, καὶ πνεῦμα, καὶ ὑγρασίην.

Atqui & in calorem, & spiritũ, & humorẽ.

Addit Hippocr. & in calorem, & spiritum, & humorem: innuens scilicet, alimentum augere calidũ innatum, & humidum innatum corporum, ac reficere spiritus. Nec verò mentionẽ facit frigidi & sicci, quia alimentum non facit per se, ad seruandum aut augendum frigidum, aut siccum: sed calidum, & humidum. Nam hæ sunt quibus animantiũ vita seruatur: mors per siccitatem & refrigerationem irrepit. Quòd si quod frigus, aut quæ siccitas, ad vitam tuendam necessaria sunt, id certè nõ est per se, sed ne calor & humor supra mediocritatẽ sint. Spiritus hoc loco nominauit: de quibus sunt qui dubitent, an viuant, sintq; animantis pars. Videntur enim, cùm versus quaq; commoneantur, animo agi: animus verò eam tantùm substantiam videtur posse mouere, cuius actus est. Itaq; si (vt hac ratione effici

fici videtur) spiritus viuit, meritò hîc referetur in- A ter nostri partes. Stoici certè non tantùm videtur mihi sensisse, illnm viuere, sed illum esse ipsum animnm, atque ita animum ipsum esse partim aereum partim igneum. Sed de hac sententia, aliquando (concedente Deo) offeret se dispntandi occasio. Ego quidem vt alibi scripsi, spiritum animatum esse non sentio, sed animi instrumẽtum qnoddam, idq; externum, moneríque ab ipso animo, vt à me ensis, quamnis in ense mea vis non sit. Quorsum ergo re- B fertur hîc ab Hippoc. cùm pars non sit? Certè vt sanguis, qui nec ipse pars est, sed snbstantia quędam vtilis corpori, non excremẽtitia. Scire licet calidum innatum duplex esse in nobis, & ab anctoribus appellari: nam spiritus & sanguis hoc nomine dicuntur. Dicimus enim innati calidi pasiones esse, motns animi, vt iram, gaudium, & pudorem: qnia spiritus & sanguis mouentur per has animi pasiones. Dicitur etiam innatũ calidũ, ea pars nostræ substantiæ, quæ calidis elementis respondet. Ergo cùm ca- C lorem nominasset Hippocr. meritò statim addidit, & spirirum, vt intelligeres, vtrunque calidum cibis angeri.

Τροφῆς δὲ τὸ τρέφον τοῦτο τροφὴ, καὶ τὸ οἷον τροφὴ, καὶ τὸ μέλλον τροφή.

Alimenti autem quod alit, hoc est alimentũ, & quod est velut alimentum, & quod est futurum alimentum.

D Alimenti sunt tres differentiæ. Nam ant est id quod iam nutrit, id est, quod iam affigitur simul, & commutatur, loco eius quod effluxit: aut est succus qui paratus est nutrire, vt sanguis: aut est cibus qui ingeritur. Est autem hæc differentia, non generis, sed analogi: nam ratio alimenti, in prima illa specie maximè est, in tertia hac minimè, in secnnda mediocriter. Explicat Galenus hanc sententiam sub nomine Hippoc. multis in locis, potisimùm in primo de E Facultatibns naturalibus, & in primo de Alimentorum facultate.

Ἀρχὴ δὲ πάντων μία, καὶ τελευτὴ πάντων μία, καὶ ἡ αὐτὴ τελευτὴ καὶ ἀρχή.

Principium omnium vnum, & finis omnium vnus, & idem est finis & principium.

Natura ipsa rei viuentis (siue ea sit snbstantia, siue forma, siue actus, siue vtcunq; alirer lubet appel F lare) conficit sibi ipsi alimenta: itaq; est principium nutririonis & alimenti. Atq; alimẽtum, est propter hanc ipsam naturam: nimirum, ad sernádum suam substantiam & naturam, vtuntur alimento viuentia. Ergo uatnra rei viuentis, est principium & finis alimenti, & nutritionis. Hęc natura est, ant ipsa anima, aut temperies, aut naturalis calor. In qnam sententiam, dictum est ab Aristot. 2. de Anima, cap. 4. Erit animus primum profectò principium generádi, tale (loquitur de alimenti commutatione) qua- G le est id, quod hunc ipsum animum habet.

Καὶ ὅσα κατὰ μέρος ἐν τροφῇ καλῶς καὶ κακῶς διοικέεται· καλῶς μὲν, ὅσα προείρηται, κακῶς δὲ ὅσα τούτοισι τὴν ἐναντίαν ἔχει τάξιν.

Et quæcunque per partes bene & malè disponuntur: bene quidem, vt dictũ est: malè autem, quæ contrarium habent ordinem.

Cùm dixisset naturam rei quæ alitur, esse principium nntrimenti: addidit, & quæcunq; in alimento, per partes, bene & malè disponunrur. Id est, id ipsum principiũ, facit vt bene aut malè agatur circa alimentum: nam vt natura partium bene habet aut malè, ita bene aut malè agitur circa alimẽtum. Alimentnm, bene quidem tunc agitur, vt dictũ est, cùm id quod præerat, vincit id quod accedit: malè autem, cùm contrà, id qnod accedit (id est, cibus) vincit id quod præerat, id est, partes ipsas corporis. Illud accidit magna ex parte, quum natura membrorum bene valet, & dantur ei idonea alimenta & boni succi: hoc, cùm aut temperies membrorũ est debilis quàm maximè, aut vtitur pro alimentis, rebns aduersis natnræ, vt cibis mali succi, ant etiam venenis. Nam cùm talia accipiuntur, contrarium prorsus accidere solet, ac cùm accipiuntur boni succi alimẽta. Nimirum cùm bonis alimentis vtimnr, membrorum natura vincit cibos: cùm venenis aut alimentis prorsum inutilibus, hæc vincunt membrorum naturam.

Χυλοὶ ποικίλοι καὶ χρώμασι, καὶ δυνάμεσι, καὶ ἐς βλάβην, καὶ ἐς ὠφελείην, καὶ οὔτε βλάπτειν, οὔτε ὠφελέειν· καὶ πλήθει καὶ ὑπερβολῇ, καὶ ἐλλείψει, καὶ διαπλοκῇ, ὧν μὲν, ὧν δὲ οὔ.

Succi varij, & coloribus, & facultatibus: & in læsionem, & in vtilitatem, & neq; lædere neq; prodesse: & multitudine, & excessu, & defectu, & complicatione: quorundam quidem, quorundam autem non.

Succi omnium earum rerum, quas in corpora ingerimus, bifariam differunt, coloribus, & facultatibus. Nomine colorum intelligimus, & sapores, & odores, & reliquas pasibiles qualitates: facultatũ nomine, vires aliquid agendi, aut aliquo modo afficiendi corpora. Primus ergo modns quo succi distinguuntur, est per accidẽtia: vt sanguis est succus rnber & dulcis, pituita albus & insipidus, bilis flauus & amarus, melancholia niger & acerbus. Secũdus modus est per facultates: vr quarũdam rerum succi habẽt faculrates quàm plurimas, quibns prosunt, vt alexipharmaca, & vtcunq; roborãtia membra: quarundam succi vires habent quibus lædunt, vt venena omnia, & vtcunq; lædentia, vt dissoluentia aut exulcerantia quędam membra: quarundam rerum succi sunt, qui nec conferentes, neq; lædentes, alterando, aut insigniter aliquid emendando, aut corrũpendo, vires habent, huiusmodi sunt quæ alimenta tantùm sunt, & nihil habent medicamenti. Differunt verò, non tantùm viribus, sncci eorum qnæ ingerũtur, sed etiam facultatum multitudine, excessu, & defectu, & cõplicatione. Excessns & defectus, referuntur ad eandem facultatem: nimirum est eadem facultas in duobus medicamentis, abundat tamen in vno, & in alio deficit. Multitudo & cõplicatio referũntur ad multas facultates: nimirum accidit in vno sncco esse plures facultates quàm in alio, bocq; est differre multitudine facultatũ. Complicatio significat, facultatis cum facultate concur-

fus, qui quarundam facultatum esse potest, quarundam non potest. Vt potest esse in medicamento aliquo vis calfaciendi & adstringendi, & refrigerandi & laxandi: non tamen calfaciendi & refrigerandi, aut adstringendi & laxandi.

Καὶ πάντων ἐς θερμασίην βλάπτει καὶ ὠφελέει, ἐς ψύξιν βλάπτει καὶ ὠφελέει, ἐς δύναμιν βλάπτει καὶ ὠφελέει.

B *Et omnibus præ calore nocent, & prosunt: præ frigore nocent, & prosunt: pro viribus nocent & prosunt.*

Non significat Hippocr. vt verba videntur significare, esse succos qui rebus omnibus prosint & noceant, calore & frigore, & viribus. Sed docet ea, quę omnibus nocent (huiusmodi sunt venenosi succi) aut frigore, aut calore, aut viribus id facere (nimirū venena omnia, aut calore aut frigore aut tota substantia, siue facultate, siue natura, venena sunt) & C quę prosunt, calore aut frigore attemperare, aut virtutibus aliis secūdis iuuare. Humectationem & desiccationem intellexit cum viribus: quia vt alibi dictum est à me, ad modum substantię pertinent humor & siccitas.

Δυνάμιος δὲ ποικίλαι φύσιες. χυλοὶ φθείροντες καὶ ὅλον, καὶ μέρος, καὶ ἔξωθεν, καὶ ἔνδοθεν, αὐτόματοι, καὶ οὐκ αὐτόματοι· ἡμῖν μὲν αὐτόματοι, αἰτίῃ δ᾽ οὐκ αὐτόματοι.

Facultatis aūt variæ naturæ. Succi corrumpentes & totum, & partem: & extrinsecùs & intrinsecus: spontanei, & non spontanei: nobis quidem spontanei, causa autem non spontanei.

Facultates succorum qui lædunt, multæ naturæ sunt. Nam sunt succi qui corrumpunt totū animal, nullatenus lędentes insigniter partem quampiam: sunt etiam corrumpētes partem quandam insigniter, vt hæc ventriculum, illa hepar, alia renes. Sunt E etiam qui interiùs tantùm assumpti id possunt facere: alij etiam sunt, qui extrinsecùs etiam contingentes, possunt. Atq; horum omniū, quidam sunt spontanei, id est, sine causa manifesta id facientes, vt qui facultate quadam occulta id faciunt (nam scimus spontanea solere ab Hippocrate appellari, quæ manifesta causa carent, vt in Aphorismis) quidam sunt non spontanei sed aperta causa, vt calefactione aut refrigeratione, lædentes. Sed quoniá nihil sine causa fieri certò scimus, constat ea quæ nobis sponte fa F cta, ac sine causa videntur, reuerà, & causæ illi (quæ etsi nobis incognita, est tamē verè illius corruptionis causa) non esse spontanea: sed naturalia, & quæ causam illam naturaliter consequantur.

Αἰτίῃ δ᾽ αὖ τὰ μὲν δῆλα, τὰ δ᾽ ἄδηλα· καὶ τὰ μὲν δυνατὰ, τὰ δ᾽ ἀδύνατα.

Rursum autem causæ, hæ quidem manifestæ, hæ autem non manifestæ: & aliæ possibiles, & a G liæ impossibiles.

Causæ quibus ea quæ ingeruntur, nostra corpora afficiunt, nonnūquam sunt manifestæ, nonnunquam occultæ. Atqui occulta quędam adeò sunt, vt sciri tamen possint: quędam adeò, vt omnino nō A possint sciri. Nam causæ quæ in calore, frigore, humore, aut siccitate sunt, manifestæ sunt: quæ non sunt in his, sunt occultæ, & in modo substantiæ videntur esse. Cū verò modus substantiæ in multorū accidentium concursu sit, nonnunquá sciri potest, quæ accidentia facultates illas pariát, nonnunquā non potest. Nam alio loco docuimus, medicamēta trahere succos gratia similitudinis: occurrunt tamē multa medicamenta, quæ quibus accidentibus similia succis sunt, nullatenus possumus sentire.

B φύσις ἐξαρκέει πάντα πᾶσιν.

Natura iuuat omnia omnibus.

Natura semper pugnat cum morbis, nō quidem calidis, aut frigidis (eadē est ratio aliorū) vtrisq; nimirū natura nullam harū qualitatū amat, sed inediocritatem, quę nō minùs illorū vno q̄ altero euertitur. Proinde natura membrorum tam naturaliter se reducit, cùm licet per causam morbi, à febre ad C mediocritatem, q̄ à perfrigeratione. Hinc fit, vt non cuidam solùm morbo, aut solùm quibusdam subueniat natura, sed quibusuis: nec verò cuidam membro, sed omnibus vtcunq; laborantibus. Fitq; quam quam iuuetur natura aduersùm morbos, artis adiumentis, externis & internis, tamen vt illa omnia eatenus prosint, quatenus natura potest illis vti: frustra enim adhibentur medicamēta, quæ naturā nō sunt habitura adminiculanté. Itaq; natura est quæ omnibus instrumentis vtitur, subueniēs omnibus D partibus, aduersùs omnes morbos.

Ες δὲ ταύτην ἔξωθεν μὲν κατάπλασμα, κατάχρισμα, ἄλειμμα, γυμνότης καὶ σκέπη, ὅλου καὶ μέρεος· θέρμη καὶ ψύξις κατὰ τὸν αὐτὸν λόγον, καὶ σύψις, καὶ ἕλκωσις, καὶ δηγμὸς, καὶ λίπασμα. ἔνδοθεν δὲ τινά τε τῶν εἰρημένων, καὶ ἐπὶ τούτοισιν αἰτίη ἄδηλος, καὶ μέρει καὶ ὅλῳ, τινὶ τε καὶ οὐ τινί.

E *Ad hanc autem extrinsecùs cataplasma, illitio, vnguentum, nuditas, & tegumentum, totius & partis: calor & frigus eâdem ratione, & adstrictio, & vlceratio, & morsus, & inunctio. Intrinsecùs autem & quędam dictorum, & præter hæc causa occulta, & parti & toti: alicui quidem, alicui non.*

Enumerationem facit eorū, quibus solemus naturam iuuare: medicamentorum videlicet & euacuationum. Medicamenta verò bifariam distingui F possunt, & per formas, quibus eis vtimur, & per facultates. Sunt verò hæc duplicia: quibusdam enim extrinsecùs, & quibusdam intrinsecùs vtimur. Primorum mentionem priùs facit, dicens esse ant cataplasma, aut illitionem, aut vnguentum (in his intelligimus omne genus emplastri, ceroti, vnguenti, olei, & embrochæ, & balnei, & irrigationis) nuditatē aut indumentum (in his intelligimus vestes, & fragula, & ligaturas, & horum detractione, idq; totius G & partis.) Dicit rursum diuidens per facultates, esse adstrictionem (hæc fit adstringentibus) aut vlcerationem (hæc fit nimis acribus & causticis, aut cauteriis, ac corrodentibus) aut morsum (hic fit detergentibus) aut inunctionem. Inunctionem verò hîc vocat, non quod priùs illitionem, sed delinitionem,

nem, siue leuitatem quæ medicamentis leuiganti-bus fit. Deinde mentionem facit eorum, quibus intrinsecùs vtimur: quæ etiam bifariam diuidi possunt, & per formas, & per virtutes. Tamē cùm principia diuidendi optimè Hippocrates doceat, in singulis diuisionibus multa membra omittit, quæ nos oportet addere: nimirum Hippocrates omnia fundamenta iecit, omnes methodos, omnia principia docuit: reliquit verò plurima aliis peragenda. Oportet ergo nos singulas diuisiones percurrere. Ea quibus extrinsecùs vtimur ad iuuandum naturam, sunt aut ignis, aut ferrum, aut medicamenta, aut tegumenta & nuditas, aut cōtrectatio. Ferro vtimur rescindentes, secantes, aut scarificantes partes aliquas: igne, vrentes, cauteriis vocatis: medicamentis, adhibentes emplastra, aut cerota, aut vnguenta, illitiones ex oleo, embrochas, & balnea: tegumētis, iubentes, vel interdicentes vestes, stragula, aut ligaturas: contrectatione, fricare iubentes; aut manibus membra dirigentes, aut reponentes. Horum quædam in parte fiunt necessariò, nemo enim totū hominem vrit, aut secat, aut reponit: quædam in toto, aut in parte: tegitur enim, aut nudatur, lauatur, vngitur, fricatúrve, nunc totus homo, nunc pars iu eo quædam. Rursum diuidi possunt ea quibus exteriùs vtimur, per poteutias siue vires quibus operantur. Nam vtimur alterantibus secundùm temperamentum (hæc sunt calfacientia, refrigerantia, humectantia, & siccantia,) aut aliter afficientibus substantiam, secundùm virtutes quæ secundæ vocantur (huiusmodi sunt adstringentia, laxantia, aperientia, emollientia, duritiem inferētia, detergentia, resoluentia, suppurātia, & extrahentia, & aliqd aliud tale agentia) aut proprietate aliqua incognita membrum aliquod iuuantia (has vocant tertias virtutes) cuiusmodi est virtus vnguis qui circunfertur, vt animi deliquia soluat impositum cordi, aut admotum digito anulari: & lapides multi, quorum mirabiles quædam virtutes esse perhibentur. Ea etiam quibus vtimur interiùs, habent duplicem rationem differentiæ: alteram ex forma, qua eis vtimur: alteram ex virtutibus. Velut vtimur interiùs potionibus, aut clysteribus, aut catapotiis, aut bolis, aut trochiscis, aut cōditis. Rursum ea quibus interiùs vtimur, aut sunt calfacientia, refrigerātia, humectautia, aut siccantia, vel secundùm qualitatem aliquam secundam operantia: adstringentia inquā, laxantia, purgantia, mouentia vrinam, mouentia menstruam expurgationem, aut sudorem, abstergentia, aut lenitatem inferentia, scindentia, aut crassitudinem inferentia, vel tale quippiam faciētia: vel operantia virtute aliqua occulta, aut sympathia aut antipathia aliqua ineffabili, quam medicamentum habet cum aliquo homine, cum aliquo nō, aut cum aliquo membro, cum aliquo non: hanc enim vocat Hippocr. occultam causam. Hæc est ratio partitionum quas Hippocr. hîc docet: quas vt persequeremur, integro libro esset opus. Vsqueadeò Hippocr. magna totius doctrinæ fundamenta iecit, & fœcundissima fudit semina. Occulta causa, est quam multi proprietatem occultam appellant.

.Ἀποκρίσιες κατὰ φύσιν, κοιλίης, οὔρων, ἱδρῶτος, πτυάλου, μύξης, ὑστέρης, καθ' αἱμορροΐδα, θύμον, λέπρην, φῦμα, καρκίνωμα, ἐκ ῥινῶν, ἐκ πνεύμονος, ἐκ κοιλίης, ἕδρης, ἐκ καυλοῦ. κατὰ φύσιν καὶ παρὰ φύσιν αἱ διακρίσιες τούτων, ἄλλοισι πρὸς ἄλλον λόγον, ἄλλοτε καὶ ἀλλοίως.

Excretiones secundùm naturam, ventris, vrinarum, sudoris, sputi, muci, vteri, per hæmorrhoidas, verrucam, lepram, tuberculum, carcinōma, ex naribus, ex pulmone, ex sede, ex ventre, ex cole. Secundùm naturam & præter naturam euacuationes horum: aliis secundùm aliā rationem, aliis etiam aliter.

Ad euacuationes modò venit, quæ quàm maximè iuuare solent naturam. Hæ verò sunt duplices, aut euacuationes succorum extra corpus, aut excretiones ad quasdam partes: soluuntur enim morbi, aut euacuationibus aut abscessibus. Iuuant hæc naturam, tum maximè cùm sunt secundùm naturam: possunt enim secundùm naturam & præter naturam fieri, atq; ita iuuare aut lædere. Atq; accidit eadem fieri quibusdam secundùm naturam, quibusdam præter naturam. Abscessus, vt verruca, lepra, tuberculum, & carcinōma, toto genere præter naturam sunt (nam sunt morbi) dicuntur verò secundùm naturam fieri, cùm soluūt alios grauiores, aut naturam vtiliter subleuant. Euacuationes multifariam possunt esse secundùm naturam, aut præter naturam: vt in Controuersiis explicuimus. Hoc ergo est quod dicit: Secundùm naturam & præter naturam euacuationes horum, alijs secundùm aliam rationem, aliis etiam aliter. Nimirùm hæ euacuationes esse possunt diuersis rationibus, secundùm naturam, & præter naturam: nam vt diximus in Controuersiis, genere, quantitate, qualitate, aut tempore. Verùm hoc, illic est plùs satis explicatum.

Μία φύσις ἐστὶ ταῦτα πάντα, καὶ οὐ μία. πολλαὶ φύσιες εἰσὶ ταῦτα πάντα, καὶ οὐ μία.

Vna natura est omnia hæc, & non vna: multæ naturæ hæc omnia, & non vna.

Vna natura est, quæ omnia hæc molitur, & plures: est enim vna totius corporis natura, & est propria singulorum membrorum. Nimirū natura prospicit omnibus membris, vnicuiq; iuxta peculiarē illius naturam, operaturq; ita in singulis.

Φαρμακείη ἄνω καὶ κάτω, καὶ οὔτε ἄνω οὔτε κάτω.

Pharmaca sursum & deorsum, & neq; sursum nec deorsum.

Cùm dictum sit de aliis auxiliis, & insuper de euacuationibus, & abscessibus, quibus solet iuuari natura: modò de pharmacis (ita vocat expurgantia medicamenta) disputat. Hæc aut sursum euacuant, vt quæ vomitu: aut deorsum, vt quæ deiectione vel mictu: aut neq; sursum neq; deorsum, vt quæ sudore, aut vtcunq; per totum corpus.

Ἐν τροφῇ φαρμακείη, ἄριστον· ἐν τροφῇ φαρμακείη, φλαῦρον. φλαῦρον καὶ ἄριστον πρός τι.

In alimento pharmaca, optimum: in alimento pharmaca, prauum. Prauum & optimum ad aliquid.

Pharmaca omnia sunt aduersa ventriculo, & in-

suauia: quò fit, vt ventriculus ab illis abhorreat quã plurimùm. Neq; verò omnes æqualiter: nam quidam sunt qui præ mollitie non possunt degustare pharmacum: quidam ob naturalem quandam nauseam, si coacti degustauerint, non possunt non euomere: atq; si non euomuerint, descendit statim inalteratum, quare nihil expurgat. Nam medicamentum, vt expurget, debet à ventriculo alterari: vt id quod potentiâ habet, habeat actu. Ergo plurimùm refert, pharmaca amicè recipi à ventriculo. Quod vt fiat, cùm illorum natura repugnet, nulla melior ars est, quàm pharmaca cum cibis permista dare: ita enim meliùs accipiuntur, & accepta retinentur. Cùm verò vt recipiantur & retineantur, & à ventriculo quantum oportet alterentur, opus non est cibis, multùm nocet eorum permistio. Facit enim non tantùm vt ad actum deducantur, sed etiam simul cum cibis coquantur, & distribuantur: impediaturque ita expurgatio: & medicamentorum exhibitio maioris cacochymiæ occasio fit. Ergo pharmaca cum alimentis permiscere, simpliciter neque bonum est neque malum, sed ad aliquid vtrunque est. Nimirum quibusdam vtile, quibusdam noxiũ, vt explicatum est. Quibusdam etiam, etsi vtile non sit, est necessarium: velut quum æger in magna expurgationis necessitate constitutus, ob mollitiem cogi non potest pharmaca accipere: velut in puerulis, & delicatis mulieribus euenit. Tamen constat, quum cœpit expurgatio fieri, alimentum præstare, vt quidam ius gallinaceum præstant, expurgationem semper impedire. Sed etsi de aliis medicamentis ab expurgantibus dicatur, sententia est verissima. Nimirum dari potest medicamentum in alimento trifariam: aut medicamentis cum alimentis permistis: aut datis alimentis, quibus vires quædam medicamentorum sint: aut cibis oblatis non longè à medicamẽtis, sed eodem ferè tempore. Vtcunque fiat, nihil magis consuetum est in victu ægrotantiũ, quàm vti rebus quæ partim sint alimenta, partim medicamenta: neque id immeritò, eò ꝙ simul nutrire possint & attemperare, aut aliter morbo obsistere. Tamen nihil est deterius, quàm in victu benevalentium, medicamentosis alimentis vti: nam quæ ægrotantia corpora sanare nata sunt, sanis oblata morbos contrarios generabunt, si verè est alibi dictum, auxilia esse morbis contraria. Itaq; hac quoque ratione, medicamenta in alimentis dare est optimum inter curandum, & prauum in seruanda valetudine: & vtrunque est aliquid. Vnde apertè deprehenditur vulgi hominũ error, qui tunc se putant bono vti victu, quum eo vtuntur quo ægrotantes solent: qui tamen nihil aliud faciunt, quã vt sua opera insalubriter viuant, & citò pereant.

Ἕλκος, ἐσχάρη, αἷμα, πύον, ἰχὼρ, λέπρη, πιτυρὸν, ἀχὼρ, λειχὴν, ἄλφος, ἔφηλις, ὅτε μὲν βλάπτει, ὅτε δ' ὠφελέει, ὅτε δ' οὔτε βλάπτει, οὔτε ὠφελέει.

Vlcus, eschara, sanguis, pus, sanies, lepra, furfur, achores, impetigo, vitiligo, lentigo, nunc quidem lædit, nunc quidem prodest, nunc autem neq; lædit neq; prodest.

Hæc videntur mihi esse legenda post illa verba: Secundùm naturam & præter naturam euacuationes borum, aliis secundùm aliam rationem, aliis e-

A tiam aliter. Nimirum abscessuum & euacuationũ est eadẽ ratio: sunt enim abscessus quoq; in iis, quæ naturam iuuare possunt, nam sunt sæpe solutiones grauiorum morborum. Atq; vt euacuationes non semper prosunt, sed aliquando obsunt, cùm scilicet non fiunt criticè, sed symptomaticè, vt explicuim⁹: ita vlcera cutis, & omne genus scabiei, nonnunquã soluunt priorem morbum, cùm fiunt facultatis vehementiâ: nonnunquam augẽt, cùm fiunt præ debilitate: nonnunquam nec tollunt neq; augent, sed
B quod ad morbum attinet priorem, neq; iuuãt neq; lædunt, vt cùm fiunt ob errata in victu. Vlcera, siue vulnera nominauit: quia plerasq; abscessuum species solent comitari. Eschara, est crusta qua vulnera solent obduci. Ex vlcusculis fluere solent, sanguis, & pus, & sanies: differt sanies à pure, ꝙ tenuis est, & sero similis. Lepra est scabies atra per corpus totũ: quæ hac ratione solùm ab elephante differt, ꝙ cutẽ magis tenet; subiectam carnem non adeò, quàm elephas, aut cancer, hic vna in parte, ille in toto cor-
C pore: vt constare facilè potest ex Galeno libellis de Tumoribus præter naturã, & tertio de Causis symptomatum. Furfures & achores, sunt capitis morbi: achores sunt vlcuscula quædam capitis, tineam vulgus vocat. Impetigo (λειχὴν dicitur Græcis) est scabies quædam, ex succis crassis cum sanie permistis: de qua dubitatum à quibusdam non sine causa est, an sit morbus quem Gallicum hodie dicim⁹. Sed de hac re alibi fortasse potero sententiam meã meliùs aperire. Vitiligo (Græcis ἄλφος) maculæ cu-
D tis sunt, nunc candidæ, nunc nigræ: quæ solent etiam altiusculè penetrare, vt pili quoq; illinc nati tales fiant. Lentigo (Græcis ἔφηλις) est asperitas quædam, quæ in facie solet ex scabie suboriri.

Τροφὴ, οὐ τροφή. ἢν μὴ οἷόν τε ᾖ τρέφεσθαι, ὄνομα τροφὴ, ἔργον δ' οὐχί. ἔργον τροφὴ, ὄνομα δ' οὐχί.

Alimentum, non alimentum. Si non potest alere, nomen est alimentum, non res. Res est
E *alimentum, non nomen.*

Quandoquidem dictum iam est, proximam sententiam post decimamseptimam debere scribi, constat hanc quoq; vigesimæ succedere. Nam cùm dissereret Hippocr. de miscendis pharmacis cum alimentis, monet modò, esse quædam quæ verè non sint alimenta, tamen alimenta quodammodo dici soleant. Talem ego intelligo aquam esse, & quæ ad solam aquam pertinent. Hæc enim verè non nutriunt, videntur tamen nutrire, prohibentia corporũ
F exolutionẽ: diutiùs enim potest aliquis aqua vtens inediam ferre, quàm hac quoq; priuatus. Illa ergo non est alimentum: nam quod non potest alere, nomine tenus est alimentum, non re ipsa: debet verò alimentum esse re tale, non nomine solũ. Quanquã de aliis quibusdam rebus dici potest hoc idem, de quibus dicemus statim.

Ἐς τρίχας τροφὴ, καὶ ἐς ὄνυχας, καὶ τὴν ἐσχάτην ἐπιφάνειαν ἔνδοθεν ἀφικνέεται.
G
In pilos alimentum, & in vngues, & in extremam superficiem intrinsecùs peruenit.

Ea quoq; substantia, qua pili, vngues & extrema superficies fiunt & augentur, dicitur quodammodo alimentum, videtur enim nutrire: tamen non est

est propriè, quia hæ partes non tam nutritione verà, quàm congestione excrementorum fiunt, & augentur impulsu prodeuntis excrementi. Neq; verò illæ omnes eodem modo: pili siquidem toti radices vsq; fuligines congestæ sunt, nullius vitæ, nullius nutrimenti participes. Cutis extrema, quã dissectores cutem non veram vocant, hæc quoq; est expers vitæ: nutriturq; non verè, sed ex reliquiis alimenti veræ cutis, & excrementis simul durescentibus occursu externarum rerum, vt in animalibus crustatis crusta. Vngues verò neq; vita nec nutritione omnino carent, neq; verò sensu: accipiunt enim per radices, venam, arteriam & neruum. Sed extrema illorum pars, illa inquam, quam sine dolore secamus, durata nimis & quasi emortua, sensum amisit, & nutritionem, augescitque accessu partium, vt pili. Quare extremi vnguis nutritio, extremæ cutis nutritioni assimilis est: sed totius vnguis, dentis nutritioni. Nimirum tam vnguis quàm dens crescunt alimento, tamen in longum multò apertiùs, quàm in latum aut altum: quòd illorum venæ & arteriæ rectà ferantur multò magis, quàm in altum latúmve diducuntur. Itaq; hæc omnia alimentum capere intrinsecùs, id est per radices, & quomodo illorum quodq;, dictum est.

Ἔξωθεν τροφὴ ἐκ τῆς ἐσχάτης ἐπιφανείης ἐνδοτάτω ἀφικνέεται.

Extrinsecùs alimentum ex extrema superficie ad intima peruenit.

Monstratum à me est alibi, posse intima corporis alimentum per cutem capere: nec omninò esse à ratione alienũ qđ medici faciunt sæpe, admouẽtes vmbilico & reliquo ventri res nutriẽtes. Cur.n. nõ possunt vtiles succi & vapores illinc assumi, tum p arterias, tum etiã carnib. sua facultate trahentibus: cùm res multas vt lanam, triticũ & alia legumina, succos ad sese allicere apertè sentiamus?

Σύῤῥοια μία, ξύμπνοια μία, ξυμπαθέα πάντα· κατὰ μὲν οὐλομελίην πάντα· κατὰ μέρος δὲ τὰ ἐν ἑκάστῳ μέρει μέρεα πρὸς τὸ ἔργον.

Confluxio vna, conspiratio vna, compatiẽtia omnia: Secundùm totius naturam omnia: secundùm partem autem, quæ in quauis parte partes ad opus.

Quasi reddens rationem, qua potest alimentum ex extrema cute ad intima peruenire, dicit, confluxio vna, conspiratio vna. Quam sentẽtiam mille in locis citat Galen. nec profectò immeritò, est enim digna Hippocr. & verissima. Nam est toti corpori confluxio communis, & conspiratio communis: quia est à quauis particula in aliam quamcunq; via, confluxus, & transpiratus: & omnia possunt aliorũ omnium morbis lædi per consensum. Atq; vt morbis compatiuntur omnia, ita ad actiones conspirant omnia. Nam omnia membra conspirant ad opus, id est, operantur secundùm totius naturam: & singulæ partes simplices quę in quauis parte multiformi sunt, conspirant ad opus secundùm naturam partis illius. Vt omnes particulæ crurum conspirant ad ingrediendum, & manum ad apprehendendum: omnia verò, manus inquam, crura, vẽter, & caput, operantur vt maximè congruit toti animanti. Hoc

A certè percurrenti singulas partes, & in singulis omnes particulas, & omnium vsus & actiones, euadet notissimum: contingetq; nostri conditoris sapientiam demirari, qui ita omnia formauit, vt omnia membra toti animanti subseruiant, & singula membra aliorum omnium vtantur ministerio.

Ἀρχὴ μεγάλη εἰς ἔσχατον μέρος ἀφικνέεται· ἐξ ἐσχάτου μέρεος εἰς ἀρχὴν μεγάλην ἀφικνέεται.

B *Principium magnum in extremam partem peruenit: ex extrema parte in magnum principium peruenit.*

In confirmationem prioris sententiæ, omnia scilicet esse confluxibilia, conspirabilia & compatientia, dicit Hippocrates, principium magnum ad extremam partem, & ab extrema parte in principium magnum peruenire. Principium in nostri corporis mẽbris est, à quo vis aliqua in alia omnia fluit: extrema pars est cutis extima. Ego magni principij

C nomine, intelligo cor: ab eo enim vitalis vis in partes omnes fluit per arterias, cum qualitate quadam illustrationi simili. Atque hoc est quod dicit, Principium magnum in extremam partem peruenit. Ex extrema etiam parte, è cute inquam extrema, ad cor ipsum peruenit facilè per easdem arterias, cùm continui alteratione, tum vel maximè vocato pulsu, quod arteriarũ osculis occurrit. Ita enim solẽt venena multa cuti affricata interimere, & morsus animalium venenatorũ: quæ profectò, nisi eorũ

D vis aut ab eis aura aliqua ad cor deferretur, interimere non possent. Transpiratus ergo potest ab extrema superficie ad cor, & à corde ad extremam superficiem deducere. Quanquam multò minus esse quod ex arteriis recipiatur in cor, quàm quod è corde in arterias, alibi docui.

Μία φύσις, εἶναι, καὶ μὴ εἶναι.

E *Vna natura esse & non esse.*

Videntur verba hæc Hippocratis, in communẽ illam philosophorum sententiam scripta, eo calore nos confici, à quo geniti sumus, & nutrimur: itaq; idem esse in nobis principium ortus & interitus. Quam sententiam falsam esse, ego alio loco demonstraui. Calidum enim naturale semper incumbit humectationi & nutritioni: desiccationis is solùm qui præter nostram naturam igneus est, potest esse causa. Proindè ego hoc loco non quidem intelligo

F naturæ nomine calorem naturalem, sed ita intelligo quasi causa diceretur, atq; legeretur, eadem causa conseruationis & interitus. Causa verò hæc, est cibus ipse quo vtimur: nimirum cibo seruamur, & cibus etiam alterat perpetuò nostram naturam, & parit plerosq; morbos, qui tandem mortem nobis afferunt. Cui sententiæ insistens Hippoc. facit verbis sequentibus morborum enumerationem, & signorum, per quandam digressionem.

G Νούσων διαφοραὶ, ἐν τροφῇ, ἐν πνεύμασι, ἐν θερμασίῃ, ἐν αἵματι, ἐν φλέγματι, ἐν χολῇ, ἐν φλεβὶ, ἐν ἀρτηρίῃ, ἐν νεύρῳ, μυῒ, ὑμένι, ὀστέῳ, ἐγκεφάλῳ, νωτιαίῳ μυελῷ, στόματι, γλώσσῃ, στομάχῳ, κοιλίῃ, ἐντέροισι, φρεσὶ, περιτοναίῳ, ἥπατι, σπλῆνι, νε-

A φρόισι, κύστεϊ, μήτρη, δέρματι. ταῦτα πάντα καὶ καθ' ἓν, καὶ κατὰ μέρος.

Morborum differentiæ in cibo, in spiritu, in calore, in sanguine, in pituita, in bile, in succis, in carne, in pinguedine, in vena, in arteria, in neruo, musculo, membrana, osse, cerebro, spinali medulla, ore, lingua, stomacho, ventre, intestinis, septo transuerso, peritonæo, hepate, splene, renibus, vesica, vtero, cute. Hæc B *omnia & sigillatim, & particulatim.*

Bifariam facit enumeratiunem morborum; primùm per causas, deinde per partes. Prima est: morbi fiunt in alimento, id est, à rednndáti cibo aut potu, vt qui fiunt â satietate: vel in spiritn & in calore, id est, ab spiritibus ardentibus, vt febris diaria: vel in saugnine, vt febris continẽs, & inflammationes, & carbunculi: vel in pituita, vt febris quotidiana, intermittens aut perpetua, & œdemata, & mnltæ destillationes: vel in flaua aut atra bile, vt causus, C tertiana exquisita, erysipelas, herpes, multa vlcera; & quartanæ, & cancri, & elephas, & multa alia mala: vel in succis aliis, vt in aqua, semine, medulla ossium, lacte, rore aliorum membrorum: nam horum corruptione multi morbi fiunt. Secunda enumeratio est per partes. Morbi euim sunt, ant in sola carne aut pinguedine, vt tumures quidam laxarũ partium: aut in veuis vel arteriis, vt febris omnis: aut in neruis, vt stupores: & in musculis, vt conuulsiones & resolutiones: aut in membranis, qnales sunt mul D tæ membranarum præcisioues, & pleuritis: aut in ossibus, vt fractiones, & caries, & resolutiones: aut in ore, vt vocatæ aphthæ, & multi tumores, & multa vlcera: aut in lingua, vt linguæ resolutio, & tumor: ant in stomacho, id est, iu gula, vt impotentia deuorandi, & infixio spinæ aut festucæ: aut in ventre, vt satietas, & fames canina, & pica: aut in intestinis, vt dysenteria, & lieuteria, & tenasmus: aut in septo trásuerso, vt quædam phrenitidis species: ant in peritonæo, vt herniæ multæ species: aut in hepa- E te, vt deiectiones quædam cruentæ, & affectio vocata hepatica: aut in splene, vt multi scirrhi: aut in renibus, vt nephritis, & renum calculus: aut in vesica, vt suppressio vrinæ, & scabies quædam: aut in vtero, vt præfocatio vterina, & menstruorũ suppressio: ant in cnte, vt scabies, & tubercula multa. Et multa alia mala singularum partium, quæ omissa sunt: hæc euim luco exempli diximus. Pulmonem tantùm & cor videtur Hippocr. enumerans partes, F omisisse: quanquá profectò pulmo habet morbos insignes, vt sanguinis sputum, & tabem. Cor fortasse omisit, quia non potest snstinere magnos morbos: sustinet tamen quosdam nõ omnino exigues, quique nobilitate partis magni sunt, vt deliquia animi, & palpitationes. Hæc umnia, morbi inquam omnes, numerari possunt bifariam: & sigillatim, id est, per singulus morbos, & particulatim, id est, per partes, vt declaraui. Atq; adeò quanquam possint esse aliæ rationes diuisionum in morbis, nullæ his G duabus suut ad artem potiores: quia præstantissimæ indicationes curationum, sunt à causa, & à locu patiente. Maximè ergo faciunt hæ differentiæ euariare curationes: quod in partitionibus medicinalibus maximè considerari debere, alibi docuimus.

Μέγεθος αὐτῶν, μέγα καὶ οὐ μέγα.

Magnitudo ipsorum, magna & non magna.

Quinis morbus potest esse magnus, aut paruus: atqui hoc est quod dicit, magnitudo ipsorum magna & non magna. Id est, quod ad magnitudinem attinet, diniduntur morbi singuli in magoos & parnos. Dicitur morbus (vt Galen. rectè monet) magnns trifariam: aut ob propriam essentiam, vt inflammatio magna: aut ob principatum partis, vt cerebri, aut cordis quiuis morbus: aut ob morem malum aut malitiam, vt carbunculus qniuis etiá paruus, magnus morbus est. Paruitatis sunt coutrariæ rationes: præterquàm quòd vt magnus sit, quæuis dictarum rationum sufficit: vt paruus sit, opus est vt omnes absint.

Τεκμήρια, γαργαλισμὸς, ὀδύνη, ῥῆξις, γνώμη, ἱδρὼς, οὔρων ὑπόστασις, ἡσυχίη, ῥιπτασμὸς, ὄψιες, φαντασίαι, ἴκτερος, λυγμὸς, ἐπιληψίη, αἷμα ὁλοχερὲς, ὕπνος· καὶ ἐκ τούτων, καὶ ἐκ τῶν ἄλλων τῶν κατὰ φύσιν, καὶ ὅσα ἄλλα τοιουτότροπα ἐς βλάβην καὶ ἐς ὠφελίην ὁρμᾷ.

Indicia, titillatio, dolor, ruptio, iudicium, sudor, vrinarum hypostasis, quies, iactatio, visiones, imaginationes, morbus regius, singultus, morbus comitialis, & sanguis ὁλοσχερὲς, somnus: ex his, & ex aliis eorum quæ sunt secundùm naturam, & quæcunq; alia huiusmodi ad læsionem & vtilitatem tendunt.

Vt dictum est morbos posse esse magnos, aut paruos, ita possunt esse lethales, aut salnbres: dignoscnntnr verò lethales â salnbribns per signa. Proinde enumerat hîc Hippoc. signa, quæ considerari oportet à Medicis, ad præooscendum, an moriturus sit homu, an snperuicturus. Neqne tamen percurrit nmnia, sed multa: neque ea distiuctè, sed genera tantùm attingens, à quibus capinntur indicia: nam plena & distincta de hac re tractatio, ad partem prognosticam pertinet. Indicia ergo futnri euentus, capiuntur ex titillatione multarum partium. Est titillatio, motitatio particulæ, siue ea fiat palpitatione, siue tremore, siue affectu quodam rigori simili, siue cõuulsiuo motu. In quam sententiam scriptum est in Prognostico, oculi instabiles aut eminentes. Nominauit certè Hippocr. oculorum iustabilitaté inter lethalia signa. Hoc igitur est, quud titillationẽ vocat. Ex dolore etiam capi signa dicit: de doloribus qui in morbis possunt significationem euentns præstare, plura scripta sunt ab Hippocr. ipso, quàm vt opus sit ea referre. Tertio loco refert Hippoc. rupturam: nomine rupturæ, intelligit vlcus: de qno scripsit etiam in Prognostico, quia ab eo capiuntur in morbis multa sigua. Ita enim scriptum illic est: Vlcus antem, siue antè fieri contigerit, sine iu murbo fiat, dicere oportet: si enim moriturus sit homo, ante mortem liuidum & siccum erit, vel pallidum & siccum. Et rursus: Fauces exulceratæ cum febribus, timorem afferuut. Itaq; ex vlcere multa signa accipit Hippucr. Iam verò ex modo quo meus habet (hoc est quod iudicium vocat) multò plura. De sudore, de vriuis, de decubitu etiam (qnod quietis & iactationis nomine hîc intelligitur) diffusè egit

in

in eo opere. De visionibus etiam & imaginationi- A
bus ita scripsit: Qui in febre acuta aut phrenitide,
aut pulmonia, aut capitis dolore manus ob os fert,
aut frustra venatur muscas, aut de veste euellit pi-
los, aut de pariete stipulas carpit, id omne malum
exitialeque est. Hæ omnes, sunt visiones & imagi-
nationes. Ex morbo regio etiam docet Hippocra-
tes in Aphorismis, indicia capere, ita dicens: Qui-
buscunque in febribus morbi regii ante septimum
diem accidunt, malum. De prænotione ex singul-
tu, & conuulsione quacunq; (est enim conuulsioni B
similis singultus) & epilepsia, quæ est vniuersalis
conuulsio, multa scripta sunt in Aphorismis, quale
est illud: Conuulsio ex helleboro lethalis est: con-
uulsio ex vulnere lethalis est. Et rursum, Vbi san-
guis plurimus fluxerit, singultus, aut conuulsio su-
perueniens, malum. Itaq; epileptici motus (sunt e-
nim hi in conuulsiuis) & singultus, multa possunt
indicare. Addit deinceps Hippocrates, referens si-
gna, & sanguis ἐπισύχροιῆς: significat verò id nomē, san-
guinem manifestum. Constat verò sanguinem ma- C
nifestum fieri, aut fluxionibus sanguinis, aut qui-
busdam exanthematis, aut cutis maculis: vtrâque
enim harum rationum, multi sanguinis copia de-
claratur. De significationibus fluxus sanguinis scri
psit Hippocrates sæpe. Tale est illud primo Prædi-
ctionum: Ex naribus erumpente sanguine cum exi
guis sudoribus, refrigeratio maligna aut praua. Et
illud, Sanguinis stillicidia difficilia. Et illud eodem
libro, Ex sanguinis eruptione rigores longi. Et mul
ta alia. A rubeis etiam maculis, quæ per totam cu- D
tem, aut quadam corporis parte fieri solent per fe-
bres, multa scimus significari. Tales febres vocauit
Hippocrates in Epidemiis rubeas, nomine ducto à
maculis. Nos certè significationem harum macu-
larum, non sine magno totius Hispaniæ malo, supe
riori anno, qui erat milliesimus supra quingentesi-
mum quinquagesimum septimum (hoc anno me
grauissima phrenitis abstulisset, nisi singulari Dei
beneficio seruatus essem) agnouimus. Grassatum
enim est multis diebus in homines id malum: qđ E
nostri Hispani, nouato arbitror nomine, Tabardil-
lo cœperunt appellare. Nascebantur febricitanti-
bus ferè omnibus, maculæ per cutem, aliis nigræ,
liuidæ aliis, aliis tantùm rubræ. A rubris solùm li-
berabantur: à liuidis aut nigris duo tantûm eorum
quos ego vidi, seruati sunt. Erat in omnium succis
plus aut minus, tamen nonnihil qualitatis veneni:
Proinde anxietate magna afficiebâtur, linqueban-
tur animo, & delirabant. Atque tota Medicorum
cura in eo tantùm erat, vt alexipharmacis, & iis quę F
cutim versùs trahunt, vt cucurbitulis, & iis quæ su-
dorem prouocant, vterentur: neque victu admo-
dùm tenui vti licebat. Maculæ ergo timorem incu-
tiebant, etiam rubræ: tamen color ruber faciebat
animum. Hæc sunt, quæ ego puto Hippocratem
hîc intellexisse, nomine sanguinis manifesti. Addit
autem, somnus. De somni significationibus scripta
multa sunt & in Aphorismis, & in Prognostico, &
millies alibi. Sed quorsum Hippocrates addit di-
ctis; ex his & ex aliis eorum quæ sunt secundùm G
naturam? quomodo capiuntur per morbos indi-
cia ab iis quæ sunt secundùm naturam? Omnia
profectô quę præter naturam fiunt, non aliter pos-
sunt significare, quàm collata cū naturalibus. Con-
siderantes enim, quod alio loco dicitur, similia sint
an dissimilia, id est, quàm longè absint à naturali-
bus, cognoscimus quantum mali præ se ferant. Er-
go indicia constant ex dictis priùs, cûm sunt præ-
ter naturam: & iis quæ in singulis generibus sunt
naturalia. Verùm non sunt hîc relata omnia: ca-
piuntur enim indicia à multis aliis, quæ ad læsio-
nem aut vtilitatem tendunt, id est, significant mor-
bum in malum aut bonum exitum tendere. Hu-
iusmodi sunt, deiectio, sputum, respiratio, pulsa-
tio arteriarum, color totius corporis, aut vultus,
aut vnguium: & alia etiam, quorum hîc non est fa-
cta mentio.

Πόνοι ὅλου, καὶ μέρεος· καὶ μεγέθεος σημήϊα, τοῦ μὲν ἐς τὸ μᾶλλον, τοῦ δὲ ἐς τὸ ἧσσον· καὶ ἀπ' ἀμφοτέρων ἐς τὸ μᾶλλον, καὶ ἀπ' ἀμφοτέρων ἐς τὸ ἧσσον.

Labores totius & partis: & magnitudinis signa, alterius ad maius, alterius ad minus: & ab vtrisq; in maius, & ab vtrisq; in minus.

Morbi quidam sunt partis cuiusdam insigniter
affectæ, vt pleuritis, phrenitis, & pulmonia, & ne-
phritis: quidam sunt totius corporis, sine partis cu-
iuspiam manifesta læsione, vt febris morbus, &
quæuis totius corporis intemperies. Et quoduis
illorum morbi genus, & vtrunque, habet signa ma-
gnitudinis: & in his signis, quædam quæ signifi-
cant morbos esse magnos, quædam quæ paruos: vt
sunt signa magnæ & exiguæ febris, magnæ & exi-
guæ pleuritidis.

Γλυκὺ, οὐ γλυκύ· γλυκὺ ἐς δύναμιν, οἷον ὕδωρ. γλυκὺ ἐς γεῦσιν, οἷον μέλι. σημήϊα ἑκατέρων, ἕλκεα, ὀφθαλμοὶ, καὶ γεύσιες· καὶ ἐν τούτοισι τὸ μᾶλλον καὶ τὸ ἧσσον. γλυκὺ ἐς τὴν ὄψιν, καὶ ἐν χρώμασι, καὶ ἐν ἄλλῃσι μίξεσι γλυκὺ μᾶλλον καὶ ἧσσον.

Dulce non dulce: dulce ad potentiam vt aqua, dulce ad gustatum vt mel. Signa vtrorumque, vlcera, oculi, & gustatus: & in his plùs & minùs. Dulce & ad visum, & in coloribus, & in aliis mixturis: dulce plùs & minùs.

Facta digressione ad morbos, & symptomata, &
signa, redit modò ad disputandum de alimento.
Quoniam verò nihil potest alere, nisi sit dulce, vt
Aristoteles etiam sensit, disputat de dulcibus & nō
dulcibus, & de modis quibus aliquid dicitur dul-
ce. Ergo id quod ingeritur in corpus esu aut potu,
potest esse dulce, aut non dulce. Dici potest dulce
multifariam. Propriè dicitur dulce, cuius contra-
rium est amarum: diciturq; ad gustatum, nimirum
dulce & amarum sunt saporis species. Alia ratione
dicitur aliquid dulce metaphora quadam, quod
non mordet: diciturque dulce ad potentiam: quia
mordax quod est contrarium, eo quod facit, mor-
dicatione videlicet, insuauitatem facit. Constat ve-
rò hanc dulcedinem, aut contrarium, non tam di-
ci ad gustatum, quàm ad tactum: nam tactus est q
sentit morsus. Offenduntur à mordentibus maxi-
mè exulceratæ particulæ, & oculi (id enim experi-
mēto sentimus, si quid mordax vlceri admouetur,
aut in oculū instillatur, aut si fumus, vapórve acer

A oculis occurrit. Hac causa inquit, vtrorumque signa oculi, vlcera, & gustatus. Id est, hæ partes potissimùm distinguunt mitia ab acribus, oculi, & vlcera, & lingua: & lingua sola distinguit sapores. Neque verò de rebns omnibus idem iudicium capietur, ab vlceribus, & ab oculis: quædam eoim sunt mordacia oculis, quę sunt mitia vlceribus, quędam contrà. Vt oleum mite est vlceribus, & oculos mordet: quoniam (arbitror) per densas oculi runicas percolatur id solum, quod in oleo est teoue & mordax: per partes vlcerum penetrat totum oleum, B totum verò est mite. Aqua frigida oculis non est insuauis (quia, arbirror, est congener cum oculis, intra quos naturaliter sunt succi, atque eorum quidam frigidi) vlcera mordet. Est prætereà tertia ratio dulcis, & contrarij. Dicitur enim dulce, nomine latiùs patente, quicquid cuicunque seosui est placidum: non dulce, quod est implacidum: vt in sonis vox quædam subgrauis, in coloribus cærnleus, in odoribus odor suauis (huic eoim non est proprium nomen) in tangibilibus tepidum, & læ- C ue, & molle. Quocunque dictorum modorum, potest aliquid esse dulce plùs aut minùs. Dulcia enim dicuntur gustatui, omnia esui & potui apta: quanquam non omnia sunt dulcia, vt lac & mel, sed quia nulla illorum sunt dulcedinis omnino expertia: nam quæ omnino amara sunt, non possunt nutrire. Sed cur dixit, dulce ad visum & in coloribus, & in aliis mixtionibus? Dulce in coloribus est ad visum, in sonis ad aoditum, in odoribus ad odoratum, vt in saporibus ad gustatum. Dicit verò, & D in aliis mixturis: quia dulce omnium illorum generum, est in qnalitatibus non extremis, sed mediocribus, & quæ veluti extremarũ mixtione productæ sunt.

Ἀραιότης σώματος ἐς διαπνοήν, οἷσι πλέον ἀφαιρέεται, ὑγιεινότερον· πυκνότης σώματος ἐς διαπνοήν, οἷσιν ἔλαττον ἀφαιρέεται, νοσερόν. Οἱ διαπνεόμενοι καλῶς, ἀσθενέστεροι, καὶ ὑγιεινότεροι, E καὶ εὐανάσφαλτοι. οἱ διαπνεόμενοι κακῶς, πρὶν ἢ νοσέειν, ἰσχυρότεροι· νοσήσαντες δὲ δυσανάσφαλτοι. ταῦτα δὲ καὶ ὅλῳ καὶ μέρει.

Raritas corporis ad transpiratum, quibus magis aufertur, salubrius: densitas corporis ad trãspiratum, quibus minùs aufertur, insalubrius. Transpirantes facilè, debiliores, & saniores, & meliùs conualescentes: transpirantes autem dif- F *ficilè, priusquàm ægrotent, firmiores: cùm autem iam ægrotare cœperint, difficilè conualescentes. Hæc autem & toti & parti.*

Omois nntritio agitur cibo aut potu, aut spiritu: nam spiritus etiam præstat quandam nutritionis speciem: non quidem corporis, sed spirituum, qoibus facultas nostra ad multa vtitur: quod disputantes de vsu pulsus & respirationis, aliis locis indicaoimus. Spiritus trahitur transpiratu (bic est q̃ G toto nostri corporis habitu fit per poros) aot respiratu (hic agitur cerebro & thorace.) Dispotat ergo primùm de transpiratu, deinde de respirato. Ad transpiratũ pertinet raritas & densiras totius corporis, secundùm cutis poros. Sed quid est quod dicit, Raritas corporis quibus magis aufertur, salu- A brius: & densitas corporis quibus mioùs aufertur, insalubrius? Qui rariores sunt, maiorem patiuntur dissipationem: habent enim magnam spirationem insensibilem: qui densiores, minorem. Ac proiode dicit, raritas corporis, quibus plùs aufertnr: id est, qui raro sunt corpore, quique maiorem habeõt expirationem. Et rursum, Densitas corporis quibos minùs aufertur: id est, qui denso corpore suot, qoique mioùs dissipantur expiratiooe. Commendat itaque Hippocrates ad salubritatem, raritatem cor- B poris: & vituperat densitatem. Verùm qoia oihil est quod omnia habeat meliùs, sed vt statim dicet ipsemet, ad aliquid omnia bona & mala: in huius declarationem dicit, raros corpore esse debiliores & saniores: quia quamuis faciliùs ægrotent, tamen à morbis liberantur. Densos contrà, difficiliùs ægrotare: tamen difficillimè cùm ægrotare cœperint, conualescere. Huius causa est, quòd qui amplis poris sunr, faciliùs tanguntur frigore & calore, & aliis iniuriis, & cùm ægrotaot, habent faciles eua- C cuationes: proinde illorum morbi facilè iudicantur. Neq; tamen intelligendum est, quibusuis morbis capi faciliùs raros poris: sed illis solùm qui à causis externis fiunt, vt à sole, à frigore aeris, & talibus causis. Nam qui à putredioe, aut aliis internis caosis fiunt, citiùs arripiunt densos, quàm raros corporibus. Nam in statu pestilenti, scimus securiores multò esse hos: non solùm quòd faciliùs euaduot morbos, sed etiam quòd minùs peste corripiuntur. Itaque multò melior est conditio eorum, qui am- D plos habent poros: quia ab omnibus morbis liberantur faciliùs, cùm semel ægrotare cœperint: & à morbis, qui ex internis causis pendent, difficiliùs etiam corripiuntur. Hæc verba vera sunt, siue de toto corpore, siue de parte quapiam intelligantur. Potest enim esse quis reliquo corpore densus: & aliquo membro, vt capite, thorace, aut ventre, aut etiam pedibus rarus.

Πνεύμων ἐναντίην σώματι τροφὴν ἕλκει.

E *Pulmo contrarium corpori alimentum trahit: alia omnia, idem.*

Duplicis alimenti mentionem facit Hippocrates, eius quo nostræ partes nutriuntur (vocatque id alimenrum, siccum & humidum, cibum scilicet & porum) & alterius quod noo simpliciter est alimentum, sed alimentum spiritns. Non enim potest nutrire membra, sed solis spiritibus præstat materiam: hoc est aer, qui trabitur respiratu & pulsu. F Membra omnia nntriuntur alimento quàm simillimo: trahunt enim membra singula, alimenta ꝓpria gratiâ similitudinis. Aer verò qui ad spirituum refectionem trahitur, non trahitur gratia similitudinis, quæ est illi cum spiritu, sed qualitatis qua spiritui est contrarius. Trahitur enim aer præcipuè ad attemperarionem spiritunm, qui suapte natura, nisi occursu frigidi aeris & motu attemperêtur, inflammaotur. Ergo aer trahitur, quia est frigidus; & spiritus ardet: graria ergo contrariæ qualitatis. Pul- G mo deputatus est à natura præparatiooi aeris qui inspiratur, ne cordi tam frigidos occurrat. Itaq; etsi frigidus inspiretur aer, cordi verò præparatus occurrit, pulmoni frigidus: qui quà est frigidus, est spiritui contrarius. Meritò ergo dicit Hippocrates, Pulmo contrarium corpori (corpori scilicet quod augetur

augetur aere, hoc est spiritui) alimentum trahit: alia omnia; idem, id est, simile sibi. In hanc sententiam dicitur ab autore libelli de Carnibus: Alimentum calido frigidum est…

Ἀρχὴ τροφῆς πνεῦμα, ῥῖνες, στόμα, βρόγχος, πνεύμων, καὶ ἡ ἄλλη διαπνοή. ἀρχὴ τροφῆς καὶ ὑγρῆς καὶ ξηρῆς, στόμα, στόμαχος, κοιλίη. ἡ δὲ ἀρχαιοτέρη τροφὴ, διὰ τοῦ ἐπιγαστρίου, ὀμφαλός.

Principium alimenti spiritus, nares, os, aspera arteria, pulmo, & alia respiratio. Principium alimenti & humidi, & sicci, stomachus & venter. Initiale verò alimentum per epigastrum, vmbilicus.

Quod sit principium cuiusque alimenti, docet: vocat principium alimenti, partem eam per quam alimentum subit in corpus. Mentionem facit triplicis alimenti: alimenti spiritus (hoc diximus esse aerem, & materiam respiratus) & alimenti corporis, quod subseruit corporis nutritioni (estque humidum aut siccum, id est cibus aut potus) & alimenti initialis (ita vocat id alimentum quo corpus genitoris, capitone, pabulum, dum adhuc fœtus gestatur in vtero.) Aeris inspirati, principia sunt, nares, os, aspera arteria, & pulmo. Nam respiratio est duplex, alia thoracis, alia cerebri; fitque per nares præcipuè: alia thoracis, fitque per os, asperam arteriam, & pulmonem præcipuè. Addidi præcipuè, quia communis via est naso & ori: quare vtraq; pars per vtranque partem aliquatenus respirat. Principium alimenti humidi & sicci est os, stomachus & venter (stomachus dicitur os ventriculi, venter fundum) nam & cibus & potus assumitur per os & gulam, in ventriculum. Plato in dialogo de Natura, videtur affirmare potum cum aere ferri in pulmonem: qua causa à nonnullis reprehendebatur. Scripsit enim de pulmonis substantia & vsu hoc modo: Pulmonum tegmen cordi adhibuerunt, molle primùm, ac exangue, deinde cauis fistulis extrinsecùs spongiæ instar distinctum: vt spiritu potuque hausto, cordis ardorem huiusmodi respiratione & refrigerio tepefaceret. Hæc Plato. Quæ tamen optimè & interpretatur & defendit Galenus lib. 8. de Placitis Hippocratis & Platonis. Quia Plato non eò dixit potū & spiritu hausto in pulmonem, quòd vt totus ferè spiritus in pulmonem inspiratur, ita totus potus: sed quòd nonnihil potus semper per asperam arteriam in pulmonem percolетur. Maximam verò potus partem in ventriculum ferri, de sententia etiam Platonis palàm faciunt hæc verba; quæ paulò pòst idem autor adiunxit, dispntans de ventre & hepate: Postremò eam animæ partē, quæ esculenta & poculenta cupit, mediæ regioni inter diaphragma & vmbilicum applicauerunt. Initialis alimenti principium, est vmbilicus per epigastrum (epigastrum est ea ventris regio, quæ circa vmbilicum est.) Nam fœtus dum geritur vtero, neque ad nutritionem, neque ad respiratum vtitur ore: sed per arterias duas & vnicam venam (quæ coitu multarum venarum & arteriarum quæ sunt in secundinis, conflatæ sunt, & subeunt per illius vmbilicum, tenduntque rectà, vena ad hepar, arteriæ ad cor, per lumbos) nutritur & respirat.

A ῥίζωσις φλεβῶν, ἧπαρ. ῥίζωσις ἀρτηριῶν, καρδίη. ἐκ τούτων ἀποπλανᾶται ἐς πάντα, αἷμα, καὶ πνεῦμα, καὶ θερμασίη διὰ τούτων φοιτᾷ.

Radicatio venarum hepar, radicatio arteriarum cor. Ab his in omnia aberrant sanguis & spiritus, & calor per hæc meat.

Modò docet, vnde ducant originem instrumenta delationis alimenti: hæc sunt venæ & arteriæ. B Dicit itaque venas nasci ex hepate, arterias ex corde. De origine neruorum, non erat hîc tempestiuum dicere, quia hæc nullatenus faciunt ad alimentum, sed tantùm ad sensum & motum. Antiquissimi rarò distinguebant venas ab arteriis, plerunque vtrasque nomine venarum intelligebant: sed cùm distinguebant, vt in hoc loco Hippocrates, non aliter distinguebant ac posteri: venæ scilicet sunt quæ non pulsant, arteriæ quæ pulsant. Vtræq; harum deferūt per vniuersum corpus sanguinem, C vt Galenus libello in id solùm scripto demonstrauit, aduersus Erasistratum, qui venas solùm sanguinem, arterias spiritus solos deferre affirmabat. De cuius etiam sententia, verissima erat hæc Hippocratis assertio. Ab his, id est, ab hepate & corde, in omnia membra aberrant, sanguis & spiritus. Sanguis scilicet ab hepate per venas, spiritus à corde per arterias: & calor per hæc, id est per venas & arterias meat. De principio etiam arteriarum, dubitatum est antiquitùs: quibusdam putantibus, venas, arte- D rias, & neruos, à cerebro oriri. De principio venarum, in hunc vsque diem dubitatur à quibusdam, an sit hepar, an cor. Verùm dicendum est quod res habet, citra falsa dogmata: quæ profectò nisi Galenus satis apertè conuicisset, non grauarer hoc loco refutare: sed hoc ille compleuit. Hepar est officina, & venæ sunt viæ sanguinis, quæ veluti quidam aquæ ductus ab hepate orti, in totū corpus diducuntur. Cor ex sanguine, quē ex hepate recipit, puriorem alium & tenuiorem & calidiorem generat, & E cum eo multos spiritus, quos simul cum dicto sanguine, in vniuersum corpus arteriæ deferunt. Hic sanguinis & spirituum per arterias influxus, præstat omnibus membris vigorē & vitam: seruatur enim insitus membris calor, sanguine & spiritibus. Quas substātias hac de causa, calidum innatum quadam significatione dici, anteà monuimus. Hoc ergo est quod dicit: radicatio venarum, hepar: & radicatio arteriarum, cor: ab his aberrant in corpus totū sanguis & spiritus, & calor per hæc meat. Id est, calor, q. F præcipuè est in hepate & corde, meat per venas & arterias in corpus vniuersum: id est, p has vias communicant hæc viscera calorem toti corpori. Fit verò hæc communicatio, impetu sanguinis & spirituum: hæc enim impetu quodam feruntur. Quod pulchrè declarauit verbo φοιτᾷ: significat enim verbum meat, non vtcunque, sed impetu fertur. In hanc ipsam sententiam, alibi impetum facientia vocauit, quæ modò vocat calorem. Ex dictis hoc loco de sentētia Hippocratis, quiuis intelliget libellum G de Carnibus, inter cætera, illud continere alienum ab illius doctrina, venas & arterias oriri à corde. Verba hoc loco ab Hippocrate scripta, vsurpatissima sunt à Galeno 6. de Placitis.

Δύναμις μίη καὶ οὐ μίη, ᾗ πάντα ταῦτα καὶ τὸ

ἐπεροῖα διοικέεται. ἡ μὲν ἐς ζωὴν ὅλου καὶ μέρεος, ἡ δὲ ἐς αἴσθησιν ὅλου καὶ μέρεος.

Vis una & non una, qua omnia hæc & alia gubernantur. Hæc quidem ad vitam totius & partis: hæc autem ad sensum totius & partis.

Obiter disputat de facultatibus, quibus dicta membra & alia omnia gubernantur. Explicat verò Galenus Comment. 16. sect. 2. Aphorismorum, ita scribens: Siue numero singulari potentiam dixerimus, siue plurali potentias, nihil refert. Hocque B libro de Alimento Hippocrates ipse dixit, Potentia vna & non vna: genere quidem ostendens vnã esse potentiam, species autem plures habere. Hæc Galenus in declarationem huius sententiæ. Significat itaque vnam esse facultatem, qua nostra corpora gubernētur, genere scilicet vnam: eam verò non esse specie etiam vnam, & in alias species indiuiduam, sed multis facultatibus constare. Nam facultatum quibus nostra corpora gubernantur, alia est ad vitam totius & partis cuiusque (hæc est vitalis C vocata, quæ in corde residet præcipuè, & tribuit arteriis motum) alia ad sensum totius, & partis cuiusque sensu præditæ (hæc est quæ vocatur animalis, & residet in cerebro præcipuè, & tribuit toti corpori sensum & motum voluntarium.) Sed roges, cur omisit facultatem naturalem: eam, inquã, quæ pertinet ad alimentum totius & partis cuiusq;, quæ generat (dico) nutrit, & auget. Mihi videtur naturalem cum vitali coniunxisse: atq; illius propriam mentionem non fecisse, quod ea non vt duæ prio- D res in principe quodã membro sita, in reliqua membra influxu feratur. Nam vt temperamentũ quoddam cuique particulæ proprium est, ita propria quædam natura. Itaq; facultates gubernantes commemorans, duas tantùm dixit, vitalem & animalem: duæ enim hæ solùm sunt influentes à principibus membris.

Γάλα τροφὴ, οἷσι γάλα τροφὴ κατὰ φύσιν· ἄλλοισι δὲ οὐχί. ἄλλοισι δὲ οἷσιν οἶνος τροφὴ, καὶ οἷσιν E οὐχὶ τροφή. καὶ σάρκες, καὶ ἄλλαι ἰδέαι τροφῆς πολλαὶ, καὶ κατὰ χώρην, καὶ ἐθισμὸν τρέφεται. τὰ μὲν ἐς αὔξησιν καὶ ἐς τὸ εἶναι· τὰ δὲ ἐς τὸ εἶναι μόνον, οἷον γέροντες· τὰ δὲ πρὸς τούτων καὶ ἐς ῥώμην.

Lac alimentum, quibus lac alimentum secundùm naturam: alijs autem non ita: alijs quibusdam vinum alimentum, quibusdam nõ alimentum: & carnes, & aliæ multæ species alimenti, & secundùm regionem, & secundùm consuetudinem nutriunt. Hæc quidem ad incrementum & ad esse: hæc tamẽ ad esse solùm, vt senes: quadam verò etiam præter hæc, ad robur.

Hîc non de quocunque cibo vtcunq; nutriente differit, sed de idoneo: nam lac, & vinum, & carnes, omnibus hominibus sunt alimenta, nõ tamen omnibus idonea. Perinde ergo est ac si diceret, nõ omnia alimenta sunt omnibus hominibus idonea, sed G illis solùm, quibus sunt secundùm naturam, aut ætatis, aut temperamenti, aut consuetudinis, aut regionis, aut temporis anni, aut deniq; aliarum omnium causarum, quæ diuersa exigunt alimenta. Vt lac non omnibus est idoneum, sed infantibus, quibus est secundùm naturam ætatis. Quia hi nõ possunt vti cibo solidiori: & lac est substantia congener materiæ generationis, qua plurimùm abundat pueri: nam ex sanguine menstruo generantur. Carnes, non est alimentum idoneum infantibus, sed adultioribus: qui, vtpote sicciores, fiscioti iam vti debent alimento. Iuxta naturam quoque fit alimentum idoneum, aut non idoneum: vt mel biliosis non est idoneum, pituitosis est. Et secundùm regionem: nam vt calidis naturis, ita calidis regionibus (temporum eadem est ratio) quædam sunt idonea, quædam minùs. Sed est alia causa, quæ omnium maximè efficere potest, vt idonea, aut minùs alimenta sunt, puta consuetudo. Sunt verò consuetudines quædam singulares, quas scilicet quiuis homo minum sibi vsu comparauit: quædam communes, primùm omnium hominum, deinde quarundam nationum, deinde quorundam hominum, conuentuum, aut hominum vnius ordinis, aut vnius artis, aut denique vnius instituti viuendi. Vt mortales omnes, orbe recens condito, fructibus vtebantur: deinde carnibus assueuere. Quędam etiam sunt nationes, quæ fructibus, lacte, & melle, & denique delicatioribus cibis assueuerunt: quædam quæ solidioribus. Monachi Carthusiani assuescunt piscibus, à carnibus omnino abstinentes: aulicis etiam est suus mos capiendi cibi. Hæ omnes consuetudines facere possunt, vt alimenta aliis idonea, aliis minùs idonea sint. Vt vinum (hoc enim est ipsi Hippocrati propositum exemplum) lædit quidem pueros omnes, & viros etiam, qui nunquam ei assueuerunt: reliquis conueniens alimentum est. Proinde oportet vino nõ ante adolescentiam vti: neq; tamen quidem omnes, sed ratione habita naturæ, adhibitaq; consultatione, an expediat: atqui tunc paulatim assuescere. Hæc ratio, qua alimenta cuique homini idonea sunt. Docet Hippocr. his dictis, quid præstent corpori idonea alimenta, dicens aliis esse idonea ad incrementum & ad esse, id est, ad nutritionem & incrementum: aliis, ad esse solùm, id est, ad nutritionem sine incremento, vt senibus: quibusdam etiam ad robur, id est, ad roborãdas vires, vt iis qui ex morbis conualescunt, aut alioqui sani quidem adhuc, causa aliqua vt exercitatione & studiis debilitati sunt. Hi enim indigent cibo, q robur virium augeat: vt sani perfectè homines indigēt cibo, qui robur seruet: & ægrotantes eo solùm, qui omnis concidere nõ permittat. Quòd ad incremētum corporis attinet, meritò dixit quosdã capere cibum ad esse solùm, neutiquam ad incremētum, vt senes. F Nam, vt alibi à me dictum est, vsq; ad primam senectutem (ea verò est ætas consistentium) homines augentur: secundùm longitudinem, vsq; ad iuuentutem: tota iuuentute latitudinem & altitudinem solidorum membrorum comparantes.

Διάθεσις ἀθλητικὴ, οὐ φύσει. ἕξις ὑγιεινὴ κρέσσων ἐν πᾶσι. μέγα τὸ πόσον εὐςόχως ἐς δύναμιν ξυναρμοσθέν.

Dispositio athletica, non est à natura: habitus sanus in omnibus melior. Magnum est quantitas aptè cum facultate quadrans.

Athletæ crassescebant quàm plurimùm, fiebant multis succis & multa carne abundantes, quia cibo & exercitatione nutriebãtur felicissimè. Verùm Hippocra-

A Hippocrates non laudat hunc affectum, neque censet, homines ad hanc vsque erasitiem cibis vti, & arte refectoria, sed vsque ad mediocritatem quandam corporis, quam vocare solent Græci εὐεξίαν, quam hic vocat Hippocrates habitũ sanum. Hunc effectum in Aphorismis vituperauit, dicens: Habitus athletarum, periculosi. Et mox: Hunc ergo habitum statim soluere. Hoc ergo est quod hic dicit, dispositio athletica non est à natura (id est, conueniens, & quam natura amet) habitus sanus in omnibus hominibus melior est, quàm dispositio athle- B tica. Meritò affectum athletarum vocauit διάθεσιν, id est, dispositionem: & mediocritatem corporis ἕξιν, id est habitum. Quia ille affectus non est à natura, & à primo ortu innatus, sed arte quadam factus, quique cessante arte soluitur: hic verò temperatis hominibus est naturalis habitus. Addit dictis Hippocrates, reddens rationem qua dispositionẽ athleticam vituperat, & sanum habitum commendat: Magnũ est quantitas aptè cum facultate quadrans. Id est, optimum est ad securitatem, & ad valetudi- C nem tuendam, habere corporis molem non maiorem quàm pro facultate: id est, non maiorem quàm cuiusque natura amet. Nam Hippocrates inquit, Habitus qui ad summum bonitatis attingunt, periculosi: quia non possunt in eodem statu manere, ac quiescere, quare reliquum est, vt in deterius decidant. Quod optimè etiam explicuit Celsus, dicens: Qui crassior & nitidior solito est, suspecta bona sua habere debet. Qui itaque crassior quàm pro sua natura est, & succis quantumuis optimis abundan- D tior, in grauissimorum morborũ periculo est: non enim potest facultas diu succos regere: quare statim accidit sensus multitudinis ad vires, ac nisi festinanter soluatur affectus, morbi graues. Qui gracilior est solito, imbecillior est, quare & ad morbos paratior, quàm qui mediocris corpore, pro ratione facultatis: qui solus est sanus habitus. Locum hunc tractauit disertè admodum Plato in dialogo de Natura, docẽs, quantũ faciat ad tuendã valetudinem, vt corpus & anima æqualitatem seruent: id est, q́d E Hippoc. dicit, Quantitas & vires. Habet Platonis dictio hunc in modum: Idem quoque iudicandum de eo ex corpore & anima composito, quod animal appellamus. Quando enim anima admodum potentior corpore est, exultat in eo atque effertur, totum ipsum intrinsecùs quatiens, languoribus implet. Quando etiam ad discendum inuestigandúmque, collectis in vnum viribus vehementer incumbit, liquefacit protinus corpus, & labefactat. Denique cùm ad docendum disserendúmque priuatim F & publicè, ambitiosa quadam concertatione contendit, inflammat corpus atque resoluit: nonnunquam etiam destillationes fluxusq; commoueus, Medicorum plurimos decipit, cogitque illos contrarias causas iudicare. Rursus quando corpus grande, & pigriori mole superexcedens, pusillæ exiliq; cogitationi animi copulatur: cùm geminæ sint in homine secundùm naturam cupiditates, vna quidem per corpus alimentorum, altera verò per id, quod nobis diuinissimum inest prudentiæ: tunc sa G nè potentiores illius præualentes agitationes, q́d suum est adaugent, quod verò animi, hebes, indocile, obliuiosum reddunt, atque ita infirmitatem maximam, videlicet imperitiam, generant. Hæc Plato. Qui illud apertè docuit, corporis molem debere facultati respondere: quanquam rationem retulit, non vt Medici ad solos morbos corporis, sed vt Philosophus partim ad morbos corporis, partim ad animi: sed sententia est eadem. Et hæc est legitima enarratio huius loci: quanquam Galenus vltima verba, primo ad Glauconem, capite primo, aliorsum transfert, dicens Hippocratem de quantitate auxiliorum ad vires ægrotantium loqui. Et certè sententia ita quoque erit verissima: nam magnum (id est, arduum & difficile) simulque necessarium est, auxiliorum quantitatem ex facultate ægrotantium metiri. Tamen antecedentia verba, me ad illam meam enarrationem vocant.

Γάλα καὶ αἷμα, τροφῆς πλεονασμός· περίοδοι ἐς πολλὰ σύμφωνοι, ἐς ἔμβρυον, καὶ ἐς τὴν τούτου τροφήν. αὖθις ἢ ἄνω ῥέπει, ἐς γάλα, καὶ ἐς τροφὴν, καὶ ἐς βρέφος.

Lac & sanguis, alimenti redundantia. Periodi ad multa consoni, in fœtum & in illius alimentum: statim autem sursum repit in lac, & in alimentum, & in infantem.

Ex alimento toto corpore redundanti fiunt lac & saoguis menstruus, atque ex eadem omnino materia. Quæ, per periodos quosdam naturales, nunc deorsum venit ad vterum, vt ea via expurgetur in mulieribus, quæ non gerunt vtero, neque lactant, aut ad generationem & nutritionem fœtus in vtero gerentibus: nunc sursum recurrit ad mammas, vt lac fiat, quod editi iam in lucem infantis alimentum sit. Certè hi sanguinis redundantis periodi in hos vsus sunt à natura miro artificio procurati. Deduxit enim è venis, quæ ab interois cubitorum venis, antequam brachia ipsa ingressæ sint, alimentum mammis allaturæ, extra thoracem erruperunt, duas deorsum venas: quæ per musculos rectos, duabus ab vteri ceruice ascendentibus commissæ, continuitate quadam eædem venæ fiunt. Per has sanguis qui in nutritionẽ insumebatur priùs, cùm infans iam in lucem editur, ad vbera ascendit. Quò fit, vt paucis lactantibus, primis saltem mensibus erumpant menstrua: insumitur nimirum in lac, alimentum quod redundat. Hæc etiam causa est, vt gerentibus vtero, vbera intumescant, & lac fit: regurgitante scilicet bona parte sanguinis, qui ob fœtum cohibetur. Fit etiam, vt quibus alia quauis causa menstrua non profluunt, soleat lac in mammis fieri: est enim eadem lactis & sanguinis menstrui materia, & vtero & vberibus communis via.

Ζώουσι τὰ μὴ ζῶα, ζώουσι τὰ ζῶα, ζώουσι τὰ μέρεα τῶν ζώων.

Viuificantur non animalia, viuificantur animalia, viuificantur animalium partes.

Quæ alimentum capiunt, & vita prædita sunt, partim sunt animantia, aut illorum partes: partim non animantia, vt arbores, arbusta & herbæ.

Φύσιες πάντων ἀδίδακτοι.

Naturæ omnium sine doctore.

Hęc sententia est vsurpatissima à Galeno multis

locis, & mirè commēdata. Ea verò est, naturas omnium rerum sine doctore esse doctas: id est, perinde operari res omnes, quæ citra intelligentiam ducuntur, nō cognitione finis, sed naturâ, quasi summa sapientia præditæ essent: imò verò hæ solæ non aberrant. Homines enim, quibus Deus Opt. Max. dedit optionem agendorum, proprio consilio ducti, à bono proprio, id est, ab eo quod humana natura amat, sæpe recedunt. Itaque agunt sæpe quod non expedit, dum agunt malignè & imprudenter: omnis verò qui ita agit, præ ignorantia agit: nam in vera boni malique agnitione, nullus posit amore malum prosequi. Tamen res aliæ omnes, quæ naturâ ducuntur, illud agunt perpetuò, quod erat agendum, si eis daretur optio libera: itaque agunt quasi nihil ignorent, cùm tamen nihil didicerint. Sed si ita est, cur vocata est natura cæca à multis Philosophis? Neq; certè possis dicere, immeritò. Nam multa facit natura boni causa, ex quibus nascuntur mala satis grauia. Cuiusmodi est illud, cùm particula aliqua grauiter dolet, constringit natura versus illam vicinas particulas, qua constrictione sæpe non tantùm dolorem auget, sed inflammationes etiam excitat: non ergo doctè agit natura semper. Porrò si quæ proposuimus, vera essent, deterior esset cōditio rerum præditarum intelligētia, quàm sola natura: possent enim illæ errare, hæ non possent. Sin minùs, dic, quod ad boni consecutionem attinet, quid præstat intelligens non intelligenti? Certè res omnes, tam quę intelligentes sunt, quàm quæ secus, natura sua feruntur in bonum: neq; hac ratione, deterior est conditio intelligentium. Nam homines etiam prædiri sunt natura, quæ sua sponte ad bonum semper allicit: quàm solam si sequerentur, non vitiatam tamen criminibus, nunquam à bono aberrarent: ita natura impellens in id quod expedit, hominibus etiam est. Præstant tamen aliis rebus, quæ intelligentia carent, prouidentiâ: quæ versatur non circa præsentia bona, sed circa ea quæ aliis quibusdam possunt succedere: nascūtur enim sæpe ex præsentibus bonis mala, & ex malis bona, quæ vir prudens prouidet, aut cauet. Hac facultate caret natura, vocaturque proinde cæca, quòd citra prouidentiam feratur: quanquam per se nunquam errat. Meritò itaque dictum est, naturas omnium sine doctore esse doctas.

Αἷμα ἀλλότριον, ὠφέλιμον, αἷμα ἴδιον, ὠφέλιμον· αἷμα ἀλλότριον, βλαβερὸν, αἷμα ἴδιον, βλαβερόν. χυμοὶ ἴδιοι, βλαβεροὶ· χυμοὶ ἀλλότριοι, βλαβεροί. χυμοὶ ἀλλότριοι, ξυμφέροντες, χυμοὶ ἴδιοι, ξυμφέροντες. τὸ ξύμφωνον διάφωνον· τὸ διάφωνον, ξύμφωνον. γάλα ἀλλότριον, ἀστεῖον, γάλα ἴδιον, βλαβερόν· γάλα ἀλλότριον, βλαβερὸν, γάλα ἴδιον, ὠφέλιμον.

Sanguis alienus vtilis, sanguis proprius vtilis: sanguis alienus noxius, sanguis proprius noxius. Succi proprij noxij, succi alieni noxij: succi alieni conferentes, succi proprij conferentes. Consonum dissonum, dissonum consonum. Lac alienum vrbanum, lac proprium noxium: lac alienum noxium, lac proprium vtile.

Sanguine proprio & succis propriis vti dicuntur infantes, qui matrum suarum sugunt vbera: A alieno, qui nutricum. Nam dictum paulò antea est, sanguinis menstrui & lactis esse eandem materiam (sanguine verò, aut succos dicere nihil refert: nam sanguis quatuor succis conflatur.) Ergo infantes, qui à suis matribus nutriuntur, fruuntur proprio sanguine, & propriis succis: quia eodem alimento nutriuntur, quo sunt nouem mensibus in vtero generati. Mulieres multæ solent filios suos nutricibus tradere. Hanc consuetudinem multi Medici B adeò vituperant, vt ad impietatem etiam propè accedere contendant: videtur enim nihil magis datum mortalibus à natura, quàm prospicere iis, qui ab eis geniti sint: ergo iis, quos proprio sanguine genueris, lac proprium denegare, videtur esse impietatis. Sed & magno bono priuari infantes dicunt: priuari enim eo cibo, qui sibi à principio generationis factus est familiaris. Mihi verò, vt nihil aliud, ita neque hoc videtur temerè enunciandum: nam si vniuersim affirmes expedire, vt infantes à propriis C matribus nutriantur, falsa planè assertio erit. Sed neque si magnâ ex parte dicas ita esse agendum, satis scio an verè dices. Sunt enim tam multę causæ, quibus infantes debent nutricibus tradi, eò quòd materno lacte lædantur, vt vix possis dicere, vtrum agendum pluries sit, lactandum proprio lacte proprios natos, an nutricibus committendum. Multi enim lacte læduntur materno, & nutricum iuuantur: multi contrà iuuantur lacte materno, qui lacte nutricum læderentur. Hoc ergo est quod Hippo- D crates innuit, dicens: Sanguis alienus vtilis, sanguis proprius vtilis: sanguis alienus noxius, sanguis proprius noxius: succi proprij noxij, succi alieni noxij: succi proprij conferentes, succi alieni conferentes: lac proprium vrbanum, lac proprium noxium: lac alienum noxium, lac proprium vtile. Id est, multis infantibus, quibusdam de causis, noxium est vti sanguine, aut succis, aut lacte propriis, hoc est, maternis: & alienis vti est vtile. Aliis multis contrà, vtile est maternis vti, & alienis noxium: itaque vtrunq; E est quibusdam vtile, quibusdam noxium. Dictione illa ἀστεῖον, id est, vrbanum, vsus est Hippocrates per metaphoram: dicit enim vrbanum, vt significet bonum, eò quòd res vrbanę soleant esse elegantiores, & meliores ruralibus: hac ipsa metaphora vtitur inferiùs. Verba illa, quæ interiecta sunt, consonum dissonum, dissonum consonum, quæ videntur verba ænigmatis, in eandem sententiam scripta sunt. Est enim quasi diceretur, vsqueadeò, qđ quibusdā F est conueniens, aliis est minùs conueniens, & quod quibusdam minùs conueniens, aliis conueniẽs est. Ad verborum Hippocratis declarationē hæc sunt satis. Tamen est ab hoc loco non alienum, dicere, q̃ infantes debeant à propriis matribus, & qui ab alienis nutriri: & qua vtrique causa. In qua consultatione duplex contingit quæstio: alia, quæ ad matrē ipsam spectat: alia, quæ ad infantes. Hippocrates hoc loco, solam eam quæ ad infantes spectat, attigit, dicēs: Quibusdam infantibus lac proprium noxium, quibusdam vtile. Nos verò ne quicquam de- G sideretur, priorem etiam adiungemus. Nam vt quibusdam infantibus est vtile, quibusdam noxium maternum lac: ita mulieribus quibusdam aduersissimum est, suos infantes lactare, quibusdam ferè est ad salutem necessarium. Quæ enim debiles admodùm sunt, & frequenter exoluuntur, linquuntur-

turque

turque animo, non possunt lactationem sustinere: atq; ita re ipsa doctæ, suis infantibus nutrices quęrunt. Noui certè quandam, quæ optimum & electissimum habebat lac, atque satis multum, vt nati sui felicissimè nutrirentur: tamē ea debilitate erat, vt lactans crebrò linqueretur animn, gracilesceretque nimis: quæ si malo vrgente natum nutrici tradebat, reficiebatur optimè, crassescebatque mediocriter. Verùm est singularis mulieris natura quibusdam in rebus consideranda: quædam enim debiles cùm sint, prægnatione magis læduntur quàm lactatione: quædam contrà: qnædam etiam sunt, quę statim ac desistunt, vtero concipiunt: quædam etiam non lactantes, iustum tamen lactationis tempus expectant. Ergo vt dum matri prospicimus, id saltem quod minùs noxium futurum sit, consulamus, hæc oportet in consultationem adhibere, quę experimento maximè cognoscuntur (huic enim censeo maximam fidem haberi) deinde & quibusdam coniecturis. Nam eas quibus lactātibus etiam menstrua profluunt, sperandnm magis est fore, vt si coitu vtantur, desistentes potissimùm à lactatione, concipiant statim: nam antequam sangnis menstruus profluat, perrarò mulieres concipiunt iterum: verùm hoc ad matres ipsas spectat. Secundam consultationem addamus, quæ erit (arbitror) aliquantò longior: sunt enim multò plures causę, quę ad infantes ipsos spectant, cùm in matribus, tum in ipsis infantibus. Quod in matribus est, certè illas, quibus satis multa copia est boni lactis, & nulla alia causa est, qua lac, cùm videatur esse bonum, non sit tamen (non enim censeo adhuc patêre omnia sensibus) aut cùm sit quidem modò, muteturtamen per vicissitudines, nullus dubitet & posse & debere proprios natos lactare: quid enim prohibet? Non tamen, si quid horum desit, idq́ne insigniter. Sunt qnibns minus lactis perpetuò est, quàm vt sufficiat alendo infanti. Quæ causa firma est commutandi lac, & communis quodammodo primæ consultationi, de prospiciendo matri: & secundæ huic, qua infanti prospicitur. Nam infantes matres suas nimio suctu debilitant, & matres præ lactis inopia coguntur solidiores cibos infantibus intempestiuè præbere: ambo ergo læduntur. Quare satius fuerit, eo tempore dare infanti lac alienum, quod sufficiat tamen. Quòd si lac maternum malum sit, quacunque causa id fiat, nemo sanus non probet, lac alienum infantibus dari. Qnale lac bonum sit, quale malum, à multis ante me dictum est. Est certè optimum, sapore dulce, odore suaue, colore albū, substantia (tenuitatem dico & crassitiem) mediocre. Fit sæpe, vt nullum sensui conspicuum vitium in lacte sit, sit tamē aliqua malitia: hniusmodi est in mulieribus, quibus malum aliquod hæreditarinm est. Voco mala hæreditaria, quæ solent à maioribns in posteritatem deriuari: hniusmodi sunt mala omnia quæ ex naturali quadam intemperie, atque totius corporis aut partis imbecillitate fiunt, & solent vsque ad mortem durare, vt epilepsia, vertigines, fluxiones mnltæ, morbi articulares, & atræ biles, aut melancholiæ. Certè solent tales morbi cum semine & sanguine in fœtus ipsos à parentibus refnndi: neque id prnfectò mirnm est. Nam homines naturam & temperiem accipere ab iis, à qnibus geniti snnt, nulli est dubium: iam verò cum natura simili similem debilitatem deferri, ac cum debilitate si-

A mili similes morbos, est consequēs. Ergo si malum aliquod hæreditarium, à matre, aut à materna progenie timemus, consultum erit infanti nutricem quærere, qnæ à matris natura longissimè absit: vt recèns vitiata natura, maturè emendetur, antequā lacte simili ei alimento quod accepit in vtero, vitinm naturæ confirmatum, fiat inemēdabile. Sunt etiam mnlieres quędam, quibus lactantibus, etiam menstrua profluunt: quæ hac etiam ratione fiunt minùs idoneę ad nutriendos infantes. Quanquam

B non desunt, qui probent maximè nutrices, quibus singulis mensibus sanguis profluit, putantes hac ratinne lac pnrgari: non intelligentes tamen, interim conturbari sanguinē per totas venas, & lac in mammis, agitatione excrementorum. Nam omnem euacuationem antecedit secretio, & secretio affert agitationem & conturbationem: quod in iis, quibus sanguis menstruus instat, dolores dorsi, lumborū, & femorum, & capitis, & totius corporis declarāt. Licet verò id tibi experimento explorare, contem-

C planti lac eius, cui sanguis fluere incipit. Videbis enim proculdubiò colorem, & odorem, ac saporem, quin & substantiæ modum ita mutasse, vt videatur sanguis quidam non omnino in lac mutatus, aut cum lacte commixtus. Itaque non possnnt infantes effugere, quin quatuor aut quinque diebus vtantur malo lacte. Quare aliquando grauissimos morbos incurrunt, à quibus nonnunquam nō euadunt: aut si valida facnltate sunt, scabie multa abundant, quæ singulis mensibus videtur recurrere. La-

D borant etiam duos aut tres dies antequam sanguis profluat, & toto eo tēpore quo durat profluuium, magna inquietudine. Ergo hac quoque causa possit lac proprium esse noxium, & alienum vtile: feceritq́ue prudenter mater, cui menstrua proflnant, nutrici natum snnm committens. Mulieres etiam, quæ libidinosæ sunt, abundantesq́ue natura sua multo semine, aut tales habent viros, vt non possint à crebro coitu abstinere, sunt ad nutriendum minùs idoneæ: nam vitiat coitus lac, si quid aliud.

E Sed præter dicta, illud etiam mihi videtur summè animaduertendum: ne qnæ filios habent optatissimos, quos singulari amore prosequuntur, eos lactent. Eorum enim morbis (perpauci autem infantes non tentantur multis) & fletibus primùm permouentur, atque animi motus vehementes lac vitiari faciunt, vt alias omnes alimenti concoctiones. Vsque adeò ego non probo eorum orationem, qui vel hac vnica causa lactare proprios filios censent, quòd lac magnum amorem conciliet: facere qui-

F dem amorem mutuum parentum & prolis ad educationē probè exequendā, hūc lacte augeri, sine lacte debilitari. Ego verò censeo, tam innatū esse hominibus amorem prolis suæ, vt nullatenus ad amandum calcaribus indigeant (nisi quæ fortè hominum monstra sint) sed freno aliqno, ne eatenus ament vt non possint amorem temperare, & natos (ita vt fit) nimia indulgentia perdant, ipsiq́ue imprudenter agant. Itaque videtur hæc quoque ratio de filiorum amore in contrarium cedere, suaderéque,

G quominùs, quoad fieri pnssit, matres filios proprios lactent. In summa, mulieres quæ ad intemperiem quamcnnque insigniter lapsæ sint, vtiliter aliennm lac infantibus suis procurabunt, etsi alienum lac prnprio non sit omnino melius. Vt si res ferat, mulieres duas, humidam aliam, aliam natura

siccam, simul parere, certè prudenter fecerint, si A
filios commutauerint: est enim vtrique infanti lac proprium noxium, & alienū vtile. Nam proprium fouebit propensionem naturalem, quam in vtero accepit, alter ad humidos, alter ad siccos morbos: alienum emendabit. Eâdem ratione, si infans statim ab ortu ad morbum aliquem propensus esse cognoscitur, debet nutrici tradi: verisimile enim est, sanguinem maternum morbum illum augere posse, quem in vtero effecerit. Neq; verò cuicunque nutrici detur, sed cuius natura huic morbo aduersa B
esse videatur. Sed rogant, quorsum natura mammas mulieribus dedit, si tam paucæ possunt suos filios proprio lacte nutrire? Certè non vt omnes nutrirent, sed vt quæ possent, & deberent. Accedit, quòd multæ sunt ad nutriendum alienos idoneæ, & ad filios proprios non idoneæ: vt proposita duarum mulierum hypothesi, paulò anteà indicaui. Non ergo sunt adeo multæ, quæ filios suos nutrire sine noxa possint: sed quæ possunt facere, debent, quibus scilicet nihil dictorum obstat. Verisimè ergo dictum est ab Hippocrate, multis lac proprium C
esse noxium, & alienū vtile, multis verò econtrà. Alienum & proprium promiscuè dare, nunquam est vtile: quanquam est aliquando necessarium, vt cùm neutrum adest ea copia, qua ad alendum infantem possit sufficere. Tamen mulieres quæ filios lactare non possunt, si sufficiunt fortunæ, domi apud se nutrices habeant, vt eas circa infantes negligenter agere prohibeant. D

Σιτίον νέοισιν ἀκροσαπὲς· γέρυσι δὲ ἐς τέλος μεταβεβλημένον· ἀκμάζουσιν ἀμετάβλητον.

Cibus iunioribus facilè putrescens: senibus autem commutatus: vigentibus ætate commutabilis.

Consuetum erat Hippocrati & aliis antiquis Medicis, incoctum cibum imputridum appellare. In libro Hippocrati ascripto de Passionibus, ita est scriptum: Cibi deiiciuntur imputridi. Quod ita eo loco intelligi debet, quasi legeretur, cibi deiiciuntur incocti. Modus hic loquendi fluxit à quodam Medicorum dogmate, concoctionem ciborum putrescentia quadam agi. Nam sæpe ex falso dogmate, nomina fluunt quę ab autoribus retinentur: etiam si in illo dogmate non acquiescant, vt de nomine phlegmatis alibi dixi. Ita hoc loco Hippocrates vocat cibum facilè putrescentem, eum qui sit concoctu facilis. Quanquam potest, si lubet ita intelligere, vt Hippocrates significans facilem coctu, quasi signo quodam indicans, dicat facilè putrescentem: eò quòd tenues cibi, & qui facilè coquuntur, citò soleant plerunque putrescere. Docens Hippocrates hoc loco, qualis cibus cuique ætati offerendus sit, trium tantùm ætatum mentionem facit, incrementi, vigoris, & senij. Nam reuerà omnes ætates tribus his continentur: crescit enim, aut decrescit, aut consistit vigor hominis. Horum omnium, qui vigent, vti debent cibo crassissimo: senes tenuissimo: iniores iuuenibus, mediocri: eo scilicet q fit facilior concoctu, quàm crassissimus, & difficilior, quàm tenuissimus. Hoc vt doceret, scripsit: Cibus iunioribus facilè putrescens, senibus extremè commutatus, vigentibus ætate incommutabilis. Quod vt meliùs intelligas, considera, cibos non statim ac ingesti sunt posse alere, sed cùm sunt commutati. Commutationem verò accipiunt quidam interiùs solùm, vt in ventre, hepate, & venis: plerique exteriùs quoque, vt in furno, aut olla, aut veru. Cibi qui externa præparatione indigent, si sine ea accipiantur, difficiles concoctu sunt, vt carnes crudæ, & massa: quæ probè eam accepêre, faciliores concoctu sunt, vt carnes bene elixæ. Ergo cibus duplici ratione potest esse facilis, aut difficilis, aut mediocris: aut quia talis est natura sua, aut gratia præparationis. Ergo cùm dixit, facilè putrescens, & rursum, incommutabilis: respexit cibi substantiam, significauitque cibum facilem commutatu, & difficillimum. Nam illud incommutabile, nō significat quod omnino commutari non posit, sed quod difficilè commutetur: vt impossibile, nonnunquam significat qđ est difficile. Cùm dixit, extremè commutatus, respexit præparationem extremam: non enim senes cibo vti possunt commutato interiùs. Sed eo nomine significanit cibum concoctu facilem: talis enim esse solet, qui arte coqui capitur iam bene commutatus. Tamen tu ne intellige, senem vti debere cibo solùm bene præparato, de cibi substantia nihil curantem: sed quod de præparatione dicitur, de substantia etiam eibi debet intelligi. Nimirum senes debent vti tenuissimo cibo, & si fieri potest, arte commutatissimo: iuuenes crassissimo, & minimè commutato: iniores in vtroque mediocri. Causam, qua pueri non possint vti cibo tam solido, quàm iuuenes, cùm habeant calorem æqualem, paulò anteà dixi, esse in modo substantiæ membrorum.

Ἐς τύπωσιν, λε' ἠέλιοι· ἐς κίνησιν, ο'· ἐς τελειότητα σι'· ἄλλοι φασὶ, ἐς μορφὴν, με'· ἐς κίνησιν, ος'· ἐς ἔξοδον, σι'. ἄλλοι ν' ἐς ἰδέην· ἐς πρῶτον ἅλμα, ρ'· ἐς τελειότητα, τ'· ἐς διάκρισιν, μ'· ἐς μετάβασιν, π'· ἐς ἔκπτωσιν, σμ'. οὐκ ἔστι καὶ ἔστι. γίνεται δὲ ἐν τούτοισι καὶ πλέω καὶ ἐλάσσω, καὶ κατὰ μέρος. οὐ πολλὸν
E δὲ πλέω καὶ ἐλάσσω, καὶ ὅλον, καὶ κατὰ μέρος. οὐ πολλὸν δὲ πλέω, ἢ ἐλάσσω. τὰ δὲ ἐλάσσω ταῦτα, καὶ ὅσα ἄλλα τούτοισιν ὅμοια.

Ad figurationem trigintaquinque Soles: ad motum septuaginta: ad perfectionem ducenti decē. Alij dicunt, ad figuram, quadraginta quinque: ad motum, septuaginta sex: ad exitum, ducentos decem. Alij, quinquaginta ad formam: ad
F *primum saltum, centum: ad perfectionem, trecentos: ad distinctionem, quadraginta: ad transitum, octoginta: ad elapsum, ducentos quadraginta. Non est, & est. Generantur autem in his, & plura & pauciora, & totum, & per partes. Non valde autem plura, aut pauciora: pauciora autem tot, & quæcunque alia his similia.*

G Antiquissimi Medici tentabant definire terminos exitus ex vtero, & quot diebus figuram & motum acciperent: putabantq; seruari quandam certam rationē temporis figurationis, ad tempus motus, & hoius ad tempus exitus. Quæ sententia vsq; ad Arabes etiam Medicos venit: tamen non eodem modo de hac re sentiebant omnes, sed proferebant varia-

varia. Proinde Hippocrates refert omnium senten- A tias, vituperatque omnes: non quòd falsæ omnino sint, sed quòd de re contingēti ita prolatæ, quasi de re necessaria sint: aperitque deinceps rem ipsam, vt habet. Proponit ergo quatuor sententias: primam statuentium, ad figurationem, triginta quinque: ad motum, septuaginta: ad perfectionem, ducentos decem: secundam, ad figuram, quadraginta quinque: ad motum, septuaginta sex: ad exitum, ducentos decem: tertiam, ad formam, quinquaginta: ad primum saltum, centum: ad perfectionem, trecen- B tos; quartam, ad distinctionem, quadraginta: ad transitum, octoginta: ad elapsum, ducentos quadraginta. Figuratio, figura, forma, & distinctio, eandem rem significāt: nempe distinctam figurā fœtus. Vt motus, & primus saltus, & transitus: nam hæc tria nomina significāt motum animalem. Et perfectio, & exitus, & elapsus, significāt perfectionem fœtus, & ipsum partum. Ex his sententiis eliciunt Arabes Medici, hanc esse rationem dictorum temporum: perfectionis triplum temporis motus, & tempus C motus duplum figuræ. Nam hæ omnes antiquorū sententiæ, præter secundam, proportionem hanc obseruauerunt, vt licet cuiuis supputāti videre. Verùm quicquid antiquissimorum quidam dixerint, & multi Arabum, nullam proportionem talem arbitror obseruari perpetuò: sed fieri posse vt obseruetur, & fieri posse vt secus. Quod vt doceat Hippocrates, scribit, Non est & est. Quasi diceret, nullum horum est perpetuum, sed fieri potest vt ita fiat, & vt nō ita, sed aliter fiat. Nam generantur in his tem- D poribus & plura & pauciora: id est, & pluribus & paucioribus diebus. Et totum, & per partes: id est, & in totum conceptum possunt insumi plures & pauciores dies, quàm sententiis illis dicitur: & per partes: id est, in quancunque conceptus partem. Dicuntur conceptus partes, tria tempora quæ diximus, figurationis, motus, & editus. Non valde autē (inquit) plura aut pauciora: id est, nō tamen valde pluribus aut paucioribus diebus gigni possunt. Nam infra ducētos decem dies, qui erat, dictorum E modò, minimus terminus, aut supra trecentos, perpauci eduntur. Edi tamen possunt paucioribus: nam dictum est ab eodē Hippocrate libello de Partu septimestri, dimidiato anno posse partum naturalem fieri. Ergo concludens dicit, Pauciora autem tot, & quæcunque alia similia his. Id est, paucioribus diebus eduntur tot, quot similiter ac hi geniti sunt: id est, secundùm motū quendam naturalem, & proportionem (non enim negauimus esse partium huius motus proportionem legitimam, sed F perpetuam) tamen breuioribus temporibus, qui triginta diebus figuram, sexaginta motum, centum octoginta perfectionē accipiunt. Hi enim incidunt iam in principium septimi mensis, possuntque edi vitales. Aulus Gellius citat hunc locum Hippocratis, sed longè aliter legit. Nam ego in meo codice inueni has voculas solùm, οὐκ ἔστι καὶ ἔστι: id est, nō est, & est. Ille è suo codice, quem hactenus non reperi, ita transcripsit: ἔστι δὲ καὶ οὐκ ἔστιν ὀκτάμηνος γένεσις: id est, est autem & non est octomestris partus. Producit G enarrationem è Sabino, qui super eo loco ita scripserat: ἔστι μὲν φαινόμενα ὡς ζῶα μετὰ τὴν ἔκτρωσιν, οὐκ ἔστι δὲ ὡς θνήσκοντα μετὰ ταῦτα, καὶ ἔστιν ἐν φαντασίᾳ μὲν, παραυτίκα ὄντα, δυνάμει δὲ οὐκ ἔστι. Id est, videntur quidem esse vt animantia post abortum, non sunt autē vt quæ statim moriuntur: & sunt imaginatione, quia statim sunt, facultate autem non sunt. Hæc ille ex Sabino. Qui proinde intellexit Hippocratē dixisse octomestres partus esse & non esse, quòd octauo mense editi quodammodo sint & non sint: sint quidem, eò quòd viuentes producantur: non sint, quòd non durent, sed statim intereant à partu. Sed ego meum codicem sequutus sum, cùm quoniam non contigit alium videre, tum etiam quia videtur veriorem, & Hippocrate magis dignam sententiam continere. Nam quid non habet illa Sabini enarratio, vulgarium ænigmatum dilutioni simillimum? quid exprimit eruditionis? Quanquam ego lectionem ipsam Sabini sequutus, locum aliter intelligerem. Nimirum priores partus, eum inquam qui agitur ducentis decem, & trecentis, & ducentis quadraginta diebus, legitimos esse: octomestres autem plerisque in locis non esse, alicubi tamen etiam esse. Nam Aristoteles in quadam Græciæ parte solere octomestres seruari, memoriæ prodidit. Sed quia hæc ad loci enarrationem sunt satis, & de re ipsa libro 2. Controuers. multa disputaui, hactenus modò. Dies hoc loco vocari soles, eò quòd Sol distinguit dies, non est quòd moneam.

Ὀστέων τροφὴ ἐκ κατήξιος. ῥινὶ δὶς πέντε γνάθῳ, καὶ κληΐδι, καὶ πλευρῇσι, διπλάσιαι, πήχει, τριπλάσιαι, μηρῷ, πεντιπλάσιαι. καὶ εἴ τι ἐν τούτοισι δύναται πλέον ἢ ἔλασσον.

Ossium alimentum ex confractione. Naso bis quinque; maxilla & claucula & costis duplicia, cubito triplicia, tibia & brachio quadruplicia, femori quintuplicia, & si quod in his plùs aut minùs potest.

Proculdubiò locus hic est vetustate corruptissimus, suntque multa detracta, & alia quædam addita, vt suspicer quàm plurimū dissidere ab eo, quod Hippocrates ipse scripserit. Ac fortasse hæc verba aliquis interposuit: nam nihil habent verum, neque Hippocrate dignum. Nam siue sermo sit de coalescentiis ossium, siue de fracturis quas possunt accipere, falsa est sententia. Nam nasus neque habet decem commissuras, nec video quas decē confractiones possit accipere. Si priora illa verba, ossium alimentum ex confractione, significant, vt videtur, ossa capere alimentum per coalescentias, non est omnino vera. Nam quanquam ossa cranei accipiunt vascula multa per commissuras, sunt multa alia ossa quæ commissuris carent, & per se tota alimētum capiunt ex vicinis partibus, perque eam membranam, qua ossa omnia vestita sunt, quam periostium vocant. Quid aliud significent, non video. Itaque non tam volo hæc verba interpretari, quàm hinc expungere. Si quis fortè post me inuenerit enarrationem commodam, reducat is, eritque mihi magnus Apollo: modò tamen afferat vera & consentanea, nam facile est de re quacunque delirare.

Αἷμα ὑγρὸν, καὶ αἷμα στερεόν· αἷμα ὑγρὸν, ἀστεῖον· αἷμα στερεὸν, φλαῦρον.

Sanguis humidus & sanguis solidus: sanguis humidus, vrbanus: sanguis solidus, prauus.

Sanguis omnis est humidus cum calore: quòd si

quatuor succi nomine sanguinis significentur, est in homine temperato temperatus, in intemperatis intemperatus, vt ipse homo. Verùm hîc nomine humidi & solidi, tenuem & crassum intelligit: & vtitur hîc eadem metaphora, qua paulò antè, vocás sanguinem tenuem vrbanum, eò quòd sit bonus: Itaque tota hæc dictio debet intelligi, quasi ita esset scripta, Sanguis aut est tenuis, aut crassus: sanguis tenuis est bonus, sanguis crassus est malus. Meritò quidem crassum sanguinem vituperat: nam redundat melancholiâ, & nascuntur ex eo crassi & turbulenti spiritus, & multæ obstructiones. Nec tamen tenuis omnis est commendandus, sed is qui est cum multa concoctione, non est nimis crassus: qui certè mediocris erit substantia propria, videbiturque tenuis, quòd à crassis succis sit expurgatissimus, minimè pituitosus, aut melancholicus. Nam qui nimis tenuis est, vsqueadeò vt effusus non concrescat, hic minimè debet haberi bonus, sed vitiatus & putris, vt alio loco scripsi.

Πρός τι πάντα, φλαῦρα καὶ ἀστεῖα.

Ad aliquid omnia, mala & vrbana.

Hîc etiam perstat in metaphora: valet enim præscripta oratio, vt hæc, ad aliquid omnia bona & mala. Est sententia verè Hippocrate digna. Nihil enim eorum quibus homines vtuntur (medicamenta intelligo, & alimenta: nam quæ toto genere sunt deleteria, nulla ratione hominibus prosunt) est omninò laudandum, aut omnino vituperandum. Nihil enim est tam vtile, vt non noceat sæpe: neque quicquam tam noxium, quod non sit sæpe vtile. Si quis omnibus prudenter vtatur, omnibus iuuabitur: si imprudenter, omnibus lædetur. Itaque non tam oportet Medicũ (quod pleriq; tamẽ faciunt) res quasdam habere in malis, à quibus velnt à venenis cauere omnes mortales censeat, alias in bonis, quibus vti omnibus incautè permittat: sed docere, vtendi quacunque re, quæ sit idonea, & quę minùs idonea occasio: quæ res bonæ, & quæ malæ sint, nõ indistinctè, sed ad hæc & ad illa. Mirum est quàm facilè interrogent quidam Medicos de re quauis, sitne bona an mala: & quàm molestè ferant, nisi statim Medici respondeant, nihil rogãtes, nihil distinguentes, hæc bona, illa mala. Quasi verò rerum omnium aliæ sint capite damnatæ, aliæ semper absolutæ. Scripta sunt priùs in hoc ipso libello multa exempla sententiæ huius: quale erat illud, Probè perspirare, ad quædam melius, ad quædam deterius est: & illud, Lac alienum aliquando bonum, aliquando malum. Itaque vt vidisti me in eis exemplis, vtilitatis & noxæ causas distinguentem: ita oportet te interrogatum de re quauis, distinctiones meditari, non incespitanter respondere.

Ὁδὸς ἄνω κάτω, μία.

Via sursum deorsum vna.

De via alimẽti disputat, de ea inquam, per quam in vniuersum corpus deducitur. Non ergo, inquit, alia via est quæ ad supernum corpus, alia quæ ad infernum ducit: sed eadem in corpus vniuersum distributa, in vniuersum diducit. Hæc est vena caua, quæ ab hepate orta, postmodùm in supernam & infernam partem, & in dextram & sinistram, anteriorem & posteriorem, ramos mittit. Eodem modo facit arteria magna à corde orta.

Δύναμις τροφῆς κρέσσων, ἢ ὄγκος· ὄγκος τροφῆς κρέσσον, ἢ δύναμις.

Facultas alimenti melior quàm moles, moles alimenti melior quàm facultas.

Facultas alimenti est facultas nutriendi: nam facultates aliæ, medicamentorum potiùs sunt, quàm alimentorum. Sunt ergo cibi quidam multùm nutrientes, quidam parùm nutrientes: illi sunt, qui cum exigua mole præstant corpori multum nutrimenti, vt vitella ouorum, capones, & perdices: hi, qui cum magna mole præstant exiguum, vt beta, lactuca, & malua, & omnia olera, & fructus. Est igitur in arte cibandi ægrotos, optimum præceptum, quod Hippocrates pręscriptis verbis docet: tribuere nunc multum cibi parùm nutrientis, nunc parum valde nutrientis, vt necessitas feret: nam vtrunque potest ferre necessitas. Vt si quis extenuatus valde sit, & indigeat magna refectione, tamen ventriculum habeat, qui non possit cibum ferre, vti debet exiguo cibo qui multùm nutriat. Contrà, si toto corpore impurus sit, vt morbus postulet à cibis abstinere, tamen æstuet ventriculus, afferatq; syncopas, cùm non est cibo plenus, ita vt fit in picrocholis, accipere debet multum cibi, qui tamen nutriat omnino exiguùm. Hæc enim est ratio cibandi multùm, & nutriendi parùm. Ergo hic ingurgitabit multá lactucam, aut betam cum aceto: ille oua sorbilia, & decoctarum carnium pingueius.

Καὶ ἐν ὑγροῖσι, καὶ ἐν ξηροῖσιν, ἀφαιρέει καὶ προστίθησι τοῦτο αὐτό· τῷ μὲν ἀφαιρέει, τῷ δὲ προστίθησι τὸ αὐτό.

Et in humidis & in siccis, aufert & apponit idem: huic quidem aufert, huic quidem apponit idem.

Sicca & humida scimus iam à principio vocari ab Hippocrate in hoc libello, cibos & potus. Aphæresin siue ablationẽ, statuit nutritioni contrariam: & nutritionem vocat appositionem, quia cibi appositione agitur. Itaque ille cibus aut potus, dicitur apponere substantiam, qui nutrit: auferre dicitur, qui contrarium facit, extenuat videlicet, dissipando, aut euacuando per ventrem superiorem, aut inferiorem, aut vtcunque aliter. Appositio igitur, ab alimento vt est alimentum: extenuatio, qualitate aliqua medicamenti. Paucæ admodùm res sunt (ac fortasse nullæ) tam simplicis naturæ, vt non sint diuersis partibus constitutæ, quæ diuersis facultatibus sint præditæ, vt aliis partibus sint alimẽta, aliis medicamenta: aut medicamẽta quidem omnibus, sed facultatibus diuersa, vt calfacientia aliis, aliis refrigerantia: aut aliis expurgantia, aliis adstringentia. Hac causa fit, vt eadem res, siue ea potu, siue esu accepta sit (nam vtrisque accidit eodem modo) in diuersis hominibus diuersa faciat, aut etiã contraria, quin etiam & in eodem homine, non eodem tempore. Vt accidit casiam (nã esto hæc loco exempli) duobus hominibus datam, alium extenuare expurgatione, alium ne mouere quidem, sed ipsam etiam concoctam hominis substantiæ apponi: accidit

dit non minùs eandem causam, eundem hominem, hoc extenuare, alio tempore nutrire. Aloe profectò plerunque euacuat, non rarò ventrem sistit. Causa est in peculiari hominis natura, aut in ea dispositione, quam modò fortuitò comparauit. Nam cùm corpora nostra facultatibus naturalibus prædita sint, iisq; multis & contrariis, vt trahendi, retinendi, coquendi, & expellendi, si medicamentum subit contrariis facultatibus præditum, cum ea medicamenti facultate conspirat facultas corporis, in cuius actionem erat corpus paratius, & qua membra maximè indigebant. Nam omnis natura, vt dictum est ab Hippocrate ipso, iuuat omnia omnibus: ergo pugnat aduersum omnia, quæ cõtra naturã accidunt, conspiratq; cum omnibus, quæ in eam rem iuuant. Ergo si fortè fortuna incidit causa in corpus, quod alioqui paratissimũ erat ad expellendum, fluxum ventris commouet: si in corpus omnino imparatũ, ipsa quoq; retinetur, & nutrit. Si hominis qui fluxu ventris laborabat, & aloem accepit, natura potuit auxilio partium adstringẽtium vti, iuuatur cohibito fluxu: si nõ potuit, magis læditur à partibus exprirgentibus. Nam medicamenta lædere p sese possunt, iuuare non possunt, nisi natura eis vtatur. Non ergo mirum est, eandem rem esu aut potu, alicui homini substantiam apponere, alicui auferre.

Φλεβῶν διαφύσιες, καὶ ἀναπνοὴ πνεύματος, καθ' ἡλικίαν, καὶ ξύμφωνα, καὶ διάφωνα, καὶ νούσου καὶ ὑγιείης σημήια· καὶ ὑγιείης μᾶλλον ἢ νούσου, καὶ νούσου μᾶλλον ἢ ὑγιείης. τροφὴ γὰρ καὶ πνεῦμα.

Venarum pulsationes, & respiratio spiritus, iuxta atatem & consonantia & dissonantia, & morbi & sanitatis signa: & sanitatis magis quã morbi, & morbi magis quàm sanitatis. Alimentum enim etiam spiritus.

Quandoquidem exiguam hanc particulam huius libelli excepi, & quodam libello, quem de Pulsibus scripsi, seorsum enarraui, non erit hîc multis agendum: sed quod ipse Hippocrates agit, rerum summas attingendum, quatenus locus hic intelligi possit: nam artem de pulsibus, quam hoc loco insinuat, in illo libello fusius exequuti. Antiqui omnes, arterias venarum nomine intelligebant, atque Hippocrates hîc ita facit. Pulsationes enim Græcè διαφύσιες (libuit nomen Græcum hîc scribere, vt omnes intelligat hîc de pulsatione arteriarum, non de palpitatione esse sermonem) arteriarum sunt. Quanta similitudo inter pulsum & respirationem intercedat, libro 3. Contr. diximus: conueniunt verò ea potissimùm, quòd idem vtriusque vsus sit, puta ventilatio innati calidi tractu spiritus. Habere so lent hi duo motus, consonantiam & dissonantiam quandam, iuxta ætatẽ & naturam hominis, quam vocare solemus rhythmum, aut contrarium. Nimirum vterque motus esse potest eurhythmus, aut arrhythmus. Qua in re maximè hæ proportiones con siderentur, & quot earum differentiæ sint, dicto loco percurrimus. Significat nobis pulsus & respiratio, hominẽ bene aut malè habere: nam bonæ pulsus differentiæ, bonam valetudinem, malæ aduersam significant. Hoc ergo est quod dicit, Sunt sanitatis magis quàm morbi, & morbi magis quàm sanitatis signa. Id est, pulsus & respiratio vtriusq; ha-

A bitudinis signa præbent, sanitatis & morbi: nunc sanitatis, nunc morbi, vt differentiæ pulsus, bonæ aut malæ sunt. Sed quorsum hæc? quorsum de pulsu mentionem hîc fecit Hippocrates, aliòqui infoelens? Nam (inquit) spiritus, etiam alimentum est. Fecit mentionem suprà, nisi obliti sumus, triplicis alimenti, sicci, & humidi, & spiritus: id est, cibi & potûs & aëris. Hîc quoque repetit triplex hoc alimentum. Aer præstat alimentum, non corporis nostri partibus (nisi fortè interiùs aer aliquis animatus B est) sed spiritibus vitalibus & animalibus. Ergo vt huius alimenti mentionem faciat, facit pulsus arteriarum, quo trahitur in corpus aer, vt materia spirituum sit, & calorem temperet. Vides, vt Hippocrates nihil eorum quæ alij omnes sunt in arte de pulsibus exequuti, reliquerit intactum. Nam vsum pulsus insinuauit, dicens, Alimentum enim spiritus: rhythmum & reliquas differẽtias, dicens, Iuxta ætatem consonantia & dissonantia: præsagationem, dicens, Morbi & sanitatis signa, & sanitatis C magis quàm morbi, & morbi magis quàm sanitatis. Iam verò nomen, apud nullum priorem inuenimus scriptum: neque profectò Galenus, qui nos tam multis seculis superauit.

Ὑγρὴ τροφὴ εὐμετάβλητος μᾶλλον, ἢ ξηρή· ξηρὴ τροφὴ εὐμετάβλητος μᾶλλον ἢ ὑγρή.

Humidum alimentum, bene commutabile magis quàm siccum: siccum alimentum, bene D *commutabile magis quàm humidum.*

Ad bonam commutationem, aliquando melius esse dari cibum humidum quàm solidum, aliquando solidum quàm humidum, docet. Itaque confert sæpe id quod esu dabatur, succo aliquo excipere, & potu dare, vt meliùs commutetur: sæpè contrà, quod dabatur potu, vt meliùs commutetur, densare, & dare esu. Verùm scire oportet illud, bene commutabile, Græcè εὐμετάβλητον, significare hoc loco nõ quod facilè, sed quod benè commutatur. Nam cæ- E teris paribus (vt profectò oportet statui) non potest quod liquidum capitur, non commutari faciliùs, quàm quod solidum: nam habet iam liquationem, quam oportet solidos cibos accipere in ventriculo. Sed longè aliud est, benè commutabile, ac facilè commutabile: nimirum omnia sunt tantò faciliùs commutabilia, quantò sunt tenuiora: non tamen tantò etiam meliùs. Nam multa, causa tenuitatis malè commutantur, id est, pro concoctione F corrumpuntur, & in malos succos mutantur. Oportet enim vt cibi concoquantur, & in bonos succos mutentur, calori ventriculi respondeant proportione: nam tenues cibi à calidis corrumpuntur, crassi coquuntur: crassi contrà, vitiantur à frigidis, & coquuntur à calidis. Ergo ægrotantibus qui biliosi natura sua sint, & morbo etiam tales facti, nequaquam iuscula danda sunt, vt plerique Medici faciunt, sed cibi solidiores & crassi: aut si tenui cibo est opus, tenues quidem, tamen difficiles pu- G trefactu, vt fructus astringentes: & hæc ipsa quæ potu dabantur, data esu. Pituitosis verò & frigidis, ij ipsi qui dandi sunt cibi, liquido aliquo excipiãtur, denturq; iuscula: nam ita meliùs commutabũtur.

Ἡ δυσαλλοίωτος, δυσεξανάλωτος· ἡ εὐπρόσθετος, εὐεξανάλωτος· ἡ εὐπρόσθετος, εὐεξανάλωτος.

A *Alimentum quod ægrè commutatur, ægrè consumitur: quod facilè apponitur, facilè consumitur.*

Hoc est quod in Aphor. dicitur: Eorum quæ citò nutriunt, celeres quoque fiunt excretiones. Nimirũ cibi crassi vt difficilè à nostris membris commutantur, ita cùm semel commutati sunt, alimentũm corpori præstant solidius, & causis à quibus dissipamur, magis obsistens, ac proinde diutiùs durans. Tenue alimentum, vt citò apponitur, ita citò effluit.
B

Καὶ ὁκόσοι ταχέης προσθέσιος δέονται, ὑγρὸν ἴημα ἐς ἀνάληψιν δυνάμιος κράτιστον. ὁκόσοι δὲ ἔτι ταχυτέρης, δι' ὀσφρήσιος. ὁκόσοι δὲ βραδυτέρης προσθέσιος δέονται, στερεὴ τροφή.

Et quicunque cita appositione indigent, humidum medicamen ad reficiendum vires optimum est: qui adhuc citiori, per odoratum: qui
C *autem tardiori appositione indigent, siccum alimentum.*

Longè interest bene, aut multùm, aut citò, aut firmiter nutrire. Bene aut malè nutrire dico, vt cum nutritione seruetur emendetúrve temperies partium, aut contrà vitietur. Multùm aut parùm dico, vt copiosum affigatur alimentum, aut deficiens. Citò aut tardè, vt longè aut non longè ab assumptis
D cibis fiat refectio. Firmiter aut contrà nutrire dico, vt tale sit alimentum vt durare possit, aut tale vt effluat. Bene nutriũt cibi boni succi: malè, mali. Multùm, quibus est parum excrementi: parum, quibus multum (illos dicebamus paulò antè habere magnam potentiam cum exigua mole, hos cum magna mole paruam potentiam.) Citò nutriunt cibi, qui tenues sunt, & citò commutantur: tardè, qui crassi & tardè commutantur. Sed qui tardè commutantur, firmiter hærent: qui citò, debiliter. Hoc
E enim est quod paulò anteà dicebatur, Alimentum quod ægrè commutatur, ægrè consumitur: quod facilè apponitur, facilè consumitur. Dictum est à me nuperrimè, quanquam potus possit nunc meliùs nutrire, nunc deteriùs quàm cibus pro natura hominis, tamẽ citiùs aut tardiùs nõ posse, imò semper cùm res aliqua liquata potu capitur, citiùs nutrire ꝙ si eadem caperetur esu. Hoc est quod Hippocrates modò docet, dicens: Si subneniendum sit alicui, qui cita refectione indigeat, eò ꝙ tardam non
F possit expectare, dandum esse ei humidum cibum, id est potum: si verò indigeat homo refectione, at non celeri, melius esse vti sicco cibo. Hoc est quod in Apbor. dixit, Facilius est impleri potu ꝙ cibo. Verùm in Aphor. contulit inuicẽ duo tantùm alimentorum genera, cibum & potũ: hîc confert tria, obseruans perpetuò partitionẽ illam triplicis alimenti, sicci, humidi, & spiritus. Siccum & humidũ hauriri ore, dixit priùs, spiritum naribus. Certè vt potus tenuior est, & citiùs commutatur quàm cibus:
G ita vel etiam multò magis spiritus, quàm potus. Ergo si quis exoluitur, & celeri refectione indiget, potum capiat vini, aut iuris, rebus quæ facultatem recreent parati (sed si nihil obstet, vinum magis probo.) Si iam linquitur animo, indigetque celerrima, admoueantur naribus res odoratæ: nam earum ha-

A litu citissimè spiritus animales regenerantur. Ego odore vini frequenter vtor, non rarò etiam aceti: atq; si adsit, vapore panis calentis adhuc & recens cocti, & carnium elixarum & calentium. Interim si qui animo linquitur, id potest facere, potandum etiam aliquid do: cùm refectæ iam mediocriter sunt vires, do cibum. Sed cur Hippocrates cùm loquatur de cibo, dicit, humidum medicamentum? An quia in animi deliquiis vtimur cibis pro medicamentis.
B

Μύες στερεώτεροι, δυσδιάτηκτοι τῶν ἄλλων, πάρεξ ὀστέου καὶ νεύρου.

Musculi solidiores, difficiliùs liquescũt quàm alia, præter os & neruum.

Quò membrum aliquod est solidius, eò solidiorem partem cibi capit ad nutritionem. Nam capit membrum quodcunque ex ingesto cibo simillimam sibi partem: nam dictum paulò anteà est ab
C ipso Hippocrate, omnia, præter pulmonem, vtuntur cibo simili sibi. Sed quò alimẽtum solidius est, eò tardiùs dissipari est monstratum: fit ergo, vt quò solidius erit quodcunque membrum, eò difficiliùs liquescat, id est, dissipetur. Atque cùm febris aliqua earum quæ colliquantes appellantur, acciderit, primùm liquefaciet pinguedinem & carnes, deinde neruosas & osseas particulas. Voco neruosas, non neruos solùm ꝓpriè nuncupatos, sed alias omnes neruis modo substantiæ similes, vt membranas v-
D teri, ventriculi, vesicæ, & similium, quin venarũ & arteriarũ: nam hoc modo vsum esse Hippocratem nomine nerui, Galenus docuit. Osseas partes eadem ratione ego voco, cartilagines, & callosas partes. Ergo Hippocrates nomine ossis & nerui, omnes partes solidas intelligit. Quibus exceptis, constat musculos solidiores, quales sunt crurum & brachiorum potissimùm, firmiores esse, & liquatu difficiliores aliis omnibus partibus: nam sunt difficiliores aliis musculis qui sunt molliores, quales sunt
E musculi oculorum, & linguæ, & faciei, & alij omnes, aliis plus, aliis minùs, & multò magis pinguedine & adenibus.

Δυσμετάβλητα τὰ γεγυμνασμένα, κατὰ γένος αὐτὰ αὐτῶν ἰσχυρότερα τοῦ ὄντος· διὰ τοῦτο αὐτὰ ἑωυτῶν δυστηκτότερα.

Quæ exercitata sunt, difficiliùs commutantur, secundùm genus ipsa suum firmiora quàm
F *sint: proinde ipsa se ipsis ægriùs liquescunt.*

Exercitatio particulæ cuiusque, nisi omnino nimia sit, facit ad illius soliditatem: nam facit ad consumptionem excrementorum, & succorum, qui redundant. Ergo particula quęuis exercitata, firmior erit seipsa non exercitata, & proinde ægriùs liquescet. Aegriùs itaque gracilescet corpus bene exercitatum, quàm corpus quod in otio impinguatum est: hoc enim molle est, & laxum, & effluens. Hoc
G ergo est quod dicit, exercitata fiunt firmiora, secundùm genus ipsa suum, quàm sint, id est, quàm soleant esse. Tota itaq; hæc sententia est, firmari membra labore mediocri, vt cibo solido. Sexto etiam Epidem. contulit laborem cum cibo, dicens: Labor articulis, cibus carnibus.

Πύον τὸ ἐκ σαρκὸς, πυῶδες τὸ ἐξ αἵματος, καὶ ἐξ ἄλλης ὑγρασίης.

Pus ex carne, purulentum ex sanguine & ex alio humore.

Pus quum generatur in particula aliqua inflammatione laborante, fit partim ex sanguine, qui in inflammatione conclusus continetur, partim ex carne ipsius particulæ: nam carnem ipsam in pus resolui, indicat vlcus cauum quod relinquitur exesa carne. Ergo cùm particula aliqua vlcerata, sicca mediocriter est, pus facit ex ipsa carne, modicum tamen: cùm verò est valde humida, aut laborat multa fluxione sanguinis, aut alterius humoris, si pus facit, est purulenta, & multo pure sordida. Hoc est quod Hippocr. præscriptis verbis inquit.

Πύον τροφὴ ἕλκεος· πύον, τροφὴ φλεβὸς, ἀρτηρίης.

Pus alimentum vlceris: pus alimentum venæ & arteriæ.

Aut nomen vlceris dicitur hìc de particula vlcerata, aut nomen alimenti accipitur metaphoricè. Nam vlcus ipsum nõ potest propriè nutriri: sed sensus erit, vlcus ex pure accipit alimentum, id est, augetur. Qui sensus verus certè est: nam cùm augetur pus, crescit vlcus, absumpta carne: seruat etiam pus vlcus, quia nisi particula expurgetur, & siccetur, nõ sanescit vlcus. Aut sensus est, vlcerata particula nutritur pure: qui sensus verus ita erit, non quidẽ particulam nutriri pure, sed pus fieri, vt sit alimentum vlceris. Nam pus generatur ex succo qui continetur in inflammatione, non aliter quàm inflammata particula, ac in ea solidis præcipuè, vt venis & arteriis, commutantibus eum succum, vt eo nutriatur. Non enim profectò aliter pus fit, quàm particulæ facultate naturali commutante sanguinem: neque ea facultas aliorsum sanguinem commutat, quàm vt eo nutriatur. Ac nutriretur profectò eo, generareturq; non pus, sed alimentum optimum, si particulæ calor naturæ modum retineret, & sanguis esset integer, nõ semiputris. Sed quia aut sanguis iam non est aptus fieri bonum alimentum, aut calor nõ est naturalis omnino, facit natura, non quod vult, sed quod potest, pus scilicet: quod est venæ & arteriæ alimentum: id est, generatur, vt sit venę & arteriæ alimentum. Est itaq; pus alimentum particulæ vlceratæ, quod Hippocr. appellabat, quasi alimentum: quod tamen ad veri alimenti perfectionẽ non peruenit. Nam quanquam ex parte aliqua puris, vlceratam particulam reuerà alimentũ capere, quidã affirment, ego eis non assentior, si modò verum est pus: generatur enim per putrescẽtiam, vt fœtor indicat. Neq; profectò Galenus assentiretur, qui alicubi ita scripsit: Coquitur pus in phlegmone, etsi nulla illius pars præstare possit alimentum.

Μυελὸς τροφὴ ὀστέου, διὰ τοῦτο ἐπιπωροῦται.

Medulla osis alimentum, propterea callo obducuntur.

Medulla cerebri, & spinæ, non est partis alterius alimentum, sed ipsa per se est membrum nostri corporis, atque adeò nobilissimum. Medulla ossium,
A non est nostri pars, sed est ossium alimentum: ac proinde cõtinetur in ossium cauis, vt sanguis in venis. Itaq; quod est aliis partibus suus ros, hoc est sua medulla ossibus: quod modus substantiæ vtriusq; (ossis dico & medullæ) & ossium conformatio, apertè indicant. Qui enim alius vsus sit medullæ illius, aut quæ actio? quorsum ossa, caua illa medullis plena habent? quàm similis est ossis substãtia duratæ medullæ? Hoc Plato docuit in dialogo de Natura his verbis: Os verò ipsum ita composuit, terram atte-
B rens puram lenemq; miscuit, madefecitq; medulla. Hæc verba nihil nobis aliud significant, quàm medulla reddita crassiori, os fieri. Fit ergo accessio substantiæ ossis, ex substantia medullæ: quare os nutritur medulla. Quanquam non desunt inter barbaros medicos, qui censeant nõ posse ossa, vtpote quæ frigida sunt, nutriri medulla, quæ non est frigida, cùm nutritio agatur concoctione alimenti, & quæ coquuntur, calidiora fiant concoctione: sed nutriri dicunt hac causa, ossa sanguine melancholico. Sed
C si horum sententia vera esset, ossa profectò non essent alba: nam non potest id quod nutritur, non referre aliquatenus colorem alimenti (nam qua alia causa qui nutriuntur succis pituitosis, fiunt carne albidi?) quare ex nigro succo, alba ossa, vnica commutatione non fierent. Continerent etiam ossa suis poris melancholiam, non medullam: siquidẽ suo alimento imbutas esse omnes partes, oportet. Quare medullâ nutriri ossa, verissima sententia est. Neque verò argumentum quod à contraria sententia
D proponebatur (quaoquam certè plerisque aliis erit difficillimum) mihi sit solutu difficile. Docui enim in commentariolo quodam, quem iam edidi in librum quartum Meteor. Aristot. eam actionem, qua membrum quodpiam alimentum commutat redditq; simile sibi, nihil habere concoctionis (concoctionem enim, interno calore rei ipsius quæ coquitur, agi.) Sed esse membris omnibus vim quãdam commutandi id, quod commutationem talem potest accipere, ad sui similitudinem: vt ignis ignem,
E & aqua aquam facit, ea quę admota id pati possunt. Vt ergo aquam aqua generans, frigidius reddit id quod accepit, ignis faciens ignem, calidius: ita possunt calida membra frigidioribus, & frigida calidioribus nutriri. Quod ab Aristot. dicitur dicto libello: Omnia quæ coquuntur, reddũtur calidiora. De iis intelligo, quæ solam concoctionem patiuntur: aut quæ etsi passionem aliam subeãt, subeunt quidem illam minimam, præ concoctione. Medulla verò cùm fit os, haud satis scio an accipiat concoctio-
F nem aliquam: quòd si quam accipit, multò plus accipit illius commutationis, quam negaui esse concoctionem. Hæc de ossis alimento: sed est quòd addamus reliqua. Ossa cùm franguntur, causâ suæ duritiei non possunt verè agglutinari, nisi in tenellis corporibus, cuiusmodi puerulorum sunt: oportet enim res omnes, quæ vnitionem sint accepturæ, molles esse. Verùm vniuntur callo quodã, qui procedente tempore durescens, ossi similis euadit: fitque ita vnitum os, non valde infirmum. Hic callus
G generatur, ex alimẽto ossis, inter partes fractas concrescente. Hoc ergo est quod dicit: Propterea callo obducuntur.

Δύναμις πάντα αὔξει, καὶ τρέφει καὶ βλαστάνει.

Facultas omnia auget, nutrit, & germinare facit.

A Ego nihil aliud hîc dici intelligo, quàm quod libro 2. Controuersiarum confirmaui, eandem facultatem esse quæ generat, & quæ nutrit, & quæ auget nostra corpora. Nam & tres has actiones, generationem, nutritionem, & incrementum, dico vnicam esse: modis quibusdam diuersas. Nimirum facultas altrix, ex semine & sanguine facit partes nostras à principio, commutans alimẽtum in eas partes. Hæc ipsa & hac ipsa actione, si quæ pars excisa
B aut corrupta est, quæ refici possit, reficit: & partes omnes nutrit, commutans tantum alimenti, quantum substantiæ, causæ quæ perpetuò nos alterant, absumunt. Et commutans plus, auget, cùm ita fert corporis natura. Neque enim alterius facultatis sit, carnem generare à principio: alterius, corruptam restituere: aut factis iam, partes nouas addere, easq; æquales, minores, aut maiores abeuntibus. Siquidem eadem vis est, qua ignis primùm generatur, & qua semel extinctus rursum accenditur, aut plûs e-
C tiam. Itaque facultas altrix, hæc ipsa, vtens eisdem ministris (trahente dico, retinente, commutante, & expellente facultatibus) ex eadem materia (medulla inquam & sanguine) generat, nutrit, & auget membra omnia.

A Ὑγρασίη, τροφῆς ὄχημα.

Humor, alimenti vehiculum.

Potus, aut est tantùm potus, cuiusmodi qui non nutrit, vt sola aqua: aut est alimentum in potu, vt vinum, & iuscula, & succi multarum rerum. Prior ille prodest ad temperandum membra, ventrem præcipuè & viscera, frigore & humore, & ad distributionem ciborum: posterior, ad hæc ipsa, & ad nutriendum. Modò explicat Hippocrates vsum illius humoris, qui cùm prosit nostris corporibus, nihil
B nutrit: talis est, qui est potus tantùm, & serum etiam sanguinis ac omnium humorum. Potus pars quædam descendit per intestina cum fæcibus, facitque quominùs arescant. Maxima pars penetrat epar, faciens vt succi quoque qui in eam vsque partem crassiores veniunt, & penetrare non possunt, diluti penetrent. Maxima pars potus egressi iam hepar, vt suo munere perfuncta, per vias vrinarias venit in vesicam, illincque extra corpus. Reliqua pars diducitur per totum corpus, commixta cum sero proprio sanguinis, vt simul vehat crassiuscu-
C las partes succorum: quę deinceps, cùm suo munere perfuncta est, exudatur, aut abit per occultum halitum. Hoc est quod dicitur, Humor alimenti vehiculum. Sed liber hic, non poscit plura.

FINIS.

COM-

COMMENTARIA IN PROGNOSTICVM HIPPOCRATIS, AVTHORE FRANCISCO VALLESIO COVARRVVIANO, PRIMARIO FACVLTATIS MEDICÆ IN ACADEMIA COMPLVTENSI PROFESSORE.

CAPVT I.

ΤΟ'Ν ἰητρὸν, δοκέει μοι ἄριστον εἶναι, πρόνοιαν ἐπιτηδεύειν. προγινώσκων γὰρ καὶ προλέγων παρὰ τοῖσι νοσέουσι, τά τε παρεόντα, καὶ τὰ προγεγονότα, καὶ τὰ μέλλοντα ἔσεσθαι, ὁκόσα τε παραλείπουσιν οἱ ἀσθενέοντες, ἐκδιηγεύμενος, πιστεύοιτ' ἂν μᾶλλον γινώσκειν τὰ τῶν νοσεόντων πράγματα. ὥστε τολμᾷν ἐπιτρέπειν τοὺς ἀνθρώπους σφέας ἑωυτοὺς τῷ ἰητρῷ. τὴν δὲ θεραπείην ἄριστ' ἂν ποιέοιτο, προειδὼς τὰ ἐσόμενα ἐκ τῶν παρεόντων παθημάτων. ὑγιέας μὲν οὖν ποιέειν ἅπαντας τοὺς ἀσθενέοντας, ἀδύνατον. τοῦτο γὰρ τοῦ προγινώσκειν τὰ μέλλοντα ἀποβήσεσθαι, κρέσσον ἂν ἦν. Ἐπειδὴ δὲ οἱ ἄνθρωποι ἀποθνήσκουσιν, οἱ μὲν πρὶν ἢ καλέσαι τὸν ἰητρὸν, ὑπὸ ἰσχύος τῆς νούσου, οἱ δὲ καὶ ἐσκαλεσάμενοι, παραχρῆμα ἐτελεύτησαν, οἱ μὲν ἡμέρην μίαν ζήσαντες, οἱ δὲ ὀλίγῳ πλέονα χρόνον, πρὶν ἢ τὸν ἰητρὸν τῇ τέχνῃ πρὸς ἕκαστον νόσημα ἀνταγωνίσασθαι. γνόντα οὖν χρὴ τῶν παθέων τῶν τοιούτων τὰς φύσιας, ὁκόσον ὑπὲρ τὴν δύναμίν εἰσι τῶν σωμάτων· ἅμα δὲ καὶ εἴ τι θεῖον ἔνεστιν ἐν τῇσι νούσοισι, καὶ τούτου τὴν πρόνοιαν ἐκμανθάνειν· οὕτω γὰρ ἂν θαυμάζοιτό τε δικαίως, καὶ ἰητρὸς ἀγαθὸς ἂν εἴη· καὶ γὰρ οὓς οἷόν τε περιγίνεσθαι, τούτους ἔτι μᾶλλον δύναιτο ἂν ὀρθῶς διαφυλάσσειν, ἐκ πλείονος χρόνου προβουλευόμενος πρὸς ἕκαστα, καὶ τοὺς ἀποθανουμένους τε καὶ σωθησομένους προγινώσκων τε καὶ προαγορεύων, ἀναίτιος ἂν εἴη.

MEDICVM uti prouidentia, videtur mihi optimum esse: prænoſcens enim & prædicens apud ægrotantes, & præſentia, & præterita, & futura, & quæcunque ægri omittunt enarrans, creditur quidem magis agnoſcere quæ ſunt in ægrotantibus. Quo fit vt audeant homines committere ſeipſos medico. Curationem autem meliùs perficiet præuidens ex præſentibus paßionibus, eas quæ ſunt futuræ. Sanos ergo facere omnes laborantes, impoßibile. Hoc enim melius foret quàm ſi contingat futura præuidere. Quando autem homines intereunt, alij quidem violentia morbi antequam medicum accerſant, alij autem & cùm accerſiuerint, ſtatim moriuntur, hi quidem diem viuentes vnam, hi autem paulo plus temporis: prius denique quàm vt Medicus

A *poßit cuicunque morbo arte repugnare: agnoſcere ergo oportet talium paßionũ naturas, quantum ſupra vires corporum ſunt: Simul autem & ſi quid eſt in morbis diuinum, & huius prouidentiam diſcere: ita enim admirationem conſequetur meritò, & bonus Medicus fuerit: etenim eos qui poſſunt ſupereſſe, eò magis poßit rectè ſeruare, multò antè conſulens de ſingulis: &*
B *morituros & ſeruandos prænoſcens, & prædicens, ſine culpa quidem erit.*

OPVS hoc titulnm accepit, προγνωστικὸν, id eſt, ad prænotionem ſpectãs, quia eius medicinæ quę ad cognitionem ſpectat, maximam partem cõtinet. Nam Medicinæ ſunt duæ partes, prima quæ officia Medici, aut ea quæ
C Medicum oportet agere, continet: alia quæ continet ea quę oportet cognoſcere circa ægrotãtes: Huius doctrinæ ſunt tres partes, quædã quæ docet cognoſcere præterita, quædam quæ præſentia, quædam quę futura: nam circa hæc omnia verſatur hęc ars. Nonnunqnam cognoſcnnt Medici quæ ſunt in ægrotantibus, vt quo morbo teneatur, quæ ſedes ſit malè affecta, quam morbi cauſam interius contineat, qua parte doleat, & ſimilia: nonnunquam prę-
D terita narrãt priuſqnam ex aliis audiuerint, vt quid hactenus acciderit circa ægrotantẽ, quæ cauſę morbos anteceſſerint: nonnunquam prænnntiant futura, vt futuram hanc aut illam euacuationem, duraturum morbum hoc aut illud tempus, moriturum ægrotnm aut victurnm. Primam doctrinæ partem vocant agnoſticam, ſecundam diagnoſticã, tertiam prognoſticam. Primam docuit Hippoc. ſcribens de paſsionib. & de internis paſsionibus, & vbiubi diſſerit de rebus quæ præter naturam in corporibus
E conſiſtunt: ſecundam, vbi docet antecedentia cognoſcere, vt cũm dicit, ſi mulier ſanguinem vomit, huic menſtrua defecerunt: ſudor multus ex ſomno factus, pluri cibo vti ſignificat. Ad tertiam partem pertinent multa Hippocr. opera, vt libri de iudiciis & de diebus decretoriis, & opus prorrhitic*n, ſiue prædictionum, & hoc opus prognoſticum, ſiue prę notionem continens. Neq; verò his omnibus operibus quáquam ad eandem medicinæ partem per-
F tineant, eadem omnino docentur. Nam in libris de iudiciis docemur præſentire, an æger ſit periturus, aut liberãdus à morbo paulatim, an repentina mutatione. In libris de dieb9 decretoriis docemur vim

A dierum considerare: in hoc opere, an æger sit moriturus an nõ, cognoscere: idem in prorrheticis, quáquam in illis multò plura ad quoscunq; morbos, & vtcunq; ad artem prædicendi pertineant, hic verò præcipua tantùm signa & veluti selecta dicuntur, quæq; ad solos acutos morbos pertineant, aut ad eos qui ex acutis facti siot. Neque verò hoc opus est appellatum Prognosticum, id est, opus prænotionum, illud Prorrheticon, id est, prædictionũ, quòd alia sit ars quæ doceat prædicere, alia quæ præsen- B tire: nam cùm prædicturi simus quæ præsentimus, nisi velimus mentiri, eadem erit ars; sed ita placuit authori. Idem tamen esse dictnm opus de prædictione aut prænotione, statim indicauit dicés, prænoscens enim & prædicens. Opus hoc apud Hippocratem non est intercisum, sed quia Galen. in tres libros secuit, conantur quidam ordinem operi præfinire, distinctis signis, quæ in tribus libris tractentur. Quidam dicunt primò lib. contineri quæ spectant ad morbos acutos, secundo ad decidentes ex C acutis, tertio, de diebus decretoriis & abscessibns. Alij dicunt primo lib. contineri quæ sumuntur ex operibus facultatis animalis, secundo quæ ex vitalis, tertio quæ ex naturalis: tamen hæ omnes sunt nugæ meræ, nam non respondet res his dictis, vt ipse decursus operis indicabit. Certe si quæ diniden di ratio quadrát (quanquam neq; ea exactè) est per tria signorum genera, quæ Galen. in opere de Crisibus distinguit. Nam primo lib. continentur signa salutis aut mortis magis, secundo signa concoctio- D nis aut cruditatis magis, tertio critica & quæ ad crises pertinent magis, quàm duobus prioribns. Sed satius sit dicere (ne cum illis videar nogari) boc opus esse vnicum & perpetuum, quo toto docet Hippocr. signa futuræ mortis aut salutis in acutis, aut qui ex iis fiunt, idq; principio capto à notissimis, & versus difficiliora procedendo. Vtitur in principio procemio vt commendet opus, quanquam alioqui Hippocr. neq; soleat procemiis vti, neque sua commendare: sed res ipsa exigebat, vt ita faceret, quia E multorum sententia est, partem hanc non pertinere ad artem medicam: quippe ad quam ea solùm videantur pertinere, quæ ad conseruationem salutis, & morborum curationem, pertineant. Vtcunq; ergo (dicunt) de euenturis Medicus sentiat: si scit rectè ea agere, quæ circa bene valentes & ægrotantes agi oportet, bonus medicus fuerit. Horum sententiæ vt occurrat, refert bona quæ ex hac doctrina p̄cedunt, ita proponens: Medicum pronidentia vti, videtur mihi optimum esse. Quo loco constat, no- F men hoc πρόνοιαν, non accipi propriè, sed pro nomine προγνώσεως: nam proncea, authore Cicerone, lib. j. de Natura deorum, est prouidentia, est verò ea vis, qua quis prouidet multis rebus, & multa, vt oportet, disponit, vt omnia rectè agantur: ita Stoici dicebant Deam quandam esse pronœam, qua omnia in hoc mundo aguntur. Constat vero hîc non esse authori sermonem de hac virtute, sed de prænotione quę dicitur προγνώσεως, neq; tamen puto incantè Hippocr. nomen id vsurpasse impropriè, sed consultò, G vt aliud innueret. nimirum, vt est breuiloquus, sæpe vna vocula, hoc dicit, & illud innuit. non potest medicus prouidentia vti, nisi vtatur præcognitione. nam quomodo aliter prouideat futuris? itaque prænotio parit prouidentiam; hoc ergo vt innueret, simulq; & rem quam commendat & illius ma-

A ximum vsum diceret, ipsam prenotionem appellauit prouidentiam. Sed venio ad bona quæ ex hac arte iubet expectare: ea sunt duo, aliud contingit medico, aliud ægrotanti: & illud ipsum quod medico accidit, recidit in bonum ægrotantis. nam medico accidit honor, & ægrotus curatur melius: nam prædicens præsentia, & præterita, & futura, & quæ ægri omittunt (id est, vt intelligit Galen. quæ inter respondendum nobis quę acta sunt, sermone omittunt, vt verò ego intelligo, quæ ægri omittunt ver- B bo, aut opere, nimirum aut non referentes quę sint acta, aut non agẽtes quæ fieri medicns præceperit) hæc ergo omnia sentiens & dicens, creditur cognoscere affectum qui est in ægrotante, quod magno est illi honori. Curat vetó etiam hac ratiõe melius, quia melius se illi concredunt ægroti & magis obediunt. Sed est aliud bonũ, quod rectà tendit in scopum Medicinæ, nempe curationem, scilicet prenoscens futura, melius ea præcauet, & prouidet circa singula. Sed & cùm ægroti morituti sunt, contin- C gunt dicta duo bona: primum expedit ipsis ægrotantibus, Christianis maximè, vt mortem illis prænuntiemus, vt omnia cogitent & agant, vt citò moritori: intelligentesq; animam à Deo, cuius imperio in bis corporis vinculis continebatur, reuocari, veniam impetrent peccatorum. Expedit etiam medico mortem prędicere: nam aliter non effugiet notam aut ignorantiæ, quod non cognouerit morbo lethali ægrotum teneri, aut criminis quod interfecerit: ergo inquit Hippoc. si possemus omnes ægro- D tantes sanos facere, id profecto multò melius esset, quàm prædictioni studere, sed non possumus: nam multi moriuntur (quasi expurgans medicos qood non omnes sanent, inquit) alij quidẽ violentia morbi, antequam medicum accersant, alij autẽ & cùm accersiuerint, statim moriuntur; bi quidẽ diem viuentes vnam, alij paulo plus temporis, prius tamẽ quàm medicus arte possit repugnare. Hæc dicit Hippoc. vt extollat suam artem: sed vt verum fateamur, non erat opus hac expurgatione. satis erat di- E cere, multi moriuntur. moriuntur enim etiam cùm medici arte repugnant, neq; solùm secundo aut tertio die, sed quàm multi etiam post vigesimum Hippocrati ipsi, vt in epidemiis narrat, moriebantur. Vtcunq; hoc habeat, agnoscere, inquit, oportet talium passionum naturam, quantũ supra vires sint. Hæc est tota ratio præuidendi, an æger sit moriturus an non, mentem intendere in morbum & naturam, considerareq; pet vtriusq; signa, vtrum vtri videatur præualere. non aliter (inquit Galen.) quam F cum duobus colluctatoribus intenti sumus, considerantes quis illorum sit alium deiecturus. Hæc itaque docet Hippocr. considerare, pariter & si quid est in morbis diuinum, illius quoque discere prouidentiam. In huius particulæ enarratione sunt multæ sententiæ. Quidam putant diuinum in morbis appellari amorem, quòd amor à multis diuinus dicatur. Alij dicunt diuinum in morbis esse vim dierum decretoriorum, quia ea vis pendet non ex caussa in elementis, sed ex motu astrorum. Alij dicunt G eos morbos esse diuinos, qui ex ira Dei proueniant. Galen. has omnes sententias refutat, & aliam adiicit, scilicet eos morbos esse diuinos, qui ex aeris cõstitutione proueniunt, cuiusmodi sunt pestilẽtes, & qui populariter grassantur: nam inquit, aerẽ appellant omnes cælum, quare quod ad aerem pertinet,

net, cæleste & diuinum. Ego verò aliter intelligo, scilicet cùm Hippocr. sit author adeò breuiloquus, non puto verbum quod duo aut plura non ineptè potest significare, vni sensui adstringendum: maximè cum phrasis ipsa qua Hippocr. vtitur hoc loco id insinuet. nempe cùm vellet nos docere vt edisceremus omnia quæ ad prænotionem vtcunq; facerent, dixisset́q;, oportet considerare talium passionum naturam, quantum supra vires sit (hoc est quod per signa nota & minimè diuina prædicitur) adiecit, & si quid est in morbis diuinum. ne omnia quæ diuina, id est, admiranda, aut à Deo, aut ab Astris, aut deniq; ignota causa, haberi possunt in morbis, recenseret, & de singulis disputaret, an essent an non, vno verbo & cum conditionis signo omnia comprehendit, præcipiens si quid diuinum in morbis est, quod ad prænotionem faciat, id totum disci. Non ergo debemus coniectare, quid eorum quæ diuina in morbis esse possunt, intellexerit Hippoc. sed considerare quæ sint quæ ad prænotionem in morbis faciant, & diuina dici meritò possint, atque ea omnia putare ab Hippocr. dicta. Amorem certè ego non puto intelligi posse verbo Hippocr. non quia passio naturalis est, vt inquit Galen. refutans hanc sententiam (nam quanquam naturalis passio sit, tamen inualuit vsus maximè apud poetas quos lieuit Hippocr. hoc loco imitari dictione, vt amor diuinus vocetur) sed quia valde extra institutū hoc loco quo de morbis acutis solùm disputat, mentionē fecisset amoris. Quidam inquit, diuini nomine intellexisse authorem substantiam nescio quam vnca tam à quibusdam quintam essentiā, sed hoc figmentum ne refutationem quidem meretur. Vim dierū decretoriorum appellari hoc loco diuinam non improbo. Nam hæc de sententia Hippocr. facit quàm multum ad prænotionem in morbis, & vt Galenus docet, 3. de Diebus decretoriis, habet causam in motu astrorum, quæ ab antiquis Dij vocabantur, neq; verò meritò hanc sententiam refutat Galen. dicens diuina vocari ea solùm quæ sint admiranda: vim verò hâc dierum talem non esse: nam quid magis admirandum ea re, cuius causam in his rebus quæ penes nos sunt nullam inueniens, ab astris requirit, neq; tamen fortasse inuenit satis idoneam ipse Gal. ad hęc qua ratione est magis admirandum, morbos ex aere fieri (hue enim ille transfert diuini nomē) quàm numero dierum inesse tantas vires? Neq; minus aptè intelligi potest diuini nomine morbus ex ira Dei procedens. nam reuera multi morbi contingunt mortalibus irato numine ob peccata, confirmante id decreto sanctæ Ecclesiæ: cùm infirmitas corporalis nonnunquam ex peccato proueniat, dicente Domino, languido quem sanauerat: vade in pace & amplius noli peccare. quod verò Galen. dicit, hoc etsi verum sit, non esse consonum sententię Hippocr. nescio vnde intelligat. quod (inquit) Hippocr. ipse libello de morbo sacro disputat aduersus affirmantes epilepsiam & similes morbos esse diuinos. Hippocr. profectò non negat posse morbos illos esse diuinos, id est à Diis culpa hominum immissos, sed negat generis aliquod morbi esse quod semper sit diuinum, vt epilepsiam, aut catochen. verùm non est quòd intelligas, proinde negare Hippocr. morbum aliquem posse esse diuinum. Nos profectò Dei beneficio firmiter credimus quod sacræ literæ multis testimoniis declarant, bifariā fieri morbos Dei voluntate, ob peccata in singularem hominem, aut in populum immisso malo (vt Saul quod Dei imperium detrectasset, cruciabatur à dæmone, & Giezi quia pecuniam accepit, à Naaman lepra est conspersus, & in vrbem grassata est pestis ob peccatum Dauidis, cùm populum numerari fecit) vel etiam homini iusto permissu Dei maioris perfectionis gratia dato malo, vt scimus Iob, & Tobię. proinde pias esse ac sanctas deprecationes, cùm totius ecclesię, tum priuatas, vota etiam ægrotantium, & sacrificia, & admotionem reliquiarum Sanctorum affirmo, tamen sæpe inueho in eos qui hæc solùm faciunt, & medici operam non requirunt: nimirum vult ipse Deus nos præsidium petere ex medicina per morbos, non cum salute signa etiam ab eo petere. Accedit dictis, quòd quamuis Hippocr. dicto loco sensisse nullum morbum diuinum esse concedamus, non est quod hîc diuinum morbum posse intelligere negemus: nam erat homo modestus, minimè proteruus: qui verò tales sunt, cùm aliquid docent, alienas etiam sententias ex conditione accipiunt. Galen. certè sæpe disputauerat corpora non constare ex atomis & inani, tamen lib. de differētia morborū docet, si corpora ex corpusculis & inani constant, duo esse genera morborum in partib. simplicibus. ita potuit Hippocr. dicere, si quid est diuinum (neq; enim qui ita dicit, diuinū esse affirmat) id quoq; disce. Morbos etiam ex aeris constitutione pendentes intelligi posse nomine diuini, est satis probabile. nam phrasis consueta Latinis, Græcis, & Hebræis, est aerem cęlum appellare. vt inquit Cicero 1. de natura Deorum. Diogenes Apolloniates aerem deum dicebat. itaq; haud est absonum, diuinum quasi aereum dici. Est aliud quod mihi videtur hoc loco diuinum appellari posse, nempe præsagationem diuinam si quæ est: quasi diceret, vtere præsagatione naturali conferendo vires cum morbis: & insuper si quæ est diuina præsagationis ratio, hanc quoq; disce. sed quæ possit esse diuina præsagatio, iam dico. Scripsere Hippoc. & Galen. nec nō Aristot. Theophrastus, & Cicero, & alij quam multi, de præsagatione ex insomniis. Dicunt multa insomnia esse diuina, aut ex inspiratione, aut anima impetu quodam diuino quędā occulta intelligente. Horum insomniorū interpretatione, dicūt multa eorum quæ euentura sunt ęgrotantibus, aut iam euenere, cùm tamen ignorarentur, declarari. Galenus narrat quendam bene valentem somniasse factum esse sibi crus alterum lapideum: cumq; somnii interpretationem nullus medicorū assequeretur, eam rei euentum declarasse: nimirū aliquot deinde dies crus illi resolutum esse. Neq; verò hoc ratione carere putauit Aristot. sed quia tenues exilesq; motus dormientibus quàm vigilantibus videntur maiores, futurarum passionū initia adhuc exilia, dormientibus sentiri multò meliùs quàm vigilantib⁹. Ego quid mihi nuper Compluti acciderit dicam. Quidam ægrotus quadam nocte anxiè conflictatus est: cùm mane ad eum venissem, interrogaui quid illum conturbasset: ille respōdit, insomnia. Somniaui (inquit) me in medio fluminis domū struere, interim flumen magnopere increuisse, & euertisse totam domum: ego verò miserè lugebam, quòd labores meos, & meas copias flumē sustulisset. Cœpi interrogare eos qui aderant, an hic mœstus aliqua de re esset, quæ illi febricitandi causam præstitisset: au-

diui referente vxore, eum præ mœrore cœpisse ægrotare: quòd cùm multos lateres terreos, quos finxerat, in furnum coquendos immisisset, pluuia magna repente orta, & toto die durans, lateres corrupisset: expectasse verò hominem è lateribus suæ inopiæ solatium. His auditis, intellexi animam ipsam per allegoriam causam morbi mihi declarasse, vocasseq; lateres, domum: & pluuiam, flumen. Hanc artem prædicendi posśis diuinam appellare: quandoquidem Hippoc. & Galen. multa insomnia dicũt esse diuina: & prænotionis ex illis esse magnum in morbis vsum. Hanc ergo posśis hoc loco intelligere, & si quæ alia ratio prædictionis est diuina. Neq; verò aduersus hanc interpretationem rectè argumenteris, volens probare nõ esse fidas prenotiones ex insomniis, sed ea omnia vana esse, aut saltem naturalia: diuinorum q; nullum esse vsum fidum: nam hæc alia quæstio sit. Ego hoc loco nõ affirmo, esse fidẽ insomniis quæ nõ sint naturalia: sed posse Hippocr. dicere, si quæ est prænotio ex diuinis insomniis, hanc etiam disce. Fortasse (dices) Hippocr. non meminit tot rerum diuinarum in morbis. Fortasse etiam id verum est: sed vt omnia quæ diuina essent, & conferrent ad prædictionem tu intelligeres, dixit, si quid est diuinum in morbis, eius quoq; disce prouidentiam. Itaque hinc intelligere debere te scire vim dierum decretoriorum, & præuidere morbos impendentes ex aere: quod docuit in Epid. lib. & 3. Aphor. & sentire an morbus pendeat ex voluntate Dei, magis quã à causis iis quæ nos solent afficere: præterea his addere prænotionem ex insomniis, & si quid habet iudiciaria astrologia, aut ars alia, quod nõ sit vanum & superstitiosum. Sed dices, qua ratione posśim ego sentire, an morbus pendeat à voluntate Dei, maximè cùm Deus etiam, cùm aliquẽ punit, vti soleat causis naturalibus? Ego ita intelligo: cùm aliquis Dei voluntate morbo laborat, patitur à causis naturalibus (nam his vtitur Deus) tamen medicamenta parum conferunt, quia Deus impedit. Debet ergo medicus perpetuò Dei auxiliũ implorare, idemq; aliis omnibus iniungere: ne si quid fortè in morbis diuinum est, curationi obsistat: maximè verò id debet facere, curareq; omni ratione vt ægrotus Deo placeat, cùm videt ea, quæ secundùm artem molitur, parum feliciter cedere. Scim⁹ enim Ezechiam imminẽtem iam mortem oratione & lachrymis annos 14. distulisse. Deus opt. max. quum inter mortales ageret, ægrotos nõ aliter sanabat q̃ dimittens peccata: neq; aliud tuendæ valetudinis præceptum edicebat, quàm ne amplius peccarent, illud haud dubiè significans, morbos plerunq; accidere ob peccata. Hoc si nõ intelligebãt antiqui philosophi, quòd Deus iudicia sua nõ manifestauit eis, tamen suspicati sunt: vt ea loca quæ ex Hippoc. produxi, declarant. Ego me grauissimum illum morbum, qui medicos omnes terruit, quasi morbi monstrum, nunquam putabo opera hominum, aut naturæ effugisse. Itaque inquit Hippocr. si quid est in morbis diuinum, illius quoq; discere prouidentiã: ita enim admirationem cõsequetur merito. Certè vt alio loco dixi, pars artis quæ docet mederi, conciliat medico beneuolentiam & laudem apud homines, prognostica verò etiam admirationẽ: nam prædicere futura, videtur habere nescio quid diuini. vnde diuini, aut diuinatores dicti sunt qui hariolãtur. Addit, & bonus medic⁹ fuerit: nam eos qui posśint

A superesse, eò magis posśit rectè seruare, multò antè cõsulens de singulis: & morituros & seruãdos prænoscens & prædicens, sine culpa erit. Adde, & censebitur esse sine culpa: nam prenoscẽs erat sine culpa, prædicens censebitur esse.

CAPVT II.

ΣΚέπτεσθαι δὲ χρὴ ὧδε ἐν τοῖσι ὀξέσι νοσήμασι· πρῶτον μὲν τὸ πρόσωπον τοῦ νοσέοντος,
B εἰ ὅμοιόν ἐστι τοῖσι τῶν ὑγιαινόντων. μάλιστα δὲ εἰ αὐτὸ ἑωυτῷ, οὕτω γὰρ ἂν εἴη ἄριστον· τὸ δὲ ἐναντιώτατον τοῦ ὁμοίου, δεινότατον.

ITA autem considerare oportet per morbos acutos: primum quidem faciem ægroti, an similis sit bene valentium, maximè autem ipsi sibi, nam ita fuerit optima: quæ verò maximè contraria est simili, pessima.

C Dicit, considerare oportet per morbos acutos, nõ quòd per chronicos nõ oporteat, nam hęc eadem signa occurrunt in chronicis, sed quòd de signis in solis acutis ille incipiat disputare. Principiũ totius præsagationis, est in singulis signis considerare, sint ne ea similia illis quæ in bene valentibus sunt, an disśimilia. Vt, an facies similis sit faciei sani hominis, vrina vrinæ, pulsus pulsui: nam re ita considerata, facile fuerit ratione quadam epilogistica (id est, colligente ex assensione quadam omnib. ho
D minibus communi, aut ex communi omnium sensu) dicere, hoc est bonum, illud malum. Nam communis omnium cõsensus est, ea quę sunt qualia in hominibus sanis, esse bona: quæ qualia in ægrotantibus, maximeque à sanis dissident, valdè mala: vt quidq; plus aut minus dissidet, ita deterius aut minus malum. Hoc principium scripsit Hippocr. ipse in lib. cui titulus est κατ' ἰητρεῖον dicens, similiáne sint an disśimilia. Cùm verò bona aut mala signa ex iis quæ in bene valentibus sunt cognoscantur, meliùs
E cognoscuntur collata cum iis, quæ in eodem homine erãt cùm valeret, quàm cum iis, quæ in aliis sunt qui valent: nam vnicuiq; est sua natura, estq; tanta naturarũ varietas, vt multis valde exitialia sint, quę aliis contingunt per bonam valetudinem. Hanc rationem epilogisticam docet Hippoc. in operis principio, quia est ratio facillima: in sequentibus tractabit analogisticam, id est, colligentem rem ex causis. Incipit verò à signis in facie, non alia causa quàm q̃
F hæc sunt omni ratione notisśima, & quę primò occurrunt, considoranturq; etiam à vulgaribus: hæc ergo oportuit primo loco dici.

Εἴη δ' ἂν τὸ τοιόνδε· ῥὶς ὀξεῖα, ὀφθαλμοὶ κοῖλοι, κρόταφοι συμπεπτωκότες, ὦτα ψυχρὰ, καὶ συνεσταλμένα, καὶ λοβοὶ τῶν ὤτων ἀπεστραμμένοι, καὶ τὸ δέρμα τὸ περὶ τὸ μέτωπον, σκληρόν τε, καὶ περιτεταμένον, καὶ καρφαλέον ἐὸν, καὶ τὸ χρῶμα τοῦ ξύμπαντος
G προσώπου χλωρόν τε, ἢ καὶ μέλαν ἐὸν, καὶ πελιὸν, ἢ μολυβδῶδες.

Erit autem talis: nasus acutus, oculi caui, tempora collapsa, aures frigidæ & cõtractæ, & fibra aurium peruersa, & cutis in fronte dura, intenta,

tenta, & arida, & color totius faciei chlorus vel niger, & liuidus, vel plumbeus.

Non alia de causa cœpit à naso descriptioné, quá quòd ea est in facie particula maximè conspicua, & quæ primò occurrit: eum nasum intelligit, cui⁹ extrema pars, & quę maximè promiuet, vbi finitur nasus, in acutum desinit, & gracilis est: nomé chlorus significat colorem pallidum aut viridem, tamé hoc loco de viridi dicitur: nam describit Hippocr. signa pessima in facie, ea opponens optimo vultui, quem paulò antè dixit esse simillimũ sano: quò tu per extrema, mediocre etiam signorum genus intelligas: ergo colorem viridé dicit modò, uam pallidus uon est extremè malus: tamen nolui ego viridem reddere, sed chlorũ, ne pro translatione facerẽ paraphrasim. Nullùm vultum esse posse hìc descripto deteriorem, indicat primùm epilogistica ratio: nam qué alium vultum possis fingere ei qui est in cadaueribus, aut hominibus morti iam vicinis, magis similem? Deinde & analogistica ratio (ea in quam quæ ex causis procedit) id demonstrat: uam omnia hæc contingunt ex pessimis causis. Pars omnis gracilescere potest re vera, consumptis & extenuatis particulis, aut gracilitate quadam apparenti magis quá vera: vt extenuatur re vera nasus iis hominibus, qui consumptionem partium passi sunt: & repentè videtur exteouatus perfrigeratis: & quacuuque de causa, animi deliquio aut timore correptis, qui tamen, quamprimum vultum cum animo recuperaut: quauquam profectò uon tam repente caro erat absumpta, aut potuit recuperari. Vt pars aliqua verè extennata sit, facit consumptio nimia, aut minima reparatio snbstantiæ: vt extenuara videatur, causa est subtractio spirituum & sanguinis: nam hi tribuunt particulis viuidum colorem, & mediocré tumorem, qui concidit illis subtractis: acceditque tunc frigus externnm, particulam comprimés maioris extenuatiouis causa. Subtrahi ab externis particulis spiritns & sanguinem, facit aut debilitas tanta innati calidi, vt non possit emergere, aut tantum interius inceodium, vt retrahatur intrò velut à cucurbitula. Vt non reparetur in particulis quantum absumitur, aut paulò minus, magna facultatum naturalium debilitas facit. Vt consumatur subiecta cuti caro, facit calor qui malignus est, aut maxim⁹. Vides vt omnes causæ extenuationis maximæ in particula quapiam, pessimæ sint: ergo analogistica quoque ratio moustrat, extenuatas admodum particulas, pessima eorum quæ ex facie capiantur, esse signa. Sed lubet hoc loco dicere, qui calor sit qui liquet, & quem malignũ appellamus: nam sunt plena medicorum scripta hoc nomine (calor malign⁹). tamen cui calori id nomen detur, uon satis explicant. Dicont esse eum calorem, qui quamnis intensione nou sit maximus, tamé liquat & vrit: sed qua causa fiat vt calor uoo maximns hæc faciat, oportuit dici: hæc ego addam. Calor naturalis nobis, vt aliis in locis demoustrauimus, nihil consumit nostri humidi: nam contraria facit, auget nimirum humidum naturale, & conseruat: generat enim, nutrit & anget, quæ non aliter quàm bumectatione substantiæ fiuot: contraria verò opera eidem rei naturali nullus tribuat. Neque verò, quod dicunt, aliud per se inesse, aliud ex accidenti, nõ est vanum: nam dicunt philosophi omnes vno ore (istos intel-

A ligo qui medicinæ sunt ignari) calor naturalis, cùm
deest alimentnm, conuertitur ad proprium humi-
dum. Istud conuerti, profectò non magis ex acci-
denti est, quàm si dicas, homo hic ingessit carnes a-
rietinas & bubulas, calor ventriculi, cùm arietinæ
descenderint, conuertetur ad bubulas: aut, huius
calor solebat arietinas carnes commutare, quia a-
rietinis homo vescebatur, hodie bubulas sumpsit,
connertetur ergo calor ad bubulas, quia arietinas
non contiuebit. An putes te his orationibus actio-
B nes caloris ex accidenti expressisse? non certè. Er-
go philosophi incautè contrarias actiones nostro
calori per se & uaturaliter tribuunt. Quid ergo? ca-
lor qui naturalis est, auget, aut saltem seruat sub-
stantiam: qui liqnat, is est præter naturam: atque ca-
lor eò magis est pręter particulę naturam, quò tem-
peramentum particulę naturale magis labefactum
est: ergo calorem, qui non sit maximus, vrere, signi-
ficat eum, etsi non sit gradu caloris maximus, esse
maximè præter uaturam: calorem non maximum,
C esse maximè præter naturam, significat naturale
temperamentum esse corruptum, & naturales fa-
cultates languidissimas. Sed de hac re dictum mihi
est satis aliis in locis, nuuc ad extenuatas particulas
conuertor. Iu naso sola ea parricnla est crassiuscula
quæ est extrema, ac veluti quædam cuspis: nam re-
liqua suut ossa, cartilagines, & cutis sine carne & si-
ne multa pinguedine: in solis pinnulis sunt solùm
fibræ quædam carnis teunes, ex musculis buccas
mouentibus productæ: ergo meritò ea in parte na-
D si apparet magis ex morbo facta extenuatio, quæ
per naturam habebat maiorem crassitiem. Tempo-
ra solùm in ossibus capitis teguútur musculis, nam
musculi masticatorij primi procedunt ex ossibus
temporum & frontis, & attingunt iugale, replent
caua illa magna temporum, & descendétes sub osse
iugo simili veniunt ad infernas maxillas: ergo me-
ritò quoque in temporibus elucet extenuatio, quæ
ossium habeut magna caua carne plena. Auriculæ
meritò refrigerantur per debilitatem aut subtra-
E ctionem calidi innati: cùm quòd extremæ particu-
læ sunt, tum etiam quòd excarnes: nam cartilagine
& cute solùm constaot, nulla carne. Id indicat im-
mobilitas: contractæ fiunt, & earum piunulæ euer-
sæ, & cutis frontis intenta, dura, & arida, per desic-
cationem ex consumptione humidarum partium,
vt nerui per desiccationem patiuntur conuulsio-
nem, suntque intenti, hincque & euersionem par-
ticularum, in quas inseruntur, faciunt. Vt ergo ex-
iccatæ corrigiæ aut chartę partim contrahuntur &
F contorqueutur, partim distenduntur, ita hæ mem-
branæ patiuntur desiccatæ. Sed dices cur cùm Hip-
pocr. dicat, 6. Epidemion part. 3. siccitatem primùm
laxare, deinde iutendere, modò solius tentionis in
cute frontis meminit, ac non priùs laxitatis? An
quia hìc pessima signa describere cœperat, tentio
verò succedens laxitati, deterior est laxitate à sicci-
tate procedenti? An quia cùm cuti frontis minimũ
carnis subsit, à miuima laxitate incipiet malum, ac
breui momento tentio cutis fiet? Sed dicamus de
G coloribus: viridem colorem in excrementis (vrina
inqnam, deiectione, aut sputo) à calore fieri semper
lib. 3. Controuer. monstrauimus, tamen in facie ex
perfrigeratione fieri per morbos acutos iuterpreta-
mur: nam nunquam fit iu facie color viridis aut ni-
ger cum splendore, sed intermortuus quodammo-

do. Quare quanquam viridis in excrementis à calore perpetuò fiat, & niger aut à frigore, aut à calore, tamen faciem vi caloris virescere aut denigrari nunquam puto. Nam cùm cutis adeò vreretur ardore febris, qualia essent viscera? certè multò antè animal moreretur. Nam quod de Æthiopis fortè obiicies, quibus cutis corporis, ob regionis quam incolunt ardorem, nigra est, longè aliud est: nam illis, cùm primùm regionem illam cœperunt, ob ardorē cœli (neque enim est alia causa) cutis nigra fieri incœperit, idque sensim ac multo tempore: posteris illud accidens influit cum semine. Non aliter quàm Macrocephalos refert Hippocr. religatis capitibus arte tales factos, Macrocephalos deinde sine arte genuisse, eo quod erat arte factum, migrante in naturam: eodem modo accidit niger color Æthiopis. Sed duobus aut tribus diebus in morbo acuto (nā ita Hippocr. hîc loqui statim intelliges) cutim vri posse non arbitror, neque præ calore virescere: sed calido innato extincto, aut destituēte extrema corporis, & sanguine denigrato, eoque aut denigrante faciem, aut permixto cum flaua bile, & ita apparente virore nigri & flaui permistione. Itaque colores omnes qui hoc loco referuntur, extinctionis innati calidi soboles sunt: nam liuidum & plumbeū perfrigeratione fieri; & in cute & in excrementis, medicorum omnium consensus confirmat: ergo hæc omnia signa faciei ex pessimis causis fiunt: quare & pessima esse analogistica ratio monstrat.

Ἢν μὲν οὖν ἐν ἀρχῇ τῆς νούσου τὸ πρόσωπον τοιοῦτον ᾖ, καὶ μήπω οἷόν τε ᾖ τοῖσιν ἄλλοισι σημείοισι ξυντεκμαίρεσθαι, ἐπανέρεσθαι χρὴ, μὴ ἠγρύπνηκεν ὁ ἄνθρωπος, ἢ τὰ τῆς κοιλίης ἐξυγρασμένα ᾖ ἰσχυρῶς, ἢ λιμῶδές τι ἔχει αὐτόν· καὶ ἢν μέν τι τουτέων ὁμολογέῃ, ἧσσον νομίζειν δεινὸν εἶναι. κρίνεται δὲ τὰ τοιαῦτα ἐν ἡμέρῃ τε καὶ νυκτὶ, ἢν διὰ ταύτας τὰς προφάσιας τὸ πρόσωπον τοιοῦτον ᾖ. ἢν δὲ μηδὲν τουτέων φῇσιν εἶναι, μηδ' ἐν τῷ χρόνῳ τῷ προειρημένῳ καταστῇ, εἰδέναι χρὴ τοῦτο τὸ σημεῖον θανατῶδες ἐόν. ἢν δὲ παλαιοτέρου ἐόντος τοῦ νοσήματος, ἢ τριταίου τὸ πρόσωπον ᾖ, περὶ τουτέων ἐπανέρεσθαι, περὶ ὧν καὶ πρότερον ἐκέλευσα, καὶ τ' ἄλλα σημεῖα σκέπτεσθαι τά τε ἐν τῷ ξύμπαντι προσώπῳ, καὶ τὰ ἐν τῷ σώματι, καὶ τὰ ἐν τοῖσιν ὀφθαλμοῖσιν.

Si igitur in principio morbi facies talis sit, & nondum possibile sit aliis signis scrutari: interrogare oportet num vigilauerit homo, an aluus resoluta admodum fuerit, aut prematur fame: atq; si quid horum confiteatur, minus graue esse existimare. Iudicantur autem talia hac per diem & noctem, si ob has tales causas facies talis sit: si autem nihil horum dicat esse, neque prædicto tempore sedetur, scire oportet hoc signum mortale esse. Si autem antiquiori iam morbo vel tertiano hæc facies sit, de iis interrogare oportet de quibus antea iussi, & alia signa considerare, quæ in tota sunt facie, & quæ in corpore, & quæ in oculis.

Neq; tamen ad hanc doctrinam, satis est in signis,

A quę ex loco aliquo ducantur, discere, quod sit optimum & quod pessimum, nisi discas illud quod in eo genere dicitur pessimum, quàm graue sit: nam loca ex quibus sumuntur signa ad prædicendum, sunt multa: vt ex vultu, ex oculis, ex decubitu, ex modo quo se ægrotus habet ad ea quæ offeruntur, ex pulsu, ex vrina: & in quouis horum locorum est optimum & pessimum: vt optimus decubitus, pessimus decubitus: optimus vultus, pessimus vultus: ita reliqua: tamen eorum quæ dicuntur optima, nō

B est par fides: neq; eorum quæ pessima, par periculum: sed alia aliis meliora, aut grauiora. Hac de causa curat Hippocr. primùm docere in quouis genere, quod signum pessimum sit, vt de vultu iam fecit: deinde quantum grauitatis id signi habeat; q̄ per totum opus facit, diuersis signis diuersa tribuēs epitheta: alia dicit mala, alia nō bona, alia pessima, alia lethalia, alia valde lethalia: neq; quæpiam harū dictionum incautè decidit, sed vt vires signorum verbis exprimat. Modò, cùm descripsisset pessimā

C faciem, docet cognoscere, quantum malitiæ habeat id signum: & quando grauius, quando minus graue sit: deniq; artem præsagiēdi eo signo, tanto cum artificio, vt liceat nobis eo ita insinuāte, pulchram prædictionis methodum colligere. Nimirum Hippocr. breuitatis fuit tam studiosus, vt non scribat seorsum methodum, cùm tamen illius fuerit studiosissimus, si quis alius, sed illam cum exercitatione coniungat in singularibus exemplis: fueritq; Galeno primùm, sitq; nobis modò is labor, vt ab illis me-

D thodum colligamus, & artis præcepta. Est prima ratio inuestigandi quantas vires signum aliquod habeat, demere causas procatarcticas: nam quæ ex his procedunt, non adeò multum significant nobis internarum passionum, neq; imputantur morbi vehementiæ. Id præceptum commune est omnibus morbis, tamen modò exemplo vultus docetur. Vultus hic solet fieri iis qui vigilarūt, aut passi sunt alui resolutionem, aut famem, aut mœrore magno sint oppressi, aut timore: sed hæ sunt causæ procatar-

E cticæ: proinde his, inquit Hippocr. interrogare oportere, si scilicet non possis id per te intelligere: nam si ex aliqua harum causarum fiat, non est adeò graue. Sed dices, quid tollit signo bonò aut malo ex procatarctica causa esse? nam causæ procatarcticæ non aliter possunt signa mala parere, quàm gignendo interiùs malam affectionem: hæc vt sit, malum erit, quacunq; à causa ea sit. Nam cùm dicis, homo hic habet hanc faciem, quia vigilauit: non negas eum malè habere, sed dicis id mali factum esse,

F quia vigilauit. Bene dicis, malum est, læsum esse eatenus hominem quòd vigilauerit, sed deterius esset eatenus esse læsum, etsi non vigilasset. Proinde Hippocr. qui nihil non dicit attentè, non scripsit, si nihil horum confiteatur, non est malum, sed minus graue est. Itaque primum præceptum est, excludere causas procatarcticas: his exclusis, nō statim prędicendum est, sed excludendum etiam ex internis causis, si quæ sunt, quæ admodum ex ratione, ac nō obscura causa id possint facere: nam quod nihil ha-

G bet admirationis, neq; grauitatis habet quammultum. Vt si quis vultu eo sit, quem descripsimus, qui neq; vigilauerit, neque mœstitia magna aut timore fuerit oppressus (hæc enim omnia debes tu intelligere ob communem rationem, etsi Hippocr. non omnia narret) aut aliud aliquid eorum quæ enarrauimus,

nimus, tamen longo morbo laborauerit, non est mirum extenuatam admodum esse faciem. Proinde Hippocr. inquit, si in principio morbi (significat verò hoc loco principium, tres primos dies, non insultum primum, aut cruditatis tempus, quanquam tres hæ principij acceptiones apud illum sunt) talis facies fuerit. His definitis, vt scilicet non sit ob diuturnitatem, neq; ob causam manifestam, scire licet esse mortale signum. Sed quæ est alia ratio addendi firmitudinem præsagio? considerare alia signa, scilicet alia omnia, præter id de quod disputamus. Nam quanquam Hippoc. dicat, alia signa quę sunt in toto vultu, & corpore, & oculis, tamen eorum nomine debes intelligere vrinam, pulsum, & si quæ sunt alia: pereat qui Hippoc. oracula perstrinxerit. Huic regulæ, quæ docet pręsagire consideratis omnibus signis, tantum ego tribuo, vt nullam aliam rationē esse potem verè præsagiendi: nam quanquam verū est (idq; ita concedo) non tam esse considerandam signorum multitudinem, quàm vires: esseq; conferenda bona malis: ac pręstare nonnunquam vnum pluribus: quod Hippocr. ipse ad finem libri huius docebit, & ego huc transferre non grauor, vtpote ad artem hanc necessarium: tamen nullum puto signum tam perniciosum esse, vt solum, renuentibus aliis omnibus, admodum firmum signum mortis esse possit: sed cuiuis oportet aliqua alia attestari, aut saltem non aduersari. Neq; verò quoduis signū alij cuiq; attestari, parem fidem habet, sed quædam quibusdam attestantia addunt: & aduersantia detrahunt multam fidem. Has ego syndromes soleo mihi considerare, quas fortasse aliquādo, si ita Deo placet, aliis etiam scribam. Galen. pulsum bis deficientem tantum periculi indicare dicit, vt nullum viderit liberatum: ego non semel iam, sed bis (si rectè memini) vidi hunc pulsum nihil perterritus: & qui ita laborabant, misso copiosè sanguine liberati sunt. Sed cur non terreret, oportet audias: erant vrinæ non malæ, vultus à sano non valde diuersus, color optimus, mens sana, habebant se optimè ad oblata, respiratio non erat difficilis: qui fieri poterat, vt causa quæpiam grauissima nihil dictorum in deterius mutaret? Certè intellexi eum pulsum fallacē esse, non qualis ea differentia soleret, verūm hæc alio modo Deo volente sumus persecuturi, nunc præsentem locum enarremus. Videntes in ægrotante faciem præscriptam, attendere iubet alia signa bis: in primis verbis dicens, aliis signis scrutari, & in vltimis dicens, alia signa considerare: atq; ad duos vsus: primum ad honorem medici, secundum ad firmitudinem præsagij. In verbis vltimis id iubet ad firmitudinem præsagij, in primis ad honorem medici. Quo pacto faciat ad firmitudinē, dictum iam est: quo pacto ad honorem, iam dicam. Cùm primū conspecto ægroto faciem hanc contemplatur medicus, primis duobus diebus debet curare vt intelligat, an ex causa aliqua procatarctica procedat: quod si per sese potest intelligere, magnum honorem cōsequetur, censebiturq; optimè nosse affectū, dicens ægroto, vigilasti, aut famem sustinuisti, antequam ex illo interrogando aliquid audierit. Si id non potest, interroget: potest verò id non rarò facere per alia signa, argumēto sumpto ab eo principio quod accepimus, de consensu signorum, hac ratione. Hic habet faciem lethalem, tamen reliqua omnia signa indicant affectionem nō esse lethalē: ergo ex causa

A procatarctica est. Vt si fingas homini esse dictā faciē, & pulsum mediocriter fortē. dices, cùm hæc facies lethalis signi habet vim, debilitatē calidi innati significat, sed debilitatē calidi innati nō esse huic homini, fortis pulsus euidenter indicat, ergò ex causa procatarctica fiet. Dic ergo ægroto, vigilasti: si concedit, mirabitur: si negat, adde alias causas cū disiunctione: quācūq; fateatur, laudabit tē. Frequēter primo verbo annuet, rarò nō annuet secundo, aūt tertio, cū causæ oēs perpaucę sint. Igitur rursus resumē-

B tes enarremus Hipp. verba: nā hic auctor rarò nō exigit primam & secundam manum; tam multa sensa breuissimis dictionibus complectitur. *Si* (inquit) *in principio morbi* (id est, primis diebus aut ante tertium) *facies talis sit*. Duplici de causa dicit in principio morbi: & vt addat vim præsagio, quia tantò maius malum est in principio fieri talem faciem, quàm pluribus diebus, quantò magis admirandū: & quia si elapsum est principium, non oportet interrogare causam procatarcticam, sed per te ipsum scire:

C nam vt statim dicet, iudicantur hæc per diem & noctem: & nondum possibile sit aliis signis scrutari. Nam si per alia signa possis intelligere, id tentandū est: fuerit enim tibi & arti honorificētius. *Interrogare oportet, num vigilauerit homo, an aluus resoluta admodum fuerit, aut prematur fame:* adde tu, aut alia causa procatarctica quæ id poterit efficere, antecesserit: si quid horū confiteatur, minus graue esse existimare. Non inquit, non est graue, sed est minus graue: *Iudicantur talia per diem & noctem, si ob has tales causas facies talis sit.*

D Iudicantur, id est cognoscuntur, aut etiam soluuntur: nam non aliter cognoscūtur quàm quòd sedari incipiunt hæc signa intra diem & noctem. Nam mala quæ ex solis causis procatarcticis fiunt, intra vigintiquatuor horas solent conquiescere, vt diariæ febres: nisi tamen causæ procatarcticæ eum in corpore apparatum inuenerint, vt internæ causæ eum illis conspirauerint: nam potest apparere dicta facies & non refici intra diem & noctem, quanquam vigilauerit homo, quòd præter hanc exter-

E nam, interna quoq; causa sit. Itaq; erit hæc ratio argumentandi: sedātur symptomata hæc intra diem & noctē, ergo procatarctica causa antecesserat: non hæc, non sedantur, ergo non præcessit. *Si autem nihil horum dixerit, neque prædicto tempore sedetur, scire oportet hoc signum mortale esse.* Adhibitis distinctionibus dictis, inquit id signum esse mortale. Signum mortale appellatur, non cum quo omnes moriuntur, sed cum quo multi: vt admodum mortale, cum quo pauci non moriuntur. *Si autem antiquiori iam morbo*

F *vel tertiano hæc facies sit, de iis interrogare oportet, de quibus antea monui.* Alia quoq; signa considerare in morbo tertiano, aut antiquiori oportet. Interrogare de quibus anteā monui, id est, an vigilauerit, aut aluus resoluta sit, aut prematur fame. Sed dices, quorsum in morbo iam tertiano aut antiquiori interrogem hæc? nam per me possum id intelligere, cùm iudicentur intra diem & noctem? Intellige posse esse morbi diem quintum, & extenuationis faciei secūdum (non enim necessario fit à principio) aut quintum

G morbi & extenuationis. Si illud est, conferet interrogatio ad intelligendum, an sit ex causa euidenti quæ morbo superuenerit, an ex morbi vi: si secundum, ad intelligendum an ex solo morbo, an accedēte causa procatarctica: nam neq; ita erit tam graue periculum, quàm si nulla externa causa intersit

iuuisset. Est etiam alius sensus verus, & quem etiá probo. Oportet inuestigare ea de quibus priùs loquebar, cùm dicerem, alia signa considerare: id est, cùm videtis elapsum tertium diem, & symptomata non cessasse, cense esse lethale: tamen ob maiorem firmitudinem, alia quoque signa considera: addit, *quæ sunt in tota facie, & corpore, & oculis.* Hinc intelligunt quidam, Hippocr. iubere adiungere ea solùm signa, quæ in oculis aut vultu sunt, scilicet quæ sequenti cap. scribet: tamen res non habet ita, sed omnia alia signa oportet adiungere. Dixit verò quæ in tota facie & corpore & oculis, vt produceret exempla, quæ non oportet referri omnia, sed præcipua: capiútur verò ex oculis signa optima, de quibus statim dicet. Accedit quòd horú mentione facit transgressionem ad sequens caput. Sed quomodo cùm disseruerit, ac modò disserat de signis faciei, dicit alia signa considerare in tota facie? An quia quanquam pessima signa in facie commemorauit, non tamen commemorauit omnia?

Ἢν γὰρ τὴν αὐγὴν φεύγωσιν, ἢ δακρύωσιν ἀπροαιρέτως, ἢ διαστρέφωνται, ἢ ὁ ἕτερος θατέρου ἐλάσσων γίνηται, ἢ τὰ λευκὰ ἐρυθρὰ ἴσχωσιν, ἢ πελιά, ἢ μέλαινα φλέβια ἐν αὐτέοισιν ἔχωσιν, ἢ λῆμαι φαίνωνται περὶ τὰς ὄψιας, ἢ καὶ ἐναιωρεύμενοι, ἢ ἐξίσχοντες, ἢ ἔγκοιλοι ἰσχυρῶς γινόμενοι, ἢ αἱ ὄψιες αὐχμῶσαι καὶ ἀλαμπέες, ἢ τὸ χρῶμα τοῦ ξύμπαντος προσώπου ἠλλοιωμένον ᾖ, ταῦτα πάντα κακὰ νομίζειν καὶ ὀλέθρια εἶναι.

Si enim lucem effugiunt, vel lachryment nolentes, vel peruertantur, vel alter altero minor fiat, aut alba rubra habuerint, aut venulas in ipsis liuidas aut nigras habuerint, & oculorum sordes appareant circa pupillas, & aut sublimes vel eminentes, vel caui admodum facti, vel pupillæ squalida ac minimè splendentes, vel color totius vultus mutatus sit, omnia hæc mala existimare oportet, & mortalia esse.

Ratione epilogistica nihil notius est, quàm hæc omnia signa esse mala: nam scimus hæc non solere esse in bene valentibus, sed in ægrotátibus. Verùm analogisticam rationem oportet adiungamus, considerantes ex quibus rationibus hæc fieri possint. Nullus lucem fugit, nisi qui sentit ab ea lædi: id verò accidit nonnullis ob causam procatarcticam: vt qui è tenebris repentè erumpunt in lucem: aut sine hac: tuncque, aut cum vitio particulari oculi ipsius, vt ob lippitudinem, aut nimiam tunicæ corneæ tenuitatem, aut malum colorem vueæ tunicę, quæ non sit satis fusca, aut sine omni malo particulari: tuncque procul dubio fit ob debilitatem eius facultatis, quæ in cerebro est: nam quò debilior est facultas, eò à minùs excellenti sensibili læditur. Debilissima itaque facultas est ea, cui lucernæ lumen est, quod aliis hominibus obiectus sol: quare tantò fortior est aliis intuitus acies quàm huic homini, quantò illorum intuitu, intuitus aquilæ, quæ solem sustinet. Causæ procatarcticæ hîc nihil mali indicant, diximus antea eas esse semper præscindendas: mala particularia oculi non sunt grauia, neque mortis periculum inferunt, quare neque il-

A lorum signa sunt lethalia, sed tamen mala: præter hæc omnia, lucem refugere lethale est: nam facultatem cerebri extremè esse languidam, lethalis est dispositio: lachrymæ etiam inuoluntariæ habent nonnunquam causas procatarcticas: vt fumum, & vapores acres cepę. Sine his, fiunt ob humidam intemperiem oculorum aut cerebri, cum succo qui incumbat in oculos: vt solet accidere coryza laborantibus, aut ob lippitudinem, aut instanti crisi per sanguinem è naribus, aut ob cauam cicatricem B in palpebra inferna ad aliquem angulorum. Cùm sine his fit, causa est debilitas contentricis facultatis, quæ est in oculo ipso. Nimirum facultas naturalis contentrix aut retentrix (hanc enim intelligo non aliam contentricem) retinet commoda alimẽta, & excrementa etiam, quo tempore oportet retinere, scilicet quousque expultricis actio succedat: non enim vtcunq; & quocunque tempore excrementa erumpere bonum est, sed cùm ab expultrice facultate pelluntur, retentrice non debilitata, C sed cedente tantùm expultrici. Cùm vis retentrix fortis est, membra habent mediocrem adstrictionẽ & contentionem: cùm debilis, hanc deponunt, & laxa fiunt, effluuntque excrementa etiam non dimissa. Hîc etiam causæ procatarcticæ indicant nihil, intemperie humida oculorum, aut cerebri, aut lippitudine, aut cicatrice palpebrarum. Malum sed non lethale; instanti crisi, infidum est, lethale aut salutare, vt alia signa attestantur. His omnibus præcisis, ex debilitate contentricis facultatis in oculis D fieri superest, quod mortale est signum. Nam cùm facultates naturales membrorum seruentur temperamento substantiæ ipsorum, & influxu innati calidi, quid aliud in causa sit, quàm temperamentum illorum radicitus euerti? quod sane in oculis non admodum lethalis causa est (nõ enim est membrum princeps) sed ob viciniam cerebri est lethale signum. Peruerti possunt oculi aliquo aliquibúsve musculorum, qui oculos mouent, patientibus conuulsionem (nam per hanc retrahunt oculos, vt so- E lent per voluntatem) aut patientibus paralysim. Nam quamcunque membri peruersionem potest facere musculi alicuius conuulsio, potest etiam facere resolutio contraria: atq; hæ passiones fieri possint, patientibus solis musculis particulari affectu, aut ob malum cerebri. Apparente verò malo in oculis antequam in aliis partibus, ob viciniam & cõtinuitatem cum cerebro, meritò reiicitur in illud malum. Musculos mouentes oculos sex esse, & præter eos quoddam ligamentum carneum in oculo- F rum radicibus, memini me dixisse in commentario 4. lib. de Locis patientibus, vt non sit opus modò repetere. Dictarum causarum peruersionis oculi, constat quasdam esse lethales, vt cõuulsionem per inanitionem, per cõsensum cum cerebro: reliquas malas, etsi nondum lethales. Alter oculus altero fieri minor potest, aut vno intumescente, aut altero extenuato. Alter solet intumescere, quòd humore redundet, conuocata ad illum fluxione, vt per hemicraniam: extenuari alter potest, aut deficiente il- G li alimento, aut iis facultatibus, quæ nostra membra tegunt, languentibus. Quæ facultates regentes appellentur, dicit Galenus 6. Epidemiôn part. 5. Commen. 1. sunt verò principes, eæque quibus singulares aliæ ministrant, vt nutriens, generans, & augens in facultatibus animæ alentis, & sentiens

ac mouens in animalibus, & vis pulsans in vitalibus: hæc enim nostra membra seruant, & angent, & roborant: iis verò seruiunt facultates aliæ, quarum actiones harum præcipuarum partes sunt: vt alenti, tractrix, retinens, alterans, & expultrix: pulsanti, vis dilatandi & constringendi arterias: sentienti, sensus interni & externi. Cùm hæ facultates vigent in membris, bene valent, & suam molem retinent: contrà, cùm alens vis languescit, aut vis vitalis, quæ innatum robur seruat, atque eo facultates omnes, minuuntur & arescunt. Oculum vnum videri altero minorem, quòd alter maior factus sit conuocata fluxione, malum est, sed non lethale: facultatum regentium languore, aut defectu alimenti extenuari oculum, si id fit ob particulare malum quod in oculo solo consistat, malum etiam est, sed nondum lethale: nam multa membra arescunt per singularem atrophiam citra vitæ discrimen. Oculus quoque solet arescere non periclitantibus: neq; id mirum, cùm non sit princeps pars: tamen fit sæpe, vt alter oculus incipiat minor fieri ob facultatis regentis debilitatem, non in eo solùm oculo (nam id periculo vacaret) sed debilitatis indicio in eo incipiente apparere. Grauius profectò foret (ne quis contrarium intelligat) ambos oculos extenuari ob debilitatem facultatum rectricum, sed solet id ab altero incipere: quia perrarum est ambo esse eodem omnino apparatu. Atrophia etiam, quæ est afflictura totum corpus, solet ab vno aut duobus membris incipere, illincque ad alia serpere, rursumque ad alia ab illis, vt quodq; est paratum. Oculum itaq; alium minorem fieri ob debilitatem facultatũ rectricum, quę non sit particularis, id est, soli illi particulæ contingens, lethale est signum. Albas oculi partes fieri rubras, accidit sæpe ob causas procatarcticas: vt vigilantibus, aut attentiùs studentibus, aut iter agentibus flante borea, aut ardente Sole, aut iis, qui potauerunt lautè. Non raro sine iis, ob dolorem capitis, aut ob fluxionem sanguinis cócitatam ad oculos, vt per ophthalmiam, aut coocitata maxima fluxione ad cerebrum: vt cùm phrenitis affligit aut imminet: ob dolorem capitis, aut inflammationem oculorum, album id rubrum fieri, malum est, sed non est lethalis affectionis signum: vt cùm fit ob phrenitidem: nam ab hac affectione nunquam abest periculũ: tamen multò magis lethale est cùm venulæ eo loco liuidæ, aut nigræ fiunt: nam hos colores lethales esse antea indicauimus. Sordes oculorum circum pupillas, apparere contingit superfluis succis eo loco calore resiccatis: vt per magnas febres solent apparere circa dentes: tamen hoc minus graue est, quàm si fiant, ob debilitatem facultatis nutrientis, magna alimenti parte refugiente cóctionem: atque hoc, grauius fuerit siccis oculis, quàm tumentibus & humidis: nam hi redundant alimento, illi habent modicum: constat verò, vt grauius sit ex modico alimento multum refugere concoctionem, quàm ex immodico: vsque adeò verè dictum à me priùs est, omnia signa indigere aliis signis ad fidem, atq; insigniter quædam quibusdam fieri firmiora. Sublimes appellat Hippocr. oculos, instabiles & tremulè agitatos, cótrarium prorsum accidens ei, quod 2. prorrhiticon cont. 11. retulit, referens illic quoq; lethalia signa in oculis, nempe immobilitatem. Fiunt ambo hæc signa, ob affectiones musculorum oculi, illis resolutis aut conuulsis, idq;

A affectione propria aut consensu cerebri, vt instante phrenitide. Immobilitas etiam fit instáte catocho, nimirum quicunq; morbus in cerebro fiat, in oculis incipit apparere. Eminentes oculi fiunt nonnunquam cum causa procatarctica: vt vomentibus aut ebriis: nonnunquam sine hac, laxitate carnei ligamenti (ita appello ego, septimum musculum alij) aut concitata multa fluxione ad caput tumentibus oculis. Caui oculi qua causa fiant, dictum est antea, sed quomodo eminétes & cauos oculos narrat Hip-

B pocr. an possint ambo oculis accidere? Constat nõ posse, nam contraria sunt accidentia: sed cùm Hippocr. priùs descripsisset pessima signa in vultu, & quæ simul in pessimo vultu solent apparere, ab ea parte, qua dicit reliqua considerare quæ in corpore, & toto vultu, & oculis, incepit narrare omnia q̃ spectari debeant in ocolis & vultu, quanquam non sint lethalia omnino, & quanquam non possint apparere simul, sed vt cognoscatur à medico, siue inueniantur simul, siue seorsum: proinde ambo con-

C traria retulit, tumidos & cauos, ambo enim mala sont. Cur ergo prius noo retulit cum instabilibus oculis immobiles, quando ambo sunt lethalia? vno dicto, aliud voluit suppleri: hæc est conditio breuiloquij. Pupillas squalidas & minimè splendentes, defectu aut extinctione spirituum animalium, qui splendidi sunt, & arefactione tunicarum, præcipuè corneæ, fieri, disertè docuit Galenus lib. j. de causis sympt. & 10. de vsu partium. Sed quorsum Hippoc. cùm paulò antea dixisset, color totius faciei viridis,

D liuidus, aut niger, modò hoc idem repetit, dicés, color totius faciei mutatus? Per epilogum (respondet Galen.) mihi verò videtur in principio capitis tres colores lethales solùm enumerasse; hîc verò vbi nõ lethalia modò, sed mala etiam refert, dixisse, aut color vultus mutatus: vt intelligantur etiam mutationes aliæ quæ malę sunt, vt pallidus valde color. Vtcunq; color totius vultus à naturali euariet, cõstat ex mala causa procedere: deteriori verò aut minus mala, vt est color. Addit tandem, hæc omnia signa

E mala existimare oportet & mortalia. Sed quádo ratione analogistica monstratum est, singula horum signorum fieri posse ex causis quibusdam, quæ nihil fere habeant mali, & ex aliis quæ malæ sint, sed non perniciosæ, & ex aliis quæ etiam peroiciosæ sint, & neq; cùm pessima sunt hæc signa, sunt æqualis malitiæ, sed aliis alia deteriora, modũ prædicendi ex his, & rationem dignoscendi quantum habeant malitiæ omnia & singula, cùm occurrunt, oportet audias. Primũ in omnibus oportet præscindere

F causas procatarcticas: quod præceptum antea persecuti sumus: deinde oportet præscindere affectiones particulares oculorum, aut vultus: nam nulla affectio particularis membri quod non sit ad vitam necessarium, esse lethalis potest: est verò cùm ambigua sunt signa, quòd non facile distinctu sit, an ex particulari morbo, an ex consensu cum membris principalibus fiant. Tunc vehementer nos iuuabit ars, quam Galen. docet opere de Locis patientibus, quod ego commẽtariis prosecutus iam sum. Iuuat

G verò nos in primis ratio morbi, in quo hæc apparét signa. nam in morbis acutis, de quibus solis se disputare Hippocr. ipse testatus est, verisimile est, hæc ex pessimis causis fieri: quare in pessimas reiici debẽt, censeriq; ita illorum malitia, nisi in contrariũ, nempe ex leui aliqua causa aut particulari fieri, proba-

biliori ratione confirmetur. Hanc coniecturam ex morbo acuto, aut ardente febre, ut innueret, scribebat Hippoc. sæpe in aphorismorum principiis: à febre ardente habito, aut in febribus non intermittentibus. quale est illud, Si à febre habito, tumore non existente in faucibus, strangulatio repente superuenerit, lethale: & illud, Si à febre habito collū peruertitur, & vix potest deuorare sine vllo tumore, lethale: & illud, Excreationes in febribus nō intermittentibus liuidæ, cruentæ, fœtidæ, & biliosæ, omnes malæ: & multæ aliæ Hippocr. dictiones. Sed quanquam morbus acutus sit, non est impossibile (quanquam sit rarum) ex leni causa tale quodpiā signum fieri. Quę ergo tunc erit ratio dignoscendi, si res sit dubia? certè præceptum illud vltimum, & quo omnium maximè præsagia confirmantur: considerare alia signa, an annuant, an rennāt: maximè ea quæ possint, attestantia aut repugnātia, causam signi eius, quod consideramus, prodere. Erat exemplum in præscripta dictione: sint sordes circa pupillas, videan oculi sint tumidi, an graciles: nā in extenuatis oculis, grauius est indicium, quàm in tumidis: causam paulò antè diximus.

Σκοπεῖν δὲ χρὴ καὶ τὰς ὑποφάσιας τῶν ὀφθαλμῶν ἐν τοῖσιν ὕπνοισιν· ἢν γάρ τι ὑποφαίνηται τοῦ λευκοῦ, τῶν βλεφάρων μὴ συμβαλλομένων, μὴ ἐκ διαρροίης ἢ φαρμακοποσίης ἐόντι, ἢ μὴ εἰθισμένῳ οὕτω καθεύδειν, φλαῦρον τὸ σημεῖον, καὶ θανατῶδες σφόδρα.

Considerare autem oportet & suspectiones oculorum per somnos: si enim albi aliquid subappareat, non commissis palpebris, non ob fluxum ventris, aut medicamenti potionem, aut non sic dormire assueto, prauum signum est, & lethale admodum.

Pergit referre signa quæ in facie & vultu solet apparere, insistens adhuc eidem instituto, scribens signa omnia mala, siue ea simul, siue seorsim singula, siue illorum quædam, non omnia appareant: neq; tamen omnia refert, sed quædam licebit nobis supplere ex iis, quæ auctor aliis locis scripsit. Eandem hanc sententiam scripsit Hippocr. 52. Aphor. 6. particulæ. quod illic dicit, commissis palpebris, hic, nō commissis, ne labora: nam idem est dictu, malè cōmissis aut non bene commissis. Satis apertè explicat Hippoc. quas appellet oculorum suspectiones, dicens, si albi aliquid appareat non commissis palpebris. Eas non bene committi per somnū, conuulsio aperientium oculos fibrarum facit, aut facultatis mouentis debilitas. Hæc per morbos acutos verisimile est ex siccitate fieri: tantam siccitate vi morbi paucis diebus factā esse, nisi manifesta causa accedat, lethale est. Causa quę omnium maximè periculum tollit, est ægrotantis consuetudo, si scilicet ita dormire consueuit: nam dictum paulò antè est, cōsiderandum esse in vnoquoq; signo, an simile sit bene valētium, potissimum sui: deinde & fluxus ventris qui præcesserit, aut medicamentum expurgās quod epotum sit, detrahunt partem periculi, quia sunt manifestæ causæ. Sed quorsum cum harū causarum mentionem fecerit Hippocr. in principio capitis dicens, interrogare oportet, an vigilaueritho mo, an aluus ei laxata sit, modò rursum facit nouā

A mentionem? an quia (vt iam antea diximus) liber totius capitis vnicus perpetuusq; sermo, vt illa interrogare illic iusserit ad dicta priùs signa & addicenda etiam deinceps, sed est interruptus, vt adfaciem eam pessimam quam iam descripserat illic, interrogare iusserit de fluxu ventris, hic verò ad inspectiones oculorum. Sed est quod obiicias, epotum medicamentum non detrahere quidquam periculo, quin potius addere: quod probabilem coniecturam faciat, ob siccitatem pati eas fibras conuulsio-

B nem: nam hac ratione videtur ab eodem autore scriptum, conuulsio ex belleboro lethalis est: certè epotum pharmacum probabilem coniecturam facit ex siccitate esse, tamen si coniectura siccitatis alioqui est, vt ex morbi acutie, periculum nō auget, imò minuit, quantò deterius est hominem tam ardenti febre teneri, vt siccet etiam nullo pharmaco iuuante, quā iuuante. est tamen nihilominus lethalis cōnulsio ex helleboro, nisi minima sit, qualis est profectò ea de qua loquimur, aut nisi per diem & noctem se-

C dari incipiat. Itaq; intellige hîc quoq; suspectiones oculorum quas pharmacū antecessit, nisi completa vacuatione per diem & noctem tolli incipiant, lethales esse: non enim negauimus antea causas procatarcticas posse esse principia magni mali, si cuius internæ conspirent, aut maximè idoneum apparatum inuenerint. Refert itaq; Hippocr. duas causas euidentes, fluxionem ventris, & pharmacū: tnadde reliquas, quæ id possunt facere, ieiunium, vigiliam, & solicitudinem: intelligens nimirum ab Hip-

D poc. non esse expectanda omnia, sed suppleri debere ea, quorum ratio est eadem:

Ἢν δὲ καμπύλον γένηται, ἢ πελιδνὸν, ἢ ὠχρὸν βλέφαρον, ἢ χεῖλος, ἢ ῥὶς μετά τινος τῶν ἄλλων σημείων, εἰδέναι χρὴ, ἐγγὺς ἐόντα θανάτου. Θανατῶδες δὲ καὶ τὰ χείλεα ἀπολυόμενα καὶ κρεμάμενα, καὶ ψυχρὰ καὶ ἔκλευκα γινόμενα.

Si autem peruersa fiat, aut liuida, aut palli-

E *da palpebra, aut labrum, aut nasus cum aliquo aliorum signorum, scire oportet morti proximū esse. Lethale etiam est, labra resoluta, & pendentia, & frigida, & alba esse reddita.*

Eadem sententia scripta est 4. particula aphorismorum 49. his verbis: in febre non intermittente, si labrum, aut palpebra, aut superciliū, aut oculus, aut nasus peruertatur, aut non videat, aut non audiat iam debili existēti corpore, mors proxima est.

F Quod in febre non intermittente dixit, hîc tacuit, quia præfatus erat, sermonem esse de morbis acutis, supercilij non meminit hîc, sed labri, palpebræ, & nasi, sed eadem est ratio. nimirum fiunt omnes hæ peruersiones eisdem causis quibus oculi peruertuntur, & eisdem distinctionibus cognoscuntur esse lethales, & proximæ mortis signa liuidæ aut pallidæ palpebræ fieri solent extinctione calidi innati. Sed eur enumeratis his signis, addit eum aliquo aliorū

G signorū. an hæc sunt debiliora & minoris fidei quā priùs enumerata? non certè. sed vt innuat quod ego docui, nunquam negligendam esse aliorum signorum inspectionem. Labia pendentia & resoluta & frigida & alba manifestè indicant debilitatem facultatis mouentis, & extinctionem calidi innati.

CAPVT III.

Κεκλιμένον δὲ χρὴ καταλαμβάνεσθαι τὸν νοσέοντα ὑπὸ τοῦ ἰατροῦ, ἐπὶ τὸ πλευρὸν τὸ δεξιὸν ἢ τὸ ἀριστερὸν, καὶ τὰς χεῖρας, καὶ τὸν τράχηλον, καὶ τὰ σκέλεα ὀλίγον ἐπικεκαμμένα ἔχοντα, καὶ τὸ ξύμπαν σῶμα ὑγρὸν κείμενον· οὕτω γὰρ καὶ οἱ πλεῖστοι τῶν ὑγιαινόντων κατακλίνονται. ἄρισται δέ εἰσι τῶν κατακλισίων αἱ ὅμοιαι τῇσι τῶν ὑγιαινόντων. ὕπτιον δὲ κεῖσθαι, καὶ τὰς χεῖρας, καὶ τὸν τράχηλον, καὶ τὰ σκέλεα ἐκτεταμένα ἔχοντα, ἧσσον ἀγαθόν. Εἰ δὲ καὶ προπετὴς γένοιτο, καὶ καταρρέοι ἀπὸ τῆς κλίνης ἐπὶ τοὺς πόδας, δεινότερόν ἐστιν.

Cubantem oportet deprehendi ægrum à Medico, in latus dextrũ aut sinistrum, & brachia, ceruicem, & crura paululum redacta habentem, & totum corpus molliter constitutum: ita enim plurimi bene valentium cubant: decubitus verò similes bene valentium optimi sunt. Supinum verò iacere, & brachia, & ceruicem, & crura exporrecta habentem, minus bonum. Si verò decliuis fiat, ac delabatur à lecto in pedes, grauius est.

POST signa vultus, omnium primò animaduertuntur, & conspicua sunt signa ex decubitu: proinde obseruans ordinem, quem incepit à facilimis, hoc loco de decubitu disputat. Describit, vt superiori capite fecit, primò optimum decubitum, deinde malum & pessimum: idque docet primùm epilogistica ratione, deinde & analogistica. Optimus ergo decubitus est, in latus alterum brachiis, ceruice, & cruribus, paululum redactis, & toto corpore molliter constituto: quod ratio epilogistica indicat: ita enim cubare solent plerique bene valentium. Sed & ratione analogistica optimum decubitum huiusmodi esse, iam ostendam. Dicitur corpus molliter constitutum, non quod omnino cessante facultate collocatum est, sed quod habet figuram mediocrem, & quam Galenus vocat indolentem, per quam facultas operatur quidem, sed non laborat, quia per eam nulli musculi distenti sunt. Potest corpus trifariam quiescere: primò facultate nullatenus operante: vt cùm corpus ita iacet, vt inanima solent corpora: vt si quis corpus suum ita dimittat, vt illud labatur pondere, ac deinde in thorace aut dorsum decũbat, porrectis brachiis & cruribus: secundò, facultate continente corpus, aut membrum quodpiam in figura aliqua laboriosa: vt cùm stat rectum corpus, aut ego brachium eleuatum & exporrectum volo continere in quiete: quo modo non minùs laborat facultas quã per motum, imò verò multò plus: quia multiplices musculi laborant. Nimirum cùm mouetur membrum, alternatè laborant & cessant musculi adducentes & abducentes: cùm quiescit, vtrique sunt distenti, & laborant simul: proinde talem quietem soleo ego duplicem motum appellare. Aliæ quietes sunt p quas operatur facultas, sed mediocriter, quia medias figuras habent musculi, non extremas: vt cùm extenta vehementer, aut vehementer contracta sunt membra: in vtrisque enim harum figuris laborant membra, & defatigantur cùm extenta sunt, quia p vim

A continentur musculi in ea tentione, contrahi enim amant natura, ergo extentis membris labor accedet, sed & valde contractis: nam fieri nõ potest, vt musculi valde contracti sint, quin oppositi sint valde intenti: ergo cubare in alterum latus, optimum est, nam hic decubitus seruatur facultatis mouentis opera: cùm enim hæc tollitur, in dorsum aut thoracem corpus vertitur, quod corpora demortua indicant. Igitur dormiunt homines cùm bene valent nõ sedentes aut stantes: hæ enim figuræ essent ma- B ioris laboris, quàm vt somnus, qui requies facultatis est, posset conciliari. Neque verò dormiunt proni aut supini nisi debiles admodum sint: non enim per somnũ omnino feriatur facultas animalis, neq; somnus integra actionũ priuatio est, sed requies, id est remissio actionum. Itaque signum optimũ est, facultatem non destitisse ab ea figura, quam cùm sanus homo esset, retinebat. Sed in vtrum latus melius est cubare, in dextrum, an in sinistrum? Hippocrates enim non distinguit? Ego quidem dixerim, C in latus consuetum: nam signa conferri debẽt cum iis quæ in eodem homine erant cùm valeret. Quòd si nulla homini certa de hac re consuetudo sit, melius est ægrum cubare versus anteriorẽ cubilis partem, quodcunque latus eò vergat: nam in contrarium cubare non potest, nisi aut ob mœstitiam animi, quæ malo corporis solet attestari, aut ob delirium, aut quia lucem refugit, aut tale quidpiam qđ bonum non sit: nam sani homines solent verti, quà eos alij homines alloquũtur. Non hoc tantùm dis- D putant hîc vulgares commentatores, sed etiam an hic decubitus bonus vt causa sit, & qui decubitus sit bene valentibus vtilior. Profectò hoc non magis facit ad prædictiones, quàm disputare, vt faciunt, an possint alia animantia cubare vt homo: mihi certum est, nullibi præter rem loqui. Brachia etiam, & ceruicem, & crura mediocriter cõtracta, optimum signum est, nam sani ita habent: quia figura hæc est indolens & facilis: ægros verò ita habere optimum est, & quia sani ita habent, & quia iudicio euidenti E est, nullam esse in fibris laxitatem, vt cùm exporrecta sunt membra; neque conuulsionem, vt cùm valde contracta sunt. Itaque descriptus ab Hippocrate optimus decubitus est: vt supinum iacere, & brachia, ceruicẽ, & crura exporrecta contrariis de causis, malum est: nam facultatis dissolutionem significat: Intelligi verò hîc debet quod antea monuimus, exclusis causis procatarcticis, & exclusis his affectibus, qui eum decubitum soleant facere: nam si quis supinus cubet dimissis artubus, quia ita so- F let cubare, aut quia admodum ignauus est, aut q̃a est ebrius, aut quia impudens & Medicum contemnit, aut etiam ob pleuritidem aliquam, quæ attingat vtrunq; latus, aut ob tubercula quæ in aliquod laterum cubare prohibeant, non debet supinus decubitus debilitati imputari: verùm his exceptis, & aliis, si quę talia sunt, malus est is decubitus, sed deterior ac periculi plus habens labi in pedes: quia corpus pondere agi facultate nõ repugnante, apertiùs indicat. Sed roges, cur Hippocrates non dixit G ægrum in alterum latus cubare optimum est, vt dixerat, optimus vultus est similis bene valentium: ac non potiùs cubantem deprehendi ægrum à Medico in alterum latus? aut cur non etiam anteà dixerat, hoc vultu ægrum à Medico deprehendi? Galenus respondet, quia hîc nõ requirit Hippocrates

ab ægrotante, vt ita enbet semper, sed vt conuertatur in latus cùm Medicus ingreditur: hoc enim roboris est: contrà facere, aut impudentis, aut debilitatis. Ego tamen hanc enarrationem non possum probare, nam constat Hippocratē in principio huius capitis describere optimum decubitum: constatque non minus, melius esse multò & maioris roboris, & decubitui bene valentium similius, eum decubitum retinere etiam absente Medico, cumq; id incautè fit, quàm accedente Medico conuerti, idque studio quodam, atque ob pudorem: deterius multò est, non posse ægrotantem conuerti ad Medicum accedentem, quàm id facere alioqui iacentem supinum: sed non statim si illud est deterius, hoc est optimum. Neq; verò posis dicere, adeò bonum est in latus cubare, etiam absente Medico, vt non posis id à laborante morbo acuto requirere. Certè quotidie occurrunt tales decubitus per morbos etiam acutissimos: proinde ego aliter intelligo Hippocratis verba: adeò vt mihi videatur Galen. sensum in cuntrarium omnino transtulisse: nam inquit, oportet ægrum deprehēdi à Medico ita decubantem; deprehendi (inquam) id est præoccupari incautum (hoc enim significat verbum καταλαμβάνεσθαι) eu decubitu quo erat; quò Medicus videat: non vt conuertatur modò, sed vt iaceret. Ita haud obscurè innuit Hippocrates ad hunc decubitum, quem optimum vocat, non satis esse conuerti ægrotantem ad accedētem Medicum, sed ita etiam decumbere, cùm is accedit. De vultu, aut ocnlis, nō erat quod ita loqueretur, cùm ea nō mutentur pro libitu, sed eadem sint, accedat aut non accedat Medicus. Rursum rogat Galenus, cur supinum decubitum porrectis cruribus, ceruice & brachiis vocat minus bonum, cùm ne bonus quidem sit, sed malus: aut cur si malus hic decubitus nō est, pronum per quem labuntur ægri in pedes, conferens cum hoc, dicit maiori cum periculo esse: nam videtur innuere hunc quoque esse cum periculo: at bonus decubitus non fit cum periculu. Hîc quoq; respondet Galenus, quod ego minus probu: quoniam (inquit) decubitus hic supinus non semper est malus, sed nonnunquā etiam bonus: cùm scilicet est consuetus. Cur ergo reliqua omnia signa, quantumuis mortalia, non appellauit minùs bona, aut nun bona, nequaquam addens significātiora verba: quod enim est tam disparatum, quod non indigeat istis distinctionibus? Dicens certè secundum decubitum minùs bonum, tertium magis periculosum, fieri nō potest, quin improprietatem sermonis admiserit: fecit tamen cunsultò, quia non potest excogitari alia ratio conferendi eum decubitum cum vtroque, antecedente inquam & consequente: cùm ille sit optimus, & hic pessimus. Hippucrates verò nullibi mihi videtur studuisse adeò eloquentiæ, aut proprietati vocum, quàm breuitati, excogitans voces aut phrases, quæ multa insinuent, & varia respiciant: sed hîc non licet amplius morari.

Εἰ δὲ καὶ γυμνοὺς τοὺς πόδας εὑρίσκοιτο ἔχων, μὴ θερμοὺς κάρτα ἐόντας, καὶ τὰς χεῖρας καὶ τὸν τράχηλον, καὶ τὰ σκέλεα ἀνωμάλως διερριμμένα, καὶ γυμνὰ, κακόν. ἀλυσμὸν γὰρ σημαίνει.

Si autem inueniatur pedes nudos habēs, cùm non sint admodum calidi, & manus, & ceruicem, & crura inæqualiter dispersa, & nuda, malum: conturbationem enim significat.

A

Illud verbum (inneniatur) nobis declarat, quomodo Hippocrates anteà etiam dixerit, cubantem oportet deprehendi à Medico ægrotantem in latus dextrum: nam eodem nunc dicit, si inueniatur æger à Medico nudos habens pedes. Constat verò, vt inueniri nudis pedibus, est nudos babere, cùm Medicus accedit, haudquaquam tunc nudare: vt excutiant ægrotantes vestes, & artus nudent, facit nonnunquam prauus hominis mos & mollities, quod non est malum signum: nam quò signa habeātur mala, monuimus prius excludendas esse euidentes causas: verùm citra has, ardor magnus totius corporis facit, vt nudentur crura & brachia, quod certè lethale nō est: nam multus calor in vniuersum corpus veluti effusus, non est lethalis dispositio: per febres siquidem diarias accidit: extra hanc causam, quam Hippocrates ipse excludit, dicens, cùm nun sint admodùm calidi, nulla excogitari potest, quæ non sit grauis: nam quæ alia sit, quàm quòd ægrotans maximi caloris sensu artus nudat? qui calor cùm non sentiatur in externis, fit in internis membris: aut ob conturbationem maximam & anxietatem, quæ nisi critica conturbatio sit, (nam quæ talis est, indifferens est signum, & excludenda est cum causis euidentibus, aut internis, sed leuibus) ex maligna succorum, qui morbum faciunt, natura ortum habet.

B C D

Θανατῶδες δὲ καὶ τὸ κεχηνότα καθεύδειν ἀεί.

Mortale autem & hiantem dormire semper.

Duo potest significare hæc dictio: primum, mortale est eum qui hiet ore, dormire semper: secundum, murtale est, ægrutantem semper dum dormit, hiare os apertum. Certè vterque sensus est verus: nam per morbos acutos dormire, vt nun possint excitari, lethale, etsi non hient, nedum si hient simul, & semper dormiāt. Verùm Hippocrates nequaquam de somnu nimio disputat, neque hoc voluit significare (quorsum enim id diceret modò disputans de decubitus speciebus) sed inquit, habere ægrotantes apertum os dum dormiunt, esse lethale. Id verò scripsit in hoc capite, quia modus quo os inter dormiendum compositum est, ad formam decubitus quadam ratione pertinet. Sed vt mortale putes signum, vide ne nascatur ex longa hominis consuetudine, aut ignauia, aut etiam ex obstructione partium nasi: vt per grauedinem magnam, aut per polypum: nam extra hæc omnia, aut nimia debilitas facultatis mouentis musculos, qui os claudunt; aut vrgentissimus internarum partium ardor, cui viæ respirationis consuetæ satis nō sint, in causa est: vtraque verò harum per morbos acutos pessima est.

E F

Καὶ τὰ σκέλεα ὑπτίου κειμένου ξυγκεκαμμένα εἶναι ἰσχυρῶς, καὶ διαπεπλεγμένα.

G

Et crura supinè decumbentis reducta esse vehementer, & abducta.

Intellige huc quoque esse mortale: innuit Galenus in aliquibus codicibus legi, non διαπεπλεγμένα, id est, abducta, sed περιπεπλεγμένα, id est, circumducta, aut

aut circumplexa: vtcunque figura est lethalis: nam crura addncta ad nates, abductis genubus, aut implexis cruribus ipsis, figura est turpis simul & laboriosa: quare nulli homini consueta: ant ergo ea fit volente homine, ant nolente. si volente, delirium indicat: nam magno cum labore figuram turpem comparare, maximè cùm debilis sit, quod supinus decubitus declarat, sani hominis non esse, non sanus iuret Orestes: si inuito fit homine, conuulsio est in causa: nam est contractio membrorum inuoluntaria: ambo hęc per morbos acutos læsionis magnæ cerebri notæ sunt.

Ἐπὶ γαστέρα δὲ κεῖσθαι ᾧ μὴ ξύνηθές ἐστι, καὶ ὑγιαίνοντι οὕτω κοιμᾶσθαι, παραφροσύνην σημαίνει, ἢ ὀδύνην τῶν ἀμφὶ τὴν κοιλίην τόπων.

In ventrem cubare, cui non est consuetum cùm bene valeret ita dormire, desipientiam significat, vel dolorem locorum quæ circa ventrem sunt.

Malum est cubare in ventrem homini insolito, (nam consuetudinē cum aliis omnibus causis manifestis excludendam esse, sæpe iam diximus) siue venter significet hîc ventriculum cum intestinis, siue etiam thoracem, vt apud ipsummet Hippocratem libello de Vlceribus, & Aphorismorum 20. particulæ 6. vbi ventrē vocat omne cauum, quod magnum sit in nostris corporibus: cuiusmodi cauum thoracis, & ventriculi, ac intestinorum, vteri & vesicæ: vtcunque nomen hic accipiatur, decubitus erit idem, pronns, scilicet dicto nn per contrarius. Est verò malus, quia delirium indicat, nisi dolor aliquis in parte aliqua dictarum, ant earum, quæ dictas circunstant, ad eum decubitum impellat: impellit verò talis dolor, quia compressa particula, quæ dolet, meliùs tolerari possunt dolores: nimirum doloris causa, aut compressione repellitur, aut calore discutitur.

Ἀνακαθίζειν δὲ βούλεσθαι τὸν νοσέοντα, τῆς νούσου ἀκμαζούσης, πονηρὸν μὲν ἐν πᾶσι τοῖσιν ὀξέσι νουσήμασι, κάκιστον δὲ ἐν τοῖσι περιπνευμονικοῖσι.

Velle autem residere ægrotantem in morbi vigore, malum quidem in omnibus morbis acutis, pessimum autem in peripneumonicis.

Velle ægrum residere in lecto, ob insaniam ant inquietudinem fieri potest, aut ob difficnltatem respirationis, quæ orthopnœa vocatur: hæc aut ob ingens incendium, aut ob angustiam viarum, aut ambo hæc: nam mnltò faciliùs trahitur, emittiturque spiritus erecto thorace, quàm iacente homine: quia partes nō sese comprimunt. Constat has omnes causas malas esse in morbis acutis, in quibus facultas respirationis magná vim habet ad salutem, vt dicet author statim. Sed in morbi acuti vigore nō est deterius signum, quàm in principio, aut incremento, imò verò multò minus malum: nam si id symptoma, antequam morbus consistat & vigeat, accidit, quacumque è causa fiat, quid expectes per morbi vigorem euentnrum? Quorsum ergo, quasi malitiam signi angens, dicit Hippocrates, velle

A le residere ægrotantē in morbi vigore? Certè (quātum ego intelligo) illud in morbi vigore per pleonasmnm dicitur: non quòd in morbi vigore id sit grauius, sed quòd tunc solùm fiat: nam quod Galenus in huius particulæ enarrationem dicit, planè est falsum. Orthopnœa (inquit) fit ob anxietatem & inquietudinem: per morbi vigorem maximè optat facultas quiescere, quia maximè laborat, cùm ergo maximè quietem optat, inquietudo non potest non esse deterior, quàm cùm quietem nō adeò
B optat. verùm falsò accipit, facultatem quietem optare per morbi vigorem: nam quis nescit, solere eam eo tempore totum corpus inquietè huc & illuc mouere: quòd si quietē optare dicis, quia quiete indiget, non satis propriè loqueris: nam multò aliud est facultatem optare quietem, quàm indigere quiete. Quòd si id quadam ratione idem esse dicas, quia res natura constantes id appetunt, quo indigent, vires signi malè colligis: nam ad perpendendam malitiam, quæ rei alicui vt causa inest, con
C siderare oportet id, quo indigeat facultas: sed ad malitiam signi, non quo indigeat, sed quid soleat facere. Vt vigilia nocturna mala causa est, quia facultas indiget nocturno somno: est etiam malum signum, quia solent homines per noctem dormire: quis ergo est, qui ignoret solere homines in morbi vigore inquietudine laborare? Non itaque eo tempore deterius signum est, sed illud in vigore per pleonasmum dicitur: nam perrarū fit tantam anxietatem, aut tantam ardorem, nondum consisten
D te morbo esse. Multa profectò dicta sunt de signis ab Hippocrate in aphorismis, quæ per pleonasmū dicta esse Galenus affirmat, vt quod 48. & 50. quartæ particulæ, & multis aliis. Sed, vt hoc in omni alio acuto morbo malum sit, cur in peripneumonia, id est pulmonis inflammatione sit pessimum? nam videtur peripneumoniæ proprium accidens orthopnœa: at verò accidens, quod proprium est morbo, neque mortem, neque salutem significat, sed morbi speciem declarat: itaque non facit ad pro
E gnosticam, sed ad diagnosticam. Accedit, quòd orthopnœam esse in pulmonia nihil habet miri, nam ita solet: sed per alios morbos mirandum magis est. Si ergo verè diximus signum quò plus habet admirationis, eò habere plus fidei, certè orthopnœa in pulmonia minùs grauis est, quàm in aliis acutis morbis. Quid alij hoc loco respondeant, non curo, quid ego verum esse putē, iam dicam. Orthopnœa non est peripneumoniæ proprium symptoma, sed superueniens: non enim à principio assidet mor
F bo, sed superuenit, cùm ingrauescit: non itaque est, quòd non significet malum, sed si eâdem omnino de causa, & æquè mala orthopnœa laboraret aliquis extra pulmoniam, non esset minùs graue, imò verò grauius quàm in pulmonia: quia plus haberet admirationis. Sed grauiores causæ sunt, quæ id faciunt per peripneumoniam (nempe ardor magnus cum obstructione viarum) quàm per alios morbos. Hæ enim sæpe sunt solus ardor, aut inquie
G tudo, quæ in vigore ardentis febris non adeò terrent. Neque si ex pessimis causis aliquando fieri posse extra pulmoniam concedamus, vnquam tamen tam euidenter eas pessimas causas cognoscemus quàm in illa. Itaq. dictum est, pessimum id esse in pulmonia, non quòd hic affectus pessimis causis malitiam addat, sed q pessimas causas esse apertiùs

declaret: vt illud, facies extenuata pessima in morbis acutis, quia acutus morbus pessimarum causarum facit coniecturam. Galenus certè hanc difficultatem effugit, commutans in commentatione verba: sed præstasset declarare, aut si corruptum codicem putabat, id etiam monere, quàm dissimulanter præterire.

CAPVT IV.

Ὀδόντας δὲ πρίειν ἐν πυρετοῖσιν, ὁκόσοισι μὴ ξυνήθές ἐστιν ἀπὸ παίδων, μανιακὸν καὶ θανατῶδες· ἀλλὰ προλέγειν ἐπ' ἀμφοῖν κίνδυνον ἐσόμενον· ἢν δὲ καὶ παραφρονέων τοῦτο ποιῇ, ὀλέθριον γίνεται κάρτα ἤδη.

DEntibus stridere in febribus, quibus non est consuetum à pueritia, furibundum & mortale. Verùm oportet prædicere periculum ex ambobus futurum: si verò & mente commotus hoc faciat, admodum exitiosum iam fit.

DEntibus stridere ob consuetudinem, quam homo à pueritia habeat, qualis est quibusdam ob debilitatem musculorum qui maxillam circunducunt, qui à dissectoribus masticatorij appellantur, aut ob vitiosos mores, aut per frigus vehemẽs, aut per rigores, minimè est mortale: sed hæc omnia in causis euidentibus sunt, his exceptis, in febribus perpetuis furoris & mortis timorem facit: quod etiam Commen. 2. Prorrheticorum his verbis dixit: Dentium stridor perniciosus, quibus non est sanitatis tempore consuetus: neque certè solùm cùm consuetũ est à pueritia, tollit periculum, sed & cùm ex aliquo tempore: quanquam multò magis cùm à pueritia: quia quantò antiquior consuetudo est aliquid faciendi, tantò mali id significare potest. Est furor (quod μανίαν Græci vocant) pessimum dementiæ genus. stridor ergo dentium fit, musculis qui maxillam mouent, conuulsiuos motus patientibus, aut facultate mouente admodum debilitata: quodcunq; horum fit, per morbos acutos multùm pati cerebrum, suspicionem facit: magnæ cerebri læsioni demẽtiam succedere verisimile est, cùm sit dementia facultatis, quæ in cerebro viget, actio læsa: læsione, aliôqui magna, & membri principis, plurimùm aucta, mortem fieri constat. Meritò ergo furor & mors timentur, magis autem succedere potest mania stridori, qui cum magno dentium sonitu fit; quàm qui cum exiguo: hic enim fieri potest ob debilitatem, quæ fortasse sine dementia afferet mortem: vel saltem sine mania: ille ob motus conuulsiuos, qui fiunt malignis fuliginibus, quales ex atra bile sunt, occurrentibus neruis in medio ascensu ad caput: verùm (inquit) prædicere periculum oportet ex ambobus futurum. Illud ex ambobus, non potest referre priora, nulla enim duo præcesserũt, quæ referrentur, nam furor & mors non referuntur: ridiculum enim si diceret, oportet prædicere periculum futurũ ex morte, sed refert priora & posteriora, scilicet sunt qui solùm strident dentibus per febres, sunt qui non solùm strident, sed etiam insaniunt: in vtrisque oportet prædicere futurum periculum mortis. De primis scripsit in principio capitis: de secundis in fine, dicens: Si verò & mente commotus hoc faciat, admodum exitiosum

A iam est. Sed dices, videtur multò leuius esse stridere dentibus cum delirio, quàm sine delirio: quia qui delirat, potest stridere ob solam insaniam, sine debilitate mouentis facultatis, atque nulla imminente conuulsione, sed vt potest quiduis aliud agere: tamen sine delirio non possit fieri sine pessima causa. Neq; possis dicere, exitiosum esse, quia delirium ipsum per hos morbos malum est: nam cùm delirium & stridor sint in hac dictione nomina signorum, causam aliam grauem oportet innuant. Sed, B vt res hæc habeat, audi: potest aliquis stridere dentibus, & delirare, stridore antecedẽte delirium, aut non antecedente: si stridor nõ antecedit, sed simul cum delirio fit aut succedit, minùs graue est: si verò stridori superuenit delirium, constat id crescente mala affectione, quæ stridorem peperit, factum esse: deterius ergo iam est: nam signa quę habentur mala, quô plus perseuerant, eò grauiora sunt: quia causæ ex qua fiunt, magis attestantur: vsqueadeò vt debeat Medicus prudens nullis ex signis leuiter C prædicere, sed cùm iam perseuerant: ergo si duo adsint ægrotantes. alter strideat dentibus in febre acuta nondum delirans, alter striduerit priùs dies aliquot, sed iam deliret: constat hunc viciniorem magis esse morti, & grauiùs affectum: nam quod illi timendum est, nempe insania, huic iam adest. De his itaque in quibus stridor delirium præcessit, verba vltima capitis intelligi, declarat illa particula, iam, & verbum, fit: nam quid aliud significat, deterius iam fit, quàm hunc leuiori morbo laborasse, D cùm scilicet stideret tantùm, iam verô fieri periculosum magis, cùm ex stridore delirat? Dices, rursum videtur, qui stridens delirare incepit, nõ posse cessare ab stridore, sed necessario stridere dum delirat: nam cùm affectio crescat, qua ratione cesset symptoma? quare frustra Hippocrates dicit, si commotus mente strideat: sed deberet dicere, si verò is qui stridebat, commotus mente iam fit. Certè quanquam verisimile sit, eum qui stridere cœpit, succedente delirio non cessare ab stridore (quia E siue debilitas facultatis id faciebat, siue incipiens conuulsio, affectio videtur crescere) tamẽ dignum est consideratione, vt scilicet cùm quis stridens mouetur mente, possit quiescens ab stridore delirare: mihi enim videtur id quoque fieri posse, & cùm fit, non tanti periculi videtur esse signũ, quàm si simul & delirium & stridor duret. Nam solet meos cùm mouetur, eos corporis motus, qui antequàm mouerentur, fierent, cum aliis commutare, aut cohibere, ob solum delirium: vsqueadeò vt F nonnunquam membrum, quod molliter collocatum erat, mouere incipiant delirantes tremulè, aut modo conuulsionis, idque citra omnem causam, quæ facultatem mouentem, aut conuulsionem neruorum attingat, sed quia ita lubet insanientibus, vt attentione opus sit, ne nobis imponat delirium, putantibus id alia de causa fieri. Ita fit non raro, vt membrum quod priùs tremebat præ debilitate facultatis, aut conuulsiuo motu agitabatur, mens commota apponens (vt delirãtes solent) G extremos conatus, retineat violenter in quiete. Itaque possit, qui sanus mente stridebat, insanus non stridere: verùm si causa stridoris erat magna, vsqueadeò vt ne insana quidem mens possit ei obsistere, stridebit nihilominus vt anteà, qui delirat, eritque id maioris læsionis, & cerebri peius affecti signum.

signum. De oscitatione & pandiculatione nolo hîc quidquam dicere, ne cum vulgaribus enarratoribus tempus ludam.

Capvt V.

Ἕλκος δὲ ἤν τι καὶ προγεγονὸς τύχῃ ἔχων, ἤν τε καὶ ἐν τῇ νούσῳ γίνηται, καταμανθάνειν δεῖ· ἢν γὰρ μέλλῃ ἀπόλλυσθαι ὁ ἄνθρωπος, πρὸ τοῦ θανάτου πελιδνόν τε καὶ ξηρὸν ἔσται, ἢ ὠχρόν τε καὶ ξηρόν. B

Vlcus autem, siue antea fieri contigerit, siue in morbo fiat, discere oportet: si enim moriturus sit homo, ante mortem liuidum & siccum erit, aut pallidum & siccum.

NON, inquit, discere oportet, an vlcus factum ante morbum, an in ipso morbo: sed discere oportet, an vlcus sit, & ipsum considerare, siue ante morbum factum sit, siue in morbo: nam ex vlceribus quæ cum acutis morbis contingunt, magna capiuntur indicia salutis aut mortis, quæ ab Hippocrate libro de Vlceribus, & aliis locis, licebit petere. C Vt in morituris, ante mortem solent apparere vlcera sicca & liuida, aut sicca & pallida. Nullatenus ergo debet Medicus recusare, vt faciunt quidam negligentissimi, id totum Chirurgis demandantes, detegere quotidie, aut saltem tertio quoque die vlcus, & signa omnia in illis considerare. Verùm est quod obiicias, Hippocratem libro de Vlceribus dicere, siccum sano vicinius est quàm humidum: nô D ergo in vlceribus siccitas malum signum est. Certè siccitas quædam in vlceribus opportunè accedens, non repentè, neque nimia, neque ante tempus, sed cùm cicatricis inducendæ tempus instat, bona est: nam ita agitur illorum curatio: tamen repentè & intempestinè deficere in particula vlcerata duplex illud excrementum, quod colligitur in vlceribus, sordes & saniem, malum signum est: eâdem ratione qua Hippocrates ipse, scilicet aphorism. 56. inquit, in vlceribus tumores labiorum repentè euanescere, E malum esse: fieri enim delirium, aut conuulsionê, scilicet rapta materia in neruos & caput: nam cùm per vlcera nullæ partes adeò laborent quàm nerui, quia horum est sensus, sæpe raptis succis ex parte vlcerata in neruorum radices, conuulsio accidit. Ita etiam si particula ipsa non solùm priuata succis, sed extenuata siccataque sit in seipsa, debilitatem facultatis regentis particulam, & debilitatem calidi innati significat: non enim nutritur. Sed cùm hac causa fit, non siccum tantùm vlcus fit, sed siccum & li- F uidum: is enim color extinctione caloris fit, aut siccum & pallidum, qui color pro concoctione bona corruptionem succorû significat: nam fit bilescente sanguine. Hi verò colores si in vlcere humido appareant, non sunt tam lethales, quia tantùm significant quorundam succorum redundantiam. Colorem nigrum fortasse non dixit, quia hic color non potest in vlcere fieri, nisi cum redundâtia nigri excrementi, quod carbonem in parte significabit magis quàm mori ob febrem: eadem ratione hîc non G meminit vlcerum quæ circùm glabra sunt, quæ 6. aphorism. maligna esse dixit, quia ea non minantur mortem ex febre, etsi febris adsit, sed tantùm sunt disepulotica, id est, difficilè venientia ad cicatricem: hîc verò agitur de vlcere, non vt ipsius vlceris

A æstimetur malitia per se, sed vt est signum febris, cum qua consistit.

Capvt VI.

Περὶ δὲ χειρῶν φορῆς, τάδε γινώσκειν χρή. ὁκόσοισιν ἐν πυρετοῖσιν ὀξέσι, ἢ περιπνευμονίῃσιν, ἢ ἐν φρενίτισι καὶ ἐν κεφαλαλγίῃσι πρὸ τοῦ προσώπου φερομένας καὶ θηρευούσας διὰ κενῆς, B καὶ ἀποκαρφολογεούσας, καὶ κροκίδας ἀπὸ τῶν ἱματίων ἀποτιλλούσας καὶ ἀπὸ τοῦ τοίχου ἄχυρα ἀποσπώσας, πάσας εἶναι κακὰς καὶ θανατώδεας.

De manuum verò lationibus hæc cognoscere oportet: quicunque in febribus acutis aut peripneumonia, aut phrenitide, & capitis doloribus ob faciem ferunt, aut venantur frustra, & colligunt festucas, & stamina à vestibus carpunt, & stipulas de pariete euellunt, omnes esse malas C *& mortales.*

LAtiones hæ omnes malæ & mortales sunt in acutis febribus, quia phrenitidem indicant: ita enim solent ægrotantes manus ferre cùm delirare incipiunt, simul oculis patientibus suffusionis passionem ob fluxionem in cerebrum côcitatam aut per consensum cû ipso cerebro, & facultate imaginandi vitiata. Solet hoc in peripneumonia ita accidere, & per inflammationem oris ventriculi, & hepatis, D quanquam id Hippocrates non dicat, sed est ratio eadem. Itaque per hos affectus fieri hæc phrenitidis signa, lethale: nam hæc mala in phrenitidê permutari periculosum est: vt & per omnes morbos qui cum dolore capitis affligunt, periculosum est, quia euidentius signum est phrenitidis, cùm illud dolor capitis antecessit. Nam, vt inquit ipsemet Hippocrates, si ante morbum aliqua parte doluerit, illic morbus firmatur. Sed qua ratione dicit in phrenitide esse hæc signa lethalia? nam si lethalia sunt, quia E phrenitidis sunt signa, quomodo dicat in phrenitide lethalia? aut qua ratione ea vox in phrenitide nô redundet? Neque verò est, vt de orthopnœa in peripneumonia dicebat: nam quanquam orthopnœa soleat peripneumoniæ succedere, tamen non solet ei adesse à principio, sed tunc superuenire cùm ingrauescit. Rectè ergo dicas, in peripneumonia orthopnœa malum: tamen de manuû latione in phrenitide non possis ita dicere: nam tam longè abest vt fiat cùm phrenitis ingrauescit, vt fiat in ipso prin F cipio phrenitidis, aut etiam antequâ phrenitis fiat, sed cùm iam ingruit: vsqueadeò vt Galenus ipse cùm hoc symptoma (vt refert ipsemet) pati inciperet, dixerit ad amicos, ne phrenitis me arripiat, auxilio estote: quod satis apertè indicauit, illum nondum desipere. Quo ergo pacto hoc lethale est per phrenitidem? Certè illud, in phrenitide, mihi videtur dici per pleonasmum: vt paulò antè dixit, velle ægrum residere in morbi vigore, non sanè quòd in phrenitide insigniter sint malæ hæ lationes, sed quæ G in phrenitide fieri soleant. Sed rogabis, cur Hippocrates aliòqui tam breuiloquus toties vtitur pleonasmo? an est oblitus sui? non certè. Sed Hippocrates erat pariter eruditissimus & diligentissimus, & curabat artis medicæ fundamenta iacere: proinde nonnunquam scribebat obseruationes siue experi-

menta, nonnunquam ratione confirmatas sententias, atque quibusdam in locis obseruationes maximè, vt in Epid. quibusdam sententias, vt in aphor. tamen nunquam omnino obseruationum obliuiscebatur, sed eas coniungebat cum assertionibus, vt hac ratione simul fiat ars, & artis exercitatio: quod in hoc Prognostici libro apertissimè facit, non solùm ea signa, quæ ratione lethalia esse, posśit confirmari, lethalia dicens, sed ea quæ solêre per morbos lethales accidere, experimento cognouit. Cur non Hippocrates dixit, in morbis acutis particulam aliquam faciei peruerti, lethale: sed si oculus peruertatur, aut palpebra, aut nasus, aut labium? an quia hæ particulæ occurrunt peruersæ in morbis acutis? ita nunc quoq; dicit, hæ gesticulationes in phrenitide lethales, simul proferes obseruationem: has apparere solitas in phrenitide. & assertionem, esse lethales: vsqueadeò quod inartificiosum est apud Hippocratem, maximum artificium continet. Deliria hæc quibus imaginatio errat circa aspectabilia, aut ea quæ auditu, odoratu, gustatu, aut tactu, sentiuntur, posse nonnunquam fieri sine læsione alicuius sensus singularis (quanquam sæpissimè à læsionibus sensuum capit initium hoc delirium) demonstratum est à me lib. 5. Contr. itaque potest aliquis habere hæc symptomata, nulla suffusione consistente in oculis, tamen sæpius accidunt ob suffusionem, fuliginibus quæ inter tunicam corneam & humorem crystallinum sunt, impedientibus effluxum facultatis videntis, aut ingressum specierum: nam ad reddendam huius sententiæ causam indiferés est, vt sentias de modo, quo visio agitur: quantumuis vulgares enarratores laboret hîc, disputantes de modo videndi. Sed quæ sit de hac re probabilissima sententia (quanquam ad institutum præsens nihil faciat) si scire cupis, lege libri 2. Controu. cap. 28.

CAPVT VII.

Πνεῦμα δὲ πυκνὸν μὲν ἐὸν, πόνον σημαίνει, ἢ φλεγμονὴν ἐν τοῖσιν ὑπὲρ τῶν φρενῶν χωρίοισι· μέγα δὲ ἀναπνεόμενον, καὶ διὰ πολλοῦ χρόνου, παραφροσύνην δηλοῖ. Ψυχρὸν δ' ἐκπνεόμενον ἐκ τῶν ῥινῶν, καὶ τοῦ στόματος, ὀλέθριον κάρτα ἤδη γίνεται. Εὔπνοιαν δὲ χρὴ νομίζειν κάρτα μεγάλην δύναμιν ἔχειν εἰς σωτηρίην ἐν ἅπασι τοῖσιν ὀξέσιν νουσήμασιν, ὁκόσα ξὺν πυρετοῖσιν ἐστὶ, καὶ ἐν τεσσαράκοντα ἡμέρῃσι κρίνεται.

Spiritus autem creber laborem significat, aut inflammationem in regionibus circa septum transuersum: sed qui magnus inspiratur, & ex longo tempore, desipientiam ostendit: verùm qui frigidus expiratur ex naribus & ore, mortale admodum iam fit. Bonam autem respirationem, existimare oportet valde magnam vim habere ad salutem in omnibus morbis acutis, qui cum febribus sunt, & in quadraginta diebus iudicantur.

Facit hîc Hippocr. quod antea in quibusdam generibus signorum fecit. Disputat de optima respiratione, & de differentiis pessimis illius. Vtitur

A verò commendatione huius signi, dicens, existimare oportet, bonam respirationem magnam habere vim ad salutem: quę commendatio exhortatio Medicorum est, ne quando contemnat respirationem ad præsagiendum. Meritò certè id facit in respiratione: quia hæc potest omnium optimè indicare temperiem cordis, & vt habeat calidum innatum: constat verò hîc vitam consistere: potissimùm verò habet magnam vim in morbis acutis, qui sunt cum febre: nam respiratio est data à natura animan-
B tibus ad temperandum cordis ardorem, & febris ipsa est cordis ardor, ergo nullum indicium sit, qđ apertius posśit nobis indicare quatenus laboret cor, aut non laboret: eritque respirationem bonam esse, id est, nó multùm diuersam à respiratione bene valentium, optimum, & ad salutem habens magnum momentum, in iis morbis, in quibus quidquid mali fit, constat statim respiratioņe commutatorum. Sed videtur in longis etiam febribus habere magnam vim: nam in omni febre habet. Cur ergo in
C acutis inquit? præterea, & in acutis qui sine febre sint, habet vim magnam, quantam enim habet in tetano? quantam in apoplexia? cur ergo dicit in acutis cum febre? Dices, de solis acutis morbis est hoc opus, proinde Hippocrates inquit, in morbis acutis: immò videtur hac ratione posse id hoc loco tacere: nam in principio operis dixerat, ita considerare oportet per morbos acutos, & in calce dicet rursum, hæc intelligo in acutis. Quorsum ergo modò dicit in acutis febribus? audi. Signa siue bona,
D siue mala, quæ significant robur aut debilitatem facultatis naturalis (bæc sunt signa concoctionis) minorem fidem habêt in morbis acutis, quia rapidus materiæ cœptæ coqui motus potest hominem interimere, & cœptæ putrefcere, liberare: in hanc sententiam dictum est ab Hippocrate ipso, acutorum morborum non omnino sunt certæ prænunciationes salutis aut mortis: quæ verò signa bona sunt roboris vitalis aut animalis, magis fida sunt in acutis, quàm in longis morbis, quia in his restat multum
E temporis quo robur exolui posśit (malorum huius generis non est eadem ratio) ergo respiratio cùm indicet animalis facultatis robur, & cordis affectū, maius momentum habebit cùm bona est in acutis febribus. Sed cur dicit in acutis cum febribus? ad excludendum (respondet Galenus) morbos acutos sine febre, vt connulsionem, choleră morbum, & apoplexiam: sed cur excludit? an proinde dicit in morbis acutis cum febre, quia quamuis in acutis sine febre habet magnam vim (id enim non potest
F negari) tamen in his ipsis si sunt cum febre, habebit maiorem? nam nullus morbus acutus est, qui nunquā posśit esse cum febre, etsi sunt qui aliquando sunt sine illa, vt tetanus, cholera, & apoplexia: ergo in tetano etiam sine febre habet vim magnā ad salutem bona respiratio: tamen non tantam, quantam in tetano cum febre: proinde inquit Hippocrates, in omni morbo acuto cum febre. Cùm hæc sit satis dixisse, hîc disputant quidam enarratores: An omnis morbus acutus habeat febrem coniunctam,
G quia Hippocrates id videtur affirmare, libro de Ratione victus acut. cont. 8. dicens: acuti autem sunt, quos appellabant antiqui pleuritim, peripneumoniam, & phrenitim, & lethargum, & causum, & alij morbi, qnicunque his similes sunt, quorum febres omnino continuæ sunt: hîc verò Hippocrates inquit,

quit, in morbis acutis qui cum febre sunt, quasi in-
nuens alios esse acutos sine febribus. Galenus nũc
videtur affirmare, nunc negare: ac proinde dicunt
quidam, morbos propriè acutos nunquã esse sine
febribus: quanquam quidam alij sunt acuti impro-
priè, qui sine febre sunt. Certè hæc videtur mihi tri
uialis solutio, & labor inanis: nam quæstio hæc est
de solis nominibus, & de horum vsu loquuntur ine
ptè: nam cur tetanus qui ante quartum iugulat, aut
remittit, aut cholera morbus, qui non transcendit
septimum, non est propriè acutus: quid aliud est in
ratione morbi acuti, quàm vt celeris motus sit, &
præ celeritate periculosus? quid horum deest teta-
no aut choleræ? si neutrum, cur est impropriè acu-
tus? insinuauit id Gal. Egregiam confirmationem:
An non est perpendenda ratio? Quod res habet, &
res ipsa cum ratione coniuncta mihi indicat, id ego
affirmo, plerosq; morbos acutos esse cum febribus,
iisque continuis (nam intermittentium omne ge-
nus aut longum est, aut breue, & nõ periculosum)
tamen quosdam esse qui sine febre possunt accide-
re, vt apoplexiam, tetanũ, choleram, & voluulum,
qui tamen ipsi sæpe eueniunt cum febribus perpe-
tuis. Hippocrates loco citato ex 1. de Rat. vict. acut.
catalogum facit morborum acutorum (non om-
nium) sed veluti per propositionẽ eorum tantum-
modò, de quibus eo opere erat disputaturus: quod
dicit, & quadraginta diebus terminantur, nihil a-
liud est, quàm si dicat, in acutis simpliciter aut ex
decidentia, horum enim terminum esse quadragin
ta, anteà diximus, ne intellige, quadragesimo iudi-
cantur, sed intra quadragesimum: nam non de so-
lis iis, qui quadragesimum attingunt, dicit, sed de
omnibus qui non excedunt. Sed redeamus ad pro-
gnosticum. Quæ de malæ respirationis differentiis
dicit Hippocrates, non omnia pertinent ad partem
prognosticam, sed quædam illorũ ad agnosticam:
nã quod dicit, spiritus creber laborẽ significat, aut
inflammationem in regionibus circa septum trans-
uersum, sed q magnus inspiratur ex longo tempo-
re, desipientiam ostendit, ad agnosticam pertinet:
cùm doceat his verbis cognoscere per signa, non e-
uentum morbi, sed affectionem quæ in eo est. Ne-
que tamen hoc est extra institutum huius operis,
nam in propositione & commendatione operis di-
ctum est: præsentiens enim & prædicens, coram æ-
gro præsentia, præterita & futura. Differentiæ ma-
læ respirationis quàm multæ sunt, quas prosequu-
tus est Hippocrates partim hîc, partim aliis in locis,
maximè per aphorismos & libros epidemiõn. Hîc
de quatuor tantùm differentiis disputat, quæ pro-
prias affectiones ostendunt: hæ sunt, parua & cre-
bra, parua & rara, magna & crebra, magna & rara:
ergo inquit, respiratio quæ crebra est, significat la-
borem, id est, affectum aliquem cum insigni dolo-
re, siue is affectus sit tumor præter naturam, siue vl
cus, siue fluxio. In partibus circa septum transuer-
sum (hoc nomine intelligi debent instrumẽta om-
nia respirationis, & quæ cum illis mouentur) aut
significat inflammationem, id est, ardorem, aut in-
cendium, nam nomen hoc phlegmone apud Gale-
num significat nunc tumorem præter naturam ex
succo calido, nunc ex solo sanguine, nunc significat
nõ tumorem, sed ardorem, vt sit phlegmone quod
phlogosis: in qua significatione accipi debet hîc no
men hoc inflammatio, Græcè phlegmone. Si respi-

A ratio crebra, parua etiam est, dolorẽ significat: nam
quæ dolent quacunque de causa, plus dolent mo-
ta quàm quieta: proinde partes quę respirando mo
uentur, & dolent, refugientes dolorem, detrahunt
magnitudini respirationis: cumque vsus non decre
scat, imò verò quadã ratione crescat consumptione
spirituum, necesse est quod magnitudini detrahi-
tur, suppleri crebritate: fit ergo crebra & parua re-
spiratio. At verò, videtur respiratio parua & crebra,
nõ ob affectionem dolorosam solùm fieri posse, sed
B ob aliam etiam causam, atque ita non significatio-
nem hanc habere posse citra vllam distinctionem:
nam si septum transuersum ægrè mouetur, quia nerui
qui in illud inseruntur, exiguam facultatem defe-
rant (vt solet euenire) brachio & cruri: cùm illis re-
solutio imminet, nõ possit magnam respirationem
facere. Nisi autem simul cum facultate mouente v-
sus respirationis minuatur (id verò non videtur es-
se necessarium) necesse fit magnitudinis defectum
crebritate rependat: quare fiet respiratio parua &
C crebra, citra affectum aliquem dolorosum. Certè
ita est haud dubiè, etsi Galenus huius causę nõ me-
minerit: nam respiratio sublimis, quam debilitati
imputat Galenus, plerunque est crebra & parua: &
4. Epidem. Nicostrati vxor dicitur habuisse spiri-
tum paruum & densum ob impotentiam. Verùm
quia p morbos acutos qui cum febre fiunt, de qui-
bus in hoc libro agebatur, dolorosi affectus in tho-
racem sæpe incidunt, impotentiæ verò huiusmodi
rarissimè, atque non ob ipsos acutos morbos, sed
D ob alios casu ipsis accedentes, vt paralysim: statuit
Hippocrates, vt perpetuum quiddam, crebrum spi
ritum significare dolorẽ aut incendium: crebrum
scilicet cum exiguitate, dolorem: cum magnitudi-
ne, incendium. Gal. verò cùm in libris de Dyspnœa
tum etiam alibi, videtur contempsisse quartum &
quintum libros Epidemiõn, quos tamen ego cum
aliis nunc commentariis prosequor, & quę ad hanc
huius respirationis causam pertinent, illic iam scri-
pta sunt. Nunc veniamus ad reliqua. Si crebra &
E magna respirario sit, vsum significat plurimùm au-
ctum: nam respiratio quæ magna est & crebra, ce-
leris etiam est: quia eadem causa quæ magnitudi-
nem parit, celeritatem etiam auget, antequam cre-
britatem. Hæc omnia per ardorem magnum fiunt:
nam quæ mediocris est, sola magnitudine gaudet.
Eadem respiratio fit, cùm est phlegmone & tumor
calidus in parte interna, quæ sensu careat, vt in ie-
core aut pulmone: nam in ea non fit dolor: commu
tat ergo respirationem vt ardor solus. Rara respira-
F tio si magna etiam est, delirium indicat: nam præ
obliuione & alienatione mentis, cessant à respira-
tione, faciuntque longas intermissiones: quare ar-
det thorax, & cùm vehementer irritantur, cogun-
tur vti magnis respirationibus. Sed si rara est simul
& parua respiratio, nihil aliud indicat, quàm extin-
ctionem calidi innati & debilitatem virtutis. nam
vtraque differentia harum, debili virtuti, & immi-
nuto vsui familiaris est: ambæ ergo copulatæ am-
bas causas adesse euidenter indicabunt. Hanc respi-
G rationis differentiam intelligit Hippocrates, dicẽs,
qui frigidus expiratur de naso, nam hęc simul fiunt
in spiritu, cùm paruus & rarus est, ob easdem, quas
diximus, causas: quia scilicet calidum innatum fe-
rè est extinctum, frigidus aer prodit: & quia facul-
tas est debilis, expirat ore & naso: nam facultas quę

debilis est, quia non potest satis mouere instrumenta aliqua, aut orificia aliqua satis aperire, omnia instrumenta mouet, & omnia orificia aperit: proinde respirationem facit paruam, crebram, sublimem, frigidam de naso & ore: hæc enim omnia conueniunt in respiratione admodum exili iam, id est, cùm homo vicinus admodum morti iam est. Sed perpendere oportet cur Hippocrates dicat de magna & rara spiratione, μέγα δ' ἀναπνεόμενον, id est, cùm magnus inspiratur: de vltima verò differentia, ψυχρὸν δ' ἐκπνεόμενον, id est, si frigidum expiratur. Cur hîc expiratur, illic inspiratur? an incautè? nô certè, sed admodum attentè. dilatatio thoracis facit inspirationem, constrictio expirationem: dilatationem potest dimittere qui delirat præ obliuione, tamen constrictionem nô potest: nam thorax dilatatus, quantumuis irrepat maxima obliuio, subsidet sua sponte: itaque interuas quietes potest facere delirium longas, externas non potest. Hac de causa, inquit, ex multo tempore inspiratus aer: nam quieti internæ, quæ longa fit, inspiratio succedit: sed inquit, frigidum expiratur: nam non significat corporis affectum frigus eius quod in thoracem trahitur, sed eius quod emittitur. Roges rursum in eo affectu, per quem tanta calidi extinctio est, qua causa respirat homo? videtur enim respiratu minimè indigere, cùm sit ad temperandum calorem, attemperatio verò mediocri quodam frigore agatur? Respondét quidam respirare hos homines, non vt attemperetur cor dilatatione, sed vt expurgetur à fuliginibus constrictione: dilatationem verò agi, vt succedat constrictio: quàm minimû enim possit thorax constringi, nisi priùs dilataretur. Sed si hoc verum esset, haudquaquam posset homo omnino priuari respiratu ob refrigerationem: nam etsi attemperatione non esset opus, esset expurgatione: at verò vt docet Galenus 6. de Locis patientib. mulieribus quæ vteri præfocationé patiuntur, accidit apnœa, quia affectus ille frigidus est: constat verò, vt mulieribus illis non sit expurgationis & fuliginû minus, quàm his, quibus est spiritus frigidus, paruus & rarus: ergo est minor vsus attemperationis: igitur his aliquis est attemperationis vsus, sed est tantò minor, quantò calor est minor. Nimirum flamma omnis indiget ventilatione & attemperatione: quò ea est maior, eò maiori: quò minor, minori: nulla ventilatione nulla est contenta, nisi omnino sit minima: & parua etiam indiget occursu aeris, qui sit, si non frigidus, saltem minus calidus quàm ipsa flamma: vt ita ardentis flammæ (est nobis interius flamma spirituum substantia) raritas nimia & dissipatio cohibeatur. In hoc affectu parum calidi superest, tamen non est extinctum. Roges rursum, quomodo si flamma est interius, quæ attemperetur, aer inspiratus refrigetatur: nam si aer refrigeratur subiens in thoracem, certè aer non attemperat in thorace calidum: nam quod refrigerat rem aliam, non potest ab ea non calefieri: siquidem reciprocæ actiones sunt omnibus naturâ constantibus. Accedit quod hæc respirationis differentia in malignis febribus solùm accidere solet, quare videtur intellectu difficilimum, vt aer refrigeretur. Scire licet per hos affectus, quàm minimum expirari ex ipso corde, sed è pulmone id solùm quod inspiratum est: nam ad cor non venit aer, nisi motu arteriæ venalis: pulsus verò per hunc affectum etiam est minimus: is

A aet, qui ab ore in pulmonem trahitur, & rursum in os pellitur, non quidem refrigeratur, sed ne incalescit quidem: talis ergo emissus, cùm expiratur de ore aut naso, sentitur frigidus, nô aliter quàm cùm exsufflamus de ore, frigus facimus, quia scilicet quieti aeris frigus non sentimus, vt moti: sed causa, qua aer inspiratus non calesit, est quòd per eum affectum, totum calidum latitat in visceribus obrutum illic humoribus & fuliginibus, extrema verò sunt frigida: atque vt calidum innatum plus aut minus
B recurrit, aut plus aut minus extinctum iam est, ita maiores aut minores partium extremarum tenet perfrigeratio. Quibusdam solùm extremus nasus, auriculæ, & digiti frigent: aliis tota facies, brachia & crura tota: his qui in hoc affectu constituti iam sunt, omnes oris & nasi partes, & ipsa larynx friget: quare aer inspiratus non calesit: ergo spiritus creber & paruus significat dolorem in partibus circa septum transuersum: creber & magnus, ardorem: magnus & rarus, delirium: rarus & paruus, debili-
C tatem facultatis cum extinctione calidi. Sed intelligi hîc debet quod in aliis omnibus signis monuimus, præcisis causis procatarcticis: nam si quis multis cibis se ingurgitauerit, ob distentionem ventriculi potest respirare paruo & crebro respiratu sine omni dolore: & ob mœstitiam accepto malo nuntio potest respirare magno & raro, citra omne delirium: hoc enim accidit omnibus, qui suspirant, sed euidentes causas præscindi debere in tota hac arte perpetuum est.

D

Capvt IIX.

Οἱ ἱδρῶτες ἄριστοι μέν εἰσιν ἐν πᾶσι τοῖσιν ὀξέσιν νουσήμασιν· ὁκόσοι ἂν ἐν ἡμέρῃσι τε κρισίμοισι γίνονται, καὶ τελέως τὸν πυρετὸν ἀπαλλάττουσιν. ἀγαθοὶ δὲ ὁκόσοι διὰ παντὸς τοῦ σώματος γινόμενοι, ἀπέδειξαν τὸν ἄνθρωπον εὐπετέστερον φέροντα τὸ νούσημα· οἱ δ' ἂν μὴ τοιοῦτόν τι ἐργάσωνται, οὐ
E λυσιτελέες. Κάκιστοι δὲ οἱ ψυχροί τε καὶ μοῦνον περὶ τὴν κεφαλὴν γινόμενοι, καὶ τὸ πρόσωπον, καὶ τὸν αὐχένα· οὗτοι γὰρ ξὺν μὲν ὀξεῖ πυρετῷ θάνατον προσημαίνουσιν· ξὺν δὲ πρηϋτέρῳ μῆκος νούσου· καὶ οἱ κατὰ πᾶν τὸ σῶμα ὡσαύτως γινόμενοι τοῖσι περὶ τὴν κεφαλήν. οἱ δὲ κεγχροειδέες, καὶ μοῦνον περὶ τὸν τράχηλον γινόμενοι, πονηροί. οἱ δὲ μετὰ σταλαγμῶν, καὶ ἀτμίζοντες, ἀγαθοί. κατανοεῖν δὲ χρὴ τὸ
F σύνολον τῶν ἱδρώτων· γίνονται γὰρ οἱ μὲν δι' ἔκλυσιν σωμάτων, οἱ δὲ διὰ συντονίην φλεγμονῆς.

Sudores optimi quidem sunt in omnibus morbis acutis: quicunque in diebus iudicatoriis fiunt, & perfectè febrem sedant. Boni autem quicunque ex toto corpore fiunt, & fecerunt hominem meliùs ferre morbum. Qui autem neutrum horum faciunt, non sunt vtiles. Pessimi autem frigidi, & solùm circa caput facti, &
G *faciem, & collum: hi enim cum acuta quidem febre mortem prænuntiant: cum mitiori autem, morbi longitudinem: & qui toto corpore similiter, ac qui circa caput fiunt. Qui verò sunt millo similes, & solùm circa ceruicem fiunt, praui:*

qui verò destillantes & vaporosi sunt, boni. Nosse autem oportet hoc in vniuersum de sudoribus: quosdã fieri præ corporis dissolutione, quosdam præ inflammationis vehementia.

BOnam partem huius capitis præscindit Galenus, quam meritò præcisam, ante illum esse ab Artemidori sectatorib. refert: ego verò malui transferre caput vt apud autorem ipsum legitur, & vt legebatur ante Galenum & Artemidorum, & quantum doctrinę singula verba contineant perpendere, quàm cuiuspiam enarratoris authoritate, autoris verba præterire: accepi enim enarrandum hoc opus, vt id Hippocrates scripsit, nõ vt Galenus scriptum voluit. Hunc sermonẽ in morbis acutis cum febribus haberi, palàm faciunt illa verba autoris; in omnibus morbis acutis (dicit de sudoribus) perfectè febrem sedant. Euacuationes omnes bifariam possunt esse bonæ, aut malæ: vt causæ, aut vt signa: sed hæc disputatio de signis est, nõ de causis: proinde hîc de sudoribus, qui bona signa aut mala sunt, disputatio est, quanquam sæpe in eandem rem recidit quod est bona causa, & quod bonum signum. In hoc genere, vt & in alio quouis signorum, est optimum & pessimum, suntq; inter hæc mediocria, atque horum quædam bona, quædam mala, atque vtrorumque quædam plus, quædam minus talia sunt. Describit ergo Hippocrates optimum, & pessimum, & mediocria, non quidem omnia, sed tot tamen, vt ex iis, quę dicũtur, reliqua intelligi possint, maximè accedentibus, quę aliis locis ab eodem autore scripta sunt. Sudori possunt accidere hæc, vt calidus sit aut frigidus, fluens ex toto corpore, aut ex parte, in die iudicatorio, aut alio die, aut semper fluens, id est, toto morbi tempore, sedans integrè febrem, aut non integrè, aut nullatenus. Accedit prętereà sudori modus exeundi, si fluit stillans, & cum vapore, aut apparent vt grana quædam milij sine vapore: horum quædam faciunt ad bonum, quædam ad malum sudorẽ: vt calidus reliquis paribus melior est frigido: quia frigidus aut præ malitia succi, qui neq; calore febris acutæ calescat, aut præ extinctione calidi innati fit: fluens etiam ex toto corpore, melior est quã ex parte: nam ex parte potest fluere ob debilitatẽ facultatis regentis corpus: qua causa ex facie & ceruice fluit per eas partes expirantibus reliquiis calidi, vt cùm instat aut adest syncope. Potest etiam fieri sudor ex parte quadam, quod ea in parte consistat morbus: in quam sententiam dictum est ab eodem Hippoc. 38. aphor. 4. qua parte corporis sudor est, ibi significat morbũ. Hac causa sudor ex parte fiens non est malus: non enim malum est per podagram sudare pedes, neq; per chiragram manus: itaque possit, quanq̃ hîc de febribus acutis est sermo, particula aliqua insigniter abundante malis succis, ea parte fieri sudor non malus: sed neq; tunc temporis fit adeò bonus, quàm si ex toto corpore flueret: nam nõ ita totum corpus expurgetur, & causa morbi, quę antecedens vocatur, simul cum proxima. Itaque vtcunque fiat, reliquis paribus melius est vniuersum fluere, quàm ex parte. Semper fluens sudor deterior est, quàm q̃ quodam die superuenit, nam significat maximam causæ morbum efficientis copiam. Quare dictum est ab Hippocrate ipso 42. aphor. 4. sudor multus calidus, vel frigidus, semper fluens, frigidus magis, calidus minùs significat morbum: eos qui non semper fluunt, fieri in die decretorio, non semper melius est, quàm alio die fieri. Sed si per reliqua accidentia sudor est bonus, per diem decretorium est melior, si malus, peior: nam dies decretorius addit fidem signo quod apparet, qualecunque id sit: sed fidem addi bonis bonum, malis malum est. Sudorem omnino sedantem febrem, constat esse optimum: sedantem etsi non integrè, bonum tantùm: nullatenus conferẽtem, etiam malum: nam vt euacuatio confert plus minùsve, aut nõ confert, ita est melior, aut minùs bona, aut etiam mala, non tantùm vt causa, sed & vt signum: nam cùm confert, indicio est robore virtutis agi, & malum succũ pelli: cùm non confert, indicat debilitate facultatis, aut nimia irritatione agi; & succi boni multũ cum malo euacuari, ac multò magis si lædit: in quam sententiam dictum est illud 25. aphor. 1. si qualia oportet purgari, purgentur, confert, & leuiter ferunt. Quòd ad exeundi modũ attinet, qui fluit stillans, & cum vapore, melior est, quàm cùm apparent guttulæ quædã similes milio sine vapore: nã hic solet apparere in ceruice frigidus per syncopas, ille verò vi calidi innati pellitur, atque à naturali calore, victa materia. Cùm hæc ita habeant, qui omnia bona accidentia simul habent, optimi sudores sunt: qui contraria omnia, pessimi: vt illorum plura, meliores: vt horum, deteriores. Rectè ergo putat Galenus, cùm Hippocrates dicit, sudores optimi sunt, q̃ in diebus iudicatoriis fiunt, & integrè sedant febrẽ, quanquam dicantur duo tantùm, reliqua intelligi, vt quæ necessariò consequátur: scilicet qui diebus iudicatoriis fiunt, & integrè soluunt febrem, calidi sunt: & ex toto corpore fluentes cum vapore: hi enim sunt optimi. Sed videtur etiam posse silentio prætermittere illud, in diebus iudicatoriis: nam satis videtur ad optimos sudores dicere, integrè soluunt febres: si enim integrè soluunt, quid aliud requiras, vt optimi sint? qui sint meliores, quàm qui omnino liberát à febre? certè quod maximè optat Medicus, nõ solùm est, vt soluatur febris, sed etiam ne fiat recidiua: Hác fidem addit dies iudicatorius solutæ febri: quod docet Hippocrates ipse aphor. 36. part. 4. his verbis: Sudores febricitanti si incẽperint, boni, & tertio die, & quinto, & septimo, & nono, & vndecimo, & quartodecimo, & decimo septimo, & trigesimo quarto: hi enim sudores iudicant morbum: qui verò nõ ita fiunt, laborem significant, & morbi longitudinem, & recidiuam. Hæc sententia est eadem cum præsenti, præterquam q̃ hîc vnõ verbo dicit, in diebus iudicatoriis fiunt, in aphor. enumerationem facit dierum decretoriorũ: illi enim sunt dies decretorij intra quadragesimũ: quod quidem est tempus morborum acutorum, in quibus dierum decretoriorum vis est maxima: sed præteriuit eo in aphorismo Hippocrates quartum, quanquam is est primi ordinis iudicantium. An quia non possunt fieri boni sudores in quarto? non certè. nam Pericli accidit sudor die quarto soluens febrem, sed quia rarò fiunt: quia cùm morbi, quibus quartus est decretorius, sint acutissimi, & tales per impares moueantur ferè semper, tertius aut quintus subripiunt crisim quarto: dictum verò à me anteà est, Hippocratẽ, cùm facit singularum rerum enumerationem, scribere obseruationes: obseruatio verò siue experimentum, non est quod se

mel bísve occurrit, sed quod sæpe: proinde sudorem in quarto, qui febrem ita solueret, tacuit, quoniam eo die crisim Archigenes vidit bis, Galenus semel, Hippocrates nescio an pluries quàm semel viderit sudorem, ego nondum possum certò affirmare me vidisse. Addit Hippocrates, boni autem sunt quicunq; ex toto corpore fiunt, & fecerunt hominem meliùs ferre morbum. Hîc quoq; putat Galenus intelligi, & in diebus decretoriis fiunt, quòd putet eos, qui in die decretorio non fiunt, non esse bonos: ego verò non ita dixerim: nam si sudor fiat ex toto corpore calidus cum vapore, & cum conferentia, & tolerantia, tamē extra diem decretorium proculdubiò erit bonus: nam enacuationes quæ conferunt, & bene feruntur, bonæ sunt, vt signa etiam, vt monstratum est. Certè hic ipse sudor nō fit tam bonus, q̃ si hæc haberet, & die iudicatorio fieret, tamen est etiam in genere bonorum: ergo bene fecit Hippocrates, qui nō erat relaturus omnes species bonorū sudorum, descriptione quadam vtens, quæ multis differentiis quadraret: nam sudor ex toto corpore & conferēs est, & qui fit decretorio die, & qui non, quanquam vterq; est bonus. Calidum hîc non oportuit dici: nam necessariò consequitur: frigidi enim sudores omnes sunt mali. Addit, qui autem neutrum horum facit, omnes sunt inutiles, inquit Galenus, qui neutrum horum facit, hoc est, neq; ex toto corpore fluit, neq; facit vt æger meliùs ferat morbum: ego verò non ita intelligo: sed q̃ neutrum horū facit, id est, neq; soluit febrem integrè, neq; facit vt homo meliùs ferat morbum: nam qui dicit, si verò neutrum horū facit, inutilis est, innuit, eum qui horum alterum habet, non esse inutilem. & Galenus ipse ita intelligit: nam addit, nuper relatis verbis: sed constat vt ex iis ipsis peior sit, q̃ neutrum horum efficiat: moderatior verè q̃ alterum: & rursum ex his ipsis, qui facit vt æger faciliùs ferat, moderatior est: tamen constat vt nō solùm inutilis sit, qui neutrum horum facit, id est, neq; manat ex toto corpore, neq; facit vt æger meliùs ferat, sed etiam qui ex toto corpore manat, nisi faciat vt æger meliùs ferat: ergo meliùs quadrat, qui neutrum horum facit, id est, neq; extinguit febrem, neq; etiam subleuat, inutilis est: nam qui horum alterum facit, non est inutilis. Pessimi autem (inquit) frigidi & solùm circa caput facti & faciem, & collum: nam hi cum acuta febre mortem: cum mitiori, morbi longitudinem significant: & qui toto corpore similiter ac qui circa caput fiunt: id est, similiter significat sudor frigidus toto corpore factus, ac qui circa caput fiunt: nam sudores frigidos vtcunq; fiant, siue in toto corpore, siue in parte, significare hoc modo docet ipse Hippocrates 4. part. aphor. dicens, sudor frigidus in acuta febre mortem, in mitiori, morbi longitudinem. Appellatur hîc mitior febris, non tantùm quæ est intermittens (vt quidam putant) sed quę non est acuta, etsi sit perpetua: ergo succos esse tam difficiles concoctu, vt nondum calfacti, exudentur, in morbo qui non potest expectare nisi breue tempus, facultatem casuram: in eo qui possit expectare, pugnam longam significabit. Reliqua capitis verba ex modo exeundi docent prædicere: nimirum sudor qui circa ceruicem fit concrescens in quosdam globulos similes milij granis, idq; sine vapore, malus est: nam instante syncope solet apparere præ facultatis debilitate, & dissoluto calido in-

A nato. Qui distillantes fluunt, & cum multo vapore, quod ad hanc differentiam attinet, boni sunt: nam fiunt calido vincente succo, & æqualiter totū corporis habitū afficiente. In fine capitis in duo membra distribuit causas omnis sudoris, dicēs, hoc vniuersim nosse oportet: quosdam fieri præ corporis dissolutione, quosdam præ inflammationis vehementia. Hîc etiam (vt suprà) nomen inflammationis (Græcè phlegmone) dicitur, de ardore, non de tumore præter naturam. Causas ergo docet sudoris, B intellige sudoris mali, nam bonus nulla harum causarum fit, sed robore expultricis facultatis: malus verò fit dissoluto corpore, ob debilitatem facultatis, quæ tegit membra, vt nuper diximus lachrymas inuoluntarias fieri, aut præ nimia febris vehementia, liquatis succis & humidis corporis partib9.

Capvt IX.

C Ὑποχόνδριον δὲ ἄριστον, ἀνώδυνόν τε ἐὸν, καὶ μαλθακὸν, καὶ ὁμαλὸν, καὶ ἐπὶ δεξιὰ, καὶ ἐπ' ἀριστερά. Φλεγμαῖνον δὲ, ἢ ὀδύνην παρέχων, ἢ ἐντεταμένον, ἢ ἀνωμάλως διακείμενον τὰ δεξιὰ πρὸς τὰ ἀριστερὰ, ταῦτα πάντα φυλάσσεσθαι χρή.

Hypochondriorum optimum, quod sine dolore est, & molle, & æquale dextris & sinistris partibus, inflammatum autē & dolens, vel intentum, vel inæqualiter affectum dextris partibus ad sinistras: hæc omnia obseruare oportet.

D Hypochondrium est tota ea regio, quæ est inter septum transuersum & vmbilicum, quâ sunt hepar, lien, & ventriculus, & intestina gracilia, & abdominis, & musculorū ventris pars: quanquam nonnunquā apud autores, hypochondriorum nomine intelliguntur nō tota regio, sed viscera in ea: vt hepar, & lien, & ventriculus. verùm hîc est hypochondrium, id est, regio subcartilaginea, ea quam dixi, ita appellata, quia substat cartilagini quæ est E ad fines costarum. Huius partis attrectatio nunquam est contemnēda à Medico per morbos: nam facit multum ad prænotionem, scire vt ea habeat: quandoquidem in hac regione sunt omnes officinæ concoctionum, in quibus coquuntur alimenta, & generantur, separanturque excrementa. Quare verisimile est plerosque morborum, qui graues sint (perpauci enim illorum non pendent ex succis) in hac sede habere principia & sedes. Itaque considerandum est semper hypochondrium, videndumq; F an optimè habeat, idque est maximè optandum: sin minus, videndum, quantum euariet ab optimo: proinde Hippocrates describit optimū hypochondrium, deinde quæ in illo solent accidere mala: hoc est, quæ in hypochondrio sunt malæ affectionis signa. Optimum est, quod est sine dolore, & molle, id est, non renitens tactui, & dextris ac sinistris partibus æquale: hæcque æqualitas in omnibus accidentibus intelligatur: vt æquale calore, & mollitie, & mole: nam tale hypochondrium est quod in ho- G minibus bene valentibus solet apparere: his contraria mala sunt. Nam si inflammatum est, id est, ardens, & multo calore abundans (nam hîc etiam nomen φλεγμαῖνον significat non quod affectum est tumore ex sanguine, sed quod ardet) malum est: nam fit putrescētibus illic succis multis, aut maligna putredine

tredine affectis. Dolens etiam malum est, nam dolor nō potest nasci, nisi aut à maxima intéperie, aut à solutione continui. Malum etiam est tentionem esse in hypochondrio, siue ea tentio sit in hepate, aut liene, siue in fibris musculorū abdominis: nam aut à nimio ardore aut siccitate fit. Inæqualitas etiā in quouis horum accidētium, dextrarum partium ad sinistras mala est: nam aliqua earū partium deterius habente, quàm alia, fit: hæc ergo omnia obseruare oportet: mala enim sunt. Quidam non legunt, obseruare, sed cauere: certè nihil refert, vtcun-
B que legas: nam verbum φυλάσσεσθαι ambo potest significare, & sensus est idem: verùm est consideratione dignum, cur Hippocrates significās partium inæqualitatem, dicat inæqualiter affectum dextris partibus ad sinistras, potiùs quàm sinistris ad dextras: aut si neuter horum, cur non ita, inæqualiter affectum dextris & sinistris partibus. Videtur hæc phrasis, hypochondrium habet inæqualitatē dextræ partis ad sinistram, innuere dextram partem aliquid habere mali, quò inæqualis fiat cum sinistra:
C vt calorem, tumorem, aut tentionem: vt contrà, si diceres, inæquale est hypochondrium sinistra parte ad dextram, innueres, illa, esse in parte sinistra. Quoniam ergo hæc mala deterius est apparere in dextra hypochondrij quàm sinistra parte, vt statim dicet ipsemet autor, dixit modò, aut inæqualiter affectum dextris partibus ad sinistras.

Ην ᾗ καὶ σφυγμὸς ἐνέῃ ἐν τῷ ὑποχονδρίῳ, θόρυβον σημαίνει, ἢ παραφροσύνην· ἀλλὰ τοὺς ὀφθαλμοὺς ἐπικαταδεῖν χρὴ τῶν τοιούτων. ἢν γὰρ αἱ ὄψιες πυκνὰ κινέωνται, μανῆναι τούτους ἐλπίς.

Si autem pulsus insit in hypochondrio, tumultum significat, aut delirium: verùm oculos horum conspicari oportet. Si enim obtutus crebrò mouetur, fore vt furiant, expectandum est.

Qnidam intelligunt pulsus nomen de palpitatione dici ab Hippoc. quandoqnidem dicunt illum
E de motu arteriarum non disputasse: tamen falluntur: nō enim hîc solùm, sed alibi etiam nomine hoc σφυγμὸς propriè vtitur. Imò verò, vt Galenus censet, Hippocrates omnium primus eo nomine vsus est, vt arteriarum motum significaret: tamē Hippocrates non significat quemcunq; motum illarum, sed vehementem, & qui apparet ea parte, qua non solet apparere: ergo inquit, si pulsus insit hypochōdrio, id est, arteria eo loco ita pulset, vt sentiatur ab ipso ægrotante, & à Medico manum admouente, signi-
F ficat tumultum aut delirium. Tumultus hîc nihil aliud significat (vt ego opinor) q̄ mentis commotionem, quæ ipsa est delirium: itaq; tumultus & delirium idem est: atq; illa particula, &, habet vim nō copulantis, sed declarantis. Verùm inquit, oportet horum oculos inspicere: nam si sunt instabiles, non tantùm significatur delirium, sed etiam mania, siue furor: si verò nihil tale in oculis apparet, sed pulsat solùm arteria in hypochondrio, delirium lene erit.
G Arteriam pulsare vehementer quo loco non solet sentiri, indicat calidam intemperiem, & multū flatus calidi per arterias, quæ ipsa causa tentans cerebrum delirium facit: nam üs quæ p arterias meant, est expeditissima via in cerebrum, per carotidas & iugulares, quæ penetrant in ipsos cerebri ventricu-

A los, quibus internos sensus agi probabile est. cùm verò delirium cum furore est, accidit menti magna varietas imaginationum & inquietudo: mouet ergo varie oculos, quasi requirens rēs varias, quæ illi obuersantur per cerebrū. Accedit etiam, q musculi oculorum à malignis fuliginibns irritati monentur conuulsinè: quanquam banc minimam esse causæ partem (quam tamen solam Galenus reddit) constat, q cùm terrentur, qui ita delirant, aut quis illis timorem incutit, continent oculos quietos: quod
B euidenter indicat eum oculorum motum voluntarium esse, & q̄ minimū habere conuulsiui. Hic pulsus & hoc delirium in iis, qui laborant melancholia hypochondriaca occurrit sæpe, quibus etiam vsto plurimùm sanguine in venis ejus regionis succedere solet furor. Accidit verò hic morbus nonnunq̄, per se sine febre, nonnunq̄ cum febribus acutis. Galenus multò aliter enarrat hāc Hippocratis sententiam, dicens, tumultum diuersum accidens esse à delirio, significareq; haudquaquā affectum quem-
C piam singularem, aut singulare symptoma, sed eam perturbationem, quæ solet accidere, cùm putatur quispiam esse vicinus morti: itaq; inquit, pulsus nō accidit eo loco, nisi ob incendium ingens aut magnam inflammationē: quæ si ad ventriculum, aut septū transuersum pertinet, accidet delirium (nam iis solet consentire statim cerebrum) si ad hepar aut lienem, non delirium, sed perturbatio: nam ab inflammatione harum partium nō potest abesse periculum. Quorsum ergo inquit Gal. addita sunt illa
D verba, oculos horum aspicere oportet? ad distinguendum (inquit) illud signum, quod erat ambiguum, scilicet an ex pulsu timendus esset tumultus an delirium. Sed si hoc ita haberet, oportuisset profectò eodem nomine vsum esse Hippocr. in principio dictionis & in calce, quo delirium significaret, non tam diuerso, vt in principio scriberet, παραφροσύνην, id est deliriū, in calce μανῆναι, id est furere. non ergo idem symptoma tam diuersis nominibus significauit. Accedit q pulsus arteriæ non significat
E furorem aut delirium, ob solam naturam partis in qua fit, quod scilicet in septo, aut ventriculo fiat, sed ob naturam symptomatis, quæcunque in parte fiat: nam & in cubito pulsus significat delirium aut furorem, autore eodem Hippocrate 2. Epid. si ergo pulsus in cubito dementiam significat, significabit profectò illam pulsus ad hepar, aut lienem: quem enim consensum maiorem habet cubitus cum cerebro, quàm hepar & lien? Itaq; pulsus in quauis hypochondrij parte significat tumultum, quia tamen
F eius nominis significatio latè patet, & est ambiguū nomen, apposuit in declarationem, aut delirium. sed furor significatur quod est maximū delirinm, cùm oculi etiam sunt instabiles, non tantùm pulsus in hypochondrio.

Οἴδημα ᾗ ἐν τῷ ὑποχονδρίῳ σκληρόν τε ἐὸν καὶ ἐπώδυνον, κάκιστον μὲν, εἰ παρὰ πᾶν εἴη τὸ ὑποχόνδριον· εἰ ᾗ εἴη ἐν τῷ ἑτέρῳ μέρει, ἀκινδυνώτε-
G ρόν ἐστι ἐν τῷ ἐπ' ἀριστερά.

Oedema in hypochondrio durum & dolens, pessimum, si toto est in hypochondrio: si verò sit in altera parte, minùs periculosum est in sinistra.

Nomen hoc œdema Hippocrati significat, non

quod ob his, tumorem ex pituita, sed tumorem quemcunque generatim: verùm bis attributis, durum & dolens, significat inflammationem: ergo inquit inflammationem in hypochondrio pessimam esse, si totum teneat: si alteram partem, minus malam, atq; in sinistra minus quàm in dextra. Causa, qua in dextra parte est periculosior quàm in sinistra, est (quam paulò antè dicere distuli) principatus particulæ: nam quò pars aliqua præstantior est, eò illius morbi sunt grauiores: in dextra parte est bepar, in sinistra lien: constat verò quantò præstantius membrum sit hepar liene, cùm hepar sit officina concoctionis sanguinis, lien emunctorium excrementi. Tamē animaduertere hoc loco oportet, non minus, imò verò multò plus facere ad magnitudinem periculi, qua parte inflammatio sit, interna an externa, q̃ dextra an sinistra: non enim vnica pars est hypochondrium, sed multæ internæ & externæ: ergo cùm dextræ partis inflammationem cum sinistræ conferimus, cætera oportet putare paria: conferre scilicet internam cum interna, externam cum externa: nam externa dextræ partis minus periculi habet, quàm interna sioistræ.

Σημαίνει δὲ τὰ τοιαῦτα οἰδήματα ἐν ἀρχῇ μὲν κίνδυνον θανάτου ὀλιγοχρονίου ἔσεσθαι· ἢν δὲ ὑπερβάλλῃ εἴκοσιν ἡμέρας ὅ,τε πυρετὸς ἔχων, καὶ τὸ οἴδημα μὴ καθιστάμενον, ἐς διαπύησιν τρέπεται.

Significant verò hac œdemata in principio quidem periculum mortis breui fore: si autem superet vigesimum diem febris, & œdema non sedetur, in suppurationem vertitur.

De inflammationibus internis hypochondrij loqui hîc Hippocratem apertū est ex re ipsa, nam externæ non sunt lethales, etsi in hypochondrio sint. Illud verbū ἐν ἀρχῇ, id est, in principio, iodiget enarratione: nam cùm trifariam accipi soleat nomen principij apud Hippocratem & Galenum, pro prima aggressione morbi, & tempore cruditatis, & spatio trium dierum, est dignum indagatione, de quo principio dicat, in principio significant mortem: deinde cùm intelligi possit, in principio inflammationis, vt sensus sit, inflammationes has cùm sunt in principio, significare mortem, aut in principio febris, vt sensus sit inflammationem quæ accidit in principio febris, significare mortem, dignum quoque hoc est disputatione. Mihi certè videtur nulla dictarum rationum nomeo principij hoc loco dici: nam illud, in principio, dici debet per oppositionem, cum re alia contraria, quasi non ita significent nisi in principio: at verò falsa etit senteotia vtcunque intelligas: nam inflammatio ioterna hypochondrij non significat mortem breui futuram in prima aggressione, magis quàm procedente malo, imò verò multominus, nam debiles sunt significationes omnium signorum io primis aggressionibns: atque eadem ratione neque tribus diebus primis, magis quàm quinto aut septimo, neq; in principio (id est, vniuersali morbi principio) magis q̃ in incremento. Neque verò inflammatio in hypochondrio genita à principio febris periculosior est quàm in incremento febris, aut decimo, aut vndecimo die superueniens, imò verò erit bæc periculosior, quia debili iam ex priori morbo ægroto mor-

A bus periculosus superueniet. Perperam ergo quidam transtulit Hippocratis verba, dicens, tumores huiusmodi in principio nati: nam dictione illa nati, non reddidit verba Hippocratis, sed expressit suam opinionem, faciēs pro versione paraphrasim, quod est infidelitatis quoddam genus: insinuauit scilicet nobis inflammationes hypochondrij natas in principio febris, significare mortem fore breui, quasi non idem significent in incremento febris factæ. Sed quid tota bæc senteotia cootineatur, iam B dicam. Inflammatio triplicem exitum habere potest: aut tollit hominem, aut ipsa soluitur, aut permutatur in suppurationem. Morbus qui naturâ suâ est acutus, breui aut tollit hominem, aut soluitur: si producitur in tempus longius quàm pro sua constitutione, mutatur in alium morbum: nam noo potest acutus esse is qui est, & non citò, fœliciter aut infœliciter finiri. Præterea morbus qui natura sua est lethalis, non necessariò tollit omoes ægrotos, sed facit in primis futuram mortem suspi-C cari: itaque cùm morbi genus lethale est, io primis mortem timemus, quamuis ex aliis nonnunquam salutis spem concipiamus. Inflammatio hypochondrij est morbus plerunque acutissimus, cuius terminus est septimus dies: sæpe acutus, cuius est quatuordecimus, nonnunquam est acutus nō exactè, cuius est vigesimus: chronicus nunquam est, ac neque acutus cum decidentia: genere etiam est hic morbus lethalis: ergo quia lethalis, facit in primis suspicari fore mortem: & quia acutus, bâc quiD dem breui, id est, plerunque septimo, aliquando nono aut vndecimo, nonnnoquam quatuordecimo, aut vigesimo: vltra hoc tempus nunquam. Veròm cùm nulla harum significationum perpetua sit, si hoc tempore homo mortuus non sit, ac neque sedata ioflammatio aut febris, superest alius exitus, puta mutatio ad suppurationem.

Γίνεται δὲ τουτέοισιν ἐν τῇ πρώτῃ περιόδῳ, καὶ E αἵματος ῥῆξις ἐκ τῶν ῥινῶν, καὶ κάρτα ὠφελέει· ἀλλ' ἐπανερωτᾷν χρὴ, εἰ τὴν κεφαλὴν ἀλγέουσιν ἢ ἀμβλυώττουσιν· ἢν γάρ τι τουτέων εἴη, ἐνταῦθα ἂν ῥέποι.

Accidit etiam his in primo circuitu fluxus sanguinis è naribus, & valde confert: veruntamen interrogare oportet, an capite doleant, vel cæcutiant: si enim aliquid horum sit, in eas F fertur.

Diximus inflammatioē hypochōdrij in primis mortem minari, nam lethalis morbus est genere, tamē nō perpetuò homines ita affectos mori: ergo cùm supersunt ex tam acuto & graui morbo, crisi aliqua liberabuntur: ea qualis futura sit, ex morbi natura primùm cognoscitur: nam quædam crisis genera quibusdam morbis sunt familiaria. Inflammationi hepatis aut lienis maximè familiaris est fluxus sanguinis è naribus; hic enim frequen-G ter solet eam soluere: & certè soluendo ei morbo, qui confluxu sanguinis fit idoneus naturâ est: ergo si qua tatione euasurus ægrotus est, fluxum sanguinis expectare oportet, huncque è naribus: ex illis enim plerunque fit. Sed neque hoc est perpetuum: possit enim soluere inflammationem hypochondrij

pochondrij effusio sanguinis per pudendum, aut per hæmorrhoidas: ergo alia oportet considerare ad intelligendum apertè an per nares fluxurus sit sanguis: hæc verò sunt symptomata peculiaria de quibus interrogare oportet, scilicet an sit dolor capitis, an cæcutiant, adde, aut suffusionem patiatur, an pruritus sit nasi, an lachrymæ inuoluntariæ, an rubor faciei, aut similia alia, quæ scilicet succorum in nares ascendentium signa sunt. Nam cùm expectatur vacuatio aliqua, quæ multis viis fieri possit, quæ illarum expectanda sit, ex peculiaribus particularum accidentibus quæ adsunt & quæ non adsunt, distinguere oportet. Hanc euacuationem inquit accidere primo circuitu, quam quam vt Galen. dicit, in quibusdam codicibus legebatur, in primis circuitibus: tamen sensus idem fit. Nam si legatur primo circuitu, intelligi debet prima septimana, id est septimo die, quia acutissimus morbus est: si legatur primis circuitibus, intelligi debet primis qua ternariis: constat verò, vt duo primi quaternarij septem diebus fiant. videbitur tamen meliùs legi primis circuitibus, quia etsi plerunque septimo die fiat, sed non perpetuò, nam potest & nono & vndecimo fieri: quare melius sit latiùs patere sententiam, dicique primis circuitibus, id est, duobus tribusue, aut etiam quatuor primis quaternariis. Docet verò Hippocrates non tantùm debere nos hûc fluxum expectare in hoc morbo, sed etiam scire cùm iam adest, plurimùm conferre. Sed oportet hîc intelligere, eum fluxum cui adsuot omnia quæ conferentis euacuationis signa sunt, nimirum is fluxus qui fit iodicatus, & die decretorio, & per conuenientem regionem, & seruata loci rectitudine: vt fluxus sanguinis septimo die factus, laborante hepate per dextram narem, & liene per sinistram.

Μᾶλλον δὲ τοῖσι νεωτέροισι πέντε καὶ τριήκοντα ἐτέων τὴν τοῦ αἵματος ῥῆξιν χρὴ προσδέχεσθαι.

Magis autem expectare oportet fluxum sanguinis in iunioribus, quàm triginta quinque annorum.

Non parum faciunt ad prænotiooem crisis aliæ indicatiooes præter eam, quæ ab specie morbi capitur: proinde dicto præsagio indicationem ab ætate adiicit Hippocr. dicens expectari magis oportet fluxum sanguinis vsq; ad trigesimum quintum annum, quàm vltra hunc: quia hic est terminus iuuentutis, à quo incipit cõsistendi ætas, qua iam cor pus frigescit. Vt fecit mentionem Hippocr. indicationis ab ætate, posset facere aliarum, vt temporis anni, & regiouis, & temperamenti natiui ægrotantis: nam in vere magis quàm aliis temporibus, & regione meridionali quàm septentrionali, & calidis naturis quàm frigidis, expectare oportet fluxum sanguinis.

Τὰ δὲ μαλθακὰ τῶν οἰδημάτων, καὶ ἀνώδυνα, καὶ τῷ δακτύλῳ πιεζόμενα, καὶ ὑπείκοντα, χρονιωτέρας τὰς κρίσιας ποιέεται, καὶ ἧσσον ἐκείνων δεινότερά ἐστιν· εἰ δὲ ὑπερβάλλοι ἑξήκοντα ἡμέρας ὅ, τε πυρετὸς ἔχων, καὶ τὸ οἴδημα μὴ καθίσταται, ἔμπυον ἔσεσθαι σημαίνει καὶ τοῦτο, καὶ τὸ ἐν τῇ ἄλλῃ κοιλίῃ κατὰ τὸ αὐτό.

A *OEdemata mollia & non dolentia, & quæ, quum digitis premuntur, cedunt, diuturniores crises faciunt, & minus his grauia sunt. Si autem febris superet sexaginta dies, & œdema non sedetur, suppurationem fore significat hoc quoque, & in reliquo ventre eodem modo.*

Nunc confert eos tumores, quos nos œdemata propriè appellari dicimus cum inflammationibus,
B dicens eos esse diuturniores & minùs periculosos: esseq; his terminum discussionis sexagesimum, vt illis erat vigesimum, quem si excesserit cum tumore & febre, suppurationem fore: idque ita habere non in hypochondrio solùm, sed in reliquo ventre. Describens primùm omnium œdemata, inquit, tumores molles sine dolore: hæc duo accidunt œdemati, quia tumor est ex pituita, quæ emollit, humectat, laxatque partem: quo fit, vt emollitæ partes cedant tangenti, & nullatenus rumpantur repente,
C etsi comprimantur, atque ita non doleant: nam sine repentina passione nullus dolor est. Sed quorsum, cùm dixerit tumores molles, addit, quæ cùm digitis premuntur, cedunt. An non est idem dictu, molle & cedens digitis? Non certè: sed cùm dicit, quæ, cùm digitis premuntur, cedunt, maius quiddam innuit Hippocr. quàm cum dicit, mollia: nimirum innuit non solùm cedere, sed etiam cùm cesserint, partes retinere aliquantisper excauationem, quam cedendo acceperint. Hæc œdemata, inquit,
D diuturniores crises faciunt. certè rarissimè crises faciunt œdemata, nam ex frigida & lenta materia fiunt: sed crisis nomen dicitur apud Hippocratem non rarò de omni solutione morbi: vt nihil aliud sit dictu, diuturniores crises faciunt, quàm tardiùs soluuntur. Nimirum inflammationes ex calidiori succo fiunt, proinde acutiores breuioresq; sunt, & grauiora habent symptomata, dolorē nempe & duritiem: quare grauiores sunt, & plus habent periculi. Sed quod ad suppurationem, quæ his tumoribus
E potest succedere, attinet, scire licet, citiùs aut tardiùs tumorem mutari in abscessum facta suppuratione, pro ratione materiæ, quæ calidior est, aut frigidior, & pro ratione partis malè affectæ. Nimirum calidior succus breuioris discussionis aut suppurationis facit tumorem, ac multò magis in calidiori parte: ergo inflammatio, quantùm in ipso morbi genere agitur, citiùs suppurationem subit quàm œdema, nam acutior est morbus. In quàm sententiam dicet statim Hippoc. ipse, quæcunque ergo do-
F lentia sunt, & dura, & magna, significat periculum mortis breui fore: quæ verò mollia, & non dolentia, & quum digito premuntur, cedunt, diuturniora illis sunt. Sed vterque dictorum tumorum, citiùs, aut tardiùs, rariùs aut crebriùs subit suppurationem, vt inciderit in hanc aut in illam ventris partem. Nimirum in parte quæ est infra vmbilicum, rariùs & tardiùs; supra, crebriùs & citiùs: nam hæc calidior regio, illa frigidior est. In quam sententiam dicit statim Hippocr. œdemata in ventre minus fa-
G ciunt abscessus, quàm quæ in hypochondriis: minimè verò quæ infra vmbilicum sunt, ad suppurationes vertuntur. Constat verò in illa dictione aliter accipi nomen ventris, atque in præsenti: nam hîc vbi dicitur, significat fore suppurationem hoc, & in reliquo ventre eodem modo, constat nomen

ventris dici de tota ea regione, quæ est à septo transuerso ad inguina, cuius pars est hypochondrium: tamen in illa dictione, qua dicitur, œdemata in ventre minùs faciunt abscessus, quã in hypochondriis, venter dicitur pars ventris infra hypochondrium: ergo tempus longissimum quod potest durare œdema propriè nũcupatum sine suppuratione, quacunq; in parte ventris etiam maximè humili, sunt sexaginta dies: citiùs verò ad suppurationem veniet, cui aliquid horum quæ faciunt ad longitudinẽ, desit: nimirum, aut sit tumor non ex frigido succo, B aut non sit in imo ventre.

Ὁκόσα μὲν οὖν ἐπώδυνά τε ἐστὶ καὶ σκληρὰ καὶ μεγάλα, σημαίνει κίνδυνον θανάτου ὀλιγοχρονίου ἔσεσθαι· ὁκόσα δὲ μαλθακά τε καὶ ἀνώδυνα, καὶ τῷ δακτύλῳ πιεζόμενα ὑπείκει, χρονιώτερα ἐκείνων.

Quæcunque igitur dolentia sunt & dura, & magna, significant periculum mortis breui futuræ: quæ autem mollia & indolentia, & cùm digito premuntur, cedunt, diuturniora illis sunt. C

Enarrata iam est satis hæc sententia: nam nihil aliud continet, quàm quod antea dictum est, tumores duros cum dolore in hypochondrio altè consistentes, significare mortem breui fore: addit modò (magna) significans non quoscunq; tales tumores id periculi inferre, nisi magni etiam sint. Verùm id licebat dictum putare: nam non possunt esse altè in hypochondrio tumores, qui sese offerunt tactui duri, nisi magni etiam sint: nam parui non sentiuntur ob superpositos musculos: vt docet Galenus 5. lib. de Locis patientibus. D

Τὰς δὲ ἀποστάσιας ἧσσον τὰ ἐν τῇ γαστρὶ οἰδήματα ποιέεται τῶν ἐν τοῖσιν ὑποχονδρίοισιν· ἥκιστα δὲ τὰ ὑπὸ κάτω τοῦ ὀμφαλοῦ ἐς ἀποπύησιν τρέπεται· αἵματος δὲ ῥῆξιν μάλιστα τῶν ἀνωτάτω τόπων προσδέχεσθαι χρή. E

Oedemata in ventre minùs faciunt abscessus, quàm quæ in hypochondriis: minimè verò quæ infra vmbilicum sunt. Sanguinis autem fluxum maximè expectare oportet ex supremis locis.

Abscessus & suppuratio non est idem omnino, sed suppuratio est sanguinis alteratio in pus, abscessus est collectio succi in cauum aliquod: verùm hic abscessus subsequitur suppurationem. Vêtris sunt tres partes, hypochondrium, & epigastrium & hypogastrium. Ventrem vocat hic epigastrium & hypogastrium. Quò pars quę laborat inflammatione, F est superior, eò est magis accommodata & ad suppurationem, & vt fluxu sanguinis soluatur: quandoquidè tantò est calidior & sanguinolentior. Proinde dicit, minimè verò quæ infra vmbilicum sunt: quod 6. Epid. his verbis dixit, suppurationis vmbilicus terminus. Neq; tamen eò dicit, minùs suppurari tumores infra vmbilicum quàm supra, quòd G crebriùs resoluantur (nam ad resolutionem maiori calore opus est, quàm ad suppuratione) sed quòd crebriùs in imis regionibus manere soleant tumores indissoluti ac durescentes, quàm in supremis. Atque quod dicitur, minimè, non est, omnino nun-

quam, sed minùs quã aliis partibus: nam in Aphor. dicitur, quibus in vrinaria fistula tubercula nascuntur, his suppuratione, & excretione facta, solutio.

Caput X.

Ἁπάντων δὲ χρὴ τῶν οἰδημάτων χρονιζόντων περὶ ταῦτα τὰ χωρία ὑποσκέπτεσθαι τὰς ἐκπυήσιας· τὰ δὲ διαπυήματα ὧδε χρὴ σκέπτεσθαι τὰ ἐντεῦθεν· ὁκόσα μὲν ἔξω τρέπεται, ἄριστά ἐστιν, μικρά τε ἐόντα, καὶ ὡς μάλιστα ἐκκλίνοντα ἔξω, καὶ ἐς ὀξὺ ἀποκυρτούμενα· τὰ δὲ μεγάλα τε ἐόντα καὶ πλατέα, καὶ ἥκιστα ἐς ὀξὺ ἀποκορυφούμενα, κάκιστα. ὁκόσα δὲ εἴσω ῥήγνυται, ἄριστά ἐστιν, μηδὲν ἐν τῷ ἔξω χωρίῳ ἐπικοινωνέει, ἀλλ᾽ ἐστὶ προσεσταλμένα, καὶ ἀνώδυνα, καὶ πᾶν τὸ ἔξω χωρίον ὁμόχροον φαίνεται· τὸ δὲ πύον ἄριστον λευκόν τε εἶναι, καὶ ὁμαλὸν, καὶ λεῖον, καὶ ὡς ἥκιστα δυσῶδες· τὸ δὲ ἐναντιώτατον τούτου, κάκιστον.

Omnium œdematum immorantium circa has regiones considerare oportet suppurationes: & suppurationes inde prouenientes considerandæ sunt. Quæcunque ergo foras vertuntur, optimæ sunt: quæ paruæ sunt, & maximè egrediuntur, & in acutum surgunt: quæ autem magnæ sunt, & latæ, & minimè in acutũ deducuntur, pessimæ. Quæcunq; autem introrumpuntur, optimæ sunt, si cum externis partibus nihil communicent, sed sunt adductæ: & indolentes, & tota externa regio est vnicolor. Pus autem optimum est album, æquale, & leue, & quàm minimè fœtidum: maximè contrarium huic, pessimum.

Suppuratio ex inflammatione non est morbi solutio, sed permutatio: atque à suppurationibus quidam moriuntur, quidam salui fiunt. Proinde hoc cap. docet Hippocr. dignoscere suppurationes periculosas & minùs periculi habentes: hæc dignotio pendet ex quadruplici differẽtia: loci, in quem erumpunt, figuræ quam retinent, & loci in quem rumpuntur, & substantiæ succi qui erumpit. Quod ad primam differentiam spectat, quò abscessus aliquis magis vertitur ad externa, eò melior est: vt signum, quia eò fortior esse facultas expultrix intelligitur, quæ extrà pellit: & vt causa, quia eò minùs lædit nobilia membra. Quod attinet ad figuram, quæ paruæ sunt, intellige secundùm basim (non enim semper expedit, paruas esse suppurationes, sed quantitati succorum respondentes) & maximè egrediuntur, surguntque in acutum, & habent veluti cuspides, optimæ sunt: nam hæ quoque vim expultricis facultatis indicãt. Quæ verò magnæ sunt, secundùm basim, hoc est latæ & minimè acutæ, sed obtusæ, contrariis de causis pessimæ sunt: quin & vt causæ sunt illæ bonæ, & hæ malæ suppurationes: quia latæ maiores particulas membrorum vitiant, angustæ minores. Hoc ipso modo notari debent omnia exanthematum genera. Quod ad rupturam attinet, omnium optimæ sunt, quæ rumpuntur extrà solum, quia ita fit vlcus magis idoneum ad curationem: nam internis vlceribus difficilè

est

est medicamenta imponere. Pus melius est extrà erumpere, quàm ad interna membra labi. Earũ quæ intrò rumpuntur, deterrimę sunt, quę intrò simul, & extrà rumpuntur: minùs malæ, quæ intrò solùm: quia vlcera quæ intrò & extrà pertingunt, difficilimè replentur carne, sine qua non possunt sanescere: nam carnis generatio opus est naturæ, & temperamẽti quod est in sana parte: cùm ergo nulla pars sana est, neque interiùs neque exteriùs, non est vnde natura exordiatur vlceris repletionẽ. Earum etiam quæ intrò tantùm rumpuntur, quędam ita incumbunt in interna, vt nulla tenus communicent cum partibus externis, id est, vt nulla vestigia, inflammationis ant ab scessus sint in internis, aut in calore, aut tumore, aut dolore, sed adducta sunt, id est, nihil tumentes extrà, & si tangantur extrà, nihil dolentes: id autem est optimum, quia significat partes circa vlcus bene esse temperatas: quare facilè curabitur: & tota regio externa est eius coloris, quo solent sanæ partes esse. Quod dictum est, melius esse suppurationem rumpi ad externa quàm ad interna, intelligi debet de ruptura extra corpus: nam in membris quæ sunt sub peritonæo aut sub membrana succingente costas, deterius est rumpi extra quàm intrò. Nam si pulmonis vomica extrà rumpitur, pus cadit in cauum thoracis, si intrò rumpitur, in arterias per quas expeditè fertur in vias expurgationis: ita si in hepate suppurata inflãmatio rumpitur per gibbam partem, pus labitur inter intestina, & peritonęum: si rumpitur intrò, abit per venas aut mesenterij aut cauæ. Quod ad succi substantiã attinet, pus, inquit, optimum est album, læue, & æquale, atque minimè fœtidum. Læue est contrariũ aspero: læue & asperum sunt differentiæ figuræ in extremitate, quare communia sensibilia sunt, & nõ solùm tactu, sed & visu sentiuntur, in quibusdam rebus, velut profectò in pure, & eo quod continetur in vrinis. Æquale potest significare æqualitatẽ secundùm partes puris ipsius, aut secundùm tempus morbi, atque vtroque modo potest significare æqualitatem secundùm omnia alia accidentia. Contraria significat inæquale, vt potest esse albũ æqualiter aut inæqualiter, secundùm partes: vt si vna pars puris sit alba, alia pallida, aut alia plus, alia minùs alba: vel secundùm tempus morbi, vt si hodie sit plus album, cras non album aut minùs album: ita etiam læue potest esse inęqualiter per partes puris, aut per tempus morbi: ita fœtidum. Vtraque æqualitas est in optimo pure, scilicet & album & læue, atque minimè fœtidum, idq; omnibus partibus puris & omni morbi tempore: quod huic est maximè contrarium, deterrimum est: & quæ inter illa, erunt mediocria puris genera. Sed nosse oportet, deterrimum contrarium esse optimo, colore, & odore, non tamen etiam inæqualitate: nam si sit nigrum, aut liuidum, & grauiter olens, non erit deterius si sit inæquale, sed si æquale: æqualitas enim in bonis est bona, in malis mala: causa qua albescit sanguis quum mutatur in pus, est quia venæ & arterię tentant ad suam naturam illum commutare: quare quò plus id à membrorum natura vincitur, eò candidius fit: quod nihil fœteat, nullum pus est: nam vt monstratum à me est lib. 5. Contr. suppuratio est putrescentia quædam, quare cum quodam fœtore est: sed quod minimè fœtet, est optimum.

Capvt XI.

Οἱ δ' ὕδρωπες, οἱ ἐκ τῶν ὀξέων νουσημάτων, πάντες κακοί· οὔτε γὰρ τοῦ πυρὸς ἀπαλλάσσουσιν, ἐπώδυνοί τέ εἰσι κάρτα καὶ θανατώδεες. ἄρχονται δ' οἱ πλεῖστοι μὲν ἀπὸ τῶν κενεώνων, καὶ τῆς ὀσφύος, οἱ δ' ἀπὸ τοῦ ἥπατος.

Hydropes qui ex acutis morbis fiunt, omnes mali, neq; enim febrem sedant, dolorificiq; sunt valde, & lethales. Incipiunt autem plurimi quidem ab inani parte, atque ex lumbis: quidam autem ex hepate.

Hydropis sunt tres species, ascites siue aquosus, tympanites siue flatuosus, anasarca siue leucophlegmatia. Omnes hi morbi generari possunt à principio, id est, nullis aliis morbis succedentes, generanturq; ita quibusdam occasionibus: vt potu aquæ frigidissimæ repentè refrigerato hepate, aut repentè suppressis menstruis, aut antiquis hæmorrhoidibus: plerunque succedunt morbis longis, vt scirrho lienis, aut omenti, aut musculorum ventris: nonnunquam succedunt morbis acutis: vt ardenti febri, aut inflammationi hepatis, aut lienis, aut ventriculi, aut mesenterij, aut intestinorum, aut etiam renum. Galen. affirmat in commentario huius sententiæ, & lib. 5. de Locis malè affectis, non posse hominem hydrope laborare nisi hepar intemperie afficiatur, quanquam nonnunquam affectio hepatis ab alterius morbi affectione principium capiat. De hac assertione disputatum est à me in commentario loci citati ex lib. de Locis male affectis: illud certè verum est, non posse fieri in homine hydropem, quin hepar laboret intemperie, aut citissimè in consensum trahatur. Intemperiem hepatis per quã hydrops fiat, plerique intelligunt esse perpetuo frigidam: tamen non est perpetuum, quin potius hydrops qui succedit morbis acutis, plerunque fit calfacto ac desiccato hepate: id quod Galen. etiam dicit lib. 6. de Locis patientibus, cap. 1. bis verbis. Haud secus dubitare consueuerunt in ea quoq; aquæ intercutem specie, quæ ad acutos morbos sequitur, quippe ab iis iecur calida & sæpenumero sicca quoq; intemperie tam grauiter afficitur, vt cibum in sanguinem mutare nequeat. Sed qua ratione calida intemperies possit hydropem facere, in commentario illius loci diximus: modò breui dicere non grauabimur. Calida intemperies cùm est fiens in hepate, vitiat aliter sanguinẽ, generat scilicet biliosum: tamen cùm est facta, quia euertit radicitus temperamentum, & facultatem, sanguinem generandi debilem fecit in essentia, eius quoque actionem minuit, facitq; vt sanguis non solùm malè, sed etiam diminutè coquatur, atq; ita aqua aut flatus aut pituita redundet. Nimirum celebratissimũ est, quamcunque intemperiem posse tollere actionem cuiuscunq; virtutis: atque quo pacto fit verisimile, ex inflammatione interna, aut denique ex ardenti febre refrigerari hepar frequenter, vsque adeò vt sanguinem non generet, maximè cùm per hydropem, qui succedit morbis acutis, duret semper febris. Itaque consentaneum est, quum morbis acutis succedit hydrops, per calidam & siccam intemperiem hepatis plerunque fieri, quanquam per frigidam etiam succedere acutis fortasse

aliquando posſit: tamen morbis longis per frigidã intemperiem ſuccedit pluries: & cùm per ſe ſit hydrops, id eſt, nulli alteri morbo ſuccedens, frigoris ſoboles, arbitror, ſemper eſt. Ergo, inquit Hippocrates, hydropes omnes, id eſt, ſiue aſcites ſit, ſiue tympanites, ſiue anaſarca, ſi ex acutis morbis fiunt, omnes mali. Certè etſi ſine morbis acutis fiant, ſunt omnes mali: ſed id dicit, quia deteriores ſunt poſt acutos morbos: nàm quanquam vtitur impropriè nomine mali, tamen ſtatim quaſi declarãs, cur malos dixerit, dicit lethales: & quia hîc non erat locus diſputandi de hydrope, niſi qui ſuccedit acutis morbis, eſt enim hydrops longus morbus, atqui hoc opus dicatum eſt ſolis acutis. Sanè quòd omnes hydropes mali ſint poſt morbos acutos, apertiſsimum eſt: nam quo pacto non ſit grauiſsimum, hepatis, quæ præcipua ſedes eſt facultatis naturalis, & cuius per morbos eſt vſus maximus, vt cum materia illorum decertet, vires adeo eſſe debilitatas, vt pro ſanguine ſerum generet, idq; perſeuerante febre: perſeuerat enim ſemper vt Hippoc. ipſe dicit. Neque tamen ſolùm vt ſigna ſunt mali omnes hydropes, ſed vt cauſæ etiam lædunt: non enim tollunt febres, ſed conſeruant potiùs, & ſi qui erant dolores, hos quoque augent. Cauſa qua aqua hydropis non tollit febrem, eſt eadem, qua neque tollit ſitim. Nimirum eſt aqua putris & ſalſa ſemper per hydropem: nam cùm hepar debile eſt commutandi facultate, & calida ſiccaq; intemperie ſecundùm habitum affectum, debilitas facultatis facit aquam, intemperies calida facit putrem & ſalſam. Cùm verò præ frigore hepatis colligitur aqua, tunc quoq; putreſcit, quia concluſa ſine perſpirato continetur in loco, qui in viuentibus corporibus ſemper calidus eſt, non aliter q̃ ſolet putreſcere ac ſalſa fieri aqua paluſtris. Hac ipſa cauſa dolores, ſi qui per intemperiem accidebant, auget: eos verò qui tentione, compreſsione, aut vtcunque ſolutione aliqua fiunt, notius eſt, quàm vt dici debeant, auctum iri: lethales ergo erunt. Sed cum Hippocr. dixerit, omnes hydropis ſpecies eſſe lethales poſt morbos acutos, mei muneris videtur, quod deeſt addendo, quæ illarum ſit pernicioſiſsima, quæ minimè, & quæ ſecundo loco pernicioſa, hîc diffinire: quanquam ſcriptum mihi eſt de hac re lib. 8. Controuerſ. tamen dicam hîc breui quod res exigit. Omnium periculoſiſsimus eſt hydrops tympanites, ſecundo loco aſcites, tertio anaſarca: nam etſi maioris cruditatis eſt generari aquam quàm flatum, atque hunc quã pituitam, flatus enim ex aqua calore quodam generatur, & pituita concoctione quadam generatur in officina ſanguinis, atque hac ratione aſcites videtur omnium periculoſiſsimus, ſecundo loco tympanites: tamen quia minùs accommodatus eſt hydrops tympanites curationi, cùm neque puncturę, neque expurgationi obediat, fit pericoloſior aſcite: nam periculoſum non ſolùm naſcitur ex magnitudine cauſæ, ſed etiã ex difficultate curationis. De anaſarca auctor lib. 4. de Ratione victus acutorum, contextu 11. affirmat, eam eſſe omnium hydropis ſpecierum ſolam incurabilem: tamen verba illa nõ ſunt Hippocr. & ſententia eſt apertè falſa: nam & minoris cruditatis eſt, & curationi accommodatior. Addit Hippocr. incipiunt autem plurimi quidẽ ab inani parte, atq; ex lumbis, quidam autem ex hepate. Ex hepate incipere hîc dicuntur, nõ ij qui in-

A cipiunt à principio, ſuntq; prima paſsio in hepate, nam de ſuccedentibus morbis acutis diſputatio eſt ſed qui ſuccedunt morbis ipſius hepatis: vt cùm ex inflãmatione hepatis ſupereſt hydrops. Inanis pars eſt ea regio, quæ media eſt inter infernas coſtas & oſſa ilij: hac continẽtur inteſtina, præcipuè tenuia, & meſeraicæ venę, & ren, & muſculorum bona portio: lumbi reſpondent huic parti à tergo, id ſcilicet quod eſt inter thoracis vertebras & oſsis ſacri. Sed roges cur cùm poſsit ab aliis partibus incipere hydrops, B harum tantùm mentionem Hippocr. fecit: maximè cùm Galen. à multis aliis partibus incipere, his verbis affirmet 5. de Locis affectis: igitur ſi vel lienis cauſa, vel ventriculi, vel inteſtinorum omnium cauſa, maximè ieiuni, meſentericæ venæ intemperie in habitu afficiãtur, facilè etiam vnà perfrigerare poſſunt omnes ſimarum iecoris partium venas: quo fit, vt ad hepatis quoq; corpus totũ intemperies ipſa perueniat: ſi verò vel pulmonis, vel ſepti tranſuerſi, vel renum occaſione id accidat, in C primis venæ, quæ in viſceris huius partibus gibbis conſiſtunt, per conſenſum afficiuntur. Certè Galenus illic non diſputabat de hydrope ſuccedẽte morbis acutis, vt hîc Hippocr. ſed vt illius verba palàm faciunt, de eo qui fit perfrigeratione: perfrigeratione verò trahitur hepar ſępe in hydropem ab illis omnibus membris, incipiẽte frigore ex ſepto & pulmone, & renibus per partes gibbas: ex ventriculo, liene, & inteſtinis, & meſenterio per cauas hepatis: tamen ex morbo acuto (quanquã fortaſſe aliquan- D do fieri poſsit) perrarum ſit, hydropem fieri è ſupernis membris, pulmone inquam & ſepto: nam horũ membrorum ardor citiùs ſiccabit cor, quã hepar: facietq; marcorem quàm hydropem. Verum cùm inferna aliqua pars inflammatione laborat, vt ſolet per acutos morbos, citiùs fit intemperies in habitu hepatis, quàm cordis, fitq; ita hydrops: huc reſpiciens inquit, incipiunt plurimi quidem ab inani parte, & lumbis, & iecore; interim non negat Hippoc. aliunde poſſe accidere: ſed vt monitũ antea eſt, ſcri- E bit obſeruationes ſimul cum præceptis, ſcribens in exemplis non tam quæ poſsint, quàm quæ ſoleant fieri.

Οἷσι μὲν οὖν ἀπὸ τῶν κενεώνων, καὶ τῆς ὀσφύος αἱ ἀρχαὶ γίνονται τῶν ὑδρώπων, οἵ τε πόδες οἰδέουσι, καὶ διάῤῥοιαι πολυχρόνιοι ἴσχουσιν οὔτε τὰς ὀδύνας λύουσαι τὰς ἐκ τῶν κενεώνων τε καὶ τῆς ὀσφύος, οὔτε τὴν γαστέρα λαπάσσουσαι· ὁκόσοισι δὲ ἀπὸ τοῦ ἥπατος οἱ ὕδρωπες γίνονται, βῆχές τε καὶ θυμὸς ἐγγίνεται F αὐτέοισιν, καὶ οὐδὲν ἀποπτύουσιν ἄξιον λόγου, καὶ οἱ πόδες οἰδέουσι, καὶ ἡ γαστὴρ οὐ διαχωρέει, εἰ μὴ σκληρά τε καὶ πρὸς ἀνάγκην, καὶ περὶ τὴν κοιλίην γίνεται οἰδήματα, τὰ μὲν ἐπὶ δεξιά, τὰ δὲ ἐπ' ἀριστερὰ ἱστάμενά τε καὶ καταπαυόμενα.

Quibuſcunq; ergo ab inani parte, & lumbis, hydropis principia fiũt, iis pedes intumeſcũt, & profluuia longa accidũt, quæ neq; dolores tol- G *lunt ex inani parte & lumbis, neq; ventrem vacuant: quibus autem ab hepate hydropes fiunt, tuſſes quidem, & promptitudo accidunt, & nihil excreant mentione dignum, & pedes intumeſcunt, & venter nõ excernit niſi dura quadam*

violen-

violenter, & circa ventrem fiunt ædemata, hæc in dextris, hæc in sinistris partibus orta & desinentia.

Hæc sententia non tam pertinet ad prognosticã partem, quàm ad diagnosticã: non enim docet quę ægro sunt euentura, vt prius, cùm diceret, hydropẽ omnem lethalem esse post morbum acutũ, sed cuius particulę inflammatio hydropem pepererit. Verùm hoc quoq; est instituti auctoris hoc loco: nam in ipsa operis commendatione dixit, prænoscens enim & præsentiens præsentia, præterita, & futura: ergo hîc Hippocr. docet; quæ symptomata sequantur hydropem ex hac, & quæ ex illa parte principiũ ducentem. Ego verò, quò hîc nihil, quod ad prænotionem faciat, desideretur, diffiniam quod Hippoc. omisit, qua ex parte exitiosior sit hydrops, ex inani parte, an ex hepate: nam hoc definito ad prognosticam hæc etiam sententia referetur. Certè rarissimũ sit ex inani parte anasarcam oriri: nam huius partis malum vicinum ventrem lædet prius, in quo ascites & tympanites fiũt, quàm totas corporis venas, in quibus anasarca: proinde Hippocr. hîc describẽs hydropem ex inani parte, duarum tantũm specierum aquosæ & flatuosæ mentionem facit. Id palàm faciunt illa verba (neq; ventrem vacuant) nam non ita diceret, nisi de solis illis hydropis speciebus dissereret, quibus venter tumet: quanquam paulo antè de triplici hydrope loquebatur. Ergo de tympanite & ascite dicentes definiamus: certè hydrops ascites succedens in morbo acuto exitiosior est, si ab inani parte incipit, quàm si ex hepate: nam intẽperies inanis partis non potest multam aquam generare, nisi hepate intemperato, vt intemperies partis inanis intemperiem hepatis, & hæc aquæ copiã peperit: ergo tantò grauius est ascitem ex inani parte fieri quàm ex hepate, quantò deterius est ambas partes esse secundùm habitum intemperatas, quàm solum hepar. Verùm hydrops tympanites minùs lethaliter fit ex inani parte quàm ex hepate: nam flatum solùm inanis pars secundùm habitum intemperata ex proprio alimẽto, & excrementis quæ recipit, potest generare: quare incipere potest hęc hydropis species, ab inani parte, hepate adhuc leuiter patiente: quod si iam patiatur, fit tamẽ illo multò leuiùs patiente, quàm si ipsum, ac non potiùs simul cum parte inani totum flatum generaret. Neque verò esse possit eadem ratio ascitis: nam non intelligo hepar leuiùs laborare, cùm multam aquam generat capto principio ab inani parte, quàm si primario affectu laboraret: aquã enim non generat inanis pars vt flatum, nam non venit ad inanem partem materia idonea vt aqua fiat (cõcoctior enim venit) sed flatus, cùm debiliter aguntur concoctiones, vbique generatur. Itaq; facit plurimùm ad prædictionẽ, vt per signa hydrops, hinc, aut illinc, distinguatur. Pedes intumescere commune accidens est omni hydropi vndecunq; fiat, proinde repetitur: causa est, quòd cùm in his aqua in omnes partes distrahatur, ob decliuem positum in pedes promptiùs decurrit, & cùm semel decurrerit, quòd longissimè absunt à membris calidis, minimè discutitur. Cum hydrops succedit morbo acuto inanis partis, verisimile est venas mesenterij inflammatione laborasse, atque aliquid affectus adhuc retinere: nam hæ venæ sunt per eam regio-

A nem distributæ: ergo malè agetur deductio chyli ex intestinis, hepar enim per has trahit vt arbor per radices. Non facta distributione, erunt iustò humidiora excrementa, quòd fluor ventris promptissimè consequitur maximè debilibus intestinis, qualia esse per eum affectum verisimile est. Accedit quòd ex ipsis particulis inflammatis vstæ bilis bona portio, eiusq́ue acris & rodentis in intestina decidet: continget ergo ventris profluuium longum, quòd tamen dolorem inanis partis non tollet, ne- B que ventris tumorem (hoc enim significat Hippoc. dicens, neque ventrem vacuant, id est, tumorem non faciunt subsidere) nam cõstat dicta causa profluuij non euacuari materiam propriam tumoris, aut quæ dolorem facit, sed id solùm quod per intestina descendit. Galen. comment. II. 4. part. Aphor. inquit hydropem ex inani parte principium capientem fieri ob illius partis intemperiem factã: cùm ergo factæ intemperies non faciant dolorem, videtur nullus dolor inanis partis hydropi affuturus: C tamen res non ita habet, nam etsi intemperies æqualis per se non inferat dolorem, generat succum aut flatum qui doloris est causa, partim intemperando (intemperatam enim secundùm habitum particulam denuo intemperari quotidie accidit) partim distendendo. Hydropem habentem ortum ab hepate alia quædam accidentia sequuntur, nimirum tussis & promptitudo quædam ad tussiendum, tamen sine quapiam excreatione notatu digna: quia ex inflammatione hepatis quæ antecessit, D superest aliquid inflammationis, & tumor scirrhosus, aut inflatio: hinc fit compressio septi transuersi & pulmonis, atque ita & viarum spiritus angustia: insurgit verò thoracis natura aduersus omnem causam angustiæ, quasi ipsam expulsura aeris impetu: quod, cùm causa est succus aliquis qui potest impulsu agi, efficit quidem, excreatq;: cùm verò aliquid aliud est causa, insurgit nihilominùs cæca natura, tamen nihil excreat. Accedit etiam quod aliquid biliosę saniei resudat ex inflammatione per E septum transuersum in thoracem, atque aliquid etiam seri salsi irritans ad tussim, verùm id erit perexiguũ, & tam tenue, vt non excreetur. Addit Hippoc. tusses & promptitudo: nam pleriq; ita laborantium non tam habent tussim quàm propensionem ad tussiendum: nam cùm experiãtur, se nihil iuuari tussi, desistunt à tussiendo, manetq; in eis quædam propensio, qua incautè sæpe tussiunt. Hi reddunt è ventre dura, eaq; ægrè. Quòd quidem ægrè reddant, causa est, quòd reddũt dura: verùm duritiem F facit inflammatio hepatis, nam quanquam mutetur iam acutus morbus in hydropem, retinet tamẽ adhuc hepar vestigia inflãmationis: ergo hepar præ inflammatione trahet absumetq; multum succum, quare siccabit excrementa. Sed est quod dicat aliquis, per hanc affectionem copiosas deiectiones sanguinis, quasi diluti debere fieri, non aridas: nam Galenus lib. 5. de Locis patiẽtibus affirmat, cùm est inflammatio in hepate coniuncta cum debilitate, debere fieri deiectiones cruẽtas, & quasi dilutas: cum G sine debilitate, aut arida expelli, aut vstum sanguinem: at verò constat, vt per hydropem non solũ inflammatio sit, sed cum ea etiam debilitas: nam per facultatis debilitatẽ generatur aqua & flatus. Sed Gal. illo loco nõ diffiniuit, quã debilitatem diceret. Certè sola debilitas facultatis cõmutantis non est

ſtis cum inflammatione coniuncta ad tales excretiones, niſi ſimul accedat debilitas tractricis: ergo cùm per intemperiem frigidam in habitu debile eſt hepar, & tamen inflammationem patiens (nam nihil vetat habere intemperiem frigidam in habitu, calidam in diſpoſitione) redduntur deiectiones illæ ſubcruentæ, quia langueſcunt cõmutandi & trahendi facultates: de quibus affectionibus Galen. loco dicto diſputabat. Verùm cùm præ intemperie calida & ſicca in habitu hepar eſt debile, vt cùm hydrops ſuccedit hepatis inflammationi, etſi facultas commutādi ſit debilis, proindeq; aqua generetur, quæ regionem ventris repleat, tamen tractio nihil minuitur, ſed aucta eſt, ſitque per venas meſenterij magna fucci tractio, ac ſiccatio excrementorũ. Cauſa, qua per intemperiem frigidam langueſcit facultas trahendi, per calidam verò minimè, eſt, quòd calor tardiſsimè & minimè lædit facultatem trahendi, frigus maximè ac citiſsimè. Nam etſi quæuis intemperies poſsit tandem omnes facultates tollere, tamen quaſdam illarum quædam intemperies minimè & tardiſsimè, quaſdam maximè & citiſsimè. Vt trahendi facultas à calore minimè læditur, quia calore maximè iuuatur: contraria de cauſa frigore citiſsimè læditur: ergo cum hepar ob inflammationem, intemperiem in habitu calidam & ſiccam contrahit, prius amittit bonam commutatio quàm tractionem: quanquã enim commutatio etiam agitur calore, tamen agitur moderatiori quàm tractio. Itaq; eo tempore quo præ calida intemperie & ſicca minuta erit commutandi vis, non minuta trahendi, generabitur multa aqua, & reddentur arida ventris excrementa: illud debilitate cõmmtantis facultatis, hoc nimia tractione fucci. Verum cum hæc intemperies nimiùm increuerit, adeò vt euerterit iam omnino membri naturam, debilitata tandē facultate etiam trahēdi, accidet profluuium ventris, etſi hydrops ab hepate cœperit initium: id verò fit in vicinis iam morti. Fiunt etiam his œdemata toto ventre, dextra & ſiniſtra parte orta & deſinentia, id eſt, cùm premuntur, euaneſcentia, rurſum leuatis digitis, erumpentia: hoc enim eſt œdematis, id eſt, pituitoſi tumoris, proprium: ſed Hippoc. addit hæc verba, quia apud illum œdemata ſignificant generatim tumores, vt ergo diffiniret ſpeciem, addidit, orta & deſinentia.

Κεφαλὴ δὲ καὶ χεῖρες, καὶ πόδες ψυχρὰ ἐόντα, κακὸν, τῆς τε κοιλίης, καὶ τῶν πλευρῶν θερμῶν ἐόντων.

Caput, & manus, & pedes frigere malum, ventre & coſtis calentibus.

Hæc ſententia eſt quadrageſima octaua, 4. part. Aphoriſ. qua ita habetur, in febribus non intermittentibus, ſi externa frigida ſint, & interna vrantur, & ſitim habeant, mortale. Sed hîc explicat (quod illic non fecit) quas partes vocet externas, caput ſcilicet, & manus, ac pedes, quæ ſunt membra extrema, & quas internas, ventrem ſcilicet & coſtas. Nomine ventris & coſtarum intelligit totam eam regionem, quæ eſt inter alas & inguina, verùm ex re ipſa, & ex illa ſententia conſtat remiſsius locutũ eſſe hîc Hippocratem dicentem, ſignũ hoc malum eſſe: eſt quidem (vt illic ſcripſit) non tantùm malum, ſed etiam lethale. Nam in acutis febribus, de quibus hîc

A eſt ſermo, non poteſt hoc accidere, niſi ob inflammationem intẽtã, quæ magna ſit, & maligna, quæ non poteſt non eſſe lethale malum: nam eſt omni ratione malum magnum, & magnitudine morbi, & malitia, & dignitate partis malè affectæ. Id verò quod dicimus de perfrigeratione externorum, quę totum morbi tempus adſit, intellige: nam ſuperuenire quidem poteſt ſine inflammatione, vt his qui vicini ſunt morti, ob debilitatem calidi innati: aut quibus rigor ſuperuenit: quanquam horum neu-
B tris admodùm calent venter & coſtæ.

Ἄριστον δὲ καὶ ἅπαν τὸ σῶμα θερμόν τε εἶναι καὶ μαλθακὸν ὁμαλῶς.

Optimum autem, corpus totum & calidum eſſe, & molle æqualiter.

In quouis ſignorum genere ſcripſiſſe Hippoc. vidimus peſsima ſigna & optima generis illius, hoc idem facit modò. Hucuſq; diſſeruit de tumoribus
C duris & mollibus hypochondrij & totius ventris, inflammationibus, & œdematis, & duplici hydrope, & ardore in his regionibus maiori quàm pro calore externorum, præcipiens ventrem ægrotantis attrectare, contemplarique an ſit aliquis tumor, an ſit ardor, hæcq; omnia mala eſſe putare, alia plus aliis: modò contraria (quæ ſcilicet hoc ſignorum genere haberi debet optima) referens, inquit, optimũ eſt totum corpus calidum eſſe æqualiter, id eſt, nullum in ventre ardorem eſſe maiorem quàm in aliis
D partibus, & æquè molle: id eſt, nullum ibi tumorē durum aut mollem eſſe, aut magnam obſtructionem, qua pars aliqua infigniter dura ſit. Hinc ſatis liquet, cùm tam facilis & dictis antea conſentanea enarratio hæc ſit, nomine molle propriè accepto, fruſtra Galen. & præter Hippoc. mentem nomen illud metaphoricè interpretari, dicentem, molle eſſe corpus æqualiter, quod non ſit aſperum aut aridũ. Quaſi vero aſpero contrarium ſit molle, ac non potiùs læue: aut arido læue, ac non potius humidum.
E

Στρέφεσθαι δὲ χρὴ ῥηϊδίως τὸν ἀλγέοντα, καὶ ἐν τοῖσι μετεωρισμοῖσιν ἐλαφρὸν εἶναι.

Dolentem facile conuerti oportet, & ad eleuandum ſeſe promptum eſſe.

Qui facile ſe hùc & illùc conuertit, & facilè ſurgit, certè non habet magnam doloris cauſam, neq; facultatem animalem debilem: nam qui alterum
F horum habet, non poteſt illud facere: nam omnis doloris cauſa per motũ, maiorem dolorem infert.

Εἰ δὲ βαρὺς ἐὼν φαίνοιτο, τό, τε ἄλλο σῶμα, καὶ τὰς χεῖρας, καὶ τοὺς πόδας, ἐπικινδυνότερόν ἐστιν.

Si verò grauis videtur eſſe reliquo corpore, & manibus, & pedibus, periculoſius eſt.

Graue eſſe corpus dicitur, qđ videtur ferri pondere, deſtitutum à facultate mouente: cuiuſmodi
G eſſe antè dixit, quod fertur in pedes, quod cum periculo eſſe prius diximus. Si verò manus quoq; ac pedes ægrè moueat, non corpus ſolùm, extremæ debilitatis eſſe, proinde cum maiori periculo, ſatis apertum eſt.

Ei

Εἰ δὲ καὶ πρὸς τῷ βάρει οἱ ὄνυχες καὶ οἱ δάκτυλοι πελιδνοὶ γίνονται, προσδόκιμος ὁ θάνατος αὐτίκα.

Si verò præter grauitatem, vngues & digiti liuidi fiunt, vicina mors est.

Colores liuidos lethales esse vbi vbi appareant, antea diximus, vbi de colore faciei lethalis disputauimus. Vituperat modò eum colorē in vngnibus & digitis, non quòd in illis periculi plus habeat, sed quòd soleat ab iis partibus incipere, cùm calidum intermoritur: ergo coniungens, vt semper ferè facit, obseruationem cum regulis, dixit, vngues & digiti liuidi. Causa quã hæ partes liuescunt, ante alias est, quòd extremæ omnium sunt: refugiente ergo calido, amittunt colorem viuidum quem eius influxu accipiebant digiti per se, vngues nonnihil etiam per se arterijs quibusdam terminatis in illarum radices, tum vel maximè per subiectam carnē.

Μελαινόμενοι δὲ παντελῶς οἱ δάκτυλοι, καὶ οἱ πόδες, ἧσσον ὀλέθριοι τῶν πελιδνῶν εἰσιν. ἀλλὰ καὶ τὰ ἄλλα σημεῖα σκέπτεσθαι χρή· ἢν γὰρ εὐπετέως φέρων φαίνηται τὸ κακὸν, ἢ καὶ ἄλλό τι τῶν περιεστηκότων πρὸς τουτέοισι σημείων ἐπιδεικνύει, τὸ νόσημα ἐς ἀπόστασιν τρέπεσθαι ἐλπὶς, ὥστε τὸν μὲν ἄνθρωπον περιγενέσθαι, τὰ δὲ μελανθέντα τοῦ σώματος ἀποπεσεῖν.

Denigrati omnino digiti & pedes minùs lethales sunt, quàm si liueant. Sed alia etiam signa consideranda sunt: si enim faciliùs ferre malum videatur, aut aliquod signum eorum quæ iuuãt præter hæc annuat, morbum in abscessum verti, spes est vt æger victurus sit, & denigratæ partes corporis casuræ.

Antea disseruit de liuore, quia extinctione calidi naturalis fit semper, nunc de nigritie, quæ per abscessus potest fieri, atque ideo non est tam certi periculi signum: proinde antea dixit, vngues & digiti qui possunt esse manuum aut pedum, nunc digiti & pedes, id est, digiti pedum, aut ipsi toti pedes: qa abscessus boni magis fieri possunt & solent ad pedes, vtpote humiliores & longiùs positas partes, quàm ad manus. Vnguium verò hîc non meminit, qũia ad solos vngues non fiunt materiæ morbi abscessus. Color niger & liuidus ambo sunt lethales, & extinctione calidi innati ambo solent fieri, atque ideo niger ex grauiori causa, proindeq; magis mortifera fit, si scilicet vterque color ex lethali causa sit, tamen illud interest, quòd liuidus lethalis semper est (nam extinctionem calidi perpetuò sequitur) niger verò non semper, nam fit nonnunquam facultate naturali membrorum expellente malignum succũ, qui est morbi causa, in externa membra, quæ potest esse solutionis acuti morbi, causa, per abscessum: quod cum accidit, solet homo periculum effugere, expulso succo longè à membris principibus. tamen solent manus aut pedes, in quos tales abscessus succi nigri fiunt, præ malitia succi gangrænam pati: ac putrescentes cadere, nisi à Chirurgo secentur priùs. Ergo cùm Hippocr. dicit, denigrati omnino digiti & pedes minùs lethales sint, quàm si liueant, ita intelligendum est, ac si diceret, digitos & pedes denigratos esse, non est tam certum mortis signum, quàm liuescere: nam liuidos esse, est signũ certum: denigratos esse, est ambiguum. Ergo prædicendum est ea arte, qua in signis ambiguis vtendum esse suprà diximus: nimirum adiunctis aliis signis, inquit Hippocr. vt si faciliùs ferre morbum videatur: nam hoc videtur indicio esse, non esse calorem extinctum, sed succum nigrum à visceribus pulsum. Verùm accidit sæpe hominibus prope mortem iam constitutis, & innato calido extincto, fallax quædam tolerantia, vt videatur homo melius habere ad omnia & minùs angi: est ergo adhuc signum anceps nigrities pedũ cum tolerantia: proinde addidit, aut aliquod etiam aliud signum eorum quæ iuuant præter hæc annuat: non explicuit quod aliud signum expeti debeat ad præsagij firmitudinem, licet intelligere, quodcunque quod non sit debile, vt vrinam coctam & respiratum facilem. Sed quia ego monui in principio hui9 operis, quædam signa quibusdam signis præcipuè valere annuendo aut renuendo, expedit dicamus, quòd signum maximè in hoc ægrotante valeat distinguere ambiguitatem. Certè ego requirerem pulsum, nam hic minimè fallet: quia si apparente nigritie pedum & quadam noua tolerantia, mortis tamen citæ periculum subest, illa signa fiunt præ extinctione calidi innati: hæc verò non posit non apparere in pulsu: cum sit actio propria vitalis facultatis, quæ seruatur innato calido: nam si contrà pulsus vehementior est factus, certè calidum innatum non potest debilitatum esse vsque ad extremarum partium liuorem.

Ὄρχεις δὲ καὶ αἰδοῖα ἀνεσπασμένα, πόνους ἰσχυροὺς σημαίνει, καὶ κίνδυνον θανατώδεα.

Genitale testesq́; contracta, vehementes dolores significant, & periculum mortis.

Genitales partes omnes & in viris & in fœminis natæ sunt mirum in modum tumescere & detumescere, distenta aut contracta. tumēt autem & erumpunt, cùm multo spiritu vitali abundant, hoc expirante subsident plurimum in sese, & contrahuntur, & videntur introuerti. Pati etiam possunt hanc passionem per veram conuulsionem musculorum, qui in testes inserti voluntarium quiddam erectioni pudendi præstant, aut per motum conuulsiuum nerui sextæ coniugationis qui ad seminaria vasa venit: ergo extinctio caloris naturalis facere potest penuriam spirituum vitalium, atque ita contractionem earum partium: sed & conuulsiuus motus potest eam contractionem facere: dolor verò vehemens facilè potest vtramq; passionem facere: nam absumit multos spiritus, & eos qui supersunt, cogit externas partes destituere, & neruos conuulsione contrahi. Potest igitur per summam debilitatem calidi innati genitalium contractio accidere, multò autem magis cùm huic debilitati dolor vehemēs accesserit.

Capvt XII.

Περὶ δὲ ὕπνων ὥσπερ καὶ κατὰ φύσιν ξυνήθες ἡμῖν ἐστι, τὴν μὲν ἡμέρην ἐγρηγορέναι χρὴ, τὴν δὲ νύκτα καθεύδειν. ἢν δέ εἴη τοῦτο μετα-

βεβλημένον, κάκιον. ἥκιστα δ' ἂν λυπέοιτο, εἰ κοιμῷτο τὸ πρωῒ ἐς τὸ τρίτον μέρος τῆς ἡμέρης. οἱ δ' ἀπὸ τουτέου τοῦ χρόνου ὕπνοι, πονηρότεροί εἰσι. κάκιστον δὲ μὴ κοιμᾶσθαι, μήτε τῆς νυκτὸς, μήτε τῆς ἡμέρης, ἢ γὰρ ὑπὸ ὀδύνης τε καὶ πόνων ἀγρυπνίη, ἢ παραφροσύνη ἔσται ἀπὸ τουτέου τοῦ σημείου.

De somnis autem, vt secundùm naturā consuetum nobis est, interdiu quidem vigilare oportet, & noctu dormire. Si autem contrariū accidat, malum. Minus autem nocebit, si dormiat mane vsq; ad tertiam diei partem. Qui verò ab hoc tempore sunt somni, deteriores sunt: pessimum autem non dormire neq; noctu neque diu, nam aut dolore & labore vigilabit, aut delirium succedet huic signo.

Non tantùm oportet in somnis considerare qđ Hippocr. mooet, quo tempore fiant, diu inquā an noctu, mane an vesperi, & an dormiant, an non dormiant, sed alia quædam: nam hæc interrogare oportet hoc ordine, primò an dormiat: secundò, quanto tempore dormiat: tertiò, quo tempore: quartò, vt dormiat, an scilicet placidè, an contrà implacidè, magna cum inquietudine & stertore: quintò, an somnus iuuet an lædat. In quouis horū signorum, quod maximè accedit ad naturam, propriam potissimum ægrotantis, & ad consuetudinē, optimum esse: contrà, quod maximè recedit, pessimum, epilogistica ratione probatur: cui etiam ratio analogistica respondet. Quod secundo loco considerandum dixi, quanto, inquam, tempore dormiant, possit intelligi, cum prima interrogatione, an dormiant. de qua dicit Hippocr. pessimum autem non dormire neque noctu neq; interdiu: nam nunquam dormire, & parum dormire in eodem genere videtur esse, sola ratione maioris aut minoris noxæ diuersa. Sed in hoc etiam genere omisit Hippoc. hoc loco differentiam notatu dignam: nam in hoc genere est duplex vitium, defectus & excessus: vt si nunquam dormiant, aut semper, si minus quàm pro consuetudine & natura, aut plus. Verùm hoc scripsit alio loco dicens, somnus & vigilia vtraq; si modum excedit, malum. De quinta interrogatione ali bi dicit, vbi somnus laborem facit, mortale. De somni qualitate, quæ consideranda diximus, an placidus an implacidus sit, an cum stertore an cum turbulentis insomniis, variis locis scripsit. De reliquis scribit hoc loco. Verùm nos ad exactam prædictionem omnia censuimus coniungenda. Constat verò omnium optimum somnum esse, qui neq; longior neque breuior sit, quàm pro peculiari hominis cōsuetudine & natura (nam non est velle, quod quidā barbarorum faciunt, tempus certum somni salubris definire) & eo tempore quo homo consueuit (id tempus erit nocturnum nisi homo imprudeo ter viuat vt aulici, vigilans noctu & dormiens interdiu, in eo enim diurnum tempus est opportunum somno) & placidos omnino, & qui iuuat: nam hæc omnia naturæ & consuetudini quadrant maximè, & optimè corpus affectum esse significant: nam vtcunq; ab eo quem descripsimus, somnus euariet, ex mala causa id fiet: nam non potest fieri longior aut breuior nisi ob intemperiem cerebri cum humore aut sine humore: longior fiet ob frigidam & humi-

A dam, breuior ob calidam & siccam, aut etiam ob dolorem aliquem, qui vigilare faciat. Iam verò vigilare eo tempore, quo consueuit dormire, internā causam, quæ vigilare cogat, significat. Vt si placidus somnus non fit, maligni humores inquietudinem inferentes significantur. Quòd si somnus lædit, internæ inflammationis plerunque est nota, potissimùm per morbos acutos: sed hæc alio loco, quę hic scribit Hippoc. exequamur. Nox natura iuuat somnum, nam tenebris & frigore: contrariis omnino in

B uat dies vigiliam, præterquam quod plerisque hominibus ita est in consuetudine: ergo optimum est dormire noctu: sed addit, minùs nocebit, si dormiat manè. Videtur hîc de vtilitate dicere, affirmans optimum esse manè dormire. Verùm non hoc dicit, nam hîc non est locus disserēdi de vtilitate somni (non enim agitur de tuenda valetudine) sed de hoc signo: ergo perinde intelligendum est, ac si diceret, si interdiu dormiendum est, melius signū est dormire summo mane, quàm ad meridiem, aut ve-

C speri. Describit scilicet hîc, neque optimum, neque pessimum somnum, sed mediocrem quendam, vt signum. Causa verò est, quòd si somnus non fit hora solita, non est imputandus causæ eidem à qua naturalis somnus fieri solet, vapori inquam cibi, sed vaporibus ascendētibus ex succo qui morbum parit: ergo hora somni horam motus humoris significabit: sed hora motus nonnihil facit ad significandum naturam succi: nam sanguis, vt fert antiquum dogma, summo mane, flaua bilis, die medio, vt pi-

D tuita nocte media, melāncholia vesperi mouetur magis. Iam verò natura humoris plurimū facit ad periculum aut securitatem: ergo hora somni ad morbi euentum magnum momentum habet, atque matutina ad securitatem: nam morbi ex sanguine securissimi sunt, vt 14. cap. dicemus. Accedit quòd somnus qui tribus primis horis (intellige horę nomine duodecimam diei partem) non longè abest à consuetudine hominum, imò nonnulli ad hanc vsque horam dormiunt, cùm bene valeant. Addit deinde

E describens pessimum huius generis signum, pessimum non dormire neq; noctu neq; interdiu: nam tantum peruigilium aut fit dolore aliquo graui, aut labore somnū impediente, id verò per morbos acutos non potest non esse graue: aut significabit phrenitidem imminentem: nam fit bile in caput ascendente. Sed est dignum cōsideratione, vtrum est deterius, neq; noctu neq; interdiu dormire, an neque noctu neq; interdiu vigilare: nam si hoc est deterius, cur illud dixit pessimum? Certè vtrunq; horum

F fit læso cerebro: sed cæteris omnibus paribus, quia peruigilium à deteriori succo fit (bile scilicet) quā sopor, qui fit à pituita, videtur illud esse deterius: tamen re vera vtrunq; est adeò graue, vt quàm minimum discrimen sit: nisi quòd ex peculiari natura ægrotantis, & ex anni tempore, & regione, & similibus nascitur: vt grauius est biliosum hominem laborare lethargo quàm phrenitide: pituitosum contrà: grauior etiā est letharg⁹ æstate & Hispali, q̄ hyeme & Burgis. Sed hoc caput non indiget pluribus.

G

CAPVT XIII.

Διαχώρημα δὲ ἄριστόν ἐστι, μαλθακόν τε καὶ ξυνεστηκὸς, καὶ τὴν ὥρην, ἥν περ καὶ ὑγιαίνοντι ὑπεχώρει, πλῆθος δὲ πρὸς λόγον τῶν εἰσιόν-

εἰσιόντων. τοιαύτης γὰρ ἐούσης τῆς διεξόδου, ἡ κάτω κοιλίη ὑγιαίνοι ἄν.

DEiectio optima est, mollis & constans, & eo tempore excreta, quo per sanitatem solet: multitudo autem ad portionem assumptorũ: nam si talis exit, venter infernus bene valet.

NOn retulir hîc Hippocr. omnia, quæ optimæ deiectioni accidere debent: debet enim præter hęc esse etiam coloris subrufi, & sine crepitu excreta, & non grauiter olens: hæc verò reliquit ex iis quæ statim hoc capite dicentur, intelligenda. Neq; verò verum est quod quidam effutiunt, dicẽtes referre hîc omnia quæ possint significare imum ventrem bene valere: nam odor qui nõ sit grauis, significat etiam bonum vẽtris: nam potest intemperies solius intestini grauem stercoris odorẽ parere: potest etiam intestini intemperies flatum gignere, & crepitus esse causa. Itaque neque omnia quæ ventrem infernum bene valere significant retulit. Mollis deiectio, est non dura: coustans, est nõn fluxa. Quòd verò quæ talis est, & consueto per sanitatem tempore excreta, & respondens quantitati cibi, seruata proportione, optima sit, constat. Primũ quòd talis est deiectio bene valentium, deinde quòd nullatenus potest ab hac euariare sine malo ægrotantis; nam dura non potest fieri, nisi aut facta nimia distributione ex intestinis, aut detentis diutiùs excrementis. Illud nimius hepatis ardor, aut nimia succi per totum corpus penuria potest facere, hoc debilitas expultricis. Fluxa deiectio non potest fieri nisi aut confluentibus multis succis aliunde, patientibusque intestinis fluxionem, aut cessante distributione: hæcque potest cessare, aut ob debilitatem tractricis in hepate, aut inordinatum motum expultricis inrestinorum (ita placet magis dicere, quàm debilitatem retentricis: quia intestina, vt instrumenta non habent vim retinendi, sed si quam habent, habent certè vt simplices partes) aut leuitatem intestinorum, aut copiam succi mordentis. Anteuertere tempus consuetum deiiciendi eisdem causis potest, quibus fluxa fit: tardare verò eisdem, quibus fit dura. Atque vt copiosior sit quàm pro cibi copia, fit eisdem causis quibus fluxa: vt minor, eisdem quibus dura, aut detenta bona fæcis parte in cæco aut aliis intestinis. Constat verò vt omnes hæ causæ malæ sint, ergo illa quam descripsi, est optima, & significat imum vẽtrem bene habere. Hîc dicitur imus venter, totum intestinum cum ventriculo: dicitur verò ad thoracem: nam tutius huius regionis affectionem significat deiectio, quanquã præcipuè ac insigniter significat affectionem intestini: nam in intestino generantur fæces alui, vt lib. 6. Controuers. diximus.

Εἰ δὲ εἴη ὑγρὸν τὸ διαχώρημα, ξυμφέρει μήτε τρύζειν, μήτε πυκνόν τε καὶ κατ' ὀλίγον ὑποχωρέειν· κοπιῶν γὰρ ἄνθρωπος ὑπὸ τῆς ξυνεχέος ἐξαναστάσιος, ἀγρυπνέοι ἄν. εἰ δὲ ἀθρόον πολλάκις διαχωρέει, κίνδυνος λιποθυμῆσαι.

Si verò sit humida deiectio, confert neq; stridere, neq; crebrò & minutatim excerni: laborans enim homo cupiditate deiiciendi, peruigi-
A lio corripietur. Si verò sæpe & confertim fluit, periculum affert deliquij animi.

Apud Hippocratem, & Aristotelem, & Galenũ, & plerosque Græcos auctores ὑγρὸν significat quod fluxum seu fluens est: hoc ergo nomine deiectionis humidæ intellige. Hanc non posse esse optimam, ex dictis constat: quandoquidem posuimus illam esse mollem & constantem: verùm potest esse vtilis per morbos. Si quidem suo tempore accidat, id est B post signa concoctionis, tam potest esse vtilis, vt soluat integrè morbum: si verò accidit ante tempus concoctionis, semper est signum malum: est enim euacuatio per symptoma: tamen vt causa, potest tunc quoque esse bona aut mala, deberq; nonnunquam medici opera sisti, nonnunquam duci. Vt libro 5. Controuers. abundè monstraui. Erin omnibus euacuationibus in primis considerandum est, an conferant an non, vt de sudore paulò antè diximus: sed præter hoc, in his humidis deiectionibus C modus exeundi nonnihil indicat. Sunt verò in modo excundi quatuor differentiæ: nam aut expellitur parum & crebrò, aut parum & rarò, aut multum & crebrò, aut multum & rarò: est etiam in modo exeundi, si stridet aut non stridet. Mala deiectio est, quod ad has differentias attinet, quæ stridet: nam multum flatus interiùs generari indicat. Mala etiam, siue strideat siue secus, quæ minutatim & crebrò deiicitur: minùs mala quàm hæc est, quæ minutatim sed rarò: verùm deterior est his dua- D bus, quæ affatim & crebrò deiicitur: illa solùm optanda est, quã affatim & rarò deiectio fit. Hippocrates duarum tantùm mentionem fecit, crebræ & minutatim factæ, & copiosæ & crebræ: verùm facta harum mentione, reliquæ intelliguntur. Videtur Hippocrates reddens causam, quã duæ illæ deiectiones, quas enumerat, malæ habentur, præter rem confugere ad noxas quas faciunt, sed oportuisse potius dici affectus quos indicant, præsentes aut imminentes: quandoquidem hîc de malis si- E gnis, disputatio est, non de malis causis. Verùm scilicet, in his euacuationibus malitiam causæ respondere malitiæ signi (etsi in aliis quammultis rebus non ita fiat) esseque causam mali signi, quod euacuationes habeãt malitiæ vt causæ: proinde Hippocrates si res bene intelligatur, nihil omisit quod ad prædictionem faciat. Euacuatio crebrò & minutatim facta significat irritationem magnam, atque aut multum aut prauum succum, & debilem facultatem expellendi: hoc, quia minutatim fit, il- F lud, quia crebrò: atque hic assiduus labor peruigilium facit: rursus labor & peruigilium debilitatem: ergo facit debilitas eam deiectionem, ac rursus ea deiectio debilitatem. Minutatim & rarò facta deiectio, etsi debilitatem facultatis expultricis nihilo minorem indicat, tamen irritationem indicat multo minorem. Deiectio copiosa & crebra exoluit facultatem, infertq; animi defectiones: quod aperto indicio est, eam non fieri facultate valenter expellente, sed debiliter retinente: itaque non tam G ob robur, quàm ob debilitatem facultatis: nam facultas robusta non facit nimiam euacuationem, & vsq; ad dissolutionem (hanc enim solùm facit cùm non potest continere) sed cedit symptomati præ debilitate, expiratque facultas ipsa: itaque hîc rursus debilitas euacuationem, & euacuatio debilita-

tem auget, idque affatim: quæ affectio pessima est. Sola superest euacuatio magna, & ex longis internallis, quæ sola ex robore facultatis fieri consueuit: magna, quia expultrix valenter agit: ex longis interuallis, quia expultrix, vtpote robusta, non grauatur aut irritatur quantulacunque causa, sed sustinet vsque ad mediocris copiæ congestionem. Vides ergo vt Hippoc. meritò mentionem fecerit noxæ quam pariunt illæ deiectiones, quanquam de signis est sermo: quia illæ ipsæ noxæ addunt signis malitiam.

Ἀλλὰ χρὴ κατὰ τὸ πλῆθος τῶν εἰσιόντων ὑποχωρέειν, δὶς ἢ τρὶς τῆς ἡμέρης, καὶ τῆς νυκτὸς ἅπαξ, πλεῖστον δὲ ὑπιέτω τῷ πρωῒ, ὥσπερ συνήθές ἐστι τῷ ἀνθρώπῳ.

Sed expedit pro copia ingestorum deiicere, bis aut ter in die, & semel in nocte: plurimum verò subeat summo mane, vt consuetum est homini.

Galenus putat, his verbis nihil aliud contineri, quàm quod priùs dicebatur: deiectio optima debet eo tempore excerni, quo per sanitatem solet: multitudo autem ad portionem assumptorum: itaque describit hic quoque optimam deiectionem. Quare censet, non debuisse Hippoc. numerum deiectionum referre, eò quòd nullus numerus omnibus sit consuetus, atque minimè vi debatur dicendum bis, aut ter in die, semel in nocte: nam hoc non solùm est consuetum omnibus, sed neque multis, neque nisi perpaucis: non ergo potest esse norma optimæ formæ deiectionis. Cæterùm, vt vera dicā, Galenus non videtur assequutus penitus Hippocr. mentem: non enim hic de optima deiectione disputat, neque quod in principio huiuscapitis dixerat, repetit modò: sed disputat de deiectione humida, quam diximus nunquam esse optimam, sed nunc meliorem, nunc deteriorem pro modo deiiciendi. Dixerat, malum esse deiicere minutatim & crebrò, malum etiam, deiicere affatim & crebrò; modò addit, sed in hoc deiectionis genere optimum est, bis aut ter per diem, & semel per noctem deiicere: scilicet si in morbo acuto homini constituto aluus soluitur, deiicereque humida incipit, optimum est, quod attinet ad formam deiiciendi, bis aut ter per diem deiicere, semel per noctem, & summo mane maiorem deiectionem fieri quàm aliis horis: nam hæc deiectio neque erit minutatim facta, neque crebrò, neque verò admodum rarò, sed quod morbi materiam possit minuere, facultate non debilitata. Quòd verò qui bis, aut ter per diem deiicit, semel tantùm deiiciat per noctem, rationi est consentaneum: nam somnus impedit euacuationes omnes quæ aguntur opera facultatis animalis, cuiusmodi deiectio est per aluum. Verùm dices, nō quadrat cum hac expositione, quod quasi reddens causam Hippocr. inquit, sed pro copia ingestorum, & rursum, vt homini est consuetum: nam deiectiones humidæ, quæ copiosæ sint (nam tales intelliguntur) & tres aut quatuor contingant vno die, non possunt in morbo acuto, in quo tenui victu homines vtuntur, respondere copiæ ingestorum. Scite licet respondere quantitati ingestorum, non esse, tantùm deiici quantum ingeritur: sed rationem quandam

A seruare quæ egeruntur, eorum quæ ingeruntur: quod per morbum etiam acutum potest fieri: vt si, laborans, quo die plus ingerit, plus egerit, quo minus, minus quoque. Hæc ratio seruari potest, etiam si per eas excretiones, vt per morbos acutos fieri verisimile est, non tam deiiciatur reliquiæ cibi, quàm mali succi ad intestina confluentes: nam simul cum his fæcis erumpunt alui fæces: atque ratio hæc excretorum cum ingestis, significat retinere naturam aliquatenus modum deiiciendi, quo vtebatur per
B bonam valetudinem, si non exactè, at secundum analogiam: itaque non est hæc collatio numeri deiectionum, cum numero, qui per sanitatem accidit: ne cogaris suspicari, affirmare Hippoc. quatnor deiectiones in die esse hominibus per salutem consuetas: nam nihil minus dicit: sed quasi opponens contrarium ei quod dixerat, sæpe & confertim fluit, dicit bis aut ter per diem, semel in nocte. De quātitate dicit, pro copia ingesti cibi non exactè, sed cū quadam ingestorum ratione, vt explicui: quare mi-
C nus est opus affirmare hic loqui Hippocr. de homine constituto in declinatione morbi acuti: nam hic disputat de deiectione humida sine distinctione temporum morbi: imò verò vt sequentia statim verba facient palàm, videtur de morbi principio aut incremento potiùs disputare. Plurimum deiicere summo mane plerisque hominibus est in consuetudine per bonam valetudinem, proin de id etiam fieri per morbos boni signi habet vim: si cui nō est in consuetudine, is meritò ab hac parte progno-
D stici excipietur.

Παχύνεσθαι δὲ χρὴ τὸ διαχώρημα, πρὸς τὴν κρίσιν ἰούσης τῆς νούσου.

Crassescere autem oportet deiectionem, morbo eunte ad iudicationem.

Deiectionem liquidam crassescere paulatim, vt morbus it in iudicationem, bonū signum est: nam
E vt à me alio loco est demonstratum, concoctio omnia reddit crassa: verùm hæc crassities quæ concoctione fit, est mediocris: nimia enim non fit concoctione, sed causa aliqua noxia: ergo excrementa debere crassescere, eunte morbo in iudicationem, de liquidis intelligi debet: nam duræ potiùs debent emolliri: est verò illud optimum signum: nam vt 2. Epidem. docuit, concoctiones celeritatem & securitatem significant: ergo hæc deiectionis mutatio significat, citò & tutò soluendum morbum. Verùm
F roges quid facit deiectionem alui coqui, vt possis inde sperare morbi solutionem? quum deiectione non prodeat morbi materia, sed cibi fæces? Certè cùm quispiam morbo acuto corripitur, omnia excrementa solent apparere cruda, & mutatæ omnes excretiones, partim quia redundans succus per omnes euacuationis vias solet regurgitare, partim quia omnes officinæ concoctionum debilitantur, aliæ aliis consentientes: ergo cùm sanescere incipit homo, incipiūt omnes concoctiones emendari, hæ
G ante illas: itaq. nulla concoctio nō habet ad quemcunque morbum satis magnum momentum, vt signum: hac causa vrina, quum quam in morbis venarum habeat maximas vires, nullo tamen in morbo est contemnenda: accedit his, quòd cum deiectione rarò non exit aliquid propriæ materiæ morbi.

Ὑπόπυρον δὲ ἔστω καὶ μὴ λίην δυσῶδες.

Subrufa autem esto, neq; admodum fœtida.

Vt in Aphoris. Hippocr. dicit, mutationes excrementorum iuuat, nisi ad mala mutatio fiat: verùm si ad mala mutatio fit, mala mutatio est: vt si ex deiectione liquida fiat crassa, sed nigra & fœtida: proinde inquit Hippocrates, oportet vt crassescat, eunte morbo in iudicationem, & vt sit subrufa neq; admodum fœtida: talis enim est optima sanorum. Itaque hîc Hippocr. & describit, qualis debeat fieri deiectio, vt optima sit, & supplet quæ priùs omisit, describens optimam deiectionem. Subrufa esse debet, quia talis fit mediocri bilis naturalis admixtione: hoc verò intelligatur cum quadam latitudine: subrufa scilicet, aut rufa paulò plus, minúsve: nam neque sanitas, neque accidentia sanitatis sunt indiuidua. Dictum est, non quidem neque fœtida, sed neque admodum fœtida: nam deiectio quæ nihil fœtet, non est bona, vt signum, imò verò fit ex magna cruditate, intestinis non alterantibus fæces: nã si alterantur, non possunt fæces non fœtere: non enim sunt capaces perfectæ concoctionis, sed mediocris cuiusdam putrescentiæ: fœtida admodum, significat putredinem magnam: optima ergo est nõ multum fœtens.

Ἐπιτήδειον δὲ καὶ ἕλμινθας στρογγύλας διεξιέναι μετὰ τοῦ διαχωρήματος, πρὸς τὴν κρίσιν ἰούσης τῆς νούσου.

Expediens etiam, lumbricos rotundos descendere cum excretione, morbo eunte in iudicationem.

Galenus hoc loco ita intelligit hæc verba, quasi diceretur: lumbricos rotundos melius est descendere cum excretione, quàm sursum ascendere & euomi. Certè verum est quod Galenus affirmat, nã si quis per morbum euomat lumbricos, modò verò incipiat reiicere per sedem, melioris affectionis signum est: nam cùm natura potest, per conuenientem regionem euacuat: cum per minùs conuenientem facit, ob imbecillitatem facit: ergo quod p minùs cõuenientem regionem emittebat, per conuenientem modò emittere, naturam meliùs morbi causas vincere argumento est: constat verò conuenientem viam esse ad excretionem vermium intestina & sedem, incommodam verò ventriculum & os: maximè cum monstratum à me sit in Commentario quarti libri Meteorum Aristot. nullos vermes in ventriculo generari, sed ex intestinis ascendere eos qui euomuntur. Itaque vera est enarratio Galeni, sed non satis quadrat meo iudicio cum Hippoc. instituto. Non erat hîc locus conferendi deiectionem cum vomitu, sed deiectionem cum deiectione, docendique quid ex quauis deiectionis forma significetur. Accedit, quòd illa verba, morbo eunte in iudicationem, aliud quiddam videntur significare: nam deiectio vermium, vomitione vermiũ quocunque tempore melior est, non solùm morbo eunte in iudicationem: vt dictum erat, crassescere oportet excretionem, morbo eunte in iudicationem, ita hîc dicit, lumbricos rotundos oportet descendere cum excretione, morbo eunte in iudicationem. Nimirum cùm quis deiiciebat per totum morbum hu-

A mida quædam, ita vt fit, incipere modò crassiorem fieri & cum lumbricis, concoctionem significat: nõ quidem solùm ob crassitiem, sed ipsa lumbricorum generatio concoctione quadam fit: hoc accidere solet potissimùm in morbis & naturis abundantibus crassa pituita: cùm scilicet hucusque crassa quædam & pituitosa deiicerentur, lumbricos modò deiici, apertè indicat, calorem membrorum succos illos magis alterare: ita enim ex idonea ad illorum generationem materia lumbrici fiunt: ergo morbo eunte

B in indicationem, eos apparere bonum est, quia concoctiones celeritatem iudicij, & securitatem significant. Quare ego non acquiesco in sententia Pauli libro 4. cap. 57. & Aetij sermone 9. cap. 39. qui dicunt lumbricos nunquam præbere bonam significationem nisi in declinatione: in statu enim morbi malignitatem sequi. Intellexerunt fortasse hi nomine iudicationis solutionem: vt idem sit morbo in solutionem eunte, ac morbo inclinante: verùm falluntur, nam lumbrici concoctione quadam ge-

C nerantur ex pituitosis, concoctiones verò etsi inclinatione perficiuntur, tamen ante iudicationem inchoantur: quare non solùm in statu potest lumbricus non ex malignitate morbi esse, sed & in incremento, quum proximus iam status est: immò verò haud scio an malignitate vnquam fieri possint: maligni enim succi viuentia omnia enecant: quare morbi per quos multi lumbrici apparent, non possint esse maligni ex materia, sed ex symptomatis quæ ipsimet lumbrici faciunt: vnde etiam quæstio

D quæ inter Paulum & Aetium locis citatis, & Rasim ac Auicennam alia ex parte intercedit; illis dicentibus, meliùs esse exire lumbricos viuos, his contrà mortuos, decisionem habet facilem: viui enim grauiora symptomata facient, anxietates scilicet, deliquia animi, morsus & conuulsiones: mortui verò cum maligniori morbi causa possint esse coniuncti, videlicet ipsa malignitate necati, & arescentes. Qui verò non symptomatis ratione, vt Galenus dicit, sed ob concoctionem, vt in hoc prognostico di-

E citur, exibunt, erunt sanè viui, recens geniti nõ iuncti, cum fæcibus etiam iam crassescentibus. Sed rogabis, cur dixit descendere, ac non potiùs, ascensus aut descensus nomine prætermisso, apparere? an quia cùm apparent, plerunque descendunt, & quia de deiectione erat hic sermo, cum deiectione verò descendent, nam hanc ascendere perrarum est. Accedit quòd deiiciuntur vtiliùs. Sed est quod dicamus, cur quum sit triplex lumbricorum genus, lati & rotũdi, & ascarides vocati, rotundorum tantùm

F mentionem fecit. Lati vermes rarissimè reiiciuntur, atque extremitate internæ tunicæ intestinorũ discissa generantur: ascarides minimam vim habẽt ad significandum morbi mutationem, nam non generantur nisi in podice, ex reliquiis fæcum illic putrescentibus, ob intemperiem propriam particulæ: meritò ergo rotundorum tantùm mentionem fecit.

Δεῖ δὲ ἐν παντὶ τῷ νουσήματι λαπαρὴν τὴν κοιλίην

G εἶναι καὶ εὔογκον.

Oportet omnibus ægrotantibus laxum ventrem esse, & bonæ molis.

Repletus venter est intentus, cùm fit magna suppresio deiectionis aut flatus: ergo laxum esse, bene

fluentis deiectionis est signum. Verùm non oportet laxum nimis esse & extenuatum, nam consumptionem significat: sed oportet laxum & bonæ mo lis esse.

Ὑδαρὲς ἢ κάρτα, ἢ λευκὸν ἢ χλωρὸν, ἢ ἐρυθρὸν ἰσχυρῶς, ἢ ἀφρῶδες διαχωρέειν, πονηρὰ ταῦτα πάντα.

Aquosam valde aut albam, vel chloram vel rubram valde, vel spumantem deiici, hæc omnia mala sunt.

Hîc describit deiectiones malas, quæ nondum sunt pessimæ: atq; quanquam dictum erat de madente, non tamen fuit hîc aquea prætermittenda: nam aquea madens certè est, non tamen omnis madens statim est aquea: madens potest esse bona aut mala, vt aliæ differentiæ illi accesserint aut non accesserint: quæ verò iam est aquea, nullatenus potest non esse mala, est enim quæ fluxa nimis est & tenuis, & decolor, ac sine odore, omnia denique aquæ similis: hæc magnæ cruditatis signum est, siquidem neque odorem, neque colorem, neq; substantiæ modum concoctione comparauit. Alba deiectio fit, quòd nulla bilis generetur, quæ vrinam tingat, vt per hydropem fieri solet, aut quòd ea quę generatur, non descendat in intestina ob aliquam obstructionem, vt solet per icterum fieri: vtraque harum causarum est satis mala. Nomen hoc χλωρὸν significat aut flauum aut viride, vtrumuis hîc significet, mala est deiectio chlôra, quanquam deterior sit viridis, quàm flaua: nam hæc fit multa bile & admodùm flaua, illa bili viridi, quæ ex maiori incendio nascitur, admixta. Rubra valde deiectio nõ potest non esse cruenta: constat verò hanc malæ affectionis esse notam. Spumans fieri potest, ob permixtionem multi flatus, vt solet fieri in laborantibus dolore coli, quæ deiectio cum crepitu exit & innatat in aqua vt stercus bubulum. Fit etiam nonnunquam ob calorem igneum quodam feruore spumam generantem, vt in feruenti aqua videmus fieri. Constat verò vtramque causam esse malam: verùm hac secunda, quæ priori deterior est, verisimilius esse per morbos acutos accidere, atque accidit re vera, soletque esse nota incipientis colliquationis, atque omnes hæ differentiæ malæ sunt. Sed oportet hîc meminisse eius quod sæpe iam diximus, videlicet à præsagiis debere præscindi causas manifestas: nam hæ semper detrahunt vires signis: ergo hîc quoque suppleri debet, nisi fiat ob cibi ingesti qualitatem: nam si quis ægrotans, cui accideret deiectio aquosa, mihi referret ingessisse se largiter aquam paulò antè, minùs equidem terrerer, quàm si nihil referret tale: aut si pultem ingessisset, qui album: aut mel, qui flauum: aut lactucam, qui viride: aut legumina multa, qui spumans, deiicit: quanquam ne tum quidem illi colores non essent mali: nam deiecta nimis referre ea, quæ ingesta sunt, parvæ alterationis, ac proinde cruditatis signum est: id verò non est tam graue malum, quàm cum sine causa manifesta aliquis talis color deiectionis apparet.

Πονηρὸν δὲ καὶ σμικρόν τε ἐὸν, καὶ γλισχρὸν καὶ λευκὸν, καὶ ὑπόχλωρον καὶ λεῖον.

A *Prauum etiam est, exigua, lenta & alba, & subchlôra & leuis.*

Non debent hîc disiuncta legi hæc dictionũ nomina, vt in sententia proxima: non enim diceret iterum alba, sed coniuncta legantur, non tamen omnia, sed vt describantur duæ differentiæ deiectionis: prima est exigua lenta & alba: secunda est subchlôra & læuis: vtraque significat colliquationem: B solentque apparere ambæ per eas febres, quæ maliomoris sunt, & liquant pingues partes. Prima fit pinguedine recenti liquata: secunda fit liquata simul & putrescente pinguedine: nam subchlôra hîc dicitur subflaua, talem verò colorem comparat putrescens pinguedo, vt experimur quotidie in pinguedine veteri: ergo vtraque deiectio est liquationis signum, deterior tamen est secunda. Pinguia omnia constat esse lenta & læuia, lubrica enim sunt & tenacia, ergo liquata pinguedo facit deiectionẽ exiguam quidem, quia magna ex pinguedine non C fiet: albam, si pinguedo non putrescit sed liquatur solùm: lentam verò ob pinguitudinem: qua eadem causa læuis erit, id est, non aspera, hæc omnia habet deiectio præterquam quòd erit subflaua, si putrescit pinguedo. Itaque constat in prima differentia deiectionis suppleri debere læuis, & in secunda, debere suppleri exigua & lenta: sed Hippoc. ne quidpiam repeteret, ita scripsit.

Τετέων δὲ θανατωδέστερα αὖ εἴη τὰ μέλανα, ἢ D λιπαρὰ, ἢ πέλια, ἢ ἰώδεα καὶ κάκοσμα.

His autem magis lethales sunt nigra vel pingues, vel liuidæ, vel æruginosæ, & fætidæ.

Lethales colores esse nigrum, liuidum & æruginosum, tam in deiectionibus, quàm vrinis & sputis, & aliis excrementis satis constat: nam nigræ deiectiones fiunt, descendente atra bile: liuidæ, descendente humore nigro, sed modico, qui permixtione aliorum excrementorum liuidus fit: ærugi- E nosus, descẽdente bile viridi, quæ ingẽtis incendij est soboles. Fœtidæ deiectiones hîc dicuntur, quæ sunt admodùm grauiter olentes, nam mediocriter etiam naturales deiectiones fœtẽt: grauissimus verò fœtor maximæ putredinis est indicium: hæ ergo deiectiones lethales sunt: sed intelligẽdum est, quantum in his accidẽtibus agitur, nam ob occasionem, aut modum exeundi, fieri potest, vt deiectio nigra salubrior sit, quàm alia quæ sit subrufa, vt si cui ante signa concoctionis deiectiones superueni- F ant fluxæ & rufæ, eęq; sine conferẽtia & tolerantia, alteri verò post signa concoctionis, in morbo, quẽ aliis indiciis cognoueram, esse ex atra bile, superueniant deiectiones nigræ cum conferẽtia & tolerantia, constat has deiectiones homini huic salubriter, illas illi insalubriter accidere, quanquam illæ sint rufæ, hæ liuidæ: verùm id non nascitur ex colore, sed quia nigræ benè, rufæ malè exibant. In quam sententiam scriptum est ab Hippocr. 4. par. Aphoris. 47. excretiones in febribus non intermittentibus li- G nidæ & cruentæ, & fœtidæ & biliosæ, omnes malæ, sed quum benè excernuntur, bonæ: & in deiectionibus & in vrinis. Itaque deiectiones possunt esse bonę, quum benè exeunt: explicat verò statim Hippocr. quas dicat benè exire, addẽs, si verò nihil eorum, quæ conferunt, excernatur ab his locis, malũ,

Itaq;

Itaque bene exire est excerni, quod morbum faciebat: addit Galenus in commentatione illius sententiæ, & post signa concoctionis, vnde statim fit, vt conferat, & fiat cum bona tolerátia: si contraria accidunt, malè exeát. Itaq; deiectiones nigræ, liuidæ, æruginosæ & fœtidæ lethales sunt, nisi cùm bene exeunt: possunt enim bene exire: quanquam liuidę rarissimè possint bene exire, quia liuidus succus non aliter quàm perfrigeratione fieri potest: si verò mixtione nigri fiat deiectio liuida, id nigrum quod descēdit, modicum erit. Deiectio verò exigua non B potest non esse suspecta, debilitas enim expultricis facultatis cum multa copia succi maligni plerunq; significatur: tamen videtur aliquando hęc quoque posse bene exire: ná si succi albi bona copia descendit, vt liuida deiectio fiat, opus est nigro succo non omnino modico: itaque nihil prohibet has, quæ per se sunt deteriores, quòd meliùs exeant, meliores esse illis, quæ sunt per se minùs malæ: esse autem has per se deteriores, & illas minùs malas agnosces, quia si modus exeundi sit idem, id est æquè bene aut ma C le exeant, hę significabunt grauiùs affectum esse hominē, illæ minùs. Pingues deiectiones scripsit Hippocrates gradatim: primùm eas, quę significant incipientem colliquationem, tales diximus esse spumantes: deinde, quæ significant colliquationem nondum magnam, sed pinguedinis solùm, tales diximus esse exiguas, lentas & albas, atq; subflauas & læues: modò dicit, pingues deiectiones, non illas, sed quasdam quæ solent fluere copiosè, & sunt oleo similes, quæ magnæ iam colliquationis, & quę non D in pinguedinem solùm, sed in carnosas etiam partes serpat, sunt notæ.

Τὰ δὲ ποικίλα, χρονιώτερα μὲν τουτέων, ὀλέθρια δὲ οὐδὲν ἧσσον· ἔστι δὲ τὰ τοιαῦτα ξυσματώδεα, καὶ χολώδεα, καὶ αἱματώδεα, καὶ πρασοειδέα, καὶ μέλανα, ποτὲ μὲν ὁμοῦ διεξερχόμενα, ποτὲ δὲ κατὰ μέρος.

Variegatæ autem deiectiones diuturniores E sunt his, lethales autē nihilominus: sunt autem tales ramentosæ, biliosæ, cruentæ, porraceæ, & liuidæ, nunc quidem simul prouenientes, nunc autem per partes.

Hippocrates ipse explicat, quas dicat varij coloris deiectiones, dicens ramentosæ, biliosæ (intellige valde flauas) cruentæ, porraceæ & liuidæ: constat verò singulas harū deiectionum esse lethales: ergo si omnes appareant siue simul, siue vicissim, F multas affectiones significari, easque omnes lethales: ergo nō erit minùs lethalis nota, imò verò multò magis: nam quo pacto non sit periculosius naturæ certare cum multis affectionibus, quæ omnes sint lethales, quàm cum vnica? sed qua ratione si lethalior est affectio, sit diuturnior? nam à multis affectionibus non tantùm certius est naturam oppressum iri, sed id quoque breuiùs futurum: ergo non tantùm est lethalior, sed & breuior morbus: sed intelligendum est affectioné non dici lethalem, quòd G nullus possit ex ea superesse, sed quòd plurimi moriantur: ergo ex affectione, per quam deiectiones hæ variis coloribus excernuntur, plures moriuntur, quā ex vnici coloris, etsi lethalis: suntq; proinde deiectiones illæ magis lethales, & si qui superstes sunt, conualescunt tardiùs, suntq; proinde diuturniores. Causa quâ tardiùs conualescunt, est, quòd longiori tempore est opus ad superandum multiformia, quàm vnicum excrementum. Hoc verò intelligi debet, cū varij colores sunt lethales, vt Hippocr. ipse explicat: nam deiectio partim alba, partim pallida, partim rufa, non sit lethalior aut diuturnior quàm nigra. Dices fieri posse, vt quod multitudine colorum abundet, quantitate sit minus, aut etiam non sit plus, atq; ita non sit deterius: cur enim deterius sit liuidi, & nigri, & viridis coloris esse singulas libras, quàm liuidi esse tres? certè malignitas morbi non tam significatur quantitate, quàm colore: proinde si colores omnes lethales sunt, etsi tota deiectio variegata copiosior non sit simplici, tamen multas significat affectiones, nihilominus lethales.

Φῦσαν δὲ ἄνευ ψόφου μὲν καὶ περδήσιος διεξιέναι, ἄριστον· κρέσσον δὲ καὶ ξὺν ψόφῳ διελθεῖν, ἢ αὐτοῦ ἀνειλέεσθαι· καὶ οὕτω διελθοῦσα, σημαίνει, ἢ πονέειν τι τὸν ἄνθρωπον, ἢ παραφρονέειν, ἢν μὴ ἑκὼν ὁ ἄνθρωπος οὕτω ποιήσηται τὴν ἄφεσιν τῆς φύσης.

Flatum autem sine crepitu exire optimum est: melius etiam cum crepitu exire, quàm cum illo recondi: atque ita erumpens aut dolorem significat, aut delirium, nisi libenter homo ita demittat flatum.

Flatus emissio nulla est secundùm naturā: nam qui optimè habet, non colligit flatum: calor enim optimè valentis hominis vt sensim generat, ita sensim eum dissipat: sed cùm omnis flatus sit præter naturam, ille est minimè malus, vt signum, qui erit sine crepitu: nam fit cùm flatus neque est multus, neq; admodùm crassus, & viæ sunt satis laxæ. Exire cum crepitu, malum est contrariis de causis: sed grauius est circumuolui, & non posse demitti: verùm cùm erumpit cum crepitu (nisi libenter demittatur aut ob impudētiam, aut ob consilium) significat dolorem, aut delirium: nam nisi ob dolorem ingentem, qui vehementer irritat, demittit, & alioqui est pudicus homo, oblitus est sui, & distractus mente. Sed nō explicat Galen. neq; verò quisquam alius in commentatione huius sententiæ, cur dictum sit deterius esse retineri flatum vt non possit expelli, quàm emitti cum crepitu: videtur tamen deterioris affectionis esse signum expelli cum crepitu: nam excipi debet voluntas ægrotantis (voluntaria enim expulsio aut retentio nullius affectionis grauis signū est) ea verò excepta, expulsio crepitus potest fieri ob phrenitidem, retentio verò non nisi ob debilitatem expultricis & obturationē viæ quæ phrenitide minùs lethalis affectio est. Certè ego ita puto, inuoluntariam deiectionem, quæ in principio phrenitidis fit, deteriorem esse vt signum (nam de signis oportet hîc agi) quàm retentionem inuoluntariam flatus: eam verò quæ ob dolorem fit, esse minùs malam, nam fit ob dolorem tantùm: cùm enim tanta irritatio sit, non est quòd retentricis debilitatem causeris: retentio verò ob dolorem, (nam hîc non possit abesse, neque enim reuolutio flatus fieret, nisi intestina irritarentur) & ob debilitatem expultricis, aut obturationē viæ, aut hæc omnia. An verò demissio inuoluntaria flatus cum

crepitu ob phrenitidem fiat, an ob dolorem, ex aliis signis erit cognitu facile: non enim fiet phrenitis sine multis aliis indiciis. Ergo flatus hunc habet malitiæ in genere signorum ordinem: minimè malus est, qui emittitur sine crepitu, deterior qui emittitur cum crepitu ob dolorem: hoc quoque deterior, qui cum murmure retorquetur per intestina: deterrimus qui cum vera phrenitide fit. Itaque vbi inquit Hippocrates, melius est cum crepitu exire, quàm cum illo recondi, intelligi debet, nisi exeat ob phrenitidem.

Τοὺς δὲ ἐκ τῶν ὑποχονδρίων πόνους τε καὶ τὰ κυρτώματα, ἢν ᾖ νεαρὰ καὶ μὴ σὺν φλεγμονῇ, λύει βορβορυγμὸς ἐγγινόμενος ἐν τῷ ὑποχονδρίῳ, καὶ μάλιστα μὲν διεξιὼν ξὺν κόπρῳ τε καὶ οὔρῳ καὶ φύσῃ· εἰ δὲ μή, καὶ αὐτὸς διαπεραιωθεὶς· ὠφελέει δὲ καὶ ὑποκαταβὰς ἐς τὰ κάτω χωρία.

C *Dolores ex hypochondrijs, & tumores si sint recentes & sine phlegmone, soluit murmur factus in hypochondrio, maximè erumpens cum stercore & vrina & flatu: si verò non effluat, confert etiam si deuoluatur ad inferna.*

In inflationibus hypochondriorum docet hîc præsagire: iunguntur verò hæ sæpe cum morbis acutis. Describit bas, dicens esse dolores & tumores recentes, qui phlegmones non sint: nam si esset obstructio quæpiam magna, aut scirrhus, profectò nô D esset recens (non enim solet repentè ingruere) neque cum tanto dolore, sed paulatim, longo tempore, & sine dolore. Verùm non esse phlegmonem ex aliis signis quæ adsunt, aut non adsunt cognosces, potissimùm vero ex partis ardore, qui semper aderit parti phlegmonem patienti, & ex pulsu, qui plerunque sequitur: ergo in his inflationibus grauissimum est, dolorem hærere in parte more infixi pali, & nihil flatus deorsum agi: maximum iam iam futuræ salutis signum, cùm homo iam incipit hâc E & illâc, fluctu inquam & per sedem cum deiectione aut sine eâ, & cum vrina, flatum emittere. Non minimum autem est, etsi nondum erumpat, incipere iam flatum cum murmure deorsum repere, principium siquidem salutis in his esse solet, quia calor membri iam incipit flatum aliquantulum dissipare, & membra non sunt iam tam extensa, sed circa flatum pellendum constringuntur: itaque principium est victoriæ. Quòd si Hippocrates dixit, dolores & tumores hypochondriorum soluit murmur: F non proinde dixit, soluit, quod de murmure, vt de salubri causa loquatur, sed vt dicat, bonum esse signum, simulque eadem vocula causam reddat: nimirum est bonum signum, quia soluit. Hæc ratio prædicendi, obseruari debet in inflammatione ventriculi & hypochondriorum, & dolore coli, & vteri, & partis inanis, qui ex flatu fiat. Cùm vrina modicus profectò flatus solet exire, & is qui exit, spuma potissimùm agnoscitur.

G

CAPVT XIV.

Οὖρον δὲ ἄριστόν ἐστιν, ὅταν ᾖ λευκή τε ἡ ὑπόστασις, καὶ λείη καὶ ὁμαλὴ παρὰ πάντα τὸν χρόνον, ἔστ' ἂν κριθῇ ἡ νοῦσος· σημαίνει γὰρ ἀσφάλειάν A τε καὶ νόσημα ὀλιγοχρόνιον ἔσεσθαι. εἰ δὲ διαλείποι, καὶ ποτὲ μὲν καθαρὸν οὐρέει, ποτὲ δὲ ὑφίσταται τὸ λευκὸν καὶ λεῖον, χρονιωτέρη γίνεται ἡ νοῦσος καὶ ἧσσον ἀσφαλής.

Vrina optima est, cùm album sedimentum & laue & æquale per omne tempus est, vsque dum morbus iudicetur: significat enim securitatem & morbum breuem fore. Si verò B *deficiat, & nunc quidem pura reddatur vrina, nunc autem subsideat albū & laue, diuturnior morbus fit, & minùs securus.*

Describit, vt fecit in aliis generibus signorum, primùm optimam vrinam, deinde reliquas differentias vt ab optima deflectunt vsque ad pessimam. est verò vrina ægrotantiū optima, quæ est simillima vrinis sanorum, nam hæc erat ratio epilogistica. Expeti verò debet ab vrina optima in C morbo, vt simillima sit vrinis sanorum in modo eius quod continetur, & in substantiæ modo ipsius fusuræ, non tamen & in colore, nam in hoc satis erit, si non absit longissimè: non enim, arbitror, eadem sit vrina hominis constituti in summo vigore morbi salubris, & eiusdem cùm bene valeret. Itaque describit vrinam optimam in morbis acutis: nam in his cœpit docere prænotionem: hæc habet sedimentum album, læue & æquale. Constat verò hanc quoque fore mediocrem, in modo substantiæ, D & à naturali colore non longè diuersam. Sedimentum hoc loco dicitur, quod continetur in regione ima vrinæ: vt nubecula dicitur quod attingit supremam: appendiculum, quod attingit mediam. Id sedimētum quauquam vt habeatur optimum, debet in fundo esse, nō tamen residere in matella, sed pendere: nam quod residet, est portio succi crassi & incocti, à quo fæces nullæ secretæ adhuc sunt. Quod in suprema aut media regione pendet, indicat non satis esse consumptum flatum, atque adeò E neque coctam esse satis morbi causam. Iam verò id quod continetur, quantò candidius est, tantò plus naturam membrorum succos vicissi declarat: nam fit venis & arteriis contendentibus reddere succos sibi similes. Constat verò quantò candidiores reddiderit, tantò plus effecisse, ac tantò plus valuisse: nam similitudinis cū solidis membris magna pars est ille candor. Lęuitas quoque & æqualitas secundùm tempus eius quod continetur, indicat naturam bene ac integrè superasse succos, non leuiter, F ant per partes: nam contrà asperum aut dinulsum fit, succis non bene coactis, ac coagmentatis vt per concoctionem solent, & flatu dirumpente: inæquale id est, quod vno die apparet, alio non apparet, aut minùs apparet, fit succo aliis partibus victo, aliis non victo: ergo cùm apparet hæc vrina, possis prædicere morbum bene soluendum, idque citò: nam est signum morbi salubris consistens in summo vigore, cui statim succedit salus. Celebratissimum est illud Hippocratis lib. 2. Epidem. con- G coctiones celeritatem iudicij & securitatem significant: verùm non est in morbis omnibus expectanda hæc vrina: ad concoctionem summam in biliosis sola nubecula est satis: tamen nulla morborum facta mentione, inter signa, sedimentum album, lęue & æquale est aliis omnibus salutis & breuitatis euiden-

euidentius signum. Primus gradus bonarum vrinarum, quæ incipiunt ab optima deflectere, est, habentium album & læue, sed non æquale: nam hæ quoque sunt notæ concoctionis, non quidem perfectæ vt primæ, sed manifestæ: atque inter signa manifestæ concoctionis tenet primas: ergo hæ quoque in primis significant celerem & bonam iudicationem, neutram tamen vt primæ: nam cum signis perfectæ concoctionis, qualia illæ præ se ferebant, fieri non potest vt ægrotus intereat: tamen cum signis manifestæ, qualia habent hæ, etsi perrarum sit mori ægrotantem, fieri tamen aliquando potest.

Εἰ δ' εἴη ποτὲ οὖρον ὑπέρυθρον, καὶ ἡ ὑπόστασις ὑπερύθρη τε καὶ λείη, πολυχρονιώτερον μὲν τούτου τοῦ πρώτου γίνεται, σωτήριον δὲ κάρτα.

Si autem sit vrina subrubra, & sedimentum subrubrũ & læue, multò diuturnior hæc quàm prima fit, salubris verò valde.

Hæc est tertia differentia vrinæ, earum quas Hippocrates hîc describit, & secunda earum quæ non sunt optimæ, sed bonæ tantùm. Vrina namq; subrubra cum sedimẽto subrubro diuturniorem morbum significat, quàm aliqua dictarum, nam minoris concoctionis est nota, quàm illarum quæuis. magis enim accedit ad statum & summum vigorem, quę habet sedimentum album, læue non æquale, quàm subrubra cum sedimẽto subrubro. nam hæc, tendente morbo ad statum, concoctione albescet. Neq; verò putandum est gratia inæqualitatis posse illam esse hac diuturniorem: nam nunquã coeunt contrariæ, aut admodum diuersæ affectiones (naturâ omnibus in rebus repugnant contraria) sed non valde dissidentes: non ergo possit fieri sedimentum inæquale, quod vno die appareat album, alio nigrum aut viride: sed quod vno die appareat album & læue sedimentum, alio non adeò hæc habens, sed neque malum: itaque vrina hæc diuturnioris affectionis est nota, quàm priores: sed non vt est diuturnioris, ita est & magis salubris. imò verò quanquam salubris affectionis nota est, quia est signum cœptæ iam concoctionis, & abundantiæ succi benignissimi, non tamẽ plus quàm duæ priores, imò verò aliquantò minus: quia, vt dixi, priores illæ sunt maioris concoctionis notæ. Itaque satis cautè Hippocrates, quanquam diuturnitatem cum collatione scripsit, dicens, diuturnior multò est, tamen salubritatem non scripsit cum collatione, sed simpliciter dixit, valde salutaris: & vbi dicit diuturniorem esse, quanquam cõtulit cum prima, non tamen censet non esse diuturniorem ambabus prioribus: quod significauit apertè, dicens, πολυχρονιώτερον, id est, valdè diuturnior: tamen paulò antè disserens de secunda scripsit, χρονιωτέρα, id est, diuturnior: constat verò dictione hac minorem diuturnitatem significari, quàm illa.

Κριμνώδεες δ' ἐν τοῖσιν οὔροισιν ὑποστάσιες πονηραί· τουτέων δὲ εἰσὶ κακίους αἱ πεταλώδεες. λεπταὶ δὲ καὶ λευκαὶ κάρτα φλαῦραι, τουτέων δὲ εἰσὶ κακίους αἱ πιτυρώδεες.

Farinacea in vrinis sedimenta mala: his sunt A *deteriora laminea. Tenuia & alba valde mala: his autem sunt deteriora furfurea.*

Tres differentiæ earum quæ hîc referuntur, significant consumptionẽ maiorem, quàm pingue, habens sedimentum farinaceum, & lamineum & furfuraceum. Quæ tertio loco dicta est, scilicet habens alba & tenuia fit solùm ob flatum multũ diffundentem succum qui continetur in vrina: nam quod à quibusdam dicitur, hoc sedimentum fieri B consumptione tanta membrorũ solidorum, vt sint veluti comminuta, falsum prorsum est, vt monstraui lib. 3. Contr. vbi etiam monstraui lamineum deterius esse eo, quod hîc dicitur farinaceum, & furfureum deterius esse lamineo: nam farinaceum hîc dicitur, quod aliis locis ab Hippoc. orobinum: quod fit aut præcisis particulis renum, aut vsto sanguine per particulas: lamineum & furfureũ præcisis particulis ex solidis, vt ex membranis, idque ob consumptionem, aut cariem. Verùm quod laminæ est C simile, est latius & minoris altitudinis quàm furfureum: quare duobus nominibus furfureum deterius est, & quòd comminutio in minores particulas facta sit, & quòd penitiores partes attingat. Proinde cùm dicit, his autem sunt deteriora furfurea, ne intellige collationem fieri cum proximis, tenuibus inquã, & albis, sed cum omnibus priùs dictis. Perpendè etiam quàm attentè Hippocrates cùm in aliis differentiis comparandi nominibus vtatur: de tertia non dixit, deteriora sunt, sed valde mala: ni-D mirum hæc differentia nulla aliarum deterior est, quanquam est illic interiecta.

Νεφέλαι δὲ ἐμφερόμεναι τοῖσιν οὔροισι, λευκαὶ μὲν ἀγαθαί, μέλαιναι δὲ φλαῦραι.

Nubeculæ quæ inuehũtur in vrinis, albæ quidem bonæ, nigræ verò malæ.

Duplex vrinæ accidens hîc describit, locum in quo est id quod continetur, & colorem. Color om-E nis est bonum aut malum signum, & minimè ambiguum, in eo quod continetur, color optimus est albus, pessimus niger: quos solùm retulit hîc Hippocrates, intelligi tamen debent mediocres, vt optima nubecula est alba: pessima nigra: subrubra bona, non optima: perrubra mala, non pessima: pallida aut rufa, mala quoque: flaua deterior, nondum lethalis: lethalis iam est viridis, aut liuida. Itaq; extremorum nomine mediocres colores debent intelligi. Locus quidem in quo est id quod contine-F tur, ambiguum signũ est: non enim idem perpetuò significat, neq; perpetuò hoc bonum, illud malum est: sed (vt de æqualitate dictum priùs est) tale est, qualia sunt reliqua quibus accedit. Vt quod album est, melius est cõtineri in fundo, quàm in medio: & in hoc, quàm in summo: quod nigrum, est grauius cõtineri in imo, nam subsidet contentũ cùm cessat agitatio & pugna coquentis & putrefacientis principij. hác cessare, quòd succus coquatur æqualiter, est optimũ: quòd æqualiter putrescat, pessimum: G ergo in imo esse quàm in summo, non simpliciter melius aut deterius, sed nunc hoc, nunc illud est. Quorsum ergo docẽs hîc Hippoc. prædicere ex coloribus contentorum, mentionẽ faciens optimi & pessimi, dicit, nubeculæ quæ inuehuntur in vrinis, significãs scilicet eas quas nos speciatim nubeculas

appellamus diuersas, ab appendiculis & sedimentis? An nubeculas esse, addit vires præsagio? Non certè: imò in vtroq; genere, optimi, inquam, & pessimi coloris detrahit vires: nam nubecula alba est minus bona albo sedimento, & nigra minus mala nigro. Sed Hippocrates mentionem facit sæpe eorum, quę occurrunt crebriùs & citiùs: ea verò oportet haberi loco exemplorum, & suppleri ab enarratoribus reliqua omnia, quorum est par ratio. Nubeculæ ergo meminit magis quàm appendiculi, aut sedimenti, fortasse quia ante hæc fit illa in morbis omnibus.

Ἔστ' ἂν δὲ πυῤῥὸν ᾖ τὸ οὖρον καὶ λεπτὸν, σημαίνει τὸ νόσημα ἄπεπτον εἶναι· εἰ δὲ καὶ πολυχρόνιον εἴη τὸ νόσημα, τὸ δὲ οὖρον τοιοῦτον ἐὸν, κίνδυνος μὴ οὐ δυνήσεται ὁ ἄνθρωπος διαρκέσαι, ἔστ' ἂν πεπανθῇ τὸ οὖρον.

Cùm est vrina rufa & tenuis, significat morbum crudum esse: si verò diuturnus sit morbus, vrina autem huiusmodi, periculum, ne nō posset homo sufficere, donec cocta sit vrina.

Vrina tenuis proculdubiò est cruditatis, si modò est vera liquoris tenuitas, ac non potius falsa quædam: quam per obstructiones accidere libro 3. Contr. monstratum à me est. Color rufus naturalis est, quiq; in coloribus vrinæ, bonæ valetudinis est: nam naturales colores sunt subrufus & subflauus, constat verò vt rufus inter hos colores sit, quare naturalis quoque hic est. Cur ergo cùm describat vrinam, quæ morbum crudum esse significat, dicit rufa tenuis, ac non potius alba tenuis, vt vtroque accidente significaretur cruditas? Non certè quòd rufus color signum cruditatis sit, sed quòd vrinam tenuem & albam non erat dubium crudi morbi esse, tamen rufa & tenuis poterat esse alicui dubium, an esset morbi in principio consistētis, an non: hoc ergo explicans dicit, rufa & tenuis crudum significat morbum. Est verò hæc vrina principii, etsi morbus biliosus sit (in hoc enim fortasse videbitur alicui esse iam incrementi, cùm in illo ad summum vigorem sola nubecola, ac nonnunquam sola crassities cum bono colore soleat esse satis) quia rufus color in vrina alioqui tenui, nullam manifestam coctionem materiæ propriæ morbi significat: fit enim is color non concoctione propriæ materiæ, nam ita crassesceret quoq; vrina: sed permixtione bilis naturalis. Nihilominus est hæc vrina melior, q̃ alba & tenuis; est enim signum occultę concoctionis: nam cùm ex alba tenui fit rufa tenuis, apertè intelligimus meliùs iam habere vim commutatem cibos in hepate & venis, cū generet iam bilis naturalis portionem, quam priùs non generabat præ debilitate. Id verò cùm fit, probabilis coniectura est, succum quoq; qui morbum facit, commutationē aliquam accipere, etsi ea occulta sit adhuc. Cùm dixerit quale signum sit vrina tenuis rufa, addit artem prædicendi ex hoc signo, ea verò est, qualis ex aliis signis cruditatis: nimirum signa cruditatis per se sunt ambigua, neq; mortem, neq; salutem significantia: sed oportet rationem habere longitudinis morbi & facultatis: nam si hæc appareat, & morbus sit diuturnus, nisi facultas maximè constet, timendum est fore, vt homo moriatur, facultate nō valente sustinere tam longam pugnam. Sed dices, videtur nulla ra-

A tione nos posse cognoscere cuius temporis sit mor-
bus, breuis, inquam, an longus, cùm hæ vrinæ appa-
rent: nam nō potest aliter cognosci q̃ per constitu-
tionis morbi notitiam, neq; hæc haberi potest ali-
ter, q̃ collatione temporum vniuersalium: hæc ve-
rò conferri non possunt, nisi perspecto iam finitoq;
saltem principio: ergo morbo adhuc consistente in
principio, non possumus præsentire quanto tem-
pore duraturus sit. Certè exactè nō possumus, neq;
cùm in primis diebus apparet hæc vrina, possumus
B scire an breuis futurus sit morbus: nescimus enim,
quanto tempore duraturū principium est: sed cùm
multis iam diebus durat, scimus longum fore: nam
cùm multi dies exacti sint, & vrina adhuc princi-
pium indicet, constat morbum non fore breuem:
tunc ergo periculum est, ne non possit facultas du-
rare donec morbus coquatur, sed vt priùs homo
intereat. Quòd si reliqua omnia renuant, indicétq;
hominē conualiturum (nimirū facultas fortis sit,
& reliqua omnia circa ægrotantē bona appareant)
C non est verisimile ægrotantē moriturum, etsi vrinę
crudæ multo tempore perseuerent: sed tunc quo-
que verisimile est, ægrum nō perfectè liberandum,
sed abscesso facto, qui est mediocris solutionis mo-
dus. In quam sententiam scribet statim, duabus in-
teriectis sententiolis, quibus vrinæ tenues & cru-
dæ multo tempore minguntur, si alia omnia vt in
superuicturis signa sint. in his abscessum oportet
expectare in regionib⁹ infra septum transuersum:
hæc est ratio prædicendi ex vrinis tenuibus.

D

Θανατωδέστερα δὲ τῶν οὔρων, τά τε δυσώδεα καὶ ὑδατώδεα καὶ μέλανα καὶ παχέα.

Magis exitiales vrinæ sunt, quæ sunt fætidæ, & aquosæ, & nigræ, & crassæ.

Enumerat Hippocrates vrinas exitiosas, non ta-
men omnes, sed vt harum exemplo, translata ratio-
ne, tu possis supplere reliquas: Hippocrates enim
nunquā facit integram omnium enumerationem.
E Dicit itaque, exitiales vrinę sunt fœtidæ, aquosæ, &
nigræ, & crassæ: adde tu, & liuidæ, & virides. Fœti-
dæ vrinæ hîc dicuntur, non quæcunq;, sed quæ ad-
modùm tales sunt, q̃ maximā malignamq; putredi-
nem significant. Aquosæ sunt, q̃ sunt aquæ similes,
quas albas & perspicuas 4. aphor. 72. appellauit: hæ
significāt tantā cruditatē, vt neq; spem futuræ con-
coctionis præ se ferre à Gal. 1. de Crisib. meritò di-
cantur: nam nullū indicium habet cōcoctionis cœ-
ptæ: neq; ex ipsa vrina possis intelligere, an citò na-
F tura aggressura sit: hæc ergo meritò habetur in exi-
tialibus: nam quanquam est in genere signorum
cruditatis, quę per se ambigua sunt, tamen cùm ma-
xima cruditas significatur, fiunt signa mortis: quia
facultas non potest sufficere vsq; ad morbi conco-
ctionem. Talis vrina solet esse signum ingrauescen-
tis phrenitidis, vt dicitur citato nuper aphorismo,
præcipuè si in delirantibus appareant: sed illæ non
fiunt ob solam cruditatem; sed ob raptum bilis in
caput: est nihilominus tunc quoq; exitialis, quia si-
G gnum est magnæ phrenitidis, morbi alioqui letha-
lis: accedit, quòd tunc quoque crudus morbus est,
alioqui etsi vrina fieret alba raptu bilis, tenuis tamē
extremè non fieret: itaq; fœtidæ vrinæ, & aquosæ
sunt lethales. Verùm oportet hîc quoq; præceptū
illud cōmune artis prædicendi obseruari, nimirum
præscin-

præſcindendi cauſas omnes euidentes, & inſuper A
affectiones, quæ præter febrem acutam id ex ratio-
ne poſſunt facere, cùm alioqui non ſint per ſe letha
les: nam qui edunt allia, fœtidam vrinam emittũt,
vt docet Ariſtoteles sect. 13. problem. & qui rutam
deguſtant, aut ſuccum cyrenaicum, aut medicum,
vt affirmat Galen. 2. de Semine. ij etiam qui copio-
ſè aquam bibunt, ſæpe vrinam aquoſam reddunt:
nam vt docet Ariſtoteles sect. 3. problem. 21. copio-
ſus potus facit celerẽ mictum impermutati liquo-
ris: tamen neq; in his aquoſa, neq; in illis fœtida, le- B
thalis eſt: accidit enim in vtriſque ob cauſas proca-
tarcticas. Solet etiam reddi vrina aquoſa per eam
affectionem, quæ diabetes à Medicis appellatur,
quam non ſolùm non dicit Galenus eſſe minùs exi-
tialem, ſed etiam multò magis q̃ ſi retineatur iuſto
tempore: quoniam inquit, ſignificat duplicis facul-
tatis extinctionem, commutantis nempe & retinen
tis: quæ iuſto tempore retinetur, vnicæ. tamen me-
ritò hoc loco notatur Galenus à quibuſdam: nam
conſtat debilitatẽ retinentis facultatis in renibus, C
affectionem eſſe earum quæ præſcindi debent ad
præſagium, & quæ niſi præſcindantur, detrahũt vi-
res præſagio: poteſt ſiquidem ſola debilitas reten-
tricis in renibus cauſa eſſe aquoſæ vrinę, etiam ſine
debilitate facultatis commutantis: nam quod non
retinetur, nõ poteſt coqui, ne ſi facultas commutãs
ſit maximè fortis. Quòd ſi dicas, non poteſt non ſi-
gnificari debilitas commutantis, etſi minimùm re-
tineatur vrina, cùm inalterata penitùs emittitur:
nam vel in ipſo lapſu debuiſſet nõnihil commuta- D
ri: probabiliter argumenteris. Sed eſt quod intelli-
gas, etſi debilitas aliqua facultatis commutantis ſit,
tamen eam tantò minorem agnoſci, quò plus debi-
litatis retinentis accedit: nam quò plus illius euen-
tus imputatur retentioni languidæ, eò imputatur
minùs debili commutationi: ergo cùm multò gra-
uius malum ſit, facultatem commutantem in hepa
te & venis eſſe extinctam aut debilitatã, quàm reti-
nentem in renibus, conſtat deteriorẽ eſſe vrinam,
quæ ſolius commutationis defectu fit, q̃ quæ reten E
tionis ſimul & commutationis: grauius enim ſignũ
eſt, quod à cauſa aliqua maligna procedit, q̃ quod
partim ab ea ipſa, partim ab alia leuiori: non itaq; ſi
illud ab vnica, hoc à duabus cauſis fit, atque iis qui-
dem malis, ſtatim hoc grauius eſt. Sed hęc de aquo-
ſis vrinis: nigras ſatis notum eſt eſſe in lethalibus:
ſed craſſæ qua ratione inter lethales recenſentur,
videntur enim tales non eſſe: nam craſſæ omnes
ſunt perturbatæ (intelligo craſſas pręter naturam)
perturbatæ verò dicuntur eſſe ſigna cruditatis non F
extremæ, ſed concoctionis obſcuræ: hęc verò ſigna
ſunt ambigua, nõ lethalia. Hac de cauſa (quantum
ſuſpicor) inſinuauit Galenus intelligi debere ni-
gras & craſſas ſimul, non diſiunctim nigras per ſe,
& craſſas p ſe: quod inquit, nigræ quò craſſæ ma-
gis ſunt, eò ſunt magis lethales: quod quidem non
videtur carere ratione (quanquã in proximo com-
mentario addemus huius ſentẽtiæ idoneam diſtin-
ctionem) nam nigra & craſſa non videtur fieri poſ-
ſe aliter quàm atris malignisq; ſuccis affatim cum G
lotio eiectis: tenuis verò & nigra fiet, eiecto pauco
nigro & ſeroſo, quod minorem abundantiam ſuc-
corum, qui maligni ſunt, indicat. Itaque ſi ita legas,
nigræ & craſſæ, addidit Hippocrates craſſæ, nõ qui-
dem quòd nigræ non ſint lethales, niſi ſint craſſæ,

ſed quòd magis lethales ſunt, cũ ſunt craſſæ etiam.
Sed etſi intelligas craſſas ſolùm eſſe relatas in hac
ſententia, eſt locus idoneæ enarrationi, quanquam
opus ſit multa diſtinctione: nam craſſa mingitur
aut vt ſignum principij morbi, tunque eſt ſignum
non lethale, ſed ambiguum: aut prodeunte multa
ſuccorum copia cum vrina, vt cum aliis excretioni-
bus ſolet, tuncq; aut ante tempus euacuationibus
idoneum, aut ſuo tempore: ſi illud, ſemper eſt mala
vt ſignũ (eſt enim euacuatio per ſymptoma, tamen
exitialis tũc ſolùm cùm malè excernitur, id eſt, ſine
conferentia & tolerantia, aut cùm eſt ſignum exi-
tialis alicuius morbi, vt nonnunquam eſt lethargi.
quod 7. ſent. 4. aphoriſ. ſignificatur) cùm ſuo tem-
pore, id eſt, quo morbus iudicatur, excernitur, erit,
vt alia ſigna atteſtabũtur, aut maximè exitialis, aut
vicinę ſalutis indicium, ſcilicet vt criſis eſt bona aut
mala. Quidam vt ab his faciliùs ſe explicent, intelli-
gunt nomine craſſarum pingues, tamen falluntur:
Primò, quia vrinæ nullæ ſunt tota fuſura pingues,
ſed habent pingue inſidens: tamen etiam pinguia
vocat Hippoc. λιπαρὰ vbique, & nomine παχέα intel-
ligit craſſa.

Ἔστι δὲ τοῖσι μὲν ἀνδράσι καὶ τῇσι γυναιξὶ τὰ μέλανα τῶν οὔρων κάκιστα, τοῖσι δὲ παιδίοισι τὰ ὑδατώδεα.

Sunt autem viris & mulieribus nigræ vrinæ peſſimæ, pueris verò aquoſa.

Hîc non facit collationem ſexus cum ſexu, ſed
ætatis cum ætate: atque nomine mulierum intelli-
guntur adultæ. Verùm potes tu per te ipſum, ſe-
xum cum ſexu, & regionem cum regione, & tem-
pus anni cum tempore conferre. Galenus hîc in-
telligit de ſententia Hippocratis vrinã nigram om-
nium vrinarum peſſimam eſſe in adultis, in pue-
ris verò aquoſam: ſed mihi in pueris quoque vide-
tur vrina nigra deterior eſſe aquoſa: nam hæc ſigni-
ficat cruditatẽ, & eam quidem maximam (fateor)
maioremque in pueris, tamen nigra ſignificat in
pueris etiam putredinem malignam aut vſtionem,
quæ omni cruditate eſt grauior. Quid ergo eſt
quod ſibi vult Hippocrates, ni ego fallor, non con-
fert vrinam cum vrina, ſed ætatem cum ætate. Di-
ctæ ſunt in primis duæ hæ ſpecies exitialium vri-
narum, nigra & aquoſa, modò dicit qua in ætate
earum quæuis ſit grauior, dicens, nigra in viris de-
terior eſt quàm in aliis ætatibus, aquoſa in pueris
deterior quàm in aliis ætatibus: poteſt nihilomi-
nus nigra deterior eſſe aquoſa in quauis ætate. Cau-
ſam qua hæc contingunt, facilè intelliget qui ha-
rum ætatum naturales vrinas conſiderauerit. nam
vrinæ puerorum ſunt craſſæ, & abundantes inte-
riùs multis ſuccis, iisque crudis, ob voracitatem &
inordinatos motus: virorum vrinæ ſunt tenuiores
& puriores ſplendidioresque: ab illis conſtat lon-
giùs abeſſe tenues, quàm ab his, ab his nigras lon-
giùs quàm ab illis: nam quæ tenuior excerni ſolet
per bonam valetudinem, leuiori ex cauſa fiet aquo-
ſa: quæ craſſior & ſuccis abundantior, faciliùs a-
mittet ſplendorem, referetque nigritiem. Ex dictis
haud dubium eſt, vrinas nigras & tenues deterio-
res eſſe in pueris nigris & craſſis: nam vtraque ra-
tione abſunt à naturalibus, nigritie & tenuitate.
Quare vbi Gal. dicit (id verò dicit in commentario

proximæ sentẽtiæ) eò deteriores esse, quò sint crassiores, puerorum nigras excipiendas censeo: nam in pueris tenues nigræ, deteriores sunt nigris & crassis: quinimò deteriores etiam hæ snnt in pueris; q̃ in iuuenibus: quia quæ nigræ & crassæ fiunt, habent in puerili ætate commoditatem, vt ob redundantiam multorum & crassorum succorum, q leui alteratione faciunt vrinam impensè turbidam, sine splendore, & nigricantem: tamen nigræ & tenues non fiunt ob hos succos: fiunt ergo putredine aut vstione materiæ propriæ morbi: hæc verò tantò grauior erit in pueris quàm iuuenibus, quantò puerorum calor est mitior, ac minùs vrens, & facultas commutandi fortior. Itaque sententiam Hippocratis, qua apertè dicit, vrina nigra in adultis deterior est, de nigra & crassa intelligi debet: vt tota dictio hæc sit, vrina nigra & crassa deterior est in adultis, quàm in pueris, alba tenuis (hæc est aquosa) deterior in pueris, quàm adultis.

Ὁκόσοι δ᾽ αὖ οὖρα λεπτὰ καὶ ὠμὰ οὐρέωσι πολὺν χρόνον, ἢν τ᾽ ἄλλα ὡς περιεσομένοισι σημεῖα ᾖ, τουτέοισιν ἀπόστασιν δεῖ προσδέχεσθαι ἐς τὰ κάτω τῶν φρενῶν χωρία.

Quicunque vrinas tenues & crudas multo tempore mingunt, si alia omnia signa vt in superuicturis sint, in his oportet expectare abscessus in regionibus infra septum transuersum.

Enarrata iam est hæc sententia, dictumque vt signa cruditatis multo tempore durantia significẽt, si facultas non est admodum fortis, mortem: eò q metus sit, ne non possit æger durare donec coquatur morbus: quòd si facultas sit satis fortis pro morbi magnitudine & longitudine, sintq; reliqua omnia vt in conualituris, sperandum est fore vt homo liberetur, sed ne tunc quidem perfecta solutione, sed permutatione, aut abscessu. Itaq; hæc sunt, quæ abscessum fore indicant: sed cognoscendi in quam partem fiet, alia est ratio: nimirum ex peculiaribus partis symptomatis, vt dictum in aphor. est lassitudinem habentibus in febribus, in articulos, & circa maxillas potissimũ abscessus fiunt: & rursum quibuscunque resurgentibus ex morbis, si quid laborauerit, hîc fiunt abscessus. Sed etsi ante morbum aliqua parte doluerint, hîc morbus firmatur. Cognoscitur etiã futuri abscessus locus, an supernus, an infernus futurus sit (diuiduntur hîc superna ab infernis septo transuerso) ex succorum qui morbum faciunt specie: tenuium etenim & biliosorum in supernis, crassorum in infernis expectandus abscessus est. Constat verò vt cùm multo tempore excernuntur vrinę tenues & crudæ, succi crassi significentur. Neque verò est quod proinde dicas, hanc sententiam Hippocratis non fuisse huius loci, quo de acutis morbis erat institutũ disputare, nam non omnes acuti morbi fiunt ex bile syncera, & possunt qui acuti primis diebus sunt, decidere ex acutie, protrahique in longum tempus.

Καὶ τὰς λιπαρότητας δὲ τὰς ἄνω ἐφισταμένας ἀραχνοειδέας μέμφεσθαι, ξυντήξεως γὰρ σημεῖα.

Et pinguia innatantia araneis similia vituperanda: consumptionis enim sunt signa.

A Pinguia omnia innatant in succis aqueis: non ergo dixit pinguia innatantia, quòd sint alia quę non innatent, sed est hæc descriptio pinguis, vt solet in vrinis apparere. Pinguia innatantia, & araneis similia. Hæc consumptione fiunt, sunt ergo in signis lethalibus. Verùm oportet hîc subaudiri, nisi fiat ex causa manifesta, aut ex peculiari renũ ardore. Sed quo pacto ardor renum pingue in vrinis faciens à febre vrente distinguatur, docuit Hippocrates in Aphor. dicens: Quibus insidens pingue ac aceruatum, his renum malum acutum significatur. B Significat eo loco acutũ malum intemperiem calidam, quæ facit mictum aceruatum pinguedinis, quia adiacet renibus multa aceruataque pinguedo, & est ab eo loco breuis iam expeditaq; via exitus vrinæ, vt quod liquatum est, minùs viis hæreat. Itaque si aceruatim excernitur pingue, non est sine malo acuto renum: sed si non aceruatim, sed telis araneorum similia exeunt, ex consumptione cõmuni est. Quòd si febris vrens simul cum malo renum est, C oportet considerare reliqua signa febris vrẽtis, quę tunc temporis aderunt.

Σκοπεῖν δὲ χρὴ τῶν οὔρων ἐν οἷσιν αἱ νεφέλαι, ἤν τε ἄνω ἤν τε κάτω ἔωσι, καὶ τὰ χρώματα ὁκοῖα ἴσχουσι· καὶ τὰς μὲν κάτω φερομένας ξὺν τοῖσι χρώμασιν οἷσιν εἴρηται, ἀγαθὰς εἶναι καὶ ἐπαινέειν, τὰς δὲ ἄνω, ξὺν τοῖσιν χρώμασιν, οἷσιν εἴρηται κακὰς εἶναι, καὶ μέμφεσθαι τὰς τοιαύτας.

D *Speculari oportet vrinas, in quibus sunt nubeculæ, an sursum an deorsum ferantur, & quales colores habeant: & eas quæ deorsum feruntur, cum coloribus quales dicti sunt, bonas esse & commendandas, eas autem, quæ sursum cum coloribus quales dicti sunt, vrinas huiusmodi malas esse & vituperandas.*

Nubecula hîc dicitur vno nomine, quidquid con E tinetur in vrinis: in quo considerare oportet regionem qua continetur, & colorem quo est. Colorum sunt differentiæ quædam quæ semper sunt bonæ, vt subrufus, rufus, subflauus: quidam mali tantùm, verùm id semper, vt albus & rubeus: quidam lethales etiam, vt viridis, liuidus & niger. Locus est triplex, supernus, infernus, & medius: sed non est vt paulò antè diximus, signum certum locus, sed quò est humilior, eô cum bonis coloribus melior, cùm lethalibus deterior: ergo intelligere hîc debes, quæ F deorsum feruntur, cum coloribus quales diximus, id est, cum bonis bonas esse: eas quę sursum cum coloribus quales diximus, id est, cum malis, malas, & vituperãdas: aut si vis secundo etiam loco intelligi bonos colores, intellige eas, quæ sursum cum bonis malas esse, id est, minus bonas, quâm si ferrentur deorsum: vtcumque intelligas, sermo hic non videtur posse carere quadam duritie: nam durum est dicere eas, quæ cum malis coloribus feruntur sursum, esse malas & vituperãdas, si deteriores sunt G hæ eædem cùm feruntur deorsum: durũ etiam est intelligere malas & vituperandas, quasi minus bonas: sed non est mirum, satis est dici vera.

Μὴ ἐξαπατάτω δέ σε ἢν γε ἡ κύστις νόσημα ἔχουσα, τῶν οὔρων τοιαῦτα ἀποδιδῷ. οὐ γὰρ τοῦ ὅλου σώμα-

τος

τῷ σημεῖον ἐστιν, ἀλλ᾽ αὐτῆς καθ᾽ ἑαυτῆς.

Ne te decipiat, si vesica morbum habens, tales vrinas reddiderit: nō enim totius corporis signū est, sed ipsius solum.

Ob vitium vesicæ descenduot sæpe cum vrina, multa eorom quæ dicta sunt: vt quæ foliis aut furfuribus similia suot: alia etiam ob vitium renum, vt quędam similia carunculis. Debent ergo distingui, quæ vitio peculiari contiogunt, ab iis quæ cōtiogunt violeotia febris: nam aliter decipient nos, putaotes esse ob ardentem febrem: oee enim sola vesica nos potest hac ratione fallere, sed etiam renes, debentque vtriusque partis vitia distingui: reoum, vt nuper diximus de pingui confertim micto, & Hippocrates in aphorif. dicit, quibus in vrina crassa carunculæ paruæ, aut capilli similia vnà exeont, iis à renibus excretio fit: vesicæ, vt Hippocrates rursum alio aphor. dicit, quibus in vrina crassa furfuracea quædam simul exeunt, iis vesica scabie laborat, in his sententiis vrioam bene coctam appellat Hippocrates crassam. Si ergo vrioa in qua talia excernuntor, bene cocta est, cooftat ex malo peculiari renum aut vesicæ esse: nam si ex febre vreote essent, certè vrina noo esset bene cocta.

Capvt XV.

Ἔμετος δὲ ὠφελιμώτατος, ὁ φλεγματώδης καὶ χολῆς ξυμμεμιγμένος ὡς μάλιστα, καὶ μὴ παχὺς κάρτα, μήτε πολὺς ἐμείσθω· οἱ γὰρ ἀκρητέστεροι, κακίους εἰσίν.

Vomitus vtilissimus est, qui pituita & bile mixtus est maximè, neque crassus valde, neque multus, euomitur: nam qui magis synceri sunt, deteriores sunt.

Noo scribit hîc Hippocrates vomitū optimum & naturalem, cum quo reliqua illius generis cooferantur, sed mala vomitus genera ioci pieos à minimè malo, procedensq; ad grauiora: non enim vt est deiectio quædam optima, & optima quædam vriña, quæ in homine etiam optimè sano apparere solet, ita est quædam species vomitus: nam quamq; vomitus est euacuatio naturalis genere, vt libro 5. Contr. diximus, tamen non est illius vsus in hominibus cùm optimè valent, sed cùm necessitas quædam vrget. Hæc itaque vomitus species non est expectāda io homioibus optimè habētibus: sed cùm contingant omnes vrgente malo, est optima omnium. Vocat hunc vomitum ὠφελιμώτατον, id est vtilissimum: quod nomeo booam causam significat, magis quàm booom signum: quia hic vomitus vtraque ratiooe est optimus, vt causa io quam, & vt signum: hoc ergo vt vno verbo innuat, quanquā hic locus est disputandi de signis, dicit, vtilissimus est. Est verò vtilissimus, qoia plenè expurgat corpus: bile enim & pituita, nam melancholica nō solent ire sursum, nisi ob malignas qualitates: est optimū signū, quia nullam intemperiem excellentem indicat: & quò magis commixti illi bumores suot, eò mionùs indicatur excellens iotemperies: nam quæ talis esset, alterum tantùm gigneret, aut vtrunque separatim. Maligniores etiam succi esse cognoscuntur, qui separati sunt: nam secretrix facultas solet à malignis irritari. Non debet autē ille vomitus esse val-

A de crassus, qoia pituita extremè crassa, est etiā summè crūda, vt vitrea, & bilis vsta, vt vitellioa. Quòd multus etiam vomitus vituperatus est, intellige valde multum: nam quòd magnus sit, non est malus, si tolerantia & conferentia adsint, quę tameo à valde magno semper aberunt: neq; profectò quòd vituperatā sit variegata deiectio, nō erat hic vomitus commeodaodus, nōo enim omnis variegata, sed eatantùm quæ vt multis coloribus ita malignis esset, vituperabatur, vt vomitus etiam qui talis est, vitu-
B peratur hoc ipso cap. ab Hippoc. præterquam quòd pituita & bilis valde mixta nō faciunt variegatum: sed hæc mox dicemus. Reddit sententiæ huius rationem Hippocrates, dicēs, oam qui magis synceri sunt, deteriores sunt. Certè synceri vomitus excellentes intemperies indicant: & quò magis synceri, eò deteriores. Sunt succi synceri, quicunq; ab aliis succis secreti sunt, vt sola bilis, etsi naturalis sit, & sola pituita: his tamen sunt magis synceri, qui non tantùm ab aliis succis, sed ab eo sero quod in illis se-
C cundùm naturam esse consueuit, secreti suot, buiusmodi est bilis vitellina.

Εἰ δὲ εἴη τὸ ἐμεύμενον πρασοειδὲς, ἢ πέλιον, ἢ μέλαν, ὅ, τι ἂν ᾖ τουτέων τῶν χρωμάτων, νομίζειν χρὴ πονηρὸν εἶναι. Εἰ δὲ καὶ πάντα τὰ χρώματα ὁ αὐτὸς ἄνθρωπος ἐμέει, κάρτα ὀλέθριον ἤδη γίνεται. τάχιστον δὲ θάνατον σημαίνει τὸ πέλιον τῶν ἐμεσμάτων, εἰ ὄζοι δυσῶδες, πᾶσαι δὲ ὑπόσαπροι καὶ δυσώ-
D δεες ὀδμαὶ, κακαὶ ἐπὶ πᾶσι τοῖσιν ἐμευμένοισιν.

Si verò id quod euomitur sit porraceum, aut liuidum, aut nigrum, quicunq; horum colorum fuerit, existimare oportet prauum esse: si autem omnes hos colores idem homo euomat, valde mortale iam fit. Citam autem mortem significat liuidus vomitus, si valde fœtet: omnes subputres & fœtidi odores mali in omnibus vomitibus.

E Porraceum, liuidum, & nigrum lethales colores esse in quauis excretione monstratum iam est: neq; minùs dictum est, deiectionem his omnibus coloribus variegatam, deteriorem esse, q̃ si illorū haberet vnicum: eadem ergo ratio vomitionis est. Niger color fieri solet ob lethales causas, sed nonnunquā fit excretio nigra ob redundantiam melaochōliæ, quod non est adeò graue: liuida quoq; fieri potest aut admixtione nigri succi, quanquam exigui, aut extinctione caloris naturalis: vtraq; causa est exitia-
F lis: sed hæc vltima multò exitialior, significatq; citam mortem. Sed quæ erit ratio dignoscendi causam liuidi vomitus? Certè ex odore: nam si liuidus est, & valde fœtet, extinctiooe caloris fit: quia fœtor fit ex putredine, grauis fœtor ex putredine graui, quam constat extioctione calidi ionati fieri, quasi in horum confirmatione addit, omnes subputres & fœtidi odores sunt mali, vocat subputres & fœtidos, quō simul rem ipsam & causam dicat: est enim quasi diceret, omnes fœtidi odores, mali:
G nam sunt potres, id est, putredinis soboles: sed dixit, in omnibus vomitibus, quia non in solis liuidis, sed in quibus odores fœtidi & subputres, sunt mali. Videtur verò etiam particula illa subputres præter causam, differētiam quandam odoris significare, odorem scilicet malignū, qualis est in mor-

ticinis putrescentibus, talis quoque in exeunte extinctionem naturalis caloris indicat.

A & facilè spuere, etsi in sputo non sit facta manifesta commutatio, signum est morbi, qui iam venerit ad incrementum: bonum ergo est sputum quod citò & facilè exereatur, quantum agitur in hoc signo.

CAPVT XVI.

Πτύελον δὲ χρὴ ἐπὶ πᾶσι τοῖσιν ἀλγήμασι, τοῖσι περὶ τὸν πνεύμονα καὶ τὰς πλευρὰς, ταχέως τε ἀναπτύεσθαι καὶ εὐπετέως.

Sputum oportet in doloribus omnibus circa pulmonem, & circa costas, citò & facilè spui. B

HIc nomen sputi nō de eo quod simplici expuitione emittitur, ex solo inquam ore, neque de eo, quod excreatione ex faucibus & gurgulione, sed de eo solùm quod tussi: nam id solùm significat, quomodo habeant morbi pulmonis & thoracis. Id sputum (vt de vomitu dictum est) nō est expectandum in homine optimè habente, sed solùm qui aliqua causa male habeat: proinde neq; in hoc signorum genere vti possumus epilogistica ratione, neque describi potest sputum naturale & opti- C mum: quare alium ordinē hîc obseruat Hippocrates, nimirum considerans seorsum quæ sputis accidunt, docensque in singulis quæ sunt bona, & quæ mala. Facit sputum in morbis pulmonis & thoracis ad prænotionem euentus, & cognitionem temporum morbi, non minùs quàm vrina in morbis venarum & arteriarum. Veniunt considerāda in sputo, tempus, & modus exeundi, & id quod excreatur: in tempore an citò, an longè à principio morbi: in modo, an facilè, an difficilè, atque an cum do- D lore, an sine dolore, an cum multa tussi, an sine multa: in eo quod excreatur veniunt considerāda, substantia, & color: atque in substantia, an læuis sit, an aspera: in colore, albus, flauus, ruber, viridis, an niger sit: in vtrisque, an æqualiter, an inæqualiter accidant. Duo prima accidentia hoc loco accepit explicanda, dicens, citò & facilè spui debet vt sit bonum sputum, id est, primis diebus, non longè à primo die morbi (nam hoc breuē fore morbum apertè indicat) & facilè (nam ita neque facultatem esse E debilem, neque instrumenta contumacia, neq; id quod cōtinetur ineptum spuitioni satis constabit) & sine dolore, id enim paruæ inflammationis indicium est. Itaque quantum agitur in his accidentibus, citò & facilè spui bonum est: nō tamen si quid citò & facilè spuitur, statim bonum est: sed si alia accesserint quæ simpliciter bona sunt: nam si quis citò & facilè spuat nigrum, aut viride, nihilo melius est, quàm si tardè & difficilè spueretur, imò verò significatur morbus lethalis & acutissimus: ergo ci- F tò & facilè spui cum signis lethalibus malum haberi debet, non tamen proinde non est bonum: nam si alia non sint mala, hoc est satis bonum: nam pone sputum tenue crudumq; emitti, quod neque bonum est, neq; malum simpliciter, hoc citò & facilè spui melius est, quàm nō spui: quia in morbis quorum iudicia ex sputis spectantur, non cognoscuntur solùm vniuersalia tempora, per commutationes eorum quæ spuuntur, vt in febribus per commutationes vrinæ: sed primùm ex excreatione aut G priuatione illius, deinde etiam ex spuitionis commutatione. Principium enim est, in quo nihil spuitur, aut crudum & difficile: incrementū in quo multum & facile, etsi crudum, aut coctum, sed modicè spuitur: vigor in quo multum & coctum: ergo citò

Ξυμμεμιγμένον τε φαίνεσθαι τὸ ξανθὸν ἰσχυρῶς τῷ πτυέλῳ.

Et permixtum apparere flauum valde, sputo.

Ne intellige valde flauum, sed valde permixtū; B Non enim probari debet sputū valde flauum (syncerum enim est) sed id in quo flauum quod apparet, est valde permixtum. Id verò probat eadem ratione qua vomitio bile & pituita permixta probabatur: non quidē hîc probat Hippocrates hoc sputum vt optimum. nam quod optimum est, est album, leue & æquale, sed vt bonum tantùm, quodq; incipiente incremento morbi salutaris solet apparere: non ergo hîc dicit Hippocrates, quò bonum sit sputum, debere habere flauū valde permixtum C cum albo; sed si sputum habet flaui aliquid, debere id esse valde permixtum. Idem intellige de rubro; nam bonum etiam erit sputum, in quo rubrum albo valde permistum est. Nimirum cùm particula inflammata siue ea sit membrana succingēs costas, siue pulmo, laborat phlegmone tantū, laborat fluxione rubra: cùm erysipelate, flaua, ex his nō potest album fieri sputum, quin fiat priùs colore referens succum, qui in laborante particula abundat, id verò quod refert eum succū, admodùm permixtum D cum pituita; quæ secundùm naturam in pulmone abundat, apparere oportet.

Εἰ γὰρ πολλῷ ὕστερον μετὰ τὴν ἀρχὴν τῆς ὀδύνης ἀναπτύοι τὸ ξανθὸν ἐὸν, ἢ πυῤῥὸν, ἢ πολλὴν βῆχα παρέχον, καὶ μὴ ἰσχυρῶς ξυμμεμιγμένον, κάκιον γίνεται.

Si autem multò post principium doloris spuat flauum, aut rufum, aut multam tußim mouēs, E *& non admodum permistum, malum fit.*

Modò nihil aliud facit, quàm quod reddit contraria contrariis iis, quæ commendata hactenus in sputo sunt, sed si commendata illa meritò sunt, constat hæc mala esse, intelliges tamen hinc enarratore Hippocrate ipso, quid ille intellexerit, dicens, si citò & promptè spuit: nam modò inquit, si autem multò post principium (id est, si non citò) flauum aut rufum, & non admodùm permistum, aut mul- F tam tussim mouens, id est, nō facilè, hæc mala sunt.

Τό, τε γὰρ ξανθὸν ἄκρητον ἐὸν, κινδυνῶδες· τὸ δὲ λευκὸν καὶ γλίσχρον καὶ στρογγύλον, ἀλυσιτελές.

Nam flauum syncerum, periculosum: album autem & lentum, & rotundum, inutile.

* Incipit hîc describere differētias malę excreationis, procedens gradatim vt fecit in aliis excretionibus à minus malis ad deteriores, describit ante a- G lias duas differētias syncerae excreationis, primùm flauam synceram, id est, non permistam, quæ duos gradus synceritatis habere potest, aut quòd permixta non sit cum aliis succis, aut quòd neq; cum suo sero: secunda hæc est maior synceritas, ac proinde periculosior, sed vtraq; est cū periculo, quia significat flu-

xionem

xionem quā thoracis pars patitur, solius bilis esse, A fluxiones verò bilis flauæ & atræ vbique solent esse malignæ, nedum in tam nobili parte, & principi vicina: alia sputi differentia est album lentum & rotundum, quod dicit esse inutile: hoc quidem fit ob pituitam (hæc enim causa album fit) redundātem, & ingens in pulmone aut asperis arterijs incendiū: constat verò vt tale sit lentum non mediocriter, sed multum, neq; vtcunq; rotundum, sed quod valde rotundum est, retinensq; multū eam figuram: nam quod hæc habet cum modo quodam, potest conco B ctione fieri: album enim cōcoctione fit q̄ maximè, lentorem verò quem per se habet pituita, non potest ab ea concoctio tollere, miscet enim concoctio partes, iam verò cū corporatiora etiam & melioris molis fiant sputa cùm coquuntur, comparabunt aliquatenus rotunditatem: intelligitur ergo hîc sputum album & admodum crassum rotundumque vt grando quædam, hoc dicit Hippoc. esse ἀνωφελὲς, id est, inutile: remisse quidem dicit, non enim solùm inutile, sed valde malū etiam est: nam C per morbos, de quibus hîc agit, pleuritidem scilicet & pulmoniam, nō est verisimile alia ratione fieri tale sputum, quàm ea, quæ dicta est, redundantia, inquām, crassæ pituitę in loco affecto & ardore in partibus thoracis: vtraq; causa est valde mala, nam illa facit ad difficilem expurgatione & resolutionem, hæc ad febris vehementiam. Accedit quod Hippoc. ipse hæc ipsa sputa delirium significare docuit 6. Epid. par. 3. contex. 36. quæ verò delirium significat per acutos morbos, in valde malis signis habentur. D

Κακὸν δὲ καὶ χλωρὸν ἐὸν κάρτα, καὶ ἀφρῶδες.

Malum autem, & chlorum valde, & spumosum.

Chlorum significare flauum & viride anteà dixi, hoc loco viride significare constat, cùm de syncero flauo iam dixerit, viride ergo malum esse, neque solùm malum, sed & valde malum, non est quòd modò monstremus denuò, cùm anteà sæpe in lethali- E bus sit enumeratus color viridis. Spumosum verò hîc non dicitur quodcunq; (nam mediocriter spumosum efferri è pulmone, membro secundùm naturā spumoso nihil habet admirationis) sed quod admodùm est spumosum, quod ex sordidis pulmonis visceribus fieri solet, quo pulmonem affectum esse per substantiæ proprietatem apertè intelligimus: refert enim tale sputum substantiæ modo pulmonem: fit enim aut partibus carnis pulmonis, putredine quasi resolutis; aut proprio pulmonis ali- F mento. Tale sputū esse solet simul spumosum admodùm & fœtidum. de hoc intelligo dictum, spumosum esse malum, eo gradu, vt priùs relatis deterius sit.

Εἰ δ' εἴη οὕτως ἄκρητον, ὥστε καὶ μέλαν φαίνεσθαι, δεινότερόν ἐστι τοῦτο ἐκείνων. κακὸν δὲ καὶ ἢν μηδὲν ἀνακαθαίρηται, μηδὲ προΐῃ ὁ πνεύμων, ἀλλὰ πλήρης ἐὼν ζέῃ ἐν τῷ φάρυγγι.

Si verò ita syncerum sit, vt nigrū videatur, grauius hoc est quàm illa: malum etiam si nihil expurgetur, neque emittat pulmo, sed plenus ferueat in gutture.

Nigrum inter syncera sputa omnium est deterrimum: nam niger est colorum maximè lethalis, nihil expurgari in morbi principio non est magnum malum, nam ea est principij cōditio: cùm verò principio elapso, cumque tempus iam erat expurgationis, nihil expurgatur, lethale valde, adeò vt ab hoc casu neminem liberatum viderim, cognoscitur verò nihil expurgari, non quòd morbus in principio sit, sed ob debilitatem facultatis animalis, quòd eis accidit feruor quidam magnus in asperis arterijs, confluente scilicet multo succo in pulmonem, ac nullo expurgato, hinc feruori statim succedit respiratio sublimis, & mors.

Κόρυζαι δὲ καὶ πταρμὸς ἐπὶ πᾶσι τοῖσι περὶ τὸν πνεύμονα νοσήμασι, καὶ προγεγονυῖαι καὶ ἐπιγινόμεναι κακόν. ἀλλ' ἐν τοῖσιν ἄλλοισιν νοσήμασι τοῖσι θανατωδεστάτοισιν, οἱ πταρμοὶ λυσιτελέες.

Coryzæ, & sternutamenta, in omnibus pulmonis morbis, & praire & subsequi malum: sed in aliis morbis, qui maximè lethales sunt, sternutamenta vtilia sunt.

Hîc nomen κόρυζα, non significat solam grauedinem, id est, fluxionem decumbentem in nasum, sed generatim capitur, significatq; etiam catarrhum, id est fluxionem in palatū, & raucedinē, id est, fluxionem in larynga: non enim solùm mala est grauedo p morbos pulmonis, sed magis etiam catarrhus, ac multò magis raucedo: quæuis enim earum antecedat, siue succedat, est p morbos pulmonis signum malum (magnā enim succorum abundantiam indicat) & mala causa, nam cerebrum & pulmo facilimè trahūt sese ad compassionem, cùm ob rectitudinem loci, tum etiam ob congenerē naturam. Accedit q curationi morbi pulmonis, defluxio ex capite maximo impedimento est: certè id sumus experti in miserrima illa constitutione, quæ totā Europam anno superiori (erat is M. D. LVII. à mortalium salute) adeò oppressit ea potissimū anni parte, quā sæuissimus catarrhus in omnes grassatus est, abstulit siquidem omnes qui morbo thoracis, siue antiquo, siue recenti laborabāt: sternutamenta quoq; in morbis pulmonis mala sunt vtraq; ratione: nam caput grauari indicant, quod dictis de causis, in morbis pulmonis est plenū periculo: vt causa quoq; nocēt, siue præcedant, siue succedant: nam si quid expurgant, expurgant certè ex capite, pulmonem verò & totum thoracem vehementer concutiunt non expurgantia, quod exulceratæ aut inflammatę particulæ noxium esse haud est dubium, neq; video quo tempore in inflammatione pulmonis sternutamentum vsui esse possit, nisi fortè vehementi motu abscessum aliquem in pulmone rumpere opus sit. Iam verò in aliis morbis, qui per se sunt lethales, siquidem illi sint morbi capitis, in illorum principiis mala sunt vtraq; ratione. Nam significat irritationem magnam & intempestiuam naturæ, & conuocant fluxionem in caput: in fine vtraque ratione sunt bona; per alios morbos lethales, qui neque pulmonis neque capitis sint, vt causa certè neque bona neq; mala sunt insigniter: vt signa bona sunt, significant enim robur cerebri, sed nō sunt optima, imò verò eo gradu, quo signa vocari solent bona tantùm.

A Αἵματι δὲ ξυμμεμιγμένον μὴ πολλῷ πτύελον ξανθὸν, ἐν τοῖσι περιπνευμονικοῖσιν, ἐν ἀρχῇ μὲν τῆς νούσου πτυόμενον περιεστηκὸς, κάρτα ὠφελέει· ἑβδομαίῳ δ᾽ ἐόντι ἢ παλαιοτέρῳ, ἧσσον ἀσφαλές.

Sanguini permistum non multo, sputum flauum in peripneumonicis, in principio quidem morbi excreari, valde confert: septimo autem pòst, minus tutum.

B Videtur Hippocrates ordinem docendi corrupisse: cœperat enim à minùs malis ad deteriores excreationes procedere, modò vero dictis pessimis, synceris, viridibus, & nigris, redit ad excreationem permistam flauo & rubro, quam dicit esse bonam, (est verò eo gradu bona, quo permista flauo & albo, de qua erat dictum in principio huius capitis) si primis diebus apparet. Certè non corrupit ordinem, sed est hæc ratio & methodus. Cùm habeat inflammatio in thoracis partibus, vt alia quęuis duplicem exitum, C resolutionem, aut suppurationem, hactenus retulit sputorum differentias, respiciens resolutionem magis, modò verò respicit suppurationem: proinde cùm hactenus rubræ aut eruentæ excreationis nullam mentionem fecerit, modò incipit de eâ differere: ex nulla enim magis expectare suppurationem oportet, quàm ex rubra: nullus enim succus vt sanguis in pus mutatur. Sed quorsum commendat flauum permistum cum sanguine: an non est mitioris affectionis nota, album cum sanguine? D Est certè: nam præterquá quòd pulmoni frequenter accidunt pituitosæ fluxiones ob naturam & laxitatem membri, biliosæ raro iisdem de causis, neq; sine graui causa, atq; ex pituita cum sanguine, mitiores affectiones fiunt (mitissimi enim sunt duo hi succi) quàm ex bile & sanguine: non ergo commendauit sputum flauum cum sanguine, conferẽs illud cum albo cum sanguine, sed coniungens sputi speciem cum tempore, quo id apparere debet. Nimirum flauum & rubrũ, si intra primum E quaternarium (hoc enim est quod dicit in principio morbi excreari valde confert) apparet, bonum est: si verò septimo, aut pòst, malum est, habetque hoc sputi genus id insigniter: albũ enim & rubrum septimo, aut aliquantò tardiùs apparere, nõ est malum adeò, idque duplici de causa: primùm quia albo & rubro longior, quàm flauo & rubro, affectus significatur: ergo quanquá septimo appareat, non putabitur tardiùs quàm pro sua constitutione apparere: flauum verò & rubrum cùm sit affectionis F acutissimæ nota, serum erit septimo, aut tardiùs apparens. Accedit quòd tantò maius periculum est in perseuerantia flaui cum rubro, quàm in albi perseuerantia, quantò flauus albo succo acrior est: Nimirum cum succo, ex quo expectatur suppuratio (huiusmodi est sanguis) succum rodentem esse, nõ caret periculo: estq; metus ne fiat (quod statim scribit, esse periculosum admodum) suppuratio biliosa: quæ quantum habeat periculi, statim sumus declaraturi. Ergo iis de causis sputũ flauum cum sanguine cùm serum est, graue est: cùm verò non est G serum, id est, cùm intra quartum accidit, bonum est: nam concoctionis manifestæ est signũ: concoctiones verò quô citiùs apparent, eò breuiorem morbum indicant. Sed cur damnatur quod permistum est cum multo sanguine? an quia metus est ruptu-

A re, aut corrosionis, aut anastomosis vasis in pulmone: atqui & citra hæc, ob redundantiam maximam sanguinis, fit magis probabile, suppurationem fore, quam eo loco nunquam non Medicus reformidat.

Πάντα δὲ πτύελα πονηρά ἐστιν, ὁκόσα ἂν τὴν ὀδύνην μὴ παύῃ· κάκιστα δὲ τὰ μέλανα, ὡς διαγέγραπται. τὰ δὲ παύοντα τὴν ὀδύνην, πάντων ἀμείνω ἀναπτυόμενα.

B *Omnia sputa mala sunt, quæ dolorem non sedant: deterrima autem nigra, vt scriptum iam est. Quæ verò dolorem sedant, omnium optimæ excreationes sunt.*

Optimam rationem dignoscendi bonas à malis euacuationibus esse in quouis earũ genere, ex conferentia & tolerantia, quæ adsunt, aut non, dictum sæpe iam est: cæterùm sputa quę nõ admodùm dolorem sedant, quanquã hac ratione mala habẽtur, C nõ statim sunt deterrima, nisi aliud signum eorum, quæ lethalia esse diximus, affuerit: proinde dixit, deterrima autẽ nigra, intellige aut viridia, aut flaua, syncera, aut spumosa, et si quæ alia deterrima sunt.

Ὁκόσα δὲ τῶν ἀλγημάτων ἐκ τουτέων τῶν χωρίων μὴ παύεται, μήτε πρὸς τὰς τῶν πτυέλων καθάρσιας, μήτε πρὸς τὴν τῆς κοιλίης ἐκκόπρωσιν, μήτε πρὸς τὰς φλεβοτομίας τε καὶ διαίτας καὶ φαρ- D μακείας, εἰδέναι δεῖ ἐκπυήσοντα.

Quoties dolor in his sedibus neq; sedatur excreatione, neq; ventris subductione, neq; sanguinis missione, neq; victu, neq; medicamentis, scire licet suppurationem futuram.

Est huius artis vniuersale præceptum, quoties morbus non cedit curationi, cui solet cedere, neq; tamẽ homo videtur in mortem labi, expectare morbi permutationem: permutatio inflammationis in E suppurationem expectãda est: ergo si pleuritis aut pulmonia (nam de his loquitur) non cedunt curationi idoneæ, nisi hominem labi in mortem alia signa indicent, erit suppuratio. Constat verò vt totam horum morborum curationem Hippocrates scripserit, dicens, excreatione, ventris subductione, sanguinis missione, victu, & medicamentis, id est, fomentis.

F Τῶν δὲ ἐμπυημάτων ὁκόσα μὲν ἔτι χολώδεος ἐόντος τοῦ πτυέλου ἐκπτύεται, ὀλέθρια κάρτα, ἤν τε ἐν μέρει τὸ χολῶδες τῷ πύῳ ἀναπτύηται, ἤν τε ὁμοῦ.

Suppurationes quæ cum bilioso adhuc sputo excreantur, lethales admodùm: siue per partes biliosum cum pure excreetur, siue simul.

Monui iam prius hoc esse quod excreatio praua cum sanguine minabatur, si ad septimũ vsq; diem durat: ergo dicit modò suppurationes eas esse lethales, G quæ excreantur: cùm scilicet iam ruptus est abscessus bilioso adhuc sputo perseuerante (etsi enim biliosum antecesserit, nisi cùm ipso pure perseueret, lethalis suppuratio non fit) biliosum verò est flauum, syncerum, & viride, estq; hoc illo grauius. Duplici ratione est lethalis talis excreatio, & vt signum,

gnum, & vt causa: nam partibus quibusdam manere saccum inuictum & prauum, cùm aliis partibus pulmo pus genuit, difficilimæ affectionis signum est: iam verò & curationi est maximè adnersum biliosum illud: nam corrodet ad putredinemque deducet, & curari vulcus cauum, quod necessario in suppurati parcicula fit, nullatenus finet: erat enim opus ad curationem expurgatione & siccatione: est verò interiùs, quod sordes pariat, putrefaciat, & dirumpat.

Μάλιστα δ', ἢν ἄρξηται χωρέειν τὸ ἐμπύημα ἀπὸ τουτέου τοῦ πτυέλου, ἑβδομαίου ἐόντος τοῦ νοσήματος.

Maximè autem si incipit procedere suppuratio à tali sputo, cùm morbus iam est septem dierum.

Procedere suppuratio dicitur, cùm manifestum pus copiosumque prodire incipit: id quod fit, cùm rumpitur vomica: ea signa quæ diebus decretoriis aut contemplabilibus contingunt, fideliora sunt, quàm
C si aliis diebus, siue ea mala sint, siue bona, siue salutis sint, siue mortis: nam vt paulò infrà ipse docet, eisdem diebus moriuntur homines, quibus salui fiunt, & eisdem diebus accidunt mutationes bonæ & malæ: ergo si suppurationis illa species, quam lethalem esse diximus, accidat die septimo, qui maximè omnium contemplabilis est, exitialior est quàm si alio die. Sed obiiciet aliquis, grauius esse hoc signū, si sexto die fiat quàm septimo, quandoquidem Galenus sextum diem tyranno, & septimum beni-
D gno Regi rectè confert: nō enim id verè diceretur, si vt signa bona septimo meliora, ita mala grauiora sunt. Certè longè aliud est iudicationes esse meliores aut deteriores, quàm signa esse certiora, aut minùs certa: nam diebus decretoriis quæcunq; signa apparent, sunt certiora, quàm quæ aliis diebus, siue bona, siue mala sint: iudicationes verò quæ in illis fiunt, bonæ quidem sunt meliores, malæ verò minùs malæ. De prioribus ergo differens, iis inquam,
E quæ durāte adhuc sputo bilioso excreantur, quas lethales esse dixerat, dicit modò lethales esse, maximè si septimo à tali sputo procedant: non quidem dixit simpliciter, cùm morbus iam est septem dierum, sed à tali sputo, hoc est, ab eo die quo apparuit sputū biliosum, & desiit esse tantum biliosum, aut biliosum cruentum, cœpitq; fieri biliosum purulentum: nam antè etiam quàm rumpatur puris vomica, necesse est aliquid exsudari & spui, quod pus gigni significet. Itaque intelligit nunc septimum, non à principio inflammationis, sed suppu-
F rationis: quasi diceret, lethalis est talis suppuratio, maximè si rumpatur septimo die, ex quo gigni pus cœpit: atqui meritò hoc dicit, nam.

Ἐλπὶς δὲ τὸν τὰ τοιαῦτα πτύοντα ἀποθανεῖσθαι τεσσαρεσκαιδεκαταῖον, ἢν μή τι αὐτέῳ ἐπιγένηται ἀγαθόν. ἔστι δὲ τὰ μὲν ἀγαθὰ τάδε, εὐπετέως φέρειν τὸ νόσημα, εὔπνουν εἶναι, τῆς ὀδύνης ἀπηλλάχθαι,
G τό, τε πτύελον ῥηϊδίως ἀναβήσσειν, τό, τε σῶμα ὁμαλῶς φαίνεσθαι, θερμόν τε καὶ μαλθακόν, καὶ δίψαν μὴ ἔχειν· οὖρά τε καὶ διαχωρήματα, καὶ ὕπνους καὶ ἱδρῶτας, ὡς διαγέγραπται, ἕκαστα εἰδέναι ἀγαθὰ ἐόντα ἐπιγίνεσθαι· οὕτω μὲν γὰρ ἁπάντων τουτέων ἐπι-

A γινομένων, οὐκ ἂν ἀποθάνοι ὁ ἄνθρωπος. ἢν δὲ τὰ μέντοι αὐτέων ἐπιγίνοιτο, τὰ δὲ μή, οὐ πλείονα χρόνον ζήσεις ἢ τεσσαρεσκαίδεκα ἡμέρας, ἀπόλοιτ' ἂν ὁ ἄνθρωπος. κακὰ δὲ τἀναντία τουτέων, δυσπετέως φέρειν τὴν νοῦσον, πνεῦμα μέγα καὶ πυκνὸν εἶναι, τὴν ὀδύνην μὴ παύεσθαι, τὸ πτύελον μόλις ἀναβήσσειν, δίψην κάρτα, τό, τε σῶμα ὑπὸ πυρὸς ἀνωμάλως ἔχεσθαι, καὶ τὴν μὲν κοιλίην καὶ τὰς πλευρὰς θερμὰς εἶναι ἰσχυ-
B ρῶς, τὸ δὲ μέτωπον καὶ τὰς χεῖρας καὶ τοὺς πόδας ψυχρούς. οὖρα δὲ καὶ διαχωρήματα καὶ ὕπνους, καὶ ἱδρῶτας ὡς διαγέγραπται ἕκαστα εἰδέναι κακὰ ἐόντα· οὕτως γὰρ εἰ ἐπιγίνοιτό τι τῷ πτυέλῳ τουτέων, ἀπόλοιτ' ἂν ἄνθρωπος, πρὶν ἢ ἐς τὰς τεσσαρεσκαίδεκα ἡμέρας ἀφικέσθαι, ἢ ἐνναταῖος, ἢ ἑνδεκαταῖος. οὕτως οὖν ξυμβάλλεσθαι χρή, ὡς τοῦ πτυέλου τουτέου θανατώδεος ἐόντος μάλα, καὶ οὐ περιάγοντος ἐς τὰς τεσσαρεσκαίδεκα ἡμέρας· τὰ δὲ ἐπιγινόμενά τε κα-
C κὰ καὶ ἀγαθὰ ξυλλογιζόμενον, ἐκ τουτέων χρὴ τὰς προῤῥήσιας προλέγειν, οὕτω γὰρ ἄν τις ἀληθεύοι μάλιστα.

Talia verò excreantem, fore vt quatuordecimo moriatur, sperandum est, nisi aliquid ei superueniat bonum: bona autem hæc sunt, facilè morbum ferre, facilè spirare, dolore carere, & facilè sputum extussire, & corpus æqualiter vi-
D *deri calidum & molle, & sine siti esse: vrinas autem, & deiectiones, & somnos, & sudores, singula superuenire, qualia bona esse descriptum est: ita enim omnibus his superuenientibus, non morietur homo. Si autem quædam illorum superueniant, quædam non, non viuens plus temporis quàm quatuordecim dies, morietur quidem homo. Circa contraria horum, difficilè ferre morbum, spi-*
E *ritum magnum & crebrum esse, dolorem nō sedari, sputū vix extussire, sitire valde, & corpus totum ab igne inæqualiter teneri, & ventrē & costas calere valde, frontem autem & manus, & pedes frigere: vrinas & deiectiones & somnos et sudores, vnaquæq; vt descriptum est, mala esse: si superueniat huic sputo aliquid horum, morietur quidem homo, priusquam ad quatuordecimum veniat, aut nono, aut vndecimo. Ita ergo*
F *coniectare oportet ex hoc sputo, vt ex lethali valde, & ad quatuordecimum non deducente: bona etiam & mala quæ superueniunt, colligentem, ex his oportet prædictiones facere: ita enim maximè veritatem quis possit inuenire.*

Cùm signa lethalia septimo die primū incipiunt apparere, quatuordecimo expectanda est mors, vt cùm bona apparēt manifestè die septimo, quatuordecimo fit solutio morbi: nam est à me monstra-
G tum libro 10. Controuers. legitimam morbi constitutionem esse, vt tantum temporis vsque ad crisim transigatur, à die quo primum apparent signa concoctionis (est eadem ratio contrariorum) vsque ad tempus crisis, quantum à principio morbi vsq; ad eum diem transactum est: sed non semper seruant

constitutionem regularẽ morbi, imò verò sæpe incrementum & status producuntur plus aut minus q̃ pro principij longitudine, id verò signa alia indicant: vt si pus cum succo aliquo bilioso septimo die excreetur, quantũ in hoc signo agitur, quatuordecimo morietur: tunc fieri potest, vt antè aut pòst moriatur, aut vt omnino nõ moriatur, vt alia signa accesserint: nam dictum à me anteà est, tanti fieri debere consensum dissensumque signorum, vt nullum tam lethale sit, vt si reliqua omnia renuant, nõ possit cum eo homo liberari. Præceptum hoc de signis quę annuunt, aut renuunt, tractat modò Hippocrates in hoc exemplo: reperit ergo pleraque signorum, quæ hactenus scripta sunt, atq; in quouis genere optimũ & pessimum: atq; definit, cum quibus possit homo euadere, cum quibus possit quatuordecimum diem superare, etsi moriturus sit, & cum quibus non possit quatuordecimum attingere. Sed quomodo cùm retulisset signa omnia bona, scripsit, si quædam illorum superueniant, quædam non, nõ viuet vltra quatuordecimum, cùm in principio scripsisset, talia excernẽtem moriturum quatuordecimo, nisi aliquod ei bonũ superueniat, quasi victurus sit vltra quatuordecimum, si aliquod aliud ei bonum accedit: ergo cùm aliqua bona accedunt, quædam non, viuet vltra quatuordecimum. Non itaq; videntur hæc consentanea, neq; reuera sunt: sed puto legendam esse, dempta particula illa (non) nam etsi ita reperi in Gręcis codicibus, vt haberi hîc scripsi, tamen in antiqua versione ita legitur: ex quibus si plura defuerint post quatuordecimum diem, mortẽ futuram prænũciabis: quare cogor suspicari corruptos esse hoc loco codices Græcos, fuisseq; primis interpretibus alios emendatiores. Sed roges rursum, si hîc Hippoc. affirmat, enumeratis optimis signis, cùm quædam illorum adsunt, quædam desunt, victurum hominem supra quatuordecimum, quomodo non repugnat dictis, dicẽs deinceps, si aliquod signorum lethalium accedat, moriturum hominẽ ante quatuordecimũ? Nam si quædam optima, quædam alia pessima accedant, non intelligas ex dictis Hippoc. quid futurum sit: nam cùm optima quædam adsint, quędam non adsint, videtur homo victurus vltra quatuordecimum, vt cùm sit aliquod pessimũ, videtur ante illum moriturus. In quouis signorum genere est optimum & pessimum, & quædam mediocria: affirmat ergò Hippocrates, si optimorum quædam adsint, quædam non adsint, id est, si quædam sint optima, quædam non sint optima, sed neq; pessima, hominem moriturũ, sed vltra quatuordecimum: nam vt euadat homo cum illa excreatione, debent omnia alia esse optima: si verò aliquod aliud sit pessimum, non solùm morietur, sed etiam ante quatuordecimum: quatuordecimo verò morietur qui cum illa excreatione habebit alia omnia mediocria signa. Colligens tandem hæc omnia dicit, ita ergo coniectare oportet ex hoc sputo, vt ex lethali valde, & vsq; ad quatuordecimum nõ deducente: quod etiam videtur dictis priùs repugnare: nam dictum erat id sputum, quantum in ipso agitur, significare mortem quatuordecimo die futurã: quomodo vocat nunc lethale valde, & ad quatuordecimum nõ perducens? Ergo quidem hîc non puto referri, cùm dicitur ex hoc sputo, sputum purulentum & biliosum, sed hoc cũ ei aliud lethale superuenit, de quo

A dixerat, si superueniat huic sputo aliquid horum, morietur quidem homo priusquam ad quatuordecimum diem veniat, aut nono, aut vndecimo (de hoc ipso differens addit) ita ergo coniectare oportet ex hoc sputo, vt ex lethali valde, & vsq; ad quatuordecimum non deducente. Duo hîc notata velim, primùm vbi describens Hippoc. pessima singulorum generum signa, refert magnam & crebrã respirationem, magnæ nomen non dici de propriè nuncupata magna (ea est per quã thorax multùm B dilatatur) sed de sublimi, per quam omnes thoracis partes etiam sublimes mouentur, nam hæc cum paruitate & crebritate est pessima omnium. Deinde notatum velim, cùm quædam signa quibusdam annuendo, aut renuendo insignes vires habeãt, excreationi dictæ nihil fortius annuere aut renuere respiratione: nimirum bona respiratio ad salutem aut mortis tarditatem, mala ad mortem & illius celeritatem plurimùm valet.

C *Αἱ δ᾽ ἄλλαι ἐκπυήσιες ῥήγνυνται, αἱ πλεῖσται μὲν εἰκοσταῖαι, αἱ δὲ τριηκοσταῖαι, αἱ δὲ τεσσαρακονθήμεροι, αἱ δὲ πρὸς τὰς ἑξήκοντα ἡμέρας ἀφικνέονται. ἐπισκέπτεσθαι δὲ χρὴ τὴν ἀρχὴν τοῦ ἐμπυήματος ἔσεσθαι, λογιζόμενον ἀπὸ τῆς ἡμέρης ἧς πρῶτον ὁ ἄνθρωπος ἐπύρεξεν, ἢ εἴποτε αὐτὸν πρῶτον ῥῖγος ἔλαβεν, καὶ εἰ φαίη ἀντὶ τῆς ὀδύνης αὐτῷ βάρος γεγενῆσθαι ἐν τῷ τόπῳ ἐν ᾧ ἤλγεε. ταῦτα γὰρ ἐν ἀρχῇσι γίνεται τῶν ἐμπυημάτων. ἐξ οὖν τουτέων τῶν χρόνων* D *τὴν ῥῆξιν χρὴ προσδέχεσθαι τῶν ἐμπυημάτων ἔσεσθαι ἐς τοὺς χρόνους τοὺς προειρημένους.*

Aliæ suppurationes rumpũtur, plurimæ quidem vigesimo, aliæ trigesimo, aliæ quadragesimo, aliæ ad sexagesimum diem veniunt. Considerare autem oportet principium suppurationis fore colligentẽ à die, quo primùm homo febricitauit, aut quo primùm illum rigor prehendit, & si di- E *xerit pro dolore pondus ipsi fieri in loco, quo dolebat. Hæc enim in principiis suppurationũ fiunt: ab his ergo temporibus rupturam oportet expectari suppurationum fore in dicta tempora.*

Adhuc perseuerat in disputatione de suppurationibus contingentibus in thoracis parte aliqua: itaque non hîc appellat alias suppurationes eas, quæ in aliis membris contingunt, sed quæ nõ sunt quales hactenus descripsit, biliosæ scilicet quas de- F scripsit, dicens, suppurationes, quæ cum bilioso adhuc sputo excreantur: eas suppurationes dixit, solere rumpi, aliæ verò rumpuntur vigesimo, aliæ trigesimo, aliæ quadragesimo, aliæ sexagesimo, verè hi dies non computantur hîc, vt anteà septimus: nam septimus illic dicebatur, à principio totius morbi, qui potest esse septimus totius morbi, & quartus à principio suppurationis, hîc verò accipitur principium computationis ab eo die, quo incipit suppurari inflammatio, vt possit esse vigesi- G mus à suppuratione, & quadragesimus à primo die inflammationis: oportet ergo principium suppurationis agnosci, ne nos prætereat. Sunt suppurationis quæ fit, hæc indicia: si inflammatio erat in ignobili parte, vt febrem non faciat, eo die quo suppurari incipit, febrem faciet: si febrem faciebat priùs,

prius, exacerbari incipit vno aut duobus diebus suppurationis (nam deinceps conquiescit, fitq; lenta febris) acciduntque rigores quidam sine causa manifesta, & sine ordine (huius causa est corrosio particularum in inflammato membro) elapsis vno aut duobus diebus, incipit homo sentire pro dolore pungente, aut pulsante, aut tendente (quemcunque haberet) veluti pondus quoddam, colligitur scilicet iam totus succus in cauum quoddam, grauatq; ita membrum. Ab hoc ergo die terminos suppurationis expectare oportet, quæ quanquam terminis acutorum nō finitur, quia permutatione inflammationis fit, non est ab instituto huius libri aliena, quia ex acuto morbo procedit.

Εἰ δ' εἴη τὸ ἐμπύημα ἐπὶ θάτερα μοῦνον, στρέφειν τε καὶ καταμανθάνειν χρὴ ἐπὶ τουτέοισι, μή τι ἔχῃ ἄλγημα ἐν τῷ ἑτέρῳ πλευρῷ, καὶ ἢν θερμότερον ᾖ τὸ ἕτερον τοῦ ἑτέρου· καὶ κατακλινομένου ἐπὶ τὸ ὑγιαῖνον πλευρὸν, ἐρωτᾶν, εἴ τι αὐτοῦ δοκέει βάρος ἐκκρέμασθαι ἐκ τοῦ ἄνωθεν· εἰ γὰρ εἴη τοῦτο, ἐπὶ θάτερόν ἐστι τὸ ἐμπύημα, ἐπὶ ὁκοῖον ἂν πλευρὸν τὸ βάρος ἐγγίνεται.

Si verò sit suppuratio altero tantùm latere, conuertere eos oportet, & discere ab eis num habeant dolorem altero latere, & an alterum altero calidius sit. & collocato homine super sano latere, interrogare an aliquod pondus ei videatur desuper impendere: si enim ita sit, in altero est suppuratio, ab eo in quo pondus incūbit.

Suppurationem intelligo hîc pus ipsum appellari, post ruptum iam tumorē: potest ergo pus contineri in vno laterum, aut quia eo latere fuit inflammatio, vt post pleuritidem fieri solet, aut quia fuit in pulmone, qui potest versus alterutrū latus rumpi. Cùm inflammatio lateris antecessit, non est opus signis ad cognoscendum, quo latere suppuratio sit, erit enim profectò eo, quo inflammatio fuit, sed cùm ex pulmonia est, conuersione de latere in latus sentitur, vt Hippocr. docet.

Τοὺς δὲ ξύμπαντας ἐμπύους γινώσκειν χρὴ, τοῖσι δὴ τοῖς σημείοισι· πρῶτον μὲν εἰ ὁ πυρετὸς οὐκ ἀφίησιν, ἀλλὰ τὴν μὲν ἡμέρην λεπτὸς ἴσχει, τὴν δὲ νύκτα πλείων, καὶ ἱδρῶτες πολλοὶ ἐπιγίνονται, βῆχές τε καὶ θυμὸς ἐγγίνεται αὐτέοισι, καὶ ἀποπτύουσιν οὐδὲν ἄξιον λόγου· καὶ οἱ μὲν ὀφθαλμοὶ ἔγκοιλοι γίνονται, αἱ δὲ γνάθοι ἐρυθήματα ἴσχουσι, καὶ οἱ μὲν ὄνυχες τῶν χειρῶν γρυποῦνται, οἱ δὲ δάκτυλοι θερμαίνονται, καὶ μάλιστα ἄκροι· καὶ ἐν τοῖσι ποσὶν οἰδήματα γίνονται, καὶ σιτίων οὐκ ἐπιθυμέουσι καὶ φλύκταιναι γίνονται ἀνὰ τὸ σῶμα.

Suppuratos omnes agnoscere oportet his signis: primùm quidem si febris non intermittit, sed per diem mitis est, per noctem maior, & sudores multi superueniunt, & tussis fortis fit, & excreant nihil mentione dignum: & oculi caui fiunt, & maxillæ sunt rubentes & vngues A *manuum curuantur, digiti autem calent, & maximè extremi: & in pedibus tumores fiunt; & cibos non appetunt, & pustulæ fiunt toto corpore.*

Ab eo loco, quo scripsit considerari oportet principium suppurationis fore, scribit ea signa, quæ accidunt suppurationem patientibus, quibusque agnoscuntur. Describit verò illa eo ordine, quo contingunt, nimirum non omnia hucusque scripta si- B gna simul eueniunt illis neque omnibus, sed alia ante alia. Paulò antè descripsit eos qui primùm suppurationem pati incipiunt, & gradatim processit ad hæc vsque, quæ modò describit, quæ iam tabe laborare hominem significant: iis enim qui cum suppuratione iam tabescunt, accidit febricula quædam lenta, sed quæ nunquam intermittit, & quæ per noctem maior apparet: nam commune est omnibus tabescentibus quacunque ex causa incalescere quum humectantur, (ita enim incalescunt à C cibo) constat verò vt nox & somnus sint in rebus humectantibus, dies & vigilia, in exsiccantibus. Sudores etiam illis accidunt admodùm, sunt enim ex contentricis facultatis debilitate: tussis etiam iis fit, ob pus in thorace, sed non excreant quicquam effatu dignum: nam si ita excrearent & expurgarentur, certè non tabescerent. Oculos excauare, extenuationem & siccitatem nimiam; & hanc ipsam vngues curuos reddere posse, notius est quā vt monstrari debeat. Quòd rubeant maxillæ, ea- D dem causa facit, quæ ante suppurationem solet in pulmonia, vapores nimirum calidi à pulmone rectà ascendentes. Digiti potissimum extremi calent his eâdem causa, qua manus ardêre solent ob intemperiem calidam iecoris: nimirum emergunt, concurruntque ad manus venæ copiosæ & arteriæ fuligines deferentes: est verò peculiare hoc tabidis ex suppuratione, non adeò cum aliis, qui hectica febre laborant commune: quia habent ij in thorace multum succum conclusum & putrescentem, à E quo multæ fuligines per arterias in extremas partes distrahuntur, iis hominibus grauiter iam affectis solent tandem pedes intumescere, & pustulæ per corpus totum fieri, eâdem causa qua hydrops præ debilitate facultatis naturalis malè commutato alimento. Hi etiam ob calorem, in ventriculi ore factum iam, sensum famis amittunt: quanquam vbi necessitas magna iam est, membra arescant. Verùm hæc signa prioribus adiuncta, non solùm hominem suppuratione laborare apertè indicant, F sed etiam in difficillima iam affectione esse constitutum.

Ὁκόσα μὲν οὖν ἐγχρονίζει τῶν ἐμπυημάτων, ἔχει τὰ σημεῖα ταῦτα, καὶ πιστεύειν αὐτέοισι χρὴ κάρτα. ὁκόσα δὲ ὀλιγοχρόνιά ἐστι, σημαίνεσθαι τουτέων, ἤν τι ἐπιφαίνηται, οἷα καὶ τοῖσιν ἐν ἀρχῇσι γινομένοισιν, ἅμα δὲ καὶ ἤν τι δυσπνούστερος ᾖ ὁ ἄνθρωπος.

G *Suppurationes ergo diuturnæ habent hæc signa, & credere illis admodùm oportet. Quæcunque autem recentes sunt, his significētur, si quid eorum quæ in principio fiunt, accidat, & difficiliùs spiret homo.*

Suppurationes cùm iam ſunt veteres, agnoſcuntur ſignis quæ vltimò relata ſunt: ſi ſunt recentes, illis quæ primò diximus (dictum enim à me iam eſt vt Hippocrates ſigna hæc ſcribat eo ordine quo eueniunt) & præterea difficili reſpiratione quæ ſentitur in ſuppuratione recenti magis quàm in antiqua, quia eſt difficultas reſpirandi recés, vt affectio ipſa recens eſt.

Τὰ δὲ ταχύτερον αὐτέων ἢ βραδύτερον ῥηγνύμενα, τοῖς δὲ γινώσκειν χρή· ἢν μὲν ὁ πόνος ἐν ἀρχῇσι γένηται, καὶ ἡ δύσπνοια καὶ ἡ βὴξ καὶ ὁ πτυελισμὸς διατείνῃ ἐς τὰς εἴκοσιν ἡμέρας, ἔχων προσδέχεσθαι τὴν ῥῆξιν, καὶ ἔτι ἐμπροσθεν· ἢν δὲ ἡσυχέστερος ὁ πόνος εἴη, καὶ τ' ἄλλα πάντα κατὰ λόγον, τουτέοισι προσδέχεσθαι τὴν ῥῆξιν ἐς ὕστερον· προσγίνεσθαι δὲ ἀνάγκη καὶ πόνον καὶ δύσπνοιαν, καὶ πτυελισμὸν πρὸ τῆς τοῦ πύου ῥήξεως.

Quæ verò citius aut tardius, rumpuntur, his agnoſci oportet: ſi dolor in principio fiat, & difficultas reſpirandi, & tuſſis & ſputum perſeueret continenter, vſque ad viginti dies, ſpectare ruptionem, & adhuc prius: ſi verò manſuetior dolor ſit, & alia omnia ſecundum rationem, his ſpectare ruptionem tardius. Neceſſe autem eſt fieri dolorem, & difficultatem reſpirandi, & excreationem, ante ruptionem puris.

Dictum antea eſt, ſuppurationes pulmonis non biliosas, rumpi ſolere, aliàs citiùs, vigeſimo inquam aut trigeſimo, aliàs tardiùs quadrageſimo aut ſexageſimo, modò docet per ſigna præcognoſcere, an ſiens ſuppuratio citò an tardiùs rumpenda ſit. Vt docet Galenus 3. de Criſibus, morbi ſpecies agnoſcitur ſymptomatis propriis: magnitudo, illorum magnitudine: motus, illorum motu: præſenſio temporis iudicatoriis morbi, pendet ex notitia magnitudinis & celeritatis morbi: nam magni morbi iudicatur, celeres motu, breui: ruptio eſt veluti quædam ſuppurationis iudicatio: ergo ſuppurationem cui ſigna, quæ ſuppurationes ſolent conſequi, magna ſunt, & celeris motus, hoc eſt multum & continenter vrgentia, certum eſt rumpendam citò: cui contraria accidunt, tardiùs. Dictum verò antea eſt, ſuppurationi quæ fit, accidere dolorem & difficultatem ſpirandi, ac tuſſim cum quâdam excreatione: hæc maiora fiunt cum pus conficitur, atq; cum feſtinantiùs conficitur, multò maiora, ac minùs intermittentia: hoc eſt quod dicit, neceſſe autem eſt fieri dolorem, & difficultatem reſpirandi, & excreationem, ante ruptionem puris.

Περιγίνονται δὲ τουτέων, μάλιστα μὲν οὓς ἂν ἀφῇ ὁ πυρετὸς αὐθημερὸν μετὰ τὴν ῥῆξιν καὶ σιτίων ταχέως ἐπιθυμέωσι, καὶ δίψης ἀπηλλαγμένοι ἔωσι, καὶ ἡ γαστὴρ σμικρά τε καὶ ξυνεστηκότα ὑποχωρέῃ, καὶ τὸ πύον λευκόν τε καὶ λεῖον ὁμόχροον ᾖ καὶ φλέγματος ἀπηλλαγμένον, καὶ ἄτερ πόνου τε καὶ βηχὸς ἰσχυρῆς· ἄριστα μὲν οὖν οὕτως καὶ τάχιστα ἀπαλλάσσουσιν. εἰ δὲ μή, οἷσιν ἂν ἐγγυτάτω τουτέων γίνονται· ἀπόλλυνται δὲ οἷσιν ἂν ὅ, τε πυρετὸς μὴ ἀφείῃ ἢ δοκέων αὐτοὺς ἀφιέναι, αὖθις φαίνηται ἀναθερμαινόμενος, καὶ δίψαν μὲν ἔχωσι, σιτίων δὲ μὴ ἐπιθυμέωσι, ἡ κοιλίη ὑγρὴ ᾖ, καὶ τὸ πύον χλωρὸν καὶ πελιὸν πτύῃ, ἢ φλεγματῶδες καὶ ἀφρῶδες. ἢν ταῦτα πάντα γίνηται, ἀπόλλυνται· ὁκόσοισι δ' ἂν τουτέων, τὰ μὲν ἐπιγένηται, τὰ δὲ μή, οἱ μὲν αὐτέων ἀπόλλυνται, οἱ δὲ ἐν πολλῷ χρόνῳ περιγίνονται. ἀλλ' ἐκ πάντων τεκμηρίων τῶν ἐόντων ἐν τουτέοισι σημαίνεσθαι, καὶ τοῖσι ἄλλοισι ἅπασιν.

Superſunt ex his, maximè quidem quos febris reliquerit eodem die poſt ruptionem, & cibos citò appetierint, & ſiti caruerint, & venter parua & conſiſtentia deiicit, & pus album, læue & concolor ſit, & pituita carens, & ſine labore & tuſſi magna: optimè ergo ita, & celerrimè liberabuntur: ſin minùs, ſi propè hæc fiant. Moriuntur autem his: ſi febris non dimittit, vel cũ videatur dimiſiſſe ipſos, ſtatim videtur incaleſcens, & ſitim habeant, & cibos non appetant, & venter humida ſit, & pus chlorũ & liuidum ſpuant, vel pituitoſum & ſpumoſum: ſi hæc omnia fiant, moriuntur: quibuſcunque autem horum quædam fiunt, quædam non, quidam illorũ moriuntur, quidam longo tempore liberantur. Verùm ex ſignis omnibus, quæ in his ſunt, ſignificationem capere oportet, & aliis omnibus.

Quanquam ex ſuppuratione facta in thorace plerique moriantur, tamen nonnulli liberantur: morituros verò & futuros ſaluos docet hic Hippocrates agnoſcere, atque tractandum ſuſcepit in hoc exemplo locum quendam, quem in hac arte dixi ego eſſe debere omnium celeberrimum, ab aliis ſignis, ſiue ab his, quæ annuunt & renuunt. Optima verò ſigna hîc ſunt, febrem dimittere hominem ſtatim à ruptura, & cibos citò appetere, & carere ſiti (nam ſi hæc accidunt, non erit periculum tabis qua ſuppurati omnes ſolent mori) & ventrem parua & conſiſtentia deiicere (nam hanc diximus ſuprà eſſe optimam deiectionem) & pus excreari facilè & ſine dolore, album, læue, & vnius coloris (nam hoc diximus eſſe optimè coctum) & benè excreari: Cõtrà, peſsima ſunt, cùm febris durat, & quibuſdam temporibus recaleſcit, cùm videretur ſedata, & habent ſitim, & cibos non appetunt: nam ita ſolet accidere iis, qui ex ſuppuratione tabeſcunt: quia habent febriculam quandam lentam, & vt paulò antè dictum eſt, ſingulis noctibus augetur, & præterea quidquid in victu erretur ſubcreſcit, & vrgentur ſiti perpetua, ob calidam intemperiem, & hac ipſa cauſa cibos auerſantur. His ſolet cùm in extremo vitæ ſunt iam conſtituti, aluus fieri humida, deiectionibus copioſis & liquidis, accedetibus ob debilitaté retentricis facultatis in membris. Pus chlõrum (ſiue flauum ſiue viride ſit) & liuidum, & ſpumoſum, malum eſſe ex dictis conſtat: vt ergo hæc accident bona aut mala, idque omnia aut quædam, ita euadet homo, aut morietur, idq; citò aut longo tempore.

Ὀκόσοι-

Ὁκόσοισι δὲ ἀποστάσιες γίνονται ἐκ τῶν περιπνευμονικῶν νοσημάτων παρὰ τὰ ὦτα, καὶ ἐμπυΐσκουσιν, ἢ ἐς τὰ κάτω χωρία, καὶ συριγγοῦνται, οὗτοι περιγίνονται.

Quibuscunque autem abscessus fiunt ex peripneumonicis morbis post aures, & suppurant, aut ad infernas sedes, & fistulantur, hi supersunt.

Peripneumonia solui potest, aut resolutinne, aut abscessu. Resolntio bifariam fieri pntest, aut cum affatim facta euacuatione, vt fluxu sanguinis de naribns, aut copioso mictu, aut deiectione (vocaturqne hæc solutio per crisim) aut facta sensim resolutione, & excreatione, vocaturque hæc solutio per concoctionem. Abscessus quoque bifariam fit, aut inflammatione ad suppnrationem veniente in ipso pulmone, aut raptn materiæ in aliud membrum facto, vt post anres aut in inguina, aut alas, ant crura, hócqne fieri potest ant antequàm in pulmone suppurauerit, aut pòst. Hîc differit Hippoc. de solutione pulmoniæ per abscessum secundi generis: reperitur verò in codicibus Græcis duplex litera, quædam ita habet ὁκόσοισι δὲ ἀποστάσιες γίγνονται ἐκ τῶν περιπλευμονικῶν νοσημάτων παρὰ τὰ ὦτα, καὶ ἐμπύουσιν ἐς τὰ κάτω χωρία, καὶ συριγγοῦνται, οὗτοι δὲ περιγίνονται: id est, quibuscunque autem abscessus fiũt ex peripneumonicis morbis post aures, & suppurantur, versus infernas partes, & fistulantur, hi supersunt. Alia litera babet, ὁκόσοισι δὲ ἀποστάσιες γίγνονται ἐκ τῶν περιπλευμονικῶν νοσημάτων παρὰ τὰ ὦτα, καὶ ἐμπύουσιν, ἢ ἐς τὰ κάτω χωρία, καὶ συριγγοῦνται. Secundam hanc literam probat, sequiturq; Galenus dicens Hippocr. docere, solere homines, qui peripneumonicis affectibus laborant, saluos fieri factis abscessibus post aures, iisque suppuratis, aut factis ad infernas sedes, ad inferni inquam ventris regionem, aut ad inguina, aut ad femora, ant ima crura, iisque fistulatis. Fistula est ruptura longa & angusta ad modum fistulæ, quæ cùm inueterascit, callo interiùs obducitur, dum recẽs est, est nonnunquam sine callo. Ergo inquit, cùm abscessus fit post aures, satis esse si suppuret, & suppuratio rumpatur, tamen cùm in infernis sedibus fistnla est, esse opus, vt ab intimis partibus excrementa effluant. Monitum à me sæpe est, Hippocr. sententias transferri debere ad nmnia ea quorum ratio est par: ergo si abscessus & suppuratio non post aures, sed in collo, aut alis fiat, liberari nihilominus peripneumonicus posit: neque solùm is posit per hos abseessus euadere, sed & plenriticus, & qnicunque inflammatione circa thoracẽ laboret. Verùm inter bos, peripnenmonici post aures plerunque abscessus faciunt: nimirũ per arterias & venas conspicuas, accipit hæc regio ascendentia è pulmone citissimè. Hic est sensus satis quidem probandus, quem reddit lectio hæc secunda, tamen quia prior illa reperitur in antiquis codicibus, dicendum est, qnem sensum posit reddere, qui nnn sit futilis. Certè cùm abscessos aliquis suppurauit, ac rumpitnr, tunc maximè euadit homo, cùm ruptura idonea est, vt pus expurgetur, nequaquam retrocedens, hæc verò est decliuis, & deorsum facta quam Hippocr. solet vocare εὔρουν, id est, facilè fluentem: nam si suppnrato abscessu post aures, euque rupto sublimi parte, timendum est, ne materia ad interna re-

A trocedat, antequam expurgetur: ergo eum maximè sperabimus euasurum cui rumpetur suppuratus abscessus in parte ima, ruptura decliui deorsnmque prodncta, vt producuntur fistulæ: hic igitur posit esse huius loci sensus, vt nulla hic infernarum regionum putetur facta mentio, sed quasi ita diceretnr, euadunt, si abscessus suppuret post aures, & rumpatur, fistuleturq; deorsum.

B Ὑποσκέπτεσθαι δὲ χρὴ καὶ τὰ τοιαῦτα ὧδε, ἢν ὅ τε πυρετὸς ἔχῃ, καὶ ἡ ὀδύνη μὴ πεπαυμένη ᾖ, καὶ τὸ πτύελον μὴ ἐκχωρέῃ κατὰ λόγον, μηδὲ χολώδεες αἱ τῆς κοιλίης διαχωρήσιες, μηδὲ εὔλυτοι καὶ ἄκρητοι γίνωνται, μηδὲ τὸ οὖρον κάρτα πολύ τε καὶ παχὺ καὶ πολλὴν ὑπόστασιν ἔχον, ὑπηρετῆται δὲ καὶ περιεστικῶς ὑπὸ τῶν λοιπῶν πάντων τῶν περιεστηκότων σημείων· τούτοισι χρὴ τὰς τοιαύτας ἀποστάσιας ἐλπίζειν ἔσεσθαι.

C *Considerare autem hæc ita oportet: si febris detinet & dolor non sedetur: & sputum non excreetur ex ratione, neque biliosæ fiant ex ventre excretiones, neque facilis solutionis & syncera, neque vrina multa & crassa, & multum sedimenti habens, promittitur verò à reliquis quæ supersunt signis superfuturum hominem: his oportet expectare tales fore abscessus.*

D Rationem agnoscendi an futurns sit talis abscessns, qualis antea dictus est, ex peripneumonia, docet Hippoc. mndo. Hæc ratio est ex his quæ adsunt & non adsunt, vt si febris detinet & dolor nou sedetur, eo tempore, quo iuxta morbi naturã & constitutionem deberet cessare: nam si eo tẽpore duo hæc aut desiissent, aut desinere cœpissent, solutio sine permutatione esset expectanda: siquidem bis desistentibus sputum excrearetur ex ratione, id est vt illa remittunt, solutio quam per concoctionem E appellari antea diximus: si biliosæ fierent ex ventre excretiones aut facilè fluentes (hoc enim significat dictio illa εὔλυτοι) & synceræ, per crisim posset solutio expectari, aut etiam si multa & crassa, multúmque continens sedimenti: sed si nihil tale adsit, nihilominùs ex aliis signis videatnr homo euasurus, superest vt permutatione ac abscessu liberetnr. Verùm ego huic præsagationi censeo addi semper accidentia propria in particula, dolores scilicet qui antecesserint, aut modò sint in ea parte, in qua ex- F pectatnr abscessus: vt si nihil illorum sit, quæ adesse neganimus, sit verò dolor aut post aures, aut in inguine, multò certius tunc est, abscessum in eam partem quæ dolet, futnrum. Sed qnn pacto cùm antè inter signa mnriturorum posuerit aluum humidam, nnnc dicit fieri tales abscessus, quibus non fiunt biliosæ ex ventre excretiones, neque facilè fluentes & synceræ, quasi quibus tales excretiones fiunt, non fiant abscessns, sed sine iis liberentur: Hîc intelligit de peripneumonicis nondum suppu- G ratis, antea verò de tabescentibus iam ex suppuratione: de quibns etiam intelligi Aphoris. 16. part. 6. quo dicitur, ei, qui à pleuritide, aut peripneumonia tenetur, alui profluuium succedere, malum, in commentario diximus.

γίνονται δὲ αἱ μὲν ἐς τὰ κάτω χωρία, οἷσιν ἂν περὶ τὰ ὑποχόνδρια τοῦ φλέγματός τι ἐγγίνηται· αἱ δὲ ἄνω, οἷσιν τὸ μὲν ὑποχόνδριον λαπαρόν τε καὶ ἀνώδυνον διατελέῃ· δύσπνους δὲ τινα χρόνον γενόμενος, παύσηται ἄτερ φανερῆς προφάσιος.

Fiunt autem ad infernas regiones, quibus circa hypochondria phlegmatis aliquid fit: sursum verò, quibus hypochondrium molle & sine dolore perdurat: ac cùm quodam tempore difficile respirantes sint facti, cessat sine alia causa manifesta.

Nomen phlegma significat ardorem aut vstionē à verbo φλέγω, tamen inualuit vsus vt de pituita succo frigido diceretur. Hic nihilominùs propriè ab Hippoc. vsurpatur pro ardore, ac pro inflammatione vocata, vt palàm faciunt illa verba, quibus obiiciens contraria dictis, scripsit, si verò hypochondrium sit molle & sine dolore. Summa rei hoc loco est, expectari debere abscessus in supernis aut infernis regionibus, vt materia videbitur sursum aut deorsum inclinare, inclinare autem materiam deorsum per peripneumoniam intelligimus, cùm hypochondria attingit dolor & ardor: sursum repere sentimus, cùm nihil tale in hypochōdrio accidit, & hnmo cùm cœpisset denuò difficulter respirare, rursum sine manifesta causa, illa respirationis noxa cōquieuit: hoc enim signum est, primùm succi ascendentis, deinde emissi extra thoracem. Hic rursum clarinris præsagationis causa, tu cnnsidera accidentia peculiaria partiū in qnibus expectari potest abscessus, vt nuperrimè monui.

Αἱ δὲ ἀποστάσιες αἱ ἐς τὰ σκέλεα ἐν τῇσι περιπλευμονίῃσι τῇσιν ἰσχυρῇσί τε καὶ ἐπικινδυνώδεσι, λυσιτελέες μὲν πᾶσαι. ἄρισται δὲ αἱ τοῦ πτυέλου ἐν μεταβολῇ ἐόντος γιγνόμεναι. εἰ γὰρ τὸ οἴδημα καὶ ἡ ὀδύνη γίγνοιτο, τοῦ πτυέλου ἀντὶ ξανθοῦ πυώδεος γινομένου καὶ ἐκχωρέοντος ἔξω, οὕτως ἂν ἀσφαλέστατα ὅ, τε ἄνθρωπος περιγίγνοιτο, καὶ ἡ ἀπόστασις ἀνώδυνος τάχιστα παύσεται· εἰ δὲ τὸ πτύελον μὴ ἐκχωρέῃ καλῶς, μηδὲ τὸ οὖρον ὑπόστασιν ἀγαθὴν ἔχον φαίνοιτο, κίνδυνος χωλὸν γενέσθαι τὸ ἄρθρον, ἢ πολλὰ πρήγματα παρασχεῖν.

Abscessus quidem in crura in fortibus, periculosisq; pulmonis, vtiles sanè omnes. Optimi autem qui fiunt, sputo eunte in mutationem: si enim tumor ac dolor sit sputo pro flauo facto purulento, & excreto extra, ita quidem securissimè homo supererit, & abscessus sine dolore celeriter cessabit: si autem sputum non bene excernatur, neq; vrina sedimentum habere videatur, periculum clauditatis in articulo, aut multi negotij est.

Abscessus, genus quoddam est eorum expulsionum, quæ à natura fiunt, fiunt verò cùm natura nō potest succos malignos extra corpus omnino pellere: sed vt extra corpus pellere, maioris roboris est, quàm in membrum aliquod externum: Ita maioris, in longinquum à parte, quę primaria affectione laborat, quàm in vicinum pelli: atque quoniam in membrum ignobile incumbere, quā in id quod minùs ignobile sit, minor est noxa, & humilia membra sublimibus ignobiliora & remotiora à nobilibus sunt, abscessus qui in ignobilibus & humilibus atque à loco affecto remotis fiunt, quod attinet ad membri natnram boni sunt. In hanc seotētiam dictum est ab ipso Hippoc. 2. Epid. sect. j. optimi positissimum sunt inferni & longissimè infra ventrem, & remotissimi à morbo: ergo in pulmoniis abscessus in cruribus boni sunt: constat verò vt hac ratione etiam in pleuritide & hepatis & lienis inflammatione talis abscessus bonus sit: erit certè multò melior, cùm fiet, appareotibus iam in parte quæ primùm laborabat, signis concoctionis: nam hoc omnibus euacuationibus commune est, vt cum signis concoctionis plus, sine illis minùs conferant: itaq; meliores erunt abscessus, qui fient sputo iam eunte in mutationem, vt si tumor & dolor, id est, inflammatio, quæ est ipse abscessus, fit excreatione, quę flaua erat, mutata in pus & facilè excreta (nam hæc sunt propria concoctionis signa in inflammatione thoracis) citò tutò & facilè soluetur abscessus: sed si sputum non bene excernatur, id est, neq; facilè, neque cum coctione, neq; vrina sedimentum optimū habere videatur, periculum est clauditatis in articulo, aut multi negotij, id est, magni morbi & multum negotium facessentis ægroto & medico. Primùm est hîc consideratione dignum, cur in signis coctionis non meminit vrinæ, meminit verò in signis cruditatis, dicens, neq; vrina sedimentum bonum habere videatur? Certè in pulmonia non consideratur vrina præcipuè ad concoctionem aut cruditatem, sed sputum, consideratur etiā & vrina, sed secundariò: cumq; vrina secundariò consideratur, maiores habet vires renuendo, quàm annuendo: nam non est tantæ securitatis, vrinam coctam esse per pulmoniam, quanti periculi, non esse coctam. Deinceps est consideratione dignum, cur dicat periculum clauditatis imminet in articulo, cùm hactenus abscessus ad articulos fieri non dixerit? Certè vt vtatur suo breuiloquio, & vt tu dictū putes, abscessus qui ad crura fiunt, ad articulos fieri solere, ob laxitatem & ob assiduum motum partis: quod Hippocr. hic innuit & loco citato, ex 2. Epid. & 4. Aphor. 31. & sæpè alibi dicit. Deinde quo pacto dicit, sputo pro flauo facto purulēto, securissimè homo supererit, cùm biliosam suppurationem tantoperè antea vituperauerit? Certè vituperauit antea eam per quam excernitur pus cum bile, simul aut alteroatè: nunc verò commendat sputum quod æqualiter fit ex flauo purulentum.

Ἢν δὲ ἀφανίζωνται καὶ παλινδρομέωσιν αἱ ἀποστάσιες τοῦ πτυέλου μὴ ἐκχωρέοντος, καὶ τοῦ πυρετοῦ ἔχοντος, δεινόν. κίνδυνος γὰρ, μὴ παραφρονήσῃ καὶ ἀποθάνῃ ὁ ἄνθρωπος.

Si verò euanescant abscessus & retrocedant, sputo non excreato, & febre detinente, graue periculū imminet, ne desipiat, & moriatur homo.

Vt nihil magis expetendum est per abscessus, quàm vt extra erumpant quàm maximè, qua cuq; in parte fint, ita nihil est magis periculosum, quàm euanescere

ſcere retrocedentes: ſi enim euaneſcerent reſoluti, non eſſet malum: ſed cùm euaneſcunt retrocedentes, euaneſcunt repentè & inſperatò, & ſputo non exeunte ex ratione, & febris nihilominus detinet, quæ ſanè remitteret feruorē ſi bene ſolueretur abſceſſus. Verùm cùm hæc ita accidunt, non bene, neque per reſolutionem ſoluitur, ſed retrocedēte materia in locum aliquem internum. Parotidibus ergo ita euaneſcentibus, delirium & mors timeri debent: nam ſi ſuccus in cerebrum rapitur, deſipiet homo, incidetq; in lethalem affectionem, ſi in pulmonem, morietur ſuffocatus, delirabitque nihilominùs per conſenſum cerebri. Non tantùm autem has affectiones timeri oportet, ſed alia etiam mala, neque quidem eadem ſi in parte anteriori abſceſſus fuerit, atque ſi in poſteriori, ſed vt in Aphor. dicitur: quibus à parte poſteriori conuulſiones & diſtentiones: quibus verò ab anteriori, furor aut dolores lateris acuti, aut ſuppuratio, aut dyſenteria, ſi rubri fuerint tumores.

Τῶν δὲ ἐμπύων, τῶν ἀπὸ τῶν περιπλευμονικῶν, οἱ γεραίτεροι μᾶλλον ἀπόλλυνται. ἐκ δὲ τῶν ἄλλων ἐμπυημάτων, οἱ νεώτεροι μᾶλλον ἀποθνήσκουσιν.

Suppurati ex peripneumonicis morbis, ſeniores magis moriuntur: ex aliis autem ſuppurationibus iuniores moriuntur magis.

Duo hîc affirmat, primùm ex ſuppuratione, quæ ſuccedit peripneumoniæ, ſeniores mori magis, alterum ex reliquis ſuppurationibus iuniores magis mori: primum illud ſine omni exceptione poteſt intelligi, nam ſenes quicunq; moriūtur magis quā iuuenes ex eo morbo, & quò ſeniores ſunt, eò magis: nimirum ſenes habent multò debiliorem facultatem animalem quàm iuuenes, qua ad expurgationem puris eſt in primis opus, hac ipſa cauſa non hæc ſuppuratio tantùm, ſed omne thoracis malum in ſenioribus eſt periculoſum. In ſecunda huius ſententię parte eſt opus diſtinctione, non enim vltimi ſenes, vt qui ſexageſimum anū iam ſuperauerūt, liberantur meliùs ab aliis ſuppurationibus quàm iuuenes (tales enim ob facultatum omnium debilitatem habent ad omnīa deteriùs) ſed qui primi ſenes ſunt, quos alio nomine conſiſtentes vocamus, minùs mori ſolent inflammationibus ſuppurantibus quàm iuuenes, nam ſenes expectant iuſtum ſuppurationis tempus & deinde curationem, cùm illis locis facultate animali opus non ſit, iuuenes verò ſolent ob calorem temperamēti & ſanguinis copiam, magnitudine morbi & ſymptomatum intercipi, antequam perfecta ſuppuratio ſit. Hac ipſa cauſa iuuenes morbis acutis capiuntur & moriuntur crebriùs quàm ſenes.

Αἱ δὲ ξὺν πυρετῷ γινόμεναι ὀδύναι περὶ τὴν ὀσφῦν τε καὶ τὰ κάτω χωρία, ἢν τῶν φρενῶν ἅπτωνται, τὰ κάτω ἐκλείπουσαι, ὀλέθριαι κάρτα. προσέχειν οὖν δεῖ τὸν νόον τοῖσιν ἄλλοισι σημείοισιν, ὡς ἢν τι καὶ τῶν ἄλλων σημείων ἐπιφαίνηταί τι πονηρὸν, ἀνέλπιστος ὁ ἄνθρωπος. ὁκόσοι δὲ τῶν ἐμπύων καίονται, οἷσιν ἂν καθαρὸν μὲν τὸ πύον ᾖ καὶ λευκὸν, καὶ μὴ δυσ-

A *ώδεες, σώζονται. οἷσι δὲ ὕφαιμόν τε καὶ βορβορῶδες, ἀπόλλυνται. εἰ δὲ ἀναΐσσοντος τοῦ νοσήματος ὡς πρὸς τὰς φρένας, τἄλλα σημεῖα μὴ πονηρὰ ἐπιγίνηται, ἔμπυον ἔσεσθαι τοῦτον πολλαὶ ἐλπίδες.*

Dolores cum febre facti circa lumbos & infernas ſedes, ſi ſeptum tranſuerſum attigerint relinquentes inferna, lethales valde. Animaduertere ergo oportet alia ſigna ſi aliud etiam
B *prauum appareat, ſine ſpe eſt homo: quicunque autem ſuppuratorum vruntur, quibus purum eſt pus & album & non fœtens, ſeruantur; quibus autem cruentum & cœnoſum, moriuntur. Si autem ſubeunte morbo ad ſeptum tranſuerſum, alia ſigna non mala ſuperueniant, ſuppurationem fore hanc ſperandum eſt.*

Vbi nos legimus ſeptum tranſuerſum, Gręcè ha
C betur τῶν φρενῶν, quod nomen ſignificat mentem, idcirco tamen ſepto tranſuerſo ab antiquis Græcis datum eſt, quod ſepto citiſsimè conſentit cerebrū, quę mentis eſt ſedes: quidam verò hîc putabant nomen hoc propriè vſurpari, dicique de ipſa mente, vt ſenſus ſit, ſi dolores lumborum cum febre facti mentem attigerint, id eſt, delirare hominem fecerint. Verùm Hippocratem non hoc voluiſſe ſignificare, apertum eſt ex verbis quæ ſubdit, in fine totius dictionis, dicens, ſuppurationem fore hanc ſpe
D randum eſt, conſtat enim ex delirio, non expectari ſuppurationem. Omnes ferè interpretes in ſuis verſionibus expungunt ab hac dictione verba illa: Quicunque autem ſuppuratorum vruntur, quibus purum eſt pus & album, & non fœtens, ſeruantur, quibus autem cruentum & cœnoſum, moriuntur. Galenus etiam in ſuis Commentariis verba hæc præteriuit. Verùm ſententia mea neque expungi, neque præteriri debent, ſed excipi ad finem dictionis (vt hæc ſit tota oratio, dolores cum febre
E facti, circa lumbos & infernas ſedes, ſi ſeptum tranſuerſum attigerint relinquentes inferna, lethales valde. Animaduertere oportet igitur alia ſigna. Si aliud etiam prauum appareat, ſine ſpe eſt homo, ſi autem ſubeunte morbo ad ſeptum tranſuerſum, alia ſigna non mala ſuperueniant, ſuppurationem fore hanc ſperandum eſt: quicunque autem ſuppuratorum vruntur quibus purum eſt pus & album & non fœtens, ſeruantur: quibus autem cruentum & cœnoſum, moriuntur) hærent enim ita cum aliis
F verbis aptè & pulcherrimum ſenſum reddunt, eſt enim hic ſermo de inflammatione partis alicuius earum quæ in regione lumborum ſitæ ſunt, hæ ſunt muſculi quidam hærentes ſpinæ, & renes, & pars quædam inteſtini, & pars etiam meſenterij: hæc ergo inflammatio dolorem ea parte facit cum perpetua febre, qui dolor ſi relinquens partes infernas videatur aſcendere verſus ſeptum tranſuerſum, apertum indicium eſt ſucci eò aſcendētis, quę permutatio peſsima profectò eſt ac lethalis. nam
G duorum alterum afferet, aut ſuffocationē, aut ſuppurationem in thorace, quam etiam lethalem eſſe ex dictis conſtat. ergo oportet cùm ille ſuccorum aſcenſus duplicem exitum afferre poſsit, quorum ille eſt ipſa mors, hic lethalis morbus, adhibere alia ſigna ad diſtinguendū. nam ſi cùm ſuccus aſcēdit,

suffocatio imminet, non poterit nō adesse aliud prauum signum, quod si adest, sine spe erit homo, sin minus, suppuratio spectanda est, sed cùm suppuratus iam erit homo, oportet prognostica arte vti: nā etsi suppuratorum plurimi moriuntur, tamen liberantur etiam & nonnulli. Multa scripsit Hippocr. prius ad prænoscendum an qui suppurationem patitur, sit moriturus, modò tamen tangit omniū vltimum, obiter tangens vltimam suppuratorum curationem. nimirùm cùm alia omnia videntur non esse satis ad curationem eorum qui suppurationem aut in ventre imo aut in thorace patiuntur, secare debemus eadem prorsus arte, qua hydropicos, sin minus, vstione cutis vtendum erit, affixo ignito ferro, vno aut pluribus locis, vt videbitur, vt per vlcera aut fistulas expurgetur pus. Cum ergo hoc ita factum erit, si quidem pus optimum manabit, facultas profectò naturalis in membris valere apertè cognoscetur, liberandumque ita hominem spes erit, si verò pro pure virus quoddam manabit, morietur homo. C

Κύστιες δὲ σκληραί τε καὶ ἐπώδυνοι, δειναὶ μὲν παντελῶς καὶ ὀλέθριαι. ὀλεθριώταται δὲ ὁκόσαι ξὺν πυρετῷ συνεχεῖ γίνονται. καὶ γὰρ οἱ ἀπ᾽ αὐτέων τῶν κυστέων πόνοι, ἱκανοὶ ἀποκτεῖναι, καὶ αἱ κοιλίαι οὐ διαχωρέουσιν ἐπὶ τῶν τοιούτων, εἰ μὴ σκληρὰ καὶ πρὸς ἀνάγκην. Λύει δὲ οὖρον πυῶδες οὐρηθὲν, λευκὴν καὶ λείην ἔχον τὴν ὑπόστασιν. Ἢν δὲ μήτε τοῦ οὔρου μηδὲν ἐνδιδοίη ὁ πόνος, μήτε ἡ κύστις μαλάσσοιτο, ὅ, τε πυρετὸς ξυνεχὴς ἦ, ἐν τῇσι πρώτῃσι περιόδοισι τοῦ νοσήματος, ἐλπὶς τὸν ἀλγέοντα ἀπολέσθαι. D

Vesica dura & dolentes graues quidem omnino & mortales: maximè verò mortales, quia cū febre continua fiunt: nam qui ab ipsis dolores fiunt, sunt satis ad interimendum, & ventres nō excernunt his, nisi dura & ægrè. Soluit autem vrina purulenta micta, albam & læuem habens hypostasim: si verò neq; quippiam cedat, neq; vesica mollescat, & febris continua sit, in primis periodis morbi spectandum est ægrotum moriturū. E

Duraties & dolor vesicæ significant illius inflammationem, hæc cum febre perpetua significant nō tantùm inflammationem, sed hāc etiam magnam, inflammatio verò omnis vesicæ lethalis est, maximè verò quæ magna est: nam præterquā quod dolores quos affert, sunt satis vt interimat, accidit difficultas reddendi excrementa, reddunt enim pauca & dura; cùm quia calor loci intestino vicini desiccat excrementa, tùm etiam quia cùm erumpunt fæces, comprimitur vesica & dolet grauius: refugiente ergo natura dolorem, cessat homo ab excretione, ita fit retentio excrementorum, quæ retenta semper desiccantur & durescūt, atq; si soluendum est malum hoc, aut suppurata aut resoluta inflammatione, si quidem suppuratur & rumpitur suppuratio, mingetur vrina bene aliòqui cōcocta & cum ea pus, & mollescet vesica: si resoluitur, mollescet itaquoq; si verò nihil horum fiat, & febris perseueret, constat esse inflammationem cōtumacem, quæ septimo aut priùs interimit: est enim acutissimus morbus.

A Ὁ δὲ τρόπος οὗτος, ἅπτεται τῶν παιδίων μάλιστα τῶν ἑπταετέων, ἕως ἂν ἐς τὰ πεντεκαίδεκα ἔτεα γένωνται.

Forma hæc potissimùm attingit pueros à septimo vsq; ad quatuordecimum annum.

Omnib. vesicæ morbis sunt magis obnoxij pueri, quàm maiores natu, quia ob inordinatos motus rapiuntur excrementa cum potu in vesicam: hinc B fit vt calculo vesicæ laborent crebriùs, quod Hippocr. 5. Epid. his verbis dixit, post mictum concretio in pueris.

Capvt XVII.

Οἱ δὲ πυρετοὶ κρίνονται ἐν τῇσιν αὐτῇσιν ἡμέρῃσι τὸν ἀριθμὸν, ἐξ ὧν τε περιγίνονται οἱ ἄνθρωποι, καὶ ἐξ ὧν ἀπόλλυνται.

FEBRES iudicantur eisdem diebus numero, quibus superſunt homines, & quibus mo- C *riuntur.*

Celsus libro 3. cap. 4. statuit, nullum esse in morbis dierum delectum, quod ad solutionis tempus attinet, sed figmentum merum esse, quod Hippocr. de his docet, eò quòd nullo die non contingat homines mori & saluos fieri, quinetiam sæpè morbo in iudicationem eunte, talem permutationem fieri, vt qui dies leuissimus esse cœperat, grauissimus modò fiat, vsqueadeò nihil esse firmum in D dierum numeris. imò verò censet Hippocr. ac cum eo alios ratione illa ex numeris philosophandi, quā docuit Pythagoras, deceptos, ita de diebus criticis sensisse. Quædam alia argumenta addit, vt ostendat Hippocr. de criticis diebus pugnantia protulisse, verùm hæc diluet quiuis, qui quę Hippocr. affirmat, vt statim declarabo, intelliget. modò perpendendum est, quomodo se posit gerere circa ægrotos, qui omnium dierum criticorum, vt Celsus, curam deposuerit. satis, inquit, est Medicum excre- E menta semper considerare, & mutationes, quæ circa concoctionem contingunt notare, expectareq; solutionem futuram, cùm materia erit perfectè cocta, quocunque die id fiat. Certè si quis hæc ita considerat ac præterea signa critica vocata cognouerit, vt cū illa senserit, crisim iam iam instare intelligat, haud multum videtur errare posse, etsi dies non numeret: atque est nobis vtendum hac arte tunc saltem, cùm quotus ægrotationis dies sit, non est quī certò dicat, verùm quum nobis constiterit, quo die F morbus cœperit, vt quotus ægritudinis dies sit, facilè possimus supputare, non est quòd sententiam Hippocr. & Galeni, & aliorum omnium Medicorum negligamus, illorum omnium sententiis & experimentis confirmatam, neque enim argumenta Celsi sunt tanti momenti: nam non negat Hippocrates aut alius quisquam posse hominem quouis die mori & à febre liberari, sed nō esse omnium hac in re parem dignitatem affirmant, eosque qui sæpius & perfectiùs solent iudicare, criticos esse. De G causa qua dies quidam critici sunt, disputatum à me est lib. 10. Controuersiarum, indicatumque est aduersus sententiam quorundam, eansam non esse solùm in proportione causæ efficientis ad eam quę accipit, sed maximè in motu astrorum, quod præter ordinem & perpetuitatem quæ ad id suadendū valent

valét nõ mioimũ, fides q̃ in iis diebos accidit signis & iodiciis, & quod præsenti loco affirmat Hippoc. maximè suadeot: nam inquit, eisdem diebus homines mori, quibus salui fiunt, id est, diebus criticis solere homines mori & liberari. Constat verò proportionem efficientis ad id quod aceipit, quanqoam facit ad præscribendũ finem actionis, tamen noo esse ancipitem ad vtrunq; euentum, non enim si facoltas taoto tempore solet vincere morbum, ob haoc facultatis ad morbum proportionem, necesse est vt morbus hoc ipso tempore facultatem vincat: itaq; hoc fit, causis his inferois accedeote virtute aliqua cæli, hanc verò esse in luna cõseotaneum esse rationi, illic etiam ostendimus, sed quem lunæ motũ aut quam passionẽ dies critici maximè sequaotur, non est intellectu facile: nam omnino aliquem motum aut passionem obseruari debere ad dierum computationem manifestum est: fiunt in lunæ monbus menses tres, quidam peragrationis, quidam illuminationis, alius consequutioois: primus est tempus quo integrum circulum peragit luna secundũ consequutionem signorum, in idem punctum rediẽs, vode recesserat: constat verò hunc à quocunq; puocto cæli posse iocipere. nam sphæræ quæuis pars est principium & finis: secundus est tempus quo ea facie, quam nos intuemur, luna est illumioata: tertiꝰ est ab hora ad horam coniunctionis cum sole. Galenus præter hos tres meoses alium inuexit ex duobus, illominationis inquam & peragrationis conflatum, in quem causam dierum criticorum refert quem vocat medicinalem, quemq; 26. diebus & 22. horis constare affirmat. Astrologi hac in parte aliter sentiunt, nempe dierum decretoriorum vires nasci ex motu peragrationis lunæ, fieri que mensis huius quibusdam diebus vires ob aspectus, quos luna comparat cum eo puncto vnde primùm egressa est: qui sunt tetragonus aut medius potissimùm, deinde & trinus & sextilis: nam obseruatissimom est ab iis, qni viribus astrorum aoimum aduertũt, astra omnia, erraotia præcipuè, comparare vires quasdam, & nouas quasdam significationes præstare, cùm veniunt ad tales aspectus, aut cum alio nobili astro, aut cum puncto vnde egressum id ipsum est. Sextilis aspectus est remotio per duo signa zodiaci, hæc est enim sexta cæli pars: tetragonus, per tria: trinus, per quatuor: medius, per sex signa, huic rursum succedit trinus, ac deinceps tetragonus, & rursum sextilis, reditque astrum in locum, vnde recessit primùm. Nullus certè dictorum mensium lunæ legitimus est siue regularis; neq; habet statum tempus, certumq; quo compleatur: oam mensem peragrationis & consequutionis, motus astri in epiciclo, qui nonnunquam celeris, nonnuoquam tardus est, illegitimum facit. Mensem illuminatiouis facit illegitimum non hoc solùm, sed & accessus ad solem, qni ad caput caudámve, aut ad ventrem draconis vocati, fiat, ac præter hæc, signa in quibus coniunctionem fieri contingit, quæ rectè aut obliquè ascendunt: qui hæc non intelligit, ne molestè ferat, satis ei sit certò scire; omnes illos lunæ menses illegitimos esse, eiusque rei demonstrationem apud astrologos haberi. Quò fit, vt cùm mensis peragrationis illegitimns sit, non possint semper aspectus venire in eadem tempora, sed ex puncto vno venit lnna tanto tempore in sextilem, tanto in trinum, tanto in medium aspectum, ab alio, lõgiori aut breuiori.

A Itaq; non tam oportet numerare dies quàm obseruare pnnctum, quo homo cæpit febricitare, & contemplari locum zodiaci quo ea hora luoa est, atque ootare deinceps dies & in illis horas quibus ad punctum primum facit prædictos aspectus, illi eoim afferent magnas in morbis mutationes. Verũ quaoquam aspectuum tempora inæqualia sint ob illegitunom lunæ motum, ea varietas voius aspectꝰ tẽpori non possit addere, aut detrahere plus quàm diem, quare cùm totus motus lunæ agatur magna

B ex parte viginti & septẽ diebus & octo horis, aspectus medius pleruoque incidit in quatuordecimũ diem, oam altera mensis pars est. 13. dies & 16. horæ. Fit itaque maxima astri vis hora decimasexta diei qoatoordecimi, incipit verò aliquantò priòs, ac durat aliquantò plus. Dimidium aspectus tetragoni plerunq; fit intra quartum diem: oam octaua pars mensis est 3. dies, & 10. horæ, sextilis aspectus fit in fine quinti diei, aspectus quartus siue tetragonus fit iotra septimum: nam quarta mensis pars est sex

C dies & viginti horæ, trinus aspectus fit, ferè inter diem nonum & decimum, verùm vis aspectus, vt dictum est, incipit ante punctum aspectos ipsius, estq; faciendum maioris tempus quod antecedit, quàm quod subsequitur. Rursus aspectus tetragonus post mediuio in vigesimum diem incidit, nam tres quartæ mensis sunt 20. dies, & 12. horæ, itaque hic aspectus potest accipere vigesimiprimi diei duodecim boras, & mioòs plúsve, tamen vires capere incipit semper antequã vigesimus finitus sit,

D dicta priùs causa: ergo, dicunt Astrologi, hæc sunt momenta iudicationis morborum, quorum senteotia mihi certè, cùm rem multum diuque cogitauerim, ioultò magis placet, quàm sententia Galen. nam quid magis figmẽto simile quàm mensem inuenire, qui nullum lunæ motum aut passionem consequatur? cur luna hoc tempore, & huius temporis articulis præstet insignes vires, cùm illi tempori neque affectus lunæ neque motus quidam certus respondeat? An quia iubet Galen. at istud non

E est conseotaneum, sed est causa fictitia parataq; ad respondendum. Accedit quòd si quæ probabilia sint, hîc oportet dici; oulla ratio haberi debet illuminationis ad dies criticos: nam morbi possunt omni die incipere, & eosdem dies habent criticos, quocunque die incipiant, tamen non eodem modo procedit lunæ illuminatio, quocuoque loco luna sit, cum morbus incipit: nam fit vt incipiat morbus in nooilunio, nonnuoquam io plenilunio, nõnunquam luoa delitescente: itaque illuminationis

F nulla ratio in reddenda causa dierum criticorũ haberi debet: quare neque mensis illuminationis, neque ex eo compositi, sed solius mensis peragrationis atque dictorum aspectuum: neque verò hoc nõ est senteotiis Hippoc. satis consonum, qui sciens in dicta tempora, dictos aspectus plerunque incidere, neque verò semper in eadem, ob illegitimum motum, decretorios appellauit, septimum, decimumquartum, vigesimumquartum, nonum, vndecimũ, & decimumseptimum, ac vigesimumseptimũ, intel

G ligens verò illos aspectus neq; in medios dies semper neque in integros semper incidere, vsque adeò vt etiam, toto die possit aspectus excedere, & in diẽ sequentem incidere aut antecedentem, nominauit illos non vt perpetuò omnibus decretorios, sed vt plerisq. Subiunxit verò statim, fieri non potest vt

hæc integris diebus eximiè numerentur, innnens magnam horę euariationem diebus criticis fieri, vt nonnunquam primis, nonnunquam mediis, nonnunquam vltimis septimi aut quatuordecimi, aut aliorum, crisis fiat, cuius causam nullá reddidit Galen. nos verò apertè diximus: iam verò sæpè fieri vt crisis duos dies occupet, vt incipiés à sexto in septimum prorogetur, aut incipiens à septimo prorogetur in octauum, nemo eorum qui medicam artem exercent, negabit, fit enim quotidie: quod qua causa fiat non dicit Galen. deinde cui illorum dierum adscribi debeat illa crisis, ex ipso tempore & crisi ipsa coniectandum putat Galen. scilicet illius maximè diei erit cuius accipit maiorem partem, atq; siquidem bona perfectaq; crisis fiat, septimi, si mala aut imperfecta, sexti, hoc certè omni artificio caret, nam nō quod bona sit, debet esse septimi, sed quod sit septimi, debet esse bona: ego quidem consentaneum magis esse puto, ob inæqualitatem illam qua motus lunæ illegitimus esse cognoscitur, fieri vt nonnunquam aspectus adeò anticipet, vt antequá finitus sit sextus dies, incipiant vires astri elucere, nonnunquam adeò tardet, vt in octauum etiam diem retineat aspectus astri vires: ex dictis etiam constare posit vigesimum diem horis vltimis afferre iudicationem, vsque adeò vt haud multum referat, siquis vigesimumprimum decretorium esse dicat: certè vigesimus vires habet in fine, septimus in initio, quatuordecimus in medio, quod nosse ad medicam praxim non parum referet: nam quocunq; auxilio vti velis, si diei decretorij vim velis denitare, septimi quidem satis sit duodecim horas præteriisse, & quatuordecimi, decem & sex, vigesimi verò non nisi vltimæ horę etiam præterierint, & duodecim primæ vigesimi primi. Hæc itaq; est causa qua quidam dies sunt decretorij, de quibus Hippoc. disputat, dicens, eisdem diebus moriuntur homines, quibus supersunt, nimirum aspectus lunæ qui in dies hos incidunt, committunt in pugnam morbū & naturam: constat verò iis diebus homines morituros aut superuicturos, quibus pugna fiet. Neque verò dies decretorij omnino sunt indifferentes ad salutem aut ad mortem, qui potiùs sunt iuuantes naturam hominum, nisi concursu aliorum astrorū fiant infortunati dies, nam aspectus illi per se naturam iuuant, nisi alía astra infœliciter respiciát. Hinc fit vt qui septimo, quatuordecimo, aut vigesimo iudicantur, si morituri sunt, leuiùs faciliusq; moriantur, si superuicturi, perfectiùs liberentur: nihilominùs his diebus plures moriuntur, quàm aliis, quia illis plurimi iudicantur, quanquam illis diebus ob dierum clementiam plures liberentur quàm intereant: nam quanquam iudices omnes clementissimi essent, quique quo ad ius pateretur, omnes liberarent, & quos non possent liberare, leuissimo mortis genere punirent: nihilominùs verè diceremus, ab eisdem iudicibus homines damnari, à quibus liberantur. Certè, si quis historias quas Hippocr. lib. de Morbis popularibus scripsit, percurrat, inueniet plures occubuisse septimo & decimoquarto, quàm sexto.

Οἵ τε γὰρ εὐηθέστατοι τῶν πυρετῶν, καὶ ἐπὶ σημείων ἀσφαλεστάτων βεβῶτες, τεταρταῖοι παύονται ἢ πρόσθεν. Οἵ, τε δὲ κακοηθέστατοι καὶ ἐπὶ σημείων

A δεινοτάτων γινόμενοι, τεταρταῖοι κτείνουσιν ἢ πρόσθεν.

Mitißimæ enim febres, & signis firmatæ securißimis, quarto die cessant aut prius: deterrimæ autem & cum grauißimis signis factæ quarto interimunt, aut priùs.

Exemplo manifestat Hippoc. quod nuper dixerat, nimirum eisdem diebus mori homines & liberari, velut febres acutissimæ exactè, si salutares B sunt, quarto die soluuntur, si lethales, quarto interimunt: nimirum iisdem diebus moriuntur, non tamen solo. 4. sed quarto aut citiùs, neque sanè solo tertio ante quartum, vt Galen. videtur velle, sed etiam aliquando secundo, etsi raró: nam Coi sororem ex hepatis inflammatione, secundo interiisse, 2. Epid. scriptum est: & paulo pòst dicetur, grauissimam anginam eadem die tertia aut quarta interimere. Sed si ita est, cur primus & secundus dies nō C ponuntur ab Hippoc. primo Epidem. & in Aphor. in decretoriis: an quia etsi mori possint vi morbi acuti cum febre ægroti quocunque die, tamen non sunt exempla aliquorū qui illis diebus à dictis morbis liberētur, non dicuntur autem decretorij dies quibus mori possunt, sed quibus liberari & mori solent: ergo acutissimæ febres & securissimæ liberare possunt. 4. aut etiam tertio: deterrimæ occiderint 4. aut 3. aut 2. aut etiam prima die. Constat porrò vt hæ febres, quæ 4. die sunt soluendę, mitissimæ sint, D & omnia signa salutis aut mortis habeant securissima, nam si quædam haberent non secura, etsi soluendæ essent, soluerentur tardiùs aut imperfectè: contrariarum eadem ratio est. Dixi in mitissimis febribus omnia signa salutis aut mortis esse securissima, quia signa propria, non possunt nō esse magna & celerrima in tam breui motu.

Ἡ μὲν οὖν πρώτη ἔφοδος αὐτέων οὕτω τελευτᾷ. ἡ δὲ δευτέρη, ἐς τὴν ἑβδόμην προάγεται. ἡ δὲ τρίτη, E ἐς τὴν ἑνδεκάτην. ἡ δὲ τετάρτη, ἐς τὴν τεσσαρεσκαιδεκάτην. ἡ δὲ πέμπτη, ἐς τὴν ἑπτακαιδεκάτην. ἡ δὲ ἕκτη, ἐς τὴν εἰκοστήν. αὗται μὲν οὖν ἐκ τῶν ὀξυτάτων νουσημάτων διὰ τεσσάρων, ἐς τὰς εἴκοσιν ἐκ προσθέσιος τελευτῶσιν.

Primus igitur illorum impetus ita finitur, secundus autem ad septimum prorogatur, tertius autem ad vndecimum: quartus autem ad qua- F *tuordecimum: quintus autem ad decimumseptimum: sextus autem ad vigesimum. hi igitur ex acutißimis morbis, per quatuor ad viginti ex additione finiuntur.*

Enumerationem facit hîc criticorum dierum intra terminum morborum acutorum qui vigesimo finiuntur: enumerat verò ordine quaternarios & septimanas: indicatum verò à me est lib. 10. Controuers. intra hunc terminum, antecedentem qua- G ternarium esse sequentis indicem.

Οὐ δύναται δὲ ὅλῃσιν ἡμέρῃσιν οὐδὲν τουτέων ἀριθμεῖσθαι ἀτρεκέως· οὐδὲ γὰρ ὁ ἐνιαυτός τε καὶ οἱ μῆνες ὅλῃσιν ἡμέρῃσι πεφύκασιν ἀριθμεῖσθαι.

A *Non potest autem integris diebus quidquam horum numerari eximiè: neq; enim annum aut menses integris diebus contingit numerari.*

Quidam intelligunt ex hac Hippoc. seotentia in enumeratione dierum decretoriorum detrahi debere singulis diebus singulas horas, sed horum sententia refutata à me est lib. 10. Controuers. Galen. ideo putat dictum ab Hippocr. quod septimanæ quædam communem habeat diem quatuordecimum, B & in singulis septimanis duobus quaternariis communis sit dies quidam: ego verò quid intelligam, dixi panlò antè, oimirum Hippocr. sentiens, cùm ex causa dierum criticorum, tum etiam ex ipso experimeoto, non semper incidere crises in eosdem dies neq; in eiusdem diei easdem horas, sed nũc primis, nunc mediis, nunc vltimis horis, cùm quòd aspectus anticipet aut tardet, tùm etiã quòd causa inferna, humor scilicet acutior agiliórve sit natura sua; aut causa alia; aut errato talis factus (nam causa inferna coninncta cum superna facit aoticipare aut tarda- C re crisim) dicit non posse fieri, vt hæc integris diebus eximiè numerentnr: quia ueque motus lunæ, quo constaot meoses, & causa est dierum decretoriorum in acutis: neq; motus solis, quo constat anni, & causa est dierum decretoriorũ in longis, sunt regulares: proinde quasi causam reddés dixit, nam neq; aunum neq; menses integris diebus contingit numerari: id verò est verissimum, nam annus oon constat quibusdam diebus sed adhuc quibusdã ho- D ris, mensis eodem modo, & nullum illorum motuum esse exactè legitimum, moostrant Astrologi, mihi esto hìc petitio.

Μετὰ δὲ ταῦτα ἐν τῷ αὐτέῳ τρόπῳ κατὰ τὴν αὐτὴν πρόσθεσιν ἡ πρώτη περίοδος τεσσάρων καὶ τριήκοντα ἡμερέων· ἡ δὲ δευτέρη τεσσαράκοντα ἡμερέων. ἡ δὲ τρίτη ἑξήκοντα ἡμερέων.

Post hæc autem eodem modo secundùm eandem E *additionem primus periodus est quatuor & triginta dierum, secundus quadraginta dierum, tertius sexaginta dierum.*

Fecit enumerationem dierum criticorum intra terminum morborum acutorum, modò addit dies morborum, qui decidũt ex acutis. Hippoc. hic mos est, raro solet omnium vno loco enumerationem facere, sed quædam vno loco, quædam alio refert: ita modò dies criticos illorum morborum enumerat, F non omnes sed præcipuos, atq; hos non omnes sed trigesimum quartum & quadragesimum. Aphoris. 36. quartæ part. refert etiam vigesimum septimum, qui est vltimus primæ septimanæ post vigesimum, ita scribens: Sudores febricitanti si inceperint, boni, & tertio die, & quinto, & septimo, & oono, & vndecimo, & quatuordecimo, & decimoseptimo, & vigesimo, & vigesimoseptimo, & trigesimoquarto. Itaque trium horum vigesimiseptimi, trigesimiquarti, & quadragesimi, qui termini sunt trium septima- G narum post vigesimum, alterum hìc, alterum illic omisit, verùm quaternariorum non facit mentionẽ vltra vigesimum, quia in morbis acutis accidũt mutationes in siguis per breuissima interualla, io lõgis per loogissima, in mediis qui sunt intra vigesimum & quadragesimum, per mediocria: ptoinde infra vi- A gesimum refert omnes quaternarios, supra quadragesimum, refert vigesimos, vt sexagesimum statim post quadragesimum: inter hunc & vigesimum refert tantùm septimaoas. Sed roges an vis dierũ decretoriorum in morbis omnibus referri debet ad lunæ aut astri alterius motum? videtur consentaneũ, si quæ diximus hactenus, vera sunt: & sanè morbi acuti videntur sequi motum luoæ: chronici verò & qui quadragesimum superant, videntur magis sequi motum solis in zodiaco: nam sexagesimo habet B sol sextilem, uonagesimo, tetragonum: centesimo vigesimo, trinum aspectum. Scimus verò circũ circa dies hos frequentiùs aliis solere morbos longos solui: dixi verò circumcirca, quia morbi longi raro vno die soluuntur, & certè aspectus solis non in illos dies exactè sed circa illos iocidunt. si quis alterius astri motibus, aut aliis aspectibus dies decretorios longorum morborum meliùs respondere iodicabit, acquiescemus profectò libenter, illud mihi videtur (si quid aliud) consentaoeum rationi, eos ex C causa aliqua superoa pendere.

Τουτέων δὲ ἐν ἀρχῇσιν ἐστὶ χαλεπώτερον προγινώσκειν, τὰ μέλλοντα ἐν πλείστῳ χρόνῳ κρίνεσθαι. ὁμοιόταται γὰρ αἱ ἀρχαί εἰσιν αὐτέων. ἀλλὰ χρὴ ἀπὸ τῆς πρώτης ἡμέρης ἐνθυμέεσθαι καὶ καθ' ἑκάστην τετράδα προστιθεμένην σκέπτεσθαι· καὶ οὐ λήσει, ὅπῃ τρέψεται τὸ νόσημα.

D *In horum principiis difficilius est prænoscere, quæ longo pòst tempore iudicanda sunt: simillima enim sunt illorum principia. Veruntamen oportet à primo die animaduertere, & adiectiones singulorum quaternariorum considerare, & non latebit quò vertetur morbus.*

In principiis morborũ longorum, id est antequã appareant signa concoctionis aut contraria, difficilius est presentire quã in acutis: nam io acutis ex si- E gnis salutis aut mortis, vt facilitate & difficultate respirationis, ex dolore aut indolentia, ex somno aut peruigilio, & aliis talibus, vt decubitu, pulsu, & facie possumus aliquid præsentire; etiam ante signa concoctionis, aut contraria. In longis verò non possumus, quia horum principia simillima sunt, id est, neq; signa salutis neq; signa mortis, contrariis pollent, sed tanquam æquo marte certatur: proprium enim id est cuinsq; pugoæ futuræ longæ. Hanc esse genuioam huius loci enarrationem. 10. lib. Coo- F trouer. monstratum est à me, vbi non minùs docuimus per morbos longos cùm iam signa coococtionis adsunt, certiora esse præsagia quàm per acutos. Itaq; facilius esse prædicere in acutis, tamen certiùs in longis, sed hæc ex dicto loco petaotur.

Γίνεται δὲ ἡ τῶν τεταρταίων κατάστασις, ἐκ τοῦ τοιούτου κόσμου.

Fit autem & quartanarum constitutio ex ta- G *li concinnitate.*

Vtitur ad præscriptam seotentiam de predictione in morbis loogis exemplo quartanæ, quæ natura sua morbus longus est, acciditq; ei, quod de reliquis morbis longis est dictum, & computatio obseruatioq; dierum in eo debet fieri vt in illis. Præter il-

lud quod intereſt inter febres perpetuas & intermittentes, quod ſcilicet in intermittentibus circuituum ſeu paroxyſmorum computatio eſt, vt in perpetuis dierum. Itaq; eſt decurrendum per quaternarios acceſsionum: monitum ſępe iam eſt, longos morbos non alia cauſa eſſe huius ſermonis, quàm quòd ex longis fieri ſoleant.

Τὰ δὲ ἐν ἐλαχίστῳ χρόνῳ μέλλοντα κρίνεσθαι, εὐπετέστερα προγινώσκεσθαι· μέγισται γὰρ τὰ διαφέροντα ἀπ' ἀρχῆς αὐτέων ἐστίν. οἱ μὲν γὰρ περιεσόμενοι εὔπνοοί τε καὶ ἀνώδυνοί εἰσι, καὶ κοιμῶνται τὰς νύκτας, τά τε ἄλλα σημεῖα ἔχουσιν ἀσφαλέστατα. οἱ δὲ ἀπολλύμενοι, δύσπνοοι γίνονται, ἀλλοφάσσοντες, ἀγρυπνέοντες, τά τε ἄλλα σημεῖα κάκιστα ἔχοντες.

Quæ verò breuiſsimo tẽpore iudicanda ſunt, faciliùs prænoſcuntur, maximè enim à principio differunt: nam qui ſunt futuri ſuperſtites, bene reſpirantes & ſine dolore ſunt, & noctu dormiunt, & alia ſigna habent ſecuriſsima. Morituri verò difficilè reſpirant, & delirè loquuntur, & inſomnes ſunt, & alia ſigna peſsima habentes.

Enarrata iam eſt hæc ſententia.

Ὡς δ' οὖν τούτων οὕτω γινομένων, ξυμβάλλεσθαι χρὴ κατά τε τὸν χρόνον, κατά τε τὴν πρόσθεσιν ἑκάστην ἐπὶ τὴν κρίσιν ἰόντων τῶν νοσημάτων.

His igitur ita habentibus, coniectari oportet per tempus, & per ſingulas adiectiones, morbis euntibus in iudicationem.

Neq; hic docet Hippoc. quidquam noui, ſed ſententiam concludens infert, ergo coniectandum eſt per tempus vt dictum eſt, conſideratis ſingulis qua ternariis, idq; eſt agendũ toto morbi tempore, vſq; dum indicetur.

E Κατὰ δὲ τὸν αὐτὸν λόγον, καὶ τῇσι γυναιξὶν αἱ κρίσιες ἐκ τῶν τόκων γίνονται.

Eadem ratione & mulieribus iudicationes fiunt ex partu.

Cùm mulier aliqua aliquanto tempore poſt partum febre corripitur, computatio dierum criticorũ non à primo die febris, ſed à partu incipere debet: id verò non perpetuò atq; in mulieribus omnibus enixis ita agi debet, ſed tunc ſolùm, cùm febris ex partu pendere iudicatur, quod fit cùm partus nõ fuit naturalis ac ſine vitio, tunc enim accidentis rationem habet febris ad partum: tamen conſtat, vt cùm febris alterius morbi eſt accidens, computatio ab illius morbi principio incipere debeat. Partui certè neceſſariò accidunt dolores magni: nã & diruptiones acetabulorum, & multæ aliæ ſolutiones, & motus humorum & corporis intemperies. Verùm conſtat hæc cùm ita fiunt, vt oportet, & ſuo tempore nõ eſſe præter naturam (naturaliter enim fiunt) verùm ſi tempore, vt per abortus: aut quantitate, qualitatéve præter naturam fiunt, vt in partu difficili, erit ſtatim partus morbus. Nam non alia ratione non erat, quàm quòd erat ſecundùm naturã;

A ſtatim ergo ac hoc aberit, morbꝰ erit, partim in temperamento, partim in compoſitione, partim cõmunis. Nimirum erunt obſtructiones, & vlcera, & intemperies. His ergo ſuccedet febris vt inflãmationi ſolet ſuccedere, atq; meritò computatio fiet à partus principio, expectabiturq; per dies decretorios non tam concoctio ſuccorum in venis & arteris, q̃ ſolutio huius affectus, quem deſcripſimus. Febris enim talis cum hoc affectu ſimul ſoluetur. Verùm ex his ſatis conſtat, Hippoc. hîc partus nomine non

B intelligere ipſum exitum infantis in lucẽ, ſed tempus illud, quo mulier grauiſsimis doloribus affligitur pariens, non enim profectò cõputatio fieri debet ab eo tempore, quo infantem emiſit, ſed ab eo quo cœpit maximis doloribus affligi. Sed de his latiùs ſcripſimus lib. 10. Controuerſ. illinc ergo pete.

CAPVT XIIX.

C Κεφαλῆς δὲ ὀδύναι ἰσχυραί τε καὶ ξυνεχέες, ξὺν πυρετῷ. ἢν μέν τι τῶν θανατωδέων σημείων προσγίνοιτο, ὀλέθριον κάρτα. εἰ δὲ ἄτερ τῶν τοιούτων σημείων ἡ ὀδύνη ὑπερβάλλοι εἴκοσιν ἡμέρας, ὅ, τε πυρετὸς ἔχοι, ὑποσκέπτεσθαι χρὴ αἵματος ῥῆξιν διὰ ῥινῶν, ἢ ἄλλην τινὰ ἀπόστασιν, ἐς τὰ κάτω χωρία: ἔστ' ἂν δὲ καὶ ἡ ὀδύνη ᾖ νεαρὰ, προσδέχεσθαι χρὴ ὡσαύτως αἵματος ῥῆξιν διὰ ῥινῶν, ἢ ἐκπύησιν, ἄλλως τε ἢν ἡ ὀδύνη περὶ τοὺς κροτάφους ᾖ, τὸ μέτωπον ᾖ.

D *Capitis dolores fortes & cõtinui cum febre, ſi quidem aliquod lethalium ſignorum extiterit; valde mortale. Si verò ſine talibus ſignis dolor ſuperet viginti dies, & febris detineat, expectari oportet fluxum ſanguinis è naribus, aut aliquem alium abſceſſum ad infernas regiones: atq; etiã ſi dolor recens ſit, expectare oportet eodẽ modo ſanguinis fluxũ de naribus, vel ſuppurationẽ, ſi altoqui dolor circa tẽpora & frontẽ ſit.*

E Meritò cenſet Galen. hanc dictionem eſſe alio ordine legendam, quàm hîc eſt ſcripta, legendumq; eſſe hoc modo, capitis dolores fortes & continui cum febre ſi quod mortalium ſignorum extiterit, mortale valde: verùm ſi ſine ſignis mortalibus ſit, atq; ſi quidem dolor ſit recens, expectari oportet ſanguinis fluxum è naribus aut ſuppurationẽ: atq; ſi ſuperet vigeſimum diem, & febris hominem detineat, expectare etiam oportet fluxũ ſanguinis è na-

F ribus, aut alium abſceſſum in regiones infernas, vtrunq; verò auget expectationem fluxus ſanguinis è naribus, dolor temporum & frontis. Hæc verba ſunt aperta admodum: nam conſtat dolorem capitis fortem & continuum cum febre ſignificare magnum humorum confluxum in caput, qui mortem poterit inferre facilè per phrenitidem aut conuulſionem, verùm poteſt etiam ſolui, idergo ex aliis ſignis oportet coniectare. Quòd ſi reliqua vt in conualituris appareant, ſolui poſsit fluxu ſanguinis de

G naribus aut pure erumpente per nares aut aures (nam hæc duo emunctoria habent rectitudinem cum meningibus cerebri) aut facto abſceſſu ad colli partes, aut poſt aures, aut etiam nonnunquam ad ſedes humiles. Sed conſtat vt cùm recens adhuc eſt dolor, expectetur magis fluxus ſanguinis quã puris

aut

ant abſceſſus, quanquam in his poſſit etiam abſceſſus fieri, in antiquioribus verò quàm viginti dierũ magis abſceſſus aut puris eruptio, quàm ſanguinis. Nam criſes perfectæ breui fieri conſueuerũt, abſceſſus per diuturnitatem morborum. Iam verò breui tempore non fit ſanguis permutatus, ſed ſi multo tempore concluſus manet, veriſimilius eſt eum futurum pus. Nihilominùs in his quoq;, etſi rariùs q̃ in illis, fluxus ſanguinis fieri ſolet è naribus, maximè verò in vtriq; ſit, cùm anterior pars capitis dolet, frons inquã, & tempora: nam cum hac parte habeot nares maiorem rectitudinem: ex poſteriori capitis parte abſceſſus poſt aures aut in partes alias magis fieri ſolent.

Μᾶλλον δὲ χρὴ προσδέχεσθαι τοῦ μὲν αἵματος τὴν ῥῆξιν τοῖσι νεωτέροισι πέντε καὶ τριήκοντα ἐτέων. τοῖσι δὲ γεραιτέροισι, τὴν ἐκπύησιν.

Magis autem oportet expectare fluxum ſanguinis in iunioribus quàm trigintaquinq; annorum, in ſenioribus autem ſuppurationem.

In quibus naturis, ætatibus, regionibus, aut temporibus anni (nam omniũ horum eſt eadem ratio) ſanguis copioſior & calidior eſt, fluxum ſanguinis expectare oportet magis q̃ ſnppuratioñẽ, in contrariis, ſuppuratioñẽ magis. Nam in illis ob multitudinem & colorem erumpit antequã ſuppuret, in his non erumpens, ſuppurat: ergo in infantibus aut iuuenibus (ii enim ſunt qui nondũ trigeſimumqnintum annum exceſſerũt) & in hominibus natura calidis, & regionibus meridionalibus, & vere, ac æſtate, expectare oporret ſanguinis fluxũ magis: in ſenibus & frigidis, & ſeptenrrionalibus regionibus, & hyeme, ac autumno, magis ſuppurationem.

Capvt XIX.

ΩΤὸς δὲ ὀξείη ὀδύνη ξὺν πυρετῷ ξυνεχεῖ τε καὶ ἰσχυρῷ, δεινόν. κίνδυνος γὰρ παραφρονῆσαι τὸν ἄνθρωπον, καὶ ἀπολέσθαι. ὡς οὖν τουτέου τοῦ τόπου σφαλεροῦ ἐόντος, ταχέως δεῖ προσέχειν τὸν νόον τοῖσι σημείοισι πᾶσιν, ἀπὸ πρώτης ἡμέρης.

Auris acutus dolor cum febre continua & vehementi, graue eſt. Periculum enim, ne homo deſipiat & moriatur. Cum ergo fallax hic locus ſit, celeriter oportet animum aduertere omnibus ſignis à primo die.

IN omnibus Græcis codicibus inuenitur, ὡς οὖν τουτέου σφαλεροῦ ἐόντος, id eſt, cùm igitur hic modò fallax ſit, tamen ego, vt alij omnes enarratores, puto corruptum eſſe locum, legendumq; pro τρόπου, τόπου, vt lectio ſit, cùm igitur hic locus fallax ſit. Quorũ verborum ſenſus eſt, auditũ, id eſt, porum illum auditorium, eſſe locum fallacem, id eſt, facilè medicos fallere. Cauſa eſt, q. hic locus ſolet ſæpè pati leues morbos. Nonnunquam verò adeo graues vt ante ſeptimum diem ſoleant homines interimere, proinde Hippoc. ſemper monet animum aduertere, cùm hic locus laborat, & ad rectè curationem obeundã, & ad mali grauitatem cognoſcendã. In hanc ipſam ſententiam dictum eſt ab eodem auctore. 6. Epid. Com. 3. cont. 13. ſi auris doleat, lanã digito circundatam vnguento madefacito, deinde iniiciens ite-
A rum in volam, lanam auri ſubiicito, vt ipſi aliquid effluere videatur: deinde ſuper ignẽ imponito, dolus. Certè nomen illud dolus, nihil aliud ſignificat poſt præſcripta verba, quàm accuratè eſſe curandũ dolorem aurium, eò quòd fallax ſit. Cauſa qua locus hic fallax eſt, ſatis eſt aperta. Nimirum ſolet lenibus de cauſis dolores pati, vt ob nudam intempẽriem, aut flatum qui non ſunt periculoſi, verùm ſolet etiam cùm doloris cauſa leuis nõ eſt, vt cùm eſt inflammatio non omnino minima, magna pericu-
B la afferre. Nam eſt locus acuti ſenſus, accipit enim inſignes neruos è quinto pari eorum, qui à cerebro oriuntur: & eſt vicinus admodum cerebro, illiq; dictis neruis continuatus: hac cauſa facilè illi conſentiet cerebrum, facileq; mala huius loci in ipſum cerebrum transfundentur, cerebro ergo timendum eſt, dolente auditu ob inflammationẽ, timẽdumq; eſt delirium, atq; mors, aut per phrenitidem, aut p carum, aut apoplexiam, aut tale quodpiam malũ, eorum quæ obſtructione cerebri ſolent interime-
C re. Quò inflammationem auris deſcriberet, dixit, dolor acutus cum febre continua & vehementi. Ni mirũ morbi aut ſymptomata, quæcunq; deniq; cauſas valde calidas ſequuntur, ſolẽt acuta ab Hippoc. vocari, ita in aphoriſmis hoc nomen accipitur, vbi ſcripſit. Si pingue quod innatat mictum confertim ſit, renum acutum morbum ſignificat. Hoc ergo eſt quod modò dicit, dolorem acutum. Conſtat verò hunc fore cum febre continua & vehementi, eos verò dolores, qui ſine inflammatione ſint, ſine febre,
D aut non cum tali febre futuros. Itaq; poteſt malum hoc accidere porò auditorio, eritq; graue, ac locus fallax eſt. Quid ergo agendum? animum celeriter aduertẽdum ſignis omnibus à primo die. Dictum enim ſæpè iam eſt, quantũ referat ſigna omnia conſiderare, ne quod illorum ſeorſum nos fallat.

Ἀπόλλυνται δὲ οἱ μὲν νεώτεροι τῶν ἀνθρώπων, ἑβδομαῖοι, καὶ ἔτι θᾶσσον ὑπὸ τουτέου τοῦ νοσήματος, οἱ δὲ γέροντες, πολλῷ βραδύτερον. οἵ τε γὰρ πυρετοὶ καὶ
E αἱ παραφροσύναι, ἧσσον αὐτέοισιν ἐπιγίνονται, καὶ τὰ ὦτα διὰ τοῦτο φθάνει ἐκπυΐσκεσθαι. ἀλλὰ ταύτῃσι μὲν τῇσιν ἡλικίῃσιν ὑποστροφαὶ τοῦ νοσήματος ἐπιγινόμεναι ἀποκτείνουσι τοὺς πλείστους. οἱ δὲ νεώτεροι, πρὶν ἐκπυῆσαι τὸ οὖς, ἀπόλλυνται. ἐπὴν δέ γε ῥυῇ πῦον λευκὸν ἐκ τοῦ ὠτός, ἐλπὶς τῷ νεωτέρῳ περιγενέσθαι, ἤν γε καὶ ἄλλο τι αὐτέῳ ἐπιγένηται χρηστὸν σημεῖον.

Moriuntur verò ex tali morbo iuniores ho-
F *mines ſeptimo die aut citiùs, ſeniores verò multò tardiùs. Febres enim & deliria minùs ipſis accidunt, atq; ideo aures poſſunt ſuppurari: verùm his ætatibus recidiua morbi accidentes plurimos interimunt, iuniores verò antequam auris ſuppuret, moriuntur, ſi aute fluit pus album ex aure iuniori, ſpes eſt eum ſuperuicturum, ſi aliud etiam optimum ſignum ipſi accidat.*

G Dictum paulò antè eſt, ex inflãmationibus, quæ ſuppuranrur extra thoracem, citiùs mori iuniores, quàm ſeniores, hoc etiam docet hic Hippoc. exemplo inflammationis auris, reddit cauſam, quam nos paulò antè hinc acceptam reddidimus: quia (inqt) febres & deliria ſenibus minùs accidunt. Intelligi-

mus hic iuniores, vt paulò antè, omnes qui sunt in ætatibus calidis constituti. His maius periculũ est, ne moriantur vehementia febris, & delirantes, antequam possint suppurari: senibus verò non est id periculum, expectant enim suppurationem: sed alio modo mori solent, tardiùs scilicet & ob debilitatem facultatum corpore non perpurgato, & per recidiuas. Perpetuum certè est in senibus, non tam mori vehemẽtia morbi, quàm longitudine, & multitudine recidiuarum. Verùm non docet Hippocr. in innioribus nunquam venire ad suppurationem inflammationes aurium, veniunt enim sæpe, atque adeò cum veniũt, multo citiùs, quàm senibus, nam ante septimũ aut septimo die: quod si fit, & pus album affluit, spes est fore vt homo superstes sit, si qđ aliud optimum signum sit. Sed dices, quorsum hic requirit alia signa? an non est satis vt homo superstes maneat ex inflãmatione suppurata, si pus candidũ appareat, quin alia quoq; adsint bona signa? Certè si nullus alius affectus corpus affligebat prẹter auris inflammationẽ, & pus bene exeat, nequaquam ad internam partem declinās, non puto cùm benè iam suppurata est, posse mori hominẽ, iuniorem præcipuè, in quo fortis facultas est & minùs timentur recidiuæ. At verò quò intelligam? cùm bonum pus est, an illius aliquid intrò decumbat, aut aliud aliquod malum præterea sit, oportet reliqua signa considerare: verùm vbi Hippoc. dicit, si aliqđ aliud optimum sit, intellige, non si quodcunq; aliud quod suo genere optimũ sit, adsit (non enim quodcunque erit satis) sed si quod aliud eorum, quæ ad omnes morbos acutos maximi momenti sunt: vt si vrina quoque optima sit aut respiratio optima: aut intellige (verior enim ac facilior ita erit sententia) ita dictum esse, si aliquod aliud optimum sit; ac si diceretur, nisi aliquod alind pessimum sit: censeo verò ita legendum, quia plerunque plus valet ad prędicendum signum pessimum vel vnicum, quàm optima etsi plura sint.

CAPVT XX.

Φάρυγξ ἢ ἑλκωμένη, σὺν πυρετῷ, δεινόν· ἀλλ᾽ ἢν τι καὶ ἄλλο σημεῖον γίνηται τῶν προκεκριμένων πονηρῶν εἶναι, προλέγειν ὡς ἐν κινδύνῳ ἐόντος τοῦ ἀνθρώπου.

FAuces exulcerari cum febre, malum. Verùm si aliud signum superueniat eorum quæ dictum est pessima esse, prædicere oportet, cum periculo esse hominem.

PHarynx seu fauces est ea pars oris, quæ inter laryngem & gulam est, quæ pars exposita admodum iniuriis est, & per ardentes febres & per destillationes à capite, & per magnam cacochymiā. Proinde cùm caput destillatione acri laborat, exulceratur, aut cùm totum corpus laborat magna cacochymia. Quo fit vt plerisque eorum qui morbo gallico aut elephante tentantur, in faucibus vlcuscula fiant. Sed citra hæc (nam hic de solis acutis febrib9 est sermo) per ardentes febres ardent maximè viscera. Rarò enim non est prima mali sedes aut in thorace, aut in hypochondrio. Cum ergo dicta particula incumbat viæ quæ venit à pulmone, & quæ venit à ventriculo, excipit fumos omnes, qui ex illis

A locis ascendunt. qui si acres ac erodentes sint, quales, cùm laborat aliqua internarum partium erysipelate aut simili affectu, verisimile est esse, fit vt exulceretur. Oportet ergo locum hunc per eas febres assiduè intueri, eadem prorsus causa, qua linguam, eodem enim modo repræsentat febris vehementiam: nimirum vt per febrem, maximè ardentem, lingua fit arida & multis fissuris affecta, si ingens sit, ita etiam fiunt faucium vlcera, maximè si Medicus curam deposuerit per febris ardorem vtendi auxiliis quæ sitim sedant. Verùm cùm Medi-
B cus hęc auxilia non omiserit, exulcerari fauces multò maioris ardoris in visceribus indicium est: meritò ergo Hippoc. dicit malum esse, est enim malum, non tamen adeo, vt vel sine omni alio signo possis periculum mortis prædicere. Nam fieri potest, vt ob destillationem quæ cum febre coniuncta sit, exulcerentur fauces quod nō adeo malum est, vt hac vna causa mortis periculum meritò possis prædicere: esset tamen, si ob erysipelam in visceribus facta
C essent vlcera: sed cum hoc affectu non poterunt nō apparere signa alia praua. Oportet ergo signa alia considerare, & si aliquod aliud prauum appareat, periculum mortis prædicere: ego testari possum, me signum hoc magni facere, vidisseq; multos quibus febris ardens iam videbatur inclinare, cum hac affectione perire: quod accedit grauissimum, est fastidium quoddam maximum, adeo vt nihil possint accipere, sed potum etiam detestentur, quamuis exurantur, in his coniectaui semper internas gulæ
D partes vsq; ad ipsum ventriculum, vlcere exedi.

Αἱ δὲ κυνάγχαι, δεινόταται μέν εἰσι καὶ τάχιστα ἀναιροῦσιν, ὁκόσαι μήτ᾽ ἐν τῇ φάρυγγι, μηδὲν ἔκδηλον ποιέουσι, μήτ᾽ ἐν τῷ αὐχένι· πλεῖστον δὲ πόνον παρέχουσι, καὶ ὀρθόπνοιαν. αὗται γὰρ καὶ αὐθημερὸν ἀποπνίγουσι, καὶ δευτεραῖαι, καὶ τριταῖαι, καὶ τεταρταῖαι. ὅσαι δὲ τὰ μὲν ἄλλα παραπλησί-
E ως πόνον παρέχουσιν, ἐπαίρονται δὲ καὶ ἐρυθήματα ἐν τῇ φάρυγγι ποιέουσιν, ὀλέθριαι μὲν κάρτα, χρονιώτεραι δὲ μᾶλλον τῶν πρόσθεν, ἢν τὸ ἐρύθημα μέγα γίνηται. ὁκόσοισι δὲ ξυνεξερευθέῃ ἡ φάρυγξ καὶ ὁ αὐχὴν, αὗται δὴ χρονιώτεραι, καὶ μάλιστα ἐξ αὐτέων περιφεύγουσιν, ἢν ὅ, τε αὐχὴν καὶ τὸ στῆθος ἐρύθημα ἔχῃ, καὶ μὴ παλινδρομέῃ τὸ ἐρυσίπελας εἴσω.

F *Anginæ grauissimæ sunt, & celerrimè interimunt, quæcunque neque in faucibus quidquam manifestum faciunt, neque in ceruice, maximum verò laborem præbent, & orthopnæam. Hæ enim eodem die interimunt, & altero, & tertio, & quarto. Quæcunque autem in reliquis similem laborem præbent, attolluntur autem, & in faucibus ruborem faciunt, lethales quidem admodum, diuturniores autem prio-*
G *ribus, si rubor magnus fit. Quibus verò fauces & ceruix simul rubent, hæ sunt diuturniores, & maximè has euadunt, cùm ceruix & pectus ruborem contraxerint, & non recurrerit intrò erysipelas.*

Hippoc.

Hippocrates non distiogoit, vt alij, species anginæ per affecta loca, alias vocans synanchas, alias cynanchas, aut parasynaocbas, aut paracyoanchas: nam bic tres species dixit, quas omnes cynancbas appellat, cùm tamen prima sit, quæ ab aliis cynanche, secunda quæ syoaoche dicitur. Itaque non ita loquitur Hippocrates, sed omnem morbum ceruici proprium, q̃ suffocationis infert periculum, anginam vocat: fit verò id pericolum aut ioflamiatione alicuius partis earum, quæ ad cernicem pertioent vel os, aut ex vertebrarum colli peruersione ad interna, vt comprimat viam spirationis. Hanc, quæ peruersione tali fit, anginam ab Hippocrate oominari disces, 2. Epidem. coostit. 2. Ita igitur vsurpans Hippocrates nomen angioæ, diuidit eam modò in tres differentias, quæ magoitudine periculi, & signis quibusdam distinguuntur. Prima est, quæ neque io fancibus, neque in ceruice facit tumorem, neque roborem manifestum, tamẽ facit hominem vehementer laborare dolore, & spirare distenta ceruice præ difficultate respirationis. Hac differentia constat contineri ioflammationem interoam gutturis, & illam anginam, quæ sine inflammatiooe fit peruersiooe vertebrarum. Nam hæ solùm oullum tumorem, neque ruborem facient in parte sensui exposita. Hanc dicit esse adeò pericnlosam, vt quarto die interimat, aut priùs, primo, secuodo, aut tertio. Certè inflammationem interoam gntturis breuissimè suffocaturam quiuis iotelliget, tenet enim ipsam viam spiritus, qua parte est maximè angnsta, quia causa statim priuat homioem voce, hiareque facit, & respirare distenta ceruice. Eam quæ peruersione vertebrarũ fit cum perpetua febre esse lethalem, Hippocrates ipse dixit in apbor. dicens: A febre habito si collum peruertatur, & vix potest deuorare, lethale. Secuoda differẽtia anginæ est, quæ priori similem laborem facit, attolli verò facit fauces in tumorem, ac ruborem cootrahere. Coostat verò hanc fieri inflammatis faucibus, quæ quidem quamois laborem ac dispoœam faciat, vt prior (potest enim id facere, cùm hæc particula insit laryngi) tamen tantò mioùs periculosa, & tantò diuturnior erit, quantò pars parti magis exteroa est. Constat verò ex dictis, Hippocratem 2. Epidem. part. 2. secundæ speciei anginæ, huius inquam, nullam fecisse mentionẽ, quidquid alij enarratores sentiant. Nam illic ouoquam dixit de inflammatis faocibns, sed de peruersione vertebrarum. Dictom hìc est ab Hippocrate in descriptione hoios differentiæ, si rubor magnus sit, quia non quicunque rubor est ad haoc differentiam satis, sed qui apertè indicet inflammationem in faucibus. Nam quidam rubor non potest abesse à faucibus etiam cùm est prima differentia anginæ: nam, si non aliter, ob viciniam eum parte ioflammata, & ob straogulationem: hæc enim soleot conuocato sanguine facere ruborem totius oris & faciei, & tumorem venarum sub lingua, & in temporibus. Hanc maximè solent homines euadere, aut si oon euadunt, est diuturnior. Est tertia species, qua non fances solùm, sed & ceruix rubet: nam per haoc constat inflammationem magis spectare ad externas partes, quare constat, hanc ipsam speciem tantò magis salutarem fore, quantò ad exteroa magis vergent tumor & rubor: magis ergo adhuc salutaris erit, si ceruicem totam & pectus occupet rubor. Addit Hippocrates, & non recurre-

A rit intrò erysipelas: quæ nõ aliorsum addidit, quàm vt causam redderet dictorum: nimirum proiode probantur tumores maximè conspicui, quòd puteotur interoa libera esse, proinde damnaotur qui euanescũt (ita dicebat paulò antè de parotidibus) aut nunquam apparent, quòd putentur ad interoa recurrisse. In banc ipsam seotentiam dicet statim ipse Hippocrates, secùrius verò est tumorem & ruborem quàm maximè extrà vergere. Verùm cùm causa qua tumorem exteroas partes occupare bo-
B oum putatur signum, sit quòd partes internas putetur destituisse, si non destituisse aliis signis intelligatur, non gaudebit meritò Medicus, quòd tumorem in thorace magis dilatatum videat: sed tũc solùm, cùm tantò respirationem faciliorem factam viderit, qoantò tumor externa magis occupauerit. Nam aliter non reliquerit bumor ioteroa, sed factus fuerit maior confluxus illius ad guttnr, adeò vt ad externa etiam regurgitet, quid ergo? certè cùm erysipelam in thoracem & alias externas
C partes serpere videmus, conferentiam in spiritu potissimùm debemus contemplari: nam si hæc adest, gaudendum, quòd serpat: sin mioùs, non gaudendum.

Ἢν δὲ μήτε ἐν ἡμέρῃσι κρισίμῃσιν ἀφανίζηται τὸ ἐρυσίπελας, μήτε φῦμα ξυστραφέντος ἐν τῷ ἔξω χωρίῳ, μήτε πῦον ἀποβήσσῃ, ῥηιδίως τε καὶ ἀπόνως ἔχειν δοκέῃ, θάνατον σημαίνει ἢ ὑποστρο-
D φὴ τοῦ ἐρυθήματος.

Sin autem neque in diebus decretoriis euanescat erysipelas, neque tuberculo ad externa conuerso, neque pus excreet, facileq; ac sine dolore habere videatur, mortem significat, aut reditum ruboris.

Nomine erysipelatis & ruboris, eadem prorsum affectio sigoificatur boc loco. Constat verò labo-
E rante homine angina ea, qoæ ruborem in collo facit, euanescere rnborem repeotè, sine spuitione copiosa puris, & nullo tumore erumpente extrà, malum esse, foreque vt aut mortem afferat, recurrente humore ad pulmonem, aut vt redeat rursum. Perpetuom enim est in morbis omnibus, qui sioe euacuatione aliqua meotione digna remittuntur, aot in grauiores alios mutari, aut redire rursum. Itaq; est suspecta salns, quæ sine euacuatione fit. In haoc sentẽtiam dictum est ab Hippoc. ipso in aphor. Iis,
F q̃ non ex ratiooe meliùs babent, nõ oportet fidere, & statim, Plnrima enim taliũ stabilia nõ sunt: itaq; si cùm rubor cessat, tuberculo foras erumpente (est verò tuberculum Latiois, & φῦμα Græcis, vt aliis locis explicuimus, tumor quicnnq; præter naturam, maximè à succis crudis, quanq̃ aliquando de genere qnodam tumoris in adenibus dicitur) aut excreto multo pure, booũ est. Nam collecto succo toto in tuberculum, ac conuerso ad exteroa fit, aut foras p̃ excreationẽ pulsa materia, si verò oeutro horum
G facto euanescit rubor, constat malũ esse, dicta priùs caosa. Sed est perpendendum, an ita euanescere ruborem in die decretorio, mioùs malum sit quàm aliis diebus, an contrà deterius. Nam si deterius est, malè Hipp. videtur dixisse, si neq; in diebꝰ decretoriis euanescat erysipelas, neq; tuberculo ad externa

conuerso, neque pure excreato, mortem significat. Non enim eò, quòd non in die decretorio euanescat, significabit mortem, imò verò eò magis significaret, si in die decretorio euanesceret. At verò ita habere quod ad diem decretorium attinet, id est, deterius esse in die decretorio quàm alio die fieri, constat ex iis quæ suprà diximus: nimirum dies decretorios addere fidem signis quibusuis: fieriq; in illis mala, deteriora, & bona, meliora. Videtur ergo hîc Hippocrates incautè scripsisse verba illa, neque in diebus decretoriis: sed verba huius orationis ita intelligenda sunt, atque si diceretur, si verò neque tuberculo foras conuerso, neque multa puris facta excreatione, in die decretorio euanescat erysipelas. Itaq; prima negatio non in proxima verba, sed in posteriora fertur.

Ἀσφαλέστερον δὲ τὸ οἴδημα καὶ τὸ ἐρύθημα ὡς μάλιστα ἔξω τρέπεσθαι, ἢν δὲ ἐς τὸν πνεύμονα τράπῃ, παράνοιάν τε ποιέει, καὶ ἔμπυοι ἐξ αὐτέων ὡς τὰ πολλὰ γίνονται.

Securius autem tumorem & ruborem maximè extrà verti, si verò in pulmonem tendat, insaniam faciet, & suppurati ex ipsis plerunque fiunt.

Hæc oratio coarrata iam satis est, illud modò oportet dicatur, ex angina quæ non vertitur foras, pulmoniam maximè debere timeri: qua ipsa causa Medici prohibent in angina mitti sanguinem vsq; ad animi deliquium, ne scilicet fugiens sangnis ad interna per deliquium animi, tendat in pulmonē.

Capvt XXI.

Οἱ δὲ γαργαρεῶνες, ἐπικίνδυνοι, καὶ ἀποτάμνεσθαι καὶ ἀποσχάζεσθαι, ἔστ᾽ ἂν ἐρυθροί τε ὦσι καὶ μεγάλοι, καὶ γὰρ φλεγμοναὶ ἐπιγίνονται τουτέοισι καὶ αἱμορραγίαι· ἀλλὰ χρὴ τὰ τοιαῦτα τοῖσιν ἄλλοισι μηχανήμασι πειρῆσθαι κατισχναίνειν ἐν τουτέῳ τῷ χρόνῳ· ὁπόταν δὲ ἀποκριθῇ ἤδη πᾶν, ὃ δὴ σταφυλὴν καλέουσι, καὶ γένηται τὸ μὲν ἄκρον τοῦ γαργαρεῶνος μεῖζόν τε καὶ περιφερές, τὸ δὲ ἀνωτέρω, λεπτότερον ἐν τουτέῳ τῷ καιρῷ, ἀσφαλὲς διαχειρίζειν. ἄμεινον δὲ καὶ τὴν κοιλίην ὑποκενώσαντα χειρουργίῃ χρῆσθαι, ἢν ὅ, τε χρόνος ξυγχωρέῃ, καὶ μὴ ἀποπνίγηται ὁ ἄνθρωπος.

Gurgulionem secari, & scarificari periculosum est, quandiu ruber sit & magnus, etenim inflammationes superueniunt ei, & sanguinis fluxus. Verùm oportet tunc temporis talia curare aliis machinamentis extenuare. Cùm verò secretum iam fuerit id totum quod vuam vocant, & factum fuerit summum gurgulionis maius, & rotundum, & suprà est tenuius, hoc tempore tutum est manus admouere. Melius autem est subducta etiam aluo chirurgia vti, si tempus concesserit, & non suffocetur homo.

Videtur totum hoc caput ad artem medendi magis quàm ad prænotionem pertinere: pertinet tamen non parum ad artem prædicēdi: cætera obiter hîc occasione capta à prædictione, scripta sunt. Illud pertinet ad prædictionem, si gurgulio secetur aut scarificetur, cùm est ruber & magnus, periculū est fluxus sanguinis & maioris inflammationis. Particula, de qua Hippoc. hic disputat, vocatur Græcis γαργαρεὼν Latinis gurgulio, & κίων, id est colūna, aut κιονίς, id est, colomella. Galen. 6. de Comp. med. secundum locos reprehendit quosdam, qui hanc partem vocant σταφυλὴν, id est vuam, quandoquidem vua non hæc particula, sed quædam in ea affectio, ea inquam de qua hîc Hippocr. dicit, quam vuam nominant, cùm scilicet extrema gargareonis pars vt vua est rotunda, collecta destillatione. Paulus libro 6. cap. 31. non tantùm nomen vuæ tribuit affectioni cuidam gurgolionis, sed & nomen columnę, appellans columnam, non gurgulionem vtcunq; habentem, sed resolutum, cùm productus est plus satis: inter Latinos inualuit iam vsus, vt hęc particula indistinctè columna, columella, gurgulio, & vua appelletur, verùm hoc nihil nos moueat, de nominibus non est quod certemus. Sed quod particulę de qua disputamus substantiam, & vsum, & affectus oratione dicamus Hæc particula est carūcula quædam laxa adeni similis, pendēs ex palato superno, impendens epiglottidi & laryngi, ad refractionem vocis, & humectationem laryngis, & attemperationem aeris: maximè exposita est hæc particula defluxionibus è capite, & laborat non rarò inflammatione, infertque cùm intumescit multum, periculum suffocationis, proinde non rarò opus est secare aut scarificare particulam: quod si fit, particula adhuc magna & rubra, accidet fluxus sanguinis, & inflammabitur multò magis. Non ergo statim veniendum est ad sectionem aut scarificationem, sed duplici præparatione priùs facta, alui scilicet expurgatione, & extenuatione particulæ, quā secari debet. quib. machinamentis debeat extenuari, & qua arte curari vua, disces ex Gal. loco citato, & ex Paulo, & Aetio, & aliis, q̃ de morbis curandis scripsēre. Certè toti⁹ corporis p̄paratio fieri debet sanguinis missione & expurgatione: extenuanda desuper est particula medicamēto astringenti, ac si fieri potest religata desuper filo prætenui, & eo paulatim constricto vsque dum gracilescat gurgulio, qua parte secandus est: deinceps secanda est, aut scarificanda, aut vrenda ferro ignito, aut medicamento caustico. Sed vide quàm cautè facias, ne os vras ferro, aut medicamentum deglutiatur, aut corrodat alias oris partes.

Capvt XXII.

Ὁκόσοισι δ᾽ αὖ οἱ πυρετοὶ παύωνται, μήτε σημείων γινομένων λυτηρίων, μήτε ἐν ἡμέρῃσι κρισίμῃσιν, ὑποστροφὴν προσδέχεσθαι χρὴ τουτέοισιν.

Quibus febres cessant, neque cum signis solutionis, neque in diebus decretoriis, recidiuam his expectare oportet.

Signa solutionis præcipua, sunt, signa concoctionis antecedentia, & euacuationes subsecutæ, q̃ pre magnitudine morbi satis copiosę videātur esse. Quæ sine his soluuntur, præter rationē soluuntur,

proinde

proinde his non oportet fidere. nam vt dicitur in aphorif. plurima horum stabilia non sunt. Timeri itaque debet recidiua. Et alibi: sine signis leuantia mortem indicant, nam concoctiones non tantùm iudicij celeritatem, sed & securitatem significāt. Securitas verò est, vt non timeatur recidiua. Iam verò solutionem die decretorio fieri, facere ad securitatem & alio die fieri, afferre metum recidiuæ, celebratissimum est apud Hippocratē, alicubi quidem ita dicit, factā mentione sudorum per dies decretorios. Qui verò non ita fiunt, laborem significant & morbi longitudinē, & recidiuam. Alibi, febricitantem nisi diebus imparibus (vocat verò illic decretorios, impares) febris reliquerit, solet recidiuare. Inonmera alia loca sunt in hāc sententiam scripta. Itaq; vtrumq; horū est necessarium ad securitatem, signa solutionis, & dies decretorius. Non ergo solùm intelligendum est, recidiuam expectari, cùm vtrumq; deest, sed etiam cùm alterū deest, vtcumq; desit. Nam etsi cum signis solutionis, solutio fiat, si extra decretorium diem fiat, suspicio est recidiuæ, quanquam tunc non tanta, q̃ si die decretorio, tamen sine signis solutionis, solutio fieret. Nam tunc temporis, si omnia solutionis signa adsint (concoctio videlicet & euacuatio) non solùm malum est, sed deteriùs etiam quàm si id ipsum alio die fieret, vt de euanescentia erysipelatis per anginam anteà diximus. Tamen tunc quoq; cùm neq; die decretorio, neq; cū signis solutionis, solutio fit, est solutio insida, timeriq; debet recidiua.

Ὅτῳ δ᾽ ἂν τῶν πυρετῶν μηκύνη περιεστηκῶς διακειμένου τοῦ ἀνθρώπου, μηκέτι ὀδύνης ἐχούσης διὰ φλεγμονήν τινα, μήτε διὰ πρόφασιν ἄλλην μηδεμίαν ἐμφανέα, τουτέῳ προσδέχεσθαι ἀπόστασιν μετ᾽ οἰδήματός τε καὶ ὀδύνης εἰς τι τῶν ἄρθρων, καὶ οὐχ ἧσσον ἐκ τῶν κάτω. μᾶλλον δὲ γίνονται καὶ ἐλάσσονι χρόνῳ αἱ τοιαῦται ἀποστάσιες, τοῖσι νεωτέροισι τριήκοντα ἐτέων.

Cùm autem febris prorogatur, homine affecto, vt conualituro, neq; dolore ob inflammationem aliquam detinente, neq; ob aliquam aliam causam manifestā, huic expectetur abscessus cū tumore & dolore articulorū, & nonnunquam eorum, qui in imis partibus sunt: magis autem fiunt, & minori tempore, tales abscessus iunioribus quàm triginta annorum.

Hactenus disputauit Hippoc. de abscessib⁹ quorundam locorū, hic de abscessibus generatim, nullius partis facta mentione, disputationem aggreditur. Multa ergo dictorū necessariò repetit. Dictum certè priùs erat, cùm febris prorogatur, plus q̃ propria illius constitutio videatur exigere, cæteris apparentibus vt in conualituro, expectari debere abscessum, vt pote mediocrē quoddam solutionis modum, qui tantū ab optima solutione deficit, quantò morte præstantior est: modò addit, neq; dolore detinente ob inflammationem aliquam, neq; ob aliquam causam manifestam, quia cùm nō est aliqua talis causa prorogationis febris, apertū est, ex crassis succis morbum pendere. Fiet ergo abscessus ad articulos (nam ad hos fieri solere anteà diximus) ac nonnunquam, imò verò sæpe ad humiles. Nam

A crassi succi deorsum ferri naturā parati sunt. Tales verò abscessus, id est, qui ex crassis succis pendent, iunioribus q̃ triginta annorum crebriùs fiunt q̃ ma ioribus natu (intelligit hic eos q̃ calidiores ætates agunt, statuit verò hic terminum iuuentutis trigesimum, quanquam suprà trigesimum quintum statuerat, significans, ætatū nō posse dici certos quosdam terminos) quia ex succis crassis non potest fieri abscessus sine forti facultate, qualis in senibus multò minùs q̃ in iuuenib⁹ est. Certè senectus ido-
B neos magis habere solet succos ad abscessus, q̃ iuuentus, crassiores enim, verùm alia causa magis accidit, vt ex crassis succis rarò abscessus fiat, nimirum contumaces succi cum facultatis debilitate mortem magis quàm abscessum solent accersere.

Ὑποσκέπτεσθαι δὲ χρὴ εὐθέως τὰ περὶ τῆς ἀποστάσιος, ἢν εἴκοσιν ἡμέρας ὁ πυρετὸς ἔχων ὑπερβάλλῃ. τοῖσι δὲ γεραιτέροισιν ἧσσον γίνεται, πολυχρονιωτέρου
C ἐόντος τοῦ πυρετοῦ.

Considerare autem statim oportet, quod ad abscessus facit, an viginti dies febris detinens superauerit: senibus enim minus fiunt, cùm febris longior est.

Prima verba huius orationis ita intelligunt enarratores, si febris superauerit vigesimum diem, statim oportet animum ad abscessum conuertere, id est, abscessum expectare, & considerare illius signa,
D quasi Hippocrates modò declaret, quod priùs dixerat, si qua febris prorogatur. Dicens, illa febris prorogatur, quæ vltra vigesimū producitur (hic enim terminus acutorum simpliciter est) oportet ergo in ea statim cogitare de abscessu. Certè hic sensus satis congruit, tamē congruit multò magis cum iis quæ mox dicuntur, & quæ dicta priùs sunt, si illa verba intelligūtur hoc pacto. Considerare oportet inter cætera, quæ abscessuum causa considerantur, quantum febris prorogetur, ac proinde an vigesi-
E mum diem iam superauerit. Nam quò productior iam est, eò ex crassioribus succis pendere cognoscitur, qua causa in senibus, eò minùs expectari abscessus debet, quò febris est diuturnior, contrà ac in iuuenibus, in quibus eò magis confirmatur spes abscessus quò febris est antiquior, quia cùm facultas senum sit debilis, si qua ratione fieri potest abscessus, certè fiet, cùm succi ex quibus pendet morbus, nō erunt admodùm crassi, quia cùm crassi admodùm erunt, succumbet morieturq;: iuuenis ve-
F rò cùm facultate firma sit, tunc abscessus faciet, cùm crassus erit succus: nam si tenuis est, priùs faciet expulsionem extra corpus. Verùm inter omnes, pueri habent sæpissimè abscessus, quia ob voracitatem congerunt succos crassos, & habēt per eam ætatem magnum naturalis facultatis robur.

Χρὴ δὲ τὴν μὲν τοιαύτην ἀπόστασιν προσδέχεσθαι, συνεχέος ἐόντος τοῦ πυρετοῦ. ἐς δὲ τεταρταῖον κατα-
G στήσεσθαι, ἢν διαλείπῃ τε καὶ καταλαμβάνῃ πεπλανημένον τρόπον, καὶ ταῦτα ποιέων τῷ φθινοπώρῳ προσπελάσῃ. ὥσπερ δὲ τοῖσι νεωτέροισι τῶν τριήκοντα ἐτέων αἱ ἀποστάσιες γίνονται, οὕτως οἱ τεταρταῖοι μᾶλλον τοῖσι τριήκοντα ἐτέων καὶ γεραιτέροισι.

Oportet verò talem abscessum expectare in febre perpetua, in quartanam autem permutabitur, si intermittit, & accipiat erraticum modum, & ita faciens autumno appropinquat: vt autem in iunioribus quàm triginta annorū abscessus fiunt, ita quartanæ magis agentibus trigesimum annum, & senioribus.

Duplicis permutationis mentionem hic facit, abscessus dicti; qui in febribus perpetuis accidere, B & febris quartanæ quæ intermittentibus & erraticis solet succedere, potissimùm verò cùm febris tota ferè æstate durauit, & autumno appropinquat. Fit quidem hæc in quartanā permutatio, nonnunquam è febribus, quæ à principio intermittentes sunt: de his tamē non est præsentis loci disputatio: est enim de solis acutis, aut qui ex illis decidūt, sed quia sæpe etiam fit ex perpetuis: qoia perpetuæ febres per æstatem affligentes nonnunquam solent finiri in intermittentes, imminuta causa morbi ex- C purgatisque interiùs venis & arteriis ac causa proxima, manentibusque reliquiis succi, qui paratus erat putrescere, qui per partes extra venas pulsus facit intermittentē. Hacin permutatione sæpe fiunt erraticæ febres, id est, nullum typum retinentes, & tandem in quartanas firmātur: quia vi caloris vstis crasis succorum, qui priores morbos committebant, partibus, gignitur multa melancholia, quæ qoartanas febres parit: verùm fieri non potest, vt tota succorum fæx simul ac æqualiter melancholia D fiat, sed ioæqualiter, adeò vt per partes varij succi fiant, qui varias febrium accesſiones afferētes, omnem typum corrumpāt, tandem multa melancholia facta, in quartanam finiatur malum. Vtrunq; verò magis accidit autumno, aut prope autumnum: erraticæ febres ob inæqualitatem temporis: quartanæ ob melancholiam, quæ eo tempore redundat. Quibus causis dictum est ab ipso Hippocrate, autumno verò & plurimi morbi æstiui & febres qnartanæ & erraticæ, harum permutationum vt abscef- E sus fit in agentibus ætates calidas magis, ita quartanæ in senibus, quia crassiorem habet sanguinem, ac proinde plus fæcis, quæ ardore febris perpetuæ (nam hāc adesse dicimus) in melancholiam posit transire. Neque verò est quòd dicas maiorem ardorem esse in iuuenibus qui vrat, ac vrendo atram bilem faciat, atque ita quartanam magis. Nam cum de febre perpetuā, quæ vtrique, seni inquam & iuueni, adest, loquamur, non potest nō esse etiam seni calor qui vrat, plus ergo faciet materiæ commo- F ditas, crassities inquam sanguiois.

Τὰς δὲ ἀποστάσιας εἰδέναι χρή, τοῦ χειμῶνος μᾶλλον γινομένας, χρονιώτερόν τε παυομένας, ἧσσον δὲ παλινδρομεούσας.

Abscessus scire oportet hyeme magis fieri, & tardiùs sedari, & minùs recurrere.

Abscessus hyeme magis fit quàm æstate, id est, sæpius fit, quia eo tempore succi crasi abundant. Ne- G que verò proinde colligere posis, magis etiam fieri per senectutem quàm per alias ætates. Nam etsi senectus crassiores succos habeat, quàm ille, habet tamen imbecilliorem quoque facultatem, hyems verò non habet, imò verò eo tempore quæ ad facultatem naturalem pertinent, meliùs aguntur. Cùm A etiam factus est abscessus, in hyeme tardiùs sedatur, quàm aliis temporibus, ob frigus aeris, quod discussioni omnis tumoris, & solutioni cuiusuis morbi impedimento est. Minùs etiam recurrit tumor qui factus est, id est, minùs retrocedit ad interna, qoia cùm succi eo tempore crassiores sint, sunt difficilioris motus, proindeque, qua causa per hyemem rarò turgētes sunt, rarò etiam cùm in partem aliquā abscesserint, retrocedunt. Neq; certè illa cura calefaciendi aeris, quæ in exanthematum curatione maior adhibetur hyeme q̄ æstate, tam est, ne retrocedāt (maius enim periculum retrocessus est in æstate) quàm vt facilè erumpāt. Ex his satis constat abscessus per hyemem, nō vt fiuot crebriùs, ita fieri citiùs quàm per æstatem, imò vt sedantur tardiùs, ita etiam tardiùs generari, ob crassitiem succorum & frigus aeris. Nam crebritatis abscessuum eo tempore sunt duæ causæ, robur facultatis, & crassities succorum: contrarij, est vnica, frigus scilicet aeris: tarditatis sunt duæ, frigos aeris & crassities: cootrarij vnica, robur facultatis. ergo fient per hyemem sæpius, sed lentiùs.

CAPVT XXII.

Ὅστις δ' ἂν ἐν πυρετῷ μὴ θανατώδει φῇ τὴν κεφαλὴν ἀλγέειν, ἢ καὶ ὀρφνῶδές τι πρὸ τῶν ὀφθαλμῶν φαίνεσθαι, ἢ καρδιωγμὸς τούτῳ προσγένηται, χολώδης ἔμετος παρέσται. ἢν δὲ καὶ ῥῖγος D προσγένηται, καὶ τὰ κάτω μέρη τοῦ ὑποχονδρίου ψυχρὰ ἔχῃ, καὶ θᾶσσον ἔτι ὁ ἔμετος παρέσται. ἢν δέ τι πίῃ ἢ φάγῃ ὑπὸ τοῦτον τὸν χρόνον, κάρτα ταχέως ἐμεῖται.

SI quis per febrem nō exitialem, dixerit se capite dolere, atque sibi tenebrosum aliquid ante oculos apparere, atque cardiogmos huic acE cesserit, biliosus vomitus aderit, sin autem & rigor euenerit, & inferiora hypochondrijs frigida fuerint, citiùs adhuc vomitus aderit. Si verò aliquid bibat aut edat hoc tempore, citò admodum vomet.

DE prænoscenda specie solutionis per crisim, nihil hactenus dixerat, sed modò dicere incipit, atque in primis quibus signis posit futurus vomitus præcognosci: signa quæ hic scribuntur, puta dolor capitis & suffusorū visiooes, & cardiogmos, F id est, dolor, siue morsus oris ventriculi (nam veteres os ventriculi cardiam, id est, cor nominabaot) & rigor & frigus partium infra hypochōdria, nonnunquam sunt in genere illorum, quæ salutis aut mortis vocantur, nonnunquam eorum quæ critica. Cùm prioris generis sunt, mortis sunt: nam dictum suprà est, in capitis doloribus manus ob oculos ferre, aut venari muscas, quod suffusiooem indicat, lethale esse. Frigus etiam extremorum lethale esse anteà diximus. Reliqua omnia signa mala G sunt per se. verùm cùm hæc sunt critica, id est, crisis signa, vomitum indicant. Proiode io principio huius orationis dixit Hippocrates, si quis per febrem non exitialem, id est, quæ non exitialis esse aliis signis intelligatur: quia si per febrem exitialem hæc accidant, nō eruot indicia vomitus, sed mortis. Verùm

rùm cùm febris falutaris esse cognoscitur, oportet putare, si hęc adsint, vomitus futuri esse signa. Nam morsus oris ventriculi confluxum succorum in illum indicat, dolor verò capitis & suffusorum visiones, si cum tali morsu accidunt, apertè per consensum capitis cum ventriculo fiunt. Si verò hæc p totum morbum affligant, meritò faciunt magnam spem futuri vomitus; sed cùm his accesserit rigor & frigus extremorum, imminentis iam iam vomitus est signum: nimirum succus mordens os ventriculi, ob partis acerrimũ sensum rigorẽ facit, vt quodcunque medicamẽtum mordax neruo occurrens, solet facere. Hinc est quod Hippocrates ipse significauit 6. Epidem. his verbis, rigor à superiori ventre. Magis autem confirmatur imminentis iam iam vomitus prænotio, si adsint alia quædam (neq; enim hîc omnia ab Hippocrate relata sunt) vt multa & tenuis sputio, & tremor labij. hæc refert Galenus 3. de Crisibus, tũ etiam 1. Prorhetici, Comment. 3n. redditque causam, qua, cùm instat vomitus, hæc fiunt, nimirum ob continuitatẽ tunicæ illius, quæ interiùs per totum os, & ventriculum est.

Τουτέων δὲ οἷσιν ἂν ἄρξηται ὁ πόνος τῇ πρώτῃ ἡμέρῃ γίνεσθαι, τεταρταῖοι πιέζευνται μάλιστα καὶ πεμπταῖοι, ἐς δὲ τὴν ἑβδόμην ἀπαλλάσσονται. οἱ μέντοι πλείονες αὐτῶν, ἄρχονται μὲν πονέεσθαι, τριταῖοι, χειμάζονται δὲ μάλιστα, πεμπταῖοι. ἀπαλλάσσονται δὲ ἐνναταῖοι, ἢ ἑνδεκαταῖοι. οἳ δ' ἂν ἄρξωνται πεμπταῖοι πονέεσθαι, καὶ τ' ἄλλα κατὰ λόγον αὐτέοισι τῶν πρόσθεν γίνηται, ἐς τὴν τεσσαρεσκαιδεκάτην κρίνεται ἡ νοῦσος.

Quibus autem horũ incipit dolor primo die fieri, quarto die premuntur maximè, & quinto, septimo liberantur. Multi autem illorum incipiunt laborare tertio, vexãtur maximè quinto, liberantur nono, aut vndecimo. Si verò incipiunt quinto laborare, & alia omnia priora secundùm rationem fiunt, quatuordecimo iudicatur morbus.

Cùm morbus aliquis monetur lentè primis diebus, deinceps quodã die incipit moueri acutè, computatio dierum non debet incipere à primo die totius morbi, sed ab eo qđ acutè moueri cœpit. Huc respiciens Hippocrates in narrandis historiis, narrat quo die homo cœperit febricitare, & quo die cœperit morbus acutus esse. Ergo si primis diebus homo tenetur febre quadam sine insignibus symptomatis, tertio verò aut quinto incipiont dicta nuper symptomata, ab eo die cõputatio incipere debet, erit verò ab eo die, si primo die febris hæc appareant, acutissimus, finieturq; proinde septimo die, qui acutissimorum terminus est. Si verò non primo die, erit tantò longior, quantò longiùs à primo die apparere cœperint. Nam statim à principio acutum fieri morbum, tenuium succorũ & acrium signum est, pòst apparere acutiem, minùs esse tales succos significat. Igitur si primo die apparentibus his signis, septimo finitur morbus, si tertio apparuerunt, finietur nono (nam nonus est septimus à tertio) aut vndecimo, vndecimus enim est nonus à tertio, prorogatur verò sæpe vsq; ad nonum, quia tertio incipit esse acutus. Eadem ratione, si incœpit

A quinto, prorogabitur vsque ad quatuordecimum. Quanquam ego non ad quatuordecimum solùm dicerem, sed aut quindecimum: nam decimustertius est nouus à quinto, & quindecimus est vndecimus: verùm quia, vt dictum est à me suprà, motus morborum illegitimi sunt, & astrorum etiam motus, vnde vis eorum procedit, illegitimus, ac proinde crisis non semper incidit in eosdem exactè dies, cùm dicturus esset decimumtertium, & quindecimum, nominauit quatuordecimum, eò quòd nobi-

B lissimus in decretoriis hic dies sit: & quia motus lentus qui incepit primo, continetur in acuto qui cœpit quinto, proinde vim etiam magnam habet qui à totius principio est quatuordecimus. Quod Galenus dicit, Hippocratem nominasse nonum & vndecimum eò quòd quanquã decimus sit septimus à tertio, tamen ob motum, qui per impares fit, arripitur iudicium à nono aut vndecimo, non placet: nam primò quid longiùs à veritate abest, quàm decimum esse septimum, cùm tertius est primus? an

C nõ est octauus: quòd si tertium omitti vis, cur non omittebas primum, vt octauus septimus esset? certè si dolor fit tertio, tertius est primus dies acutiei, & decimus est octauus. Secundò, cur si nonus & vndecimus arripiunt crisim decimo, quia motus est per impares, tredecimus aut quindecimus non arripiunt quatuordecimo? Itaque in principio rectè dicebatur nono aut vndecimo: deinde cùm dicitur quatuordecimo, perinde est, ac si decimotertio aut quindecimo diceretur. Cætera quæ dicit de

D diebus, quibus exacerbantur dolores, facilè intelliges, nisi eorum quę de indicatoriis diximus es oblitus. nimirum in indicibus fiunt insignes mutationes, cùm in concoctionibus, tum etiam in aliis accidentibus. Quartum esse septimi indicem celebratum est. Ergo si primo die morbi fit dolor, & solutio est futura septimo, quarto fiet insignis mutatio: dicit verò quarto maximè & quinto, quia raro non accipit ambos hos dies mutatio, quartum quia est index, quintũ ob motum, qui per impares dies fit.

E Si dolor incipit tertio, dolores ingrauescent quinto, si malum soluendum est nono: si malum soluendum est vndecimo, septimo, quanquam septimum Hippocrates non dixit, sed oportet nos addere. Si verò incipit quinto, soluetur quatuordecimo, si reliqua secundùm rationem fiunt, id est, si indicantibus diebus dolores exacerbãtur, vt de aliis dictum est: vt si nono aut vndecimo exacerbatur dolor. Ex his quæ hoc loco dicuntur, nota, quòd plerisq; Medicis hodie est dubium, indices dies solere indica-

F re, nõ tantùm quo die futura sit crisis, sed etiam qua crisis specie soluẽdus sit morbus. Nam constat hanc exacerbationem doloris capitis & morsus ventriculi & reliquorum, quæ dictis diebus fit, significare vomitum fore diebus decretoriis.

Γίνεται δὲ ταῦτα, τοῖσι μὲν ἀνδράσι, καὶ τῇσι γυναιξὶ, ἐν τοῖσι τριταίοισι μάλιστα· τοῖσι δὲ νεωτέροισι, γίνεται μὲν καὶ ἐν τούτοισι. μᾶλλον δὲ ἐν τοῖσι ξυνεχε-

G στέροισι πυρετοῖσιν, καὶ ἐν τοῖσι γνησίοισι τριταίοισι.

Fiunt autem hæc viris & mulieribus trigesimo anno præcipuè, iunioribus autem, fiunt quidem & in his, magis autem & in febribus perpetuis & in veris tertianis.

iuuenibus (hos enim vocat viros & mulieres) A vtpote in ætate biliosa constitutis, vel per solam tertianam non exquisitam, accidit vomitus biliosus, minoribus verò non nisi in febribus admodùm biliosis, quales sunt febres perpetuæ & tertianæ exquisitæ: atque multò minùs senioribus (quanquã hos tacuit Hippocrates) neutri enim illorum agunt biliosam ætaté: nam minores etsi calidi sunt, habent humorem coniunctum, seniores sunt frigidi. De tertiana obiter est hîc facta mentio, nõ quasi huius operis sit. B

Οἷσι δ' ἂν ἐν τοιουτοτρόπῳ πυρετῷ κεφαλὴν ἀλγέουσι, ἀντὶ μὲν τοῦ ὀρφνῶδές τι πρὸ τῶν ὀφθαλμῶν φαίνεσθαι, ἀμβλυωγμὸς γίνεται, ἢ μαρμαρυγαὶ προφαίνονται, ἀντὶ δὲ τοῦ καρδιώσσειν, ἐν τῷ ὑποχονδρίῳ ἢ ἐπὶ δεξιὰ ἢ ἐπ' ἀριστερὰ ξυντείνεταί τι, μήτε ξὺν ὀδύνῃ, μήτε ξὺν φλεγμονῇ, αἷμα διὰ τῶν ῥινῶν τούτοισι ῥυῆναι προσδόκιμον, ἀντὶ τοῦ ἐμέτου. C μᾶλλον δὲ καὶ ἐνταῦθα τοῖσι νέοισι τοῦ αἵματος τὴν ῥῆξιν προσδέχεσθαι· τοῖσι δὲ τριήκοντα ἔτεσι καὶ γεραιτέροισιν, ἧσσον, ἀλλὰ τοὺς ἐμέτους τούτοις προσδέχεσθαι.

Qui in huiusmodi febre dolent capite, & pro tenebris ante oculos, illorum hebetudo fit, aut splendores obuersari videntur, & pro cordis morsu, in hypochondrio aut parte dextra aut sinistra intentio aliqua est, neque cum dolore, neq; D *cum inflammatione, sanguinẽ è naribus fluxurum his expectandum est pro vomitu: magis autem tunc quoque iunioribus fluxum sanguinis expectare: tamen trigesimum annum agentibus & senioribus minùs, sed vomitus his expectare.*

Omnia signa futuri fluxus sanguinis, q̃ hîc scribit Hippocrates, scripta sunt aliis eiusdem autoris locis, & multa alia quæ hîc omittuntur. quod dicit E in huiusmodi febre, est qđ paulò antè dixit, si quis per febrem non exitialem, nimirum hęc, vt prius dictum est de signis vomitus, in lethali febre sunt signa mortis, in non exitiali sunt critica, significantq; sanguinis fluxum è naribus. Dolor capitis commune signum est fluxus sanguinis & vomitus: tamen non eadem doloris species. Nam fluxum sanguinis significat dolor quidam grauans ad tempora. Vomitum dolor mordax toto capite. commune quoque signum est quiddam ante oculos obuersari, ta- F men non eodem modo. Nam instante vomitu bilioso, ascendunt vapores quidã turbidi ex bile cum multis aliis succis & cibo & ventriculi excrementis confusa, ac proinde faciunt veluti quasdam tenebras ob oculos. Instante fluxu sanguinis, influit in caput nõ vapor solùm, sed multus etiam sanguinis, ac influxus copiosus succi facit oculorum hebetudinem, vapor sanguinis, vtpote splendidus referensque succũ ex quo fit, splendorum visiones facit, neque verò vapor qui ex bile syncera & flaua na- G scatur, non afferet etiam splendores: nam color flauus non minùs splendens est quàm ruber. Tamen bilis quæ enòmi parata est, rarò non est aliorũ mixtione conturbata: intentio hypochondrij vtraque aut altera parte, id est, reuulsio, vt videatur sursum

A esse detractum, idque sine dolore & phlegmone significat impetum sanguinis sursum ab hypochondrio versus caput fieri, ita enim superna hypochondrij vasa replentur, ac reuellitur hypochondrium, nõ aliter quàm mulieres sentiunt vteros quasi sursum reuulsos ob retentionem sanguinis in iis venis & arteriis, quæ in eos ingrediuntur. Certè cùm hypochondrium sit regio, qua maxima sunt vasa, & quà maximè sanguis abondat, ab eo verisimile est impetum capere sanguinem, cùm multus in aliam B partem rapitur, vt hac causa tam presentaneum auxilium sit fluxioni sanguinis è naribus, cucurbitula imposita hypochondrio secundòm rectitudinem. Neque tamen hîc Hippocrates dixit, si sit intentio hypochondrij sine dolore & phlegmone, q. si cum dolore & phlegmone intentio fiat, non soleat succedere fluxus sanguinis (nam dixit cap. 9. huius operis, tumori duro & dolenti hypochondrij solere succedere fluxum sanguinis) sed quòd hîc de fluxu, qui expectatur in febre sine parte affecta, est dis- C putatio, præter hæc signa scripsit alibi, lacrymas inuoluntarias & doloré colli & pruritũ nasi 1. Epid. part. 1. ita scriptum est, in ardentibus autem cæterisque febribus, quas colli dolor, temporum grauitas, caligo oculorum vel hypochondriorum etiam cõtẽtio sine dolore, his è naribus sanguis profluit. Dictum quoque eodem loco, fluxum sanguinis magis accidere adolescentibus & iuuenibus, quàm senibus, hoc quoque dicit modò. Sed roges quo modo, cùm paulò antè dixerit, hoc ipso cap. vomitum D in iuuenibus magis accidere, aliis ætatibus minùs (nam etsi Hippocrates solùm dixit iuuenibus, nos suppleuimus seniores) modò dicit in senioribus vomitum expectare? Certè non dixit in senibus expectari debere vomitum magis quàm iuuenibus, sed magis quàm fluxum sanguinis, nam vtrumque horum accidit magis iuuenibus quàm senibus, tamen senibus fit fluxus sanguinis minùs quàm vomitus.

Τοῖσι δὲ παιδίοισι σπασμοὶ γίνονται, ἢν ὁ πυρε- E τὸς ὀξὺς ᾖ, καὶ ἡ γαστὴρ μὴ διαχωρέῃ, καὶ ἀγρυπνέωσί τε καὶ ἐκπλαγέωσι, καὶ κλαυθμυρίζωσι καὶ τὸ χρῶμα μεταβάλλωσι, καὶ χλωρὸν, ἢ πελιὸν, ἢ ἐρυθρὸν ἴσχωσι. γίνεται δὲ ταῦτα ἐξ ἑτοιμοτάτου μὲν τοῖσι παιδίοισι, τοῖσι νεωτάτοισιν, ἐς τὰ ἑπτὰ ἔτεα. τὰ δὲ πρεσβύτερα τῶν παιδίων, καὶ οἱ ἄνδρες, οὐκέτι ἐν τοῖσι πυρετοῖσιν ὑπὸ τῶν σπασμῶν ἁλίσκονται, ἢν μή τι τῶν σημείων προσγένηται τῶν ἰσχυροτάτων τε καὶ κακί- F στων, οἷά περ ἐν τῇσι φρενίτισι γίνεται.

Pueris conuulsiones fiunt, si febris acuta sit, & venter non excernat, & vigilent, & terreantur, & lugeant, & colorẽ mutent, aut chlorum, aut liuidum, aut rubrum habeant. Fiunt autem hæc facillimè pueris recens natis, vsque ad septimum annum, maiores verò pueri & viri non amplius in febribus corripiuntur conuulsionibus, nisi præcedat pessimum aliquod firmissimo- G *rum signorum, qualia in phrenitide fiunt.*

Alibi diximus conuulsionis nomen nonnunquã propriè strictimq; dici de ea musculorum contractione, quæ à causa omnino præter naturam fit, quæ semper est exiccatio aut inanitio nerui, vel re-

pletio,

pletio: nounnunquam impropriè, & latiùs, de quauis neruorum contractione inuolūtaria, quanquā illius efficiens causa sit facultas mouendi, ab aliqua causa præter natoram irritata, cuiusmodi concussio epilepticorum, & alij quidam motus, quos conuulsioni similes dicimus. Hîc tamen conuulsioois nomen latiùs accipitur, vt oon solùm vêra conuulsio, sed motus etiam illi similis significetur, nam omnes hæ passiones sunt neruorum quæ proinde faciliùs in pueris quâm adulrioribus fioot, eò quòd illis debiliores multò nerui sint. Certè conuulsio ex repletiooe faciliùs accidit pueris, quòd excrementis humidis abundent, & alioqui membra omnia habeaut bomidissima. Neque verò proinde nō accidit etiam illis faciliùs ex inanitione. Imò facilis eorum dissipatio facit, vt hac quoq; faciliùs corripiantur. Maiores enim minus habeut in membris substantiæ humidę, tamen quia habent solidiorem & firmiorem, tardiùs amittuot. Motibus etiam conuulsioni similibus capiuntur citiùs ob debilitatem facultatis quæ parem irritationem citiùs refugit. Itaq; omni conuulsione faciliùs capitur puer. Quo fit, vt à leuioribus causis id patiatur, & minora signa satis sint, quò futura conuulsio meritò timeatur. Ergo quò io pueris, potissimùm recens natis, aut omnino ante septimum annum conuulsio timeatur, satis est, si adsit febris acuta & venter non reddat, & vigilent & terreantur, & lugeant (intellige, nimiùm & sine alia causa) & colorem mutent alium ex alio, pallidum, viridem, liuidum ant rubeū (hæc enim conuulsiones antecedere solent) tamen in viris non timebitur meritò conuulsio, etsi adsit febris, nisi simul adsint non ea solùm, quæ in pueris requirebamus, sed aliquod aliquâve eorum quę firmissima coouulsionis indicia esse anteâ diximus, vt per phrenitidem, labrum aut nasum, aut oculū, ant palpebram peruerti, aut oculorum alterum altero maiorem fieri, & si quæ alia priùs dicta sunt. Hæc continet præsens oratio, constat verò ex dictis, vt pueri non tantùm conuulsionibus faciliùs capiantur, sed & resolutionibus, & aliis neruorum morbis. In hanc ipsam sententiam scripsit Hippoc. alibi. Pueros in huiusmodi incommodis conuulsioues potissimum corripiunt. Meritò timemus fore vt febris acuta mollissima corpora siccando conuulsiones faciat. Alnum non reddi, siccationis etiā indicium est, maximè in pueris quibus solent semper esse huioidæ deiectiones, aut etiam raptus humorum in caput. Quia supprimitur aluus, aut siccatis fæcibus calore, aut rapta bumida parte sursum, vt meritò timeamus capiti. Vigilia nimia ad caput pertioet, pauor ascēsum in caput fuliginum quæ terrere possunt, significat: hæ eædem faciunt pueros lugere, & irritatio dolorifica neruorum.

CAPVT XXIII.

Τοὺς δ' ἀπολλυμένους τε καὶ περιεσομένους τῶν παιδίων τε καὶ τῶν ἄλλων, τεκμαίρεσθαι τοῖς ξύμπασι σημείοισιν, ὡς ἐφ' ἑκάστοισιν ἕκαστα διαγέγραπται.

Morituros autem & liberandos, & pueros & alios coniectare, oportet ex omnibus signis, vt in singulis singula scripta sunt.

Hinc incipit Hippocr. epilogum facere, vt finem

A imponat huic operi. Ergo inquit ad præsentiendū ao homo moriturus an superuicturus sit, considerare oportet signa omnia, atq; ita de vnoquoq; iudicare, vt in siogulis illorum generibus singula scripta sunt, videlicet in quouis geoere dicta sunt quędam optima, quædam pessima, quædā mediocria.

Ταῦτα δὲ λέγω, περί τε τῶν ὀξέων νοσημάτων, καὶ ὅσα ἐκ τούτων γίνεται.

B *Hæc autem dico de acutis morbis, & quicunque ex ipsis fiunt.*

Hîc dicit per epilogum, quod in principio operis dixit per propositionem, dicens, ita autem considerare oportet per morbos acutos. Nimirum hoc opus de solis acutis, aut qui ex illis fiūt, est, quod nos toto opere antè notaoimus.

Χρὴ δὲ τὸν μέλλοντα ὀρθῶς προγινώσκειν τούς τε περι-
C εσομένους καὶ τοὺς ἀποθανουμένους, ὅσοισί τε ἂν μέλλῃ πλέονας ἡμέρας παραμένειν τὸ νόσημα, καὶ ὅσοισιν ἂν ἐλάσσους, τὰ σημεῖα ἐκμανθάνοντα πάντα δύνασθαι κρίνειν, λογιζόμενον τὰς δυνάμιας αὐτέων πρὸς ἀλλήλας, ὥσπερ διαγέγραπται, περί τε τῶν ἄλλων, καὶ τῶν οὔρων, καὶ πτυέλων, ὅταν ὁμοῦ πύον τε ἀναβήσσῃ καὶ χολήν.

Oportet autem eum qui sit rectè præsensurus
D *superuicturos & morituros, & quibus multos dies duraturus morbus est, & quibus pauciores, signa omnia discere, & colligentem singulorum vires, aliorum ad alia signa omnia discere, vt scriptum est de aliis, & de vrinis & de sputis, quum simul pus & bilem spuunt.*

Ei qui arti prædicendi incumbit, duo præcipuè sunt propositi scopi, scire an homo moriturus sit an nō, an longus futurus sit morbus, an breuis. Quan-
E quam huius operis præcipuus scopus est, distinguere morituros à superuicturis, operis verò de crisibus scopus præcipuus, prænoscere per constitutionis morbi notitiam, quanto tempore morbus duraturus sit, & qua vacuatiouis specie sit soluēdus. Cùm itaq; hi duo præcipuè propositi sint Medico scopi, vt eos Medicus assequatur, debet signa omoia discere, id est, sigillatim singula genera signorum considerare, & in siogulis bona & mala & mediocria: & considerare singulorum vires aliorū ad alia. Quod
F vt intelligas, considera quod suprâ iam diximus, signa habere qoasdam vires proprias ac per se, atque has per se considerari, alias verò ad alia signa, idque quia aut collatum cum alio consideratur an potentius an debilius eo sit, aur coniūctum cum alio addit ant detrahit illius viribus, quæ omnia oportet medicum qui huius artis sit futurus peritus, discere, considerando in primis momentum cuiusq; generis signorum, deinde conferendo differentias eiusdem generis, vt vomitū oigrum cum viridi, dein
G de differentias diuersorum, vt vrinam nigram cum pulsu intermittente, rursum coniungēdo seorsum signa omnia, quæ eidem causæ attestantur, ac tandem habendo omnium rationem. Porro vires singulorum considerari & conferri possunt, simpliciter, aut ad quędam, vt in hoc tempore, hoc loco, aut

hac ætate. Velut confertur nigra vrina cum aquosa simpliciter, aut aquosa in pueris cum nigra in viris. Ferè omnia hoc opere scripta signa sunt: facies, decubitus, stridor dentium, vlcus, manuum gesticulatio, respiratio, sudor, hypochondriorum affectus, pus, frigus extremorum, linor vnguium, genitaliũ reuulsio, somnus, deiectio, vrina, vomitus, excreatio, capitis dolor, faucium exulceratio. Quædã horum sunt in genere eorum, quæ dicũtur salutis aut mortis, quædam concoctionis aut cruditatis. Atqui non omnia hæc signa sunt æqualis potẽtiæ, etsi bona cum bonis, mala cum malis, mediocria cum mediocribus conferantur: sed est vnicuiq; generi sua dignitas, & vt quodq; signum est, ita illi oportet fidere. Certè qui manuum gesticulationi tribueret tantum, quantum respirationi per morbos acutos, grauiter erraret. Illud quoq; oportet hoc loco nosse, quod alio loco diximus, signa salutis aut mortis maiores vires habere significando mortem, q̃ significando salutem: signa concoctionis, contrà. Nam cùm vita cõstet multis facultatibus, & cuiusq; illarum debilitas extrema possit animanti afferre mortem, vitam verò non possint nisi omnes simul, fit vt multo maius malum sit illarum aliquam debilissimam significari, q̃ bonum, significari constantem. Certè labi ægrum in pedes lethale est, tamen cubare in latus bonũ tantum, nõ itũ tutum & saluberrimum. Ita habet in reliquis. In signis concoctionis contrà accidit: nam morbi materia cocta, nõ potest homo vi illius morbi mori, tamen materia incocta aut putrefacta non necessariò hominem interimit, potest enim extra corpus pelli. dictum quoq; iam antea est signa omnia consensu aliorum signorum confirmari. Nam Hippoc. vbi vbi scripserat signum aliquod, quod non omnino esset euidens, considerare alia signa præcipiebat. Illa tamẽ præcipue consideranda sunt, illorumq; syndrome requirẽda quæ à similibus causis nascũtur. Nam illa signa cùm annuunt, addunt, cùm renuunt, detrahũt plurimum aliorum viribus: vsque adeò vt syndrome taliũ omnium signorum euidentem faciat indicationẽ. Hoc est ergo quod Hippoc. innuit dicens, singulorũ vires colligentem, aliorum ad alia. Vt si adest vnguium liuor, atq; simul cum hoc linore sit facies dicta Hippocratica, vlcus nigrum & reuulsio genitaliũ, & spiritus frigidus, pulsus deficiens, frigus extremorum, euidẽter significatur extinctio calidi innati, morieturq; homo. Tamen si cum vnguium liuore sit bona & calida respiratio, & fortis pulsus, procul dubio liuor ille est fallax, significatq; aliud quã extinctionem calidi innati. Nam hæc videntur esse simul annuentia & renuentia, ob analogiam causarum, & signum quod contingit esse fallax, arguitur à contrariis analogis: quod firmũ & certum, corroboratur à similibus: qualia etiam sunt, decubitus, spirationis motus, somnus, sapientia aut delirium: vt illa quoq;, stridor, gesticulatio manuũ, capitis dolor, & suffusorum visa, & si quæ alia huiusmodi sunt, quæ ex dictis facilè intelliges, potesq; intra te ipsum tacitus meditari. Mihi satis est aperuisse viam.

Χρὴ δὲ καὶ τὰς φορὰς τῶν νοσημάτων τῶν αἰεὶ ἐπιδημεόντων, ταχέως ἐνθυμέεσθαι, καὶ μὴ λανθάνειν τὴν τῆς ὥρης κατάστασιν.

Expedit autem impetus morborum semper in

A *vulgus grassantium citò considerare, & non latere temporis constitutionem.*

Non parum facit ad rectè præsentiendum, scire, quæuis temporis constitutio quos morbos afferat, & quouis tempore considerare morborum qui populariter vagautur, impetum, id est, qui morbi populariter grassentur, & quo modo moueatur: illud docet Hippocrates 3. Aphor. hoc, in opere Epid. Duplici ratione hoc confert, primò quia præsentit Me-
B dicus qui morbi, tempestate instãte grassaturi sint, consulitque vt debeant præcaueri: secundò, quòd morbum eius qui se illi cõmittit, faciliùs agnoscit, & crises euenturas. Nam cùm res per alia signa est dubia, magnam addit coniecturam, hunc morbum esse, aut hunc solutionis modũ fore, quòd hic morbus modò sit popularis, aut hac tẽpestate per hos morbos hæ solutiones fiant. Huc respiciẽs Hippoc. in Epidem. describẽs tẽpestates solet dicere, quales morbi, & quales euacuationes acciderint: quale est
C illud: neq; sanguis è narib. nisi paucis admodũ effluxit: & alio loco: his è naribus sanguis fluebat.

Εὖ μέν τοι χρὴ εἰδέναι, περὶ τῶν τεκμηρίων, καὶ τῶν ἄλλων σημείων, καὶ μὴ λανθάνειν, ὅτι ἐν παντὶ ἔτει καὶ πάσῃ ὥρῃ, τά τε κακὰ κακόν σημαίνει, καὶ τὰ χρηστὰ ἀγαθόν. Ἐπεὶ καὶ ἐν Λιβύῃ, καὶ ἐν Δήλῳ, καὶ ἐν Σκυθίῃ φαίνεται τὰ προγεγραμμένα ἀληθεύοντα σημεῖα. εὖ γοῦν χρὴ εἰδέναι, ὅτι ἐν τοῖσιν αὐτοῖσι χω-
D ρίοισιν, οὐδὲν δεινόν, τὰ πολλαπλάσια αὐτῶν ἐπιτυγχάνειν, ἢν ἐκμαθών τις αὐτὰ κρίνειν τε καὶ λογίζεσθαι ὀρθῶς ἐπίστηται.

Rectè quoq; scire oportet de indiciis & de aliis signis, & nõ ignorare quòd quidẽ quouis anno & quouis tẽpore mala, malũ significant, & bona bonũ: quandoquidẽ & in Libya & in Delo & in Scythia videtur præscripta signa vera esse. Rectè ergo oportet scire quod quidẽ in his ipsis regioni-
E *bus nõ est difficile plurima illorũ inuenire, si quis discens ipsa distinguere, & colligere ratiocinando sciat.*

Τεκμήριον Græcis, Latinis indiciũ, maius quiddam significat quã σημεῖον siue signũ, nimirũ signũ quod maximam coniectură facit; indiciũ, quod non tantã, signũ tantũ est. Sed dictũ antea est, signorũ plurima per se bona aut mala: idq; simpliciter aut p se, quædam ambigua, q̃ vt aliis acce dũt, sunt bona aut mala: hu-
F iusmodi esse diximus æqualitatẽ aut inæqualitatẽ, & regionẽ eius quæ continetur in vrinis, & ordinem pulsus, & omnia critica. Quæ simpliciter sunt, semper sunt bona aut mala: alia nõ semper, sed vt accedunt aliis: quæ mutatur gratia anni, aut tempestatis, aut regionis, sed quæ bona haberi debẽt hoc anno, superiori etiã bona erant, & mala, mala: & q̃ superiori hyeme, hoc quoq; vere, & sequẽti æstate: & q̃ in Lybia ardentissima regione, in Scythia quoq; frigidissima, & in Delo tẽperata. Quanq̃ varietas an-
G ni, temporis, & regionis, facit vt hæc mala his annis, temporibus, & regionibus magis, alia aliis fiãt, & vt hic aut nunc sint mala aut deteriora quàm alibi aut aliàs, eò quòd regioni, aut tempori, magis aut minùs congruant, vt in Aphorif. dicitur, tamen vt quæ nũc hic sunt bona, aliquando aut alibi mala sint,

ſint, aut contrà, ſi ſigna ſunt eorum quæ per ſe bona aut mala ſunt, non facit. Nam quod ita eſt bonũ aut malum, ſemper eſt tale. Itaque haud opus fuit, meminiſſe hoc opere ſingularum regionum, & ſingulorum temporum: nam de variis malis, quæ variis temporibus accidunt, ſcriptum eſt ab Hippocr. 3. Aphoriſ. quæ variis regionibus, libello de aere, locis, & aquis: atque de ætatibus hîc ſunt dicta ſatis multa, & de temporibus quædam: à quibus tranſlata ratione ac ſyllogiſmo, poſsit qui quæ ſcripta hîc ſunt, didicerit, & alioqui artis ratiocinandi imperitus non ſit, per ſe ipſum diſcere reliqua.

Ποθέειν δὲ χρὴ οὐδενὸς νουσήματος ὄνομα, ὅ,τι μὴ τυγχάνῃ ἐνθάδε γεγραμμένον. πάντα γὰρ ὁκόσα ἐν τοῖσι χρόνοισι τοῖσι προειρημένοισι κρίνεται, γνώσῃ τοῖσι αὐτέοισι σημείοισιν.

Neque verò deſiderari oportet cuiuſq; morbi nomẽ, quod hîc ſcriptum non ſit: omnia enim A *quæ dictis temporibus iudicantur, cognoſcas his ipſis ſignis.*

Hoc libro non fuit inſtitutum referre ſigna propria morborum, neque enim de diſtinguendis aut cognoſcendis morbis eſt, ſed ſigna quædam communia & ſuperuenientia malus, quibus morituros ac ſuperuicturos omni morbo acuto, aut qui ex acuto fieret, prænoſcamus. Non ergo opus fuit ſingulos morbos percurrere, ſed ſigna. Neque verò opus omnino fuiſſet morbum quempiam nomina- B re propter præcepta huius partis (erant enim ſatis ſola ſigna) ſed propter exercitationem, vt exempla nominauit quædam, vt pleuritidem, pulmoniam, empyema. Non ergo eſt quód hîc deſiderentur nomina morborum quæ ſcripta non ſunt, ſed in omnibus illis ita de ſignis iudicare, quemadmodum dictum eſt: proinde dicit, omnia, quæ dictis temporibus iudicantur, hoc eſt intra fines acutorum, cognoſcas his ipſis ſignis.

FINIS.

COMMENTARIA IN LIBROS HIPPOCRATIS DE RATIONE VICTVS IN MORBIS ACVTIS, AVTHORE FRANCISCO VALLESIO COVARRVVIANO, PRIMARIO Facultatis Medicæ in Academia Complutensi Professore.

LIBER PRIMVS.

Οἱ ξυγγράψαντες τὰς κνιδίας καλεομένας γνώμας, ὁκοῖα μὲν πάσχουσιν οἱ κάμνοντες ἐν ἑκάστοισι τῶν νουσημάτων, ὀρθῶς ἔγραψαν, καὶ ὁκοίως ἔνια ἀπέβαινεν αὐτέων, καὶ ἄχρι μὲν τούτων καὶ μὴ ἰητρὸς ἂν δύναιτο ὀρθῶς ξυγγράψαι, εἰ εὖ παρὰ τῶν καμνόντων ἑκάστου πυθοίατο, ὁκοῖα πάσχουσιν. ὁκόσα δὲ προκαταμαθεῖν χρὴ τὸν ἰητρὸν, μὴ λέγοντος τοῦ κάμνοντος; τούτων τὰ πολλὰ παρεῖται, ἄλλα ἐν ἄλλοισι, καὶ ἐπίκαιρα ἔνια ἐόντα, ἐς τέκμαρσιν. ὁκόταν δὲ ἐς τέκμαρσιν λέγηται ὡς χρὴ ἕκαστα ἰητρεύειν ἐν τουτέοισι, πολλὰ ἑτεροίως γινώσκω, ἢ ὡς ἐκεῖνοι ἐπεξῄεσαν. καὶ οὐ μόνον διὰ τοῦτο οὐκ ἐπαινέω, ἀλλ' ὅτι καὶ ὀλίγοισι τὸν ἀριθμὸν τοῖσιν ἀκέεσιν ἐχρέοντο. τὰ γὰρ πλεῖστα, αὐτέοισιν εἴρηται, πλὴν τῶν ὀξειῶν νούσων, φάρμακα ἐλατήρια διδόναι, καὶ ὀῤῥὸν, καὶ γάλα ἐς τὴν ὥρην πιπίσκειν. ἦν μὲν οὖν ταῦτα ἀγαθὰ ἦν καὶ ἁρμόζοντα τοῖσι νουσήμασιν ἐφ' οἷσι παρῄνεον διδόναι, πολὺ ἂν ἀξιώτερα ἐπαίνου ἦν, ὅτι ὀλίγα ἐόντα αὐτάρκεά ἐστι. νῦν δὲ οὐχ οὕτως ἔχει. οἱ μέντοι ὕστερον ἐπιδιασκευάσαντες ἰητρικώτερον δή τι ἐπῆλθον περὶ τῶν προσοιστέων ἑκάστοισιν. ἀτὰρ οὐδὲ περὶ διαίτης οἱ ἀρχαῖοι ξυνέγραψαν οὐδὲν ἄξιον λόγου, καίτοι μέγα τοῦτο παρῆκαν. τὰς μέντοι πολυτροπίας τὰς ἐν ἑκάστῃσι τῶν νούσων, καὶ τὴν πολυσχιδίην αὐτέων, οὐκ ἠγνόουν ἔνιοι, τοὺς δὲ ἀριθμοὺς ἑκάστου τῶν νουσημάτων σάφα φράζειν ἐθέλοντες, οὐκ ὀρθῶς ἔγραψαν. μὴ γὰρ καὶ οὐκ εὐαρίθμητον εἴη, εἰ τουτέῳ τις σημανεῖται τὴν τῶν καμνόντων νοῦσον, τὸ, ἕτερον τοῦ ἑτέρου διαφέρειν τι. καὶ μὴ τωὐτὸν νόσημα δοκέειν εἶναι, ἢν μὴ τωὐτὸ ὄνομα ἔχῃ. ἐμοὶ δ' ἀνδάνει μὲν ἐν πάσῃ τῇ τέχνῃ προσέχειν τὸν νόον. καὶ γὰρ ὁκόσα ἔργα δήκει καλῶς, ἕκαστα χρὴ ποιέειν καὶ ὀρθῶς. καὶ ὁκόσα ταχέως ἔργα, ταχέως. καὶ ὁκόσα καθαρίως, καθαρίως. καὶ ὁκόσα ἀνωδύνως διαχειρίζεσθαι, ὡς ἀνωδυνώτατα ποιέειν. καὶ τ' ἄλλα πάντα τὰ τοιουτότροπα διαφερόντως τῶν πέλας, ἐπὶ τὸ βέλτιον ποιέειν χρή. μάλιστα δ' ἂν ἐπαινέσαιμι ἰητρὸν, ὅς τις ἐν τοῖσιν ὀξέσι νουσήμασιν, ἃ τοὺς πλείστους τῶν ἀνθρώπων κτείνει, ἐν τουτέοισι διαφέρων τι τῶν ἄλλων εἴη ἐπὶ τὸ βέλτιον. ἔστι δὲ ταῦτα ὀξέα, ὁκοῖα ὠνόμασαν οἱ ἀρχαῖοι, πλευρῖτιν, καὶ περιπλευμο-

A νίην, καὶ φρενῖτιν, καὶ λήθαργον, καὶ καῦσον, καὶ τ' ἄλλα νουσήματα, ὁκόσα τουτέων ἐχόμενά ἐστιν, ὧν οἱ πυρετοὶ τὸ ἐπίπαν ξυνεχέες ὄντες, κτείνουσιν. ὅταν γὰρ μὴ λοιμώδεος νόσου τρόπος τις κοινὸς ἐπιδημήσῃ, ἀλλὰ σποράδες ἔωσιν αἱ νόσοι καὶ μὴ παραπλήσιοι, ὑπὸ τουτέων τῶν νουσημάτων ἀποθνήσκουσι μᾶλλον, ἢ ὑπὸ τῶν ἄλλων τῶν ξυμπάντων. οἱ μὲν οὖν ἰδιῶται, οὐ κάρτα γινώσκουσι τοὺς ἐς ταῦτα δια-

B φέροντας τῶν πέλας, ἑτεροίων τε μᾶλλον ἰημάτων ἐπαινέται ἢ ψέκται εἰσίν. ἔπειτα μέγα σημεῖον τόδε, ὅτι οἱ μὲν δημόται, ἀξυνετώτατοι αὐτοὶ ἑωυτῶν περὶ τουτέων τῶν νουσημάτων εἰσὶν, ὥστε μελετητέα εἶναι. οἱ γὰρ μὴ ἰητροὶ, ἰητροὶ δοκέουσιν εἶναι, μάλιστα διὰ ταύτας τὰς νούσους, ῥηΐδιον γὰρ τὰ ὀνόματα ἐκμανθάνειν ὁκοῖα νενόμισται προσφέρεσθαι, πρὸς τὰ τοιαῦτα κάμνοντας. ἢν γὰρ ὀνομάσῃ τις πτι-

C σάνης χυλὸν, καὶ οἶνον τοῖον, ἢ τοῖον, ἢ καὶ μελίκρητον, ἅπαντα τοῖσι δημότῃσι δοκέουσιν ἰητροὶ ταῦτα λέγειν, οἵ τε βελτίους, καὶ οἱ χείρους. τὰ δὲ οὐχ οὕτως ἔχει, ἀλλ' ἐν τουτέοισι δὴ, καὶ πάνυ μέγα διαφέρουσιν ἕτεροι ἑτέρων. δοκέει δέ μοι ἄξια γραφῆς εἶναι ταῦτα μάλιστα, ὁκόσα τε ἀκαταμάθητά ἐστι τοῖσιν ἰητροῖσιν, ἐπίκαιρα ἐόντα εἰδέναι, καὶ ὁκόσα μεγάλας ὠφελείας φέρει, ἢ μεγάλας βλάβας.

D ἀκαταμάθητα μὲν οὖν, τάδε ἐστί. διὰ τί ἄρα ἐν τῇσιν ὀξείῃσι νούσοισιν, οἱ μὲν τῶν ἰητρῶν; ἅπαντα τὸν αἰῶνα διατελέουσι πτισάνας διδόντες ἀδιηθήτους, καὶ νομίζουσιν ὀρθῶς ἰητρεύειν. οἱ δέ τινες, περὶ παντὸς ποιοῦνται, ὅκως κριθὴν μηδεμίην καταπίῃ ὁ κάμνων, μεγάλην γὰρ βλάβην ἡγοῦνται εἶναι, ἀλλὰ δι' ὀθονίου διηθεῦντες τὸν χυλὸν, διδόασιν. οἱ δέ τινες αὐτέων, οὔτ' ἂν πτισάνην παχείην

E δοῖεν, οὔτε χυλόν. οἱ μὲν, μέχρις ἂν ἑβδομαῖος γένηται ὁ κάμνων, οἱ δὲ καὶ διατελέος ἄχρις ἂν κριθῇ ἡ νοῦσος. μάλα μὲν οὖν οὐδὲ προβάλλεσθαι τὰ τοιαῦτα ζητήματα εἰθισμένοι εἰσὶν οἱ ἰητροί. ἴσως δὲ οὐδὲ προβαλλόμενα εὑρίσκεται· καίτοι διαβολήν γε ἔχει ὅλη ἡ τέχνη πρὸς τῶν δημοτέων μεγάλην, ὡς μηδὲ δοκέειν ὅλως ἰητρικὴν εἶναι, ὥστε ἔν γε τοῖσιν ὀξέσι τῶν νουσημάτων, τοσόνδε διοίσουσιν ἀλλήλων οἱ χειρωνάκται, ὥστε ἃ ὁ ἕτερος προσφέ-

ρει

ρει ἡγεύμενος ἄριστα εἶναι, ταῦτα νομίζειν ἤδη τὴν ἑτέρον, κακὰ εἶναι. καὶ σχεδὸν αὖ κατά γε τὸ τοιόνδε, τὴν τέχνην φαῖεν ὁμοιῶσθαι μαντικῇ. ὅτι οἱ μάντιες τὸν αὐτὸν ὄρνιθα, εἰ μὲν ἀριστερὸς εἴη, ἀγαθὸν νομίζουσιν εἶναι, εἰ δὲ δεξιὸς, κακόν. καὶ ἐν ἱεροσκοπίῃ τὰ τοιάδε ἄλλα ἐπ' ἄλλοισιν. ἀλλ' ἔνιοι τῶν μάντεων, τἀναντία τουτέων. Φημὶ δὲ πάγκαλον εἶναι τοῦτο τὸ σκέμμα, καὶ ἠδελφισμένον τοῖσι πλείστοισι τῶν ἐν τῇ τέχνῃ, καὶ ἐπικαιροτάτοισι. καὶ γὰρ τοῖσι νοσέουσι πᾶσιν ἐς ὑγείην μέγα τι δύναται. καὶ τοῖσιν ὑγιαίνουσιν ἐς ἀσφαλείην, καὶ τοῖσιν ἀσκέουσιν ἐς εὐεξίην, καὶ ἐς ὅ,τι ἂν ἕκαστος ἐθέλοι.

QVi Cnidias vocatas sententias scripserunt, quæcunque quidem patiuntur ægrotantes in singulis morbis, rectè scripserunt, & quomodo quædam ipsorum euenerunt, & hucusque etiam qui Medicus non sit, possit rectè conscribere, si bene ab ægrotantium quocunq; didicisset quæ patiuntur: quæcunque autem antea scire oportet ipsum Medicum, non dicente ipso ægroto, horum multa omissa sunt alia in aliis, & quædam quæ peroportuna sunt ad bonam coniecturam. quando autem ad coniecturam dicitur, vt oporteat singula curare, in his multa aliter intelligo, quàm vt illi prodiderūt: & non solùm ob hoc non laudo, sed quòd etiam paucis numero auxiliis vtebantur: nam plurima ab ipsis relata, præter morbos acutos, pharmaca purgantia dare, & serum & lac oportunè propinare. Siquidem igitur hæc optima sint, & quadrantia morbis in quibus dare monent, longè digniora laude essent, quòd pauca cùm essent, sufficerent. nunc autem non ita habet. Qui igitur postea rursum eas disposuerūt, medicè magis transegerunt de iis quæ exhibenda sunt singulis. Sed neque de ratione victus antiqui conscripserūt quidquam mentione dignum, atqui res magna hoc est: multos igitur modos in singulis morborum, & multiplicem ipsorum diuisionem, non ignorauerunt quidam, numeros autem cuiusque morborum exactè dicere volentes, non rectè scripserunt: non enim facile numeratu sit, si quis æstimet ægrotantium morbum, quòd alius ab alio aliqua re differat: & non videri eundem morbum esse, nisi idem non habeant. Mihi autem placet in tota arte mentem adhibere, etenim quæcunque opera docet bene, omnia oportet facere etiam rectè: & quæcunque opera celeriter, celeriter: & quæcunque purè, purè: & quæcunque sine dolore exerceri oportet, quàm maximè fieri possit, sine dolore facere: & alia omnia huiusmodi facere oportet aliorum modum in melius mutando. maximè autem laudauerim Medicum, qui in acutis morbis, qui plurimos ho-

A mines occidunt, in his in melius differat aliquid ab aliis. Sunt autem hi acuti, quos vocant antiqui, pleuritidem, & peripneumoniam, & phrenitidem & lethargum, & causum, & alios morbos, qui his proximi sunt, quorum febres, semper continuæ existentes, occidunt: cùm enim non pestilentis alicuius morbi modus aliquis grassatus fuerit, sed sparsi fuerint morbi, & non similes, B ab his morbis moriuntur plures, quàm ab aliis omnibus. Idiotæ igitur non valde agnoscunt eos qui in his differunt ab aliis, aliarumq; magis curationum laudatores & vituperatores sunt. deinde magnum signum hoc est, quòd populares ignorantissimi horum in his morbis sunt, vtpote quæ studio consequi oporteat: qui enim Medici non sunt, medici videntur esse præcipuè ob hos C morbos, facile enim est nomina discere quæ consueuerunt proferri apud ista ægrotantes. si enim nominet quis ptissanæ cremorem, & vinum, tale aut tale, aut etiam mulsam, omnia hæc videntur vulgaribus dicere, & meliores, & deteriores. verum non ita habet: Sed in his valde multum differunt alij ab aliis. videntur autem mihi dignissima esse quæ scribantur, quæcunque maximè ignorantur à Medicis, cùm oportuna D sint vt sciantur, & quæcunque magnas vtilitates afferunt, aut magnas læsiones. quæ igitur maximè ignorantur, hæc sunt: Cur in acutis morbis quidam Medici totam vitam terunt ptissanas dantes non colatas, & existimant rectè curare, quidam autem omnino faciunt, vt hordeum nullum bibat ægrotus: magnam enim læsionem putant esse, sed colantes per linteum E tribuunt. quidam autem ipsorum neque sanè ptissanam crassam tribuunt, neque cremorem alij quidem vsque dum septimam attingat ægrotus, alij autem, & ad finem vsque, donec morbus iudicatus sit. huiusmodi quæstiones ne proponere quidem Medici consueuerunt: fortasse autem neque si proponantur, comperiantur: atqui calumniam sanè habet ars tota magnam apud populares, vt videatur ne esse quidem omnino F medicina, quia in acutissimis morbis, tantopere differunt inuicem artifices, vt quæ alius exhibet optima esse putans, hæc existimet alius mala esse: & ferè ob hoc artem dicunt similem esse diuinationi. Quia diuinatores eandem auem, si quidem sinistra sit, bonam esse existiment, si autem dextra, malam: atqui & in haruspicina huiusmodi sunt alia in aliis: sed qui G dam diuinatorum, horum cōtraria: dico autem pulcherrimam esse hanc speculationem, & germanam plurimis in arte, & maximè oportunis. Etenim ægrotantibus omnibus ad salutem magnum quiddam potest, & sanis ad securita-

tem, & iis qui exercentur, ad bonum habitum, & in id quod quisque velit.

HIc liber à quibusdam inscribitûr de Ratione victus in morbis acutis, ab aliis de Ptissana, ab aliis etiam contra Cnidias sententias. neque sanè nouum est dici de ptissana. Plinius lib. 28. cap. 7. dicit Hippocratem de laudibus ptissanæ librum scripsisse, quod de nullo alio intelligi potest. reuerà non multum refert, quo horum modorum inscribatur liber, nam quodámodo hæc omnia in idem tendunt: nam hic agitur de ratione victus in morbis acutis, in his semper ferê vtebantur veteres ptissana, aut hac sola, aut omnium maximè. Porrò vituperat Cnidias sententias eò maximè, quòd in illis ratio victus, quæ præcipua curationis pars est, aut omitteretur, aut tractaretur negligenter: ergo hac in parte Cnidias sententias insectari, est rationem rectè instituendi victnm tradere: nihilominùs melius est, & magis rationi consonum, vocari librũ de ratione victus in acutis: nam hic est finis huius doctrinæ, & in hoc paratur liber, vt doceamur rectè victum instituere in acutis morbis qui cum febribus sunt: de aliis verò agitnr per accidens, & huius gratia: quamq; neq; solam rationem victus in morbis dictis continet hic liber, sed aliam etiam curationem, vt si res tota dicenda sit, videatur mihi liber esse de ratione vict9 in acutis qui cum febribus sunt, & reliqua cnratione, nõ dixi autem simpliciter de curatione acutorum, sed de ratione victus & reliqua curatione. q̃a ratio victus maxima curationis pars est, & de ea præcipuè agitur hoc opere, etsi non de ea sola. In hoc procœmio Hippocrates non sine magno artificio causam reddit qua hoc opns scribendum suscepit, & aperit operis argumentum, facitq; dicendorum propositionem. Quod vt intelligas, scias nõ omnium primum scripsisse Hippocratem de Medica arte (quanquá fortasse ille primus scripsit bene, & methodicè) sed fuisse ante Coos medicos, quorum ille fuit præcipuus (nescio an primus) & ante Cnidos, qni vt Galenus 1. Methodi affirmat, cum illis certabát, & Italos etiam qui post hos cœperunt, Rhodios qui iam incipiebant deficere. Illi omnes nixi sunt arté medicam constituere & augere, verùm vt par est, non potuerunt nisi inchoare cùm essent primi. Medicina, vt alię omnes artes, nata est ex vulgari notitia, & naturâ insito sciendi desiderio: cùm scilicet primi illi homines cuperent scire, sibi ipsis & aliis opem ferre ægrotantibus, neq; adhuc vlla haberent præcepta, cœperunt considerare quæ in ægrotis accidebant, & quædam tentantes facere, & quæ succedebant notare, hęcq; omnia scriptis mandare, vt ex iis quæ in multis fierent aut plerisq;, præcepta nascerentur, quibus constitueretur ars: & posteri maiorum chartas excipientes addebant inuentis, & propiùs accedebát iam ad artem. Ita Cnidij, primi quidem scripserunt libros quos vocabant Cnidias sententias, quas posteri rursum emendauernnt & auxerunt: atqui quoniam ita est naturâ comparatum vt à rudioribus procedatur ad exactiora, qui primas scripserunt, non describebant morbos, symptomata, & signa quibus erat vtendum, nisi vt vulgares etiam & medicinæ imperiti possent, scribentes scili-

A cet ea q̃ videbant obseruabantq; in ægrotis, & quæ ipsimet ægroti narrabant. hoc genus scribendi principium dedit arti dnrauitq; etiá vsq; ad secula Hippocratis, in hoc enim genere est opus Epidemiôn: maxima enim ex parte cõtinet narrationes & historias. verùm omnium primi, vtpote qui vix scirent aliquid plusquá idiotæ, scribebant cumulatè omnia siue ad rem facerent, siue secus, interim omittentes plurima quæ ad rem faciebant, & ad significádum affectionem aliquam latentem, aut euentum B morbi, aut ad indicandam curationem: posteri qui iam propiùs ad artem accedebant, omittebant aliquantò magis quæ ad rem nihil faciebant, & qnæ erant scitu necessaria, quę toto hoc procœmio vocat ἐπίκαιρα, id est, oportuna, seu ad rem facientia, tradebant. Hippocrates non hoc solo genere scribẽdi vsus est, quanquam & hoc etiam est vsus ob temporis conditionem. Scripsit verò in vtroq; genere vt oportebat, pręceptiuo sanè in Aphorismis & Prognostico exactè ac optimè, & in hoc etiam opere, etsi nõ tam C exactè: narratorio in Epidemiis, narrans verò ea solùm qnæ ad doctrinam essent oportuna, inepta & vulgaria omittens. ergo, inquit, qui Cnidias vocatas sententias scripserunt, rectè scripserunt, id est, fideliter narrauerũt (nõ enim rectè & medicè) qnæcunq; patiuntur ægrotantes in singulis morbis, & quomodo quædam ipsorũ enenerunt: verùm hucusq; etiam qui Medicus non sit, possit rectè conscribere, si bene ab ægrotantibus didicisset quę patiuntur: nimirum ad nos sæpè deferũtnr relationes eo- D rum quæ patiuntur absentes ęgroti à barbitonsoribus aut etiam ab aliis idiotis conscriptæ. quæcunq; autem (inquit) antea scire oportet ipsum Medicũ non dicente ipso ęgroto, horum multa omissa snnt, alia in aliis: non scilicet omissa sunt omnia in omnib9, neq; in aliquo morbo omnia, sed quædá in hoc, quædá in illo: itaq; in omnibus omissa ab illis sunt aliqua, alia in aliis. Quæ medicnm oportet per seipsum nosse, neq; ab ipso ægrotante discere, plurima sunt, nam morbi essentias & internas causas, non o- E portet ab ægrotante petere, sed neq; symptomata omnia, colorem enim vultus, linguæ & oculornm, partium quarundam extenuationes, aut peruersiones, & quædam huiusmodi medicum ipsum oportet considerare, ęgrotus enim non narrabit, partim quòd non sentit, partim quòd nescit an hæc faciát multum ad rem. Quæ ægrotum narrare oportet, sunt quę ad ipsius sensum pertinent, & animales actiones, vt quę pars doleat aut non doleat, dormiat an non possit dormire, & causæ externæ quæ iam F sunt elapsæ, vt iter egisse, vigilasse, potasse, aut aliud huiusmodi, atqni & hæc ipsa aliquádo medici ostẽtationis gratia & admirationis tentát per seipsos diuinare, iuxta illud quod in prognostico dicit Hippocrates: si nondum ex aliis indiciis coniecturá facere possit, interrogare oportet an vigilauerit homo, aut famem sustinuerit: itaque omittebant Cnidij Medici plurima eorum quæ medicos oportet animaduertere, ea dicentes quæ vulgaris quispiam scribere posset, interrogans de singulis ipsos ægro- G tos. verùm ea quę medici solent notare, non omnia sunt æquè scitu necessaria, neque æquè refert omitti: quædam enim plus aliis sunt ad coniecturam oportuna & proinde cum maiori incommodo omittuntur: velut si quis narrans quæ laboranti febre acuta accidunt, omittat dicere an sitiat, malè fe-

cerit:

cerit: deterius verò, ni dicat an facilè respiret: quia facilitas respirationis magnam habet vim ad salutem in morbo acuto, qui cum febre affligit: hoc est, peroportuna est ad coniecturam faciendam de futura salute: dicit itaq; illos omisisse multa, & quædã quæ peroportuna sunt ἐς τέκμαρσιν, id est, ad coniecturam, non qualemcunque, sed artificiosam, & veritati proximam: nam vt in calce Prognostici diximus, interest inter σημεῖα, id est, signa, & τεκμήρια, id est, indicia, quòd indicia dicuntur ea, ex quibus rationales coniecturam facimus proximam euidentiæ: quoniam autem omiserunt multa peroportuna ad coniecturam faciendam de occultis & de futuris, vt de morbi essentia, & causis, & constitutione morbi, & morbi exitu: & ad coniecturam dicitur, vt oporteat singula curare, id est, & ex his coniecturis nascitur ratio curationis singulorũ, necesse est vt in curationibus errauerint: proinde in his (inquit) multa aliter intelligo, quàm illi prodiderunt, id est, in morborum curationibus multùm ab illis dissentio. explicat deinde peculiariter, quomodo errarent in morborum curationibus, dicens eos ad morbos longos vsos fuisse perpaucis auxiliis. sed dices, quid ad rem? quorsum longorũ morborum meminit, nunc agere incipiens de acutis? Si enim in acutis vtebantur satis multis auxiliis, non videbantur hoc loco notandi: nisi verò ex professo hic liber scriptus est cõtra Cnidias sententias: non certè: Sed aliò tendit, nimirum vt dicat illos etsi in acutis non peccauerint, vt in longis, auxiliorum penuria, peccasse tamen, & priores & posteriores Cnidos, quòd de ratione victus nihil ferè egerint, cùm tamen sit hæc maxima pars curationis acutorum. itaque huc tendunt hæc: Et non solùm (inquit) ob hoc nõ laudo (quòd scilicet multa omiserint peroportuna ad coniecturam) sed quòd etiam paucis numero auxiliis vtebantur. nam plurima eorum, quæ ab ipsis relata sunt, præter morbos acutos (in quibus scilicet vtebantur aliquantò pluribus) sunt hæc tria, pharmaca expurgantia dare, & serum, & lac. Dices fortasse hos hanc ob causam nõ fuisse vituperandos, sed laudandos potius, quòd paucis vterentur. Ita enim video nunc, quosdam Medicos eo nomine se præcipuè iactantes apud vulgus, quòd nullis ferè medicamentis vtantur: vt alios contrà se hac causa peritissimos videri volẽtes, quòd abundent multis, & singulis horis aliquid circa ægrotantes nouent. peccant sanè vtrique, nam neque methodus sine materia, neque hæc sine methodo aliquid præstare possit. vtrisque respondet Hippocrates, dicens, siquidem hęc optima sint, & quadrantia morbis, in quibus dare monent, longè digniora laude essent, quòd pauca cùm essent, sufficerent: nunc autem non ita habet res, non enim sufficiunt. Itaque non vituperantur quòd pauca, sed quòd insufficientia: vtendùmque, neque pluribus quàm opus sit, neque paucioribus quàm vt sufficiant. in omnibus rebus præstat mediocritas. Itaque qui primùm sententias Cnidias scripserunt, in morborum acutorum auxiliis non adeò defecerunt: & qui posteà rursum eas disposuerunt, medicè magis transegerunt, de iis quæ scribenda sunt singulis, scribentes scilicet iam distinctiùs, & non tam tumultuariè, & confusè, sed neque hi de ratione victus conscripserunt quidquam mentione dignum. atqui res (inquit) magna hoc est. Meritò profectò dicit rem magnam esse, id est, maximum momentum habere ad curationem, bonum victum. nam quantò præstantior est indicatio virtutis quàm morbi, tantò victui bono fidendum magis est, quàm bonæ curationi. Certè multò plures liberentur cum bono victu, reliqua curatione dimissa, quàm curatione rectè suscepta, sine victu bono. Itaque inquit, magnam rem esse ad curationẽ, probam victus rationem, hancq; defecisse in antiquorum scriptis. vult deinde indicare, cùm magnum momentum habeat in morbis omnibus, maius tamẽ habere in acutis, & in his magis antiquiores defecisse: vt ob hoc cõstet maximè necessarium fuisse de ratione victus in acutis scribere. In primis dicit illos malè distinxisse morbos à morbis, maleque eos definiuisse. Multos igitur (inquit) modos in singulis morborũ, & multiplicem ipsorum diuisionem nõ ignorauerunt quidam; numeros autem cuiusque morborum exactè dicere volentes, non rectè scripserunt. hæc verba nõ possis intelligere, nisi memineris eorum quæ in principio huius commentarij diximus, nimirum in illis primordiis artis, Medicinæ Studiosos nihil aliud fecisse, quàm obseruare quæ in ægrotis videbant: ita ergo cœperunt morbos distinguere, eos qui similia paterentur, similibus morbis pati dicentes: qui dissimilia, dissimilibus: & fingebant quædam morborum nomina, ex quibusdam quæ laborantibus accidebant: quoniam verò nondum agnoscebant essentias morborum, neq; quæ abstrusa in arte, sed quæ vulgares ipsi, faciebant multò plures morborum modos, & multò plura fingebant nomina, q̃ illi re vera habent differentias, occasionem scilicet accipientes ab aliquo accidente, quod neq; pathognomonicum esset, neque per se inesset, sed assidens, ac ob accidens aliquod existens, velut si quis, quoniam tertiana laborantes quidam sitiunt multùm, quidam minùs, dicat tertianam siticulosam, & siti carentem, & putet se diuersos morbos dicere. Multa huiusmodi occurrunt in libris de Morbis, q̃ nomine Hippocratis circunferuntur: vt febris singultiens, morbus siccatorius, febris interficiẽs, morbus liuidus, morbus ructuosus, & multa alia huiusmodi. Nimirũ illi libri non sunt satis exculti ab Hippocrate, & qui satis exculti non sunt, sapiunt ruditatem illius temporis. quoniam ergo non capiebãt antiqui illi differẽtias morborum, vnde oportebat, sed vndecunq; (ex quocunq; scilicet accidente) faciebant plures morbos, quàm reuera sint, atque ita, vt narrat Galenus, dicebãt esse bilis morbos septẽ, vesicæ duodecim, renum quatuor, stranguriæ quatuor, morbi regij genera quatuor, scimus tamẽ non esse tot. Proinde dicit, eos dixisse multos modos in singulis morborum, hoc est, in singulis speciebus modos multos, qui species diuersas non constituerent, numeros autẽ eorum, secundùm scilicet eorũ veras species, non dixisse exactè. Reddit causam qua id euenerit, dicens, non enim facile numeratu fit, si quis æstimet ægrotantium morbum, quòd alius ab alio aliqua re differat. Id est, si æstimet ægrotantium morbum eundem non esse, eò q alius ab alio aliqua re qualicunq; differat, etiamsi ea non sit legitima morbi differentia, atque ob tales differentias diuersa nomina tribuat: ac deinde non videantur ei idem morbus esse, nisi idem nomen habeant. Id dicit, quia etsi ob accidentia quæcunque, diuersa nomina tribuerent, si nihilominus intelligerent,

multa mala habere diuersa nomina, & esse eundem morbum (vt si verbi gratia aliud nomen dedissent tertianæ singulosæ, aliud sitis experti) minùs peccarent: nunc autem peccabant, quia ob differẽtias accidentarias diuersa nomina tribuebant, & nõ putabant eundem morbum esse, nisi idem haberẽt nomen. itaque illi malè distinguebant morbos, & malè curabãt, & maximam curationis partem (victus scilicet rationem) omittebant. His dictis, incipit Hippocrates dicere, quid ipse velit, & quorsum incipiat scribere. Mihi autem, inquit, placet, in tota arte mentem adhibere: etenim quæcunque opera docet bene, omnia oportet facere etiam rectè: hoc est, oportet animum aduertere in tota arte, atque eligere ex quacunque secta quod bene docet: omniáque, quæ bene docentur, bene exequi, & nihil eorum quæ necessaria sint, omittere, & quæcunq; opera celeriter, celeriter. Nimirum pręcipua pars curationis est in captanda occasione, quæ præceps est: neque tamen proinde sunt agenda omnia celeriter, sed quæ ars celeriter iubet facere, celeriter, quæ lentè, lentè. Modus tenendus hac in re est, vt celeritas curationis morbi cuiusque, naturali constitutioni illius aptetur, vt acuti celeriter, longi lentè curentur, festineturq; cuicunque malo occurrere, pro ratione vrgentiæ. Addit, & quæcunque purè, purè. Purè curare arbitror dici, gratis medicamentis vti, minimè horrendis, aut etiam sordidis. Hæc igitur deuitentur quoad fieri potest, &, quàm minima fieri possit, molestia ægris inferatur. Nam alacritatem comparant & vigorem virtutes omnes nostri corporis, placidè & purè tractatæ: contrà impuritate, sorditie, & molestia, languescunt. Qua in re peccant vulgares Medici, neq; lineam tunicam mutare, neque lecti syndonem, neque manus faciémue lauare, neq; quidquam aliud quod ad munditiem spectet, suis ægrotis permittentes, ne si longus quidem morbus sit: quasi magni referat volutari suis sordibus, aut quasi nõ augeat hoc omnem putrescẽtiam. Hippocrates certè consulit, vt ægrotantibus gratiæ præstentur, ad quod etiam genus pertinet quod addit: & quæcunq; sine dolore exerceri oportet, quàm maximè fieri possit, sine dolore facere. Omnia sanè postulant per se sine dolore fieri, præterquã cùm trahendi in partem aliquam causa, aut excitandi, reuocandiue animum, dolor consultò infertur: ea verò in quibus fluxione laboratur, vt quæ inflammata sunt, aut in quibus fluxio timetur, vt vulnerata, confracta, aut luxata, maximè sine dolore tractari postulant: nam præter communem doloris noxam, qua facultates debilitantur, ipse dolor in talibus præcipua morbi causa fit: nihil enim est, quod magis fluxiones conuocet. Insinuás hæc omnia malè tractasse veteres Medicos, dicit: & alia omnia huiusmodi facere oportere, aliorum modum in melius mutantes, hoc est, mutantes in melius modum curandi, quo alij Medici curabãt, atqui cùm multũ referat, quocunque in morbo hæc omnia meliùs exequi, quàm veteres: maximè autem (inquit) laudauerim Medicum, qui in acutis morbis, qui plurimos homines occidunt, in his in melius differat aliquid ab aliis, id est, in his præstandis quæ dicta sunt; differat aliquid ab aliis Medicis in melius, id est, quòd ipse meliùs ea præstet. Explicat deinde, qui sint acuti qui plurimos occidunt, dicens, sunt autem hi acuti, quos vocant antiqui pleu-

A ritidem, & peripneumoniam, & phrenitidem, & lethargum, & causum, & alios morbos, qui his proximi seu similes sunt, vt inflammatio hepatis, renum, aut vteri, omnes scilicet, quorũ febres semper continuæ existentes occidunt. Probat deinde, hos morbos plurimos occidere, his verbis: Cùm enim non pestilentis alicuius morbi modus aliquis grassatus fuerit, sed sparsi fuerint morbi, & non similes, ab his morbis moriuntur plures, quàm ab aliis omnibus. Pestilẽs constitutio est, cũ vnica aliqua morbi species

B popülariter grassatur, & plurimos occidit, vt in Cranone carbunculi. Cùm autem plurimi ægrotant, suntque multi morbi, & non similes, vt si alij phrenitide, alij pleuritide, alij lethargo tenentur, tempestas est morbosa, sed non pestilens: & morbi, non Epidemiales, sed sparsi dicũtur. dicit ergo plures homines mori ab acutis cum cõtinuis febribus, & sparsis, cuiusmodi sunt omnes quorum essentia est in acutis febribus, aut internis inflammationibus, quàm ab aliis: non sanè, quòd aliquis sparsorũ

C plures tollat quàm pestis: nam est in ipsa pestis definitione, vt plurimos occidat, sed quia pestis raro grassatur, sparsi verò morbi semper, plus aut minùs, fit vt multò plures ab his moriantur, quàm à peste. Ita igitur eius verba audire debemus, ac si diceret, cùm enim non pestilentis alicuius morbi modus aliquis grassatus fuerit, vt certè grassari raro solet, sed sparsi fuerint morbi & non similes, vt solent semper ferè, ab his morbis moriuntur plures q̃ ab aliis omnibus. Hæc itaque est causa, qua ab acutis

D cum continua febre, & sparsis, moriuntur plures, quàm à peste. eadem est ratio aliorũ acutorum qui sine febre sunt (esse enim etiam hos acutos, nõ nego, cùm sint breues & periculosi) vt apoplexia, catochus, & carus: hi enim etiam morbi rari sunt, atqui constat, etsi apoplexia fortis curari non possit, vix vllum esse acutum morbum à quo pauciores moriantur. Itaque meritò maiori laude digni sunt Medici, qui in horum morborum curatione aliis præstant Medicis, quàm qui in aliis morbis. Ac-

E cedit, quòd hæc maximè ab idiotis, & imperitis Medicis ignorantur. Idiotæ igitur (inquit) non valdè agnoscunt eos, qui in his differunt ab aliis, aliarumque magis curationum laudatores existunt, & vituperatores: hoc est, quiuis laudat, vituperátque, quam lubet curationem, nequaquam dignoscens bonam & malam: dicit deinde signum quoddam, quod huius partis Medicinæ ignorantissimi sint vulgares, vtpotè ad quam nõ satis est empiria, sed quam studio consequi oportet. nam quantò res

F sunt rariores, tantò minùs ad eas est satis Empiria, ac tantò magis ratiocinatione indigent. magis ergo opus est studio ad consequendum sparsorum curationes, quàm popularium. Signum verò est hoc: quòd qui Medici non sunt, voluntque se Medicos fingere, in his morbis maximè id faciunt, in hisque minimè à vulgaribus deprehenduntur, idque faciunt facilè: quia facile est nomina discere, quæ consueuerunt proferri à Medicis, apud ita ægrotantes. Si enim nominet quis ptissanæ cremorem, aut

G totam ptissanam: aut vinum, tale, aut tale, vt oligophorum, aut generosum: aut mulsam, aut oxymel, certè vulgaribus hæc eadem vidẽtur dicere, & meliores & deteriores Medici: eademque facere, ac proinde videntur eis omnes eodem modo curare. Verùm non (inquit) ita habẽt, sed in his valde mul-

A tum differunt alij ab aliis: nam etsi faciant eadem, & vtantur eisdem, tempestiuè tamen, aut intempestiuè facere, aut vti, multum interest, & in acutis q in longis, tantò plus, quantò discrimen est maius, & occasio rapidior: & in sparsis quàm popularib⁹, quantò maiori studio ad eos opus est, & Empiria minùs sufficit. Igitur (nam huc tendũt hæc omnia) dignissima sunt quæ scribantur, hæc quæ pertinẽt ad victum, & reliquam curationem morborũ acutorum sparsorum, q sunt cum febre cõtinua. Nam
B videntur (inquit) mihi dignissima esse quæ scribantur, quæcunque ignorãtur maximè à Medicis, cùm tamen oportuna sint vt sciantur, id est, talia sint, vt ea sciri multùm referat, & quæcunque magnas vtilitates afferunt, aut magnas læsiones. Facit deinde propositionem eorum, quæ hoc opere sunt disputanda. Sunt verò quædam dubitationes, quarum decisio pendet ex optima victus instituendi ratione. Quæ igitur (inquit) maximè ignorantur, hæc sunt. Cur in acutis morbis quidam Medici totam
C vitam terunt, ptissanas dantes non colatas, & existimant se rectè curare: quidam autẽ omnino faciunt vt hordeum nullum bibat ægrotus: magnam enim læsionem putant esse, sed colantes per linteum, tribuunt: quidam autẽ ipsorum, neq; sanè ptissanam crassam tribuunt, neq; cremorem: & alij vsque dum septimam attingat ægrotus, alij autem, & ad finem vsq;, donec morbus iudicatus sit. Huiusmodi (inquit) quæstiones ne proponere quidẽ Medici consueuerunt, fortasse autem, neq; si proponãtur, cum-
D periantur earũ dissolutiones: nam pendent ex exacta notitia rationis victus in morbis acutis, quam illi non erant assequuti. hanc ob causam dicit, calumniam habere artem apud populares, adeò vt quibusdam videatur, ne esse quidem omnino medicinam, sed figmentum aliquod aut illusionem esse: alij verò dicant, eam non artem, sed diuinandi, aut augurum eorum qui ex auibus, aut baruspicum, q ex animalium extis diuinant, arti similem. hæc sanè verba audimus nuncquoque frequenter, Medi-
E cos nihil habere certi, sed illudere, aut diuinando quædam facere, quia in omnibus, præcipuè verò in acutissimis morbis, adeò vidẽtur discrepare, vt vix vlla de re eodem modo videantur sentire, sed quæ alius vituperat, alius commendet. Verùm hæc dicteria popularium sunt, & viris sapiẽtibus indigna: non enim adeò dissentiunt Medici periti. Tametsi enim non eadem fieri iubeant, si tamen in eundem scopum intueantur, nullatenus discrepare censendi sunt. Quòd autem verè dissentiant, & vt dicitur,
F secundùm diametrum dissideant, non artis, sed artificum culpa est, quòd de morbi essentia, aut causa, aut loco affecto, non eandẽ habeant sententiam, aut etiamsi de his sentiant eadem, de ratione curandi, à diuersis autoribus, diuersas imbuerint opiniones. sunt enim in hac, vt in aliis etiam artibus, de quibusdam rebus practicis contrariæ sententiæ. Quid igitur ob hæc viro sapienti faciendum? certè ars commendanda, ac maximi facienda (nam vir sapiens nõ abhorrebit ab ea) eligendus tamen Medi-
G cus peritissimus, & in optimis autoribus versatissimus. Concludit tandem Hippocrates hoc proœmium pulcherrima commẽdatione speculationis de ratione victus, dicẽs, dico autem pulcherrimam esse hanc speculationem, & germanam plurimis in arte, & maximè oportunis, id est, & coniunctam cũ auxiliis plurimis, & maximè scitu necessariis, quibus vtimur: illa enim nihil proderunt, nisi interim rectè victus instituatur. Etenim (inquit) ægrotantibus ad salutem magnum quiddam potest, & sanis ad securitatem, hoc est, ad sanitatẽ tuendam, & iis qui exercentur, ad bonum habitum, & in id quod quisq; velit: hoc est, quisq;, siue ægrotus, siue sanus sit, habere poterit ex victu, qđ velit: ægrotus enim bono victu sanus euadit: sanus, si solùm vult sanitatem seruare, victu præcipuè id faciet, si etiam velit se robustum reddere, & ad labores comparare, vt athletæ & gladiatores, id quoq; præstare potest rectè institutus. Non tamẽ eadem victus ratio tenenda his omnibus est, neq; eadem præcepta instituendi victum ægrotis & sanis, neque iis qui ad mediocres vires se comparant, & athletis: nam neq; idem scopus est, sed ægrotis vires mediocriter debilitatas cõseruare, quatenus durare possint, donec morbus concoquatur: sanis, non debilitatas seruare: athletis, roborare. Ergo ægrotis tenuis: sanis mediocris: athletis, crassus debet esse victus. Ne tamẽ crassus pro robore morbos afferat, oportet pariter exerceri: quia, vt 1. de Diæta dicitur, homo comedens & nõ laborans, nõ potest esse sanus. Sed hæc alterius loci iam incipiunt esse, hîc finẽ habet proœmium, quo multis rationibus indicatum est, tractationem de ratione victus in morbis acutis cum continua febre & sparsis, esse difficilimã pariter & necessariam, ac proinde scriptu dignissimam: hanc præsens opus continebit. . . .

---

18 Πτισσάνη μὲν οὖν δοκέει ὀρθῶς προκεκρίσθαι τῶν σιτηρῶν γευμάτων, ἐν τούτοισι τοῖσι νοσήμασι. καὶ ἐπαινέω γε τοὺς προκρίναντας. τὸ γὰρ γλίσχρασμα αὐτῆς λεῖον, καὶ ξυνεχὲς καὶ προσηνές ἐστι, καὶ ὀλισθηρὸν, καὶ πλαδαρὸν μετρίως, καὶ ἄδιψον, καὶ εὐέκπλυτον, εἴ τι καὶ τούτου προσδέοι, καὶ οὔτε στύψιν ἔχον, οὔτε ἄραδον κακὸν, οὔτε ἀνοιδίσκεται ἐν τῇ κοιλίῃ, ἀνῴδηκε γὰρ ἐν τῇ ἑψήσει, ὁκόσον πλεῖστον ἐπεφύκει διογκοῦσθαι.

Ptissana igitur mihi videtur, omnibus condimentis frumentaceis rectè præferri, in his morbis acutis: & laudo quidem eos, qui eam præferunt: nã lentor illius leuis, & continuus & iocundus, lubricus, & mediocriter humidus, & sitim extinguens, & facilè eluitur, si quis hoc etiam indigeat, neq; adstrictionem habẽs, neq; turbationem malam, neq; intumescit in aluo, intumuit enim in coctione, quantum intumescere potuit.

Πτισσάνη ἀπὸ τοῦ πτίσσειν, id est, à pinsendo, significat condimentum omne, quod pinsendo fit: Hispanis dicitur *pisto:* verùm quanquã nominis proprietate omnia ita condita significentur, tamen cũ sine vllo addito dicit, antonomaticè significat hordeaceam: cùm aliquã aliam ptissanã significare volunt, cum adiecto dicunt, vt πτισσάνην πυρίνην, id est ptissanam ex tritico: aut χονδροπτισσάνην, id est ptissanã ex chondro: aut φακοπτισσάνην, id ptissanam ex lentibus: hîc verò, intelligens hordeaceã, simpliciter, & sine vllo adiecto dixit, ptissana igitur mihi videtur omnibus condimẽtis frumẽtaceis rectè præferri in his morbis acutis. Et hęc ipsa est causa, qua antonomaticè dicitur nomen hoc de hordeacea, quia scilicet

hordeacea omnibus ptiſſanis præſtantior eſt. Vide-
ri poſsit, ſi liber hic inſtituitur de ratione victus in
acutis; ac non potiùs de laudibus ptiſſanæ, vt aliis
videtur, amethodè incipere à ptiſſanę commenda-
tione, cùm deberet incipere, à præceptis obſeruan-
dis in victus inſtitutione: videtur enim perinde fa-
cere, ac ſi quis tractationem de ratione expurgan-
di, incipiat à rhabarbari viribus. Sed ratio ordinis
hæc eſt: cùm propoſuiſſet dubitationem illam, cur
quidam vterentur tota ptiſſana, quidam cremore,
alij neutro, vt huius deciſione, tota victus inſtituen
di ratio traderetur, incipit tractationem, incipiens
quæſtioni reſpondere, quod nō aliunde meliùs po-
tuit incipere, quàm à ptiſſanæ facultatibus. Gale-
nus, præter ea quæ in commentariis huius loci di-
xit, ſcripſit ſeorſum libellum de ptiſſana, qui nihil
aliud continet, quàm enarrationem huius ſenten-
tiolæ, & alterius, quæ huic ſuccedet. Ptiſſanæ liber
(quanquā alij aliter cenſent) verè eſt Galeni; nam
eadem continet, quæ hæc commentaria: ſcripſit ve-
rò illum ſeorſum, vt liberiori ſermone traderet ra-
tionem faciendi ptiſſanam, & facultates & harum
cauſas. quæ ergo ibi rectè dicuntur, inde accipie-
mus. Ptiſſana quædam eſt, quę cruda vocatur, quæ-
dam quæ cocta: cruda eſt hordeum modo quodam
præparatum, & repoſitum ad vſus, quod nunc vul-
gari nomine vocatur far, Hiſpanis *farro*. Galenus 1.
de Alimentorum facultate, reprehendit eos, q̃ com
minuentes in fruſtula; in mortariis quibuſdam li-
gneis parabant, & parandam docet, ſolùm macera-
tione & fricatione forti; vſque dum nudentur gra-
na, & ſtipula, & cuticula quæ ſub ſtipula eſt, & ſic-
catione, atq; ita ſine comminutione reponendam:
quia comminutione ſicciorem fieri putat, quàm vt
conferre poſsit ad humectandum, ac bene nutrien-
dum corpora: nihilominus video nunc vbique pa-
rari comminutione, fieriq; vt farinam craſsiorem:
proinde conſuluerim, aut parari vt Galen. vult, aut
ex hac vulgari, eligi quæ grandioribus conſtet fru-
ſtulis, excutique, antequam coquatur, puluerem:
hunc enim ſiccatum & repoſitum, valde ſiccantem
eſſe conſtat. Cocta ptiſſana, partim paratur ex ſic-
ca ptiſſana, cocta in iure gallinæ, aut lacte, aut alio
quouis ſucco: partim ex hordeo. atqui, decocto hor
deo parari poteſt tota ptiſſana, aut ptiſſanę cremor:
atque hic, cùm expreſsione, aut ſine ea. Eligi debet
hordeum optimum, neque vetus admodum, nec
recens: hoc enim excrementitia humiditate abun-
dat, illud eſt valde ſiccum. Aqua etiam ſit optima,
omnis ſalſæ, nitroſæ, aut aluminoſæ qualitatis ex-
pers. Maceretur hordeum bis aut ter in aqua cali-
da, & frictione forti excorticetur: mox coquatur
cotyla hordei in aquæ cotylis viginti, igne lento, du
nec grana omnia, quantum poſſunt, intumuerint,
& prę tumore dirupta ſint. hęc ipſa grana, tota ptiſ-
ſana eſt. Succus autem exprimi poteſt ex granis,
aut, illis in fundo relictis, citra expreſsionē, hauriri:
hodie adiicitur ſaccharum non inutiliter, nam ſua-
uius facit, & extergēdi facultatem auget, & pectori
facit gratius, & nihil detrahit eorum quæ in ea com
mendantur. Hæc eſt ptiſſana ſimplex: fieri etiam
poteſt medicamentoſior, incoctis in ea rebus qui-
buſdam. Galeni tempore incoquebant porrum &
anethum, nunc multò plura incoquuntur, pro cu-
iuſque intentione: nam & adianthum & hyſſopum
ſolemus incoquere, ad pectus parantes: & radices

A diureticas, cùm obſtructiones videntur eſſe coniun-
ctæ cum ea affectione, quæ petit ptiſſanam. Sed hîc
de ſimplici agit Hippocrates, cuius, in dictorū mor-
borum victu, maximus vſus eſt. hanc dicit, omni-
bus frumentaceis eduliis rectè præferri; quòd len-
torem quendam habeat læuem: duplici ratione læ-
uem, vt Galen. dicto libello explicat, & ad tactum,
& potentiam, hoc eſt, quòd ſi digitis tractetur, ſen-
titur læuis, & hauſtus aut admotus cuicunque par-
ti, affert lenitatem, & blandum ſenſum: non ſanè
B vt oleum; quod tactu læue eſt, verùm quaſdam par
tes exaſperat, vt laryngem & oculos. Itaque lentor
ptiſſanæ vtraq; ratione læuis eſt, & continuus, nul-
la partium inæqualitate, aut flatu diruptus: & io-
cundus, hoc eſt, omnis inſuauis qualitatis expers:
nam neq; amaro, neq; acerbo, neq; mordente ſapo-
re participat: lubricus, quamobrem nō hæret plus
ſatis partibus, neq; obſtruit, vt alia lenta: mediocri-
ter humidus, ac proinde ſitim extinguens, & facilè
eluitur; habet enim facultatem extergendi, ſi quis
C etiam hac indigeat: neq; adſtrictionem habet, niſi
(inquit Galen. loco citato) quanta opus eſt, ne ven
triculi exſoluat robur: neq; turbationē malam ven
tris facit, neq; intumeſcit in ventre, vt alia frumenta
cocta faciunt, quia intumeſcens concoctione, quoad
tum potuit, depoſuit flatum. Hinc fit, vt febribus
acutis accōmodatiſsimus victus ſit: nam frigidus
& humidus, coctu facilis, nutriēs tenuiter, plus aut
minùs, vt craſsiori aut tenuiori ptiſſana vti quis ve-
lit: præterea facilè deſcendit; & deiicitur, obſtru-
D ctiones nō auget, ſed extergendo & emolliendo mi
nuit: ad thoracis affectiones eſt accōmodatiſsima:
nam blando & iocundo lentore & extenſione, faci-
litat ſputum. Sed dices, quo pacto poteſt hæc habe
re ptiſſana, cùm hordeum frigidum & ſiccum ſit?
Nam cataplaſmatis ex hordei farina vtimur ad ſic-
candum: noſſe oportet hordeo eſſe tres partes, ſti-
pulam, & medullā, & quæ inter hæc eſt, cuticulam.
Stipula manifeſtè eſt ſicca & extergens, medulla
exiguum, ac nihil ferè, cuticula tantò plus altera,
E quantò altera minùs. Quoniam ergo ex medulla fit
ptiſſana, minus ſiccitatis inde cōtrahit quàm aquæ
admixtione poſſet amittere, ſi aqua pura, tenuis &
expers omnis qualitatis eſt, prodit ergo humida nō
multùm, quia humiditatem aquæ temperat exigua
illa ſiccitas hordei: aliter atque in cataplaſmatis, in
quibus quia farinæ plus eſt, eiuſq; non ex ſola me-
dulla, ſed ex toto hordeo, ſiccandi vis præualet. Ve-
rùm ſitim extinguit ptiſſana plus etiam q̃ ſola a-
qua, quia ob maiorem conſiſtentiam quam ex hor-
F deo accipit, diutiùs moratur in partibus, ac tardiùs
calefit, minuſque diſſoluitur. Atqui quoniam lentè
tandiuq; coquitur, optimam miſtionem ea compa-
rant, ex qua modus ille ſubſtantię æqualis, blandus
cum mediocri lentore naſcitur. Sed ſi hęc ita habēt,
& tam multis nominibus ptiſſana commendatur,
cur non ea vtimur frequentiùs? cur eius vſus tan-
topere aboleuit? Hîc ſe mirè macerant neoterici
neſcientes, vt ſe poſsint expurgare citra veterum
notam: ſed non eſt quòd adeò laborent: non enim
G Hippocrates dicit ptiſſanam cibis omnibus melio-
rem eſſe, ſed omnibus condimentis frumentaceis
meritò præferri. quiuis ergo Medicus nunc quoq;
tribuet ptiſſanam hordeaceam febricitantibus po-
tiùs q̃ triticeam, aut ex legumine aliquo, nō tamen
proinde deteriùs exhibetur ius gallinę, aut pulli, in
quo

quo licet etiam pro febre incoquere lactucam, borraginem, aut cucurbitulam, aut si vis aliqua diuretica desideretur, radices, semina, aut cicera, aut alia quæuis ea facultate prædita. neq; solùm hoc, sed alia etiam dantur nihilo deterius, vt sorbilia oua, aut saxatiles pisciculi. non enim victus febricitantium vna aliqua materia definitur, sed quòd tenuis sit, & humidus, coctu facilis, & boni succi. Antiquissimi, & qui à primis hominibus nondum longè aberát, magis vescebantur leguminibus, fructibus & oleribus (his enim escis in principio homines vtebátur) carnibus nondum adeò assueuerant. proinde Medici quoq; ptissanis per acutos morbos magis q̃ carnibus vtebantur. Iam verò sunt homines adeò carniuori, vt indicatione consuetudinis, non immeritò Medici ad carnes tenues, dimissis frumentis, deflexerint.

19 Ὁκόσοι μὲν οὖν πτισσάνῃσι χρέωνται ἐν τουτέοισι τοῖσι νουσήμασιν, οὐδὲ μίην ἡμέρην κενεαγγητέον, ὡς ἔπος εἰρῆσθαι, ἀλλὰ χρηστέον καὶ οὐ διαλειπτέον, ἢν μή τι δέῃ, ἢ διὰ φαρμακίην, ἢ κλύσιν διαλιπεῖν.

19 *Quicunq; igitur ptissanis vtuntur in his morbis, ne vnum quidem diem permittant vasa inaniri, vt ita dicam, sed vtendum citra intermissionem, nisi expediat aut ob pharmacum, aut clysterem, intermittere.*

Commendauit hactenus ptissanam præ aliis frumentaceis eduliis, incipit nunc docere optimam rationem ea vtendi: in primis vituperans inordinatũ & intercisum victum. Suspicari me cogit hęc oratio ante Hippocratem fuisse eum errorẽ aut alium ei similem, quem Methodici posteà suscitârunt, alternatè addendi & subtrahendi cibum. hoc enim nunc Hippocrates vituperat, pręcipiens vt qui ptissana vtetur in his morbis, in acutis scilicet cũ febre continua, nullam accipiendi intermissionẽ faciat: sed omnibus diebus accipiat, nisi fortè ob pharmacum aut clysterem oporteat facere intermissionẽ: & insinuans causam ob quam intermitti nõ debet, dicit, neq; vnam quidem diem permittant vasa inaniri: nimirum ob id non debet ptissana intermitti, quòd nõ expediat permittere inaniri vasa. Quibus in morbis expediens sit vti ptissana tota, quibus cremore, non expediens est dicere nudò (neque enim potest ante multa alia quæ pertinentia ad morborum constitutiones & consuetudines, & peculiares naturas, dicenda procedente opere sunt) neque id sanè nunc docere Hippocrates tentat; sed quibus ptissanis vtendum est, siue tota ptissana, siue cremore solo, cauendum esse ne vtendi intermissionem faciant. Neq; tamẽ proinde intellige, eum qui tota ptissana vti cœperit, debere semper accipere ptissanam, & eius tantundem accipiẽdum quotidie: nam ipsemet Hippoc. posteà monebit, detrahendum esse cibum; morbo eunte in iudicationem. Sed detrahendus est seosim, & retenta ea cibatione, pręter id quod ob instantem morbi vigorem paulatim detrahatur. non tamen quibusdã diebus dandum, vt veteres nulla arte faciebant, nam ita eueniet vasa inaniri. Ob hæc verba intelligit Galenus, Hippocratẽ excipere pharmacum & clysterem, atq; cum his intelligi etiam missionẽ sanguinis & euacuationes alias, eò q̃ euacuationibus vtamur, vbi corpora ple-

A na sunt, atq; tunc temporis nullum periculum inanitionis vasorum sit. Itaq; censet, iuxta sententiam Hippoc. abstinendum esse à ptissana, quibus sanguinem mittere, aut pharmaco vti oportet, aut alia euacuatione magna, ne repleantur plurimũ vasa, alioq̃ plena. Verùm meo iudicio fallitur, quandoquidẽ eâdem ratione abstinendũ fuerit ab aliis cibis vsq; dum factæ fuerint omnes scissiones venarũ: solent verò transigi in his quatuor, aut etiã nonnunquam septem dies, quibus si nullus cibus detur, non pote B rit æger durare, donec morbus coquatur. Quòd si illis diebus exiguus admodum detur, necessitatis causa, atque factis euacuationibus adiiciatur, certè cùm perpauci morbi fiãt nisi ex repletione, semper procedet victus ad crassiorem versus statũ, contrà ac procedente opere docebit Hippocr. & Medicis omnibus receptũ est. Sanè quidam vel ob hunc solum locum contendũt ita agendum esse, detrahendumq; cibum primis diebus magis, q̃ redundantię succorum tunc temporis sint, sequẽtibus verò cùm C iam inaniri periclitetur vasa, adiiciendum. Verùm hi leuicula quadam ratione falluntur. Nam etsi cibi capiuntur ad reficiendũ sanguinẽ qui in venis continetur, non tamen sanguis in venis iam repositus recentis cibi necessitatem tollit: alioqui athletæ & q̃ plurimo succo abundát, nullo cibo indigerét, sed in inedia diu contineri possent: scimus tñ eos indigere pluri cibo, & inediam minùs pati posse. Nimirum indigẽt corpora ad retinendas vires, succo vtili, vt partes solidæ nutriantur, & recenti cibo & po D tu vt spiritus reficiantur, alioqui animo viribusq; omnibus linquũtur homines, etsi sint pleni succo. Non igitur quòd euacuatione sit opus, non sit etiam opus cibo, quin etiam fortasse aliquando erit opus crassiori, vt facultas possit sustinere morbum & euacuationem, mirum si quia mittendus est sanguis, iubeas ægrotũ nihil cibi accipere, facies profectò vt linquatur animo, antequã vacuatũ sit quantum expedit. quid est ergo quod Hippocrates significauit, dicens, nisi expediat ob pharmacum aut cly E steris vsum intermittere? certè, non oportere vt cibus q̃ congruat morbo, dimittatur vel diem vnam, nisi quid aliud intercurrat, quod cogat intermittere. huiusmodi verò possunt esse multa: Si enim qua hora prandendum erat ægroto, superuenit rigor insperatò, ob alterius accessionis initium, constat, intermittendum esse prandium: ita si cùm quotidie ad meridiẽ cibum soleret ægrotus capere, vna quadam die pharmacum expurgans bibat, cibandus erit ea die nõ vt prioribus, sed vt ipsa expurgatio in F dicat. de ratione autem victus eorũ qui expurgantur, procedente opere dicẽtur multa, quorum illud est præcipuum, purgatione in media cibos dandos non esse: ergo ob pharmacum meritò cibus intermittetur: sed & nonnunq̃ cum clystere est vtendũ. Nimirum cùm cibus prior nõ descendit, dispositio exigit vt clyster infundatur, & intermittatur cibus. Itaque ob hæc licet cibum, qui aliis diebus accipiatur, dimittere: alioqui intermitti non debet. hoc verò non de sola ptissana, sed de quibusuis aliis cibis G q̃ ægrotis rectè concessi sint, intelligi debet. noxæ autem multæ, quæ cibi intermissionẽ sequuntur, vt si quis solitus prandere, nõ prandeat, aut cœnare, nõ cœnet, procedẽte opere dicentur, quę ad vasorum inanitionẽ ferè referuntur, nõ certè venarũ & arteriarũ solùm, sed ventriculi, & intestinorũ, &

hepatis: hæc enim cibo recenti destituta, excrementa vndique commouent, & trahunt, vnde mala innumera nascuntur.

---

26 Καὶ τοῖσι μὲν γε εἰθισμένοισι δὶς σιτέεσθαι τῆς ἡμέρης, δὶς δοτέον. τοῖσι δὲ μονοσιτέειν εἰθισμένοισιν, ἅπαξ δοτέον τὴν πρώτην, ἐκ προσαγωγῆς δὲ, ἢν δὲ ἐνδέχηται, τουτέοισι καὶ δὶς δοτέον, ἢν τι δοκέῃ προσδεῖν.

26 *Et consuetis bis in die cibum capere, bis dandum, consuetis autẽ semel comedere, semel dandum prima die, paulatim autem, si fieri poßit, his etiam bis dandum, si quid videatur adijcere.*

Quanti faciat Hippocrates consuetudinis indicationem in victus institutione, vel hinc disces, quod de ratioOe instituendi enm dicere incipiẽs, eius indicationis ante alias omnes meminit, præterquam quòd maxima pars operis in disputationẽ de consuetudine insumetur. Seruari itaque debet indicatio à consuetudine ante alias omnes, non tamen ea sola, sed ita vt locus detur etiã aliis indicationibus, alioqni eodem victu vti deberẽt ægroti & bene valentes, non debent autem, sed satis dinerso, non tamen adeò, vt non seruetur semper ratio consuetudinis. Nimirum aliis æqualibus, qui multis cibis vesci consueuerunt, minùs tenuiter alendi sunt, qui paucis, tenuiùs. Ita qui bis die cibum capere consueuerunt, bis etiam cibandi sunt, & qui ter, ter, ac qui quater, etiam quater, nisi quę alia indicatio obstet. Et qui semel consuenerunt comedere, semel etiam cibum capiant prima die: verùm si ob aliam causam videatur adiiciendum, panlatim, si fieri potest; his etiam bis dandum. Nimirum consuetudini est primùm faciendum satis, si quæ alia indicatio eam mutare cogit, paulatim mutanda est. Sed quo pacto ab vnica cibatione ad duas potest victus paulatim procedere? quid interest inter vnicã & duas cibationes? certè qnod ad numerum attinet, nihil verùm si qui prima die octo vncias ptissanæ vnica oblatione hodie accepit, cras qua hora consueuit cibum capere, accipiat sex, alia verò qua non consueuit, accipiat duas, rursum die sequenti prima oblatione accipiat quinque, alia tres, tandem alia vtraq; hora accipiat quatuor, hic sensim ab vnica cibatione ad duas mutatus sit, ad duas scilicet æqnales. Sed est consideratione dignum, cur eis qui consueuerunt bis cibari, consulit bis cibum dare p totum morbum, eis autẽ qni semel, semel prima die, deinde autem paulatim offerre etiam bis? sunt qui putant ob hoc & ob quædam alia quę procedente sermone dicentur, iuxta legitimam & veram Hippocratis sententiam in morborum principiis esse cibandum tenuissimo, mox apparere incipientibus concoctionis signis, adiiciendum paulatim; verùm hos falli, esseq; contrà faciendum, in Controuersiis mihi monstratum est: esseque quod dicunt contra Hippocratis sententiam, citra dnbium constát ex aphor. 10. part. 1. quo ita dicitur: Quibus igitur statim vigor est, his statim tenuis victus exhibendus est, quibus verò vigor posteriùs, his ad illud, & paulò ante illud tempus subtrahendus est. Anteà verò vberiùs agendum, quò durare possit. Itaqne in initiis morborum vberiùs agendum, eunte verò iam malo ad iudicationem, & concoctione procedente,

A detrahendum. Cnr ergo dicit, prima die cibandum semel consuetudinis gratia, mox verò adiiciendam aliam cibationem? certè nõ dicit adiiciendam cibi quantitatem, sed cibationem alteram, vt si, vt diximus, qni semel octo vncias capiebat, ad duas cibationes, quibus accipiat binas, mutetur. Huius autẽ rei causa est; quia morbus ad sanitatem habet eandem rationem, quam dispositio debilium ad dispositionem robustorum. Vt ergo robustis consultum est, multum crassumq; offerre semel, ant bis, debili-
B bus autem paucum & tenue pluries, iuxta id quod Galenus docet in comment. aphor. 17. part. 1. ita ægrotis quàm sanis, indicatione accepta à morbo, minus tenuiusq;, pluries autem offerri debet. Hanc ergo ob causam eos qui bis cibari consueuerunt, consuetudinem retinere: eò quòd consuetudo & morbus in eandem indicationem conspirent, eos verò qui semel, consuetudinem mutare iubet ad cibationem repetitam, eò quòd hanc petat morbus, & indicatio à consuetudine, cui ante alias omnes facien-
C dũ satis est, indicationi à morbo paulatim debeat locum dare. Itaq; vbi dicit, si quid videtur adiiciendum, intelligit, si quam aliam cibationem videtur adiiciendum. Sed rogabis: Si hoc fieri morbus, quã morbus, petit, cur dicit, si quid videtur adiiciendũ? Videri enim debet? certè perinde est ac si diceret, nisi qnid aliud obstet. Nam etsi satiùs sit, enm, qui semel cibum capere consueuerat, ad duas cibationes permutari: sæpe tamen erit qnod impediat id fieri, vt si in horam cœnæ aut prandij initium ali-
D cuins accessionis incidat. Proinde dicit, si quid videtur adiiciendum, id est nisi qnid sit, quod impediat adiicere.

Πλῆθος δὲ ἀρκέει κατ' ἀρχὰς διδόναι, μὴ πουλὺ, μὴ δὲ ὑπέρπαχυ, ἀλλ' ὁκόσον εἵνεκεν τοῦ ἔθεος ἐσιέναι τι, καὶ κενεαγγίην μὴ γενέσθαι πολλήν.

27 *In principio autem neq; multam copiam, neq; valde crassam dare oportet, sed quantum causa*
E *consuetudinis, & vt vasorum inanitio multa non fiat, oporteat ingerere.*

Videtur docere, in principio morbi neqne multam; neque crassam ptissanam dari oportere, quasi post principium plus crasiusque dari liceat; atque ita cibus ægrotantium incipere debeat à tenuissimo, & paulatim eunte morbo in indicationem augeri, quod falsum esse nuper dixi, & vel hac sola ratione constat, quòd Hippocrates nihil maioris mo-
F menti esse putat in victus institutione quàm consuetudinem, nulla antem ratione magis mutetur repentè, quàm si ex crasso quo sani vtuntur, ad tenuissimum victum ipsis primis morbi diebns permittentur. Quidam ob hæc intelligunt, hîc illud in principio, non dici de principio ægrotandi, sed de principio accipiendi ptissanam. Atqui dicnnt, ptissanam tribui solere plerunque in febrium acutarum inclinationibus, cùm intemperies videtur in habitum abire, tunc ergo non oportere incipere à mul-
G ta & crassa, sed à tenui & pauca, & paulatim adiicere, vt paulatim ei ventriculus assuescat. Certè hi verè hactenns dicunt, quòd cùm vt medicamentum sic cibo ptissana vti incipimus in arescentibus, paulatim debemus offerre, tamen cum Hippocratis instituto hîc non congruit hæc enarratio. Non enim loquitur

loquitur de ptissanæ vsu simpliciter, sed in morbis acutis, vt ipsis acutis morbis est accommodatus cibus. Intelligit ergo in principio morbi acuti. Potest verò hæc sententiola duobus modis explicari, aut seorsum & sola, aut simul cũ iis quæ sequuntur: primo modo continet finitionẽ eius cibi, quo in principio morbi vtendũ est: quoniam verò is collatione aliorũ morbi temporũ debet esse crassissimus: dicit primùm, nõ debere esse neq; multam copiam, neq; valde crassam, non scilicet quantam antea per bonã valetudinem. Nam etsi q̃ maximè dictum est, seruandam esse consuetudinem, non ita tamen vt idem victus retineatur, sed minor, ac minus crassus ob iudicationem morbi. Quantum ergo & q̃ crassi accipi debeat, ex duabus considerationibus nascitur, consuetudinis & morbi. Quia accipi debet tantum, vt vasorum inanitio multa non fiat, tanta scilicet, vt cum ea durare nõ possit ęgrotus, donec morbus concoquatur, consuetudinis habita ratione. Alius modus enarrandi hanc sententiam simul cum proxima est, nõ debere in principio accipi multam neq; crassam ptissanã, quia morbi in principio sunt sicci; in iis verò qui sicci sunt, non est ptissana vtendum, sequentibus verò temporibus oportet ptissanam vberiùs accipere, cùm scilicet illi incipiunt humectari. Verùm hæc pendẽt ex iis quæ sequuntur.

Περὶ δὲ τῆς ἐπιδόσιος εἰς πλῆθος τοῦ ῥοφήματος, ἢν μὲν ξηρότερον ᾖ τὸ νόσημα, ἢ ὡς ἄν τις οἴοιτο, οὐ χρὴ ἐπὶ πλέον διδόναι, ἀλλὰ προπίνειν πρὸ τοῦ ῥοφήματος, ἢ μελίκρητον, ἢ οἶνον, ἢ ὁκότερον ἂν ἁρμόζῃ· τὸ δὲ ἁρμόζον ἐφ᾽ ἑκάστοισι τῶν τρόπων εἰρήσεται. ἢν δὲ ὑγραίνηται τὸ στόμα, καὶ τὰ ἀπὸ τοῦ πλεύμονος εἴη, ὁκοῖα δεῖ, ἐπιδιδόναι χρὴ ὡς πλῆθος τοῦ ῥοφήματος, ὡς ἐν κεφαλαίῳ εἰρῆσθαι· τὰ μὲν γὰρ θᾶσσον καὶ μᾶλλον πλαδῶντα, ταχυτῆτα κρίσιος σημαίνει, τὰ δὲ βραδύτερον καὶ ἧσσον, βραδυτέραν σημαίνει τὴν κρίσιν.

De adiectione autẽ in sorbitionis multitudinem, si sanè siccior sit morbus q̃ quis existimet, non oportet multam dare, sed præbibere ante sorbitionem, aut mulsam, aut vinũ, aut quodcunq; magis quadrabit; quod sit autem accommodatissimum, in singulis modis dicetur: Si autem humectetur os, & quæ efferũtur ex pulmone sint qualia oportet, augere oportet quantitatem sorbitionis, vt in summa dicatur. Nam quæ citiùs & magis madescunt, celeritatem iudicationis significant, quæ verò tardiùs & minùs, tardiorem significant iudicationem.

Galenus in commẽtariis huius loci & libello de Ptissana dicit, dum morbus siccus est, non esse vtendum ptissana eò quòd hæc parùm humectans sit, sed aliquo humidiori, vt mulsa, aut vino, aut alio quopiam, vsque dum os madescat, & morbus incipiat fieri humidior esse: agnosci autẽ morbum siccum nõ eodem modo in omnibus, sed pleuritidem & peripneumoniam esse siccam cùm nihil excreatur, febrẽ siccam esse agnosci ex arido calore, & ex lingua arida. Itaque dicit, in his non esse vtendum ptissana, quòd parùm humida sit, sed pro ea, mulsa

A aut vino, quòd sint hæc magis humectantia. mihi verò non placet hæc enarratio: nam cùm dicimus pleuritidem aut peripneumoniam siccam, quòd non excreetur quidquam, non vtimur propriè nomine: non enim re vera minus humoris est in principio q̃ cùm excreatur, sed videtur esse minus, quia est crudior, ac proinde non effertur, neq; apparet. Dicitur ergo sicca pleuritis, quæ cruda: constat verò non occurri morbo crudiori humidioribus, sed magis coquentibus: proinde non intelligo prohi-
B beri ptissanam in crudis pleuritide & peripneumonia, q parùm humectet, sed q non adeò coquat, & concedi mulsam aut vinum quasi magis coquẽtia. Mirum enim si prohibeatur ptissana in pleuritide cruda ob siccitatem, & concedatur hecticis marcescentibus. Non igitur quasi parũ humida, sed quasi parùm concoquens deuitatur in principio, in quo extersione indigetur minùs, & concoctione magis: additur verò, cũ iam os madescit, quia os madescere & talia excreari qualia oportet, concoctionis bo-
C rum morborum notæ sunt, & significant incrementum, atq; hæc citiùs & magis fieri, celeritatem iudicationis significant, tardiùs verò & minùs; tarditatem. Igitur iam os madescere, & concocta manifestè excreari incipere, significat instare iam iudicationem, quare facilitatibus sputum vti iam indicat, & attemperatione aliquantò magis iam est opus, & concoctione aliquantò minùs, ac proinde ptissana rectè iam augetur, eadem prorsus ratione, qua Galenus in orthopnoicis, cùm iam excreant, largiori
D potu vti iubet, vt sputa faciliùs efferantur. Eadem prorsus ratione in febre quacunq; putrida in principio q̃ maximè oportet potũ interdicere, cùm verò iam apparent concoctionis signa, aliquantò liberaliùs concedere. Nimirum cùm summa est cruditas, potus concoctionẽ prohibet; cùm verò iam cœpit materia manifestè coqui, nõ adeò potest prohiberi, & attemperatione recreat facultas: & diluuntur succi, parantur q; ad expulsiones. Augeri itaque debet potus morbis euntibus in summũ vigorem
E contrà ac cibus, qui debet minui. Et certè hoc præterquàm quòd secundùm artem fit, est ægrotis gratiosum, tunc enim febribus crescentibus, incipiunt sitire, & fastidire cibos magis. Verùm quod de minuendo cibo dicimus, morbo eunte versus statum, in iis solùm morbis intelligimus, q citra fluxionem in certam aliquam partem consistunt. Nam in inflammationibus & vlceribus, & doloribus ex fluxione, & catarrhis tenuissimè cibandum esse p initia, & augendum deinceps, monstratum mihi est in
F Controuersiis. Quapropter in morbis, de quibus hîc agitur, in pleuritide inquã & peripneumonia, ptissana augeri debet, cũm os madescit, vtraque ratione, & qua alimentum, & qua medicamentũ sputum facilitans. Quanquã Hippocrates hîc ob qualitatem potiùs medicamentosam hæc videatur dicere, quàm ob nutritionem. Quare frustrà laborat quidam, contendentes ob hunc locum in morbis omnibus esse augendum cibum cùm abeunt in iudicationem, alij dicentes os madescere, & talia ex-
G creari qualia oportet inclinãtis iam esse pleuritidis aut peripneumoniæ, atq; ita Hippocratem nõ præcipere, vt augeatur potio ptissanę vsque ad inclinationem. Nam præterquam quod ad huius loci legitimam enarrationem, vt ex dictis iam constat, non est necesse quęstionem hãc ingredi de augendo aut

minuendo cibo, crescente morbo, vtrique fallun- A tur. Qui dicunt in morbis omnibus augendum cibum vt ad statū magis accedūt, imperitissimi sunt doctrinæ Hippocratis & Galeni: sed & qui dicunt, os madescere & excreari qualia oportet, dici hic vt notas inclinationis morbi, falluntur. Nam principium pleuritidis & peripneumoniæ est, cùm nihil excreatur, aut parum & crudum, ac difficulter: incrementum, cùm multum, facile & crudum, aut parum difficileq́; sed manifestè coqui cœptum: status & inclinatio, cùm multum, facile & coctum. Hic verò os madescere dicitur, cùm incipit spuere, & talia excreare, qualia oportet, id est, cocta, non sanè perfectè, sed manifestè. Cùm enim dixisset, si morbus siccior sit q̃ quis existimet, in principio scilicet, quo nihil spuitur, addit, obiiciēs contrarium contrario: at si os madescat, id est, at si iam desinat esse siccus morbus, incipiatq́; ægrotus excreare, quod sanè incrementi est. Ineptè enim diceretur, in morbi principio nō est vtendum multa ptissana, at in inclinatione augenda sorbitio est. Quid enim in incremen- C to & statu? sed & ex iis quæ subiungit, constat, hoc os madescere, citra morbi statum contingere, non vltra. Nam addit: Nam quæ citiùs & magis madescunt, celeritatem iudicationis significant. Si igitur os madescere iudicationē futuram significat, cùm iudicatio ab statu incipiat, os madescere ante statū continget, non in inclinatione. Iubet itaque augere sorbitionem ptissanæ in incremento pleuritidis, ac peripneumoniæ, idq́; vtraque ratione rectè fiet, siue suscipiatur vt alimentum, siue vt medicamen- D tum facilitans sputum. Et vtraq́; ratione prohibetur in principio. Et quia in horū principiis minùs est opus re tam nutriēte, & est opus magis coquente, vt mulsa aut vino. Quoniam verò nō hæc sola ad hunc vsum bona sunt, sed multa a'ia, nam ferapia plurima, quibus vtimur, ac fortasse etiam quoniam viuum in his inspectum est, addit, aut quodcunque magis quadrabit. Quod sit autem accommodatissimum, in singulis modis dicetur, nimirum lib. 3. huius operis. dicetur de horum atque plurium E aliorum facultate.

Καὶ ταῦτα αὐτὰ μὲν καθ᾽ αὑτὰ τοιάδε τὸ ἐπίπαν ἐστί. πολλὰ δὲ καὶ ἄλλα ἐπίκαιρα παρέεται, οἷσι προσημαίνεσθαι δεῖ, ἃ εἰρήσεται ὕστερον.

24 *Et hæc quidem ipsa per se ipsa talia omninò sunt. Multa autem etiam alia sunt peroportuna, ex quibus præiudicari oportet, quæ dicentur posteà.* F

Quidam intelligunt illud præiudicari, pertinere ad partem prognosticam, eiseq́; sensum, hæc quidem quæ de præsensione iudicationis dicta sunt, puta quæ citiùs & magis madescunt, celeritatē iudicationis significare, quæ tardiùs & minùs, tarditatem, vera esse per sese, tamen nō ex iis solùm præsentiri iudicationem po e, sed esse etiam alia multa peroportuna, ex quibus præiudicari oportet iudicationem. Quæ scilicet continentur aphorismo 12. G 1. sectionis. Iuuant hanc enarrationem quæ in principio procemij dicta sunt. Vbi reprehendens eos, q̃ scripserunt Cnidias sententias, dicit eos omisisse multa peroportuna ἐν τῇ καιρῷ, id est, in coniecturam. Nunc enim in illud alludit, dicens se nolle omittere quæ sint peroportuna: sed cū sint alia peroportuna ex quibus præindicari possit, hæc dicenda esse postea. Vsus verò est anteà nomine τεκμαίρεσθαι, & hîc verbo προσημαίνεσθαι, τεκμήριον verò & σημεῖον nomina signorum sunt, quorum in prognostica parte est vsus. Nihilominus magis placet enarratio Galeni, qui illud præindicari ad diæteticam transfert, dicens alia esse à quibus præindicari oportet rationē victus, & quantum ac quale dandum cibi sit. Itaq; dicit Hippocrates: Hæc quidem quæ de cibi quan- B titate exhibenda, & sorbitione augenda dicta sunt, per se ipsa talia sunt, hoc est; hoc modo habent, non solùm autem hæc consideranda sunt ad rectè instituendum victum, sed & multa alia. Multa enim alia sunt peroportuna, ex quibus præindicari potest, hoc est, indicatio capi ad institutionem victus pertinens, quæ dicentur postea. Hanc enarrationem plurimùm iuuant hęc verba: non enim dicendum hoc opere est de signis prognosticis, sed de rebus considerandis ad victum rectè instituendum.

Καὶ ὁκόσῳ ἂν πλείων ἡ κάθαρσις γίνηται, τοσῷδε χρὴ πλεῖον ἐπιδιδόναι ἄχρι κρίσιος. μάλιστα δὲ κρίσιος ὑπερβολὴ δύο ἡμερέων, οἷσι γε ἢ πεμπταίοισιν ἢ ἑβδομαίοισιν, ἢ ἐνναταίοισι δοκέει κρίνεσθαι, ὡς καὶ τὸ ἄρτιον καὶ τὸ περισσὸν, προμηθὲς ᾖ. μετὰ δὲ τοῦτο τῷ μὲν ῥοφήματι ἐς τὸ πρωῒ χρηστέον, ἐς ὀψὲ δὲ ἐς σιτία μεταβάλλειν.

25 *Et quò maior purgatio fuerit, tantò plus dare oportet; vsq; ad iudicationem. Præcipuè autem iudicationis impetus duorum dierum, quibus quinto, aut septimo, aut nono fieri videatur iudicatio. Tanquam paris & imparis ratio habeatur. Post hoc autem potione manè vtendum, vesperi ad cibaria te conferes.*

Quidam intelligunt illud vsq; ad iudicationem, exclusiuè vt dicūt, quasi in ipsa iudicatione & duos à iudicatione dies minnenda potio sit, & posteà ad crassiorem cibum transeundum. verùm hi contra primum huius doctrinæ præceptum peccant, quo dicebatur, ei cui ptissana accipienda sit, nullam eius capiendæ intermissionem fieri debere. & ne vnam quidem diem permittendum vasa inaniri. Qui igitur potionem indies augeret vsq; ad iudicationem, in ipsa verò iudicatione, & duob⁹ ab ea diebus, detraheret, aut minueret potionē: posteà verò etiam cibos solidos adderet, intermissionem cibi faceret: neq; eam æqualitatem eius capiendi, quam illo loco commendari diximus, obseruaret. Quare ego non ita intelligo, sed vsque ad exactam iudicationem, augendam potionem esse. Dixerat, si os madescat, & quę efferuntur ex pulmone, sint qualia oportet, augere oportet quantitatē sorbitionis: addit nunc, & quò maior purgatio fuerit: hoc est, quò excreatio magis processerit, tantò plus dare oportet, vsque ad iudicationem exactam. Nam tunc tem poris, cùm scilicet iam morbus manifestè inclinabit, nō sola potione contenti erimus, sed transferemus ægros paulatim ad cibos solidiores, & vesperi ad cibos solidos. Neque tamen iudicationem æstimabimus vt momentum aliquod indiuisibile: sed gratia iudicationis, duos dies continebimus ægros cum sola potione, ita vt præcipuè putetur iudicationis

tionis impetus durare duos dies, vt paris & imparis ratio habeatur: id est, quò minus nos posit fallere tempus iudicationis, cùm parem & imparem dies caueamus: alioqui enim fallere nos posit: cùm aliquando in diem parem casura, à proximo impari subripiatur, atq; aliquando, partim subrepta ab impari, in parem etiam producatur. Expectantes ergo cùm ad summum vigorem videbitur esse peruentum, & copiosè æger expurgari, parem & imparem dies erit satis expectare cum sola potione, ac posteà ad solidiores cibos transire. Non tamen hoc in quibusuis morbis fieri debet, sed iis solùm, qui quinto, septimo, aut nono, ad summum, iudicandi videantur. Nam qui ad vndecimũ, aut quatuordecimum, aut vigesimum producendi sint, nõ posint transigi cum sola ptissana, sed solidiori aliquo cibo indigebunt. Sed cur potiùs manè dandum potionem, & vesperi solidos cibos, q̃ bis solidos cibos, aut cibos manè & vesperi potionem? certè nõ mox dandum est bis solidos cibos, ne repentè mutatio tanta victus fiat: dandum autẽ solidos cibos vesperi, quia nisi quid aliud sit quod obstet, consentaneum magis est cibos in cœna dari quàm in prandio, q̃a meliùs datur ante somnum post motum, quàm ante motum post somnũ. Sed huic quæstioni ego dedi caput septimum libri sexti Controuersiarum.

Ξυμφέρει δὲ τὰ τοιάδε ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ τοῖσιν ὅλῃσι πτισάνῃσιν αὐτίκα χρεομένοισιν. αἵ τε γὰρ ὀδύναι ἐν τοῖσι πλευριτικοῖσιν, αὐτίκα αὐτόματοι παύονται, ὅταν ἄρξωνται πτύειν τι ἄξιον λόγου καὶ ἐκκαθαίρεσθαι. αἵ τε καθάρσιες πολλὸν τελεώτεραί εἰσι καὶ ἔμπυοι ἧσσον γίνονται, ἢ εἰ ἀλλοιώς τις διαιτώη. καὶ αἱ κρίσιες ἁπλούστεραι, καὶ εὐκριτώτεραι, καὶ ἧσσον ὑποστροφώδεες. τὰς δὲ πτισάνας χρὴ ἐκ κριθέων ὡς βελτίστων εἶναι καὶ κάλλιστα ἑψῆσθαι, καὶ ἄλλως, ἢν μὴ τῷ χυλῷ μούνῳ μέλλῃς χρέεσθαι. μετὰ γὰρ τῆς ἄλλης ἀρετῆς, τῆς πτισάνης τὸ ὀλισθηρὸν τῆς κριθῆς καταπινομένης, ποιέει μὴ βλάπτειν, οὐδαμοῦ γὰρ προσίσχεται, οὐδὲ μένει κατὰ τὴν τοῦ θώρακος ἴξιν. ὀλισθηροτάτη γὰρ, καὶ ἀδιψοτάτη, καὶ εὐεκπεπτοτάτη, καὶ ἀσθενεστάτη ἐστὶν ἡ κάλλιστα ἑφθῆ· ὧν πάντων δεῖ.

Conferunt autẽ talia magna ex parte iis qui totis ptissanis statim vtuntur. Dolores enim in pleuriticis statim sponte sedantur, cùm incipiunt spuere aliquid mentione dignum, & expurgari. Et purgationes multò perfectiores sunt: & suppurati minùs fiunt: quàm si aliter quis victum instituat: & iudicationes simpliciores, & meliùs iudicantes, & minùs habentes recidiuas: ptissanas autem oportet ex hordeo optimo esse, & optimè esse coctas, præcipuè nisi solo cremore sis vsurus. Nam præter alias ptissanæ virtutes, lentor facit hordeum potum non lædere, nullibi enim hæret, neq; hæret secundùm thoracis rectitudinem: lubricissima autem est, & maximè extinguens sitim, & concoctu facillima, & debilissima est, quæ optimè est cocta. Quibus omnibus opus est.

Non dicit, conferre dicta præcepta de victus in- A stitutione iis qui tota vtuntur ptissana mox ac morbus incipit, aut mox ac ptissana vti incipiunt, magis quàm iis qui incipiunt à ptissanæ cremore. Falsum enim prorsus hoc est. Nam siue tota ptissana, siue cremore, siue etiam aliis cibis quis vtatur, hæc eadem præcepta debet obseruare, atque iis omnibus æquè prosunt. Quid est ergo quod Hippocrates dicit? certè redit tota hac dictione ad ptissanæ laudes, dicitque in primis hæc omnia quæ conferunt, puta excreare facilè, & iudicari, magis meliusque B accidere iis, qui statim vtuntur totis ptissanis, id est, iis qui à principio totoque morbo vtuntur ptissana, neque ab aliis cibis incipiunt, vt ouis, piscibus, aut carnibus, vt fortasse in Cnidiis sententiis erat scriptum. Itaque cùm dicit, talia magis conferunt, non de præceptis victus instituendi intelligit, sed de excreatione, & iudicatione, & reliquo morbi decursu: cumq; dicit, qui vtuntur totis ptissanis, non id dicit totas ptissanas opponens cremori. Sed ptissanam omnino reliquis cibis. Hunc autem esse le- C gitimum sensum horum verborum, declarant, quę mox subdit: dicens, dolores enim pleuriticis statim sponte sedantur; cùm incipiũt spuere aliquid mentione dignũ, & expurgari. Supple, ptissana autem à principio meliùs citiusq; excreari facit, quàm alius quispiam cibus, & proinde purgationes thoracis multò pfectiores sunt: & suppurati minùs fiũt, qui à principio vtuntur totis ptissanis, quàm si quis aliter victum instituat, alios tribuens cibos: & iudicationes fiunt simpliciores, hoc est, magis sine dif- D ficultate, & symptomatis: & meliùs iudicantes, hoc est, perfectiùs soluentes morbos, & minùs habẽtes recidiuas. nimirum alterum ex altero fit. Is enim perfectè liberatus à morbo est, cui causa etiam morbi est eradicata: is verò non habebit recidiuã. Cætera quæ de modo faciendi, & laudibus ptissanæ dicuntur, explicata ferè iam anteà sunt. Cùm dicit, præcipuè nisi solo cremore sis vsurus: ne intellige, ex optimo hordeo debere fieri, cùm tota ptissana vsurus quis est, potius quàm si solo cremore. Sed o- E ptimè debere esse coctam. Nam minùs interest valde coctam esse, cùm solo cremore vsurus quis sit, q̃ cùm tota ptissana. Nisi enim valde cocta sit, & tota ptissana quis vtatur, minus habebit mollitiei & lubricitatis, ac proinde hærebunt grana in via, & in rectitudine thoracis, non sanè in aspera arteria (non enim per gulam deglutitur ptissana, præcipuè tota) sed in gula è regione thoracis. Cùm dicit debilissimam esse, intellige, vt Galenus optimè interpretatur, nullius qualitatis esse vehementis, & quę F alicui parti nocere posit, vt alia quàm multa. Concludit dictionem, dicẽs, quibus omnibus est opus, quasi ita diceret: hæc omnia sunt necessaria iis, qui pleuritide, aut peripneumonia laborant, vix autem vllus alius cibus sit, in quo hæc omnia sint: meritò ergò omnia agentur meliùs iis, qui toto morbo vtuntur ptissanis, quàm qui aliis vtuntur cibis: diximus iam anteà cùm de ptissanæ laudibus ageretur, etsi ea commendetur meritò tantoperè, nõ tamen proinde damnandos esse Medicos, qui aliis cibis G idoneis etiam vtantur. Mirum enim si is solus posit esse satis idoneus. Sed contingit dubitare hoc loco, quî fiat vt dolores statim sua sponte sedentur pleuriticis, cùm incipiunt spuere, si incipere spuere signum est incrementi pleuritidis, vt anteà diximus. Nam signa pathognomonica cum morbo pa-

A riter augentur & minuuntur, dolor verò in primis signum pathognomonicum est pleuritidis. Verùm dubitationis huius gratia, & aliarum quæ procedente opere occurrent, nosse oportet, pleuritidem esse morbum compositum, & pertinere partim ad compositionem, partim ad temperiem. Illud quidem ob molem, in quam pars inflammata intumescit, hoc ob alterationem, quæ materia alteranda fit vt in febre. Neque sanè hæc duo pariter procedunt, sed magna ex parte, primùm quidem distentionem summam comparat pars, mox distentio- B ne remittente procedit materiæ alteratio. Nam distenditur ob fluxionem, cessat verò distendi cessante fluxione, & exeunte materia. Atqui cùm materia incipit alterari, incipit resudare, & ob hanc ipsam causam pars laxari: plerunq; enim iam tunc cessauit fluxio. Porrò non eadem symptomata sequuntur vtranque partem morbi. Dolor enim distentionem sequitur, excreatio, materiæ alterationem, meritò ergo incipit decrescere dolor cùm incipit crescere excreatio, atqui tunc crescit mor- C bus secundùm alterationem, decrescit verò secundùm tumorem: quoniam verò ad sanitatem vtriusque mali solutio est necessaria, non dicitur simpliciter inclinari morbus, vsq; dum secundùm vtrunque inclinat: & meritò sanè: nam omni in re bonum, quod simpliciter, constat integra causa, quod non est tale, dicitur secundùm quid, vt cùm os incipit madescere, dicetur pleuritis crescere simpliciter, decrescere verò secundũ distentionẽ & dolorẽ.

D Ἢν οὖν μὴ προσιμωρήσῃ τις ὁκόσων δεῖται, αὐτάρκης εἶναι ὁ τρόπος τῆς τοιαύτης πτισανορροφίης, πολλαχῇ βεβλάψεται. ὁκόσοισι γὰρ σῖτος αὐτίκα ἐγκατακέκλεισται, ἢν μή τις ὑποκενώσας τὸ ῥόφημα δοίη, τὴν ὀδύνην ἐνεοῦσαν προσπαροξύνειεν ἂν, μὴ ἐνεοῦσαν δὲ εὐθὺς ποιήσειεν, καὶ πνεῦμα πυκνότερον φύσειεν ἄν. κακὸν δὲ τοῦτό ἐστι, ξηραντικὸν γὰρ πλεύμονος καὶ κοπῶδες ὑποχονδρίων, καὶ ἤτρου, καὶ E φρενῶν.

31 *Nisi igitur quis auxilietur omnibus quibus opus est, vt sit sufficiens modus talis ptissanæ potionis, multis modis lædetur?* 32 *Quibus enim cibus statim inclusus manet, nisi quis deorsum prius vacuans potionem dederit, dolorem quidem, si adest, auxerit, si non adest, statim fecerit, & spiritum densum fecerit. Prauum autem* F *est hoc; desiccatiuum enim pulmonis, & dolorem inferens hypochondriorum, & imi ventris, & septi transuersi.*

Dixerat antè, alia multa esse peropportuna ad ptissanæ exhibitionem, posteà dicenda: nunc pollicitì memor, incipit ea scribere. Dicit ergo, quandoquidem præter ea quę dicta sunt, multa alia sint scitu necessaria, vt rectè ptissanæ potio detur, & multa quæ nisi caueantur in ptissana exhibenda, continget ægrotum lædi. *Nisi quis auxilietur omnibus, qui-* G *bus opus est, vt sit sufficiens modus talis ptissanæ potionis.* Id est, nisi quis circunspiciat, apponatq; omnia quę sunt necessaria, & caueat omnia, quæ caueri debẽt, vt sit idoneus exhibendi modus, multis modis lædetur qui ptissanam accipiet. Probat hoc ita habe-

A re; narrare incipiens quæ caueri debent, & incommoda quæ nisi caueantur, fient. Si quis enim (inquit) potionem dederit iis, quibus cibus inclusus manet, non vacuans priùs deorsum, dolorem quidem si adest auxerit, si non adest, fecerit, & spiritum densum fecerit. Hîc illud ἐγκατακεκλεῖσθαι non significat vtcunq; manere, sed inclusum ex multo iã tempore, quare cibus etiã significet hîc, vt Galeno etiã videtur, stercus, & duratas fæces. Itaq; quod hîc dicitur, aliud est ac quod posteà dicetur, nõ esse exhi- B bendam potionem, donec cibus prior descenderit; hîc enim nõ de priori cibo solùm agitur, q̃ non descenderit, sed de veteri, qui multo iam tempore inclusus manet, neq; solùm exigitur, vt descendat, sed vt subducatur. Quid est ergo quod nunc dicit? certè explicat, quod anteà dixerat, quicunque igitur ptissanis vtuntur in his morbis, ne vnam quidem diem permittant vasa inaniri, sed vtendum citra intermissionem, nisi expediat aut ob pharmacũ, aut clysterem intermittere. Nunc explicat quando ob C clysterem intermitti debeat ptissanæ potio. Nimirum vbi stercus conclusum hæret intestinis, abstinendum est à potione, vsq; dum clysteribus subductum sit. Nam aliter potio nõ descendet, quare morabitur in superiori parte ventris, indeq; flatus mittet ad superna qui latera distendant: tametsi enim ptissana non est flatuosa, nullus tamen succus adeò flatus expers est, vt nisi descẽdat aut diducatur, sed in hypochondrio moretur, non fiat ex eo flatus, q̃ inflet, & latera distendat. Quare si ea habẽt iam do- D lorosam affectionem, vt in pleuriticis dolorem auxerit: distenta enim parte inflammata, necesse est dolorem augeri. Nam & iis etiam quibus ibi dolor non est, solet ob copiosiorem potum, aut cibum malè è ventriculo descendentem, excitari. Profectò nõ pleuritidi solùm, sed omni etiam morbo accommodatum præceptũ est hoc, magni enim momenti in omni febre & in omni morbo, ante aliam curationem ventrẽ vacuare, ne in eo sit vlla redundantia, aut vetus stercus. Plurimi enim morbi inde na- E scuntur, & omnes qui ex materia pendent, inde fouentur. Quare magni semper momenti est ventris curam gerere. Sed dices, quorsum disserens de pleuritide dicit, si nõ adest, statim fecerit: si dolor est signum quod nõ potest abesse à pleuritide: certè nõ de sola pleuritide dicere cœpit, sed de pleuritide aut peripneumonia. Hæc verò nõ habet adiunctũ dolorem. Fiet ergo vt si huic obturatis intestinis detur potio, excitetur dolor, q̃ non aderat. addit, & spiritum densum fecerit. Causa est in promptu, nam F potione nõ descendente, ventriculus distendetur, & septum transuersum comprimẽs liberè moueri prohibebit. cùm ergo respiratione multa indigeat homo, & ob hanc compressionẽ cogatur facere minorem, faciet crebriorem. Prauum autẽ (inquit) est hoc. per se satis constare cuiuis poterat, hoc nõ esse bonũ, sed exaggerãdi gratia dixit, prauum autẽ est hoc, quasi dicat, valde malum est, præcipuè in pleuritide, in qua facili respiratione opus est, & ad occurrendum inflammationi, & ad excreãdum. nam sic- G cat pulmonem. Si enim respiratio pulmonẽ & thoracem temperat, constat eius difficultatem ardoris & siccitatis esse causam. Quàm grauè autem sit in pectoris morbo exuri ex difficili respiratione, paulò pòst dicet, indicans, siccari interiùs sputum, siccatumque rursum facere respirationem difficiliorem.

ciliorem, & hanc rursum siccari magis, vsque dum A spirandi difficultate, & siccitate se mutuò augentibus, homo suffocatur. Dolorem etiam infert hypochondriorum, & imi ventris, & septi transuersi, quia hæc omnia mouentur cum thorace, crebriùs ergo solito agitata dolent, & inflammantur.

Τοῦτο δὲ, ἢν ἔτι τῆς ὀδύνης τοῦ πλευροῦ ξυνεχέος ἐούσης, καὶ πρὸς τὰ θερμάσματα μὴ χαλώσης, καὶ τοῦ πτυέλου μὴ ἀνιόντος, ἀλλὰ καταγλισχραινομένου ἀπέπτως, ἢν μὴ λύσῃ τις τὴν ὀδύνην, ἢ κοιλίην B μαλθάξας, ἢ φλέβα τεμὼν, ἢ ὁκότερον ἂν τουτέων ξυμφέρῃ. τὰς δὲ πτισάνας, ἢν οὕτως ἔχωσι, διδῷς, ταχέες οἱ θάνατοι τῶν τοιουτέων γίνονται.

Quin etiam si adhuc dolore lateris continuo existente, & qui non sedetur calfactoriis fomentis, & sputo non exeunte, sed citra concoctionem facto valde viscoso, nisi quis soluat dolorem, aut aluum emolliens, aut venam secans, vtrum horum magis conferet: ptissanas autem ita habenti tribuens, citò mors horum fit.

Explicat aliud quod in exhibenda ptissana teneri maximè debet. Hoc verò est, pleuritide in principio consistente, & dolore affligente citra intermissionem, & sputo non exeunte, sed citra concoctionem facto valde viscoso, nō esse dandam ptissanam, neque verò cibum alium, antequam dolor sedetur, aut fomentis, aut si his nō cedat, expurgatione aut missione sanguinis, vtro horū magis videbitur indigere. Nam si quis nihil horum faciens cibum det, fluxionem auxerit, & dolores, qui rursum connocata fluxione seipsos auxerint, atq; ita fiet, vt antequam cedere incipiat tumor, in ipso principio homo moriatur: quod insinuās dicit, citò mors horum fit: id est, intra principium morbi moriuntur. Quare quod Galenus dicit, præcipere nunc Hippocratem, ne quis vtatur ptissana, in vigore existente inflammatione. intelligendum venit, de vigore ipsius tumoris & doloris, non totius morbi. Vt autē distinguantur hi vigores, dictum iam satis est. De fomentis, expurgatione, & venæ sectione in pleuritide, posteà dicetur. Nūc illud vnum docetur, quod & tonsoribus etiam notum est, in pleuritidis principio tenuissimè esse cibandum, atque adeò vsque dum facta sit mediocris missio sanguinis, dandum nihil.

Διὰ ταύτας οὖν τὰς προφάσιας καὶ ἑτέρας τοιαύτας ἔτι μᾶλλον, οἱ ὅλῃσι τῇσι πτισάνῃσι χρεώμενοι, ἑβδομαῖοι καὶ ὀλιγημερώτεροι θνήσκουσιν. οἱ μέντοι, καὶ τὴν γνώμην βλαβέντες. οἱ δὲ ὑπὸ τῆς ὀρθοπνοίης τε καὶ τοῦ ῥέγχους ἀποπνιγέντες. μάλα δὲ τοὺς τοιούτους οἱ ἀρχαῖοι βλητοὺς ἐνόμιζον εἶναι, διὰ τόδε μάλιστα, οὐκ ἥκιστα δὲ ὅτι καὶ ἀποθανόντων αὐτέων, ἡ πλευρὴ πελίη εὑρίσκεται, ἴκελόν τι πληγῇ. αἴτιον δὲ τουτέου, τόδε ἐστὶν, ὅτι πρὶν λυθῆναι τὴν ὀδύνην, θνήσκουσι, ταχέως γὰρ πνευματίαι γίνονται. ὑπὸ δὲ τοῦ πολλοῦ καὶ πυκνοῦ πνεύματος, ὡς ἤδη εἴρηται, καταγλισχραινόμενον τὸ πτύελον ἀπέπτως, κωλύει τὴν ἐπάνοδον γίνεσθαι, ἀλλὰ τὴν ῥέγξιν ποιέει, ἐνισχόμενον ἐν τοῖσι βρογχίοισι τοῦ πλεύμονος, καὶ ὁκόταν A ἐς τοῦτο ἔλθῃ, θανατῶδες ἤδη ὡς ἐπὶ τὸ πουλὺ ἐστί. καὶ γὰρ αὐτὸ τὸ πτύελον ἐνισχόμενον, κωλύει μὲν τὸ πνεῦμα εἴσω φέρεσθαι, ἀναγκάζει δὲ ταχέως ἔξω φέρεσθαι· καὶ οὕτως ἐς τὸ κακὸν ἀλλήλοισι συντιμωρέουσι. τό, τε γὰρ πτύελον ἐνισχόμενον πυκνὸν τὸ πνεῦμα ποιέει, τό, τε πνεῦμα πυκνὸν ἐὸν, ἐπιγλισχραίνει τὸ πτύελον. καὶ κωλύει ἀπολισθαίνειν.

B *Ob has igitur causas, atque ob alias similes adhuc magis qui totis vtuntur ptissanis, septimo die aut citiùs moriuntur, alij quidem mente læsi, alij autem orthopnœa & stertore suffocati. Bene autem hos antiqui syderatos esse putabant, ob hoc præcipuè, non minimum autē quòd ipsis morientibus latus liuidum inuenitur plagæ simile. Rei autē huius hæc est causa, quòd prius quàm soluatur dolor, moriuntur: celeriter enim C anhelosi fiunt: à multo autem & crebro spiritu, vt iam dictum est, summè viscidum, sine concoctione factum sputum, prohibet fieri egressum, sed stertorem facit, impactum in bronchijs pulmonis, & cùm ad hoc peruentum erit, lethale magna ex parte est. Etenim ipsum sputum impactum prohibet spiritum intro ferri, cogit autem celeriter extrà exire: & ita in malum mutuò se D se iuuant: Sputum enim impactum, densum spiritum facit, & spiritus densus existens, lentum facit sputum, & prohibet fieri lubricum.*

Galenus censet causas hîc vocari potiones ipsas, quasi Hippocrates diceret, ob has potiones, ptissanæ scilicet, atq; ob alias multò magis, vt vini, mulsę, oxymelitis, aut etiam aquę, si quis intempestiuè eis vtatur, moriuntur multi septimo die, aut citiùs. Verùm mihi non placet causas vocari potiones, nam E præterquàm quòd impropria sit nominum acceptio, oratio ipsa sit inepta. Perinde enim sit ac si diceres, ob potionem ptissanę, ac multò magis ob potiones vini, oxymelitis, aut mulsę, moriuntur qui vtuntur ptissanis. quid ineptius? an quia vtuntur ptissanis, moriuntur propter potiones vini, oxymelitis & mulsę. Non igitur est hic legitimus huius loci sensus, nam præter dicta, de vino, mulsa, & oxymelite, mox dicet ipsemet Hippocrates, quod frustrà repeteret. quid ergo est quod Hippocrates dicit? certè respon F dere incipit illi quæstioni, quam in principio totius operis scripsit, in cuius solutione totius huius libri est constitutio. Interrogabatur, quî fieret, vt quidam ptissana semper vterentur, & alij eius vsum magnoperè vituperarent, quasi magnas noxas afferentem: causa certè est, quia ptissana, si quis ea tempestiuè, vtatur, est vtilissima, si intempestiuè, maximè noxia. Medici verò hæc nō valentes distinguere, alij intuentes in illud, laudant, alij in hoc, vituperant. Dicit ergo nunc, ob has causas, id est, G quia hæc non obseruant, sed intestino repleto fæcibus, aut vigente adhuc dolore, neque missione sanguinis præmissa, accipiunt, atque ob alias similes causas adhuc magis, id est, & ob alia etiam præterea, quæ obseruari oportet, & procedente opere dicentur, qui totis vtuntur ptissanis, moriuntur se-

ptimo die, aut citiùs, nimirum in ipso vniuersali principio pleuritidis, quę si acuta tantùm sit, vsque ad septimum est in principio, si acutissima, solùm vsq; ad quartum: alij quidem moriuntur mente læsi, alij autem orthopnœa, aut stertore suffocati. Nimirum quib⁹ mors fit permutato morbo in veram peripneumoniam, delirare solent, quibus nõ fit in pulmone inflammatio, sed collectio solùm excrementorum in asperis arteriis, suffocantur cum orthopnœa & stertore. Moriuntur verò ij, qui ita deB linquunt in victu, tam breui, vt benè hos antiqui vocauerint syderatos: ob hoc præcipuè, id est, quia tam subitò moriuntur, & quia ipsis morientibus latus liuidum inuenitur, quasi percussi essent fulmine. Quòd autẽ hoc fiat, causa est, quòd moriuntur priùs quàm soluatur dolor. Nimirum quia moriuntur antequam soluatur, aut remittat dolor, constat eos mori præ inflammationis magnitudine, materia neq; cœpta coqui, neq; excreari. Si enim ante resolui cœpisset inflammatio, aut expurgari materia, dolor cœpisset remitti. Quoniam autẽ præ magnitudine inflammationis moriuntur, totũ latus gangræna corripitur, & liuescit morientibus, & quoniam materiæ nihil excreatur, sed lenta & sicca hæret in pulmone, suffocantur. Explicat deinde satis disertè, hũc casum esse lethalem, quòd lentum hærensque sputum, & respiratio difficilis sese mutuò augeant. Tota hac dictione admonemur, ne antequàm missione sanguinis dolorẽ fecerimus remittere, cibo vtamur, nisi fortè mulsa aut oxymelite coquendi, aut inciodendi causa.

Καταλαμβάνει δὲ ταῦτα οὐ μόνον ἢν πτισάνῃ ἀκαίρως χρέωνται, ἀλλὰ πολὺ μᾶλλον, ἢν τι ἄλλο φάγωσιν ἢ πίωσιν πτισάνης ἀνεπιτηδειότερον.

40 *Prehendunt autẽ hæc non solùm eos q intempestiuè vtuntur ptissana, sed multò magis, si qd aliud comedant, aut bibant, ptissana deterius.*

Ecce hîc dicit Hippocrates apertè, quæ illũ proxima oratione dicere Galenus putabat. Videlicet E hæc incommoda quæ dicta sunt, apprehendere nõ solùm eos, qui intempestiuè vtantur ptissana, sed multò magis si quid aliud comedant aut bibãt ptissana deterius, neq; obseruent, quæ oporteat obseruari. Si enim ptissana, quã aliis omnibus cibis prætulit, tantas noxas parere potest, intempestiuè accepta, alia certè maiores pariant, si intempestiuè accipiantur. Sed quæ snot alia? quicunque cibi aut potus, vt carnes, pisces, oua, legumina, oxymeli, mulsa, vinũ, aut aqua. Porrò quæ sunt illa incommoda, F quæ apprehendent vtentes intempestiuè? Certè quæ dicta sunt, inflari ventrem, dolorem, si adest, augeri, si nõ adest, excitari, dispnœa corripi, ac præterea mori breui. Sed quæ sunt obseruanda vt tempestiuæ sint potiones? nunquid eadẽ ad ptissanam, & oxymeli ac mulsam, an diuersa? huic interrogationi respondet, mox dicens.

Μάλα μὲν οὖν τὰ πλεῖστα παραπλήσιαί εἰσιν αἱ τιμωρίαι, τοῖσί τε ὅλῃσι τῇσι πτισάνῃσι χρεομένοισι, τοῖσί τε τῷ χυλῷ αὐτέων· τοῖσι δὲ μηδετέρῳ τουτέων, ἀλλὰ ποτῷ μούνον· ἔστι δ᾽ ὅπῃ καὶ διαφερόντως τιμωρητέον. G

41 *Bene igitur maxima ex parte similia sunt auxilia vtentibus totis ptissanis, & earum cremore: iis verò qui neutro horum, sed solo potu, aliquando aliter auxiliandum.*

Intelligunt hîc neoterici, sermonem esse de reliqua curatione, ac dici, eis qui vtuntur tota ptissana, aut cremore, eandẽ curationẽ, quod ad reliqua auxilia attinet, cõuenire: iis verò q sola potione aquæ, diuersam. Quia nõ debent solo potu contenti esse, nisi qui acutissimo exactè laborãt morbo, illis verò B ob morbi acutiem non potest eadem curatio, quæ aliis, congruere, sed falluntur, Nam si tota ptissana vtendum est in acuto, & cremore in acutissimo, & aqua in acutissimo exactè, nõ minùs differret curatio eius qui cremore vtetur, à curatione eius q tota ptissana, quàm eius q sola aqua, à curatione eius q cremore. Nam differentia curationis nõ sit à causa, neq; essentia, neque loco affecto (hæc enim eadem sunt) sed solùm ab acutie, hæc verò æqualis est interdicta. Gal. nihil certi dicit, neq; explicat quę sint C hęc auxilia, sed ego dicam nunc apertè. Dixerat nuper, nisi igitur quis auxilietur omnibus, quib. opus est. Quo loco explicuimus, illud auxiliari ex omnibus, esse nihil aliud q̃ obseruare omnia præcepta, quibus sit opus, vt sit sufficiẽs modus exhibitionis ptissanæ. Eodem verbo vtitur hîc, & illic, nimirum *τιμωρέειν*. Æquum ergo est eodem significato hîc accipi, atq; ita intelligere, igitur maxima ex parte similes sunt cautiones, & eadem obseruanda iis, q ptissana tota vtuntur, & qui cremore, iis verò q neutro D horũ, sed solo potu, simplici scilicet aut medicamentoso, vt aqua, aut mulsa, aut oxymelite, aliquando opus est aliis peculiaribus obseruationibus. Quæ sint autem illæ, partim dicetur mox, plurimum autem dicetur lib. 3. huius operis. Hic sensus est verissimus, & cum proxima sententia plurimũ congruit. Cùm enim dixisset, dicta pericula prehendere non solùm eos qui intempestiuè vtuntur ptissana, sed multò magis si aliud quid intempestiuè accipiant, explicare volens quæ sint obseruanda, vt tempesti- E uè accipiantur ptissana, & aliæ potiones, dicit ad ptissanam & cremorem esse easdem obseruationes, ad alias potiones non omnino easdem.

4 *Χρὴ δὲ τοῦτό γε πάμπαν οὕτω ποιέειν, ἢν νεοβρῶτι ἐόντι αὐτέῳ, καὶ κοιλίης μήπω ὑποκεχωρηκυίης, ἄρξηται ὁ πυρετὸς, ἤν τε ξὺν ὀδύνῃ, ἤν τε ἄνευ ὀδύνης, ἐπισχεῖν τὴν δόσιν τοῦ ῥοφήματος, ἐς ἂν οἴηται κεχωρηκέναι ἐς τὸ κάτω μέρος τοῦ ἐντέρου τὸ σιτίον. Χρέεσθαι δὲ ποτῷ, ἢν μὲν ἄλγημά τι ἔχῃ, ὀξυμέλιτι, χειμῶνος μὲν θερμῷ, θέρεος δὲ ψυχρῷ· ἢν δὲ πολλὴ δίψα εἴη, μελικρήτῳ καὶ ὕδατι. Ἔπειτα μὲν, ἢν ἄλγημά τι ἐνῇ, ἢ τῶν ἐπικινδύνων τι ἐμφαίνηται, διδόναι τὸ ῥόφημα, μήτε πουλὺ, μήτε παχὺ, μετὰ δὲ τὴν ἑβδόμην ἢ ἐνάτην, ἢν ἰσχύῃ. Ἢν δὲ μὴ ὑπεληλύθῃ ὁ παλαιότερος σῖτος νεοβρῶτι ἐόντι, ἢν μὲν ἰσχύῃ τε καὶ ἀκμάζῃ τῇ ἡλικίῃ, κλύσαι, ἢν δὲ ἀσθενέστερος ᾖ, βαλάνῳ προσχρήσασθαι, ἢν μὴ αὐτόματα διεξίῃ καλῶς.* 42 43 44 45

G 42 *Oportet autẽ hoc omnino ita facere, si nuper pasto cuipiam, et alui onere haudquaq̃ purgato, febris, vel cum dolore, vel sine dolore inceperit, à sorbitione tantisper temperandũ, donec cibũ ad infernam intestini partẽ descendisse coniectatũ fuerit.* 42

43 *fuerit. Vbi autē dolor aliquis tenuerit, oxymelite*
in pōtu vtendū, hyeme calido, æstate autem frigi-
do: quod si multa sitis fuerit, mulsa vtendum, &
44 *aqua. Deinde quidem si dolor quis insit, vel pe-*
riculū aliquod apparuerit, dare potionem, neq;
multam, neq; crassam, sed post septimam vel no-
45 *nam si valiaus sit. Si verò non subiit vetustus ci-*
bus ei, qui recentem acceperit, si fortis fuerit, vel
ætas vigens, clystere vti, sin autem fuerit debi-
lior, glande vti, nisi sponte exierit bene.

Duo hîc facit, addit aliud præceptū, quud in ex-
hibenda ptissana tenendum est, & explicat exem-
plo quod mox dixerat, nimirum non omnino esse
easdem obseruationes in aliis potionibus, vt in ptis
sana & eius cremore. Præceptum est, si nuper pasto
cuipiam, cui neq; aluus deonerata sit, neque recens
cibus ex ventriculo descenderit, febris inceperit si-
ue cum dolore, siue sine eo, non esse dandam ptissa-
nam vsq; dum cibus descenderit ad intestina. Meri-
tò sanè dicit, siue cum dolore siue sine dolore. Nam
non solùm in pleuritide vtilis est hæc obseruatio,
sed & in omni alia febre, atq; adeò omni morbo, q̄n
& in bona valetudine. Semper enim nocet cibus a-
lius, antequam è ventriculo prior descēderit. Nam
prior posteriorem corrumpit, si plurimùm immo-
retur, sin minùs, incoctum descendere facit. Hæc er
go incommoda in omnibus habet, quædam etiam
alia peculiaria habet in dolore, q̄ antea dicta sunt.
Nimirum dolorē auget & dispnœam. Non tamen
proinde putandum est, hoc idem esse, & quod an-
tea dixit, quibus cibus statim inclusus manet, satis
enim differt. Illic enim de cibo veteri qui non exe-
at, hîc de veteri qui non exeat, & recenti qui nō de-
scēderit à ventriculo: quo casu ob duas causas iam
prohibetur ptissanæ atq; adeò cuiusq; alterius cibi
exhibitio, quarum altera alteram conseruat. Nam
fæces non euacuatę descensuro cibo impedimento
sunt. Itaq; tunc temporis à cibo abstinēdum. Quid
ergo agendum? certè abstinendum à cibo, vtendū
verò glandibus aut clysteribus quæ fæces subdu-
cant, & potionibus quæ è ventriculo detrudant.
Nam fæcibus subductis, locus dabitur descenden-
ti cibo, atq; ita is facilè à potionibus detrudetur. Si
igitur eum cui hæc sint, dolor aliquis tenuerit, itaq;
iam laboret dolore, & fæces habeat impactas, & ci-
bum non descendentem, vtendum est oxymelite.
Nam etsi antea, cùm diceret, si siccior sit morbus q̄
quis existimet, non oportet multum dare, sed præ-
bere ante sorbitionem, aut mulsam, aut vinū, quasi
non ea solùm vsui esse possent, neq; ea maximè, ad-
iecit, aut quodcunq; magis quadrabit: nunc autem
magis quadrat oxymeli quàm mulsa, quia ponitur
dolor crudus & in principio, & fæces impactæ, &
ventriculus cibo occupatus, in tanta autem ventris
totius & thoracis constipatione, oxymelitis quali-
tas desideratur, quia incidit & exterget multò po-
tentiùs quàm mulsa, & coquit non minùs quàm ea:
verùm sitim auget multò magis quàm mulsa, quia
capit multò plus mellis quàm ea, & acetum etsi sit
refrigerans, est tamen siccans, ac proinde sitim in-
fert, nisi tam exiguum, & tam multa aqua dilutum,
vt vim siccandi amittat, tunc enim extinguit sitim
magis etiam quàm sola aqua, quia vim siccandi de-
A ponit, & refrigerandi auget. In oxymelite antē ma-
ior aceti quantitas, atq; cum aquę minor est, quàm
vt possit siccandi vim amittere. Proin, si multa sitis
fuerit, mulsa vtendum potiùs: aut etiam aqua sola,
si sit sitis maxima. Constat verò ex his, si vtraq; ne-
cessitas incidat simul, incidendi scilicet, & sedandi
sitim, licere parare oxymeli aliud quod aquæ plus,
mellis & aceti recipiat minus solito, aut in mulsam
tantillum aceti infundere. Quin & ipsa mulsa vte-
mur in quibusdam dilutiori, in quibusdam minùs,
B vt magis minúsve biliosa esse videbitur pleuritis.
Mulsa enim est biliosa, tantò autem minùs, quantò
est dilutior. Ergo vt erit pleuritis biliosior, ita vte-
mur dilutiori, vsque adeo vt si res ita exigat, possi-
mus venire ad solam aquam, quam constat neq; co
quentem neq; incidentem esse, sed attemperātem.
Hinc verò discemus, quandoquidem Hippocr. vel
in pleuritide ad solam aquam frigidam venit, non
debere nos admodum pertinaciter, vt quidam faci-
unt, indicationi à causa adhærentes, intemperiem
C negligere, satius enim aliquando est morbum pro-
trahi permittere, quàm breui hominem exuri. Itaq;
vides vt exhibendi oxymeli, & mulsam, & aquam,
non eædem sint regulæ, sed peculiares quasdam ha
bent cautiones. Considera etiam Hippocr. sera pia
omnia prębere hyeme calida, æstate frigida, contrà
ac vulgares quidā medici, qui tepida tribuunt, non
considerantes ventriculum lædi maximè tepidis,
frigidis verò & calidis iuuari & delectari. Rectè au-
tem tribuuntur calida hyeme, frigida æstate, ita e-
D nim sunt iucundissima, & intemperiei aeris occur-
ritur. Verùm dices, durum esse, ægrotum sine sorbi
tione ptissanæ aut alio cibo continere cum solo o-
xymelite aut sola mulsa tandiu. Quid enim, si etiā si
hęc omnia agas, tamen dolor duret diu? & deliquia
animi, aut peruigilia, aut alia huiusmodi succedāt,
quibus indicetur non posse durare hominem, do-
nec morbus concoquatur? nunquid ne tunc quidē
sorbitionem dabis? ita sanè, nam tunc vrgentiæ gra
tia dari debet, etsi alia obstent. Hoc vt doceat, dicit,
E deinde quidē si dolor quis insit, id est, persistat du-
retq;, vel periculum aliquod apparuerit, periculum
scilicet mortis se insinuet ex tam longa inedia, dare
potionem. Sed si hoc est quod Hippoc. docet, quor
sum addit, neq; multam neque crassam, sed post se-
ptimam vel nonam? nam vrgentiæ nullum tem-
pus, nulla quantitas præfinitur, sed dandum est,
quantum, & quocunque tempore necessitas exi-
gat. Ita est, sed indicationi ab vrgentia fieri debet
satis cum quàm minimo auxilio fieri possit, itaque
F dari debet, quantum sit necessarium, nihil tamen
præterea. Proinde dum præter methodum datur
ptissana ob vrgentiam; neque multa neque crassa,
neque ante septimum aut nonum diem dari de-
bet, si æger validus sit: si enim non ferant vires,
dandum est quantum & quandocunque poscent.
Itaque potionibus trudentibus ex ventriculo ita
succurritur, si tamen vetustus cibus non subiit, sed
hæret in intestinis, ipse impediet recentis cibi ex
ventriculo descensum, quare frustra laborabitur
G potionibus, nisi fæces subducantur, vtendum ergo
erit clystere si fortis fuerit virtus & vigeat ætas,
sin minùs, glande, nisi sponte exierit bene. Quo
loco consideratione dignum in primis est, quantò
studio Hippocrates velit deuitare omnia auxilia,
vtque eis vti nolit, nisi necessitate compulsus.

Nam ne glandem quidem immitti leuiter permittit, sed nisi sponte exierit aluus. Quasi diceret, si enim citra eã potestalus deonerari, ne glan de quidem vtendnm. Quid enim alind instrumenta medica faciunt, nisi valde necessaria sint, quàm negotium facessere naturæ? considera præterea, quã cautus sit Hippocr. & quàm longè absit à temeritate, qui ad clysteris vsum exigit vt facultas fortis sit, & ætas firma. Certè veteres fortioribus clysteribus vti consueuerant, ex fortioribus inquam paratis, & longè plus infundere quàm nunc, proinde plus virium ad id sostinendum exigebant, & vt potentiori auxilio fidebant. Videas enim sæpisimè, Hippocratem in Epidem. in difficillimis curationibus vt præstantisimi auxilij clysteris mentionem facere. Verùm ad fæces duratas non opus erat clystere ex toto corpore trahente, sed extergëte solùm & emolliente, qnare minùs videbatnr tam multas vires exigere. Sed solùm, ne homo esset debilisimns. Quid enim? nnnquid si fæces seni duræ & impactæ sunt, non vtemur clystere? quid si glaos non sufficit? an casus iam est incurabilis? nõ certè, sed Hippocr. boc dicit, nos commonens, vt qoocunq; auxilio vti velimus, curemus; sit facultas quæ satis superq; ferre posit. Tutisimè enim ita proceditur. Nam etsi qd à medico peccetur (nihil autem peccare magis quã humanum est) cùm facultas est fortior quàm, p auxiliorum magnitudine, possunt etiam errata vinci. Non tamen proinde si non detur tam tutò procedere, & res vrgeat, snpersedendum à curatione est, sed tentanduin etiam aliquando cum temeritate aliquid.

Καιρὸν δὲ τῆς δόσιος τοῦ ῥοφήματος, τόνδε μάλιστα φυλάσσεσθαι κατ' ἀρχὰς, καὶ διὰ παντὸς τοῦ νοσήματος. ὅταν μὲν οἱ πόδες ψυχροὶ ἔωσιν, ἐπισχεῖν χρὴ τοῦ ῥοφήματος τὴν δόσιν, μάλιστα δὲ καὶ τοῦ ποτοῦ ἀπέχεσθαι. ὁκόταν δὲ ἡ θέρμη καταβῇ ἐς τοὺς πόδας, τότε διδόναι, καὶ νομίζειν μάλα δύνασθαι τὸν καιρὸν τοῦτον ἐν ἁπάσῃσι τῇσι νούσοισιν, οὐχ ἥκιστα δὲ ἐν τῇσιν ὀξείῃσι, μάλιστα δὲ ἐν τοῖσι μᾶλλον πυρετώδεσι καὶ ἐπικινδυνοτάτοισιν.

46 Occasionem autem dandæ sorbitionis hãc maximè seruari oportet & per initia, & per totum morbum. Cùm quidem pedes frigidi sint, abstinere oportet à sorbitionis exhibitione, præcipuè autem à potu abstinendum: cùm autem calor ad pedes descenderit, tunc dare, & putare plurimum posse occasionem, in omnibus morbis, præcipuè autë in acutis, & maximè in magis febricitantibus, & in maximo periculo constitutis.

Hactenus loqoutus est de tẽpore vnioersali quo dari aut non dari debet cibus, docens in totios morbi principio abstinendum, vsq; dum dolor remittat & os madescat, & fæces exierint, & cibus descenderit: nunc de tempore particulari, & hora cibo accõmodata agit, dicẽs in principio paroxysmi abstinendum à cibo & potu esse, dandum verò in inclinatione, idq; obseruandum & circa principia & per totum morbum, nimirũ pedes & reliquas partes extremas refrigerari, pricipij est, quia calor ad

A currit ad viscera, & ab extremis partibus se subtrahit: calorem verò ad pedes descendisse, est inclinationis, quia tunc temporis fuligines vstæ per extremas partes expirant. Simile ergo est quod nunc dicit, & quod in Aphoris. li. Sect. 1. præterquam quod illic dicitur, in paroxysmis abstinendum, quia cibũ dare in illis noxium est, hic verò definitur quæ paroxysmi pars sit ad cibum capiendum ineptissima, & quæ minus inepta. Nimirum in ipso paroxysmi principio, cum maximo, in inclinatione cum mini-

B mo periculo datur. Quia in principio periclitatur reconditus calor velut à viridibus lignis suffocari, crudi autem cibi obruunt. Maiori autem cum periculo datur ea occasione frigidus potus quàm cibus, qoia potus & obruit, & in constipatum calorẽ confertim incidens, refrigeratione extioguit. Nõ tamẽ vt potus frigidus minus etiam quàm cibus dandus in principio paroxysmi, ita in inclinatione est minus vtilis, quin potius cibus, si fieri potest, ne per totum quidem paroxysmum dandus, sed expectanda infe-

C bricitatio, potum verò in plerisq; febribns, non solùm licet, sed etiam expedit dare inclioante febre, atque adeò in quibnsdam vigente vt inclinet, plus autem aut minus, citiùs aut tardiùs, frigidiusq; aut nimis frigidum, vt febris inclinabit magis ad biliosam, aut pituitosam. Dicta sunt multa alia ad hunc locum pertinentia in Commentatione dicti Aphorismi, vbi docuimus ab hac regula excipi debere biliosos valde, & qui picrocholi cũ m sint, citra partis alicuius phlegmonem, aut putresentia, bilis vstio-

D ne febricitant: illos enim oportet ventriculo non omnino cibo vacuo paroxysmum expectare, aut in ipso paroxysmo accipere: quia aliter nõ possunt bilis confluxum io ventriculũ sustinere, & magis periclitantur à syncope cardiaca, quàm à calidi suffocatione. Exaggerat deinde Hippoc. hoc præceptũ, dicens, putare oportere plurimum posse occasionẽ cibi exbibendi. Certè tantum potest, vt putem plurimos ob malè institutum victum periisse, qui alio-

E qui fuissent liberati, atq; adeò plurimos solo victu liberatos esse à maximis morbis citra aliam curationem. Dicit plurimum posse in morbis, præcipuè autem in acutis, maximè in magis febricitaotibus, & in maximo periculo constitutis. Hec dicit alludens ad ea quæ in procemio dixit, puta victus institutionem rem magnam esse, præcipuè in morbis acutis quorum febres continuæ sont, & occidunt. Sed dices, quo pacto potest pertinere hec occasio cibi prębendi ad acutos morbos, non enim vidëtur in acu-

F tis febribus accidere frigora, rigores aut horrores, sed in solis intermittentibus, quæ neq; periculosæ sunt neq; acutæ. Certè multæ continuę febres snnt horridæ, vt vocatæ semitertianæ, & aliæ ob alias occasiones. Sed præter has omnes, quæ non sunt continentes, habent exacerbatiooes, in quarum principiis accidit pulsus constrictio, atque adeò io multis etiam qnædam refrigeratio pedum. In omnibns autem cauendom est cibum dare in exacerbationis priocipio: In acutis verò vt sunt periculosiora & mutabiliora, cæteris paribns quodcunq; erratum

G habet plus periculi.

Χρῆσθαι δὲ πρῶτον μάλιστα μὲν χυλῷ, ἔπειτα δὲ πτισάνῃ, κατὰ τὰ τεκμήρια τὰ προγεγραμμένα ἀκριβῶς θεωρῶν.

Vti

47 *Vti autem primùm maximè quidem cremore, deinde autem ptissana, secundùm cōiecturas præscriptas diligenter considerans.*

Hoc sanè io pleuritide & peripnenmonia manifestum est, quia in his incipiēdum à tenuiori cibo, procedendumq; ad crassiorem, sed & in aliis febribus, nisi prissanæ assueuerint ægroti, non erit præter rem à ptissanæ cremore incipere, vt murario cōsnerudinis paularim fiat, poterit enim ita etiam dari plns in principio, ancta qnārltare cremoris, quantum tenuitare superat. Hæc verò debes facere secū- B

A dūm præscriptas coniecturas diligenter considerans, an profutura an verò læsura sit ptissana. Quia enim hæc non diligenrer considerabanr qnidam attendentes commoditares prissanæ oportunè epotæ, commendabant summoperè ptissanam: alij vidētes incommoda ex ptissana accepta importunè, imputantes ea ipsi ptissanæ, dicebāt ea nihil esse deterius. Vides ergo vt in dilutione propositæ in principio quæstionis, totius libri huius primi, qui hîc iuxta Galeni partitionem finitur, constitutio fuerit.

MAGNI HIPPOCRATIS COI DE RATIONE VICTVS IN MORBIS ACVTIS, LIBER SECVNDVS.

Ὀδυνὴ δὲ πλευρῆς ἤν τε κατ' ἀρχὰς γίνηται, ἤν τε ἐς ὕστερον, θερμάσμασι μὲν πρῶτον οὐκ ἀπὸ τρόπου ἐστὶ χρησάμενον, πειρηθῆναι διαλῦσαι τὴν ὀδύνην.

Dolor autem lateris siue in principio fiat, siue postea, non abs re est calidis fomentis tentare soluere dolorem.

NOMEN doloris lateris hîc non de vera pleuritide solùm, quæ in inflammatione lateris habet essentiam, dicitur, sed de quocunq; lateris dolore: Hanc enim ob causam, tam variam curandi hnius doloris rationem scribit, scripturus alioqui simpliciorem. Nimirum vera pleuritis non admodum potest dissidere, cùm omnis sit inflammatio; siue exquisitior aliqnantò, siue alrerius generis tumoris aliquantum sit particeps, siue membranam succingentem costas, siue musculos solùm teneat. In omni iraq; pleuritide ea curario erit idonea quā inflammatio petit, adiuncta parris indicatione. Verùm dolores laterum à diuersis morborum generibus nascuntur: nam & ab inflammatione, & à flatibus, & à sncci crudis eo loco hærenribus, & à qualicunque in latus incumbente destillatione, quin etiam ab affectionibus hepatis aut lienis ob alligationem eorum viscerum cum costis infernis. Nihilominùs possunt curationes omnium dolorum lateris habere præceptionem aliquam communem, præcipuè in inirio. Omnes enim morbi qui suot eatenus similes, vt ambiguitas aliqua in eornm dignotione esse possit, in initio minimè dignosci possunt, & proindc curariones minimè differunt: cùm vcrò procedunt, & apertè differunt, curationes etiam faciunt dissidere. Vt doloris colici & nephritici in primis eadem, postea curario satis diuersa est. Ira hæc præceptio ad omnem lateris dolorem pertinet. Dolorem lateris, siue in principio fiar, id est, nullo alio morbo prægresso, siue postea, alij succedens, non ab re est rentare calidis fomenris dissoluere. Fiunt verò sępe (nam & de hoc dubitant quidam neoterici) vtroq; modo, vtrique larerum dolores, & veræ pleuritides, & reliqui laterum dolores,

C à principio & postea. Quanquam veræ pleuritides crebriùs fiunt à principio quàm multæ aliæ inflammationes internę, vt quæ phrenitides, quàm lethargi: verùm & aliis morbis succedunt, grauedinibus præcipnè cùm malè curantur. Sed & alij quicunq; morbi possunt postremò in pleuritides euadere, quod sanè genus lethalis abscessus est. Itaque vtcunq; dolor incipiat latus obsidere, oportet tentare calidis fomentis dissoluere. Quo fit, vt illud tenrare nō ad morbi cognitionem pertineat, vt pleriq; accipiūt,

D quasi fomētis rentantes an vera pleuritis sit, an nō, quandoquidem & in vera pleuritide fomentis tentandum est, sed ad curationē. Quasi tentare debeas an fomentis curari possit, ne, nisi opus sit, maioribus auxiliis vtaris. Sed quoniam tenrantes admouemus fomenta, constar non semper admouenda esse, sed runc solùm cùm spes aliqua esse potest, fore vt solis fomentis cedant dolores: nimirum si dolores ex flatu aut sncci frigidis sunt, cedent fomentis calidis, contrarij rarione, nisi canfæ plurimum redundent;

E nam ita eriam opus erir priùs expurgare totum corpns: ac nonnūquam etiam mitrere sanguinem, nè dolor alia ex cansa incipiens, sanguinem connocās inflammarionem faciat. Sed & inflammationes laternm si exiguæ sinr, & corpore vacuo, possint fomentis solis cedere, & quia fomenta quod in parte est dissoluent, & sedantia dolorem (anodyna cùm sint) qui mouebat, fluxionem cessare facient. Nam cùm aliæ nonnullæ trahendi causę sint, nulla est eū

F dolore conferenda: quare cùm dolor fluxionis causa maxima sir, anodyna in corporibus non admodum plenis, fluxiones sedanria sint, non minùs quā quæ repercutiunt. Verū si quis mox ac accedit ad ægrotum, videt quinq; pleuriridis signa (hæc sunt; febris perpetua, dolor pungēs, tussis, difficultas respirarionis, & pulsus durus) cōspicua & magna, malè facier incipiens à fomenris, ac non potiùs à missione sanguinis. Si etiam videat, citra hęc, lateris dolorem, cū magna ramen redundātia excrementorū

G in toto corpore, ab expurgarione debebit incipere, his enim casib. nulla spes est, forè vt solis fomentis res cedat. Alioqui agendū est à principio fomentis calidis, quia partis narura non fert frigida, neq; repercutientia, sed laxantibus, ab initio indicat vti-

Θερμασμάτων δὲ κράτιστον μὲν ὕδωρ θερμὸν ἐν ἀσκῷ, ἢ ἐν κύστει, ἢ ἐν χαλκῷ ἀγγείῳ, ἢ ἐν ὀστρακίνῳ. προυποτιθέναι δὲ χρὴ, μαλθακόν τι πρὸς τὴν πλευρὴν, προσηνείης εἵνεκεν. ἀγαθὸν δὲ καὶ σπόγγος μαλθακὸς, μέγας, ἐξ ὕδατος θερμοῦ ἐκπεπιεσμένος προστίθεσθαι, περιστέγειν δέ τι ἱματίῳ τὴν θάλψιν χρή, πλείω γὰρ χρόνον ἂν διαρκέσοι καὶ παραμένει, καὶ ἅμα ὡς μὴ ἀτμὶς πρὸς τὸ πνεῦμα τοῦ κάμνοντος προσφέρηται. ἢν ἄρα μὴ δοκέῃ καὶ τοῦτο χρήσιμον πρός τι εἶναι. ἔστι γὰρ ὅτε δεῖ πρός τι. ἔτι δὲ καὶ κριθαὶ καὶ ὄροβοι ἐν ὄξει κεκρημένῳ, σμικρῷ ὀξυτέρῳ ἢ ὡς ἂν τις πίοι, διέντα καὶ ἀναζέσαντα, ἐς μαρσίππιά τε ἀπορράψαντα, προστιθέναι, καὶ πίτυρα τὸν αὐτὸν τρόπον. πυρίῃ δὲ ξηρῇ, ἅλες, κέγχροι πεφρυγμένοι ἐν εἰρινέοισι μαρσιππίοισιν ἐπιτηδειότατοι. καὶ γὰρ κοῦφον καὶ προσηνὲς ὁ κέγχρος.

2 *Calidorum autem fomentorum optimum est*
aqua calida, in vtre, aut in vesica, aut in æneo
3 *vase, aut in crustaceo. Substernere autem opor-*
4 *tet molle aliquid ad latus, lenitatis gratia. Bonũ*
autem & spongiam mollem magnam ex aqua
expressam apponere: contegereq́ linteo fomentũ
oportet, pluri enim tempore sufficiet, & perma-
nebit, simulq́ ne vapor ad ægrotantis spiritum
efferatur: nisi videatur hoc etiam vtile ad ali-
5 *quid esse, est enim cùm ad aliquid oportet. Ad-*
huc autem & hordeum, & eruum in aceto dilu-
to, vt paulò acidius sit, quàm vt quis bibere pos-
sit, macerata ac feruefacta & in marsupia con-
iecta, apponere, & furfures eodem modo. Fomen-
6 *tum autem siccum præbent sal, & milium torre-*
factum, in laneis sacculis conuenientissimũ. Ete-
nim lene & blandum est milium.

Fomenta differentiam recipiũt ex facultate qua sunt, & ex instrumentis quibus admouentur, ex facultate, & ex substantię modo. Quòd simplicia sint & medicamentosarum facultatũ expertia, aut medicamentosa, & insignibus prædita qualitatibus: ex instrumentis, quòd admoueantur in vtre, vesica, aut vase æneo, aut crustaceo, aut in spongia, aut in lineis, laneisue sacculis, & si quæ alia ratio est admouendi: ex substantiæ modo quòd humidum fomentum sit, aut siccum. Humidum enim hîc, vt & multis aliis locis, vocat Hippocrates quod fluxile & liquidum, siccum verò quod solidum & humoris expers: vt humidum sit decoctum quodcunque etiam siccissimarum herbarum, & merum acre, & aliud quodcunque liquidum: siccum verò quidquid in sacculis admouetur, quacunque facultate sit. Ita enim accipi hîc duo hæc nomina constat, qa cum meminisset duorum fomentorum, aquæ scilicet solius, & aceti diluti cum hordeo & eruo, apponens tertium, puta sacculos sale & milio torrefactis plenos, dicit, siccum autem fomentum, quasi duo priora humida fuerint, constat verò si facultatem consideres, secundum fomentum fuisse siccũ: nam ex hordeo, milio & aceto. Constat ergo humidum, siccumque hîc dici fluxile & solidum, vt libello de alimento, vbi diuidit alimentum in humidum &

A siccum, id est potabile, & solidum. Quanquam & facultas siccandi aut humectandi in dictis tribus fomentis substantiæ modo proportione respondet, vt enim secundum siccius est primo, ita & solidius, quia constat & cremore & seminibus commistis: & vt tertio minùs siccum, ita minùs solidum. Sed contingit dubitare, cur dicat aquam calidam esse optimum omnium fomentorum, cùm ad quædam sint alia potiora? Vbi enim flatus multi ac crassi sint, & succi crudi multi & lenti, melius sit secũdum, quòd B succos absumere potiùs, & incindere possit, ac tertium quòd hæc potentiùs adhuc præstet, & flatus dissipet. Tunc ergo solùm aqua sit optimum fomẽtum, cùm potentiori non sit opus, vt quum succus tenuis biliosus aut salsus, aut inflammatio exigua, aut flatus tenues, alioqui alia sint meliora. Cur ergo simpliciter dicitur aqua omnium optima? An quia leuissimum auxilium, & quoad fieri potest tale exoptandum? An quia simplicissimum & facultatibus efficacibus maximè carens, tale verò quum C sit, ad affectiones quibus congruit, omnium maximè est congruens, sed & in aliis omnibus, si res est dubia, & de succi specie, aut affectionis magnitudine dubitatur, minima cum noxa admouetur. Secundum fomentum videri possit alicui minimè huic morbo congruens, si rectè hactenus dictum est, indicatione huius partis prohiberi refrigerantia & adstringentia. Hordeum enim frigidum est, acetum frigidum & astringens. Sed oportet considerare acetum adeo dilutum vim suam magna ex D parte deponere, & hordei frigus erui calore temperari, vt totum fomentum moderatum sit. Porrò hæc fomenta non demittuntur in parte, sed admouentur actu calida, & retinentur solùm dum is calor durat, mox abiiciuntur. Omnia autem quacunque facultate sint, operantur primo occursu secundùm id quod actu habent, etsi id illis per accidens insit, deinde diutius manentia recidunt in facultatem quæ illis per se inest. Fomenta ergo quæ actu calida admouentur, cum non vltra primum occur- E sum retineantur in parte, necesse est calfaciant, etsi alioqui calida non sint. Hæc & huiusmodi omnia, quæ liquida sint, admoueri possunt in vtre aut vesica, aut spongia imbuta ac expressa, aut vase aliquo duro, vt æneo aut testaceo, hoc est parato ex concha animalis alicuius grandioris eorum quæ vocantur ὀστρακόδερμα, atqui eodem modo fieri potest vas fictile. Habent enim aliqui vasa huiusmodi talia, vt admoueri idonea sint lateri, aut ventri, aut humero, aut coxæ. Constat verò hæc debere esse F accommodata, magnitudine & figura, vt partibus aptè admoueantur. Mihi verò magis probantur fomenta in vesica aut vtre, quia molliora, & ob id semiplena meliùs admouentur, & per eas pelliculas succi vis meliùs transmittitur, in æneo enim aut testaceo vase, haud multum interesse puto, aqua calida contineatur, an alius quiuis calidus succus. Ad modum etiam admotionis pertinentia scribit Hippocrates quędam, quorum caput est, vt cum quàm minima molestia admoueantur. Nam & in aliis om- G nibus medicis auxiliis, molestia quoad fieri possit, vitãda est. Substernere ergo oportet molle aliquid lateri, vt linteum, aut lanam lenitatis gratia. Constat verò hoc vasis solùm æneis aut testaceis intelligi, non etiam de vtre aut vesica, quæ per sese mollia sunt. In admouenda spongia duo admonet, vt

admo-

admoueatur expressa, ne soccus versus quaque per corpus effluat, & vt spongia admota linteo contegatur, vt calor diutius permaneat, sufficiatque, neque opus sit crebrò spongias mutando ambienti aëri locum dare, & ne vapor ab spongia ad os & nares efferatur faciatque difficiliorem respirationem: nisi, inquit, videatur hoc etiam vtile ad aliquid esse, est enim aliquando vtile. Hoc sanè consideratione dignum est. Videtur enim nulla re meliùs thoracis & capitis & pulmonis malis succurri posse quàm vapore. Nam vt crassa intestina clysteribus, ventriculo vomitoriis, renibus diureticis, succurritur, quia hæc in partes pertinguot, ita & vaporibus videtur partibus respirantibus succurrendum. Nihil enim aliud fertur in eas partes integrum. Non ergo videtur cauendum, ne vapor in spiritum feratur thorace laborante, sed procurandum potiùs, si id quod admouebatur, idoneum erat medicamentum; talis enim erit etiam vapor. Ego sanè vaporibus sæpè vtor ad thoracis affectiones & capitis, admouens lectulis ægrotantium, lebetes cum decoctis idoneis, aut in prunis suffitus. Nimirum parari possunt vapores coquentes & incindētes vt res exiget. Quare sæpè oportebit sinere vt vapores ex admotis spongiis efferantur, quò dum fomenta exteriùs admota dolorem sedant, & succos ac flatus discutiunt, vapores intrò lati coquant aut secent, non tamen semper id erit vtile. Nam si magna periculi & vrgentiæ pars est in difficultate respirationis, vt sæpe est, prohibere oportet vapores, illi enim etsi coquendo aut incindendo prodesse deinceps possent, mox tamen & primo occursu non possunt non difficultatem respirationis augere, in qua periculum maximum esse ponebamus. Hoc ergo casu satius erit fouere latus calidis, ad os autem & nares aërem temperare. Si etiam thorax à capite recipiat, fieri poterit, vt fomentum thoraci benè faciat, vapor verò caput repleat & fluxionem augeat. Quanquam aliquando esse poterunt pariter vtilia fomentum thoraci & capiti vapor. Vt si flatuoso thorace, & humido capite, & corpore non adhuc redundante excrementis, admoueantur lateribus sacculi ex cumino, sacculi enim thoracem, & vapor caput siccabit. Multas huiusmodi affectiones possis per te meditari, quibus vaporem fomentorum in spiritum efferri vtile sit, multas etiã quibus noxium. Cùm noxium esse videbitur, prohibere poteris, vt Hippocrates dicit, linteis fomenta obuoluens. Tertium fomentum siccum maximè est; nam sal & milium talia per se sunt, & torrefactione fit siccandi ac calefaciendi facultati accessio. Commendatur milium quod pondere sit leue, ac non comprimens, & lene, minimeq; exasperans. nimirum deuitanda molestia est. Cælius Aurelianus è Methodicorum secta secutus Soranum, obiicit salem vstum acrem esse, ac necessariò febres accendere: milium torrefactum graueolens esse, & capiti graue. His respondemus, vt siccans valde & acre fomentum, vsurpari salem ab Hippocrate, non pro quocunq; pleuritico, sed in quo siccatione maxima opus sit. Milij graueolentia non probatur, sed neq; vllum aliud est auxilium magnum, quod nulla ratione obsit.

Λύει δὲ μάλθαξις ἡ τοιήδε, καὶ τὰς πρὸς κληῗ-

A δας περαινούσας ἀλγηδόνας. τομὴ μέντοι γε οὐχ ὁμοίως λύει ὀδύνην, ἢν μὴ πρὸς τὴν κληῗδα περαίνῃ ἡ ὀδύνη.

Soluit autem emollitio huiusmodi etiam do-
8 *lores clauiculam attingentes. Sectio autem non similiter soluit dolorem, nisi ad clauiculam dolor pertingat.*

Emollitionem vocat anodynorum admotionẽ,
B commendat verò eam hoc nomine, quòd ad omnes dolores laterum sit vtilis, non vt sectio venæ, quæ non æquè omnes soluit, sed eos qui attingũt clauiculam. Hoc per anticipationem nunc dicitur, mox enim explicabitur, diceturq; iterum:

Ἢν δὲ μὴ λύηται πρὸς τὰ θερμάσματα ὁ πόνος, οὐ χρὴ πολὺν χρόνον θερμαίνειν, καὶ γὰρ ξηραντικὸν τοῦ πλεύμονος τοῦτο ἐστὶ καὶ ἐμπυητικόν. ἀλλ' ἢν μὲν σημαίνῃ ἡ ὀδύνη ἐς τὴν κληῗδα, ἢ ἐς τὸν βραχίονα
C βάρος, ἢ περὶ μαζὸν, ἢ ὑπὲρ τῶν φρενῶν, τάμνειν ἀρήγει τὴν ἐν τῷ ἀγκῶνι φλέβα, τὴν ἔσω. καὶ μὴ ὀκνεῖν συχνὸν ἀφαιρέειν τὸ αἷμα, ἕως ἂν ἐρυθρότερον πολλῷ ῥυῇ, ἢ ἀντὶ καθαροῦ καὶ ἐρυθροῦ, πελιόν· ἀμφότερα γὰρ γίνεται. ἢν δὲ ὑπὸ τὰς φρένας ᾖ τὸ ἄλγημα, ἐς δὲ τὴν κληῗδα μὴ σημαίνῃ, μαλθάσσειν δεῖ τὴν κοιλίην, ἢ μέλανι ἐλλεβόρῳ, ἢ πεπλίῳ· μέλανι μὲν δαῦκον, ἢ σέσελι, ἢ κύμινον, ἢ ἄννησον, ἢ ἄλ-
D λο τι τῶν εὐωδέων μίσγοντα· πεπλίῳ δὲ, ὀπὸν σιλφίου. ἀτὰρ καὶ μισγόμενα ἀλλήλοισιν, ὁμοιότροπα ταῦτα ἐστίν· ἄγει δὲ μέλας μὲν καλλίω, καὶ κρισιμώτερα πεπλίου· πέπλιον δὲ, μέλανος μᾶλλον φυσέων καταῤῥηκτικώτερόν ἐστιν. ἄμφω δὲ ταῦτα ὀδύνην παύει· παύει δὲ καὶ ἄλλα πολλὰ τῶν ὑπηλάτων, κράτιστα δὲ ταῦτα ὧν ἐγὼ οἶδα ἐστίν· ἐπεὶ καὶ τὰ ἐν τοῖσι ῥοφήμασι διδόμενα ὑπήλατα, ἀρήγει, ὁκόσα
E μὴ ἄγαν ἐστὶν ἀηδέα, ἢ διὰ πικρότητα, ἢ δι' ἄλλην τινὰ ἀηδίην, ἢ διὰ πλῆθος, ἢ χροιὴν, ἢ ὑποψίην τινά.

9 *Si autem non soluitur ad fomenta dolor, non expedit multo tempore calfacere, etenim siccat hoc pulmonem, & suppurationem facit. Sed si*
10 *dolor significationem sui præbeat ad clauiculam, aut grauitas in brachium, aut circa mammam, aut supra septum transuersum, secare iuuat venam internam in cubito, & non cunctari con-*
F *fertim auferre sanguinem, vsque dum multò magis rubicundum fluat, aut pro puro & rubro liuidum. Vtrunq; enim euenit. Si autem sub se-*
11 *pto transuerso sit dolor, non præstet autem sui significationem ad clauiculam, mollire oportet aluum aut helleboro nigro, aut peplio: nigro quidem daucum, aut seseli, aut cuminum,*
G *aut anisum, aut aliud quidpiam eorum quæ bene olent, miscendo: peplio autem succum silphij. Verùm etsi hæc misceas, eiusdem modi sunt. Euacuat autem nigrum meliùs, & ad indicationem magis facit quàm peplium: peplium verò,*

quàm nigrum flatus magis pellit. Ambo autem
dolorem ſedant. Sedant autem & alia multa,
aluum ſubducentia. Optima autem ſunt hæc,
eorum quæ ego noui: alioqui & ea quæ in ſorbi-
tionibus dantur, aluum ſubducentia proſunt,
quæcunq; non valde inſuauia ſunt, aut ob ama-
ritudinem aut aliam inſuauitatem, aut ob mul-
titudinem, aut colorem, aut aliquam aliam ſu-
ſpicionem.

Quandoquidem fomenta non admouebantur
quaſi certò dolorem ſolutura, ſed gratia tentandi
an valerent ſoluere, conſtat, ſi dolor non ſoluatur,
non eſſe perſeuerandum plus ſatis in eorum admo
tione, ſed tranſeundum ad alia, illis dimiſsis, non e-
nim ſolùm inutilia ſunt, ſi non ſoluunt, ſed etiam læ
dunt, præcipuè ſi ſecuodi, aut tertij generis fomen-
torum ſint. Si enim ſint moderatiſsima, aqna cali-
da, aut ſimile aliud ſine magna vi calfaciẽdi ant ſic-
candi anodynũ, non opus erit reiicere, etiamſi do-
lorem non ſoluant, ſed ſatis erit, his retentis ad alia
auxilia tranſire: alioqui non erit ſatis tranſire ad a-
lia, niſi reiiciantur, quia ſiccando & calfaciẽdo pul-
monem, ſputa reddunt ſicciora, & excreationi ine-
ptiora: vnde contingit ſtrangnlari, aut inflam ma-
tiones maiores fieri (aucta fluxione) quàm reſolui
poſsint: quare niſi præueniant ſtrangulare, ad ſup-
purationem vertentur. Fomenta ergo inſigniter ca
lida, niſi dolorem ſoluant, dimittere oportet. Non
enim hæc, quòd omnia ſecundùm rationem facien-
ti viderentur certò proſnturа, ſed quaſi in re incer-
ta, tentando, admouebantur. Non tamen mox ſunt
reiicienda, niſi primo occurſn ſolnant, ſed cùm tan-
tum admota permanſerint, quantum ad tentandũ
fuerit ſatis. Sæpè enim calida fomenta, in paſsioni-
bus, etiam frigidis & flatuoſis, primo occurſu viden
tur lædere, quòd extenuati flatus diſtendant plus,
& dolor creſcat, perſeuerantia verò ſoluunt, quem
primò auxerant, dolorem. Proinde non dixit, expe
dit mox fomẽta tollere, ſed, nõ expedit multo tem-
pore calfacere. Quanto tempore calfaciendum ſit
non definit, neq; certo numero dierum aut horarũ
definiri poteſt, ſed tunc putandum eſt, plus ſatis eſ-
ſe calfactum fomentis, cùm augeſcentis affectionis,
aut mutationis in phlegmonem, quæ antea non e-
rat, notæ cœperint apparere. Vt ſi, cùm antea nõ eſ-
ſet febris, iam ſuccreſcat, aut cùm eſſet exigua, cre-
ſcat, & pulſus duritiem accipiat: cùm aliqnid tale
apparere cœperit, mox à fomentis abſtinendum.
Quid ergo agendum? mittẽdus ſanguis, aut expur-
gandum: nnn enim vt dixit, ſectin æquè omnes iu-
uat, ſed quoſdam expurgatio, magis proinde diſtin
guit Hippocrates dolores, in quibus hoc aut illo o-
pus eſt. Quo loco Galen. atqne poſt eum alij om-
nes intelligunt, ex Hippocratis ſententia in plenri-
tide qnæ tenet coſtas ſuperiores, mittendum ſan-
guinem, in ea verò quæ inferinres octo, expurgan-
dum: tentantq; cauſam reddere. Alij cauſantur, cor
eſſe inter brachium & venam ſine cõiuge, à qua co-
ſtæ infernæ nutrinntnr: Alij, ſuccos tenues & cali-
dos, quiq; miſsioni ſanguinis magis cedant, in ſupe
riores partes ferri ſolere, craſſos & frigidos, qui ex-
pnrgationi, in inferinres. Verùm & rationes hæ fu-
tiles ſunt admodũ, & quod aſſeritur falſum, & ab-
ſurdum. Nam vena ſine coniuge non fit ex caua,

A antequam ea in cor ſe inſinuet, ſed iam prætergreſ-
ſa: neq; ſanè vena caua penetrat per cor, ſed mittẽs
in illud ramulum, prætergreditur: quare nõ eſt cot
inter venam cauam & internam in cubito: ſed etſi
eſſet, non proinde neceſſe eſſet, ſanguinem, qui ex
ſpaciis coſtarum inferiorum, ſectione venæ in bra-
chio, effunderetur, per cor tranſire: nam nõ per ve-
nas grandiores, & quæ medium corporis tenent,
neceſſe eſt venire, ſed per ramulos, qui per carnes
diducti, rete quoddam commune texunt, ſanguis
B educitur. Iam verò ſupernas partes calidis, infer-
nas frigidis laborare, non eſt perpetuum, cùm cru-
ra laborent ſæpè eryſipelate, & cernix œdemate:
Sed intra thoracem eam partium differentiam eſſe
putare, eſt ridiculum, quum in thoracis medio cor
ſit, & illi ſubſtet hepar. Sed præter hæc per ſeſe ab-
ſurdum ſit, ſi quis pleuriticum curans, quòd inflã-
matio teneat ſextam aut ſeptimam coſtam, à miſ-
ſione ſanguinis prorſus abſtineat, præter id, qnod
petit inflammatio partis internæ, & proximæ cor-
C di, & vtatur expurgatione, ventriſq; fluxum molia-
tur, præter thoracis naturam, qui alui fluxione pa-
rum iuuatur, vt hac ratione à pleuritide alui profln
uinm ſoleat eſſe lethale. Conſentaneum ergo ma-
gis eſt putare Hippocratem hoc non docere, ſi ver-
ba id ferunt, quàm commentis fingendis, pro re ab-
ſurda laborare. Mihi ſanè nihil minns videtur dice-
re, quàm eſſe aliquam pleuritidem, in qua mitten-
dus ſanguis non ſit, cum dicat: Si dolor ſignificatio
nem ſui præbeat ad clauiculam, aut grauitas in bra
D chium, aut circa mammam, aut ſupra ſeptum tranſ
uerſum, iuuat ſecare venam internam in cubito. Si
enim in omni inflammatione, quæ ſupra ſeptum
tranſuerſum, cùm infra ſeptum nulla pleuritis eſſe
poſsit, in omni pleuritide, iuuat ſecare venã. Quare
ſatins ſit, aliis dimiſsis, quod Hippocr. docet, enar-
rare. Certè, vt diximus, nõ de vera exquiſitaq; plen
ritide hoc loco agit, ſed de omni dolore ad lat9 per-
tinente. Poteſt verò dolor tenere latus ob affectio-
nem intra thoracem conſiſtentem, aut etiam ob af-
E fectionem hypochondrij. Condolere enim ſolent
infernæ coſtæ cum hepate & liene: atq; harum par-
tium affectio, inflammatio eſſe poteſt, vel citra hác
multitudo ſanguinis in parte, vel citra inflamma-
tionem & ſanguinis multitudinem, intemperies cũ
excrementoſis ſuccis, aut flatu. Dolor ſupra ſeptũ
tranſuerſum cum grauitate in brachio, aut circa
mammam, aut ad clauiculam, ſignificat ſanguinis
redundantiam intra thoracem, ſiue cum inflamma
tione, ſiue ea nondum facta. Significatio autem do-
F loris ad clauicnlam, fieri poteſt, non ſolùm ob plen
ritidem ſupernarum coſtarũ, ſed nihilo minùs ob
inflammationem hypochondriorum, hepatis præ-
cipuè: quia tument tunc temporis venæ vſq; ad iu-
gulares. Cùm ergo diſtentio & grauitas multitudi-
nem ſequi ſoleant, illa ad vaſa, hæc ad vires, conſtat
ſignificationes eſſe omnes eas quæ dictæ ſunt, veræ
inflammationis in hypochondriis ant intra thora-
cem, aut ſaltem doloris conſiſtentis cum multitu-
dine, quæ cùm adſunt, ſecanda vena eſt. Si verò do
G lor ſit infra ſeptum tranſuerſum (conſtat hoc eſſe
extra thoracem) non præſtet autem ſignificationẽ
ſui ad clauiculam (nam ſi præſtet, mittendus tunc
quoq; ſanguis eſt) mollire oportet aluum & à ſan-
guinis miſsione abſtinere. Humores enim qui citra
phlegmonem in hypochondriis continentur, facilè
ad

ad aluum deriuantur, ob viciniam & rectitudinem
cum intestinis. Ecce diximus, quibus in doloribus
mittendus sit sanguis, & quibus expurgandum: ex
quibus cōstat, Cælium Aurelianum, qui hanc quo-
que sententiam refutauit, non esse eam satis asse-
quutum. Nunc quomodo præstandum vtrunque
sit, explicemus, redeuntes ad sanguinis missionem.
Secare (inquit) iuuat venam internam in cubito.
Hic consequtaneum est internam vocari axillarem,
dicique ad humeralem, quæ est externa, & ad com-
munem, quæ ex illis fit; quanquam aliis locis inter-
nas vocare solet omnes venas magnas. Constat
præterea ex regula rectitudinis, internam cubiti e-
iusdem lateris secari debere. Iubet præterea non
cunctari confertim auferre sanguinem, vsque dum
perrubrum, aut pro rubro liuidum fiat: denique vs-
que dum mutetur color sanguinis in deteriorem,
quia scilicet qui impactus in inflammatione est, aut
partem inflammatam obsidet sanguis, minùs inte-
ger est quàm qui longè abest. Quare nisi vsque ad
mutationem sanguinis fluat, constat non exhauri-
ri ab ipsa inflammatione, neque verò à proximis
inflammationi locis. Quando verò excrementa
contemplamur (vrinas præcipuè) vt inde conie-
ctemus, vt habeat in venis sanguis, constat contem
plari ipsum exeuntem sanguinem magni momen-
ti esse. Significationes verò similes sunt iis, quæ in
succo ex inflammata particula fluente. Nam phle-
gmone ex affluente sanguine fit in particula impa-
cto: vt ergo ibi dum manet integer, ruber est cum
quadam mediocritate crassitiei, cùm vritur, perru-
ber & crassus fit primùm, deinde & nigrescit, aut ad
chlorum colorem tendit: cùm putrescit malignè,
liuescit, aut sanies quædam atra sine concretione
cum graueolentia fit; cùm mediocriter putrescit
(quod & suppurari dicimus) fit candidus: ita & qui
intra venas est, pro ratione alterationis afficitur; i-
taque optimus sanguis fit, qui ruber; mediocriter
crassus, cum sero quodam non multo, vrinæ bene-
ualentium simili, & concrescens: vtcunque ab hoc
deficiat, malus sit: non tamen eodem modo, neque
æquè. Cacochymiam quidem significat omnis, quę
aut vsui prauorum ciborum imputatur, vt in iis
qui ob longum esum leguminum, olerum, aut car-
nium salitarum, prauum sanguinem paulatim con
gesserunt, aut qualitati corrumpenti, vt in iis, qui-
bus cùm antea bono sanguine essent, breui; ob fe-
brilem calorem, aut phlegmonem, corruptus est.
In quibus ante febres erat cacochymia, color san-
guinis significat speciem succi, quæ qualitatem ci-
borum, quibus homo vsus antea est, consequitur.
Quare quibus ad album colorem sanguis vergit,
crudis succis abundare, & eduliis pituitosis vsi esse
deprehenduntur: quibus ad viridem aut flauum,
biliosis: quibus ad nigrum, in his verò sunt liuidus
& fuscus color, & quicunque nigritiem participat
plusquam viridis, melancholicis. In quibus verò, vi
febris, aut phlegmones, mutatus sanguis est, color
perruber, flauus, & viridis, & niger, significat calo-
rem vrentem: liuidus, calorem etiam putrefacien-
tem: candidus calorem suppurationem facientem.
Quare eorum qui non sunt boni, albus est minimè
malus. Est quum putrescentia non tam se insinuat
colore, quàm substantiæ modo, vt cùm exit sanguis
ruber, sed non concrescens: Cum enim caloris sit
cogere & densare, iuxta cuiusque rei naturam, qui

A nō concrescit, magnū naturalis caloris languorem
indicat: Ergo pro rubro mediocriter, valde rubrū
sanguinem apparere, indicat, eum iam exire, qui in
inflammata particula exuratur: pro rubro verò &
puro, hoc est pro valde rubro, & qui à sero proprio
purus sit, apparere liuidum, indicat, exire iam, qui
in particula inculcatus putrescit. Aliquando etiam
euenit contraria mutatio, vt scilicet primo vasculo
deterior sanguis appareat, & secundò melior, & à
naturali minùs alienus, quod sanè facilioris affe-
B ctionis est. Nam minoris copiæ mali succi, & mi-
nùs in alto reconditi signum est. Verùm hoc in fe-
bribus quæ citra internam inflammationem sunt,
euenire solet. In iis quæ sunt cum interna inflam-
matione, euenit, vt in pleuritide nunc expectari iu-
bet, vt scilicet effluxio incipiat à meliori sanguine,
& in deteriorem mutatio fiat. Ne tamen intellige,
quia mutationem hanc sanguinis expectare iubet,
expectandam in omnibus citra distinctionem esse,
sed tunc solùm cùm vires permittunt. Nam si in o-
C mnibus affectionibus cauere oportet facultatum
lapsum, certè in iis magis, quæ ad thoracem perti-
nent, quippe ad quas non satis est naturalis, sed a-
nimali etiam est opus, ac proinde in iis, nunquam
est mittendus sanguis vsque ad animi deliquium.
Si ergo non expectes mutatum iri sanguinem ad
deteriorem, antequam homo animo linquatur, co-
hibebis fluxum, antequam mutetur. Licebit tamen
etsi cohibueris, quodammodo etiam hoc præceptū
seruare, repetitione scilicet, secando inquam (ita vt
D fit) iterum atque iterum, neque à sectione desisten
do, vsque dum vitiosus iam extrahatur sanguis: At-
qui profectò, ita meliùs, faciliusque ad praxim de-
ducitur hoc præceptum, quàm semel fundendo.
Nam fluente adhuc sanguine difficilè agnoscuntur
hæ colorum mutationes, sed plerunque postquam
refriguit effusus. Itaque si neque deliquium animi,
neque quidquam aliud obstet, quo minùs vnica ef-
fusione expectes sanguinis mutationem, possisque
mutationem affatim exeuntis agnoscere, ita facies:
E sin minùs, at repetitione poteris eam mutationem
expectare. Expurgationis est duplex ratio, vt & ex-
purgantia medicamenta duplicia. Quædam enim
(vt Hippocrates ipse libello de Medicamentis ex-
purgantibus docet) sunt propriè expurgantia, quę
potenter extrahunt succos certos: quædam quæ
non tam extrahentia, quàm turbantia aluum sunt.
Hæc vulgò vocant lenientia, Hippocrates illo loco
vocat cibos leues, vt ego interpretor. In his enim
pono casiam, mannam, betam, maluam, quin &
F mercurialem, & cnicum. Prima illa medicamenta
dari debent seorsum à cibis, & vt paulò infrà dice-
tur: secunda verò hæc cum ipsis cibis, aut parum
ante cibos optimè dantur, quin & post alios accipi-
unt nonnulli, & nihil læduntur: dantur enim non
vt ex toto corpore trahant, sed vt quod in aluo est,
deturbent: cibi verò, tractionem possent impedire,
deiectionem non possunt. Qui igitur ob dolorem
lateris, deiectionibus curari postulant, nonnulli
magna purgatione indigent, nonnullis mediocris
G alui subductio sufficit, per ea quæ cum cibis dan-
tur, quod significat, dicens: Quæ in sorbitionibus
exhibentur: quum enim toto hoc libro sorbitiones
vocet cibos febricitantium acutè, perinde est dice-
re, quæ in sorbitionibus, atque quæ cum cibis. Ve-
rùm quia prima illa medicamenta noxiam quali-

A tatem habent, vt contingat dubitare an lethalia sint, nulla re magis indigent, quàm correctione, & præparatione idonea: hæc autem secũda, quia cum cibis accipiuntur, suauitatem desiderant, alioqui quis posit omnino insuauibus vesci? proinde de primorum vsu differens, dicit, mollire oportet aluũ veratro nigro (album enim venenosius est) aut peplio. Vtrunque est vulgaris cognitionis, & fortiter purgans. Et nigro quidem (inquit) belleboro, daucum, aut seseli, aut cuminum, aut anisum, aut aliud quippiam eorum quæ bene olent, miscendo. His vl- B timis verbis insinuat, cur hæc illorum correctiua sint: nimirum quia bene olent, ac proinde, grata cùm sint, aliorum abominabilem qualitatem emendant. Non tamen idonea ad hanc rem sunt, quæcunque bene olent. (non enim muscus, aut gallia odorata) sed quæ cum aromatica qualitate, vt quæ dicta sunt, & cinamomum, & spica nardi, & huiusmodi. Peplio autem (inquit) succum silphij. Silphium est quod & laser, seu laserpitium dicitur, cuius succus ad hanc rem est accommodatissimus, is C præcipuè qui cyrenaicus est. Hic certè succus veratrum etiam corrigere posit, & daucus, seseli, cuminus, & anisum, corrigunt peplium, ob communem illam causam odoris grati & iocundi. Verùm sunt singulis expurgantibus propria correctiua, præcipuè idonea, experimento cognita. Hippocrates ergo qui illis crebrò vtebatur, his corrigi optimè, experimento cognouerat. His dictis de correctione, dicit, licere etiam miscere ambo hæc medicamenta, helleborum scilicet & peplium, quia etsi D misceantur, eiusdem modi sunt. Itaque insinuat hanc regulam, quam ego lib. 9. Controuersiarum medicinalium abundè explicui, oportere vt medicamenta quæ miscentur, eiusdem modi sint. Explicat verò Galenus libello Quos & quando purgare oport. hunc locum, dicens ὁμοιότροπα vocari, non quę succos similes vacuent, sed æquali, aut non valde inæquali tempore. Itaque considerari oportet in primis, quo medicamento vsurus sis, vt an helleboro: quo pacto eligi debeat, vt an nigro: quo pacto E corrigi, vt an dauco, seseli, cumino, aut aniso: quo pacto parari, aut simpliciter corrigi, an cum alio misceri, vt an cum peplio, atque quanto tempore quodque illorum vacuare soleat, citò an serò, vt inde agnoscas ὁμοιότροπα sint, an non. Porrò prima consideratio, quo inquam medicamento vsurus sis, nõ aliunde accipi potest, quàm ex cuiusque medicamenti facultate: aliquando enim indigemus bilem educente, flauam aut atram, aliquando educente pituitam, aut aquam. Proinde explicat nunc Hip- F pocrates facultates dictorum medicamentorum, dicens: Euacuat autem nigrum veratrum meliùs, quàm peplium, & ad iudicationem magis facit, hoc est, ad perpurgationem, quia scilicet extrahit vndique potètiùs succos melancholicos. Peplium succos extrahit minùs, flatus verò magis pellit. Ambo verò dolorem sedant: quia dolor nonnunquam fit ab excrementis congestis, nonnunquam etiam à flatu. Ex his quę Hippocrates dicit de peplio, quę sanè sunt verissima, & eius qualitatibus consenta- G nea, constat cùm Galen. 8. de Simpl. facultatib. dicit semen peplij esse flatuosum, intelligendum esse, non quasi ex sua substantia gignẽs, augensq; flatum, sed quasi eum erumpere faciens, vt 4. huius operis dicetur, alliũ flatuosum esse, quanquã profe-

A ctò flatum discutit. Est itaque flatuosum, non vt rapa, & legumina, & fructꝰ horarij, sed vt allia, & merum. In alui leui subductione, illud vnum petit, vt quando cum cibis dantur medicamenta, suauitas procuretur, atq; ita condiantur, vt neq; amaritudinem, neq; saporem alium valde insuauẽ, retineant, neq; copia intolerabili præstẽtur, neq; colorem habeant tetrum, odorémve ingratum, aut aliam suspicionem, id est, aliam quampiam qualitatem, à qua ægrotus abhorreat. Meritò sanè amaritudinem vo- B cauit insuauitatem, colorem verò suspicionem. Color enim per se nihil facit ad iniocunditatem: sunt verò qui colores quosdam, & quosdam substantiæ modos detestantur, quasi suspicionem inde capientes, subesse aliquid maligni. Tantoperè mos gerendus est ægroto: neq; solùm sanè in his cibis leuibꝰ, sed quoad fieri potest, etiam in omnib. medicamentis. Nulla enim prosunt, nisi natura eis vtatur, neq; vtetur, nisi amplectatur, quomodo autẽ amplectetur, à quibus omnino abhorret?

C

Τὴν μὲν πτισάνην, ὁκόταν πίῃ τὸ φάρμακον, ἐπιρροφεῖν αὐτίκα χρὴ διδόναι, μὴ δὲ ἔλασσον ἀξίως λόγου, ἢ ὁκόσον εἰώθεσαν. ἐπεὶ καὶ κατὰ λόγον ἐστὶ, μεσηγὺ τῆς καθάρσιος, μὴ διδόναι ῥοφεῖν. ὁκόταν δὲ λήξῃ ἡ κάθαρσις, τότε ἔλασσον ῥοφεέτω, ἢ ὁκόσον εἰώθεσαν· μετὰ δὲ τοῦτο ἀναγέτω αἰεὶ ἐπὶ τὸ πλεῖον, ἢν ἥ τε ὀδύνη πεπαυμένη ᾖ, καὶ μηδὲν ἄλλο ἐναντιῶται. D ωὑτὸς δέ μοι λόγος ἐστὶ, καὶ ἢν χυλῷ πτισάνης δέῃ χρέεσθαι.

12 *Ptissanam quidem, postquam bibit pharmacum, sorbendam statim dare oportet, non insigniter minori quantitate, quàm consueuerit.* 13 *Quoniam & rationi consonum est, media in purgatione sorbitionem non dare: cùm autem cessauerit purgatio, tunc sorbeat minùs quàm consueuerit, posteà verò redigatur semper in plus, si do-* E *lor cessauerit, & nihil aliud aduersetur.* 14 *Idem autem mihi est sermo, siue succo ptissanæ oporteat vti.*

Apertè satis docet hîc Hippocr. rationem victus, quam die, qua pharmacum acceptum est, teneri oportet, contrariam satis vulgarium medicorũ consuetudini. Nimirum plerique media in purgatione præbẽt ius gallinæ salis expers, & paulò post, ea vix perfecta, cibos præbent solidiores, maiori quã supe- F rioribus diebus licentia, sperantes, arbitror, vt si q̃d viriũ detraxit euacuatio, mox cibo reficiatur. Qui duplici ratione peccant, primùm, quòd præter Hippocratis pręceptum purgatione in media tribuunt cibos, atq; ita purgationem in medio faciunt interrumpi: vt enim vigilia, motus & inedia augẽt, ita cibus, & somnus & quies purgationes sistunt: deinde, ꝙ recens debilitata facultate, & inanitis venis, affatim repenteq; cibant, quod noxium valde esse multis probauit Hippocrates: permittit sanè mox G ab accepto pharmaco, cremorem ptissanæ accipere, ad deglutiendum bene pharmacum, vtq; in fundum ventriculi descendat, quo loco & ad actũ meliùs transferatur, & minùs angat, & minùs euomatur, q̃ si in ore fluitet, & ne quid pharmaci in gula hæreat. Constat verò hoc in malignis solùm, & for-

tibus

tibus pharmaeis esse necessarium, & tūc præcipuè, A còm aliquid videatur, circa fauces & gulam hæsisse. Conferet etiam hic potus mox ab accepto pharmaco, quandoquidem nonnihil nutrit, vt meliùs possit totū diem transigere sine cibo, & mox acceptus, frangit mollitq; malignas medicamenti vires, purgatione autem in media oihil boni præstans, impedit, & repugnat purgatiooi facieodæ, oon autē datus mox ab accepto pharmaco (vt Cælius hác quoque partem refutaos, obiicit) quin potiùs tnnc ad meliorem amplexum, & quā vocant vulgò, actua- B tionem facit. Quoniam (inquit) ratiooi consoo um est, pnrgatione in media, sorbitionem non dare: cū antem iam cessauerit purgatio (si modò tempestiuè cessare incipiat. Nam si plus satis ꝑducatur, durum fuerit, sine cibo transigere) tnnc sorbeat, seu cibnm alium capiat, minori quantitate quàm consueuerit, quia facultas debilior est, & vasa recens inanita. Quoniam autem refectio minor pro debilitate maiori non erit satis, redigatur postea paulatim in plus cibi, & quàm mox ab expurgatione acceperit, C & quàm anteaquam expurgaretur, acciperet, si dolor cessauerit, & nihil aliud aduersetur: nam hoc erit signum purgationis perfectæ, quæ morbum fecerit inclioare: in inclinatione autem augendus cibus iam est. Eadem autem cibi ratio seruanda est in iis qui expurgantur, siue ptissana tota, siue succo ptissanæ, siue alio quouis cibo vsurus quis sit: non enim hęc ob hunc aut illum cibom dicebantur, sed ob cibum omnino.

D Φημὶ γὰρ ἄμεινον εἶναι αὐτίκα ἄρξασθαι ῥοφεῖν τὸ ἐπίπαν μᾶλλον, ἢ προκενεαγγήσαντα ἄρξασθαι τοῦ ῥοφήματος, ἢ τριταῖον, ἢ τεταρταῖον, ἢ πεμπταῖον, ἢ ἑκταῖον, ἢ ἑβδομαῖον, ἢν γε μὴ προκριθῇ ἡ νοῦσος ἐν τουτέῳ τῷ χρόνῳ. αἱ δὲ προπαρασκευαὶ καὶ ἐπὶ τουτέοισι παραπλήσιοι ποιητέαι, ὁκοῖαί περ εἴρηνται. περὶ μὲν οὖν ῥοφήματος προσάρσιος οὕτω γινώσκω· ἀτὰρ καὶ περὶ ποτοῦ ὁκοῖον ἄν τις μέλλῃ πίνειν τῶν E γεγραψομένων ὡυτός μοι λόγος ὡς ἐπίπαν ἐστίν. οἶδα δὲ τοὺς ἰητροὺς, τὰ ἐναντιώτατα ἢ ὡς δεῖ ποιοῦντας. βούλονται γὰρ ἅπαντες ὑπὸ τὰς ἀρχὰς τῶν νούσων προταριχεύσαντες τοὺς ἀνθρώπους, ἢ δύο, ἢ τρεῖς, ἢ καὶ πλείονας ἡμέρας, οὕτω προσφέρειν τὰ ῥοφήματα καὶ τὰ ποτά. καὶ ἴσως τι καὶ εἰκὸς δοκέει αὐτέοισιν εἶναι, μεγάλης τῆς μεταβολῆς γινομένης τῷ σώματι, μέγα τι κάρτα καὶ ἀντιμεταβάλλειν. τὸ δὲ F μεταβάλλειν μὲν εὖ ἔχει, μὴ ὀλίγον. ὀρθῶς μέντοι γε μεταβιβαστέη καὶ ἡ μεταβολή. καὶ ἔκ γε τῆς μεταβολῆς, ἡ προσάρσις τῶν γευμάτων ἔτι μᾶλλον. μάλιστα μὲν οὖν βλάπτοιντο ἄν, ἢν μὴ ὀρθῶς μεταβάλλοιεν οἱ ὅλῃσι τῇσι πτισάνῃσι χρεόμενοι· βλάπτοιντο δ' ἄν, καὶ οἱ μούνῳ τῷ χυλῷ χρεόμενοι· βλάπτοιντο δ' ἄν, καὶ οἱ μούνῳ τῷ ποτῷ χρεόμενοι. ἥκιστα δὲ οὗτοι.

15 *Assero enim melius esse, statim incipere sor-* G *bere omnino plus, quàm præuacuatis vasis incipere sorbere, aut tertia die, aut quarta, aut quinta, aut septima, nisi priùs iudicatus morbus sit in*
16 *hoc tempore. Præparationes autem in his simi-* A *les faciendæ quales dictæ sunt. De sorbitionis igi-* 17 *tur exhibitione ita sentio, sed & de potu, quidquid aliquis potaturus sit, eorum quæ scribētur, idem mihi sermo omnino est. Noui autem & medi-* 18 *cos, maximè contraria ac oporteat, facere: volūt enim omnes sub initia morborum præmacerantes homines, aut duos, aut tres, aut plures dies, ita offerre sorbitiones & potus. Atqui fortasse* B *iustum illis esse videtur, magna corporis mutatione facta, magnam etiam aliquam mutationem contrariam facere. Mutare autem non parū bene habet, si rectè mutatio fiat. Atq; ex muta-* 19 *tione appositio ciborum adhuc magis. Plurimùm quidem igitur lædentur, nisi rectè mutatio fiat, qui totis ptissanis vtuntur: lædentur verò etiam, & qui succo solo vtuntur: lædētur autem & qui solo potu. Minimè verò hi.* C

Pergit probare, plurimùm errare eos, qui recens inanitis affatim cibos offerunt, arreptaq; hinc occasione, simul docet, quæ ratio teneri debeat in ægrotautium victn, & exponit aliorum errores, eosque conuincēs, probat quod dictum est. Asserit melius esse, statim à primo morbi die incipere sorbere, omnioo plus, id est, quantum per morbum illum licere potest, ita vt nullo morbi tempore plus cibi accipiat, quàm io principio (dixi iam antea, excipi hinc D debere morbos ex fluxione; dico autem nnnc, eos etiam qui ex ventriculi satietate) melius inquám hoc esse, quàm, vt alij medici faciunt (certê & hoc tempore faciunt vulgares omnes) præmacerare primis duobus, aut tribus, aut pluribus diebus, fame, ægrotantes, & præeuacuatis vasis, iocipere sorbitionem dare, tertia die, aut quarta, aut quinta, aut sexta, aut septima, nisi priùs iudicatus morbus sit hoc tempore: diceos, nisi prius iudicatus sit morbus hoc tempore, mihi iosinuat stultam quandam E vnlgarium consideratiooem. Nimirum macerant ægrotos fame inprimis, nulla alia arte, quàm tentantes an sola inedia possint morbos vincere, cûm vident se noo posse, neq; his diebus inediæ morbū fuisse indicatum, tunc volunt offerre sorbitiones & potus: & tunc quidem aliud iam consilium capientes, velut penuriam resarcientes, offerunt multa, quia (fortasse inquit) iustnm illis esse videtor, magnam corporis mutationem, quæ facta est, magna alia emendare. Itaque ita faciunt. Non est autem i- F ta faciendum, sed à principio non permittere vasa plurimùm ioaoiri, vt primo libro dicebat, sed dare plus quàm vllo alio morbi tempore. Præparationes autem eædem facieodæ, quæ dictæ eodem libello sunt: nimirum à priocipio cauendum, ne detur cibus alius, antequam prior desceoderit, neque antequam fæces duræ subductæ sint, & quæcunq; alia huc pertineotia, sunt iam dicta. Atqui hoc perinde obseruandum, siue sorbitione, siue potu, atqui siue potu aquæ hordei, siue mulsæ, siue vini, si- G ue cuiuscunque alterius eorum, de quibus procedente opere scribetur, vsurus quis sit. Hæc itaq; sic fieri debent, quocunque cibo quis vtatur, errantq; medici qui faciunt vt diximus, & quia (quod etiam est grauissimum) à priocipio facultatem debilitāt, faciuntq; vt non possit durare, donec morbus con-

coquatur, sed, vt in Aphorismo dicitur, prius deficiat, atque hebetescat: sed & quia se in eas angustias coniiciunt, vt cogantur postea valde inanitos ad copiosos cibos repentè transferre, quod per sese est valde noxium, vt iam hinc incipit probare. Ac primùm quidem respondet illi rationi, cui vulgares illi medici innitebantur. Nimirum dicebat, cùm magna mutatio corporum facta est, oportere contrariam aliam magnam etiam mutationem fieri. Respondet, mutare quidem non parum bene habet, si rectè mutatio fiat. Hoc est, cùm male aliquid circa corpora agi cœperit, vt cùm inaniri, aut repleri, aut calefieri, refrigerarive, aut aliud quippiā tale, plus quàm oporteat, expedit mutare, si rectè mutatio fiat: nam nisi fiat rectè, etiamsi ad melius mutatio fiet, afferet noxas. Nimirum mutatio omnis debet paulatim fieri, repentinas enim mutationes nō fert natura. Atqui cùm omnis mutatio fieri rectè debeat, tamen appositio ciborum adhuc magis, quia si repentè fiat, plus lædere potest, quàm aliæ plurimę mutationes, quanquam non æquè in omni cibo, sed tantò plus lædet repentina appositio, quantò cibus qui apponetur, erit crassior. Proinde nisi rectè mutatio fiat, plurimùm lædentur, qui totis vtuntur ptissanis: minùs qui succo, eo scilicet qui cū expressione fit: minimè qui solo potu aquæ, in qua cocta ptissana fit.

Χρὴ δὲ καὶ τὰ μαθήματα πολέεσθαι ἐν τῇ διαίτῃ τῶν ἀνθρώπων ἔτι ὑγιαινόντων, οἷα ξυμφέρει. εἰ γὰρ δὴ τοῖσί γε ὑγιαίνουσι φαίνεται διαφέροντα μεγάλα, τὰ τοῖα ἢ τοῖα διαιτήματα, καὶ ἐν ἄλλῳ τινὶ τοῦ, καὶ ἐν τῇσι μεταβολῇσι, πῶς οὐχὶ καὶ ἔν γε τῇσι νούσοισι διαφέρει μεγάλα, καὶ τουτέων ἐν τῇσιν ὀξυτάτῃσι μάλιστα; ἀλλὰ μὴν εὐκαταμάθητόν γε ἐστὶν, ὅτι φαύλη δίαιτα βρώσεως καὶ πόσιος, αὐτὴ ἑωυτῇ ἐμφερὴς αἰεὶ, ἀσφαλεστέρη ἐστὶ τὸ ἐπίπαν ἐς ὑγείην, ἢ εἴ τις ἐξαπίνης μέγα μεταβάλλοι ἐς ἄλλο κρέσσον.

20 *Oportet autem discere, & in victu hominum adhuc sanorum, quæ conferunt. Si enim in beneualentibus videntur plurimùm differre, tales aut tales victus, cùm in aliis quibusdam, tum in mutationibus, quomodo non etiam & in ægrotantibus differrent multùm? atq; horum in acu-*
21 *tissimis maximè? verùm facile est intelligere, prauum victum & cibi & potus, ipsum sui semper similem, tutiorem esse omnino ad salutem, quàm si quis repentè & multùm mutetur in alium meliorem.*

Probat, repentinas in victu mutationes plurimū lædere ægrotantes, acutis morbis precipuè, ducto argumento à beneualentibus, hoc modo: si qui bene valent, non possunt ferre eas mutationes, sed ab eis maximè læduntur, quantò magis verisimile est, læsum iri ægrotos. Atque si ægroti quicunq; quantò magis qui acutissimis laborant morbis: facile autem est intelligere, in bene valentibus, cibum & potum, etsi prauus sit, sui tamen semper similem, tutiorem esse, quàm si quis repentè & multùm mutetur in alium, etsi meliorem. Duo hic veniunt excu-

A tienda, primùm quod ad consequutionem illam & argumentum attinet: alterum quod ad victum sui similem. Vtrunque enim indiget aliquibus animaduersionibus. Nam si quæ lædunt bene valentes, multò magis lædent ægrotos, cùm corpora sana ab expurgantibus medicamentis lædantur semper, profectò ægroti nunquam iis abuntur. Præterea, si homo cùm bene valeret, victu tennissimo, vt potù solo lædebatur, profectò ægrotus lædetur multò plus, atque generatim, quod sani ferre citra noxam non poterant, ægrotis non erit imperandum:
B quare neque medicamentis vllis erit vtendum, neque victus extenuandus: nihil enim horum possunt sani homines bene ferre. Ergo ratio hæc eleuat totam artem, si vniuersim accipi debet propositio, ita scilicet, omne quod lædit bene valentes, lædet multò magis eos qui ægrotant: sin autem nō capitur vniuersim, ratio consequutionis non est legitima, cum ex particulatim dictis procedat. Galenus propositionem, mutatis quibusdam voculis,
C interpretatur, dicens, detrimenta omnia minùs lædunt fortes quàm debiles: ita enim videtur assertio per sese suasibilior. Videtur verò Galenus indicare, propositionem non esse veram de omnibus quæ circa sanos & ægros agi possunt, sed de iis solū quæ sunt noxia, & detrimenta. Quædam enim sunt, quę sanis sunt detrimenta, ægrotis remedia, vt pharmaca: alia cōtrà, sanis vtilia, noxia ægrotis, vt cibi crassi. In iis ergo quæ non sunt vtrisque noxia, est quod argumenteris, ægrotis id fore magis quàm sanis: ab
D iis verò quæ vtrosque lædunt, consentaneum est ægrotos lædi magis: sanitas enim firma, omnibus noxiis causis meliùs fortasse possit obsistere, quàm dispositio præter naturam: quanquam hæc etiam omnia suasibiliter dicuntur potiùs, quàm vt dubitatio nulla subire possit: præterquam quòd propositione ita explicata, argumentum deficit in assumptione minori: probari enim oportuit, mutationē repentinam noxiam esse vtrisque: consentaneum quoque est, ac proinde argumentum totum tale e-
E tiam est: rhetoricum scilicet & colligens à maiori sua sibiliter, non tamen est monstratorium: quanquam res ipsa, puta mutationes repentinas noxias esse, experimento satis constat: ad alteram dictionis partem veniamus. Videbitur Hippocrates commendare victum semper sui similem, hoc est perseueratiam in eadem, certaque victus ratione, contrà ac in Aphorism. 50. secundæ, quo consulit ad insueta transire: quia scilicet, nimis constitutus victus, & semper sui similis, periculosus est. Verùm
F Hippocrates neque hoc loco sui semper similem commendat, sed dicit, tutiorem esse, quàm si quis repentè, & multùm muteturin alium, etsi meliorem: satius tamen sit, si paulatim mutetur in alium, fortasse, etsi deteriorem: omninm verò optimū sit, si mutetur paulatim in alium, non tam constitutū, & meliorem. Cum verò dicit, meliùs esse paulatim mutari in alium, etsi deteriorem, quàm in sui semper simili cōsistere, & Hippocrates dicit, melius esse cōsistere in eodem & sui simili, quàm repentè
G & multùm mutari in alium, etsi meliorem, intelligendum est, deteriorem aut meliorem, non quantumcunque, sed quadantenus. Fieri enim posit, vt in tantò meliorem, aut ex tantò deteriori mutatio fiat, vt hanc ob causam liceat vel repentè mutare. Intelligendum est, quadantenus: iuxta illud, Pau-

lò deterior cibus aut potus, ſuauior tamen meliori, ſed inſuauior, preferendus: non enim dixit, vtcunque deterior, ſed paulò deterior, ita ob conſuetudinem paulò deterior ferri poteſt, non tamen omnino deterior.

Ἐπεὶ καὶ τοῖσι δὶς σιτεομένοισι τῆς ἡμέρης, καὶ τοῖσι μονοσιτέουσιν αἱ ἐξαπιναῖοι μεταβολαὶ, βλάβας καὶ ἀῤῥωστίην παρέχουσι· καὶ τοὺς μέν γε μὴ μεμαθηκότας ἀριστᾷν, εἰ ἀριστήσουσιν, εὐθέως ἀῤῥώστους ποιέει, καὶ βαρέας ὅλον τὸ σῶμα καὶ ἀσθενέας, καὶ ὀκνηρούς. ἢν δὲ καὶ ἐπιδειπνήσωσιν, ὀξυρεγμιώδεας. ἐνίοισι δὲ καὶ σπατίλη γένοιτο ἂν, ὁκόταν παρὰ τὸ ἔθος ἀχθοφορήσῃ ἡ κοιλίη, εἰθισμένη ἐπιξηραίνεσθαι καὶ μὴ δὶς διογκοῦσθαι, μήτε δὶς ἕψειν τὰ σιτία. ἀρήγει οὖν τουτέοισιν, ἀντισηκῶσαι τὴν μεταβολήν. ἐγκοιμηθῆναι γὰρ χρὴ, ὡς νύκτα ἄγοντα μετὰ τὸ δεῖπνον, τοῦ μὲν χειμῶνος, ἀῤῥιγέως, τοῦ δὲ θέρεος, ἀθαλπέως. ἢν δὲ μὴ δύνωνται καθεύδειν, βραδεῖαν συχνὴν περίοδον πλανηθέντα, μὴ στασίμως, δειπνῆσαι μηδὲν, ἢ ὀλίγα καὶ μὴ βλαβερά. ἔτι δὲ ἔλασσον πιεῖν καὶ μὴ ὑδαρές. ἔτι δ᾽ ἂν μᾶλλον πονήσειεν ὁ τοιοῦτος, εἰ τρὶς σιτέοιτο τῆς ἡμέρης ἐς κόρον, ἔτι δὲ μᾶλλον, εἰ πλεονάκις. καίτοι γε πολλοί εἰσιν οἳ εὐφόρως φέρουσι τρὶς σιτεόμενοι τῆς ἡμέρης ἐς πλῆθος, οἳ ἂν οὕτως ἐθισθῶσιν. ἀλλὰ μὴν καὶ οἱ μεμαθηκότες δὶς σιτέεσθαι τῆς ἡμέρης, ἢν μὴ ἀριστήσωσιν, ἀσθενέες καὶ ἄῤῥωστοί εἰσι, καὶ δειλοὶ ἐς πᾶν ἔργον, καὶ καρδιαλγέες. κρεμᾶσθαι γὰρ δοκεῖ τὰ σπλάγχνα αὐτέοισι, καὶ οὐρέουσι θερμὸν καὶ χλωρὸν, καὶ ἡ ἄφοδος ξυγκαίεται. ἔστι δ᾽ οἷσι καὶ τὸ στόμα πικραίνεται, καὶ οἱ ὀφθαλμοὶ κοιλαίνονται, καὶ οἱ κρόταφοι πάλλονται, καὶ τὰ ἄκρα διαψύχονται. καὶ οἱ μὲν πλεῖστοι τῶν ἀνηριστηκότων, οὐ δύνανται κατεσθίειν τὸ δεῖπνον. δειπνήσαντες δὲ, βαρύνουσι τὴν κοιλίην, καὶ δυσκοιτέουσι πολὺ μᾶλλον, ἢ εἰ προηριστήκεσαν. ὁκότε οὖν ταῦτα τοιαῦτα γίνεται τοῖσιν ὑγιαίνουσιν ἕνεκεν ἡμίσεος ἡμέρης διαίτης μεταβολῆς παρὰ τὸ ἔθος, οὔτε προσθεῖναι λυσιτελέειν φαίνεται, οὔτε ἀφελέειν. εἰ τοίνυν οὗτος ὁ παρὰ τὸ ἔθος μονοσιτήσας ὅλην ἡμέρην, κενεαγγήσας δειπνήσειεν ὁκόσον εἴθιστο, εἰκὸς αὐτὸν εἰ τότε ἀνάριστος ἐὼν, ἐπόνεε καὶ ἠῤῥώστει, δειπνήσας δὲ τότε βαρὺς ἦν, πολὺ μᾶλλον βαρύνεσθαι. εἰ δέ γε ἐπὶ πλείω χρόνον κενεαγγήσας, ἐξαπίνης μεταδειπνήσειεν, ἔτι μᾶλλον ἂν βαρύνοιτο.

Quandoquidem & iis qui bis in die cibum capere conſueuerunt, & iis qui ſemel, repentinæ mutationes, læſiones & debilitatem præſtant: & eos quidem qui non conſueuerunt prandere, ſi pranſi fuerint, ſtatim infirmos faciũt, & toto corpore graues, & debiles & pigros: ſi autẽ inſuper etiam cœnauerint, acidum eructãtes: quibuſdã aũt etiam liquida alui egeſtio fit, cùm præter conſuetudinẽ ventriculus grauetur, aſſuetus ſuper ſiccari, & nõ bis intumeſcere, neq; bis coquere ci- A *bos. Confert ergo his exæquare mutationẽ: dormire enim oportet, quaſi noctẽ quæ poſt cœnam iam redierit; hyeme quidẽ ſine frigore, æſtate ſine calore: ſi verò nõ poſſint dormire, vbi multã lentam deambulationẽ, non ſtãdo, oberrauerint, cœnare nihil, aut pauca, & minimè noxia: adhuc aũt exiguum bibere, & nõ aquoſum: adhuc aũt magis laborauerit huiuſmodi, ſi ter in die cibum* B *abundè capiat, & adhuc magis, ſi pluries: atqui plurimi ſunt, qui facilè ferũt, ter in die multũ cibum capere, quia ita aſſueti ſunt. verũ & ij, qui ſoliti ſunt bis cibari in die, ſi nõ fuerint pranſi, debiles & infirmi ſunt, & ad quoduis opus timidi, & cardialgici: ſuſpendi ſanè videntur eis viſcera, & mingũt calidũ & chlorum, & deiectio cõburitur: quibuſdã aũt & os amareſcit, & ocu-* C *li excauãtur, & tempora palpitant, & extrema refrigerãtur: & plurimi eorũ, qui prandiũ dimiſerunt, nõ poſſunt cœnare: cœnantes aũt grauantur ventre, & ægrè in lecto decũbũt, multò magis q̃ ſi fuiſſent pranſi. Quando igitur talia hæc fiunt benevalentibus, cauſa mutationis inſolitæ victus dimidiatæ diei, neq; apponere, neq; detrahere vtile videtur. Si igitur hic tota die ſemel cibum capiens, præter conſuetudinẽ vacuatus va-* D *ſis, cœnauerit quantũ conſueuerit, veriſimile eſt ipſum, ſi tunc cùm impranſus exiſtens doluit, & debilis fuit, cœnans autem tunc grauis erat, multò magis grauari: ſi autem pluri tempore inanitis vaſis, repentè deinde cœnaſſet, adhuc vtique magis grauaretur.*

Probat primùm, ſanos homines lædi repentinis mutationib. circa victũ, deinde concludit argumentum. Probat verò illud enumerans modos præci- E puos, quibus contingit, repẽtinas mutationes fieri, & læſiones, quę ſingulas mutationes ſequũtur. Sũt qui ſemel in die cibum capere conſueuerũt, ſunt q bis, atq; etiã qui ter, aut pluries: atq; qui ſemel, aut prandent & non cœnant, aut cœnant, & non prandent. Qui prãdeãt & nõ cœnent, hoc noſtro ſeculo ſunt multi, antiquitus vix erat, frequens tamen erat conſuetudo, & Græcis & Romanis, diem aut nullo, aut exiguo cibo tranſigere, veſperi lautè cœnare. Proinde non dicit noxas, quæ fiunt, ſi qui tan- F tùm ſolent prandere, cœnẽt etiam, aut dimiſſo etiã ſolito prandio, vtantur inſolita cœna, ſed quę, ſi qui tantùm ſolent cœnare, prandeant: accedit quod ex iis quæ dicuntur, intelligi illæ læſiones poterunt: nam eædem erunt, eorum qui præter conſuetudinem, poſt prandiũ conſuetũ cœnẽt, & eorũ, qui cœnent poſt prandiũ inconſuetum: nimirũ angentur, grauabuntur & iactabuntur in lecto, ac fortaſſe eructabunt acidum: ij verò qui vtroq; modo mutabuntur, & q soliti non prandeãt & inſoliti cœnent, ſubi- G bunt vtrorunq; noxas. Itaq; dicit, eos qui nõ ſolent prandere, & prandent, & eos qui bis ſolent cibos capere, & nõ prandent, vtroſq; lædi, non tamen eodẽ modo, illos enim fieri infirmos & debiles, graues & pigros: quę nomina pigritiem & languorẽ ex aggrauatione ſignificãt: hos verò debiles, infirmos, & ad-

quoduis opus timidos, quod debilitatem propriè, atq; ex penuria significat, sed percurramus singula, vt ab illo dicuntur, reddentes singulorum causas. Repentinæ (inquit) mutationes, eos qui non consueuerunt prandere, si prandent, statim infirmos faciunt, & toto corpore graues, & debiles, & pigros: Nimirum vt solita fiunt quodammodo naturalia, ita insolita sunt aliena, ac proinde cibis insolito acceptis, vt alieno pondere grauatur ventriculus, ac cum eo totum corpus. Si autem insuper etiam cœnauerint, cùm incocto priori cibo, nouus ingeratur, fiunt acidum eructátes, & aliquibus accidit egestio liquida. Nimirum ventriculus non consuetus, bis in die cibo intumescere, neque bis coquere, sed semel, & alia hora siccari, non potest nunc coquere, sed in incoctionē incidit, & humectatur, ac ob id liquida incoctaq; quibusdam horum egerit. Neq; sanè hi sunt cum quib. agitur pessimè: deterius enim est viriata retineri, quàm mox egeri. His dictis, obiter docet modū curandi eos qui satietate laborant, quòd pransi fuerint præter consuetudinem. Confert (inquit) his, exæquare mutationē, hoc est, hanc mutationem à qua læsi sunt, alia causa contraria, æqualiq; compensare: dormire enim oportet longū, quasi dormirent noctem, quæ post cœnam iam rediisset. Nimirum quia cœna lædi nō solét, nunc autem læduntur quia pransi sunt, faciant vt post cœnam solent, dormiantq; longum, vsq; dum coquāt. Est enim hoc mutationem æquare. Quia mutatio causa incoctionis fuit, somnus verò est causa omnium maximè concoquēs, si sit satis longus, & in accōmodato loco, hyeme scilicet in loco calido, æstate in frigido: alioqui somnus noxius fuerit, & cruditates potiùs auxerit, quàm soluerit. Nam per somnum, calidum naturale colligit sese in interna corporis, & externa destituit: Si ergo in hyeme locus frigidus quo decumbimus sit, profectò corporis habitus refrigerabitur multùm, & cutis obstruetur, quare per habitum malè perficientur cōcoctiones, & oportunus manebit homo febribus putridis, ob cutis densitatem: si verò in æstate sit calidus, externus calor internum distrahet, interturbabitq; concoctiones, facietq; incocta distribui, vnde pigritiē, torporem, & lassitudines faciet, & homines etiam febribus oportunos ob distributionem excrementorum, & naturalis caloris debilitatem. Si igitur ita dormierint multòm, fieri poterit, vt coxerint adeo, vt possint etiam cœnare: si tamen dormire non potuerint, deambulent lentè, neq; stent quieti & erecti, & postea ne cœnent, aut nō nisi exigua, & coctu facilima. Nam motus ille non est tam efficax ad coquendum, quàm somnus. Deambulent verò, vt cibus descendat ad fundū ventriculi, quia in ore magis angit, & minùs coquitur: lentè verò, quia motus vehemens distribui facit incocta. Ne stent autē: qui enim stant quieti, multò laborant plus, quàm qui deambulant, & illa musculorum abdominis intentio comprimit aluum, quæ si plena est, plurimùm anguntur homines. Ne cœnent aūt, aut, vt dixi, exiguum. Bibant etiā exiguū, ne potu distendatur venter, & id minùs dilutū solito, vt scilicet calfactus roboratusq; ventriculus, coquat. Caueri tamē hîc debet, ne quis sit eorū. quibus vinū acescere solet, talibus enim satius sit dare decoctū aliquod calidū, aut stillatitiam aliquam aquam. Hāc enim ob causam, multi eorum quibus cibi acescunt, detracto solùm

A vino, sunt curati. Nimirum vini corruptio propria, aciditas est. Si itaq; cœnauerit, qui præter consuetudinem est pransus, ita lædetur. Lædetur autem (inquit) multò magis hic idem, si ter in die cibū abunde capiat, & adhuc magis, si pluries. Quanquā plurimi sunt, qui citra noxam possunt cibos ter in die abunde capere, qui scilicet assueti sunt: tāti momenti est consuetudo. Verū & ij (inquit) qui soliti sunt bis cibari in die, si non fuerint pransi, debiles & infirmi sint (nimirum facultates omnes cibo recenti
B reficiuntur) & ad quoduis opus timidi. Duplici sanè causa timidi sunt, & quia se sentiūt debiles, quare aggredi non audent, & quia in spirituum penuria calidum innatū sese intrò colligit in cor: hic verò motus, timoris mœstitiæq; motui est analogus: vt ergo qui recenti cibo madent, sunt hilares & animosi, ita qui penuria marcescunt, sunt tristes & timidi. Sunt etiam cardialgici, id est, dolore oris ventriculi laborantes, quia ventriculus penuriam cibi patiens, conuocat vndiq; excrementa. Videntur e-
C tiam eis suspendi viscera, videntur scilicet sursum cōtracta, quia vasis inanitis, velut cōuellūtur. Mingunt etiam calidum & chlôrum, & deiectio illis exuritur, quia bilis toto corpore acrior redditur, cùm cibo & potu non diluitur: quibusdam autem & os amarescit, bilem effusam sentiente lingua quæ acerrimo sensu est: & oculi excauantur consumptione humorum spirituumq; & carnium siccatione, quā ea pars omnium citissimè prodit, quia externarum omnium humiditate & spiritu est affluentissima.
D Tempora palpitāt: palpitationem haud dubiè hoc loco vocat pulsum. Non enim propriè palpitāt his tempora, sed arteriæ in eis pulsant, adeò conspicuè, vt ab ipsismet sentiatur, aut ab aliis videatur: quod sanè calidæ fuligines, exustę & commotę bilis, illac ascendentis calorē vrentē augendo, faciunt. Et extrema refrigerantur, debilitato naturali calore, aliquādo etiam ob mordicationem partiū sentientiū, refugiente ad interna, vt per rigorem solet. Et plurimi eorum qui prandium dimiserunt, nō possunt
E cœnare, quia illamet excrementa quæ per inediam in ventriculū tracta sunt, fastidium faciunt, sine appetitu autē nō possunt homines deglutire, quia villi longi gulæ non mouentur: si autem cœnant, grauantur ventre, ægrè in lecto decumbūt, multò magis quā si fuissent pransi: si enim pransi fuissent, nō redundaret ventriculus excremētis, atq; ita meliùs amplecteretur, & coqueret. Concludit argumentū à maiori, dicens: si igitur talia hæc fiunt beneualentibus causa insolitæ mutationis victus dimidiatæ
F diei, neq; apponere neq; detrahere vtile videtur, intellige multū & repentè, nam modicū & paulatim, & apponere & detrahere sæpe licet. rursum: Si igitur (inquit) hic tota die semel cibum capiēs præter consuetudinem, vacuatis vasis cœnauerit, quantū consueuerit, verisimile est ipsum si tunc cū impransus existens doluit, & debilis fuit, cœnans aūt tunc grauis erat, multò magis grauari (videntur hîc deesse voculæ aliquot ad perfectam orationem, mihi videtur supplendum, si cœnaret lautiùs) si aūt (au-
G get argumentū) pluri tempore inanitis vasis, repentè deinde cœnasset, adhuc vtiq; magis grauaretur. Errant ergo medici (nam huc tendūt hæc) qui postquam multis diebus fame macerauerūt, repētè deinde reficiūt ægrotos, cū neq; inanitiones neq; repletiones neq; aliud quidquā fieri repentè debeat,

iuxta

A iuxta id quod in aphor. dicitur, vbi ita scriptum est: plurimùm ac repentè vacuare, aut replere, aut calfacere, aut refrigerare, aut omnino vtcunq; corpus mouere, periculosum est, & omne nimium naturæ contrarium: quod verò paulatim fit, tutum est, tum aliàs, tum si ex altero ad alterum mutatio fiat.

27 Τὸν γοῦν παρὰ τὸ ἔθος κενεαγγήσαντα, ξημφέρει ταύτην τὴν ἡμέρην ἀντισηκῶσαι ὧδε· ἀῤῥιγέως καὶ ἀθαλπέως καὶ ἀταλαιπώρως. ταῦτα γὰρ ἅπαντα B βαρέως ἂν ἐνέγκοι, καὶ τὸ δεῖπνον συχνῷ ἔλαττον ποιήσασθαι, ἢ ὅσον εἴθιστο, καὶ μὴ ξηρὸν, ἀλλὰ τοῦ πλαδαρωτέρου τρόπου, καὶ μετὰ ταῦτα, πιεῖν μὴ ὑδαρὲς, μηδ᾽ ἔλασσον, ἢ κατὰ λόγον βρώματος, καὶ τῇ ὑστεραίῃ ὀλίγα ἀριστῆσαι, ὡς ἐκ προσαγωγῆς ἀφίκηται ἐς
29 τὸ ἔθος. αὐτοὶ μέντοι σφῶν αὐτῶν δυσφορώτερον δὲ τὰ τοιαῦτα φέρουσιν οἱ πικρόχολοι τὰ ἄνω· τὴν δὲ
30 ἀσιτίην τὴν παρὰ τὸ ἔθος, οἱ φλεγματίαι τὰ ἄνω C εὐφορώτερον φέρουσι τὸ ἐπίπαν, ὥστε καὶ τὴν μονοσιτίην, τὴν παρὰ τὸ ἔθος, εὐφορώτερον ἂν οὗτοι ἐνέγ-
31 κοιεν. ἱκανὸν μὲν οὖν καὶ τοῦτο σημήϊον, ὅτι αἱ μέγισται μεταβολαὶ τῶν περὶ τὰς φύσιας ἡμῶν καὶ τὰς ἕξιας συμβαινόντων μάλιστα νοσοποιέουσιν.

28 *Eum igitur qui præter consuetudinem vasa vacua fecerit, confert hac ipsa die exæquari sine frigore, sine calore, sine labore: omnia enim hæc grauiter tulerit, & cænam multò minorem face* D *re quàm consueuerit, neque siccam, sed modi humectantioris, & post hæc bibere non aquosum, neque minus quàm pro cibi ratione, & sequenti dia pauca prandeat, vt sensim deducatur ad con*
29 *suetudinem. Quidam autem ipsorũ hæc eadem difficiliùs ferunt, qui picrocholi parte superna*
30 *sunt: cibi verò abstinẽtiam præter consuetudinẽ pituitosi superiori parte meliùs ferunt omnino:* E *quare & cibũ semel in die capere præter consuetudinem faciliùs hi sustinent. Sufficiens igitur*
31 *etiam hoc signũ, quòd maximæ mutationes quæ circa nostras naturas & habitus accidunt, maximè morbos faciunt.*

Docet quid agendum sit eis, qui præter consuetudinem vasa vacua fecerint, hîc sanè de iis solùm agens, qui insolita cibi abstinẽtia id fecerint: verùm & iis qui euacuatione inanierint, eadem procura- F tio congruit: nempe hac ipsa die exæquari, id est, contraria causa compensare, deuitando frigus, calorem & laborem: omnia enim hæc grauiter tulerit: laborem quidem, quia vt in aphorismo dicitur, vbi fames, laborandum non est: frigus, quia inanitio per se frigida causa est, quare ambientis frigore accedente, euenit naturalem calorem debilitari: calorem, quia debilem iam inedia factum, exoluit naturalem calorem. Debet itaque qua die quis ieiunat, maximè sese continere, loco, neque calido, ne- G que frigido vehementer: vt vel hac ratione constet (quod in aphorismis etiam aliis rationibus indicauimus) iuxta præcepta veterum Medicorum delegisse Ecclesiam tempus quadragesimalis ieiunij (quidquid impij quidam hæretici dicant) tempus

A sanè omnium maximè caloris & frigoris expers. Debent etiam qui præter consuetudinẽ à prandio abstinuerint, cœnare solito minus, & sequenti die aliquantò plus prandere, & ita redire sensim ad solitam cibi copiam. Hæc sanè est forma veteris ieiunij: antiquitùs enim, vt ferunt, vsque ad cœnam ieiunabatur: verùm & in ea forma ieiunandi, qua hoc tempore vtimur, vtentes prandio, & abstinentes à cœna, est idem præceptum, præterquam quòd id quod de cœna hîc dicitur, prandio sequentis diei B est faciendum: nimirum quia insolito abstinuit à cœna, sequenti die debet prandere minus, quàm consueuit: contrà sanè quàm nunc hominum vulgus facere video; volentes enim mox repenteque exæquare, vt Hippocrates dicit, tantò plus sequenti die accipiunt, quantũ priori videtur detractum. Verùm id paulatim faciendum est, nõ repentè. Sed quia hæc procuratio curiosa nimis esse videtur pro tam leui causa, neque ea omnes indigent, quòd vna die aut etiam duabus ieiunauerint, sed ij solùm, C qui ita sunt naturâ comparati, vt ieiunium difficilè ferant, & eo plurimùm lædantur, dicit qui sint, qui ieiunio lædantur plurimùm: ij verò sunt, qui superiori ventriculi parte sunt picrocholi, hoc est, ore ventriculi plurimum redundantes bile amara. Illis enim maximus oris ventriculi morsus accidit, quòd cibo bilis non temperetur: eandem ob causam linquuntur animo, & conuelluntur, ac rigent; & cibos deinde capere non possunt, bile prohibente. Sunt verò quidam horum reliquo corpore non D æquè bilioso, quin etiam quidam pituitosi, quibus bilis crebrò euomitur, nõ quòd in toto homine redundet, sed quòd vitiosa eis sit constructio viarum fellis, & ea via quæ à bilis vesica ducit ad intestinũ ieiunum, altiùs illis procedens, in ipsum ventriculum inseratur: alij sanè vomũt crebrò bilem, quòd toto corporis habitu sint biliosi, vtcunque autem picrocholi sint, difficile ferunt ieiunium, easdem ob causas. Contrà, qui pituitosi sunt superiori ventriculi parte (nam vt diximus, sunt quidam pitui- E tosi, qui superiori ventriculi parte tales non sunt) facilè ferunt ieiunium, quia cibo minùs indigent, cùm pituita ipsa pro cibo esse possit. Itaque nõ omnibus cùm ieiunant, est illa procuratio necessaria, sed picrocholis. Vnde fortasse fit, vt non omnibus, qui ieiunio læduntur, liceat à ieiunio abstinere, sed multi horum ieiunare teneantur, discentes à Medicis, vt se debeant gerere, quandoquidem est medica ratio cauendi eas noxas, aut omnino, aut magna ex parte. hoc (inquit) sufficiẽs signum est, mul- F tùm facere ad morbos hos aut illos contrahendos, qua quis sit naturâ, & in compositione partium, & toto corporis habitu, ac partium temperie. Nã quidam à quibusdam causis facilè, quidam difficilè læduntur. Velut nunc picrocholi, aut ob compositionis vitium aut temperamenti, plurimùm læduntur ieiunio, pituitosi q̃ minimum, nimirum naturæ ad quosdam morbos meliùs, ad quosdam deteriùs habent. Itaq; dicit nunc Hippoc. sufficiẽs hoc signum est, quòd maximæ mutationes circa naturas & ha- G bitus, id est, differentiæ maximè compositionis aut temperamenti naturalis, maximè morbos faciunt, id est, multum faciunt, vt hi aut illi morbi fiant, & ab iis aut illis causis homines lædantur.

Οὐδ᾽ εἰ οἷόν τε παρὰ καιρὸν, οὔτε σφοδροτάτας κε

νεαγγείας ποιέειν· οὔτε ἀκμαζόντων τῶν νουσημάτων, καὶ ἐν φλεγμασίῃ ἐόντων προσφέρειν, οὔτε ἐξαπίνης οἷόν τε ὅλῳ τῷ πρήγματι μεταβάλλειν, οὔτε ἐπὶ τὰ, οὔτε ἐπὶ τά.

32 *Neque igitur intempestiuè neque fortes vasorum inanitiones facere oportet, neque cum morbi vigent: neque cum in inflammatione consistunt offerre, neque repentè, aut huc aut illuc quippiam in re tota mutare.*

Epilogus est hic eorum quę dicta hactenus sunt. Dicit ergo, nō oportere facere inanitiones vasorum fortes neque intempestiuè, velut sanè & in aphorismo dictum est, quod prohibet inanitiones ad extremum ducere. Sed neque refectiones fortes fieri debent, aut intempestiuæ, quod significans dixit, neque cùm morbi vigent, aut in inflāmatione consistunt, id est, cùm febres maximè ardēt, offerre oportet. Nimirum nunquam magis intempestiuè offertur cibus, quàm cùm febris in summo vigore consistit, quia in aphorismo dicitur tunc: & parū ante illud subtrahendus est, proinde velut exemplum intempestiuè exhibiti cibi scribens, dixit, neque cùm morbi vrgent, intellige etiam, neque in accessionibus, neque cùm febris prior nō descendit, aut deniq; cùm aliquid deest eorum quę ibi definita sunt. Neque deniq; oportet repentè quippiam huc aut illuc mutare in re tota. Hoc est, neque in victus institutione, neque in auxiliorum vsu, neque in vlla alia re earum quæ ad Medicum spectant. Nam neque repentè euacuare, aut replere, aut calfacere, aut refrigerare, aut omnino quocunque modo corpus mouere licet, quia in aphorismo dicitur, periculosum est.

33 Πολλὰ δ᾽ ἄν τις ἀδελφισμένα τουτέοισι τῶν ἐς κοιλίην καὶ ἄλλα εἴποι· ὡς εὐφόρως μὲν φέρουσι τὰ βρώματα, ἃ εἰθισμένοι εἰσὶν, εἰ καὶ μὴ ἀγαθὰ ᾖ φύσει. ὡσαύτως δὲ καὶ τὰ ποτά. δυσφόρως δὲ φέρουσι τὰ βρώματα, ἃ μὴ εἰθισμένοι εἰσιν, εἰ καὶ καλὰ ᾖ.
34 ὡσαύτως δὴ καὶ ποτά· καὶ ὁκόσα μὲν κρεηφαγίη πολλὴ παρὰ τὸ ἔθος βρωθεῖσα ποιέει, ἢ σκόροδα, ἢ σίλφιον, ἢ ὀπὸς, ἢ καυλὸς, ἢ ἄλλα ὁκόσα τοιουτότροπα, μεγάλας δυνάμιας ἔχοντα ἰδίας, ἧσσον ἄν τις θαυμάσειεν, εἰ τὰ τοιαῦτα πόνους ἐμποιέει, τῇσι κοιλίῃσι μᾶλλον τῶν ἄλλων· ἀλλ᾽ εἰ καταμάθῃς, ὅκως ἡ μᾶζα τε ὄχλον, καὶ ὄγκον, καὶ φῦσαν, καὶ στρόφον τῇ κοιλίῃ παρέχοι παρὰ τὸ ἔθος βρωθεῖσα, τῷ μὴ μαζοφαγέειν εἰθισμένῳ, ἢ αὐτὸς ποῖον ἄρτος θερμὸς βρωθεὶς, οἵην δίψαν παρέχει, καὶ ἐξαπιναίην πληθώρην, διὰ τὸ ξηραντικόν τε καὶ βραδύπορον, καὶ οἱ ἄγαν καθαροί τε καὶ ξυγκομιστοὶ παρὰ τὸ ἔθος βρωθέντες, οἷα διαφέροντα ἀλλήλων ποιέουσι. καὶ μᾶζα τε ξηρὴ παρὰ τὸ ἔθος, ἢ ὑγρὴ, ἢ γλισχρὴ, καὶ τὰ ἄλφιτα οἷόν τι ποιέει τὰ ποτάμια, τοῖσι μὴ εἰωθόσι, καὶ τὰ ἑτεροῖα, τοῖσι τὰ ποτάμια εἰωθόσι. καὶ οἰνοποσίη, καὶ ὑδροποσίη παρὰ τὸ ἔθος εἰς θάτερα μεταβληθέντα ἐξαπίνης, καὶ ὑδαρής τε οἶνος καὶ ἄκρητος παρὰ τὸ ἔθος ἐξαπίνης ποθεὶς. ὁ μὲν γὰρ πλάδον τε ἐν τῇ ἄνω κοιλίῃ ἐμποιήσει, καὶ φῦσαν ἐς τὴν κάτω. ὁ δὲ παλμὸν φλεβῶν, καὶ καρηβαρίην, καὶ δίψαν. καὶ λευκὸς

A τε καὶ μέλας οἶνος παρὰ τὸ ἔθος μεταβάλλοντι, εἰ καὶ ἄμφω οἰνώδεες εἶεν, ὅμως πολλὰ ἂν ἑτεροιώσειαν κατὰ τὸ σῶμα. ὡς δὴ γλυκύν τε καὶ οἰνώδεα οἶνον, ἧσσον ἄν τις φαίη θαυμαστὸν εἶναι, μὴ τωὐτὸ δύνασθαι ἐξαπίνης μεταβληθέντα.

33 *Multa quoque his germana eorum, quæ in ventre, & alia quis referre possit. Vt facilè quidem ferunt cibos, quibus assueti sint, etiamsi boni non*
B *sint naturâ: eodem autē modo, & potus: difficile autē ferunt cibos, quibus nō sunt assueti, etiamsi boni sint: eodē aūt modo & potus. Et quæ multus*
34 *carnis esus præter consuetudinem assumptus facit, aut alliū, aut silphium, aut succus ipsius, aut caulis, aut quæcunque alia huiusmodi, proprias vires magnas habentia, minus vtique quis miretur, si quæ talia sunt, labores inferat ventriculis magis quàm alia: sed si didiceris quantā maza turbationem, & tumorē, & flatum, & tormen ventriculo afferat præter consuetudinem comesta ei*
C *qui nō consueuerit maza vesci, aut ipse quidem panis calidus comestus, quantā sitim præstet, & repentinam repletionem, propter vim siccandi, & tardum descensum, & quàm diuersa inuicem faciant, & qui valde puri, & q ex toto confluti, præter consuetudinē comesti: & maza sic-*
D *ca præter consuetudinem, aut humida, aut lenta, & quale quid faciant polenta recentes non consuetis, & alia iis, qui recentibus assueti sunt: & vini potus, & aquæ potus præter consuetudinem repentè vicissim mutatus, & vinum aquosum & meracum præter consuetudinem repentè potatum. Illud enim humiditatem in superno ventre facit, & inferno flatum: hoc ve-*
E *rò venarum palpitationē, & capitis grauitatē, ac sitim: & album ac nigrū vinum si quis præter consuetudinem permutet, etiamsi ambo vinosa fuerint, tamen multa in corpore alterarint: ut minus quis dixerit mirabile esse, dulce & vinosum vinum repentè mutata non idem posse.*

Multa dicit esse dictis germana, hoc est, ad id quod dictum est pertinentia, & ex quibus facile intelligi iudicarique potest, verum esse quod de con-
F suetudine mutanda dictum est, in iis quæ in ventre contingunt. Probare itaque incipit ex iis quæ circa ventrem contingere experimur, magnum periculum esse in repentina mutatione consuetudinis, hoc modo. Facile ferunt homines cibos & potus, quibus assueti sunt, etiamsi boni non sint naturâ, difficile autem ferunt cibos & potus, quibus nō sunt assueti, etiamsi sint boni: ergo periculosum est mutare repentè quancunque consuetudinem, nam lædentur, etiamsi muteo tur ad meliora. Vbi
G animaduerte, Hippocratem, vbi dicit, difficile ferunt cibos & potus, quibus non sunt assueti, addidisse, etiamsi sint boni, non tamen, vbi dicit, facile ferunt quibus assueti sunt, addidisse, etiamsi sint mali, sed etiamsi nō sint boni, insinuantē, arbitror, nō quantamcunque malitiam ciborum, & potuū posse adeo consue-

consnetudine superari, vt bene ferâtur, sed certam quandam, cofirmans, exaggeransq; quod dictum est, addit. Minus vtiq; mirum esse, si vsus rerum habentium vires insignes, qnibus lædere posint, lædant eos q̃ repentè & præter consuetudinem vtantur, plusquam res aliæ, vt si quis insolitus, plurimo carniũ esu vtatur, aut allio, aut silphio, aut eius succo, aut caule. Hæc enim etsi in cibis sint, nō tamē in mediocribus & moderatis, sed in medicamentosis & habentibus vires insignes, adeò vt lasere seu silphio hoc tempore nulli iam in cibis vtantur: sed mirum magis esse, & in aliis rebus moderatissimis, vt maza, vt pane, vt vino, læsiones insignes aceidere, si quæ circa ea mutatio præter consuetudinem fiat. Vbi considera, multum carnium esum ab Hippoc. poni in magnis erratis circa victum, & in magnis lędendi causis, nō certè ꝙ carnes insignes habeât vires medicamentosas (paucæ enim habent) sed ꝙ coquantur diffieulter, sitq; grauis cibus iis, qui non vesci illis consueuerint. Dicit itaq;: miraberis meritò, si didiceris, quantam turbationē, & tumorem, & flatum, & tormen, afferat maza ventriculo non consueto maza vti. Maza etsi multis modis parabatur antiquis, simplex tamen nihil erat aliud q̃ pulticula ex polenta & aqua: polenta verò, farina quæ fiebat ex hordeo recenti & vsto, satis molito. Docet Gal. 1. de Aliment. facult. insinuat Hippocrates 2. de Diæta. Ego in hoc genere pono omne genus pultium, vt non longè absit genus mazæ à genere ptisanarum. Hunc cibum laudauerũt antiqui, vt citra noxam vllam insignem consistentem, vtebanturq; polenta, & ad parandam mazam ad cibos, & inspersa in aqua aut vino ad potus, quod sanè in consnetis vti amicè recipitur, in inconsuetis tamen dictas noxas facit, quia refrigerat, ac proinde inflat, flatum & tormina facit. Neq; solũm (inquit) maza, quę etsi esui idonea est, non est tamen communis cibus, sed ipse etiam panis communis, triticens scilicet, quo quotidie vtimnr, lædit, si quæ in eius vsu consuetudinis mutatio fiat repentè, vt si calidus comedatur ab eo q̃ frigido assueuerit, aut si purissimus ab eo q̃ assueuerit pani conflato ex toto tritico, cum furfuribus scilicet, quem ob id autopyrum vocat Gal. 1. de Aliment. facult. aut si contrà comedatnr autopyrus ab eo, qui assueuerit purissimo. Nam calidus panis & recens eductus è furno, præterquam qđ replens vaporibus capitis dolorem ciet, sitim facit, & repentinam repletionem: sitim, quia siccat: repletionē, quia nō benè descendit (repletionē enim intelligit non venarum & corporis totius, etsi plethorę nomine vtatur, sed ventriculi & hypochondriorum, quam proinde repentinā vocat. Nimirum talis repletio vel vna hora fieri consueuit, non vt totius corporis, lentè & multis diebus) siccat verò ob vapores calidos & ignitionis participes, q̃ nondum expirârunt (nam alioqui panis recẽs humidior est antiqniori) non bene descendit, quia est lentns magis, q̃ qui expiratione vaporum iam refrigeratus ac nonnihil siccatus est. Hanc ergo ob causam plenitudinem ventris facit, quia scilicet non descendit tempestiuè, vt alij cibi, ac præterea quia flatibus replet. Purissimi & autopyri panis differentiam Gal. loco citato optimè docnit, illum scilicet esse copiosioris & melioris nutrimenti, hunc facilioris descensus. Igitur q̃ assuetus purissimo, repentè vtetur autopyro, debilitabitur, q̃a minùs nutrietur, & minùs reti-

A nebit, ac præterea deteriores succos gignet: q̃ verò assnetus autopyro, vtetur purissimo, laborabit alui adstrictione, atq; ob id etiam plenitudine ventriculi, vt q̃ vtebatur calido ac recẽti. Sed maza si siccior duriorq;, aut humidior & rarior, aut lentior sit solito, & polenta ex qua paratur, sit vetustior, recentiórve solito, solet ob hãc causam malè à ventriculo recipi & nocere. Sed & vini, & aquæ potus, præter consuetudinē repentè vicissim mutatus, læsionem facit. Aqua enim incoctiones & flatus, & frigi-

B das intemperies faciet: vinũ tentabit caput, & neruos, & febres faciet. Neq; solùm si quis ex aqua in vinũ, aut ex vino in aquã se transferat repentè, læditur: sed etiam si q̃ diluto assueuit, repentè se trãsferat ad meracũ, aut eadem ratione, q̃ oligophoro, ad vinosum. Illud enim (inquit) hoc est, quod valde dilutum est, humiditatē facit in superno ventre, & in inferno flatum (nimirum ventriculus locus est omnium maximè pitnitosus, & aluus, flatuosus: Ex pituitosis enim cibis multã pituitã ventriculus

C semper gignit, ob naturam suam ꝑ sese frigidam, & substantiam albam. Aluus verò ex flatuosis flatum, q̃a locus est tepidi caloris, quiq; gignere potest flatus, discutere non potest) hoc verò, hoc est meracũ vinum, venarum palpitationē, hoc est, insignem magnumq; venatũ pulsum, & capitis grauitatem ac sitim. Pulsum & sitim calfaciendo, capitis grauitatē rependo in caput, facit. Sed quod multò magis mireris, si solùm mutes repentè consuetudinē vtendi vino albo aut nigro, etsi vtrumq; vinosum sit, ledê-

D ris, quia multa in copore alterârint. Nimirũ album penetrat magis, & deobstruit, mouet vrinas, & insensilem euacuationē, nutrit verò & humectat minùs: nigrũ hæc facit magis, tamē ad extenuandum & aperiendum minùs est idoneũ. Non mirũ ergo si q̃ albo multùm diuq; est vsus, nunc repentè vti incipiat nigro, obstructionē aliquam hepatis aut renum cõtrahat, & è ventre minùs egerat: & q̃ nigro assuefactus, incipiat vti albo, vrinæ ardorē, aut diarrhœam incidat, aut sitim, aut huiusmodi alia. Vt mi-

E nus (inquit) quis miretur, dulce & vinosum vinum repentè mutata non idem posse, sed diuerso modo corpora alterare, si quis in quã, qui vsus fuerit dulci, nunc vtatur vinoso, aut q̃ vinoso, dulci. Maior enim mutatio est ex dulci in vinosum, aut contrà, etiamsi vtrumq; sit albũ, aut vtrumq; nigrum, q̃ ex albo in nigrũ, si ambo sint vinosa. Nam maior differentia est, dulce aut vinosum esse, q̃ albũ aut nigrũ. Si igitur album & nigrũ mutata, diuerso modo corpora alterât, nō mirum est, dulce aut vinosum mu-

F tata, nō idem posse, sed diuerso etiam modo corpora alterare. Multis itaq; exemplis ostendit Hippoc. mutationes consuetudinis etiam exiguas, etiam in rebus quotidiani vsus, repentè factas lædere. De vini differentiis & facultatibus initio 3. lib. cogemur dicere plura, proinde nunc supersedemus.

Τιμωρητέον δὲ τοιόνδε τι μέρος, τῷ ἐναντίῳ λόγῳ. ὅτι ἡ μεταβολὴ τῆς διαίτης τούτοισιν ἐγένετο οὐ μεταβάλλοντος τοῦ σώματος, οὔτε ἐπὶ τὴν ῥώμην, ὥστε

G προσθέσθαι δεῖν σιτία, οὔτ' ἐπὶ τὴν ἀρρωστίην, ὥστε ἀφαιρεθῆναι.

35 *Auxiliandum autem parte quadam contrario sermoni: quòd mutatio victus his fiebat*

non mutato corpore, neque in robur, vt oporteret cibos adijcere, neque in debilitatem, vt auferre.

Sermo quem hactenus habuit, confirmauitque, est, non esse mutandam consuetudinem: ne tamen hinc intelligas, ægrotos quoque esse cibandos eodem modo quo antequam ægrotarent, ne vlla mutatio consuetudinis fiat, temperat dictum sermonem, dicitq́; fauendum etiam esse quadam ex parte sermoni contrario, ei scilicet qui astruit mutandam esse consuetudinem, verus enim etiam is sermo est, non simpliciter, neq; omnino, sed quadam ex parte, puta in ægrotis. Nam in iis quæ diximus de sanis, ponebatur consuetudinis mutatio fieri corpore non mutato, atq; ita non mirum, si ea mutatio læderet: at verò ægroti corpus mutationẽ recepit, atq; ita nõ mirum, si consuetudinis etiam mutationem desideret. Neq; sanè id, quia consuetudo in ægrotis negligenda sit (non est enim, sed quoad fieri possit, seruanda etiam) sed quia sunt alia multa consideranda, à quibus capiuntur indicationes quibus debet fieri satis, vt robur, natura, & modus morbi. Cùm ergo tam multis sit faciendum satis, non potest omnino seruari consuetudo, neq; debet omnino mutari, vt nulla illius ratio habeatur, sed partim seruanda, partim permutanda est, atque ita optimè ipse dixit, auxiliandum sermoni contrario, qui dicit, consuetudinem esse mutandam, non omnino, sed parte quadam. Nimirum consuetudo mutanda est, non omnino, sed in quibusdam & quadam ex parte, & modo quodam. Nam anteà etiam dixerat, mutare quidem non parum bene habet, si rectè mutatio fiat. Sed quod nunc obiter dicit, est considerandum. Mutatio (inquit) victus his fiebat corpore nõ mutato, neq; ad robur, vt oporteret cibos adiicere, neq; ad debilitatem, vt auferre. Itaque quibus plus roboris est, dandum est cibi plus, quibus minus, minus quoq;: videtur tamen hoc & rationi & Galeni eiusdemq́; Hippocratis placitis aduersum. Nam Gal. 1. de Arte curatiua ad Glauconẽ, cap. 10. inquit: Inedia quidem in valentioribus vtaris viribus, largiori autem cibo, vbi vires sunt debiliores: cui ratio subscribit, nam vt passim dicit Hippocrates, cibo vtendum, quò ægrotus durare possit, donec morbus concoquatur: constat verò robustam q̃ debilem durare magis posse, ac proinde minori cibi auxilio indigere: debilem minùs, ac proinde indigere maiori. Sed res hæc non eodem modo habet in benevalentibus, & in ægrotis. In illis enim quia mẽs est seruare aut augere robur quod adest, dandum est, quantum rectè possit coqui, atque ita tantò plus quantò plus est roboris, quia tantò plus poterit coqui: in his verò, q̃a nihil aliud curamus, q̃ vt possint durare donec morbus coquatur, non quantum possit coquere, damus, sed quanto indigeant vt durẽt, id verò tantò plus est, quantò facultas debilior. Hippocrates hîc de mutationib[9] in benevalentibus id dicit: Gal. loco citato de victu tertiana notha laborãtium agebat, quare vterq; verè.

Προσεκμαρτέα δὴ καὶ ἰσχὺς, καὶ ὁ τρόπος τοῦ νοσήματος ἑκάστοισι, καὶ τῆς φύσιος τοῦ τε ἀνθρώπου καὶ τοῦ ἔθεος τῆς διαίτης τοῦ κάμνοντος, οὐ μόνον σιτίων, ἀλλὰ καὶ ποτῶν.

A *Coniectandum ergo & robur, & modus morbi cuiuscunque, & natura hominis, & consuetudinis victus laborantis, nõ solùm ciborum, sed & potuum.*

Itaque in ægrotis consuetudo partim est retinenda, partim mutanda, quia præter consuetudinem consideranda sunt alia. Consideranda sanè consuetudo victus, & ciborum, & potuum, & quoad fieri possit, seruanda, sed præter hanc consideranda B etiam robur & natura hominis, & modus morbi cuiusque. Non idem est robur (ne quis putet) idem enim homo retenta sua natura, quę in compositione & temperamẽto est, est nunc robustior, nunc debilior: velut picrocholus parte ventriculi superiori, aut toto corporis habitu, hac natura nõ mutata, est aliquãdo robustior, aut debilior solito. Constat verò vtriusq; haberi rationem in victu: nam picrocholus febricitans, cæteris paribus accipiet plus cibi q̃ alius, & is ipse si simul febricitet, & debilis esse sen- C tiatur, accipiet adhuc plus, si robustus, minus. Modus morbi esse videtur, vt breuis aut longus sit, contumax aut concoctu facilis, quod in succo expectatur, habens symptomata hæc, aut illa. Ob hæc antẽ omnia mutatur victus. Nã quò morbus est breuior, eò dandum minus, quõ longior, plus: cùm succus cõcoctus est cõtumax, minus, vt natura concoctioni vacet, cùm minùs contumax, licet dare plus hac ob causam. Neq; sanè idem est, neq; simul necessariò fiunt, morbus longus & succus concoctu contu- D max, & morbus breuis & succus nõ cõtumax. Cùm enim longitudo & breuitas nõ ab hac solùm causa fiant, sed ob alias quasdam, vt ob multitudinẽ, aut paucitatem, ob firmam, aut leuem partis præcipuẽ affectæ intemperiem, fieri possit, vt morbi sit longitudo maior, q̃ succi contumacia, aut contrà. Atque seorsum sunt considerandæ notę longitudinis morbi ex accessionibus, & circuituum inuicem incrementis: seorsum contumaciæ succorum, ex exeuntibus: atque ex alterutro seorsum capienda indica- E tio, à longitudine morbi, addendi, à cõtumacia succi, detrahendi cibum. Ex his intelliges caput 10. libri 1. ad Glauconem Galeni, alioqui difficillimum. Symptomata etiam quædam addi, quædam detrahi iubent: addi quidem, vt deliquia animi, & dolores, detrahi, vt somni & apepsiæ. His quæ Hippocrates enumerat, adiice alia naturalia, vt ætatẽ, & non naturalia, vt tempus anni & regionẽ. Omnia enim hæc aliquid in victus mutatione indicare, primo aphorismorum dixit.

F Πολλῷ δ᾽ ἧσσον ἐπὶ τὴν πρόσθεσιν ἰτέον, ἐπεὶ τήν γε ἀφαίρεσιν ὅλως ἀφελεῖν πολλαχοῦ λυσιτελέει, ὅκου διαρκέειν μέλλει ὁ κάμνων, μέχρις ἂν τῆς νούσου ἡ ἀκμὴ πεπανθῇ. ἐν ὁκοίοισι δὲ τὸ τοιόνδε ποιητέον, γεγράψεται.

37 *Multò tamẽ minùs in ciborum adiectionem procedendum, nam in ablationem omnino incumbere sæpe prodest, cùm suffecturus æger sit,* G *donec morbi vigor concoctus sit. In quibus autẽ* 38 *hoc faciendum sit, scribetur.*

Galeno videtur, atq; post illũ aliis Hippocrates nũc decidere controuersiam illam vulgatissimam, quam ego 1. cap. libri 8. Contr. medic. scripsi, vtrum sit

sit periculosus, si ab exacta cibi quantitate deerratū dum fit, inclinare ad crassius, an ad tenuius, videturq́; id erratum quod ad crassius fit, magis vituperare. Mihi de ea quæstione dictum satis superq́; est, dicto loco, nunc illud solum dicam, non videri mihi Hippoc. de ea re loqui, sed de ratione procedendi in victus institutione, docereq́; nō esse procedendum à morbi principio p totum eius decursum addendo, vt ij faciebant, quos erroris arguebat paulò antea, atq; adhuc refellere perstat (vt ex iis q mox dicentur, intelliges) continētes duobus aut tribus B primis diebus ægrotos sine cibo, mox velut exæquatiri, dantes multū: sed detrahēdo sensim: nam ita maximè deuitatur repentina mutatio, & vt magis ad summū vigorē acceditur, datur cibi minus, vt fieri sanè oportere 1. lib. huius operis, & 8. Contr. (exceptis tamē quibusdā morbis) monstrauimus. Quod ergo continent hæc verba, perinde est ac si nunc diceret, quandoquidem ergo dictum est per morbos consuetudinem non posse omnino retineri, sed mutandam esse ex parte, scias eam mutationē C non debere fieri detrahendo cibum in principio, & procedendo ad adiectionem, sed detrahendo semper. Primis quidem diebus detrahendo ab eo cibo, quo sanus vtebatur, sed & ab eo qui primis diebus detur, detrahere sæpe expedit, vt æger videbitur suffecturus cū minori, donec morbus soluatur, aut inclinet. Nimirum vt morbus magis procedit ad statum, ita minus superest, atq; ita cum minori cibo sufficiet ægrotus. Quare detrahendum ita quoque. Verùm hoc in acutis potius fit, quorum summus vigor est pars breuissima, in longis enim ipse status solet multos dies occupare, ac proinde nō ita audemus extenuare victum, qui à principio visus est, etiamsi morbus ad statum videatur procedere. Quia ergo in acutis magis agendum est id quod dicitur, & hoc opere de acutis est scribendum, dicit, in quibus autem hoc faciendum sit, scribetur.

Πολλὰ δ' ἄν τις καὶ ἄλλα ἠδελφισμένα τοῖσιν εἰρημένοισι γράφοι, τό γε μὴν κρέσσον μαρτύριον. οὐ γὰρ E ἠδελφισμένον ἐστὶ τῷ πρήγματι περὶ οὗ μοι ὁ πλεῖστος λόγος εἴρηται, ἀλλ' αὐτὸ τὸ πρῆγμα, ἐπικαιρότατόν ἐστι διδακτήριον. οἱ γὰρ ἀρχόμενοι τῶν ὀξέων νοσημάτων, ἔστιν ὅτε οἱ μὲν σιτία ἔφαγον αὐθήμερον, ἠργμένοι ἤδη· οἱ δὲ καὶ τῇ ὑστεραίῃ. οἱ δὲ καὶ ἐρρόφεον τὸ προστυχόν. οἱ δὲ καὶ κυκεῶνα ἐρρόφεον. ἅπαντα δὲ ταῦτα κακίω μέν ἐστιν, ἢ εἰ ἑτεροίως τις διαιτηθείη. πολλῷ μέντοι ἐλάσσω βλάβην φέρει, ἐν τούτῳ τῷ F χρόνῳ ἁμαρτηθέντα, ἢ εἴ τις τὰς μὲν πρώτας ἡμέρας δύο ἢ τρεῖς κενεαγγήσειε τελέως, τεταρταῖος δὲ ὤν, τοιάδε διαιτηθείη, ἢ καὶ πεμπταῖος. ἔτι μέντοι κάκιον, εἰ ταύτας πάσας τὰς ἡμέρας προκενεαγγήσας, ἐν τῇσιν ὕστερον ἡμέρῃσιν οὕτω διαιτηθείη, πρὶν ἢ πέπειρον γενέσθαι τὴν νοῦσον. οὕτω μὲν γὰρ θάνατον φέρει φανερῶς τοῖσι πλείστοισιν, ἢν μὴ παντάπασιν εὐήθης ἡ νοῦσος εἴη. αἱ δὲ κατ' ἀρχὰς ἁμαρτάδες, G οὐχ ὁμοίως ταύτῃσιν ἀνήκεστοί εἰσιν, ἀλλὰ πολλῷ εὐακεσότεραι.

39 *Multa autem & alia ijs quæ dicta sunt germana scribere quis possit, hoc autē testimonium efficacius est. Non enim germanū est rei de qua multus habitus est sermo, sed res ipsa commodissimū est documētum. Quidam enim incipientes acute ægrotare, quandoque quidem cibos comedunt eadem die qua laborare cœperunt: quidam autem etiam sequenti: quidam verò sorbent quidquid occurrit: quidam autem & cyceonem sorbent. Omnia autem hæc deteriora sunt q̄ si quis aliter cibaretur: multò tamē minorem læsionem* B *inferunt, quæcunq; hoc tempore peccata sunt, quàm si quis primis duobus diebus aut etiam tribus, vacuari omnino vasa permittat: quarto verò aut etiam quinto ita cibet. Sed sanè deterius aget, q omnibus his diebus vasa priùs inaniens, sequentibus quibusdā diebus ita pauerit, priusquàm morbus concoctus sit. Ita enim mortem aperte afferet plurimis, nisi omnino morbus boni* C *moris sit. Errores verò qui in principiis committuntur, non similiter sunt inuincibiles, sed multò faciliores victu.*

Refutauit hucusque errorem eorum, qui primis diebus in inedia continebāt ægrotos, & deinde ad cibos affatim transferebant, quòd mutationes consuetudinis facerent repentinas, & varias: primam enim à sanorum victu ad inediam, mox alteram ab inedia ad cibos: probauit verò has mutationes noxias esse, translato argumento à germanis mutatio- D nibus, ab iis scilicet, quæ contingunt beneualentibus. Vocat verò ea germana, quia non sunt eadem, sed similia. Nimirum mutationes quæ contingunt in victu beneualentium, & quæ in ægrotantibus fiunt, nō sunt omnino eædem, neque verò easdem habent rationes, sed similes, & à quibus similitudinis gratia argumentum ducitur probabile. Nunc ergo persistens in refutatione eorundem dicit, multa etiam alia iis quæ dicta sunt germana scribi posse, vnde argumenta caperentur, malle autem se E nunc ipsam per sese rem indicare absurdam esse, quàm à germanis rebus argumentari. Efficacius autem (inquit) testimonium hoc est. Hoc, inquam, quod modò scribam. Non enim est germanum rei, de qua multus habitus est sermo, id est, de qua iam diu disputamus, sed est res ipsa commodissimum sui documentum. Sed quod est hoc documētum? certè quod in ægrotis ipsis experimur. Quidam enim incipientes acutè ægrotare, quandoque quidem cibos comedunt eadem die, qua laborare cœ- F perunt, cibos scilicet eosdem, quos sani comedebant, quidam autem etiam sequenti die, quidam verò sorbent quidquid occurrit, vt antea scilicet quàm ægrotarent, quidam verò sorbent cyceonē, vulgatissimam scilicet apud antiquos potionem, quæ parabatur ex polenta & vino. Itaque vtuntur quidam primis diebus morbi eisdem cibis & potionibus quibus anteà. Hæc autem deteriora sunt, q̄ si quis aliter cibaretur, id est, quàm si cibaretur te- G nuius, detrahens aliquid propter morbum. Multò tamen minorem læsionem inferunt quæcunq; hoc tempore peccata fiunt (vocat hîc peccata, nō quæcunq; in victu peccantur, sed excessus exsuperantiasque ciborum) quàm si quis primis duobus diebus, aut etiā tribus, vacuari omnino vasa pmittat,

quarto verò aut etiam quinto ita cibet, id est, plurimùm tribuat. Sanè (inquit) deteriùs aget, qui omnibus his diebus (quarto scilicet & quinto) vasa priùs inaniens, sequentibus quibusdam diebus ita pauerit, priusquam morbus concoctus sit. Videtur hæc repetitio inutilis eiusdem sententiæ, tamẽ non est, quia continet aliquid noui, idque vtile: In primis dicit, grauius errare, si quis totis quinque diebus inaniri permittat vasa, cùm postea cibos daturus sit, q̃ si solis tribus: deinde insinuat, esse quosdam qui continendi sint sine cibo, eò quòd sine eo possint durare donec morbus concoctus sit. Non enim vituperat simpliciter eos, qui dictis diebus vasa inaniri permittunt, sed cùm sequentibus diebus cibos daturi sint, antequàm morbus concoquatur, hoc verò tam graue esse dicit, vt mortem apertè afferat plurimis, nisi omnino morbus boni moris sit. Morbus boni moris est, qui valde salutaris, vt contrà mali moris, qui periculi plus ingerit, quàm pro eà, quam ostentat, magnitudine. Vt igitur mali moris morbus facultatem plurimùm debilitat, ita qui boni moris, debilitat minimè, robusta verò facultas errores etiam magnos & victus & curationis ferre potest. Hic autem error tantus est, vt nisi morbus omnino boni moris sit, plurimis afferat mortem. Reddit deinde causam, qua hic error maior est, q̃ si quis primis diebus plus accipiat quàm oportet. Ea est, quia errores (id est, cibi excessus, & exsuperantiæ) qui in principiis committuntur, non similiter sunt inuincibiles, sed multò faciliores victu, quàm qui procedente iam morbo ad iudicationem. Ergo vel hac solùm causa grauius est, primùm vasa inanire, deinde cibare, quàm primùm cibare, posteà inanire, quia quantò citiùs datur nimius cibus, tantum superest plus temporis, vt antè summum vigorem, quo facultatem maximè oportet vacare à cibo, emendetur: quantò verò posteriùs, tantò minus temporis superest, vt emendari possit, & tantò propiùs accedit crassus victus ad statum, à quo debet status esse alienissimus. Porrò ea additio meliùs emendatur detractione, quàm detractio additione, quia post illam additionem nisi detractio tempestiuè, vtpotè morbo eunte in iudicationem, additio verò intempestiuè eandem ob causam: deteriùs ergo emendabit additio, quia intempestiua, & quia debilitata priùs inedia facultate, & inanitis vasis, nihil faciet aliud quàm incoctionem, & crudorum distributionem. Videbitur fortasse contrarium esse his, quæ nũc Hippocrates, quod Galenus in commentatione proximæ sententiæ dixit: conferens enim cibi excessum, cum defectu, dixit, qđ minus est, facilè emẽdatur, quod verò plus est, exuperatque, noxas facit inemendabiles: Hippocrates verò dicit, faciliùs emendari, si quis plus cibi quàm par sit, primis diebus det, quàm si minus. Non est tamen contrarium. Galenus enim dixit, faciliùs emendari defectum quàm excessum, Hippocrates faciliùs emendari excessum primis diebus factum, quàm posterioribus: constat verò hæc esse diuersa, neq; collationes eas esse eorundem: præterea constat toto cœlo errare eos, qui cùm morbus in initio agnosci non posset, consulunt victum extenuari: satius enim sit non nisi parum extenuare. Nam si ignoratione morbi aliquid delictum erit, tamen emendabitur meliùs, quod mediocritatem superauerit.

A 41 Τοῦτο οὖν ἡγεῦμαι μέγιστον διδακτήριον, ὅτι οὐ στερητέαι αἱ πρῶται ἡμέραι τοῦ ῥοφήματος, ἢ τοίου ἢ τοίου τοῖσι μέλλουσιν ὀλίγον ὕστερον ῥοφήμασιν ἢ τοίοις,
42 ἢ τοίοις χρέεσθαι. πυθμένοθεν μὲν οὖν οὐκ ἴσασιν, οὐδ' οἱ τῇσι κριθώδεσι πτισάνῃσι χρεόμενοι, ὅτι αὐτέῃσι κακοῦνται, ὁκόταν ῥοφέειν ἄρξωνται, ἢν προκενεαγγήσωσι δύο ἢ τρεῖς ἡμέρας ἢ καὶ πλέονας· οὐδ' αὖ οἱ τῷ χυλῷ χρεόμενοι γινώσκουσιν, ὅτι αὐτέοισι
B βλάπτονται ῥοφέοντες, ὅταν μὴ ὀρθῶς ἄρξωνται τοῦ ῥοφήματος· τόδε μὲν φυλάσσουσι καὶ γινώσκουσιν, ὅτι μεγάλην τὴν βλάβην φέρει, ἢν πρὶν πέπειρον τὴν νόσον γενέσθαι, κριθώδεα πτισάνην ῥοφήσῃ ὁ κάμνων, εἰθισμένος χυλῷ χρέεσθαι. πάντα οὖν ταῦτα, μεγάλα μαρτύρια, ὅτι οὐκ ὀρθῶς ἄγουσιν ἐς τὰ διαιτήματα οἱ ἰητροὶ τοὺς κάμνοντας, ἀλλ' ἐν ᾗσί γε νούσοισιν οὐ χρὴ κενεαγγέειν τοὺς μέλλοντας ῥοφήμασι διαιτᾶσθαι, κενεαγγέουσιν. ἐν ᾗσί τε οὐ χρὴ με-
C ταβάλλειν, ἐκ κενεαγγείης ἐς ῥοφήματα, ἐν ταύτῃ-
43 σι μεταβάλλουσι, καὶ ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ ἁμαρτάνουσιν. ἐνίοτε δὲ ἐν τοῖσι καιροῖσι μεταβάλλουσιν, ἐς τὰ ῥοφήματα ἐκ τῆς κενεαγγείης, ἐν οἷσι πολλάκις ἀρήγει ἐκ τῶν ῥοφημάτων πλησιάζειν τῇ κενεαγγείῃ, ἢν οὕτως τύχῃ παροξυνομένη ἡ νοῦσος.

41 *Hoc igitur existimo maximum documentum, quòd non sint priuandi primi dies potione tali*
D *vel tali, iis qui posterius vsuri sint potionibus talibus, vel talibus. Omnino igitur ignorant, & qui*
42 *granosis ptissanis vtuntur, se eos malè afficere, cùm sorbere incipiunt, præuacuatis priùs vasis duos aut tres dies, aut etiam plures: neque sanè qui cremore vtuntur, intelligunt lædi eos qui sorbent, cùm non rectè incipiunt sorbere. Hoc*
43 *quidem cauet & agnoscunt, magnam læsionem*
E *afferre, si antequàm morbus concoctus fiat, granosam ptissanã sorbeat ægrotus, solitus cremore vti. Omnia igitur hæc magna testimonia sunt, non rectè medicos perducere ægrotos in victum: sed in quibus non oportet vasa inanire, vtpotè sorbitionibus cibandos, inaniunt vasa: in quibusq; non conuenit mutare ex inanitione vasorum in sorbitiones, in his mutant, & plurimum errant. Aliquando verò & in ipsis occasionibus*
F *mutant in sorbitiones ex vasorum inanitione, in quib. sæpe expediebat ex sorbitionibus accedere ad vasorum inanitionem, si ita fors ferat, in exacerbatione morbi.*

Colligit ex dictis errare Medicos q cùm posteà cibum daturi sint ante morbi concoctionem, primis diebus vasa inaniri permittunt, speciatimque perstringit eorum errores, atque ex iis quæ ipsimet faciebant, eos reuincit. Hos consentaneum est fuis-
G se Cnidos, aduersus quos hic liber à principio scriptus est. Hoc igitur (inquit) existimo maximum documentum, quòd non sint priuandi primi dies potione tali vel tali, iis qui posteriùs vsuri sunt potionibus talibus vel talibus, hoc est, quacunque potione quis vsurus sit, si modò aliqua vsurus est posterius

ſteriùs, antequam morbus concoquatur, non eſſe eum omni potione primis diebus priuandum, ſed concedendam ei eſſe aliquam. Neſciunt igitur quid faciant, ſeque ægrotos magnoperè lædere non intelligunt, qui granoſis ptiſſanis (totis ſcilicet ptiſſanis) vtuntur, cùm ſorbere incipiunt, præeuacuatis priùs vaſis duos aut tres dies, aut etiam plures: neque qui cremore vtuntur, intelligunt lædi eos qui ſorbet, niſi rectè ſorbere incipiant, nõ ſcilicet præinanitis priùs vaſis: tamen cùm hęc non intellegant, illud cauent, & agnoſcunt, magnam læſionem afferre, ſi antequam morbus cõcoctus fiat, granoſam ptiſſanam ſorbeat ægrotus, qui cremore vti cœperit. Itaq; cauent, ei quem cremore cibare cœperint, granoſam dare, anteqũa coquatur morbus. tamen non cauent ei, cui nihil dare cœperint, antequam coquatur morbus, dare cremorem, aut etiam ptiſſanam, cùm tamen eadem ratione, atq; adeò maiori hoc caueri deberet, plus enim auget, qui nihil capienti dat cremorem, q̃ qui capienti cremorem, dat ptiſſanam. Omnia igitur (inquit) hæc magna teſtimonia ſunt, non rectè Medicos perdocere ægrotos in victum, ſed eos in quibus non oportet vaſa inanire, vtpotè ſorbitionibus cibandos (antequam ſcilicet morbus concoctus ſit) inaniunt vaſa: in quibus non conuenit mutare ex inanitione vaſorum in ſorbitiones (vtpote qui poſſint ſine cibo tranſigere vſq; ad morbi concoctionem) in his mutant. Nimirum illi in morbis omnibus vulgarium more, neque eſſentia, neque conſtitutione morbi præcognita, continebãt ægrotos primis diebus, alij duobus, alij tribus, alij quatuor, ſine cibo, moxq; cibum dabant, alij ptiſſanæ cremorem, alij ptiſſanam totam. Atque ita quibus neceſſe erat cibum dare, vtpote nõ ſufficturis ſine eo vſq; ad morbi vigorem, denegabant, & iis qui ſine eo poterant tranſigere, ante vigorem tribuebant. Accedit, inquit, quòd hi cùm primis diebus cõtinuerint ægrotos ſine cibo, incipientes deinde virtuti timere, omnia perturbant, & in ipſis occaſionibus mutant ex vaſorũ inanitione in ſorbitiones, in quibus ſæpe expediebat ex ſorbitionibus accedere ad vaſorum inanitiones: hoc eſt, coguntur ſæpe eis horis cibum præbere, quibus etſi cibum anteà indulſiſſent, oporteret denegare, vt ſi ita ſors ferat, in exacerbatione morbi, & in ipſo paroxyſmo. Itaque non ita oportet agere, ſed vt quibus daturus cibum ſis, ab initio des, vel vt poſsis deinde citra perturbationem horis incommodis denegare.

¶ Ἐνίοτε δὲ καὶ ὠμὰ ἐπισπῶνται ἀπό τε κεφαλῆς, καὶ τοῦ περὶ τὸν θώρηκα τόπου χολώδεα, ἀγρυπνίαι τε συνεμπίπτουσιν αὐτέοισι, δι' ἃς οὐ πέσσεται ἡ νοῦσος· περίλυποί τε καὶ πικροὶ γίνονται, καὶ παραφρονέουσι. καὶ μαρμαρυγώδεα σφέων τὰ ὄμματα. καὶ αἱ ἀκοαὶ ἤχου μεσταί, καὶ τὰ ἀκρωτήρια κατεψυγμένα. καὶ οὖρα ἄπεπτα, καὶ πτύσματα λεπτά, ἢ ἁλυκά, καὶ κεχρωσμένα ἀκρήτῳ χρώματι σμικρά. ἱδρῶτες περὶ τὸν τράχηλον. καὶ διαπορήματα. καὶ πνεῦμα προσπταῖον ἐν τῇ ἄνω φορῇ, πυκνόν, ἢ μέγα λίην. ὀφρύες δεινώσιος μετέχουσαι, λειποψυχώδεα πονηρά, καὶ τῶν ἱματίων ἀπορρίψιες ἀπὸ τοῦ στήθεος, καὶ χεῖρες τρομώδεες. ἐνίοτε δὲ καὶ χεῖλος τὸ κάτω σείεται.

Aliquando autem & cruda attrahuntur de capite & regione thoracis, biliosa, & vigiliæ coincidunt eis, ob quas non coquitur morbus: triſtes quoque & amari fiunt, & delirant: & ſplendores obuerſantur ante eorum oculos, & aures ſonitu plenæ, & extrema perfrigerata, & vrinæ incocta, & ſputa tenuia & ſalſa & mero colore tincta, pauca. Et ſudores circa ceruicem: perplexitates, & ſpiritus offendens, in latione ſurſum denſus, aut magnus valde: ſupercilia grauiter ſe habentia, deliquia animi praua, & reiectiones ſtragulorum à pectore, & manus tremulæ: aliquando autẽ & labium infernum concutitur.

¶ Dictum eſt anteà, tantũ eſſe eum errorem quem Cnidij in victu committebant, vt plurimi morerentur, atque adeò omnes, quorum morbi non eſſent benigniſſimi, nũc narrat ſingillatim noxas, quæ illis ſuccedere ſolent. Earum quas narrat, quædam ſuccedere natæ ſunt inediæ primorũ dierum, quædam cibationi repentinæ poſt tantam vaſorum inanitionem, quædam vtrique, aut ambabus cauſis ſimul. Quoniam verò vtrunque ab illis fiebat, & vtrunque ab Hippocrate vituperatur, fruſtrà contenditur à quibuſdam enarratoribus, adſcribenda ſint hæc huic an illi cauſæ. Satius ſit, citra contentionem, quamcunque harum læſionum referre, in quam maximè congruat cauſam. Aliquando dicit trahi bilioſa cruda de capite & regione thoracis. Eſt qui non intelligens cur trahatur bilis de capite & thorace, partibus adeò pituitoſis, in ventrem, ac nõ potiùs ex hepate, velit intelligi; trahi à capite & thorace, vt ſcilicet caput & thorax ſint quæ trahant. Tuncque videntur, vigiliæ, & triſtitiæ, & deliria, & alia omnia huiuſmodi, rectè ſequi pleno bile capite, & ſpiritus difficilis pleno pectore. Verùm hoc, vt de re ipſa nihil dicam, nõ fert ipſa ſermonis proprietas: dicit enim, ἐπισπῶνται ἀπό τε κεφαλῆς, καὶ τοῦ περὶ τὸν θώρηκα τόπου. ἀπὸ verò nõ coniungitur facienti aliquid, ſed ei à quo, velut à loco. Nos ergo oportet legitimam lectionem enarrare. Non inquit ſimpliciter, trahuntur à capite, ſed, aliquando trahuntur. Nimirum incipiente famę non trahuntur bilioſa in ventrem, niſi ex hepate, & vicinis hypochondriis, aliquando autẽ procedente plurimùm vaſorum inanitione, trahuntur etiam vndique, atque adeò de capite & thorace. Hoc verò dicit fieri in febricitantibus alioqui febribus putridis, qui longa inedia in initiis macerãtur, in illis verò neceſſe eſt bilem crudam, id eſt, non conſequutam eam coctionem, quę morbo ad ſummum vigorem iam accedente conſequutura eſt, toto corpore abundare: trahetur ergo verſum ventrem præ fame vndique, ea verò quę ex capite & thorace confluet, noxas faciet apertiores. Nam commota agitataque in capite bile, vigiliæ accident, & delirabunt, & ſplendores obuerſabuntur ante oculos, & aures erunt ſonitu plenæ. Nimirum bilis commota oculos & aures titillabit, debilitas verò quæ ex inedia etiam nata fuerit, fecerit vt à leuiſsimis etiam cauſis multum ea inſtrumenta patiantur. Ita fit, vt qui capite plurimũ debilitati ſunt, ſuffuſorum viſa ſemper habere, & tinnitum aurium, videantur. Neq; ſanè hæc ſymptomata poſt multam inediam tollet cibus repentè & copioſè datus, ſed augebit, quia malè coquetur, &

multus crassusq; vapor inde ascendens debiles oculos & aures præterlabetur. Quia vigilant, fieri dicit, vt morbus nõ coquatur. Nimirum somnus concoctiones omnes promouet. Vbi consideratione dignissimum est, inedia fluxiones moueri & augeri, & concoctionem morbi impediri, cùm tamen nihil adeò à Medicis celebretur, quàm cibo & vino fluxiones augeri, inedia & aqua cohiberi (& hanc ob causam Hippocrates ad recentia vlcera tenui cibo & aqua: & Galenus in inflammationum initiis tenuissimo victu vti censent, & ego morbos omnes pendentes ex fluxione à communi cibandi ratione excepi) & concoctionem morbi cibo prohiberi, ac proinde morbo consistente in summo vigore, & parum ante illum detrahere Hippocrates iubeat, vt natura vacet concoctioni morbi, quæ eo tempore maximè viget. Sed etsi hoc ita sit, nihil faciendum est nimis. Pleraque enim facta nimis, per accidens afferunt noxas, quas cum mediocritate suscepta nata sunt prohibere: nam & motus, & calida balnea, nimia cùm sunt, refrigerant. inedia solet morbi concoctionem properare, ea si tantà sit, vt eleuet somnum, hanc ob causam eam impediet. Ita etiam inanitio mediocris facit, vt nulla pars in aliam mittat, nimia facit vt quæcunque à quacunque alia extorqueat: incoctionem ergo cùm afferant vigiliæ, fiunt vrinæ incoctæ, & sputa tenuia, & pauca. Verùm quia ea cruditas non frigore, sed vrente calore fit, fiunt etiam salsa quæ ex pituita, & syncero colore tincta, valdè scilicet flaua aut chlara, quæ ex bile. Eadẽ ratione vrinæ fuerint tenues, non tamen albæ, sed flauæ. Tristes quoque fiunt & amari. Tristes & iracundos intelligo vocari tristes & amaros. Tristes, scilicet, & leuissimis de causis irascentes. Nimirum ob debilitatẽ, & bilem effusam, & hac & illac deerrantem, sunt sibi magnoperè displicentes, & irritátur facillimè: extrema his perfrigerantur ob naturalis calidi debilitatem, ob quã etiam fiunt deliquia animi praua: hoc est, cum magna debilitatis significatione euenientia, cùm in pulsu, tũ etiam in vultu, & aliis. Sudores etiam circa ceruicem instante deliquio fieri solent, expirante humore cum spiritu, eo loco qui grandioribus poris ob oscula venarum & atteriarum, quę in eam cutis partem finiuntur. Auxerit etiam eos sudores post magnam debilitatem cibus aut potus copiosè acceptus. Sudores enim fiunt iis, qui pluri cibo aut potu vtuntur q̃ pro sua facultate: quæ causa conualescentes solent frequenter sudare, & à cibo magis. Perplexitates etiam eandem ob causam fiunt. Nimirum qui debiles sunt, ac multò magis si debiles simul & distenti cibo, anxij sunt, & nesciunt quid sibi faciant. Stragula etiam reiiciunt è pectore, & habent supercilia demissa; & velut pondus incumbẽs sentiunt. Sola enim debilitas facit partes ipsas esse graues & demissas, si vapores multi & crassi ex cibo repentè dato accedát, sensum ponderis auxerint. Spiritum etiã dicit esse eis offendentem, in latione sursum densum, aut valde magnum. Intelligunt omnes enarratores fieri offendentem in latione aeris sursum, hoc est, in expiratione. Non video tamẽ qui dicat, cur in expiratione potiùs q̃ in inspiratione: cùm præcipuè in inspirationem plus virium natura apponat, ac proinde faciliùs citiusque necesse sit in ea offendat, q̃ in expiratione. Ego me ab hac difficultate facilè expedio: non enim legi censeo, offendens in latione sursum, sed, offendens, in latione sursum versus densus, aut valdè magnus. Nimirũ est offendens, vt esse solet in inspiratione, & in expiratione densus aut valdè magnus. Offendens quidem, vt in aphor. dicitur, conuulsionem significat in febribus. Fieri verò poterit, vt ob manifestã causam citra conuulsionem fiat, vt lugentibus pueris solet, atq; his, ob ventris inflationem instrumentorum spiritus motum impedientem, & priori inedia comparatam debilitatem. Fit enim vt quia debilis virtus impedita instrumenta nõ potest dilatare, motum in medio intermittat: atq; hanc ipsam ob causam dilatatũ thoracem dimittere properat, dimittitque multùm, & quietẽ externam breuem facit: hocq; est facere crebrum in expiratione: aut constrictionem magnam, quod est facere in expiratione magnũ. Fiunt his manus tremulæ, & aliquando labium infernum concutitur. Tremor si propriè, & vt à Gal. solet, hoc loco accipiatur, solam significet animalis facultatis debilitatem, nõ potentis partes firmiter continere: verùm apud Hippoc. vt sæpe animaduertimus, de omni motu tremulo, siue ob conuulsionẽ, siue ob rigorem, siue vtcunq; aliter fiat, dicitur. Euenit verò sæpissimè manuũ conuulsiuus motus ob satietatem ventriculi ascendẽtibus in caput vaporibus: & manuum neruos in via offendẽtibus. Hanc ob causam cùm fiet talis tremor, meritò & tremor labij inferni succedet. Fit enim hic ob passionem oris ventriculi per communem membranam communicatam, atq; ita solet vomitum instantem significare.

Ταῦτα δὲ ἐν ἀρχῇσι παραφαινόμενα, παραφροσύνης δηλωτικά εἰσι σφοδρῆς, καὶ ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ ἀποθνήσκουσιν. οἱ δὲ διαφεύγοντες, ἢ μετ᾽ ἀποστήματος, ἢ αἱμαλέου ῥύπου ἐκ τῆς ῥινὸς, ἢ πῦον παχὺ πτύσαντες διαφεύγουσιν, ἄλλως δὲ οὔ.

45 *Hæc autem in initiis apparentia, significant delirium vehemens, & plerique moriuntur: qui verò effugiunt, aut cum abscessu, aut fluxu sanguinis ex naribus, aut crassum pus excreantes effugiunt, aliter autem minimè.*

Hîc censet Galenus initij nomen dici de tempore cruditatis, docereque Hippocratem hæc quæ dicta sunt, si ante signa concoctionis appareant, significare mortem, aut difficile iudicium, ac proinde plerosque mori: & eos qui effugiunt, difficulter iudicari, ac proinde cum abscessu (nisi hunc, vt solet, fluxus sanguinis narium anteuertat) aut cũ puris crassi excreatione. Possunt enim hæc signa esse mortis, & iudicij. Lethalia verò quæ decretoria esse possunt, cum signis concoctionis sunt bona; cum contrariis, sunt lethalia: cum cruditate sunt etiam mala plerunque, si tamen facultas valdè robusta sit, fiunt difficilis iudicij. Sed contingit dubitare, qui possint hæc signa dictis ægrotis in initio apparere, cùm illi acutè laborẽt, & plures dies insumantur in eum victum, à quo ea fiunt: raró enim non, dum in victu error committitur, tempus cruditatis præteribit. Præterea cur post tantam vasorum inanitionem expectetur fluxus sanguinis? Ego certè in alium sensum feror: non ob hæc solùm, sed quia ipsa series eorum quæ dicta sunt, moxque dicendorũ, aliud mihi insinuat. Nimirum dixerat hæc ob errorem illum in victu fieri solere: explicat

nunc

A nunc quàm grauia sint. Non sunt tamen æquè grauia, cùm ob victus errorem fiunt, atque cùm citra omnem occasionem. Nam & in facie illa pessima quam Hippocrates initio Prognostici describit, interrogare iubet, an famem sustinuerit homo, quasi ita minùs graue signum futurum sit, atque adeò minùs, vt intra diem & noctem tolli solere dicat. In his ergo omnibus perinde eueniet, si ob famem seu vasorum inanitionem facta sint. Sed rursum dices, si tantum detrahit fames prægressa, vt intra diem &
B noctem tollantur, falsò profectò dixerit Hippocrates nuper, plurimos eorum qui fame vexantur primis diebus, & posteà multum accipiunt, mori. Certè vera sunt hæc omnia, neq; repugnantia vllo modo. Nam aliis omnibus paribus, haud dubiè causa manifesta minuit periculum, quæcunque signa in ægroto esse ponantur. Nihilominus ab ipsis caussis procatarcticis euenit lædi homines, nunc plus, nūc minùs, vt illæ sunt grauiores, & homines affici magis parati. Videmus enim plurimos mori, qui quibusdam occasionibus cœperunt laborare. Nunc er-
C go apparatus ponatur esse æqualis: tamen constat, in initio Prognostici, minoris multò causę mentionem fieri quàm hic. Nō enim interrogare iubet, an tantoperè confectus fuerit fame, sed an fames eum teneat, intermisso fortasse cibo die vna aut duabus: hîc verò maximus quidam in victu error, qui grauior multò causa est; dicitur hæc facere. Hæc ergo causa etsi procatarctica sit, tamen quia maxima, periculosam affectionem fecerit, quanquā ne ita quidem adeò; atq; si sine omni causa hæc symptoma-
D ta fierēt: neque sanè eodem modo subueniendum erit ei, cui ob factam vasorum inanitionem insint, atque cui ab initio, id est, nulla tali causa prægressa. Hæc videtur mihi insinuare, dicens, hæc apparentia ab initiis, id est, per sese & nulla causa manifesta, nulloque victus errore antecedente, adeò grauia sunt, vt significent delirium vehemens (meritò addit vehemens, leue enim in ipsis signis esse ponebatur) & plerique moriuntur: qui verò effugiunt,
E aut cum abscessu, aut fluxu sanguinis è narib⁹, aut crassi puris excreatione. Omnia enim illa si fiant sponte, significant multitudinem, in ventre, capite, & thorace: ex ventre verò abscessum, ex capite fluxum sanguinis, ex thorace excreationē puris, meritò expectes: Si verò (hæc insinuantur, suppleri autem debent, vt intelligatur ipsa sermonis series) nō ab initiis, sed postquam victus extenuatione sint debilitati, fiant, grauia sanè, sed non adeò, sunt, & curandi refectione præcipuè sunt. Errant verò Me-
F dici, hæc neque distinguentes, neque dignoscere valentes. Nam addit.

Οὐδὲ γὰρ τῶν τοιουτέων ὁρέω ἐμπείρους τοὺς ἰητροὺς, ὡς χρὴ διαγινώσκειν τὰς ἀσθενείας ἐν τῇσι νούσοισιν, αἵ τε διὰ κενεαγγείην ἀποτελοῦνται, αἵ τε δι' ἄλλον τινὰ ἐρεθισμὸν, αἵ τε διὰ πόνον καὶ ὑπὸ ὀξύτητος τῆς νούσου, ὁκόσα τε ἡμέων ἡ φύσις καὶ ἡ ἕξις ἑκάστοισιν ἐκτεκνοῖ πάθεα καὶ εἴδεα παντοῖα. καίτοι σωτηρίην ἢ θάνατον φέρει, γινωσκόμενα ἢ ἀ-
G γνοούμενα τὰ τοιαῦτα. μεῖζον μὲν γὰρ κακόν ἐστιν, ἢν διὰ τὸν πόνον καὶ τὴν ὀξύτητα τῆς νούσου ἀσθενέοντι προσφέρῃ τις ποτὸν, ἢ ῥόφημα πλεῖον, ἢ σιτίον, οἰόμενος διὰ κενεαγγείην ἀσθενέειν. ἀεικὲς δὲ καὶ διὰ κενεαγ-
A γείην ἀσθενέοντα, μὴ γνῶναι, καὶ πιέζειν τῇ διαίτῃ. φέρει μὲν γάρ τινα κίνδυνον καὶ αὕτη ἡ ἁμαρτὰς, πολλῷ δὲ ἧσσον τῆς ἑτέρης, καταγελαστοτέρη δὲ πολλῷ αὕτη μᾶλλον ἡ ἁμαρτὰς τῆς ἑτέρης. εἰ γὰρ ἄλλος ἰητρὸς, ἢ καὶ ἰδιώτης εἰσελθὼν, καὶ γνοὺς τὰ συμβεβηκότα, δοίη καὶ φαγεῖν καὶ πιεῖν, ἃ ὁ ἕτερος ἐκώλυσεν, ἐπιδήλως ἂν δοκέοι ὠφεληκέναι. τὰ δὲ τοιαῦτα μάλιστα καθυβρίζεται τῶν χειρωνακτέων ὑπὸ τῶν ἀν-
B θρώπων. δοκέει γὰρ αὐτέοισιν ὁ εἰσελθὼν ἰητρὸς ἢ ἰδιώτης, ὥσπερ ἐκ τεθνεῶτα ἀναστῆσαι. γεγράψεται οὖν καὶ περὶ τούτου σημήϊα, οἷσι δεῖ ἕκαστα τουτέων διαγινώσκειν.

47 *Neque enim harum rerum video expertos esse Medicos, vt oporteat dignoscere debilitates in morbis, quæcunque ob vasorum inanitionem perficiuntur, & quæcunque ob aliam aliquam irritationem, & quæcunque ob dolorem, & à*
C *morbi acutie, & quascunque passiones & species omnigenas nostra natura, & habitus, parit quibuscunque. Atqui salutem aut mortem afferunt cognita aut ignorata hæc. Maius enim*
48 *malum est, si ob dolorem aut acutiem morbi debilitato offerat quis potus aut sorbitionis plus aut cibi, putans ob vasorum inanitionem debilitatum esse. Indecens etiam est & ob vasorum*
D *inanitionem debilitatum non agnoscere, & premere victu. Affert enim etiam hic error periculum aliquod, multò autem minus quàm alter, ridiculus tamen multò magis hic error altero. Si enim alius Medicus, aut etiam idiota, accedens, & agnoscens quæ accidunt, dederit & cibum & potum, quæ alter prohibuerit, manifestò vtique videatur auxilium attulisse. Talia ve-*
E *rò maximè omnium quæ fiunt, vituperantur ab hominibus. Videtur enim ipsis qui accessit, Medicus, aut idiota, velut mortuum suscitasse. Scri-*
49 *bentur autem & de hoc signa, quibus oportet horum quæcunque dignoscere.*

Quatuor causas esse dicit debilitatis in morbis acutis, vasorum inanitionem, & aliquam aliam irritationem, & doloris vehementiam, & morbi acutiem. In inanitione vasorum est omnis euacuatio
F magna, siue effuso aliquo succo fiat, vt missione sanguinis, aut expurgatione, aut sudore, aut euacuatione insensili: atque siue hæc fiant sponte, vt sanguis ex hæmorrhoidibus, vtero, aut narib⁹ exit, & diarrhœa, dyssenteriáve vltrò cietur, aut sudor copiosaque expiratio: siue arte prouocantur hæc, aut secatur vena, aut pharmacum propinatur: siue per accidens, detracto cibo euacuatio vasorum fiat: Irritationis nomine intelligit causas omnes manifestas: atque proinde dicit, & quæcunque ob aliam
G aliquam irritationem. Nimirum inedia aut euacuatio causa externa & manifesta est. In hoc genere est omnis vehemens animi aut corporis motus, & passio, vt si homo linquatur animo, aut debilis sit ob tristitiam, metum, timorémve ingentem, aut gaudium profusum, vel ob vigiliam longam, vel ob la-

borem crebrò desidendi, aut molestiam aliquã vtcunque illatam, dolor omnis vehemens deiicit magnoperè vires, atque hanc ob causam cogimur sæpe narcoticis occurrere, etiam ipsam affectionem præter naturam augentes: quia vix fieri potest vt morbus aliquis cũ assiduo dolore diu duret, quin vires omnes magnoperè prosternat: In morbi acutie sunt omnes debilitates, quæ p morbi vehementiam fiunt: siue, inquam, ex magnitudine essentiæ propriæ procedat debilitas, vt cùm ob solam febris magnitudinem ægroti linquuntur animo: siue ob cacoethes, vt cùm ob malignitatem febris: siue ob naturam partis affectę, vt cùm linquuntur animo ob oris ventriculi, aut vteri, aut cerebri affectionẽ, siue ob multitudinem excremẽtorum, siue ob duo plurave horum simul. Hæc oportet Medicos posse dignoscere, quia illis non eodem modo occurritur, sed pro causæ differentia variè. Debilitato enim ob febris magnitudinẽ, nulla ratione occurretur melius quàm aqua gelida, quæ si ob vterinam affectionem labente facultate detur, strangulabit. Si ob malignam facultatem vires labantur, occurrẽdum est elexipharmacis, quæ ad facultatem multitudine succorum oppressam nihil contulerint, sed dum inaniter citra necessariam euacuationẽ tempus teritur, calor naturalis suffocabitur. Oportet ergo agnoscat hæc Medicus, atq; etiam quascunque passiones, & species omnigenas nostra natura & habitus parit quibuscunq;. Hoc est, & omnium passionum species, in quas quæcunque naturalis temperies & cõpositio prona est, & à quibus causis quæcunque natura facilè patitur, aut non. Nam his ignoratis, in multa incommoda ægrotos adducet: velut si Medicus hominem superna parte pituitosum in inedia continuerit, parùm lædet, si verò picrocholum, fortasse interimet. Vsque adeò verum est quod Hippocrates dicit, salutem aut mortẽ afferunt cognita, aut ignorata hæc. Eius quod nos fusius diximus, de diuersa ratione occurrendi debilitati ex diuersis causis ortæ, vnum producit exemplum, quod ad præsentem sermonem magis facit. Maius enim (inquit) malum est, si ob dolorem, aut acutiem morbi debilitato, afferat quis sorbitionis aut potus aut cibi plus, q̃ si (hoc enim oportet suppleri) debilitato ob vasorum inanitionem. Indecẽs etiam est, debilitatum ob vasorum inanitionẽ non agnoscere, & victu premere, quasi ob repletionem debilitatus sit. Itaque inanitum non oportet victu premere, sed reficere, quia morbos ex repletione curat inanitio, & ex inanitione repletio: eis verò q̃ ob dolorẽ aut morbi magnitudinẽ debilitati sunt, nõ oportet cibi aut potus dare plus. At verò vtrunque horum videtur falsò dici. Nam si inanitum nõ oportet victu premere, oportet ergo ei cibum dare, si autem oportet cibum dare, malè dicit Hippocrates, maius malum esse cibum augere debilitato ob dolorem, aut acutiem morbi, q̃ debilitato ob vasorum inanitionem. Hæc enim dictio innuit, malum etiam esse cibum augere debilitato ob inanitionẽ. Porrò quandoquidem dolor assiduus euacuationis quantitati detrahit, vt 1. ad Glauc. Galenus dicit, quia debilitat, certè eadem ratione cibum petet augeri. Verùm hæc ita definiuntur. Debilitato & inanito malum est cibũ repentè dare, q̃a vt dictum anteà est, non sustinet: tamẽ multò grauius malum sit, victu premere, & cibo amplius priuare: grauius

A etiam sit debilitato ex dolore cibum multum dare, quia refectionem quæ cibo agitur, magis petit inanitio quã dolor. Petit nihilominus debilitas, quæ ex dolore fit cibi plus, q̃ dolor ipse peteret, nisi debilitaret. Nimirum recenti cibo vires refectionem quandam recipiũt, quacunq; causa debilitatæ sint, maiorem autem multò, cùm causa ipsa debilitatis, penuria est. Itaq; cùm penuria debilitat, vtéris refectione, ne tamen ea nõ feratur, reficies paulatim & cibo tenui, repetito crebrò: & sola hæc refectio B curatio fuerit idonea: cùm verò debilitat dolor, aut morbi magnitudo, si debilitas instanter vrgeat, tùc quoque cibo reficies aliquo: ad curationem autem te cõuertes mox, per anodyna, aut narcotica, in dolore: per euacuationem in multitudine, & per idoneam propriamq; curationem morbi cuiuscunq;. Explicat deinde cur cibum dare debilitato ob dolorem, aut morbi acutiem, vocauerit malum, & victu premere inanitum, vocauerit indecens, dicens, secundum hũc errorem afferre ægroto periculum C minus q̃ priorem, verùm esse multò magis ridiculum apud vulgus. Meritò autem malum dicitur quod periculosum: indecens, quod ridiculum esse tale ostendit, dicẽs, si enim alius Medicus aut etiam idiota accedens, & agnoscens quæ accidunt (aut etiam non agnoscens) dederit & cibum & potũ quæ alter prohibuerit, manifestè vtique videatur auxilium attulisse. Talia verò maximè omnium q̃ fiunt, vituperantur ab hominibus. Videtur enim qui accessit Medicus aut idiota, velut mortuum D suscitasse, & id quidem sine multa opera, sed cibo & potu. Certè ridiculum esse hoc, atque eam ob causam sæpe Medicos derideri, verissimè dicit: verùm quod minus periculi afferre hunc errorem, etsi magis ridiculus sit, dicit, magnam dubitationẽ habet. Nam hominem inanitum & debilem inedia macerare, nihil videtur aliud q̃ facultatem extinguere: præ dolore autem aut morbi acutie debilitato cibum dare copiosum, augendi morbi causa est. Quantò igitur plus spei superest aucto quantumuis morbo, q̃ E extremè debilitata facultate, tantò maius periculum in eo errore esse videtur, q̃ in contrario. In primis hîc intelligi debet, eum dolorem, atq; eam morbi acutiem, ob quæ debilitatus quis esse ponitur, ex nimia materiæ copia pendere, atque adeò eam debilitatem esse ex aggrauatione tanta, vt fecerit dolorem ingẽtem, aut morbum acutissimum. Si quis enim ob dolorem, qui ex intemperie quapiam, citra magnam succi copiam consistat, debilis sit, tam longè abest vt lędatur cibo, plusquam inanitus, F inedia, vt ne lædatur quidem, nisi maxima quantitate detur. Itaque conferuntur hîc duo hæc, debilem & inanitum, tenui victu premi, & dolentem, aut acute laborantem præ multitudine, debilemq; ex aggrauatione, crasso onerari. Atque tunc quoque longa est quæstio, à qua Galenus se expedit, dicens, si quis eos qui ob vasorum inanitionem parũ valent, tenui victu presserit, læsurum quidem, tamen aut non tam euidenter, aut non tam celeriter. Itaq; læsionem ex victu crasso in repletis non dicit esse G necessario maiorem, esse tamen affirmat euidentiorem ac citiorem, quia qui ita moriuntur, suffocantur, solentque apoplectica aliqua passione, aut repentino alio casu cadere: qui verò moriuntur præ inopia, moriuntur paulatim, marcescente naturali calore. Itaque eueniunt hæc pericula ignoratione

distinguendi

distinguendi causas imbecillitatis: oportet ergo Medicum notas habere earum. Quas quidem, quia hîc non erat locus disserendi de causis morborum aut symptomatum, alibi se promittit scripturum. Verùm quia neque toto opere occurreut, neq; verò alio aliquo nisi sparsim, non fuerit inutile à me nunc dici breui. Ex tribus mihi videtur pendere tota ea dignotio: iis quę adsunt, affueruntve, aut non: propria cuiusque hominis natura: & propriis singularum passionum signis. Iis quæ antecesserunt, aut non, quale est illud in initio Prognostici, interrogare oportet an vigilauerit homo, aut aluus soluta sit, aut fames aliqua ipsum teneat. Nunc quoque ab iis quæ antecesserunt, ita procedit coniectura: Si homo ad quem accedis, tres aut quatuor dies sine cibo transegit, aut copiosissima diarrhœa, aut fluxu sanguinis laborauit, aut alioqui à Medico immoderatè inanitus est, meritò coniectes, ob vasorum inanitionem esse debilem: ita enim Hippocrates conuulsionem ab inanitione esse suspicatur, si à vehementi pharmaco, si à longo alui profluuio, si à fluxu sanguinis. Verùm quia fieri potest, vt homini aliquid tale passo, non inde malum cœperit, sed aliunde alias considerationes adhibere debes, vt iudices an ab ea causa quæ præcessit, malum originem trahat. Primùm quidem æstimare debes, ac conferre causæ illius & læsionis magnitudinem. Si enim læsio maior sit quàm pro causę magnitudine, constat non ab ea causa, aut saltem nō ab ea solùm esse factam. Deinde considera hominis naturam & habitum, an scilicet ab ea causa parata sint ita affici, an non. Si enim homo superiori parte, aut etiam toto corporis habitu pituitosus, succis crassis, cute densa: qui duos aut tres dies ieiunauerit, debilis esse videatur, non est quòd putes, vasorum inanitione eum laborare: si verò sit toto corpore & superno ventriculo picrocholus, atque etiam rarus cute, vel si vnicum diem ieiunauerit, causaueris meritò vasorum inanitionem. Si igitur debilitatis magnitudo & hominis natura causæ tali & tantæ attestatur, certo certius inde esse debilitatem suspicaberis: sin autem non respondent hæc, alias notas requires, quæ cuiusq; affectionis propriæ sunt. Velut etiam, si coniectura procedere incipiat negatiuè, ab iis quæ non adsunt, quia inde non colligitur quæ causa sit, sed quæ non sit, ad alias notas est procedendum. Velut si occurrat ægrotus cum dictis notis debilitatis, & videas neque tenui admodum victu esse vsum, neq; sponte aut arte valde inanitum; debilitatem verò esse magnam, affirmabis non esse ex vasorum inanitione, vnde autem sit, non dices, nisi aliarum passionum signa requiras. Si neque alias irritationes factas esse videas, vt neque prouocatum ad iram, aut mœstitia, timoréve affectum: neque dolore aliquo magno aut continenter affligente occupatum (dolor enim etiam est res per se conspicua) liquidò intelliges, acumine morbi esse debilitatum. In acumine autem morbi ponebamus malum morem morbi, & multitudinem excrementorum, & magnitudinem morbi secundùm essentiam propriam. Hæc verò distinguuntur propriis notis. Si pulsus est debilis, exiguus & creber æqualiter, debilitatem in essentia iudicat, & intemperiem factam in corde & partibus præcipuis: si verò debilis sit & exiguus, sed inæqualis inæqualitate collectiua, significatur aggrauatio; & excremen-

A torum multitudo: præcipuè si simul se exhibeant multitudinis notæ in exeuntibus, vt vrina, deiectionibus, sudore, & sputis. Si neutra horum appareant insigniter, sed morbus in essentia propria maximus sit (quod ex magnitudine signorum pathognomonicorum agnoscitur) in eam debet referri debilitas. Velut si pulsus sit debilis & creber, non tamē adeò exiguus, & febris tactu vrens, & sitis vrgentissima.

Παραπλήσια μέντοι τοῖσι κατὰ κοιλίην καὶ ταῦτα
B ἐςί. καὶ γὰρ ἢν ὅλον τὸ σῶμα ἀναπαύσηται πουλὺ παρὰ τὸ ἔθος, οὐκ αὐτίκα ἔῤῥωται μᾶλλον. ἢν δὲ δὴ καὶ πλείω χρόνον διελινύσας, ἐξαπίνης ἐς τοὺς πόνους ἔλθῃ. φλαῦρόν τι πρήξειεν ἐπιδήλως. οὕτω δὲ καὶ ἓν ἕκαστον τοῦ σώματος. καὶ γὰρ ἢν οἱ πόδες τοιόνδε τι πρήξειαν, καὶ τὰ ἄλλα ἄρθρα μὴ εἰθισμένα πονέειν, ἢν διὰ χρόνου ἐξαπίνης πρὸς τὸ πονεῖν ἔλθῃ. ταὐτὰ δ' ἂν καὶ οἱ ὀδόντες καὶ οἱ ὀφθαλμοὶ πάθοιεν, καὶ πᾶν
C ὁτιοῦν, ἐπεὶ καὶ κοίτη ἡ παρὰ τὸ ἔθος μαλθακὴ, πόνον ἐμποιέει, καὶ σκληρὴ παρὰ τὸ ἔθος. καὶ ὕπαιθρος εὐνὴ παρὰ τὸ ἔθος, σκληρύνει τὸ σῶμα. ἀτὰρ καὶ τὰ τῶν τοιῶνδε πάντων, ἀρκέει παραδείγματι γράψαι. εἰ γάρ τις ἕλκος λαβὼν ἐν κνήμῃ μήτε λίην ἐπίκαιρον, μήτε λίην εὐηθὲς ὂν, καὶ μήτε ἄγαν δυσελκὴς ὢν, μήτε ἄγαν εὐελκὴς, αὐτίκα ἀρξάμενος ἐκ πρώτης κατακείμενος ἰητρεύοιτο, καὶ μηδαμῇ μετεωρίζοι τὸ σκέλος, ἀφλέγμαντος μὲν ἂν οὗτος
D εἴη καὶ ὑγιὴς πολλῷ θᾶσσον οὕτω γένοιτο, ἢ εἰ πλανώμενος ἰητρεύοιτο. εἰ μέντοι πεμπταῖος, ἢ ἐκταῖος, ἢ καὶ ἔτι ἀνωτέρω ἀναστὰς, ἐθέλοι προβαίνειν, μᾶλλον ἂν πονέοι τότε, ἢ εἰ αὐτίκα ἐξ ἀρχῆς πλανώμενος ἰητρεύοιτο. εἰ δὲ καὶ πολλὰ ταλαιπωρήσειεν ἐξαπίνης πολλῷ ἂν μᾶλλον πονέσειεν, ἢ ἐκείνως ἰητρευόμενος ταῦτα ταλαιπωρήσειεν ἐν ταύτῃσι τῇσιν ἡμέρῃσι. διὰ τέλεος οὖν μαρτυρέει ταῦτα πάντα ἀλ-
E λήλοισιν, ὅτι πάντα ἐξαπίνης μέζω πολλῷ τοῦ μετρίου μεταβαλλόμενα, ἐπὶ τὰ καὶ ἐπὶ τὰ βλάπτει. πολλαπλασίη μὲν οὖν κατὰ κοιλίην ἡ βλάβη ἐστὶν, ἢν ἐκ πολλῆς κενεαγγείης, ἐξαπίνης πλέον τοῦ μετρίου προσάρηται. ἀτὰρ καὶ κατὰ τὸ ἄλλο σῶμα, ἢν ἐκ πολλῆς ἡσυχίης ἐξαίφνης ἐς πλείω πόνον ἔλθοι, πουλὺ πλείω βλαβείη, ἢ εἰ ἐκ πολλῆς ἐδωδῆς ἐς κενεαγγείην μεταβάλλοι. δεῖ μέντοι καὶ τὸ σῶμα τουτέοισιν ἐλινύειν. καὶ ἢν ἐκ πολλῆς ταλαιπωρίης
F ἐξαπίνης ἐς σχολήν τε καὶ ῥαθυμίην ἐμπέσῃ, δεῖ δὲ καὶ τουτέοισι τὴν κοιλίην ἐλινύειν πλήθεος βρώμης. ἢν δὲ μὴ, πόνον ἐν τῷ σώματι ἐμποιήσει, καὶ βάρος ὅλου τοῦ σώματος. ὁ δὴ οὖν πλεῖστός μοι λόγος γέγονε, περὶ τῆς μεταβολῆς τῆς ἐπὶ τῆς διαίτης, καὶ ἐπὶ τὰ καὶ ἐπὶ τά. ἐς πάντα μὲν οὖν εὔχρηστον ταῦτα εἰδέναι. ἀτὰρ καὶ περὶ οὗ ὁ λόγος ἦν, ὅτι καὶ ἐν τῇσιν ὀξείῃσι νούσοισιν ἐς τὰ ῥοφήματα μεταβάλλουσιν ἐκ
G τῆς κενεαγγείης. μεταβλητέον γὰρ ὡς ἐγὼ κελεύω ἤδη. ἔπειτα οὐ χρηστέον ῥοφήμασι, πρὶν ἢ νοῦσος πεπανθῇ, ἢ ἄλλο τι σημεῖον φανῇ, ἢ κατ' ἔντερον κενεαγγικὸν, ἢ ἐρεθιστικὸν, ἢ κατὰ τὰ ὑποχόνδρια ὁκοῖα γεγράψεται σημεῖα.

50 *Proxima autem iis quæ circa ventrem con-
tingunt, & hæc sunt. Etenim si totũ corpus quie-
scat multum præter consuetudinem, non statim
corroborabitur multum. Si autem & cùm mul-
tũ tempus quieuerit, repentè veniat in labores,
vitiosum quiddã operabitur manifestè. Ita au-
tem & quæcunque pars corporis seorsum. Nam
& pedes tale quiddam facient, & alij articuli,
non assueti laborare, si multò pòst repentè ad la-
borem veniant. Hæc autem & dentes & oculi
patientur, & quæcunque alia pars, quandoqui-
dem & lectus præter morem mollis, laborem in-
fert, & durus præter morem. Et sub dio stra-
tus præter morem durat corpus. Verùm & om-*
51 *nium quæ huiusmodi sunt exempla scribere
præstat. Si quis enim accipiens vlcus in tibia, ne-
que valde magnum, neque valde mite, ipsiq; ne-
que difficilè neque omninò facilè vlcera sane-
scant, curetur ab initio statim decumbẽs, & ne-
quaquàm vlcus eleuet, magis sine phlegmone
hic sit, & multò citiùs sanus ita fiat, quàm si cu-
raretur obambulans: si quidem quinta die, aut
sexta, aut superiori aliquà surgens, velit deam-
bulare, magis vtique dolebit tunc, quàm si sta-
tim à principio deambulans, curaretur. Si au-
tem etiam multum se afflixerit, repentè multò
plus dolebit, quàm si illo modo curatus ita se fa-*
52 *tigauerit in his diebus. Omnino igitur testimo-
nium sibi præbent mutuò hæc omnia, quòd om-
nia repentè multum supra mediocritatem mu-
tata, in hac, & in illa, lædunt. Multiplex igitur*
53 *secundùm ventrem læsio est, si ex multa vaso-
rum inanitione repentè supra mediocritatem
offeratur. Sed & secundùm reliquum corpus, si
ex multo otio repentè in multum laborem ve-
niat, multò plus lædit, quàm si ex multa exhibi-
tione in vasorum inanitionem mutatio fiat. O-
portet quidem & corpus his quiescere: atque
si ex multa defatigatione repentè in otium & se-
gnitiem incidat. Oportet autem & his ventrem
quiescere à multo cibo. Alioqui laborem in cor-
pore facient, & totius corporis grauitatem. Plu-*
54 *rimus mihi sermo habitus est de mutatione vi-
ctus, & in alia, & alia: ad omnia igitur vtile
est hæc nosse. Sed id de quo sermo erat, quòd in acutis
morbis ad sorbitiones mutant ex vasorum ina-
nitione. Mutandum enim vt ego iam iubeo.
Deinde non est vtendũ sorbitionibus antequam
morbus concoctus sit, aut aliquod aliud signum
appareat, vel secundùm intestinum vacuato-
rium aut irritatorium, vel secundùm hypochon-
dria, qualia scribentur signa.*

Rursum redit ad disputationẽ de mutanda consuetudine, confirmatq; dictam assertionem multis exemplis. Nam hactenus ea tantũ scripta sunt, quæ A ad ventriculum pertinẽt, nunc ad alias omnes corporis & actiones & passiones pertinẽtia scribit, atq; translata ab illis ratione probat, quæ de mutatione repentina victus aduersus Medicos illos è Gnido dicta sunt, esse vera. Ergo, inquit, proxima iis quæ circa ventrem contingũt, & hæc sunt. Hoc est, similia & similes habentia rationes. Nimirum cibi adiectio est labor ventriculi, detractio requies. Itaq; ex adiectione repentina detractio, aut ex detractione repentina additio, est vt mutatio ex labore ad o- B tium, aut ex otio ad laborem. Tamen (inquit) si totum corpus quiescat multùm præter consuetudinem, non statim corroborabitur multùm. Tametsi enim corpori laboranti quies remedium sit, tamen quæ repentè suscipitur, quia non, vt oportet, suscipitur, nõ statim corroborabit, sed aliquando etiam lædit, quia natura destituta auxilio exercitationis, cui iam assueuerat, neq; bene distribuit alimenta, neq; egerit excrementa. Si autẽ, inquit, & cùm multum tempus quieuerit, repentè venit ad laborẽ, vi- C tiosum quiddam operabitur manifestè: hoc est, vitiosè mouebit, aut debiliter: vt autẽ totum corpus hęc patitur, ita & quæcunq; pars corporis seorsum. Nam & pedes tale quiddã operabuntur, & alij omnes articuli, non adsueti laborare, si multo pòst tempore ad laborem repentè veniant. Nimirum & qui saltatores alioqui erant, si saltandi fecêre intermissionem, malè saltant, & gladiatores, si digladiandi, malè digladiantur. Hæc autem (inquit) & oculi patientur, & dentes: nam oculi è tenebris erumpẽtes D nõ possunt in clara luce videre, neq; è luce, in tenebris: & dentes eorum qui dulcibus vesci consueuere, non possunt sustinere contactum acidorum pręhæmodia: ita autem euenit toti corpori secundùm passionem tactus: quandoquidem & lectus præter morem mollis, laborem infert, & durus etiam præter morem. Durus (arbitror) quia nõ possunt corpora ferre insolitam compresſionem: mollis, quia desiderant solitam decubitus firmitudinem: & lectus sub dio stratus præter morẽ, durat corpus: du- E rat, inquã, repentè frigore densante & comprimente corpora, atque inde fiunt morbi. Duriora enim sunt iis, qui consueuêre sub dio decumbere, sed non morbosa, quia paulatim talia facta sunt. Itaque tota læsionis causa ad ipsum repentè, & ad mutationem redigitur. Facit deinde transgresſionẽ ad alia exempla mutationum in ratione curandi, dicens: verùm omnium quæ huiusmodi sunt exempla scribere præstat. Si quis accipiens vlcus in tibia, inter genu scilicet & malleolum, vt articulum nõ attingat F (vult enim ponere vlcus neq; valde periculosum, neque omnino contemnendum) neque valdè magnum, neque valdè mite (neque ob partem scilicet, neque ob magnitudinem in essentia propria, neque ob morem, magnum valdè, aut contrà exiguum & contemnendum) ipsique neque difficilè, neq; omnino facilè vlcera sanescant. Nimirum ob carnis & reliquarũ partium naturalem temperiem quibusdam facilè magna, quibusdã difficilè etiam exigua vulnera sanescunt: Itaq; sint omnia medio- G cria: si curetur statim ab initio decumbens, & nequaquã vlcus eleuet, magis sine phlegmone transiget, & multò citiùs sanus ita fiet, quàm si curaretur obambulans, quia partẽ vulneratã in requie & figura indolente retineri oportet, crure ergo vulnerato minimè deambulandum est: verùm si cùm se in

lecto

lecto continuerit à principio, velit quinta aut sexta die, aut superiori aliqua, vt quarta, aut tertia, deambulare, magis vtique dolebit tunc, quàm si statim à principio deambulans curaretur. Nam si videmus hominem sanũ, quòd in lecto se quatuor aut quinque dies, laxatis musculis continuerit, deinde vix posse ambulare, & dolere cruribus, quantò magis dolebit, si & vulneratus, & decumbere iam solitus ambulet: & dolore lædetur multùm, quia fluxionẽ nouam ad vlcus mouebit dolor. Quare consultum erit, eum, cui non vacet decumbere vsque ad morborum inclinationes, neq; à principio molliter tractari, sed si res ferat, & neque decumbentes & domo exeuntes curentur, si magnitudo morbi id aliquo modo ferat. Non solùm autem hoc in vlceribus, sed in aliis etiam omnibus morbis ita habet. Quòd si is q. cœperat curari decumbens, die aliqua non tantùm deambulare cœperit, sed etiam se afflixerit, hoc est multùm laborauerit, multò magis lædetur, quàm si à principio deambulans curatus esset; quia à deambulatione ad laborem minor mutatio est, quàm à quiete ad laborem. Læditur quidẽ etiam qui à deambulatione blanda mutabitur ad laborem, verùm non proinde licet curare quenquã à principio laborantem, nam ne posset quidem: deambulantes verò licet, eos qui non sint grauiter vulnerati, & non posſint quietem retinere. Colligit deinceps ex dictis quod sæpè iam dictum est. Omninò igitur (inquit) testimonium sibi præbent mutuò hæc omnia, quòd omnia repentè & mutuò supra mediocritatem mutata, in hæc, & in illa, lædunt. Multiplex igitur secundùm ventrem læsio est, si ex multa vasorum inanitione repentè offeratur multum. Multiplex dicit, quia & multum datur, & quia repentè, & quia ex multa inanitione, quodcunque enim seorsum læderet. Addit, sed & secundùm reliquum corpus, si ex multo otio repẽtè in multum laborem veniat, multò plus lędit quã si ex multa exhibitione in multam vasorum inanitionem mutatio fiat. Oportet quidem & corpus his quiescere: atq; si ex multa defatigatione repentè in otium & segnitiem incidat. Oportet autem & his ventrem quiescere à multo cibo: alioqui laborem in corpore facient, & totius corporis grauitatem. Hic locus non eodem modo legitur in omnibus codicibus, tamen in nullo non & mutilus, & inordinatè scriptus, quare non potest bene enarrari, nisi priùs restituatur. Legendùm verò ita est: Sed & secundùm reliquum corpus si ex multo otio repentè in multum laborem veniat, multò plus lædit, quàm si ex multa defatigatione repentè in otium incidat: atque si ex vasorum inanitione in multum cibum, quàm si ex multa exhibitione in multam vasorum inanitionem mutatio fiat. Oportet quidem & corpus illis quiescere: oportet autem & his ventrem quiescere à multo cibo. Alioqui laborem in corpore facient, & totius corporis grauitatem. Itaque dicit Hippocrates, cibum multum esse, quod in reliquo corpore laborem; cibi detractionem esse otium ventriculi. Læsionem verò maiorẽ afferre mutationem ab otio ad laborem quàm à labore ad otium. Quia otium post laborem vt medela propria est. Oportet enim illis qui laborauerint, corpus quiescere, & illis qui multum cibi ingesserint, ventrem quiescere à multo cibo: alioqui laborantes citra intermissionem, laborem in corpore fa-

A cient, & intolerabilem defatigationem: comedẽtes verò, neq; vnquã abstinentes, facient totius corporis grauitatem. Hùc respexit etiam antea dicens, ciborum adiectioni studendum multò minùs, detrahere verò sæpe expedit. Nimirum maiori cum periculo fit mutatio ad plus, quàm ad minus cibi, vt in otium quàm in laborem: & hinc accedit noua ratio, qua in morbis procedendum est, detrahẽdo potiùs quàm addendo. His dictis ponit finem huic disputationi, dicens, plurimus mihi sermo habitus est
B de mutatione victus, & in alia & alia, hoc est, nõ tantum secundùm cibum aut potum, sed & secundùm laborẽ, & alia omnia. Ad omnia igitur vtile est hæc nosse, sed id, id est sed præcipuè ad id de quo sermo erat, quòd in acutis morbis ad sorbitiones mutant ex vasorum inanitione. Id est, præcipuè autem ad eum sermonẽ quo refutauimus medicos, quòd in acutis morbis mutarent ad sorbitiones ex inanitione vasorum. Mutandum enim (inquit) vt ego iam iubeo: mutandũ scilicet ab eo cibo quo bene valen-
C tes vtebantur, ad eum qui ægrotantibus iam congruit, consideratis virium robore, & morbo & consuetudine, & natura, & habitu hominis, vt antea dicebatur. Deinde, hoc est, postquam data sit ea potio quæ congruat, non est transeundum ad sorbitiones (neq; verò ad alium victum crassiorem) antequam morbus cõcoctus sit, aut aliquod aliud signũ appareat, vel secundùm intestinum, vacuatorium aut irritatorium, aut secundùm hypochõdria qualia scribẽtur signa. Hoc est, antequam morbus fini-
D tus sit, vel saltem inclinet, per concoctionem, & insensilem solutionem, vel per iudicationem. Quoniam enim iudicationes constant euacuationibus ipsis, vt euacuatione per aluum, aut aliam aliquam partem, & decretoriis signis, vt irritationis sensu in intestinis, quæ deiectiones antecedit, & hypochondriorum reuulsionibus quæ solent antecedere fluxus sanguinis ex naribus, & murmure quod antecedere solet fluxum alui, insinuans iudicationem, dicit, antequam aliquod aliud signum appa-
E reat, vel secundùm intestinum, vacuatorium aut irritatorium, aut secundùm hypochondria, qualia scribentur signa. Scribentur verò hæc procedente opere libro vltimo.

Ἀγρυπνίη ἰσχυρὴ, πόματα καὶ σιτία ὠμὰ καὶ ἀπεπτότερα ποιέει, καὶ ἡ ἐπὶ τὰ ἕτερα αὖ μεταβολὴ, διαλύει σῶμα, καὶ ἑφθότητα καὶ καρηβαρίην ἐμποιέει.

55 *Vigilia fortis potus & cibos crudos, & incoctio-*
F *res facit. Et quæ in cõtraria fit mutatio dissoluit corpus, & excoctionẽ & capitis grauitatẽ facit.*

Videtur præter rem nunc meminisse læsionum, quas vigilia nimia & nimius somnus inferre possunt, non tamen omnino præter rem hoc facit, sed quia dixerat, non solùm in cibo & potu, sed omni alia in re quæ ad victum pertineat, mutationem repentinam periculosam esse. Oporteret nunc dicere, quas noxas res singulæ in quas mutari corpora
G euenit, facere posſint, id verò in omnibus præstare non posset, nisi opus futurum esset longissimum, & proprium argumentum, quod de ratione victus in acutis est, excessurum. Præstat verò id in præcipuis & maximè necessariis passionib. vt in cibo & potu, motu & quiete fecit, & somno ac vigilia nunc facit.

A Atque adeò in his ipsis nõ omnes noxas percurrit, sed eas præcipue quæ ad victum referuntur, vt cruditatem & incoctionem, quæ vitia sunt commutationis alimentorum. Vigilia enim incoctionem ciborum potuumque concoctilium faciet, siquidem somnus concoctionem tantoperè iuuat: atqui non solùm ciborum: sed & succorum à quibus morbi fiunt, siquidem dicebatur nuper, vigiliæ coincidũt eis, ob quas non sequitur morbus: & nimius somnus faciet iam non coctionem solùm, vt cum moderatus est, sed excoctionem etiam, hoc est corruptionem eam quæ concoctioni nimiæ succedit. B Nimirũ si carnes mox ac perfectè elixatę sunt, igne amouẽtur, esui erũt idoneæ, & paratæ optimè, sin autem tunc quoq; plurimùm ad ignem nimium detineantur, dissoluentur plus æquo, & vitiabuntur. Quod vitium vocatur excoctio. Simile quiddam accidit cibis & potibus, ac succis omnibus, quibus nostra corpora aluntur, per nimium somnum. Nimirum cùm non distribuantur tempestiuè per totum habitum corporis, & quæ oportet egerãtur, sed per nimium somnum morentur etiam cùm cocti sint in C intimis partibus, vitiantur, & nerui imbibentes suc A cos quos oportuit distribui ac dissipari, emolliuntur, vnde corpus dissoluitur, & excrementa deorsũ effumant vndiq;: vnde caput grauatur. Non tamen has solùm noxas hæc possunt afferre. Nam præter hæc vigilia affert aliquando delirium, & extenuationem partium & dissipationem spirituum, ac nimiam siccitatẽ: siquidem 1. cap. Prognost. post pessima illa vultus signa dicit, interrogare oportet, an vigilauerit homo, quasi ob vigiliá illa omnia fieri possint. Iam verò somnus quibusdam occasionib. semper lædit, auget enim rigores, horrores, & frigora, B quin etiam febres, nisi iam paroxysmi manifestè inclinent: sed præter has occasiones in morbis lethalibus laborem facit, vt 1. Aphor. 2. Sect. dicitur, quia scilicet si parati sunt homines ad conuulsiones, aut graues quascũq; cerebri passiones, hæc affert, si interiois inflammationibus laborant, has auget. Itaq; plurima mala afferre possunt vigilia & somnus, suntq; ambo cùm modum excedunt, non vt signa solùm, sed vt causæ etiam, mala. Hippocr. verò noluit hîc percurrere omnia, quia non erat hîc locus, C sed vt diximus, propter victum in hæc deuenit.

MAGNI HIPPOCRATIS COI DE RATIONE VICTVS IN MORBIS ACVTIS LIBER TERTIVS.

Γλυκὺν δὲ οἶνον, καὶ οἰνώδεα, καὶ λευκὸν, καὶ μέλανα, καὶ μελίκρητον, καὶ ὕδωρ, καὶ ὀξύμελι, τοῖσι δὲ σημαινόμενον, χρὴ διορίζειν ἐν τῇσιν ὀξέῃσι νούσοισιν.

DVlce autem vinum, & vinosum, & album & nigrum, & aquam mulsam, & aquã, & oxymeli, his signis oportet definire in morbis acutis.

HActenvs duobus libris est refutata victus ratio qua Cnidij medici vtebãtur, traditæq; generatim regulæ, quas in eius institutiõe teneri oportet: hoc E tertio de facultatibus earum rerum, quarum in victu acutorum vsus est, agit, acturus in quarto (si modò Hippocratis est ille liber) de morborum acutorum speciebus sigillatim. Non tamen hîc de omnibus agit, sed de solis potionibus: quum enim tres differentiæ sint, potiones, sorbitiones, & F cibi, ciborũ in valde acutis nullus Hippocratis temporibus erat vsus (neq; profectò est necessarius) sorbitionibus non adeò multis vtebantur, sed vt omnium optima, ptissana, cuius facultates libro 2. dictæ sunt disertissimè. Superest vt in hoc agatur de potionibus: consuetæ autem erant quatuor, vinũ, aqua, mulsa, & oxymeli. Nunc multò plures sunt, nam serapia omnia, & quæ iulepia, & quę apozemata vocantur. Hippocrates ergo de dictis quatuor agit, & de vino omnium primò, cuius differentias pG ponit in initio dicens, dulce autem vinum, & vinosum, & album, & nigrum, addit, & aquam mulsam, & aquam, & oxymeli, his signis oportet definire in D morbis acutis, hoc est, ex his quæ de eorum facultatibus dicentur, intelliges, quo morbo acuto, & qua occasione, quocunq; eorum opus sit. Hoc quidem est, quod lib. 1. non longè à principio dicebatur, his verbis: præbere aut mulsam aut vinum, aut quodcunq; magis quadrabit. Quod sit autem accommodatissimum, in singulis modis dicetur. His verbis citabatur locus hic, qui nunc enarrari incipit. Mulsa, aqua & oxymeli aut differentias nõ habent, aut nõ tam insignes quàm vinum, proinde in hac proposiE tione solius vini nominauit differentias. Quanquã Galen. diminutè atq; inordinatè id factum putat, quia non seorsum dicuntur differentiæ à colore, odore, sapore, substantiæ modo, & facultatibus, cùm ex quinq; his differentię capi possint, & in iis etiam differentiis quæ dicuntur, omittantur plerẽq;, cùm vini ruffi & flaui, & rubri mentio non fiat. Verùm Hippoc. suo consueto breuiloquio vtens, non persequitur omnes differentias (nam neq; in vlla alia F disputatione consueuit) attingit solùm pręcipuas, vt ex iis aliæ intelligantur. Nos ergo ordine persequamur omnes, deinde iis quas attigit Hippoc. accommodemus. Vinum ex dictis quinq; accipit differentias: colore, odore, sapore, substantia, facultate. Ex colore habet quinq;, nam album, fuluum seu ruffum, flauum, rubrum, & nigrum est: ex odore tres: nam aut bene olẽs, aut malè, aut odoris est expers: ex sapore quatuor: nam dulce, acidum, acerbũ, aut acre est: ex substantia tres: nam crassum, aut tenue, G aut mediocre: ex viribus duas primùm intensione aut remissione diuersas, qa est aut vehemẽs quodque vinosum dicitur, aut aquosum, & quod oligophorum appellatur: deinde multas alias ex differẽtia

tia virtutum, qnia diureticum est, aut facilitans sputum, aut adstringens, mouénsve aluum, aut somniferum, aut concoctionem insigniter iuuás, & quæcunq; alia vinum prestare potest, siue bona siue mala: nam & caput grauantia, & neruos tentātia sunt, alia plus aliis. Quoniam verò bęc genera quinq;, secundùm quæ bæ partitiones fiunt, diuersa sunt, & neq; contraria, neq; alia sub aliis posita, constat differentias illorum posse mutuò commisceri, vt dulce, & debile, odoris expers, crassum & ruffum, aut nigrnm: & nigrnm & crassum & austerum: non tamen possunt æquè commisceri omnia, qnia quædā quibnsdam necessariò inciduot. Non enim potest album esse crassum, neque nigrum tenue, potest tamen vtrunq; esse vinosum & forte, aut aquosum & debile, & acre, aut acerbum. Hippocrates ergo saporum differentias attigit, quandoquidē dixit, dulce: & colornm, quandoquidem album & nigrum: & facultatis, quandoquidem vinosum. Odoris nō meminit, neque substantiæ modi, quòd hæc cætera maxima ex parte consequantur. Alba enim tenuia: nigra crassa, plus minúsve vtraq;, sunt: fortia odora, debilia inodora sunt. Colorum quodammodo omnium, quodammodo etiam non omnium meminit. Nam primùm quidem vinum, album aut nigrum tantùm est, deinde in albis sunt, album, ruffum, & flanum: in nigris, rubrum, & nigrum. Nominauit ergo primas differentias quibus continentur omnes, non tamen persecutus est etiam vltimas. Dicens autē dulce & vinosum, videtur amethodè numerasse, dicturus dulce & acre, aut dulce & acidū: vel aquosnm & vinosum, per contraria enim oportet procedere partitionem: cæterùm nō preter methodum id dicit Hippocrates: Sed consueto breuiloquio innnens plura quàm dicantur: nimirū dulce & vinosum nnminauit, vt contraria, quòd scilicet dulce non posit esse vinosum. Cùm enim dulcedo moderati cuiusdam saporis sit soboles, nō potest qnod dulce, non esse debile vinum. Hoc verò iuxta Hippocratis sententiam dici palam fiet mox ex iis quæ subiunget, sed & ex iis quæ antea, cùm diceret, vt minùs quis dixerit mirabile esse dulce & vinosum vinū repentè mutata non idem posse. Nimirum ibi dixit mutationem talium vinorum esse noxiam, mutationes verò fiunt ex contrariis in contraria.

Ὁ μὲν γλυκὺς, ἧσσόν ἐστι καρηβαρικώτερος τοῦ οἰνώδεος, καὶ ἧσσον φρενῶν ἁπτόμενος, καὶ διαχωρητικώτερος δή τι τοῦ ἑτέρου κατ᾽ ἔντερον. μεγαλόσπλαγχνος δὲ σπληνὸς καὶ ἥπατος. οὐκ ἐπιτήδειος οὖν οὐδὲ τοῖσι πικροχόλοισι. καὶ γὰρ οὖν διψώδης τοῖσί γε τοιουτέοισίν ἐστιν. ἀτὰρ καὶ φυσώδης ἐντέρου τοῦ ἄνω, οὐ μὴν πολέμιός γε αὐτῷ ἐντέρῳ τῷ κάτω, ὡς κατὰ λόγον τῆς φύσης. καίτοι γε οὐ πάνυ πορίμη ἐστὶν ἡ ἀπὸ τοῦ γλυκέος οἴνου φῦσα, ἀλλ᾽ ἐγχρονίζει περὶ ὑποχόνδρια. καὶ γὰρ οὖν ἧσσον οὗτος διουρητικὸς γίνεται τὸ ἐπίπαν τοῦ οἰνώδεος λευκοῦ. πτυάλου δὲ μᾶλλον ἀναγωγός ἐστι τοῦ ἑτέρου ὁ γλυκύς. καὶ οἷσι μὲν διψώδης ἐστὶ πινόμενος, ἧσσον ἂν τούτοισιν ἀνάγοι, ἢ ὁ ἕτερος οἶνος.

Dulce quidem vinum minùs grauat caput A *quàm vinosum, & minùs mentem ferit, & magis deiectiones mouet per intestinum quàm alterum. Facit autem viscera magna, hepar, & lienem. Non est igitur conueniens picrocholis: quia siticulosum est talibus. Verùm & flatuosum intestinis superioribus, non quidem inimicum intestinis infernis secundùm rationem flatus. Atqui non valde penetrans est flatus* B *à dulci vino, sed moratur circa hypochondria. Etenim minùs hoc vrinas mouet quàm vinosum album. Sputum autem magis educit quod dulce est, quàm alterum. Et sanè quibus epotum; siticulosum est, his minùs quàm vinum alterum educit.*

Vinosos homines raró solere amare vinnm dulce, & eos qui dulci delectentur, vinosos non dici, eò quòd sapor dulcis non videatur esse vini proprius, C sed alienus, Aristot. dicit 3. sectione Problematum, verùm hoc nō prohibet inebriari multos vino dulci: ipsamet causa qua Hippocrates dicit, minùs grauare caput, quàm vinosum, & minùs ferire mentē. Nimirum quia debilius est, & moderatius, minùs ferit mentem eadem mensura potnm, & quia debilius, faciliùs potatur, ab iis qui dulcibus delectātur, & ita sæpe potatur vsq; ad ebrietatem: ob idq; quibusdam visum est, vinum dulce inebriare magis q̄ reliqua vina: falsum tamen est, si id in vini natura D esse putetur, ac non potiùs in nimia copia qna ingeritur. Illud solùm mihi videtur verè dici posse, qđ & de diluto Aristotel. eadem Problemat. sectione dicit, nimirum tardiùs inebriare, tamen semel ab eo factam, tardiùs ebrietatem dissolui, quia crassiores & frigidiores sunt vapores illius. Eadem ratione minùs vrinas mouet, quàm vinosum album, & quia minùs mouet vrinas, magis mouet deiectiones. Vt enim vrinæ copia deiactiones minuit, ita & vrinæ imminutio deiectiooes auget: quàm vino- E sum ergo & album, hac causa deiectiones magis mouet: quàm rnbrum autem, aut nigrum, acidum, aut acerbum, quòd hæc aluum adstringunt. Facit hepar & lienem magna, non solùm quia flatuosum est, & eius flatus moratur in hypochondriis, sed etiam quia hæc intumescunt dulcibus, repleta succis, atque adeò scirrhos aliquando contrahentia, quia cùm grata illis quæ dulcia sint, trahuntur auidiùs, & deponuntur tardiùs. Ob id non est conueniens picrocholis, quia siticulosum est ta- F libus. Cùm enim dulcia omnia facilè mutentur in bilem, & malè permeent per hepar, replent illud bile: quare biliosi plurimùm ab illis læduntur, atque ita à vino dulci, quod velut œnomeli est, bile aucta, siti maxima torquentur: multo sanè magis, quàm si vinoso vterentur: quia etsi hoc calidius est, tamen minùs moratur in hypochondriis. Verùm & flatuosum est intestinis superioribus: flatuosum sanè, quia crassum, & non admodùm calidū, superioribus autem intestinis, quia flatus à vino G dulci, non admodùm penetrat in iotestina humilia, sed moratur circa hypochondria, qua ipsa causa vinum tale non est inimicum intestinis infernis secundùm flatus ratinnem, hoc est, nō vt res aliæ quæ flatuosę sunt, noxię sunt intestinis infernis, ita hoc, sed flatuosū cū sit, nō illa lædit, neq; inferni ventris

dolorem mouet, scilicet non in illum penetrat: sed neq; si penetraret, læderet multùm: cùm enim ex vino sit, non est frigidus, & ob id ipsum neque grauis deorsumq́; tepés, sed calidus, leuis & superuolitás: non vt qui ex vinoso, qui in caput copiosè fertur, magis quá qui ex aqua, qui in intestina ima deuoluitur, & dolores nonnunquá in acerbos ciet. Nimirum quidquid gignitur, refert naturá eius. ex quo fit, ex vino ergo flatus, & leuior & calidior quàm ex aqua fiet, & proinde intestinis minùs inimicus. Minùs vrinas mouet (inquit) dulce vinum, quá vinosum album. Addit quàm vinosum album, non, arbitror, insinuans, dulce omne esse nigrum, vt Galen. parum sibi constans dicit (sunt enim quædam dulcia etiam ruffa) sed quia quod nigrũ, etiamsi sit vinosum, crassitiei gratia, & vis adstringendi quæ illi inest, nó valde mouet vrinam, & omnium maximè vrinam mouens est, quod pariter est album & acre, quia illud est omnium, æquè & tenuissimum & calidissimum, & vtraq; est causa magnæ penetrationis, & mouendi vrinas. Nam & quod album est & aquosum, mouet vrinam, quia tenue, vt docet Galenus lib. de Cibis boni & mali succi, tamẽ vrinas mouet minùs quá albũ vinosum, & non tentat caput, vt illud Itaq; duplici ratione vrinam mouet album & vinosum. Sputũ verò educit magis quod dulce est, quàm alterum: quia dulcia vt hepati noxia, ita thoraci amica sunt, quapropter vtimur ad eius morbos tam multis serapiis cum melle aut saccharo paratis. Verùm quod Hippocrates addit, est maximè notatu dignum: Et sanè (inquit) quibus epotum siticulosum est, his minùs quá vinum alterũ educit, sputum scilicet educit, minùs quá vinosum. itaq; vinum dulce sputum facilitans est, tamẽ iis qui biliosi sunt, & biliosa cacochymia in thorace laborant, vt qui biliosa pleuritide, peripneumonia, aut destillatione, quibus scilicet epotum est siticulosum, minùs educit sputum quá vinosum: quia calfacit hepar, auget bilem, resiccat pulmonem, redditq; morbum sicciorẽ. Quod sanè idem in aliis omnib. dulcibus potionibus & ecligmatis cauendum est, neque indistinctè, quibuscunq; sputum faciliùs educi volumus, augere oportet ecligmatum, & vim, & copiam, sed quibusdá etiam (quibus scilicet thorax plurimùm calet, & hepar biliosum est) exibit faciliùs detractis illis omnibus, & data sola aqua, aut etiam decocto hordeo. Ego sanè talibus solam aquam calidam concoquendi gratia do, & res optimè cedit, neq; hypochondriis interim malè affectis.

6 Ὁ δὲ λευκὸς οἰνώδης οἶνος ἐπῄνηται μὲν καὶ ἔψεκται τὰ πλεῖστα καὶ τὰ μέγιστα ἤδη ἐν τῇ τοῦ γλυκέος οἴνου διηγήσει, ἐς δὲ κύστιν μᾶλλον πόριμος ἐὼν τοῦ ἑτέρου, καὶ διουρητικὸς καὶ καταῤῥηκτικὸς, αἰεὶ πολλὰ προσωφελέοι ἂν ἐν ταύτῃσι τῇσι νούσοισι. καὶ γὰρ εἰ πρὸς ἄλλα ἀνεπιτηδειότερος τοῦ ἑτέρου πέφυκεν, ἀλλ' ὅμως ἡ κατὰ κύστιν κάθαρσις ὑπ' αὐτοῦ γινομένη, ῥύεται, ἢν προτρέπηται, ὁκοῖον δεῖ.

Album autem vinosum vinum, laudatum quidem & vituperatum plurimis & maximis iam est, in dulcis vini enarratione: ad vesicam verò vino altero magis penetrat, & diureticum existens, & præterfluere aptum, semper multum confert in talibus morbis: etenim etsi ad alia minùs idoneum quàm alterum sit, sed ea purgatio quæ per vesicam ab ipso fit, liberat, si propellatur quale oportet.

Hoc quoq; dictum erat, vt cætera de vino albo & vinoso, in sermone de vino dulci, verùm non inutiliter repetitur, quia hæc est maxima vtilitas huius vini, vt scilicet vrinas moueat. Quare multum confert in morbis talibus, quibus scilicet expurgatione per vrinas est opus. Etenim etsi ad alia minùs idoneum sit quá alterum, ad excreandum scilicet & laxandam alnum, sed ea purgatio quæ per vesicá ab ipso fit, liberat, si expellitur quale oportet. Hoc est si expellatur quod expelli oportet. Non enim omnes quibus expurgatur per vrinam aliquid, iuuátur ea expurgatione, sed quidam plurimùm læduntur, vt qui diabete laborant, vt qui ardore vrinæ, vt qui vlceribus renũ & vesicæ, vt quibus pleno adhuc corpore, neq; missione sanguinis aut per alnum expurgatione pręgressa, diuretica proponantur. His sanè non conferet ea expurgatio, quia non expelletur, quale oportet.

Καλὰ δὲ ταῦτα τεκμήριά ἐστι τῆς περὶ οἴνου ὠφελίης καὶ βλάβης, ὁκόσα ἀκαταμάθητα ἦν τοῖσιν ἐμεῦ γεραιτέροισι.

Bona autem hæc signa sunt, vtilitatis & noxæ vini, quæ incognita fuerunt, me senioribus.

Signa vtilitatis & noxę vocat, ipsá facultatũ quę singulis vini generibus insunt, differentiam. Quia qui singulorum facultates nouerit, facilè possit iudicare, quib. quodcunq; prodesse aut nocere possit.

7 Κιῤῥῷ δὲ οἴνῳ καὶ μέλανι αὐστηρῷ ἐν ταύτῃσι τῇσι νούσοισιν ἐς τάδε ἂν χρήσαιο, εἰ καρηβαρίη μὲν μὴ ἐνείη, μηδὲ φρενῶν ἅψις, μηδὲ τὸ πτύελον κωλύοιτο τῆς ἀνόδου, μὴ δὲ τὸ οὖρον ἴσχοιτο. τὰ διαχωρήματα δὲ πλαδαρώτερα, καὶ ξυσματωδέστερα εἴη. ἐν δὴ τοῖσι τοιουτέοισι πρέποι ἂν μάλιστα μεταβάλλειν ἐκ τοῦ λευκοῦ, καὶ ὁκόσα τουτέοισιν ἐμφερέα.

Fuluo autẽ vino & nigro austero in his morbis ad hæc vti possis, si capitis grauitas non insit, neq; mentis perculsio, neq; sputum sursum efferri prohibeatur, neq; vrina supprimatur: deiectiones autem humectiores, & ramentosiores sint. In his oportet præcipuè mutationem ex albo facere, & quæcunq; his similia sint.

Mirum est, vt sibi ipsi contradicat Galen. intra paucas lineas, in huius dictionis enarratione, dicẽs primùm, vinum quodcunq; dulce est, statim esse nigrum: ac paulò pòst addens, fuluum vt & nigrũ duplex esse, & dulce, & austerum: quin & lib. de Cibis boni & mali succi dicit Tmolites vinum esse fuluũ & dulce: atqui res ita habet, experimento enim cuiuis constat: cùm occurrant sæpè vina ex alborũ genere & dulcia: non sanè, vt arbitror, neq; quæ exactè alba, neq; quæ omnino flaua, sed quę ruffa, crassa, & turbata. Possunt itaq; vtraq; esse dulcia, fulua & nigra, possunt etiam esse austera, & cùm austera sunt, dicit Hippocrates, ad diarrhœas & ad dysenterias

rias

rias esse vtilia: quia adstringentia sunt. Atqui constat cùm vtraq; austeritatis gratia, ad has passiones vtilia sint, multò magis quæ austera & nigra, quia crassiora sunt & fæculentiora. Neq; sanè quia austera, acida etiam ita affectis vtilia sint, quia acidà sunt tenuium partium & rodentia, austera verò, & multò magis quæ acerba, crassarum, & adstringentia. Dicit itaq;, in diarrhœis, vbi deiectiones humidiores, & in dysenteriis, vbi ramentosiores, oportere maximè mutationem facere ex albo vino in fuluum aut nigrum austerum, & alia quæcunq; his similia sunt, hoc est in reliquum victum & curationé adstringentem. Non autem dicit id simpliciter, neque omnino, sed nisi adsint quædam quæ prohibere possunt. Primũ si capitis grauitas non adsit, neq; mentis perculsio. Sed dices, album vinosum grauat magis caput, & tentat mentem quàm nigrum austerum, hæc ergo non prohibent, quo minùs ea mutatio fiat. Certè non dicit Hippocrates hoc, quasi satius sit, grauato capite & mente perculsa, vti quocunq; vino albo quàm nigro & austero, sed quasi satius sit vti albo oligophoro, quippe quod vrinas multùm mouet & caput minimè tentat, aut quasi satius sit ad aquam aliquam, aut decoctum accommodatum, hominem transferre, quàm ad nigrum austerum. Addit, neq; sputum sursum ferri prohibeatur: sit scilicet morbus in quo efferri sputum opus sit, & non efferatur, in talibus enim plurimùm lædunt acerba omnia, hæc enim thoracem adstringunt, & neq; vt dulcia laxando, neq; vt quædam acida incindendo, possunt sputum iuuare, sed omni ratione prohibent. Rursum addit, neq; vrina supprimatur, si enim supprimitur, satius sit vti albo vinoso, aut si hoc ob febrem timeatur, albo oligophoro, vt vrina fluat. Mictionis enim suppresio auget deiectiones, & copia minuit. Neq; sanè his omnib9 exceptis, vtendum est ad dictas passiones vino austero nigro, sed cùm opus iam est adstringendo curare. Sæpè enim permittendum est fluere, si nondũ satis minuta est copia, & euacuantur adhuc qualia oportet, & cùm sistere iam est animus in diarrhœis, incipiendum ab extergentibus est, & à mordacitatem prohibentib. Adstrictio enim indicatur ab ipsa affectione, affectionis autem indicatio etsi intentione est prima, ordine tamen operandi est postrema, fieriq; debet satis priùs iis quæ à causa indicantur. Tunc itaque oportet in diarrhœa & dysenteria mutationem ex albo vino facere, & quæcunq; his similia sunt, cùm ad adstrictionem conuertimur.

---

8. Προξυνιέναι δὲ δεῖ, ὅτι τὰ μὲν ἄνω τὰ πάντα, καὶ τὰ κατὰ κύστιν, ἧσσον βλάπτει, ὁ ὑδαρέστερος· τὰ δὲ κατ' ἔντερον, καὶ μᾶλλον ὀνήσει, ὁ ἀκρητέστερος.

Hoc verò insuper intelligere oportet, aquosum vinum supernas partes omnes, & eas quæ circa vesicam sunt, minùs lædere: verùm quod meracius, partibus quæ circa intestinum sunt, magis prodesse.

Siue aquosum dicatur, quod dilutum, siue quod oligophorum; & meracius, quod non dilutum, siue quod vinosum, verum est quòd dicitur, aquosum supernas partes minùs lędere, quòd caput, neruosq; non tentet, & ad partes etiam circa vesicam esse tutius, quod minùs mordeat aut exulceret, verùm intestina non iuuare, vt meracius: hæc enim cùm frigida sint & excarnia, ac à calidis visceribus remotiora, delectantur vino meraciori, aqua verò aut etiam valde aquoso vino offenduntur. Hæc verò plus aut minùs fiunt pro cuiusque natura & consuetudine.

---

9 Μελίκρητον δὲ πινόμενον διὰ πάσης τῆς νούσου ἐν τῇσιν ὀξείῃσι νούσοισι, τὸ ἐπίπαν μὲν τοῖσι πικροχόλοισι καὶ μεγαλοσπλάγχνοισιν, ἧσσον ἐπιτήδειον, ἢ τοῖσιν οὐ τοιούτοισιν ἐστίν.

Melicratum autem epotum per totum morbum in acutis morbis, omninò quidem picrocholis, & magna viscera habẽtibus, minùs vtile est, quàm aliis qui eiusmodi non sint.

Melicratũ & hydromeli eadem res est, puta mulsa, tametsi apud auctores nunc occurrit hoc nomé, nunc illud, & compositiones diuersæ, vt res diuersæ esse videri posint: tamen ea compositionis differentia non admittit res alias, sed solùm consistit in diuersa ꝓportione aquæ & mellis, aut diuerso modo parandi hæc, ac proinde nõ facit vt melicratum & hydromeli res diuersæ sint, sed vt multæ sint differentiæ, siue melicrati, siue hydromelitis, denique mulsæ. Differentiæ verò ex tribus pendent; prima, ex aquæ differentia, quòd accipiatur pluuialis, aut fontana: secunda, ex modo parandi, quòd coquatur, aut citra elixationem fiat ablutis fauis: tertia, ex diuersa quantitate mellis ad aquam. Antiquis parabatur mulsa ex pluuiali aqua, & reponebatur ad vsus: iam verò nõ vtimur, nisi facilè parabili ex aqua fontana, neque seruatur diu, sed quotidie paratur. Neq; sanè meo iudicio agitur deteriùs, quia pluuialis aqua non probatur, nisi æstiualis, ea verò quia calore est velut elixata. Itaq; fontana elixata pluuiali æstiua non erit inferior: elixatur verò cùm fit mulsa ad ignem. Cruda etiam paratur nunc, & seruatur ad multos vsus domi apud illos, quibus multũ mellis est, & fauorum. Ex quantitate aquæ & mellis infinitæ differentiæ fieri possunt, trium verò meminit Galen. dilutæ, meracioris, & mediocris. In nulla tamen harũ certa mensura est, sed mediocris mulsa ferè est, quæ octo aut decem, aut duodecim aquę partes accipit: quæ plures, iam est diluta: quæ pauciores, meracior. Accipit autem aliquando tantundem aquæ & mellis, aliquando etiam centuplum, tanta mulsę differentia esse potest. Dicit ergo nunc Hippocrates, mulsam epotam per totum morbum in acutis morbis, picrocholis, & magna viscera habentibus minùs vtilem esse, quàm aliis qui tales nõ sint. Galenus intelligit hîc sermonem haberi de solis iis acutis, qui tam breues sint, vt posint transigi cum sola mulsa, quia alioqui non accipiatur per totum morbum: ego verò illud per totum morbum non ita accipio, vt sola mulsa per totum morbũ bibatur, sed quasi diceretur, quacunque morbi parte, nam mulsa picrocholis & magna viscera habentib. quacunq; morbi parte accipiatur, est inutilis, mellis gratia bilescit, non solùm autem simplex mulsa, sed & omnia serapia dulcia, quę ex melle parantur, magis, non minimum autem quę ex saccharo: quare in talib apozemata vocata magis probo, aut serapia acida vel amara. Magna viscera habentes vo-

A cari nunc vult Galenus eos solùm qui inflammatione hypochondriorũ tenentur: quia scirrho affectis, aut crassis succis obstructis, non putat mulsam inutilem. Ego verò neq; his darem mulsam citra aceti alicuius admistionem. Si enim dulcibus intumescit hepar, quomodo tumidum iam eisdem detumescet? proinde etsi non æquè lædi eos qui scirrhũ ea in parte habent, atq; qui inflammatione, concedo, tamen hîc vtcunq; tumentia hypochondria intelligi velim, quia nullis ita affectorum rectè mulsa conceditur.

Διψῶδες γε μὴν ἧσσον τοῦ γλυκέος οἴνου, πνεύμονός τε γὰρ μαλθακτικόν ἐστι, καὶ πτύελον ἀναγωγὸν μετρίως, καὶ βηχὸς παρηγορικόν. ἔχει γὰρ σμηγματῶδές τι, ὃ μᾶλλον τοῦ μετρίου καταγλισχραίνει τὸ πτύελον.

Siticulosum autem minùs quàm dulce vinũ, mollit enim pulmonem, & sputum educit mediocriter, & tussim lenit: habet enim detersoriũ quiddam, quod supra mediocritatem facit sputum viscidum.

Mulsa minùs siticulosa est quàm dulce vinum, vel ob hanc solùm causam, quòd vinum dulce est quale œnomeli, seu mulsum: hoc verò quàm mulsa siticulosius: cùm enim habeant communem dulcedinem, alterum aqua, alterum vino constat: quare cùm vinum siticulosius sit quàm aqua, & mulsum sit quàm mulsa: ac proinde etiam vinũ dulce. Sed præter hanc causam reddit aliam Hippocrates dicens, quia mollit pulmonem, & sputum educit mediocriter, & tussim lenit. Hæc autem causa satis est idonea. Nam si in febribus ardẽtibus tusses leuiter irritantes, vt in Aphorismo dicitur, possunt sitim placare, quantò magis mollitio pulmonis, & sputi mediocris eductio? sed dices, vinũ etiam dulce sputum educit, hanc ergo ob causam non erit mulsa, quàm illud, minùs siticulosa. Certè vinum dulce educere sputum dicebatur, magis quàm alterum vinũ, educit nihilominus minùs quàm mulsa. Præterea vinũ non omnibus educit, iis enim qui valde biliosi sunt etiam siccat, mulsa verò etiam illis educit mediocriter, non enim vt vinum siccat. Sed rogabis rursum, quo pacto tussim lenit, si sputum educit, cùm nihil sine tussi à pectore reijci possit: certè qui difficulter excreant, vt semel extussiant, tussiunt pluries, & lancinantur, qui verò facilè, sine multa tussi excreant multum, quia quoties tussiunt, educunt aliquid. Sed quòd addit, est aliquãtò difficilius. Nam (inquit) habet enim detersorium quiddam, quod facit sputum supra mediocritatem viscidum. Quo enim pacto detersio faciet sputum viscidum? quod si facit, quo pacto dici possit verè, quia facit viscidum, educere sputũ? nihil enim videtur magis posse sputi eductionẽ prohibere, quàm viscositas. Certè hæc dicens, non reddit Hippocrates causam qua educit sputum, sed qua mediocriter educit. Nimirũ quia vim detergendi solùm habet, & non etiam incindendi, vt oxymeli, non educit fortiter vt illud, sed mediocriter. Educit ergo mulsa moderatè, & tunc solùm, cùm nõ est viscidus humor, cùm enim incindente aliquo est opus (ea enim solùm habet detersorium quiddam) nihil facit aliud quàm extergere & abradere, ille verò abrasus, neque incisus, concrescit magis, fitque viscidum & rotundum sputum.

B Ἔστι δὲ καὶ οὐρητικὸν μελίκρητον ἱκανῶς, ἢν μή τι ἀπὸ σπλάγχνων κωλύῃ. καὶ διαχωρητικὸν δὲ κάτω χολωδέων. ἔστι μὲν ὅτε καλῶν. ἔστι δ' ὅτε καθαρωτέρων μᾶλλον τοῦ καιροῦ, καὶ ἀφρωδεστέρων. μᾶλλον δὲ τὸ τοιοῦτο τοῖσι χολώδεσί τε καὶ μεγαλοσπλάγχνοισι γίνεται. πτυάλου μὲν οὖν ἀναγωγὴν, καὶ πνεύμονος μάλθαξιν τὸ ὑδαρέστερον μελίκρητον ποιεῖ μᾶλλον. τὰ μέντοι ἀφρώδεα διαχωρήματα, καὶ μᾶλλον τοῦ καιροῦ καθαρέως χολώδεα, καὶ μᾶλλον θερμὰ, τὸ ἄκρητον μᾶλλον τοῦ ὑδαρέος ἄγει. τὸ δὲ τοιόνδε διαχώρημα, ἔχει μὲν καὶ ἄλλα σίνεα μεγάλα. οὔτε γὰρ ἐξ ὑποχονδρίων καῦμα σβεννύει, ἀλλὰ ὁρμᾷ, δυσφορίην τε καὶ ῥιπτασμὸν τῶν μελέων ποιέει,
C ἑλκῶδές τε ἐστι καὶ ἐντέρων καὶ ἕδρης. ἀλεξιτήρια δὲ τούτων γεγράψεται.

Vrinam etiam mouet melicratum sufficiẽter, nisi quid à visceribus prohibeat. Et deiectiones etiam deorsum mouet biliosas, aliquãdo quidem bonas, aliquando autem synceriores quàm conueniat, & magis spumosas: magis autem hoc euenit biliosis, & habentibus magna viscera. Sputi
D *igitur eductionem, & pulmonis emollitionem, aquosius melicratum potiùs facit: spumosas autẽ deiectiones, & biliosas meraciores quàm conueniat, & magis calidas, purum magis quã aquosum educit. Huiusmodi autem deiectio habet alias læsiones magnas. Neq; enim hypochondriorũ incendium extinguit, sed concitat, difficilemq; tolerantiam & anxietatem facit, & exulcerat*
E *intestinum & sedem. Auxilia autem horum scribentur.*

Nisi quæ obstructio, aut quis tumor præter naturam hepatis, eam expeditè penetrare prohibeat, vrinam etiam mouet mulsa sufficienter: non enim vt vinum album & vinosum. Mouet etiã deorsum deiectiones biliosas, aliquãdo bonas, hoc est ex moderatiori bile, aliquando autem synceriores quàm cõueniat, & magis spumosas, quas deiectiones pessimas esse, & in colliquantibus febribus accidere in
F Prognostico dictum est. Magis autem (inquit) euenit hoc, vt scilicet prauas deiectiones mulsa educat, biliosis extremè, & habentibus magna viscera, hoc est, inflammationem habentibus in hypochõdriis, hi enim omnium maximè habent febres colliquantes. Cùm tamen mulsa sputum educat, vrinam moueat, & deiectiones biliosas, non æquè, neq; qualiscunq;, facit hæc omnia: sed sputi eductionem, pulmonis emollitionem, & vrinæ copiam, quæ aquosa est, potiùs facit: deiectiones autem biliosas meraci-
G ores, & spumosas, & valdè calidas, quæ pura est, & multum mellis accipit. Quia mel calidum est & biliosum, corrigitur autem aqua. Nosse autem oportet talem deiectionem, sincerè scilicet biliosam, & spumosam, alias læsiones magnas habere. Galenus intelligit læsionum nomine mala signa intelligi (quanquam

(quanquam nomen id non admodùm significet) neq; enim hypochondriorum incendiũ extinguit, sed concitat, difficilemq; tolerantiam & anxietatem facit, & exulcerat intestinum & sedem, quæ sanè vi dentur esse signa prauarum & malè exeuntium deiectionum, potiùs quàm noxæ quas illæ, vt causæ, inferant. Verùm mihi videntur propriè vocari noxæ, nã hoc ipsum est maxima significatio malè exeuntium euacuationum, lædere scilicet: quod si bene exiret, esset profuturum. Velut illæ deiectiones si bene ac decretoriè exirent, extinguerent hypochondriorum incendium, anxietatem tollerent, & ferrentur bene: cùm verò per colliquescentiam exeunt, contraria faciunt: ipsa enim colliquescentia magis vrit, & siccat & debilitat, & angit. Quorsum ergo hæc dicit Hippocrates? quasi diceret, quandoquidem mulsa meracior tales deiectiones mouet, non oportet nos decipi putantes, hac causa vtilem esse eius vsum, ac proinde ea magis vtentes: sæpè enim hac ipsa causa plurimùm lædit, colliquescentias, & prauas illas deiectiones augens: id verò euenit in valde biliosis, & inflammationes habentibus in visceribus. In illis ergo, etsi mulsa meracior videatur bilem prauam vacuare, tamen abstinẽdum ab ea est, & ad attemperationẽ transeundum, dandique cibi quibus corpora minimè colliquescant, & succorum acrimonia hebetetur. Quod si potione subducente bilem prauam, aut succum qui iam colliquerit, opus sit, ea sit serum lactis, aut ptissanæ cremor, cum succo aliquo, aut infusione quæ subducat attemperãdo, vt rosarum, myrobalanorum, tamarindorum, aut huiusmodi. Verùm quibus his noxis occurri possit, auxilia in lib. 4. huius operis differt Hippocrates (dicens) auxilia autem horum scribentur.

16 Ανδὺ μὲν ἐν ῥοφημάτων μελικρήτῳ χρεόμενος αὐτ᾽ ἄλλε ποτε ἐν ταύτῃσι τῇσι νέσοισι, πολλὰ ἂν εὐτυχοίης, καὶ οὐκ ἂν πολλὰ ἀτυχοίης. οἷσι δὲ δοτέον, καὶ οἷσι μὴ δοτέον, τὰ μέγιστα εἴρηται, καὶ δι᾽ ἃ ἐ δοτέον.

Qui igitur vtitur melicrato sine sorbitionibus pro reliquo potu in his morbis, in multis aget prosperè, & raro infeliciter. Quibus autem dandum, & quibus non dandum, maxima ex parte dictum est, & ob quæ, non danda.

Quandoquidẽ mulsa tam multas vtilitates præstat, coquit enim, exterget, educit sputum, vrinam mouet, & deiectiones iuuat, qui vtetur ea sola citra alias sorbitiones, aut potiones, in multis aget prosperè, & in perpaucis malè ei succedet. Siue enim coqui morbus postulet, coquetur, siue hac, siue illa via, iudicationem natura moliatur, quacunq; iuuabit. Constat verò hoc intelligi in illis morbis, qui solo la mulsa transigi possint, qui scilicet acutissimi exactè sint, & intra quatuor dies finiantur, & neq; extremè biliosi, neq; cùm viscerum phlegmone. His enim & ob hæc, dandam mulsam nõ esse, dictũ est.

17 Κατέγνωσται δὲ μελίκρητον ὑπὸ τῶν ἀνθρώπων, ὡς καταγυιοῖ τὸν πίνοντας, καὶ διὰ τοῦτο ταχυθάνατον εἶναι νενόμισται. ἐκλήθη δὲ τοῦτο διὰ τὸν ἀποκαρτερέοντας, ἔνιοι γὰρ μελικρήτῳ μόνῳ χρέονται πο-

A τῷ, ὡς τοιέτῳ δῆθεν ἐόντι. τὸ δὲ ἐ παντάπασιν ὧδε ἔχει, ἀλλ᾽ ὕδατος μὲν πολλῷ ἰσχυρότερον ἐστι πινόμενον μῦνον, ἢν μὴ ἐκταράσσῃ τὴν κοιλίην. ἀτὰρ καὶ οἴνε λευκε, καὶ λεπτε, καὶ ὀλιγοφόρε, καὶ ἀόσμε, ἢ μὲν ἰσχυρότερον, ἢ δὲ ἀσθενέστερον. μέγα μὲν διαφέρει καὶ οἴνε καὶ μέλιτος ἀκρητότης ἐς ἰσχὺν ἀμφοῖν. ὅμως τοίνυν εἰ καὶ διπλάσιον μέτρον οἴνου καὶ ἀκρήτε πίνοι τις, ἢ ὁκόσον μέλι ἐκλείχοι, πολλῷ ἂν δήπε ἰσχυρότερος εἴη ὑπὸ τε μέλιτος B μῦνον, εἰ μὴ ταράσσοι τὴν κοιλίην· πολλαπλάσιον γὰρ καὶ τὸ κόπρειον διεξίῃ ἂν αὐτέῳ.

Damnatum verò est melicratum ab hominibus, tanquam potantes plurimùm debilitet, & propterea mortem accelerare putatum est. Dictum autem est hoc, ob eos qui se fame necant, aliqui enim solo melicrato vtuntur in potu, nimirum vt existente tali. Hoc autem non omnino C ita habet, sed aqua multò fortius est epotum solum, nisi aluum turbet: sed & vino albo & tenui & paucifero & inodoro, aliquatenus fortius, aliquatenus debilius est. Multum tamen differt & vini & mellis meracitas, ad vtriusq; vires: nam etsi duplam mensuram vini meri quis bibat quàm mellis quod delingat, multò tamen fortior fuerit ex melle solo, nisi si aluum turbauerit: nam & multò plus stercoris ipsi prodibit. D

Ferè enarratæ sunt hactenus facultates medicamentosæ, quæ melicrato insunt, nunc quantum virium habeat vt alimentum, dicit. Vulgarem opinionem dicit fuisse, melicratum, potantes plurimùm debilitare, & mortem citissimè inferre, & ob hanc opinionem, qui se fame necare statuebãt, aut quos fortè iudices fame necabant, vtebantur solo melicrato, tanquam existente tali, hoc est tanquam ci-E tissimè afferente mortem. Verùm dicit hoc non omnino ita habere, tametsi enim cibus sit debilissimus, & eo solo homines nõ possint diu durare, durabunt tamen plus quàm nihil capientes, quin etiã quàm capientes solam aquam, nisi tamen aluũ turbet, si enim turbet, multò magis ita faciet breui mori, quàm exiguo alimento quod præstat, mortem tardabit. Itaq; morientur, qui vtentur ea, citiùs quã sola aqua. Aqua sanè ex Galeni sententia nihil nutrit: nihilominus mortem tardat, iis qui nihil cibi F capiunt, refrigerando & humectando, tardandoq; mortiferam exustionem, & desiccationem, hác ob causam citiùs moriuntur nihil capientes, quàm solam aquam, & capientes solam aquam, quàm melicratum, nisi hoc aluum turbet. Verùm exiguũ est, insulsam cum sola aqua conferri: nihil enim aliud fit; quàm mulsam nutrire aliquid omninò, quantũ verò nutriat, non constare posit, nisi cum re aliqua nutriente conferatur, proinde cõfert illam cum vino, non vinoso, sed albo tenui & oligophoro, & in-G odoro, cum eo scilicet quod omnium minimè nutrit. De hoc Hippocrates loquutus hactenus non fuerat, ego verò dixi, esse diureticum & minimè caput tentare. Hoc vino dicit mulsam aliquatenus esse fortiorem, & aliquatenus debiliorem, vt scilicet hoc aut illud meracius est. Cùm enim vinum dilu-

tum & melicratum non secundum se tota sint nutrientia, sed alterum ob vinum, alterum ob mel quod accipit, constat tanto quodcunq; illorum fore fortius, quanto meracius: & debilius, quanto dilutius. Sed oportet dilucidiùs dicatur, quae vini meracitas cum qua melicrati sit conferenda. Si (inquit) bibatur potio vini diluti, quae acceperit vini duplum, quàm potio alia melicrati mellis, melicrati potio fortior fuerit. Vt si quis bibat nouem vncias melicrati quod habeat mellis vnciam vnam, magis nutrietur, quàm si nouem bibat diluti vini, quod habeat vini duas, & aquae septem. Vnde constat, plusquam duplo fortius alimentū esse mel quàm vinum: nisi tamen (inquit) aluum turbauerit: si enim turbat, inanit hac ratione plurimum. Probat deinde hoc quod de nutritione vini & mellis dictum est, ita habere, quia ei qui acceperit mel, prodit stercoris plus, quàm ei qui duplum vini. Videbitur fortasse alicui non esse hoc satis idoneum indicium, neque rectè colligi, deciditur inde plus stercoris, ergo praestat plus alimenti: quaedam enim sunt, quae alia, magis excrementosa, & minus nutrientia, quedam contrà: vt carnes salitae boum, aut hircorum, alimenti praestant minus quàm gallinaceae carnes, aut ouorum vitelli, stercoris tamen plus. Certè aliud est praestare alimenti plus, aliud, praestare firmius & solidius alimentum. Pleraq; enim eorum quae excrementi habent exiguum, citò nutriunt & multùm, tamen non multùm durat id quod corpori praestant, quia celeres eorum fiunt excretiones: Ea verò quae duriora & solidiora sunt, alimentum praestant exiguum, & faeces multas, id verò quod ex eis corporibus accedit, firmum est, & diutiùs durat. Videtur ergo ex faecum multitudine non rectè colligi alimentum esse copiosius, sed esse firmius, atqui hoc satis esset, ad id de quo nunc agitur: etsi enim ex vino plus accedat corpori quàm ex melle, si tamen id quod ex melle accedit, firmius sit, diutiùs etiam durabit qui eo vtetur: diutius enim seruabis hominem laborantem, & qui exerceatur, carnibus bubulis, quàm ouis sorbilibus. Verùm neque hoc rectè colligitur omnino, habet plus faecū, ergo praestat solidius alimentum. Nam olera sunt excrementosa admodum, & alimenti pauci & tenuis. Quid ergo dicendum? certè consequutionem hanc non esse legitimam omnino, neque in omnibus valere, sed peculiariter in his de quibus agitur, in vino scilicet, & melle. Quia enim mel dulce est adeò, cōstat esse satis nutriens, & quia vino crassius est, & faeces ex eo plures excernuntur, constat, id alimentum quod praestat, esse solidius. Vnde fit vt qui in mulsa melle vtuntur, diutius durare possint quàm qui duplo vino, vt explicatum est.

22 Εἰ μέν τοι ῥοφήμασι χρέοιτο πτισάνῃ, ἐπιπίνοι δὲ μελίκρητον ἄγαν, πλησμονῶδες ἂν εἴη, καὶ φυσῶδες, καὶ τοῖσι κατὰ τὰ ὑποχόνδρια σπλάγχνοισιν ἀξύμφορον. προπινόμενον μὲν πρὸ ῥοφήματος μελίκρητον, οὐ βλάπτει ὅκως μεταπινόμενον, ἀλλά τι καὶ ὠφελέει.

Si tamen ptissanae sorbitione vtatur, insuper autem melicratum bibat, replens erit & flatuosum, & visceribus quae circa hypochondria, inutile. Praebibitum quidem ante sorbitionem A *melicratum, non laedit, vt bibitum postea, sed aliquid etiam prodest.*

Si cui mulsa simul & ptissana accipiēda sint, mulsam praeire censet, iuxta communem sanè rationē, qua tenuiora, & quae faciliùs subducuntur, debent antè alia sumi. De qua re lib. 6. Cont. mihi disputatum est satis.

23 Ἑφθὸν δὲ μελίκρητον ἐσιδεῖν μὲν πολλῷ κάλλιον
B τοῦ ὠμοῦ, λαμπρόν γὰρ καὶ λεπτὸν, καὶ λευκὸν, καὶ διαφανὲς γίγνεται. ἀρετὴν δὲ ἥν τινα αὐτέῳ προσθέω διαφέρουσάν τι τοῦ ὠμοῦ, οὐκ ἔχω. οὔτε γὰρ ἥδιόν ἐστι τοῦ ὠμοῦ, ἢν τυγχάνοι γε τὸ μέλι καλὸν ἐόν ἀσθενέστερον μέντοι γε τοῦ ὠμοῦ, καὶ ἀκοπρωδέστερόν ἐστιν, ὧν οὐδὲ ἕτερον εἰς τιμωρίην προσδέεται μελίκρητον. ἄγχιστα δὲ χρηστέον αὐτῷ τοιῷδε ἐόντι, εἰ τὸ μέλι τυγχάνοι πονηρὸν ἐὸν, καὶ ἀκάθαρτον, καὶ μέλαν, καὶ
C μὴ εὐῶδες. ἀφέλοιτο γὰρ ἂν ἡ ἕψησις τῶν κακοτήτων αὐτέων τὰ πλείονα τοῦ αἴσχεος.

Coctum autem melicratum, aspectu quidem valde pulchrius quàm crudum, lucidum enim, & tenue, ac pellucidum fit: virtutem aūt quam ipsi tribuam, diuersam à crudo, non habeo: Neq; enim iocundius est crudo, si contingat mel bonū esse: debilius quidem nonnihil est crudo, & ster-
D *coris habens minus, quorum nullo, vt emēdetur, indiget melicratum. Ferè verò vtendum est hoc cocto, si mel sit prauum, aut sordidum, & nigrū, & non boni odoris: auferre enim possit concoctio prauitatis horum vitiorum maximam partem.*

Solùm censet Hippocrates vti mulsa cocta, cùm mel prauum est, & correctione indiget, vt cùm est sordidum, nigrum, & mali odoris: alioqui enim nihilo praestare coctam cruda, nihil enim aliud concoctionem facere quàm detrahere facultatem alen-
E di, facereq; infirmiorem, & minus stercoris reddentem, neutrum verò horum correctionem postulare in mulsa, quia tenuiter illi inest vtrunq;, cùm neque nisi tenuiter nutriat, neq; stercoris multum gignat. Haec Hippocrates: vnde crediderim, vbi mel optimum adsit, non multum interesse, cruda an cocta vtaris. Nihilominùs arbitror, quādā alia ratione semper esse potiorem concoctam, quòd scilicet flatuosa minùs sit. Nam quantumuis sit mel optimū,
F concoctione gignit spumam, quae flatus euidens indicium est: hunc deponit: ob id cruda, intestinorū tormina multò magis ciet: quod Galen. in Comm. Aphorismi 41. Sect. 5. dicit.

De oxymelite

24 Τὸ δὲ ὀξύμελι καλεόμενον ποτὸν, πολλαχοῦ μὲν εὔχρηστον ἐν ταύτῃσι τῇσι νούσοισιν εὑρήσεις ἐὸν, καὶ γὰρ πτυάλου ἀναγωγόν ἐστι, καὶ εὔπνοον.

G *Oxymeli autem vocatam potionem multis modis vtilem in his morbis inuenies, etenim sputum educens est, & facilem respirationem faciens.*

Quod oxymeli vocatum dicit, nihil refert, neq; quidquam Hippocrates innuit potiùs quàm si simpliciter

pliciter diceret oxymeli. Parabatur multis antiquorum ex aqua salsa: non video quid inde caperet, neque commoditatis, neq; suauitatis. Galeno ex aqua dulci parabatur, atq; vt arbitror, etiam Hippocrati. Nam sal facultatibus quas illi inesse Hippocrates dicit, multum detraheret. Nam neq; sputum bene educunt salsa, neque facilem reddunt spirationem. Galen. oxymeli parat, ex mulsa, addens acetum. Oxymeli itaq; vt nomen præ se fert, accipit mel & acetum, additur vero illi necessario aqua. Sed eius sunt differentiæ, quoddam enim est simplex, quod nihil accipit, præter aquam, mel & acetum: quoddam compositum, cuius multæ sunt differentiæ, vt sunt multa quæ cum his misceri possunt. Vt oxymeli scyllliticum, & oxymeli ex radicibus, quinq;, aut duabus, & quodcunque aliud serapium accipit acetum. Simplicis etiam sunt differentiæ, ex quantitate aceti, cuius plus accipit, aut minus. Quoniam vero quæ inde capiuntur, infinitæ sint differentiæ, rediguntur in tres, doctrinæ gratia, quarum quamlibet necesse est habere amplam latitudinem. Est enim oxymeli, dilutum, meracum, & mediocre: vt vero mulsa meraca aut diluta ob mel dicitur, ita oxymeli ob acetum. Mediocre ergo oxymeli est, cuius in officinis est vsus, quod accipit duplum mellis quàm aceti, & aquæ quadruplum. Quod aceti accipit minus, quàm aquę quartam, dilutum, quod plus, meracum. Multos vsus esse dicit oxymelitis in his morbis, in acutis scilicet: nam sputum educit facilè, & facilem respirationem facit. Quibus sanè videtur solos thoracis morbos respexisse Hippoc. dicens, in his morbis: potuerit autem etiam acutos omnes respicere: mox enim dicet alias eius vtilitates, quæ ad hypochondria & ventrem, & renes pertinent. Spirationem facilem reddit, quia sputum educit: educit autem incindendo & extergendo.

Καιρὸς μέντοι πρὸς ὅδε ἔχει.

Occasiones autem hoc habet.

Id est, non tamē semper vtiliter datur, nam vt habet multos vsus, ita etiam habere potest noxas. Aliquando ergo datur vtiliter, aliquando inutiliter, estq; cùm dandum & cùm denegandum est. His dictis, incipit noxas & vtilitates eius dicere, vt inde intelligas, quando dandum sit, & quando secus: primum autem de meraciori loquitur, deinde de dilutiori.

Τὸ μὲν γὰρ κάρτα ὀξὺ, οὐδὲν ἂν μεῖζον ποιήσειε πρὸς τὰ πτύελα τὰ μὴ ῥηιδίως ἀνιόντα. εἰ γὰρ ἀνάγοι μὲν τὰ ἐγκέρχνοντα, καὶ ὄλισθον ἐμποιήσειε, καὶ ὥσπερ διαπτερώσειε τὸν βρόγχον, παρηγορήσειεν ἂν τὸν πλεύμονα, μαλθακτικὸν γὰρ αὐτέῳ. καὶ εἰ μὲν ταῦτα συγκυρήσειεν, μεγάλην ἂν ὠφελείην ποιήσειεν. ἔστι δ' ὅτε τὸ κάρτα ὀξὺ, οὐκ ἐκράτησε τῆς ἀναγωγῆς τοῦ πτυέλου, ἀλλὰ προσεγλίσχρηνέ τε καὶ ἔβλαψε. μάλιστα δὲ τοῦτο πάσχουσιν, οἵπερ καὶ ἄλλως ὀλέθριοί εἰσι, καὶ ἀδυνατοὶ βήσσειν τε καὶ ἀποχρέμπτεσθαι τὰ ἐνεχόμενα. ἐς μὲν οὖν τόδε προσεκμαίρεσθαι χρὴ τὴν ῥώμην τοῦ κάμνοντος, κἢν ἐλπίδα ἔχῃ διδόναι· διδόναι δὲ, ἢν διδῷς, ἀκροχλίαρον, καὶ κατ' ὀλίγον τὸ τοιόνδε, καὶ μὴ λάβρως.

A *Quod enim valde acutum, nihil mediocre faciet ad sputa quæ non facilè exeunt, si enim educeret, quæ arteriam exasperant: & lubricitatem faceret, & velut dilataret guttur, leniret vtiq; pulmonem: emolliens enim ipsum est. Et siquidem hæc contingerent, magnam vtilitatem præstaret: aliquando verò quod valde acidum est, eductionem sputi non obtinet, sed insuper visco-*
B *sum id facit, & lædit: maximè autem hoc patiuntur, qui alioqui lethaliter laborant, & non possunt tussire, neq; excreare quæ continentur. Ad hoc ergo contectare oportet robur ægrotantis, ac si spem habeas, dare: dare autem, si dederis, summè tepidum, & paulatim quod huiusmodi sit, & non largè.*

Quod valde acutum sit, ad sputa solùm, quę non facilè exeunt, vtendum est: nam est magnum vehe-
C mensque auxilium, quo proinde, nisi ad rebelles passiones vtendum non est. Atqui quoniam huiusmodi est, nihil facit mediocre, vt quæ mediocria sunt auxilia, sed plurimùm prodest aut plurimùm nocet. Non dicit ergo, nihil mediocre faciet ad sputa quæ non facilè exeunt, quasi ad ea quæ facilè exeunt, mediocre aliquid faciat (nam qui posit?) sed quasi ad facilè exeuntia dandum nunquam sit. Datum verò, nihil mediocre facit: nam cùm malum cedit, educit quæ arteriam exasperant, & lubricitatē
D facit, & velut dilatat guttur (quia cùm expurget euacuetque, videtur dilatare) & lenit pulmonem: & hæc faciens, magnam vtilitatem præstat. Aliquando verò non potest eductionem facere, sed plus etiam quàm antea erat, facit viscosum sputum, & lædit plurimùm: maximè autem patiuntur hoc ab oxymelite acerrimo, qui alioqui laborant lethaliter, neque possunt tussire, neque excreare quæ continentur, hoc est qui lethaliter laborant, aut ob maximam succorum contumaciam, qui neq; à valen-
E tissimo medicamento posint secari, & elui, aut ob tantam facultatis debilitatem, vt neq; tanto medicamine adiuta, posit quod excisum sit excreare, vtroque enim casu euenit magna noxa: si non eluitur sputum, aceti qualitate siccescit durescitq; magis: si exciditur, neque expelli potest, affatim in cauum arteriæ incidens, suffocationis infert periculum. Ergo vt cognoscas, quando dandum tale oxymeli sit, & quando secus, considerare oportet robur ægrotantis, & succorum contumaciam, atque
F si his perspectis, spem habeas, fore vt secari posit & excreari, dare oportet (plurimum enim confert, in iis quæ difficilè educuntur, vt in asthmaticis pasionibus) sin minùs, non dare tam acre, sed aliud dilutius: non quòd dilutius futurum sit satis, vbi meracius non sufficiat, sed quòd etsi non persanet, citra noxam conferat aliquid paulatim. Verùm si dederis acetum meracum, hoc est, cùm ex dictis coniectaueris dari oportere, dare debes, non largiter potandum vt serapia, neq; hyeme calidum, & æsta-
G te frigidum, vt illa, & vt ipsum oxymeli dilutum primo libro accipi iussit: Sed paulatim vt eclegmata, & exquisitè tepidum, vt tepore temperetur saporis acuties. Nimirum quæ propter ventrem, aut hepar, aut venas accipiuntur, largiter epota, frigida aut calida prosunt magis, quia affatim ipsum ven-

trem incidunt, tepida verò eum debilitant: quæ verò propter thoracis partes, paulatim accepta & tepida, quia linctu meliùs feruntur in pulmonem, quem tepor emollit, laxatq́;.

30 Τὸ μέντοι ὀλίγον ἔποξυ ὑγραίνει μὲν τὸ στόμα καὶ φάρυγγα, ἀναγωγὸν δὲ πτυέλου ἐστὶ καὶ ἄδιψον. ὑποχονδρίῳ δὲ, καὶ σπλάγχνοισι τοῖσι ταύτῃ εὐμενές. καὶ γὰρ τὰς ἀπὸ μέλιτος βλάβας ταύτας κωλύει. τὸ γὰρ χολῶδες ἐν μέλιτι κολάζεται. 31 ἔστι δὲ καὶ φυσέων καταῤῥηκτικὸν, καὶ ἐς οὔρησιν προτρεπτικόν. 32 ἐντέρου μέντοι τῷ κάτω μέρει πλαδαρώτερον, καὶ ξύσματα ἐμποιέει. 33 ἔστι δ᾽, ὅτε καὶ φλαῦρον τοῦτο ἐν τῇσιν ὀξέῃσι νούσοισι γίνεται, μάλιστα μὲν ὅτι φύσας κωλύει περαιοῦσθαι, ἀλλὰ παλινδρομέειν ποιέει, ἔτι δὲ καὶ ἄλλως γυιοῖ, καὶ τὰ ἀκρωτήρια ψύχει. ταύτην καὶ 34 οἶδα μούνην δι᾽ ὀξυμέλιτος γινομένην βλάβην, ἥτις καὶ ἀξίη γραφῆς.

Quòd verò parum acutũ est, humectat quidem os & fauces, & sputum educit, & sitim sedat: hypochondrio autem, & visceribus quæ ibi sunt, amicum: siquidem læsiones has quæ à melle sunt, prohibet. Nam quod biliosum est in melle corrigit: flatus etiam facit erumpere, & vrinam prouocat: intestinum autem & partes infernas humida facit, & ramenta facit. Aliquando autem & hoc prauum in acutis morbis fit, maximè quidem quòd flatum prohibet erumpere, sed rursum facit recurrere, ad huc autem & debilitat, & extremorum facit refrigerationem. Hanc solam noui læsionem, quæ ab oxymelite fiat, quæ digna sit vt scribatur.

Nunc narrat commoditates & noxas, quæ contingunt ab oxymelite dilutiori. Humectare dicit os & fauces. id quod faciet, quia sputum educit, & ob hæc ipsa sitim sedabit. Nam si febris ardens ob tussim leniter irritantem fit paruum siticulosa, vt in Aphorismo dicitur, quantò magis sputi eductio, orisque & faucium humectatio, sitim sedabunt? dictum est lib primo oxymeli, vbi ingens est sitis, minùs conferre quàm mulsam, aut aquam solam, nũc verò confertur, quod aceti habet exiguum, cũ valde acuto. Sed cur sputum educit? certè quia exterget & incindit. Dicit etiam amicum esse hypochondriis, hoc intellige, plusquàm mulsam, quia acetũ læsiones quæ sunt à melle, prohibet: quod explicans, addit, quod est biliosum in melle corrigit. Nimirum mulsa, vt alia omnia dulcia, & detinetur in hypochondriis, & bilescit, oxymeli autem, acidum cùm sit, non habet has noxas: flatus etiã facit erumpere, quia aceto extenuat, & melle calfacit: Et vrinam mouet, tenuis enim est, aperiens, & incidens potio, quare vias vrinæ expurgat, facitq́; exire multa, quæ detinerentur, adeò, vt & ad trudendos lapides, aut crassos succos, rectè propinetur. Narrat deinde Hippocrates noxas, dicens, intestinum & partes infernas humida facere, hoc est plurimùm fluentia, ac diarrhœa laborantia, & ramenta facere, quæ quidem per dysenteriam fiunt. Itaq; dicit, oxymelitis potu solere intestina irritari plus satis, fierique diarrhœas, ac nonnunquam dysenterias: cõstat verò hæc meritò timeri, quia & à sola mulsa meraciori fieri solere antea dixit, nedum addito aceto. Aliquando, dicit, illud etiam prauum fieri, in morbis acutis, quòd quidem oxymeli prohibet flatũ erumpere, & sursum facit recurrere, & debilitat, & facit refrigerationem extremorum: atqui hæc quidẽ aliquádo leuiora sunt, cùm scilicet alioqui homo nullo acuto malo tenetur, si verò acutè ęgrotans habet hæc, praua sanè sunt, est enim voluulus vocat⁹ morbus, cùm flatu recurrẽte sursum debilitatur homo, & refrigerantur extrema præ doloris vehementia. Sed quo pacto hæc facit oxymeli, si inter eius virtutes verè dicebatur, flatus facit erũpere? certè proinde nunc adiecit, illud aliquando: innuens scilicet, si quis firmis intestinis sit, neq; ad dolendum paratis, oxymeli illi facere vt erumpant flatus: si verò is sit, qui facilè doleat, euenire solere, vt dolor intestinorum eruptionem præueniat, faciatq; vehementer, vt ea adstringant sese, quasi ad exprimendam doloris causam, incipienteq; adstrictione ab humili parte, cogantur sursum flatus recurrere, atq; fortasse etiam fæces secum efferant, & in gracilia intestina faciant inpingere, vbi dolorem alium grauiorem excitantes, vires prosternant, & extrema faciant refrigerari: hanc solam læsionem notatu dignam ab oxymelite dicit nasci solere, alias enim prę hac esse leuiores. Constat verò vt hæc læsio & alia etiam quæ ante hanc dicta est, ab acerrimo oxymelite fieri posset, magis etiam quàm à mitiori (nam ob acetũ pręcipuè fiunt) verùm scribuntur hæc vt noxæ ab oxymelite parùm acuto, quia hoc etiam potest hęc facere, non solùm quod valde acutum est. Noxa enim quę valde acuto tributa est, puta posse magis viscosum sputum reddere, & prohibere excreationẽ, ab illo solo fieri potest, non etiam à mitiori, vt hæc.

35 Ὀλίγον δὲ τὸ τοιόνδε ποτὸν, νυκτὸς μὲν καὶ νήστει πρὸ ῥοφήματος ἐπιτήδειον προπίνεσθαι. ἀτὰρ καὶ ὁκόταν πολὺ μετὰ ῥόφημα ᾖ, οὐδὲν κωλύει πίνειν.

Exiguum ergo huiusmodi potum noctè, & ieiuno ante sorbitionem propinare conuenit. Verùm & longè à sorbitione nihil prohibet bibere.

Antea dictum est, hoc oxymeli in aliis acutis dãdum hyeme calidum, æstate frigidũ, in morbis thoracis tepidum semper: nunc horam exhibendi docet. Ea est & quæ aliorum serapiorum, manè aũt vẽsperi ante cibos, aut si post cibos dandum sit, longè ab illis, non enim tam longè abesse à cibis necesse est datum ante eos, quàm post. Quia si præeunt, elabuntur relictis in ventriculo cibis, sin autem consequuntur, miscentur cum eis, vitiantq́;, & cibi medicamentosas vires detrahunt serapiis, & serapia cibos faciunt vitiosos: euenitq́; quod Hippoc. libello de Alimento dicit: Medicamentum in alimento pessimum.

36 Τοῖσι δὲ ποτῷ μούνῳ διαιτωμένοισι ἄνευ ῥοφημάτων, διὰ τόδε οὐκ ἐπιτήδειόν ἐστιν αἰεὶ καὶ διὰ παντὸς χρέεσθαι τούτῳ, μάλιστα μὲν διὰ ξύσιν ἢ τρηχυσμὸν τοῦ ἐντέρου. ἀκόπρῳ γὰρ ἐόντι, μᾶλλον ἐμποιέει

πιείη ἄν, καὶ ταῦτα κεκρασμένης παρεούσης. ἔπειτα δὲ A
καὶ τὸ μελίκρητον τῆς ἰσχύος ἀφαιρέοιτο ἄν. ἢν μέν-
37 τοι ἀρήγειν φαίνηται πρὸς τὴν ξύμπασαν νοῦσον,
πολλῷ ποτῷ τούτῳ χρέεσθαι, ὀλίγον χρὴ τὸ ὄξος
παραχέειν, ὅσον μοῦνον γινώσκεσθαι. οὕτω γὰρ καὶ ἃ φι-
λέει βλάπτειν, ἥκιστα ἂν βλάπτοι, καὶ ἃ δεῖται προσ-
ωφελέειν, προσωφελοίη ἄν.

Iis autem qui solo potu cibantur sine sorbitionibus, ob hoc non est conueniens, semper, & per totum uti hoc, præcipuè autem propter rasurã, aut exasperationem intestini, nam existenti sine stercore magis vtiq; fecerit, maximè; accedente vasorum inanitione. Deinde autem & mulsa vim amiserit. Si igitur vtile esse videatur ad totum morbum, multo hoc potu vti, exiguum acetum oportet infundere, vt solùm agnosci posit: ita enim læsiones quas natum est inferre, minimè inferet, & quibus oportet prodesse, proderit.

Ob hoc, hoc est ob dictas noxas, etiamsi quis videatur solo potu, sine sorbitionibus, indigere per totum morbum, nõ expedit, vt solo oxymelite semper & per totum morbum vtarur, quia cùm intestinum sine stercore sit, & vasorum ad intestina pertinentium vacuitas, facillimè læserit rodens intestina, ac radens. Sed neq; seruari quisquam poterit cum solo oxymelite, quantumuis sit acutè ægrotaturus, tametsi enim antea dictum est, multos ægrotos seruari solere cum sola mulsa, atq; adeò felicissimè cedere, & oxymeli ex mulsa fit, tamen cùm oxymelite solo non ita seruari quisquã possit, quia mulsa admistione aceti amittit vim. Acidum enim parũ aptum est nutrire, dulce aptissimũ: dulci enim accidit esse grato partibus, & trahi, & affigi: habet etiã pinguitudinem quandam: Acido verò cõtraria insunt, nam neque affigitur, neque verò alia affigi valde sinit. Hinc fit, vt vsu dulcium pinguescant corpora, acidorum extenuentur. Ergo oxymeli minus nutrimenti præstat quàm mulsa, nisi crassius multò sit, & mellis accipiat multum, atq; aceti exiguũ. Vt igitur eo solo quis per totum morbum vtatur, nõ est idoneum. Quare si vtile esse videatur, ob extersionem & incisionem, & vires alias medicamentosas, ad totum morbũ multo oxymelite vti, oportebit illud parare ex mulsa exiguo admodum aceto infuso, vt tantum agnosci possit. Nam ita quàm minimè lædens, proderit.

38 Ἐν κεφαλαίῳ δ' εἰρῆσθαι, αἱ ἀπὸ ὄξεος ὀξύτητες πικροχόλοισι μᾶλλον, ἢ μελαγχολικοῖσι ξυμφέρουσι. τὰ μὲν γὰρ πικρὰ διαλύεται, καὶ ἐκφλεγματοῦται, μετεωριζόμενα ὑπ' αὐτέου. τὰ δὲ μέλανα ζυμοῦται, καὶ μετεωρίζεται, καὶ πολλαπλασιοῦται. ἀναγωγὸν γὰρ μελαίνων, ὄξος.

Vt autem in summa dicatur, aciditates ab aceto, biliosis magis quã melancholicis conferunt: amara enim dissoluuntur, & in pituitosa mutantur, eleuata ab ipso. Nigra verò fermentantur, eleuantur, & augentur. Efferens enim nigra est acetum.

A Quia oxymeli à mulsa solùm differt aceto, enarratis aceti facultatibus, velut in summa, dicuntur oxymelitis vires. Proinde de aceto edisserit, dicens, biliosis magis quàm melancholicis conferre, nõ autem quòd vtrisq; conferat, & his minus, vt hæc oratio videbatur innuere, sed quòd illis vtile, his noxium sit: amara enim ab acidis dissoluuntur, & in pituitosa mutantur. Non sanè quòd possit bilis in pituitæ naturam, & substantiam redire (nam quî possit?) Sed amara ab acidis dissolui dicuntur, quia co-
B hibentur, attemperantur & coercentur: in pituitosa verò mutari, quia biliosa corpora, acidorum vsu abeunt in pituitosa, bile gignenda pauciori, & pituita pluri: vtrunq; autem fit ob acidorum frigus. Biliosis ergo, his de causis est vtile acetum, melancholicis verò noxium, quia nigra fermentantur, eleuantur, & augentur ab aceto, nimirum acetum est melancholiæ congener, atq; ita est vt quoddam illius fermentum, quod cum ea permistum, eleuat, tumefacit, augetq;: auget sanè eum succum propriè
C ob naturam quam habet frigidam & siccam, magis autem & citius ebullire faciens: velut mustũ in doliis, cum feruet, augetur vsq; dum per summum regurgitat. Ita ergo est acetum efferens nigra, vt feruore effertur mustum, & maza fermento. Hinc fit, vt melancholici aceto plurimùm angantur, æstuante melancholia, more perturbati & spumantis maris, & proinde in tumorem attollente hypochondria, & in caput affatim elata. Non tamen quia acetum interiùs acceptum aduersum est melancholi-
D cis, sit etiam & exteriùs admotum. Quin potiùs melancholici hypochõdriaci, & lienosi, fotu aceti acerrimi iuuantur, & lienosis medicamentis admisceri debet semper acetum: neq; sanè solùm prodest, vt quod penetrare faciat, vt quidam putant, sed etiam quòd per se illis affectionibus medeatur. Nam quæ penetrationis gratia solũm admouētur, nunquam debent admoueri sola, sed admista aliis, quæ deduci debeant, at verò hypochondriaci iuuantur solo aceto acerrimo, quia exteriùs admotum non pene-
E trat ea copia, qua possit per venas cum melancholia deduci, & eam fermentare, sed qua possit siccando resoluere, & refrigerãdo, ardorem atræ bilis extinguere, & adstringendo, partes roborare. Ecce ergo vt biliosis vtile, & melancholicis noxium sit acetum. Ita verò (quanquã minus) sit & oxymeli. Quid verò pituitosis? an noxiũ est oxymeli, an vtile? certè ob mel, vtile: ob acetũ partim hoc, partim illud. Nam qua refrigerat, noxium est, & pituitam auget, qua incindens, est vtile, cùm sit pituita viscosa. Er-
F go pituitosis merum acetũ dandum haud est, quia plurimùm refrigerat, sed neq; oxymeli, quòd aceti accipiat plurimum & mellis exiguũ. Sed quod huiusmodi, detur biliosis, quod mellis accipiat plurimùm & aceti exiguum, pituitosis. Quin etiam expediens sit, pro pituitosis parari ex melle, pro biliosis ex saccharo, quod vocatur in officinis serapium acetosum simplex. Melancholicis verò neutrũ congruit.

G 39 Γυναιξὶ δὲ τὸ ἐπίπαν πολεμιώτερον, ἢ ἀνδράσιν ὄξος. ὑστεραλγὲς γάρ ἐστι.

Mulieribus verò omnino, inimicum magis quàm viris acetum. Vteri enim dolorem infert.

Mulieres omnes sciunt se aceto plurimùm lædi,

ex verò præcipuè quæ vteri præfocationi sunt obnoxiæ, & quibus fluunt menstruæ euacuationes, & quæ à partu nondū sunt expurgatæ. Nam euacuationes ex vtero cessare facit, & præfocationes affert maximas, & conuulsiones ex vtero. Hęc verò facit, dolorem vteri inferens: infert verò dolorem vteri, sua mordacitate & frigore, quib. vtero vtpote neruoso & exangui, nocet. Quare non vtero solùm, sed eadem ratione, & intestinis, & ventriculi ori, & neruis omnibus, inimicum sit, lædatq; etiam viros, verùm mulieres multò magis, quia præter alias omnes partes habent insuper vteros, qui ab aceto lędi possint. Sed qua ratione dolorem vteri faciat acetum, diximus, vt autem per dolorem reliqua mala faciat, oportet dicamus. Conuulsiones facit ob mordicationem compatiētibus neruis cum vtero, quia is est neruosus: præfocationes verò facit, cohibens sanguinis effluxum, faciens q; eum sursum ferri, ac ita vterum reuelli sursum. Cohibet verò sanguinē dolorem faciens, eadē prorsus ratione, qua diximꝰ, mordēdo intestina prohibere flatum erumpere, & recurrere sursum, atq; ita volulum vocatum morbum facere. Nimirū vterus ex mordicatione doles comprimit sese, & ea oscula quibus in eum instillat sanguis, qui occlusis osculis & compresso vtero sursum repellitur, & ita periculosam affert præfocationem. Hanc ob causam mulieribus quibus mēstrua fluant, aut quæ vterinis passionibus soleant tentari, acidum serapium dandum non est, atq; omnino, rarò est dandum mulieribus.

De Aqua

40 Ὕδατι δὲ ποτῷ ἐν τῇσιν ὀξείῃσι νούσοισιν ἄλλο μὲν οὐδὲν ἔχω ἔργον ὅτι προσθῶ. οὔτε γὰρ βηχὸς παρηγορικόν ἐστιν ἐν τοῖσι πλευμονικοῖσιν, οὔτε πτυέλου ἀναγωγὸν, ἀλλ᾽ ἧσσον τῶν ἄλλων, εἴ τις διὰ παντὸς ὕδατι ποτῷ χρέοιτο. μεσηγὺ μέντοι ὀξυμέλιτος καὶ μελικρήτου ὕδωρ ἐπιρροφεόμενον ὀλίγον, πτυέλου ἀναγωγόν ἐστι, διὰ τὴν μεταβολὴν τῆς ποιότητος τῶν ποτῶν· πλημμυρίδα γάρ τινα ἐμποιέει. ἄλλως δ᾽ οὔτε δίψαν παύει, ἀλλ᾽ ἐπιπικραίνει. χολῶδες γὰρ φύσει χολώδει, καὶ ὑποχονδρίῳ κακὸν, καὶ κάκιστον ἑωυτοῦ, καὶ χολωδέστατον καὶ φιλαδυναμώτατον, ὅταν ἐς κενεότητα ἐσέλθῃ. καὶ σπληνὸς δὲ αὐξητικὸν, καὶ ἥπατός ἐστιν, ὁκόταν πεπυρωμένον ᾖ, καὶ ἐγκλυδαστικόν τε καὶ ἐπιπολαστικόν. βραδύπορόν τε γάρ ἐστι διὰ τὸ ὑπόψυχρον καὶ ἄπεπτον εἶναι. καὶ οὔτε διαχωρητικὸν, οὔτε διουρητικόν. προσβλάπτει δέ τι καὶ διὰ τόδε, ὅτι ἄκοπρόν ἐστι φύσει. ἢν δὲ δὴ καὶ ποδῶν ψυχρῶν ποτε ἐόντων ποθῇ, πάντα ταῦτα πολλαπλασίως βλάπτει, ἐς ὅ, τι ἂν αὐτέων ὁρμήσῃ.

Aquæ autem potui in acutis morbis aliud nullum habeo opus quod attribuam, neq; enim tussim lenit in peripneumonicis, neq; sputū educit, sed minus quàm alia, si quis semper aquæ potu vtatur. Exigua verò aqua si inter oxymeli & melicratum sorbeatur, sputū educit, propter mutationem qualitatis potuum: inundationem enim quandam facit: alioqui neq; sitim sedat, sed irritat: biliosa enim biliosæ naturæ, & hypochondrio praua, & pessima, & biliosissima & vires

A *maximè prosternens, cùm in vacuum fuerit ingressa: & lienem augens & hepar, est, cùm exarserint, & fluctuat ac supnatat: tardi enim trāsitus est, quod sub frigida & cruda sit: & neq; deiectiones faciens, neq; vrinam mouens: lædit autem nonnihil & ob hoc, quòd sine stercore est natura. Si autem & pedibus frigidis aliquando bibatur, omnes has læsiones magis faciet, in quancunq; ipsarum magis inclinauerit.*

B De aquæ delectu, & quibus notis, quæ melior, & q̄ deterior sit, agnoscatur, scripta sunt sparsim multa ab Hippoc. & à Galeno, præcipuè autem ab Hippocr. libello de Aere, locis, & aquis, vbi non solùm, vt sit in examen vocanda ipsa aqua per se, docetur, sed vt ipsi fontes vnde scaturit. Porrò ab aliis auctoribus dicta de hac re sunt multa, controuersumq; de plurimis circa aquam est, quibusdam probantibus maximè omniū pluuiales quasi tenuissimas, &
C calore velut elixatas. Aliis has ipsas omnium maximè vituperantibus, quasi omnium malignarū qualitatum participes, vt ex rebus omnibus, etiam nocentissimis, & sordidissimis eductas: porrò aliis, auctore Plinio, probantibus ante alias omnes puteales, quasi expurgatissimas, & per terrā percolatissimas. Aliis has censentib. omnium maximè crassas & crudas ac flatuosas. Aliis quorum sententia maximè probatur ab hominibus, pręferentibus his omnibus fontanas & fluuiales. Ego sententiæ Hippoc.
D & Galeni, atq; adeò veritati consonum esse censeo, pluuiales æstiuas quæ cū tonitruis & procellis descendunt, esse omnium optimas aquas, quòd hæ verè, non ex crassis vaporibus, & abundantia humidi ascendentibus, sed ex tenuibus, vix vi caloris extractis, conflatæ sint, alias verò quæ cum magna opacitate crassis imbribus descendūt, & caliginosæ sunt, omnium pessimas, sordidas, malarum qualitatum participes, & facilè putrescentes: porrò puteales q̄ dulces sunt, & ex proximo fluuio, aut fonte deriua-
E ri cognoscuntur, esse etiam ipsis fluuialibus aut fontanis meliores, nisi terra quę inter puteos fluminaque aut fontes interest, aliena aliqua qualitate participet: si verò puteì aquæ vt plerunq; fit, ex abysso illo aquarum qui sub terra vbiq; est, procedat, certè crassissima sit, & maximè cruda. Præstat ergo, quoniam optima pluuialis non sine nimia curiositate possit comparari, & putealis à fluuio rarò occurrit, & habet id periculi quod ex terra diximus, vti fontana aut fluuiali, quæ optima erit oppido quod in-
F colemus: cum præcipuè id virtutis quod est in pluuiali æstiua, elixatione possis fontanæ, & id qđ putealì, repositione longa, fluuiali tribuere. Nimirum & repositione expurgatur aqua, & elixatione insuper extenuatur, fontanæ verò non possunt seruari repositæ quantum fluuiales. Quin & præter elixationem, quæ ex fontibus sublimibus, & soli expositis, in decliue versus orientem solem, aut meridiem fluit, concoctior meliorq; aqua esse solet, quàm quę ex opacis locis in contraria loca decurrit. Verùm
G quia tanta est aquæ ab aqua differentia, fontanæ à fontana, fluuialis à fluuiali, & putealis à puteali, vt multæ fontanæ & fluuiales plerisq; putealibus sint deteriores: satius profectò fit ipsam per sese aquā, dimissa erūpendi è terra conditione, propriis notis explorare, & vbiq; locorum ea vti, quam ibi natura optimam

A optimam parauerit, siue per terram defluat, siue è fonte scatuiat, siue hauriatur è puteo. Optima est quæ simplicissima & tenuissima; simplicitatem agnosces, quòd sapore, colore & odore maximè vacet: tenuitatem, quòd citò calescat, & refrigeretur, vt in aphorismo dicitur. Melius enim & exactius signum hoc reperies, quàm quod ex pondere. Verùm quæ hoc loco dicuntur ab Hippocrate, non de hac aut illa, sed in commune de aqua potabili dicta sint: nam optimæ etiam aquæ congruunt. Sed audiamus quæ dicit. B Aquæ potui (inquit) in acutis morbis nullum aliud opus habeo quod attribuam, hoc est, aqua nihil aliud præstat corpori, quàm esse potum, esse autem potum nihil aliud est quàm esse vehiculum alimēti, vt libello de Alimento dicitur. Obiicies hoc loco quod 6. Epidem. sect. 4. dicitur aqua esse vorax, hoc est, cibi appetentiam excitare, & quæ Gal. 9. Meth. de copioso frigidæ aquæ potu, quàm plurima prædicat: extinguere scilicet febres ardentes, si tempestiuè & ab idoneo homine accipiatur, C ab eo scilicet cui neque cruditas, neque interna vlla inflammatio, neque præcipuæ alicuius partis debilitas, neque nimia corporis macies sit. Hæc enim non solius potus, sed medicamenti optimi esse videntur opera. Verùm quòd vorax esse dicitur, non ad morbos acutos pertinet, sed ad sanorum victum: hîc verò dicit, in morbis acutis. Quod de febrium ardentium extinctione diximus, facilè declarat, Hippocratē hîc non denegare aquæ virtutes primas, hoc est, eas, quæ secundùm primas qualitates D insunt (non enim negabit refrigerare & humectare) sed secundas & tertias. Nam neque incindit, neque exterget, neque aliud huiusmodi facit, quod ad secundas facultates pertineat: nam neque astringit, neque laxat, neque trahit, neque repellit nisi refrigerando, ac proinde neq; tussim lenit, neque sputum educit, neque aluum laxat, neque vrinas monet, neque aliud quidquam facit, quod spectet ad tertias: nam neque sudorem elicit, neq; lac gignit, neque denique alia facultas illi tribuitur, q̃ E alimentum vehere, & refrigerare ac humectare: refrigerando verò & humectando extinguit febrem. Exigua verò (inquit) aqua, si inter oxymeli & melicratum sorbeatur, sputum educit, propter mutationem qualitatis potuum. Hoc est, si is qui vtitur oxymelite, aut mulsa, inter hæc aliquando sorbeat exiguum aquæ, augebit etiam aqua excreationem: non quidem quòd aquæ id sit proprium, sed quòd, quia expers est facultatum omnium, facilè accipit vires omnium quibus cum miscetur, aut quæ in ea F coquuntur, aut macerantur. Epota ergo inter mulsam aut oxymeli, inundationem facit, commouétque alium potum, ac cum eo miscetur, & fusilitatem auget, & proinde excreationem. Quapropter consultum est asthmaticis & aliis omnibus, qui thoracis passionibus laborant, cùm excreandi tempus accessit, potionem augere, & inter medicamentosa, aquam etiam dare: detur verò ad hunc vsum tepida aut calida. Addit, alioqui neque sitim sedat, sed irritat. Videtur innuere, nisi cum oxymelite aut G mulsa bibatur, nō sedare sitim. Mirum verò, si cùm primo libro diceret, valde siticulosis non dandum oxymeli, sed mulsam, aut etiam aquam, quasi omnium horum minimè oxymeli, & aqua maximè sitim extinguat, nunc dicat, aquā ab oxymelite, aut mulsa accipere, sitim extinguendi vim, maximè

A cùm nuper damnauerit mulsam, vt biliosam. Certè illud, alioqui, non refertur ad proxima, quasi dicat, nisi inter oxymeli aut mulsam bibatur, sed ad ea quæ antea dixerat; quasi diceret, neque tussim lenit, neque sputum educit, & neq; id quod illi videtur esse maximè proprium, hoc est, sitim sedare, in omnibus præstat. Nam biliosa est biliosæ naturæ, & cui est biliosa; non potest sitim extinguere, sed irritare potiùs. Sed quo pacto est cuiquam biliosa aqua, quæ bili tantoperè est contraria, frigida B cùm sit & humida? Non certè quòd ea ipsa in bilem mutetur (non enim potest) sed quòd bilis inundationem faciens, ipsam quodam modo augeat, faciatque hac & illac redundare, velut sanè qui in vinum aquam infundit, vini facit esse plus, diluti scilicet. Nihil profectò magis experimento cognitum, quàm eis qui nimia abundat bile, aquæ potu oris amaritudinem augeri, nimirum diluta effunditur ad os vsque bilis: irritabitur ergo talibus ab aqua sitis. Sed quo pacto emendabitur aqua ab hac C noxa? non certè admistione salsi, amari, aut dulcis: hæc enim potiùs sitim auxerint, sed admistione acidi: hoc enim obsistit bilis amaritudini, & pituitæ salsugini, si quæ etiam in lingua est. Admistione ergo mulsæ nihilo magis extinguet sitim aqua. Admistione tamen modici aceti, aut etiam modici oxymelitis, minùs siticulosa erit. Nam etiamsi oxymeli solum, quā aqua sola sit magis siticulosum ob mellis copiam: fieri tamen potest, vt exiguum oxymelitis cum multa aqua, magis sitim extinguat ob aci- D ditatem, q̃ sola aqua. Nam & vinum valde dilutum sedat sitim, magis q̃ sola aqua sæpe, etiamsi merum, q̃ aqua est magis siticulosum. Hypochondrio ergo (inquit) praua est & pessima, & biliosissima, & vires maximè prosternens cùm in vacuum fuerit ingressa, & lienem augens, & hepar, cùm exarserint, & fluctuat, ac supernatat: tardi enim transitus est, quod subfrigida ac cruda sit. Hoc est, hypochondrio pessima est, quia est biliosissima, quare illorū cacochymiam auget, & si in vacuum quod inter E viscera & peritonæum ibi est, incidit, vires prosternit, vt in hydropicis, & in tumorem attollit hepar & lienem cùm exarserint, quia non permeat, sed fluctuat ibi, & supernatat, illa verò viscera ab immanente aqua intumescunt, præcipuè cùm exarserint multa bile, quam aqua auget. Non permeat autem, quia est frigida & cruda, quę verò talia, sunt tardi motus. Ob id neque deiectiones facit, neque vrinas mouet, quia manet diu. Lædit autem nonnihil & ob hoc, quòd sine stercore est natura. ἄκο- F προν, id est, sine stercore, dici quidam interpretatur, quòd stercoris deiectionem non faciat, mihi verò nō videtur id ferre nominis eius proprietas, sed significare aut intestinum quod vacet stercore, aut cibum ex quo stercus nullum fiat. Hîc de aqua dicitur, significat ergo ex aqua nullum stercus gigni, & ob hoc ipsum nonnihil lædere. Sed quæ læsio fiet, quòd sine stercore sit? Galenus interpretatur, quia sine stercore est, deiectionē non facere, quasi Gal. his verbis causam reddat, qua non facit deie- G ctiones. Sed qua deiectiones non faciat, exigua causa est esse sine stercore. Multa enim stercoris habēt plus, & deiectiones faciunt minùs, etiam quàm aqua, vt vinum nigrum & crassum. Suspicor ergo, vt anteà dixit, oxymeli læsiones maiores inferre intestino ἀκόπρῳ ἐόντι, i. vacuo à fæcibus, quia fæces mu-

niunt intestina, ita nunc, aquam lædere nonnihil
quia sine fæcibus est, magis quàm læderet, si fæces
aliquas gigneret, hæc enim muniunt intestina. Vi-
debitur fortasse falsò dicere Hippocrates, non face-
re deiectiones, quia multis euenit potu aquæ solui
ventrem. Verùm id non euenit ob facultatem ali-
quam solutiuam, quæ aquæ insit, sed quia refrige-
rando & humectādo vim retinendi in intestinis læ
dit. Tandem dicit, aquam, si bibatur frigidis adhuc
pedibus, hoc est, antequam paroxysmi inetemen-
tum satis processerit, & calor iam descenderit ad pe
des, dictas omnes læsiones magis facere, ad quam-
cunque earum is qui accipit, inclinauerit, & para-
tus sit: aliis enim lædit pectus, aliis hepar refrige-
rat, aliis intestino tum infert dolorem, aliis extin-
guit naturalem calorem, prohibens recalescere, vt
quisque scilicet hoc aut illud pati paratus est.

41 Ὑποπτεύοντι μέντοι ἐν ταύτῃσι τῇσι νούσοισιν ἢ κα-
ρηβαρίην ἰσχυρὴν, ἢ φρενῶν ἅψιν, παντάπασιν
οἴνου ἀποχετέον. ὕδατι δὲ ἐν τῷ τοιῷδε χρηστέον, ἢ
ὑδαρέα καὶ λευκὸν παντελῶς δοτέον οἶνον, καὶ ἄο-
σμον παντάπασι, καὶ μετὰ τὴν πόσιν αὐτοῦ, ὕδωρ με-
ταποτέον ὀλίγον. οὕτω γὰρ ἂν ἧσσον τὸ ἀπὸ τοῦ οἴνου
μένος ἅπτοιτο τῆς κεφαλῆς καὶ γνώμης. ἐν οἷσι δὲ
42 μάλιστα αὐτῶν, ὕδατι ποτῷ χρηστέον, καὶ ὁκότε
πολλῷ κάρτα, καὶ ὁκοῦ μετρίῳ, καὶ ὁκοῦ ψυχρῷ, καὶ
ὁκοῦ θερμῷ, τὰ μέν που, πρόσθεν εἴρηται, τὰ δὲ ἐν
αὐτέοισι τοῖσι καιροῖσι, ῥηθήσεται. περὶ δὲ τῶν ἄλλων
43 ποτῶν, οἷον τὸ κρίθινον, καὶ τὰ ἀπὸ χλόης ποιεύ-
μενα, καὶ τὰ ἀπὸ σταφίδος, καὶ στεμφύλων, καὶ πυ-
ρῶν, καὶ κνίκου, καὶ μύρτων, καὶ ῥοιῆς, καὶ τῶν ἄλλων,
ὅτε οὖν ἄν τινος αὐτέων καιρὸς ᾖ χρέεσθαι, γεγράψε-
ται παρ' αὐτῷ τῷ νοσήματι, ὅκως τε καὶ τ' ἄλλα τῶν
συνθέτων φαρμάκων.

Suspicanti autem in his morbis capitis graui-
tatem fortem, aut mentis perculsionem, omnino
abstinendum est à vino: aqua verò in huiusmo-
di vtendum est, aut aquosum & album omni-
no dandum est vinum, & omnino sine odore,
& post illius potum, aqua parum insuper biben-
dum. Ita enim robur vini minus percutit ca-
put, & mentem. In quibus autem eorum præci-
puè aqua potu vtendum, & quando multo ad-
modum, & quando mediocri, & quando frigido,
& quando calido, alia quidem alicubi anteà di-
cta sunt, alia in ipsis occasionibus dicentur. De
alijs autem potionibus, vt quæ ex hordeo, & quæ
ex virēti herba fit, & quæ ex vua passa, & quæ
ex vua expressæ recrementis, & ex tritico, & ex
cnico, & myrti granis, & malo punico, & aliis,
vbique inciderit occasio vtendi ipsis, scribetur
iuxta morbum ipsum, vt & de alijs compositis
medicamentis.

Colliget fortasse quispiam, ex iis quæ de vini lau
dibus, & aquæ noxis, dicta sunt, omnibus ægrotis,
siue longis, siue acutis morbis teneantur, quin &
omnibus qui bene valent, vtendum esse vino, a-

A qua verò sola nullis. Atque adeò Galenus videtur
huic suspicioni fauere, qui libro 7. Methodi ita scri-
psit: constat autem Hippocratem nō in diariis mo-
dò febribus, verùm etiam in acutis, ex his quæ de
acutorum victu prodidit, vinum dare: at in 6. Epid.
siue ipse sit, siue Thessalus eius filius, vinum calidis
temperamentis interdicit: idq; non modò cùm fe-
bricitant, sed etiam per sanitatem. Quippe in cali-
da natura suadet, tum refrigerationem, tum aquæ
potionem, tum quietem. Nisi fortè copiosiùs vten-
B dum esse aqua quàm vino eiusmodi naturis suade-
re enim dixeris, vt nonnullis placet. Hæc Gal. qui-
bus librum hunc de Ratione victus, tertium præ-
cipuè quem habemus in manibus, & locum ex 6.
Epidem. sectione 4. citans, dicit, Hippocratem & be
neualentibus & febricitantibus, etiam acutè, dare
vinum, præter eos qui calida natura sunt, quibus
solis denegat. Quanquam ne hoc quidem alij enar-
ratores ferte volunt, sed contendūt, dare Hippocra
tem iis quoque vinum, sed minùs quàm aquam. Ex
C his verò fieri videtur, vt in nullo morbo denegan-
dum sit. Si enim in febre, multò magis in alio quo-
uis morbo detur, atque si in acuta, multò magis in
alia quacunque. Sed & rationi videtur consenta-
neum, quia vinum robur auget, concoctionem &
vacuationes omnes iuuat: aqua nihil horum facit,
& insuper lædit multis modis. Morbus autem om-
nis virtutis robur desiderat, & omnis qui ex mate-
ria pendeat, concoctione aut euacuatione, aut v-
troque soluendus est. Omnis igitur morbus gau-
D debit vino. Huic suspicioni occurrit nunc Hippo-
crates, dicēs, in quibus abstinendum à vino est, ob
pericula quæ ab illo impendeat, & vtendum aqua,
quòd etsi virtutes nullas habeat, neque aliud quid-
quam sit quàm potus, tamē neq; noxas habet illas,
ob quas vinum est periculosum. Vbi suspicio est, in
his morbis acutis, fortis grauitatis capitis, aut per-
culsionis mentis, omnino (inquit) abstinendum à
vino. Constat verò, si ob imminentis suspicionem,
ob præsentem capitis grauitatem multò magis ab-
E stinendum esse, atque eadem ratione & ob conuul
siones, & resolutiones neruorum. Nam caput &
spinalem medullam, & neruos, pariter lædit. Non
solùm autem ob hæc, sed & ob febris magnitudi-
nem, & ob fluxiones abstinendum à vino est. Nam
febres auget, calidū cùm sit, & fluxiones etiam au-
get. Ob hanc enim causam in recentibus vlceri-
bus iubet vti aqua. Ergo in febre acuta, quæ magna
sit, præcipuè si cùm inflammatione consistat, est
abstinendum à vino. Sed si hæc ita habent, profe-
F ctò iam videtur, vix vnquam in acuto morbo posse
habere locum vini potus, atque in chronico etiam
rarò. Nam quotusquisq; morbus acutus, fit sine in-
flammatione interna, aut febre magna, aut capitis
dolore, præsenti, aut qui timeatur, ant metu delirij,
aut conuulsionis, aut raptus materiæ in partem ali-
quam principem? vel diuturnus, sine fluxione in
partem aliquam, aut neruorum resolutione? Itaq;
habet vinum commoda maxima, & maxima peri-
cula, vt qui hæc respiciat, nunquam eo vti audeat,
G qui illa, vtatur semper. Quid ergo agendum? Cer-
tè æstimanda pericula, & commoda, & vt illa erunt
grauia, aut hæc necessaria, ita dandum vinum aut
aquam ægrotantibus, siue acutè, siue chronicè,
exempli gratia in peripneumoniæ initiis, rarò dari
vinum oporteat, quòd antequā vacuatū corpus sit,
periculum

periculum augendi fluxionē, & inflammationem, & raptus materiæ in caput, est maximum, necessitas verò educendi sputum, nondum maxima. Vacuato verò iam corpore, & capite firmo, & sputo coctu difficili & contumaci, dare licebit vinum, quòd concoctionis & excreationis necessitas vrgeat, & pericula fluxionis non admodū immineant. Quòd si vtraque indicatio videatur vrgere, & alia ex parte necessarium, alia ex parte non sine periculo, vinum esse videatur, deligendum aliquod tunc temporis est vinum, debilissimum, vt q̄d aquosum & album, & odore vacās, illud enim commoditates vini mediocriter præstabit, & pericula non valde inferet. Correctione præterea vtendum ad hoc est, vt ad alia omnia quæ vehementia sunt, vti solemus. Corrigitur maxima noxa à vino, ea præcipuè quam infert capiti, hausta aqua frigida mox ab epoto vino, vt cohibeat eius vapores: hauriatur verò pauca, ne vini commoditates omnino tollat. Sed est alia ratio qua vtimur, cùm ægrotis, & ab aqua & à vino, timemus: vti scilicet decoctis quarundam rerum, & aquis medicatis. Siue enim desideretur sputi eductio, siue copiosa mictio, siue deiectio, siue in totum corpus distributio, est certè decoctum quod præstare possit, non minùs strenuè, quàm vinum. Solam arbitror illam virium celerē reparationem, quam præstat vinum, nulla alia potione æquè suppleri posse. Atque ita cùm pericula vini multùm vrgeot, nihil est aliud, quod nos vino vti cogat, quàm debilitas, ob hanc verò quibusuis aliis repugnantibus, omni in morbo vinum cōcedimus, maximam autem oportet consuetudinis rationem haberi, vt consuetis vti mero, rarò, & nisi ob magna pericula omnino denegemus, consuetos aqua, nunquam nisi ob maximam necessitatem vino vti cogamus, consuetis diluto, tollamus ob mediocres timores: in quibus autem (inquit) eorū præcipuè aquæ potu vtendum, & quando multo admodum, & quando mediocri, & quando frigido, & quando calido, partim anteà dictum est, partim dicetur in ipsis occasionibus, hoc est, in singulorum morborum curationibus. Mihi verò dictum est copiosius in commētariis. Ex aliis verò quæ Hippocrates addit, constat Hippocrati & vetustissimis Medicis, multorum potuum, siue serapia vocare velis, siue secus, fuisse vsum. Contrà ac quidam scioli putant, qui vt nimis studiosi veterum Græcorum videantur, solis mulsa & oxymelite vtuntur. Hippocrates verò meminit medicinalium potionum, ex hordeo, ex tritico, ex herbis, ex vua passa, & ex vuæ recrementis, ex cnico, ex granis myrti, ex malo punico, & quasi pauca nominauerit, addit, & ex aliis. Quæ quid aliud sint quàm nostra serapia, modo parandi fortasse exiguum quiddam differētia? atqui quasi hæc valde simplicia sint præ aliis, quibus vtebantur, dicit, vt & de aliis compositis medicamentis. Vtebantur itaque antiqui plurimis potionibus, & omnigenis, simplicibus, cōpositis, & compositioribus. Loquutus tamen est de dictis quatuor, vt de simplicibus, aut omnino exiguam habentibus compositionem, & ad victum acutorum pertinentibus, de reliquis loquuturus in singulorum curationibus, quas se scripturum deinceps pluries iam pollicitus est, siue id quarto libro qui mox sequitur, præstiterit, siue aliquo alio, qui non extet.

De Balneis.

A 44 Λουτρὸν δὲ συχνοῖσι τῶν νοσημάτων ἀρήγοι ἂν χρεομένοισιν, ἐς τὰ μὲν ξυνεχέως, ἐς τὰ δ' οὔ. ἔστι δὲ ὅτε ἧσσον χρηστέον, διὰ τὴν ἀπαρασκευασίην τῶν ἀνθρώπων. ἐν ὀλίγῃσι γὰρ οἰκίῃσι παρεσκεύασται τὰ ἄρμενα, καὶ οἱ θεραπεύοντες ὡς δεῖ. εἰ δὲ μὴ παγκάλως λούοιτο, βλάπτοιτ' ἂν οὐ σμικρά. καὶ γὰρ σκέπης ἀκάπνου δεῖ καὶ ὕδατος δαψιλέος, καὶ τοῦ λουτροῦ συχνοῦ, καὶ μὴ λίην λάβρου, ἢν γε μὴ οὕτω δέοι. 45 καὶ μᾶλλον
B μὲν μὴ σμήχεσθαι, ἢν δὲ σμήχηται, θερμῷ χρέεσθαι αὐτέῳ, καὶ πολλαπλασίῳ, ἢ ὡς νομίζεται, σμήγματι, καὶ προσκαταχεῖσθαι μὴ ὀλίγῳ, καὶ ταχέως μετακα-
46 ταχεῖσθαι. δεῖ δὲ καὶ τῆς ὁδοῦ βραχείης ἐς τὴν πύελον, καὶ
47 ἐς εὐέμβατον, καὶ ἐς εὐέκβατον. εἶναι δὲ καὶ τὸν λουόμενον
48 κόσμιον, καὶ σιγηλὸν, καὶ μηδὲν αὐτὸν προσεξεργάζεσθαι,
49 ἀλλ' ἄλλους καὶ καταχέειν, καὶ σμήχειν. καὶ μετακέρα-
50 σμα πολλὸν ἡτοιμάσθαι, καὶ τὰς ἐπαντλήσιας ταχείας
51 ποιέεσθαι. καὶ σπόγγοισι χρέεσθαι ἀντὶ στλεγγίδος, καὶ
C 52 μὴ ἄγαν ξηρὸν χρίεσθαι τὸ σῶμα. κεφαλὴν μέντοι
53 ἀνεξηράνθαι χρὴ ὡς οἷόν τε μάλιστα, ὑπὸ σπόγγου
54 ἐκμασσομένην, καὶ μὴ διαψύχεσθαι τὰ ἄκρεα, μήτε
55 τὴν κεφαλὴν, μήτε τὸ ἄλλο σῶμα. καὶ μήτε νεοῤῥόφη-
56 τον, μήτε νεόποτον λούεσθαι, μὴ δὲ ῥοφέειν, μὴ δὲ πίνειν
57 ταχὺ μετὰ τὸ λουτρόν. μέγα μέντοι μέρος χρὴ νέμειν τῷ κάμνοντι, ἢν ὑγιαίνων ᾖ φιλόλουτρος ἄγαν, καὶ εἰθισμένος λούεσθαι. καὶ γὰρ ποθέουσι μᾶλλον οἱ τοιοίδε, καὶ
D ὠφελέονται λουσάμενοι, καὶ βλάπτονται μὴ λουσάμενοι.

Balneum verò in multis morbis opem tulerit vtentibus, ad aliquos quidem assiduè, ad aliquos autem non. Est autē cùm minùs vtendum est, propter malum apparatum hominū. In paucis enim domibus parata sunt instrumenta, & q ministrent, vt oportet. Si autē non perbellè lauetur, lædetur sanè non parum. Nam & tugurio sine fu-
E *mo opus est, & aqua larga, & copioso balneo, & non valde largè affuso, nisi sanè ita opus fuerit. Et magis quidem non fricari, si autem fricetur, calido ipso vti, & multiplici magis quàm quis existimet, smegmate. Et affundere non pauca, & celeriter diffundere. Breui quoque via ad solium opus est, ad facilem ingressum, & ad facilem egressum. Esse autem & eum qui lauatur moderatum, ac tacitum, & nihil ipsum facere,*
F *sed alios & perfundere, & fricare. Et multam temperaturam aquæ paratam esse, & infusiones celeres fieri, & spongiis vti pro strigili, & nō valde siccum inungere corpus. Caput quidem siccari oportet, quàm maximè possit, & ab spongia extergi, & non refrigerari extrema, neque caput, neque aliud corpus. Neq; recens accepta sorbitione, neque potu, lauari, neque sorbere, neq;*
G *bibere citò post balneum. Magnam quidem partem tribuere oportet ægrotanti, si sanus valde amicus balneorum fuerit, & consuetus lauari. Appetunt enim magis hi, & iuuantur loti, & læduntur non loti.*

Videtur præter institutum adscriptam esse hoc loco tractationem hanc de balneis, non est tamen omnino. Nam cùm de aqua dissereret, & eius duplex vsus sit, alter in potione, alter in lotione, ac de primo hactenus dictum sit, haud sit valde parergó, ad secundam tantisper digredi, maximè cùm tam frequens fuerit antiquis balneorum vsus, vt in rebus pertinentibus ad victum haberentur. Erant verò, vt nunc quoque quibusdam vrbibus, duplicia balnea, quædam communia omnibus, quædam priuata, & quæ vnusquisque sibi parabat domi: porrò communia duplicia, quædam naturalia, quædam arte facta: arte facta & communia, habebant quatuor cellulas, primam in ipso aditu plenam aere calido, quo exuebantur: secundam aqua calida, tertiam frigida, quibus immergebantur: quartam rursum aere calido, quo induebantur. Porrò balneari potest quispiam secundùm totum corpus, diceturque id balneum vniuersale, aut secundùm partem aliquam, diceturq; particulare, vt cùm caput lauamus, aut crura, aut manus. Rursum balneum, siue commune, siue priuatum, siue naturale, siue arte factum, siue vniuersale, siue particulare, esse potest simplex ex aqua dulci, aut compositum, seu medicamentosum, vt salsum, nitrosum, sulphureum, aut aluminosum, aut decoctione herbarũ, radicũ, aut rerum aliarum paratum. Constat hîc Hippocr. de simplici balneo solùm agere, nam de solius aquæ lotione. Constat quoq; in balnea communia solùm abire eos qui bene valent, aut duci eos qui ægrotãt chronicè: qui enim ægrotant acutè, vt peripneumonici, aut pleuritici, domi lauantur priuatis balneis iuxta lectos, proinde Hippocrates de priuatis agit hîc, quanquam quædam dicit in commune ad omnia balnea pertinentia. Nam commendat in primis balneum in commune, ꝙ vtilissimum sit, & opẽm ferat vtẽtibus in multis morbis. Meritò sanè est ad multa vtile: nam humectat, coquit, & laxat, & inde medetur arescẽtibus, morbos maturat, euacuationes manifestas promouet, insensibiliter euacuat, & lassitudines doloresq; soluit. Neq; tamen omnibus vtendum balneo est, neq; æquè omnibus, sed ad aliquos quidem assiduè, ad aliquos rarò, ad aliquos omnino vtendum nõ est balneo, adhibitis quibusdam distinctionibus, quas 10. lib. Methodi ex professo Galenus scripsit. Eæ sunt: Qui cruditatibus laborant, aut nimia quorumcunq; prauorum succorum redundantia, aut multitudine, siue quæ ad vires, siue quæ ad vasa dicitur, aut inflammatione aliqua interna, aut citra hæc fluxione aliqua periculosa, hi omnes ad balneum ducendi nõ sunt: neque sanè alij, in inuasione, vel incremento paroxysmi, neq; ante inclinationem. citra hæc autẽ ad plurimos morbos est maximè opportunũ remedium balneum. Ad vtendũ verò pluries aut minùs, præcipua consideratio præter necessitatem quæ ex affectione pendeat, est, qua consuetus sit balneo, aut desuetus homo. Verùm hæc Hippoc. ipse docebit. Cùm ad omnia auxilia, quibus Medici vtuntur, necessaria sint instrumenta idonea, & idoneus apparatus ad rem rectè peragendam, tamẽ ad balneum multò magis, & multò cum maiori periculo carere re quapiam ad apparatum pertinenti, possit, q balneo vtitur, quàm qui quodcunque aliud auxilium suscipit: & apparatus balnei, est multò minùs paratu facilis. Nam quo quis sanguinem mittat, aut

A expurgetur, aut clysterem recipiat, nunquã deest: tamen quo balneetur, raris domibus est. Proinde Hippocrates apparatum totum describit, dicitque non semel, siquid desit, abstinendum à balneo esse, etiamsi alioqui putetur futurum vtile. Est autem (inquit) cùm minùs vtendum est, propter malum apparatum hominum: in paucis enim domibus parata sunt instrumenta, & qui ministrent vt oportet (constat eum loqui de priuatis balneis) si autẽ non lauetur perbellè, id est, nulla re ad optimum apparatum necessaria deficiente, B lædetur non parũ. Nimirum balnea, vt, si rectè quis eis vtatur, sunt vtilissima, ita si quid desit, periculosa. Describit deinde apparatum necessarium, & quæ à ministris agi debent, dicens: nam & tugurio sine fumo opus est (fumus enim replebit caput mordente spiratione) & aqua larga, ac balneo copioso (ad immergendum scilicet corpus, ac si quæ corporis pars extra balneum relinquatur, perfundendum) & non largè (inquit) affuso, nisi sanè ita opus fuerit. Quod vt C intelligatur, scire oportet, quosdam esse balneandos blandiùs, quosdam vehementiùs, aut (vt ita dicatur) duriùs. Qui blandiùs lauantur, non largiter & vi quadam affusa aqua, sed parciùs & velut tantùm admota lauantur, ipsi quidem nihil agentes, ne vociferantes quidem, sed omnia peragentibus ministris, neque fricantur, neque strigili siccantur, sed admotis spongiis, aut linteis: & per breuem viam ducuntur ad solium aquæ, estque (nequid laborent) facilis aditus & exitus balnei: lauantur ve- D rò ita, qui cum magna extenuatione, vt hectici, lauantur, aut ægrotantes morbo acuto, vt peripneumonici, aut pleuritici, aut ardente febre laborãtes. Neutri enim horum laborare plurimùm possint. Alij in balnea descendunt, robusti adhuc, neque ægrotantes acutè, sed ob morbosos quosdam apparatus, aut diuturnas passiones. Hi duriùs lauantur. nam aqua in eos largè & violenter infunditur, & ipsimet sese lauant, & manibus fricãt: longa an breuis via ad balneum sit, facilis an difficilis aditus & E exitus, nulla cura est: & fricantur in balneo (fortiter præcipuè qui ob scabiem, aut lepram, aut denique vitium cutis lauantur) smegmate aliquo, seu medicamento extersorio, aut fricatorio, vt sapone, aut furfuribus, aut fabacea farinaceáve farina: quibus quidem medicamẽtis qui debiliores sunt, non debent vti, sed lotione sola, & inunctione ex oleo. Quòd si simul cum desiccatione corporis aut morbo acuto accedat affectio aliqua cutis, aut ob sorditiem cutis ex ceratis, aut cataplasmatis, quibus quis F anteà sit vsus, opus sit detersione quapiam, ea fiet moderatè pauco smegmate, & eo diluto, vt pro sapone, eius spuma ex aqua. Et id quidem abluetur à cute citò superfusa aqua. Enarremus ergo nunc verba eò redeuntes vnde egressi sumus. Loquitur de balneãdis per acutos morbos, quiq; tractandi sunt blandiùs: proinde dicit, & non valde largè affuso, nisi sanè ita opus fuerit (hoc dicit quia sunt alij qui tractandi sunt duriùs, ne quis existimaret, nullum aliter esse balneandum, quàm hîc dicitur) & magis G quidem non fricari expedit: si autem fricetur, ob sordes scilicet cutis, aut eius aliquod vitium, vti oportet smegmate calido, & multiplici, hoc est, multa aquæ in ipsum infusione facto multiplici, itaque diluto plusquam quis existimet, vt ita vires amittat: calido verò actu, vt, remissis etiam viribus, possit

possit extergere, nam & sola ipsa aqua calida abluit & extergit: Et affundere non pauca & celeriter diffundere, hoc est, postquam smegma dilutum & calidum admoueris, non permittere diutius ibi consistere, sed affusa insuper in corpus nõ pauca aqua, celeriter diffundere, ac dissoluere. Breui quoq; via ad solium opus est, & ad facilem ingressum & facilem egressum. Esse autem & eum qui lauatur mode ratum ac tacitum, & nihil ipsum facere, sed alios perfundere & fricare. Hæc omnia, ne ille laboret: quæ addit, ne alia ratione lædatur. Multam temperaturam aquæ paratam esse, hoc est, habere ad manus copiam aquæ variè temperatæ, ne desit tepida & paulò calidior & frigidior, vt erit opus. Hoc autem fit, paratis calida & frigida seorsum, & infusis vt res exiget, si balnei aqua calidior quàm opus sit, esse videatur, infusa frigida: si videatur fieri iam frigidior, infusa calida. Et infusiones (inquit) oportet celeres fieri. Sed quo pacto cùm anteà prohibuerit largiter affundere, nunc iubet celeres infusiones fieri? Si enim licet celeriter infundere, certè & cum impetu infundetur, ita autem nihil prohibet & copiosè infundere. Certè hic rectè mihi videtur Galenus interpretari, celeres dici, infusiones crebras. Nimirum quum ægroti qui lauantur, rarò toto corpore sint submersi, necesse est in partem corporis, quæ extra est, aquam infundi, ne autem pars nuda, destituta ab aqua, alteretur ab aere, oportet crebras, & citra intermissionem fieri infusiones. Et quoniam hæc corpora blandiùs tractari, neque fricari debent, spongiis oportet vti pro strigili. Nimirum in balneis vti solebant strigilibus duris, ex lapide, aut metallo quopiam, aut durissimis lignis, ad extergendas sordes. In his verò quos duriter fricare timemus, siccare debemus corpora, admotis solùm spongiis, aut linteis, neq; his summè siccare oportet, sed nondum valdè siccis inungere corpus, oleo scilicet communi quo in postrema balnei parte vtebantur, ne recens rarefacta à balneo, lædentur ab aere corpora. Verùm etsi reliquum corpus exactè siccari, nihil interest, caput siccari debet quàm maximè possit, & spongia extergi, quia si quid humoris in capite relinquatur, catarrhi inde excitabuntur, qui in omnibus huiusmodi morbis sunt periculosissimi. Eadem ratione caueri debet ne refrigerentur extrema, neq; caput, neq; reliquũ corpus. Hæc de apparatu ad balneũ necessario. Dicit mox quædam pertinentia ad balnei horam: Neq; oportere mox ab accepto cibo, vti balneo, neque mox à balneo, accipere cibum. Quia siue recens accepto, vtaris balneo, siue anteqnã motus balnei conquieuerit, accipias, cibus distribuetur intempestiuè, & coquetur malè, naturali calore cum sanguine versus cutem euocato. Neq; solùm à balneo totius corporis abstinendum ab accepto cibo, sed & partis cuiuspiam. Non enim mox ab accepto cibo vtendum capitis aut hypochondriorum irrigatione, in quibus morbis iis vtimur, nisi raris quibusdam passionibus, vt cùm caput irrigamus conciliandi somni gratia, tunc enim à cœna vix deuorata lauamus: nimirum vt id ipsum fiat, quod in aliis ægrotis timemus, repleatur scilicet caput. Eadem ratione licet aresentibus dare, vix dum à balneo egressis, quin & in ipso balneo lac, aut succum alium humectantem, & mutationis facilis. Quia enim mutationis facilis est, nõ lædit, etsi properet distribui, & citò mul

A tumque distributum imbuit corpus penitiùs, humectatque magis. Tandem dicit, magnam partem tribui oportere ægrotanti, hoc est, plurimùm agendum iuxta illius consuetudinem, si sanus valdè amicus balneorum fuerit, & consuetus lauari. Appetunt enim magis hi, & iuuantur loti, & læduntur non loti. Itaque qui consueti sunt lauari, aut toto corpore, aut capite, aut cruribus, non nisi maximis causis sunt ab iis lotionibus omnino arcendi, quòd si affectio per se non impediat, sunt etiam lauare
B gendi. Vnde redarguitur quorundam vulgarium Medicorum religio, qui ne manus quidem calida permittunt ægrotis lauare, neq; mutare lineas tunicas, neque syndones lecti, etsi inunctionibus maximè maculauerint, sed multos mũditiei assuetos, sorditie conficiunt.

58 Ἁρμόζει δὲ ἐν περιπλευμονίῃσι μᾶλλον, ἢ ἐν καύσοισι τὸ ἐπίπαν. καὶ γὰρ ὀδύνης τῆς κατὰ πλευρὸν, καὶ στήθεα, καὶ μετάφρενον παρηγορικόν ἐστι τὸ λουτρόν.
C καὶ πτυέλου πεπαντικὸν, καὶ ἀναγωγὸν, καὶ εὔπνοον, καὶ ἄκοπον, μαλθακτικὸν γὰρ καὶ ἄρθρων, καὶ τοῦ ἐπιπολαίου δέρματος. καὶ οὐρητικὸν δὲ, καὶ καρηβαρίην λύει, καὶ ῥῖνας ὑγραίνει. ἀγαθὰ μὲν οὖν λουτρῷ τοσαῦτα πάρεστιν, ὧν πάντων δεῖ. ἢν μέντοι τῆς παρασκευῆς ἔνδειά τις ᾖ ἑνὸς ἢ πλειόνων, κίνδυνος μὴ λυσιτελέειν τὸ λουτρὸν, ἀλλὰ μᾶλλον βλάπτειν. ἓν γὰρ ἕκαστον αὐτέων, μεγάλην φέρει τὴν βλά-
D βην, μὴ παρασκευασθὲν ὑπὸ τῶν ὑπουργῶν, ὡς δεῖ.

Congruit autem omnino magis in peripneumoniis, quàm in febribus ardentibus: etenim mitigat dolorem lateris, pectoris, & dorsi: sputum maturat, & educit, & facilem respirationem facit, & lassitudines soluit: emollit enim etiam articulos, & cutem extremam: & vrinas ciet: &
E *capitis grauitatem soluit, & nares humectat, bona igitur balneo tot sunt, quibus omnibus est opus. Verùm si in præparatione defitiat vnũ quiddam, aut multa, periculum est, vt balneum non prosit, sed magis lædat. Vnum enim quodcunque ipsorum magnam læsionem affert, non præparatum à ministris, vt opus est.*

Incipit dicere, in quibus affectionibus prosit, & in quibus lædat balneum: quanquam ego dixi iam
F anteà, ipsa necessitate enarrandi priora verba coactus hanc tractationem anteuertere. Dicit congruere in peripneumonicis magis quàm in febribus ardentibus. Quia calidum cùm sit, & humidum, maturat sputum, & educit, atque ita tollit dolorem lateris, pectoris, & dorsi, quæ pars posterior thoracis est. Quæ omnia ad peripneumonias sunt apprimè necessaria. Sed cur ad peripneumoniam meminit doloris lateris? suspicor hic peripneumonias vocare non pulmonis solùm inflammationem, sed
G omnem intra thoracem consistentem, ob communeaccidens difficilis respirationis, ac proinde visum, esse voce multitudinis, dicentem, in peripneumoniis. Sed dices, si rectè anteà diximus, atq; ex Galeni sententia, vtendum nõ esse balneo in iis, quibus multitudo, aut magna cacochymia, aut ad fluxiões

magnus apparatus, aut inflammatio interna, quo pacto posſit congruere peripneumoniæ, cui certè ea omnia adſunt? Non profectò antequam fluxio ceſſauerit, & maxima pars copiæ miſsione ſanguinis, ac fortaſſe etiam pharmaco, euacuata ſit, & tumor ſubſidere inceperit: tunc enim fluxionis periculum deſiit, & concoquendi ac excreandi neceſsitas inſtat. Cùm itaque inflammatione in parte aliqua interna conſiſtente, balneũ denegat Galenus, æquum eſt intelligere, ante inflammationis inclinationem. Voco autem nunc inclinationẽ inflammationis, eam quæ eſt ipſius tumeſcentiæ. Tunc ergo vtilius eſt peripneumonicis, quàm ardẽte febre laborantibus: non quòd his quoque vtile non ſit, ſi tempeſtiuè ſuſcipiatur, puta magna parte excrementorum vacuata, & ſuccis iam coquendis, ſed quia plures vtilitates peripneumonicis præſtet. Illis enim reliquias ſuccorum in venis coquit, calorem temperat, & quaſdam euacuationes, ſi fiant, promouet: his præterea & ſputum maturat, & educit, & ſpirationem facilem reddit, mitigat dolores pectoris, & laterum, & dorſi. Dicit deinde Hippocrates alias balnei laudes, quæ non ad peripneumonicos ſolùm, aut febribus ardentibus occupatos pertinent, ſed in commune dicuntur. Soluit ſcilicet laſſitudines, nam emollit articulos, & cutẽ extremam laxat. Quare ſiue ſpontaneis, ſiue non ſpontaneis laſsitudinibus quis teneatur, nulla ratione meliùs ſibi proſpiciet, quàm balneo, niſi tanta multitudine aut cacochymia teneatur, vt opus ſit priùs mittere ſanguinem, aut expurgare. Velut ſi quis ex longo itinere laſſatus veniat, ſi multitudine ſe ſentiat laborare, bene fecerit mittens ſanguinẽ priùs, deinde balneo vtens, aut ſi ſimul bilis aliquid quod notatu dignum ſit, collegerit, aliquid etiam ante balneum accipiens, cibi leuioris, qui aluũ leuiter ſubducat, vt caſiæ fiſtularis. Si autem nihil horum habeat, balneo recreabitur: quòd ſi neq; tantam multitudinem cacochymiámve ſentiat, vt illis euacuationibus cogatur vti, neque tam exiguam, vt in balneum audeat ingredi, in ea hæſitatione, ſatius ſit abſtinere ab vtriſque, & à victu attemperante & quiete ſola, remedium petere. Ita & qui ſponte laſſatum ſe ſentit, ac proinde morbum timet, niſi multitudinem aut magnam cacochymiam ſentiat, & alioqui lauari conſueuerit, balneo ſe poſsit præſeruare: alioqui manifeſtis euacuationibus debet vti, præcautionis gratia: vterque tamen ſi multitudine aut magna cacochymia laborãs balneum ingrediatur, morbos inde ſibi fecerit, in quos fortaſſe alioqui non incidiſſet: plenus, fluxiones multas, atque ita fortaſſe periculoſas inflammationes, cacochymus, rigores mox, deinde & febres putridas. Vnde fit, vt cum laſsitudine phlegmonoſa nunquam ſit in balneum eundum, ſed ſecandam venam priùs, cum tenſiua aliquãdo, cum vlceroſa autem ſæpius, ſemper autem quibus dictorum nihil magnopere ſubſit, & conſuetudo ſit lauandi. Addit Hippocrates, & vrinam ciet: quæ verba aut ſeorſum accipi poſſunt, aut quaſi ea verba anteà dictorum cauſam contineant. Nam balneum vrinam ciere poteſt, & vrinã ciens, laſsitudines ſoluit. Nam vt aphor. 74. ſect. 4. dicitur, vrina multa & craſſa in febrib⁹ quas laſsitudines comitãtur, fieri ſolet, & liberare ab abſceſſu in articulos. Eadem ratione ſoluet laſsitudines, & faciet plurimùm ad articulorum emollitionem. Ciet verò balneum vrinam laxans vias, & liquans ſuccos, atque ita faciens exire, ſi quid obturat. Eadem ratione prodeſt etiam mulieribus quibus menſtrua non fluunt, ob viarum anguſtiam, & vterorum denſitatem, & ſuccorum craſsitiem, atq; adeò multas quę his cauſis non concipiunt, ad conceptiones reddunt idoneas. Capitis etiam grauitatem ſoluit, & nares humectat. Cõſtat verò narium humectationem deſiderari, in iis ſolùm, quibus ſiccæ ſunt plurimùm: quibus ſi caput doleat, conſentaneum eſt, narium humectatione ſolutũ iri. Nam euacuabitur doloris cauſa. Humectantur verò quæ ſiccæ erãt nares, cùm quod crudum erat, coquitur, quod concretum, liquatur, quod ſiccum, humectatur, quod adſtrictum, laxatur. Hæc verò facere natum eſt balneum. Vt ergo pectoris dolorem ſoluit, educens ſputum, ita tollit dolorem capitis, humectans nares. Hæc omnia bona præſtat balneum, verùm eſt periculoſum auxilium, vt anteà etiam dictum eſt, ſi quid eorum quæ ad apparatum pertinent, deſideretur.

Ἥκιστα δὲ λούειν καιρὸς, οἷσιν ἡ κοιλίη ὑγροτέρη τοῦ καιροῦ ἐν τῇσι νούσοισιν. ἀτὰρ οὐδὲ οἷσιν ἕστηκε μᾶλλον τοῦ καιροῦ, καὶ μὴ προεληλύθη. ἀλλ' οὐδὲ τοὺς γεγυιωμένους χρὴ λούειν, οὐδὲ δὴ τοὺς ἀσώδεας, ἢ ἐμετικοὺς, οὐδὲ τοὺς ἐπανερευγομένους χολῶδες, οὐδὲ τοὺς ἐκ ῥινῶν αἱμορραγέοντας, εἰ μὴ ἔλασσον τοῦ καιροῦ ῥέοι. τοὺς δὲ καιροὺς οἶδας. ἢν δὲ ἔλασσον τοῦ καιροῦ ῥέοι, λούειν. ἤν τε ὅλον τὸ σῶμα πρὸς τὰ ἄλλα ἀρήγῃ, ἤν τε τὴν κεφαλὴν μοῦνον.

Minimè autem tempeſtiuum eſt lauare quibus aluus humidior eſt quàm conueniat, verùm neque quibus ſiſtitur magis quàm conuenit, & non eſt ſoluta priùs, neque eos quibus vires languent, lauare oportet, neque faſtidioſos, aut nauſeabundos, neq; eructantes bilioſum: neq; quibus ex naribus ſanguis fluit, niſi fluat minùs quàm oportet (noſti autem opportunitates) ſi verò minùs quàm expedit, fluat, lauare: Siue totum corpus pluſquam alia iuuet, ſiue ſolum caput.

Galenus intelligit non oportere lauari eos, quibus aluus humidior ſit quã conueniat, quia excrementa rapiẽtur in corpus, & ſiſtentur deiectiones: Ego verò nõ ob hoc ſolùm (ſæpe enim hanc ob cauſam lauare oporteret eos, quibus eſt diarrhœa, vt ceſſaret ſcilicet) ſed quia ſi ſuccorum vitioſorum plus eſt, quàm vt à balneo reuelli verſus cutem poſsit, magis ſoluetur aluus liquatione ſuccorum, & laxatione humectationeque inteſtinorum, & vaſorum quæ ad illa pertinent: ſin autem tam exiguum excrementorum iam reſtat, vt à balneo diſtrahi poſſit, ſatius ſit iam iam ſponte ceſſaturam diarrhœam dimittere, quàm ob rem minimè neceſſariam, corpus totum vitiare. Sed neque quibus ſiſtitur magis quàm conuenit, balneum concedit, addens verò: Et non eſt ſoluta priùs, cauſam aperit. Nimirum quibuſdam eſt alui adſtrictio, quæ ſuccedit copioſæ alui ſolutioni, vt plerunq; expurgationi ex pharmaco. Tunc nihil eſt incommodi, ſi quis balneo vtatur, ſin autem non prægreſſa euacuatione, adſtricta ſit, plurimùm fæcum & ſordium cõtinuerit. Diximus

ximus autem anteà pleno alimentis ventre lauandum non esse, quantò minùs, pleno excrementis. Lauare igitur tales non oportet, nisi aluus sit soluta priùs. Nimirum si illos ad balneum ducere aliqua ratione cogamur, debemus clystere priùs excrementa subducere, vt ad mittendum sanguinem solemus facere. Neq; eos (inquit) quibus vires languent, lauare oportet. Nimirum auxilium hoc euacuatorium est non instrenuè, quapropter vires desiderat, quibus feratur. Non est autem quòd Medicus contemnat eam euacuationem, quæ balneo agitur, quasi exiguam, & minimè dignam mentione: mihi enim contigit videre ex vna longiuscula, & cum vehementioribus superfusionibus facta, lotione, in balnei aqua, sordium & lentæ pituitæ & crassæ, & quæ non videri solùm, sed in longū etiam trahi digitis & palo poterat, plus eo quod per copiosissimam missionem sanguinis duci solet, haud absimile ei quod in pelui, ex venæ sectione in talo, apparere consueuit. Itaque virium rationem habere oportet. Non tamen proinde hecticos à balneis arcebimus, sed pro virium ratione lauabimus, plus aut minùs, blandiùs aut duriùs, atque aliquos quidem nullatenus. Neque fastidiosos, inquit, nec nauseabundos, nec eructantes biliosum, nimirum hæ notæ sunt cacochymiæ magnæ, per quam negauimus lauari oportere. Neque quibus (inquit) ex naribus sanguis fluit, nisi fluat minus quàm oportet: si verò minus quàm expedit, fluat, lauare expedit: siue totum corpus vtilitatem capiat à sanguinis fluxu, plusquā ab alio quopiam auxilio, vt q multitudine toto corpore laborát: siue caput solum, vt quibus id solum plenum est. Huius causa haud dubiè est, q balneum promouet fluxionem sanguinis, liquans illum, & laxans venarum oscula. Constat verò hoc intelligi de balneo aquæ calidæ aut tepidæ. Immersio enim in frigidam, sistit sanguinis fluxiones, quod mulieres quotidiano experimento didicerūt, ac proinde frigidæ occursum, cùm menstrua illis fluxerunt, reformidant. Nos quoque frigidæ infusione, & partibus quibusuis corporis in frigidam demissis, scimus fluxum sanguinis ex naribus sisti solere, atque adeò vndecunque sanguis fluat, admotio frigidæ proderit, præterquam si ex interna parte fluat, ac præcipuè si ex pulmone: tunc enim refugiens versus cor sanguis, fieri potest, vt circa pulmonē magis redundet. Verùm calidum balneum omnes sanguinis euacuationes auget, & pin devitandum est, nisi cùm euacuatio est opportuna, neque tamen procedit satis pro indigentia. Dicit per parenthesin, nosti autem opportunitates: quasi dicat, occasiones sanguinis euacuationi opportunas, non est præsentis loci scribere, sed ex aliis rescire oportet: ex operibus scilicet, quibus de crisibus agitur, & bonæ ac malæ iudicationis conditionibus. Sunt verò multa ad hācrem pertinentia, sparsim scripta in Aphorismis, Prognosticis, & Epidemiis, ac ferè aliis omnib9 Hippocratis libris.

Ἢν οὖν αἱ παρασκευαὶ ἔωσιν ἐπιτήδειοι, καὶ ὁ κάμνων μέλλῃ εὖ δέξασθαι τὸ λουτρὸν, λούειν χρὴ ἑκάστης ἡμέρης. τοὺς δὲ φιλολουτρέοντας καὶ δὶς τῆς ἡμέρης εἰ λούοις, οὐδὲν ἂν ἁμαρτάνοις. χρέεσθαι δὲ λουτροῖσι

A τοῖσι ὅλῃσι πτισάνῃσι χρεωμένοισι, παρὰ πουλὺ μᾶλλον ἐνδέχεται, ἢ τοῖσι χυλῷ μοῦνον χρεωμένοισι. ἐνδέχεται δὲ καὶ τούτοισιν ἐνίοτε· ἥκιστα δὲ τοῖσι ποτῷ μοῦνον χρεωμένοισιν. ἔστι δὲ καὶ οἷσι τούτων ἐνδέχεται. τεκμαίρεσθαι δὲ χρὴ τοῖσι προγεγραμμένοισιν οὕς τε μέλλει λουτρὸν ὠφελέειν, ἐν ἑκάστοισι τῶν τρόπων τῆς διαίτης, οὕς τε μή. οἷσι μὲν γὰρ προσδέεταί τινος κάρτα τουτέων, ὁκόσα λουτρὸν ἀγαθὰ ποιέει, λούειν, καὶ ὅσοι ἂν λουτρῷ ὠφελέηται· οἷσι δὲ τούτων B μηδενὸς προσδεῖ καὶ παρέωσιν αὐτέοισι τῶν σημείων, ἐφ' οἷσι λούεσθαι ξυμφέρει, οὐ δεῖ λούειν.

Si igitur apparatus sint conuenietes, & ægrotus bene suscepturus sit balneum, lauare oportet quacunque die: eos autem qui balnea amant, etiam bis in die lauans, nihil errabis. Vti autem balneis, qui totis ptissanis vtantur, multò magis contingit, quàm qui succo solùm vtūtur, contingit autem & his aliquando: minimè autem C *iis qui vtuntur solo potu: est autem cùm & his contingit. Coniectare autem oportet, iis quæ antea scripta sunt: quibus, in singulis victus modis, balneum sit futurum vtile, & quibus, non. Eos enim qui magnoperè indigent aliquo horum bonorum, quæ balneum facit, & in quibuscunque balneum prodest, lauare ∽, quibus autem nul-* D *lius horum est necessitas, neque vllum est ipsis signorum, ex quibus lauari confert, non oportet lauare ∽.*

Citra conuenientem apparatum lauādum non esse, etiamsi res alioqui balneum poscat, & consuetudinem hominis, in hac consultatione maximum habere momentum, dictūm iam antea non semel est. Illud nunc addit, multò magis audendum esse lauare eos, quibus demus totam ptissanam, q̄ qui- E bus cremorem, & quibus hūc, quàm quibus solum potum. Quod, vt suspicor, eadem causa dicitur, qua priùs iusserat cauere à balneo eos, quibus vires languent. Nimirum vt debilitatos timemus euacuare, ita etiam eos, q tenuissimo vtuntur victu, quia metus est ne non possint vtrumque ferre, & euacuationem & inediam, atque hac causa nonnunquam, venam secturi, vel etiam in ipsa sectione, picrocholis cibi aliquid damus, alioqui non daturi, melius censentes, vt certè est, in iis quibus inedia sola non F est futura satis ad persanandum morbum, & metus est, ne non possint vtrumq; tolerare, inediam propter euacuationem, quàm euacuationem propter inediam dimittere. Rariùs itaque ferre poterūt balnea, vtentes solo potu, quàm succo, & hoc, quàm qui ptissana. Atque aliquando ob balneum dabitur succus, cui alioqui daretur solus potus, & ptissana, cui daretur solus succus. Fieri nihilominus potest, vt is etiam qui solo potu vtatur, balneo indigeat, & sustinere possit, ob robur virium, & morbi G breuitatem. Itaq; in omni victus modo, est qui balneo vti debeat, & qui secus: distinguetur autem ex iis quæ dicta sunt.

MAGNI HIPPOCRATIS COI DE RATIONE VICTVS IN MORBIS ACVTIS LIBER QVARTVS.

Καῦσος δὲ γίνεται, ὁκόταν ἀναξηρανθέντα τὰ φλέβια ἐν θερινῇ ὥρῃ, ἐπισπάσηται δριμέας καὶ χολώδεας ἰχῶρας ἐς ἑωυτά. καὶ πυρετὸς πολὺς ἴσχει, τό, τε σῶμα ὡς ὑπὸ ὀστεοκόπου ἐχόμενον, κοπιᾷ καὶ ἀλγέει. γίνεται δὲ ὡς ἐπὶ τὸ πουλὺ, καὶ ἐκ πορείης μακρῆς, καὶ δίψεος μακροῦ, ὁκόταν ἀναξηρανθέντα τὰ φλέβια, δριμέα καὶ θερμὰ ῥεύματα ἐπισπάσηται.

Causus autem fit, cùm ſiccatæ venulæ in æſtiuo tempore trahunt in ſe ipſas, ſeroſas & biliosas humiditates, & febris multa detinet, & corpus ab oſſaria laßitudine detentum, delaſſatur, ac dolet. Fit autem plerunque ex longo itinere, & siti longa, cùm reſiccatæ venulæ ſeroſas & calidas fluxiones trahunt.

MAGNOPERE dubitabat Galenus, ſit hic liber quartus Hippocratis, an non: quia ſunt in eo multa, quæ & ſententiis & verbis illius viri eſſe videantur conſona, multa etiam quæ nullatenus. Mihi in hac hæſitatione certum eſt, vt ſoleo, libri enarrationem aggredi, quaſi Hippocratis ſit, & ſi quid omnino indignũ occurrit, admonere. Incipit nunc Hippocrates præſtare tractationem, quam pluries antea pollicitus eſt, de ſingulis morbis acutis & eorum curationibus, atque omnium primò agit de febre ardente, dicens in primis eſſentiam & modum quo gignitur, deinde eius ſigna, poſtremò curationem. Noſſe autem oportet nomen cauſi, ſiue ardentis febris, nõ ob partem aliquam affectam inditum eſſe, neq; ob ſpeciem aliquam ſucci, ſed ob magnitudinem & qualitatem ipſius caloris, quòd ſcilicet ſit multus, mordaxque toto corpore. Itaque febris ardens eſt, per quam totus homo vri videtur. Fieri poteſt ob inflammationem aliquam internam, vt hepatis, pulmonis, ventriculi, ſepti tranſuerſi, meſenterij, aut alicuius inteſtinorum: vel citra affectum vllius partis. Quæ ex partis inflammatione eſt, nomen aliud habet quàm ardentis febris, nam ab inflammatione potiùs dicitur quàm à febre, vt peripneumonia, hepatitis, aut pleuritis: Quæ citra omnem partis affectum fit vrens febris, cauſus propriiſsimè appellatur. Conſtat verò talẽ continuam eſſe. Nam intermittens non poteſt adeò vrere, cùm intermiſsione corpora recreentur. Neque ſanè talis ex quibuſcunque ſuccis nata ſit fieri, ſed ex iis ſolùm, qui vri plurimùm & vrere poſsint, ii ſunt bilis flaua in primis, poſt hanc verò & ſalſa pituita. Itaque exquiſitiſsima febris ex bile ſyncera fuerit. Eſt verò ea febris non ſemper æquè acuta, nam neque ipſa bilis ſyncera, æquè acris, ſed vt hæc & plus & minus acris, ita illa & plus & minus acuta, vt quędam vel vſque ad quatuordecimum prorogentur, quædam non vltra primum quaternarium. Porrò quędam harum ex procatarcticis cauſis naſcuntur, vt longa mora in Sole, longo itinere, aut exercitatione nimia, ſiti q̃ pertinaciter tolerauerit: quædã ſine his, interiùs incipiente putredine cientur, vt ſcilicet alię omnes febres putridæ. Conſtat hîc Hippocratem pręcipuè agere de cauſo acutiſsimo exactè, & qui à cauſis externis incipiat. Ex iis verò quæ dicit, præſtabitur nobis anſa, quę de aliis cauſis, aut aliter genitis deſideratur, addendi. Fit (inquit) cauſus, cùm ſiccatæ venulæ, æſtiuo tempore, trahunt in ſeipſas, ſeroſas & biloſas humiditates. Venulas vocat, capillares venas & arterias, quæ in carnibus & toto corporis habitu ſunt. Hæ ante alias exhauriuntur & ſiccãtur, cùm quis aut longum iter agit, aut longam trahit moram in Sole æſtiuo, ſiccatę verò ſugunt ex aliis, ſugũt verò ante alia ichores, ſeu tenues acrium ſuccorum partes: nam extrahentur hæ faciliùs, vt tenuiores: & demittentur faciliùs ab aliis, vt mordaciores: gignẽtur verò multæ (vt hac quoq; cauſa facilè trahãtur) vrendo corpore. Sunt verò bilioſæ & ſeroſæ humiditates in venis, quod in vlceribus, ſanies aut ichor: excremẽtitius ſuccus, tenuis bilis & ſeri particeps. His tractis ad exiguas venulas, incipit totus corporis habitus æquè ardere. Conſtat verò non ex his, quæ ad carnes tracta ſunt, ſolis, pendere febrem (alioqui eſſet intermittens) ſed ardere ſimul incipiẽte toto corpore, comburitur bilis in magnis arteriis, ardetq; pariter totus homo, interiùs & exteriùs, idq; maximè ac propriiſsimè cauſus eſt. Fit verò hoc æſtiuo tempore, tunc enim exuri maximè euenit: nõ quidem eo ſolùm tempore, quo ortis iam Pleiadis nondum ortus eſt Arcturus, ſed ſi anteà etiam, aut poſteà, eueniat magnum eſſe calorem. Nam quòd ad conſiderationes medicas attinet, temperie definiuntur tempora meliùs quàm menſium numero, aut aſtrorum exortu. Sed neque ita neceſſe eſt cauſum ſub æſtiuo Sole fieri, etſi tunc temporis plerunque fiat. Non ſunt enim ſemper congruentes tempori morbi, neq; ſolus aer noſtra corpora afficit, poſſuntq; aliis cauſis fieri, vt cauſus ex vini meri potu, & acrium eſu, etiã tempore frigido. Verùm Hippocrates eius meminit generationis cauſi, quæ & frequentiſsima, & talium cauſarum, æſtiui ſcilicet temporis, itineris longi, & ſitis longæ. Narrans quæ accidunt ita affecto, dicit, & febris multa detinet. Videtur autem hoc fruſtrà dictum. Quid enim aliud eſt cauſus, q̃ febris multa? Calor ipſa febris eſt, verùm quia tangibile quiddam, & ſenſui occurrens eſt, induit rationem ſigni, agnoſciturq; febris tactu, quam dignotionẽ vocamus ex eſſentia propria. Calor itaq; qua præter naturam afficit ægrotantem, febris eſt, qua tactum Medici, ſignũ. Cùm ergo dicit, febris multa detinet, iubet vti calore vt ſigno. Et corpus (inquit) ab oſſaria laſsitudine detentum, delaſſatur. Galenus laſsitudine vlceroſa commentatur teneri hominem, ſequutus qđ conſentaneũ videtur, autoris verba diſsimulanter pręteriens (niſi fortè aliam habuit in ſuo codice lectionem,

nem, quæ nunc non extet) mihi verò ea, quæ mox addit, declarant, Hippocratem hoc signum scribere, non vt causã per se (non enim est) sed vt ita geniti, ex longo scilicet itinere, aut nimia exercitatione (nam eadem est ratio) qui enim his caosis defatigati in causum iocident, ἐγκοπέων, seu ossium lassitudinem necessariò patientur: quia ossium ligamenta ad articulos, & capita musculorum, ob insignem laborem, allicient ad sese ichores, plus quàm aliæ partes, vnde & in ipsas membranulas, quibus vestiuntur ossa, quibus periostij nomen est, imbibentur. Hinc verò fiet meritò ἐγκοπέω. Igitur quasi declaret, in quibus ardentibus febribus ea lassitudo fit, addit, fit autem plerumque ex longo itinere. Addit rursum; & siti longa. Sitim nunc ponit in causis, paulò pòst ponet in symptomatis, neq; mirum, vtrumq; enim est. Multi enim febre sunt correpti, quia sitim plus satis sustinuerũt, moxq; orta febris, sitim facit. Velut metus & mœstitia diu durantia, melancholiam afferunt, quã ortam deinde sequuntor. Nosse verò oportet, q huiusmodi sunt in morbis, symptomata inquam & causæ simul: vt quoad fieri posit, illis occurramus. Quæ enim causa nondum ortum malum potuit facere, ortum iam augere poterit. Vt ergo curamus melancholicos à metu & mœstitia semper arcere, ita febricitantes ardente febre, nõ admodũ debemos permittere sitim pati.

Γίνεται δὲ ἡ γλῶσσα τρηχείη, καὶ ξηρὴ, καὶ μέλαινα κάρτα, καὶ τὰ περὶ τὴν νηδὺν δακνόμενος ἀλγέει, τά τε ὑποχωρήματα ἔξυγρα καὶ ὠχρὰ γίνεται, καὶ δίψαι σφοδραὶ ἔνεισι, καὶ ἀγρυπνίη. ἐνίοτε δὲ καὶ παραλλάξιες φρενῶν.

Fit autem lingua aspera, & sicca, & nigra valde, & circa ventrẽ mordetur, & dolet: deiectionesq; liquidæ & pallidæ fiunt, & sites fortes insunt, & vigiliæ: quandoque verò & mentis emotiones.

Hæc sunt signa febris vrentis, quorum omnium causæ ad exustionem & bilem referontur: Vrens enim calor facit linguam siccam & nigram, & siccitas asperam. Meritò verò febris ardẽtis lingoa maximè sese prodit, quia ea pars exposita est aeri, qui expiratur ardente febre calidus, & crebrò trahitur ac redditur. Vt enim febris maior est, ita respiraodi vsus maior, quare & respiratio maior, celerior, crebrior, & calidior, & quò hæc magis habet, eò linguã magis siccat. Ita fit, vt linguæ siccitas referat febris vehementiam, præterquam quòd & fuligines excipit, ex pulmone, ventrieulo, hepate, & capite. Nigra etiam lingua fit exustione, vt & res alia quæcunq; humoris alicuius particeps, nigrescit fumo obducta, quin & vt linguam arietinam, aot bubolam, videmus ignẽ exustam, nigram fieri. Verùm oportet scire, aliquando nigritiem linguæ non fieri exustione, sed nigri succi redundantia. Nam & Hippocrates 6 Epid. dicit, nigram linguam significare melancholiam: constat verò in ardente febre non ob melancholiam esse linguã nigram, sed ob linguæ ipsius exustione, tametsi omnibus flaua, vstione in atram abit, antè tamen quàm in melancholiam abierit, bile adhuc pleno homioe, fit lingua nigra in ardente febre. Duplicem itaque causam habere potest, lin-

A guæ nigrities, humorem nigrum, vel toto corpore redundantem, vel in oris partes abscedentem: aut ingentem ardorem. Distinguitur hoc ex adiunctis. Si simul est lingua sicca & aspera, exustionem significat: sin autem citra hæc est nigra, succi speciem. Sites fortes, & vigilias, caloris & siccitatis esse, morsus & dolores oris ventriculi, & meotis emotiones, & deiectiooes liquidas, & pallidas, esse bilis, ventriculum, aut caput, affligentis aut per intestina regurgitantis, res est notissima. dicens verò mentis emo-
B tiones, addidit, quandoqoe, quia in febre ardente, quæ non ob cerebri inflammationẽ, aut septi transuersi fit, emotio mentis non est perpetua, vt sitis & linguæ siccitas, asperitas, ac nigrities, sed quandoq; accideos: nimirum est paraphrenitis, in febris exacerbationibus accidẽs, & in remissionibus conquiescens. Vbi dicit, deiectiones liquidas & pallidas, cõstat nomen illud ὠχρὰ generatim accipi, vt & ruffa & flaua eo nomine contineantur. Quia consentaneum est, deiectiones ardente febre laborantium
C esse intentioris coloris quàm quæ beneualentium. Horum verò deiectiones esse ruffas in Prognostico dicit Hippocrates. Ergo ita affectorum fuerint flauæ: hæc de symptomatis & signis dictæ febris. Contingit autẽ dubitare, qualia sint hæc signa. Nullum enim eorũ esse videtur pathognomonicum, & proprium, vt carere eo morbus non posit, sed omnia esse videntur è genere superuenientium, aut assidentium. Nam lingua sicca, aspera & nigra valde, & vigiliæ, & mentis emotiones, superuenientia esse
D videntur, quandoquidem non ab ipso primo febris insultu hæc apparent, sed cùm iam increuit. Morsus & dolor circa ventrem, & deiectiones liquidæ & pallidæ, videntur esse assidentia, nullo enim febris tempore fiunt necessariò, & quocunque tempore possunt fieri. Iam verò sitis fortis, neque videtur à principio febris fieri, sed cùm iam est magna: sed neque postquam ad magnum incrementum febris venerit, & ardentis nomen iam meruerit, necesse est sitim adesse fortem. Nam vt in aphoris. 54.
E sect. 4. dicitur, quibus siccæ tusses parum irritantes in febribus ardentibus, hi non ita valde siticulosi sunt. Porrò sect. 1.1. Epidem. narratur constitutio quædam febrium ardentium, per quas, vt ipse narrat, non sitiebant, quanquam profectò non tussiebant. Porrò quàm plurima exempla occurrunt, in illo opere, febricitantium febribus acutis, qui non sitiebant. Videtur tamen oportuisse describi febrem signis propriis & pathognomonicis: ex iis enim quæ abesse possunt, non potest teneri certa notitia. Cer-
F tè Hippocrates non tam distinctè consueuit tradere morborum signa, & singula genera seorsum, ac Galenus, & post illũ alij. quia etsi omnium bonorum fuit parens, & omnium iecit velut fundamenta, tamẽ non omnino excoluit, neq; digessit. Quid enim faciendum fuisset posteris? verùm vt vtilium nihil omisit, ita quædam non satis distinxit: velut nunc syndromem, seu concursionẽ scripsit signorum febris ardentis, non quidem pathognomonicorum tantùm, sed quorundam etiam assidẽtium,
G non quorumcunque, sed eorum quę ei morbo sunt maximè familiaria. Nam assidentia quædam sunt maximè cõmunia, & quæ multis accidere possunt æquè, & cum morbo nihil habent peculiare: quædam, quæ, etsi propria omnino nõ sint, sunt tamen morbo familiaria. Vt aluum solutã esse, aut adstri-

ctam, caput dolere, aut rus, & quoduis aliud tale, omni febre generali poteſt aſsidere, quanquam nihil habet magis cum hac quàm cum illa febre, aut hoc magis, quàm contrarium: morſus oris ventriculi,& deiectiones bilioſæ. in aſsidentium ſunt genere, quia quacunque febris ardentis parte poſſunt fieri, neque vlla parte neceſſariò fiunt, verùm fiunt ſæpe in ea febre, & eius naturam maximè ſequuntur, ac proinde illi familiaria ſunt, & hæc non fuit à ratione alienum in ſignorum ſyndrome ponere. Vigiliæ ac mentis emotiones ſuperuenientia ſigna ſunt, verùm ſuperuenientium etiam eſt duplex genus: quædam enim quibuſdã morbis tardiùs, quædam citiùs ſuperueniũt, & quæ citò ſuperueniunt, proxima eſſe videntur pathognomonicis. Velut mentis emotio, quæ phrenitidi & inflãmationi ſepti tranſuerſi eſt pathognomonica, omni febri maligne auctæ ſolet ſuperuenire, tamen cauſo exquiſito ſuperuenit citiùs multò quàm aliis febribus, ac peruigilium citiùs etiam. Lingua ſicca, aſpera, & nigra, & ſitis, pathognomonica eſſe videntur, quia à principio febris fiunt, & ipſam morbi eſſentiam ſequuntur, etſi non à principio ſunt hæc magna, ſed cum ipſa febre creſcunt. Neque ſanè ardentis nomen meretur febris, antequam hæc habeat. Verùm ſcire oportet, pathognomonicorum etiam eſſe duplex genus: quædam enim ita ſunt propria morbo, vt nulla ratione ab ea tolli poſsint, vt delirium à vera phrenitide, dyſpnœa à peripneumonia: quædã per ſeſe ſequuntur ipſam morbi eſſentiam à principio, & cum eo creſcunt: poſſunt tamen quibuſdam aliis accedentibus affectibus, aut ſymptomatis impediri, velut pulſus durus pleuritidis, ſi cum ea, peripneumonia coniungitur, temperatur, atque adeò nonnunquam etiam tollitur: atq; adeò corrupto in parte ſenſu, poſsit tolli dolor, manente affectione. Huiuſmodi eſt ſitis in cauſo: accedente enim tuſsi temperari poteſt, & alienata mente, aut extincto in parte ſenſu, ceſſare poteſt. Nihilominus cui hæc omnia ſigna aderunt, cauſus erit, & cui erit hic, aderunt ea, aut eorum pleraque, aut eorum quædam valde inerunt, vt etſi pauca adſint, tamen intenſione incendium ingens ſignificet.

Τῷ τοιῷδε δὲ δίδου πίνειν ὕδωρ τε καὶ μελίκρητον ἑφθὸν, ὑδαρὲς, ὁκόσον ἐθέλει. ἢν δὲ πικρὸν τὸ στόμα γίνηται, ἐμέειν ξυμφέρει, καὶ τὴν κοιλίην ὑποκλύσαι. ἢν δὲ μὴ πρὸς ταῦτα λύηται, γάλα ὄνου ἑψήσας, καθαίρε. ἁλμυρὸν δὲ μηδὲν, μήτε δριμὺ προσφέρειν, οὐ γὰρ ὑποίσει. ῥοφήματα δὲ, ἕως ἂν ἔξω τῶν κρισίμων γένηται, μὴ δίδου.

Huic aquã, mulſã́q; coctã, & aquoſã, quantum voluerit, bibendum dato. Quòd ſi amarum fuerit os, vomere confert: & aluum ſubluere. Verùm ſi ad hec non aperiatur, lac aſinæ coques purgabis. Salſum autem nihil neque acre offerre, non enim ſuffert. Sorbitionem verò, donec extra iudicationes fiat, non dabis.

Conſtat Hippocratem hîc earum ſolùm febrium curationem inſtituere, quæ acutiſsimæ ſint exactè, neque durare poſsint, diutiùs quàm quatuor aut quinque dies. Nam dicit, ſorbitiones verò donec extra iudicationes fiat, non dabis. Itaque loquitur

A de iis, qui ſola aqua, aut mulſa, poſsint tranſigere vſque ad iudicationes, de quibus anteà, de mulſa agens, dixit: qui igitur vtitur melicrato ſine ſorbitionibus pro reliquo potu in his morbis, in multis aget proſperè, & rarò infeliciter. Verùm hic victus nullis poteſt eſſe ſufficiens, qui vltra primum quaternarium ſint ægrotaturi. His iubet aquam ſolam, aut mulſam, eiuſque quantum voluerit, & nullam aliam ſorbitionem, nihilque ſalſum, neque acre offerre, atque ſi os amarum ſit, facere vt vomat, atque

B aluum ſubluere clyſteribus, aut aſinino lacte. Verùm in hac curatione ſunt quædam digna animaduerſione. In primis neque aqua neque mulſa videtur talibus ſatis idonea, vtraq; enim anteà eſt damnata, quaſi bilinſis ſit bilioſa: eos verò qui ægrotant exactè acutiſsimè, conſtat eſſe bilioſos. Porrò lac quodcunque videtur forte his noxium, quia vtia aphoriſmo dicitur, malum eſt febricitantibus, præcipuè quibus bilioſæ alui egeſtiones in febribus a-

C cutis: dictum verò eſt nuper, in his eſſe ſolere deiectiones liquidas, & pallidas, quæ ſanè bilioſæ ſunt. Præterea ſi expurgandi vim habet id lac, malè videtur ante iudicationes præberi, cùm cruda mouenda non ſint, & vt Galenus in huius ipſius libri Commentariis dicit, euacuationes ſint contrariæ concoctionibus. Præter hæc eſt animaduerſione dignum, nullam hîc miſsionis ſanguinis mentionem fieri, cùm in ardentiſsimis febribus nullum excogitari remedium maius poſſe Gal. qui Hippoc. veſtigiis tantoperè inſiſtit, affirmet. Certè his neque

D aqua, neque mulſa dantur, vt medicamenta, ſed pro victu, vt diximus, quia qui tam acutè febricitant, non indigent alio alimento. Et vtraque cauſa, quia inquam, tam acutè febricitant, & quia bilinſi ſunt, datur eis mulſa aquoſa. Nimirum hæc, quàm meracior, nutriens minùs eſt, & bilioſa minùs. Neque ſanè vt eſt morbus acutior, ita ſemper eſt homo bilioſior, ſed præter ipſam acutiem, & conſtitutionẽ febris, eſt opus aliis ſignis, quibus agnoſcas quàm ſit bilioſus. Nam multitudo ſucci, etiam bilioſi, fa-

E cit nonnunquam ad morbi longitudinem, paucitas ad breuitatem, & cum exuſtione ad acutiem. Proinde Hippocrates addit, quòd ſi amarum fuerit os, quaſi non ſemper amarum ſit, neque ſemper qui ita febricitat, ſit bilioſiſsimus, & cùm amarum non eſt, dari debeat aqua & mulſa, cùm verò eſt, ſatius fuerit pro aqua dare poſcam dilutiſsimam, & pro mulſa oxymeli, aut etiam acetoſum dilutiſsimum. Atqui melicratum in picrocholis ſolum vituperatum eſt anteà: picrocholi verò præcipuè di-

F cuntur, quibus os eſt amarum. Tribuit itaque Hippocrates mulſam, quibus amarum non eſt nus, tribuit verò coctam, quia minùs eſt flatuoſa, flatus verò inteſtinis ſtercore vacuis, & nullo alio cibo vtentibus, eſſe poſſet noxius. Fortaſſe etiam quia minùs nutrit quàm cruda, & aquæ vicinior eſt. Sed hoc leue eſt, quia, vt ipſemet dixit, non ad... nutrit cruda, vt indigeat aliquando, vt hoc emendetur. Datur ergo cocta, quia minùs flatuoſa. Quare cũ nunc coctam eſſet daturus, & vitaturus crudam, non o-

G portuit fortaſſe priùs dici, tam exiguũ intereſſe, crudam an coctam quis daret, ſi mel eſſet bonum: nam etſi ſit optimum, cenſet nunc coctam dari. Cenſet verò dari quantum voluerit ægrotus, quia leuiſsimi nutrimenti eſt mulſa, vt vnciatim detur ſola. Potus verò in ardentiſsimis febribus non debet eſſe

parcus,

parcus, quia in hoc febris genere, ex magnitudine A
caloris periclitat homo magis q̃ ex re vlla alia. Po-
nimus enim febrem esse citra inflammationem vl-
lam partis internæ, neque aliud, quàm maximam
& ardentissimam. Præcipuus igitur scopus fuerit
attemperatio. Quapropter in hac febre magis q̃ in
vlla alia, agendum est ob ipsam intemperiem, & mi-
nus ob causam. Proinde maiori licentia vtendum
est potu: atque vt crescit febris, crescere licentia de-
bet. cumque vt crescit febris, crescunt concoctionis
notæ, fiet vt oportet, vt aquę potus liberior sit, cùm B
concoctio succi iam processit, & euacuationis tem-
pus iam instat. Lactis nõ admodum expediẽs est,
omnium tamen eius generum, optimum est asini-
num, quia maximè serosum, ac proinde attempe-
rans & expurgans maximè. Verùm si asinioum lac
optimum, quia serosum, melius erit solo sero vti.
Hippocrates verò fortasse asinino lacte vti voluit,
vt sorbitione nutriente simul & expurgante vtere-
tur, & alioqui minimè noxia. Expurgatiooe insigni
Hippocrates non vtitur (ea enim periculosissima C
est in hoc febrium genere) sed pro ea vtitur clyste-
ribus, & facili alui subductione, iuxta id quod libel
lo de Expurgantibus medicamentis ipsemet scri-
psit, ita dicens: Quicunque igitur à febribus forti-
bus corripiuntur, his medicamenta purgatoria da-
re non oportet, donec remiserit febris: sin minùs,
saltem non intra quatuordecim dies. Carnes enim
eorum & ventres, cùm calidi sint, medicamentum
assumunt, & nihil depurgantur, & febris maior fit.
Et rursum: Quapropter in febribus vehemẽtibus, D
medicamenta purgatoria exhibere nõ oportet. Ve-
rùm si alicui opus fuerit, infusum per clysterem ex-
hibere potes, quotiescunq; volueris. Hoc enim mi-
noris periculi est. Sequutus itaq; hîc cõsilium hoc,
medicamentum verè expurgans non tribuit, ne-
que tamen omnino abstinet ab aluum subducen-
tibus. Qoia bilis redundans facilè educitur, & ma-
gno cum periculo detinetur interiùs: Concoctio-
ne verò in his febribus minùs opus est, q̃ io aliis.
Quæ enim exquisitè ardens est, ex bilis vstione ma- E
gis pendet, quàm ex cuiusquam succi potrescentia:
ad ea verò quæ vruntur, non vt ad ea quæ putre-
scunt, concoctio desideratur, sed attemperatio.
Concoctio enim putrescentiæ est contraria, non v-
stioni. Sed vt putrescẽtiam concoctio, ita vstionem
cohibet attemperatio. De missione sanguinis Hip-
pocrates hîc nihil dicit; dicturus tamen est paulò
pòst, in omni acuto morbo esse ea vtendum, si adsit
robur, & florens ætas. Posse verò robur adesse ita fe
bricitanti, multò maius, q̃ multis aliis diuturnis F
passionibus affectis, in quibus mittitur, dubiõ non
est, & à me est monstratum lib. 7. Contr. vbi indicaui
esse in febribus ardentibus nonnunquã vtilem, vel
vsque ad deliquium animi ductam, quia pariter est
& euacuans & refrigerans auxilium. De his quæ
Hippocrates docet, hæc nosse oportet. Sed qooniã
ille solùm eam ardentem febrem curat, quæ primo
quaternario finiatur, sunt autem plurimę quę vltra
secundum producuntur, nõ erit inutile, me à com-
mentatione liberum, rationem curandi febres ar- G
dentes breui nunc perstringere, & febris huius pe-
culiarem methodõ docere. Ea est, in intemperiem
ipsam intueri, multò plùs quàm in vlla alia febre; ac
proinde aquæ potu largiùs vti, & aerem attempe-
rare irrigatione, fontibus, & stratis foliis, & ventila-

A tione, & si quid aliud homines excogitauerint. Ci-
bi quoque qualitas huc spectet. Procuretur tamen
in primis frigida inspiratio: Procuratur præter di-
ctam aeris attemperationem, admotis naribus, &
ori, quæ aerem ingredientem refrigerent: aut frigi-
dis quibusdam, vt aqua, aut posca, aut lactucę folio,
peponisve frustulo, ore detentis. Hæc enim omnia
recreant facultatẽ, sitim sedantia, & febri obsistunt,
inspirationem temperantia. Est verò hoc omnium
quæ hac intentione fiunt, vtilissimũ, quia propiùs
B quàm alia omnia accedit ad cor. Vt igitur pulmo-
nis intemperies omnium citissimè, afferre potest
corporis ariditatem, ita eius attemperatio maximè
ab ea præseruatẽ: huc etiam spectant frigidorum
cordis epithematum admotiones, & balnea aquæ
frigidæ. Verùm etsi in attemperatione est curatio
hæc, magis quàm vllius alterius febris, non tamen
est in ea sola. Nam neque intemperies, etsi sit ma-
xima, est nuda, sed pendens ex bile: studendum er-
go est illius euacuationi, ad quam natura nõ æquè
C adminiculatur à principio, atque posteà. Proinde
attemperantibus nõ tanta licentia vtendum à prin
cipio, ac posteà quàm concoctionis quædam notæ
(tenues enim notæ in tam biliosis morbis sunt sa-
tis) apparere incipiant. Tametsi enim non coqua-
tur bilis syncera quæ vritur, vt alii succi qui putre-
scunt, tamen natura cæca hos quoque retinet, ten-
tatque coquere, atque cùm id non potest, demittit,
deponitq; tunc in vrinas quasdam nubeculas, par-
tim ex bile victa, partim ex cibis. Tunc ergo ad at-
D temperationem io his conuerti possumus tam au-
dacter, vt omnia quæ dicta sunt tentemus, & em-
brochis iunctionibusque frigidis vtamur, atque
adeò nisi homo vinosus valde fuerit, vt repugnet
consuetudo, aut inflammationẽ aliquam internam
habeat, aut sit naturali calore debilis, aut insignem
habeat partis cuiuspiam nobilis debilitatẽ, cogen-
dus sit ad copiosissimum frigidæ potum. Ita enim
fit, vt extinguatur febris, atque bilis vomitus suc-
cedat, ab aqua quam ventriculus non possit cape-
E re, aut deiectio humida, ab ea quam intestina reci-
piant; aut copiosus sudor, ab ea, quæ à calidis cor-
poris partibus affatim rapiatur. Missionis sangui-
nis duplex est occasio. Nam & primis diebus mitti-
tur, vt bilis aliquid cum sanguine exeat, & minus
subsit io venis sanguinis, qui procedente alteratio-
ne bilescat: mittitur etiam postquam febris venit
ad summum, si virtus constat, & dictorum aliqoid
desit; vt minùs dari possit copiosus aquæ potus.
Tunc verò mittitur vsque ad deliquium animi, vt
F simul & euacuetur causa, & refrigeretur corpus.
Expurgationis etiam est occasio duplex, à princi-
pio enim si os amarum sit, & biliosum aliquid in in-
testina inclinet, vtendum vomitione ex aqua (si q̃d
ex frigida timeas) tepida, & clysteribus mediocri-
bus: aut etiam cibo aliquo leui (si plurimùm videa-
tur redundare) vt mercurialis decocto, casiæ me-
dulla, diapruno vocato, sero magna quantitate ac-
cepto. Et alioqui, si turgeat materia, quacunq; die
vtere expurgatiooe: Nunquam tamen in hac febre
G ex scammonio, aut id recipientibus medicamẽtis;
aut denique aliis quæ acerrima sint, sed ex medio-
cribus, vt rhabarbaro, ex sero lactis, aut serapij rosa-
ti multarum infusionum, momẽto. Præter has au-
tem occasiones expurgandum non est, antequam
exactus sit summus vigor. Sed neque expurgatio

secunda hac occasione tentanda est, si iudicatio sufficiens antecessit, neq; missio sanguinis illa postrema, si instantis iudicationis apparêt notę, ac de medicamentis sanè videtur dictum satis (non enim multa eorum copia est in hanc curationē insumenda) nisi quę symptomata intercurrant, quibus propria curatione occurrere opus sit, vt si capitis dolor, peruigilium, aut delirium, cogat oxyrrhodinū capiti admouere, aut somniferum aliquid propinare: aut partis cuiuspiam alterius dolor, anodynum admouere: aut ob aliud quiduis, aliud aliquid facere. Cæterùm quod ad victum attinet, non potest cum sola aqua, aut mulsa, vsque ad summum vigorem ægrotus transigere, nisi febris quatuor solùm dierum fore prænoscatur, quędam verò ardentium attingunt etiam quatuordecimum diem: proinde dandum est aliquid præterea, plus aut minus, vt longior aut breuior est futura febris: quidquid autem detur, frigidum & humidum sit, aut saltem nō calfaciens, neque siccans. Si igitur quatuor dierum sit futura febris, vtetur homo sola lactuca cruda, aut cocta; aut malo punico: Si verò septem, tota ptissana, aut pulli carnibus: & vesperi solo iusculo, aut lactuca, ferè sine vllo pane. Si quatuordecim, bis potest gustare pulli carnes, aut semel has, & ptissanam totam, aut copiosam lactucam cum pane. Licet his omnibus concedere melopeponem, pruna, & alia huiusmodi.

---

10 Κἢν αἷμα ἐκ τῶν ῥινῶν ῥυῇ, λύεται τὸ πάθος, κἢν ἱδρῶτες ἐπιγίνωνται κρίσιμοι γνήσιοι μετ᾽ οὔρων λευκῶν καὶ παχέων, ἢ λείων ὑφισταμένων. κἢν ἀπόστημά τι γένηται. 11 ἢν δ᾽ ἄνευ τούτων λυθῇ, ὑποστροφὴ 12 πάλιν ἔσται τῆς ἀῤῥωστίης, ἢ ἰσχίων, ἢ σκελέων ἄλγημα ξυμβήσεται, καὶ πτύσεται παχέα, ἢν μέλλῃ ὑγιὴς ἔσεσθαι.

Atque si ex naribus fluxerit sanguis, soluitur passio, atq; si sudores superueniant critici legitimi, cū vrinis albis & crassis, & leuibus subsidentiis: atq; si abscessus aliquis fiat. Si verò absque his soluatur, recidiua rursum erit infirmitatis, aut coxa, aut crurū dolor accidet, & spuet crassa, si sanus futurus est.

Nomine abscessus video Hippocratem variè admodum vti: nonnunquam enim significat apud illum, omne illud in quod morbus aliquis abit, vsq; adeò, vt & permutationes febrium in alias febres, vocentur abscessus, vt cùm dicit, abscessus in quartanam fiet: aliquando significat abscessum succorum in vnam aliquam partem, vt cùm dicit, abscessus expectatur ad articulos. In hoc genere sunt dolores omnes, & tumores partium quarundam, qui ex aliis morbis fieri solent, succis in quasdam partes decumbentibus. Horum abscessuum quidam intra ipsos fines morborum acutorum, aut saltem decidentium ex acutis, q ad quadragesimum vsq; produci solent, fiunt & soluuntur, vt parotides quę in ipsis acutis febribus fieri solent, & quædam erysipelata, ac quidam etiam phlegmones. Quidam autem diuturni abscessus solent ex morbis acutis manere, adeò vt quidam annui, quidam multorum annorum sint, quidam etiam toto vitæ tempore durent; Vt scirrhus aliquis hepatis, aut lienis, coxæ

A dolor, podagra, aut chiragra: quidam etiam claudi manent, aut cæci, aut parte aliqua resoluti, aut aliud huiusmodi habentes. Hoc loco abscessus nomine priores solùm intelligit, vt ita dicamus, breues & acutos abscessus. Nam cùm dixisset, atque si absessus aliquis fiat, addit, si verò absque his soluatur, recidiua rursum erit infirmitatis, aut coxæ, aut crurum dolor, quasi hęc abscessus nō sint, aut quasi non sint, quales ij, quos ille abscessus nomine nunc intelligit. Diximus missionem illam sanguinis co-
B piosam, non esse faciendam, cùm crisis signa appareat, neque expurgationem, cùm præcesserit. Nimirum in hoc febris genere magna est habenda ratio iudicationis, quia fieri sæpe solet. Acuta enim multò magis quàm diuturna iudicantur. Verùm non omnes iudicationum modi æquè congruunt omnibus morbis, sed quidam quibusdam. Proinde nūc docet modos, quibus solui solet sponte, & per iudicationem dicta febris. Fluxum sanguinis ex naribus, & sudores dicit ad eam soluendā esse accom-
C modatissimas iudicationes, quia scilicet ex venis & arteriis toto corpore consistentibus, calidos succos optimè exhauriunt. Neque tamen hæc vtcunque fiant, soluunt morbū, sed si, vt oportet bonas iudicationes fieri, legitimè scilicet, & cum signis concoctionis. Legitimè fieri intelligo iudicationes, quæ diebus decretoriis fiunt, & in indicibus præmonstratæ. Nam iudicationibus nō minùs mori solent homines, quàm liberari: interimunt enim quæ malè fiunt, liberant quæ bene. Fiunt autem bene, quæ
D legitimè, vt dixi, & cum signis concoctionis, quæ per febres in vrinis præcipuè spectari debent. Vrinæ verò coctæ sunt, quæ subsidentias habent albas crassas, & læues. In Prognostico dixit, æquales: hîc tacuit: fortasse quia æqualitas non potest vnica inspectione considerari, sed secundùm tempus est. Hîc dixit crassas, quod illic non dixerat. Nihil refert. nam necesse est, albas læues & æquales concoctione factas, statim esse crassas, cùm cōcoctio crassitiem pariat. Quæ ergo optimè soluuntur, arden-
E tes febres, ita soluuntur. Non tamē omnes soluuntur optimè; quæ ab hac solutione deficiunt, solent solui abscessu, vt parotide, bubone, aut erysipelate. Euenit verò nonnunquam febrem solui, & nihil horum fieri, aut nihil horum bene fieri: quæ solutio tuta nō est, quia causa intus manet, ac propterea recidiua fit, aut abscessus aliquis diuturnus, vt coxæ dolor, si febris causa ad inferna potius, & sputa crassa, si ad superna inclinauerat. Si sanus (inquit) futurus est, quasi dicat, alioqui sanus non fiet. Sed
F dices, si nihil horum fit, homo sanus non fiet, si hæc fiunt, soluitur passio: nihil ergo debet Medicus facere, sed expectare solùm, vt ægroti sponte sanescant. Certè sæpe multò paucioribus opus esse q̃ Medici faciant, non nego, non tamē omnino res est permittenda naturæ, ac multò minùs in acutis, quæ facilem habent, in hanc & illam partem, mutationem, & cùm non omnino tutò videtur res procedere, benefacit artifex, euacuationes interponēs, quæ iudicationum vicē supplere possint. Itaq; cùm dicitur,
G soluitur passio si hæc fiunt: & his opus esse, si sanus futurus est, intelligere debes, si sponte, & non artis opera sanus futurus est. Potest enim ars indicationes anteuertere: & citra iudicationes, & priores abscessus soluta febre, anteuertere recidiuas, & abscessus diuturnos. Porrò nosse oportet, etsi præcipuas iudicatio-

iudicationes febris Hippoc. recensuerit, non tamen recensuisse omnes quæ fieri possunt: Soluuntur enim nonnunquam, etsi minus tutò, fluxu alui.

13 Καῦσος ἕτερος ἄλλο. ἡ κοιλίη ὑπάγεται, δίψης ἐστὶ μεστὴ, γλῶσσα τρηχείη ξηρὴ, ἁλυκώδης, οὔρων
14 ἀπόληψις, ἀγρυπνίη, ἀκρωτήρια ἐψυγμένα.

Causi genus aliud, aluus soluta, sitis magna, linguá aspera, & sicca, salsa, vrinæ defectus, vi- B *gilia, refrigerata extrema.*

Hic causus ex salsa pituita fit, proinde minùs ardens febris est quàm prior, diuturnior tamen, & solutu difficilior, ac proinde non minùs periculosa. Dicitur febris ardens ob accidentia quę habet communia cum priori, sitim scilicet magnam, linguæ asperitatem, & siccitatem. Non tamen est, in hac etiam, nigra, sed alba & salsa, ob pituitam scilicet talē. Vigiliam etiam affert, quia etiamsi subiectu frigida
C & humida est omnis pituita, salsa verò putrescentia est facta, calfaciens & siccans. In salsę pituitæ redundantia fieri solent diarrhœæ, ac nonnunquam etiā dysenteriæ ob corrodentem salis qualitatem (nam & in clysteres hac causa solet infundi sal) & quibus hac causa dysenteriæ, aut diarrhœę fiunt, solent fieri dysurię, hoc est difficiles mictiones, aut vrinę defectus. Nam si diarrhœa plurimùm fluit, hoc ipsum est satis vt vrina minuatur: sin autem dysenteria fit, eâdem ratione fit vrina, quæ alioqui etiam salsa est,
D valde nunc salsa & mordax, vnde stranguria fit, homine nitente assiduè, & guttatim demittente vrinam. Refrigerata verò extrema fieri dicit Galenus; non semper in hac febre neq; à principio, sed cùm euenit, cum ea esse internam aliquam, eamque magnam, inflammationē. Mihi verò videtur, si res ita intelligatur, signum hoc, non solùm non esse pathognomicum, sed neq; superueniens, neq; assidens familiare, sed superueniens per accidens. Nō minùs enim potest cuicunque alteri febri accedere inter-
E na inflammatio, quàm huic, neq; minùs potest accedere huic aliud quiduis, quàm inflammatio interna: quasi in signis huius febris ponas podagricos dolores: possunt enim superuenire. Proinde ergo aliud quiddam intelligo quod huic causo accidit, ob succi speciem, potiùs quàm priori. Nimirum habet quotidie febris hæc exacerbationem, ea, etsi à rigore, horrore, aut insigni frigore nō incipit, quia intermittens non est, tamē ob crassitiem, & cruditatem succorum, incipit à quodam tepore carnium, & an-
F helitus, & pulsus constrictione, quam vocamus annotationem compressam. Hoc vocat frigus extremorum, quod febris huius proprium est, etsi nō inseparabile. Continget fortasse tibi bis auditis dubitare, cur nō omnis febris ex pituita, sit huiusmodi. Dicunt enim medici pituitam putredine salsam fieri, pituitamq; putrescentem febrem facere, & citra putredinem nunquam: omnis ergo pituita febrem faciens, salsa fuerit: Certè non est, sed putrescit sæpe pituita non fiens salsa, & sæpe fit salsa; non faciēs
G febrem, ac nonnunquam salsa priùs facta, putrescit denuò & febrem facit. Sed quo pacto hæc, si putredine fit salsa? Quidam dicunt, mistione etiam amari succi, fieri posse pituitam salsam, quod certè fieri non posit, nisi quàm minimum sit quod admisceatur amari, tam minimum autem cum tam multa pi-

A tuita, haud multum videtur posse ad corporis affectiones, quas ex salsa pituita oriri videmus. Sed hoc habeat vtcunq;. Nulli sunt qui negent, putrescentia fieri solere pituitam salsam, etiam cùm non fiat febris, quare dubitatio vtrisque occurrit. Mihi videtur, pituita quadam putrescentia posse fieri salsam, sine febre, quadam etiam febrē facere: velut bilis, vstione aliquando abit in atram, febrem non faciens, quod maniacis euenit, aliquando vstione facit febrem, nunc antequam in atram abierit, nunc
B etiam postquam abiit. Causa ergo est in modo putrescendi, & vrendi. Nimirum vt lignum cùm lentè vritur, nulla flamma in cineres paulatim abit, si verò celerius vratur, flammam ex se producit conspicuam, ita est quædam putrescentia lenta pituitæ, quæ nullam febrem mouens, eam facit crassiorem & salsam, & quędam vitio bilis quæ citra febrē etiam eam facit terream, & atram. Qua causa, non semper, quæ salsa fit, mouet febrem, dictum est. Sed cur, quæ febrem mouet pituita, nō semper salsa fit,
C nondum est dictum. Ligna enim etiam cum magna flamma vsta, abeūt in cineres. Certè huius causa est in materia: quædam enim pituita est ad aquā solam pertinens, & terræ minimè particeps, quæq; etsi putrescat, salsa non fit, vt plurimę aquę lacunares; quædam est etiā terreæ exhalationis particeps, & proinde facile salsescēs, vt & marina. Pituita itaque, non quæcunq;, sed talis, putrescentia salsa fit: putrescentiā verò esse, vel ex iis quæ in nostris corporibus, cùm salsis abundát, experimur, licet agno-
D scere: pessima enim cacochymia est ex salsa pituita, & capillorum decidentias, pessimos licheoas, vlcera cacoethe, & multa alia Gallico morbo similia, facit: superputrescens verò (vt ita dixerim) acutiùs, causos affert, habentes quæ diximus.

17 Τῷ τοιούτῳ ἢν μὴ αἷμα ἐκ ῥινῶν ῥυῇ, ἢ ἀπόστημα περὶ τὸν τράχηλον γένηται, ἢ σκελέων ἄλγημα, καὶ πτύσματα παχέα πτύσῃ. ταῦτα δὲ ξυστάσης τῆς κοι-
E λίης γίνεται. ἢ ἰσχίου ὀδύνη, ἢ αἰδοίου πελίωμα, οὐ κρίνεται. καὶ ὄρχις ἐνταθεὶς, κρίσιμον.

17 *Huic nisi sanguis ex naribus fluxerit, aut abscessus circa collum fiat, aut crurum dolor, & spuat sputa crassa (hæc autem adstricta aluo fiunt) aut coxæ dolor, aut pudendi liuor, non iudicatur: & testiculus intentus, iudicatorius.*

Solutiones spontaneas huius causi secūdi, com-
F memorat Hippocrates. Considera autem, plurium euacuationū meminisse in superiori causo, in hoc verò plurium abscessuum. Nimirum quò morbus ex calidioribus, & tenuioribus pendet, eò ad euacuationes est paratior, quò ex contrariis, eò ad abscessus. Hic proinde fluxus sanguinis solùm meminit, quanquam & alui fluxus posit opitulari, ac fortasse etiam sudor. quanquam sudor in hoc minùs quàm in priori: alui fluxus non minùs, quin vt ego arbitror, aliquantò plus, quia crassa ad euacuatio-
G nem quæ per inferna agitur, sunt magis accommodata. Quin etiam hinc colliges, alui fluxionem posse liberare ab hac febre, & præseruare ab abscessib9. Nam dicit, aut abscessus circa collum fiat, aut crurū dolor, & spuat sputa crassa. Hæc autem adstricta aluo fiunt. Ergo aluus soluta, faciet, vt hæc nō fiat,

Sed qoa ratione? certè non alia, quàm euacuando succos, qui in eas partes erant abscessuri: illi verò erant, qui febrem fecerant (alioqui abscessus illi febrem non soluerent) ergo fluxus alui potest febrẽ illam soluere. De reliquis abscessibus qnomodo fiant, dictum nuper est. Liuor pudendi fit, pituitosis succis in illud incumbẽtibus: Atqui profectò nonnunquam liuor verus fit, isq; significat partis mortificationem, quæ nonnunquam euenit ob succi malignitatem, atque ita nonnunquam à malignis febribus partium amissiones fiunt: Nonnunquam verò ex pituita fit color quidam albidus, quodammodo in liuorem inclinans: atque quibusdam hic succus absumitur, quibusdam inde in testiculũ deriuatus, eum in tumorem attollit: quin etiam quibusdam illæso pudendo, tumescit testiculus.

Ῥοφήματα ἐπισπαστικὰ δίδου.

14 Sorbitiones tractorias da.

Galenus valde hæret, non intelligens, quas possit vocare Hippocrates sorbitiooes tractorias. Nam sorbitiones vocauit toto hoc opere, eas solùm quæ nutrimenti gratia capiũtur, illæ verò tractoriæ quę sint? tractorium enim medicamẽtum esse videtur, sorbitio verò alimentum. Mihi ooo videtur absurdum; sorbitiones etiam vocari medicamenta quæ sorbendo accipiuntur, etiã si hactenus de cibis sorbilibus id nomen dictum sit: medicamẽta verò tractoria sunt quæ vim habent expurgandi: itaq; consulit ita affectos expurgare. Quid ergo? mox est expurgandnm hos, ardeote adhuc plurimùm febre, succis non aotea extenuatis, neq; laxatis viis? non certè. Sed etsi Hippocrates nihil aliud dicat, quàm sorbitiones tractorias da; tu debes intelligere, seruatis omnibus præceptis, quæ ad rectè peragendã expurgationem pertinent. Hippocrates verò significat tibi, in hac febre plura agenda esse propter causam, quàm in priori, vt propter intemperiem, pauciora. Itaqne vacuandum plùs, attemperandum minùs: ac proinde expurgationis maior vsus est quã in priori, pharmaca verò sint phlegmagoga.

Τὰ δ' ὀξέα πάθεα φλεβοτομήσεις, ἢν ἰσχυρὸν φαίνηται τὸ νόσημα, καὶ οἱ ἔχοντες ἀκμάζωσι τῇ ἡλικίῃ, καὶ ῥώμη παρῇ αὐτέοισιν.

19 In acutis autem passionibus sanguinem mittes, si fortis appareat morbus, & qui habent, vigenti sint ætate, & robur ipsis adfuerit.

Cùm sanguinis missionis in nentro causo Hippocrates meminisset, quia à oeutro expetitur per se; cùm vterqne ex cacochymia fiat, alter biliosa, alter pituitosa; fieri tamen debeat in vtroq; ante expurgationem si vires ferant, vel vt expurgatio agatur meliùs: dictis iis anxiliis quæ peculiaria vtriusque causi esse videbantur, nunc de missione sanguinis, quæ commune omnium magnornm est, agit. Quasi diceret, etsi in neutrius causi curatione meminimus missionis sanguinis, tamen agenda ea est in vtroque, quia in omni acuto oportet sanguinem mittere, si morhus appareat fortis, & qui eum habent, sint in vigenti ætate, & robur ipsis affuerit. Hos vocat scopos mittendi sanguinem Galen. de quibus à me etiam est fusiùs scriptum 7. lib. Cont. indicatum verè atque vtiliter admodum dici hos scopos, non solùm quod sine his missio sanguinis agi nunquam debeat, sed etiam quòd his præsentibus agi semper debeat. Huius verò summa causa est, quòd omnis magnus morbus, desiderat magnũ aliquod anxilinm, nullum aotem est anxilium magnum, quod non agatur multo meliùs misso prius sanguine, quàm non misso. Nam siue expurgãdum est, siue diureticis vtendum, siue fortiter fricandũ, siue in partem quampiam reuelleodum, siue calfaciendum, refrigerandnm, secandum, aut vrendum, vacuatis venis agetur meliùs, quàm plenis. Quod si quando dimittitur sanguinis missio & aliud quidpiam agitur, id certè fit, vel quia euenit corpus satis vacuum esse, aut quia times ne facultas non possit sustinere, & missionem sanguinis & reliqua auxilia: perinde autem est, vacuum satis esse corpus, ant si non est adeò, sanguinem mitti. Non enim negahis, cacochymiam petere expurgationẽ: etiamsi ea vti desinas, quòd diarrhoea anteuenerit. Ita si cui per morbum magnum venam eras secturus, ex naribus fluere anticipauit, aut aliter vacuum fieri corpus, non mittes sanguinem, missum tamen putabis; neq; negahis proinde sanguinem mitti in omni morbo magno. Certè ad ipsam de scopis doctrinam, non opns fuisset dicere in omni morbo acuto, nõ enim in acutis solòm, sed & in diuturnis mitti debet, si vires fernot, & morbns vehemens est. Dicitur enim vehemens, qui aut ob magnitudinem essentiæ propriæ, aut partis naturam, aut ob malignitatem infert periculum, constat verò id in diuturnis etiam accidere, cùm ex illis moriantur multi. Verùm Hippocrates dixit, in acntis passionibus, quia de iis erat sermo institutus. Cùm tamen dixisset, in passionihus acutis, baud erat opus addere, si vehemeos appareat morbus: nam à morbo acuto non potest abesse vehementia, cùm in ratione acuti sit, ob celeritatem inferre periculum: sed volnit Hippocrates, etsi de acutis solùm esset sermo, communes omnibus morhis scopos mittendi sanguinẽ docere. De quihus, hæc me dixisse nnne sit satis, si quis ea coniungat cum iis, quæ loco citato ex Controuersiis, diximus.

20 Ἢν μὲν οὖν συνάγχη ᾖ, καὶ ἐκλεικτοῖσιν ἀνακαθαίρε, εἴτ' ἄλλο τι τῶν πλευριτικῶν. ἢν δὲ ἀσθενέστεροι φαίνωνται, ἢν καὶ πλέω τοῦ αἵματος ἀφέλῃς, κλυσμῷ κατὰ τὴν κοιλίην χρέεσθαι, διὰ τρίτης ἡμέρης, ἕως ἂν ἐν ἀσφαλείῃ γένοιτο ὁ νοσέων, καὶ λιμῷ χρῄζοι.

Si igitur angina sit, ecligmatis purga, siue aliud quodpiam pleuriticorum: si autem debiliores videantur, & plus sanguinis detraxeris, clystere vti per aluum tertio quoq; die, vsq; dum in tuto sit ægrotus, & fame indigeat.

Non erat hic locus agendi de pleuritide neq; de angina, vtpote propria loca alibi habentibus: Nam de illa actum iam satis est: de hac, agetur postea, proprio capite: interposuit tamen ea, vt exempla acutorum, in quihus mittendus est sanguis: & transgressionem, ad dicenda mox, faciens; addit, vt sit in eis à sanguinis missione expnrgandum. Nimirum catalogum est facturus mox, acutorum, in quibus vtraq;

vtraq; euacuatione opus est, dicturusq; quo ordine sint facienda. Nunc itaque dicit, si angina sit, siue aliquod aliud pleuriticorum, mittendum esse sanguinem (hoc dicit per insinuationem) atque à misso sanguine expurgandum: si verò plus sanguinis detraxeris, quàm vt eo detracto sustinere possint expurgationem, quòd debiliores esse videantur, abstinebis ab expurgatione, vterisque clystere per aluum, tertio quoque die, aut fortasse singulis diebus, aut aliter, vt res exiget. Hoc enim exempli gratia dicitur. Durabit autem hæc alui subductio, vsq; dum in tuto sit ægrotus, & fame indigeat: hoc est, vsque dum ægrotus in morbi inclinatione sit. Nam constat eodem tempore eum dicere ęgrotum in tuto esse, & fame indigere. At verò in tuto nullus ægrotus est, vsque dum morbus manifestè inclinat (in omnibus enim aliis temporibus mori potest) in eodem ergo tempore dicitur, fame indigere: certè quia tunc primùm indiget cibis (nam priùs sorbitionibus aut potionibus agendum est) atque ad cibos capiendos indiget fame, id est, ciborum appetentia. Nimirum quibus cibo non est opus, neque fame opus est. Quare ego iis quos tenuiter cibari volo, non admodùm curo appetentiam prouocare. Sæpe enim talibus noxia est, quòd in cibi quantitate delinquant. Itaque iubet Hippocrates perseuerare in clysmatum vsu, vsque ad morbi remissionem manifestam. Dices, videri, quod nunc dicitur, pertinere ad errata: quia dicit, si debiliores sint quàm plus sanguinis detraxeris: in his verò morbis qui ad spiritalia membra pertinent, non debet vsque ad debilitatem magnam missio sanguinis produci, quia oportet ad thoracem perpurgandum seruari facultatem, etiam animalem: hæc verò labascit multò citiùs, quàm naturalis. Certè hoc ita est, neque tamen de erratis nunc agit: Nam etsi missio sanguinis vsque ad deliquium animi duci non debeat, potest tamen duci vsque dum expurgationem nō possit sustinere, ne scilicet ab expurgatione, post missionem sanguinis facta, in deliquium agatur, in quod missione sanguinis actus non sit. Timeri enim debet deliquium in his à quacunque euacuatione, magis quàm ab expurgatione. Dixit Hippoc. obiter, si angina sit, ecligmatis purga, quasi ex ipso anginę & pleuritidis nomine, in memoriam venerit quiddā eis morbis peculiare. Ecligma vocatur quod linctui est aptum, vt serapium crassiusculum, neq; dilutum. Ad hepar enim, & totas venas, ac arterias, ad caput & renes, ac deniq; partes alias longè ab ore positas, dilutis vtimur, vt penetrent: non dilutis, solùm vtimur ad ventris affectiones, & asperæ arteriæ, ac pulmonis: verùm neq; ad hæc eodem modo, sed ad ventrem affatim deglutiendo, ad arteriam lingendo, vt & gula quà cum arteria vnita est, delinatur, & aliquid etiam defluat ita acceptum in arteriam, itaque maximè ecligma vocetur, ab accipiendi modo, quod ob arteriam accipitur.

Ἡ φλεγμαίνοντα ὑποχόνδρια μὴ πνευμάτων ἀπολήψει, φρενῶν ἐντάσιες, ἢ πνευμάτων περιστάσιες, ὀρθοπνοίης ξηρῆς οἷσι μὴ πύον ὕπεστιν, ἀλλὰ ὑπὸ πνευμάτων ἀπολήψιος τὰ παθήματα ταῦτα ὑπογίνεται. μάλιστα δὲ ἥπατος περιωδυνίαι. καὶ σπληνὸς βάρεα καὶ ἄλλαι φλεγμασίαι τε καὶ ὑπὲρ φρενῶν περιωδυνίαι τε καὶ ξυστροφαὶ νοσημάτων,

A οὐ δυνάνται λύεσθαι, ἐάν τις πρῶτον ἐπιχειρέῃ φαρμακεύειν. ἀλλὰ φλεβοτομίη τῶν τοιῶνδε ἡγεμονικόν ἐστιν. ἔπειτα δὲ ἐπικλυσμὸν, ἐὰν μὴ μέγα ᾖ καὶ ἰσχυρὸν τὸ νόσημα ᾖ. εἰ δὲ μὴ καὶ ὕστερον φαρμακείης δεῖ. δέεται δὲ ἀσφαλείης καὶ μετριότητος, μετὰ φλεβοτομίην φαρμακείη.

Inflammata hypochondria non spirituum interceptione, septi transuersi intentiones, aut B *spirituum protensiones orthopnœa sicca, quibus non subest pus, sed ab spirituum interceptione passiones hæ fiunt. Maximè autem hepatis dolores, & splenis grauitates, & alij ardores, & supra septum transuersum dolores, & morborum collectiones, non possunt solui, si quis primùm tentet expurgare. Sed venæ sectio in talibus principalis est. Deinde autem clysteribus agendum, nisi magnus & fortis morbus sit, alioqui postea o-* C *pus est expurgatione. Indiget autem securitate, & mediocritate, expurgatio, post missionem sanguinis.*

Quandoquidem in omni morbo magno, cōstantibus viribus & ætate, mitti debet sanguis, & expurgatio, quæ leuis non sit, magnum auxilium est, ac proinde nisi in magnis non faciendum, cōstat cùm expurgatione est opus, mittendum quoq; esse sanguinem, si possit facultas vtrunque bene ferre: cùm D autem non potest vtrunque, sed alterum solòm faciendum est, tunc idea morbi & succi consideranda, quæ per se in hoc aut illud magis inducat. Nam etsi omnibus magnis, quibus expurgatio est necessaria, vtilis etiam est missio sanguinis, tamen non omnibus est missio sanguinis principalis, sed quibusdam ea, quibusdam expurgatio: nimirum morbis qui ex multitudine pendent, missio sanguinis, qui ex cacochymia, expurgatio principalis est: remedium scilicet, quod per se à tali morbo expeti- E tur, & quod maximè illius causam potest extirpare: ita quoque si morbi partim ex multitudine, partim ex cacochymia pendent, vtrâque euacuatione indigent, principalis autem est hæc, aut illa, vt in hoc aut illud inclinat morbi causa. Sanguinis missio, in quibus vtrâque euacuatione est opus, præire debet, quia vt diximus, omnium, quibus ad eam rem vti possis, optimum præparat ad expurgationem. Maximè autem id obseruandum, in quibus missio sanguinis est auxilium princeps. Quia cùm F in aliis vtilis sit admodum missio sanguinis ante expurgationem: in quibus autem ipsa per se indicatur: non solùm vtilis est, sed, vt quis dixerit, solui non possunt, si quis primùm tentet expurgare. Dico autem, solui non possunt, non quòd necesse sit omnino immedicabilem fieri morbum quemcunque talem, si quis per imperitiam primùm purget, sed quòd magnoperè erretur, & non tantòm non leuetur morbus, sed grauior fiat, aliquādo quidem eatenus, vt hanc ipsam ob causam moriātur ęgroti. G Igitur facit Hippocr. nunc catalogum morborum acutorum, in quibus missio sanguinis principale auxilium est, dicitq; mittendū esse sanguinem ante expurgationem, deinde expurgādum si res exigat, aut clysteribus agendum, si id videatur esse satis. Interim vtilissimam quandam animaduersionem

tradit ad expurgationem post missionem sanguinis agendam. Continentur verò (si quis rectè consideret) morbi omnes huius catalogi, in inflammationum genere, aut multitudinum ad vasa. Nam aut inflammationes sunt, aut conuulsiones, angustiæúe quarundam partium, ob multitudinem succorum ad quasdam partes collectorum, quod omne genus vocat συστροφὰς seu collectiones, concursúsve succorum. Nam, inquit, inflammata hypochondria non spirituum interceptione, hoc est, hypochondria tumida & dolentia, non ex flatu ibi concluso, sed ex phlegmone. Cóstat si propriè inflammata sint, non tumere ex flatu, quare cùm dixisset, inflammata hypochondria, frustra videtur addidisse, non ex spirituum interceptione, sed Hippoc. loquitur sæpe vulgariter, & vt rem magis explicet, non curat exactè loqui. Addit, Septi transuersi intentiones, hoc est, distentum esse septum transuersum præ quadam conuulsione ex repletione. Addit, aut spirituum protentiones orthopnœa sicca. Galenus intelligit dici hìc morbos duos, spirituũq; protentiones esse, quem solet vocare spiritum offendentem. Mihi verò videtur protentiones spirituum, hìc dici ipsam orthopnœam: quoniam autẽ orthopnœa non semper fit ex repletione vasorum, & partium circuncirca asperam arteriam, & pulmonem consistentium, sed aliquando ob multitudinem crudorum collectorum in ipsa aspera arteria, aut ob pus in thórace, quæ adeò desiderant sanguinis missionem, explicans quam orthopnœá intelligat, addidit, orthopnœa sicca, quibus non subest pus, sed ab spirituũ interceptione passiones hæ fiunt. Nimirùm quæ ex crudorum redundantia fit orthopnœa, non est sicca omnino, sed succus versatur in aspera arteria, & aliquid educitur: suppuratio etiam difficultatem respirationis facit vt in Prognostico dicitur, verùm ea notas alias hábet quibus dignóscatur, neq; omnino sicca est, sed cum excreatione. Quæ ergo sicca est, neq; ex pure fit, sed ex spirituum interceptione, id est, respirationis angustia & strictura fit, fiet ex multitudine partiũ inter thoracem, & tumore velut phlegmonoso, eorum quæ circunstant pulmonem, & asperam arteriá: nisi fortè ex tuberculo aliquo crudo fit, id verò nõ breui, & in morbis acútis, sed lentè multoq; tempore incidit. Quæ igitur in acutis morbis fit, vt dictũ est, causam habet quá diximus. Adducor verò vt censeam, spirituum protensionis & orthopnœę nomine, nõ duas, sed vnicam affectionem significari, ipsis Hippoc. verbis: Dicit enim ἢ πνευμάτων προστάσιες ὀρθόπνοιαι ξηραὶ dixisset enim ὀρθόπνοιη ξηρὴ casu nominádi. His dictis, addit: Maximè autem hepatis dolores, & splenis grauitates, & alij ardores. Sed hęc verba quid aliud significant, quàm hypochondriorum inflammationes? quæ enim hypochondria, nisi hepar & lien? quæ autem eorum inflámationes, nisi quæ doloribus, grauitatibus, & ardoribus significentur? Quorsum ergo cùm dixisset inflámata hypochondria, nunc dicit, maximè autem hepatis dolores, & splenis grauitates, & alij ardores? an frustra repetit? nõ certè. Sed vt significet, cùm inflammationes omnes, & multitudines ad vasa ingrauescát, si quis curationem incipiat ab expurgatione, tamẽ eas inflammationes quæ in hypochondriis consistunt omnium maximè lędi, peculiari quadam causa, quia scilicet sunt in via ipsa per quá excrementa quę ex-

A purgatione euacuantur, extrahuntur. Hinc euenit, non tantũ non auferri id quod intentum inflámatumq; est, sed etiá augeri quàm maximè, atq; de his (eadem autem ratio est & consistentium in ventriculo, intestinis, & mesenterio) præcipuè dixeris, verè solui non posse, si quis primũ tentet expurgare: euadunt enim semper ferè ab expurgatione intempestiua incurabiles. Dolores etiam supra septum transuersum in hoc genere morborum ponit, pleuritides arbitror intelligens: quoniam verò non om- B nes inflammationes, neq; alios ex multitudine morbos nominauit, vt tu omnes intelligas, addidit, & morborum collectiones, quas diximus Hippoc. vocari συστροφὰς. Hi (inquit) morbi solui non possunt, si quis primùm tentet expurgare, sed venæ sectio in talibus principalis est, quia hi morbi fiũt ex affluente aut redundante sanguine, quapropter per se indicant mitti sanguinem, qui ex sola pendeant multitudine, nulla alia euacuatione addita, qui verò cũ cacochymia quapiam, vt fit plerunque, à secta vena C expurgatione vti plus aut minùs, vt res exiget. Quod vt explicet, dicit: deinde autem (post missionem scilicet sanguinis) clysteribus agendum, nisi magnus & fortis morbus sit, alioqui (hoc est, si fortis & magnus morbus sit) postea (quá scilicet sit missus sanguis) opus est expurgatione. Duo verò in hac dictione difficultatem ingerunt. Primò, si sanguis non est mittendus nisi ob morbum magnum, quomodo dicit, nisi magnus morbus sit, quasi posset non esse magnus, in quo sanguis mittatur. Deinde cur D dicit, si magnus & fortis sit, opus est expurgatione, cùm ipsemet Hippocrates dicat, lib. de Medicamentis purgantibus, quicunq; à fortibus febribus corripiuntur, his medicamenta purgátia dare non oportet. Hæc ita componuntur. Non dicit nisi magnus morbus sit in quo sanguis mittatur, sed nisi magnus sit, postquam sit missus. Fit enim sæpè vt morbus magnus præsens, cuius gratia mittitur sanguis, extinguatur, aut obtruncetur, vel futurus, intercipiatur: Porrò dicit, expurgatione esse opus, si morbus E magnus sit aut fortis, non eatenus vt purgationes fieri prohibeat, sed eatenus vt solis clysteribus non cedat. Quod enim dicit, nihil est aliud, quá in morbis in quibus missio sanguinis est principale auxilium, indigent tamen aliquatenus expurgatione, si facta expurgatione morbus maneat adhuc fortis, vt scilicet adhuc desideret auxilium magnum, expurgabis: sin autem maneat exiguus, vt auxiliũ tantum non petat, vteris clysteribus. Non tamen expurgandum est incautè post missionem sanguinis: F indiget enim mediocritate & securitate. Hoc est, mediocriter facienda, vt securè fiat, detrahendúmque magnitudini expurgationis, ob euacuationẽ, quæ antecessit. Cùm enim aliquando aggrederis expurgare, non antea secta vena (fit verò id cùm iuxtá morbi speciem videtur expurgatio esse principalis, & times ne non possit homo vtrunque bene ferre) certè largiùs vacuare poteris. Nam etsi ad mittendum sanguinem maiori virtute opus est quàm ad expurgandum, maiori tamen adhuc est G opus ad vtrunque, quare dimisso altero, licet alterum largiùs agere, & altero prægresso, oportet alterum agere parciùs. Eâdem autem ratione, & ob id quod futurum, oportet priori auxilio modum ponere. Velut si is qui mittit sanguinem, ex affectionis specie intelligat, non posse, post

missionem

missionem sanguinis, expurgationem deuitari, ob hanc ipsam causam, oportet sanguinem parcius detrahere. Nimirum oportet hęc omnia temperare vt ferri possint, & indicationibus à causa, quo ad poterit, satisfiat.

Ὁκόσοι δὲ τὰ φλεγμαίνοντα ἐν ἀρχῇ τῶν νούσων εὐθέως ἐπιχειρέουσι λύειν φαρμακείῃ, τοῦ μὲν ξυντεταμένου καὶ φλεγμαίνοντος, οὐδὲν ἀφαιρέουσιν, οὐ γὰρ ἐνδιδοῖ, ὠμὸν ἐὸν τὸ πάθος. τὰ δὲ ἀντέχοντα τῷ νουσήματι καὶ ὑγιεινὰ συντήκουσιν. ἀσθενέος δὲ τοῦ σώματος γενομένου, τὸ νόσημα ἐπικρατέει. ὁκόταν δὲ τὸ νόσημα ἐπικρατήσῃ τοῦ σώματος, τὸ τοιόνδε ἀνιάτως ἔχει.

Quicunq; autem ea quæ inflammata sunt, in principio morborum, statim tentant soluere expurgatione, eius quod intentum, inflammatumq; est, nihil adimunt, non enim cedit quæ cruda est paßio: ea verò quæ repugnant morbo, & sanitatem faciunt, colliquant: corpore autem facto debili, morbus vincit. Cùm autem morbus corpori præualuerit, quod tale est, curationē non admittit.

Dixit morbos scriptos antea, solui non posse, si quis in principio, non prægressa missione sanguinis expurget. Causam nunc reddit, indicans, plurimum errare eos qui inflammationes partium aliquarum, statim in principio conantur, medicamento expurgante soluere. Nimirum morbi priores omnes, in inflammatione consistunt aut plenitudine ad vasa, cui lassitudo phlegmonosa accedit, estque proinde ea etiam vt quædam inflammatio. Cùm ergo indicatum erit, inflammationes non posse expurgatione in principio facta solui, reddita erit causa, qua dicti morbi, ita curari non possint. Dicit itaq; expurgationem in principio factam, nihil de eo quod intentum & inflammatum est, adimere, quia passio illa, cruda cùm sit, non cedit. Nimirū succus ille est inculcatus, atque intrusus, quare non extrahetur, eueniet q; quod solet vbi succus, cuius gratia datum est pharmacum, non cedit, liquefcent scilicet sanæ partes, & succi vtiles, quo fiet vt debilitato corpore, & morbo nihil imminuto, morbus superior euadat. Quod verò tale est (hoc est cùm morbus longè superat corporis naturam) curationem non admittit. Similis etiam est ratio, qua neque citra phlegmonas (quanquam profectò de solis inflammationibus sermo est nunc Hippocr.) in febribus putridis expurgatio fieri debet, antequam succus concoctus sit. Nimirum succus crudus, quem natura retinet, difficilè extrahitur, extrahuntur verò pro eo boni succi, & spiritus, & liquantur partes. Sed de expurgatione, quatenus q; expectanda concoctio sit, aut non sit, in Controuersiis & Aphorismorum commētariis dictum est satis. Quod de inflammatis partibus dicit, venit nunc perpendendum. Mirum enim si Hippocrates prohibet, in inflammationis omnis principio, expurgatione vti, cùm ipsemet antea visus sit, in quadam pleuritide, pro missione sanguinis, expurgatione vti, atque adeo cùm paulò post dicturus sit, oportere quosdā ita affectorum, ante diem quintum expurgare, atque adeo, cùm nihil tam certum firmumque apud Medicos sit, quàm non esse localia remedia admouenda, antequam toti corpori prospiciatur, missione sanguinis, si multitudine, expurgatione, si cacochymia laboretur, fiant verò multæ inflammationes ob cacochymiam, & pleuritides, peripneumoniæque, biliosæ, & pituitosæ. Neque enim satis esse videtur, ne expurgatione vtamur, inflammationibus incipientibus, nihil eius quod intētum inflammatumque est, expurgatione adimi posse, nam neque vlceris quidpiam expurgatione tollitur, nihil autem magis necessarium, vbi vlceratum corpus, est cacochymum. Certè non in omnibus inflammationibus æquè vitanda est expurgatio, cùm non in omnibus eâdem parique causa, dicatur esse noxia. Sed in iis quæ in ventre, mesenterio, aut hypochondriis consistunt, peculiaris quædam, eaq; maxima causa est, quam diximus: propterea in eis nunquam expurgandum est ante inclinationem: neq; quidem medicamento forti ante integram solutionem. Inflammationibus etiam cerebri incipientibus, eis præcipuè quæ cum delirio & quadam conuulsione incipiunt, aut etiam imminent, paratæ citò incipere, expurgatur cum periculo: quia, vt dicit ipsemet Hippocrates, calfaciunt caput expurgantia pharmaca, calor verò pharmaci superueniēs calori febris, facit maniam. Hanc ob causam, ego in lethargo, aut phrenitide, expurgandi necessitatem, si quæ apparet, clysteribus aut saltem medicamentis non calfacientibus, suppleri velim: atq; si quæ sunt aliæ inflammationes, peculiares habentes ex pharmacis noxas. In aliis verò tunc solùm est abstinendum ab expurgationibus, cùm id incommodum Hippoc. timet, potest incidere, puta vt partes sanæ, succiq; boni colliquefcant, aut corrumpātur: id verò non incidit, nisi cùm sana sunt corpora, vt in Aphorismo dicitur, quæ malè ferunt medicationes. Cùm igitur homo inflammatione quapiam est correptus, alioqui nō cacoethymus (fieri verò id potest ob multitudinē, cum partis cuiuspiam labore aut debilitate) expurgandum in principio non est, nihil enim fiet aliud, quàm quòd inflāmationi detrahetur nihil, corpus autem colliquefcet, sed aut nunquam, aut postea quam succus in parte ob oppilationem, & in corpore ob febrem, receperit aliquā infectionem. Alioqui mulræ occasiones sunt expurgandi in inflammatione principiis: cùm scilicet corpora valde cacochyma sunt, atq; ex mali succi fluxione inflammatio accepit initium, præcipuè si nōdum cessauit fluxio: In talibꝰ enim præseruationis, & reuulsionis gratia, incipitur ab expurgatione, quam etiam, sine hac malè proceditur ad localia, quorum tamen vsus à principio esse debet.

Τὸ δὲ ἄφωνόν τινα ἐξαίφνης γενέσθαι, φλεβῶν ἀπολήψιες λυπέουσιν, ἢν ὑγιαίνοντι τόδε ξυμβῇ ἄνευ προφάσιος, ἢ ἄλλης αἰτίης ἰσχυρῆς. Φλεβοτομέειν οὖν χρὴ τὸν βραχίονα τὸν δεξιὸν, τὴν ἔσω φλέβα, καὶ ἀφαιρέειν τοῦ αἵματος κατὰ τὴν ἕξιν, καὶ τὴν ἡλικίην διαλογιζόμενον τὸ πλεῖον καὶ τὸ ἔλασσον. Ξυμπίπτει δὲ τοῖσι πλείστοισιν αὐτέων τοιάδε. ἐρυθήματα προσώπου, ὀμμάτων στάσιες, χειρῶν διαστάσιες, ὀδόντων τρισμοὶ, σφυγμοὶ, σιαγόνων συναγωγὴ, καὶ κατάψυξις ἀκρωτηρίων, πνευμά-

27 τῶν ἀπολήψιες ἀνὰ τὰς φλέβας. ὁκόταν ἀλγή-
ματα προσγίνηται, μελαίνης χολῆς, καὶ δριμέων
ῥευμάτων ἐπιῤῥούσιες γίνονται. ἀλγέει δὲ τὰ ἐντὸς
διακνόμενος. διαχθεῖσαι δὲ καὶ λίην ξηραὶ γινόμε-
ναι αἱ φλέβες, ἐντείνονταί τε καὶ φλεγμαίνουσαι,
ἐπισπῶνται τὰ ἐπιῤῥέοντα. ὅθεν διαφθαρέντος τοῦ
αἵματος, καὶ τῶν πνευμάτων οὐ δυναμένων ἐν
αὐτῷ τὰς κατὰ φύσιν ὁδοὺς βαδίζειν, καταψύξιές
τε γίνονται ὑπὸ τῆς στάσιος, καὶ σκοτώσιες, καὶ ἀ-
φωνίη, καὶ καρηβαρίη, καὶ σπασμοὶ, ἢν ἤδη ἢ ἐπὶ
τὴν καρδίην, ἢ τὸ ἧπαρ, ἢ ἐπὶ τὴν φλέβα διέλθῃ,
ἔνθεν ἐπίληπτοι γίνονται ἢ παραπλῆγες, ἢν ἐς τοὺς
περιέχοντας τόπους ἐμπέσῃ τὰ ῥεύματα, καὶ ὑπὸ
τῶν πνευμάτων οὐ δυναμένων διεξιέναι, καταξη-
28 ρανθῇ. ἀλλὰ χρὴ τοὺς τοιούτους προπυριῶντας, φλε-
βοτομέειν ἐν ἀρχῇσιν εὐθέως, μετεώρων ἐόντων πάν-
των τῶν λυπεόντων πνευμάτων, καὶ ῥευμάτων. εὐ-
29 βοηθητότερα γάρ ἐστι. καὶ ἀναλαμβάνοντα, καὶ τὰς
κρίσιας ἐπιθεωρεῦντα φαρμακεύειν, ἢν μὴ κουφί-
ζηται ἄνω· τὴν δὲ κάτω κοιλίην ἢν μὴ ὑποχωρέῃ
κλυσμῷ, ὄνου γάλα ἑφθὸν διδοὺς, καὶ πινέτω μὴ ἔ-
λασσον δυώδεκα κοτυλέων. ἢν δὲ ῥώμη αὐτὸν περιέ-
χῃ, πλεῖον ἑκκαίδεκα.

Fieri autem aliquem repentè sine voce, venarum interceptiones faciunt, si beneualenti hoc accidat sine occasione aut alia forti causa. Venam igitur secare oportet in brachio dextro internam, & detrahere sanguinem, secundùm habitum & ætatem inita ratione, plus aut minus: coincidunt autem plurimis ipsorum hæc, rubores faciei, oculorum immobilitates, manuum distentiones, dentium stridores, pulsationes, maxillarum adductio, extremorum refrigeratio, spirituum per venas interceptiones. Cùm dolores priùs fuerint facti, nigræ bilis & acrium fluxionum, influxus fiũt: dolet autem interiora is qui mordetur. morsæ autem & valde siccæ factæ venæ, & intenduntur: & phlegmone occupatæ trahunt quæ influunt. Vnde corrupto sanguine, & spiritibus nequeuntibus peruadere vias quæ in ipso secundùm naturam sunt, refrigerationes etiam fiunt ab statione, & vertigines, & aphonia, & capitis grauitas, & conuulsiones, si iam in cor aut hepar, aut venam peruenerit, inde epileptici fiunt, aut paraplectici, si in continentes locos inciderint fluxiones, & ab spiritibus non potentibus exire, siccatæ sint. Verùm oportet talibus priùs fouendo, statim in principiis secare venam, dum adhuc eleuati sunt omnes, qui affligunt, spiritus, & cõfluxus: oportuniora enim sunt auxiliis. Et reficientẽ & iudicationes contẽplantẽ, expurgare, nisi leuia sursum fiat: infernã aũt aluo, nisi subducatur clystere, asinæ lac coctũ da, & bibat, nõ minùs q̃ duodecim cotylas: si aũt robur etiam habeat, plusquam decem & sex.

A De multis passionibus nũc vnico capitulo agit, quas omnes vno aphoniæ nomine, ab accidenti cõmuni accepto, comprehendit. Nimirum aphoni, id est, voce destituti repentè, sunt, & apoplectici, & epileptici, & cataleptici & caro affecti, & multi vertiginosorum, & paraplecticorum, & qui per syncopẽ cadunt, aut iam extremo languore tenentur: itaq; ad aliquod horum genus pertinet affectio eius, qui voce destitutus repentè fit: nisi ob vitia instrumentorum respirationis, vocis, aut sermonis, eueniat, vt B ex angina, aut vulnere magno thoracis, aut neruorum recurrentium læsione, aut si quid aliud est huiusmodi. Verùm de angina acturus est paulò post, nunc de prioribus illis passionibus agit, quarum generationem & causam videtur mihi, iuxta antiquissimum dogma, ad spirituum immobilitatem, & venarum interceptionem referre. Neq; verò propterea quippiam dicit, quod apertè falsum sit, aut qđ Medicæ arti obsit, sed quæ explicatè liceat magis ex iis quæ Galenus, & posterũ alij inuenerunt, & inuen- C tis addiderunt. Non enim, etsi Hippocrates omniũ bonorum nobis auctor fuit, propterea sperãdum est, inuenire apud illum omnia, à primis ad postremas vsq; causas deducta, & placitis, quæ longa secula, & multorum labores, vera esse indicauerunt, omnino conformia. Scripta enim ab illo, vt & ab aliis omnibus auctoribus, necesse est esse multa, iuxta conditionem temporis. Si enim tunc temporis Philosophia ipsa erat in incunabulis, & vix dum à vulgi sermonibus, & confusis philosophare incipientiũ pla- D citis, recesserat, qui poterat de morborum essentia & causis, tam constans & certa esse opinio, quàm nunc est? hæc dixerim propter eos, qui videntes ab Hippocrate hîc aut alio quopiam suorum operum, scriptum quidquam quod ab iis quæ nunc in scholis circunferontur, discrepet, etiamsi rectæ ægrotantium curationi nihil detrahat, mox dubitant sit ne Hippocratis liber, quin etiam apertè negant, atq; si quid discrepare videtur à Galeno, perturbãtur, nullam rationem habentes temporis, quo quisq; scri- E pserit. Galen. certè non ita facit, qui vel in huius loci commentatione iubet nil mirari tantùm lactis ab Hippocrate ægroto tribui, id enim fuisse vetustissimis consuetum. Mihi videor melius facturus, si hîc & vbi vbi alibi, iuxta quæ dogmata dicantur singula explicem, & siquid distinctius attulerunt tempora, addam. De sede facultatis animalis non arbitror erat tam certa ac firma medicis sententia, quã nunc est quanquam eam in cerebro esse, ex Hippocratis sententia contendat Galenus. Video tamen illum, F lib. de Morbis virginum, fatuitatem ad cor referre. Porrò lib. de Flatibus dicit: Nihil eorum quæ in corpore sunt, magis conferre ad prudẽtiam quàm sanguinem, atq; cùm is in habitu naturali consistit, cõsistere & prudentiã, sanguine verò permutato, prudentiam concidere. Qui verò ad sanguinis corruptionem refert dementiam, potiusquam ad cerebri intemperiem, certè in corde potiùs, aut vena caua, aut septo transuerso (in his enim omnibus, atq; aliis quàm multis præterea partibus, fuerunt philoso- G phi qui ponerent) sensus & sapientiæ principiũ collocabit, quàm in cerebro. De sanguinis quoq; natura, an sit calidus per se, an à corde calorem accipiat, ex Hippocratis sententia non satis cõstat. Nam etsi lib. de Natura humana, calidam & humidam eius naturam esse dicit, tamen lib. de Corde dicit, sanguis

guis enim non est natura calidus, sed calescit: multus antem videtur natura calidus esse. Porrò de spiritibus, antiquissimorum plurimi eam habuerunt opinionem, vt ipsissimam animam esse opinarentur, quòd videretur spiritus esse, quòd in animantibus moneatur per se, & pet qund reliqua moueatur: quàm plurimi veterum animæ definitionem statuebant. Galenus si quam de anima sententiam sequi fuisset ausus, videtur mihi in hanc fuisse venturus: verùm quia ausus non est, spiritum instrumentum præcipuũ animæ esse affirmat. Hæc quotsum nunc commemorauerim, statim intelliges. Agit, vt dicere cœperam, Hippocr. de repentinis illis casibus, quibus homines voce destituti cadunt, dicitque eas passiones fieri ob venarum interceptionem. Venarum nomine intelligit venas & arterias, vt plerunque antiquissimi. Quid vocet venarum interceptinnem, mox explicat, dicens, cùm dolores priùs fuerint facti, nigræ bilis & acrium fluxionum influxus fiunt, dolet autem interiora is qui mordetur, morsæ autem & valde siccæ factæ venæ, & intenduntur, & phlegmone occupatæ, trahunt quæ influnnt: vnde corrupto sanguine, & spiritibus nequeuntibus peruadere vias, quæ in ipso secundùm naturam sunt, refrigeratinnes etiam fiunt ab statione. Statinnem spirituum intelligit: hoc est, ipsum, non peruadere spiritus: pet vias quæ secundùm naturam sunt in sanguine, hoc est, per ipsum sanguinem, qni naturaliter peruius est spiritibus: desinit verò peruadere corrupto sanguine, boc est concreto coagulatoque, vt solet extrà fusns, aut in corporibus demortuis vbi coagulatur, quia non penetratur ab spiritu: desinit penetrari, quia multitudine obturantur viæ, & ipse inculcatus densescit. Itaque interceptio venarum, est interclusio earum, tanta, vt prohibeatur spiritus per sanguinem delatio, quę necessaria est, & ad ipsius sangninis, aut calorem omnino faciendum, aut augendum, & ad deferendá per cnrpus facultatem vitalem, & naturalem calorem (tametsi enim vitalis facultas, illustratinne potius communicatur, quàm spiritu, nunquam tamé sine spiritu) atque proinde & ad omnes actiones, quæ nobis sunt secundùm naturam. Cùm enim omnes facultates quæ singulis partibus insunt, communi influxu à corde, velut à quodam mundi huius exigui sole, foueantur: necesse est spirituum vitalium per venas impetu intercepto, & sensum & motum cessare, non per se, sed compatiéte cerebro. Fit interceptio venarum, aliquando ob redundantiam solam in toto corpore, vt nihil aliud esse videatur affectio, quàm nnn posse iam tantum sanguinis à venis capi. nam etsi congestio illa repentè non fit, tamen cùm ad summum (si quod tamen esse summum potest) peruentum est, quæcunq; leuis causa exagitet, commoueat, ant turgere faciat (velut certè flatus) effert in caput, facitque in eo venas & meningum sinus intumescere adeo, vt compressum cerebrum mouere sese intra craneum non possit, & eius ventriculi cópressione obstruantur. Nam non minùs quòd exteriùs incidens comprimit, quàm quod interiùs conclusum obturat, nbstructionem facit (hunc modum generationis apoplecticarum passionum docet Hippocrates lib. de Flatibus) fit etiá aliquando venarum interceptio, ob sanguinis corruptionem in partem quampiam commota fluxione, velut præcipuè cum atrabiliario, aut bilioso ad-

A modũ sanguine abundante, partes inter hypochondria & cor mordentur. fit enim aliqnádo, vt morsus fluxinnem, & fluxio morsum augeat, vsq; dnm venis nõ capientibus, interceptio fiat, & inde si in continentes locos inciderint fluxiones, hoc est, in proximas partes, & ad sympathiá cum his paratas, refusæ sint fluxiones, vt in cerebrũ, fiunt vertigines, epilepsiæ, apoplexiæ, ant (si in quosdam neruns inciderint) paraplexiæ: fiunt itaq; hæc ita affectis, ex hepate, aut caua vena, aut lncis circa cor, aut etiá aliis hy
B pochondriis, non aliter ac mulieribus quibus menstrua defecerunt, fieri solere, ex vtero, in cor seu prę cordia, regurgitante illo sanguine, qui venis iuxta vterum non capiatur: constat verò, quòd & inde in cerebrum aut neruos, passioné transmitter enporteat, si epilepsia, aut apoplexia, aut catochus, aut alia his congener passio futura est. Vbi dicitur, & ab spiritibus penetrare non potẽtibus fuerint siccatæ, in codicibus antiquissimis sine ἀπὸ, hoc est, ab, legebatur. Nam Galen. velut corrigens dicit, satius auté
C foret, vt cũ ἀπὸ legeretur. constat verò, quandnquidem ille censet melius fuisse vt ita legeretur, non legi ita in suo codice, sed deinde librarios sequutos Gal. censuram, illam particulam interposuisse. Ego verò censeo, melius esse lectinnem hanc, quá nunc babemus, emendari secundùm lectioné antiquissimam, legiq;, non ab spiritibus, sed, spiritibus penetrare nnn potentibus fuerint siccatæ. Nam nomen hoc siccatæ, duobus modis dicitur in hac ipsa oratione, primo loco, vbi ita est scriptum; morsæ auté
D & valde siccæ factæ venæ, dicitur de venis, significatq; crudis inflammationibus occupatas, velut antea siccam pleuritidem vocari dicebamus, eam quę cruda est. Secundo loco, vbi dicitur, spiritibus non potentibus exire, siccatæ sint, dicitur de fluxionib. hoc est, cùm sanguis ipse quo per fluxionem venæ repletæ sunt, siccatus fuerit: siccatur verò sanguis cùm concrescit, & fluxilitatem amittit: coagulatur verò nõ ab spiritibus qui non penetrant, sed per se ob que suas fibras, vt dicit Aristot. cum spiritus non
E penetrant. Itaq; ab spiritibus penetrantibus funditur, coagulatur verò per se, illis non penetrátibus. Porrò constat, vbi dicit Hippoc. cùm dolores priùs fuerint facti, nigræ bilis, & acrium fluxionum influxus fiunt, non eò dici quòd semper fluxiones, quas dolor commouet, incipiát à nigra bile, aut acribus fluxionibus, sed quòd in iis qui ad dictas passiones, ob tales naturas parati sunt. nam qnibus contrarij sunt apparatus, & contrariæ fluxiones in dictas partes fiunt, vt pituitæ, aut aquæ, hydropes, & apepsiæ
F fieri solent potius quàm dicti casus. nam etsi apoplexia & epilepsia, & hemiplexia, & vertign, ex pituita etiam fieri solent, non solùm ex melancholia, tamen fiunt ex pituita in ipso cerebro primariò ægrotante congesta potiùs: ex atra autem bile fiunt, sæpe per consensum cum locis dictis, velut & melancholica passio cum hypochondriis. Paralysin videtur Galen. semper referre ad pituitam, verùm si apoplexia potest fieri à melácholia, vt certè potest, cur non & hemiplexia? quod si hęc, cur non & cu-
G iusq; particulæ resolutio? Proinde ego nũc Alexandri sentẽtiam potiùs probauerim, qui paralysim ex melancholia fieri dncet. Ná etsi melanchnliæ crassa pars ad terram pertinet, est tamen succus valde serosus. vnde contingit ab ea neruos multos partim obstrui, facultateque priuari, partim emolliri. Sed

de essentia & generatione horum hæc sunt satis. Signa dicamus & curationem, sermonem resumentes. Eorum qui fiunt aphoni ex venarum interceptione, quam nihil aliud quàm multitudo sanguinis ad vasa facit, hæ sunt notæ. Repentè fiunt tales. Nam etsi multitudo paulatim colligitur, tamē breui momento, postquam iam capi vix potest, vel flatu aliquo agitata, distendit vasa, facitq; interceptionem venarum. Porrò accidit beneualenti, quin etiam cùm videtur athletico esse habitu, & ad summū sanitatis attigisse. Nam reliquæ aphoniæ, quæ aut ex primaria cerebri passione ob pituitosos succos, aut consensu cum hypochondriis ob melancholicos, cacochymis valetudinariisq; multò antè hominibus eueniunt. His verò cùm optimè valere viderētur, & crassissimi nitidissimiq; essent, fiunt aphoniæ, sine occasione vlla (quidam enim ex occasione obmutescunt, vt ex terrore, aut tristitia vehementi, quibus malum non incipit à venarum interceptione, sed ab ipso animi motu, per quem spiritus intra cor se continentes, partes alias destituunt) atq; sine C alia forti causa, vt quidam fiunt aphoni repentè, ex ictu aut casu, caro correpti, ob concussionem subsidentibus in sese ventriculis cerebri: qui paulò pòst solent ad sese redire, nisi tamē occasio magnum inuenerit in corpore apparatum. Ita enim sæpe ab occasione incipiens, in apoplexiam aut syncopem incurabilem, finitur malum. Verùm citra hæc, cùm sano, quiq; non soleat animo linqui, repentè accidit aphonia, ex venarum interceptione est ob sanguinis multitudinem: coincidunt verò his (vnde apertiùs cognoscas) rubores faciei, & pulsationes (maximæ scilicet ac conspicuæ circa tempora, cùm malū adhuc incipit) & oculorum immobilitates, manuū distentiones, dentium stridores, & adductio maxillarum; quæ omnia conuulsionis ex repletione sunt: postremò verò, etiam refrigerationes extremorū, (& tunc tendunt iam in apnœā & asphygiā) & spirituum per venas interceptiones. Sed dices, quorsum cùm in venarum interceptione morbi essentiā posuisset, nunc rursus eius meminit inter signa? certè antea meminit interceptionis venarum, vt causæ aphoniæ, nunc vt causæ refrigerationis extremorum, atq; ita non est inutilis repetitio, qua noui aliquid docetur. Affectiones verò hæ, cum per consensum cum hepate, vena caua, aut corde, aut etiam cū totis hypochondriis, fiunt, dignoscuntur signis passionis primariæ, quæ antecessit, & cacochymiæ quæ in corpore est, vt cum post diutinam melancholiā hypochondriacam, aut morsus oris ventriculi; aut, cardialgiam, aut alia huiusmodi fiunt. In curatione priorum consulit Hippoc. venam secare, in brachio dextro internā, & detrahere plus aut minus, secundùm habitum & ætatem inita ratione: In aliorum curatione dicit, fouere primùm, deinde sanguinem mittere, postea ad expurgationem per superna aut inferna, vt res exiget, conuerti. Quandoquidem ad venarum interceptionem referuntur passiones vtræq;, constat vtrisq; opus esse, vt misso sanguine laxentur. Verùm ad priores multò magis, quæ à multitudine oriuntur sola, quā ad posteriores, quæ nascuntur etiam à mala qualitate. In brachio dextro secare iubet, quia cū neutrius lateris est passio, sed communis, satius est ex dextro, quo vasa sunt secūdum naturam ampliora, & sanguis abundantior, quàm ex sinistro vacuare. Quidam mittunt sanguinem ex vtroque brachio simul, & in magna totius corporis plethora, meo iudicio, nihil deerrant: verùm si ex altero, ex dextro certè mittendus est. Quòd internam venam iubet secare, est animaduersione dignum: videtur enim secanda potiùs secundùm legem rectitudinis externa & humeraria. Certè in aphoniis quæ per consensum cum partibus circa septum transuersum fiunt, rectè mittetur ex interna, velut etiam in melancholia hypochondriaca mittitur, etiamsi melancholia morbus cere- B bri est: quia cùm partem mittentem agnoscimus, cum mittente quàm cum recipiente satius est rectitudinem seruare: Velut etiam, cùm ex vtero contingunt hæ passiones, mittimus ex talis: Verùm in passionibus apoplecticis, quæ ex sanguine toto corpore redundante & caput occupante fiunt, non videtur ex interna mittendus, nisi fortè, quòd possit etiam obstructa esse arteria aorta circa cor, esseq; malum syncope potius quàm apoplexia, aut vtrunq;, neq; id satis cōstare posse videtur: aut fortasse, quia non caput solùm, sed totum corpus multitudine & venarū interceptione laborat. Sed neq; ob has causas ex interna, sed communi mitti deberet, idq; nisi tantoperè res vrgeret in capite, sed quia vrget, certè ex externa semper mittimus, nisi fortè cùm ea nō est satis idonea secari, tunc enim mittimus vndecunque, quare illud internam, interiectum arbitror, nisi fortè hìc quoq;, vt aliis quibusdam locis iam ostēdi, interna vena dicitur Hippoc. quæ magna & sub cute latens: quo significato, perinde erit iubere se- D cari internam, ac si magnam diceret. Quòd verò iubet secundùm habitum & ætatem mittere bis sanguinem, rectè facit, cùm enim venarum interceptione laborent, sæpe mittitur eis sanguis iacentibus etiam cū asphygia, quare in tanta oppressione, non est, quòd pulsu velis metiri mittēdi sanguinis quantitatem: hoc verò in vtrisq; obseruandum est, velut illud etiam, quod de secundis dicit, in vtrisque seruari oportet, vt talibus scilicet mittamus sanguinem, fouendo priùs. Oportet enim fouere, antequā E venam seces, calido & laxante aliquo, caput aut hypochondria, quacunq; maximè parte concretionē sanguinis esse suspicatus fueris, aut etiam toto corpore in balneum calidum demisso, vt liquatus meliùs fluat. Statim ergo à fomento, aut inter fouennendum, sanguinem mittere. Id quod conferet, si agatur, dū adhuc eleuati sunt omnes, qui affligunt, spiritus & confluxus: hoc est, dum adhuc sanguis, spiritu nondum destitutus, feruet, tumidusq; neq; iam concretus est: oportuniora enim tunc sunt au- F xiliis: cùm verò iam subsedit illa elatio, & intumescentia succorum, & sanguis iam concretus est, nō effluit, etiamsi vena secetur: nec vllo remedio locus est. Atq; ita nullum desperatæ sanitatis maius indicium cōtingere in omnibus aphoniis potest, quàm sectis venis sanguinem non effluere. Hactenus vtrisque aphoniis cōmunia sunt omnia: reliqua quæ ad expurgationem pertinent, earum solùm quæ ex fluxionibus atrabiliariis, & acribus. Postquam (inquit) venam secueris, reficere oportet, & indicatio- G nes contemplantē expurgare. Reficere scilicet debes vires, vt poteris, si ad sese redierit satis, aliquid cibi capere iubens, si non satis, iusculi aliquid per gulam demittens: deinde contemplaberis indicationes, hoc est euacuationes, si quæ sunt quæ sponte fiant, seu loca in quæ humores sponte videntur incli-

inclinare. Dicit ergo, & contemplatem, expurgare, nisi subleuetur sursum, hoc est, pharmacû dare alui subductorium, nisi humores quasi leues facti sursum videatur repere in os vêtriculi, tunc enim mouere potius vomitum erit ex vsu, obseruantibus no bis præceptum ducendi quò vergit natura. Si verò inferna aluo expurgatio sit agenda, tentandum est, an clystere satis euacuetur, & cùm ei non videbitur cedere, dandum est medicamentum subductoriû. Hippocrates dat lactis asinini cotylas duodecim, aut si consteut vires, etiam decem & sex. Quod lac, omnium profectò est, in capitis affectionibus, mini mè noxium, & ad aluî subductionem accommodatissimum, & minimè concrescens, nihilominùs habemus iam multò maiorem medicamentorum copiam, & alia ad hos vsus longè commodiora: in illa penuria qua adhuc laborabat Medicina, vtebantur antiquissimi perpaucis, nonnullis quidè vehementissimis cum periculo, aliis etiam debilissimis vtebantur, qûatitate maxima, vt possent aliquid, velut lacte. Errant verò plurimi medicorum huius seculi, qui lacte asinæ, aut sero, vtuntur quantitate exigua, vt quinq; aut sex vnciarum, medicamenta quidem accipientes à vetustissimis, dosim à serapiorû vsu, quo fit vt cùm subducendi aluum causa dant, spe cadant, & nihil videantur facere: ego sanè propino lactis asinæ, aut seri sextarium, aut sex quisextarium: quantitate vetustissimorum nunquam ten taui vti, si quando enim bene copioseq; purgandi causa dari visum est, ad aliquod nostrorum medica meotorum confugi, vt ad hieræ aliquam speciem, earum præcipuè quæ ex colocynthide componun tur. Eæ enim optimæ sunt ad dictas affectiones.

3 Κυνάγχη δὲ γίνεται, ὁκόταν ἐκ τῆς κεφαλῆς ῥεῦμα πουλὺ καὶ χολῶδες, ὥρην χειμερινὴν ἢ ἐαρινὴν, ἐς τὰς σφαγίτιδας φλέβας ἐπιρρυῇ, καὶ τὸ ῥεῦμα πλεῖον, διὰ τὴν δριμύτητα ἐπισπάσωνται. ὁκόταν δὲ ψυχρόν τι ἐὸν καὶ κολλῶδες ἐμφράξῃ, τοῦ τε πνεύματος τὰς διεξόδους, καὶ τοῦ αἵματος ἀποφράσσον, πήγνυσι τὸ ξυνεγγὺς τοῦ αἵματος, καὶ ἀκίνητον καὶ στάσιμον ποιέει, φύσει ψυχρὸν ἐὸν καὶ ἐμφρακτικόν. διὰ τοῦτο πνίγονται τῆς γλώττης ἀποπελιουμένης, καὶ στρογγυλουμένης, καὶ ἀνακαμπτομένης διὰ τὰς φλέβας τὰς ὑπὸ τὴν γλῶσσαν. τῆς γὰρ ὑποτεμνομένης σταφυλῆς, οἱ δὲ κιονίδα καλοῦσιν, ἑκατέρωθεν φλὲψ παχεῖα. ὁκόταν γοῦν πλήρεες αὗται ἐοῦσαι ἐς τὴν γλῶσσαν ἐναποστηρίζονται ἀραιὴν ἐοῦσαν καὶ σπογγοειδέα, διὰ τὴν ξηρασίην, ἡ δ' ὑπὸ βίης τὸ ἐκ τῶν φλεβῶν δεχομένη ὑγρὸν, ἐκ πλατείης μὲν στρογγύλη γίνεται, ἐξ εὐχρόου δὲ, πελιδνὴ, ἐκ μαλθακῆς δὲ, σκληρὴ, ἐξ εὐκάμπτου δὲ, ἄκαμπτος, ὥστε ταχέως ἀποπνίγεσθαι, ἢν μή τις ὀξέως βοηθῇ.

Cynanche autem fit, cùm ex capite fluxio multa & lenta hyeme aut vere in venas iugulares fluxerit, & fluxionem ampliorem propter amplitudinem traxerint. Quando autem frigida & glutinosa existens obstruxerit, tunc spiritus vias, & sanguinis obturans, coagulat proximum sanguinem, & immobilem, ac stabilem facit, cùm frigida natura sit, & obturare idonea: ob hoc suffocantur, lingua liuescente, & rotunda, & reflexa, ob venas quæ sub linguam eunt. Sectæ enim vuæ, quam quidam vocant columellam, vtraque ex parte apparet vena crassa. Cùm igitur plenæ ipsæ existentes, in ipsam linguã immituntur, raram existentem & spongiosam, ob siccitatem, ea violenter accipiens humidum quod ex venis, ex lata rotunda fit, ex bene colorata liuida, ex molli autem dura, & ex bene flexili male flexilis, vt celeriter strangulet, nisi quis citò succurrat.

Hippocrates indifferenter vocat anginam, nunc cynanchem, nunc synanchem, vsque adeò non processit, vt posteri, ad paracynanchem, & parasynanchem. Vocat verò alicubi anginam quamcunque ceruicis affectionem quæ strangulet, vt etiam vertebrarum colli luxatio dicatur angina: hîc verò inflammationem solùm eius loci, quæ strangulationis periculum afferat, anginam appellat. Considerat eius differentias ex materia, nonnunquam enim fluxio est frigida, pituitosa & crassa, ex qua cû sanguine in loco collecto fit inflammatio œdematodes: nonnunquam est biliosa, aut salsa, fitque inflammatio tunc quoq; mista: huic differentiæ quæ ex materia capitur, mox accedit quæ ex parte accipi solet. Nam plerunq; tenuis & calida fluxio, præteriens venas maiores, impingit in intimas ceruicis partes: crassa & frigida, penetrare non valens, hæret in venis iugularibus externis, & circa partes, tû ceruicis, tum oris, conspicuum tumorem facit. Hippocrates primò percurrit modum, quo ex pituitosa & crassa fluxione angina gignitur, mox apponit eius curationem, deinde adiicit quæ ad fluxionem calidam spectant. Cynanche (inquit) fit, cùm fluxio multa & lenta (nam de hac specie anginæ loqui tur primùm) fluxerit ex capite (quia id membrum maximè pituitosum est, & ob sublimen positum & rectitudinem, continnitatem, & viciniam, maximè accommodatum demittere fluxiones in ceruicè) hyeme aut verè. Quia hyemi admodum congruentes sunt pituitosæ fluxiones, sequitur antem, quod ad morbos attinet, ver conditionem hyemis, & autumnus æstatis. Ne tamen proinde intellige, horû quidpiam esse in eius anginæ essentia, aut finitione. Potest enim fluxio pituitosa fieri etiam ex toto corpore, aut ex pulmone, & aliis quoque anni tem poribus, rarò verò fit nisi ex capite, hyeme aut vere. Hippocrates ergo simul docet modum quo fit, & quo tempore, quaq; ex parte maximè fieri soleat. Fluxio itaque inde venit in venas iugulares, que quidem duplices sunt, externæ & internæ. Magnæ quidem illæ: externæ verò, maiores, & quæ fluxiones has maximè recipiunt, & propter amplitudinem, ampliorem fluxionem trahunt. Itaque & capnt ob peculiarem naturam mittere, & venæ iugulares ob amplitudinem copiosè recipere natæ sunt. Hinc fit vt tam assiduè hominibus hæc fluxio crescat vsque ad anginam. Quando antem (inquit) frigida & glutinosa existens obstruxerit, tunc obturans vias spiritus, hoc est arterias: & sanguinis, hoc est venas: coagulat sanguinem proximum, hoc est, eum qui in proximis eo loco vasis continetur, &

immobilem ac stabilem facit, cùm frigida natura ea fluxio sit, & obturare idonea. Hæc, & omnia quæ ad tumorum præter naturam generationem spectant, secundùm antiquata dogmata dici videntur: siquidem spirituum vias nominat seorsum, quasi aliæ sint quàm sanguinis, quod quidem Erasistrati sectę videtur conforme: deinde & intumescentiam partium videtur referre ad spirituum cum sanguine interclusionem, quanquam non ad spiritus, sed ad solum sanguinem spectare generationem phlegmonis Galen. lib. de Tumoribus præter naturam probat. Ego de his rebus non admodum laboro apud aotiqnissimos auctores, vt dixi, modò ex eorũ dictis, nihil medendi ars lædatur, velut certè hic non læditur. Siquidem siue arteriæ, spirituum, & venæ, sanguinis viæ sint, siue vtræque sanguinis: ac siue interclusione solius sanguinis, siue eius cum spiritu inflammetur pars, eisdem auxiliis meritò occurretur. Arterias certè vias spiritus vocari, non est dissonum, etsi enim solius non sint, sed enim sanguine, sunt tamen illius maximè: nam & venas sanguinis vias dicere nemo recusat, etsi deferunt eum eo etiam spiritus. Porrò spiritus interclusos, augere partis præter naturam affectæ tumescentiam, non est valde improbabile, etsi eam non solius spiritus esse constet, sed succi, quem in principio dices esse malè vasis contentum, crudum, & flatuosum. Verùm horum placitorum quæ ad Physiologiam spectant decisionem, aliunde peti velim, hoc enim opus ad curationem spectat, & victum. Ob hoc dicit, homines ita affectos suffocari, & fieri eis linguã liuidam, rotundam, & reflexam, vt scilicet omnibus qui laqueo, aut manibus, aut vtcunque aliter strangulantur. Nimirum quia vt quacunq; parte quæ laqueo constringitur, replentur intumescuntque venæ, ita hic quoque: repletæ verò & intumescentes contrahuntur, contrahuntq; linguam, & ita faciunt reflexam, & rotundam. Intumescentia enim linguæ repletionis est, flexura, est conuulsionis. Velut enim opera musculorum reflectimus introrsum linguam, ita musculis eisdem conuulsis reflecti contingit. Conuulsionem verò facit repletio aut inanitio. Cùm ergo lingua reflexa simul & rotunda apparebit, duplex nota erit repletionis circa ea loca: cùm verò reflexa quidem, non tamẽ rotunda, sed gracilis, ac velut salita, qualem nuper in quodam qui breui mortuus est, vidimus, conuulsionis ex inanitione esse videtur. Itaque his rotunda & reflexa ob multitudinem fieri poterit. Liuorem verò venæ omnes repletæ sanguine accipiunt. Intermoritur enim sanguinis splendor, vbi est inculcatus, & malè perflabilis. Explicat verò Hippocrates, quæ sint his venæ, dicens, ob venas quæ sub linguam eunt. Eas vulgò nunc vocant leoninas. Secta enim (inquit) vua, quam quidam vocant columellam (ea est glandula illa oblonga, quam gargareonem etiam dicimus, quę à superno palato in caput asperæ arteriæ impendet) vtraque ex parte apparet vena crassa. Non hóc dicit, quòd ad huius morbi curationem secari debeat gargareon (non enim debet) sed velut ex dissectione indicans esse ibi dictas venas. Nimirùm ex venis iugularibus externis, procedunt duo insignes ramuli, tendentes in gargareonem, qui inde sub linguam reflexi, in eam insumuntur. Cùm igitur (inquit) plenæ ipsæ existentes, in ipsam linguam raram existentẽ & spongiosam, innituntur, id est, velut in ipsam innitentes ferũtur, inseruntur\q;, ea (lingua scilicet) ob siccitatem (quam ex calore igneo conquisiuit) violenter accipiens humidum quod ex venis venit, repletur tota secundũ proprium corpus, & fit ex lata, rotunda, & ex bene colorata, liuida, ex molli autem, dura, ex bene flexili, malè flexilis. Vnde celeriter strangulet, nisi quis citò succurrat. Succurrendum itaq; huic malo præproperè, quia vrget symptoma, adeò vt etsi à materia pendeat pituitosa, expectare diu nõ possit, quin aut soluatur mox, aut hominem iugulet. Sed dices, cur cùm antea dixerit, linguam fieri reflexam, nunc reddens eius rei causam, dicit, fit ex molli, dura, & ex bene flexili, inflexilis: videtur enim oportuisse dici, cur esset reflexa, non cur inflexilis. Duorum alterum licet coniectare, aut primo loco legendũ esse pro ἀναπαμπτομένης, ἀνάμπτης, vel οὐκ ἀναπαμπτομένης, id est, non volubilis: ita vt vtrobiq; legatur, inflexili, & ita redditur sensus longè facilior, cur enim fiat lingua dura, dicit apertissimè, inflexilis verò fiet, quia dura: aut (si hoc minus placet) præteriri causam, qua fit reflexa, dici verò fieri inflexilem, quia omnia quæ pręter naturam reflexa sunt, necesse est esse inflexilia in contrariam partem.

---

30. Φλεβοτομίην τε ποιεύμενος ἀπὸ βραχιόνων, καὶ τὰς ὑπὸ τὴν γλῶσσαν φλέβας ὑποτάμνων, καὶ φαρμακεύων τοῖσιν ἐκλικτοῖσι, καὶ ἀναγαργαρίζων θερμοῖσι, καὶ τὴν κεφαλὴν ὑποξυρῶν, καὶ κήρωμα κεφαλῇ καὶ τραχήλῳ περιτιθέναι, καὶ εἰρίοις περιελίσσειν, καὶ σπόγγοισι μαλθακοῖσι, καὶ ὕδατι θερμῷ ἐκπιέζων πυριῆν. πίνειν τε ὕδωρ καὶ μελίκρητον, μὴ ψυχρά. χυλὸν δὲ προσφέρειν, ὁκόταν ἐκ κρίσιος ἐν ἀσφαλείῃ ἤδη ᾖ.

Sectionem venæ à brachiis facies, & eas quæ sub lingua sunt, secans & curans ecligmatis, & gargarizare calidis iubens, & caput radens, & ceratum capiti & collo circumponens, & lanis obuoluens, & spongiis mollibus, aqua calida expressa fouens. Bibat autem aquam & melicratũ non frigida. Succum autem præbere, cum à iudicatione in tuto iam fuerit.

Breuissimè, perinde ac optimè, tradit Hippoctatès rationem curandi dictam affectionem, & per capita, omnia quæ agenda sunt. Ea sunt venæ sectio, ecligma, gargarismus, fomẽtum capitis & ceruicis, & cibus. Nihil quidquam omisit, nisi fortè alui solutionem, quam etiam in acutissima, & quę quatuor dierum sit, scimus aliquando vtilem esse solere, præcipuè cùm pituitosa est affectio, qualem nunc Hippocrates descripsit. Constat verò ex dictis, expurgationem post missionem sanguinis faciendã esse, cuius Hippocrates primò, vt principis in hoc morbo auxilij, mentionem facit, dicens, sectionem venæ à brachiis faciens, & eas quæ sub lingua sunt secans. Eo ipso ordine, quo sunt scriptæ sectiones hæ, fieri debent, priùs enim quæ à brachiis, vt quæ plus habeat reuulsionis, deinde quæ sub lingua, vt quæ ad enaenationem proximè accedat. Secanda est in brachiis externa, quia pars affecta supra clauiculas est. Bene autem dicitur, in brachiis: non enim ad dextra, magis quàm ad sinistra, malum hoc pertinet,

tinet, cùm affecta pars sit in medio sita, nisi fortè rarò, cùm ad eius particulæ alterum latus videtur magis inclinare, quod partes externæ ceruicis, aut interni oris declarant. Si igitur in alterum latus incubuit malum, in brachio è regione posito secetur vena, sin autem non, vt plerunq; euenit, alternatè secetur in vtrisque. Nam præter dicta, affectio hæc, vt quidam rectè monent, non tam sustinet copiosam missionē sanguinis, quàm petit repetitā & crebrā. Quia ab ea quæ ad deliquium animi inducat, periculum est, ne materia sese introrsum versus cor colligat, & in medio intercipiatur à pulmone, & facta peripneumonia ex angina, homo moriatur. Ex brachiis ergo alternatè fundendus est sanguis, sed crebro, & quoties affectio petet, & homo sustinere poterit: postea ad sectionem venarum sub lingua maxima cum vtilitate acceditur. Nam & Hippocrates id nunc docet, & vix est vllus medicus, qui id non cognouerit experimento, & ratio sanè suadet. Si enim in harum repletionem suffocationis periculū rectè reiiciebatur, harum euacuatione, maximè ac celerrimè, ab eo periculo homo liberabitur. Curás (addit) eclegmatis, & gargarismatis: nō dicit qualibus, sed formam solùm medicamenti edocet. Nimirum vt ad intestina clysteres, & ad ventriculum vomitoria, & ad cerebrum errhina, ita ad fauces gargarismata, & ad asperam arteriam, pulmonem & thoracem ecligmata sunt accōmodatissima; quia hæc maximè attingere possunt affectam partem. Quæ enim deglutiuntur, facilè præterlabuntur in ventriculi fundum, aut intestina, neq; circa vias spiritꝰ hærentia, neq; in eas penetrantia vel exiguū quiddam. Sint autē, & gargarismata, & ecligmata, qualia exiget affectio: adstringētia quidem valde & repercutientia, nunquam: quia quæ talia sunt, etiam reddunt respirationem difficilem, & excreationem prohibent, atq; periculum est, ne fluxionem repellant in pulmonem: modicè tamen adstringentia in principio sint, velut diamoron pro eclegmate, & hoc ipsum pro gargarismate dilutum aqua rosarū aut plantaginis. Accipiat verò aliquid incidentis & extergentis, velut oxymelitis, vt materia lenta & crassa esse videbitur: breui autem (nam & breuis totius morbi constitutio est) mutatio fiat ad facilitantia sputum, & coquentia, ac modicè resoluentia, vt ad mulsam, aut decoctum caricarum, aut passularum, & serapium capillorum veneris: aut ad resoluentia, & educentia potentiùs, vt ex prasio, hyssopo, saluia, siue serapia siue decocta. Quin & idonei pulueres illis admisti accipiuntur: velut certè qui ex canino fit stercore, omnium optimè huius affectionis resolutionem facit. Quiuis autem cordatus intelliget, non me hæc omnia nominasse medicamenta, vt quæ sola sint idonea, sed vt quæ nunc succurrerint ex ingenti sylua eorum, quæ methodum rectè tenenti, componi possunt, intuenti semper in præsentem affectionem. Verùm dixit Hippocrates, gargarizare calidis iubens, nō quidem referens nomen calidis ad gargarismatum facultatem (licet enim aliquādo, vt diximus, vti facultate frigidis) sed ad phantasiam, seu sensum. Itaque iubet in angina nihil in os assumi, nisi actu calidum; aut saltem tepidum. Nam etsi ventriculo & hepati æstuantibus, sæpe occursus frigidi potus congruit & quorundā ciborum, tamē thoraci & spiritus viis, inimicus est. Calida enim laxant, facilitant sputum, coquuntq;

A & tussim leniunt: frigida contraria præstant. Quòd si is qui angina tenetur, adeò calidū expiret, & tanta sitis teneatur, vt occursum frigidæ collutionis citra noxam sustinere posse videatur, licebit fortassè aliquando dare modicè frigidum, tamē tunc quoque videtur fore satiùs, ore & naribus frigidæ aquæ admotis, spirare, quia sitim ex pulmone meliùs solatur aer quàm aqua. Itaque perrarò non erunt ore capienda calida. Hanc ipsam ob causam dicit paulò pòst, bibat aquam & melicratum nō frigida. Ad-
B dit: Et caput radens, & ceratum capiti ex collo circumponens. Meminimus Hippocr. hìc de ea solùm angina agere, quæ fit, copiosa fluxione veniente ex capite. Succurrit ergo capiti, vt parti primariò affectæ, & mittenti. Cerata quidem capiti nisi deraso, rectè admoueri non possunt: esse autem in hac affectione debent, siccantia, & euocantia potenter, qualia innumera esse possunt. Galen. vt constat quinto methodi, & tertio secundùm genera, cerato ex stercore columbino, aut ex euphorbio, vtebatur: non
C tamen diu admota sinebat, sed post tres horas sublatis, lauabat caput. Nos perinde fieri suademus: sint verò balnea seu embrochæ facultatis etiam digerentis, & roborantis, pro capite. Nam pro gutture & proximis ei partibus sæpe erit satis vti spongiis mollibus aqua calida expressa. Sed rogabis, si ceratum non solùm admouendū capiti est, sed collo etiam circumponendùm, quæ pars superest, quę spongiis foueri posit? Galen. capiti soli admouet ceratum, Hippocrates vult collo etiam circumpo-
D ni, & præterea foueri spongiis ex calida aqua: quod duobus modis videtur præstari posse, aut diuersis partibus ceratum & spongiam recipiētibus, aut eisdem, sed diuersis temporibus: primùm quidem, vt si posteriori ceruici ceratum, & anteriori spongias admoueas: secundum, vt si postquam ceratum detraxeris, post tres aut quatuor horas ex quo admoueris, aqua calida in spōgia foueas. Et fieri quidem ex vsu vtrunque posit. Si enim defluere sentiatur humor per posteriorem ceruicē, & eius partis ten-
E tionem facere, in gutture autem recepta affectio non sit adeò contumax, rectè feceris capiti, & posteriori ceruici, admonens ceratum, & gutturi spongias: sin autem ea etiam quæ in gutture consistit, desideret fortem resolutionem, vt interiùs canino; ita possumus exteriùs columbino stercore vti, amouebimus verò, & alternatè vtemur tum eo, tū spongiis ex aqua. Cætera quæ ad victum spectant, vnicā animaduersionem desiderant, puta dici hæc de angina, quæ primis quatuor aut quinque diebus sit
F inclinatura. Iubet enim solis aqua & melicrato vti, & ne succum quidem ptissanæ gustare, antequam à iudicatione homo in tuto sit, hoc est anteqnā morbus iam sit in inclinatione: constat verò, si diuturnior affectio futura sit, & tardiùs inclinatura, fieri nō posse, vt homo cū tam tenui victu durare possit.

3. Ὁκόταν ἐν θερινῇ ἢ μετοπωρινῇ ὥρῃ ἐκ κεφαλῆς θερμὸν τὸ ῥεῦμα καταῤῥυῇ, καὶ νιτρῶδες, ἅτε
G ὑπὸ τῆς ὥρης δριμὺ καὶ θερμὸν γεγενημένον. δάκνει τε τὸ τοιόνδε ἐὸν, καὶ ἑλκοῖ, καὶ πνεύματος ἐμπιπλῆσι. καὶ ὀρθόπνοια περιγίνεται, καὶ ξηρασίη πολλὴ, καὶ τὰ θεωρεόμενα ἰσχνὰ φαίνεται, καὶ
3 τὰ ὄπισθεν τένοντες ἐν τῷ τραχήλῳ ξυντείνεται,

33 καὶ δοκέει ὁ τέτανος ἐντετάσθαι. καὶ ἡ φωνὴ ἀπερρώγε, καὶ τὸ πνεῦμα σμικρόν. 34 καὶ ἡ ἀνάσπασις τοῦ πνεύματος πυκνὴ καὶ βιαία γίνεται. 35 οἱ τοιοῦτοι δὲ τὴν ἀρτηρίαν ἑλκοῦνται, καὶ τὸν πνεύμονα πιμπρέαται, οὐ δυνάμενοι τὸ ἔξωθεν πνεῦμα ἐπάγεσθαι. τοῖσι τοιούτοισιν ἢν μὴ ἐς τὰ ἔξω μέρεα τοῦ τραχήλου ἑκοῦσιν ἀποφέρηται, δεινοτέρη καὶ ἀφυκτοτέρη ἐστὶ, διὰ τὴν ὥρην, ὅτι ἀπὸ θερμῶν καὶ δριμέων.

Cùm in æstiuo, & autumnali tempore, ex capite fluxio calida fluxerit, & nitrosa vtpote à tempore acris & calida facta: mordet autem talis existens, & exulcerat, & spiritu replet, & orthopnœa simul fit, & siccitas multa, & quæ videri possunt, gracilia apparent, & tentionē habent tendonum posteriorum in ceruice, & videntur tetano distenti esse: & vox obrupta est, & spiritus exiguus, & spiritus retractio densa & violenta simul fit. Hi autem vlcus habent in arteria, & pulmonis ardorem, non potentes inducere aerem, qui extra est: talibus nisi in externas ceruicis partes vltro feratur, grauior ac ineuitabilior affectio est ob tempus, quia à calidis & acribus.

Alteram, & eam quidem omnium grauissimam anginæ speciem describit nunc, cui duo hæc accidant, & ex bile fieri, & tenere internam atque in alto latentem gutturis partem. Vtrumuis horum desit, acuties & periculum erit minus, siue, inquam, ex alio mitiori succo pendeat, siue attingat externas, & quæ videri possunt, siue intra, siue extra os, partes. Nam acris succi species exurendo, & siccando, & exulcerando, cum minori etiam tumore auget magis læsionem: loci verò angustia, cum tumore etiam minimo, strangulat. Huius itaque morbi essentia est in phlegmone erysipelatode, exiguo quidem (nam magnum is locus ne horam quidem potest sustinere) sed tenente internum guttur. Causa est succus calidus, cuius duæ sunt species, biliosus enim & acer est, aut pituitosus & salsus: potest ex toto corpore, aut ex vna aliqua alia partium nobilium venire, in guttur plerunque destillat ex capite, vt etiam de pituitoso antea dictum est. Symptomata verò sunt quæ Hippocrates narrat: Quorum quædam pathognomonica, quędam superuenientia sunt. Non enim necesse est, affectio perueniat vsque ad spiritus retractionem, densam & violentam, sed cùm in malum exitum morbus festinat. Constat præterea hanc anginam congruere æstati, vt prior congruit hyemi, atque quoniam æstati, etiam congruere autumno, qui sequitur in morbis gignendis æstatis conditionem. Sed vt antea monuimus, anni tempus non est in vllius morbi essentia, quia quiuis morbus quocunque tempore fieri potest, etsi quidam quibusdam magis congruant. Itaque dicit, hunc morbum fieri æstate & autumno, fluxione à tempore facta calida, non quòd necesse sit ita fieri, sed quòd sæpe fiat. Fieri verò potest fluxio calida à prauo victu, etiam alio tempore. Fluxionem verò calidam esse, necesse est omnino, si hæc species anginæ, de qua nunc disseritur, futura sit. Dicit itaq; cùm in æstiuo & automnali tempore ex capite fluxio calida fluxerit (id est biliosa) & nitrosa (si scilicet pituitosa est) vtpote facta, à tēpore calido & vrente, acris & calida (acris scilicet si biliosa est, atq; etsi biliosa non sit, tamen calida, salsa aut nitrosa: vel, quod maximè fit, partim biliosa & acris, partim pituitosa & salsa, nitrosaúe) mordet autem talis existens, & exulcerat: Addit, & spiritu replet, quod quidem dicitur iuxta antiquatum dogma, cuius nuper meminimus, putantium tumorem phlegmonosum fieri interclusione spirituū cū sanguine: Itaque dicit, spiritu replere partem, quia phlegmonem gignit. itaque morsum, vlcus, & phlegmonem, facit ea fluxio, & ea quidē angina in phlegmone habet esse etiam, talis autem, in phlegmone cum morsu & corrosione in parte abdita, à tali fluxione. Hinc fit orthopnœa, ex angustia scilicet, & siccitas multa (oris scilicet, quia siccans admodum est causa) & quæ videri possunt partes, graciles apparent, hoc est, nullum tumorem præter naturam habere videntur. Et tentionem habent teodonum posteriorum in ceruice, & videntur tetano distenti esse, & vox obrupta est, hoc est, inter loquēdum interrumpitur eis sermo, & spiritus est exiguus (quia non possunt nisi exiguum trahere, non potest autē thorax dilatari nisi pro ratione eius quod trahitur, cùm interius sit expeditus & capax) & spiritus retractio densa & violenta, hoc est, thoracis intrò reuocatio violenta, qualis fit per spiritum vocatum offendentem. Hæc omnia constat conuulsionem minari, quæ sanè à fluxione adeo maligna, meritò timetur. Fiet verò, cùm distillabit non in guttur solùm, sed & in tendines ceruicis, & radices neruorū, qui in septum transuersum, & musculos intercostales veniunt, imbibetur. Sed, vt diximus, hæc non omnibus, sed lethaliter affectis, superuenient. Hi (inquit) habent vlcus in arteria, & pulmonis ardorem. Cur habeant vlcus, dictum est, cur habeant ardorem, nunc dicit, quia scilicet non possunt inducere aerem externum, atque ita neque refrigerium inde capere. Talibus (inquit) nisi in externas ceruicis partes vltrò feratur, grauior, & ineuitabilior affectio est (quàm prior scilicet species anginæ) ob tempus, inquit, quia à calidis & acribus. Non quidem quia à calidis & acribus eo tempore, grauius enim esset à calidis & acribus in hyeme. Sed periculosior est, quia à calidis & acribus, fit verò à calidis & acribus, ob tempus. Ergo periculosa, quia à calidis & acribes, per se, quia tali tempore, per accidēs. Quod verò dicit, nisi in externas ceruicis partes vltrò feratur, consonū est ei quod in Prognostico dicitur: Quibuscunque fauces & ceruix simul rubuerint, hæ anginæ diuturniores sunt, & ex ipsis maximè euadunt, si & ceruix & pectus ruborem habuerit, & erysipelas non intro recurrerit. Vbi legimus, & pulmonis ardorem, habent Gręci codices lectionem duplicem, in quibusdam enim legitur καὶ τὸν πνεύμονα πίμπλανται, id est, pulmonis habent repletionem: in aliis πίμπρανται, id est, exurūtur. Constat tamen secundam hanc esse legitimā, & veterē lectionem, quippe quam Galenum in suo Codice habuisse, ex causa quam in commentatione reddidit, facilè intelligitur.

36 Ην πυρετὸς λάβῃ, πελιδνῆς ἐούσης οὐκ ἐούσης

σιος, ἢ νεοβρῶτι ἐόντι, ἤν τε ξὺν ὀδύνῃ πλευροῦ, ἤν τε
μὴ, ἡσυχίην ἄγειν, μέχρις οὗ καταβῇ τὰ σιτία πρῶ-
37 τον ἐς τὴν κάτω κοιλίην. πόμασι δὲ χρεέσθω ὀξυ-
μέλιτι. ὁκόταν δὲ ἐς τὴν ὀσφὺν βάρος ἥκῃ, κά-
τω κλύσαι κλυσμῷ, ἢ καθῆραι φαρμάκῳ. ὁκόταν
δὲ καθαρθῇ, διαιτᾶν ῥοφήμασι πρῶτον, καὶ πόμασι
μελικρήτῳ, ἔπειτα σιτίοισι, καὶ ἰχθύσιν ἑφθοῖσι, καὶ
οἴνῳ ὑδαρεῖ ἐς νύκτα ὀλίγῳ. ἡμέρης δὲ, ὑδαρέϊ με-
λικρήτῳ. ὁκόταν δὲ αἱ φῦσαι δυσώδεες ἔωσιν, οὕ-
τως ἢ βαλάνῳ, ἢ κλυσμῷ, εἰ δὲ μὴ, ἐπισχεῖν ὀξυμέ-
λι πίνοντα, ἕως ἂν καταβῇ ἐς τὴν κάτω κοιλίην,
εἶθ' οὕτως κλυσμῷ ὑπαγαγεῖν. ἢν δὲ λαπαρῷ ἐόν-
38 τι καῦσος ἐπιγένηται, ἤν σοι δοκέῃ φαρμακεύειν,
ἐπιτηδείως ἔχειν, ἔσω τριῶν ἡμερῶν μὴ φαρμα-
39 κεύειν, ἀλλ' ἢ τεταρταῖον. ὁκόταν δὲ φαρμακεύσῃς,
τοῖσι ῥοφήμασι χρεόμενος, διαφυλάσσων τοὺς
παροξυσμοὺς τῶν πυρετῶν, ὅκως μηδέποτε προσοί-
σῃς ἐόντων, μὴ δὲ μελλόντων ἔσεσθαι, ἀλλὰ λη-
γόντων, ἢ παυσαμένων, καὶ ὡς προσωτάτω ἀπὸ
τῆς ἀρχῆς. Ποδῶν δὲ ψυχρῶν ἐόντων, μήτε πο-
τὸν, μήτε ῥόφημα, μήτ' ἄλλο μηδὲν δίδου τοιόν-
δε. ἀλλὰ μέγιστον ἡγοῦ τοῦτ' εἶναι διαφυλάσ-
σεσθαι, ἕως ἂν διάθερμοι σφόδρα γένωνται. εἶθ'
οὕτω τὸ ξυμφέρον προσφέρε. ὡς γὰρ ἐπὶ τὸ που-
λὺ σημεῖόν ἐστι μέλλοντος παροξύνεσθαι τοῦ πυ-
ρετοῦ, ψύξις ποδῶν. εἰ δ' ἐν τούτῳ καιρῷ προσοί-
σεις ἅπαντα, τὰ μέγιστα ἐξαμαρτήσεις. τὸ
γὰρ νούσημα αὐξήσεις οὐ μικρῶς. ὁκόταν δὲ ὁ πυ-
ρετὸς λήγῃ, τοὐναντίον οἱ πόδες θερμότεροι γί-
νονται τοῦ ἄλλου σώματος. αὔξεται μὲν γὰρ ψύ-
χων τοὺς πόδας, ἐξαπτόμενος ἐκ τοῦ θώρη-
κος ἐς τὴν κεφαλὴν ἀναπέμπων τὴν φλόγα.
συνδεδραμηκότος δὲ ἀλέος τοῦ θερμοῦ ἅπαν-
τος ἄνω, καὶ ἀναθυμιωμένου ἐς τὴν κεφαλὴν,
εἰκότως οἱ πόδες ψυχροὶ γίνονται, ἄσαρκοι καὶ
νευρώδεες φύσει ὑπάρχοντες. ἔτι δὲ πολὺ ἀ-
πέχοντες τῶν θερμοτάτων τόπων, ψύχονται, συνα-
θροιζομένου τοῦ θερμοῦ εἰς τὸν θώρηκα. καὶ
πάλιν ἀνάλογον λυομένου τοῦ πυρετοῦ, καὶ κα-
τακερματιζομένου, ἐς τοὺς πόδας καταβαίνει.
κατὰ τόνδε οὖν τὸν χρόνον, ἡ κεφαλὴ καὶ ὁ θώ-
ρηξ κατέψυκται αὐτέων. εἵνεκεν τουτέου, προσαρ-
τέον, ὅτι ὁκόταν οἱ πόδες ψυχροὶ ἔωσι, θερμὴν
ἀνάγκη τὴν κοιλίην εἶναι, καὶ πολλῆς ἄσης με-
στὴν, καὶ ὑποχόνδριον ἐκτεταμένον, καὶ ῥιπτα-
σμὸν τοῦ σώματος, διὰ τὴν ἔνδοθεν ταραχὴν,
καὶ μετεωρισμὸν γνώμης, καὶ ἀλγήματα, καὶ
ἕλκεται, καὶ ἐμέειν ἐθέλει, καὶ ἢν πονηρὰ ἐμέῃ,
ὀδυνῆται. θέρμης δὲ καταβάσης ἐς τοὺς πόδας,
καὶ οὔρου διελθόντος, ἢν μὴ ἱδρώσῃ, πάντα λω-
φᾷ. κατὰ τόνδε οὖν τὸν καιρὸν, δεῖ τὸ ῥόφημα δι-
δόναι, τότε δὲ, ὄλεθρος.

Si febris corripiat, veteri stercore non subeunte, aut ei, qui cibum paulo ante accepe-
A *rit, siue cum dolore lateris, siue sine eo, quietem agere oportet, usque dum descenderint priores cibi in aluum. Potu vero vtatur oxymelite. Quum autem ad lumbos grauitas deuenerit, clystere vti per inferna, aut purgare pharmaco. Quum autem purgatus fuerit, cibare sorbitione primum, & potu melicrato, deinde cibis & piscibus coctis, & vino aquo-*
B *so ad noctem pauco, interdiu autem melicrato aquoso. Quum autem flatus graueolentes prodierint, aut glande aut clystere vtendum: sin minus, cessare, propinantes oxymeli, donec descenderint in aluum: deinde clystere subducere. At si vacuo ventre febris ardens superueniat, si tibi videatur pharmaco vti, bene habet intra tres dies non expurgare, sed vel quarto. Quum autem expurgaueris, sorbitio-*
C *nibus vteris obseruans febrium exacerbationes, vt nunquam exhibeas quum sunt, aut futuræ expectantur, sed vbi desierunt, aut quieuerunt, & quàm longissimè à principio. Pedibus autem frigidis, neque potum, neque sorbitionem, neque aliud quippiam huiusmodi da. Verùm maximum hoc esse ducito, obseruare donec valde calidi facti sint. Atque tunc quod*
D *vtile est, tribue. Plerunque enim est signum futuræ exacerbationis febris, pedum frigiditas. Si verò in hac occasione tribueris omnia, plurimùm errabis, morbum enim augebis non parùm. Quum autem febris desinit, pedes contrà calidiores fiunt reliquo corpore. Augetur enim refrigerans pedes accensa ex thorace in caput remittens flammam. Toto autem ca-*
E *lore acervatim sursum accurrente, & ad caput exhalante, meritò pedes frigidi fiunt, excarnes & neruosi naturà quum sint, adhuc autem quum longè absint à locis calidissimis, refrigerantur, collecto calore ad thoracem & rursum eadem ratione, quum soluitur febris, & in tenues partes dirimitur, ad pedes calor descendit. Hoc igitur tempore, caput thoraxque ipsorum refrigeratur, huius causa dandus*
F *cibus, quòd cùm pedes frigidi fuerint, necesse est calidum esse ventrem, & multo fastidio plenum, & hypochondrium intentum, & iactationem corporis ob turbationem interiorem, & eleuationem mentis, & dolores, & trahitur, & vomere vult, & quum praua vomuerit, dolet. Calore autem descendente in pedes, & vrina exeunte, etsi non sudet, omnia desinunt. Hoc igi-*
G *tur tempore oportet sorbitionem dare, alioqui pernitiosa fuerit.*

Quidam neotericorum hoc loco desinunt hunc librum commentariis prosequi, reliqua Hippocra-

non esse affirmantes, quibus Galenus ita faciendi præstitit ansam, vtpote qui & ipse, partim vt falsa, partim vt ioutiliter repetita, partim vt ineptè consuta, omnia ferè quarti huius libri, refutat. Mihi verò non is est animus; sed omnia ad calcem vsque libri enarrare: neque enim rectè consideranti tam indigna Hippocrate visa sunt mihi, quàm Galeno, qui non in hoc opere solùm, sed io aliis multis, multa reiecit immeritò. Non nego, longiusculam hanc orationem, quam nunc præscripsimus, nihil continere noui, sed repetitionem esse quorundam, quæ in primo libro scripta sunt; sed si omnes repetitiones, vel inutiles, essent reiicieodæ ab autoribus, Deus bone, quàm multa ab scriptis Aristotelis, autoris alioqui & breuiloqui, & methodi causa commendatissimi, reiicerentur. Non sunt reiiciendæ tamen, quin potiùs familiarissimæ sunt bonis omnibus autoribus, & ad disciplinas accommodatissimæ repetitiooes, operibus iam ad finem properaotibus, præcipuè si priùs dictis aliquid addatur lucis: velut certè nunc fit. Non enim repetit vtcuoque, sed quædam dicit apertiùs, quorundam etiam reddit causam. Verū quoniam repetitiones suot, non adeò longis indigebunt commentariis, sed breui enarratione. Dixerat primo libro, si ouper pasto cuipiam, & alui onere haodquaquā purgato, febris, vel cum dolore, vel sine dolore, incœperit, à sorbitione tantisper temperandum, donec cibum ad infernam intestioi partem descendisse, cooiectatū sit, oxymelite in potu vtendum. Et paucis interpositis dicit: Si verò non subiit vetustus cibus, ei qui recentem acceperit, si fortis fuerit, & ætas vigens, clystere vti, sin autem fuerit debilior, glande vti, nisi sponte exierit beoe. Io hanc ipsam senteutiam dicit nūc: Si febris corripiat, veteri stercore non subeunte, aut ei qui cibum paulò antè acceperit, siue cum dolore lateris; siue sine eo, quietem agere oportet, vsqne dum descenderint priores cibi in aluum, potu verò vtatur oxymelite: cùm autem ad lumbos grauitas deuenerit, clystere vti p inferna, aut purgare pharmaco. His duobus locis eadem sententia continetur, nimirum cui cibus recens nō descēderit, aut vetustus in intestinis abundè hæserit, non esse offerendum mox alium cibum, neque aliis auxiliis instandum, sed conandum esse priùs quàm offeratur alius, vt prior descenderit, (idque fieri potu oxymelitis) atq; adeò si fieri possit, vt ex intestinis subducatur, idque fieri clystere aut glande: sed quod primo loco dixit, vel cum dolore, vel sine dolore, nunc adiecit, siue cum dolore lateris. Nimirum de dolore lateris primo quoque loco differebatur. Quod primo loco dixit: à sorbitione tantisper temperandum, hîc dicit: quietem agere oportet, vt mihi videtur, significantiùs multò: non enim à cibo solùm ob satietatem & alui repletionem temperandum, sed & à missione sanguinis, & aliis multis auxiliis. Quare meliùs dicit, quietem agendam. Quod primo loco dicit, donec cibum ad infernam intestini partē desceodisse coniectatum sit; nuoc dicit, ex symptomate accipiens significatiooem, cùm autem ad lumbos grauitas deuenerit. Nimirum dolor granans in lumbos descendens, significat in infernam partem crassas cibi partes decubuisse. Verùm quia hoc non solùm ob fæces fieri solet, sed ob malos etiam succos, qui morburum causæ sunt, in infernas partes incumben-

A tes, & id cùm fit, non clyster solùm, vt ob fæces, sed expurgatio etiam p pharmacū desideratur, quaoquam primo loco iusserat, cui non subiit vetustus cibus, clystere aut glande solùm vti, hic addit, clystere vti per inferna, aut purgare pharmaco. Nimirum cui ad lumbos grauitas deuenerit, sed id ob fæces factum sit, clystere, si ob succos qui morbos pariunt, pharmaco iodiget. Rursum paucis, quæ ad victum eorum qui pharmacum acceperunt, pertinent, ioterpositis, repetit Hippocrates hanc ipsam

B sententiam, vt primo libro scripta est, dicens: Cùm autem flatus graueolentes prodierint, aut glande, aut clystere vtendum, sin minùs, cessare, propinantes oxymeli, dooec cibi in aluū descenderint, deinde clystere subducere. Nimirum flatus graueolentes, significant fæces iu aluo putrescentes: tunc ergo vtendum clystere aut glande: si fortis sit ægrotus, clystere: si debilis, glande. Sin minùs, (dicit) hoc est, si nondum descenderint ad aluum, cessare: hoc est, vt primo libro dixit, à sorbitione tantisper

C abstinere, propinantes solùm oxymeli, hyeme calidum, æstate frigidnm, vt anteà etiam dixerat, deinde clystere subducere. Itaque hæc omnia in eandem sententiam dicta sunr, & licet alia ex aliis explicare. Cætera etiam, quæ de victn expurgatorum dicuntur hîc, dicta sunt primo libro. Ibi enim ita scripsit: Posteà verò manè potioues dandum, vesperi ad cibos transeundum. Nuoc io hanc ipsam sententiam dicit: cùm autem purgatus fuerit, cibare sorbitione primùm, & potu melicrato, dein-

D de cibis & piscibus coctis, & vino aquoso, ad noctem pauco, interdiu autem melicrato aquoso. Nimirum lautiorem cœnam instituens dicit, cibis, idooeis scilicet, vt ouis recentibus, aut pullis gallinaceis; vt vnum autem cibum exempli loco nominans, dicit, & piscibus coctis, & vino aqnoso, ad noctem pauco: Institueos verò potionem manè propinaodam, dicit, interdiu autem melicrato aquoso. Obiter monet Hippocrates quiddam ad tempus expurgaodi spectans, dicens: At si vacuo ven-

E tre febris ardens superueniat, si tibi videatur pharmaco vti, bene habet intra tres dies non expurgare, sed vel quarto. Huius causa paulò infrà hoc ipso libro dicetur, coostabitque ex ipsis autoris verbis, prohiberi expurgationem primis diebus, qnod vix vnquā in illis appareat concoctio. Nam primus impetus febrinm acutarum est quatuor dierum, vt in Prognostico dicitur, non est ergo expurgandum ante quartum, ne sine concoctione expurgetur. Constat verò admonitionem hanc non tollere alia

F artis præcepta, quòd scilicet ne tūc quidem expurgandum sit semper, sed cùm natura non valet perfectè iudicare, atque quòd anteà etiam expurgare liceat, si turget materia. Nam medicari oportet, in valdè acutis, si materia turget, eadem die, quia tardare in talibus malum est. Verùm cùm Hippocrates dicat, at si vacuo ventre febris ardens superueniat, si tibi videatur pharmaco vti, apertè insinuat, plenitudinē ventris pharmaci vsum prohibere, conandumq; esse, vt communis vocata materia, quæ

G in ventriculo & aluo contineatnr, euacuetur priùs, q̃ ad pharmacum perueniatur. Reliqua omnia dictionis huius, pertinēt ad horam exhibendi cibum, cootinentq; oihil aliud, q̃ quod in aphorismo dicitur: In accessionibus abstinere oportet: nā cibum dare noxium est. Præterquam quòd hîc explicat, q̃ accessio-

A accessionum parte maximè cauere oporteat: nempe ipsam inuasionem paroxysmi, qua solent frigere pedes, & reliqua extrema. Itaque repetit hic quod primo loco dixerat, his verbis: Cùm quidem pedes frigidi sint, abstinere oportet à sorbitionis exhibitione, præcipuè autem à potu abstinendum: cùm autem calor ad pedes descenderit, tunc dare, & putare plurimùm posse occasionem in omnibus morbis, præcipuè autem in acutis. Eandem hanc sententiam edisserit nunc, & multò fusiùs, reddens
B omnium causas. Verùm cùm dicit, cùm autem expurgaueris, sorbitionibus vteris, obseruãs febrium exacerbationes; ne intellige, non esse obseruandas, nisi cùm quis expurgauerit: semper enim, & ante & post expurgationē, in victus institutione, ea regula teneri debet, sed solùm transitionis gratia dixisse, cùm autem expurgaueris. Quæ verò dicit, per sese sunt aperta satis; præterquã quod primo libro satis enarrata sunt. Postrema dictionis verba indigent consideratione. Vbi dicit, calore autē descen-
C dente in pedes, & vrina exeunte, etsi nō sudet, omnia desinunt. insinuat his verbis, quod & res habet, in singulorum paroxysmorum solutionibus euenire, quod & in totius morbi iudicatione solet, puta laxari poros & vias, per quas euacuantur excrementa, & naturam ad euacuationes conuerti, contrà in principiis adstringi, & retineri omnia. Sed in totius morbi principio & fine, fit id secundùm totam morbi materiam; in accessione quacunque, secundùm portionem quandam. Vt ergo totus mor-
D bus (acutus maximè) magna aliqua euacuatione iudicatur, ita accessio quæcunq; euacuatione quadam, plerunque quidem sudore, sed & citra sudorem aliquando, vrina exeunte, & euacuatione insensili per cutem facta. Vrina verò plerisque in remissione paroxysmi redditur liberiùs, & succo qui febrem facit, magis tincta; in inuasione, aut retinetur, aut redditur tenuior & aquosior. Quod apertè indicat retentionem, quæ in principio agitur, & remissionem, quæ in fine. Non fit autem ea remissio
E solùm per vrinam, sed versusquaque: proinde & insensilem euacuationem etiam augeri est necesse, si non sudatur: verùm apparet multò magis in vrina, vt in euacuatione euidentiori. Quibusdam autem aliis aluus tunc laxatur, aut vomitus succedit, quibus morbi causa inclinat in ventrem.

---

40 Ὁκόσοισι δὲ διὰ τέλεος ἡ κοιλίη ἐν τοῖσι πυρετοῖσιν ὑγρὴ, τουτέοισι διαφερόντως τοὺς πόδας θερμαίνων καὶ περιστέλλων, κηρώμασι, καὶ ταινιδίοις περιειλίσσων πρόσεχε, ὅκως μὴ ἔσονται ψυχρότεροι τοῦ λοιποῦ σώματος. θερμοῖσι δὲ οὖσι, θέρμασμα μηδὲν πρόσφερε, ἀλλὰ παραφυλάσσειν τήρει, ὅκως μὴ ψυχθήσονται· πόματι δὲ χρέεσθαι, ὡς ἐλαχίστῳ ὕδατι ψυχρῷ, ἢ μελικρήτῳ.

Quibuscunque autem semper aluus in febribus humida est, his insigniter pedes calfaciens & tegens ceratis & fasciis obuoluens animaduerte ne sint frigidiores reliquo corpore. Calidis autem existentibus, calfactionem nullam adhibe, sed conserua ne refrigerentur: potu autem vti quàm paucissimo, aqua frigida, aut melicrato.

Remissè admodùm intelligit Galenus ac cum eo alij enarratores, Hippocratē nunc docere rationem curandi profluuium alui ex frigore pedum orti. Ridiculum enim, si de acutis cum continua febre morbis agēs, ad alui fluxum ex frigore pedum diuertat, traditurus curationē, & facilimam & vulgo cognitam. Hæc cùm ita interpretentur, meritò censent tam leuem, & intempestiuam præceptionem Hippocratis non esse: Verùm longè aliud agit Hippocrates. Nimirum cùm tractationem de singulis morbis acutis in hunc quartum librum destinauerit, & de quibusdam antea egerit, perstat persequi alias acutorum species, persequitur autē species, non tam exactè quàm posteriores, eas quæ ex propriis differētiis accipiuntur, sed more vetustissimorum, modos quosdam potius morborum, ex quorundam insignium symptomatum concursione acceptos. Nam vt initio operis monuimus, eo seculo non venerant morborum differentiæ ad tam exactam partitionem: Nos verò vtraq; ratione frui volumus: in praxi enim veteres hæ obseruationes, sæpe erunt vtiliores exacta recentiorum argutia. Quid ergo sit qđ velit Hippocrates, iam dicamus. Quibusdã acutè febricitãtium accidit profluuium alui perpetuum. Qui sanè casus difficilis est & periculosus. Maligni enim morbi suspicionē facit quæcunque euacuatio assidua, quæ à principio assidet; quia euacuationes superuenire oportet suo tempore, non à principio comitari. Ita sunt quædam febrium pestilentium, quæ sudatoriæ vocãtur, quòd per eas assiduè sudent ægroti, cum exolutione tamen virium, & nulla conferētia: Ita etiam pestilens constitutio, quæ superioribus annis, in Hispaniæ quasdam partes grassata est, neque adhuc cessauit, cum alui profluuio inuadebat. Nimirum malignitatis morbi, & magnæ affectionis facultatis est, intempestiuè vacuari: nam cùm morbus mitior est, aut facultas minùs grauiter afficitur, tenet natura familiarem sibi ordinem, retinendi, ac coquēdi, antequam euacuet. Verùm à principio, ac continenter fundi, venenosorum excrementorum est, præcipuè si notæ aliæ graues accedant, vt langnores, nullæ conferentiæ, & malignæ qualitates eorum, quæ euacuantur, & grauia alia symptomata. Velut nunc, qui cum febre continua habēt etiam alui fluxum, hac ipsa causa agnoscuntur grauiter ægrotare, siue diarrhœa, siue dysenteria is fluxus sit. Maligna enim causa morbi significatur, quæ instigat, & languor facultatis, quæ non potest ferre. Verùm si accedit frigus extremorum, multò maior malignitatis est iam significatio. Nam vtrique causæ attestatur ea frigiditas, nimirum maligna putrescētia succorum in visceribus, aut vlcera, vel inflammationes magnę, doloresve graues intestinorum, hæc omnia calorem ad interna cogunt accurrere, & destituere externas partes: porrò calidum ipsum, quò est debilius, eò à leuiori causa cogitur ad internas partes accurrere, & externas deserere. Itaque frigus extremorum & debilitati & malignitati attestatur. Hoc casu maxima cautio est, omni ratione curare, vt calor quacunq; ratione reuocetur, & partes quacunque arte in calore aliis partibus æquali, contineantur: quare frictionibus, ceratis, fasciis, & quibusuis aliis calorificis admotis. Nã etsi frigus illud pedum, causa nō est morbi, sed signū malum & symptoma, tamē tollitur, reuocatione caloris, spirituū

inquam, & sanguinis: nihilque magis ex vsu est, quàm ea renocari. Quia nihil est quod magis noceat, quàm ille in interna concursus, qnia inflammationes & alias omnes viscerum affectiones auget, & ipse calor, constipatione illa, sibi ipsi suffocationis causa fit. Itaque tollere frigus pedum conamur, non ob ipsum frigus, sed vt hæc violenta calidi delatio ad interna, prohibeatur. Nihil ergo maiori studio agendum in omni febre maligna, quæ ad lypiriæ genus referatur. Quinetiam & quacunque alia occasione, etiam leuiori per morbum extrema frigeant, concalefactio eorum, ex vsu est. Nã & in febris intermittẽtis inuasione calfactio extremorum paroxysmos contrabit. Sed nunc de malignis & acutissimis febribus sermo est, in quibus expedit, si pedes frigidi sint, calfacere: Si verò calidi sint, nullam calefactionem oportet pedibus adhibere, quia si fluit aluus copiosè calidis pedibus, non interna inflammatio, aut illi similis affectio, sed vehementia febris, & colliqnescentia significatur. Constat verò hanc admotione calidorum auctum iri: neque tameu proinde oportet frigida admoueri pedibus, ne calor vrens in interna repellatur (in colliquantibus enim febribus, corpori qđ est inter inguina & alas, meliùs admouentur frigida) quare neque calefaciendum, neque refrigerandum tunc temporis est, sed conseruandum, ne refrigereutur. Potu autem (inquit) vti quàm paucissimo, aqua frigida aut melicrato; iuxta phrasin qua toto hoc libro vsus est, videtur hoc de cibo dici, vt significetur nullo alio cibo vtendum esse toto morbo, quàm aqua, aut mulsa. vnde constat apertissimè, eum agere de morbo, q̃ sit exactè acntissimus, & intra quatnor dies iudicandus, qualis profectò fuerit, cui ob malignitatem morbi cum alui profluuio, à principio pedes frigebunt, non tamen cui ob frigus pedum aluus fluet. Sed præterquam quod iuxta morbi constitutionẽ rectè hoc dicitur vt de cibo, vt de potu etiam intelligi debet. Nimirum in profluuiis alui exiguo potu vtendum est, qnia cum largo copiosiùs fluet: Verùm in his quæ cum ingenti febre fiunt, periculum est ne potu destituti, magis colliquescant: proinde suppleri hoc qualitate debet, atque is qui datnr, frigidus actu dari, atque si sit eius copia, niue refrigeratus. Rectè ergo consulit vti potu quàm paucissimo, quia morbus est laxus, frigido, quia ex colliquescentia corporis: aqua sanè, si fluxus sit biliosus: mulsa, si ex salsa pituita. Hanc eandem rationem potus instituendi, teneri censeo in stranguria, quæ ex ardore vrinæ initium cœperit. Tutiùs enim mordacitas emẽdabitur qualitate, quàm quantitate: hæc enim vrinæ etiã quantitatem auxerit, ac proinde & laborem.

---

41 Ὁκόσοισι δὲ ἐν πυρετοῖσι κοιλίη ὑγρὴ, καὶ γνώμη πεπεραγμένη, καὶ οἱ πολλοὶ τῶν τοιουτέων τὰς κροκίδας ἀφαιρέουσι, καὶ τὰς ῥῖνας σκάλλουσι, καὶ κατὰ βραχὺ μὲν ἀποκρίνονται τὸ ἐρωτώμενον. αὐτοὶ δὲ ἀφ᾽ ἑωυτῶν οὐδὲν λέγουσι κατηρτημένον. δοκέει οὖν μοι τὰ τοιάδε μελαγχολικὰ εἶναι. ὅσων τοιῶνδε ἐόντων, ἢν ἡ κοιλίη ὑγρὴ ᾖ καὶ συντήκη, δοκέει μοι τὰ ῥοφήματα ψυχρότερα καὶ παχύτερα προσφέρειν, καὶ τὰ πόματα στελτικὰ καὶ οἰνωδέστερα, ἢ στυπτικώτερα.

Quibus in febribus aluus humida, & mens
A *turbata, & multi ex talibus floccos auferunt, & nares scalpunt, & pigrè respondent ad interrogata, ipsi autem ex se ipsis nihil dicunt congruẽs. Videntur itaq; mihi talia melancholica esse. Talibus igitur ita se habentibus, si aluus humida fuerit, ac colliquans, videtur mihi, sorbitiones frigidiores & crassiores prodesse, & potiones sistentes, vinosiores magis quàm adstringentiores.*

B Cognosci ex modo delirandi, speciem succi, ob quem deliretur, non est nonnm. Nam ille scripsit, desipientiam cum risu esse securissimam, qnia, vt dicit Galenus, sanguineæ affectionis est. Vt igitur desipientia cum risu, ex sanguine esse cognoscitur, ita quæ cum taciturnitate, & tetricitate, agnoscitur esse ex melancholia. Est verò melancholia succus, qui omnium maximè mentem tentat, quod vel inde agnosces, quòd is solus, citra cerebri phlegmonem, & citra febrem, putatur posse facere delirium per-
C petuum, redundans solùm, aut agitatus. Constat verò, agitatum quàm quietum, meritò magis tentaturum mentem: ita enim copiosiùs transmittent in cerebrum nigri vapores. Vt igitur citra febres, sola melancholiæ redundantia, delirium solet facere, ita per febres, etiam sine inflammatiooe, quòd si moueatur, cum minori etiam redundantia id faciet. Cùm igitur febricitanti aluus est humida, & mens turbata, & sunt pigrè respondentes, & ex seipsis nihil dicentes qnod opportunum sit, & con-
D gruens, scire licet melancholiam esse in homine, & huc esse dirigendum consilium curantis: idque siue phreniticus sit, & deliret perpetuò, ac ipse alui fluor perpetuus sit, siue aliquando accedens: siue tunc deliret solùm, cùm aluus fluit, & cùm ea sistitur, redeat ad mentem. Vidimus enim non ita pridem, ægrotantem, cui cùm alioqui mente constaret, eùm alui instaret fluxus, mens turbabatur, & delirabat, vt delirium accedens, instantis deiectionis Medicis significationem præberet, neque falle-
E rentur: esse autem hoc melancholicum, constat, qnia nullus alius succus sola agitatione delirium facit. Sanguis enim & pituita non nisi cùm in cerebro creant phlegmonas, bilis etiam putrescens toto corpore solét deliria facere in maximis febrium incrementis: melancholia verò etiã citra putrescentiam mittens vapores in cerebrum, atq; ita loco mota solùm & affluens. Itaque omnia huiusmodi sunt melancholica. Si cũ febre deliratur perpetuò cum taciturnitate & mœstitia, necesse est sit duorum al-
F terum, aut phrenitis melancholica, aut complicatio febris cum melancholia, maniàve: Si verò deliret, non perpetuò, sed cùm fluit aluus, motio melancholiæ faciet delirium, si sine febre id accidat, melancholiæ mitioris, si verò cum febre, vstæ, & quæ cum colliquescentia generetur, vt in ægrotante fiebat, cuins memini: colliquescebat enim pariter, quod deiectionum graueolentia declarabat. Talibus igitur (inquit) ita se habentibus, si alnus humida fuerit, & colliqnans, videtur mihi sor-
G bitiones frigidiores & crassiores prodesse. Nimirum in omnibus qui ita delirent, melancholiæ euacuationi intendendum est: si verò atrabiliariæ & colliquantes deiectiones esse cognoscantur, tunc attemperatione magis agendum, & colliquescẽtiæ obsistẽdum: Vtendũ ergo sorbitionibus frigidis & crassio-

crassioribus, vt ptissanæ & amyli, frigidis quidem, vt temperetur ardor, crassis vt hebetetur mordacitas. Sed dices, videri Hippocratem loquutũ ineptè, cùm posuerit aluum esse humidam, dicens, quibus in febrib9 aluus humida: ac deinde dixerit, si aluus humida fuerit. Verùm intellige, nõ esse legendum seorsum, si aluus humida fuerit, ac colliquãs (humidam enim esse posuerat) sed coniunctim, si humida ac colliquãs fuerit. Nam etsi plerunq; cùm aluus est humida, & cũ febre ita deliratur, soleat deiectio esse colliquans: fieri tamen potest vt etiam non sit, sed ex mitiori melancholia sine colliquescentia: Quare oportet alia signa adhibere, ac ex illis considerare, an colliquãs deiectio sit, vt si corpus ardeat, extenuetur, languescat, graueolentes deiectiones sint. Si enim hæc nõ sint, iuuabis euacuatione melancholię, auxilium inde sperans: si verò sint, ad sorbitiones frigidiores & crassiores conuerteris: his enim cessabit colliquescentia, atq; cum ea etiam cessabit profluuium illud noxium. Sisti enim debet, cùm colliquet, atque ita potiones sistentes esse debent, non tamẽ adstringẽtes. Nimirum quę sistunt, duplicia sunt: quædam adstringendo id faciunt, quædam citra adstrictionẽ, occurrendo fluxus causæ. Velut si fluat aluus ob acrimoniam aut salsuginem succorum, quę extergent tollentes, quod intestinis hæret, solent sistere, & sorbitiones obtundentes eas qualitates, vt quæ sine sapore crassæ sunt, velut mazæ multa genera: Si ob ardorem vrentem, aqua niue refrigerata potest sistere aluum: si ob multitudinem succorum influentium in aluum, in partem aliam deriuantia, vt diuretica solent aluum sistere: quin & expurgantia sæpe sistunt aluum, affatim vacuata copia, & siccata aluo. Tot sunt modi sistentium sine adstrictione, quæ sanè sistentia sunt ex accidenti: sæpe tamẽ opitulantur multò tutiùs, q̃ quæ adstringunt. Hæc enim vbi materia euacuata non est, maximè si ea quæ interiùs manet, est maligna, periculosissima sunt. Nam detenta lædunt, ac magna ex parte manere diu non possunt, sed, vt quæ vi detinerentur, maiori impetu erumpere solent: & interim partibus affiguntur. Proinde consulit his dari potiones sistentes, alia ratione potiùs q̃ adstringentes: Velut si aquæ potu vsurus sit, satiùs sit frigida dulci, aut cum hordeo, aut re alia idonea elixata, q̃ chalybeata, aut parata cum mastice: si vino, sanius sit vinoso albo (diluto quantũ oportet) vt ad vrinæ vias & corporis habitum auocet, q̃ nigro & austero, quodq; adstringat. Vnde cõstat Hippocratis sententiam esse, in alui profluuiis, albo potiùs q̃ nigro vino vti, nisi cùm ex intestinorum laxitate malum pendet, quanquã in praxi quibusdam aliis considerationibus est opus, in quibus hominis consuetudo & natura, primas tenent partes, sed de hac re rursum dicetur in huius operis calce.

42 Ὁκόσοισι δὲ τῶν πυρετῶν δῖνοί τε ἀπ' ἀρχῆς, καὶ σφυγμοὶ κεφαλῆς εἰσι καὶ οὖρα λεπτὰ, τουτέοισι προσδέχεσθαι πρὸς τὰς κρίσιας παροξυνόμενον τὸν πυρετόν. οὐ θαυμάσαιμι δ' ἂν, εἰ καὶ παραφρονήσαιεν.

Quibus febribus vertigines à principio, & pulsus capitis sunt, & vrinæ tenues, his expectare oportet ad iudicationes exacerbandam febrem: neq; mirarer, si delirarent.

A Si quæ pars per morbum dolet, in eam fiunt abscessus, neque quidem dolor solus id significat, sed eadem ratione, quodcunque aliud symptoma debilitatis, aut prauæ affectionis. Quare si quis incipiat febricitare cum vertigine, & pulsatione vehementi capitis, etsi à principio non videatur febris esse magna, prædicere tamen licet, non facilè, atque sine perturbatione soluendam esse febrem, sed exacerbandam, timoremque incussuram, præcipuè si etiam sint vrinæ tenues & aquosæ. Nam vertigo & pulsus, B significant caput pati, vrinæ tenues raptum materiæ in superiora, ab vtrisque ergo, recepturum caput à toto corpore biliosa, significatur. Vnde constat, magnæ exacerbationis periculum impendere, ac fortasse etiam delirij. Nam quid potius timeas capiti, quàm delirium? vt enim vrinæ tenues albæ pessimæ sunt, si appareant in delirantibus, ita si signis aliis, quæ affectionem capitis minentur, accedant, prænunciant phrenitidem. Itaque cùm hæc in initiis erunt, febrium exacerbaC tiones, quæ sæpe cum deliriis fient, timere oportet. Quin etiam aliquando in veram phrenitidem permutatio fiet. Hæc verò si non antea euenerint, consentaneum est euentura ad iudicationes, hoc est, in tempore iudicationis febrium ipsarum. Tũc enim natura molitur secretiones, & maiores materiæ motus, per quos, quæcunque pars est insigniter debilis, periclitatur, vt scilicet & per turgentiam. Quapropter (vt hoc obiter dicam) consultum arbitror, his, & quibuscunque aliis pars princeps paD rata est recipere, si fieri possit, paulatim materiam detrahere, neq; curare vt seruetur tota ad vnam decretoriam euacuationem, quin potiùs, ita vt fit sæpe, arte iudicationes anteuertere.

43 Οἷσιν ἐν ἀρχῇ τὰ οὖρα νεφελοειδέα ἢ καὶ παχέα, τουτέους δὲ ὑποκαθαίρειν, ἢν καὶ τὰ ἄλλα ξυμφέρῃ. ὁκόσοισι δὲ ἐν ἀρχῇ τὰ οὖρα λεπτὰ, μὴ φαρμακεύειν τουτέους, ἀλλ' ἢν δοκέῃ, κλύζειν.

E *Quibus in principio vrinæ nebulosæ aut crassæ, hos purgare, si alia etiam iuuent: quibus autem in principio vrinæ tenues, ne purges hos, sed si videtur, clystere vtere.*

Nebulosas & crassas vrinas hic vocat, eas quæ coctæ sunt: tenues autem, quæ crudæ. Nam nebulæ nomen generatim accipitur plerunque apud eum, pro omni eo quod in vrinis continetur. Itaque nebulosæ sint, quæ aliquid continent: contra F ἀνέφελα, seu nebula carentes, quæ nihil continent. Iam verò crassas simpliciter Hippocrates vocare non consueuit, eas quæ turbidæ sunt & conturbatione crassatæ (eas enim turbidas, aut perturbatas, aut crassas cum aliquo adiecto, vt crassas grumosas, aut cœnosas vocare solet) sed quę purę sunt & crassæ. Tales verò aliter non fiunt, quàm concoctione. Quod ergo Hippocrates nunc dicit, consonum est ei, quod in aphorismo, cocta medicari oportere, & mouere non cruda. Dicit verò in principio, G quod nomen constat non dici hoc loco de vniuersali vocato morbi principio, ac multò minus de primo insultu (neutrum enim horum in putridis esse potest cum signis concoctionis) sed de paucis diebus à morbi inuasione, quasi diceret, quibus breui post morbi inuasionẽ concoctionis notæ apparent

in vrinis, hos breui purgare licet, quibus verò non, sed tenues manent diutiùs, hos ne citò purges, neque antequam eæ notæ apparuerint. Itaque, hoc in principio, idem est quod in aphorismo dicitur, statim, vbi ita dicitur: quibus statim vigor est, statim tenuiter cibare. Vt enim illic, quia extenuandus victus est in vigore, dicit quibus statim, hoc est, breui vigor est, statim tenuiter cibare, ita hîc, quia expurgandum est cocta iam vrina, dicit, quibus in principio, seu statim, seu paulò post inuasionem, coctæ apparent vrinæ, statim purgare. Dum verò apparent tenues, ne purges, sed si videtur deiectione indigere, clystere vtere. Constat verò hanc non tollere alias præceptiones, sed agendum hoc esse, si reliqua omnia consentiant, alioqui sæpe fiet, vt cum vrinæ concoctione non purges, vt si natura tentet indicationem, & vt cum vrina tenui purges, vt si turgeat materia.

44 Τούτους ξυμφέρει, οὕτως θεραπεύεσθαι, τῷ σώματι ἡσυχίην ἄγοντα, ἀλείφοντά τε καὶ περιστέλλοντα ὁμαλῶς. ποτῷ δὲ χρέεσθαι μελικρήτῳ ὑδαρεῖ, καὶ ῥοφήματι, χυλῷ πτισάνης ἐς ἑσπέρην. κοιλίην δὲ ὑπάγειν κατ᾽ ἀρχὰς κλυσμῷ. φάρμακα δὲ μὴ προσάγειν τουτέοισιν.

Horum conuenit ita curari corpora, quietem agere, vngere, cõtegi æqualiter: potu autem vti mulsa aquosa, & sorbitione succo ptissanæ ad vesperam. Aluum autem subduc in principiis clystere. Pharmaca autem ne tribuas his.

Optimè docet rationem curandi eos, qui ob cacochymiam quidem expurgationem petũt, tamen ob cruditatem expurgari non debent. Procuranda enim & expectanda concoctio est, atque donec adsit, pharmaca non tribuenda. Procuratur verò concoctio, nulla ratione meliùs quàm quiete. Vt enim motus iuuat distributionem, ita quies concoctionem. Inunctiones etiam concoquentes, & vestes, aut stragula, æqualiter corpora contegentia, calorem naturalem fouent, & coctionem mouent. Hinc fit, vt multi solo decubitu in lecto, in loco idoneo collocato, æqualiter stragulis contecti, à quàm plurimis morbis liberentur, interim nulla alia re vtentes, quàm bono victu. Atqui profectò, si morbus coctu contumax non est, id solum est satis: si autẽ est, bene facit inunctionibus coquentibus, vt oleo chamæmelino ad corpus totum, aut saltem ad præcipuas concoctionis officinas. In hũc vsum soleo ego parare ceratum ex chamæmelino, cera & croco. Nihil autem contulerint hæc, nisi idoneis, cibo, & potu quis vtatur. Cibus quidem tenuis, concoctu nõ difficilis, & ea hora exhibitus, qua optimè coquatur, vt ptissana ad vesperam data: aut etiam caro pulli gallinacei exigui, aut vitelli duorum ouorum recentium: potus verò multis potest esse vinum, plerisque tamen denegatur, daturque pro eo mulsa diluta, aut decoctum cinnamomi, aut aliud huiusmodi. Quia etsi vinum concoctorium est nõ minus his, solet tamen febres augere, & mouere fluxiones. Constat verò semper debere adhiberi in considerationem, naturam & consuetudinẽ ægrotũ & morbi constitutionem: si enim affectio multo tempore videatur indigere ad concoctionem, for-

A tasse nõ erit satis sola ptissana semel data: si quis vino admodum assueuerit, & frigido ventre sit, eo vtetur: si quis multo iam tempore cõsueuit prandere plus q̃ cœnare, huic cibus ad meridiem nullo incommodo dabitur. Certè in hanc regulã veniunt hæc omnia, vtendum cibo tenui, qua hora & quo potu maximè iuuetur concoctio: cætera definiunt dictæ considerationes. Dum agitur concoctio, à pharmacis quæ totum corpus commoueant, abstinendum: clysteribus tamẽ fæces & communes ma- B terias, & si quæ cruda in primis officinis sunt, subluere, optimum est: quia multò citiùs perficietur concoctio eorũ quæ reliquo corpore sunt, nisi suppeditetur illis materia ex ventre. Aliquãdo autem hæc cruditatũ detractio agitur meliùs vomitione, quibus in ventriculo sunt pituitosa, præcipuè si natura & consuetudo sint his ad vomitionem prona.

45 Ἢν γάρ τι κινήσῃς κατὰ κοιλίην, τὸ οὖρον οὐ πεπαίνεται, ἀλλ᾽ ἀνιδρώς τε καὶ ἄκριτος ὁ πυρετὸς ἐπὶ πολὺν χρόνον ἔσται.

C *Si enim quid circa ventrem moueas, vrina non coquetur, sed sine sudore, & sine iudicatione febris multum tempus durabit.*

Prohibuit pharmaca dari, quibus concoctionis notæ in vrina non sunt, nunc reddit causas, exponens noxas, quæ ex intempestiua purgatione nascuntur. Nimirum si intempestiuè ventrẽ moueas, D vrina non coquetur, & iudicationes suo tempore non fient, sed vtrisque sublatis, concoctionibus inquam & iudicationibus, febres producentur. Contrà prorsus quàm vulgus expectat Medicorum, qui cùm vrinæ cruditas durat plus quàm vellent, mox expurgant, putantes fore, vt quę tantam non superat, minorẽ factam materiam, possit natura meliùs superare, & ante diem iudicatorium curãt vt ægrotus expurgetur, ac proinde die sexto pleriq;, vt scilicet iudicationem meliùs exsequatur natura. Ve- E rùm falluntur: tunc enim solùm redditur euacuatione potẽtior natura supra residuũ, cùm euacuatio rectè agitur, & secundùm artem, vt cùm missione sanguinis minuitur multitudo, aut expurgatur ob turgentiam, alioqui nihil est quod concoctiones & iudicatiooes magis possit impedire. Nam nõ euacuantur quæ euacuari oportet, sed bonorum succorũ magna pars extrahitur, praui commouentur solùm, commotione interturbatur retẽtio: qua sublata, necesse est concoctionem tolli: sed & sub- F lata hac, tollitur idonea expulsio & iudicatio: quia is est naturalium facultatum ordo, vt retentrix concoctrici ministret, & peracta concoctione, succedat expultricis opus. Alioqui intempestiuè & tumultuariè, ac proinde citra conferentiam agentur omnia. Hinc facilè intelliges (quod nnn pauci mirantur) cur cùm tanti fecerint antiqui morborum iudicationes, ac de illis tam multa scripserint, tã paucæ nostra tempestate occurrant. Certè quia plerique iotempestiuè purgantur, & intempestiua pur- G gatio tollit tempestiuas iudicationes.

46 Τὰ δὲ ῥοφήματα ὀκέεται ἐγγὺς τῶν κρισίμων ἢ μὴ διδοῦν θορυβεῖται. ἀλλ᾽ ὅταν αὐτὴ καὶ ἐπιδιδῷ ἐπὶ τὸ βέλτιον. Φυλάσσεσθαι δὲ χρὴ καὶ πάντων

τῶν

τῶν πυρετῶν τὰς κρίσιας, καὶ ἀφαιρέειν τὰ ῥοφήματα κατὰ τοῦτον τὸν καιρόν.

Sorbitiones autem, cùm prope iudicationes fuerint, ne des, si conturbentur, verùm cùm remiserit, & ad melius processerit. Obseruare verò oportet omnium febrium iudicationes, & auferre sorbitiones ea occasione.

Conturbationem, initium iudicationis esse, in aphorismo dicitur, his verbis: Quibus crisis futura est, nox ante accessionem difficilis. Dicit itaq; hoc loco, sorbitiones ac omnino cibos, detrahi debere, cùm iudicantur, aut iudicari iam incipiunt, augere verò rursum, cùm remiserit morbus, & ad melius iam processerit, finita iam iudicatione, vel saltem finita eius prima parte, quæ in perturbatione est, & procedente iam secunda, quæ in euacuatione, atq; inclinante febre. Rectè autem hoc dicitur, ac secundùm aphorismum: Cùm in vigore fuerit morbus, tunc tenuissimo victu vti necesse est. Incipiunt enim iudicationes fieri, morbo consistente in summo vigore.

Μεμαθήκασι δὲ μακροὶ οἱ πυρετοὶ οἱ δὲ γίνεσθαι, καὶ ἀποστήματα ἴσχειν, ἢν μὲν τὰ κάτω ψυχρὰ ᾖ, περὶ ὦτα καὶ τράχηλον. ἢν δὲ μὴ ψυχρά, ἄλλας ἴσχει μεταβολάς. ῥέει δὲ καὶ αἷμα ἐκ ῥινῶν, καὶ αἱ κοιλίαι τοῖσι τοιούτοισιν ἐκταράσσονται.

Didicerunt autem longæ fieri hæ febres, & abscessus habere, si frigidæ sint partes infernæ circa aures & ceruicem: si autem non sint frigidæ, habent alias mutationes. Fluit autē & sanguis ex naribus, & alui his conturbantur.

In Prognostico docet, febres quę vltra suam constitutionem prorogantur, solere facere abscessus, quæ verò acutæ cùm sint, intra suas constitutiones finiuntur, iudicationibus solui. Nunc vnum quoddam signum scribit febrium prorogandarum, & abscessus habiturarum, dicens, eas solere longas fieri, & abscessus habere, per quas, partes ceruicis infra aures, frigidæ sunt: si autem eæ partes non sint frigidæ, habere alias mutationes, vt fluxum sanguinis ex naribus, aut alui turbationem. Certè hoc signum cùm aliis coniunctum non censeo contemnendum: quandoquidem causam habet nō leuem. Nimirum febricitantibus solent partes illæ ardere, vt & iis, qui vino vsi sunt intemperantet, & iratis & exercitatis, ac denique quibuscunque, quauis occasione, corpora inflammata sunt, ob copiosas venas & arterias, quæ per ceruicem feruntur. Si igitur, cùm homo febricitet, hæ partes tepidæ sint, crudæ, pituitosæque materiæ, & tardi febris motus, est argumentum. Nisi igitur per alia significetur mors, sed salubriter affectus esse homo videatur, consentaneum est producendam febrem, futurumq; abscessum: si verò hæ partes frigidæ non fuerint, sed secundùm aliarum partium proportionem caleat, quantùm agitur in hoc signo, non abscessu, sed aliis mutationibus finietur febris. Illud verò, si autem non sint frigidæ, maiorem quandam energiam videtur mihi habere posse, vt intelligatur, non solùm si non sint frigidæ, sed si sint calidæ, ita scilicet vt præ aliis partibus ardere videatur: hoc enim significat alias mutationes, ac præcipuè fluxum sanguinis ex naribus, cùm significet calidioris & biliosioris sanguinis redundantiam circa caput: secundo loco deiectiones humidas: hæ enim solent naturali reuulsione redundātias capitis sanare: scilicet vt & surditas, primū quidē fluxum sanguinis ex naribus iubet expectare, deinde verò & fluxu alui tollitur.

Ὁκόσοισι δὲ πυρετοὶ ἀσώδεές εἰσι, καὶ ὑποχόνδρια συντείνουσι, καὶ κεκλιμένοι οὐκ ἀνέχονται ἐν τῷ αὐτέῳ, καὶ τὰ ἄκρεα ψύχονται, τούτοισι πλείστης ἐπιμελείας καὶ φυλακῆς δέονται. διάγειν δὲ τούτοισι προσφέροντας μηδὲν ἄλλο, ἢ ὀξύμελι ὑδαρές. ῥόφημα δὲ μὴ προσφέρε, ἕως ἂν λήξῃ, καὶ τὸ οὖρον πεπανθῇ. κατακλίνειν δὲ ἐς ζοφερῷ οἰκήματι καὶ κατακεκλίσθαι ὡς ἐπὶ μαλθακωτάτοισι στρώμασι, πλεῖστον χρόνον ἐπὶ τὰ αὐτὰ καρτερέοντα, καὶ ὡς ἥκιστα ῥιπτάζειν. μάλιστα γὰρ τοῦτο τοὺς τοιούτους ὠφελέει. ἐπὶ δὲ τὸ ὑποχόνδριον, λίνου σπέρμα ἐγχλιαῖον ἐπιτίθει, φυλασσόμενος ὅκως μὴ ψύξῃ περιτιθέμενος. ἔστω δὲ ἀκροχλίαρον, ἑφθὸν ὕδατι καὶ ἐλαίῳ.

Quibuscunq; autem febres anxiæ sunt, & hypochondria intenta, & in lecto non possunt manere in eodem loco, & extrema omnia refrigerata sunt, multa cura & custodia indigēt. Transigere autem hos oportet, offerentes nihil aliud, q̄ oxymel aquosum. Sorbitionē verò ne præbe, vsq; dum quieuerit, & vrina concocta sit. Decumbere verò in domo obscura, & in stratis quàm mollissimis reclinatus esse debet, vt multo tempore decubitum eundem toleret, & quàm minimum se iactet. Valde enim vtile est hoc talibus. Super hypochondrium verò semen lini illitum impone, cauens ne cui adhibetur, rigeat; esto autem exactè tepidum, elixatum aqua & oleo.

Hæ febres sunt lypiriæ, in quibus ob inflammationem magnam; quæ obsidet internas partes, exteriorum frigus fit. Fiunt autem quæ nunc describuntur, ob inflammationē plurimùm intentis hypochondriis. iis febres acutissimæ sint necessariò, quia natura non poterit tantū malum diu tolerare, quare citò alterutrū exitum habebit morbus: Anxij verò & iactabundi fiunt ægroti, & quòd difficulter spirent, hypochondriis cohibētibus septum transuersum, & quòd facultas in talibus valde exoluatur, ac per debilitatem nullum decubitum possint retinere: Et ob hanc ipsam causam extrema frigida sunt, ac quòd id calidi quod in eorum corporibus est, ad interna colligitur, dolore & inflammatione tractum. Hos multa cura & custodia indigere, non est dubium, quia vix vlla erit satis, vt liberentur. Victus debet esse tenuissimus, vt in morbo acutissimo, quare transigere hos oportet, oblato solo oxymelite, & eo aquoso: sorbitionem verò nō præbere, vsq; ad morbi inclinationem, quæ agnoscitur vrinæ concoctione, & symptomatum remissione. Nam in summo vigore, etsi signa concoctionis apparent, tamen symptomata nihilo sunt minora. Vt ergo inclinationem insinuet, dicit, vsq; dum quieuerit (anxietate scilicet & inquietudine remitten-

tibus) & vrina concocta sit. Consulit decumbere in A domo obscura, & in stratis quàm mollissimis esse reclinatū, vt multo tempore eundem decubitum toleret, & quàm minimum se iactet: valde enim vtile esse hoc talibus. Non solùm autem, vt ego existimo, talibus, qui scilicet lypiria laborant, sed omnibus etiam, qui vtcunque periclitantur ex debilitate. Valde enim absumit vires ægrotantium, lumen, & iactatio. Dissipat enim vtrunque spiritus. Proinde in omnibus valde debilitatis consultum sit, curare vt decumbant in loco obscuro, in stratis B verò mollissimis, nō in omnibus, sed in iis, qui non consueuerint reclinari in solo, aut durissimo scamno: talibus enim dixit anteà idem autor, causam inquietudinis, & vigiliæ solere esse mollitiem lectuli, ob desuetudinem. Verùm plerique hominum stratis lectulis vtūtur, & mollioribus delectātur: proinde dixit, & mollissimis stratis debet esse reclinatus, vt quàm minimum se iactet. Denique huc tendunt hæc omnia, vt deuitetur iactatio, & requies verò ægroti procuretur. Super hypochondrium imponi C iubet semen lini exactè tepidum, elixatum aqua & oleo. Quod auxilium quibusdam de causis posset non placere: primùm quidem, quòd merè laxans sit, sine adstrictione, quam loci indicatio petebat: deinde, quòd imponatur tepidum, qua etiam causa laxabit, & dissoluet vires magis: postremò, quòd pro tanto malo exiguum esse videatur. Hoc casu constat resoluendi gratia admoueri ab Hippocrate cataplasma, quò respiciens, nō idoneū iussit admoueri, quanquam ego adiicerem aliquid absin- D thij, rosæ, aut menthæ, aut citoneorum, aut rei alicuius alterius adstringētis ob partis indicationem: porrò exactè tepidum, videtur mihi vocare, quod modicè calidum, neque dolorem vllum calore afferens. Nam exactè tepida, & nullius caloris participia, vires ventris dissoluunt plus, & succum noxium resoluunt minùs: sed aut modicè frigida, aut modicè calida, rectiùs admouentur, vt res exiget. Nam vehementer calida actu, phlegmonas augere possunt, frigidorum occursum primùm malè sustinent viscera. Porrò quòd non meminerit valentissimi auxilij, ne mirere: non enim vt qui omnia ad hanc affectionem accommodata vellet recensere, sed vt qui vnum quoddam eorum, exempli gratia hæc scripsit. Cuidam verò congruet hoc, cuidam aliud valentius. Nam & multa alia huius curationis omissa sunt. Frictionibus enim & fomētis partium extremarum indiget, & cucurbitulis in hypochondriis cum scarificatione. An quia aliis vtimur nunc medicamentis potioribus, hoc nō est Hippocratis? F Non est profectò necesse. Semper enim afferunt secula nouam medicamentorum copiam, & ars materiâ, diuturnitate ditescit.

---

50 Τεκμαίρεσθαι δὲ ἐκ τῶν οὔρων, τὸ μέλλον ἔσεσθαι, ἢν μὲν γὰρ παχύτερα καὶ ὠχρότερα ἦ, βελτίω. ἢν δὲ λεπτότερα καὶ μελάντερα, πονηρότερα. ἢν δὲ
51 μεταβολὰς ἔχῃ. χρόνον τε σημαίνει καὶ ἀνάγκη τῷ νοσήματι μεταβάλλειν, καὶ ἐπὶ τὰ χείρω, καὶ ἐπὶ τὰ βελτίω, τὴν ἀνωμαλίην.

Coniectari verò ex vrinis quod futurū est: si enim crassiores & pallidiores sint, meliores: si autem tenuiores & nigriores, deteriores. Si autem mutationes habeant, & tempus significant, & necesse est morbum mutari, in deteriora, & meliora inæqualiter.

Cognosci ex vrinis multa futurorum, res est notissima, indicia autem capiuntur ex substantiæ modo, & colore, & eo quod continetur. Eius quod continetur, nuper meminerat, coniungens cum substantiæ modo, cùm diceret: Quibus in principio vrinæ nebulosæ ac crassæ, nunc substantiæ modum coniungit cum colore. In quocunque horum generum, sunt multæ signorum differentiæ, bonitatis aut malitiæ inæqualis: quam quidem accipiunt, ex concoctione aut concoctionis vacuitate, quam significant: Hippocrates verò, ne singulas percurrat, optimas solùm & pessimas nominat, vt reliquæ intelligātur. In substantiæ modo optimæ sunt quæ crassæ, in colore, q̄ pallidiores: hæ enim sunt simillimæ vrinis sanorū: pessimæ & q̄ ab illis longissimè absunt, tenuiores & nigriores. Verū possunt vrinæ C quales cunque, æquales aut inæquales esse: inæquales dico eas, quæ mutationes accipiunt secundum tempus, vt nunc deteriores, nunc meliores occurrant, & neutrum perseueret. Inæqualitas quidem per se, neque bona est, neque mala, sed in bonis mala, & in malis bona est. Bonas enim vrinæ differentias perseuerare, bonum est, malas verò, satius sit non perseuerare. Significat verò omnis inæqualitas, tempus, & inæqualitatem morbi. Tempus vocat diuturnitatem, & productionem: inæqualitatem, quòd non eundem modum seruaturus mor- D bus sit, periculi aut securitatis, sed per vicissitudines nunc territurus sit, nunc spem daturus Medicis. Vtrunque verò euenit meritò. Nam si inæqualitas in bonis est mala, significabit hominem tardiùs liberandum: si in malis bona, significabit tardiùs interiturum: iam verò cùm diuersi succi significentur, diuersi fient motus, & diuersas præstabūt significationes vicissim, antequam hunc, aut illum exitum habeant morbi, vt hi aut illi motus præ- E ualuerint.

---

52 Τοὺς δὲ ἀκαταστάτους τῶν πυρετῶν, ἐᾶν μέχρις ἂν καταστῶσιν. ὁκόταν δὲ στῶσιν, ἀπαντῆσαι διαίτῃ καὶ θεραπείῃ τῇ προσηκούσῃ, κατὰ φύσιν θεωρέων.

Inconstantes autem febres, vsque dum constiterint, sinere, cùm autem constiterint, occurrere victu & curatione conuenienti, secundùm naturam habita consideratione.

Inconstantes febres vocantur, eæ quę nullam figuram certam retinent, neque ad vllum certum genus videntur pertinere: fieri verò solet, vt multo tempore, ac nonnunquam toto quo ægrotatur, inconstantes perdurent, nonnunquam etiam breui incipiunt constare vno aliquo certo genere. Quid agendum interim sit, Hippocrates docet, dicens, sinere vsque dum constent, quia scilicet dum nō constant, non agnoscuntur, ignorata verò morbi specie, non potest curatio rectè suscipi. Satius ergo G fuerit sinere, q̄ aliquid fortuitò ac temerè facere. Huc videtur respexisse Auicenna, iubens cùm ignoratur febris species, cibum detrahi, quasi satius fit dimittere cibum, quàm temere accipere. Dices, videri non satis tutū esse febres quòd inconstantes sint, sinere,

sinere, neque cibum tribuentes, neque auxilia aliqua adhibentes. Sæpe enim non vna die, aut duabus tribúsve sunt inconstátes, sed etiam pluribus, atq; adeò vt dixi, nonnunquá fit, vt homo intereat, aut etiam liberetur, antequá constans fiat morbus, aut etiam antequam à Medico cognoscatur. Nimirum etsi non constet morbus, non cessat tamen is corpora afficere, neque natura ipsum impugnare. Constat præterea debere secundùm arté quædam agi, etiam cùm morbus non agnoscitur: siquidem agnoscendi occasioné à iuuantibus, & nocentibus ars iubet accipi. Agis igitur quæ iuuét aut noceant, etiá ignorato morbi genere. Nam & Hippocratem scimus quædam tentandi gratia fecisse. Non igitur semper consultum est, dum sunt inconstantes morbi, sinere, ac multò minùs in acutis, quippe qui à principio multum dissident, aut citò naturam corrumpentes, aut ad solutionem properantes. Hi verò habent rapidam in alterutram partem mutationem, quare non nisi cum magno periculo citra curationem dimittentur. In longis enim futuris, quia non cum tanta celeritate decertatur naturę & morbo, consultum fortasse fuerit, si inconstans morbus sit, q̃ minimum negotium facessentes naturæ, sinere, vique dum constet. Agnosci verò potest acuties aut longitudo, ignorata morbi specie. Species enim agnoscitur ex propriis symptomatis, acuties ex eorum celeritate, eo scilicet, quòd parú permittatur facultati quiescere, sed magnitudo symptomatum citò vrgeat: hoc verò fieri potest, etsi nulla certa symptomatum propriorum syndromes constet. Quid enim prohibet, incerta symptomata, neque vlli speciei propria, continenter multumq; vrgere? Quis ergo probet, citò periculis aduenientibus Medicum nihil agere? sed sinere vt ægrotus perinde se gerat, ac priusquam ægrotaret? atq; eodem prorsus victu vtatur? nemo sanè. Quomodo ergo Hippocrates iubet sinere vsque dum constet: deinde idoneo victu & curatione vti, quasi anteq̃ constet, nihil, neq; in victu, neq; in curatione, permutandum sit? Mihi quidem hoc nó omnino probatur, quippe q sciam, plurimos à Medicis non malè curatos, sanitati integræ restitutos esse, antequá morbi species exactè agnosceretur, qui, si eorum curam Medici omnino deposuissent, essent mortui. Et quid verbis opus est? Quoties in conuentu peritissimorum Medicorum, multis diebus, de morbi qui curatur essentia controuertitur, & tamen interim omnium consilio agitur aliquid, quòd periculum sit in mora, neq; morbus, quicunque is sit, permittat quiescere? Primùm ergo nunc dici expedit, quæ methodus tenenda sit (tenenda enim prorsus est aliqua, neq; temere agendú quiduis) cùm ignoratur morbi species. Eadem verò erit, siue affectus locus, siue morbi causa ignoretur. In primis quidé, etsi species ignoretur, constitutio consideráda est: etsi enim non exactè, cognosci tamé tunc quoq; aliquatenus potest. Instituendus ergo victus tantò crassior, quantò longiùs videbitur homo ægrotare: & tantò tenuior, quantò acutiùs. Verùm q a exactè agnosci id nó potest, detur potiùs plus aliquid, ne in cognoscenda constitutione erraueris. Hoc enim est, dare aliquid ob errata. Quod ad auxilia attinet, quantò morbum diuturniorem esse fueris suspicatus, tantò magis expectare oportet, nihil aut leue aliquid agendo: tú in prorsus acutis, ne diem

A quidem potes aliquádo, sine magno aliquo auxilio præterire, est plus aut minus agendú, aut omittendum, vt morbus in hanc aut illam partem inclinabit. Agendi tamen aliquid, cùm morbus ignoratur, hæ sunt regulę. Vti communibus, & occurrere symptomatis, & in occasione prudenter tentare auxiliis, curare aut agnoscere: ita enim maximè Hippocratis sententiam obseruabis, vt prosis, aut q̃ minimè lædas. Proderis enim proculdubiò, cùm omnia quę præter naturam sunt, exactè agnoscens, æquale contrarium adhibueris: sed etsi non agnoueris, & dubium proinde sit auxilium, q̃ minimè lædes, communibus vtens & symptomatis noxiis occurrens, aut tentans moderatè ac prudéter. Voco communia auxilia, quæ multis morbis simul occurrút, velut si quis tenetur dolore ilis, ignoretur verò, sit coli, an renis & vreteræ, nihil prohibet clystere vti, & vomitú ciere, & fouere calidis: communia enim sunt hæc his malis, & vtrouis teneatur homo, agenda sunt eadé. Porrò si dubites, laboret homo quotidiana, an tertiana duplici, siue intermittente, siue continua, & robustus, & floréte ætate sit, quid prohibet mittere sanguiné? nihil sanè: vtrumuis enim sit, mitti debet: sed neq; aperientibus vti, & incidentibus prohibet quippiam, mediocribus, aut compositis, ex iis quibus vterq; paratur succus. Mediocria enim vtrique extremo contraria sunt. Iam verò clysteribus subducere fæces, & cauere horam inuasionis ad capiendum cibum, aut sorbitioné: hæc omnia his morbis omnibus cómunia sunt. Porrò symptomatis quæ vrgét, occurrere, nullo in morbo nó est vtile. Si enim periclitatur homo ex dolore, aut ex peruigilio, quid opus est examinare, qui morbus sit, vt vtaris anodynis, aut somniferis? Tentandi etiam causa licet quædam facere: vt si ignoretur, calida sit, an frigida intemperies, licet admouere vtrauis: si enim prosint, cognita simul & curata sit affectio, sin minùs, cognita quidem. Prudenter tamen tentandum, quod quidem fit, nihil summum admouendo, & nisi res cedat, tempestiuè desistendo. Ita enim monuit Hippocrates hoc ipso opere, dicens, quòd si calorificis dolor non soluatur, nó multo tempore calfacere oportet. Itaq; tot modis licet aliquid moliri, cùm morbus nó agnoscitur. Verùm quoniam diximus, tantò magis licere sine auxiliis transigere, & donec morbus constet, expectare, quantò morbus longior est, & minùs vrget, constat quidquid agitur morbis incognitis, vrgétiæ gratia agi; non quòd optimum sit ita agi, sed quòd vitari nó possit. Nos ergo respicientes quod necessarium, docuimus, quid & quomodo agendum: Hippocrates verò respiciens quod optimum, docuit sinere, donec morbi constent, tunc verò occurrere victu & curatione conuenienti, secundùm naturam habita consideratione: hoc est, habita ratione naturæ, hominis, & morbi.

5.3. Εἰσὶ δὲ ὄψιες πολλαὶ τῶν καμνόντων, διὸ προσεκτέον τῷ ἰωμένῳ, ὅκως μὴ διαλήσεταί τις τῶν προφάσιων, μήτε τῶν κατὰ λογισμὸν, μήτε ὁκόσα ἐς ἀριθμὸν ἄρτιον, ἢ περισσὸν δεῖ φαίνεσθαι.

Sunt autem aspectus multi ægrotantium. Quare animaduertendum est Medico, ne aliqua manifesta causa ipsum lateat, neque vlla ea-

A *rum quæ syllogismo agnoscuntur, neque quæcunque ad numerum parem aut imparem apparere oportet.*

Galeno videtur hæc sententia pertinere ad partem curatiuam, ac nomine aspectus, significari species, seu differentias, & nomine ægrotantium, ipsos morbos: itaque verba illa, multi sunt aspectus ægrotantium, significare multas esse morborum species, quas scilicet Medicus agnoscere debeat, ac, pinde animaduertendum esse Medico, si rectè velit B artem exercere, ne quæ morbi species ipsum lateat, ne quę vlla causa, ne quę earum quę procatarcticæ, seu manifestæ vocantur, ne quę earum, quę internę sunt, ne quæ vllo sensu, sed ratione solùm agnosci possunt: ac præterea scire, quæcunque ad dierum decretoriorum vim pertinēt. Nimirum hæc omnia sunt scitu necessaria, vt scias, quæ quibus diebus agere, aut non agere debeas. Verissima sanè sententia, sed dura interpretatio, aspectus nomen accipe- C re pro differentia, seu specie. Nam differentia generis, vocatur species aut forma, per metaphoram: & ipsa quidem species, quia aspici potest, vocetur aspectus: at verò generis differentiam vocari aspectum, longè petitum est, & duplicem iam continet figuram; quod in vsu nominum magnopere solet Gal. vituperare. Proinde ego censeo, hanc sententiam pertinere ad partem prognosticam, accipique nomina propriè, diciq; aspectus ægrotātium, quæcunque in ipsorum vultu conspiciuntur, velut quę D in oculis, temporibus, fronte, genis, naso, & reliqua facie. Hæc significare posse multa circa ægrotantes, & eorum distinctionem procedere ex notitia causarum procatarcticarū, in Prognostico dictum est ab Hippoc. non longè ab initio, vbi postquam pessimas vultus differētias descripserat, dicit, si igitur in principio morbi facies talis fuerit, & nondum ex aliis coniectari possis, interrogare oportet, num vigilauerit homo, an aluus soluta sit, an fames aliqua ipsum tenuerit: atq; si quid horum confiteatur, mi- E nùs graue esse putandum est, si verò nihil horū confiteatur, scire oportet morti proximum esse. Iuxta hanc eandem sentētiam dicit, multos esse aspectus ægrotantium, ex quibus vt rectè præsentiat quod ægroto futurum est, animaduertendum est Medico, ne quæ causa manifesta aut non manifesta ipsum lateat, quia quæcunq; aspectus differentia, si causam manifestā habet, minus mali significat; sin autem ob occultas fit, grauior est & periculosior. Commune autē est hoc etiam aliis omnibus signis: F Velut etiam, dierum decretoriorum vires agnoscere, quia cùm hi dies sint fatales morborum, quibus bona aut mala iudicatione finiuntur, non possis de tempore, quo quis sit interiturus, aut euasurus, certum aliquid præsentire sine eorum notitia.

56 *Μάλιστα μὲν ὧν δεῖ περισσὸν ἀριθμὸν διαλαβέσθαι, ὡς αὗται αἱ ἡμέραι ἐπιρρέπειας ποιέουσι τοὺς κάμνοντας.*

G *Maximè igitur numerum imparem cauere oportet. Hi enim dies maximas in alterutram partem afferunt mutationes.*

Solere Hippocratem vocare impares, dies iudicatorios, ex aphorismo etiam cōstat, quo ita est scriptum, nisi diebus imparibus febris reliquerit, solet recidiuare: qua causa id faciat, cùm plurimi eorum pares sint, vt quartus, quatuordecimus, & vigesimus, pręter iudicatorios longorū, qui ferè oēs sunt pares, nō intelligo, nisi vt in controuersiis dixi, principium computandi accipi voluit ex singulis septimanis seorsum, vt quatuordecimus sit septimus à secundæ, & vigesimus ab initio tertiæ septimanæ. Dies iudicatorios maximas in alterutram partem mutationes afferre rectè dicitur, siquidem eisdem diebus moriuntur homines, quibus salui fiunt.

57 *Φυλάσσεσθαι οὖν δεῖ τὴν πρώτην ἡμέρην, ὅτε ἤρξατο ἀσθενέειν ὁ κάμνων.*

Obseruare igitur oportet primam diem, qua incepit debilis esse ægrotus.

Siquidem numerum imparem cauere oportet, necesse est nosse primā diem morbi: hac enim ignorata, vnde procedet computatio? nosse igitur oportet primam morbi, hāc vt cognoscas, oportet obseruare primam diem, qua incepit debilis esse: nō quidem vtcunque: nam & per neutram dispositionem fiunt multi debiles: quin & actionum læsiones multæ sunt sensibiles in ea dispositione: sed qua incepit debilitatem & læsionem notatu dignam habere, vt iam esset ægrotus nunc. Hac in re cùm non affuerimus, non possumus nos aliter gerere, q̃ fidem habentes ægroto, & iis q̃ ex assistentibus videbuntur esse prudentiores, ab ea itaque die, qua hac vtentes coniectura, iudicauerimus hominē cœpisse esse ægrotum, nunc computationem exordiemur, neq; sanè semper ab ea qua vtcunque cœpit ægrotare, sed qua incepit ægrotare hoc morbo: si enim quis cùm morbo aliquo lento teneretur, correptus est pleuritide, non computabis à die qua ægrotus esse nunc, sed qua pleuritide ægrotare cœpit, alioqui iudicaretur pleuritis sexagesima, aut si ita fors ferat, centesima. Neque tamen proinde cuiuscunque qui postremo superuenerit, morbi computatio esse debet, sed cùm non fuerint priorum symptomata. In enixa enim muliere, aut vulnerato homine, quibus febris superuenit, non ab initio febris, sed partus, aut vulneris computatio est, quia febres rationem habent symptomatum superuenientium: illa verò morborum. Hæc de prima morbi die pro dierum decretoriorum computatione nosse oportet.

58 *Ἰδόντα τὴν ἀρχὴν, ἐξ ὅτου καὶ ὅτι. ἡγεῖται γὰρ τοῦτο πρῶτον εἰδῆσαι. ὁκόταν δὲ ἔρῃ αὐτὸν καὶ διασκέψῃ ταῦτα τὰ πρῶτα, πρῶτον μὲν κεφαλὴν, ὅκως ἔχει, εἰ ἀνάλγητος, καὶ μὴ βάρος ἔχει ἐν ἑωυτῇ, ἔπειτα ὑποχόνδρια καὶ τὰ πλευρὰ, εἰ ἀνάλγητα. ὑποχόνδριον μὲν γὰρ, εἰ ἐπίπονον εἴη, ἢ ἐπηρμένον, ἢ ἔχῃ τινὰ σκολιότητα, ἢ κόρον, ἢ πλευρὸν ἀλγηδὼν ἔχῃ, ἢ ἅμα τῷ ἀλγήματι, ἢ βηχίον, ἢ ῥόφος, ἢ πόνος κοιλίης. ὅταν δέ τι τούτων παρῇ ἐν ὑποχονδρίῳ μὲν, μάλιστα λύειν τὴν κοιλίην κλυσμοῖσι· πιέτω δὲ μελίκρητον θερμὸν ἀφεψημένον. καταμανθάνειν δὲ καὶ τοῖσιν ἐξανισταμένοισιν, εἰ λιποθυμέει, καὶ εἰ τοῦ πνεύματος ἀφθονίη αὐτοῦ ἔχει, ἰδεῖν τε καὶ διαχώρησιν, μή τι μέλαν διεχώρησεν ἰσχυρῶς, χρῶμα, καὶ εἰ καθαρὰ, ὁποῖα ὑγιαίνοντος ἂν εἴη διαχωρή-*

ματα

ματι. καὶ ὁ πυρετὸς ἐς τὴν τρίτην ἐπιπαροξυνόμενος. κατιδὼν δὲ εὖ μάλα τοὺς τοιούσδε ἐν ταύτῃσι τῇσι νούσοισι τριταίους πρὸς ταῦτα ἤδη καὶ τὰ ἄλλα, συνορῆν· καὶ ἢν ἡ τετάρτη τῇ τρίτῃ ἡμέρῃ ὅμοιον ἔχῃ τι τῶν αὐτῶν τούτων, κινδυνώδης ὁ κάμνων γίνεται.

Cognito principio ex quo & quando. Id enim existimatur esse primũ quod nosse oportet. Postquam verò interrogaueris hæc, & consideraueris hæc omnia, primùm quidem, caput quo pacto B *habeat, an dolore vacet, & neq; grauitatem habeat in se ipso: deinde, hypochondria & latera, an dolore vacent: Hypochondrium enim, si dolorem habeat, aut tumeat, aut habeat aliquam duritiem, aut satietatem, aut lateris dolor insit, aut simul cum dolore tussicula, aut tormen, aut dolor ventris. Cùm autem horum aliquid adfuerit, in* C *hypochondrio quidem maximè, soluere aluum clysteribus. Bibat autẽ mulsam calidam coctam. Discere enim oportet, cùm surgit, an liquatur animo, atque si spiritus bonam tolerantiam habeat. Nosse etiam deiectionem, num vehemẽter atro colore quid exeat, an purum, quales sunt benevalentis deiectiones. Et febris in tertium diem exacerbata: vbi verò consideraueris admodum bene tales tertianos paroxysmos in his morbis,* D *post hæc oportet & alia simul videre: si etiam quarta dies tertiæ simile aliquid horum ipsorum habeat, in periculo ægrotus est.*

Docet Hippocrates hoc loco optimè, modum quo se debet Medicus gerere, accedens ad ægrotum, quæ debet interrogare, & quæ per se ipsum considerare, vt agnoscat & morbi speciem, & affectas partes, & quàm periculoso morbo homo conflictetur. Vellem sanè hanc dictionem Hippocratis E non breui commentario enarrare, sed dilatare integro etiam libro; hac enim via possem optimè ad totam medicę artis praxim procedere, coniungens modum inuestigandi quę sint scitu necessaria (quà in parte video practicos omnes libros deficere) cũ ratione curandi. Verùm hoc, si Deus dederit, mox ac quædam alia præfecerimus, præstabimus, nunc pro præsentis libri conditione paucis explicemus. Oportet præfari, Hippocratem nunc non de morbis omnibus, sed de acutis agere, quare hæc ratio F interrogandi in acutis præcipuè teneri debet. In primis oportet interrogare principium, ex quo, & quãdo: hoc est, occasionem, & procatarcticam causam, qua ægrotare cœpit, & diem, ac si fieri potest, etiam horam. Nam causa externa confert multum ad cognoscendum, & affectionem & internam eius causam, & magnitudinem. Si enim quis cœpit dolere ventrem ex potu frigidæ, nemo suspicetur, ex calidis succis pendere dolorem: consentaneum est enim vnamquamque causam id fecisse, quòd nata G est facere, atque Hippocrates, cùm quis vulneratus est, iubet telum considerare, vt inde capiatur coniectura magnitudinis & figuræ vulneris. Iam verò ignorato principio morbi, non possis dies decretorios obseruare, ac proinde neque tempestiuè curare, neq; rectè victum instituere. Proinde dicit, hoc A existimatur primum quod nosse oportet. Non sanè primum dignitate, nam cum minori periculo ignoretur occasio, & quando, quàm essentia & causa morbi, & locus affectus: sed primum ordine inuestigandi. Rectiùs enim hîc incipitur, quàm aliunde. Post hæc (inquit) & hæc interrogabis. Primùm quidem quo pacto habeat caput, an dolore vacet, & neque grauitatem habeat in se ipso: deinde hypochondria & latera, deinde venter. Nimirum considerare oportet seorsum partes omnes præcipuas B & internas; his enim omnibus benehabentibus, nõ potest homo grauiter ægrotare. Sunt verò partes omnes, præter brachia & crura, quę sunt partes externæ & ignobiles, caput, thorax, hypochondrium, & venter. Has ergo partes percurrit, incipiens à capite: inde enim & nobilitatis & ordinis causa rectiùs incipitur, & hunc tenuit Galenus libris de Compos. pharm. secundùm loca, quę sequuti sunt omnes praxin scribentes. In singulis partibus oportet considerare symptomata, vt hæc, & morbos, & C eorum magnitudinem, & affecta loca, & causam nobis indicent. Agnoscuntur morbi species, & locus ex quinque signorum generibus, actione læsa, dolore aut doloris proprietate, positu, excrementis, & propriis accidẽtibus, vt Galenus nos docet primo de Locis affectis. Ex his ipsis nos docet Hippocrates hîc scrutari, & hæc considerare, omnium verò maximè dolorem. Hoc enim maximum, & maximè commune, morbis præcipuè acutis, symptoma est, vt non immeritò, quasi præcipuum ægrotanti D indicium sit, dictum sit in aphorismo: Vbi dolor, ibi morbus. Si enim omnis morbus est vlcus, cùm vlceri fienti sit tã familiaris dolor, certè morbo omni ex intemperie sit familiaris dolor, & maximũ sanitatis indicium sit indolentia: proinde incipit à capite, & inuestigat an doleat, an non, & speciem doloris inuestigat, dicens, an si neque tensiuum, neq; perforantem dolorẽ habeat, aut pulsantem, tamen habeat grauitatem, hoc est, grauitatis sensum, seu dolorem grauantem, an ne hunc quidem, sed omni E dolore vacet. Oportet verò alias etiam operationis læsiones in capite considerare, vt an dormiat, an vigilet, deliret an sapiat: ac si dolet, qua capitis parte, an etiam toto, quod ad positum spectat: deinde hypochondria & latera, an dolore vacent. In hypochondrio enim (inquit) considerabis, an habeat dolorem, an tumorem, an duritiem, quæ pertinent ad qualitates mutatas, an satietatem. Satietas enim est repletio ventriculi, cuius fundum in hypochondrio situm est, & ita eius repletio distentione eius F partis agnoscitur, præter ructus etiam, & nauseas, quæ etiã considerari oportet. Magni verò momenti est, in initio morbi cuiusque acuti satietatem cauere, si quæ est: plurima enim symptomata affert, quæ maioris alicuius mali speciem referunt, & curationi plurimùm obstat. Iam verò hypochondria considerare in acutis morbis, in Prognostico iubet, quo etiam opere eodẽ fere ordine signa tradit, quo nunc in latere, an dolor insit, & cum dolore tussicula. Nam dolor & eius positus, & species, nobis G distinguunt morbos intra thoracem, vt pleuritidem & peripneumoniam. Tussis proprium accidens est spiritalium instrumentorum, considerandã verò & alia sunt, vt præcipuè respiratio, quam paulò pòst tetigit, dicens, spiritus bona tolerantia. Venit deinde ad ventrem, considerans, an tormen,

an dolor ventris. Tormen, magnum intestinorum dolorẽ significat, dolor ventris dici possit, quicunque ad partem quamcunque ibi sitam pertineat, siue ad intestina, siue ad vterũ, siue ad vesicam. Cùm autem horum aliquid adfuerit, præcipuè autem si in hypochondrio sit, soluere aluũ clysteribus oportet. Hoc dicit, partim curationis, partim dignotionis gratia: Curationis, quia cùm satietas, aut fæcum detentio, curationi ferè omnium acutorum obstet, in omnibus ferè, rectè à clystere aut glande incipitur: dignotionis, quia, vt paulò pòst ipsemet dicet, tentare an aluus glandi, aut clysteri (eadem enim est ratio) cedat, aut non cedat, non paruam potest præstare significationem. In hunc ipsum vsum iubet, vt bibat mulsam calidam coctam. Nam hæc coquit, & exterget. Considerare etiam iubet, an cùm surgunt è lecto, aut caput attollunt è ceruicali, animo linquantur, an non, & an habeant bonam spiritus tolerantiam, id est, facilem respirationem, an non. Nam hæc, vt mox ipsemet dicet, habẽt magnam significationem. Est verò etiam considerandum, vt habeat pulsus arteriarum, tametsi huius perrarò mentionem faciat Hippocrates. Exeuntia post hæc oportet considerare; meminit autem Hippocrates non omnium, sed deiectionum alui, neque omnium differẽtiarum in his, sed tantùm pessimæ & optimæ: an scilicet deiectio nigra sit, quæ est pessima, an pura, seu syncera, vt quę in sanis. Hic longè aliter vtitur nomine synceræ, atque in Prognostico: illic enim syncera excrementa vocat, quę extrema aliqua qualitate participãt, hîc synceras deiectiones, q̃ mediocres, & omnis malignæ qualitatis expertes, quales quę in sanis. Oportet autem considerare etiam vrinas, & alias omnes excretiones, & alios omnes colores, & substantiæ modos, quorum in Prognostico mentio fit: post hæc, & figuram morbi, quæ est in propriis accidentibus passionis, velut an febris exacerbetur in tertium diem, an in quartum, an in singulos dies. Hinc enim cognosces febris speciem, & causam. Monet verò pręcipuè considerari debere in his tertianos paroxysmos, quia ea est acutorum figura magna ex parte: post hæc videndum (inquit) an quarta aliquid horum ipsorum, dolorum scilicet & symptomatum, quæ exacerbationem significant, afferat simile iis, quæ in tertia: hoc est, an quarta etiam dies grauis sit, & molesta: si enim est, in periculo versatur homo. Huius causa est, quia si mox à tertia, quæ ob particularem materiæ motum paroxysmum attulit, quæ subsequitur dies, leuior non sit, vt esse solet quæ paroxysmo succedit, multa aut acerrima materia significatur, & quia quarta dies est, significatur magna morbi acuties: est enim quarta index septimæ, intra quam finiuntur qui sunt acutissimi. Itaque cùm sit duplex materiæ motus, alter particularis, qui est in singulis paroxysmis: alter vniuersalis, cuius articuli sunt, mutationes quæ fiunt diebus decretoriis, vtrunque iubet animaduertere, vt alter indicet figuram, alter constitutionem totius morbi: his vero omnibus, & quæ his sunt similia, examinatis, nihil deerit ad coniecturam affectionis, loci patientis, & humoris, & constitutionis, & periculi, aut securitatis: quibus cognitis, nihil errabit circa ægrotos, qui peritus sit methodi medendi, quam in propriis tractationibus oportet addiscere.

A 58 Τὰ δὲ σημεῖα, ἡ μὲν μέλαινα διαχώρησις θανάτον σημαίνει. ἢν δὲ ὁμοίη τῷ ὑγιαίνοντι, ὁκόταν ἀνὰ πάσας τὰς ἡμέρας φαίνηται, σωτήριον.

Signa autem, nigra deiectio mortem significat: quæ autem similis est sanæ, cùm per dies omnes apparet, salutaris.

Nunc quædam eorum quæ considerare consuluit, interpretatur, docens quid ex eis coniectare oporteat: essent verò interpretanda omnia, si locum
B hunc acciperemus dilatandum, vt dixi, quod fieret facilè, huc adductis quæ in Prognostico & Aphorismis præcipuè, sed & aliis etiam locis ab eodem Hippocrate scripta sunt: sed non est hoc præsentis operis. Niger color non in deiectione solùm, sed & in omni alia excretione est lethalis, nisi cùm ob causam manifestam, aut bene, exit: ob causam manifestam, vt ob qualitatem recens ingesti cibi, aut cum pharmaco: bene autem exit, cùm decretoriè, post
C signa concoctionis, & cum bona tolerantia. Quæ autem est similis deiectioni sanorum, est salutaris. Hæc enim est regula dignoscendi signa, similia ne sint, an dissimilia. Non tamen est contentus Hippocrates ita dicere, sed adiecit, cùm per dies omnes apparet, & meritò: nullum enim signum adeò bonum, cui, nisi perseueret, possis fidere. Hoc idem est, quod aliis locis solet vocare, æquale per omne morbi tempus.

D 5 Ὁκόταν δὲ μὴ ὑπακούῃ τῇ βαλάνῳ, ἐνῇ δὲ τοῦ πνεύματος εὐφορίη, διαναστὰς ἐπὶ τὸν θρόνον, ἢ αὐτοῦ ἐν τῇ κλίνῃ ἢν ἀψυχίη ἐνῇ. ταῦτα δὲ ὁκόταν προσῇ τῷ κάμνοντι ἢ τῇ καμνούσῃ, κατ᾽ ἀρχὰς, παραφροσύνην οὐκ ἐσομένην. προσέχειν δὲ χρὴ καὶ τῇσι χερσὶν, ἢν γὰρ τρομεραὶ ἔωσιν, προσδέχου τῷ τοιῷδε ἀπόστασιν αἵματος ἐκ ῥινῶν ἐσομένην. ὁρῆν δὲ χρὴ καὶ τοὺς μυκτῆρας, ἢν ὁμοίως τὸ πνεῦμα δι᾽ ἀμ-
E φοτέρων ἕλκηται, καὶ ἢν πολὺ φέρηται ἐκ τῶν μυκτήρων, φιλέει γίνεσθαι σπασμός. ἢν δὲ σπασμὸς γένηται τῷ τοιῷδε, θάνατος προσδόκιμος, καὶ καλῶς ἔχει προλέγειν.

Cùm autem non obedit glandi, inest autẽ spiritus bona tolerantia, surgens ad sedem aut in ipso lecto si deliquium animi insit: hac autẽ cùm affuerint ægroto aut ægrotæ circa initia, deliriũ futurum existima: intentus etiam sis in manus,
F *si enim tremulæ fuerint, tali sanguinis abscessũ ex naribus futurũ expecta: Aspicere autem oportet & nares, an similiter ex ambabus spiritus trahatur, atq; si trahatur multus ex naribus, consueuit fieri conuulsio. Si autem conuulsio fiat tali, mors expectanda est, & prædicere est pulchrum.*

Iussit ægrotis clysterem infundere, aut (vt expli-
G canimus) glandem immittere, non solùm curandi gratia, sed etiam vt significatio accipiatur inde aliqua: & cõsiderare spiritus tolerantiã, & an liquatur animo surgens à lecto, aut etiam in ipso lecto: nunc docet præsensionem ex his capere, & ex multis quę ex his signis constare possunt, vnam statuit syndromem.

dromem. Ea autem, & eius significatio, est hæc. Si aluus ita est suppressa vt non obediat clysteri aut glandi, constat succos in superioribus partibus redundare. Nam hac eadē causa, in magnis catarrhis capitis, solet aluus siccescere, & in phreniticis solet vrina, exigua, & tenuis, & alba fieri. Si verò simul adest facilis spiritus, & exurgens ad sedem, aut etiā dum in lecto iacens, linquitur animo, significatur, neque in hypochondriis immorari, neque septum transuersum, neque thoracem occupare (ex omnibus enim his partibus difficulter respiraretur) sed caput repletum esse: inde enim cum quadam vertigine linquuntur animo qui acutè ægrotant, multo, aut humore aut crasso vapore, volutato in capite. Significat itaq; hæc syndromes redundantiam vergere in caput. Tunc temporis, quid aliud expectes, quàm hominem deliraturum: ea enim est præcipua actionum capitis læsio, aut fluxurum ex naribus sanguinem, quæ propria sanguinis vacuatio est: idq; delirante aut non delirante priùs homine: aut moriturum cum conuulsione: quæ etiam est actionis læsio pertinens ad caput, vergensq; in eius corpus? Cùm igitur dictis accedit tremor manuū, fluxus de naribus expectabitur. Nam tremor accidit ob debilitatem, debilitas verò aut est in essentia, aut quòd exigua facultas in partem quàmpiam influat. Debilitas in essentia non faceret tremorem in solis manibus, sed & in capite & reliquo corpore, vt in valde senibus, id quod in acutis morbis nō est verisimile adesse. Superest vt in brachia, exigua facultas influat: quòd non fiet nisi ob neruorū, qui à ceruicis vertebris in ea veniunt, obstructionem, aut compressionem: quam consentaneum est fieri, partibus in ceruice repletis, & sanguine plenis canalibus, sursum euute. Fieri etiam potest, vt manus tremant conuulsiuis motibus (Hippocrates enim, vt sæpe monuimus, omnem talem motitationē vocare tremorem solet) ij verò erunt repletionis, aut irritationis, ob copiam, aut acrem qualitatem sanguinis. Vtcunque igitur hoc habeat, significatur, multum aut acrem sanguinem ferri in caput. Aut ergo, valente facultate & cerebro firmo, per nares expelletur, aut infirmo, fiet vt caput occupetur, & neruorum radices, & conuellatur homo. Hoc verò ita distinguetur. Si trementibus manibus, aut postquam tremuerint, in naribus nihil erit mali, sed fortasse pruritus quidam, aut tendens dolor, fluxus expectatur, si verò aderit apertio magna narium & multa spiritus attractio, mutis earum pinnulis, idque æqualiter secundùm ambas nares, conuulsio fiet, & paulò pôst mors. Nam hoc fit, cùm respirationis instromenta moueri iam nō possunt, & proinde apponuntur etiam narium pinnę: neque tunc temporis, nisi perquam exiguum, trahitur in thoracem, sed homine frustra conante respirare, volutatur aer circa nares. Vt verò non posint respirare, extrema debilitas facultatis in essentia facit, vel instrumentorum ineptitudo, inflexilitas, & conuulsio. Cùm autem hæc breui ac velut repentè dictæ syndromi superueniunt, non potest esse facultatis ipsius tabes & in essentia debilitas: superest vt sit cōuulsio iam vniuersalis, vnde necesse est moriantur breui. Hoc verò prædicere pulchrum fuerit, vt Hippocrates in proœmio Prognostici dicit, quia cùm mortuus ægrotus fuerit, putabitur medicus culpa vacare, cùm prædixerit. Dicit verò, ex ambabus na-A ribus similiter, quia si secundùm alteram narem solòm fiat ea respiratio, obstructioni naris alterius, ex polypo, aut densatu ibi succo, aut re alia tali, imputabitur meritò, exclusis autem particularibus vitiis ipsius nasi, conuulsionis vtiq; fuerit.

61 Εἰ δὲ ἐν πυρετῷ χειμερινῷ ἡ γλῶσσα τρηχέη γίνηται, καὶ ἀψυχίαι ἐνέωσι, φιλέει τῷ τοιῷδε καὶ ἐπάνεσις εἶναι τοῦ πυρετοῦ. ἀλλ' ὅμως τὸν τοιόνδε παρ-B αφυλάσσειν τῇ λιμοκτονίῃ, καὶ τῇ ὑδατοποσίῃ, καὶ μελικρήτου πόσει, καὶ χυλοῖσι παραφύλασσε, μηδὲν πιστεύων τῇ ἀνέσει τῶν πυρετῶν. ὅσοι δὲ τοιάδε ἔχουσι σημεῖα, ἐπικίνδυνοί εἰσι θνήσκειν. ὁκόταν δὲ ταῦτα συνειδῇς, οὕτω προλέγειν ἤν σοι ἀρέσκῃ θεωρήσας εὖ μάλα.

Si autem in febre hyberna, lingua aspera fiat, & deliquiis animi existentibus, tali remissio febris fieri consueuit. Sed simul hunc seruare C oportet, fame, & aquæ potu, & mulsæ potu, & succis serua, nihil fidens remissioni febriū. Quicunque autem talia habent signa, in mortis periculo sunt. Vbi verò hæc cognoueris, ita prædicere si lubet, contemplatus optimè.

Lingua aspera vi febris facta, ardentem febrem indicat, talem hyberno tempore fieri, longè periculosius est quàm alia anni parte, quia longiùs abest à D natura temporis, deliquiis animi crebris, & non omnino exiguis accedētibus, casus est lethalis: Quia morbus est maximus, tempori valde aduersus, cū facultatis debilitate, & materiæ qualitate maligna. Sed perrarum est, ex hac, aut vlla alia, quantumuis lethali (excipio eos quæ quarta die, aut citiùs interimunt) febre hominem mori, quin fiat vlla morbi remissio, vt iis qui adsunt, atque etiam vulgaribus medicis, videatur ægrotus iam habere meliùs, atq; adeò nonnunquam putantur in inclinatione vni-E uersali esse, & promittitur eis salus, & datur copiosior cibus. Hæc prohibet Hippocrates facere, noxium enim est & turpe: Quia re vera non minùs periclitantur ægroti cùm videtur melius habere quàm antea, nisi re vera meliùs habeant. Solent enim hæc quæ præter rationem subleuata sunt, maligniùs recire, & interimere ægrotos, non solùm cùm meliùs habere sint visi, sed & cùm liberati esse à febre, quinetiam nonnunquam cùm die decretorio, ac cum euacuatione, videatur esse liberati. Vt duo-F decimus ægrotus primi Epidemiōn, qui quum à septima die, post sudorem videretur coalisse sine febre, vndecima mortuus est. Sed & præter hunc, qui omnium maximè, videtur mihi potuisse medicis imponere, narrantur in Epidemiis quàm plurimi, qui integrum quaternarium manentes sine febre, deinde magnitudine febris periclitati sunt. Itaque est hoc singulare quoddam exemplum, eius quod in Aphorismo dicitur, his quæ non secundùm rationem leuant, non oportet cre-G dere; pleraque enim talium inconstantia sunt, & non valde permanere, neque morari solent. Itaque tota ratio fidendi, aut secus, hinc pendet, quòd secundùm rationem aut præter rationem fiat remissio. Fit autem præter rationem, quod sine causa. Velut nunc, si homo habens febrem

hybernam, per quam arescit lingua, cum deliquiis animi, repentè, neq; prægressa iudicatione vlla, neque cōcoctione, meliùs videtur habere, preter causam profectò id sit. Si enim leuiter ægrotaret, posset habere meliùs per paulatinam solutionem, aut iudicatio vlla antecessisset insignis. verùm morbus magnus & lethalis, citra concoctionem, & iudicationem non potuit verè sedari. Fallax ergo est ea remissio, neq; minus periclitatur nunc, quā prius: imò plus etiam, quia vt dicitur 2. Prædictionū, pernitiosa sine signis leuantia, mortem indicant: neq; minus est curandus, & continendus ægrotus in victu tenui, quàm priùs, neque minus prædicendum periculum. Et quantò homo videbatur iis qui aderant, meliùs habere, tantò honorificentius est Medico, periculum prædixisse. Qua ægrotus alioqui moriturus meliùs videatur habere, duplex est occasio, & duplex causa: Quidam enim qui acutis morbis conflictantur, & hactenus fluxionibus nōdum conquiescentibus, quæ in principiis morborū maiores sunt, affligebantur, nunc factis euacuationibus aliquibus, & firmatis in partibus succis, inter dies aliquos decretorios, diebus non decretoriis, videntur quiescere. Aliis grauissime iam affectis, & morti proximis, quod penè extinctus naturalis calor sit, videtur etiā esse extincta febris. Agnoscere hæc Medicus peritus debet, neq; decipi.

62 Ὁκόταν δ' ἐν πυρετοῖσι φοβερόν τι γίνηται περὶ πεμπταίοισιν ἐοῦσιν, ἢ κοιλίη ἐξαίφνης ὑγρὰ διαχωρήσῃ καὶ ἀψυχίη γίνηται, ἢ ἀφωνίη ἐπιλάβῃ, ἢ σπασμώδης γίνηται, ἢ λυγμώδης, ἐπὶ τούτοισι καὶ ἀσώδης φιλέει γίνεσθαι, καὶ περὶ ὑπορρίνιον καὶ μέτωπον ἱδρῶτες, καὶ αὐχένα ὄπισθεν τῆς κεφαλῆς. οἱ δὲ ταῦτα πάσχοντες θνήσκουσιν ἤδη εἰς μακρὸν πνευματωθέντες.

Cùm autē in febribus terribile aliquid quinta die fiat, vel aluus repentè humida deiciat, & deliquium animi fiat, aut vocis priuatio apprehendat, vel conuellatur, vel singultiat, & circa mustacem & frontem sudores, & ceruicem ab occipitio. Qui talia patiuntur, moriuntur spirituosi, non longè post.

Acutissimi pariter & pernitiosissimi sunt morbi, in quibus citò apparent quæ superuenientia signa vocantur, & ea sunt lethalia. Horrendum verò aut terribile dicitur de summè lethalibus. Quibus igitur horrendum aliquid primo quaternario fit, morbus exactè acutissimus, & pernitiosissimus est. Finit verò primum quaternarium quartus, & hic, quod ad diuinam cœlestemque causam attinet, afferret iudicationes morborum talium & pericula: verùm iudicat rarò, quia perpauci talium mouentur diebus paribus, & peculiaris materiæ motús, qui fit aliquo impariū qui adiacent illi, tertio dico, aut quinto, trahit ad sese iudicationes. Hanc ob causam sæpe fiunt hæc die quinto, quanquam non rarò etiā tertio. Ob id ergo dicit, quibus terribile aliquid quinta die fiat, moriuntur spirituosi, non longè post. Recenset verò vt exempla quædam quæ sunt terribilia: Vt si aluus repentè humida deiciat, & fiat deliquium animi (hæc enim est pessima iudicatio sine conferentia & tolerātia, sed affatim & repentè prosternens vires) Aut fiat vocis priuatio (aphonia enim sine manifesta causa fiens, internecionem indicat) vel conuellatur vel singultiat. Vtrunque enim horum ab ardente febre est lethale. Si horum quid accidat, significatur mors: si his accedat circa mustacem, hoc est, sub naso, seu inter nasum & mentum, & circa frontem, & ceruicem ab occipitio sudor, significatur iam iam imminere mortem, morituros que homines non longè post spirituosos. Quia talis sudor exolui iam, & expirare innatum calidum indicat. Spirituosos vocat Hippocr. eos qui spiritu sublimi respirant, qui toto simul corpore & naribus videntur respirare.

63 Ὁκόσοισι δὲ ἐν πυρετοῖσι τὰ σκέλεα γίνεται φυματώδεα, καὶ ἐγχρονιζόμενα μὴ ἐκπεπαίνηται ἐπιεόντων ἐν πυρετοῖσι, καὶ προσπέσῃ πνιγμὸς ἐν φάρυγγι, ἰσχνῶν ἐόντων τῶν περὶ φάρυγγα, καὶ μηδὲ πεπαίνηται, ἀλλὰ σβεσθῇ, φιλέει τῷ τοιῷδε αἷμα ἐκ τῶν ῥινῶν ῥέειν, καὶ ἢν μὲν πολὺ ῥυῇ, λύσιν σημαίνει τῆς νούσου· ἢν δὲ μή, μακρήν. ὁκόσῳ δ' ἂν ἔλασσον ῥυῇ, τοσῷδε χεῖρον καὶ μῆκος. ἢν δὲ τἆλλα ῥήϊστα γίνηται, προσδέχεσθαι τῷ τοιῷδε ἐς πόδας ἀλγήματα. ἢν δὲ ἅψηται τοῦ ποδός, καὶ ἐπώδυνος γινόμενος παραμείνῃ πυριφλεγὴς γινόμενος καὶ μὴ λυθῇ, κατὰ μικρὸν ἥξει καὶ ἐς αὐχένα ἀλγήματα, καὶ ἐς κληῖδα, καὶ ἐς ὦμον, καὶ ἐς στῆθος, καὶ ἐς ἄρθρον, καὶ τοῦτο δεήσει φυματῶδες γενέσθαι. σβεννυμένων δὲ τούτων ἢν αἱ χεῖρες ἐφέλκωνται, ἢ τρομεραὶ γίνωνται, σπασμὸς τὸν τοιόνδε ἐπιλαμβάνει, καὶ παραφροσύνη. ἀτὰρ καὶ φλυζάκια ἐπὶ τὴν ὀφρύων· καὶ ἐρυθήματα ἴσχει, καὶ βλέφαρον τὸ ἕτερον παρὰ τὸ ἕτερον παραβλαστάνει, καὶ σκληρὴ φλεγμονὴ κατέχει. καὶ οἰδέει ἰσχυρῶς ὁ ὀφθαλμός, καὶ παραφροσύνη μεγάλη ἐπιδιδοῖ. αἱ δὲ νύκτες μᾶλλον σημαίνουσιν ἢ αἱ ἡμέραι τὰ περὶ τὴν παραφροσύνην.

Quibus per febres crura fiunt tuberculosa, & facta diuturna, immanentibus febribus non sunt concocta, & incidit strangulatio in faucibus, tumore nullo circa fauces apparente, & non sint concocta, sed extincta, consueuit talibus sanguis ex naribus fluere, atq; si plurimum fluat, solutionem significat morbi, alioqui longitudinem, quanto autem minus fluit, tanto deterius & longius. Si autem alia facilia fuerint, expectare tali dolores in pedes, qui si pedem affecerint, & dolorosus permaneat, circum inflammatus, & non leuetur paulatim, peruenient & ad ceruicem dolores & in claui culam, & in humerum, & in pectus, & in articulum, & hunc oportet tuberculosum fieri. Extinctis verò his, si manus contrahatur, & tremulæ fiant, conuulsio talem apprehendit, & desipientia. Certè & phlyzacia in superciliis & rubores tenent, & palpebra altera ad alteram germinat, & dura phlegmone prehendit, & tumet vehementer oculus, & de-

sipientia

sipientia valde crescit. Noctes autem magis significant quàm dies ea quæ ad desipientiam pertinent.

Si cui est cum febre, tumor aliquis præter naturam, quacunque in parte, & manente febre euanescit; timor est ne in partem quampiam humor rapiatur: atque si tumore euanescente, pars alia dolere, vel aliter pati incipit, in eam timere raptum, est rationi consonum. Porrò cùm humor qui ex parte aliqua in aliam venit, & in ea neq; maturatur, neq; resoluitur tempestiuè, sed immoratur plurimùm, inde rursus rapiendum aliò, suspicio est probabilis: tuncq;, nisi quod aliud certius signum intercurrat, recursurum in eandem partẽ ex qua venit, meritò coniectes, quia eam partem debilem esse constat, cùm sit quæ primò laborauerit. Nam futurum esse abscessum, quocunq; ex morbo, cognosces (vt in Prognostico dicitur) ex morbi vltra constitutionem propriam productione, sine malis signis: Quã autem in partem fiet, qui expectatur, abscessus, ex his coniectabis: Primùm quidem, si quæ pars per morbum dolet, in eam fiet: deinde, si quæ est homini insigniter debilis: Post hæc, si qua ex parte iam antè humor mutatus est, in eã recurret: Postremò si nihil sit horum, in partes adenosas, aut articulos. Exitus autem humorũ, qui multos hac & illac abscessus faciunt, optimus esse cõsueuit, multas in partes dispergi, & in quemcunque abscessum portione aliqua insumpta, ita consumi longo tempore: pessimus verò in principem partẽ postremò, quæ longo morbo debilitata sit, impingere. Ex his facilè intelliges causam omnium quæ in hac oratione continentur, quæ quidem non vt necessariò, semperq;, sed neque vt casu, ac citra causam per se euenientia, oportet te accipere, sed vt rationem habentia optimam, quam possis ad alia quàm plurima transferre. Quibus igitur per febres crura sunt tuberculosa, & tubercula diuturna iam facta plusquã quis expectaret fore, manente febre extincta sunt, id est, euanuerunt, non concocta prius: quibus (inquam) hæc acciderunt, & incidit strangulatio in faucibus, nullo circa eas apparente tumore, talibus consueuit sanguis fluere ex naribus. Nam, quia febris manet cùm euanescunt tubercula, constat ea resoluta non esse, non sunt autem maturata, superest, vt aliò succi rapiantur. Si igitur in faucibus apparet strangulatio, indicatur eò rapi. Nullus verò tumor circa fauces apparet, non igitur impingunt in eam partẽ succi (non enim tanta copia acutissimam & grauissimam cynanchem faceret, nullo succo extra laryngem refuso) sed plenis canalibus sursum per eã partem repere: rectitudo ergo ferendorum succorum, fluxum ex naribus pollicetur, nisi per facultatis impotentiam, & cerebri debilitatem, aliquid grauius incidat: atque si plurimùm fluit, solutionem significat morbi. Nimirum ea euacuatio, est decretoria vt signũ, & causa, & cùm copiosè fluit, perfectè fit, atque solutionem morbi facit, & significat: alioqui (hoc est, nisi copiosè fluat) significat, vt alia omnia decretoria non decernentia, morbi longitudinem, nisi mors anticipet. Etenim quodcunq; tale decretorium pernitiosum aut longum, & quantò minùs fluit, tantò deterius est & longius, quia tantò est imperfectius & minùs indicans. Proinde vituperat toties Hippocrates stillas sanguinis ex naribus. Si igitur fluit sanguis ex naribus, sed parcissimè, ambiguum signum erit, mortem aut longitudinem indicans. Distingui ergo debet, vt alia omnia ambigua ex aliis signis. Si quæ alia lethalia, aut quod aliud valde lethale accedat, morietur paulò post, delirus aut conuulsus, si verò alia omnia facilia fuerint, qđ in Prognostico dicit, si cætera appareant vt in conualituro, longitudinem & iudicationem difficilem oportet expectare, quare & abscessus alios. Meritò igitur expectes humorem eo rediturum, vnde venit, in pedes igitur. Quare tali dolores in pedes futuros expectes: qui dolores si pedem affecerint, & pes maneat, hoc est, plus solito duret dolorosus, & circũ inflammatus, & non leuetur paulatim, vt scilicet solent ita affectę partes, fient rursum alij abscessus, & repulsis iterum sursum succis, peruenięt dolores in clauiculam, humerum, & pectus, & articulum (articulum antonomatice vocat coxã, is enim est magnus articulus) hæ enim partes solent tales abscessus excipere: possunt verò excipere & genua, & cubiti, & partes post aures, & aliæ his proximæ, solent verò sæpe excipere, quę hic dicuntur partes, atq; inter has coxa præcipuè ob magnitudinem articuli: iuxta quàm etiam tubercula oriri solent, qđ insinuat, dicens: & hunc oportet tuberculosum fieri. Hæc quoque, dolores scilicet dictarum partium, & tubercula, extingui possunt, paulatim iam tandẽ consumptis succis, aut rursum in alias partes conuersis: periculum autem est post tam diuturnã affectionem, ne membra præcipua iam fint adeo debilitata vt recipiant, atq; inter ea cerebrum maximè ex articulis paratum est recipere ob rectitudinem. Quod si euenit, accedent signa quæ passionem cerebri significent, vt conuulsio, & deliriũ, & oculorũ morbi: ij præcipuè, qui ex crassis succis fieri sunt nati, vt φλυζάκια, id est, pustulæ in superciliis, & rubores, & extuberantia palpebræ superioris, & phlegmone dura, hoc est, scirrhosa. Nam delirium & conuulsio læsiones sunt actionum quæ primò ad cerebrum referuntur: oculus verò tantam rectitudinẽ & viciniam habet cum cerebro, vt eius mala optimè soleat indicare. Dicit tandem, bis noctibus magis quàm diebus crescere desipientiam. Nimirum cerebri passiones omnes quæ ex succorum in eo redundantia pendent, augentur noctibus, ob somnum, & ob ipsam noctem quę causa est analoga somno, grauans scilicet caput & succos intrò pellens. Hanc ipsam ob causam euenit morbos oculorum augeri noctu, vt idem Hippocrates docet 5. Epid. non longè à fine. Nimirum oculi laborant cum cerebro, quare cùm cerebrum nocte lædatur, necesse est lædi & oculos.

---

63. *Τὰ δὲ σημεῖα μάλιστα γίνεται πολλὰ ἐπὶ τὸν περισσὸν ἀριθμὸν, ἢ ἐπὶ τὸν ἄρτιον. ὁκοτέρῳ δ' ἂν τούτων τῶν ἀριθμῶν γίνηται, ὀλέθριοι ἐπιγίνονται.*

Signa autem multa potius fiunt in numero impari quàm pari, vtrouis autem horum numerorum fiant, pernitiosi superueniunt.

Dies impares vocari Hippocrati eos qui sunt iudicatorij, dictum est sępe, accidere verò multò plura signa iis diebus, quã non iudicatoriis, manifestũ est: siquidẽ hoc non de pathognomonicis intelligi

debet, cùm hæc cum ipso morbo incipiant & permaneant, sed de superuenientibus, quæ sunt salutis aut mortis, aut decretoria, hæc verò vtraq; in iudicatoriis morbi accipiunt: talibus enim accidunt nō solùm iudicationes, sed & mutationes insignes in melius aut deterius, quæ superuenientibus mutationibus insignibus, concoctionis aut contrarij, aut signis salutis aut mortis, agnoscuntur. Itaq; signa diebus iudicatoriis superueniūt, potius quàm aliis. Sed quod addit, est animaduersione dignum. Videtur enim dicere, nihil referre ad iudicationē, quali die fiant, sed solùm qualia signa sint. Siquidē dicit, vtrouis horum numerorum fiant signa, pernitiosi superueniunt. Intelligi certè hoc debet de signis pernitiosis, nō enim quibuscunq; signis superuenit morbus pernitiosus, sed solū pernitiosis. Itaq; dicit, vtrouis numero fiant pernitiosa signa, pernitiosum morbū superuenire, quasi nihil referat, quo numero fiant. At verò hoc alienum est à veterū sententia, celebratissimum enim est à Galeno, firmiores esse significationes, quę diebus decretoriis fiant quàm quæ aliis, & signa mala tunc esse deteriora, & bona meliora. Atq; adeò Hippocr. ipse toto opere Epidem. in historiis curauit narrare præcipuè quæ contemplabilibus diebus fierent signa, quasi illis diebus maiorem habeant vim. Proinde oportet intelligere, Hippocratem non negare, facere aliquid diem ad significationem, sed asserere, non adeo facere, vt pernitiosis, quòd non accidant die impari, non superueniant morbi pernitiosi: quin potius, vtrouis numero fiant signa pernitiosa, superuenire morbos pernitiosos: quia signa pernitiosa, etsi ob diem possint plus aut minùs talia fieri, tamen quia per se sunt talia, semper sunt talia: quia quod inest per se alicui, semper inest. Igitur signa pernitiosa vtrouis die fiant, significant morbos pernitiosos.

---

64 Τοὺς τοιούτους δὲ ἢν μὲν ἐξ ἀρχῆς φαρμακεύειν προαιρῇ πρὸ τῆς πέμπτης, ἢν βορβορύζῃ ἡ κοιλίη. εἰ δὲ μή, ἐᾶν ἀφαρμάκευτον εἶναι. ἢν δὲ διαβορβορύζῃ, καὶ τὰ ὑποχωρήματα χολώδεα ᾖ, σκαμμωνίῃ ὑποκάθαιρε μετρίως. τῇ δὲ ἄλλῃ θεραπείῃ, ὡς ἐλάχιστα προσφέρειν πόματα καὶ ῥοφήματα, ἵνα βελτιόνως ἔχῃ, ἢν μὴ ὑπερβῶσι τὴν τεσσαρεσκαιδεκάτην, ἐπαρκέοντες.

Hos si ab initio purgare volueris, ante diem quintū facito, si murmurauerit venter, sin minùs, à medicamentis abstineto. Si autem murmurauerit, & deiectiones biliosæ sint, scammonia subpurga mediocriter. Quod verò ad aliam curationem attinet, quàm minimum offerre tum cibos, tum sorbitiones, vt melius habeant, nisi decimamquartam fuerint egressi.

Hoc ad curationem omnium acutorum morborum videtur mihi pertinere, nihil enim est aliud, quàm quod in Aphorismis generatim dicitur. Nam quod illic dixit, Inchoantibus morbis, si quid videtur mouendum, hoc hîc, hos si ab initio purgare volueris. Nimirum voles purgare, cùm videtur, atque tunc inchoantibus morbis, hoc est, ab initio facies. Videri autem debet, cùm materia turget, neque solùm cum verè ac propriissimè turget, hac & illac reA ciprocè acta, sed vtcunque succi quieti non sint, & ex parte in partem ferantur, præcipuè cùm ferantur versus ventrem: nam quo vergit natura succus per loca conferentia, eò oportet ducere. Itaq; murmurare ventrem, & deiectiones biliosas apparere, non propriissimam, turgentiam tamen quandam significat, ferri enim bilem sponte versus ventrem. Cùm ergo hęc apparent, meritò voles ab initio purgare. Debes verò id facere citò. Nam medicari oportet in valde acutis, si materia turget, eadem die, B tardare enim in talibus, malum est. Hîc non de valde acutis solùm, sed de acutis omninò agitur, neq; de turgentia exquisitissima, proinde eadem die fieri, neque perpetuum, neque necessarium, illud tamen firmum ratumq; sit, non esse cunctandum, sed vbi visum fuerit ab initio purgare, faciendum citò. Nunc hoc citò definit, dicens, faciendum intra primum quaternarium. Satis enim festinatur, cùm intra primum morborum impetū, qui quatuor dierū est, fit. Itaque dicit, ante diem quintum, hoc est, in- C tra primum quaternarium.. Constat verò hoc, & primo, & secundo, & tertio, & quarto, fieri posse: rarò verò vltra hos fieri debet, quia in acutis plerunque mox à primo quaternario firmantur succi, & retinentur concoquendi. Proinde intra hos dies, si dicta signa affuerint, purgare oportet scammonea, quia bilē subducit. Constat verò, quòd & alio quocunque cholagogo, nominauit autem hoc vt nobilissimum. Non oportet autem vehementem hac occasione fieri purgationem, quia cùm biliosa sint ex- D crementa, & sponte sua ferantur in aluum, mediocris sufficiet, & in vehementi erit periculum superpurgationis. Vt ergo melācholicos iubet vehementer, ita biliosos mediocriter purgari. His intra primum quaternarium actis, quod ad reliquam curationem attinet, à quinta vsq; ad quatuordecimam oportet quàm minimū offerre, tum cibos, tum sorbitiones, vt ægroti meliùs habeant. Sed dices, videri deesse plurima ad talium curationem, ac proinde doctrinam hanc admodum mancam. Certè nō E est, sed apertè aut per insinuationem, tota acutorū curatio perfectè traditur, & ea optima, atque Hippocr. dignissima. Quod vt intelligas, scias duas esse occasiones præcipuas, vtendi auxiliis magnis, & nobilibus, in acutis morbis: principium, cùm adhuc multitudine laborat corpus, & succi nondum sunt firmati: & inclinationem, cùm iam concoctione perfecta, vis cōcoctrix cedit expultrici. Reliquis temporibus, quæ inter hęc sunt, melius est quietem agere. Tunc enim natura nullis euacuationibus ad- F miniculatur, quia retentioni & concoctioni studet. Hanc ergo tu debes iuuare quiescēs: sit autem hoc quiescere, nihil aliud quàm curare, vt victus rectè instituatur, & obseruetur. Quod vt doceat, dicit, quàm minimū offerre cibi & potus, hoc est, vt præbens id cum quo possit durare, & si quid errati casu incidat, sustinere, præbeas quàm minimum (his etiam tu adiunge alias omnes cōsiderationes ad victum probe instituendum necessarias) nisi decimā quartā fuerint egressi. Nomine decimæ quartæ in- G telligit diem decretorium cuiusq; morbi. Meritò verò si nominatim dicenda dies quæpiam fuit, huius potiùs meminit, quia est finis acutorum maximè communis. Itaq; perinde est dicere, nisi decimam quartā fuerint egressi, ac si diceret, vsq; dum inclinare cœperint, tunc enim & redeundum ad euacuatoria

cuatoria est, nisi sponte iudicentur, & augendus cibus, & si quid intéperiei partib. hæsit, corrigendū.

67 Ὁκόταν πυρεσσοντι τεσσαρεσκαιδεκαταίῳ ἐόντι ἀφωνίη προσγένηται, οὐ φιλέει ἥκειν λύσις ταχείη, οὐδ' ἀπαλλαγὴ τοῦ νοσήματος γίνεσθαι, ἀλλὰ χρόνον τῷ τοιῷδε σημαίνει. ὁκόταν δὲ φανῇ ἐπὶ τῇ ἡμέρῃ ταύτῃ, μακρότερον ξυμπίπτει.

Cum febricitanti decimaquarta die aphonia accesserit, non consueuit solutio cita neq; morbi decessio fieri, sed tempus significat: cum autē apparuerit hac die, diuturnius coincidit.

Aphoniam quatuordecima die accidentē, significare dicit morbi longitudinem, ac multò magis cùm ea die contigit, quàm cùm vlla alia. Intelligi autem debet hoc, si reliqua omnia promittant salutem. Nam cùm aphonia per febres continuas sit signum adeo lethale, si quod aliud ex lethalibus ei accedat, significabit citam mortem, si autem nullū, tardius aut liberabitur aut morietur, vt facultas magis aut minus constabit. Ponit verò nunc Hippoc. aphoniam solam, meritò ergo intelliges, nullo alio lethalium accedente: hęc verò significat ita, quia signum lethale est, & quodcuq; tale, cui reliqua omnia renuunt, significat longitudinem. (Itaq; & in quocunque alio lethali, eadem ratione prædicendi vti posis) præcipuè verò in die decretorio, quia tali die significationes omnium signorum firmiores fiunt. Inter decretorios verò quatuordecimo maximè apparentia diuturnitatem significant, quia acutorum exactè is vltimus finis est. Si igitur exactis omnibus acutorum finibus, incipiunt longitudinis signa denuo apparere, maior significatur pductio, quàm si priùs apparuissent.

66 Ὁκόταν δὲ πυρεσσοντι τεταρταίῳ, ἡ γλῶσσα ἐκπεπαραγμένα διαλέγηται, καὶ ἡ κοιλίη χολώδεα ὑποχωρέῃ ὑγρὰ, φιλέει παραληρεῖν ὁ τοιόσδε, ἀλλὰ χρὴ παραφυλάσσειν παρεπόμενον τοῖσιν ἀποβαίνουσι.

Cum febricitanti lingua quarto die conturbatè loquitur, & aluus egerit biliosa humida, talis delirare consueuit. Sed oportet obseruare quod succedit eueniuntibus.

Perturbata loquela in febribus acutis cum alui egestione biliosa, significat bilem redundare, & in caput efferri. Nam cū perturbatè loqui posit quis, ob mētis perturbationem citra corporalem vllam pasionem linguæ, aut ob laxitatem ipsius linguæ penitius irrigatæ pituita, aut etiam ob bilem pungentem, & conuulsoriè facientem linguæ musculos moueri, accedens deiectio biliosa, in bilem potius iubet eius pasionis causam reiicere, nulla cùm sit potior ratio agnoscēdi speciem succorum, qui in corpore redudant, quàm ab exeuntibus: redundante verò in corpore bile, linguam titubare, eius lationem significat in caput. Quòd verò id quarto die eueniat, ob diei iudicatoriam naturam prognosticum confirmat, & quod tam citò mutatio ea in deterius fiat, significat magnā morbi acutiem: hinc verò quid supereſt aliud, quàm vt phreniticus homo fiat & deliret: nisi valde firmam habeat virtutē, quæ a cerebro vehementer repellens, aut in aluum copiosè retrudat, aut per nares emittat, antequam malum firmetur in phrenitidem: atqui quoniā potest ita fieri, Hippocrates, qui, si quis animū aduertat, vel prudentiam ad res gereudas nos semper docet, nō vult, vt mox feramur præcipites in prognosticum, affirmàtes, futurum vt deliret. Sed oportet (inquit) obseruare, quod succedit euenientibus. Euenientia vocat nunc, signa superuenientia, cuiusmodi sunt, loquela illa pertnrbata, & fluxus alui biliosus: oportet obseruare quid his succedat, ipse enim decursus, quòd futurum est, indicabit. Itaque prudentiæ gratia, oportet dictis signis non omnino fidere, sed adiungere eis alia, quę posterius superueniant. Nam si deliraturus sit, aluus supprimetur, ac fortasse vrina reddetur tenuior, & stillæ sanguinis fient, & rubri oculi, instabiles, aut inconsuetes, & venabitur muscas, & ex taciturno loquax, aut ex loquaci fiet taciturnus, aut quędam horum fient: Sin minus, aluꝰ fluet copiosiùs, loquela fiet expeditior, & cætera omnia inclinabunt ad sapientiam.

67 Θερινῆς καὶ μετοπωρινῆς ὥρης ἐπὶ τῶν ὀξέων, αἱμαῤῥαγίας ἀπόστασις ἐξαπίνης, συντονίην καὶ πολλὴν φλεγμασίην κατὰ τὰς φλέβας δηλοῖ, καὶ ἐς τὴν ὑστεραίην λεπτῶν οὔρων ἐπιφάσιας, καὶ ἢν ἀκμάζῃ τῇ ἡλικίῃ, καὶ τὸ σῶμα ἐκ γυμνασίων ἢ εὐσαρκώσιος ἔχῃ, ἢ μελαγχολικὸς, ἢ ἐκ πόσιος χεῖρες τρομεραὶ, καλῶς ἔχει παραφροσύνην προειπεῖν, ἢ

68 σπασμόν. ἢν μὲν ἐν ἀρτίῃσιν ἐπιγένηται, βέλτιον. ἐν κρισίμῃσι δὲ ὀλέθριον, ἢν μὴ πολὺ ἅλις ἀποσυθὲν αἷμα ἐξόδους ποιήσηται τῆς πλεονεξίης κατὰ ῥῖνας, ἢ κατὰ ἕδρην ἢ ἐμπυήσιος, ἢ μεταστάσιος, ἢ ἀποστάσιος, ἢ πόνους ἐν τῷ ὑποχονδρίῳ, ἢ ἐς ὄρχιας, ἢ ἐς σκέλεα. περιφυσίτων δὲ τούτων, ἔξοδοι γίνονται πτυσμάτων παχέων οὔρων, λείων, λευκῶν ἔξοδοι.

Aestiuo & autumnali tempore, in acutis sanguinis destillatio repentina contentionem & magnam inflammationem circa venas, significat, & in posterum diem vrinas tenues futuras, atq; si ætate florescit, & corpore exercitato, aut bene carnosus sit, aut melancholicus, aut ex potu manus tremulæ, bene habet desipientiam prædicere aut conuulsionem, atq; si paribus diebus superueniant, melius: in iudicatione verò pernitiosum, nisi multus satis effusus sanguis viam redundantiæ fecerit per nares, aut per sedem, aut abscessus, aut permutationes, aut dolores hypochondriorum, aut in testes, aut in crura. Coctis autem his, viæ patent sputis, & vrinæ crassæ læues & alba.

Sæpe vituperauit Hippocrates in Epidem. præcipuè, & Prorrheticis, stillas sanguinis ex narib. per febres continuas, præcipuè verò die quopiam decretorio accidentes: nunquam affectionem significent docet, dicens, significare συντονίην καὶ φλεγμασίην, interpretātur pleriq;, robur & ardorem, obscuram & difficilem reddentes sententiā: nihil enim significat minùs hoc signum quàm robur, lethale cùm sit.

Sed *συντονίη* significat tentionem, *φλεγμασίη* ardorē, constat verò ardore cum tentione venarum significari affectum in eis phlegmonosum, quasi venæ tenentur, laborante homine lassitudine phlegmonosa. Itaq; dicit, stillas sanguinis è naribus fieri, cùm sanguis redundat in venis capitis circa nasum, & ob malignam qualitatē, vel quòd per facultatis expultricis debilitatem, longam moram illic trahens inflammet ipsas venulas & earum oscula, quæ inflāmata minùs iam possunt deponere, quia ob tentionem fibrarum, minùs potest facultas niti, irritātur verò assiduè, & eā ob causam destillatio fit crebra, nulla tamen copiosa effusio. Hæc affectio æstiuo & autumnali tempore fieri solet, quibus scilicet temporib. morbi acutissimi & periculosissimi. Vere enim fluxus sanguinis boni & copiosi consueuerunt fieri, tentati & maligni æstate & autumno potiùs, cùm febres acutæ, & facultates languidæ sunt. Atqui, etsi hic lethalis casus sit, non proinde non fiet, vt multi ex eo conualescant. Neq; enim lethale dicit, quod solis morituris inest, sed ex quo mori solent multi, etsi plures etiam liberētur. Proinde hic casus tres exitus habere potest, pessimū, vt qui ita ægrotat, cum delirio aut conuulsione moriatur: optimum, vt soluta phlegmone venarum, & roborata virtute, copiosus tandem aliquis ex naribus fluxus fiat, aut repulsus ex supernis, qui per eas partes exire nō potuerit, per hæmorrhoidas exeat, aut mulieri per vterum: mediocrē, vt abscessus aut permutationes faciat. Abscessus dicitur collectio humoris in partem aliquam: permutatio, est morbi in morbum mutatio, euenit eidem rei esse vtrunque, cùm superueniente abscessu soluitur morbus prior. Vtrunuis accidere potest in hoc morbo, soluta enim, aut non omninò soluta febre, possunt succedere dolores hypochōdriorum, multitudine succorum eò collecta, aut abscessus possunt fieri in testes, aut in crura, ita etiam in coxā, aut alios articulos, aut partes laxas. Porrò hi abscessus possunt manere durati & incurabiles, vt sæpe factū vidimus, aut solui paulatim, materia cocta & enacuata per sputa, aut effusione multæ vrinæ crassæ & albæ, & læuis: nam velut, quibus speratur abscessum futurum ad articulos, liberat ab abscessu vrina multa, crassa & alba facta, ita quibus abscessus est factus, eius solutionis fit causa. Dicuntur verò hìc crassæ, læues & albæ, non quę crassitie mediocres, habētes albas & lęues subsidentias, sed quæ crasso lacti similes, tales enim sunt quæ à crassis succis corpus purgant, & quæ ꝓ fluxu sanguinis, qui in morbi initiis defecerit, solēt postremò superuenire, vt aphorismo citato dicitur, qui est 74. Sectionis quartę: ex tumore testiculorū expectabis potius sputa, ex hypochondriis aut cruribus vtrumuis: nam vt 2. Epid. dicitur, tussis sedat testium tumorē. Hos exitus cùm habere possit ꝓposita affectio: pessimum maximè timebis in iuuenibus, & corporibus plenis, exercitatione bene nutritis, & bene carnosis & in atrabiliariis, & vinosis, quibus ex pōtu vini solent manus esse tremulæ, vt extremè senibus, nam iuuenes ob caliditatem temperamenti acutiùs ęgrotant, & periclitantur magis à raptu humorum in caput, bene carnosi, periclitantur ob copiam sanguinis, & caliditatem naturalem: atrabiliarij, omniū maximè sunt parati ad deliria ob humoris naturam, sed & ad conuulsiones, ob siccitatem & duritiem neruorū: iam verò vinosi, & temulenti, omnium maximè periclitantur delirare & conuelli, quacunq; ex causa. Sunt enim eis mens & neruorum genus maximè læsa. His igitur delirium timebis & conuulsionem, quibus nihil erit hotum, abscessus meliores. Significationem stillatum malignarū, auget vrina, die sequenti reddita tenuior, quia vt in phreniticis, ita in paratis delirare, vrinam aquosam reddi, suspicionem auget, fit siquidē succis sursum euntibus. Proinde dicit, significare in posterum diem vrinas tenues futuras, non ita quidem vt necesse sit, post stillas mox fieri, sed q; soleat, nimirum eadem causa quæ stillas fecit, nata est tenuitatem vrinæ facere, raptus scilicet succorū in superna.

Πυρετῷ λυγγώδει, ὀπὸν σιλφίου, ὀξύμελι, δαῦκον τρίψας, πιεῖν δίδου. καὶ χαλβάνην ἐν μέλιτι, καὶ κύμινον ἐκλικτὸν, καὶ χυλὸν πτισάνης ἐπιτυτέοισι ῥοφέειν. ἄφυκτος δὲ ὁ τοιοῦτος, ἢν μὴ ἱδρῶτες κρίσιμοι καὶ ὕπνοι ὁμαλοὶ ἐπιγένωνται, καὶ οὖρα παχέα καὶ δριμέα καταρραγῇ, ἢ ἐς ἀπόστασιν στηρίξῃ. κόκκαλος καὶ σμύρνα, ἐκλικτόν. πίνειν δὲ τούτοισι διδόναι, ὀξύμελι ὡς ἐλάχιστον· ἢν δὲ διψώδεες ἔωσι σφόδρα, τοῦ κριθίνου ὕδατος.

Febri singultuosæ, succū silphÿ, oxymeli, daucum terens potandum da: & chalbanum in melle, & cyminum in eclegmate, & succum ptisanæ sorbendum. Euadere autem huiusmodi non potest, nisi sudores decretorÿ, & somni æquales superueniant, & vrinæ fluxerint crassæ & acres, aut in abscessum firmetur. Nux pinea & myrrha in eclegmate. Potandum verò his da oxymeli perquam exiguum: si autem siticulosi vehementer sint, aquam hordei.

Febris singultuosa non est, cui singultus aliquando accedit, neque cui in extremo iam vitæ constituto homini (ita vt fit) superuenit, sed quam à principio ac semper, aut semper ferè comitatur. Hanc Galenus & eo iuniores, non ponunt in differentiis febrium, sed ponerēt in tractatione de febribus cum accidentibus. Accidente enim quodam distinguitur ab aliis: verùm veterrimi qui partitiones morborum non deduxerant ad tam exactum, multas differentias statuebant ductas ab accidentibus, velut febres sudatorias, & febres laboriosas & huiusmodi. Esse febrem hanc grauem & periculosam, inde intelliges, quòd Hippocr. dicit, euadere autem qui ita est affectus, non potest, nisi superueniant sudores decretorij, & reliqua. Causa autem est, quia necesse est abundet multus malignusq; succus, isq; imbibitus in membranis ventriculi, qui per sese periculosus est, accedente verò continua & acuta febre, magnam etiam copiam subesse toto corpore, ac præcipuè circa internas partes, significat. Nam singultus ille ab inanitione non erit (vt fortasse qui post dies multos, confecto iam ab ardente febre, superueniret) cùm ab initio febrē comitetur, ac multò minùs à flatu (dissolueretur enim ab ipsa febre) cùm toto morbi tempore perseueret, superest vt eā habeat quam diximus causam, & vt ob id febris periculosa, & curatu difficilis sit. Docet verò hìc Hippocrates

pocrates non omnem curationem: nam frictionũ, A vomitionum, & clysterium meminisset, ac si res exigeret, etiam missionis sanguinis: sed eam præcipuè curationis partem, quæ ad hãc febrem maximè accommodatur, & ab ea, quæ talis est, indicatur, oīmi rum à propria causa singultus: ea cõsistit in vsu potionum, & eclegmatum resoluentium, & discutientium vehementer, & extrahentium, ac extergentium, vt partim extracti detersiq; succi ex membranis vomantur, aut deiiciantur: partim discusfi vehementer, exsudentur, aut mictione reiiciãtur. B Huiusmodi sunt succus silphij, & puluis seminis dauci, potus ex oxymelite, velut si vtriusq; drachmę semissem des, ex oxymelitis vnciis duabus aut trib⁹, cum decocto aliquo ad eandem rem accommodato, vt fortè cum decocto calaminthę, vt tenuior reddatur potio: & eclegma ex melle despumato cũ galbani & cymini momento: habemus etiam multa a-73 lia in officinis, quibus hoc casu rectè vtemur, velut serapium ex mentha aromatizatum, aut ex absinthio amaro (ponticum enim vi extergendi caret) C cum diatrion pipereon, aut diacalaminthes, aut dia74 spolitico. Quinetiam censeo hoc casu Theriacæ, & Mithridatici, esse salutarem vsum, ac fortasse etiam erit vtile, hos ad sudorem cogere decocto ligni sancti, eum rebus stomachicis parato. Nã vt dicit Hip-75 76 pocrates, liberari non possunt, nisi sudores decretorij superueniant, hoc est, copiosi cum bona tolerantia & conferentia (quæ sigoificabunt tibi somni æquales, id est, placidi, non interrupti) & vrinæ fuerint crassæ, hoc est, multitudine succorum pertur- D batæ (noo enim profectò crassæ & mediocres, vt quidam interpretantur) & acres, hoc est, mordaces, vt ipse ęgrotus morderi se sentiat (indicat enim hoc, acrium aut salsorum euacuationem) aut in abscessus firmetur malum, vt scilicet solent alij morbi graues & difficiles, à quibus homines euadũt. Cùm ergo sine his euadere noo posfint, hæc si non fiant, facere oportet, vt ab eodem Hippocr. 6. Epidem. dicitur. Eadem intentiooe iubet Hippocrates dari ec- E legma ex nucibus pioeis, cum myrrha, quod parari potest ex ipsis nucibus cum totis spbærulis pineis, aut ex nucleis nucum pinearum, incoctis in melle, immisso puluere myrrhæ, quem possit recipere, ne sit omnino abominabile. Efficacius est, quod ex exiguis, & resinosis sphęrulis paratur, pollet vehementi extersione. Vsus huius medicamenti præcipuus est ad thoracis morbos, quibus vehementi extersione est opus, vt procedente sermone videbimns, vt suspicer, velut etiá Galen. casn incidisse verba hæc F in hunc locum, alioqui scribenda priùs aut posteriùs, in disputatiooe de thoracis morbis. Quanquá & ad singultientem ventriculum, sit hoc non parũ vtile, ob extersionem. Scimus enim resinã bene expurgari ventris membranas. Reliqua huius orationis pertinent ad victum. Dat enim pro cibo sorbitionem ex ptissana, vt scilicet in aliis acotis febrib⁹, daret verò, arbitror, Hippocrates nõ simplicẽ ptissanam, sed paratam cum anetho, aut porro, aut re alia incindendi vim habente, vt solitam esse parari G antiquitus auctor est Galeo. pro potu dat oxymeli perquàm exiguum, valde scilicet dilotnm, ne acetũ mordeat ventriculum alioqui singultieotem, & vt sit potui idoneom. Si verò sint ægroti valde siticulosi, ferre non poternnt potum oxymelitis (auget enim sitim vt lib. 3. dicębatnr) quare tunc dare iu-

A bet decoctum hordei, quod sitim aliqua ex parte soletur. Fuerit verò expediens, hordeum in aceto prę macerare, ant aceti tantillum adiicere, quia sitim sedabit streuuiùs, & incindet pariter ac exterget, atque ita, magoa ex parte, cum dictis medicamentis conspirabit, obsistens tamen ardori, ne is plus quam ferri possit, augeatur.

---

72 Τὰ δὲ περιπλευμονικὰ καὶ πλευριτικὰ ὧδε χρὴ B σκέπτεσθαι, ἢν ὀξύς τε ὁ πυρετὸς ᾖ, καὶ τὰ ὀδυνήματα τοῦ ἑτέρου πλευροῦ ἢ ἀμφοτέρων, καὶ τοῦ πνεύματος ἢ ἀναφερομένου, ἢν πονέῃ καὶ βῆχες ἐνέωσι, καὶ πτύσματα αἰέει πυῤῥὰ, ἢ πελιὰ, ἢ καὶ λεπτὰ, καὶ ἀφρώδεα, καὶ ἀνθηρὰ, καὶ εἴ τι ἄλλο διάφορον ἔχοι, παρὰ τὰ μεμαθηκότα τούτοισιν, οὕτω χρὴ διάγειν. ἢν 73 μὲν ὀδύνη ἄνω περαίνει πρὸς κληΐδα, ἢ περὶ μαζὸν, ἢ περὶ βραχίονα, τάμνειν χρὴ τὴν ἐν τῷ βραχίονι φλέβα τὴν ἔσω, ἐφ᾽ ὁκότερον ἂν ᾖ τῶν μερέων, C 74 κατὰ τόδε. ἀφαιρέειν δὲ κατὰ τὴν τοῦ σώματος ἕξιν, καὶ ὥρην, καὶ ἡλικίην, καὶ χροιὴν, πλεῖον καὶ θαρσέων, ἢν ὀξὺ τὸ ἄλγημα ᾖ, ἄγειν πρὸς λειποψυχίην. ἔπει-75 τα ὑποκλύζειν μετὰ τοῦτο. ἢν δὲ ὑπὸ κάτω τοῦ θώρη-76 κος ᾖ τὸ ἄλγημα καὶ συντείνῃ λίην, τῷ πλευριτικῷ τὴν κοιλίην ὑποκάθαιρε. μεσηγὺ δὲ τῆς καθάρσιος, μηδὲν δίδου. μετὰ κάθαρσιν δὲ ὀξύμελι. φαρμακεύειν δὲ τεταρταῖον. τὰς δὲ ἐξ ἀρχῆς τρεῖς ὑπο- D κλύζειν, καὶ ἢν μὴ κουφίζῃ οὕτως, ὑποκάθαιρε. φυλακὴ δὲ ἔσω, ἕως ἀπυρέτου καὶ ἑβδόμης. ἔπειτα ἢν ἀσφαλὴς δοκέῃ ἐὼν, οὕτω χυλῷ ὀλίγῳ καὶ λεπτῷ τὸ πρῶτον σὺν μέλιτι μίσγων, δίδου. ἢν δὲ ἀνάγηται ῥηϊδίως, καὶ εὔπνοος ᾖ, καὶ ἀνώδυνος τὰ πλευρὰ, κατὰ σμικρὸν παχυτέρῳ τε καὶ πλείονι, καὶ δὶς τῆς ἡμέρης.

Peripneumonica autem & pleuritica ita o- E *portet considerare, an acuta febris sit, & dolores lateris, aut alterius aut vtriusq;, atque an doleant, cùm spiritus sursum fertur, & tusses insint, & sputa educantur ruffa vel liuida, aut tenuia, & spumosa, & florida: atq; si quid aliud diuersum his habeat, præter ea quæ didicimus, ita oportet deducere. Si dolor sursum penetrauerit ad claiuculam, vel ad mammam, & bra-* F *chium, secare oportet venam internam in brachio, quacunque parte dolor sit, secundùm eam: auferre verò secundùm corporis habitum, & anni tempus, & ætatem, & colorem: ampliusq; confidenter, si acutus sit dolor, vel ducere vsque ad deliquium animi. Deinde post hæc clystere vti. Si verò sub thorace dolor sit, & infestauerit valde, aluum pleuritico subpurga, in medio autem purgationis nihil da, post purgatio-* G *nem autem oxymeli. Pharmacum autem dabis quarto die, tribus primis diebus clysterem submittere, atque si non leuetur ita, subpurga, custodia deinde sit vsque dum sine febre fiat, & septima dies sit, deinde si in tuto esse videatur, pri-*

mum cremorem exiguum, & tenuem, & melle conditum, præbe, si verò reuocetur facilè & facilè spiret, & sine dolore sint latera, paulatim crassius & plus, & bis in die.

Repetitionem facit Hippocrates, multorũ quæ dicta antea sunt, neque sanè proinde censendum est, absurdam tractationem esse, & Hippocrate indignam. Nam multis repetitionibus vtuntur etiam probatissimi auctores, maximè cùm ad finem iam properat disputatio Neque sanè hæc repetitio quę in manibus est, sit omnino inutilis, nam etsi pleraque dicta antea sunt, quæ ad agnitionem & curationem peripneumoniæ & pleuritidis pertinent, quædam tamen non inutilia adduntur nunc, quæ fuerant antea prætermissa, multa alia dicuntur aliter, quæ intelligere erit ex vsu, vt quæ partim idem, partim diuersum aliquid contineant. In primis hîc quoque, velut & in secundo libro, videtur mihi peripneumonica & pleuritica vocare, nõ exquisitam solùm & peripneumoniam & pleuritidem, sed nothas etiam, ac denique dolores quoscunque, qui videantur latera aut thoracem obsidere. Nam, vt sæpe monui, non erat eo tempore ducta morborum partitio ad tam exactum, neque Medicina adeò recesserat ab Empirica, vt solis pathognomonicis signis definirent, sed syndromas facerent signorum, coniungentes cum pathognomonicis etiam assidentia & superuenientia. Velut nunc peripneumonicam aut pleuriticam passionem esse dicit (hæc à se inuicem interim non distinguens) si acuta sit febris, & dolores lateris, aut alterius, aut vtriusq; (speciem doloris non definit) atque si doleant cùm spiritus sursum fertur, & tusses insint, & sputa educantur, ruffa vel liuida, aut tenuia, & spumosa, & florida hoc est rubicunda, aut variegata, aut aliam præter dictas differentiam habentia. Hęc est syndrome quam hoc loco describit. Constat verò, sputa huiusmodi neque peripneumoniæ neque pleuritidi esse pathognomonica, sed vtrique superuenientia. Sed mireris, cur dicat, an doleant cùm spiritus sursum fertur, fertur enim spiritus sursum in expiratione, solent verò pleuritici dolêre multò magis in inspiratione cùm dilatatur thorax. Intelligendum verò est, Hippocratem hîc loqui de dolore, qui sentitur tussiendo, qui magnus esse solet, fit verò tussis expiratione vehementi, proinde dolorem tussis dicit fieri in latione sursum spiritus. Post syndromen accedit ad curationem, quam non exorditur à fomentis vt lib. 2. fecit, sed prætermissis his, quæ tentandi gratia admouebantur, à missione sanguinis & ex purgatione, adhibens eandem distinctionẽ dicens: Si dolor sursum spectet, mittendum sanguinem ab interna vena cubiti. Explicat nunc multò magis qua ex parte, dicens, quocunque latere dolor sit, eo esse mittendum sanguinem. Superioribus annis cùm velut è Cimericis tenebris cœperunt Galeni & Hippocratis opera emergere, plurimùm altercatum est Medicis, qua ex parte sit secanda pleuritica vena, quoniam Auicenna, & alij ferè omnes Arabes ex contraria secandam contendunt. Verùm iam omnibus ferè ventum est in sententiam Græcorum, secaturq; iam vbique in brachio lateris affecti. Quantitatem mittendi sanguinis lib 2. definiuit coloris mutatione, nunc corporis habitum, anni tempus, & regionem, & colorem hominis, iubet

A considerare: quod inconstantiæ, quin & contradictioni, imputat Cælius Aurelianus, verùm fallitur. Nihil enim repugnans continent hęc loca, quin potiùs deficeret fortassè aliquid doctrinæ, nisi hæc illis adderentur. Non enim profectò omnes sustinẽt vsque ad mutationem coloris missionem sanguinis, neque pleuriticis omnibus eadem quantitate potest detrahi, sed cùm Hippocrates iubet mitti sanguinem vsque ad mutationem coloris, si fieri possit, intelligit, quosdam enim priùs vel examina-

B ueris, tunc ergo considerare debes omnia quæ ad hominis naturam & res non naturales quibus vtitur, spectant, vt in ea omnia respiciens, alteri plus, alteri detrahas minùs. Iubet verò Hippocrates non horrere copiam, sed audacter hoc in morbo sanguinem fundere, eadem exhortatione vsus est libro secundo, dicens, & non cunctari sanguinem confertim auferre, Tamen scias, vtranque in partem Medicos peccare posse, etiam in hoc morbo. Multi enim qui confertim vacuati, citò moriuntur, vacua-

C ti parciùs, lente liberarentur. Quare hanc ad copiosam missionem sanguinis exhortationem, ego vellim temperari, eatenus saltem, vt vsque ad deliquiũ animi hoc in morbo nõ ducatur, etsi id iubeat Hippocrates. Nam tametsi non probo sententiam eorum, qui nunquam eo vsque esse ducendam missionem sanguinis contendunt, tamen in pleuritide, & peripneumonia, & aliis thoracis morbis, quibus excreatio sit necessaria, fieri debere vnquam, nego. Quia in his parcendum multò magis est animali fa-

D cultati, quàm in aliis, qui à sola naturali coquuntur, & iudicantur. Itaque exhortationem hanc hactenus temperatam volo. Post missionem sanguinis iubet clystere vti, quod quidam iuniorum sequuti, nunquam ante missionem sanguinis, sed ab ea semper vti iubent clystere: quos plerique alij derident, dicentes antè esse vtendum. Verùm si q̃s quæ Hippocrates hoc opere scripsit, attentè legat, intelliget facilè, neutrum esse agendum perpetuò, sed sua occasione vtrunque. Ipse enim primo libro

E multis docuit, etsi pleuritis quæ non sit omnino leuis, missione sanguinis aut expurgatione curanda sit, nihil tamen esse priùs agendum, si satietas aliqua in ventriculo sit, quàm vt descendat, atq; cùm descenderit, quàm vt euacuetur clystere, aut glande. Hîc verò, quasi nulla tollendi satietatem, aut redundantiam in intestinis, necessitas sit, sed propria solùm materia morbi sit vacuanda, iubet sanguinẽ prius mittere, mox clystere vti, vt si quid bilis agitatione sanguinis secretum sit, aut à natura reddita

F fortiori expelli paret, clystere subducatur. Itaq; ob materias communes & ea quæ in aluo collecta continentur, rectiùs iniicitur clyster ante missionem sanguinis, ne vacuandis venis diducantur, ob propriam verò morbi, & quæ ex venis sit conuocanda, post missionem. Vtrum autem potius agendũ sit, res ipsa indicabit in occasione. Porrò cùm aluus nimis sicca est, mollire eam priùs clystere oportet, ne missione sanguinis magis siccescat, quod procedente opere ab ipso auctore dicetur. Hactenus de

G missione sanguinis, de expurgatione agit deinceps, dicens: Si verò sub thorace dolor sit, & infestauerit valde, aluum pleuritico subpurgabis. Vt libro secundo monuimus, quandoquidem illic dixit, si eas quæ sub septo transuerso sunt partes dolor affecerit, hîc verò, si sub thorace dolor sit, con-

stat

stat non deverè pleuritico eum agere, quanquam A pleuritici appellatione, sed de eo cui in hypochondriis sit primariò dolor, simul verò cum iis doleant infernæ costæ: neque de his vtcunque, sed quum venter murmurauerit: iubet enim hos expurgari ante diem quintum, iuxta illam præceptionem, acutis morbis communem, quam antea scripsit, dicēs: Hos si ab initio purgare volueris, id ante diem quintum facito, si venter murmurauerit. Igitur bis quoque, si venter murmurauerit, pharmacum dare iubet quarto die. Sed cur quarto potiùs, quàm B tertio, secundo, aut primo? Certè, vt possis tribus primis diebus vti clysteribus, & eadem ratione, serapiis, quia fortassè hæc erunt satis, vt corpus expurgetur, possisque ita pharmacum deuitare: sin minus, saltem corpus præparauerint, fecerintque fluidum? Quarto igitur dare iubet, non quòd necesse sit eo die semper dari, sed quòd si res citiùs dare non cogat, satius sit tribus primis corpus præparari, & satis sit dari ante quintum. Cætera pertinent ad victus rationem, quam tenere debet is qui pharmacum acceperit. C Dixit secundo libro, mox esse sorbendam ptissanam ab accepto pharmaco, neq; insigniter minori quantitate quàm consuetum est, hoc nunc repetit, adiicitque, quod & illic dictum est, in medio purgationis nihil esse dandum, post purgationem verò dandum esse oxymeli, pro medicamentoso scilicet alimento, vt tantillum nutriat, vsque dum liceat cibis firmioribus vti, & reliquos succos qui expurgationi non cesserunt, excreari faciat. Custodia (inquit) sit deinde vsq; dum D sine febre fiat, & septima dies sit. Hæc custodia quæ dicit, ad victum spectat, estque quod iubet, vt custodias ægrum sine vllo alio cibo vsque dum septima sit, & fiat homo sine febre. Nimirum ponit hæc fieri in pleuritide acutissima, & cuius constitutio sit septem dierum, alioqui crassiori cibo sit opus vt æger sufficiat. Quanquam & vsque ad septimum traducere ægrum solo oxymelite, censet Aurelianus esse nimium, & parum humanum, qua in re nonnihil illi concesserim, & noonihil iuscoli, aut etiam E fortasse pulli exigui dari ægroto, permiserim, sed neque Hippocrates hoc præcipit quasi omnibus perinde faciendum. Non enim is erat, qui vnam aliquam victus rationem omnibus pleuriticis congruere, existimaret, nulla neque naturæ neque consuetudinis ratione habita: sed neq; adeo multi fortasse fiot quibus solum oxymeli gustare conueniat, perexiguum tamen sit, si quid vltra detur vsque ad septimum. Deinde si in tuto (inquit) esse videatur, soluta scilicet febre, primùm cremorem exiguum F & tenuem melle conditum (quia pectoralibus omnibus mel vtiliter admiscetur) præbe, atq; si facile reuocetur, hoc est, conualescentia, vt oportet, procedat, quod inde agnosces quòd facile spiret, & sine dolore sint latera, paulatim dabis crassius & plus, & bis in die.

---

77 Ἢν δὲ μὴ ῥηϊδίως ἀπαλλάσσῃ ἔλασσόν τε τὸ πόμα, καὶ τὸ ῥόφημα ὀλίγον, χυλὸν λεπτὸν καὶ G ἅπαξ. καὶ ἐν ὁποτέρῃ ἂν ὥρῃ, βέλτιον διάγῃ. γνώσῃ δὲ καὶ ἐκ τῶν οὔρων, δεῖ δὲ ῥόφημα προσφέρειν τοῖσιν ἐκ τῶν νουσημάτων μὴ πρότερον, ἢ πέπονα τὰ οὖρα, ἢ πτύσματα ἴδῃς γεγενημένα.

Si verò non facilè liberetur, potionis minus, & sorbitionem exiguam, cremoremq; tenuem, & semel, qua hora meliùs degit. Cognosces autem ex vrinis. conuenit autem sorbitionem offerre his, ex morbis non antea, quàm vrinas & sputa concocta videris facta.

Cùm purgatus iam sit homo, & tempus constitutionis morbi præterierint, velut in hoc morbo diem septimam, siquidem à iudicatione rectè habeat, & vt oportet, conualescat, licet cibum paulatim augendo dare, vsque dum ad consuetum per booam valetudinem victum reducatur: si verò nō facilè liberetur, sed vt fit nonnunquam, malum vltra suam constitutionem producatur, aut cùm videretur iudicatus, denuo recrudescat, oportet rursum ad tenuem victum hominem reducere, dareq; potionis minus, & sorbitionem exiguam, cremoremque tenuem, idque semel in die, ea hora qua melius habet. Sanè hoc commune est morbis omnibus, circuitus aliquos exacerbationum habentibus, quia in paroxysmis cibum dare noxium est, vt in Aphorismo dicitur: illud verò est notatu dignū, quòd Hippocrates docet, ex concoctione vrinæ & sputi horam leuissimam, velut inclinationis paroxysmi, cognoscere. Dignosci enim totius morbi tempora signis concoctionis, passim legas apud Hippocratem & Galenum, sed tempora singulorū paroxysmorum, nescio an alibi vt hic. Est verò res & verissima & quotidiano experimento confirmatissima, velut toto morbo excremēta mutationem quandam recipiunt motum alterationis totius materiæ referentem, ita & singulis circuitibus quandam aliam recipere illi similem. Nimirum in initio inuasionis excrementa retinentur, & corpora densantur, atque portio materiæ, quæ eius diei febrem accendere aut augere incipit, cruda iniectaque est, procedente paroxysmo alterationem suscipit, & funditur, & laxantur sensim corpora, vsque dum in inclinatione iudicatio quædam particularis fit. Itaque tempora singularum accessionum valde similia sunt temporibus totius morbi. Hinc fit, vt vrina, quæ rigente adhuc aut horrente corpore colligitur, difficilè reddatur, & tenuior crudiorq; appareat, quàm pro totius morbi statu: quæ verò in inclinatione, ea iam redditur facilè, & indicat concoctionem quantam præsens morbi status ferre potest: ita etiam si quæ sputa redduntur ægro, in initio inuasionis supprimuntur, & thorax constringitur, & passio recrudescit, tussisque premit arida, in inclinatione rursum redduntur facilè & concocta, itaque præter mutationem quæ refert totum morbi motum, singulis paroxysmis circuitum quendā facit ipsa materia, quem referunt excrementa. Sed & præter paroxysmos etiam ex ipso victu nascitur quotidie quædam alia excrementorum mutatio, nimirum quæ summo mane exeunt, concoctiora solent apparere, quòd longiùs à cibo absint homines, & quòd somnus nuperrimè antecesserit: quæ vesperi, crudiora contrarias ob causas: hinc fit, vt malint medici cōtemplari matutinas vrinas quàm vespertinas, & eas quæ initio inuasionis colliguntur, contemplari recusent, nisi in hoc ipsum, vt typum ipsum agnoscant, inde enim agnoscitur frigoris, rigoris, aut horroris hora, quòd tenuior & mi-

A nùs infecta colore exeat, quàm aliis horis. Ex contrariis igitur agnoſcetur hora inclinationis. Velut & in pleuriticis aut peripneumonicis paſsionibus, qua facillima ſentietur eſſe inclinatio, ea putabitur inclinationis hora, quæ & ad cibũ capiendum eſt accommodatiſsima. Hac igitur dari volens, dicit, qua hora meliùs degit, cognoſces autem ex vrinis. Conuenit autem ſorbitionem offerre his ex morbis non antea quàm vrinas & ſputa concocta videris, quantum ſcilicet ea die apparere poſſunt. Itaq; B idem prorſus docet nunc, dicens: non antè dandã ſorbitionem, quàm concocta hæc videris, & libro primo cùm diceret, non antequam calor ad pedes deſcenderit. Hanc eſſe legitimam huius loci enarrationem, intelliges primùm ex verbis, deinde & ex re ipſa. Dicit enim, ἐν ὁκοτέρῃ αὖ ὥρῃ βέλτιον διάγῃ. videtur autem ὥρη de anni tempore, & diei hora dici poſſe, de morbi tempore non poſſe. Præterea dicit, non eſſe dandam ſorbitionem, vſque dum concoctæ videantur vrinæ, quòd ſi de ea cõcoctione quæ C vniuerſalia morbi tempora ſignificat, intelligatur, falſum profectò ſit. Nam ſorbitionem augere, cùm madeſcit os, iuſſerat, dare tamen exiguam, tenuem & ſemel, ante id tempus non prohibuerat. Intelligit ergo de ea concoctione vrinæ & ſputi, quã quotidie affert inclinatio.

Ἢν δὲ φαρμακευθεὶς συχνὰ καθαρθῇ, ἀναγκαῖον διδόναι, ἔλασσον δὲ καὶ λεπτότερον, οὐ γὰρ δυνήσεται ὑπὸ κενεαγγείης ὑπνώσσειν, οὐδὲ πέσσειν D ὁμοίως, οὐδὲ τὰς κρίσιας ὑπομένειν. ἀλλ' ἐπὴν αἱ ξυντήξιες ὠμῶν γίνωνται, καὶ τὰ ἀντέχοντα ἀποβάλλῃ, αὐθέξει οὐδέν.

Si verò purgatus multa deiecerit, neceſſe eſt dare, minimum autem & tenuiſsimum, non enim poterit dormire per vaſorum inanitionem, neq; ſimiliter coquere, neq; indicationes expectare. Verùm vbi colliquationes cru- E *dorum facta fuerint, & quæ renitebantur, reiecerit, nihil obſtabit.*

Dixerat libro ſecundo, ſorbitione in media cibos dare non conducit, at vbi purgatio deſierit, tũc ſorbitio detur, ſed conſueta minor, deinde liberaliùs perpetuò exhibeatur, ſi & dolor ceſſauerit, & nihil aliud obſtiterit. Hoc idem eſt quod præſenti loco docet. Nimirum non eſſe dandam ſorbitionem F copioſam mox à purgatione, vt Medici Cnidij faciebant, ac vulgares medici nunc faciunt, quaſi vaſorum inanitionem copioſa refectione volentes rependere, & vt illi dicebant, exæquare, ſed dandum tunc tenuiſsimum & minimum, quia ægrotus minùs ſuſtinere poterit: conſiderandum verò, non quanto quiſque indigeat, ſed quantum ferat. Reddit nunc pulcherrimam cauſam, qua cibum, niſi paucisſimum, ferre non poterit, quia cùm ſomnus humectationem quandam cerebri deſideret, per G vaſorum inanitionem dormire non poterit, ac proinde neque ſimiliter ac priuſquam inaniretur, coquere, neque iudicationes, hoc eſt, integras ſolutiones morborum, & concoctiones, expulſionesque ſuccorum qui in corpore reſtiterunt, expectare. Dices, videri hoc, quod dicitur, abſurdum, cibus enim A datur vt poſsit homo durare, donec morbus concoquatur, quo pacto ergo faciet, vt non poſsit iudicationes expectare? Certè niſi detur neceſſarius cibus, durare non poteſt, ſed neque ſi cibo obruatur: addidit, deinde liberaliùs perpetuò exhibeatur, ſi & dolor ceſſauerit, & nihil aliud obſtiterit, nunc explicat, quando nihil obſtabit, dicens: vbi colliquationes crudorum factæ fuerint, & quæ renitebantur, reiecerit, nihil obſtabit, cibos ſcilicet augere. Vocat colliquationes crudorum, concoctiones & B effuſiones, cùm ſcilicet quę cruda renitebantur, neque reiici poterant, concocta iam reiiciũtur. Ita vocat, quia cruda ſunt lenta & velut cõcretionem habentia, cùm coquuntur, lentorẽ deponunt, & ideo magis fluunt.

78 Πέπονα δέ ἐστι τὰ μὲν πτύελα ὁκόταν γίνηται ὅμοια τῷ πύῳ, τὰ δὲ οὖρα τὰς ὑποστάσιας ὑπερύθρους ἔχοντα, ὁκοῖον ὄροβος.

C *Cocta autem ſunt, ſputa quidem cùm ſunt ſimilia puri, vrinæ autem habentes ſubſidentias ſubrubras, velut grana orobi.*

Sputum concoctũ puris habet conditiones, quæ album & læue eſt, & non valde lentum, non tamen iam eſſe verum pus debet: citra ſuppuratiões enim, coquitur ſæpe peripneumonia & pleuritis. Vrinæ optimè coctę albas potius ſubſidentias habent quã ſubrubras, ſed & quæ ſubrubras habent, modò ha- D beant lęues & cum bono ſubſtantiæ modo in fuſura, concoctæ ſunt, ſecundo poſt illas loco. Nam & in Aphoriſmis & in Prognoſtico ponit tales Hippocrates in bonis & concoctis: in Aphoriſ. quidem dicens: quibus ſeptima futurum eſt indicium, nubeculam rubeam quarto die apparere: in Prognoſtico dicens, ſubrubras cũ ſubrubris ſedimentis diuturniores eſſe quàm quibus ſubſidentiæ albæ ſint, ſed eas etiam valde ſalutares. Quare cùm Hippocr. orobo dicit ſimiles eſſe ſubſidentias, colore ſolùm E intelligit, quòd ſcilicet ſubrubræ ſint, nam ſi ſubſtantiæ etiam modo intelligeret, vt ſubſiderẽt quędam velut ſpherulæ ſubrubrę, nihil ſignificaret minùs, quàm coctionem: eſſet enim vſti ſanguinis, aut corroſi renis. Verùm colore ſolo referens orobum, eſt concoctionis, etſi non perfectæ. Quare ſuſpicor cùm Galen. in comment. Aphor. 76. Sectionis 4. dicit, ſedimenta ſimilia orobis fieri ſanguine vſto, nõ admodum vſum nomine orobo ſimilis iuxta Hippocratis conſuetudinem, ſed ſecundùm imagina- F tionem propriam.

79 Οὐδὲν δὲ κωλύει καὶ πρὸς τὰ ἄλλα ἀλγήματα τῶν πλευρέων, καὶ χλιάσματα προστιθέναι, καὶ κηρώματα. ἀλείφειν δὲ τὰ σκέλεα καὶ τὴν ὀσφὺν θερμῷ, καὶ λίπος ἐγκαταλείφειν. ἐπὶ δὲ ὑποχόνδρια λίνου σπέρμα καταπλάσσειν ἕως μαζῶν.

Nihil autem prohibet & ad alios laterum dolores tepefactoria apponere, & ceromata, inun- G *gere autem crura & lumbos calido, & pinguedine inungere: ſuper hypochondriis autem lini ſemen cataplaſmatis forma imponens vſque ad mammas.*

Alios laterum dolores vocat, eos qui ex flatu, aut

aut frigida intemperie fiunt, ad quos dicit vtendū tepefactoriis, non quòd ad veras pleuritides non sit vtendum etiam talibus, sed quòd non solis, vt in his, sed missione etiam sanguinis, aut expurgatione. Porrò videri possit hæc remissa esse medicamenta, siquidem ad has ipsas passiones, sacculis ex milio & sale vtebatur antea. Certè intensione diuersis medicamentis vti iubere, quæ tamen ad idē genus pertineant, longè præstantius est, quàm vno ant intentione æqualibus, scientibus nobis vt plus ant minùs vrget malum, augendas aut minuendas eorum vires, raroque æquè vrgere vel duo. Inungere crura & lumbos in laterum doloribus, vi detur aliquibus ineptum, inungendum enim aut sola latera, aut totum corpus. Sed Hippocrates hac in parte respexit, solere refrigerationes plerunque ab his partibus incipere, & inde in viscera & ventres transmittere, quam ob causam optima cautio est, in ventris aut laterum frigidis morbis, pedes & crura pannis calfacere.

Ἀκμαζούσης δὲ τῆς περιπλευμονίης, ἀβοήθητον μὴ ἀνακαθαιρομένης, καὶ πονηρὸν, ἢν δύσπνοος ᾖ, καὶ τὰ οὖρα λεπτὰ καὶ δριμέα, καὶ οἱ ἱδρῶτες περὶ τράχηλον καὶ κεφαλὴν γίνωνται. οἱ τοιοῦτοι γὰρ ἱδρῶτες πονηροὶ, ὑπὸ πνιγμοῦ καὶ ῥωγμῆς καὶ βίης ἐπικρατεόντων τῶν νοσημάτων. ἢν μὴ οὖρα πολλὰ, καὶ παχέα ὁρμήσῃ, καὶ πτύσματα πέπονα ἔλθῃ. ὅ, τι δ' ἂν τούτων αὐτοματίσῃ, λύσει τὸ νόσημα.

Vigente autem peripneumcnia, auxilium non habet nisi expurgetur. Atque prauum, si difficulter respiret, & vrinæ tenues sint & acres, & sudores circa ceruicem & caput sint Hi enim sudores praui, ab æstu & robore & violentia morborum. Nisi vrinæ multæ & crassæ prodierint; & sputa concocta venerint, quodcunque autem horum sponte venerit, soluit morbum.

Peripneumonia quæ quod ad essentiam & propria accidentia attinet, vigere videtur, noo expurgatur autem excreatione, lethalis est, & remedium non habet, nisi vrinæ multæ & crassæ prodierint, & sputa concocta venerint: nimirū expurgari contingit pulmonē per renes, per arterias quibus pendent ab arteria magna, vt docet Galenus libro 6. de Locis affectis. Si igitur sputa venerint con cocta & copiosa, per euacuationem visceri propriam soluitur morbus, sed etsi non veniant adeo copiosè, per vrinam solui potest. Interponit Hippocrates notas peripneumoniæ in pernitiem tendentis, dicens: prauum si difficulter spiret, & vrinæ tennes sint & acres, (qoia vrinis tenuibus non expectatur remedium à mictione) & sudores circa ceruicem, & caput siot. Hi enim (inquit) sudores praui sunt, ab æstu, & vi morborum facti. De his sudoribus hocidē scriptū reperies in Prognostico, in quod edita iam sunt nostra commentaria.

Περιπλευμονίης ἔκλεικτον, κόκκαλος, χαλβάνη, ἐν μέλιτι ἀττικῷ. ἀβρότονον ἐν ὀξυμέλιτι. πέπερι, ἐλλέβορος μέλας, ἀποζέσας, καὶ πλευριτικῷ ἐν

A ἀρχῇ περιωδυνέῳ ἐόντι, δίδου. ἀγαθὸν δὲ καὶ τὸ πάνακες ἐν ὀξυμέλιτι ἀναζέσαντα καὶ διηθέοντα, διδόναι πίνειν. καὶ ἡπατικοῖσι, καὶ τῇσιν ἀπὸ τῶν φρενῶν περιωδυνίῃσι. καὶ ὁκόσα δεῖ ἐς κοιλίην, ἢ ἐς οὔρησιν, ἐν οἴνῳ καὶ μέλιτι. τὰ δὲ ἐς κοιλίην, σὺν ὑδαρεῖ μελικρήτῳ πίνειν πλείω δίδου.

Peripneumoniæ eclegma, nux pinea, galbanū in melle Attico. Abrotonum in oxymelite:
B *piper: helleborum nigrum feruefactum etiam pleuritico in principio dolenti, potui da: Bonum autem etiam panacem in oxymelite feruefactam & percolatam potui dare. Et hepaticis, & septo transuerso circundolentes, & quæcunque oportet in aluum, aut in vrinam, in vino & melle: quæ autem in aluum, cum aquoso melicrato potandum copiosè præbe.*

C Diximus nuper eclegma qnod ex nuce pinea & galbano paratur, peripoenmonicis aut suppuratis vtile esse inprimis, quanquam Hippocrates singultu laborantibus dari iuberet. Abrotooum, & piper, & panax in eodem genere medicamentorum sunt, & eodem modo prodesse possunt, quia scilicet calida & sicca, & tenuium partiom, ac proinde discutientia, mouentiaq́;, aut sudores, aut vrinas. Abrotoni semen orthopnoicis conferre, & panacis succum pleuritidibus, Dioscorides propriis capitibus tradi
D dit, eadem ratione proderunt hæc potu data, & hepaticis, & septo transuerso circundolentibus, quibus scilicet in hepate aut septo phlegmones, aut aliæ succorum collectiones sunt: nimirum digerendo poteoter, atque sudores ant vrinas aut vtrunq; mouendo: hæc ratio curandi pleuriticos, potionibus vehementer discutientibus, non admodum est in vsu nostris Medicis, quippe qui post missionem sanguinis, & inunctiones, & mouētia sputa, & quæ ad has intentiones pertinent, nisi excreent ægroti,
E desperant seruari posse, ad nullam aliam transeuntes curationem. Scio tamen quendam, cui homo quidam vulgaris nescio quid huiusmodi in potu dedit, copiosissimo sudore excitato, seruatum esse breui, & thoracem laxatum, & sputum reddit iam facilè, cùm septima iam esset dies, & nihil cœpisset excreare, & penè iam strangulari præ respirandi difficnltate, periclitaretur. Idiotæ etiam qui empiricè quorundam curationem aggrediuntur, exsudatoriis curant pleuritides, sæpe cum optimo suc-
F cessu. Atqui profectò ratione nō caret. Quare enim misso sanguine & appositis fomeotis, & datis eclegmaticis, parum cedit pleuritis, vti suaserim succi panacis aut seminis abrotoni drachma, ex mulsa aut etiam vino, vt discutiatur. Helleborum etiam nigrum feruefactum iubet potn dare pleuritico in principio: hoc sane ad expurgandum, si expurgatione opus sit: quod antea dixerat, si sub thorace dolor sit, dare helleborum, idq́ue quarto die, aut omnino ante qnintum. Cùm iusserit dare quædam
G ad mouendam aluum, quædam ad vrinam, docet quo ex liquore quodcunque dari debeat: quæ ad mouendam vrinam ex vino & melle: quæ ad aluū, ex mulsa copiosè diluta, Quia vinum deducit in vrinæ vias, mulsa aluum mouet. Tenenda nobis in mistionibus aquarum cum serapiis hæc regula est,

vt similium facultatum aqua ad quodnis serapinm deligatur, nisi quid aliud eorũ, quæ de ratione componendi medicamenta à nobis scripta sunt, maioris videatur esse momenti.

---

80 Δυσεντερίη, ἀπόστημα, ἢ ἔπαρμά τι παυσαμένη ποιήσει, ἢν μὴ ἐς πυρετὸν, ἢ ἱδρῶτας, καὶ οὖρα παχέα, καὶ λευκὰ, καὶ λεῖα ἐπιφανῇ, ἢ ἐς τριταίους, ἢ ἐς κιρσὸν, ἢ ἐς ὄρχιν, ἢ ἐς σκέλεα, ἢ ἐς ἰσχία στηρίξῃ ἡ ὀδύνη.

Dysenteria quæ cessauit, abscessum vel tuberculum aliquod faciet, nisi in febres aut sudores, & vrina crassæ & albæ & leues apparuerint, vel in tertianas, vel in varices, vel in testiculum, vel dolores in crura, vel in coxam confirmetur dolor.

Intelligere debes dysenteriam magnam, quæ ex magno corporis apparatu, non ex procatarctica aliqua causa trahit ortum. Alioqui non mirum, si soluatur absque vllo abscessu. Intellige etiam, si cessauit repentè, paulatim enim & longo tempore, ipsamet dysenterica euacuatione potest mali succi copia consumi. Verùm quum magnus morbus repentè cessat, permutationis in aliud malũ est certa coniectura. Ita si magna dysenteria repentè soluetur, fiet permutatio in hoc aut illud, vt erit mali succi, qui redundat, species. Crassus enim tuberculum potius aut varices in cruribus, vel in testiculo, quã vocant varicosam herniam, vel firmatum in crura aut coxam dolorem faciet, tenuis potiùs febres, maximè tertianas. Fieri etiam poterit permutatio non in alium morbum, sed in aliam euacuationem; velut dysenteriæ in sudores & vrinas crassas. Proinde dicit, futurum tuberculum aliquod, aut tubercula multa, nisi in febres fiat mutatio, succis qui fluebãt in intestina, manentibus in venis & putrescẽtibus ibi, aut in sudores & vrinas crassas, albas & læues, quales scilicet liberare solere ab abscessu Aphoris. 74. quartæ dicitur.

---

81 Ἐν πυρετῷ χολώδει πρὸ τῆς ἑβδόμης μετὰ ῥίγεος ἴκτερος ἐπιγινόμενος, λύει τὸν πυρετόν. ἄνευ δὲ ῥίγεος ἢν ἐπιγένηται, ἔξω τῶν καιρῶν, ὀλέθριον.

In febre biliosa ante septimum diem, cum rigore morbus regius superueniens soluit febrem, sine rigore autem si superueniat præter occasiones, pernitiosum.

Non hæc dicit, quòd morbus regius cum rigore superueniens non soluat febrem, nisi fiat ante septimum, sed quòd post septimum fiens, etiam sine rigore potest esse bonus, nisi hypochondria obduruerint, vt dicitur Aphorism. 64. Sectionis quartæ. Itaque quia dictum est 62. eiusdem Sectionis, quibus in febribus morbus regius ante diem septimũ accidit, malum, quasi exceptionem nunc scribens, dicit, etiamsi ante septimum fiat in biliosa febre, si fiat cum rigore, posse vtiliter fieri; & morbum soluere: si verò superueniat sine rigore præter occasiones (ἔξω τῶν καιρῶν, id est, præter opportuna tempora, hoc est intempestiuè. Sunt verò occasiones aut oportuna morbo regio tempora, si septimo, nono, aut vndecimo, aut quatuordecimo fiat) pernitiosum. In Aphorismo prædicto scripserat simpliciter malum, hic verò augens significationem, dixit, lethale seu pernitiosum. Rigorem genus quoddam iudicationis febri ardenti congruentis esse constat, siquidem 52. dictæ Sectionis dicitur, qui à febre ardente tenetur, rigore superueniente liberatur. Ergo regium morbum cum rigore fieri, significat eũ decretoriè fieri, cùm autem ita fit, vtilis sit, & soluat morbum. Quoniam verò rigor non quacunq; die fiat, est bonus, neque regius morbus cum rigore bonus quacunque die fit, sed decretoria. Si enim vt 29. Aphoris. eiusdem Sectionis dicitur, quibus in febribus sexto die rigores fiunt, difficilè iudicium sequitur, certè etsi cum rigore morbus regius fiat die sexto, morbum non soluet, sed si die decretorio. Ac ne tunc quidem necessariò, nam nisi febris deficiat aut remittatur, & ægrotus iam debilis sit, certè rigor ipse lethalis est, vt dicitur 46 atque erit nihilominus & morbus regius cum rigore. Sed si rigor sit, qualis maximè solet esse decretorius, vt qui die decretorio ægro nondum debili fit, & cui succedit euacuatio aliqua idonea, vt sudor, aut copiosa euaporatio, aut vomitus, cum hoc si morbus regius fiat, etiamsi antè diem septimum, soluet febrem. Oportet igitur cum hac sententiola, alias omnes, quæ de eâ re in Aphorismis scriptæ sunt, iungere, vera vt sit, non est autem ineptum, aliarum ex aliis eiusdem auctoris sensum, & legitimam enarrationem, accipere: neque quòd aliæ aliis indigeant, falsæ aut futiles censeri debent.

---

82 Τέτανος δὲ ὀσφύος, καὶ ἀπὸ μελαγχολικῶν διὰ φλεβῶν, πνευμάτων ἀπολήψιες ὁκόταν ἔωσι, φλεβοτομίη λύει. ὁκόταν δὲ ἀπὸ τῶν τενόν-
83 των σφοδρῶς ἔμπροσθεν ἀντισπῶνται, καὶ ἱδρῶτες περὶ τράχηλον καὶ πρόσωπον, ὑπὸ τοῦ πόνου διακναιομένων, καὶ ξηραινομένων τῶν τενόντων, καὶ τῶν ὑρωδέων, οἱ παχύτεροι τὴν ῥάχιν ξυνέχουσιν, ἢ οἱ μέγιστοι σύνδεσμοι καταπεφυκότες ἕως ἐς πόδας ἀποτελευτῶσι· τῷ τοιῷδε, ἢν μὴ πυρετὸς καὶ ὕπνος ἐπιγένηται, καὶ τὰ ἑπόμενα οὖρα πέψιν ἔχοντα ἔλθῃ, καὶ ἱδρῶτες κριτικοὶ, πίνειν οἶνον κρητικὸν, οἰνώδεα καὶ ἄλητον ἑφθὸν ἐσθίειν, καὶ κηρωτῇ ἀλείφειν, καὶ ἐγχρίειν, τά τε σκέλεα περιελίσσειν ἕως τῶν ποδῶν, θερμῷ προσβρέχων ἐν σκάφῃ, καὶ βραχίονας ἕως δακτύλων κατειλίσσειν, καὶ ὀσφὺν ἀπὸ τοῦ τραχήλου ἕως τῶν ἰσχίων, σπάλον ἐγκηρώσας μαλακῷ δέρματι, ὅκως καὶ τὰ ἔμπροσθεν περιέξῃ, καὶ διαλιπὼν πυρίᾳ τοῖσιν ἀσκίοισι, θερμὸν ὕδωρ ἐγχέων, καὶ περιτείνων σινδόνιον, ἐπανάκλινε αὐτόν. κοιλίην δὲ μὴ λίην λύσῃς, ἢν μὴ βαλάνῳ, ἢν πολὺς ὁ χρόνος ᾖ, καθ' ὃν ἀδιαχώρητος μένει. καὶ ἢν ἐπιδιδῷ τί σοι ἐπὶ τὸ βέλτιον. εἰ δὲ μὴ, τοῦ μόρου τῆς ῥίζης τρίβων ἐν οἴνῳ εὐώδει, καὶ δαῦκον πίνειν δίδου πρωὶ νῆστι, πρὸ τοῦ βρέχειν, καὶ ταχὺ ἐπὶ τούτοισι, τὸ ἄλευρον ἑφθὸν, χλιαρὸν, ἐσθιέτω ὡς πλεῖστον, καὶ οἶνον, ὁκόταν βούληται, εὔκρητον ἐπιπινέτω. καὶ ἢν μέν σοι ἐπιδιδῷ ἐπὶ τὸ βέλτιον. εἰ δὲ μὴ, προλέγειν.

Lumborum

Lumborum tetanus, & in melancholicis per venas spirituum intercepiiones cùm fuerint, sanguinis detractione soluuntur: cùm autem ob tendines vehementer in anteriorem partem reuelluntur, & circa ceruicem, & faciem sudores, à dolore commorsis & siccatis, tendinibus qui ad caudam pertinent, qui crassissimi spinam continent, quæ maximè enatæ copulæ ad pedes vsq; finiuntur, huic si neque febris, neque somnus superuenerit, subsecutæq; vrinæ coctionem habentes venerint, & sudores decretorij, bibere vinum Creticum vinosum, & polentam coctam edere, & cerato inungere, & contegere crura perluendo vsque ad pedes calidis irrigationibus in pelui, & brachia vsque ad digitos inuoluere, & spinam à ceruice vsque ad coxam molli pelle peruncta pinguedine, & cera, vt anteriora etiam contineat. Et intermissis fomentis, quæ per vtriculos, calidam aquam infundere, & circuntendens linteolum, in lecto ipsum iacere fac. Aluum verò ne moueas; nisi glande; si longo tempore sine deiectione fuerit, atque si bene tibi id successerit; sin minus, modò radicem terens in vino odorato, & daucû potu da mane ieiuno, antequam madefeceris, atq; citò post hæc farinam coctam tepidam edat multam; & vinum cùm volet bene temperatum bibat, atque si tibi processerit in melius; sin minus, prædicere.

Fieri potest immobilitas, aut difficilis motus partis cuiuspiam conuulsioni similis, ob tensionem, & phlegmonosam venarum affectionem. Cùm enim venæ aut arteriæ, quæ per partes quampiam decurrunt, ita sunt affectæ, musculos quoque phlegmonosa lassitudine afficiût, & proinde partes flecti non possunt, faciuntq; velut symptoma conuulsionis, quanquam re vera ea affectio, multitudo potiùs ad vasa, aut lassitudo phlegmonosa partis est quàm conuulsio. Fieri hoc, si qua alia in parte, in lumbis maximè potest, quippe per quos decurrût maxima vena & arteria, quanquà lumbi sæpe conuulsione venæ afficiuntur, & quæ à neruis motus incipit, potiùs quàm à venis. Et ea conuulsio est nunc tetanus (cùm scilicet in nullam partem flecti possunt) nunc emprosthotonos (cùm in anteriorem inclinant) nunc opisthotonus, cùm in posteriorem. Ea inflexilitas quæ in lumbis ob venarum repletione fit, necesse est fit tetanus, seu potiùs tetano similis: nam inflexilitas venarum æquè prohibebit flecti antrorsum & retrorsum: quæ ob neruos humore occupatos, fieri posfit tetanus, emprosthotonus, aut opisthotonus, vt anteriores aut posteriores, aut vtrique erunt occupati. Verùm sunt iuxta lumbos, nerui quidam insignis magnitudinis quatuor, ortum ducentes à quatuor foraminibus ossis sacri, quæ vtrinque sunt, collocati inter lumbos & os quod coccygem vocant, seu caudam, qui paulò post exortum coeunt, conflantes maximum quendam neruum, qui decurrit per femur, & antequam genu attingat, finditur rursum in tres bene magnos, qui decurrunt vsque ad extremos pedes. His humore tumefactis, euenit sæpe lumbos, atque adeò totam spinam trahi ac conuelli. Necesse est autem eam conuulsionem esse emprosthotonum: decurrunt enim illi nerui per anteriora femorum & crurum: necesse est ergo ad crura antorsum adduci corpus. Harum pasfionum, tetani inquam ob venarum repletionem, & emprosthotoni ob tendines hos, seu neruos motus, curationes nunc docet: Primæ quidem curationem in sola sanguinis missione esse, meritò dicens: Secundæ verò in

B aliis quibusdam, quæ mox enarrabo. Verùm dicit, lumborum tetanus & per venas spirituum interceptiones cùm fuerint, non quasi diuersas affectiones nominans, sed vt affectionem & causam aperiens, quasi diceret: Tetanus lumborum, qui fit per tantam venarum repletionem, vt spiritus intercipiantur: hoc enim est maximæ repletionis. Dicit verò, in melancholicis, non quòd hic affectus in solis melancholicis desideret misfionem sanguinis, sed insinuans in melancholicis hoc maximè solere

C fieri, non quidem in quibusuis, sed iis qui fiunt ex sanguineis. Nimirum sanguinei, cùm iis sanguis, aut errore victus, aut ætate crassescit, melancholici fiunt, & his maximè fiunt venarum obstructiones magnæ, quia multo abundant & crasso sanguine. Sed descriptionem secundæ affectionis enarremus nunc, deinde curationem. Cùm autem (inquit) ob tendines (id est, ob neruos motus) in anteriorem partem reuelluntur (nimirum ob illos tendines nõ possunt reuelli aliter) & circa ceruicem & faciem

D sudores fiunt (hoc non conuulsionis cuiusque, sed magnæ & molestæ) dolore commorsis & siccatis tendinibus, qui ad caudam pertinent. Morderi dolore dicit, ipsum dolere: non enim necesse est vt dolor sit mordax, siccatos vocat haud dubiè duriores factos: nam hic nullatenus agi de cõuulsione à siccitate, ratio curationis indicabit. Ergo dicit, fieri circa ceruicem & faciem sudores, præ dolore & distentione neruorum, dicit, pertinere ad caudam, quia oriuntur iuxta caudam, vt explicui: Qui crassissimi

E cùm fint, spinam continuant cum cruribus. Sunt verò hi, quã maximæ enatæ copulæ (neruos vocat nunc copulas, quòd, vt dixerat, continent seu copulent partes partibus) ad pedes vsque finiuntur. Ea pars est, vt diximus, os sacrum inter vertebras lumborum, & ossicula caudæ. Sed curationem huius affectionis aggrediamur. Quæ resoluendi & laxandi gratia exterius admoueri iubet, siue balnea, siue inunctiones, siue pelles, siue lintea, omnia quidem iuxta communem & ab omnibus Medicis

F receptam indicationem, resoluendi humorem, qui neruos replet, dicuntur: quanquam alij vehementioribus vti videantur, atque adeò frictionibus, & rubrificantibus, & cucurbitulis. Verùm hęc omnia ad eandem pertinent intentionem, sola maioris & minoris differentia diuersa, & est quidem locus nunc maioribus, nunc minoribus, pro morbi magnitudine & ægroti natura. Quod etiam mouendi sudorem aut vrinam causa dat, & probo, & recipio, modò tempestiuè, neq; adhuc valde multis & cras-

G sis succis, fiat. Sed hæc videntur suspecta: Quòd missionem sanguinis tacet (cùm in omni magna, etiam cacochymia, si vires adsint, commendetur.) Quòd vinû vinosum det in neruorũ conuulsione, (cùm nulla vini noxa maior esse putetur, q̃ quòd conuulsiones afferat, atque adeò ipse Hippocrates

testetur, ebrios conuulsos mori.) Quòd expurgationem prohibeat in morbo pendente ex cacochymia. Certè sanguinis missio optimũ initiũ præstat curationi huius conuulsionis, cùm in toto corpore subest plenitudo: verùm quia non est auxilium peculiare huius morbi, neque ab specie eius causæ indicatur, potuerit Hippocrates eam præterire, neq; proinde intelligendum est prohibere: non enim præcepta peculiaria tollunt vniuersales regulas, est autem dictum anteà, generatim in omni morbo magno, constante virtute & ætate florente mittendum esse sanguiné. Vinum haud dubiè detur conuulsione laborantibus cum periculo, neque video quid pro auctore respondere possim, nisi fortè dari vt ad oculorum dolores, cùm scilicet corpus totum vacuũ iam sit, fluxio cessauerit, & id quod est in parte, sit valde impactum. Quanquam tũc quoque in cõnulsione velim potione alia medicamentosa, potiùs quàm vino extenuari, & digeri crassos succos: fieri tamen potest nonnunquam, vt nulla meliùs quàm vini agatur: cùm scilicet naturæ & consuetudini hominis congruit, & firmata iam passio est, neque fluxionis nouæ vllum periculum se insinuat. Quòd expurgationem prohibeat, non video quæ causa sit, nisi fortè timet, vt trahantur excrementa in affectam parté, ob eius viciniam cum recto intestino, aut vt tracta pelli nó possint, quòd musculi abdominis, qui inde recipiunt neruos, iuuare deiectionem non possint. Vidi enim ego hoc, non ita pridem, in quodam ægroto, cuius crura immobilitate & conuulsione tenebátur, & cùm exurgere vix vi è lecto possit, manifestè trahebatur secundùm lumbos in anteriorem partem, ille dies multos niti non poterat musculis abdominis, ac proinde neque deiicere, neque deiiciebat quidem omnino, nisi alius eius ventrem comprimeret quadam ligatura, quam ex fasciis, referentem figura & positũ ipsos musculos, ego machinatus sum. Tunc sanè ille ægrotus non sine periculo acciperet vehemens pharmacum: traherentur enim in ventrem plura quàm deiici possent, & immanentia, in proximas partes & malè affectas imbiberentur, tamen præter hanc musculorum affectionem, nihil esset potius medicamento expurgante, pro redundantis humoris specie, sed & debilibus quoque musculis, adhibita arte, vt deiectio fiat, expurgatione leuiori & repetita est opus, vt tractio quidem nulla fiat maior quàm deiectio, excreméta verò euacuentur paulatim, quo sanè modo ego dictum ægrotum curaui. Dicere ergo possimus, Hippocratem prohibere expurgationem fortem, idque non in omni conuulsione, sed ea per quam musculi abdominis afficiantur, vt per dictum emprosthotonum fieri solet. Quòd ad dictas igitur dubitationes attinet, hæc occurrunt, nunc autoris verba percurramus. Huic (inquit) si neque febris, neque somnus superuenerit, subsecutæque vrinæ coctionem habentes venerint, & sudores decretorij, vinum creticum vinosum, & reliqua. Nó sanè hæc dicit, quòd si hæc superuenerint, aliter curandi sint, sed quòd hæc superuenientia solent soluere conuulsionem, ita vt alia curatione opus non sit. Perinde est ergo ac si diceret: hæc affectio febre superueniente soluitur, aut etiam superueniente somno, cui succedant concoctæ vrinæ, aut superuenientibus sudoribus decretoriis. Hi enim euacuatione, febris reso-

A lutione, somnus cui tales vrinæ succedant, concoctione possint conuulsionem curare. Si nihil horum superueniat, curatione & multis auxiliis est opus. Primùm iubet vinũ creticum vinosum, quasi nunc dicas è Sancto Martino, quod quo casu conferre possis, dictum à me iam est, & polentam coctam edere, hanc non vt medicamentum, sed alimenti minimè noxij loco dat. Nimirum erat in vsu antiquis id edulium. Deinde cerato inungere. Id ceratum possit esse simplex ex cera & o-
B leo, aut compositum, vt quod ex oleo vulpino, aut laurino, aut ex castoreo paretur, aut pollinem aliquem præter oleum & ceram accipiat, vt origani, aut lauendulæ, aut castorei, aut sulphuris, aut alterius rei acris, & resoluentis facultatis: Contegere crura, pannis scilicet, laneis aut lineis, aut pellibus: perluendo vsq; ad pedes calidis irrigationibus in pelui, aut aqua scilicet sola, aut decoctis herbarum aut radicum, aut aliarũ rerum medicamentosarum. Et brachia vsque ad digitos inuoluere, &
C spinam à ceruice vsq; ad coxam molli pelle peruncta pinguedine & cera: emolliendi scilicet neruos causa. Potest verò esse inunctio hæc etiam simplicior aut medicamentosa. Debet verò ita inuolui, vt anteriora etiam contineat inuncta pellis, vt ampla scilicet sit pellis, neque solùm posteriorem spinæ partem, sed latera & anteriorem etiam patem corporis contineat, nisi viscera, quæ ad anteriores spectant partes, id fieri prohibeant. Et intermittens fomenta quæ per vtriculos, calidam aquam infunde-
D re, & linteolum circumtẽdere, & in lecto hominem collocare, vt per quietem & contectum corpus meliùs medicaminibus fruatur. Aluum verò (inquit) ne moueris, nisi glande, si longo tempore sine deiectione fuerit, alioqui ne glande quidẽ moue. Quatenus & quo casu verè hoc dici possit, explicuimus: Atque si bene tibi successerit. Hîc haud dubiò desunt verba aliquot, dicendum enim fuit, atque si bene tibi successerit, bene habet, peractaque ita fuerit curatio: Sin minùs (inquit velut ad vltima veniens
E iam auxilia) modi radicem terens in vino odorato, & dancum potu da manè ieiuno, antequam madefeceris, balneo scilicet aut inunctione. Non constat quid sit modus: verùm fuerit herba aliqua, dauco facultate similis, calida scilicet & sicca, & tenuiũ partium, mouens sudorem & vrinam fortiter. Hac eadem intentione parari possunt potiones ex valeriana, aut ex seseli, & ex innumeris aliis, vt etiam ex ligno guaiaco, aut zarza parilla vocata, aut chinæ radice: quæ datæ, vt hîc præcipitur, ieiunis summo
F mane multis diebus, absumendo excreméta, & mouendo dictas euacuationes, persanare hãc affectionem possint. Atque post hæc, citò farinam coctam tepidam edat multam, non adeò vt grauet, sed vt p corporis alimento satis sit, & bibat vinum cùm volet: hoc est, si videbitur ob naturam & consuetudinem hominis, bene temperatum: non enim datur nunc vt medicamentum, velut nuper, sed vt potus familiaris. Atque (inquit) si hac ratione tibi res cedet bene: sin minùs, prædicere oportet, immedica-
G bile esse malũ, & à curatione desistere: multi enim Medici ridiculi fiunt, duras iam & immedicabiles affectiones conantes demoliri.

84 Τὰ δὲ νοσήματα πάντα λύεται, ἢ κατὰ στόμα, ἢ κατὰ κοιλίην, ἢ κατὰ κύστιν, ἢ τινος ἄλλου τοιού-

τȣ ἄρθρȣ. ἡ δὲ τȣ̃ ἱδρῶτος ἰδέη, κοινὴ ἁπάντων.

Morbi autem omnes soluuntur, aut per os, aut per aluum, aut per vesicam, aut alio aliquo tali articulo. Sudoris autem species communis omnibus.

Morbi qui non sunt omnino exigui, non soluuntur tutò sine euacuatione aliqua manifesta, aut abscessu, nisi rarò in pueris: quorum quia insensilis euacuatio longè maior est quàm adultorũ, morbi soluuntur, vt Galenus testatur, aliquando per somnum altiore citra euacuationẽ manifestam. Proinde dicit Hippocrates, morbos omnes (pendentes scilicet ex materia, & magnos) solui aut per os, aut per aluum, aut per vesicam, aut alio aliquo articulo: hoc est, aut per abscessum (nimirum in articulos solent abscessus fieri) aut per sudorem. Quoniam verò euacuationes, per os, aluum, aut vesicam, morbis quarundam partium videntur esse peculiares, quæ per os ventri superiori, quę per aluum inferiori, & cauæ parti iecoris: quæ per vesicam, renibus, & gibbæ parti hepatis. dicit, sudores partes omnes æquè respicere, quia versusquaque fieri possunt, & communes esse morbis omnibus. Constat, non his solùm poris solui posse morbos: nam & fluxu sanguinis ex naribus, & ex vtero, & hæmorrhoidibus soluuntur multi. Verùm Hippocrates videtur meminisse euacuationum genere naturalium, & ætati omni communium: Nam fluxus sanguinis nullus est naturalis præter menstruum, qui nõ est omnium ætatum, sed quarundam.

Ἐλλεβορίζειν δὲ χρὴ, οἷσιν ἀπὸ κεφαλῆς φέρεται ῥεῦμα. ὁκόσοι δὲ ἐξ ἀποσημάτων, ἢ φλεβορραγίης ἢ δι᾽ ἀκρησίην, ἢ δι᾽ ἄλλην τινὰ ἰσχυρὴν αἰτίην ἔμπυοι γίνονται, μὴ διδȣ̃ ἐλλέβορον τοῖσι τοιȣτέοισιν. ȣ̓δὲν γὰρ ὠφελήσει. καὶ ἤν τι πάθῃ, αἴτιον δόξει εἶναι ἐλλέβορος. ἢν δὲ διαλύηται τὸ σῶμα, ἢ πόνος ἐν κεφαλῇ, ἢ ἐμπεπλασμένα τὰ ὦτα, ἢ ῥὶς, ἢ πτυελισμὸς, ἢ γȣνάτων βάρος, ἢ σώματος ὄγκος παρὰ τὸ ἔθος, ὅ, τι ἂν συμβαίνῃ, μήτε ὑπὸ ποτῶν, μήθ᾽ ὑπὸ ἀφροδισίων, μήτε ὑπὸ λύπης, μήτε ὑπὸ φροντίδων, μήτε ἀγρυπνιῶν. ἢ ἢν μέν τι τȣτέων ἔχῃ αἴτιον, πρὸς τȣ̃το ποιέεσθαι τὴν θεραπείην.

Helleborum autem dare oportet, quibus à capite fertur fluxio. Quicunq; autem ex abscessibus, aut phleborrhagia, aut ob intemperantiam, aut ob aliam aliquam fortem causam, suppurati fiunt, ne des helleborum his, qui huiusmodi sunt. Neque enim proderit. Atque si quid patiatur, causa videbitur esse helleborus. Si verò dissoluatur corpus, aut dolor sit in capite, vel impleantur aures: aut nares, vel sputum: aut genuũ grauitas, aut corporis moles maior solita, quodcunq; horum contigerit, neq; ex potibus, neq; ex venere, neq; ex mœrore, neq; ob curas, neque ob vigilias; etenim si aliquam harum habeat causam, ad hanc oportet dirigere curationem.

ἐλλεβορίζειν, seu helleboro vti apud Hippocratem, vt aliis locis monui; nõ solùm est helleborum propinare, sed omnino vti expurgatione: ita vero loquebatur, quia helleborus erat nobilissimum medicamentorum expurgantium, quibus ea tempestate vtebantur. Narrat ergo nunc, quibus dari debeat, & quibus non: non sanè omnes, sed quasdam dispositiones recensens. Primùm (inquit) dari debere quibus à capite fertur fluxio, siue in thoracem, siue in ventriculum, siue in partem aliam feratur. Intellige verò non quancunque leniculam fluxionem: multæ enim excitantur leui occasione, & cessant sponte breui: sed fluxionem diuturnam & magnam. Talis haud dubiè excrementorum redundantiam significat in capite, quod gignat, vel in toto corpore, quod in caput mittat. Neque sanè minùs, si fluxio à nuda capitis intemperie inceperit: ea enim ipsa intemperies excrementa congesserit, vel aliunde recipere fecerit, à quibus ipsa iam intemperies mutuò conseruetur. Porrò si dissoluatur corpus, vt eneruatum esse videatur; & grauiter sese loco moueat, aut dolor capitis sit, non qualiscunque, sed grauans, magnus, & diuturnus: vel impleantur aures, vt quibus repletis auditoriis poris fit grauis auditus, aut nares, vt iis qui obturatis naribus difficulter respirent, vel sputum: hoc est, sputi instrumenta, pulmo scilicet & asperæ arteriæ impleantur, aut accidat genuum grauitas: hoc est, dolor grauans genuum, aut eadem ratione aliorum articulorum, aut corporis moles maior solita, vt euenit iis q intumescunt præter naturam: quodcunque horum contigerit, helleborum dare iubet: quia hæc omnia excrementorum redundantiam indicant. Verùm addit, neque ex potibus, neque ex venere, neque ex mœrore, neq; ob vigilias, neque ob curas processerint. Nimirum ex vino sæpe fiunt hæc: corporis dissolutio, grauitas capitis, & surditas, & affectio coryzæ similis, quin & venæ tument, & tota corporis moles, & expectato solùm tempore soluendæ crapulæ euanescunt. Ex venere etiam quidam hæc patiuntur omnia, laborantes penuria magis quàm redundãtia, atque etsi quàm maximè malis succis sunt, sunt tamen etiam debiles, vt helleborum non sustineant, sed refectione potiùs indigeant, & purgatione per epicrasim. Ob curas etiam, mœrorem, & vigilias, languent quidam grauati capite, loco vix se mouentes, respirantes cum angustia, qui conciliato somno, solatiis, & hilari conuictu, aut, ad hæc ipsa, loci mutatione, magis indigent, quàm alia curatione: ob hæc dicit: Etenim si quampiam harum habeat causam, ad eam oportet dirigere curationem. Sed quibus dari helleborum prohibeat, enarremus. Suppuratis, hoc est, pus intra thoracem habentibus dari prohibet, siue ex abscessib⁹ ruptis sit suppuratio facta, vt quibus ex pleuritide, aut peripneumonia: siue ex phleborrhagia, vt quibus ex hęmoptoica passione: siue ob intemperantiam in victu, nimirũ qui intemperanter viuunt, congerunt multam pituitam in lateribus, quæ partim ibi genita, partim è capite aut toto corpore influens, ibi putrescit, abitque in pus, vt 1. lib. de Morbis ab Hippocrate dicitur. Non enim necesse est, vt qui suppuratione laborat, pleuriticus fuerit, aut peripneumonicus: fieri enim potuerit suppuratus ob redundantiam excrementorum, quam intemperantia victus pepererit, vt diximus, aut ob fortem aliam causam, vt ob vulnus, aut plagam contundentem. Vtcunque deinque fa-

ctus sit homo suppuratus, ne des, inquit, helleborum, neque enim proderit, atque si quid deinde patiatur grauius, causa videbitur esse helleborus. Galenus alios quidem suppuratos expurganti medicamento non iuuari fatetur, eos verò qui ob intemperatiam sint facti, negat. Videtur enim, cùm eorũ morbus à crudorum cœperit multitudine, ab expurgatiõe debere incipere curatio. Mihi verò etsi à multitudine cœperit malũ, vbi iam suppurati sint facti, & tabescere cœperint (quod mox succedit) nequaquam videtur iuuari posse, sed alias euacuationes moliendas, vt excreationẽ facilem, & emunctionem, si à capite malum cœperit, alui verò solutionem vitandam. Hæc enim nõ solùm pharmaco, quod per se vim habet calfaciendi & siccandi, sed sponte etiam facta, periculosa est iis, qui tabescunt, vt in aphorismo dicitur, atque adeò ei, qui tenetur à peripneumonia, aut à pleuritide cùm ad suppurationem res vertitur. Ex thorace enim q̃ minimũ trahitur in aluũ, & succi crassi qualis pus est nihil, & interim deiicitur virtus. Aliquãto maior spes est in purgatione per vrinas, ob arterias, quibus ex magna renes pendent, omnium autem optima eius morbi solutio est, puris facilis & copiosa excreatio.

47 Τὰ δὲ ἐκ πορείης ἀλγήματα, πλευρέων, νώτου, ὀσφύος, ἰσχίων, καὶ ὁκόσοι ἀναπνέοντες ἀλγέουσι πρόφασιν ἔχοντες, πολλάκις γὰρ μεμάθηκε φοιτῆν, ἐκ κραιπαλέων, καὶ βρωμάτων φυσωδέων ἀλγήματα ἐς ὀσφὺν καὶ ἐς ἰσχία. εἰσὶ δ᾽ αὖ αὐτέων ἢ
D πιάδε, δυσουρέεται. τούτων δὲ πορείη αἰτίη, καὶ κορυζέων καὶ βραγχῶν.

Dolores ex itinere, laterum, dorsi, lumborum, coxæ, & quæcunque respirantes dolent occasionem aliquam habentes: sæpius enim consueuerunt dolores ex crapula & cibis inflantibus in lumbos, & in coxam venire: quibus talia fuerint, vrinæ difficultas accedit: horum iter causa est, coryzæ item & raucedinis.

Duas affectiones memorat, quæ à duabus causis præcipuè fieri & augeri consueuerunt, vrinæ difficultatem & catarrhos, quæ à magna assiduaque ex itinere defatigatione, & à multo cibo & potu nasci solent. Certè nihil experimento magis notum est, quàm eos qui ad horum vtrumuis sint parati, itinere & voracitate lædi. Iter quidem præcipuè difficultatem vrinæ solet facere, quia distributionem
F inordinatam facit excrementorum, per quã in angustas vias impingunt quædam crassa, in eas præcipuè, quibus vrina redditur, quia siue pedes, siue eques, iter agat quis, plurimum secundùm renes & vesicam laborat corpus, & concutitur. Accedit, quòd qui iter agunt vsque ad defatigationem, intempestiuè mouentur mox à cibo, ob quam igitur causam pueri calculis vesicæ & aliis stranguriis obnoxij sunt, fiunt etiam & ij qui non habent motui & cibo certas destinatasque horas, sed victu vtuntur tumultuario, vt qui iter agont. Voracitas catarrhos
G videtur potius nata facere: mittuntur enim à partibus in partes, quæ in singulis redundant. Verùm & hæc facit strangurias, & defatigatio ex itinere catarrhos, suntq; dictæ passiones quodammodo analogæ, & eisdem de causis natæ fieri, & eisdem
A minibus. Nam voracitas replet crassis, & angustarum viarum parit obstructiones, & hæc præcipuè est puerilium morborum causa: exercitatio nimia non replet, sed distribuit nimis, & ita quæ per naturales meatus erãt euacuanda, rapi facit in caput, thoracem, aut partes alias, cietque pro naturalibus effluxibus, fluxiones præter naturam. Non autem facit hæc iter quodcunque, neque quæcunque satietas, sed iter quod vsque ad defatigationem, & voracitas quæ vsque ad corporis repletionem procedunt.
B Defatigationem ex itinere indicant dolores laterum, dorsi, lumborum, aut coxæ, aut quorundam, omniúmue horum: repletionem ex voracitate dolores inter respirandũ, ex inflatione, quam crapula & cibi fecerint, oborti: qui dolores non solùm secundùm hypochondria & thoracem, sed secundùm lumbos etiam & coxas, aliquando sentiri consueuerunt. quibus igitur, inquit, talia fuerint, vrinæ difficultas accedit, aut magnus catarrhus, quia & satietas, iter est horum causa, stranguriæ scilicet, & coryzæ, & raucedinis.

48 Ὁκόσοι δὲ ἀπὸ διαιτημάτων, τὰ μὲν πολλὰ ἕκαστος ὡς ἂν παρὰ τὸ ἔθος διαιτηθῇ, μάλιστα ἐπισημαίνει. καὶ γὰρ ὁκόσοι ἂν μὴ μεμαθηκότες ἀριστῆν, ἢν ἀριστήσωσιν, ὄγκος πολὺς αὐτοῖσι τῆς γαστρὸς, καὶ νυσταγμὸς, καὶ πληθώρη. ἢν δὲ ἐπιδειπνήσωσι, κοιλίη ἐκταράσσεται. ξυμφέρει δὲ τουτέοισιν ἐκλουσαμένοισιν καθεύδειν. κοιμηθέντες δὲ περιπατῆσαι
D βραδέως συχνὴν περίοδον. κ᾽ ἢν μὲν λαπαχθῇ, δειπνῆσαι, καὶ πιεῖν οἶνον ἐλάσσονα ἀκρητέστερον. ἢν δὲ μὴ λαπαχθῇ, ὑποχρίσασθαι τὸ σῶμα θερμῷ, καὶ ὑδαρέα οἶνον λευκὸν, ἢ γλυκὺν, ἢν διψῇ, ἐπιπίοντα ἀναπαύεσθαι. ἢν δὲ μὴ ἐγκοιμηθῇ, πλείω ἀναπαύεσθαι. τὰ δ᾽ ἄλλα ὁμοίως τοῖσιν ἐκ κραιπάλης διαιτάσθω.

Quæcunque verò à diætis, plurima quidem
E *quiuis, vt consuetudinẽ victus mutauerit, præcipuè declarat. Etenim quicunque nõ soliti prandere pransi sunt, tumor magnus ipsis ventris & dormitatio, & plethora. Si autem supercœnauerint, aluus turbabitur. Confert autem hos lotos dormire, excitatos autem deambulare lentè crebros circuitus, atque si ventrem exonerauerit, cœnare, & bibere vinum paucum, sed meracius:*
F *si verò non exonerauerit ventrem, inungere corpus calido, atq; si sitierit, vino aquoso albo, aut dulci poto requiescere: si autem non, dormiant amplius, & requiescant. Cætera verò similiter ac qui ex crapula, victus eis instituatur.*

Quandoquidem neq; idem victus omnibus congruit, neque eodem modo omnes læduntur ab eisdem erratis in victu, sed quo victu hic læditur, ille iuuatur quàm maximè, præcipuaque causa huius
G differentiæ in cuiusque hominis consuetudine statuitur, dicit, quæcunque à diætis, hoc est, à victus mutationibus contingunt mala, maxima quidem ex parte quiuis declarat, vt consuetudinem quiuis mutauerit. Vtitur ad hanc rem exemplis, quibus secundo libro probauit, seruari debere consuetudinem,

nem, vt, inquit, qui non soliti prandere, pransi sunt, conquerūtur fieri sibi tumorem magnum ventris, & plethorā, eius scilicet partis, & dormitationem: illud ob copiam solito maiorē ciborum, qui quod prior cibus non bene, & vt solet, descenderit, etiam supernè detinebitur: hoc ob copiam vaporum, qui in caput ex pluri cibo solito ascenderint. Quòd si supercœnauerint, aluus ipsis turbabitur. Neque sanè hæc sit maxima noxa, quæ ex cibo recenti, bis iam ingesto, antequam prior coctus sit, & descenderit, fieri possit, sed etiam minima: turbatione enim alui solùm possit satietas. Fieri vero possint febres diariæ, aut putridæ, vt quisq; paratus fit, catarrhi, vt nuper dicebatur, & difficultas vrinæ, capitis grauitas, grauia insomnia, vertigines, suffusorum visis similia, quin & apoplecticæ etiam passiones. Proinde Hippocrates non censet hos victus errores contemni, sed mox apponit, quę sint agenda ei, qui ita deliquerit. Confert (inquit) primùm hos, qui scilicet præter consuetudinem pransi sint, lotos dormire. Ego sanè haud intelligo, balneū vllum à multa cibi ingestione laudari, nullum enim non est noxium, siue calidum, siue frigidum, pleno ventre, sed Hippocratem secundùm hominū consuetudinem, qui lauari mox à cibo consueuerunt manus & ora, innuentem, mox à cibo eundem esse dormitum, dixisse, confert hos lotos dormire, hoc est, mox ac sint loti, quod mox ab accepto cibo fit, dormire. Sunt quidam, qui ob gulæ & oris ventriculi angustiam, tempore quodam indigent, vt cibus resideat, qui ob hanc causam non mox, sed paulò pòst dormire debent: Alij etiam quia vertiginosi sunt, aut capitis grauitatem patiuntur, expectare debēt vt vapores nonnihil extenuētur: Alioqui nihil mali est, si quis mox à cibo dormiat, somnus verò debet esse longus, & in loco obscuro & temperato: ita enim optimè occurritur noxis diurni somni. Excitatos iam (inquit) oportet lentè deambulare crebros circuitus, hoc est, vt deambulent lentè, sed citra intermissionem. Non enim qui cibo anguntur, cogendi sunt concitato cursu moueri, aut aliter laborare, vt videtur vulgo, sed quiescendum, aut lentè mouendum est: alioqui ardet caput, & thorax cogitur laborare, & respirare difficulter, & ita alliciunt in sese copiam crudorum excrementorum. Si lenta illa & crebra inambulatione homo ventrem exonerauerit, licebit cœnet, atq; adeò debet cœnare, ne vt prandium citra consuetudinem interposuit, ita cœnam præter consuetudinē intermittat, & errata longiùs producātur & noxæ, & bibere vinum paucum, sed meracius, vt meliùs cœna coqui possit, & minùs grauetur homo: si verò nō exonerauerit ventrem, cœnam ne accipiat, non enim bene capietur ventre; sed quiescat, & inungatur oleo: hanc enim esse optimam rationem procurandæ coctionis ipse antè docuit, dicens, pannis contegere, quietem agere & inungere. Atq; si sitierit (inquit) bibat vinum aquosum & albū, aut dulce, vt sitim soletur, & deinde requiescat, & dormiat. Dat album aquosum, aut dulce, quia vtrunque est vinum debile, & minimè siticulosum: dulce præterea aluum mouet, vt anteà dicebatur. Verùm cū dicit, si sitierit, intellige, multum, vt nō possit dormire, alioqui satius sit vt somno sitim extinguat, iuxta id quod in aphorismo dicitur; quicunq; noctu bibere appetūt, si superdormierint, non sitient. Si igitur non sitietint, aut non multum, dormiant, inquit, ampliùs, & requiescant, nullo scilicet tunc potu accepto. Cætera (inquit) similiter instituatur victus, atq; iis qui ex crapula laborant. Sed quę sit reliqua ebriorū procuratio præter somnum longū, mox dicit; ea est, vt postquam satis multū dormierint, sorbeāt iusculum aliquod, quod cuique erit iocundum, vt mox explicabitur.

88 Τὰ δὲ ἀπὸ πωμάτων, ὁκόσα μὲν ὑδαρέα, βραδυπορώτερά ἐστι, καὶ ἐγκυκλεῖται, καὶ ἐπιπλάζει περὶ ὑποχόνδρια, καὶ ἐς οὔρησιν οὐ καταρρεῖ· τούτου δὲ τοῦ πόματος πληρωθεὶς, μηδὲν ἔργον ὀξέως διαπρήξῃ, ὁκόσα τῷ σώματι ξυντιθέντι, βίῃ ἢ τάχει πονέειν ξυμβαίνει. ὡς μάλιστα δὲ ἡσυχαζέτω, ἕως ἂν καταπεφθῶσι μετὰ τῶν σιτίων.

Quæ verò à potionibus, quæcunq; aquosiora sunt, tardiùs penetrant, & circulo acta, morātur circa hypochondria, & in vrinā non decurrunt. Hac autem potione plenus qui est, nullum opus acutè exequetur, quæcunq; corpori cōposito eueniunt vi & celeritate perficere. Maximè autē requiescat, vsq; dum cum cibus concocta fuerint.

Cùm cœpisset loqui de erroribus in cibo capiendo, occasione arrepta ab iis, quæ dixit de crapula, interponit obiter noxas quæ ex nimio potu contingunt, & eorum, qui potu læsi sint, procurationes. In primis quidem agens de potu aquosiori, deinde de meraciori. Quæ aquosiora sunt, tardiùs penetrant, circunfluitantia morantur in hypochondriis, & in vrinam tardè decurrant, eadem ratione neq; facilè exsudantur. Hac causa qui tali potu pleni sunt, tument, & ægrè se mouent, neq; ad vllom eorū operum, quæ vt exequantur homines, indigent vi aut celeritate sunt expediti; nulla autē ratione hi meliùs se ab hoc malo expediunt, q̃ quiescentes vsque dum cum cibis coquendis absumantur potiones. Nam si quis cursu, aut lucta, aut labore alio, curet aquosum potū inde deturbare, dolores patietur inanis partis & tormina intestinorum.

88 Ὁκόσα δὲ τῶν πωμάτων ἀκρητέστερά ἐστιν ἢ αὐστηρότερα, παλμὸν ἐν τῷ σώματι καὶ σφυγμὸν ἐν τῇ κεφαλῇ ἐμποιέει, τούτοισι καλῶς ἔχει ἐπικοιμᾶσθαι, καὶ θερμόν τι ῥοφέειν, περὶ ὅπερ μάλιστα ἡδέως ἔχουσι. νηστείη δὲ πονηρὸν πρὸς τὴν κεφαλαλγίην καὶ κραιπάλην.

Meraciora verò & austeriora palpitationem in corpore, atq; in capite pulsum efficiunt, his bene erit si superdormiant, calidumq; quippiam sorbeant, eorū quæ ipsis sunt suauissima. Ieiunium autem malum ad capitis dolorem & crapulam.

Hæc est procuratio ebriorum, quam nuper dixit congruere iis, qui insoliti essent pransi. Ea est, dormire vsq; dum soluatur crapula, deinde cibum aliquem sorbilem calidum accipere, qui cunque gratus homini sit, modò sit boni succi, & nulla insigniter qualitate affectus. Sed mireris Hippocratem dicere meraciora & austeriora, quasi eadem vina sint meraca & austera, cùm sint tam diuersa, vt austera sint nonnunquam etiam frigida, vel saltem ad alia vini genera. Certè, aut abusiuè vtitur nomine au-

steri, austera vocans quæ vehementia & fortia, etsi sint acria, aut duplicis generis vini meminit, ob duplicem noxam, quòd scilicet austera vt minùs calida & crassiora, flatibus repleât & palpitationibus: meraciora vt calidiora caput tentent, & pulsum in eo faciant: pulsum scilicet vehementē arteriarum, qualem Hippocrates simpliciter solet pulsum appellare. Quod dicit, ieiunium malum est ad capitis dolorē & crapulam, videtur dictis repugnās. Nam dixit, eandem esse procurationem ad crapulam, & ad eos qui plus solito, aut qua hora non consueuerunt, ingesserunt cibos: constat verò his nō esse noxium ieiunium: neque ergo iis qui vino se repleuerint. Certè Hippocrates non dicit accipiendum esse ebriis cibum in ipsa ebrietate, sed malum esse, si quis postquam dormitum satis est, & soluta crapula, hominem in ieiunio contineat, neque det sorbitionem aliquam iocundam calidam. Nam cùm ex æstu vini supersit ventriculus aridior, ieiunio aresceret magis, & redirent denuò symptomata prioribus similia. nam ieiunium, vt mox dicetur, symptomata facit similia iis, quæ à vino: pulsum enim in temporibus, & capitis dolorem, & ardorem, præcipuè in picrocholis. Igitur has ob causas malum est ieiunium ebriis, postquam soluta iam sit ebrietas: constat verò quôd & iis qui pransi sunt cùm nō solerent, postquam confecta iam videatur esse satietas, sorbitio aliqua talis congruat.

---

680 Ὁκόσοι δὲ μονοσιτέουσι, κεῖνοι καὶ ἀδυνατοί εἰσι, καὶ οὐρέουσι θερμὸν παρὰ τὸ ἔθος κενεαγγέοντες. γίνεται δὲ καὶ τὸ στόμα, ἁλυκὸν καὶ πικρὸν, καὶ τρέμουσιν ἐν παντὶ ἔργῳ, καὶ κροτάφους ἐπιξυντείνονται, καὶ τὸ δεῖπνον οὐ δύνανται πέσσειν, ὅκως περ ἢν ἠριστηκότες ἔωσι. τούτους δὲ χρὴ πίνειν ἔλασσον, ἢ μεμαθήκασι. καὶ ὑγροτέρην μάζαν ἀντὶ ἄρτου, καὶ λαχάνων λάπαθα, ἢ μαλάχην, ἢ πτισσάνην, ἢ σεῦτλα. πίνειν δὲ κατὰ τὸ σιτίον, οἶνον, ὁκόσον ξύμμετρον καὶ ὑδαρέστερον, καὶ ἀπὸ δείπνου περιπατῆσαι ὀλίγον, ἕως οὖρα καταδράμῃ καὶ οὐρήσῃ. χρήσθω δὲ καὶ ἰχθύσιν ἑφθοῖσιν.

Quicunque verò semel in die cibum accipiunt, vacui & impotentes sunt, & mingunt calidum præter consuetudinem, vacua habentes vasa. Fit autem os & salsum & amarum, & tremunt in omni opere, & tempora contenduntur; & cænā non possunt concoquere, vt si pransi essent. Hos autem oportet bibere minùs quàm consueuerunt, & humidiorem mazam pro pane, & olera, lapathum, aut maluam, aut ptissanam, & betas: bibere autē secundùm cibi quantitatem, vinum, quantum videatur esse moderatum, & aquosius, & à cœna deambulare exiguum, vsq; dum vrinæ fluxerint, & mingant: vtantur autem & piscibus coctis.

Hæc omnia dicta & enarrata sunt secundo libro huius operis, & quæ pertinent ad noxas quas affert intermissus præter consuetudinē cibus, & quæ ad procurationem eius qui ita deliquerit. Quod illic dixerat, oportet cœnam minorē facere quàm consueuerit, neq; siccam, sed modi humectantioris, explicat nunc exemplis, dicens, humidiorem mazam pro pane, & olera, lapathum, maluam, & betas, aut ptissanam, vtantur autem & piscibus coctis. Nimirum sunt hæc omnia tenuia & humida. Quod de potu dicit, videri posit repugnare cum iis quæ libro 2. dixerat. Illic enim ita est scriptū: Et post hæc bibere non aqoosum: hîc dicit, & aquosius: verùm intellige, vt ibidem explicuimus illic, non prohiberi aquosum, sed aquosiorem quàm pro cibi quantitate: hoc est, aquosiorem, quàm vt cibi coqui possint. Hîc ergo iubet aquosius dari, quàm soleat homo bibere: illic prohibet dari aquusum adeò, vt coquere homo non posit. Quôd de deambulatione post cœnam, videtur vulgus hominū maximè probare, atque adeò plerique cœnant citò, vt à cœna deambulent, videoque in ore vulgarium omnium circumferri illud; post cœnam molles passus abite. Tamen re vera non est consonum doctrinæ Hippocratis & Galeni, qui à cibo somnum, à somno motum semper commendant. Neque profectò à cœna quàm à prandio minùs est dormiēdum statim, aut deambulandum magis, sed si quando à cibo mouendum, minùs sit noxium à prandio ambulare, & à cœna dormire: magis enim congruit cum temporis natura, cùm interdiu motus & noctu somnus, naturalis sit & consuetus. Nunquam tamen si quis velit rectè suæ valetudini consulere, debet à cibo ambulare, sed à somno, eoque satis longo, atque ita interpretaotur quidam, hunc autorem præcipere, vt deambulet homo à cœna, non mox, sed interposito somno, quod tamen verba Hippocratis haud ferre videntur.

---

89 Βρώματα δὲ μάλιστα ἐπισημαίνει. Σκόροδον φῦσαν καὶ θέρμην περὶ τὸν θώρηκα, καὶ κεφαλῆς βάρος, καὶ ἄσην, καὶ εἴ τι ἄλλο ἄλγημα εἴη μεμαθηκὸς πρόσθεν, παροξύνειεν ἄν. οὐρητικὸν δὲ καὶ τοῦτο ἔχει ἀγαθόν. ἄριστον δὲ αὐτὸ φαγέειν εἰ μέλλοι, τις εἰς πόσιν ἰέναι, ἢ μεθύειν.

Edulia porrò maximè de se significationem præbent. Allium flatum & calorem circa thoracem facit, & capitis grauitatē & anxietatem, & si quis alius dolor antea fieri consueuit, eum exacerbauerit. Vrinam autem ciet, & hoc bonum habet. Optimum verò est, vt quis ipsum edat, si aut ebrius est, aut ad potationem ire volet.

Allium ad quædam est vtilissimum, ad quædam valde noxium; &, si quod aliud eduliorū, cum delectu quibusdam dandum sæpe, quibusdam denegandum semper, qa idem à seipso plurimū videtur dissidere pro capientis natura, & consuetudine. In primis dicit flatū facere, cui adstipulari videtur, qđ ipsemet in calce 6. Epidem. dicit, dolores circa vmbilicum ciere: sed & quod mox addit, si quis alius dolor ex consuetudine fuerit, augere posit. Sed magnoperè videtur repugnare eius natura, cùm valde calidum & siccum sit. Quid & quod ipsemet mox addit, optimum esse iis, qui crapulæ se sint daturi? qua enim id causa, si flatuosum est? an vt vinum efferatur magis, & magis repleatur caput, & maior ebrietas fiat? non ergo ita est, sed si bonum est potaturis multū, absumit vini vapores, & vincit.

Repugnat

Repugnat quoq; Galenus, qui 12. Methodi ad colicos dolores allia plurimùm commendat, quibus sanè nihil esset nocentius, si essent flatuosa. Non sunt tamen rè vera, quanquam flatus faciunt: nam & vi- num merum facit eructare, & crepitum ex aluo demittere. Quo pacto hæc certè flatuosa sunt, ex quibus vt materia, flatus multus natus est fieri, seu quę nata sunt abire in flatus. Flatum autē faciunt, quæcunque vim causæ facientis obtinent, & dissoluendo flatuosam materiã, flatus gignunt, & extenuando flatus crassos, si qui inerant, eos commouent: & hæc quidem primo occursu, vbi plurimùm materiæ subest, dolores ex flatu ciere possunt, eadem verò, si quis vti perseuerět, eos ipsos dolores persanāt consumentia flatus quos excitārunt. Huiusmodi sunt vinum meracius & allia, & ita flatus faciunt, non aliter. Calorem, inquit, facit circa thoracem, & grauitatem capitis, & cibi fastidium. Mirum est qđ rustici testantur, allia æstate frigida esse, & sitim extinguere, quandoquidem quæ die allia acceperunt, meliùs ferunt laborem, & ardorem Solis, & minùs vrgentur siti, necesse est autem mox quoque meliùs accipiant & coquant cibos, ab ambientis calore minùs debilitati. Cuius rei causa est, quòd cùm illi sint robusto calore, & præterea eis assueti, commutant allia, trahuntque in sese facilè, ea ergo calida cùm sint, augent & roborant naturalem eorum calorem, qui robustior redditus, meliùs cibos coquit, corpora nutrit, & humectat, corpusque calorem præter naturam minùs eòcipit, ac proinde minùs sitit. Illis igitur neq; caput grauabitur, quia vincitur vis allij. Igitur allium faciet hæc debilibus, quique ob debilitatem sui caloris naturalis aut desuetudinem ab allio incalescunt præter naturam, aut iis qui etsi alioqui possent allij esum sustinere, nunc nō possunt, quod plethorici sint. Illis necesse est pectora inflammari, grauari capita, & fastidium, & sitim fieri. Vrinam inquit commouere, & hoc habere bonum. Hoc adeò est manifestum, vt oleat plurimùm allia, vrina eius qui ea ingesit, vt Aristoteles testatur 12. sect. Probl. Qua ratione vsus allij ab ebrietate præseruet, dicturiam est.

Τυρὸς ἢ φύσων, καὶ στεγνότητα, καὶ σιτίων ἔκκαυσιν ποιεῖ. τὸν ὠμὸν καὶ ἄπεπτον. κάκισον ἢ ἐν ποτῷ φαγεῖν πεπληρωμένοισιν.

Caseus autem flatum & adstrictionem, & ciborum inflammationem facit, crudum quoque & incoctum existit: pessimus autem eius esus iis, qui se potu repleuerunt.

Caseus quidem omnino omnia hæc habet mala, non tamen idem omnia æquè, sed qui flatum magis parit, is minùs inflammat cibos, & minùs adstringit. Accipit verò differentiam ex multis: nam ex materia, ex lactis scilicet genere, caprinum enim quàm ouillum, inflammat & adstringit magis, flatum gignit minùs quàm ouillū: siccius enim & calidius est, vt ipsum lac sed & ex modo præparandi. Quod enim accepit coaguli plus, adstrictionem & inflammationem magis, flatum habebit minùs. Maxima verò, & scitu dignissima casei differentia, est ex ætate. Plurimùm enim differt vetus à recēti. Vetus enim acer & mali succi est, terreus, crassus, & ob id tardè descendēs, obstruēs, cacochymias faciens, & cruditatem nidorosam per ciborum inflammationem. Proinde ad sistendam aluum confert, nisi cùm adeò iam acer vetustate factus est, vt mordicatione irritet, tunc enim fecerit, cohibēs & irritans, ex diarrhœa dysenteriam. Vetùm calculosis & quibusuis vrinæ morbis, & vtcunque obstructis, fuerit periculosus, & iis qui grauibus insomniis aut incubo laborant, quin & difficilè spirantibus, nisi detur vetustate acerrimi exiguum, vt condimenti gratia inspersus puluis, is enim aliquandò dissoluit acrimonia pituitæ concretiones, in thorace & in ventriculo. Alioqui & melancholicis obest summè, sanguinem reddens sicciorem & crassiorem, & ob cacochymiam frequens eius vsus replet maligna scabie: recens hæc vitia minùs habet, non enim mali succi est, neque adeò recessit à lactis temperamento, neque exaruit, neque acrimoniam comparauit, sed hanc ipsam ob causam flatus magis parit, id verò vitium leuius est, quàm vt cū illis conferri possit, proinde ad mēsas multò probatur magis. Vterque sanè caseus est succi crudi & crassi: albis enim & crassis replet venas, & consistentibus citra sanguinem. Fiunt tamen ex recenti, cruda, qualitatis expertia, aut dulcia: ex veteri, acria, aut salsa, vnde multa salsa pituita. Pessimum dicit esse eius vsum iis, qui se potu repleuerint, huius causam esse existimo, quòd si quis plenus potu multum casei accipiat, aut eo accepto largiùs potet, necesse sit caseū cum liquore in venas, & arterias deduci, aut in angustas transferri vrinæ vias. Verum est, neque nimiam potus abstinentiam vtilem esse in veteris casei esu: inflammatio enim magis creuerit, ac sæpe opus est, ei inflammationi, quam caseus peperit, gelidæ potu occurrere, & tunc quidem non mirum, si colicus dolor, aut omnino intestinorū tormina fiant. Quare satius consultiusque fuerit, veteri in cibis nunquam vti, nisi omnino exiguo, condimenti aut medicamenti gratiâ, vt dixi.

Ὄσπρεα ἢ πάντα φυσώδεα καὶ ὠμὰ καὶ ἑφθά, καὶ πεφρυγμένα, ἥκιστα ἢ βεβρεγμένα, καὶ χλωρά. τέτοισι ἢ μὴ χρέεσθαι, ἢν μὴ μετὰ σιτίων. ἔχει ἢ καὶ ἰδίας μοχθηρίας ἕκασον αὐτέων.

Legumina autem omnia flatuosa, & cruda, & elixa, & frixa, minimè autem, vel macerata, vel viridia. His autem non oportet vti nisi cum cibis. Est autem vnicuique suum vitium.

Commune est leguminibus omnib⁹, esse flatuosis & crudi succi, non tamen omnibus æquè, vt in disputatione de singulis dicetur. Sunt præterea propriæ & noxæ & commoditates singulis. Parari solent varijs modis: manduntur enim ferè omnia, cruda, dum recentia adhuc sunt, postea elixantur, aut friguntur, aut etiam sub cineribus torrentur, vt cicera: quædam macerata solùm manduntur, vt lupini. Vtcunque parentur, dicit esse vitiosa, & habere quæ dicta sunt mala, ac proinde consulit, nunquam leguminibus vllis vti, nisi cum cibis: hoc est, conditis, vt solent cum carnibus aut ouis. Debent verò eo condimenta accipere aromata & mel, aut alia quæ vitia leguminum possint emendare. Non tamen proinde nihil interest vt parentur, si quando quis velit solis vti. Emendat enim aliquid præparatio, & alia plus aliis. Non enim tantum flatus depo

A nunt maceratione sola, quantum elixatione, neque hac, quantum frixione, aut assatione. Neq; assatione aut frixione comparant tantam coquendi facilitatem, quantam maceratione, neq; hac, quantam elixatione. Itaque flatus emendatur assatione aut frixione maximè, maceratione minimè: coquẽdi difficultas elixatione superator maximè, frixione aut assatinne minimè. Quare non est legendum, vt plerisque habetur codicibus, minimè autem macetata aut viridia, vt significetur minimè flatuosa esse ma-
B cerata aut viridia, falsum enim sit hoc prorsus: sed aut expungendum est illud. Minimè autem, legendumque, vt Gal. testatur, haberi in quibusdam codicibus, flatuosa sunt, & cruda, & elixa, & frixa, & macerata, & viridia: aut illud, minimè autem, referendum est ad dictionem frixa, ac maioris claritatis gratia concludẽdum parenthesi, ita scilicet, flatuosa sunt, & cruda, & elixa, & frixa (minimè autẽ, hoc est, minimè autem flatuosa sunt, quæ frixa) & macerata, & viridia.

C

93 Ερέβινθ@ μὲν Φύσαν ὠμὸς καὶ πεφρυγμένος κ̀ πόνον ἐμποιέει.

Cicer flatum parit, crudum frictumq; & laborem.

Non estur cicer crudum solum aut frictum, nam & elixatum, & tostum cum sale, ac sub cineribus: neq; solùm crudum & frictum flatuosum est, & laborem facit, hoc est, dolores flatuosos, sed vtcunq;
D paretur: quoniam verò id dictum erat in commune dẽ omni legumine, satis fuit id de cicere compendio dicere duabus nominatis differentiis crudi & fricti, vt reliquæ intelligerentur. Itaq; vtcunq; accipiatur cicer flatum parit, non tamen vtcunque æquè, sed vt vniuersim dicẽtes explicuimus, proinde eius vix est vllus vtilis vsus, & multæ noxæ. Ad venerem instigat, & semen putatur augere, eius tamen cremoris creber est vsus ad mouendam vrinam, & ad menstruas euacuationes, & ad facilem
F partum, præcipuè tamen id facit cremor nigri ciceris: meritò tamen omnes, quos cremore vti iubemus, monemus ab ipsis ciceribus abstinere: obstructiones enim pariunt & flatus & laborem.

94 Φακὸς δὲ σύφει, καὶ ἄραδον ἐμποιέει, ἢν μὴ τὰ φλοιῶ ᾖ.

Lens adstringit atq; turbationem facit, si non detracto cortice ingeratur.

E Lens deterior est cicere; quia præter communia leguminum vitia, est substantiæ terreæ & melancholicæ, ac proinde adstringit & obstruit, neq; vim vrinã mouẽdi, neq; vllã aliam euacuationẽ habet: quare eius vsus vtilis nullus est, nisi in quibus passionibus opus est adstringere, vt in profluuiis muliebribus & diarrhœis, & hœmoptoicis, qui ex laxitate venarum fiunt. Tamen earum cremor vim hãc adstringendi non habet, nisi sint bis coctæ, sed exterget, & hac ratione decoctum primũ earum con-
G fert, quibus extersione quadã opus est. Huius causam nõ omnes eandem reddunt, neq; cur detracto cortice turbationem non faciant, non detracto, faciant. Gal. enim lib. 1. de Aliment. facul. dicit, esse illarum carnem austeram & adstringentem, hanc verò vim longè maiorem esse earum corticibus, succum verò ipsis esse austero contrarium, hãc ob causam si semel tantùm fiat coctæ, cremorem laxare, & extergere; nimirum succus rerum elixandarum extrahitur in cremorem: iuxta hãc etiam sententiam interpretatur hoc loco quod Hippocrates dicit, lentes si cum corticibus ingerantur, turbationem facere, non autem sine corticibus, quia, inquit, facultas illa austera non æquè inest partibus, sed corticibus plus, ea inæqualitas turbationem parit. Dioscorides libro 2. aliam de hac re tenet sententiam: vim scilicet austeram esse in carne, illi cõtrariam, in cortice, ob id ex prima coctura cremorem conditionem sequi corticum, & cũ corticibus ingestas, turbationem facere. Hanc Dioscoridis sententiam video sequutos plerosque Medicos, quæ etiam mihi placet magis. Nam si verum est quod hic autor affirmat, quod sanè & Galenus ipse recipit, consentaneum magis est, turbationem ventris contrariis qualitatibus imputari, quàm eiusdem, adstringentis præcipuè inæqualitati. Quæ enim obsecro adstringentia sunt, quibus omnino insit æqualiter ea vis: at nõ proinde quæ adstringentia tantùm sunt, videmus aluum turbare.

95 Θέρμ@ δὲ ἥκιστα τούτων κακὰ ἔχει.

Lupinus autẽ, inter hac minimè, mala habet.

Lupinum prædicta mala minùs quàm alia legumina habere vel inde intelliges, quòd sola maceratio est satis, vt mandi possit citra ventriculi noxam. Commẽdatur à Gal. plurimũ 1. de Alim. facul. quasi πολύχρηστον, id est, multi vsus, existens. Vsus est eius decocti ad vermes ob amaritudinem qua participat: farina eius exterget magis etiam quàm fabarum, & leguminum omnium minimè mali succi est: amaritudinem enim citò deponit, vel sola maceratione.

96 Σιλφίου δὲ καυλὸς καὶ ὀπὸς, ἔστι μὲν οἷσι μάλιστα, τοῖσι δὲ ἀπείροισιν οὐ διέρχεται ἡ κοιλίη. ἀλλὰ καλέεται ξηρὴ χολέρη. μάλιστα δὲ γίνεται, ἢν μετὰ πολλοῦ τυροῦ μιχθῇ, ἢ κρεηφαγίης βοείων κρεῶν. τὰ μὲν
97 98 γὰρ μελαγχολικὰ παθήματα καὶ παροξυνθείη ἂν ὑπὸ βοείων κρεῶν ἐδωδῆς. ἀνυπέρβλητ@ γὰρ ἡ φύσις αὐτέων, καὶ οὐ τῆς τυχούσης κοιλίης καταπέψαι. 99 βέλτιστα δ' ἂν καὶ ἀπαλλάττοιεν, εἰ διέφθοισί τε χρέοιντο, καὶ ὡς παλαιοτάτοισι.

Silphij verò caulis & succus, est quidem quibus maximè, inexpertis verò non descendit per ventrẽ, sed vocatur sicca cholera: maximè autem fit, si cum multo caseo misceatur, aut bubularum carnium esu. Melancholica enim passiones exacerbantur bubularum carnium esu: insuperabilis enim natura ipsarum, neque quiuis ventriculus concoxerit. At optimè deliberabuntur, qui vtentur percoctis; & quàm vetustis.

Silphij seu laserpitij, nullus iam vsus est in cibis, ac fortassè ne in medicamentis quidem, quod legitimum iam desideretur. Erat verò antiquis in cibis, vsus foliorum, caulis, & radicis, & succi, qui cyrenaicus appellatur, medicus & syriacus, à prouinciis quibus colligeretur. Dioscorides & Galenus cõsentiunt

tiunt esse calidum, acrem & flatuosum. Narrant etiam, Theophrastus, Plinius, & Strabo, eius esu expurgari pecus, & pinguescere, homines quoq; qui eo vterētur, expurgari. Dicit ergo Hippocrates caulem & succum eius qui soliti essent in cibis capere, non lædere, sed illud vtilitatis prestare, quòd maximè p ventrem descenderet, atq; ita corpora expurgaret, inexpertos verò lædere (nimirū cibi omnes medicamentosi periculosi sunt nō consuetis) & facere siccam choleram. Quæ passio sicca cholera sit, postea dicet ipsemet. Nimirum ventriculi vellicatio magna, sine vomitu aut deiectione, cum solo flatu. Id vero fit, cùm flatus fumosi & mordentis magna copia circa hypochondria immoratur, qualis maximè ex sylphio fieri natus est: siquidem est simul flatuosum & acre. Constat verò ꝙ multò magis id faciet, quò ægriùs descender, quare cum multo caseō aut bubulis carnibus, cibis & crassi succi & tardi descensus, moltò magis id faciet: quòd cum caseo, manifestum erat ex dictis anteà, siquidem caseus ipse est flatuosus, & adstringens, assueris sit etiam acer, sed ꝙ & cum carnibus bubulis, causam reddit, dicens, quia melancholicæ passiones exacerbantur bubularū carnium esu. Dices videri parergon. Quid enim (nunquid cholera sicca est passio melancholica? certè est hypochondriacæ passioni valde congener: torquētur enim etiam hypochondriaci flatu acri & mordenti; & constat tales flatus exustione fieri, vt & melancholiam sæpe. Sed reddit rursus causam, qua meláncholicas passiones exacerbat bubula, dices, insuperabilis enim est, & quá non quiuis ventriculus concoxerit. Certè non ob hoc solùm, sed quia succi melancholici ēst, tñ rectè illud dicitur ab Hippocrate; quia etsi succi melancholici esset, si citò commutaretur, citò etiam excerneretur, & minùs læderet, sed est noxia vtrâq; causâ, & quia melancholici succi, & quia tardiùs coquitur, & subducitur. A noxa verò harum carnium optimè liberatum iri, hoc est, minimè læsum iri eum qui vtetur optimè elixis, & vetustissimis, id est, non recēs mactatis, sed reseruatis, vt tempore emolliantur, quæ præparatio nō his solùm, sed omnibus duris carnibus necessaria est. Hāc esse legitimam enarrationē constat, quia illud vetustissimis, si ad bouis ætatē referretur, falsum prorsus redderet sensum. Vitulinæ enim neque tam mali succi, neque adeò difficiles concoctu sunt.

100 Αἴγεια δὲ κρέα, συμφορώτερα, πλεῖν ὅσα τε βοείοισιν ἔνι κακὰ πάντα ἔχει. ἤγουν τήν τε ἀπεψίην, καὶ φυσωδέστερα, καὶ ἐρυγματώδεα, καὶ χολέρης γεννητικά. ἔστι δὲ τὰ εὐωδέστατα, στερεὰ καὶ ἥδιστα, ταῦτα ἄριστα διέφθα καὶ ψυχρά. τὰ δὲ ἀηδέστατα καὶ δυσώδεα καὶ σκληρά, ταῦτα κάκιστα. ἀλλὰ δὴ καὶ τὰ πρόσφατα. βέλτιστα δὲ ἐστὶν ἐν θέρους καιρῷ. ἐν δὲ μετοπώρου καιρῷ, κάκιστα.

Caprinæ autē carnes, quæcunq; in bouinis mala sunt, omnia habent, & incoctilitatē, & flatuosiores, & ructus magis mouentes sunt, & choleram faciunt. Sunt autē quæ omnium optimè olent, densæ, & iocundissimæ, nónne optimè coctæ & frigidæ? iniocundissimæ autem & malè olentes & duræ hæ pessimæ, & quæ recentes. Optimæ

A *autem in æstate, autumno verò pessimæ.*

Quia carnes caprinæ sunt paulò minùs duræ, & multò acriores ꝗ bouinæ, constat deteriores illis esse, atq; cùm illis sint flatuosiores, necesse est vt ructus magis moueant, & choleram faciant. Non sunt autem omnes caprinæ æquè malæ: magnam enim differentiam accipiunt, ex locis quibus pascuntur, & ex anni tempore, omnium maximam ex ætate, quanquā huius non meminit hoc loco. Verùm hę, vt etiam bouinæ, quò sunt iunioris animantis, eò B sunt meliores: adeò vt lactentium capellarum carnes bonæ etiam sint, & ægrotis concedātur. Verùm quia aliæ ab aliis, etiam cum eiusdem ætatis, & eodem anni tempore, longè differunt, opus fuit docere signa, ex quibus acciperetur electio, & quia vt in aliis etiam multum facit parandi modus, hūc simul docuit, dicēs, sunt quę omnium optimè olent, densæ & iocundissimæ, nónne optimè coctæ & frigidæ? Legitur verò hoc cum interrogatione, quasi dicat, sunt. Itaq; dicit, optimę sunt (hoc est, minùs ma C læ. Nam ad alias caprinas dicitur) quæ optimè olent, hoc est, minimè fœtēt, & densæ (sine duritie) & grauissimæ gustui: comediq; debent hæ coctæ & frigidæ, hoc est, post elixationem refrigeratæ. Elixatione enim corrigitur incoctilitas, frigore acrimonia: pessimæ verò sunt contrariæ, quæ iniocundissimæ, & malè olentes, & pro densis duræ, & quę recentes, hoc est, recēs elixæ accipiuntur. Quod attinet ad anni tempus, æstate dicit esse optimas, & autumno pessimas, quod quidē non ob temperiem D aeris euenit: pessimæ enim essent æstate, sed quòd alimentum ipsis multum suppetit æstate ex virgultis nondum aridis, autumno verò deficit. Hyeme non adeò malę esse (non enim sunt quæ optimę) solent, quia plerisque in locis vtūtur alimento, quod ruralibus domibus repositum à pastoribus asseruatur, & quod frigore temporis calor proprius earum emendatur, & acrimonia retunditur, & ea quæ superest, meliùs fertur.

E 101 Χοίρου δὲ πονηρά, ὁκόταν ἢ ὠμότερα ἢ περικαῆ· χολερώδεα δὲ αὖ ἔη, καὶ ἐκταρακτικά. ὕεια δὲ βέλτιστα τῶν κρεῶν ἁπάντων. κράτιστα δὲ τὰ μήτε ἰσχυρῶς πίονα, μήτε πάλιν ἰσχυρῶς λεπτά. μήτε ἡλικίην φέροντα παλαιοῦ ἱερείου. ἐσθίειν δὲ ἄνευ τοῦ δέρματος καὶ ὑπόψυχρα.

Porcelli autem prauæ cùm sint crudæ & circircumastæ: cholericæ enim sint & turbatoriæ: F *porcinæ autem optimæ omnium carnium: fortissimæ autem neq; vehementer pingues, neq; graciles, neq; ætatis veteris victimæ. Comedendæ autem sine pelle, aut etiam subfrigidæ.*

Porcellos recens natos nimis humidos esse, & excrementosos, ac proinde fugiendos, docet Gal. 2. cap. libri 8. Methodi. Hanc ob causam eorū carnes prauæ sunt, & choleraceæ & turbatoriæ, id est, choleram morbum facientes, & alui turbationem. Praua G enim, excrementitia, & redundans humiditas, ventris vires dissoluit, & irritat, & turbat: corrumpitur enim, ac reliqua quæ in corpore erant, vitiat. Cui rei præstat fidem experimētum: vidimus enim nonnullos ex recens natorū porcellorum esu hoc modo periclitātos. Quare vbi Galenus ariditate la-

borantibus, aut febricitantibus, cõcedit carnes porcellorum, intelligere debes iuniorum suum, non tamen pusillorum & recens natorum: hi enim malè coquuntur (malè enim vincitur redundans humiditas) & lædunt ventrem, replentque excremẽtis: præcipuè autẽ si malè præparatæ etiam sint, vt quę malè assatæ, quæ interius crudæ, exterius circumustæ sint. Tunc enim aliis partibus vstione acribus, aliis crudis, turbatur facillimè venter. Porcinas carnes magnopere cõmendat, dicens esse omniũ optimas, atq; adeo Gal. perinde sentit in initio lib. 3. de Aliment. facult. Ne tamen intellige, has carnes esse omnium optimi succi: sunt enim succi crassi, ac nõ nihil etiam lenti, neque dubium, gallinarum, caponum, & phasianorũ carnes, melioris succi esse suillis, & minus excrementosas: sed cum succi sint non mali, omnium maximè nutriunt, itaque hac ratione sunt optimæ, quòd valentissimæ, id est, plurimum & firmissimum præbentes alimentum, idq; non malum, quod athletis & fossoribus dicit Galenus esse experimento cognitum. Hæc significans Hippocrates, cùm dixisset, porcinæ omnium carnium optimæ, vt doceret quales essent eligendæ, subiunxit, fortissimæ autem (nimirum optimas dicens, fortissimas intellexerat) neque vehementer pingues, neque graciles, neque ætatis veteris victimæ. Nimirum graciles & veteres, siccæ iam sunt, & melancholicæ, ac proinde minus sanguinem augẽt & nutriunt: pingues vituperat Gal. 3. de Aliment. facult. vt pauci nutrimenti, in huius loci commentario dicit, pinguedinem omnem carnibus sui generis esse deteriorem, tum ad concoctionem, tum ad nutritionem, hoc est, difficilius coqui, & nutrire minus, ac deterius. Hanc sentẽtiam sequutus Auicenna lib. 2. tract. 2. dicit, pinguedo autẽ & adeps sunt mali nutrimenti & pauci. Mihi verò non videtur experimentum huic sententiæ respondere. Videmus enim pusillos pueros pingui suum carne delectari, & iuuari, gracilem non posse conficere, vtpote duriorem, & solidiorem, atque adeò omnes qui pinguibus carnibus vtantur, facile impinguari ac reddi nitidos. Coquitur ergo pinguis caro facilius, & nutrit plus. Cur ergo Hippocrates fortissimas dicit non vehementer pingues? certè quia alimentum quod accedit ex pinguibus, infirmum est, & facilè colliquescit: vt vel hoc argumento constet, facilius etiam nutrire & coqui, quia eorũ quæ celeriter nutriunt, sunt celeres excretiones. Igitur non rectè consuleres fossori, aut athletæ, vt vteretur pingui suilla, quia etsi citò multumq; nutriret, tamen quæ ex ea accederet caro, facilè labore liquaretur. Sunt igitur firmissimæ carnes, neque valde pingues, neque valde graciles, aut veteres, quia hæ præstãt exiguum, illæ fluxile & leue alimẽtum. Comedendas dicit suillas carnes sine pelle, aut etiam subfrigidas: sine pelle quidem haud dubiè debent, quia cutis porcina ægrè coquitur, & post dies multos solet deiici aut euomi incommutata. Quòd subfrigidas dicit, Galeno non placet, quia (inquit) non sunt acres vt caprinæ. Velim verò Gal. animaduertere caprinas eum consuluisse accipi ψυχρὰ, id est, frigidas: suillas verò ὑποψυχρὰ, id est, subfrigidas. Quia porcinas non vult frigidas accipi, sed neque vrentes, vt à quibusdam accipiuntur torrefactæ, vt vix deglutiri, ac neq; ore accipi queant. Hoc autem meritò consulit. Nam pinguia sunt potentia, acria: facilè enim inflãmantur, nisi igitur ingerãtur moderatè calida, acria mox fient, atque adeò nidorosa corruptione vitiabunt cibos.

---

103 Χολέρης δὲ ξηρῆς ἡ γαστὴρ πεφύσηται, καὶ ψόφοι ἔνεισι, καὶ ὀδύνη πλευρέων, καὶ ὀσφύος. διαχωρέει δὲ οὐδὲν κάτω, ἀλλ᾽ ἀπεστέγνωται. τὸν τοιόνδε διαφυλάσσειν 104 ὅκως μὴ ἐμέσῃ, ἀλλ᾽ ἡ κοιλίη ὑπελθῇ, κλύσον οὖν ὅτι τάχιστα θερμῷ, καὶ ὡς λιπαρωτάτῳ· καὶ ἐς ὕδωρ ἀλείφων ὡς πλεῖστον κάθιζε θερμὸν, ἐν σκάφῃ κατακλίνων, καὶ τοῦ θερμοῦ παραχέε κατὰ μικρόν. καὶ ἢν θερμαινομένῳ αὐτέῳ ἡ κοιλίη ὑπάγῃ, λέλυται. 105 ξυμφέρει δὲ καὶ ἐγκοιμᾶσθαι τῷ τοιῷδε, καὶ πίνειν οἶνον 106 λεπτὸν, καὶ παλαιὸν, καὶ ἀκρητέστερον. καὶ ἔλαιον διδόναι, 107 ὥστε ἡσυχίην, καὶ ἡ κοιλίη ὑπίῃ, καὶ λέλυται. σιτίων δὲ καὶ 108 109 τῶν ἄλλων ἀπεχέσθω. ἢν δὲ μὴ αὐτῇ ὁ πόνος, ὄνου γάλα διδοὺς πίνειν, ἕως ἂν καθαρθῇ.

Per aridam cholerum venter inflatur, & strepitus fiunt, & dolor laterum & lumborum, nihil verò deycit aluus, sed adstringitur: seruato huiusmodi vt non vomat, sed aluus subeat. Vtere igitur citò clystere calido, & per quàm pingui. Et in aquam perunctum calidam demitte, in scapha collocans, calida paulatim perfunde, atque si ipsi calfacto aluus subierit, soluta affectio est. Confert quoque & huic dormire & bibere vinum tenue & antiquum, & meracum, oleum quoque da vt quiescat, & venter subeat, & solutus est morbus: à cibis autem & aliis abstineat. Si autem non cessauerit dolor, lac asinæ bibendum da, donec purgetur.

Choleræ aridæ ne nomen quidem legitur apud Galenum, & qui ei successerunt: consentaneum tamen est, Hippocratem ita appellare, affectionem ventriculi cætera omnia similem choleræ morbo, præterquam quòd nihil humiditatis excernatur supernè, neq; infernè. itaq; sit passio per quam mordeatur ventriculus, ac cum eo vicinæ omnes partes, neruosæ præcipuè; vnde dolores & anxietates nascantur, & cõuulsionis pericula, ac extremorum refrigerationes, & pulsus læsiones insignes, quales fieri solent vellicato ventriculo. Non fient autem hæc à multo succo vitioso, siquidem nihil exit, fiet igitur à vapore acri, vel solo, vel cum pauco succo: vnde quædã velut fumosã exustio ventriculi nascetur. Necesse est igitur ventrem inflari à fumo, & strepitum fieri nauseãte ventriculo & flatu fumoso interius volutato, & dolores laterum & lumborũ, partibus vicinis commorsis, & distẽtis, nihil verò deiicere aluum, sed adstringi, nõ sanè nihil flatus (alioqui esset hæc passio colica aut voluulus) sed nihil succi vitiosi, vt per humidam. Si enim hæc cholera, est hoc solùm diuersa ab humida, quòd à fumo fiat, vt illa à vitioso succo, profectò consentaneum est, per hanc flatus suprà & infrà erũpere, vt per illam succos, parũ autẽ iuuari ægrotos, intemperie assiduè nouos fumos suggerẽte. In huius morbi curatione, consulit in primis cauere vomitum, ac curare vt aluus soluatur. Gal. causam reddere tentans in commentario, dicit, quòd citissimè clysterem exhibere, & vomitum prohibere, præcepta sunt communia omnium

quæ

quæ in ventre præter naturam continentur, & excerni debent. Vtrumq; verò dubitationem ingerit, & quod Hippocr. dicit, & quod Gal. addit. Nam 5. Epid. narrat virum quendam Athenis, qui cholera laborabat, coactum esse vomere, atq; ita curatũ: & omnes qui rationalem sequuntur medicinam, choleræ curationem inchoant à vomitu. Gal. verò passim dicit ventriculum vomitione vacuandum, vt intestina & caua iecoris deiectione, thorax excreatione, renes & gibba hepatis mictu, quomodo ergo nunc dicit, si quid in ventre continetur quod excerni debeat, commune esse præceptũ cohibere vomitum? Imò verò commune præceptum videtur, vomere, si quando aliter fieri debet, id quidem sit peculiare, & præter præcepta communia. Sed considera virum illum Athenis laborasse cholera humida, in qua quidem principio cogendus est ægrotus vomere, ni sponte vomat plus satis, quia vt 6. Epid. dicitur, vomitus vomitum sanat, in sicca verò mouendum non est, ne eo motu conuocata vndiq; bile, fiat humida, quæ quia à maiori pendet causa, est periculosior: nam sicca est velut initium humidæ, quæ breui momẽto, nisi quis cautè admodum omnem irritationem deuitet, humida fiet. Atqui Gal. cùm dicit, dictis partibus dictas euacuationes esse proprias, non iubet earũ curationes ab illis incboare, sed absoluere. Nemo enim sanę mentis curet renum inflammationẽ incipiens à diureticis, quia scilicet commune præceptum est, reuulsionem ante deriuationem, & hanc ante euacuationẽ moliri. Si quid præter hæc vrgentiæ gratia agitur, peculiare est, neq; secundùm præcepta communia: Igitur in ventriculi affectione, inferiorem aluum mouere, & prohibere vomitum, secundùm præcepta communia præcipitur, estq; in hac affectione factu apprimè necessarium, ob dicta pericula. Clysterem ergo (inquit) ex calido & per q̃ pingui adhibebis: ex calido, quia vt Gal. dicit, calidum prouocat, frigidum sistit, ex perquã pingui, quia retundit acrimoniam, & dolores lenit. Caue autem translatione à simili vsus, vnquam in hac passione edendum aut sorbendum des aliquid calidum & pingue: nihil enim magis paratũ est choleram morbum facere. Sed eorũ quæ clystere immittuntur, nihil ascendere solet in ventriculum. Eadem intentione soluendi aluum, potes perunctum oleo, ventrem inferiorem, & lumbos (caue enim hypochondria laxes) demittere in aquã calidam, & collocatam in scapha, sensim perfundere. Ita enim sæpe aluus emollitur, & morbus soluitur: confert quoque hîc dormire, quia à cibi in ventriculo corruptione plerunq; nascitur morbus. nulla autem ratione emendatur meliùs q̃ somno, neq; vlla ratione meliùs cohibetur vomitus, q̃ dormiendo. Siue autẽ intelligas dormiẽdum esse huic à balneo, siue alio quouis morbi tempore, verus fuerit sermo, modò alui subductioni locũ des. Vinum quoq; tenue, vetus, & meracius dabis: nõ enim morbus hic habet ex sese adiunctam febrem: cùm ergo hac caret ægrotus, nihil prohibet hoc dari, & iuuerit somnum & concoctionem. Oleum quoq; iubet dari, vt quiescat, & venter subducatur, hoc est, vt à doloribus lenetur, & soluatur aluus: hæc enim ambo facit, & præterea siccitatem emẽdat. Non explicat, quomodo velit dari, an ore, an p alnum, ego verò censeo clystere iniiciendum, ore enim acceptum non probatur ad choleram morbum, quia dissoluit

A ventriculum: & est in primis vomitorium, quod dixit maximè debere caueri in hac sicca cholera. à cibis etiam atque aliis sorbitionibus, iubet abstineat, quia scilicet morbus est acutissimus, qui verò tales sunt, sine cibo debẽt transigi: accedit ratio alia, qua id etiam cibi, quod dari debet, nõ debet à principio dari, sed procedente morbo apponi, q scilicet ex satietate ventriculi pendet morbus, proinde à cibis initio debet abstinere, ac nisi malum producatur, etiam vsq; dũ inclinet, & ab aliis sorbitionibus, eis B solùm vti, quæ medicamentosæ facultatis causa suscipiãtur, vt vino antiquo & meraco, atq; si his omnibus actis dolor non cessauerit, lacte asinæ, donec soluatur aluus. Omnino enim solutione alui opus esse, vt hic morbus soluatur, satis superq; significauit, bis anteà dicens, si aluus soluatur, morbus solutus est: quod dicens, apertè insinuauit, si nõ soluatur aluus, nondum solutũ esse morbum, sed medicamine aliquo opus esse, vt soluatur aluus, atqui pharmaca acria in morbo ventriculi ex acribus & C succis & fumis, nõ possent nõ esse periculosa, proinde lacte asinæ vti iubet, quod acrimoniæ simul occurrere, & expurgare potest. Verùm hoc nõ nisi magna quantitate facit, quod vt insinuet Hippoc. non aliam quantitatem definit, q̃ donec purgetur, non potes autem vno haustu experiri an aluus soluẽda sit: iubet ergo primùm dare quantum vno haustu possit capere, si nõ soluatur, offerre iterum atq; iterum, donec soluatur. Hoc medicamento video vix nunc vllum Medicorum audere vti, quod lactis in- D commoda pertimescant, ego verò scio me cum magna vtilitate in huiusmodi affectionibus esse vsum, neque quidem de asinino, vt de aliis lactis generibus censere oportet, quia est valde serosum.

---

110 Ην ἢ ὑγρὴ ἡ κοιλίη ᾖ, καὶ χολὴ ὑποχωρέῃ, καὶ στρόφοι, καὶ ἔμετοι, καὶ πνιγμοί. τούτοισι κράτιστον ἀτρεμίζειν, πίνειν ἢ μελίκρητον, καὶ μὴ ἐξεμέειν.

Si autẽ aluus humida fuerit, & bilis subducatur, & vexent tormina, & vomitus, & suffocatio. His optimum est quiescere, mulsam bibere, & vomere.

Curationem choleræ humidæ nunc docet, non quidem omnia pecurrens, sed præcipua attingens, quibus indicationes maximæ insinuantur. Nimirum vomitione & alui subductione oportet, quæ corrigi nõ possunt citò vacuare, ne longa irritatione retentrix reddatur omnino impotens: reliqua oportet coquere & emendare. Mulsam dat subdu- F cendi aluum causa, & quietẽ imperat, causa coquendi: ad hanc etiam intentionem pertinet vsus inunctionum, cataplasmatum, & emplastrorum, concoquentium & corroborantium. Gal. in commentariis addit expurgationem nõ mulsa solùm, sed pharmaco etiã aliquo agi debere, si cacochymia aliqua magna subsit in corpore: atqui profectò mihi videtur rationi consentaneum, cùm cacochymia totius corporis putatur esse causa, potiùs q̃ debilitas ventriculi, perinde atq; in dysenteria. Verùm in vtraq; G affectione est auxilium illud apud vulgus periculosum, quia si ægrotus moritur, vi pharmaci putant interiisse. Cùm enim id quod per accidens fit, non possint assequi, putant expurgans medicamentum necessariò alui solutionem augere. Eadem ratione reprehenditur Hippocrates à Cælio Aurelia-

no Thessalico, qui virum Athenis cholera laborátem vomitu curaret, lib. 5. Epid. nimirum vt Gal. solet dicere, Thessalici nullas assequebantur indicationes, preter eas quas assequūtur idiotę & populares.

Ὑδρώπων δύο φύσιες, ὧν ὁ μὲν ὑποσαρκίδιος ἐγχειρέων γίνεσθαι, ἄφυκτος. ὁ δὲ μετ' ἐμφυσημάτων, πολλῆς εὐτυχίης δεόμενος, μάλιστα δὲ ὑπὸ ταλαιπωρίης, καὶ πυρίης, καὶ ἐγκρατείης. ξηρὰ καὶ δριμέα ἐσθιέτω. οὕτω γὰρ οὐρητικώτατος ἂν εἴη, καὶ ἰσχύοι μάλιστα. ἢν δὲ δυσπνοός ᾖ, καὶ ἡ ὥρη θερινὴ ἐοῦσα τύχῃ, καὶ ἡλικίῃ ἅμα ἀκμάζῃ, καὶ ῥώμη ᾖ, ἀπὸ τοῦ βραχίονος αἷμα ἀφαιρέειν, καὶ ὡς ἐλάχιστα πίνων, καὶ ὡς πλεῖστα πονεέτω. καὶ κρέα ὕεια σαρκώδεα ἐσθιέτω μετ' ὄξεος ἑφθά, ὅκως πρὸς τοὺς προσαντέας περιπάτους ἀντέχῃ.

Hydropū duæ sunt naturæ, quorū hyposarcidius si aggreditur, vitari non potest: alter verò cū flatibus multa indiget fælicitate, præcipuè autem tolerantia, & fomēto & temperantia curatur. Sicca autē & acria edat: ita enim plurimū minget, & maximè valebit. Si autē difficulter spiret, fueritq; anni tempus æstiuum, & ætas vigeat, & robur adsit, sanguinē à brachio auferre oportet: & q̄ minimum bibens q̄ plurimum laboret. & suillam carnosam edat in aceto coctam, vt aduersus arduas resistat inambulationes.

Specierū hydropis, multas variasq; fuisse apud antiquissimos autores partitiones, aliosq; duas, alios tres, alios plures differentias statuisse, leges apud Cæl Aurelianum lib. 3. Tardar. pass. Qui etiam interpretatur Hippocratē & Dioclem, duas tantū statuisse differētias, hyposarcam scilicet, & ascitem. Mihi plerunque videtur esse inutilis altercatio de differentiarum numero, nisi simul de re ipsa aliqua dissensio sit. Siue enim alius ponit quatuor, tribus hydropis speciebus, quibus vsi sunt Heraclides Tareotinus, & Cæl. Aurelianus, & Celsus, & Gal. & post hunc Medici omnes, adiungēs diabetem, siue alius duas, dedignatus anasarcam hydropē vocare, & duas solùm statuens, humidā & siccam: siue anasarcam quidē vocans hydropem, vt nunc facit Hippocrates, ascitem tamē & tympanitem vno genere comprehendēs, quid interest, modò res dicatur eadem? Non satis intelligo, cur Aurelianus censeat Hippoc. statuisse duas differentias, & eas quidē anasarcam & ascitem. Nā dicit aphor. 11. lib. 4. si tormina, & circa vmbilicum dolores, & lumborū dolor, q̄ neq; medicamento, neq; aliter soluitùr, in hydropem siccum firmatur. Videtur verò & ex ipso nomine, & ex generationis modo, non posse alius illi vocari siccus, q̄ tympanites. Hunc igitur Hippocrates nō omisit. Nisi fortè id dicit Aurelianus, quia vt ipse dicit, est vanum, atq; intellectu carens, sine vllo humore superfluo laborantē hydropicum vocare. Sed mihi nō placet altercari de nomine. Gal. interpretatur tympanitem etiam ob tumoris similitudinem vocari hydropē, ita oportet recipi libro etiam 4. de Morb. in calce legitur, hydropis tres esse species: quare etsi hoc loco legatur duas esse, haud censeo Hippocratem trium specierum vllam omisisse, sed comprehendisse duas species, ascitem inquam,

A & tympanitem vna hac differentia, quòd cum flatibus fit. Nam etsi hoc præcipuè tympanitidis sit, est etiam & ascitis. Nam nō potest tam multa aqua, sine vllis flatibus esse cōclusa. Sed hoc habeat vtcunque, modò intelligas quosdam esse, qui toto corpore tumente & albidi sint velut pituita referti, aliis quibus in ventre intra peritonæum est plurimum aquæ & flatus aliquid: alios quibus est flatus plurimum, aquæ exiguū, aut fortasse etiam nihil. Vidimus enim ex aperto cadauere nihil aquæ exire, sed B crasso flatu expirante, totum repentè ventrem detumescere. Quod dicit, hyposarcá, seu anasarcam, seu hyposarcidium hydropem (nam his omnibus significatur res eadem) vitari non posse, si semel aggrediatur, quasi hic sit periculosissimus, nō probo, nam re vera omnium sæpissimè curatur, & ex minori corruptione nascitur, vel hoc argumēto, quòd reliquas hydropis species solet antecedere. Quòd dicit, eum qui curetur facillimè, indigere magna fælicitate, maximè p̄bo. Nā ferè est omnis hydrops, C nisi in initio consistat, incurabilis. Curationem videtur mihi tradidisse optimè, præter pauca quædā quæ calumniæ videtur parere. Dicit illud quidem optimè (summum enim hac in re consilium est, quodq; sæpe solum fuit satis.) Quàm minimum bibat, & q̄ plurimum laboret: nimirum ita absumitur aqua, q̄ propositus præcipuè esse debet scopus. Vanum etiam hîc sit, si quis velit neglecta aqua, hepatis, aut lienis, aut vteri, aut ventriculi (ex quacunq; harum partium malum inceperit) attemperationi D studere. Nam immanente aqua attemperari non possunt, & hac absumpta, quinetiam dum absumitur, ipsa partium natura emēdat intemperiem. Accedit quód eisdem medicamentis vtruoq; fit. Vtimur enim fomentis, quæ viscera calfaciunt, & aquā absumunt. ob hæc dicit, curari debere hoc malum tolerantia, laboris scilicet & exercitationis, fomentis ventri admotis calidis & siccis, & temperantia, scilicet vt temperet à potu. Eundem scopum intuens præcipit, vt sicca & acria edat. Sicca certè de-E bet accipere alimenta, & assa potiùs quàm elixa, q̄a totus victus siccans esse debet: de medicamentis verò præcipuè loquitur, quia dicit sicca & acria: acrimonia enim in cibis non desideratur (quorsum enim vities corpus, & repleas vlceribus, quæ in hydropico non sanescunt?) sed in medicamentis, vt sint hydragoga, maximè autem vt valenter diuretica: horum enim est magnus in hydropicis vsus. quod insinuans dicit, nam ita minget plurimùm, & valebit. Atqui Galenus 3. de Temperamentis iuxta F hoc præceptum dicit hydropicos multùm solere iuuari medicamento, quod paratur ex cantharidibus. Illud fortasse cuipiam non placebit, quod suillam carnosam aceto elixam præstat, vt possit sustinere assiduas inambulationes. Certè si posset hanc ægrotus coquere, nullus eligi præstantior in hūc vsum posset, quia est cibus firmissimus, neq; si hęc sumenda sit, melius parari possit, q̄a pinguedine spoliata (hoc enim dicit carnosam) & in aceto cocta amittit humiditatē nimiam, qua his erat noxia. Itaq; G quia duplex huic carni vitiū erat, incoctilitas & humor, illud emendat elixatio (ægriùs enim coquuntur assata) hoc acetū. Nihilominus timētes ne non possint tunc à debili iam homine eæ carnes coqui, dabimus plerunq; alias coctu faciliores, etsi minùs firmas, illud tñ veri habet hæc sententiæ pars, quòd

cuā

cui eæ sint consuetæ, vt ob id nō diffidas coqui posse (scilicet valet plurimùm consuetudo) nullas possis ad laborum tolerantiam vtiliùs tribuere, neque ad reliqua cum minori noxa, si ita parentur. Illud quoq; Galen. displicet quòd mittere iubet sanguinem in his, cùm vt ille affirmat, in hyposarca solùm mitti aliquādo possit. Sed cùm Hippocrates dicat, si ætas vigeat & robur adsit, & Galen. hęc duo cum morbo magno statuat mittendi sanguinis scopos, non potest non subscribere huic senteōtiæ, nisi neget hydropem morbum magnum esse. Illud vnum possit dicere, non posse fieri vt huic morbo laboranti robur adsit, atque ita frustra hoc esse ab auctore scriptum. Morbo quidem valde progresso ego ita puto: sed neque incipiente malo, puto affuturas vires pro magna missione sanguinis, sed pro exigua, aut etiam mediocri, non videtur inopinabile, præcipuè cùm malum non ingruerit paulatim intemperatis partibus, sed affatim suffocari incipiente calore à suppressis menstruis, aut hæmorrhoidibus, aut euacuatione alia consueta, aut intermissa exercitatione, quo saoè casu missio sanguinis propriùs expetitur. Tunc temporis necessarium, arbitror, sit pro modo virium sanguinem auferre, ex brachio sanè non semper, nam ob menstruas euacuationes aut hæmorrhoidas ex talis meliùs extrahitur, sed ille respexit hypochoōdria. quorum peculiariter affectio hæc est. Cucurbitularum siccarum creber vsus potest his esse vtilis, eadem ratione qua calida & sicca fomenta. De sectione hydropicorum, quam paracentesim vocabāt, dubitatum est ab antiquis, an fieri aliquando debeat, aliis affirmantibus, velut extremum remedium esse tentandam, aliis negantibus, quòd frustra tentari videatur. Hippocrates iosiouat faciendam, quandoquidem iubet cauere, ne vniuersim effluat aquà, ob id, si quando facienda, ita tamen vt non possit tota aqua, neque magna eius pars simul effluere. Fit ad ile dextrum aut sinistrum, nullis musculorum abdominis fibris transuersim sectis, sed seorsum vnoquoq; secto inter fibras secundùm longitudinem, quandoquidem ita eo loco positi sunt obliqui & transuersi, vt superioris sectio, cum sectione inferioris, figuram faciat. x. alij puncturis tantùm vtuntur in scroto, qui his etiam tumet. Ego ne hoc quidem vnquam feci, sed sparsim per femora & ventrem scarificationib. non valde profundis vtor, quia enim vlcera his non sanescunt, satis quidem resudat per eas aquæ quantum ferre possunt, atq; aliquando etiam plus.

Ὁκόσοι κοιλίας τὰς κάτω θερμὰς ἔχουσι καὶ δριμέα τὰ ὑποχωρήματα, καὶ ἀνώμαλα διέρχεται, ὑπὸ συντήξιος αἰτέοισιν, ἢν μὲν δυνατοὶ ἔωσιν, ἐλλεβόρῳ τῷ λευκῷ ἀντισπᾶται. ἢ δὲ μὴ, ὁ χυλὸς τῶν σιτανίων πυρῶν, παχύς, ψυχρός, καὶ τὸ φάκιον ἔτνος, καὶ ἄρτοι ἐγκρυφίαι, καὶ ἰχθύες. πυρέσσοντι μὲν ἑφθοί· ἀπυρέτῳ δὲ ἐόντι, ὀπτοί. καὶ οἶνος μέλας ἀπυρέτῳ, ἢν δὲ μὴ, ὕδωρ ἀπὸ μεσπίλων, ἢ μύρτων, ἢ μήλων, ἢ οὔων, ἢ φοινικοβαλάνων, ἢ οἰνάνθης ἀμπελικῆς. ἢν δὲ πυρετὸς μὴ ἔχοι, καὶ στρόφοι ἔωσι, γάλα βόειον θερμὸν ὀλίγον τὸ πρῶτον, ἔπειτα ἐκ προσαγωγῆς πλεῖον, καὶ λίνου σπέρμα, καὶ πύρινα ἄλφιτα, καὶ τῶν αἰγυπτίων κυάμων ἐξελὼν τὰ πι-

A κρὰ, καταλεπίσας καὶ ἐπιπάσσων, πινέτω. καὶ ᾠὰ ἡμίπαγέα ἐσθιέτω ὀπτὰ, καὶ σεμίδαλιν, καὶ κέγχρον, καὶ χόνδρον ἑφθὸν ἐν γάλακτι, ἑφθὰ ψυχρὰ ἐσθίειν καὶ τὰ τούτοισιν ὅμοια καὶ ποτὰ καὶ ἐδέσματα προσφερέσθω.

Qui ventres inferiores calidos habent, & acres deiectiones atque inæquales subeunt, à colliquatione ipsis, siquidem valentes fuerint, helB leboro albo reuellere: sin minùs, succus tritici frumentacei crassus & frigidus, & ex lente cocta edulium, & panes subcinericij, & pisces febrienti quidem elixi, non febrienti verò assi. Et vinum nigrum febre carenti: si verò non, aqua ex mespilis, aut myrtis, aut pomis, aut sorbis, aut palmulis, aut vitium œnanthe. Si verò febris non fuerit, & vexent tormina, primùm quidem lac asininum paucum, deinde pauC latim plus, & lini semen, & triticea polenta mixta hordeacea & fabarum Aegyptiarum eximēs amaras partes, & spargēs potui da, aut oua semicocta comedat assa, & similā, & milium, & chondrū in lacte coctū. Cocta hæc & refrigerata edat, & his similia, & pocula & edulia ingerat.

Meritò censet Galen. colliquationē dici hîc non veram & propriè vocatam liquescentiam, sed vstioD nem succorum. Ventres inferiores haud dubiè vocat hîc intestina, nam cùm horum affectione calida fiunt deiectiones acres & inæquales: & horum affectio desiderat eam quā tradit curationem. Si enim ad thoracis ventres dicerentur nunc ventres inferiores, ventriculus etiam intelligeretur in affectis partibus, eo verò affecto nihil minus faciendum, quàm reuellendum helleboro albo, imò vomitio quæ helleboro albo cieretur, nihil minùs quàm reuulsio esset: siquidem esset euacuatio per partem afE fectam. Itaque affectio cuius curationem nunc docet est diarrhœa biliosa patientibus intestinis calidam intemperiem. Fieri verò potest vt fluxio cœperit à redundantia, & ea ipsa calorem intestinorum pepererit, aut vt calor horum fluxionem attraxerit & exurat & quodammodo erunt intentiones curationis eædem, quodammodo etiam diuersæ. Nam vndecunq; cœpèrit fluxio, deponenda, si fieri possit, est redundantia mali succi: atq; refrigerandum, & mordacitati succorum occurrendum & suo temF pore adstringendum. Verùm si calor intestinorum fluxionem ciuerit, refrigerationi studendū magis, si redundantia, euacuationi. Porrò magna curationis differentia prodit ex caloris qui intestinis sit, vehementia, aut mediocritate. Si enim maximus calor sentiatur in ventribus inferioribus, tentatos esse eos phlegmone aut erysipelate suspicio est, ac proinde vitanda est expurgatio per inferoa, & reuellendum vomitione: si verò febris non fuerit, in ventriG bus scilicet inferioribus, hoc est, exustio magna eo loci, expurgatio per aluum molienda est. Constat verò harum intentionum primam esse debere quæ euacuandi, secundam quæ obtundendi acrimoniam & refrigerandi, postremam quæ adstringendi. Interim toto morbo vtendum cibis siccis, & concoctu facilibus. Horum omnium materias

recenset boc loco Hippocrates, quanquam vtendi occasiones non admodum distinxit. Oportet tamẽ eas accipere secundùm communia præcepta: qui igitur, inquit, ventres inferiores calidos babent, & subeunt acres deiectiones & inæquales à colliquatione, hoc est, ab exustione. Acres certè quia vitæ, inæquales hanc ipsam ob causam. Concoctio enim est quæ æqualitatem substantiæ parit in omni excretione: incoctio inæqualitatem, siuè frigore siue vstione incoctio fiat. Si (inquit) valentes fuerint vires, helleboro albo reuellere oportet, vomitu B scilicet. Hoc enim est reuellere: velut etiam ob ventriculi morbos clystere vti. Duo tamen adesse postulat, & vt ventres inferiores calidi sint, & vt vires sint valeotes, alioqui abstinendum ab helleboro, vtendumq; vomitoriis minoribus, & transeundum ad alia. Sin minus (inquit) succus trinici fumentacei crassus & frigidus. Hic succus est quem amylum vocant, cuius hac in affectione est maximus vsus, quia obtundit acrimoniam, & crassitudinem affert suc- C cis, & obturat, hæretq; partibus. Iubet verò accipi frigidum ex aliquo succo, vt simul occurrat calori partium: Et ex lente cocta edulium: hæc enim eadem facit lens, & præterea adstringit. Et panes subcineritij: pro his vti solemus pane ad ignem tosto, aut bis cocto, vt siccet scilicet. Et pisces (inquit) febrienti quidem elixi, non febrienti assi. Pisces scilicet probi & concoctu faciles, assi quidem ne humectent, quod tamen si febricitet homo, ferẽdum est, quia victus humidus febricitantibus conuenit. Po- D tus verò sit febre carenti vinum nigrum, febrienti verò aqua ex mespilis, aut myrthis, aut pomis buiusmodi, aut sorbis, aut palmulis, aut vitium œnanthe, hoc est primis racemis vuarum immaturarum. Hæc omnia adstringendi gratia dantur. Videtur repugnare sentẽtia Hippocratis, qui hoc ipso libro dixerat, cùm aluus humida est in febribus, vtendũ potione vinosiori magis quàm adstringẽtiori. Sed intellige iuxta peculiarẽ in vnoquoq; indicationẽ, faciendum esse hoc aut illud. Cùm mens est ad vias E alias deriuare, satius sit vti vino albo, cùm adstringere, nigro & austero. Fieri verò potest vt in diuersis ægrotis eis vtamur, albo, cùm ex toto corpore confluit bilis, & bona pars iam consumpta est, alioqui enim non cum minori periculo pellitur in vrinæ vias: nigro cùm intestinorum laxitas parit diarrhœam: Sed & in eodem ægroto potest esse vtriusque vsus vtilis, albi primùm vt materia aliò deriuetur, postremò nigri, vt aluus adstringatur, aut pro hoc, si febris vini vsum prohibeat, aquæ in qua sit F coctum aliquid adstringentium. Si verò (inquit) febris non fuerit, hoc est, ardor intestinorũ qui prohibeat expurgationem, & vexent tormina intestinorum, primùm quidem lac asininum paucum, deinde paulatim plus. Paucum quidem primùm, ne lædatur ventriculus repentino vsu, deinde plus, vsq; dum, vt dixit paulo antè, aluus soluatur, seu potiùs expurgetur copiosè corpus. Postquam verò expurgatum satis sit, ad attemperandum partes, & obtundendam acrimoniam, cibis & potibus vtẽdum quę G id possint præstare, cuiusmodi semen lini coctum, & in potu polenta triticea cum hordeacea, & ex fabis Ægyptiis demptis partibus amaris, quippe quę sunt calidæ & mordaces. In cibis oua recentia, assa, semidura, & simila, & milium, & chõdrus coctus in lacte. Nam hæc sistunt fluxiones, humiditatem sic- A cant, acrimoniam mitigant, feruorem partium temperant.

---

114 Τῆς διαιτητικῆς ἐστι μέγιστον παρατηρεῖν καὶ φυλάσσειν, ὥσπερ ἐν τοῖς ὀξέσι καὶ ἐν τοῖσι μακροῖσι ἀῤῥωστήμασι, καὶ τὰς ἐπιτάσιας τῶν πυρετῶν, καὶ τὰς ἀνέσιας, ὥς τε τοὺς καιροὺς διαπεφυλάχθαι, ὁκότε μὴ δεῖ τὰ σιτία προσενεγκεῖν. καὶ ἀσφαλέως ὁκότε δεῖ προσενεγκεῖν, εἰδέναι. ἔτι δὲ ὁκόταν B πλεῖστον ἀπέχωσι τῆς ἐπιτάσιος.

Eius medicina quæ victum instituit, maximum est, animaduertere & obseruare vt in acutis, etiam in longis morbis, & intentiones febrium, & inclinationes, vt occasiones obserues, cùm non oportet cibos offerre, & tutò cùm oportet offerre, scias, atque etiam cùm plurimùm absunt ab intentione.

C Quanti momenti sit in morbis omnibus, præcipuè acutis, cibum tempestiuè offerre, & cauere febrium exacerbationes, hinc intelliges, quòd cùm plurima alia non exigua soleat Hippocrates simpliciter docere, huic præceptioni semper addit aliqd quo eius momentum commendetur. Hîc enim dicit διαιτητικῆς μέγιστόν ἐστι, id est, maximum præceptum totius medicinæ diætetices est: primo libro huius operis in calce dixit, χρὴ νομίζειν, μέγα δύνασθαι τὸν καιρὸν, id est, existimare oportet, plurimùm posse, seu ma- D gnam vim habere, occasionem cibi exhibendi. Quo loco hanc sententiam satis explicuimus, vt non opus sit nunc noua enarratione: satis erit vt euadat apertissima, verba vt maximè expedit, disponere: hoc scilicet modo. Eius medicinæ quæ victum instituit, maximum est, animaduertere & obseruare, vt in acutis, ita etiam in longis morbis, & intentiones febrium & inclinationes, atque etiam tempus quo plurimùm absunt ab intentione, hoc est à paroxysmo, vt obserues occasiones dandi cibi, & scias E quando non oportet cibos offerre, & quando oportet offerre, & tutò offerri possunt.

---

115 Εἰδέναι δὲ τοὺς κεφαλαλγικοὺς, ἐκ γυμνασίων, ἢ δρόμων, ἢ πορειῶν, ἢ κυνηγεσίων, ἢ ἄλλου τινὸς πόνου ἀκαίρου, ἢ ἐξ ἀφροδισίων. τοὺς ἀχρόους, τοὺς βραγχαλέους, τοὺς σπληνώδεας, τοὺς λειφαίμους, τοὺς πνευματώδεας, τοὺς ξηρὰ βήσσοντας καὶ διψώδε- F ας, τοὺς φυσώδεας, φλεβῶν ἀπολημψίας, ἐντεταμένους ὑποχόνδρια ἢ πλευρὰ, καὶ μετάφρενον, τοὺς ἀπονεναρκωμένους, καὶ ἀμαυρὰ βλέποντας, καὶ οἷσιν ἦχοι τῶν ὤτων ἐμπίπτουσι, καὶ τῆς οὐρήθρης ἀκρατέως διακειμένους, τοὺς ἰκτερώδεας, καὶ ὧν αἱ κοιλίαι ὠμὰ ἐκβάλλουσι. καὶ αἱμορραγέοντας ἐκ ῥινὸς ἢ καθ' ἕδρην σφοδρῶς. ἢ ἐν ἐμφυσήμασιν ἐόντας, ἢν πόνος αὐτοῖσιν ἐπιτρέχῃ σφοδρὸς, καὶ μὴ ἐπικρατέωσι. τῶν τοιῶνδε μηδένα φαρμακεύειν. G κίνδυνόν τε γὰρ ἕξει καὶ οὐδὲν ὀνήσεις. τάς τε ἀπὸ ταὐτομάτου ἀπαλλάξιας καὶ κρίσιας ἀφαιρήσεις.

Agnoscere autem oportet eos qui dolent capite, vel ob exercitationes, aut cursus, aut itinera,

nera, aut venationes, aut aliquē alium laborem importunum; aut ob venerea: decolores, raucos, lienosos, exangues, spirituosos: & siccum tussientes: & siticulosos: & venarum interceptiones: distentos hypochondriis, lateribus, & septo transuerso, & torpentes, & obscurè videntes, & quibus aurium tinnitus est molestus, & qui secundùm vrinariam viam impotentes sunt, ictericos, & quibus venter cruda egerit: fundentes copiosè sanguinem ex naribus, aut secundùm sedem, aut in flatus redundantia existentes: vel labor ipsos vehemens exercet, & non superuicerint, horum nulli pharmacum dederis, periculum enim habebis & nihil iuuabis, & spontaneas permutationes & iudicationes tolles.

Facilè adducor vt credam orationem hanc Hippocratis non esse, sed cuiuspiam alterius minùs exacti auctoris, quia vt in quouis morbo, eorum quos recenset, datur aliquando inutiliter pharmacum, ita nullus eorum est, qui non possit aliquādo pharmaco curari. Tales verò sunt alij quiuis morbi, quos comitari potest cacochymia. Non est autem congruens doctrinæ ratio, de quodam aut quibusdam affirmare, quod pariter dici possit de quibusuis: neque prohibere quasi vtile nunquam esse possit, id quod potest aliquando esse noxium: id verò disertè satis explicuit Galen. Illud vnum videtur dignum Hippocr. quod in calce orationis dicitur, noxas scilicet pharmaci malè exhibiti, esse periculum citra conferentiam, & permutationum ac iudicationum quæ sponte fieri solent, sublationem. Si enim viribus non satis constantibus datur, periculum mortis est, ex euacuatione sine conferentia & tolerantia facta: si verò constét, & hac solū in re peccatum sit, quod intempestiuè sit exhibitum, velut si citra concoctionem aut turgentiam, non in tam apertum inciditur periculum, tamen tunc quoque producūtur morbi, ac si quæ permutationes aut iudicationes instabant, prohibentur.

Ἢν δὲ αἷμα τινὶ ξυμφέρει ἀφαιρέειν, στερεὴν πρότερον ποιέειν τὴν κοιλίην, καὶ οὕτως ἀφαιρέειν καὶ λιμοκτονέειν, καὶ οἶνον ἀφαιρέειν αὐτέων. ἔπειτα τῇ διαίτῃ τῇ προσηκούσῃ, τὰ ἐπίλοιπα αὐτέων, καὶ πυριῇσιν ἐνικμοισιν θεράπευε. ἢν δέ σοι κατάπυκνος ἡ κοιλίη δοκέῃ εἶναι, μαλθακῷ κλύσματι ὑποκλύζε.

Si autem cuipiam sanguinem confert auferre, ventrem firmare oportet, & ita auferre, & inediam præcipere, & vinum ipsi auferre, deinde victu conuenienti vti, cætera fomentis & infusionibus curare, si autem densus venter tibi esse videatur, molli clystere sublue.

Hæc sententia verissima est, & Hippocr. digna. G Considerādum enim cùm sanguinem auferre cuipiam volumus, quo pacto habeat venter inferior, q si laxus sit, & fluat, firmandus priùs est, si fieri possit, ne fluente aluo & misso sanguine vires præcipitentur: sin autem sit siccus, humectandus est priùs

A clystere humido, ne si quid vitiosum ventre detinetur, distribuatur, raptum in venas, & venter siccescat magis. Vnde constat, vt superiùs hoc ipso libro indicauimus, aliquando clysterem esse iniiciēdum ante missionem sanguinis, non semper iam misso. Quæ de victu eorū quibus missus iam sit, dicit, consentanea etiam sunt. Nimirum non mox reficiendum copiosè, vt vulgus putat, quasi, vt dicebāt Medici è Cnido, sit mox exęquandum, sed inediā præcipere, & vinum auferre, non quidem nimis, sed his B verbis significatur paulatim esse postea reficiendū. Quia si copiosè datur cibus recens euacuato, malè coquetur, & distribuetur incoctus. Vinum verò caput eius facilè tentabit. Expedit igitur à recēs misso sanguine, dare cibi minus, eiusq; tenuioris: & vinum aut nullum, aut dilutius solito, deinde conuenienti victu vti, hoc est, sensim augere. Cætera (inquit) fomentis & infusionibus curare, non quidem quòd omnes quibus missus sanguis sit, fomentis & infusionibus indigeant: sed id dicit, insinuans abstiC nendum iam inde à maximis auxiliis esse, sed minoribus his vtendum si opus sit, ac res ita postulet.

Ἢν δὲ φαρμακεύειν δόξῃ, ἐλλεβόρῳ ἀσφαλέως ἄνω κάθαιρε, κάτω δὲ μηδὲ ἓν τῶν τοιῶνδε. κρέσσιστον δὲ ἐς οὔρησιν, καὶ ἐς ἱδρῶτας, καὶ ἐς περιπάτους ἄγειν. καὶ τρίχειν ἡσύχως χρέο, ἵνα μὴ πυκνώσῃς τὴν ἕξιν. ἢν δὲ κλινοπετὴς ᾖ, ἄλλοι τριβέτωσαν αὐτόν. ἢν μὲν ἐν τῷ θώρηκι ὑπὲρ τῶν φρενῶν λύπεῃ D τὸ πάθος, αὐτὸν ἀνακαθίζειν ὡς πλειστάκις. καὶ ὡς ἥκιστα προσκλινέεσθωσαν, ἐς ὅτε δυνατοί εἰσι. καὶ καθίζοντα ἀνατρίβειν πολλὸν χρόνον, πολλῷ θερμῷ. ἢν δὲ ἐν τῇ κάτω κοιλίῃ ὑπὸ φρένας ἴσχει τὰ ἀλγήματα, αἱ κέεσθαι ξυμφέρει, καὶ μηδ᾽ ἐμίζω κίνησιν κινέεσθαι τῷ τοιῷδε σώματι ξυμφέρει, ἔξω τῆς ἀνατρίψιος.

*Si autem medicamento opus sit, helleboro tu*E *tò sursum purga, deorsum verò taliū neminem. Optimum autem est si vrina cieantur, sudores prouocentur, & inambulent, & tranquillè ita sese perfricent, vt non densiorem reddant habitum, si autem in lecto decumbat, perfricent eum alij. Atq; si in thorace supra septū transuersum infestet eum passio, resideat sæpe, & quā minimè reclinet dum vires valeant, & sedentē* F *calido mulso, multum temporis fricent: si autem aluo inferna sub septo trāsuerso habeat dolores, iaceat (conuenit enim) nulloq; pacto corpus moueatur, præter fricationem.*

Haud dubiè hæc dictio est mutila, deestque caput. Quandoquidem quasi de certo quopiam seu morbo, seu ægroto, hæc dicuntur, non constat autem de quo. Itaq; est hoc fragmentum, quo de qua affectione agatur, constare non potest, neq; verò dici quippiam nisi diuinando, quid autem miri tam multis seculis vitiatos esse veterrimos codices?

Τὰ δὲ ἐκ τῆς κάτω κοιλίης λυόμενα δι᾽ οὔρων ἢ ἱδρώτων, ἢν ὀλισθῇ μετρίως, ὑπὸ αὐτοματισμοῦ λύεται τὰ σμικρά. τὰ σφόδρα δὲ πονηρόν. οἱ τοιο-

τοι γὰρ ἢ ἀπόλλυνται, ἢ ἄνευ ἄλλων κακῶν, οὐ γίνονται ὑγιέες, ἀλλ᾽ ἀποστηρίζει τὰ τοιουτότροπα. A

121 *Quæ verò ex inferna aluo soluuntur per vrinas & sudores, si sponte delabuntur mediocriter, quæ parua sunt, soluuntur, vehementia verò prauum. Tales enim vel intereunt, vel sine aliis malis sani non fiunt, sed confirmantur quæ huiusmodi sunt.*

B Hæc sententia est Hippocr. digoissima si quæ alia, tametsi à Galeno negligitur, vt quàm plurimæ aliæ. Esse autem qualem dixi, ex enarratione intelliges. Ex aluo solui, non de morbo dicitur, sed de deiectionibus, quasi dicat, quæ ex aluo soluta euacuantur. Itaque dicit, quæcunque euacuantur ex aluo, aut per vrinas, aut per sudorem, intellige aut per quácunque aliam euacuationem (satis enim sit tres recensuisse) si sponte exeunt quantitate mediocri, soluẽdis quidem morbis paruis sunt satis, mediocria enim pro mediocribus sunt magna præ par- C uis: verùm si mala sint vehementia & euacuationes mediocres, prauum signum est. Quia sunt decretoria, non iudicantia. Talia verò, vt 2. Epid. dicitur, significant mortem aut difficile iudicium: difficile autem iudicium est, prorogari malum, aut habere multas permutationes. Igitur tales quibus scilicet per morbos vehementes, euacuationes fiunt tantũ mediocres, vel intereunt, vel sine aliis malis sani nõ fiunt, sed confirmantur quę huiusmodi suot, id est, insanabilia fieri consueuerunt. D

---

122 Πόμα ὑδρωπιῶντι. κανθαρίδας τρεῖς, ἀφελὼν τὴν κεφαλὴν ἑκάστης, καὶ πόδας καὶ πτερὰ, τρίψας ἐν τρισὶ κυάθοις ὕδατος τὰ σώματα, ὁκόταν δὲ πονέῃ ὁ πιὼν, θερμῷ βρεχέσθω. ὑπαλειψάμενος δὲ πρότερον, νῆστις πινέτω, ἐσθιέτω ἄρτους θερμοὺς ἐξ ἀλείφατος.

122 *Poculum hydropico: cantharidas tres, auferens caput cuiuscunque, & pedes, & alas, tere, in* E *tribus cyathis aquæ. Cùm autem laborauerit bibens, calido perfundatur, inunctus verò prius. Ieiunus autem bibat, comedat autem panes calidos ex pinguedine.*

Vsus cantharidum facetè admodum docet Galenus quàm sit periculosus, narrans Medicũ quendam andacem, duos interemisse, datis alteri corpo- F ribus sine capitibus, alis, & pedibus, alteri his solis sine corporibus. Cùm enim dubitaret, an hoc loco præcipiat auctor auferre caput, pedes, & alas, quasi sine his, corporibus solis sit vtendũ, an quasi ea sine corporibus sint terenda & potanda, vtrunque expertus, vtroque poculo hominem occidit. Itaq; vtcunq; cantharidibus vtaris, periculum maximum afferes ægroto. Nihilominùs Galen. tertio de Temperamentis, & tertio de Simplicibus, commendat cantharides ad hydropicos iuxta hanc Hippoc. sen- G tentiam, verùm modum vtendi temperat, his locis, & vndecimo de Simplicibus, quo etiam loco multos alios cantharidum vsus docet: sed quod ad poculum pro hydropicis attinet, prudenter admodũ docet, negans ipsas cantharidas solas potu dandas,

A neque corpora sine extremis particulis; neque has sine corporibus, neque verò vtrasque partes simul, sed vtendum medicameoto composito ex cantharidibus, quo & exiguam admodum cantharidum portionem dosi medicamenti respondere, & eas aliis rebus admodum emendatas esse ait. Nunc in officinis nullum medicamentum ex cantharidibus compositum asseruatur, tamen potest facilè componi ex diureticis mitioribus, cum pulueris earum exigua admodum parte. Galen. vnica dosi centesi- B mam drachmæ partem affirmat citra periculũ dari posse, plus etiam dari tutò nullibi dicit, neque immeritò, est enim cantharis in corrosiuis venenis. Puluis paratur Galeno ex totis cantharidibus cum alis etiam & pedibus, quia ab aliquibus putantur hæc extrema esse alexipharmaca corporum, quasi igitur corpora sine his sint futura nimis venenosa, & hæc sine corporibus inefficacia, vtraque accipit. Porrò parat puluerem ex cantharidibus inuentis in frumento, & habentibus lutea cingula transuer- C sim in alis, & suffitu aceti acerrimi necatis. Itaque hic auctor haud dubiè nimiam dosim venenosi medicamenti præbet, & caput, pedes & alas auferre non admodum vtiliter iubet, videtur autem violentissimi medicamenti vsum, reliqua vtendi ratione velle corrigere; nam ex aquæ cyathis tribus, hoc est quatuor vnciis cum dimidia dari vult, & cum laborare cœperit angiq; ob epotum pharmacum, inungi oleo, & perfundi calido balneo, & vt ieiunus bibat, hoc est, ante alios cibos potionem aliquam D idoneam accipiat, vt aquæ aut diluti vini, aut tenuis ptissanę cremoris, deiode comedat panes calidos ex pinguedine: nimirum hæc omnia mitigant, & mulcent acrimoniam. Minùs autem efficacia videntur mihi esse hæc, quàm vt illis fisus quis, medicamẽtum adeò periculosum propinare debeat. Censeo sine vllo malo posse hominum genus cantharidibus carere ad potiones, nam ad vngues psorodas, & ad lepram, & putrescentia vlcera, cum aliis idoneis ceratis & emplastris, eis vti censeo esse vti- E lissimum.

---

123 Ἴσχαιμον. ὀπὸν συκῆς ἐν ἐρίῳ προσθεῖναι εἴσω πρὸς τὴν φλέβα, ἢ πιτύην συστρέψαντα ἐμβῆσαι ἐς τὸν μυκτῆρα. ἢ χαλκίτιδος τῷ δακτύλῳ προσεπιπασάμενος, πιέσαι. καὶ τοὺς χόνδρους ἔξωθεν προσπιέζειν ἑκατέρωθεν. καὶ τὴν κοιλίην λῦσαι ὄνου γάλακτι ἑφθῷ. καὶ τὴν κεφαλὴν ξυρᾶν, ψυκτικὰ προσφέρειν, ἢν ἐν ὥρῃ θερμῇ γίνεται.

F *Sanguinem supprimens. Succum fici in lana intrò ponere ad venam. Vel coagulum inuolutum in nares mittere: vel chalcitim digito contrectans preme, & cartilagines exteriùs comprime vtraque ex parte, & aluum solue lacte asinæ cocto, & caput rade, adstringentia exhibe, si anni tempus calidum sit.*

Sanguinis fluxum ex naribus curare docet: tria G priora auxilia sub deiunctione dicens, succum fici in lana, vel coagulum inuolutum, vel puluillũ chalcitidis digitis pressum in nares indere: reliqua addit vtens particula coniungendi, dicẽs, & aluũ solue lacte asinæ, & raso capite adstringentia appone, præcipuè si tempus anni calidum sit, quia cum hęc adstrin-

adstringentia repercutiendi gratia admoneantur, frigida etiam sint oportet. Nimirum tria priora eiusdem generis sunt remedia & facultatis similis, adstringentis scilicet, coagulantis & exurentis. Omnia enim ea acrimoniam habet, chalcitis maiorem, mox lac fici, sed & coagulum aliquam: omnia etiã coagulant: coagulum quidem maximè, mox lac fici, sed & chalcitis, nonnihil: & adstringunt omnia, maximè chalcitis, mox coagulum, deinde & lac fici. Omnibus autem his facultatibus sistitur sanguis quia coagulatus ipse sibi obturat porum, qui adstri-ctione & corrugatione, quam exostio facit, concluditur. Comprimere vtrãq; ex parte nares iubet, & si voles puluerem chalcitidis insufflare, vt ita magis omni parti interius adhæreat. Alui solutio ex lacte asinæ, ita verò & ex alio quouis tali medicamento, & capiti raso adstringentium admotio, alterius generis medicamenta sunt, quæ proinde simul cum prioribus, aut eorum aliquo agi debent. Non enim quia retrahendi causa aluum solutis, & capite repellis, ne à toto corpore recipiat, non vteris etiam topicis ad ipsas nares. Quod hîc fluente sanguine iubet aluum asinæ lacte soluere, cum non ita pridem dictum sit, eis qui fundunt copiosè sanguinẽ e naribus, pharmacum expurgans non esse dandum, nihil moror: primum quidem quia eam sententiam Hippocr. non esse censuimus: deinde quia fortassè auctor ille quisquis fuerit, noluit prohibere qualẽcunq; alui solutionem, sed per pharmacũ vehementer purgans, quale certè lac non est.

123 Σησαμοειδὲς ἄνω καθαίρει, ἡ πόσις ἡμιόλιον δραχμῆς ὁ σταθμὸς ἐν ὀξυμέλιτι τετριμμένον. ξυμμίσγεται ἢ καὶ τοῖσιν ἐλλεβόροισι. καὶ ἧσσον πνίγει, τὸ τρίτον μέρος τῆς πόσιος.

Sesamoides per superiora purgat sesquidragmæ pondere tritum & potu datum. Miscetur autem veratris, tertia parte potionis, & minùs suffocat.

Iam periit ductus huius libri. Sparsim iam ac citra ordinem sunt scripta hæc, velut ex diuersis cartis compilata. Hæc affert vetustas, mihi verò placet, nihil omittere, sed singula seorsum expendere, vt illa scripta occurrunt. Præscripta oratio continet nihil aliud quàm syngraphas duas potionom vomitoriarum, nullius certè iam vsus, & quia sesamoides desideratur, & quia nullus iam est nostro seculo Medicus, qui in tanta totiorum medicamentorũ abundantia, quam ipsum tempus attulit, his tam periculosis vti velit. Prima syngrapha ad vomitu purgandum. ℞. Sesamoidis tritæ sesquidragmam oxymelitis cyathos tres, seu vncias iiij. & semissem fiat potio: secundam ℞. vtriusque hellebori & sesamoidis partem vnam, fortassè obolum vnum, oxymel aut mulsæ quod sufficit, fiat potio. Dioscorides eum solo albo miscet, atqui sanè ita fuerit magis vomitorium medicamen. dicit libro 4. cap. 147. quod est de sesamoide, datur tritum ad bilis pituitæque deiectionem quantum tribus digitis capitur, addito veratri albi sesquiobolo, ex aqua mulsa.

Ridiculum verò tam vehemens medicamentum digitorum apprehensione mensurare.

A Τριχώσιος ὑποθεὶς τὸ ῥάμμα, τῇ βελόνῃ τῇ τὸ κύαρ ἐχούσῃ, κατὰ τὸ ὀξὺ τὸ ἄνω τάσιος τοῦ βλεφάρου ἐς τὸ κάτω διακεντήσας, δίες καὶ ἄλλο ὑποκάτω τούτου. ἀνατείνας δὲ τὰ ῥάμματα, ῥάψον καὶ καταδῆσαι, ἕως ἂν ἀποπέσῃ. κἢν μὲν ἱκανῶς ἔχῃ, ἢν δὲ μὴ, εἰ ἐλλείπῃ, ὀπίσω ποιέειν τὰ αὐτά.

124 *Ad trichosim: cum subieceris filum acui habenti foramen secundum acutum superne ten-*
B *sionis palpebræ in infernam transmittens, quod superius inferiori liga, & fila tendens colliga donec deciderint, ac si satis quidem fuerit, bene est: si autem non, sed aliquid desit, hæc repete.*

Trichosis seu trichiasis, est morbus palpebrarũ, per quem nascuntur pili plures quàm expediat, & extra naturalem ordinem & positum, ac plerunq; introrsum versi, vt lędant oculos: huius chirurgicam curationem docet, quam eandem docuit Paulus lib. 6.
C cap. 13. Est verò ea laqueum facere ex filo aliquo tenuissimo, vt equinæ caudæ pilo, aut ex serico, & eũ inijcere in pilos qui præter naturam redundant, & ita euellere, idq; repetere quoties opus sit, vsq; dum nullus supersit ita redundantium. Ne itaq; intelligeeum hîc acu vti ad pungendam, aut traijciendã, assuendãmve aliquam particulam, sed solùm ad circunducendum vt oportet filum, quò in rem tam tenuem laqueus iniiciatur. Atqui profectò neq; hac arte est opus, faciliùs enim euelluntur forcipibus,
D sed vtcunq; euellantur, necesse est aliquid circa locum facere, ne renascantur, velut inungere sanguine ranæ, aut admonere cinerem chamęleontis, aut puluerem aluminis, aut aliquid huiusmodi, aut si hæc satis non sint, locum vrere quàm fieri pòssit eleganter.

125 Καὶ τὰς αἱμορροΐδας τὸν αὐτὸν τρόπον διώσεις τῇ βελόνῃ ὡς παχύτατον ἐρίου εἰσυπηροῦ ῥάμμα, καὶ
E ὡς μέγιστον ἀποδήσας, ἀσφαλεστέρη γὰρ γίνεται ἡ θεραπείη. ἔπειτα ἀποπιέσας τῷ σηπτῷ, χρέο. καὶ μὴ βρέχε πρὶν ἀποπέσῃ. καὶ αἰεὶ μίαν καταλίμπανε, καὶ μετὰ ταῦτα ἀναλαβὼν ἐλλεβορίσαι. εἶτα γυμναζέσθω καὶ διιδρούτω. γυμνασίου δὲ τρίψις πολλὴ ἀπὸ ὄρθρου. δρόμου δὲ ἀπεχέσθω καὶ μέθης. καὶ τῶν δριμέων ἔξω ὀριγάνου. ἐμεέτω δὲ δι᾽ ἑπτὰ ἡμερέων, ἢ τρὶς ἐν τῷ μηνί. οὕτω γὰρ ἂν ἔχοι ἄριστα τὸ σῶμα. οἶ-
F νον δὲ κιρρὸν, αὐστηρὸν, ὑδαρέα τε καὶ ὀλίγον πινέτω.

Hæmorrhoidas simili modo intrudes in acum crassissimum lanæ succidæ filum, & quàm maximum, ac colligabis. Securior etenim est huiusmodi curatio. Deinde comprimes & putrefaciente vteris medicamento, neq; priusquam deciderit irrigabis. Vnam semper relinque, & postea refectis viribus purgabis helleboro. Deinde exerci-
G *tetur & sudet, & mane multum fricetur. Cursum deuitet, & ebrietatem: & acria, præter origanũ. Vomat singulis septimanis aut ter in mense, ita enim habebit optimè corpus. Vinũ autem russum, austerum, aquosum & paucum bibat.*

Hæmorrhoidas dicit simili modo curari posse, A exceptas scilicet laqueo & compressas donec excidant. Iubet verò laqueum fieri ex filo crasso lanæ (vt arbitror) quo minori dolore afficiatur pars, quę alioqui taotopere cruciatur, & constringi comprimiq; laqueo hæmorrhoidam, & ita contritæ admoueri medicamentum putrefaciens, qualia sunt plurima metallicorum, & donec putrefacta hæmorrhois, atq; ipsum laqueũ exciderit, irrigatione nulla vti, postea verò vti irrigantibus, & temperantib. partẽ, vt decocto aliquo ex rosis, malicorio, gallis, B aut aliis huiusmodi, ex aqua aut vino, vt videbitur. Cauendum interim est io corrosiui aut putrefacientis admotione, ne partes aliæ podicis taogãtur medicamine: quod chirurgi facere norunt munientes partes circunquaquam alio medicamine empla strico. Dicit tutiorem esse hanc curationem, intelligealiis chirurgicis quibus seccari aut vri solent, vt libello de Hæmorrhoidibus videre licet. Verùm quoniam hæmorrhoidum, antiquarum præcipuè, curatio non est toti corpori secura, sed eorundem C malorum fuerit occasio, à quibus fluxiones solent præseruare, qui sanè sunt grauissimi (nam ab iosania & aliis omnibus melancholicis) iubet si plures fuerint, non simul persaoare omnes, sed vnam saltem relinquere, per quã vitiosus succus in eam partem iam solitus fluere, effuodatur. Quod quidẽ dicitur iuxta sententiam Aphoristicam, duodecimam sextæ Sectionis. Verùm neq; seruata quidem hæmorrhois sit satis vna pro multis, oisi interim victu & alia curatione feceris, vt corpus malis succis D minus abundet, quod eatenus quidem possis perseuerando facere, vt liceat taodem voicam illam q̃ seruaueras curare. Proinde iubet, vt refectis à curatioone tantisper viribus, purgetur helleboro, aut alio medicamẽto bilem atram educẽte, deinde exercitetur tempestiuè, sudet, & mane multũ fricetur, his enim modis vacuatur corpus excrementis: vomat singulis septimanis aut ter in mense: nam vacuat hoc quoque corpus, & reuellit ab hæmorrhoidibus. Cursum, & ebrietatem, & acria omnia vitare E iubet, & meritò sanè, oam cursu ad sedem trahuntur excrementa, vini meracioris & reliquorum acrium vsu, mox irritantur hæmorrhoides, quibus alioqui solent irritari. Excipit origanum, quasi hoc, etsi acre, vtile tamen sit, quia arbitror, vt dicit Dioscorides, vacuat per ventrem atros humores, & ea ratione hæmorrhoidibus materiá detraxerit, concedit paucum vini ruffi austeri, quibus scilicet vinũ aliquod alias ob causas sit necessariũ: oam alioqui F satius sit ad eam rem aqua vti: Si verò omnino dandum sit aliqund, satius sit illud dari, quàm flauum, & acre quod pungat, aut nigrum etsi austerũ quod crasso repleat saoguioe.

Τοῖσι δὲ ἐμπύοισι, σκύλλης καταταμὼν κυκλίσκους, ἑψεῖν ὕδατι. καὶ ἀποζέσας εὖ μάλα ἀποχέον. καὶ ἐπιχέας ἄλλο, ἕψε, ἕως ἂν ἁπτομένῳ δίεφθον καὶ μαλθακὸν φανῇ. εἶτα τρίψας λεῖον, σύμμισγε κύμινον πεφρυγμένον καὶ λευκὰ σήσαμα. καὶ ἀ- G μύγδαλα νέας τρίψας ἐν μέλιτι, ἐκλεικτὸν δίδου. καὶ ἐπὶ τούτῳ, οἶνον γλυκύν. ῥοφήματα δὲ μήκωνος τῆς λευκῆς ὑποτρίψας ὁκόσον λεκίσκιον, ὕδατι δεὺς, σητανίου πλήματι ἀλεύρου ἑψήσας, μέλι-

ἐπιχέας, χλιερὸν ἐπιρροφέων, οὕτω διαγέτω τὴν ἡμέρην, εἶτα ἐς τὰ ἀποβαίνοντα λογιζόμενος, τὸ δεῖπνον δίδου.

Purulentis dissectos scyllæ orbiculos in aqua excoque, aquamq; valde feruefactam effunde, aliamq; infunde & coque, vsq; dum tangenti percocti & molles appareant. Deinde vbi triueris, cyminum frictum misce, & alba sesa- B *ma, & amygdalas nouas terens in melle, elegma tribue, & post hoc vinum dulce: sorbitiones autem meconij albi terens quantum acetabulum in aqua loturæ farinæ recentis, dilutũ melle affuso tepidum sorbeat, ita transigat diem, deinde, ad ea quæ euenient respiciens cœnam dato.*

Purulentos vocari apud Hippocratem, eos qui- C bus pus intra thoracem continetur, res est satis nota, ad hos iubet parari elegma ex scilla, melle, & sesamis albis, & amygdalis recentibus, cũ cymio frictũ pulnere. Hoc vt vtatur ægrotus summo mane copiosè, aut interdiu etiam, vt elegmata accipi solent. Sunt verò sesama & amygdalæ pectori mollia, & facilem excreationem reddentia: scilla extergens & incindens valenter: cyminum frictum siccat & absũmit excrementa. Deinde victum instituit, atq; quasi summo mane medicamento vti cœperit, iubet circiter horam prandij accipere sorbi- D tionem ex farina cocta cum melle, & cum semiois papaueris albi acetabulo, hoc est, duabus vociis cũ duabus dragmis. Hæc verò quia mel omnibus pectoralibus & cibis & medicamentis admiscetur rectè, quia gaudet thorax dulcibus. Sed & somniferi aliquid rectè admiscetur, quia sedat respirandi difficultatem, & extinguit feruorem. Pro potu iubet vti vino dulci, de quo lib. 3. dixerat, sputum autẽ efficacius quàm vllũ aliud educit, quod dulce est. I- E ta inquit, transigat diem, deinde ad ea quæ eueniẽt respiciens, cœoam dato Nempe consuetũ erat Hippocr. mane dare ægrotis sorbitiooes, vesperi cibos: quod nunc quoq; facere lubet, ratione habita eorũ quæ euenient, hoc est an febris tũc augeatur an oõ, & quid possint vires ferre, aut nõ possint. Ita igitur singulis diebus agere oportet, & multos dies perseuerare.

Δυσεντερίης. κυάμων καθαρῶν, τεταρτημόριον. F καὶ ἐρυθροδάνου δυοκαίδεκα κάρφεα λεῖα συμμίξαντα καὶ ἑψήσαντα, λιπαρὰ δὲ διδόναι ἐκλείχειν.

Ad dysenteriam. fabarum purarum quadrantem accipe, & rubri dauci duodecim stipulas leues commiscens & coquens, abunde lingenda porrige.

In quibusdam codicibus noo habetur, ad dysenteriam, sed prioribus adiacent hæc verba, vt videa- G tur significari hoc quoque esse vtile ad purulentos, in aliis tamen habetur hoc modo, & ratioоe æstimanti mihi visum est hoc esse magis cõsentaneum, quia fabæ commendantur à Galen. & à Dioscoride ad dysenteriam, ob adstrictionem, daucus verò deriuat ad vrinas, quod etiam influxiooibus intestinorum

ſtinorum vtile eſſe depreheuditur. Conſtat itaque medicamen hoc facultatibus diuerſis, ita vt idem poſsit & inteſtina adſtringere ne recipiant, & fluxionem in aliam partem deriuare.

Ὀφθαλμιῶν. σποδὸς πεπλυμένη, λιπαρῶς πεφυρημένη, ὡς στέαρ μὴ ὑγρὸν λεῖον τρίψας, ὀμφακίῳ τῷ τῆς πικρῆς ὄμφακος ἀνυγρήνας, ἐν ἡλίῳ τε ἀναξηρήνας, ὑγραίνειν ὡς ἐναλείπτον. ὁκόταν δὲ ξηρὸν γένηται, τρίψας λεῖον ξηρὸν, ὑπάλειφε τοὺς ὀφθαλμοὺς, καὶ περίπασσε τοὺς κανθούς. Ὑγρῶν. ἐβένου δραχμὴν, χαλκοῦ κεκαυμένου ἐννέα ὀβολοὺς ἐπ' ἀκόνης τρίβων, κρόκου τριώβολον, ταῦτα τρίψας λεῖα, παράχεε οἴνου γλυκέος κοτύλην ἀττικήν. κἄπειτα ἐς τὸν ἥλιον θεὶς, κατακαλύψας, ὁκόταν συνεψηθῇ, τούτῳ χρέο. Πρὸς τὰς περιωδυνίας. χαλκίτιδος δραχμὴ, σταφυλῆς ὁκόταν δύο μέρεα ληφθῇ, ἐκπιέσας, σμύρναν, καὶ κρόκον τρίψας, συμμίξας τὸ γλεῦκος, ἕψησον ἐν τῷ ἡλίῳ, καὶ τούτῳ ὑπάλειφε τοὺς περιωδυνέοντας. ἔστω δὲ ἐν χαλκῷ ἀγγείῳ.

Ad oculos ſpodium lotum abundantérque velut farinæ maſſam ſubactum, vt ſeuum non liquidum læue teres, ſuccóque acerbo vuæ acerbæ & amaræ humectabis, & in ſole rurſum ſiccabis. Humectabis verò vt inungi poſſit: Cùm autem ſiccum factum fuerit, læui trito ſicco inunge oculos, & conſperge angulos. Ad eoſdem. ſeu humidorum: ebeni drachmam, æris vſti obolos nouem, croci obolos tres: hæc terens, infunde vini dulcis cotylam atticam, deinde ad ſolem pone contegens, cùm exaruerint, hoc vtere. Ad dolores. chalcitidis drachmam, vuæ recipe partes duas, & exprime myrrham & crocum tere, miſce muſtum, excoque in ſole, & hoc inunge eos qui circumcircà habent dolores: ſit autem in vaſe æneo:

Tria collyria deſcribit pro oculis, duo quidem àrida, tertium ad vnguenti formam. Primum accipit ſpodium & ſuccum vuæ acerbæ viciſsim pluries ſubacta, & inſolata: iubet verò lauari ſpodium & tenuiter teri: nimirùm omnia quæ in ocularibus admiſcentur, & mordacitate aliqua participant, lāuanda, & quæ teri debent, terenda tenuiter ſunt; quia lotura deponitur mordacitas, quæ oculos plurimùm lædit, vt & quæ malè trita, neque ſatis læuigata, illis admouentur. Eſt verò primum hoc collyrium optimum ad ſiccandum humidas oculorum fluxiones. Secundùm efficacius eſt, & ad has eaſdem, & ad extergendum, ſi quid prę̨ter naturam in oculis concreſcit, vt pterygium, aut adnaſcens caro, aut vnguis, quia accipit ebenum, qui vt Galen. libro 5. de Simp. dicit, exterget, & ob id ocularibus rectè admiſcetur ad vetera vlcera, fluxiones & puſtulas, ſed & æs vſtum quod hæc eadem facit, & valenter exterget. Lauari verò etiam hoc debet. Vinum quod infundit, dulce eſſe vult, vt nonnihil e-

A mendet. Tertium dicit eſſe ad dolores, conſtat verò non eſſe ad recentes, neque ex recenti adhuc fluxione pendentes, ſiquidem lenirentur lacte, aut oui albumine, aut aqua ſtillatitia roſarum. Hoc verò accipit myrrham & crocum & muſtū, quæ ſunt coquentia; ſed & chalcitidem, quæ impactos & induratos ſuccos abſumat. Fieri verò in vaſe æneo collyriis omnibus huius generis congruens eſt.

B Ὑπὸ ὑστερικῶν πνιγομένων γνῶσις. πίεσαι τοῖσι δακτύλοισι. κἢν αἴσθηται, τὰ ὑστερικά ἐστιν. ἢν δὲ μὴ, σπασμώδεα.

Vterinarum ſtrangulationum cognitio. Comprime duobus digitis, atque ſi ſentit, hyſterica ſunt, ſi non, conuulſoria.

Ex vterina ſtrangulatione, pati ſolent mulieres epilepſiæ ſimilia, dignotio verò eſt, quòd epileptica ſine ſenſu eſt, hyſterica ſentit; etiamſi loqui nequeat, & conuulſoriè moueatur. Proinde dicit, preme duobus digitis; hoc eſt, vellica quacunq; lubet parte, atque ſi cætera videatur eſſe epileptica, tamē ſentit, hyſterica eſt, ſi non ſentit; conuulſione vniuerſali tenetur quæ epilepſia eſt.

Τοῖσιν ὑδρωπιώδεσι. μηκώνειον λεκίσκιον ἀττικὸν στρογγύλον. Πόσις. λεπίδος, μηλαὶ τρεῖς τῷ πλάτει, καὶ ἀλεύρου σητανίου κολλήσονται. ταῦτα λεῖα τρίψας καταπότια δίδου. κάτω ὕδωρ καθαίρει, καὶ κοιλίην ἐκκοπρεῖ. ἐς ἰσχάδας, ὀποῦ τοῦ τιθυμάλλου ἀπόσταζε ἑπτάκις ἐς ἑκάστην. ἔπειτα ἐς καινὸν ἄγγος συνθεὶς ταμιεύεο, δίδου τῷ εἰρημένῳ πρῶτον σιτίων. καὶ τὸ μηκώνειον τρίβων, ὕδωρ ἐπιχέων καὶ διηθέων, ἄλευρον φυρῶν, ἰτρίον ὀπτῶν, μέλι παραχέων, τοῖσι ὑδρωπικοῖσι, τρώγειν δίδου, καὶ ἐπιπίνειν οἶνον γλυκὺν, ὑδαρέα, ἢ μελίκρητον ὑδαρές. τὸ δὲ ἀπὸ τῶν κοπρίων μηκώνειον ξυλλέγων, ταμιεύου καὶ θεράπευε.

Hydropicis meconium rotundum atticum acetabulum. potio: Suamæ ſpecilla tria latitudine; cum polline farinæ agglutinentur, tenuiter terantur, & in catapotia conuoluantur, & dentur: deorſum aquam purgant, & ſtercus ex aluo deiiciunt. in caricas ſucci tithymalli inſtilla ſeptem guttas in ſingulas, etiam pueris. Poſtea in vaſe nouo compone & aſſerua, atque ante cibum exhibe: Et meconium terens aquam infunde & cola, & farinam macera, & itrium coque, mel coctum infundens, & hydropicis edendum præbe; & ſuperbibendum vinum dulce aquoſum, aut mulſam aquoſam: quod ab excrementis meconium colligis, adſerua & cura.

Hoc loco meconium non ſignificat quod nuper, ſed peplium, hoc enim dicit Galenus lib. 8. de Simplicium facultate nonnullos appellaſſe meconium, euacuat verò illud aquam & pituitam: Dioſcorides pepli acetabulum dari iubet, cui facultate & viribus ſimile eſſe dicit peplium Hippocrates:

D

meritò igitur hìc quoque iubetur dari meconij acetabulum Atticum. Rotundum arbitror dicere, vt significet semen peplij quod rotundum & candidum est. Est alia potio, squamæ æris specilla tria latitudine: hoc est, quantum ter accipias latiori parte specilli, ita enim solent chirurgi acres & mordaces pulueres accipere, ne digitis multum eorum recipiant: & cum farinæ polline agglutinentur teranturque tenuiter, & confingantur catapotia succo aliquo accommodato formata, & dentur. Hæc enim purgant aquam deorsum, & stercus euacuát ex aluo. Squamam æris potam ex melicrato, aquá educere, testatur Dioscorides libro quinto, farinà triticea additur vt materia quædam idonea, & corrosiuam squamæ vim emendans. Addit aliud medicamentum, quod pueris etiam dari posse testatur, caryças accipere, & in singulas septem guttas succi tithymalli instillare, & in vase nouo repone-

A re, & asseruare, & vtendi tempore dare ante alios cibos, non dicit quot: incipiemus verò ab vnica, & vt euenerit, adiiciemus, aut secus. Rursus describit aliud medicamentum ex peplio, peplium, inquit, tere, semen scilicet, & infunde aquam & cola, & ex ita percolata aqua, & farina iterum coque, & infunde mel coctum, & hydropicis edendum præbe. Vtilissima sanè & gratiosa admodum ratio præbendi medicamenta in alimentis. Superbibendum deinde dat vinum dulce aquosum, aut mulsam aquosam. Constat verò hæc exigua omnino quantitate

B capienda, vt & omnem potum. Monet postremò te, quum per contusum peplium & expressum colaueris aquam, non debere mox reiicere id meconium, seu peplium quod excretum est, sed asseruari posse, vt iterum atque iterum per id aqua coletur, ad eosdem vsus.

FINIS.

RERVM ET VERBORVM IN HOC VOLVMINE MEMORABILIVM INDEX.

A

Abortum facit, fluxus nimius alui 161
abortū quibus de causis faciat medicamētū expurgās 99
abortus quibus temporib. fiat maximè 82
abortus signa ex mammis 162.166
abortus alterius fœtus, geminos habēti, signum 162
Abrotoni seminis vires 586
Abscessum futurum per morbos, & quam in partē, quæ signa indicent 206. futurum in articulos intercipit vrina multa, alba & crassa, vt factum nonnūquam tollit 575. in partem principem fieri, malū 569
abscessus nomine variè vtitur Hippocrates 515. in febribus futuri signa 553
abscessus non soluens febrim, longitudinem morbi significat 129. à partibus ignobilibus non est reuellendus 30. expectatur in febre cum lassitudine 74. in febribus longis expectatur 140. in renum morbis qua parte expectandus 210. quando expectandus sit in febribus 377. quò magis ad externa vergit, eò melior 304. bifariam fieri potest in peripneumonia 353
Abscessus quot modis fiant in articulis 126. ne fiant post febres, quid agendum 126. fiunt in partibus quæ per morbum laborarunt 119. quādo fiant 355. in pueris cur frequentissimi 378. crebrius & lentius fiunt hyeme quàm æstate 379. in crura in periculosis peripneumonijs vtiles 355. quando optimi ibid. crurū cur soleant fieri ad articulos 356. retrocedendo euanescentes, deliriū & mortē minantur 356.357. ex succis crassis cur senibus rarò fiant 378. naturam iuvare possunt 26.
abscessus & fistulæ antiquæ non affatim supprimendæ 182
abscessus & suppuratio quid differat 303
abscessuum quinam probentur 30
Accessio quo pacto fiat 27
accessiones eadem hora repetentes difficilis iudicij, & quare 118
accessiones & constitutiones morborum præcognoscere quid sit, & ad quid conferat 20
in Accessionibus à cibo abstinendum est 17
accessionum tempora similia sunt vniuersalibus morbi tēporibus 582
Accidentia communia, quæ non sequūtur rationem morbi, in principio morbi majora fiunt, in statu sedantur 59
Acetum biliosis vtile, melancholicis verò noxiū 490. quomodo amara in pituitosa mutare dicatur ibid. fermentum melancholiæ est ibid. exterius admotum, melancholicis vtile ibid. mulieribus cur magis noxium quàm viris ibid.
Acidorū vsu cur corpora extenuentur 489. acidum eructantes, non admodum fiunt pleuritici 190
Acuta quænā vocet Hippocrates 370. acutus morbus quis 289. non omnis perpetuò febrem habet conjunctā 288, 289. 400. acuti morbi terminus 300. acuti non exactè terminus ibid. acutissimi morbi terminus ibid. acuti morbi plurimos interimentes qui sint 400. sequuntur motum Lunæ 366. cur in autumno & exitiosissimi 80
acutorum morborum non idem terminus 12. non sunt certæ prædictiones 51. curatio generalis 571.572
Adolescētia similibus cōseruatur 77
Aegroti non omnes molliter tractandi 469. ægrotis neq; omnia concedenda, neq; omnia neganda 64
Aër cœlum appellatur Latinis, Græcis & Hebræis 262. continenter & maximè alterat corpora 75
AEstas veri similis sudorē multos parit 79 sicca & aquilonia, autumnus pluuius & austrinus, quos morbos prænuntient 83. sicca & borealis perinde vt autumnus quos morbos prænuntiet 84
æstiuæ quartanæ, plerunq; breues 56
æstate multo cibo indigēt corpora 28. dandum est parum & sæpe 28. calore igneo corpora maximè afficiuntur 25. qui morbi contingant 80
AEtates non omnibus contingunt æquales 22. ætates singulæ quibus tēporibus melius habeant 86. ætati tribuendum multum in exhibendo cibo 27. ætatibus singulis singulæ victus rationes præscriptæ 27
ætatum singularum termini 21
Aethiopis niger color vnde acciderit 267
Alimenta medicamentosa, sanis corporibus nocent 223. quædam sunt nomine tenus, vt aqua 224. hominibus idonea quæ sint 235. fiunt idonea consuetudine 236. ad aliquid dicuntur 247
alimenti celeriter nutrientis, excretiones fiunt celeres 51. species duæ, in humore & siccitate 213. effectus 214. principium quod 233. bonæ commutationis causa 250
in Alimento quot sint considerāda 213
alimento humido quando vtendum, quando verò sicco 252
alimentum tardè nutriens solidū præbet nutrimentum 51. per cutem intrà corpus recipi potest 215. tardè commutabile, difficile exoluitur, contrarium verò facilè 250. fit à naturā & propter naturam 217
Allij noxa & vtilitates 600
Aluos humidas habentes, in juventute melius degunt 74
aluum sistentia duplicia sunt 549
alvus sicca iuvenum, in senectute humectatur 52
alvus sicca juvenum, non perpetuò in senectute humectatur 52
aluus laxa, non ob robur facultatis expultricis 53
Amyli facultates 615
Anasarca non est incurabilis 307. non est periculosissima hydropis species 612
Angina periculosiss. quæ 120. 539.372 quæ periculosa, qua verò salubris 191. an in pulmoniam permutetur 150. crebram magis quàm copiosam sanguinis missionem expetit 537
angina laboranti, tumor in ceruice bonum 192.
anginā quomodo diuidat Hippocr. 373
anginæ nomine quomodo vtatur Hippocr. 534. differentiæ ratione materiæ & partis affectæ ibid. curatio 536.537.538. grauissimæ descriptio 120. ob vertebrarum luxationem, causæ 92. anginæ accommodata medicamēta quæ sint, siue gar

garizatu accipiantur, siue admouentur exterius 538
Anima ægrotantis Medico interdum causam morbi per insomnia declarat 263
animalis facultatis sedes incerta fuit veteribus medicis 528
Anni tempora vt definiantur à Medicis 508. anni tempus non est in vllius morbi essentia 539
Antonius Musa & Fuchsius notantur 137
Aphonia sine manifesta causa, interitum indicat 568. decima quarta die si adsit, malum 573. aphoniæ nomine Hippocr. multos affectus intelligit 528
Aphorismus quid. 1
Aphorismi Hippocratis, Medicinæ studiosis ediscendi sunt 2. non continent ordinem 2
Aphorismorũ Operi cur proœmiũ ab Hippocrate præfixum sit 2
Aphthæ cur puerulis nascantur 91. in puerulis periculosæ ibid.
Aphoristica methodus ad multa paucis docendum idonea 1
Apoplexia duplex 67. in quo à caro differat ibid. cur periculosissima ibid.
apoplexiæ grauitas, respirationũ læsione dignoscitur 67. causa & generationis modi 529
apoplexiam fortẽ soluere est impossibile 67
apoplectici quo tempore fiant freqentius 199. repentè facti, febre liberantur 197
apoplecticorum curatio 531. 532. 533
Appetentes deterius post morbum, melius euadunt 60
Aqua etsi feruentissima, humectat 152. 153. calida perinonibus vtilis 157. quo pacto nutrire dicatur 224. quõ mortẽ tardet, etsi nihil nutriat 482. cur dicatur ἄποτος
aquæ optimæ delectus & notæ 492. 493. vires & noxa 493 494. potu quomodo aliquando venter soluatur 595
Aquilonia cõstitutio quæ bona & mala pariat 86
Arenulæ in vrina quid significent 143
arenulæ non necessariò calculum arguunt ibid.
Aromatum suffitus menstrua ciet 159. capitis grauitatem cur faciat 160
Ars medica cur difficilis 3. pluribus quàm Medico indiget 4
Artem medicam aggredi non cuivis contingit 5
Artis est non minus, nihil agere, quàm operari 29
Arteriæ, venæ appellabantur ab antiquis 249
Articuli ad abscessus cur paratissimi 119
articulorum dolores per siccitatem quomodo fiant 85. à duplici causa fiunt ibid.
Ascarides vbi & vnde generentur 322
Asthma senibus familiare 93
Astringentia non semper tuta in alui fluxu sistendo 549
Athletarum corpora feliciter nutriuntur 8
Athletarum habitus cur periculosus 9. quibus morbus sit expositus ibid. non est à natura 236
Atra bilis si suprà aut infrà in morbi principio exierit, lethale 113
atra bilis si fluxerit extenuatis, lethale iam est 114
atrabiliarij ad deliria & cõuulsiones cur procliues 575
Auris tam leuibus quàm grauibus morbis est exposita 369. cur locus fallax dicatur 369. 370
Auster cur calidus & humidus 76. cur auditum hebetet & alia mala pariat 79
austrina constitutio quæ mala afferat 86
Autumno qui morbi fiant 89
Autũno dãdũ est parũ cibi & crebro 27
autumnus Borealis & siccus quibus profit 84. quos morbos pariat ibid.
autumnus morbus parit acutissimos 80. nocet tabidis 81. cur omnes res ad marcorem trahat ibid.
Auxilia non temere per mutanda 71
auxilijs magnis in acutis morbis vtendi occasiones duæ 572

B

BAlbi diarrhœa maximè capiuntur 189
balborum duplex genus 190
balneum ante expurgationem, noxium 108. quando concedi possit in peripneumonia, & alijs calidis thoracis affectibus 503
balnei differentia 499. vtilitates & noxa 499. 502. 503. 504. apparatus 500
Balneo quando non vtendum 499. 504. 505. vtẽdi modus, occasio & hora 500. 501. cur non vtendum si alvus laxior vel adstrictior 505
Biliosæ deiectiones, facta surditate, cessant 117
biliosæ deiectiones dicuntur, quæ cujusvis succi putredinem indicant 49
biliosum vomitum causat aliquando vitiosa meatus fellei conformatio 446
bilis commota & non purgata, fastidium parit 14
Bonum aut malum ad aliquid 78
Boreales morbi qui sint 78
Boreas frigidus & siccus, & quare 78. cur tanta mala faciat 79. pleuritides veras ac nothas facit 79. thoraci inimicus 79. oculos mordet ibid.
Borea flante, cur accidat melancholia 84
Breuiloquij conditio quæ 274
Bubula carnis noxa 605

C

CAlculi cur pueris in vesica, adultis in renibus generentur. 93
Calculum adesse, arena non necessariò arguunt 148
Calidi nimius vsus, quæ afferat incommoda 152
calidi modici vsus 156
calidi innati cur plus abundet hyeme 25
Calido innato debiles, hyeme refrigerantur 25
calido innato abundanti, multo cibo vtendum 25
calidum innatum duplex 217
Calidum innatum non absumit corpora 24. substantia est calida & humida, & ab vtroque cur denominetur 23. ex semine & sanguine menstruo ortum ducit 23
sanguis & spiritus vocatur 25
calidum adventitium quod 23
Calor naturalis ad cibos se habet, vt ignis ad ligna 23
Calor liquans & malignus qui sit 265
Calor aut frigus vbi sunt, ibidem & morbus 123
Caloris naturalis opera in nostris operibus 265
Cancer quas præcipuè partes infestet 192
cancri duplex species 192
cancri occulti qui sunt ibid.
cancrorum duplex curatio 192
Canis sidus 102. non quovis tẽpore, nec qua-

quavis regione, eâdem die oritur ibid.
Canicula quid appelletur ibid.
Cantharidum vsus periculosus 619
Capellarum lactentium caro bona & ægrotis concessa 606
Capilli in vrina vnde generentur 142
capilli renascuntur, quibus varices superveniunt 190
Capillorum defluvij causæ 190. differentiæ. ibid.
Capitis expurgationi quæ loca destinata 181. dolores à quibus causis fiant & quomodo curentur ac solvantur ibid. partis posterioris dolor scissa vena frontis curatur 211. præciso si interna attigerit, delirium fit 2.6. ictui stupor aut desipientia succedens, malum 204
Caprinæ caro, quæ mala pariat 605. 606. æstate cur melior quàm alijs anni tēporibus ibid. elixa & frigida edi debet ibid.
Caput super primam vertebram, in anteriorem & posteriorem partem movetur: super secundam in gyrū 93. ab ictu quot modis lædi possit 204
Cardialgici cur fiant qui prandium consuetum intermisere. 444
Carnosi mediocriter qui dicatur 104
carnosi mediocriter & difficiles ad vomendum, per inferna purgandi sunt 104
Carnes intestinorum in dysenteria excerni, lethale. 115
carnium multus esus quomodo insuetos lædat 449
caro livida in osse, malum 201
caro adultis alimentum idoneum 236
caro bubula affectus melancholicos exacerbat 605
Caruncula & veluti capilli in vrina, quid prænuntient 141 duplici modo generantur ibid. ex qua parte excernātur, dignoscendi ratio ibid. in vrina tenui apparere possunt ibid.
Caseum comedenti quantum potandum 602
casei differentia & noxæ 601. 602
caseo veteri non vtendum nisi condimenti aut medicamēti gratia 202
in Catarrhis magnis cur alvus siccescat 565
Causæ externa ad morbi & internæ causæ cognitionē plurimum cōfert 561
causæ procatarcticæ signorum certitudini multum detrahunt 268
Causus quæ febris propriè appelletur 507. ex cōtinuarū genere est ibid. ex salsa pituitâ quomodo differat à bilioso 517. quomōdo solvatur 518
causi causa, generationis modus, symptomata 507. 508. 509. 510. biliosi curatio traditur & Hippocratica examinatur 512. 513. &c.
Celsus criticorum dierum observationem contemnit 360
Cerebri vulnera quæ sint lethalia 183
cerebri morbus omnis in oculis incipit apparere 274
Cerebri affectus cur noctu ingravescant 570
cerebrum cur frequenter demittat fluxiones in partes subiectas 534
in Cerebrum per arterias carotidas aut jugulares venas vaporibus expeditissima via est 297
Cervicis perversio repentina, tumorē nō apparēte in faucibus, lethale 122
Chlorus quid significet 265
Cholera sicca quæ passio, & à quibus causis generetur 605. 608 hypochondriacæ passioni proxima 605. in quo differat ab humida 608
Choleræ siccæ curatio 608. 609. humidæ curatio 610
Christus quomodo ægrotes sanârit 263
Chronici morbi sequuntur motum Solis 366
Cibationis indicatio quo pacto à formatione sumatur 27
Cibus facultatis gratia, non morbi datur 16. detrahendus est ad vigorem vsq; 17. à mediocri recedens quis sit 11. in accessione cur noceat 18. in quibus morborum temporibus non sit exhibedus 447. in accessionis principio quando sine noxa detur 18. tenuis in principio inflammationis congruit 17. congruens pro ratione ætatis 243. copiosus ante expurgationem nocet 108. quē laborē subsequi debeat 50. sive malus sit sive multus, morbos facit ibi. paulò deterior, suavior tamen, præferendus 64. deterior quis dicatur 64. deterior non quicunq; præferēdus, etsi suavis 65. detrahendus ante judicationem 18. moderatus ad prosperam valetudinem facit 39. liquidus facilius nutrit quàm solidus 44
Cibi sumendi & exhibendi tēpus 17 copia non eadem omnib. convenit 50. copia nō quævis morbum facit ibid. parū & crebrò quādo offerendū 26. multū & crebrò quādo offerendū ibid. parū & rarò quādo exhibendū 27. multū & rarò quando ibid. corruptio nimia robori virtutis nō coniungitur ibid. multi nimium ingesti noxæ 39. capiendi modus distemperatis ac temperatis naturis ibid.
cibi difficile feruntur æstate, hyeme verò contrà 27. leves qui sint 434. medicamentosi, periculosi sunt in consuetis 605
cibo; balneo & quiete humectantur corpora 107. pravo qui vtūtur, cur purgatione exolvātur; & quomodo vacuandi 63
ciborum in nutriendo diversitas 248
cibum appetēs accipiensq; cur nō corroboretur 42
Cicer quot modis edi possit: eius facultates & noxæ 603
Clyster an ante vel post venæ sectionē infundi debeat 580
Clysteris vsus in vētris & hypochōdrij dolore vtilis ad curationē & dignōtionem 563
Clysteris vsus in acutis tutior quàm expurgatio 34
à Clystere vel glande cur plerorunq; morborum acutorum curatio rectè incipiatur 563
Cnidiæ sentētiæ cur vituperentur ab Hippocrate 395
Coalescunt partes dupliciter 184
Collyria tria pro oculis 625
Comitialis morbus quibus maximè accidat 68
Comitialis morbi solutionis tempus ibid.
comitiali morbo aër conveniens est eligendus ibid.
comitiali morbo laborantes, quo pacto liberentur ibid.
à Comitiali morbo quinam liberētur mutatione ætatis, quare Epilepsia ibid.
Complutensis Academiæ laus 5
Compressiones non sunt ducendæ ad extremum 9
Concepturáne sit mulier, explorandi ratio 168
Conceptus in vtero fœtus indicia 169
Concocta medicari oportet 31
cōcoctio in quibus succis nō expectāda 31. omnia reddit crassa 320
concoctio dum agitur, à vehemētibus

macis abstinendum, levibus verò faces & communes materias educere convenit 552
concoctionem quæ iuvent 551
concoctionis signa, mox apparentia dicuntur 21
concoctionis & cruditatis signa minorem habent fidem in acutis morbis quàm in longis 28
concoctionis signa in inflammatione thoracis 356
Consistentes ætate qui dicantur 22
consistentibus qui morbi accidant 97
Constitutio morbi quid 20
constitutionem regularem, morbi non semper servant 347
Consueta ventriculo bene valēti semper sunt grata 71. natura minus molesta etsi deteriora 70
consuetudo ad laborū tolerantiā plus facit quàm robur 70. in voluptuosis voluptatem tollit 71. per morbos servāda ibid. sensim permutanda ibid. in ægrotis partim retinenda, partim mutāda est 452. servanda in quantitate cibi & modo 27
consuetudine cur labores leviores fiant 70. quæ fiant grata 71
in Consuetudine ægrotorum mutanda quæ consideranda 452
consuetudinis mutatio repetina quæ damna pariat 448
consuetudinis mutatio quādo & quatenus concedatur 451
consuetudinis repēte mutatæ noxa exemplis elegātibus confirmatur 468
consuetudinis indicationem in victus institutionē magni facit Hippocr. 407
Convalescentes cur à cibo frequenter sudent 459
Cōvulsio cur pueris familiaris 92 post febrem, malum 57. in febribus acutis, & dolores viscerum malum 135. post somnum in febribus; malum 136. à forti vstione malum 204. ex vigilia, malum 205. post medicamētū, lethale 107. ex helleboro, lethalis 145. vlcere, lethalis ibid. ex multo fluore sanguinis, malū 146. ex super purgatione, omnium gravissima 147
cōvulsioni febris vtiliter succedit 57
convulsionis propria & impropria significatio 384. causa 193. definitio ibid. vlceri succedentis causa 146. futuræ in pueris signa 385.386
convulsionis & singultus similitudo 147
convulsiones quomodo faciat acetum 941
Cor vulnera non fert 134. quos morbos patiatur 227
Corpora impura non sunt nutrienda copiosè 56
corpora fluxa debent esse ad expurgationē 44. ante expurgationē quare humectanda 44. vomitu purgāda, humectanda sunt cibo & quiete 108. alternatim calescere ac refrigerari, malum 123. similia fiunt cibis, quibus assuescunt 215. ab ingestis quomodo afficiantur 219
corporis non extenuati, & extenuati nimis causa 58
corporis partes communes habet vias, sibiq; mutuò consentiunt in morbis 223
corporis internæ partes, ventres appellantur 33
Coryza quomodo fiat 84. generatim pro catarrho accipitur 342
coryzas & sternutamēta in omnibus morbis thoracis & præire & subsequi cur malum 342
Coxæ luxatio à pituitæ fluxione fit 200. vstione curatur nonnūquā ib.
Crisis nomen apud Hippocr. pro quavis morbi solutione accipitur 302
crisis duæ sunt partes 45
crisis & accessio, motus similes sunt 46. quando expectanda 59. quando arte antevertenda sit 550.
crisis genera quædam quibusdam morbis familiaria sunt 300
crisin nox sequens, levior fit 45. nox præcedens cur gravior ibid.
crises cur nō semper iisdem diebus & horis fiant 365. cur tā rarò his temporibus accidant 552
critici dies quibusvis signis fidem addunt 375
criticorum dierum enumeratio & vires 365.366.381.382. vide Decretorij dies.
Cruda affectio non cedit, & quare 31
Cruditate laborantes vt sint tractandi 551
Crura & lumbos inungere in laterū doloribus iubet Hipp. 585
Crura & pedes in frigidis ventris ac thoracis morbis calfaciendi sunt ibid.
Cucurbitula mammis applicita, menstrua sistit 165
Curationis scopus ad id quod magis vrget 154
curationis celeritas naturali morborū constitutioni est aptanda 399
Cuti ante corporis vacuationem nihil admovendum 49
cutis extrema non vivit: eiusdem generatio 225
cutis arida & dura absq; sudore in febre, lethale 177
Cyceon quid fuerit apud veteres 454

D

DEambulatio à cœna num cōveniat 600
Debiles naturâ, præscripto victu vti decet 71
Debilitati in loco obscuro decumbat 555
debilitatis in morbis acutis causa quatuor 462
debilitatis causas distinguendi ratio 465
debilitatis pro varietate causarū, curatio diversa 463.464
Decrepiti non ferunt jeiuniū, & quare 24. decrepitis qualis victus conveniat ibid.
Decretorij dies qui sint 55
decretorij dies cur impares vocentur ab Hippocrate 560. maximas in alterutram partem afferunt mutationes 559
decretoriorum dierū ordo 55. indices ibid. qui sint alijs præstantiores ibid. computatio quomodo fieri debeat in mulieribus enixis 367
decretoriorum dierum vis ab astris dependet 261. cōputatio vnde fieri debeat 569. vide Crisis & Critici dies.
Decubitus conveniens quantum possit in curatione morborum 551
decubitus ægrorum optimi & pessimi descriptio 277
Defatigatio ex labore partus quadraginta diebus finitur 96
Deiectio alvi quatuor exeundi modos habet 318. quid quilibet illorum indicet. stridens, mala 312. quid indicet ibid. pinguis non potest decretoriè excerni 127. nigra, quatenus sit lethalis 324
deiectio bona cur debeat esse subrufa neque admodum fœtida 321. quæ nihil fœtet, mala ibid. fœtida admodum quid significet ibid.
deiectionis optimæ, conditiones quæ 317
deiectionis duræ & liquidæ causa 317. aqueæ ibid. albæ ibid. flavæ ib. ruffæ ibid. spumantis ibid. viridis ibid.
deiectionem respondere quantitati ingestorum, quid sit 319. bene exire quid 325
deiectionē liquidam crassescere, quando & cur bonum signum 320

deiectio-

deiectiones nigræ sponte fluentes, malæ 112. versicolores quando pravæ sunt 113. variegatæ cur magis lethales vnicoloribus 325. cur diuturniores dicantur ab Hippocrate ibid. lividæ rarißimè possunt bene exire ibid.
deiectionum pinguium gradus 325
ad Deliquium animi quando & quomodo sanguis sit mittendus 33. vide Sanguinis missio.
Delirium ob sanguinis profluuium quo pacto fiat 203. cum risu, securius est 198
delirium in febribus quæ portendant 549.550
delirij modus humoris speciem indicat 548
delirij in acutis febribus futuri signa 573
Dentes sensum habent 154. cur pueris post ortum erumpant 91
dentitionis celerioris vel tardioris causæ 92
dentitionis tempore qui morbi accidant 91
dentire quando incipiant pueri 96
dentium stridor in febribus quando malum signum 238. à quibus causis fiat ibid.
in Diarrhœa quale vinum exhibendum 615
Difficile quid in arte Medica 34
Digiti & vngues cur citius livescant quam partes aliæ 313
digiti & pedes denigrati cur minus lethales livescentibus 313
digiti extremi cur caleant tabidis ex suppuratione 350
Divinum in morbis quid sit 260. 261. 262
Diuinatores vnde sic dicti 263
Diuisio per contraria debet fieri 473
in Dolentem partem cur cubemus 281
Dolor pro causa doloris accipitur. maior minorem obscurat 68. vehemēs omnis prosternit vires 463. omnis exacerbatur motu 290
dolores capitis ad hyemem quando sint expectandi 83. supra septum, quæ vacuatione indigeant 110 duo in eadē parte exquisitè esse possunt 69. capitis fortes & continui cum febre quomodo solvantur 368. circa lumbos & sedes infernas, quibus signis agnoscantur esse lethales, vel in suppurationem abire 358.
dolorem, qui delirant, cur non sentiant 41
doloris circa viscera causæ 135. exacerbationes considerandæ 179. oculorum, curatio 189. ad cubitum descendentis curatio 186. circa vmbilicum & lumbos, in tympaniten permutatio 106. intestinorum & lumborum causæ & curatio ibid. hypochondriorū absque phlegmone, curatio 139. hypochondriorum, causæ ibid.
Dormiendum æstate in loco frigido, hyeme in calido 443
dormire ore aperto quando & cur sit signum mortale 280
Dulcia facile mutantur in bilē 474. epati noxia, thoraci verò amica sunt 475
dulcibus potionibus & Eclegmatis, in calidis thoracis affectibus non semper & indistincte vtendum 475
Dysenteria ab atra bile, lethalis 114. ab atra bile, nō omnis lethalis 201. 202. fastidio cibi & febri coniuncta, malum 179. quibus naturis & quando sit expectanda 82. 83. quæ & quando solvatur per abscessum 587
ad Dysenteriam, medicamentum 624

E

EBrius mutus repentè factus, conuulsus moritur 147
Ebrij cur balbutiant & muti fiant ibid
Ebriorum procuratio 598
Eclegma quid 521. conuenit in affectibus thoracis ibid.
Ἐκλείχειν quid 593.594
Epilepsia pueris familiaris 68. 148. quæ mutatione ætatis solvitur, à qua causa fiat 97. iuvenes rarò invadit 97. 148. quando sit periculosior 148. quando incurabilis ibid. morbis autumnalibus annumeratur 89
epilepsiæ victus qualis 68
epilepsiæ quædam etiam inclinante ætate solvi possunt 148
Erysipelas ab oßis nudatione, malum 205.
erysipelas extrà melius est quàm intrò vergere 187
ab Erysipelate putredo aut suppuratio, malum 205
Eschara quid 214
Euacuatio & extenuatio differunt 10
evacuatio nigra, nisi per bonam iudicationem, lethalis 113
evacuatio quæ cohiberi debeat 181. quæ prosit 36. 101
evacuatio quæ balneo agitur, sæpe larga & copiosa est 505
evacuatio aßidua à principio aßidēs, maligni morbi suspicionem facit 546
euacuationē non nimiā esse oportet 10
euacuatione per epicrasim quādo vtēdum 27
euacuationes quando plus vel minus conferant 356
euacuationes spontaneæ mediocres in magnis morbis cur malæ 619
Eunuchi non fiunt calvi 188. vtrum laborare poßint podagra ibid. differunt à spadonibus ibid.
Exanthemata læva cur non valde pruriant 180
exanthemata quæ sint ibid.
exanthemata pueris frequenter eueniunt 93
exanthematum in principio non est abstinendum à sanguinis mißione 49
Excretiones liuidæ, cruentæ, fœtidæ, quandoq; bonæ, quādoq; malæ 127
excretiones in cutis morbis considerandæ 49
excretiones omnēs cur in morbo acuto mutentur 320
Excrementorum mutationes quando iuuent 47
excrementorum mutatio quæ sit optima 48
Exercitatio tollit laßitudines 70
exercitationis modus ibid.
exercitationis vis 252
Experimētū periculosum, & quare 2
experimenta non temerè tentanda 6
experimenti captandi ratio 3
experiri quid 2
Expulsio, moderatâ agitur humiditate 52. quo pacto fiat 46
expurgandi occasiones in inflammationum principijs 526
expurgandum nonnunquam in principio, reuulsionis causa 32
expurgandum in principio ratione turgentiæ 32
expurgandum in acutis rarò 33
expurgandum in longis morbis rarò inter initia 35
expurgandum æstate per superna 102
expurgandum, ne recidiua fiat 45
expurgans medicamentum cum periculo abortus nō propinādū 100. 102
expurganti medicamento cuilibet proprium est correctiuum 435

expurgantia medicamenta, duplicia 434
expurgantia medicamenta quibus exhibenda 594
expurgantia citra calorem 34
expurgantia mitißima in acutis conferunt 35
expurgantibus medicamentis in febribus magnis & continuis nō vtendū est 34
expurgari per superna extra febrem qui debeant 120
expurgatio satis periculosa 63. 109. *in acutis morbis mortem minatur* 34. *in longis morbis cur minus periculosa ibid. vehemens non competit in febribus ardentibus* 513
expurgatione per vrinam quinam lædantur 476
expurgationis incommoda in acutis morbis 34
expurgationis in acutis tempus 34.35
expurgationis in febre ardente occasio duplex 514
Extenuata corpora quo pacto reficienda 42
extenuatus longo tempore, brevi non reficiendus ibid.
extenuatus breui, celeriter reficiendus ibid.
extenuationis corporis causa 215
extenuationis partium vera & apparentis causa 265
Exterema frigere, interna verò vri, lethale 128
exteremorum calefactio paroxysmos febriles contrahit 547
EZECHIAS *imminentem mortem piis precibus annos* 14 *distulit* 263

F

FAba commiendantur ad dysenteriam 6.4.264
à. Faciei signis cur exordiatur Hippocr. in prognostico.
Facies ægroti primò consideranda est in morbis acutis 264
facies ægrotantis pessima describitur ibid.
facies non virescit aut denigratur vi caloris 267
Facultas eadem auget, nutrit ac generat 255
facultas corporis vna & non vna 235
facultates naturales membrorum à quibus feruentur 272
facultates rectrices quæ dicantur 272
facultates omnes caloris à corde influxu fouentur 529
facultatis animalis sedes veteribus Medicis non adeo fuit cognita 528
Fames quid significet 38. *accipitur pro quacunque alimenti penuria* 49
fames canina oritur ex duplici causa 53
fames extenuat siccatq́, corpus 49. *laborem interdicit ibid.*
famem vini potio soluit 53
famis caninæ curatio 53
Fascinationis opinio falsa vnde emanarit 9
Fastidiū cibi in longis lauitatibus intestinorum, malum 178
fastidium & fames per morbos mala signa sunt 40. *quid significent ibid.*
fastidio laborans post morbum, purgatione eget 42
Fatuitatem & prudentiam cordi & sanguini acceptā ferre alicubi videtur Hippocrates 528
fatuitatis causa 152
Fauces quæ sint 48.371. *exposita sunt multis fluxionibus* 49. *cur sæpe exulcerentur* 371.372
Fauces exulcerari cum febre, malum 371
Febris ardens qua 507
febris ardens hyeme periculosior quā alio anni tempore 565
febris quintana quo pacto periculosa 125
febris semitertiana, periculosa 125
febris conuulsioni succedens, morbum soluit 131
febris nisi diebus imparibus relinquerit, reverti solet 133
febris singultuosa quæ 575
febris incōstans quæ sit, & quid, cùm adest, medico agendum 556
febris ardentis exquisita curatio 511. 512.513.514.
febrem ardentem non perpetuò comitatur delirium 510
febres acutæ ex sanguine aut bile 96
febres acutæ quibus temporibus fiant 79.80.
febres continuæ tertio die ingrauescentes, periculosæ: intermittentes verò salubriores 124
febres continuæ omnes periculosæ 125
febres continuæ finiuntur aliquando in abscessum, vel in intermittentes erraticas 379. *fiunt tandem quartanæ ibid.*
febres putridæ cum bubonibus tripliciter fiunt 331
febres cum bubonib. malæ, prater diarias 131
febres cum laßitudine abscessus prænuntiant 119
febres lipyriæ quæ 554
febres minus accidunt senibus quàm iuuenibus 370
febrium tertio die ingrauescentium duplex genus 125
in Febribus intermittentibus computatio paroxysmorum est, in continuis, dierum 367
Fidere multùm, nec formidare, nisi ex ratione fiat, non oportet 57
Fistula quid sit 353
Fistulæ vrinariæ tumores quo pacto soluantur 144. *celerrimè suppurandi sunt ibid.*
Flatus emißio non est secundùm naturam 326. *vtrum melior, cum crepitu vel sine ibid.*
Fluxiones breui interimētes quæ sint Hippocrati 82
fluxus sanguinis è naribus quis conferat, & quibus morbis 32. *surditatē & phrenitidē interdū soluit* 117
Fœmina podagra non laborat, nisi mēstrua deficiant 188
Fœtus formationis, motus, & exitus tempus non perpetuò idem 244. 245
Fomenta admouendi modus 418
Fomēta quæ & quādo reijcienda 431
Frigida calefacere oportet, nisi sanguis fluat 154
frigida exterema calefieri semper vtile non tamen perinde calida refrigerari 547
frigida pectori inimica 158
frigida infusio, conuulsionis remediū 155
frigidi incommoda 153
frigidi vsus 157
frigiditas exteremorum à dolore forti circa venerem, malum 207
frigidum vlceribus cur mordax, eiusdem noxa 154
frigidum quibus partibus inimicum 153
frigus ad vitam per accidens necessarium 216
frigus pleno corpori pleuritidem affert 90
frigus aëris, cuiusvis morbi solutioni impedimento est 380
Furfures, achōres, impetigo, vitiligo lentigo quid 221
Furfuraceū contentum quid significet in vrina cocta 142
Furor quibusdam morbis succedentibus, soluitur 201

G

GAleni enarratio notatur 3. 13. 21. 58. 63. 64. 65. 68. 70. 76. 85. 87. 94. 107. 114. 129. 139. 143. 145. 147. 177. 202. 208. 209. 279. 282. 295. 298. 312. 319. 321. 334. 333. 406. 418. 431. 460. 476. 478. 479. 523. 543. 546.
Galeni enarratio explicatur 417
Galenus defenditur 412
Gal. & Hippocrates vindicantur à contradictione 440. 609
Gargarismata valde astringentia cur non conveniant in angina 57
Genitales partes vtriusque sexus valde tumescere & detumescere consueuerunt 314
Genitalium partium contractio à quibus causis fiat & quid significet 314
Gibbi ex asthmate aut tussi, breui intereunt 195
gibbi cur tam cito moriantur ibid.
Glandulæ cur inflammentur pueris 92
Graciles & faciles ad vomendum, per superna purgandi 103
graciles non omnes ad vomendum apti ibid.
graciles cum amplitudine venarum, biliosi ibid.
gracilescere quomodo possit pars qualibet 562
Grauida abortit sanguine misso 160
grauida marem si concepit, benè colorata est 164
grauida in vtero erysipelas, lethale 164
grauida nimium extenuata cur abortiant ibid.
grauidis abortus secundo aut tertio mense causa ib.
grauidis abortus causa 167
grauidis morbus acutus lethalis. 160
Gurgulionis sectio non temere tentanda 375. 376. Substantia, usus, affectus 376

H

HAbitus rarus salubrior quàm densus 231. 232.
habitus rarus & densus, quib. morbis sint expositi 232. habitus athletarũ periculosus 8
Hellebori duo genera 108
ἐλλεβορίζειν quid
Helleboro vtendi modus 108
Hæmorrhagiæ narium curatio 620. vide Sanguinis fluxus è naribus.
Hæmorrhoides à melancholia 97
hæmorrhoides quibus morbis salubriter succedant 181. recentes supprimi possunt omnes ibid.
hæmorrhoidum curatio 622. 623
hæmorrhoidum antiquarũ curatio 181
Hippocrates non fuit primus scriptor in arte medicâ 395. non solet vti proœmijs 259. est breuiloquus 559. methodi fuit studiosissimus 268. fuit homo modestus & minimè proteruus 262 breuitatis magis quam eloquentiæ aut proprietatis vocum studiosus 279. cur interdum Pleonasmo vtatur 286. multa breuib. complectitur 270
Hippocrates vindicatur à cõtradictione 461. 472. 558
Hippocratis industria in componendis Aphorismis 2
Hippocratis libri qui de signis agunt, in certas classes digeruntur 258
Hippocratis oracula nõ sunt perstringenda 269
Hippocratis mos in rerum enumeratione 365
ante Hippocratem quæ fuerint Medicorum scholæ 395
Horror post sudorem, malum 201
Humor putredines auget 85
humores quibus diei horis moueantur 315
Hydrops an possit generari à calidà intemperie 306
hydrops acutis morbis succedens, lethalis 307
hydrops quomodo per consensum aliarum partium generetur 308
hydrops potest esse sine vlla aqua 612. nisi in initio consistat, est ferè incurabilis 613
hydrops fluxu ventris soluitur 208
hydrops sicca quæ 106
hydropis generatio 306. species 306. 611
hydropis species periculosissima quæ 307. 612
hydropis solutio 182. curatio 611. 612
in Hydrope an sanguis mittendus 613
hydropici repentina aquæ vacuatione intereunt 187
hydropicorum & suppuratorum sectio quomodo fieri debeat 187. 613
hydropicorum potiones tres 626
Hyems quos morbos pariat 90. borealis & ver austrinum quales morbos prænuncient 81. austrina & ver boreale quos morbos prænuncient 82. quomodo indicet vacuationem per aluum 187
hyeme augentur corpora 26
hyeme corpora non dissipantur multum 25
hyeme cur pluri cibo vtendum 25. qualis cibus conveniat 28. quibus vomitus inutilis 104. succi crudi cur abundent 26. facultates naturales validæ sunt 379
Hypochondrium quæ pars 296
hypochondrium cur sæpius à Medico attrectari debeat 296
hypochondrij optimi descriptio 296
hypochondrio affixa cucurbitula cur tam efficaciter sistat hæmorrhagiam 384
hypochondriorum obstructiones expediendæ sunt ante purgationem 43
hypochõdriorum inflammationes cur omnium maximè lædantur expurgatione 523
hypochondriorum tumoris solutio 139
hypogastrium quid 141
Hystericos affectus ab epilepsia dignoscendi ratio
hystericis ac difficulter parientibus sternutatio bonum 161

I

ICterici non admodum flatuosi 177
ictericis epar durum fieri, malum 139
Icterus vide Regius morbus.
Iecoris inflammationi singultus superuenit 168
Ieiunium quadragesimale sapienter ab Ecclesia institutũ verno tempore 28. 445
ieiunio quinam plurimùm lædantur 446
Ileos quo pacto fiat 90
ileo qui affectus lethaliter succedant 203
Imbres longi quos morbos pariant 83
Imaginationis deliria citra sensuum externorum læsionem fieri possunt 287
Inanis pars quæ 308
Inanitio & repletio repentina, noxia 444
inanitis recens, cibis affatim non offerendus est 438
Inartificiosum apud Hippocratem, maximum continet artificium 287

Indicatio curandi præstantißima vnde desumatur 227
Indices seu contemplabiles dies, non tantum tempus, verum etiam speciem crisis indicant 382
Inedia intempestiua, & cui repentina succedit repletio, quæ mala gignat 458. 459. quomodo fluxiones mouere & augere poßit 459
Inflammatio quævis duplicem habet exitum, resolutionem scilicet aut suppurationem 343
inflammatio in interna parte sensus experte qualem respirationem faciat 290
inflammatio partium supernarum citius soluit & suppuratur, quàm infernarum 303
inflammatio vesicæ lethalis est 359. cur afferat difficultatem reddendi excrementa ibid.
quomodo soluatur ibid.
Inflammationis triplex exitus 300
inflammationes thoracis quando suppurari incipiant 211
inflammationis epatis aut lienis sanguinis fluxus è naribus familiaris 300
inflammationibus cerebri incipientibus expurgatio cur periculosa 526
Insomnia multa diuina sunt 263
insomniorum interpretatio confert ad futurorum prænotionem 262. 263
Intemperata corpora quibus temporibus & locis bene vel male habeant 75
Interitus & conseruationis eadem causa 226
Intestina quomodo vim retentricem habeant 317
Intestinorum vlcera, curatu difficillima 114
Iter cur stranguriam & catarrhos soleat facere 595
Iudicium differt ab ingenio 4
iudicium cur sit difficile 3
Iudicium sine causis cum fit, aut cùm instat, nihil moliendum 28. 29
iudicij perfecti nota, cum fit & cum factũ est 29. tempus vnde prænoscatur
Iuuenes epilepsia correpti rarißime liberantur 68
iuvenes cur crebrò ægrotent & iudicentur 65
iuuenes & adolescentes cur frequentius tabe laborent 149
iuuenilis & senilis ætas gaudent contrarijs 77
iuventus qua ratione præstet senectute 66

L

Labia pendentia & resoluta, frigida & alba; signum lethale 276
Labor quid significet 41
labor vehementem motum significat 49
labor copioso cibo indiget 50
Lac quibus in affectibus non exhibendum 172. tabidis cur vtile 173. facile corrumpitur 172. non adeo facilis coctionis ibid. bilescit citò per febres 173. in mammis quibus de causis colligatur 163. aliquando etiam in viris generatur ibid. in mãmas quo pacto ascendat 238. fit ex alimento redundanti ibid. infantibus conveniens est alimentum 235. 236. quale sit optimum 241. maternum quibusdam vtile, quibusdam noxium 240. mulieru libidinosæ, vel cui menstrua profluunt, improbatur 242. è mammis gravidarum profluens fœtum imbecillum arguit 166. in non prægnantibus quid arguat 162
lactis noxa et usus 172. 173. 174
lac asininum laudatur ad choleram morbum 610
lactis asinini vtilitates 533
lacte asinino cur vsus sit Hippocr. in febribus ardentibus 512.
lacte materno qui nutriri debeant, qui verò alieno 240. 241. 242
Lachrymæ inuoluntariæ, lethales 130. quando mortem præsagiant 272
lachrymarum inuoluntariarum causa 272
Laßitudines, dispositiones neutræ 40
laßitudines spontaneæ, morbos prænunciant ibid.
laßitudines soluuntur vsu balnei 503
laßitudinum triplex genus, compositio & causa 40
lateris dolorum curatio 584. 585
Lectus præter morem mollis vel durus cur lædat 468
Leguminũ communes noxæ 602. præparatio varia 602
Lens deterior cicere 603. cum corticibus cur alui perturbationem faciat, duæ opiniones ibid.
Lentores circa dẽtes in febribus quid significent 130
Lepra ab elephantiasi in quo differat 224
lepra & impetigo à qua causa: vtra gravior 88
Lethalis morbus non necessariò tollit omnes ægrotos 300
Lienosi qui sint 194
lienosis difficultas intestinorum superueniens, bonum 196
lienosis dysenteria superueniens, aut solutionem, aut mortem affert 194
Lienteria quæ curetur expurgatione 106
lienteria laborantes, hyeme qua via purgandi ibid.
Lingua cur facile alteretur in febre ardente 509
lingua à quibus causis reddatur nigra 505
linguæ nigritiei causa duplex, & quo modo distinguatur 509
linguæ immobilitas repentina à qua causa fiat 211
Lipothymia quid differat à syncope 66
lipothymia qui facile absque manifesta causa corripiuntur, subitò intereunt ibid.
Lippitudines siccæ quando expectanda 82. 84
lippitudinis siccæ causa 84
Liquida citius nutriunt quàm solida 44. 251.
Liuidus membrorum color vnde 313
lividus & plumbeus color frigoris soboles sunt 267
livoris partium causa duplex 519
Loca ex quibus sumuntur signa ad prædicendum, multa sunt 368
Lotiones hypochondrij ad expurgandum vtiles 108
Lucem quibus de causis oculi fugiant 271
lucem fugere quando sit signum lethale 272
Lumbi sæpe afficiuntur conuulsione 589
Lumbricos per aluum quàm per os reijci præstat 321
vtrum melius sit, viuos, an mortuos exire ibid.
lumbricorum triplex genus 115. 322. causæ 315
lumbricorum excretio in morbis acutis quid prænuntiet 322
Lumen & jactatio cur debilitent 555
Lupinus laudatur 604

M

Mammæ solidæ fœtum sanum ac robustum indicant 166
mammæ ante abortum & naturalem partum perpetuò graciles redduntur ibid.

mamma extenuata quomodo sint indices abortus ibid.
mammæ vtero gerentibus cur intumescant 238
Manuum latio seu gesticulatio an in phrenitide sit gravior quàm extra 286
manuum lationis ante faciem causa ibid.
Mares dextrà vteri parte, fœmina sinistra magis gestantur 165
maris aut fœmellæ gestati in vtero signum. 164
Maxillæ cur rubeant suppuratis 350
Maza quid apud veteres 449
Medendi ars conciliat Medico benevolentiam & laudem: prognostica verò etiam admirationem 263
Medicamentum in alimento trifariam dari potest 223
medicamenta quomodo bifariam distingui possint 220
medicamenta lenientia cum ipsis cibis commodè exhibentur 434
Medicamenta expurgantia qualia sint 34
Medicari in acutis eâdem die 105
Medicina vnde nata 395
Medicinæ duæ sunt partes 258
Medicus ad ægrotum accedens quomodo se gerere & quænam interrogare debeat 561. 562. quænam cognoscat in ægrotantibus 258. quæ commoda percipiat ex prænotione futurorum 260
Medicum quæ per seipsum nosse, & quæ ab ægrotante discere oporteat 396
Medicum quid oporteat agere, cum dierum morbi numerus ignoratur 360
Medico imploratio auxilij diuini est necessaria 263
Medulla, ossis alimentum 253
Mel plus nutrit quàm vinum 483
Melancholia quæ ratione possit esse causa paralyseos 530
melancholia omnium maximè mentē tentat 548
sola agitatione citra phlegmonē & febrem deliriū facere potest ibid.
Melancholia (morbus) nonnullis quādo accidat 83.84
melancholia commutatio in grauiores affectus 199
melancholici morbi ætati consistenti cur familiares 97
melancholici per inferna vehementius purgandi sunt 105
Meliciatum, hydromel, idē quod mulsa 478
Membrum quò solidius, eò difficilius exolvitur ac dissipatur 252
Menstrua mouet suffitus aromatum 159
menstrua quo pacto sistenda sint 165
menstrua purgatio fœminis salutifera 188
menstruæ purgationis tempus 96
mēstruis nimium fluentibus ac retentis, morbi fiunt 168
menstruis suppressis quæ evacuatio vtilis 161
menstruorum suppressioni medetur balneum 504
Molarium dentium ortus cur non tā grauiter affligat pueros ac cæterorum 92
Morbus peracutus quis sit 15.16
morbus Gallicus quis sit 88
morbus facilis vel difficilis iudicij quis 22. magnus tripliciter 228. vehemens qui dicatur 520. boni vel mali moris quis 455
morbus timetur in parte quæ prius doluit 119
morbi celeritatem vel tarditatem quid indicet 20
morbi species, constitutionem indicat 20
morbi crescentis signum 20
morbi ex repletione ac inanitione cur ratio 54
morbi remissioni non semper fidendum 57
morbi regij causa post expurgationē 34
morbi differentia duplex 227
morbi species vnde agnoscatur 351. magnitudo vnde ib.
motus ibid.
morbi species & locus affectus ex quinque signorum generibus cognoscitur 562
morbi breves cur non debilitent in essentia vt longi 42
morbi quando sint breuiores 56
morbi boni iudicij quando fiant 80
morbi autumnales cur sint exitiosissimi 89. hyemales qui 90
morbi morbis succedentes feliciter aut contrà 76
morbi, alij alijs frequenter succedunt, alij verò rarò ibid.
morbi hæreditarij cuiusmodi 241
morbi per quæ loca solvantur 593
morborum vernorum præcautio 802
morborū lōgitudo & brevitas vnde 45
morborum remissio absque evacuatione, fallax & recidiuam minatur 374
morborum inconstantium, aut quos methodus nondum cognouerit, methodus curatiua 557. 558
morborum differentijs haud exactè vsi fuere veteres 576
morbosas constitutiones temporum præsentire & agnoscere, duplici ratione confert 388
morituri, cur ante agonem melius aliquando habere videantur 567
mors & salus ijsdem diebus contingunt 364
mortis signa à facie sumuntur 128
Motus quando conueniat post purgationem 109
Mulier non fit ambidextera 218
mulieres iuuantur sicca aëris temperie 84
mulieribus naturâ humidis, quo tempore qui morbi 81
Mulsa cocta an melior cruda 484
mulsa prius ingerenda est quàm ptisana
mulsa differentiæ ex tribus 478. facultates, noxæ, vtilitates 478.479. 480.481.482
Mutatio repentina in victu plurimū lædit tā bene valentes quàm ægrotantes 439
mutationes temporum morbos pariunt & solvunt 74

N

NAsi in extremitate extenuatio ex morbo facta cur magis appareat 266
Natura quò vergit, eò ducere oportet 29
natura hominis in quo consistat 87
natura quibusvis morbis contraria 220
natura vna & non vna 222. docta sine doctore 239. cæca cur appelletur ib. cur non ferat mutationes repentinas 73
naturam iuuantia in morbis multiplicia sunt 220
naturæ bene vel male habent, pro ratione temporis 75
naturale quid 29
naturale calidum, non quod viuest innatum ibid.
Nebulosæ vrinæ quæ 550
Nerui nomine quid Hippocrates intelligat 184
neruosis partibus acetum cur noxium 491
Niger color in corpore à quibus causis fiat

fiat 313. vtrum bonum vel malum signum sit quomodo distinguendũ 314
niger color in omni excretione quatenus lethalis 564
nigra deiectio post signa concoctionis, bona 123.
nigræ deiectionis causa 112. 113
nigræ deiectiones non omnes malæ 113
Nox ante iudicium, difficilis 45
Nubecula rubea quarto die in vrina apparens quid significet 138
Nudare membra, quando sit signum malum in ægrotantibus 280
Nutrientium celeriter, celeres quoq; fiunt excretiones 51
nutrire celeriter quæ possint 51. 251
nutrire bene, male, multum, parum, cito, tarde, firmiter, debiliter quid 251
nutritio quibus agatur 231

O

Occasio quid 3
occasio præceps, & quare 2
occasio magnifaciẽda in curatione 4
occasio vtendi auxilijs medicis in morbis acutis duplex 58
Ocularium medicamentorum præparatio 625
oculi vnde fiant eminentes vel cavi 274
oculi humorum spirituumq; dissipationem citissimè produnt 444
oculorum dolores quibus remedijs sanentur 189
oculorum morbi cur noctu ingravescant. 570
oculorum peruersionis causa 272
oculorum albuginis rubedo quãdo sit signum lethale 273
oculorum sordes circa pupillam quando signum lethale 273
per Oculorum suspectiones quid Hippocr. intelligat 275
per Oculos sublimes quid intelligat Hippocr. 273
Oculus alter quibus de causis altero minor fieri possit 272. quando is sit signum lethale 273
Odor suavis hystericis cur naribus admotus noceat 159. 160
Oedema Hippocrati quid significet 299
Oedematis propria significatio 302. symptomata, solutio, suppuratio ibid
Oleum dolores oculorum ac tusses facit 86
oleum cur oculos mordeat, vlcera verò leniat 231
oleum ore acceptum non probatur ad choleram morbum 609
Omenti vsus 65
omentum vbi foras excidit, facile putrescit, & quare 200
Opthalmia quò pacto, & à qua causa fiat 183
opthalmia laboranti, fluxus ventris, bonum ibid.
Origani facultas 623
Orthopnœa non est pathognomonicũ signum peripneumoniæ, sed superueniens 282. cur pessima in peripneumonia ibid.
orthopnœæ causa 291
Os febricitantium cur Medici contemplari debeant 130
Ossa non renascuntur neq; fracta verè glutinantur 208
ossa non nutriuntur sanguine melancholico ibid.
Oxymel minus nutrit quã mulsa 480
oxymeli pro pituitosis ex melle parari debet 490
oxymelitis confectio 485. differentia ibid. meracioris vtilitates ibid. noxa 485. 586. dilutionis vtilitates & noxa 487. 488

P

Pallidus faciei color non est extremè malus 265
Palpebræ peruersio vnde fiat, & quando sit signum lethale 2 6
Panis vel purissimus & triticeus lædit insuetos 449
panis autopyri & purissimi differentia 449
panis calidi & recentis noxa 449
Paracentesis aliquando facienda, & quomodo 613
Paralysis qua ratione à melancholia fieri possit 530
Paroxysmi nomen quid significet apud Hippocratem & Galenum 20 vide Accessio.
Partes solidæ præcisæ non coalescunt 184
Partus quando sit morbus 367
ob Peccata bifariam fiunt morbi Dei voluntate 262
Pedum calefactio in frigidis ventris & lateris morbis prodest 585
Peplysemẽ quã ratione flatuosũ sit 435
Periodus siue circuitus quid differat à paroxysmo 21
Peripneumonia lethalis quæ 585
ex Peripneumonia quinam euadant 353
peripneumoniæ solutio duplex 353
peripneumonias vocat Hippocrates omnes thoracis inflammationes 502
Peripneumonicis cur plerũque post aures abscessus fiant 353. vide Pulmonia
Peruersionis membri cuiuslibet causa 272
Pestilens constitutio quæ 400
Pestis tempore quinam securiores 32
Phlegmatis propria significatio 35. vsitata ibid.
Phlegmone quid significet apud Galenum 289
Phrenitis quid 130
phrenitis dicitur aliquãdo apud Hippocratem de omni morbo cum delirio 204
in Phrenitide cur vrina exigua, tenuis & alba fiat 565
Picrocholi superiore ventriculi parte, ieiunio plurimum læduntur 446
picrocholis cur ante vel in ipsa etiam phlebotomia aliquid cibi nonnunquam exhibeatur 505
Pili & vngues non verè nutriuntur 225
Pingue vrinæ innatans quid significet 210. 316
Pingue nil edendum laboranti cholera sicca 609
Pituita putrida an omnis salsa 518
pituita salsa quos morbos generet 517
pituitæ salsæ generatio 517. 518
pituitosi cur facile ferant ieiunium 446
pleonasmo vtitur interdum Hippocrates 282
Pleuritis sicca quando dicatur 410
pleuritis nulla petit sine missione sanguinis expurgationem, & Hippocratis sententia enarratur 432
Pleuritidis principij, incrementi, status descriptio 411
pleuritidis curatio 586
pleuritidis & pulmoniæ curatio quibus absoluatur 344
pleuritidis & peripneumoniæ nomine quomodo vtatur Hippocrates 579
pleuritin quomodo curent idiotæ 586
in pleuritide cuius lateris vena sit secãda 579. Pleuritidi pulmonia superueniens, malum 203
pleuritidi aut pulmoniæ longæ, fluor ventris succedens, malum 183
pleuritidis exquisita constitutio 149. suppuratio quando expectanda ibid. terminus nõ semper idem ibid.

in Pleu-

in Pleuritide quavis venæ sectio vtilis 32
pleuritici suppurati quando in tabem transeant 151
pleuriticis omnibus non vnus idemque victus conuenit 521
Pluviales aquæ cum tonitruis & procellis descendentes cur omnium optimæ 492
Podagra cur ex venere 188
podagra cur non laborent pueri ante vsum veneris 189: neq; eunuchi 188
podagra cur vere & autumno plerumque oriatur 198
Porcellorum noxæ 606
porcellorum nomine Galenus non intelligit recens natos 607
porcinæ carnes optimæ 607. quale nutrimentum præbeant ibid.
Potus pro cibo liquido seu potui apto 44
potus in febribus ardentibus non debet esse parcus 513
potus in vigore morborum augendus, cibus verò minuendus 410
potus vtilitas & qua permeet 256
potus consueti repetina mutatio quæ damna inferat 450
Prandium insuetum quas noxas pariat 442
prandij consueti intermissio quas noxas inferat 442. 443. 444
Prædicere futura aliquid diuini habet 263
prædictio, culpæ suspicionem à Medico removet 565
prædictio mortis ad quid expediat cũ ægrotanti tum Medico 260
prædictiones in acutis morbis non sunt certæ 51. in longis certiores, & quare 52
prædictiones in acutis morbis faciliores: in chronicis verò certiores sunt 396
prævidendi ratio in quo sita 260
Primus & secundus dies cur non ponantur inter decretorios 364
Principij triplex significatio 299
principij signa in pleuritide 22
Proceritas corporis iuvenibus decens 74
Profluuio muliebri conuulsio succedens, malum 168
Prognosticum non est ab Hippocrate in tres libros diuisum 259. quaratione omnium optimè diuidi possit ibid. vnicum & perpetuum est ibid.
prognosticum duo bona præstat 260
Prognostici liber in quo differat ab opere Prorrheticõn 259. de quibus morbis sit ibid.
in Prognostico quid doceamur ab Hippocrate 259
prognosticæ artis principium quod 264
prognosticæ doctrinæ partes tres 258
Πρόνοια & πρόγνωσις quid sit 259
Proœmio cur vtatur Hippocrates in Prognostico 259
Ptissana quid significet 402. antonomaticè de hordeacea dicitur ibid.
ptissana duplici ratione levis 404. cur conveniens victus sit in acutis febribus ibid. cur sit humida cum tamen hordeum frigidum & siccum esse statuatur ibid. condimentis frumentaceis melior est, non tamen cibis omnibus ibidem
ptissanã cur non vtantur Medici recentiores, vt veteres 405
ptissanæ vsus in morbis acutis 395
ptissanæ differentiæ 403. dotes variæ 404
ptissanam parandi ratio 403
Pubertatem attingentium morbi 94. 95.
pubescentes quare sanguinis fluore corripiantur 94
Pueritia & adolescentia conservatione indigent 87
pueri similibus conservantur 77
pueri alacriores qui sint 22. difficillimè ferunt ieiunium ibid.
pueri à sicca & calida causa omnium deterrimè afficiuntur 87
pueri faciliùs corripiuntur neruorum affectibus quàm adulti 385
pueri cur plurimo indigeant alimento 23. quibus temporibus optimè habeant 86. 87. recens nati cur faciliùs vomant 91. excitantur sæpe cum concussione morborum ibid. dentitionis tempore quibus morbis corripiantur ibid.
pueris cur post ortum dentes fiant 91. febres & alvi profluvia cur accidant dentitionis tempore 92. dura alvus quas noxas pariat 92
in Pueris febricitantibus conuulsiones quando fiant 384
puerorum morbi aliquando citra evacuationem manifestam soluuntur 595
Pulmo cur plenus spuma 151. quomodo euacuetur per renes 585
pulmoni fluxiones pituitosæ crebrò, biliosæ rarò accidunt 343
Pulmonia breuioris constitutionis & periculosior est quàm pleuritis 150
pulmoniæ suppuratio fit, nisi septimo finiatur die ibid.
pulmoniæ phrenitis succedens, malum 204 vide Peripneumonia.
Pulsus & respiratio quid in morbis significent 249
pulsus fortis in vlceribus quid significet 206
pulsus qua de causa sentiatur, vbi antea non erat ibid.
pulsus in hypochondrio cur furorem significet 297. 298
pulsus naturã Hipp. nõ ignorauit 350
pulsus nomine Hippocr. etiam propriè vtitur 297
Pupillæ vnde fiant squalidæ & obscuræ 274
à Purgatione quæ victus ratio conueniat 436. 437 vide Expurgatio.
Puris generatio, concoctio est 69
puris optimi conditiones 305
puris sputum post sanguinis sputum, malum 204. quid significet.
puris sputo tabes succedit, & quo pacto 204
puris materia 253
pure nulla pars verè nutriri potest 254
pus qui fit vlceris alimentum 301
pus cùm conficitur, dolores ac febres augentur 69
pus in particula contentum cur quandoque lateat 139
Pustulæ cur fiant tabidis ex suppuratione 350
Putredo cur nõ omni pituitæ salsedinem inducat 518
putrescens facilè cibus, item imputribilis, qui sit apud Hippocr. 248

Q.

Quartana febris cur quibusdam æstate fiat 89
quartana natura longus morbus est 366
quartana epilepsiæ feliciter succedit 176. 177
quartana laborantes cur rarò corripiantur conuulsione 177
Quarto die cur rarò fiant iudicationes 294
Quatuordecimus dies vires habet in medio

medio 363
Quies ad expurgationem necessaria 44
quies juvat concoctionem, motus distributionem juvat 551
quiescere potest corpus trifariam 277

R

Recidiua in febribus quando expectanda 376
recidiuæ causa 47
recidiua in alterius morbi genus causa 47
recidiuas faciunt quæ relinquuntur in morbis post iudicationes 51
Rectitudo in euacuationibus seruanda 111
Refectio statim post euacuationem nocet 10
refectioni non studendum ante solutionem morbi 60
refectiones extremas quo pacto vituperet Hippocr. 10
refrigeratio extremorum in acutis morbis, malum 201
Regionis eadem ratio habenda est quæ temporis, in victu ægrotantis 37
Regio vacuationi conueniens dupliciter sumitur 30
regionem circa vmbilicum ad expurgationem, qualem deceat esse 62. 63
Regius morbus ante septimum diem malum 133
quando bonum 133. 134. quando bene vel male soluat febres 587. 588.
Remedia extrema extremis morbis conueniunt 15
remedia quando mutanda 71. 72. quibus de causis non juuent 72
Renum morbi plerunque à crasso sanguine 218
renum tota caro aliquando corrumpitur 141
Repetitiones in operum fine, bonis autoribus familiares 543
Repercutientiũ vsus immodicus quid mali afferat 157
Repletio pro refectione sumitur aliquando 55
Res naturales & præter naturã quæ sint 59
res præter naturam in principio morbi debiliores 59
res naturales in principio ac declinatione fortiores quàm in vigore. ibid.
res omnes suâ naturâ in bonum feruntur 239
Respiratio duplex 233
respiratio bona magnam habet vim ad salutem in morbis acutis, & quare 287. 288
respiratio magna impropriè accipitur 348
respiratio crebra & parua non tantum ob dolore, sed etiam ob debilitatem fieri potest 290
respiratio crebra q̃d indicet 289. parua & crebra quid 290. crebra & magna quid ibid. rara & magna quid ibid. rara & parua quid ibid.
respirationis malæ, differentia quatuor 289
Rigor febri superueniens eam soluit 132
rigor non deficiente febre, lethale 127
rigor & desipientia à multo vini potu, malum 202
rigores sexto die facti quid significent 417
rigores fœminis vnde incipiant, itidẽ & viris 175
rigoris nomen pro frigore aut horrore quandoque sumitur 164
Ructus acidi longis lævitatibus intestinorum succedentes, bonum 177

S

Sanguis proprius quis sit 239
sanguis humidus ac calidus 294
sanguis menstruus ex redundanti sanguine fit 238
sanguis ex naribus ac per hæmorrhoidas fluere quando incipiat 96
sanguis qui probetur 246. 247
sanguis concrescit, melancholia & bilis non 112
sanguis per supernum ventrem exiens, malum: per infernum verò, bonum 114
sanguis extra naturalia vasa corrumpitur 185
sanguis in mammis collectus furorem indicat 163
sanguis spumosus, pulmonis affectus indicat 151
sanguis si ex interna parte, præsertim verò thorace fluat, frigidæ admotio noxia est 505
sanguis solus in pus mutatur 343
sanguis cur in suppuratione albescat 305
sanguinem purum tenuémque per hæmorrhoidas fluere, non bonum 115
sanguinem per vomitum educi quid mali significet 115
sanguinem mittendi scopi 519
sanguinis missio quæ sit optima, quæ verò secus 32. à quibus affectib. p se expetatur 521. 522. in febre ardente quando conueniat 513. expurgationem præcedere debet, si vtraque opus est 52. in febre ardente quando conueniat 513. in pleuritide reiteranda est 434. copiosa & vsque ad animi deliquium non conuenit in morbis thoracis 521. 580. vsque ad animi deliquium à quibus affectibus expetatur 33
ante Sanguinis missionem, considerandum quomodo venter habeat 617
post Sanguinis missionem quinam victus conueniat 617
ad Sanguinis missionem majori virtute opus est, quàm ad expurgationem 524
sanguinis missionis in febre ardente occasio duplex 514
sanguinis fluxionem calidum balneum mouet frigidum verò sistit 505
sanguinis fluxioni delirium aut conuulsio succedens, malum 202
sanguinis fluxus quos morbos bene soluat 300. quando sit conferens euacuatio 301. in qua ætate magis expectandus 301. in junioribus magis expectandus 369
sanguinis fluxus è naribus & sudores causum bene soluunt 516
sanguinis fluxus è naribus, suppressis menstruis vtilis 161
sanguinis fluxum è naribus quæ prænuntient 301. 383. 569
sanguinis multa profusio noxas in ventre facit 116
sanguinis aut puris mictio quid mali significet 140. 141
sanguinis mictus copiosus quid mali significet 142
sanguinis vomitus quando salutaris: eiusdem causa ac curatio 209
sanguinis temperamentum 528
sanguinis color, succi redundantis speciem indicat 433
Sani purgandi non sunt, nec qui prauo vtuntur cibo 63
sanitas & eius accidentia non sunt indiuidua 321
Satietas nimia & fames, malum 38
satietas quid 562. in initio acutorum maximè est cauenda ibid.
Satyriasmi quid 93
Secretio succorum quo pacto fiat in crisi 46

Seculum quodlibet nouam medicamentorum syluam affert 555
Secundas expellendi modus 165
Sedere velle agrum in lecto vnde contingat, & quid significet 281
Sedimentum fariuaceum quid significet 208
sedimentum fallax quod: distinguendi ab optimo ratio 137
sedimenta farinacea, laminea, furfurea, tenuia & alba quæ dicantur & à quibus causis fiant 330
Semen maribus profluit ineunte adolescentia 96
Senectus prima ac cruda quæ dicatur 22
Senes cur ardentibus febribus rarò laboreut 24
senes cur facillime ferant ieiunium 22.23
senes quo tempore optimè degant 86. rarius ægrotant quàm iuuenes 65. acuto morbo correpti nō euadunt ibid. frigidis morbis correpti, commoriuntur 65.66. non tam moriuntur vehementia morbi, quàm longitudine & multitudine recidiuarum 371
senibus parum calidi innati 23. pauciori cibo vtendum ibid. apoplexiæ accidunt quibusdam temporibus 84. qui morbi accidant 98. renum & vesicæ morbi difficile sanescunt 180
in Senioribus cur omne thoracis malum periculosum 357
Septimus dies vires habet in initio 363
septimo & decimoquarto die plures moriuntur quàm sexto 363
Septum transuersum cur dictum sit φρένες 358
Serapia quo tempore exhibenda 488
serapiorum vsus fuit etiam tempore Hippocratis 497
serapiorum copiosus potus ad expurgationes commendatur 44
Siccitas aëris phthisi ex pulmonum vlcere dependenti per accidens conuenit 85
siccitates imbribus salubriores 84. siccis naturis morbosæ 85. quos morbos pariant ibid.
Signa coctionis quid prænuntient 21. longitudinis morbi cum morbo acuto quid prænuncient 208. salutis ac mortis à quibus rebus sumantur 228. salutis ac mortis, ab ijs quæ sunt secundum naturam 229. omnia, cùm adsunt manifestæ causæ, amittunt vires 48. bona & mala simpliciter, semper & vbique talia sunt: ambigua, nunc bona, nunc mala 388. vt sint mala, excludendæ sunt causæ procatarcticæ 271.275.280. concoctionis, cur minus fida in morbis acutis 288. pathognomica cum ipso morbo incipiunt & desinunt 571. diebus decretorijs apparentia, fideliora sunt, quàm alijs diebus 345. roboris facultatis vitalis aut animalis, magis fida sunt in acutis morbis quàm chronicis 288. omnia ad certitudinem indigent alijs signis 273. superuenientia in morbis citò apparere, pessimum 567
signo pessimo vnico major vis ad prædicendum, quàm plurimis optimis 371
signorum malitia ac bonitas vnde dijudicetur 264. omnium debiles sunt significationes in primis aggressionibus 299. omnium significationes, firmiores sunt die decretorio 573. vires inuestigandi ratio 268. 269. consensus dissensusque magnifaciendus 347. malorum & bonorum comparatio 387. assidentium duplex genus 510. item superuenientium 511. item Pathognomicorum ibid.
signum vnum alijs omnibus renuentibus, mortem certò prænunciare non potest 269
Silphium quid 435
silphij succus correctiuum peplij 435
Sinceri succi qui sint 338
Singultus & oculi rubri à vomitu, malum 201. vomitu curatur ibid. iecoris inflammationi succedens, malū 205. conuulsioni similis motus est 193. superpurgatis senib. malū 212
singultus causa 201. curatio 182
Sitis & causa & symptoma causi est 509. non est pathognomonicum signum causi 510
sitim ex pulmone melius sedat aër quàm aqua 538
Solida membra non renascuntur, neque verè coalescunt 208
Somnus ab accepto pharmaco quando prosit 109. quas vacuationes cohibeat ibid. statim ab accepto pharmaco vtilior quàm motio ibid. coctiones maximè iuuat 25. sitis remedium 159. lædens, non in quovis morbo lethalis 35. delirium sedans, bonum 37. naturalis potest esse & præter naturam 37. quo pacto fiat ibid. præter naturam quid, & vnde ibid. immoderatus quas noxas pariat 38.471.472. nō est integra actionum priuatio 278. ægrotorum optimus qui 315. profundus in acutis morbis, signum lethale 280
in Somno ægrotorum quænam consideranda 315
per Sorbitiones tractorias quid intelligat Hippocrates 519
Spiritus offendens in febribus, malum 136
spiritus & sanguis quibus de causis ab externis partibus subtrahantur 265
spiritus vtrum vita sint præditi 217
Sponte facta quæ appellet Hippocr. 6
Spumæ innatantes in vrina quid significent 210
per Sputum quid intelligat Hippocrates 339
sputum citò & facilè excreari, quatenus bonum 339. in quo flauum est valde permixtū, malum 340. longè post principium excreari flauum, rufum, multā tussim mouens, nec admodum permistum, malum 340. syncerum, periculosum 340. album, lentum & rotundum, inutile 340. 341. viride & valdè spumosum, malum 341. nigrum inter sincera sputa omnium deterrimū 342. sputū flauum sanguini pauco permistum in principio peripneumoniæ bonum, pòst autem malum, & quare 343
In sputo quæ consideranda 339
ex Sputo cognoscuntur tempora & prænoscuntur euentus morborum thoracis 339
sputa quævis dolorem non sedantia, mala 344
sputa cocta quæ 584
Squama æris pota ex melicrato, hydragoga est 627
Status morbi tenuissimum cibum poscit 17
Sterilitatis causa in mulieribus 165. 167.169. in viris 170
Sterilium virorum triplex genus 171

Sternutamēta singultum tollunt 182. suffocatione vterinam iuvant 161. secundas deturbant 165. in morbis thoracu noxia, in alijs autē morbis vtilia, & quare 342. in morbis capitis quādo mala vel bona ibid.

Stilla sanguinis è naribus quid portendant 574

stillas sanguinis cur vituperet Hippocrates 569

Strangulatio, tumore non apparente in faucibus, quando lethale 147

strangulati qui non redeant ad vitam 67

Stranguria quibus superueniat 168. ob exulcerationem vesicæ 144

stranguriâ affectis, volvulus superueniens, lethale 149

Stupefacientium vsus vbi conueniat 158

Succi qui in corpus ingeruntur, bifariã differunt 228

Sudor vbi, ibi morbus 122. 123. febrem non soluens, malum 131. multus à somno quid significet 123. ob debilitatem qualis 124. semper fluens quid significet 124. 293. frigidus in febre acuta, lethale 122. vniuersalis melior est particulari 293

Sudori quænam possint accidere 293

sudoris frigidi causa 293. mali causa 296

sudores & hæmorrhagia causum bene soluunt 516. circa ceruicem, instante animi deliquio cur fiant 459

Suffocatio vteri quo pacto ab epilepsia distinguatur 626

Suppuratio apud Hippocratem quandoque significat putrescentiam 185. 205. quibus vlceribus cōueniat 156. in morbis thoracis quando expectanda sit 344. citò an tardius rumpenda sit, quomodo præcognoscendum 351. vtrum latus occupet quomodo cognoscendum 348. non omnis à pleuritide vel peripneumonia procedit 594

suppurationes quæ cum bilioso succo excreantur, lethales, & quare 344. 345. quæ intrò & extra rumpuntur cur pessimæ 305. thoracis quando rumpi soleant 348

ex suppuratione facta in thorace, quomodo mors vel salus prædicatur 352

suppurationis fientis indicia 348. 349. bonæ & malæ dignotio 304.

ruptura 305

ex Suppurationibus peripneumoniæ succedentibus cur seniores magis moriantur quàm iuvenes 357. ex alijs præterquam thoracis cur iuvenes magis moriantur quam senes primi siue consistentes ibid.

suppurati quibus signis agnoscantur 349. 350. puris ingenti euacuatione intereunt 187

suppuratorum quinam seruentur vel moriantur 358

suppuratis expurgantia non sunt exhibenda 595

Surditas biliosis deiectionibus factis cessat 117

surditatis permutatio in alium morbum 117. solutio 133

Suspiria luctuosa in febribus, malum 198

Symptomata propria cum morbo crescunt & decrescunt 59

T

Tabes quibus ætatibus familiaris 149

tabescentes quoties humectantur, incalescunt 350

tabescentibus ex suppuratione cur alvus fiat humida 352

tabis extremæ signa 150

tabidi non sunt purgandi per superna 105

Ταπεινὸν & σμικρὸν quid differant 388. 397

Temperata corpora in temperatis tēporibus bene valent 75

Tempora moderata quæ sint 80

Tempora morbi multiplici constituentium error 59

in Temporibus cur extenuatio vi morbi facta, statim appareat 266

Tenesmus vterò gerenti abortū facit 207

Tertiana exquisita septem periodis iudicatur 132. optimè per symptomata definitur ibid. breuior quàm septem circuituum ibid.

Tetanus violentissimus quarto die interimit 148

Thoraci tepida medicamenta sensim exhibita amica 486. frigidus potus noxius est 537

Timidi cur reddantur, qui prandium consuetum intermisere 444

Tormen 363

tormina ac lumborum dolor quam purgationem indicent 112

Tremor apud Hippocratem aliquādo pro omni motu tremulo accipitur 459. 565

tremor labij vomitus prænuncius 460

tremores in febribus ac dentibus, succedente insania, cessant 187

Trichiasis, qualis morbus 621. eius curatio 621. 622

Tuberculo rupto intra ventriculum quid accidat 202

Tumor in magnis vulneribus non apparens, malum 174

tumores melius est extra vergere, quàm intrò 187. in vlceribus bonum 174. in vlceribus euanescentes, malum ibid. molles boni, crudi verò mali ibid.

tumorum celerior aut tardior suppuratio vnde 302

Tumultus & delirium idem 297

Turgent humores in morbis longis rarò vel nunquam 36

Turgentes humores cur celerius purgandi 105

turgente humore, natura expurgationi adminiculatur 31

turgentium humorum præparatio ad expurgationem non requiritur 42

turgere quid 31

Tusses sitim sedantes 130

tussis hydropi superueniens, malum 191

Tympanites cur periculosissima specierum hydropis 307

V

Vacuandi tempore quæ sint considerãda 7

vacuatio morbo congruens quæ sit 30. quæ optima 32. quas habeat considerationes ibid. multitudine non æstimanda ibid. vsque ad animi deliquium quibus congruat 33. præter naturam & secundùm naturã 222. nimia, naturæ inimica 73

vacuationes quæ probentur magis 30

vacuationibus loca idonea 30

vacuationis qualitas in quo consistat 7

Vaporum vsus ad thoracis & capitis affectus 429

Varices furorem soluunt 185

variolarum & morbillorum causa 93

Vaforum inanitio quid 8

vasis præ insolita cibi abstinentia vacuatis, quid agendum 445

Vena sanguine nimium repleta cur liuescant

hueſcant 535
Venarum nomine etiam arterias intelligit Hippocr. 529
Venarum & arteriarum principia 334
venarum interceptio quid ſit & vnde fiat 529
Venena cuti applicata quo pacto interimant 225
Venti mutationem afferunt corporibus 78
ventorum differentia medico vtiles 78. nomina & temperamenta ibid
Ventriculus, hepar & vena actu calidu vel frigidis affatim exhibitis delectantur 486
Ventru nomine quomodo vtatur Hippocrates 281
ventris vſtio & morſus: eiuſdem malum 165
ventrem in omnibus ægrotantibus laxum eſſe oportet 322
in Ventrem cubare quando malum ſignum 281
ventres hyeme & vere calidiſſimi naturâ 24
ventres humidi & ſicci qui ſint 52 vnde deſiccentur, & contrà ibid.
Venulæ oculorum liuida vel nigra, ſignum lethale 273
Ver ſalubærrimum, & quo pacto 80
ver in morbis gignendis ſequitur conditionem hyemis 534
vere qui morbi fiant 88. cur tam multi morbi fiant, licet per ſe ſit ſaluberrimum 80.88
vernum tempus curationi oportunũ 196
Verrucarum genus quotuplex 93. cauſæ ibid.
Vertebrarũ colli reuulſio anginæ ſpecies 92
Veſicæ ſitus & formatio 143. morbi quibus ſignis deprehendantur ibid. vlceris ſordidi pus cur grauius oleat 144. vlcera difficile ſanantur 179
veſicæ morbis cur pueri magis expoſiti quàm adulti 360
Victus quid ſit 11. tenuis exactè, in morbis longis periculoſus; neque omnibus acutis conuenit 12. mediocris aliquando in morbo acutiſſimo competit ibid. tenuiſſimus per initia in quibus morbis conueniat 410 vberior ſit in morborum initijs, quã progreſſu 407.408. paulò plenior exquiſito congruit ob errata 14. exquiſitus & accuratus non religioſè ſeruandus bene valenti 51. 71. humidus febricitantibus & pueris conuenit 26
victus quantitas à Galeno non exactè definitur exemplis 11. definiendi ratio exactiſſima 11.12. inſtituendi ratio vnde ſumatur 26
libri de Victus ratione in acut. tituli varij, eorumque ratio 395. ſubiectũ & finis ibid.
victus ratio proba magnum momentum habet ad curationem 398
victus boni tam in ſanis quàm ægrotis vtilitas 402
Vigeſimus dies vires habet in fine 363
Vigilia quid 37. quando immoderata ibid. nimia quas læſiones inferat 471.472
vigiliæ cauſæ 37. vſus 38. noxæ ibid.
Vigore peracto natura juvanda, ſi nõ judicat perfectè 59
Vinum cur tentet neruos 147. pueris inimicum 236. in conuulſione noxium 591. album & nigrum ob diuerſas facultates diuerſimode alterant corpora 430. album dupliciratione vrinam mouet 475. album non poteſt eſſe craſſum 473. nigrum non poteſt eſſe tenue ibid. dulce, non ſtatim etiam nigrum eſt 475. aquoſum ſupernas partes & quæ circa veſicam ſunt, minus lædit, meracius partibus, quæ circa inteſtinum ſunt, magis prodeſt 477
vini differentia vnde capi poſſint 472. dulcis noxa & vtilitates 473. 474.475. albi & vinoſi noxa & vtilitates 475.476. auſteri noxa & vtilitates 477
vini noxæ quo pacto corrigendæ ſint 497.
à Vino quando abſtinẽdum 595.596. 597
Viridis faciei color vnde 266
viridis color in excrementis ſemper ſit à calore 267
Vita breuis ſi cum arte conferatur 2
vita primorum parentum longa Dei beneficio, non natura 5
Vlcera quædam vino, quædam aqua abluenda 157. hydropicis difficilè ſanantur 180. quarum partium ſint lethalia 183
ex Vlceribus magna ſalutis aut mortis indicia capiuntur in morbis acutis 285
vlcerum antiquorum curatio 195.
vlcerum ſiccitas quando malum ſignum 285
Vmbilicus cur pueris inflammetur 91
Vomitus vtiliſſimus qui 337. quatenus ſit euacuatio naturalis ibid. prauus & lethalis 338. bilioſus quibus ætatibus familiaris 383
Vomitus ſanguinis ſolutio 161
vomitus critici futuri ſigna 380
vomitus liuidi cauſarum dignotio 338
vomitũm cur tremor labij præcedat 381
Vomitoriarum potionum formulæ duæ 621
Vrina ex craſſa & grumoſa, facta tenuis iuuat 136. craſſa ſemper eſt perturbata 136. tenuis apud Hippocratem dicitur quandoque quæ conturbationem depoſuit 137. perſpicua & alba in phreniticis, mala 138. perturbata, coctionis obſcuræ ſignum 137. alba & perſpicua deterrima in pueris 139. multa, noctu micta quid ſignificet 145. rubra cum ſedimento ſubrubro quid ſignificet 329. rufa & tenuis quid 331. aquoſa quibus de cauſis fiat, & quid ſignificet 332.333. fœtida 332. nigra & craſſa 333.334.335. nigra & tenuis ibid. tenuis & cruda quando ſit nota futuri abſceſſus 335
vrinæ optimæ deſcriptio 328
vrinæ ſedimentum optimum 328. ſedimentũ bonum 329. ſedimenta mala, peiora, peſſima 330. nubeculæ bona & malæ 330
vrinæ craſſæ nomine coctam intelligit Hippocrates, crudam non niſi cum alio nomine 556
Vrinæ velut iumentorum quid ſignificent in febribus 137. æquales vel inæquales quæ 556. quid ſignificent 209. 556. craſſæ quæ vocentur ab Hippocrate 350
vrinæ puerorum quales 334. virorum ibid.
vrinam quomodo balneum moueat 504
vrinarum exitialium enumeratio 332
vrinarum malarum ob particulare renum, vreterum aut veſicæ vitium dignotio 337
vrinarum coctarum deſcriptio 584

vrinarum albarum & perſpicuarum quæ ſit grauior 138.139
vrinas matutinas cur contemplentur Medici 582
Vteri ſuffocatione laborantes iuuantia 182
Vtero acetum cur noxium 491
vtero gerentes quando purganda ſunt 99
vtero gerenti menſtrua ſi profluant, fœtus debilitatem ſignificat 169
vtero gerentibus auxilia magna periculoſa 99
Vulnera cur quibuſdam facilè, quibuſdam difficilè ſaneſcant 468

FINIS.

Series Characterum.

a b c d e f g h i k l m n o p q r s t u x y z, A B C D E sunt omnes terniones, præterquam E duernio, & x quaternio.

ANNO CHRISTI

CIↄ Iↄ LXXXIX.